Magistri michaelis wratislavien[sis] dom

Apologia contra Lutheru[m] et disputatio Eckii

AD CAROLVM Max. Imperatorem. Et Hispaniarum Regem.

Fratris Ambrosii Cath. Ord. Præd. Apologia pro ueritate Catholicæ & Apostolicæ fidei: ac Doctrinæ Aduersus impia, ac ualde pestifera Martini Lutheri Dogmata.

INDEX OPERIS.

¶ In Primo Libro continentur undecim Doli Martini. Quibus potissimum multitudo imperita decipi potest.

¶ In Secũdo recitat̃ ad uerbũ Liber eius plenus Blasphemiis: & stultitiis circa Papæ potestatẽ / & pene ad uerbũ confutat̃.

¶ In Tertio. Confutantur omnia: quæ opponũtur cõtra Decreta probãtia Primatũ Romanæ Ecclesiæ: seu Sũmi Pont. & pariter ad uerbũ referũtur eius Blasphemiæ. Hinc agitur de claue sciẽtiæ Papæ: & potestate circa Indulgentias.

¶ In Quarto. Confundũtur / quæ peruersissime: & pernitiosissime tradidit circa sacramentũ Pœnitẽtiæ / & statum Purgatorii: & uerba sua propria apponuntur.

¶ In Quinto. Qui inscribit̃ Speculũ uniuersæ eius doctrinæ. Colligũtur hæreses: & errores absoni: quos tam cõtra ueritatem / q̃ cõtra seipsum alioquin effudit. Ipse Lector numeret si sit ocium. Sed longe melius ut comprobet.

SERENISSIMO

Principi: & Domino: Dño LVDOVICO Regnorꝫ Hũgariæ & Bohemiæ. &c. Regi. Vtriusq; Slesiæ Duci: ac Morauiæ Marchioni. &c. dño suo clemẽtissimo: STEphanus de Werbeucz eiusdẽ vestræ Serenissimæ Maiestatis præsentiæ personalis locũ tenẽs: & erga Cæsareã: Catholicãq; Maiestatẽ: ad cõuentum totius imperii generalẽ Wormatiæ celebrandũ: per eandẽ Serenissimã Maiestatẽ uestrã Orator destinatus: seruiendi promptitudinem cum fidelitate.

ABeunti nuper mihi ex Pãnonia serenissimæ maiestatis uestræ ad CAROLVM Cæsarẽ inuictissimũ: ac Hispaniarũ Catholicũ Regem: totiusq; Romani imperii illustriũ principũ generalẽ conuentum Oratori: insuetus: ac fide carẽs de Luthero rumor perlatus est: quo is lubricus alias: ac incõstans homo: & (ut inquit ille) interturbãs omia: quiue (ut Naso canit) laudẽ a crimĩe sumit. Stulte nimis Paulo etiã Apostolo nõ inferior a pluribꝰ iactabat̃. Dolui Deum testor certe plurimũ: mirabarq; hominũ quorundã nimiã ad credendũ, in rebus ꝑsertim fidei leuitatẽ. Auxit nimirũ admirationem: quod plures non omnino vulgares homines Lutherianis erroribus præter modũ cõspexerim irretitos. Quærebã subinde studiose: esset ne peritus quispiã Catholicæ ueritatis amator: qui huic homini: tanq̃ spurio Goliath: pro rei indignitate sese acriter opponeret? Hæc percunctãti mihi librum mox quispiã obtulit lætabũdus. Hic (inquit) etsi in hoc puluere desudent alii: solus Lutherianũ dogma subuertit funditus: dolos: quibus seipm primo: deinde imperitos alios decipit: aperit euidenter. Hominẽ uersipellẽ alias ad pudenda etiam usq; cunctis conspiciendũ detegit: atq; denudat. Eiusq; male iacta: inualida: atq; infirma: & secũ plerumq; pugnantia diluit: uel eruit potius fundamẽta. Subiecit

fis: qui attulit ad me librum non pauca in authoris operis huius laudem: quibus tum ingenium: tum doctrinam: tum denique uitæ mores mire hominis extollebat. Allectus iis ego: ac plurimũ delectatus: cœpi pro tẽporis angustia librum hunc ipsum cursim ac citis (ut aiunt) oculis lectitare. Reperi scriptorem felicissime: quod promiserat executum: dignusque mox uisus est: ut in omniũ contra Lutherianã hæresim manibus haberetur assidue. Percũctabar insuper an esset sufficiens exemplariorũ horum copia? Percepi uix præter hoc iis in locis alterum reperiri. Displicuit rei tam necessariæ tanta hæc penuria. Nec ad cõmunem hominũ utilitatem tũc aliud occurrebat: nisi ut quãprimum librum iterato excudẽdum meis etiam sumptibus: demandarem. Ratus aptissime reseruari: quicquid in Christi: & fidei nostræ cõmodum fuerit collocatũ. Ideo libẽtius feci: quod opus ipsum esset ab eius authore imperatori CAROLO dedicatũ. Quodque compertũ habere ẽ ipsum eũdem Cæsarem Lutherianã perfidiã penitus abhorrere. Quæ res uel hoc unico argumẽto fit satis: superque euidẽs quod per Germaniam ferme totã: sint Lutheriani libri nedũ Pontificis summi: sed Cæsaris quoque decreto: ueluti pestis maxima igni traditi: conetur que is idem Cæsar: quod re: & nomine Catholicus sit: & habeatur: equis (quod dicit) & quadrigis serpens passim Lutherianũ dogma funditus extirpare. HVNC igitur libellũ aureum Catholicæ fidei solidũ: ac tutũ clypeum: peracutũque in hostem iaculũ: nostra opera tuo nomine excusum denuo: maiestati uestræ serenissimæ: quãcitius datũ est: mittendũ curaui. Eam præsertim ob causam: quod fidei nostræ zelus in te adolescẽti quãuis adhuc: ferueat feruẽtissime: curæque sit maiestati uestræ maximæ: ut optimũ Regẽ decet: ne regnũ tuũ longo iam sæculo Christianissimũ: Lutheriano tãdem: quod absit procul: cõtagio corrumpat. Hac enim lectione & uenienti morbo occurri poterit oportune: & siqui forte fuerint eo ueneno infecti hactenus: liberari. Interim maiestati uestræ pro uiribus enitendũ: ut pestis hæc sæuissima tuo auspicio a regno ipso toto ultra Sauromatas penitus relegetur. Nec ambigendũ: quin hac ratione & inclytũ maiestati uestræ nomẽ comparatũ iri apud homines: & tandẽ pro tam morbidæ pestis euersione ingens sis ipse præmiũ recepturus in cœlis. Quod faxit Deus optimus: atque summus. Cursim hæc Viennæ sexto Nonas Martii: anno ab incarnatione Christi. 1521.

HIERONYMVS BENIVENIVS ANTO-nio Negusantio Fanensi. V. Iuris consulto. S.

LEcitanti mihi Antoni Suauiss. Validissimas illas tuas cõclusiones a quibus / quasi æneis tormentis inextricabilem: (ut sic dixerim) Martini Lutheri Labyrinthum expugnare contendis. Ecce aliud Fratris Ambrosii Catharini olim Lanceloti Politi Senensis Iuriscon. undequaq; doctiss. & a te nunq̃ satis laudati: opus offertur. In quo ille: ut est magno & excellẽti ingenio ac doctrina Vir: quẽ tu graui admodũ uulnere cõfoderas: e medio penitus tollere conat̃. Quod q̃ fœlicissime perficit. Equidem fateor cum lætitia / tum mœrore / horum operum alioqui iucundissima lectio / affecit. Lætitia / ut qui inter huius sæculi raros ac paupereulos Christi milites: adhuc aliquos superesse cerno: qui cuiusuis ecclesiæ hostis insidias detegere / & uim propulsare / & possint / & uelint. Mœrore / q; semper nouos laqueos simplicioribus Christi ouibus parari uideo. Fæcistis uos quidẽ quod uestrũ erat quod utriusq; officium: sed & alterius postulabat professio: quod deniq; pietas ac religio suo quodam iure exigere uidebatur. Sed id quidem ita fæcistis: ut non modo cæterorum horum / uerum etiam ipsius Martini (modo uelit / adapertis oculis seipsum ibidẽ quasi in nitidissimo speculo ĩtueri) oẽs siue eius (quod absit) siue per eum Diaboli ipsius / artes ac doli palam fiant: nec ullus prætera relinquatur eis locus quo confugiant: aut ubi tuto latitare possint. Multum profecto: si sapiat Martinus: multũ religio Christiana / nobis debet: quæ / tam & si super Petram illam quam defenditis fundata / sua stet mole / ac inexpugnabili uirtute inconcussa permaneat: gaudet tamen & se suos milites habere: quorũ armis / quæ sunt Scutum fidei. Lorica iustitiæ / spei Galea: & ipsius charitatis anceps & usq; ad diuisionem animæ & spiritus penetrabilis Gladius / ipsa se tueri & (quod est mirabile in oculis nostris) mortem pariter ac uitam / suis hostibus inferre possit. Reliquum est igitur / ut quem uos pro Christi nomine & honore magnis uulneribus affæcistis / is fusis ad Deum precibus / ac hisdem repetito uulnere armis / Sanctæ Romanæ Ecclesiæ incolumis representari mereatur. Vale.

Diaboli & Lutheri fallacia

MAXIMO IMPER.
ET CATHOLICO REGI CAROLO.
Humilis Pauper Frater Ambrosius Ord. Præd.
Fœlicitatem sempiternam.

OBsecro te Fœlicifs. Rex/& Gloriofifs. Impator per IESVM CHRISTVM/Verũ Deum ac Dei filiũ/unicum Dñm noſtrũ. Audi patiẽter/imo etiã clemẽter pauperẽ loqui deſiderantẽ: in auribus tuis. Obſecro nihil obſtet authoris humilitas atq; paupertas/quin ſermo ipſe gratiã inueniat corã te: ſi alioqui fidelis & ſincerꝰ reperiatᷣ: & ſi in eo Dei ueritas facile poſsit agnoſci. Veritatẽ. n. meditatus eſt iſte pauper/nõ adulationẽ. Non quærit/non agit/non procurat rem ſuam: ſed tuã potius optime Rex. Tuam. n. tibi ſtatuit ante oculos pacem ac ſalutem: dum ea ſuggerit/quæ ad amplifsimũ tuũ regnũ: cum Dei gratia & beneuolẽtia conſeruandũ: augendũq; ſpectẽt. Et quæ maxime ad ſempiternã in regno altero/longeq; & icõparabiliter beatiorẽ uitam comparandã/adiutent. An quæſo ueritas/minus erit ueritas/quia proceſſerit ex ore pauperis? An idcirco minus audiẽda/quia nõ emanat ex gutture digniore? An qa ſimpliciter potius nuditerq; prolata/q̃ ullis fucata coloribus/aut artibus exculta/ſiue ornamentis inſtructa/nõ attẽdi debeat & cuſtodiri? Cum omnis ueritas undecũq; proferatᷣ a ſpiritu ſancto ſit: ut ait Ambroſius? An pterea cõſeruatio auctioq; regni & ſolii tui/ob eam cauſam eſt negligẽda/qa ab obſcuro hoie/nõ tñ temere/ſed fideliter ac diligẽter/admoneatᷣ? An deniq; cõtemnenda ob hoc ipſum æternæ beatæq; uitæ ſalus/q; quæ ad illã adipiſcendã attinent/ab homine ignobilis atq; humilis fortunæ cõmemorentur? Abſit a Rege tanto/ut opinetᷣ tam ſtulta: quẽ ueritatem & iuſtitiam potiſsimum diligere oporteat. Abſit ab Auguſto tam nobili ad quem precipue eiuſmodi cura pertineat: ut ita prudẽtia & ſapiẽtia maiores ſuperare cõtendat/ſicut etiã fortunarũ & imperii amplitudine lõge lateq; illos anteceſsit. Abſit deniq; ab eo/qui quanto eſt maior in terris/tanto id curare debeat ſollicitius/atq; cautius prouidere/ne minor aut minimus fiat in cœlis. Non hæc dico

summe Rex quo infausta atq; infoelicia ominari uelim tāto culmini: pro quo Deo meo (scit ille) quotidiana uota suppliciter reddo. Nec quasi quicq̄ a tanta maiestate hactenus patratū tentatūue noñ erim/ quod non laude dignum & gloria merito censere possim. Sed quia ab hominū malitia, A tempoꝝ cōditione & infoelicitate: A Christianæ fidei tempore: imo (heu heu) pene interitu. A linguosorum/seductorumq; & nouorum hæresum suscitatoꝝ improba malignaq; procacitate/hypocrisi/mēdaciis & consciētiis in facie pietatis cautheriatis/nihil est iam penitus quod nō metuā. Quare Sapientiss. Rex/Clemētiss. Imperator. Porrige obsecro per uiscera misericordiæ IESV CHRISTI. Beniuolas aures tuas sermoni ueritatis. De qua si dubitare forsan potes. Suspice oculis in coelū & pete iudiciū & consiliū a Deo patre luminū: omnisq; lucis ac prudētiæ & sapiētiæ ꝓpagatore. Et ipse ꝓculdubio dabit tibi. Noli mundi sapientes consulere/ & qui præcipue in oculis suis sibi sapiant: quanq̄ magniloqui/& linguæ facultate admodum præstare/uideant. Noli adulatores blandos: mollesq; palpatores audire: neq; tādem illos / quos ambitio ad inanem gloriā: uel conturbatio atq; indignatio ad furorem/aut uindictā: uel libido feruens ad mūdi uoluptates ita detorsit / ut statuerint oculos declinare in terram. Sed uoca uiros quos Dei ueri seruos/diu sancte custodita religio/uitæq; innocētia morumq; spectata integritas / nō apud incertū uulgus: sed apud Probos honestiq; exempli homines latius cōprobauerit & cōmendauerit. Atq; eos demū qui nō ignari fuerint sapientiæ & scientiæ Dei. Interroga illos/& facile renūciabunt tibi/q̄ uerum hoc sit quod in simplicitate (sed tamē in tristitia uehementi cordis mei) zelus diuini uerbi / & maiorū patrūq; meoꝝ obedientia/tantæ celsitudini renunciare atq; exponere me coegit. Audi igitur quæ loquor/quæ cōfidenter testificor in animā meam.

MARtinus quidam Lutherus nomine/nouoꝝ dogmatū sator peruersus/& audax nimis atq; pertinax propagator/spiritali ꝓculdubio lepra laborans/lucida iā & manifesta/seducere (ut fama est cōstans) Infirmas oues Christi/& potum pestiferæ doctrinæ noxium miseris ac moribundis illis assidue propinare (reclamante prohibēteq; tota ecclesia) impie nimis ac detestabiliter non cessat. Nota hæc sunt quæ loquor. Patentia in scripturis Sanctis: Diffinita apud patres Pōtificesq; præclaros in sacris & inuiolādis Synodis roborata summorū & Sanctoꝝ Pontificū plurimis atq; in temerandis oraculis. Et eorū quoq; uitæ claritas & cōspicua sanctitas/solēni ueneratiōe orbe uni-

uerso celebratur. Explorata cõpertaq; Sanctiss. doctorũ (& ueterũ ac recentiorũ) apertissimis dilucidissimisq; sentẽtiis/rationibusq; ab eis efficacissimis cõfirmata. Et nuper a Sanctiss. Dño. D. nostro Leone Pont. Summo/canonica claraq; animaduersione recognita/ debitaq; detestatiõe explosa/& ab ecclesiastica uera doctrina merito separata atq; exterminata. Nota inq̃ loquor fœlix Auguste. Et postremo ausim dicere: satis superq; atq; pspicue præsentibus cõmentariis nostris enucleata: unde absonas & horrẽdas eius uiri ĩpietates / de suis propriis uerbis colligere cuiq; pfacile licebit. Quare Carole optime Max. & Potentiss. Rex. Si uera sunt (ut certe sunt) quæ narro. Si patentia sanis & non turbatis oculis. Si homo hic perfidus/morbidus/ ac uenenosus cõtra Dñm & cõtra Christũ dñi laborãs ibi degit / ibi uiuit/ibi indies magis ac magis inualescit & malũ perficit/ubi tu authoritate ac potestate uiges. Si ergo malum est in regno tuo. Si inde auferre uirtute uerbi tui: imo intuitu tuo/illud cõfestim potes. Si Rex sapiẽs Salomon/de Rege sapiente sic loquitur. Rex/qui sedet in solio Iudicii dissipat omne malũ intuitu suo. Et paulopost. Dissipat impios Rex sapiẽs/& incuruat super eos fornicẽ. Si (ut idem ait) mulctato pestilente/sapientior erit paruulus. Si multi qui hanc neglexerunt salutiferã iustitiam/etiã summi Imperatores/inciderũt in iram Dei: & in exitum coram hominibus & coram Deo pculdubio Infœlicẽ/ omniq; plenũ miseria. Si per contrariũ/qui nõ segniter pro morbis morbosisq;/Christianæ religioni aduersantibus/extirpãdis hominibus/sed fideliter atq; sedulo laborarunt/summam sibi in terris / & in cœlo laudem atq; gloriam cõparauerunt: ut tu satis de historiis ueterumq; monumẽtis/ueluti sapiens Rex (opinor) abunde perdidicisti. Quid erit quæso quod te ab hac iustitia & ueritate: aut saltem diligenti ueritatis inquisitione (ut recte tibi consulit iste pauper) possit merito abstrahere/uel tantillum auertere aut amouere? Ego certe de tanto Rege longe mihi meliora promitto. Apud quem iam superuacuum iudico plura addere: ut rem Christi persuadeam esse suam/qui a Christo tanta (uix in lucem proditus) accepit quanta admirari nostrum sæculum nõ satis potest. Sed iam bene uale in Christo: & in æternũ uiue/Rex semper fœlix atq; Auguste Carole clementissime: certo certius sciens/neminem bene ualere posse / qui in Dño IESV CHRISTO non ualeat: per quẽ solum Reges regnant & Potentes loquuntur iustitiam.

Cui Gloria & Potestas in æternum. Amen.

FRATRIS AMBRO-
SII CATHARINI ORD. PRAEDICAT.
in Apologiam Catholicæ ueritatis. Aduersus prauorum & impiorum Dogmatum suscitatorem Martinum Lutherum. Præfatio.

CVM diu infaustus infœlixq; rumor: ex ore multorum assidue meas aures uerberasset: excitatum in Germania temerario ausu: diabolicoq; suasu/hominē: qui nonnulla in medium proponere/disputare/atq; in publicum: æditis etiā cōmentariis aduersus sacros. Ro. Ecclesiæ potestatē: eiusq; Sanctiss. Caput/ & sanctorū multis tēporibus uniuerso orbe receptā/probatamq; doctrinā: pertinaciter asserere nō uereatur. Adductus sum tandem: pro rei indignitate atq; insolētia: de hominis tam peruersi ingenio atq; studiis: paulo sollicitius inquirere. Et (quod tutius semper censui) nō adeo facile priuatis quorūcūq; testimoniis (in his pſertim diffinitionibus quæ ad fidem pertineant/ q; nō sine graui periculo fiant: ut ait August.) aut firmiter adhærere/ aut per omnia assentiri. Quippe cum nō paucis iampridē exemplis edoctus essem: non modicā capere plerosq; hominū uoluptatē/ cum supra q̄ se rei ueritas habeat: & id quod alter ab altero accepit/in huiusmodi nouitatibus: addunt aliquid/aut apponunt de suo. Paraui igitur mihi / ad hanc rem pertinētia/ quepiam huius hominis dudū uulgata opuscula: & uix ea percurri/cum lepram hinc inde aspersam lucentemq;/ac manifestā perfacile agnoscēs: non solum uera cōprobaui omnia/quæ de isto iniquitatis filio: immo magis patre iniquitatum: multo antea acceperā. sed & præter ea longe plura: atq; admodum pestilētiora deprehēdi/ut facile tanq̄ de proprio chirographo. probauerim de scriptis suis: nō solū illum diuinæ atq; humanæ sciētiæ: sed ipsius etiam humanitatis penitus expertē esse. Nihil Dialecticæ artis: nihil philosophiæ nosse: Diuina atq; humana iura pro arbitrio peruertere/atq; īuoluere: omnia cōmiscere: cōfundere: nihil distinctū: nihil enucleatū/pati posse. Scripturas/ad ea quæ sibi ipsi confinxit monstrosa sensa: ita infœliciter: ita uiolenter attrahere: ut

plerumq non aliis magis, q̃ quibus ipse innititur locis, expugnari ualeat. Et (quod mirabilius est, quodq ego ipse qui uidi: qui cōprehendi: qui detexi: qui deniq compertum habui, atq adeo habeo: uix tamē possum credere) non facile estimare ualeas: utrum secum magis q̃ contra alios pugnet: adeo nunq̃ sibi constans est: adeo semper peruersus & cōtentiosus. Et ut impleret in eo quod scriptum est. Non est in ore eorum ueritas. Tanta atq adeo patētia passim iactat mendacia: tantas assidue struit calūnias: ut, uel hoc solū maximi loco miraculi mihi fuerit: q putauerit posse illa ab oculis hominū abscōdere. Illud uero longe incredibilius, q̃tum sibi placeat: q̃ magnifice & gloriose sese efferat atq extollat: cum cæterorum despectu & cōtumelia: & ibi maxime (quia. s. tunc magis est opus) ubi maxime & decipit & decipitur. Nam quē putamus hunc esse in oculis suis? harundinem uento agitatam? aut homūculum non mittentē manum ad fortia? cum ille sit, qui non aduersus unum aut alterum inire pugnam: & doctorum & sanctorum: nec unum aut alterū, aut etiam plura eorum errata, reprehendere atq eludere. Sed omnes pariter, quos ab hinc multos annos Christiana sibi religio delegit ac statuit pro magistris, quātalibet sanctitate & authoritate fulgentes, uniuersamq simul eorum doctrinā: multis nominibus carpere, cōtemnere & irridere nō uereatur. Et quanti eum facere Romanorum Pont. decreta ac sanctiones, titulis etiam sanctitatis præstantium, arbitramur? Malo suis ipse uerbis proferat: qui illa Frigidissima, Lāguidissima, Ineptissima Deliramenta Paleas: & quidem miseras paleas uocat. Et quia (ut ipse fatetur) hactenus nimis modeste erat locutus: ideo seipsum corrigens, addidit. Impiissima & cōtra Euangelii ueritatem: eorumq auctores (etsi nonnulli & Sancti & martyres fuerint) in crassa, diuq nota nimis, hæreticorum uersutia, in notarios uertens: Adulatores, Temerarios, Canes, Belluas, Porcos, Ambitiosos, Impios, uocat: & aliis prophanioribus (sicut uidebimus) titulis inhonorat. Taceo quātis præsertim in Thomā furiis, & in Bonauēt. & alios quātiuis nominis uiros agitetur: quos nō Sinceros: nō Euāgelicos: non Christianos: non Paulinos theologos. Sed Dialecticos: Peripateticos, Pictagoricos, Temerarios, Scholasticos. i. illusores (Sic enim ipse exponit) Thomistras, Thomastros, Improprii istas. (Sua. n. hæc sunt quæ fingit ad illudendū uocabula) & indignis

Modestia martini.

Nota Lector.

quibusdam aliis uocibus: de Theologica officina sua excussis/co/gnominare nõ erubescit. Scilicet/Rhetor tam cordatus aliter uni/uerso orbi facere manifestũ non poterat: se uere hæreticũ esse: nisi etiam in Thomæ doctrinã: immo in illam præcipue: contra eius/modi bestias singulariter nobis datam diuinitus: apertis tum ca/lumniis/tum blasphemiis/inueheret. Neq; commode aliter pote/rat uir circũspectus indicare: super omnes qui uiuant se illusorem esse: nisi fingens etiã nomina ut illuderet/facile declararet/uniuer/sam latinã linguã ad illudendũ satis ei nõ fuisse. Quare cogitanti mihi: utrũ tã stulto homĩ respõdere/operepreciũ ducerẽ sat opor/tune notũ sapiẽtis consiliũ sese offerens aniaduerti. Nõ rñdeas stulto iuxta stultitiã suã/ne ei sĩlis efficiaris. Rñdeas stulto iuxta stultitiã suã: ne sibi sapiens esse uideat. Ex quo capere facile licuit: id mihi respõsionis genus tãtisper ꝓhiberi: quo fieret ut nõ min⁹ ipse rñdens accusari stultitiæ nomĩe ac merito rephendi possem. Si forsan non zelo domus Dei: pro iustitia/ueritate/fide/saluteq; animarũ ex ꝓfessione laborans: sed potius inanis gloriæ/fauoris/q; humani/aura transeũte/pellectus/inuicem prouocans: inuicem maledicens: perpetuis atq; inefficacibus cõtentionibus deseruirẽ. Quanq̃ enim uere non sit ille dignus: in quem/uel oculi cuiusq̃/ne dum studia qualiacũq; conuertant. presertim q̃ talium homi/num ingenia dura atq; superba: neq; ulli cedentia rationi/neq; cu/iusq̃ obedientia disciplinæ/dignius eluduntur ac durius cõfrin/guntur/si contẽnas/q̃ si resistas. Didici tamen maiorũ exemplis/ non esse propterea relinquẽdos infirmiores: qui quouis perflãte uento/& quibuscunq; causis impiæ doctrinæ fauentibus/in stulta deliramẽta impelli/& facilius a ueritate seduci possent. Cum igit̃ uniuersa huius pestiferi hominis doctrina (sicut & omniũ hære/ticorum) de labiis iniquis & lingua dolosa procedens/nõ nisi do/los & iniquitatẽ contineat: tunc demum in manifesto ponetur ini/quitas cum dolos primum quibus tegitur & quibus decipere co/natur rude uulgus/paulo diligentius secernã atq; ostendã. Quid igitur detur/aut quid apponatur mihi ad linguam dolosam: nisi sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis: hoc est/ueri/tas Dei in scripturis sanctis & sanctoꝝ exempla (ut ait August.) in charitate non ficta. Aut magis (sicut se accinxit dilectus Deo iuue/nis in Goliatth.) quinq; limpidissimi lapides de torrente sumpti/

& pastorali Pera educendi:idest dura in proteruos/Dei uerba: & sensus claritate fulgentia:de torrente.s.scripturarũ: deq; pera pastorali.i.scrinio sanctæ semper / & ueridicæ ecclesiæ educenda. ut Philisteus pessimus/primo primi lapidis ictu in frontem percussus/occidat ut meritus super terram. Procedat igitur nunc iam uir iste spurius & incircũcisus. Qui uociferatur doceat me qui potest: & proferat qui habet meliora: & singulos ad certamen inuitat/sicut gigas Goliatth/Gladio fidens.i.lingua maledictorum: sicut scriptum est. Lingua eorum gladius acutus. Et hastam tenens/qa in principibus & filiis hominũ in quibus non est salus/longitudinem posuit suæ spei. Et demum clypeo tectus/quia in duritia pertinaci/proteruis & procacibus dolis/frõtem operit. Et his armis fretus:omnibus minitans: omnes despiciens: impius Philisteus irruit in Israel. At nos in nomine domini sabaoth/ Dei agminum Israel cui exprobrare maledictus nõ cessat festinãtes occurramus ei ex aduerso:manifestũ facietes omni terræ/quia nõ est dominus Deus extra Israel/& ut noscat uniuersa ecclesia hæc:quia nõ in gladio neq; in hasta saluat dñs in cuius manu est oĩe bellũ.

Vrgeat igitur nũc iam & grauius inuratur suis dolis & in cõspectu ueritatis reducat in nihilũ. Immo sic deniq; ad fœdiora maledicta & alia dogmata mõstrosiora euomẽda (si qua cõtinuit) excitetur & cõpellatur: ut ipse met ampliore mẽsura/id quod uolum⁹/pstet nobis uel inuitus:ut.s.sponte sua nudatus/& ante omniũ oculos uniuersam animi pestẽ palã pferens/uelut abominatio & anathema pessimũ/putridum fœtẽs/q; membrũ/& merito Sathanæ traditũ/unanimi cõsensu a fidelibus oĩbus abhorreat ac deuitetur: & appareat Dei summi ueritas intemeranda. Cui laus & imperium in sæcula. AMEN.

fidemus ... in ...

AVTHOR ad Lectorem.

SCio Lector/scio facile offendi te posse de scriptis nostris: siue iniquus eris siue æquus arbiter. Neq; .n. sine errore ullo penitus/me scripsisse cōtenderim. Scit tamē Deus quē inuoco/q̄ nihil aliud/sua ueritate potius quesiuerim. Scit Deus/q̄ nec uolui/nec uolo: aut dicere aut dixisse quicq̄: quod nō sit in doctrina sua sanum atq; probatū. Deus inq̄ scit/cordiū omniū æstimator atq; scrutator/q̄ sponte ac syncere me subiicio non ecclesiæ tantū (De cuius iudicio quid sentiam/opinor perspicue satis ostendi) sed citra differentiā cuilibet melius sentiēti. Quod si paulo interdū iratior aut uehemētior in hunc diabolicū uirum cuiq̄ fortassis uidebor. Illud obsecro cogitet: quisquis is est/cum quo mihi res fuit q̄ pestifero & peruerso homine. Excōicato. Maledicto. Impio. Seductore: tantorūq; satore zizanio℞ & scādali/in medio templi Dei. Patre deniq; omnis superbiæ & arrogātiæ. An ego cadaueri tam putrido reuerentiā ullam debui? An frustra docuerit me Paulus eiusmodi prophanos homines durius esse increpādos? An gloriosissimi Dominici patris nostri nequicq̄ essem filius? qui in canis figuram contra feras istas bestias/suæ matri est ostensus? An non igit̄ oportuit unum ex eius catellis (q̄q̄ abortiuū/ut Pauli uerbis utar) me fieri? Alioquin/quō de sapiētis consilio respōdissem stulto iuxta stultitiam suam? Quomodo si frigidius essem locutus/id effecissem ne sibi sapiens esse uideret? Si nō in loco insuper tantū illusorem illuderem/quo pacto os illud impudentissimū cōfudissem? Ac si nō illum enudassem usq; ad pudenda: quomodo/eius laicis/in quibus fidit: tantæ insaniæ/tam uecordis magistri patuissent? Sed quid me amplius excusem? Cum per Dei gratiā paratus sim omniū reum esse accusationū. Modo unam hanc solam & patentissimā ueritatem/ab animis omnium Christiano℞/uel extorqueam. Martinū hæreticū. Martinū schismaticū. Martinū totius superbiæ & temeritatis principē. Nam ad gloriā omnipotētis Dei & domini nostri IESV CHRISTI ac MARIAE.

Ego Frater Ambrosius in diuina gratia & conspicua ueritate fidens/rationem reddere me offero/& quantum possum obligo/de omni uerbo quod pro Christi doctrina in dogmata impiissimi huius uiri locutus sum.

LIBER PRIMVS QVO MARTINI DOLI: qbus crassum uulgus conat̃ decipere ꝑspicue manifestant̃.

¶ PRIMVS Dolus: in quo mendax: imperitus: pertinax: sibiꝗ ipsi contrarius: ex suis uerbis facile deprehenditur.

PRimus itaꝗ dolus/ quo ipse primũ (ut debuit) merito est cõprehensus/ hic est: in ope quod Leoni Pont. Maxi. inscripsit/ his uerbis ꝓtestat̃. Primũ ꝓtestor me prorsus nihil dicere aut tenere uelle/ nisi qđ in/ & ex sacris lr̃is primo/ deinde ecclꝫiasticis pr̃ibus ab ecclesia Ro. receptis hucusꝗ seruatis/ & ex canonibus ac decretalibꝰ Pontificiis habet̃ & haberi põt &c. Et paulopost ita subinfert. Hac mea protestatione credo satis manifestũ fieri/ ꝙ errare potero/ sed hæreticus nõ ero. O sapientẽ & in primis uerbis admodũ circũspectũ hoĩem/ & de quo recte scriptũ est. Initiũ uerborũ eius stultitia: Et qũo per hanc tuã protestationẽ fit manifestũ ꝙ errare poteris/ sed hæreticus nõ eris? Nunqd ne ꝓtestatio? an cordis potius rectitudo/ uendicat nos ab hæresi? nullus ergo hæreticus unq̃ ita protestatus est? Quæ lex? quæ rõ? quæ Theologia tã remota te docuit/ sola ꝓtestatione fieri manifestũ qđ aĩo lateat? Nunqd pro se idoneũ qlibet afferat testimoniũ? Si ita sit/ iam cuiꝗ patebit occasio: qcũꝗ hæresim iure disseminare/ & impune religionẽ eludere/ & se a crimine uẽdicare/ cũ ita fuerit ꝓtestatus. Etenim uel tua irrefragabili authoritate/ dicet: manifestũ est/ ꝙ & si errauerim hæreticus tñ non fui: quia sum ꝓtestatus. Et Martinus ꝓbat/ fieri isti usmodi protestatione manifestũ/ nemĩnẽ talẽ hæreticũ eẽ posse. At nos Martine longe aliter in nostra Theologia didicimus: Et si Paulini Theologi nõ simus sicut tu es. meminimus tñ Paulũ dicentem. nõnullos esse qui uerbo quidem Deum cõfitentur/ factis autem negant. Est & euangelium Dei quo accepimus. ꝙ non oĩs qui dixerit: Domine domine: sed qui fecerit uoluntatẽ Dei hic ꝓbatur. Vnde docemur neꝗ sufficere/ neꝗ fieri manifestum nudis uerbis bene dicere & protestari/ nisi illud opere fiat qđ dicit̃ & ꝓtestatione promittitur. Eadem enim prædicant (ut ait Grego.) sæpe mali quæ & boni/ uniuersales quasdam iactitãtes diu tritas &

In confesso receptas propositiones. Alioquin si statim in ipsis fori bus quis delinquat/& apertam contumaciam atq; iniquitatẽ nul lo colore excusare aut simulatione obtegere procuret/quo pacto q̃so decipiat? Sed diutius peccatũ(omnino a fructibus cognoscen dum ut nobis promisit ueritas)latere non potest. Ebulliens enim atq; sui impotens superbia & insolẽs arrogãtia/ut aliq̃n erumpat necesse est. Ecce enim tu linguose homo/qui solum fidis in uerbis mendacii. Et quicquid uenit in buccam loqueris. In primis uer bis deprehẽsus es. An experimentum q̃rimus/q̃ hic nouus Pau linus Theologus loquitur quicquid in buccam uenit? Equidẽ pu tarem hoc sufficere/q̃ asserit fieri protestatione manifestum/erran tem hæreticum non esse. Verum si hoc nõ est satis. Ex ore suo de niq; iudicetur seruus neq̃. & mentiar ego si non ita scriptum legi tur post responsionem illam egregiam: quam ad Magistrũ. S. P. direxit. q̃ ex tempore & ut in buccam uenit cursim/ & duobus di ebus iustum illud uolumẽ apologeticũ reddens/respondit. Quid igitur experimentum quærimus/an in illo sicut in Paulo loquat̃ Christus? Quem etiam gloriari non piget, loqui penitus quicq̃d in buccam uenerit: quasi nõ abunde pateret ex dictis suis/nisi etiã proprio testimonio idipsum confirmaret. Quid ergo sperãdum de homine tam ueloce ad loquẽdum? Vidisti(inquit sapiens)ho minẽ uelocẽ ad loquendũ. magis sperãda est stultitia q̃ eius cor rectio. Sed uideamus si Aug. protestatus sicut tu/eo ꝓcesserit quo tu/ut diceret. Illiusmodi protestatione fieri manifestum/quod tu ais: Minime. sed potius quia uidebat sic fieri manifestũ de cordis simplicitate nõ posse: ad illud tandem confugiebat. Senti de Aug. quicquid libet: sola me in oculis Dei conscientia nõ accuset. Quo fit/ut non magnopere miremur. eum qui de puritate conscientiæ capere fiduciam non potest/saltem in mendacii uerborum effusio ne confidere. At memineris duo super te caputq; tuum imminere iudices Martine. Deus & homo. Deus aũt non irridet. uerba da re Deo impossibile est/homini difficile. Nouit ille abscondita te nebrarum & secreta cordis. Iudiciũ eius secundum ueritatem est. Reddet in eo unicuiq; secundũ sua opera. Homo aũt interim so la hac protestatiõe certus nõ fit. Potuisset(fateor)capere coniectu ram: si modo facta uerbis responderẽt. An quia cõtradicunt aper te, homo factis fidẽ habet. Ex quibus in uerbis manifestũ agno

Paulus

fcit dolū. Ob eā causam Io. Gerson / Egregius ac prudēs Doctor tractatū de ꝓtestationibus facit (ut ipse testat̃) qa hæretici praua mēte / sæpe ita ut catholici ꝓtestant̃: & ideo ꝓtestatiōibus nō satis fieri latius ostēdit. Nō igit̃ tua hac ꝓtestatiōe Martine securus es / ēt apud hoīem iudicē. Requirit enī homo iudex: ut facto uerba firment̃. Quod si pertinaciter detrectas: si factis in uerba pugnas. quis dubitet / ꝙ dolo & mente simulata / es ꝓtestatus? Aut saltem ꝙ uana redddita est illa ꝓtestatio quā factis destruxisti? Immo si uerbis etiā cōtrariis tu ipse cordis ptinaciā manifestissime cōfiteris: quis nō agnoscat duplicitatē? Quis a mēdacio excuset? Quis ab animi obstinatione defendat? An nō in eodem ope ad Leonē: ubi pœnitēs etiā simulatæ huius modestiæ tuæ. In uerba hæc ꝓtestatiōi tuæ manifeste cōtraria / erumpis? Sic enī ibi legit̃ ad litteram. ¶ Et ut aliqn̄ audax sim: ea quæ iam dixi ꝓtestor me nō dubitare. Sed paratus sum ignē & mortē suscipere pro illis: & hæreticū asserā oēm qui cōtra sapuerit. ¶ Quid regrimus ulterius a ptinace? Quid maius? Quid manifestius? etiā ignē & mortem sustinere paratus est pro opinionibus suis illis / quas asserit. Quid si hæc e cœlo indubitata reuelatione accepisset? At nō modestius esset locutus? Saltē cōferri hæc cū ecclesia pateret̃ Paulinus Theologus: sicut Paulus euangeliū suū cōferre nō detrectauit. Hæreticū asserere uult qcunqꝫ cōtra sapuerit: hæreticū Thomā & Bonauenturā & cæteros oēs quos scholasticos appellat: qui eoꝝ sequūtur doctrinā / facit. quia contra eū (quod & ipse fatetur) in illo loco specialiter sapiūt. O linguā p̄cidendā. Et quia tota eccl'ia hoc ipsum sapit (ut ꝓbabimus) tota ecclesia hæretica. O putridū mēbrū. O adulterū filiū. Volumus hoc etiā nobis declarari manifestius? Audiat uniuersa ecclesia uerba eiusdem hominis quæ in actis corā Reuerēdiss. Cardinale S. Sixti Legato Apostolicæ sedis habitis. Ipse idē collegit. Ita enī ad uerbū legit̃. ¶ Nūc mi lector tu mihi cōueniēdus es. Posteriorē istā responsionē meā / & si cum multa reuerentia dedi ac ueluti in arbitriū summi Pontificis reposui: non tñ id me fecisse credas / ꝙ de re ipsa dubitem: aut animi mei sententiam sim unq̄ mutaturus / Veritas diuina est / etiā Dñi Papæ. Non enim iudicium hominis expecto: ubi diuinum iudicium cognoui.

Ios. Gerson

Vba mar.

Nota verba modestie.

Ad Galath. 2

Verba Mar.

¶Satis ne certi iam sumus quomõ ꝓtestationes suas faciat Martinus? Et quantũ ualere eas uelit? & quid itelligat cum reponit in arbitrium summi Pontificis? iudicetur ex ore suo/ex uerbis suis, si quis de factis etiam manifestis dubitare potest. Etenim manifeste ait. Quod quicqd Papa sentiat/mutaturus sniam nõ est. Et non ex eo in eius arbitriũ causam cõmittit/quia eius sentẽtiæ stare uelit. At cur cõmittis igitur? Cur protestaris? Ex humilitate inquit: his enĩ uerbis ad lram hoc excusas: ꝙ etiã uerissime dicta/oportet at cũ humilitate & timore asserere & tueri. Deo gras: ꝙ de Paulina tandẽ ac noua Theologia itelligimus humilitatis uirtutem, q̃ & in mendacio: & in pertinacia cõsistit. In mendacio quidem: qa dicit se in arbitrium eius committere/cuius tamen arbitrium recusat: sic enim ad uerbum in calce epistolæ: quã ad Papam destinauit legitur. Quare beatiss Pater prostratũ me pedibus tuæ. B. offero cum omnibus quæ sum & habeo. Viuifica/occide/uoca/& reuoca/approba/& reproba: ut placuerit. Vocẽ tuã/uocẽ Christi præsidentis in te/& loquentis agnoscam. Quid ergo mõ est, sententiam mutaturus nõ sum? Quia ueritatem diuinã loquor ais. Et te in hoc iudicem constituis? Fingamus autem unum quemlibet qui tibi hæreticus uideatur/& q defendens suã hæresim ita dicat. Veritas diuina est. An non sic semper hæretici defendebãt? Quid ergo supsit catholicis aduersus illũ: si hoc idoneũ sit diffugiũ? Veritas est diuina. An nõ oportet iudicẽ esse in hoc/ut diffiniat utrũ ueritas sit diuina? Quõ igit iudiciũ nõ expectas? Quõ sententiã mutaturus nõ es? Sed esto. Sit ueritas diuina & agnoueris illã (ut ais) certo certius: qd est ꝙ Papæ nihilominus reuocandi sniam ꝓmittis/si ueritas est diuina? Cur eius auditurꝫ ꝓmittis sniam & in quocũqꝫ placuerit reuocare/paritur uoci eiusdẽ tãq̃ uoci Christi? Ecce quia ex humilitate ais: Oportet igitur ista ratione ex humilitate mentiri. O capitulum gratiosissimum. Hoc uero primum discite ex remotiore hac Theologia uos Martiniani discipuli. Ex humilitate mentiri. In mendacio igit consistit Martini uestri humilitas. In pertinacia uero: quia quodcũqꝫ fuerit ꝓnunciatum sententiam mutaturus nõ est: Exprimat modo aliqs si ualeat/& coloribus magis propriis pertinacem depingat. Nos enim in nostra Theologia nesciremus aliter pertinacem maxim exprimere/q̃ eum qui nunq̃ mutaturus est sententiam, Et insuper

Documentũ Martini.

Verba Martini.

Documentũ Martini.

sit paratus p sua opinione tuenda (etiam quam reposuit in arbitrium Apostolcæ sedis) & ignem / & mortem suscipere. Sed uolumus etiam ut iterum atq; iterum secū pugnet Martinus? Age postq̄ tam opportune nobis seruit. Eho procede huc iterū Martine / & dicito nobis. Quid tu ais proxime in eisdē actis / post p̄dicta uerba in qbus te / de pertinacia & mendacio cōuicim9? Et (qd magis mirandū est) nō omino sex īterpositis lineis. Verba hæc tua sūt:

Vba mar.

¶ Nam si superbius uoluissem agere / nō potuissem ad unum uerbum cogi: cū tota disputatio iam sit dedicata / & oblata Pontifici. Ita ut ad me amplius nihil ptineat: nisi expectare sn̄iam. Et in epistola ad eundē Reuerē. Legatū hæc uerba legunt. ¶ Primum / q̄ mihi nō uideat necessaria appellatio: cū ego (ut dixi) oīa in iudicium ecclīæ retulerim / & nō nisi eius sn̄iam expectem. Quid enim ultra facere debeo aut possum? Neq; enī me reo / aut rn̄sore opus est. qui nō qd ego dixi. Sed quid ecclesia dictura sit attendo: nec aduersarius cōtendere: sed discipulus audire uolo.

Supbius. Nota verbum.

¶ An nō seruit nobis ex sententia Martinus ut uolumus? ut ipse sibi cōtrarius se ipsum expugnet? Cum enī superius dixerit / q̄ iudiciū homīs non expectat / quia certus est de iudicio Dei: & q̄ animi sn̄iam unq̄ mutaturus nō est / qa ueritas diuina est: mox uero sup eodē penitus loquens ait: q̄ tota disputatio dedicata est & oblata Pontifici / & q̄ ad se nihil amplius pertinet nisi expectare sententiam. O infelix Martine: ut uera sæpe (quaq̄ imprudens) loqueris. De ueritate enī diuina nihil ad te qdē pertinet. Sed ut iterū tecū pugnes: obsecro te / scis ne esse ueritatē diuinā? an nō scis? scio inqs. An falli non potes? oportet ut & hoc tibi arroges / q humano iudicio nō te submittas. At qūo tn̄ dicis in eisdē actis cōtrariū? his penit9 uerbis.

Martinus cōtra Martinū.

¶ Nihilominus tn̄ homo sum / potens errare: submisi me / & etiā nūc submitto / iudicio & determinatiōi legittimæ. S. ecclīæ / & omnibus melius sentientibus.

Verba martini

¶ Vnus igitur ex his uerbis Martinus errare pōt: & tn̄ idē aliusq; Martinus errare nō pōt. Vnus Martinus subiicit se iudicio Pont. Idem tn̄ atq; alius Martinus nō uult iudiciū hoīs ullū expectare. Vnus Martinus nō attendit qd ipse dixit: sed qd ecclesia dictura est. Idem tn̄ atq; alius simul Martin9 ita attēdit ad dicta sua: quæ sunt ueritas diuina (& si remiserit illa in arbitriū ecclīæ) ut nō attendat amplius / qd dictura sit ecclesia.

Martin9 cōtra Martinū.

Eia Paulinū Theologū. Quid his dictis pugnantius? Quō non

aduertisti infelix/ꝙ oportebat mēdacem:& multo magis animo perturbatum:esse memorem? Excusa hæc si potes Martine:defende si potes:ut iam coram discipulis/& qui te sequuntur: in primis his uerbis tuis non erubescas. Si rem nimis manifestam uelint iusto iudicio considerare. Hæc autem idcirco latius sum prosecut⁹ q̄ rei euidentia postulabat. Quia nonnulli imperiti parum interne prospicientes/iure satisfactum in humano iudicio arbitrant̄: ne quis hæresis crimine teneatur:quandocūq; sic fuerit protestatus. Quod cum falsum sit:& absurdum:& in ꝓposito q̄ latissime pateat:satis consequi hoc manifesto primo dolo mihi uidebor: si beniuolentiam ad dolos reliquos capiendos/qui ueritatis amatores esse uoluerint/non negabunt. Hactenus enim nihil est ad ea quæ sequuntur.

¶Secundus dolus:quo manifeste dephendit̄ ipm nō uerū:sed uanitatis & Diaboli:conciliū appellasse:idq; ex uerbis suis.

SEcundus dolus:primo proximus sed facilis ut spectetur ab omibus/ꝙ tandem conscientia ꝑpria iudicatus non solum de ueritate/sed etiam de salute desperans:ad extrema properans/ & ante tempus formidans:ante iudicium/de iudicio(quod in conscia p̄senserat) conqueri cœpit. Et hoc est/ꝙ ita p̄mature ad cōcilium ꝓuocauit. Et hunc odorem diu antea nobis sparsit. Sed anteq̄ de hoc ullū uerbum faxim:testem mihi inuoco dn̄m IESVM. qui plane nouit:quanto desiderem desiderio omnem meliorem suæ ecclesiæ statum/qualibet illi uia meliore comparandū. Nunc autem ad te me uerto Martine. An putas nō intelligi/quid sit istis temporib⁹: clamitare conciliū:concilium? Putas nō cōphendi/in ore tuo & tui similiū:uocem hanc. Conciliū/suam mutare significationem? & nihil aliud in auribus uere prudentum sonare concilii concilium:nisi schisma schisma:scissuram scissuram: inuidiā atq; bellū? Mentiar/si non tu hoc ipsum manifeste prodis. Age ꝓcede huc: & cogente ueritate pugna tecum iam. Et dic uerum nobis Martine/uel inuitus. Sperasne tu bonum conciliū his temporibus? Minime inquis: cum tu pium dolorem simulans & de concilio bono disperans/sic ais. ¶Et iterum uides quanta sit necessitas legiē

Hec ad te ptinet Martine.

timi & uniuersalis concilii. Sed timeo nostrum saeculum non sit dignum donari nobis tale, sed potius ut operationibus erroris illudamur, sicut meruimus. ¶ Iam certum est igitur, ꝙ bonum cõcilium non speras, & tamen ad futurum prouocas. Ad quid igit? Ad illud quod nõ speras? Stulta prouocatio. Praesertim ꝙ tãta ꝓtestatione pollicearis te causam ibi tuam prosecuturum, & alia facturum, maria & montes. Cum igitur ad cõcilium prouoces qđ speras, & bonum non speres: iam in necessaria consequentia comprehendit te Thomista: ꝙ uel ad malum concilium prouocas: uł non causae decisionem sed seditionem & fauorem seditiosorum, & longiorem peccatorum impunitatem tibi comparare, sub colore isto concilii studuisti: Ve enim tibi ac tui similibus, si quale praedicas cogeretur aliquando concilium. Crede mihi non ita dilatares os tuum. Scriptum est enim. Excelsa stulto sapientia in porta non aperiet os suum. Quanq̃ mea qualicũq; prudentia, tuam tibi sortem indicans audacter pronuncio. Non posset tam pessimum cogi conciliabulum quod tantã tam insignem ualeret arrogantiam substinere. Superbi superbos non substinent. Et si quid ulterius audire potes. Frequens apud nos est prouerbium. Stulti atq; audaces prudentioribus regnum acquirunt. Satis est. Opinor intelligis quae dico. An non: ergo iam perspicua dialectica probaui: ꝙ tu nõ q̃ris bonũ cõciliũ? Dic nũc rogo: in qua peccat figura argumẽtũ? Age si uim huiꝰ cõsequẽtiae tui laici nõ sentiũt: ad sensum etiã asinorũ aperiamus haec, de aliis uerbis tuis. O bone Deus, ut nõ pateris q̃n a fructibus eorũ noscamus illos. Malus. n. de malo thesauro suo, qđ nã aliud ꝓferat nisi mala? Ecce quale & desideras & expectas Martine cõciliũ. Nẽpe, quale publice his annis ꝓximis cõdemnatũ est: qđ, uel ipsi authores sese uoce publica in media totius orbis corona damnantes reꝓbarũt. Cui in cõspectu mũdi renũciarũt. Qđ nõ nisi Dei miraculo q̃ stetit (oĩm bonoꝝ iudicio ꝓ cã sua) dissipatũ est. Contra qđ Impator tandẽ (ille cui nõnũq̃ & tu blãdiris) & aĩm: & arma uertit. Qđ abhoĩata ẽ Germania. Qđ Christianissĩa Gallia & ip̃e Galloꝝ Rex, ipiũ, ꝓphanũ & maledictũ una uoce ac publicis lr̃is & testimonio, deniq; agnouerũt. Qđ coelũ, & terra iꝓbare & detestari uisa ẽ. Tale tũ desideras Martĩe cõciliũ tuis uerbis. Quanto zelo plenis? Cur enim ego non audacter uera loquor ꝓ Christo: sicut iste tam ardenter

Verba Marti.

contra Christum? Quid inuidiam & simultatem timeam malignorum? Cum iam cupiam cum Paulo aliquando posse dicere, si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem, cũ psertim nos doceat gloriosissimũ uerbum Magister. Ne metuamus eos q aliqñ corpus fortasse possent occidere. Sed proinde functi essent officio furoris sui. Sic ergo uir iste zelator singularis dom Dei ad uerbũ scribit. ¶ Nõ hæc dico, aut ago: q tam imprudenter arrogãs sim: ut me inter doctos sanctæ eccl'iæ numerandũ putem, multo minus inter eos quorũ hæc sit statuere, aut destituere. Atq utinã nouissimũ merear ecclesiæ mẽbrũ fieri aliqñ. Sed id potius ago: cũ sint in ecclesia pariter doctiss. & sanctiss. uiri. Ea tñ est nñi sæculi infelicitas: ut etiã tanti non possint ecclesiæ succurrere. Quid eni potuerit hodie doctrina, & pius zelus satis pbauit infelix euentus eorũ doctiss. & sanctiss. uirorũ, qui sub Iulio scd'o studuerũt reformare eccl'iam, instituto ad hanc necessitatẽ concilio. Sunt & alii passim (quos noui) optimi & eruditi Põtifices: Sed exemplũ paucorũ iponit silentiũ plurimis. Est eni tempus pessimum (ut ait Amos propheta) ideo prudẽs in illo tempore tacebit. Hæc ad uerbũ Martinus. Et nesciebat q hæc uerba subiiciẽda erãt trutinæ cuiusdã Thomistæ. O, si scisset Martinus: q Thomista qdã oim minimus: redacturus esset hæc uerba ad examẽ: & exacturus rõnẽ usq ad minimũ quadrantẽ. O, si potuisset suspicari: q Thomista oim inquã frigidissimus: & illorũ: q mendicantiũ regulam seruãt (Quos magis ille odio habet: qa scilicet magis Christi amplexi sunt paupertatẽ). Annotaturus esset uerba oia: & signaturus mysteria: & psertim tam diligenter. Quale cor, qualẽ stomachũ fecisset? Quantũ interius æstũ, ac sudorẽ? aut quantã illi bilẽ cõmouisset? Quã amarã? Sed oportet te Calicẽ hũc bibere Martine, & tibi imputa: q tã stulte & effuse & maligne locut9 es, ut nõ sit pene uerbũ: qd' nõ se offerat multa reprehẽsione dignũ: & animaduersione: in quo uel teipsum testẽ, si nõ nimiũ tibi tua mentiatur iniquitas: ac facile produxerim. Primũ eni mitto, q tam submisse, & humiliter te geris. Quo modestiã animi tui facilius pbaremus, quã & in margine pro tua ipsa eadẽ modestia: & hoc in loco: ut in aliis multis: annotari facile pateris: uel etiã (qd' probabilius existimo) de industria operã das. Nam & in responsiõe ad M. S. P. & in eodẽ prorsus margine: ubi legitur, Modestia Lutheri.

Modestia martini.

Notate verba signate mysteria.

Tho. mar.

Cur oderit mẽdicãtes Martinus.

Examinant superiora verba: & iniqtatũ plenia docentur.

Apostille in libro Martini.

Continuo una tantũ interposita: linea subscriptũ iussu tuo Thomæ temeritas: in oĩm oculis obuersat: ut. s. ex ista optima consonãtia modestiã illam tuã facilius reciperemus. O quã egregie consonant hæc & iuxta se posita: quã clare elucescunt/ in eodẽ prorsus margine ut legantur: o ꝙ oportune & signanter. Duo hæc/ uere speciali nota digna. Primũ Modestia Lutheri: & statim secundum Thomæ temeritas: quasi dicat ut aperte declaremus: more Thomistarum omnia/ Si non credis quia Martinus sit homo modestissimus, Quo facile credas transi duas lineas: & lege & intellige ꝙ beatum Thomam uitio temeritatis incuset. Nam quomodo aliter se modestum probare potuisset? nisi simul & Diuum Thomã temerarium appellasset? Quippe tam uerum illud est, Thomam temerarium: ꝙ uerum hoc/ Modestum Lutherum. Quamquã hoc in loco/ de quo agimus alia ratione moueris: ut suadeas istã hanc quam totiens exprobando inculcas modestiam tuam. Sicut enim latrones solent probare iustitiam suam: & se iustos arbitrari tunc maxime/ ubi nõ grassantur maxime: ita tu maxime tibimet ac tuis modestissimus uideris: cũ non impudenter es arrogans: & cum nõ maxime mordes. Bene ergo res habet/ multa noua cõtinue discere licet ex remotiore hac Theologia. Iam supra didicimus humilitatis uirtutem in mendacio & pertinacia consistere: nũc. Modestiam in eo qui impudenter arrogans non sit. Si igitur ita nobis definiat uirtutes Martinus: fortasse adducet nos/ ut fateamur illum uirtutibus plenum. Sequeris deinde: & pro tua ingenuitate fateris ꝙ tu minor es: multis quorum in ecclesia Dei est nota & cõspicua doctrina: uis ut uerum dicam? Et si ꝓculdubio te nolle sciam. Dicam tamen/ magnũ tibi lucrum si ita ex corde crederes: ut ore profiteris/ profecto non commoueres tantas turbas. Non enĩ (ut inquit Hiero.) parũ est id scire qđ nescias. At nos Thomistæ cum econtra ex te ipso audimus. Doceat me qui potest. Et quicũꝙ aduersus te senserit/ eum esse hæreticum. & alia eiusmodi & passim maiora: quæ nobis cornua altiora capitis tui ostendunt: non facile his oblatis nobis & inculcatis totiens modestiis persuademur/ presertim cum totis uiribus his uerbis facta diffideant. Vtcũꝙ sit. Hæc uera esset morbi tui medicina. Crede mihi: hoc enim unicum malum tuum. Quod Hieremiæ uerbis fraterna correctione simpliciter tibi suggeram. Arrogantia tua decæpit te: & sup/

Modestia martini.
Thome temeritas.
Probatio irrefragabilis.
Martini ꝓ modestia sua.
Quomõ ꝓbat Martinus modestiam suã.
Hierony.
Passim.n.p omnes eius libros legit adnotatũ Modestia Lutheri.
Hiere.

6

Morbus ꝓpri us Martini.

bsa cordis tui. Sed Christum habes & Euangelium. Inde tibi facile potes: si uelis: tu ipse prospicere. Ego autem ad locum unde discessi reuocor. Sequeris enim. Atq; utinam nouissimum merear Ecclesiæ membrum fieri aliquando. Quid est hoc Martine quod ais? Vtinam merear fieri in ecclesia Dei nouissimum membrum. An oportune etiam stulti interdum loquuntur? An non ueritas sæpe excidit uel ab imprudente atq; inuito? Quomodo enĩ expressius potuit confiteri Martinus/ se esse anathema/ & præcisum ab ecclesia Dei? Verba enim ista ad eum tantisper pertinere uidentur: qui membrum Ecclesiæ non sit. Qui enim alioqui mẽbrum ecclesiæ fuerit non habet opus/ ut desideret fieri membrum eius nouissimum: cum si sit membrum/ uel sit iam nouissimum/ & ita superuacuum ei sit desiderare id fieri: quod iam est/ uel sit supra nouissimum: & ita stultum sit desiderium quo minus fieri uelit q̃ sit. Vide igitur quid facis dum conaris humilis uideri & modestus: quod non es: stultum te ostendis/ quod es. At forsan per nouissimum membrum intelliget: quod Dominus intellexit per minimum/ illud scilicet/ quod omnino ab omni excludendum sit ecclesia & regno Dei. Sed audi amicum Martine: non est q̈ tantopere hoc desideres: ut minimus in Ecclesia & Regno Dei fias: Libero te ego ista cura. Isto te dubio absoluo: immo potius peccatum tuum te absoluit. Nam uerbum Dei (si quid ei credis) id qđ te optare dicis/ proculdubio: quasi debitum peccato tuo: omnino futurum/ enuntiat: ut scilicet nouissimus/ idest minimus/ fias: sic enim ueritas ore proprio locuta est. Qui soluerit unum de mandatis istis minimis & docuerit sic homines/ minimus uocabitur in regno Cœlorum. Perge igitur/ & fac quod facis: & noli dubitare fore te aliquando nouissimum ac minimum: id est sicut nunc humana: ita & mox diuina sententia penitus excludendum/ ab Ecclesia & Regno Dei. Subinfers/ q̈ cum sint in Ecclesia Dei tot & tanti Sanctissimi & doctissimi uiri. Ea tamen est sæculi nostri infelicitas: ut ecclesiæ succurrere cum uelint non possint. Quid est igitur q̈ tu solus omnium minimus: ut tu ipse profiteris: hoc tentas? Si enim Sanctissimi nequeunt succurrere: cum tamen uelint: quid est illud quod tu nouissimus speras? nisi quod perditissimi & sceleratissimi possent destruere? Sed nos fidimus in Christi uer

Stulti oportuna loquunt̃ interdum.

Veritas ab imprudente & inuito sepe excidit.

Verba Martini ꝓbãt necessario eũ esse extra ecclesiã Dei: tã considerate loquitur.

mat. 5.

mat. 5.

Mat. 16. bis: in fundamento sancto quod posuit: quod carnis & sanguinis potestati non subiicitur aduersus illud praeualere/ nec ipsae inferi portae possunt. Nihil agitis nequissimi hominũ: immo hoc tantum agitis ut pereatis tanq̃ iniquitatis filii cum patre uestro Diabolo. Stat Christus pro nobis/ uigilat Christus pastor bonus: & metuemus a lupis? Increpauit nos uelut modicae fidei: quia ipse est: qui imperat uentis/ & mari/ & sedat a nauicula tempestates: & timebimus a uento hoc iniquissimo doctrinae Martini? & a iactatis saecularium procellis? aut quorumcunq; tempestatibus: quib9 submergere hanc nauim audacissimus putat? Non sic abibit uestra res Martine/ non sic: sed tanquam puluis: quem proiicit uentus a facie terre. At iam peruenimus quo uolebam: uideamus enĩ obsecro quae sequuntur/ in quibus reuocare mortua/ & iam extincta/ arte sua/ quasi magica/ & omnem iniquitatem suscitare quantum potest. Conatur.

Joa. 10. mat. 14.

Audet Martinus cũ sit minim9 suo iudicio: id tñ agere: q̃d Sanctissimi & doctiss: ut ingt: pstare non pñt Signa mysterium.

Quid poterit (inquit) hodie doctrina & pius zelus, satis probauit infelix euentus eorum Doctissimorum & Sanctissimorum uirorum: qui sub Iulio secundo studuerunt reformare ecclesiam instituto ad hanc necessitatem concilio. Hem gratias gratias ago Deo meo: q̃ tãdem ex fetidissimo eorum ore intelligimus. Quae nam sit haereticorum Doctrina: & Zelus pius. O discipuli Martiniani/ Audite zelum Magistri uestri/ attendite doctrinam. Declarat enim hoc in loco Martinus apertissime: & hic totam suam Paulinam Theologiam opinor libenter effusurus est. Doctrina ergo sua non alia est: q̃ quae semper haereticorum/ & schismaticorum fuit: uidelicet. Qua scissurae parantur & suscitantur conciliabula/ uanorum atq; impiorum/ malignantium & iniquorum hominum. De quibus ait Dominus. Non sedi cum concilio uanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui ecclesiam malignantium: & cum impiis non sedebo. Cur enim sedeat/ si ibi mẽbra insanissima eriguntur aduersus caput? Haec est igitur doctrina ista noua Martiniana. Zelus autem est/ atq; tunc admodum pius: & in quo maxime se obsequium praestare Deo arbitratur: Cũ ad arma currit saecularia/ cũ bella inter Christianos incendũtur: cũ ambit oĩ uia pessima/ Pontificũ soliũ/ cũ unitas religionis scindit/ cum oues exturbant ab ouili suo/ & aberrantes in cunctis

Verba Martini p Concilio Pisano.

Examinant verba Martini super Pisano Concilio.

Qualis sit doctrina Martini de verbis suis.

Qualis sit zel9 pius Martini.

montibus mactantur/& perduntur. Iam ne igitur certi sumus de uerbis suis ꝙ hæc est Lutheri doctrina? & ꝙ hic ille zelus pius: & huc tendunt lachrymæ omnes & omnis misericordia? Age si neget Martinus: si mutire ausit: contra ea quæ locutus sum / prouoco illum ad eos quos ipse quoq; appellat Sanctiss. & Doctissi. uiros: & eorum iudicio penitus causam committo. Rogemus ergo illos: immo ex eorum publicis testimoniis iudicemus rem. An non illos ipsos nostris uidimus oculis/id factum: quod tu pessime laudas: toto spectante orbe/uoce publica improbantes/detestantesq;: & condemnantes? nonne supplicationes humillimas/ac deuotissimas facientes? non ueniam flexis genibus flagitantes erratí sui/auribus nostris uniuerso orbe teste audiuimus? Et quomodo igitur tu unus miser ausus es in eo laudare illos: in quo maxime uituperium etiam sponte sua agnouerunt/& confessi sunt? Et de quo penitus laudari nolunt? An non alias multas laudandi occasiones de eorum uirtutibus accipere poteras? Sed noluisti. Credo/ut intelligeremus: uoto aliquo te alligatum: ut nunquam uere sicut oportet. Benedicas/nunquam uere quẽquam laudes. Si tũc maxime cũ laudas uituperas maxime: & cũ plurima laudãda possũt occurrere: id eligis ut laudas: quod uituperio est dignissimũ. An non tu peruersus homo es? Vide quantum ego ista causa abste differo/& quis nostrum eos laude maiori prosequatur. Cum enim duo illorum nobis facinora occurrant: alterum uituperio dignum: alterum summa laude. Peccatum scilicet & peccati recognitio Tu quidem de peccato & schismate laudem & gloriam eis tribuis. Ego uero ꝙ recognouerunt peccatum: & ꝙ ab eo tandẽ destiterunt commendo. Vide igitur quis etiam uituperet magis tu an ego? Si enim probas quod faciebant ueluti egregium & pium facinus & zelo Dei plenum: non intelligis cordate Rhetor? ꝙ necesse est/longe magis ut uituperes: ꝙ ab eo tam egregio tamq; pio facto destiterunt? & ꝙ rem tam dignam tamq; laudabilem/indignam uoce publica & uituperabilem sunt professi? atq; adeo nunc profitentur? Quomodo ergo non meministi tam diligens scripturarum tractator Prophetam dicentẽ? Ve qui dicunt bonũ malum & malum bonum, Et quomõ etiam non puduit hominũ qui uiuunt audacissime? eius rei nomĩe illos laudare/qui eiusdem se reos propria/atq; omnibus temporibus memoranda sententia

Probatio superiorũ que os Martini oino claudet q̃a aufert ei oẽm rñsionem.

Laudãs Martinus vitupat. Quid igit agat vituperans?

Martini Rhetorica.

iudicauerunt:& damnauerunt. Vt merito nō solum laudes istas tuas non agnoscant:uerum etiam iure in te reiiciant pro uituperio tuo/postq̄ tam bene didicisti maledicere homo ac tā docte benedicere:ut maxime tunc etiam maledicas/cum benedicere coneris maxime. Quanto igitur melius ego/& dignius illos laudo/qui cum me coegeris ad pessimi facti memoriam & detestationē: id tamen magis ut laudarem prosecutus sum: ꝙ aliquando destiterunt a malo: ꝙ recognouerūt/ꝙ cum omnem paternam substantiam amisissent/E longinquo tandem ad patrem reuersi/pacem & ueniam postularunt. Cui tanq̄ Pio patri pro peccato magno paululum supplicii satis fuit:& eis gratiam atq; gloriam facile & de propria benignitate restituit: Quanto etiam tu melius Martine(ut Diui Ambrosii uerbis te urgeam)si hos uiros doctissimos & sanctissimos quos sequeris errantes:sequereris emendantes:& sese deniq; corrigentes:quod quāto magis gauderē si faceres:tanto id spero minus/Nam & prædictis nō cōtentus etiā subinfers.

Benedicens. Maledic. martin⁹. Quid ergo agat maledicens?

Ambrosius in Theodosium.

Sunt & alii passim quos noui optimi & eruditi Pontifices &c Profecto scrupulum iniicis mihi & uereor ne uerum dicas/homo raro uerax. Miror enim ꝙ alii sint:& ꝙ optimi sint:& ꝙ Pontifices sint:nisi forsan candidati:& in futuro illo tuo promouendi atq; induendi concilio. Miror inquam ꝙ ulli sint qui talia uel somniare ualeant:nisi ꝙ tu affirmas te illos nouisse. Facile enī sese noscunt inter se seditiosi & factiosi. Attamen dubito ne tu hæc in gloriam tuam ac fauorem tuo astu fingas:quasi aliqui sint aliqua in potestate constituti/quibus tua hæc placeat scindens unionē doctrina & zelus domus Diaboli. Qui te nunc urit/ & paulopost. Crede mihi:incendet etiam longe magis. Et forsan ita est/uti narras:sicut enim nil boni de te mihi polliceri possum:Ita neq; q̄dem de mundo. Legimus enim oportet hæreses esse:sed nos in eo q̄d sequitur recreamur:& quod ex tanto malo bonum elicit Deus solatur nos:uidelicet. Quia manifesti fient:qui probati sunt:& consequenter manifesti qui reprobi fuerint:sic enim & idem scribit. Insipientia eorum manifesta erit omnibus :sicut eorum fuit: qui restiterunt Moysi Iamnes & Mambres. Legimus etiam Ve mundo a scandalis:sed uerbum quod sequitur nos docet. Vos autem saltem Iudæ laqueus doceat:ꝙ ue illi per quem uenerint scādala. Aperiant ergo aures quicumq; sunt isti Pontifices tui. Quos ais

Verba Martini.

Pau. I. ad corinth. II.

2. ad Thi. 3.

Matt. 18.

Qui hēt aures audiēdi, audiat

(si qui tamen sunt) Dominus ait: & Magister: æterna ueritas. Ve illis per quos scandala uenerit. O Martine putas nos de tuis uerbis technas tuas non intelligere? Existimas/ꝙ siue sint: siue non sint. Quos tu etiam & nouisse dicis: non tamē intelligamus quæ tu cogitas? & quæ per huiusmodi dolosa uerba moliaris? Nam quid aliud nisi ut animes eos qui sunt? (Si qui sunt) Et alios q̄ nō essent una opera simul excites? ac si aptissime ita dicas. Si ego minimus: qui incœpi: qui uiam aperui uobis nihil timeo: quid ergo paucorum exemplo siletis? quid paucorū exemplo trepidandū est uobis? An non iniquissimis his uerbis tuis: hoc idem prædicas? Quod alias manifestius? Cum inquis.

Quid intēdat martinus.

Via nobis facta est enarrandi authoritatē conciliorū & libere contradicendi eorum gestis: & iudicandi eorū decreta: & confidenter confitēdi quicquid uerū uidetur: siue probatum fuerit: siue reprobatū a quocunq̧ concilio. Vide ergo ut tecum tam consonanter concordās, probas interpretationē meam? Et ita tanq̄ uir Belial. Clamans buccina omēs seditiosos inuitas dicens. Nō est nobis pars neq̧ hereditas in Dauid: itaq̧ reuertere separare Israel. Quid enim paucorum exemplo timendum est? Si uia facta est uobis? Et si male illis successerit: at non sic nobis: paucorū exemplis experientia nō perficitur. Et hic opinor libenter Aristotelem pro tua adduci sententia patereris: ꝙ unius floris ortu: aut hirundinis unius aduentu: non satis probatur aduentus ueris. Sed utinam scires quam uiam tibi aperuisti Martine: & aliis qui te sequuntur: hæc nimirum est: quæ recta te præcipitem ad inferos agit. Sed iam mortuo etiā uiua uerba mortua sunt. Igitur ut sequar exponere quod superest. Sequeris. Est enim tempus pessimum: ut ait Amos propheta. Ideo prudens in illo tempore tacebit. Atq̧ ita ne aperte pestiferum aperires cōsilium: & una opera adulareris cōplicibus tui criminis/taciturnitatem eorum Prophetæ authoritate uerbotenus laudas: at facto ipso magis ultuperas: cum enim fatearis uerbo: prudentiam esse his temporibus silere: & tu facto tamen contrarium agas: & nihil minus facias q̄ sileas: non uides Rhetor somniculose: non uides ꝙ uel imprudētiam tuam facis manifestam: uel uerba illa tua: eo quo dixi: sunt intellectu recipienda: ꝙ scilicet multo magis eos ad machinandum sollicitas: q̄ de prudenti silentio laudes. Sed nihil agis Mar-

Martini Capitanei verba adhortātia suos milites ad ardua: id ē vū facile arsuri sint saltē apud inferos

2. regum 20.

Jam mortuo viua vba mortua sunt.

Quod verbo laudat Martinus facto ipo nō probat.

tine:immo hoc unum agis:ut confundaris & pereas:tu cum tuis omnibus:quod enim in scelus te præcipitem agit magis retrahere deberet:& cohibere. Non enim sunt pauca:ut ais: neq; paucorum:sed nimis multa & ualde multorum exempla:quæ infelicem nobis exitum eorum declararunt:qui contra hãc firmissimam sedem extulerunt caput:& ceruicem petra durissima cõfringendã. Petra enim Christus est. An non recipis Christũ dicentem: Oĩs qui ceciderit super istum lapidem conquassabitur. Super quẽ autem ceciderit cõminuet illum:aut si Christi uerbum non recipis: saltẽ collige ueteres historias:postq̃ omnia scire prætefers:& numera si potes:exemplum:uel unum:felicis exitus:eorum qui simile ausi unq̃ fuerunt:poteris autem bene ecõuerso reperire propemodum innumera eorum :qui talia audentes Dei uiuentis miraculo:infelicissime occiderunt. Quare postq̃ nulla honesti ratiõe tangeris:at pœne saltem formidine retraharis: nam multo congruentius q̃ Cicero in Antonium:eisdem te uerbis & urgere & admonere possum. Ita uere dicens. Te miror Martine: quorũ facta imitere,eorũ exitus non perhorrescere. Sed iam hactenus quo ad hũc dolum attinet:nam alii ita certatim me uocant:ut quem prius quem posterius capiam non satis sciam. Omnes enim digni pariter sunt:ut ab omnibus intelligantur.

Exitus infelices omniũ qui ptra ecclesiam erexerunt cornua.

¶Tertius dolus maxime ex præcepto Christi aduertendus:nam & alias seducti in eo plurimi aberrarunt a fide. Quo magis req̃renda est Prudentia/& Sapientia Dei:& non hominum/ ac Mũdana: qua pleriq; in proposito falluntur.

TErtius igitur dolus est:ad quem respiciendum omnes inuito. Nõ enim parui erroris occasio semper fuit. Hic enim uir diabolicus(oportet nudare oĩa) hoĩm mores & eorũ maxime qui ecclesiæ ab hinc multos annos p̃fuerũt:oculo falsæ iustitiæ quæ:ut ait Grego. a misericordia disiungitur:respectans:arbitratus commodum tempus:cum assensu & plausu stultorum:dignitatem Apostolicam : & maiestatem contemnere : & ita aduersus eam insanam efferre impune ceruicem : & quamcumq; pestem falsi Dogmatis interserere : felicissimam ratus occasionem : meditatus iniquitatem in cubili

Greg. in cãtl.

Cōditio tēporū ad schismata obseruatur a Diabolo.

suo non dubitauit assistere omni uiæ non bonæ. Hæc est procul dubio uersutia Diaboli: ut eiusmodi temporū conditiões diligēter obseruans oportune excitet uanos homines: atq; huic omino simillimos: incastigatos: & elatos corde: indociles mente: incircūcisos labiis: atq; linguæ maledicentia fretos: ad gloriam hominū misere ac uehementer auidos: & aptam materiam proponat: populis diu placitam: super qua noxia sua mendacia efficacius astruant: & corda simpliciora seducant: & christianam totam Rēpub. conturbent. Dum in primis ipsum caput petunt & omnem sacerdotum potestatem diuinitus relictam in terris: prætextu culpatæ uitæ: euertere moliuntur. Sed diu est Diabole nequā diu inquam est q̄ cognita est: A bonis hæc tua ratio perniciosa. Dei gratia est q̄ quomodo ea componas: & quomodo dogmatizes iam facile intelligimus. Sæpe enim te zelantis figuram induentem: & in uoce Iacob & manibus Esau: idest in prauis operib9: & uerbis iustitiam prætendentibus: ad hunc modum Sillocizantem & in putridis tuis mēbris exclamantē: audimus. O tempora: o mores: o potestatem tyrannicam: uiolentam: nō ferendam diutius. Hæccine uita Euangelica? Hiccine mores? Vbi litteratus? Vbi scriba? O ē caput languidum. Omne cor mœrens. O Superbiæ templum. O Auariciæ fornacem: O Luxuriæ sentinam: O Gulæ profluuium: Ita ne putandum uelle Deum domū suam: quā tanta charitate: tāto sanguine: tot uiuis lapidibus fundauit: sacrauit: erexit. Iam nūc conspici Speluncam latronū? Vbi pietas: ubi lex? An non est stolidum atq; asininum crudelitatē tam insignem: ulterius: & tantam moꝝ peruersitatem sustinere? quomodo putamus ex Deo ꝓuenire: tam latam (sicut adulatores finxere & ipsi tyrannica sibi uendicat uiolentia) tam superbam potestatem? Num deus Author malorum? Consulite Paulū pusilli. Scrutamini scripturas in quibus putatis uitam habere: & inuenietis/q̄ Deus maloꝝ author nō est: & q̄ hæc sunt inuenta hominū. Quomō ergo nō sit ei resistendū in faciem? ne diutius sub terrificis huius potestatis minis (tanq̄ si in eoꝝ uerbo animas in tartara utcūq; proiiciendi sit positū) liceat illis pro sua libidine in christianæ libertatis fauorem: latius debachari: & onera imponere importabilia. Quæ ne illi digito qdē mouere uolūt. Hæc & huiusmōi multa malignat inimicus in san-

Cōditio hominū q excitant cōtra ecclesiā.

Materia apta ad ꝑsuadendū q̄uis mendacia.

Verba diaboli dogmatizantis cōtra christos Domini.

psal. 35.

verba ex zach. propheta contra diabolum

cto. Ha peruerse Sathana. Siccine in Angelum lucis te transfiguras? Tu te audes collocare a dextris Iesu Magni sacerdotis et aduersaris ei? Sed increpet in te dominus Sathan. Increpet dominus in te qui elegit Hyerusalem & appareat cauteriata cõscientia tua in facie pietatis. O confusor ueritatum omnium. Non licebit tibi: non licebit inquam. Veritatem potestatis ex morum prauitate destruere. Memento Diabole quia frustra aliquando hoc idem conatus es & destitisti uictus: & si eni: maxime hos quos prædicas & detestaris mores: & qui tibi maxime placẽt: ut libet: cõfiteamur de quo tñ nõ attinet hoc in loco: neq; accusando: neq; excusando: qcq̃ dicere. Non enim coniuncta est causa morũ & potestatis: qui tamen Euangelicis erudimur præceptis: separamus inquam ueritatem potestatis a tenore uitæ: & a gratia seu charitate Dei. Erudita corda in fidei sinceritate: tuam hanc: tam piam consequentiam non admittunt. Mali sunt: Pessimi sunt: esto: ergo potestatem non habent? Ergo claues amiserunt. Negamus Diabole. Negamus Martine: & distinguere docemur a Christo omnium Domino: omnium Magistro. Inuehere quantum potes in eos: dic sane eos gurgitem omnium malarum rerum: omnium iniquitatũ patres: qui Christum rursus proderent: irriderent & crucifigerent: si reuertatur mortalis in terras: & quæcũq; horrendiora lingua tua pro tuo more: etiam confictis de officina maledicentiæ tuæ: uerbis: nouit exquirere. Admittemus enim omnia: & te tandem tam bellum rethorem relinquemus: ut cum omia admiserimus: nihil tamen concludas: quod uelis. O amator confusionis audi Magistrum tandem & pudeat Dialecticæ tuæ: audi inquã distinctionẽ. Sed confusor distinctiones non audit: qui in confusionibus oblectatur. Quid mirum? Cur enim Arrius aberrauit a fide? nimirũ quia distinctiones oderat: sicut tu. Nouatiani: Pelagiani: Donastitæ: & cætera omnium hæreticorum turba: quos tamen in hoc ipso ad regulam imitaris: oportunas ac probatas: & quæ fidẽ elucidabant oderant: distinctiones, nouas uero atq; importunas q̃bus magis confunderent diligentissime afferebant: & impudentissime offirmabant. Audi ergo tu quicunq; potes: non nouam: non ex hominum uoluntate deductam: aut allatam. Sed Sancti spiritus sanam atq; inuiolabilem Magistri & Domini omnium sententiam. Ait Magister & Dominus: quæ dicũt facite: quæ aũt

Consequentia hereticorum.

Heretici osores distinctõnũ vt ꝯfundant.

Quid est qđ ait Dñs: q̃ dicũt fa

mat. 23.

Non vita praesidentium sed potestas videnda

cite q̄ aūtē faciunt nolite facere.

faciunt nolite facere. Hoc aūt proculdubio eo pertinet: ut non auferri: aut tātillū minui eorū potestatem quarūcunq; prætextu iniquitatū arbitremur: pinde ac si ad nostram doctrinā apertissime ita diceret. Nolūt ipsi facere: q̄ ego illis mādaui. At uos facite quæ illi dicunt: & nolite putare: quoniā eoꝝ potestas per eorū malitiā soluta sit. Nequaq̄: non enī deest arbitriū imponendi iugū: aut ligandi facultas: aut docendi & proponēdi uerba doctrinæ & interptandi: diffiniendiq; auctoritas p hoc q; solii dignitatē: uitiis quantūuis nefariis inquinauerint. A me potestas hæc & facultas. A benignitate mea & patris mei: qui facit oriri Solem super bonos & malos: iustos & iniustos. Ab illis met āt uitia sua sunt. De illis ego locut⁹ dixi. Qui uos audit me audit. Agnoscite igitur quod est meū: quod aūt illorū est repudiate: & hoc quod ego inquio: nolite facere quod faciunt. Non aūt dico punite aut corrigite uos quæ faciūt: minime hoc: sed illud solū: nolite uos facere. Hoc enī ut puniant: ut corrigātur: ad me solum pertinet. Vobis āt manifeste in Propheta meo præcepi. Nolite tangere Christos meos. Sufficiat q; habebunt mali me ultorē plus satis q̄ crediderint. Quod autē meum est: quod seruaui mihi: quod posui in potestate mea: non est uestrū usurpare uobis me nolente: me prohibēte: me detestante. Audite ergo principes & Reges terræ & apphendite disciplinam: neq̄ⁿ irascat̄ dominus: & pereatis de uia iusta. Audite gētes quæ fremitis & populi: q̄ meditamini inania aduersum dn̄m & aduersum Christū eius & uastis clamoribus uociferamini. Dirumpamus uincula eorū: & piiciamus a nobis iugum ipsoꝝ. An nō intelligitis: q; qui habitat in cœlis irridebit uos? & Dn̄s subsannabit uos? O utinā uerba hæc. S. spiritus in aulas uestras: aut potius in aures uestras penetrare possent: quicūq; iudicatis terram: ad uos pertinet iudicare terrā non cœlos. Cœli aūt dicunt̄ prælati & pontifices. Dimitite ergo cœlos ipsi Domino cœloꝝ: immo submittite & uos metipos ipsis cœlis. Hic est ordo Dei. Cœlū cœli dn̄o terram aūt dedit filiis hoīm. Audite inq̄ et attēdite Dei legem ne moriamini. Magister dicit. Dn̄s dicit: In uerbo suo: in ueritate sua: in Prophetis suis: in Sāctis suis. Et ego quicūq; sum nacta occasione clamo & in uniuerso orbe hanc uocem totis uiribus effundo: & audiri cupio: non esse uestrū subtrahere uos a potestate: aut eam quouis modo quam ipse constituit

Luc. 10.

Psal. 104.

Non est vel hominis vel hoīm punire christos dn̄i sed solius Dei.

Deu 16.

Audite Principes & reges terre.

Psal. 2.

Psal. 113.

impedire: immo etiã ubi sit opus usq; ad sanguinẽ nõ tueri. Credite mihi non adulor: nõ probo malos mores: abusum potestatis nõ defendo: si adhuc hoĩbus placerem: nõ eo accessissem ut Christi seruus aliqñ efficerer. Sed uerba Dei: ueritatem Christi. doctrinã sanctorũ audacter pronuntio. Ille qui dixit: qui uos spernit me spernit. Ille idem sic protestat: sic iubet: sic imperat. Dictũ fuit hoc ut Bernardus ait: duodecim discipulis: quorũ unus iam Diabolus erat: sic eni scriptũ est. Nonne uos. xii. elegi & unus uestrũ Diabolus est: igit qui spernebat Diabolũ: idest Iudam qui iam erat diabolus: ipsum Christũ spernebat: Quamobrẽ: quia diabolũ aut diaboli uitiũ sperneret: minime: sed quia in diabolo illo spernebat quod erat Christi. Auctoritatẽ uidelicet ab eo illi datam & potestatẽ. Proinde si qui cuicunq; potestati resistit Dei ordinationi resistit: q̃to magis qui primariæ potestati quæ est spũs & uirtus Dei: Quid ad hæc igit aduersarius: nisi quod solet: adulatores nos esse: scilicet quia Christi uerba loqmur: quia hæretici iamdiu dãnati nõ sumus & in eorũ numero: qui putabant malos sacerdotes non esse sacerdotes. Malos Pastores pastorale officiũ pderc. At forsitã sicut est plerũq; uersipellis hic idem Martinus noster: eadẽ & ipse cõcedet: eadẽ pdicabit sicut ui patẽtissimæ ueritatis coactus interdum solet: ne nõ tam patens hæreticus uideat. Attñ nõ persistit: mõ ait: modo negat. Nam in opusculo quopiã suo / qđ de Papæ potestate edidit ad oẽm eius dignitatẽ & primatũ diuinitus cõstitutũ euertendũ: nõ aliud ferme producit: nisi malos præsidentiũ mores: qbus imperitæ multitudini psuadere nitit potestatem non esse: cõmiscẽs & cõfundens uti solitus: abusum ptãtis cũ potestate: & tñ ibidẽ ita interdũ uult nobis clemẽs & mansuetus uideri: ut in hoc etiam plus concedat q̃ uolumus: imo plus q̃ iustnm sit: quasi uero cũ iniustitia mansuetudo iungat. Postq̃ eni ibi diu in Romanæ ecclesiæ principatũ: fundatũ Cristi uerbo quantã potuit rabiẽ (satis est dicere loco multæ declarationis: sua illa lingua) euomuit: & plura decreta pontificũ nõ solum frigidissima: sed ẽt impiissima: & contra Euangelii ueritatẽ emanata ab authoribus porcis: & beluis pluribus uerbis probare contendit. Hæc ad literam & crebro his similia interserit.

Nolo ea dãnare nolo etiã eis cogi cõtra scripturæ ueritatem. Sunt contra euangeliũ ut ipse pluribus locis exprobrat: et dãnare ea non uult

Luce. 10.

Bern. in can.

Joã. 6.

Pau. ad Ro. 13.

Qui heretici esse nolũt adulatores sunt apud Martinum.

Modestia Martini.

Esa.6.

Ad gala.2.

Martinus nõ vult ea dãnare q̃ cõtra scriptu re veritatẽ sint.

& ꝙ tacuerit aduersus illa se laudat: parum memor Esaie dicentis. Veh mihi quia tacui. O Paulinum Theologum: o Pauli spectabilem æmulum: nam a quo tam oportunam patientiam hanc didicit! Non quidem a Paulo. Paulus enim resistit in faciem Cephæ quia non ambulabat secundum ueritatem euangelii. Et iste Paulo ipso longe circumspectior: non uult ea damnare: quæ ait contra scripturæ ueritatem esse: sed satis sibi esse inquit: ꝙ illis nõ cogatur. Vere satis tibi esset non cogi per illa: neq; aliud tibi iam curæ est nisi ut per ea nõ cogaris. De Christo aũt & scripturæ ueritate opinor: facile transigeres; sed non satis est nobis Martine: & si tu de Christi ueritate non cures modo per decreta non cogaris: nos tamen uolumus pati: nolumus hoc pactum tecum: & hãc contra soliditatem doctrinæ Christi transactionem recusamus: non est hic inuenire medium Martine: uel decretis teneri te oportet: uel hoc tandem cognosci quomodo sint contra euangelium: non est inquã hic Thomistarum mos: pati impias scripturarũ interpretationes: aut uelle unq̃ pacem: donec eiusmodi quæstiones circa euangelii ueritatem componantur. Sed hæc alibi ad examẽ istius eiusdem Thomistæ afferenda & subiicienda omnino sunt. Nunc hoc tantum si consequor a pusillis satis superq; mihi est: sola morum & quantauis enormitate/ turpitudine aut obscenitate uitæ non solui: non tantillum minui: uerbo Dei fundatam ecclesiasticam potestatem.

Thomiste non gescent donec euangelica veritas pateat q̃s lacerant heretici

Quid ex predictis cõseq velit auctor a lectore.

¶ Quartus dolus in quo ex uerbis suis colligitur: nihil aliud hominem conari q̃ ponere zizaniam: suscitare lites: rixas: in omni loco & gradu & conditione hominum: & ab ipsa principali quæstione ita subdole se eximere.

QVartus est dolus: secumq; multum scandali ac zizaniorum trahens: ꝙ non ibi manere litem ubi est & esse debet permittit: & de quo debet esse: sed ueluti coluber tortuosus nullibi recte consistens: & quo caput nequit ibi: quod dicitur: caudam figens: noua continue suscitat in quæ oculos paruulorum deflectat. Nam cum Christi res agatur contra quam euidẽtissime molitur: ut animos pusillorum alio diuertat: & corda uanæ imperitæq; multitudinis ad æmulationem excitet

atq; ad inuidiam inflammet: suisq; partibus astu scādaloso adiū-gat: eo rem deduxit quasi cōtra Germaniam & eius Principes insurgat Italia & quasi summus Ponti. contra summū Imperatorē erigatur: & quasi ea quæ sunt Cæsaris auferre uelit a Cæsare aut Germaniā oppugnare: & eiusmodi dolosa nimium & plena schismatum: homo ad seditiones natus: & rerum nouarum cupidus machinator & suscitator egregius suis: inspersit commentariis. Mitto ueterem quæstionē quā ad inuidiā populariū mouendā introducit: de beatæ uirginis Conceptione: mitto q; ueram & supremam summi sacerdotis potestatem ex adulatorū impiorum belluarū & porcorū commentis & inuentam & audactam cōminiscitur: atq; eius abusum a sui ueritate non separat: & q; nihil nisi uetus odiū in ecclesiasticos personat donationē Constantini tāquā confictā suis dicteriis malignissimis interponit: & paleā sine grano prædicat homo uere palea sine grano: & mox uentilabro Dei excussus & ab horreo separatus (ni resipiscat) tradendus (ut inquit Lucas) igni inextinguibili. Bene igit & oportune de te loquitur sapiens: cū inquit. Homo peruersus suscitat lites & uerbosus separat Principes. Non satis diu grassatū est? nō satis humani sanguinis iræ principū sibi hauserūt? ut etiā regū corda & populariū animos (quantū in effrænatæ linguæ tuæ facultate est positū) ni dissidiū & secessionem cōmouere nitaris? ut ab omī pace & fœdere discedatur? & quæ sanctæ Apostolicæ sedi debetur reuerentia reprobi & iugi impatientes cōtumaciter desciscant? I nunc inimice homo & reflecte in me tuum adulationis uitium pro more tuo: pro eo q; de sede Apostolica cum sanctis omib9 bene sentio. Sed audi semel quid ego: & cōtra te: & pro me ad omnes eiusmodi calumnias tuas respondeo: ne tibi non prædictū a thomista aliquādo possis dicere. Dilexisti omnia uerba pcipitationis lingua dolosa & sicut nouacula acuta fecisti dolum. Propterea Deus destruet te in finē euellet te: & emigrabit de tabernaculo tuo: & radicē tuā de terra uiuentiū: uidebunt iusti & timebunt: & super te ridebunt & dicent: ecce homo qui nō posuit Deum adiutorē suum: sed sperauit in multitudine diuitiaꝝ suarū. Et præualuit in uanitate sua Ego aūt sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternū & in sæculū sæculi. Et ut penitus obstruā os tuū loquēs iniqua: ad gloriā domini nostri Iesu Christi & illud addā.

Questionē veritatis Chri vertit in ɔtentionē inter germaniā ⁊ italiā. ⁊ alias similes.

Questiōes qs itroducit vt se eximat a questionib9 in qb9 est hereticus.

Prouer. 16.

Prophete verba aptissima cōgruentia Martino.

Psal. 49.

Psal. 83. Elegi abiectus esse in domo Dei mei. Satis est: non dico amplius: sed ad rem rediens. Audi Martine nunc (si placet) theologiam nostram: quicunque enim eius domus Dei tenemur: nouissimus pessimas scissuras istas & abhorremus ac lōge aliter in domini doctrina sapimus. Italum enim a Germano aut a Gallo: si modo christianus sit & christiane sentiat: non diuidimus. Disiungimur montibus: at non fide: quæ montibus imperat: non charitate quæ maxime disiuncta copulat. Quomō enim separare possunt montes quos cōiunxit deus? Quomodo separabit Martinus quos cum Paulo totis deceat clamare præcordiis. Quis nos separabit a charitate Christi? Ergo uos primū o Itali appello: quoniam de re Christi agitur: & fundamento: quod posuit: quodque in nullius est potestate: si Germanus christiane sentiat. Italus autem alienum sequatur ac peruersum dogma: proximior Germanus sit nobis, Italus longe disiunctior. Pax nobis cum Germano: cum Italo bellū perpetuum: donec uel resipiscens pace dignum se reddat: uel ut meritus ne corrumpat alios: spiritu oris Dei solus potius cadat. Sic enim scriptū est dissipa gentes quæ bella uolunt. Nec aliter uos o Germani per Christi charitatem: per salutem uestrā: perque cōmunem fidem admoneo: & obtestor: si nouam ac pestilentem afferat Germanus doctrinā: si ecclesiæ aduersator & calumniator uerbi Dei: & in Apostolicam sedem eiusque uenerandissimum atque obseruandissimū caput publice contumax reperiatur: nō sit uobis Germanus: qui non sit christianus. Cur enim de gentis gloria dimicare cum discrimine & periculo fidei uolumus? Quæ uictoria: o Germane si in qua uis contradictione cum Italo uincas: cum Christo perdas? Italum superes comprimaris a Christo? Immo uero quō quæque uinces si contra Christū pugnes? si contra stimulū calcitres. Caueamus igit̄ si quicquid superest cordis: si timor Dei ullus manet: aut saltē: si ueritatis uerbo deterreri possumus: in quo nouimus quod oē regnū in seipm diuisum desolabit̄. Ne audiāt hæc hostes fidei & inimici crucis Christi: & addat̄ gaudiū illis: & cor eorum tanto amplius excitet̄: in ruinā domus Dei: caueamus igit̄ & nos Itali & nos Germani ne istas pessimas quas hic malus interserit uel introducamus uel foueamus dissentiones. Dixi nos Germani & nos Itali quia sic censeo: sic statuo: sic dignū duco christiano aīo ut omnia oībus simus: ut inquit Aplus: ut oēs lucrifaciamus & omnes unū

Marginal notes: Mat. 17. — Ad roma. 8. — Audite Itali. — Audite Germani. — Psal. 67. — Luce 2. — Notate qui potestis. — Psal. 75. — Psal. 67. — Joan. 14.

simus & idipsum sentiamus: quos una coniunxit fides & charitas enutriuit. An non christus Deus & auctor pacis est: non est factus in pace locus eius: non est qui facit utraque unum & unius moris docet habitare in domo? Non ille qui æterno testamento pacem nobis reliquit ut in hoc potissimum eius discipuli nosceremur: si nos inuicem diligeremus? quod cum ad Christianos in uniuersum pertineat: maxime autem ad eos: qui ex regula cor unum & & animam unam habere in domino profitentur: & qui superbiæ uitæ blandimentis & mundi cupiditatibus uoto intemerando renunciant: ut pigere pudereque multum nos deceat: si interrogati unde simus non libentius Christianos q̃ Germanos aut Italos respondeamus: quid hic respondeat uir scandalorum & Paulinus Theologus? An uolumus Paulum hoc in loco consulere? non ne sic diceret in proposito Paulus? An Deus Italorum tantum? imo & Germanorum? An tantum Germanorum immo & Italorum. Sic enim insultante iudæo in gentilem oportune dixit. An iudæorum Deus tantum immo & gentium: quid etiam sub inferret nisi quod ultimo scripsit ad Galathas: si spiritu uiuimus: spiritu & ambulemus: non efficiamur inanis gloriæ cupidi inuicem inuidentes: inuicem prouocantes. Sic ergo in Pauli uerbis omnes admonere uolui. Maneat ibi quæstio ubi posita est nõ alio uertatur: ne dum inquiritur Christi ueritas: ad disceptandum de gloria & honore gentis & fumo & uanitatibus mundi uersutia huius pestiferi hoīs transferamur: & ne dum eiusmodi rixosis contentionibus penitus inutilibus: nisi ad subuersionem audientium exercemur: nihil minus q̃ ueritatem inueniamus: ita enim malitia sua consequeretur aduersarius quod cupit: sed iniurium est & in fidei scandalum uerteretur non exiguum. At ut tandem ad te me uertam Martine: qui hac parte non finis me mentiri dum plerisque locis cõmentariorũ hæc zizania inspergis: & ne labor multus nobis esset hoc ingrendi: in primis tuis uerbis ad Sacri Palatii Mgr̃m perfacile enudas: adeo prudẽs es: ut totũ spũm tuũ statĩ proferas: neque quicq̃ reseruare possis in posterũ. Sic enĩ incipis. Peruenit ad me Reuerẽde Pater dialogus ille tuus satis supercilliosus & plane totus Italicus ac Thomisticus. Quid est dicere totus Italicus? an nõ uides rethor cõsiderate quod his uerbis si cuiuspiã esses momẽti totius Italæ gẽtis inuidiam ĩ te cõflares gratis? An tu solus totã Italiæ doctrinã substinere

Persuasio ex dictõ Pauli.

Pau. ad ro. 3.

Pau. ad Gala. 6.

Prouer. 29.

Verba Martini ad gĩam sibi cõparandam.

paratus es? Scilicet has insuperabiles & magnificas uires egregia illa cõmentaria tua satis nobis ostentant. At forsan cõciliare tibi Germaniæ beniuolentiã studuisti: quasi aliter nõ posses nisi simul in Italiã & in sanctum hominem diuũ Thomã pariter insultares Nõ hæc uia ut mihi uidetur recta est: ut Germaniæ placeas quæ si nouerit tam bellum rethorem (ne dixerim tam impium hoiem) genuisse: pœniteat ꝑfecto se infelicissimæ fœcunditatis suæ aut potius mõstrosissimi abortus sui: quid est p̃terea homo miser qd̃ cõtemnas in Italiã? scio dices uelut homo zelator legis Dei immania nephanda horribilia scelera Ro. curiæ. Sed audi tandem Hie. ne me inuitum ab instituto diutius retrahas: hoc nimirũ est: quod Hier. in uos prophetat. Iustificauit animã suam aduersatrix Israel cõparatione p̃uaricationis Iuda: uade & clama sermones istos contra Aqlonem & dices reuertere aduersatrix Israel dicit dominus: & hæc satis ad Germaniã. At te frustra & in meam iniuriam hoiem adeo derisorẽ erudire tentauerim: q̃ scriptũ legerim. Qui erudit derisorem ipse sibi iniuriam facit: & qui arguit impiũ sibi maculam generat: igit̃ ad alios procedamus dolos.

Hier. verba in aquilonem.

Prouer. 9.

¶ Quintus dolus: quo in Magnificis uocũ nouitatibꝰ & uerborum apparatu admirabili suã iactat sup oẽ cœlũ remotiorẽ Theologiam ad capiendos pusillorũ & imperitorum animos.

QVintus dolus: q in opere suo passim Christũ: Paulum: Christianã: Paulinam: sincerã: remotiorem Theologiã & huiusmodi magnifica noĩa nobis inculcat: quasi ipse solus eam diu exulem e summo cœlo reuocauerit: ac tãdem uirtute sua reduxerit in terras: aut quasi super Christi pectus tanq̃ peculialiter dilectus discipulus recubuerit: totumq hauserit spũm dormiẽtis: aut quasi alter Paulus: qui in terciũ cœlũ toto raptus corpore uiderit arcana Dei & ineffabilia illa: quæ non licet homini loqui: nisi q iste propter excellentiã ac p̃stantiam suam supra Paulum hoc potuit: q sibi soli speciali priuilegio etiã tota reclamãte ecclesia effari illa liceret: & q̃cunq uoluerit & quicqd etiã (ut ipse fatetur) in buccam uenerit. Cum in talem ac tantã buccã unde exeunt tam præciosa nõ nisi etiã p̃tiosa intrare p̃sertim post tant̃ gratiã sit uerisimile. At nos Thomistæ ac præcipue mendi-

Arrogans Luther

Quid differat a Thomistis Martinus.

cantes comparatione tanti uiri qd esse possumus? Quid boni pro ferre ex ore nostro? quo allia sæpe & cepas & herbas & nõ nisi uitiora atq; plerunq; olentia in uentrem recipiamus. Et nimirum hinc est: q; hic homo totus cœlestis non solũ fastidire nos mendicantes cœpit: sed etiam (ut est rumor) a Christiana repub. sua exterminare. Sed consolabimur tñ nos inuicẽ & recreabimur in uerbis Christi: quibus nõ curat quid intret in os: cum non illud coinquinet animã: sed quod exit ex ore: & insuper admonuit: uade & uende omnia quæ habes & da pauperibus & sequere me. Ipse aũt exultet Martinus in beata ac remotiore Theologia sua quantum uelit: quã nisi tantopere nobis iactasset forsitan longe carior etiã fuisset. Et qdem principio cũ tm̃ apparatum in uerbis: tot clamores de scripturis audiebam: me tuere incipiebam ne homo plenus rimarũ has passim scripturas hac atq; illac efflueret & nullus tñ esset qui colligeret de thesauris tam ꝑtiosis. Sed ecce dum scripturas istas expecto illarum loco inuenio ludos & maledicta in cœlum & terrã / mordacitates continuas / ac ꝑpetuam temeritatẽ: nisi q; nonnunq̃ Terentianos & Plautinos iocos siue sententias agnosco: loco autẽ canonũ & sanctoꝝ Patrum offendo cõtumaciã & proteruiã & repellionẽ sanctæ & Apostolicæ Sedis & impiissimas sanctoꝝ decretorũ elusiones. Et quid solum tantum Theologum sempiterna mitra coronare potest: in duobus quos edidit libris unam glossulam cum canone suo male intellecto / & Panormitani quandã impietatem super quodam capitulo (quod: ut ipse Iurista Theologus adduxit: in rerum natura non inuenitur) cum tanto plausu & strepitu pro se adducta offendo: ut hoc solum decem gallinis pauorem facile posset incutere. q; si tandem aliquid scripturarum & si perraro exprimat, alterum trium animaduertere licebit: uel eas peruersa quadã interꝑtatione corrumpi: uel ad rem propositam nõ pertinere: uel postremo q̃dam ita nota & manifesta ꝑ illas probare: ut uel idiotissimis in angulis & tonstrinis ac plateis q̃ latissime pateant: sicut suis locis facile ac dilucide patere faciam. Hæc autem ita dico quoniã insensati multi atq; ignaui / ad has magnificas uocum nouitates miseræ nimis atq; inconsiderate trahũtur: & huiusmodi inanibus & inflatis uerbis / ac fallaciis sæpe tanq̃ uento quocunq; impelluntur & circumferũtur: atq; ita interdum persuadentur / ut uix ueritati aut disputationi relinquat

Que sint scripture Martini qs iactat.

Citauit eni titulũ ꝓ titulo.

Doctria Martini circa scripturas.

locus/quasi alii omnes pter hunc unũ cæci & Tho. ac Bonauen. quorũ ecclesia & sanctitatem declarauit/& doctrinã partim probauit/partim etiam mirifice cõmendauit/& cæteri quos scholasticos uocat/Ioannes Scotus/Albertus/Egidius/Alexander/ Durãdus & alii/atq; simul uniuersa Christiani orbis gymnasia:q̃ horũ sibi ediscendam scientiam atq; imitandã proposuerunt semper hactenus desipuerint/qui tam beatam hui⁹ Apostolici uiri ac remotiorem sapientiã/neq; ingenio & studiis consequi potuerũt. Neq; etiã cum omni sua sanctitate/uel a longe intueri meruerũt. Et qd ergo supest nobis miseris quicũq; a Martino dissentim⁹ uel Christiani uel Thomistæ aut Scholastici/si uera de se ipso/& de nobis sunt q̃ profert? Enimuero postq̃ indocti omnes sumus & Christũ & eius scripturas pariter (ut ille inquit) ignorantes. Postq̃ peccata nostra (sic eñi & ille asserit) meruerũt:ut q Deum reliqmus ab oĩbus derelinquamur. Postq̃ Deum in hanc sæuitiã & crudelitatẽ induximus:ut præcipue electos hos sanctos suos Thomã & Bonauenturã (sic etiã ipse ait:ut mox iã examini subiiciemus) & nos pariter cum illis/ac per illos in errores noxios compelleret. Postq̃ deniq; amplissima Martini Lutheri merita q (ut ait) nihil sibi est conscius/iratũ pectus sanctiss. Trinitatis assidue pulsantia expugnauerunt & impetrauerũt illi soli/ut ille solus ab his scholasticis erroribus seruaret & ille solus in hanc felicẽ & remotiorẽ/ac uerius remotissimã Theologiã tanq̃ in amœnissimos paradisi recessus relegaret/& solus illos mundi errores/naso illo/immo toto capite/respiciente & properante in Damascũ/dignis notis animaduerteret/& ille solus quasi noua lux præclarissimi solis adueniẽs omnes ecclesiæ tenebras quas quadringentis iam annis ad min⁹ (ut ille inquit) passa est dissolueret atq; effugaret. Quid inq̃ superest nobis ut agamus? equidẽ oportune hoc in loco clamabo:o orbis terrarum uniuersæ/quanta possum uoce uniuersum si me potes audire appello:o ecclesia Dei misera & miserabilis tã diu sine hac noua doctrina tanti hominis:o gymnasia infelicissima quæ istam tot sæculis insanam & pernitiosam scholasticorum inbibistis sapientiam:o Pontifices Sancti qui non habebatis lateri hũc hominem cum frigidissima illa decreta componebatis/aut potius (ut ab ipso qui hac parte prophetæ locũ sibi arrogauit accepim⁹) cum notarii uestri sine uobis tunc presertim temporis/illa in adu-

Qui honores debeant Martino.

Si de se & de aliis uera pdicat

Deus fecit errare Thomã & Bonauenturã vt p illos nos erraremus sicut inuenit Martinus in theologia sua.

Honor debit⁹ excellentissime excellẽtie Martini collecte ex verbis suis.

latione & ignorantia scripturarum exarabant: o concilia frustra & iniqua tot temporibus recepta/quæ non habuistis hunc uirum ne erraretis consultorem: o Parisius misera dignitas/quæ his doctoribus tam iniuste decorata es: o omnes sectæ & scholæ Theologorum totius orbis/quæ desipere ab his scholasticis tanto labore/tot uigiliis/tot lucrubationibus didicistis: qui ueram Christi pdiderunt doctrinam. Age resipiscamus tandem & adeamus nunc iam Martinum. Conueniamus hunc Lutherum unanimi consensu. Ambiamus hominem diuinum: nouum e cœlo delapsum. Danielem ueneremur: & capite intecto/& nudis genibus adoremus. Et primum Pont. Maximus mitra posita/aut si magis placeat in terram proiecta: uel certe si hoc libeat magis/sibi suis in manibus illis uenerabilibus resignata. Deinde uniuersus Cardinalium Senatus amplissimus & omnis proxima Patriarchalis & Episcopalis sequatur dignitas/& tota deniq; curia suis collocata pro cuiusq; dignitate ordinibus: & nos postremo cum Præposito ac ministro nostro quicunq; sumus Thomastici & Scholastici/cum omnibus scholasticis cæteris doctoribus uultu supplici comitantes salutemus hominem hunc cœlestem: oremus: gratias agamus & deniq; postulationes & supplicatiões faciam9: p ãplissima illa merita q̃ suis uerbis p̃sefert: per ardentẽ illã charitatẽ: in qua nõ querit quæ sua sunt/per mansuetudinem ac modestiã incredibilem quã nobis in oĩbus opusculis suis de ꝓpria liberalitate frequẽtissime ingerit. Iniuriũ.n. est ut idcirco uilescat tãta hæc modestia q; ille nobis eã totiẽs inculcãs nõ satis faciat ꝑtiosa ut mereꝛ: pro charitate.n. sua facit hæc: opinor et qa Paulũ audire uoluit Modestia ura nota sit oĩb9 hoĩbus: Porro qũo nota fieri potuisset hæc Martini modestia nisi p̃dicareꝛ/& ita frequẽter ingerereꝛ? Ergo p hãc modestiã & mãsuetudinẽ. Per hãc suã charitatem & uirtutes oẽs/q̃s secũ q̃si funiculo colligatas trahit: & p imẽsa uirtutũ istaꝶ merita exorem9/demũ suauissimũ hoĩem ut impetret & nobis tandẽ qđ ipe sibi soli obtinuit: ut agnoscamus tenebras nr̃as & in lumĩe suo (si idẽ est q; illud Chr̃i/aut saltẽ illi Germanũ) & nos quoq; uideam9 lumẽ. Nã q̃ minora nouo huic Danieli e cœlo nobis dato (ut aiũt discipli sui) si mõ nõ ipe in suis disciplĩs loqꝛ/in media Babylonia debeanꝛ? Et utinã adhuc satisfieret altissiæ ceruici suæ. Sic iterdum oportet ludere cũ his illusorib9: maxime propter

Certe magis liberet.

pusillos/qui istiusmodi labiis dolosis capiuntur / & linguam ita magniloquam admirantur nescientes quod scriptum est. Disperdet deus uniuersa labia dolosa & linguam magniloquam.

¶ Sextus dolus: in quo hoc tantū psuadere uult author ne in hac disputatione tāti periculi psuadeant sicut solent pusilli: per dicacitates & maledicta: & linguæ intemperantiā potius q̄ ueritate authoritate scripturæ: & sanctorum hominum.

Sextus dolus: quod cum intelligat/& experiatur homo malus quod forsan & a Demosthene accepit/ peruersam hoīm plerunque naturam longe magis maledictis & dicacitatibus & uerborum acrimonia detractationibus zizaniis & ludis q̄ Christiana ueritate/pace/& modestia/& mansuetudine delectari: mirum q̄ in hoc sese nauiter exerceat: ut uix tres lineas in suis scriptis licet præterire: quin aculeum & puncturam nō sentias/aut dicterium & scurrilitatem aliquam nō offendas/aut amarulentum quoddam/& uirulentum & satyricum corollarium nō tibi oblatū gratis accipere liceat: & hæc quidem sine modo/sine fine sine ratione/sine oportunitate nec solū quicunque in buccā uenerit/ sed oī industria atque omī licentia temeraria exquirit / atque effundit. Hæc aūt ut q̄ facillime & q̄ paucissimis colligant (nō enī oīa nisi per argumentū possem breuibus pstringere.) Postq̄ in deū cœli quantū potuit per nouas/atque impias hæreses blasphemauit: & in ipm cœlū posuit os suū: ut & Petri primatum lingua sua impiissima eripere conet. Postq̄ in sctōꝝ doctrinā abunde uenenosum euomuit iudiciū: & in oēm Theologorum & Philosophorū cetū atque doctrinam inuectus est. Postq̄ neque decretis Pontificum summorum/atque sanctorum neque synodis & concilio sacrosanctis pepercit: & quantū temeritati suæ fuit satis/elusit: postq̄ & totā Italiā & Romā ipsam/& romanum caput modis oibus suis morsibus lacerauit/& nihil pene sanctum eorum quæ sunt in cœlo/& quæ in terra sunt profana illa lingua prætermisit: quia superaret etiam ut & sub terras aliquantulum uolutaretur/& ibi aliquid sanctum uiolandum inueniret/penetrare studuit usque Romanas .S. Sebastiani criptas/ut ibi saltem religiosas martyum reliquias ore illo fœtido conspurcaret: ut nō satis nobis faciant uerba pphetæ ad

Argumentum pro lingua modesta Martini.

arguendum illum/qui de hoc hominum genere ait. Posuerunt in coelo os suum & lingua eorum transiuit in terra: hæc eni lingua etiam penetrauit sub terras: immo & usq; ad ipsos inferos transiens: multas contra animas purgatorii: ut uidebimus: blasphemias exquisiuit: Et in his tota summa doctrinæ tanti uiri uersatur: unde factum est: ut minus scandalorum & peruersionis hominũ timuerim. Et si enim non parum delectetur insanum uulgus his malis/non tamen facile: nisi adiuuet mera & propria iniquitas: seduci potest. Fateor autem si respexissem hunc hominem aliquãto compositiorem & temperatiorem lingua/& uerba aliqua prudentiæ: arte saltem simulata: ut felicius personam hypocritæ indueret: comprehendissem. Et cum dominũ suum Iesum sæpenumero appellat tanq̃ spem suam unicam: si non re ipsa facile declararet: q magis in concilio fidit/q̃ in Iesu/ & magis ut diximus in principibus & filiis hominũ in quibus non est salus: fateor inquã ingenue respectis moribus hominum huius tempestatis & paruitate fidei/& nec multa principum consensione/& consueto popularium odio in omnem potestatem & principatum: trepidassem & metuissem ab his nouis impietatibus multomagis. At cum uideam omnia hæc illi uitia maxime a moribus Christianis & præsertim Paulina Theologia quam sibi immeritissime arrogat: diffidẽtia manifeste adesse: & facile in oculis omniũ apparere posse: uere iam animo bono & trãquillo mihi esse impero: & admoneo pariter omnes in discrimine tantæ rei/ut non existiment eum qui iurgiis/opprobriis/contumeliis/detractionibus/maledictis/ueneno linguæ/& clamoribus absonis longe pstiterit cæteris/& qui procacibus comœdorum lusibus & leuibus scurrilibusq; iocis totũ orbem licentia immoderata: facile in hoc omnes superans: indignissime eluserit: illum quoq; & iure & bona causa similiter uincere. Si enim in omni disputatione & quæstione ueritatis æquum non est eiusmodi sermonis uenenosæ effluentiæ atq; immoderatæ licẽtiæ uictoriã tribuere. Id certe in Christiana disceptatione multo minus: sed hoc potius iuditium esse debet: eum qui sic effuse & inconsiderate ac semper importune & imprudenter/& ut ait dominus ex abundantia cordis obloquitur: proculdubio tanq̃ oĩ uacuum ueritate & iusticia destitutum nõ aliud agere neq; in alio confidere (presertim cum rem tam grauem uertit in ludos) nisi in

Quare minus scandalo℞ timẽdum sit a Martino.

Martinus vt vulg⁹ iperitum decipiat tantũ sẽper curat.

fauoribus uulgi:& stultorum plausibus qui in eiusmodi plurimũ delectantur & capiuntur. Sed non uidit homo usq; quaq; impro uidus suo se passim gladio iugulare:cum alios eius criminis re os arguat:quo ipse præ cæteris tenetur. O uere & infelix Martine & quomodo persuadere sperasti uel plane stultis? te qui nihil aliud in omni opere tuo agis:nisi q͂ perpetuo ludis atq; illudis: uirum tamen esse seuerum/modestum/& grauem:& illos qui omnem grauitatem ac seueritatis maiestatem in omni uita sanctissime approbante uniuersa ecclesia retinuerunt, fuisse illusorios? O prouidentissimum caput:cur enim non merito in tua remotissima Theologia inuersa iam & penitus peruersa omnia existimauerim?& mutatas cum omni rerum ipsarum natura/ etiam uocũ significationes?quando penes illam qui modestissime & cum omni grauitate & maiestate loquantur:ut Tho.& Bonauentu. quos ideo precipue cito quia & tu precipuo in illos insultas:illusorii tamen sint & dicantur. Ille uero qui perpetuis inuoluatur ludis/nõ solum/non illusor/sed apprime grauis atq; modestus/ & insuper talis ad quem maxime pertineat grauissimos ac modestissimos de illusione reprehendere. Hem quo Euangelicam & Paulinam Theologiam insignis noster hic Theologus adegit. Quanto igitur hoc in loco dignius ille nescio:quis Poeta exclamasset. Quis cœlum terris non misceat & mare cœlo?non enim hic displicet uerri fur/aut latro:neq; homicida miloni. Non accusat Clodius mechos:aut cetegũ Catilina:neq; quæruntur Gracchi de seditione/tunc enim conuenienter uerbis Pauli arguerem hominem aliquo modo ut hominem/& dicerem. Inexcusabilis es o homo qui iudicas in quo enim alterum iudicas te ipsum condemnas: quomodo ergo medice non curas/te ipsum?& qui alios arguis te ipsum non arguis?Et qui in euangelio & Paulo gloriaris per euangelii & præceptorum Pauli præuaricationem deum inhonoras? Verum cum homo immodestissimus a modestissimis modestiã requirat:& maxime illusori⁹ atq; deceptor/maxime graues & sinceros illusionis & immodestiæ crimine cum omĩ audacia & morsu insectetur:nescio profecto quib⁹ digne uerbis corripi ualeat: opinor noua meditari ad illum corripiendum oportet/ tam nouum nobis animal in Theologia noua infelix nostrum nouum sæculum produxit.

Martin⁹ q̃ a ludit seueriss. & grauiss. dicendus est.

Sancti dei homines q̃ a grauiss. & modestiss illusorii appellandi sunt.

¶ Septimus dolus: in quo ostenditur: q illc abutitur authoritate Augustini quã pro fundamẽto accipit: & qualiter prudẽter intelligẽda sit. Sup quo pleraq digna ut aĩaduertantur cõtra Martini: & similium indignissimam arrogantiam.

SEptimus dolus est: quo facilius arrogantiã ac temeritatem suã contegens liberius suas impietates inserere in Christiana doctrina atq tutius audere possit. Sentiens homo malus: q oĩm sanctorũ dictis aduersabat (ut euidentissime patere faciam suis locis) inter alia fundamenta sub q b⁹ misere corruet. Augustini tritã authoritatẽ cuius primus ipse est uiolator/ & transgressor/ audacter produxit: ait enĩ Aug. sicut ille uiolans etiã grãmaticæ rõnem adducit: nõ eñ Aug. uerba fideliter refert: nec forsitã sine Dei nutu/ (opinor) ut agnosceremus nõ satis ei fuisse sensus ueritatẽ puertere: nisi eam puersis uerbis/ structuræ siml' pderet rõnem: ut oĩfariam / ac publice corruptorẽ & adulteratorẽ se pstet. Ait ergo sicut (ipse citat Aug.) Ego solis eis libris q canonici appellant hũc honorẽ deferre didici: ut nullũ scriptorẽ eo erasse firmissime credã: cæteros ãt q̃talibet doctrina/ sctitateq polleãt: nõ ideo ue esse credo / qa illi sic sense rũt &c. Sed uerba Aug. ita se hñt. Alios aũt ita lego: ut (q̃talibet sanctitate doctrinaue polleant) nõ ideo ue esse putẽ: qa ipsi ita senserũt: sed qa &c. Sed quicqd de rõne grammaticæ sit. Ex hac ĩgit auctoritate conseq uoluit Martinus esse Christianã libertatẽ quẽlibet doctorẽ sctm̃/ sed pcipue Tho. & Bonauen. & reliquos omnes posteriores/ quos scholasticos appellat: pro arbitrio penitus reiicere & negare. Super quo (ut discat melius Aug. sententiã intelligere/ quia neq modum/ neq modestiam ullam seruat: sed omnia pro libidine/ ad errorum defensionem/ ab eo/ & sui similibus audacissimis trahi cõsueuerũt) plura paulo diligentius sunt aĩaduertenda ¶ Primo ergo non simplicit ait Augu. q penitus sint reiicienda aut nihilifacienda / aut etiam contemnenda cuiusquam sanctorum dicta / aut scripta (ut audet Martinus) ut nihil penitus auctoritatis sit eis tribuendum. Sed tantisper/ q non sic recipienda sunt: sicut canonicæ scripturæ: ita scilicet ut nõ liceat nobis uim/ & momenta potius rationis attendere: ac etiam nõ debeamus scripturarum auctoritatem/ a quibus discedere

Uerba Aug. detruncat a Martino vt & ratio grammatice destruatur.

q Augu. nõ ait nullã eẽ sctõrũ auctoritatẽ sed solum q non tãta est q̃ta canonicarum scripturarũ vt cogamur in eorũ obsequium.

est impiū: illis omnino preponere. At uero ꝙ ita passim liberum sit unicuiqꝫ & pro arbitrio/nihil eorum auctoritati relinquere: & pro suo sensu quæcunqꝫ dixerint refellere: ubi uel ratio euidēs ad oppositū non ducat/uel scriptura non cogat: ex Augustini uerbis nunquā extorquebit malignus homo: cum alioqn ex eiusdē Augusti. sententia acceperimus: nō solum ex dictis sanctorum/uerū etiā ex factis/optimā scripturarꝫ recipi interpretationem. Immo manifeste Augusti. in pluribus ad hanc rem pertinentibus/sentētiis suis/sese aperiens/non in illos moueri declarat: qui auctoritati sanctorum cedunt: sed in illos qui ita cedunt/ut eā pro immobili fundamento/ad irrefragabiliter firmandam ueritatē acciperent: quod inderogationē scripturarꝫ canonicarū/a quibus dicta sctōrꝫ nō distinguerent cedebat: & ita ludibrio essem⁹ hæreticis: qui cum aliquos inuenirēt in scriptis sanctorum errores: ad fidei calumnias merito trahere possent: & propter ea p ea Aug. dicta iure manauerūt canones: quos iste homo uoluit ignorare: ut eatenus sanctorū momentis deferat̄ auctoritatis etiā in causis decidēdis/quatenus nō ex scripturis aut sinodorū & Pontificū summorum regulis aliter certa definitione constitutū reperiret̄: sicut scribit Leo. quartus ad Britanniæ epos: ut patet. xx. di. de libellis. Alioqn quō tam frustra/Gelasius Papa/etiam cū laude/sanctorꝫ plurimorū libros atqꝫ opuscula/tanta diligentia secerneret ab aliis, & comprobaret: ut colligit̄. xv. di. c. ul. si nulla ei penitus auctoritas merito tribueret̄? ¶ Secundo nō dicit Aug. ꝙ rōne etiā urgente contra qlibet sanctorū dicta si per ea euangelii ueritas nō subuertat̄: aut morū non sequat̄ corruptio/debeamus propterea tanta facie/tanta inmodestia/tantis furiis: tanqꝫ publice toto orbe audiente in eos inuehi: pśertim cum pusillorū scandalo/q cum audiunt errare sanctos iam incipiūt trepidare de fide: rem arbitrantes absonā/ꝙ errare sancti potuerint. O quot ueritates propter infirmos reticendæ sunt: quot propter eos etiā quæ licent relinquēda & quæ bona etiā essent: ut te docere Pau. & Augu. potuissent. si talis esses qualem te facis: an nō est honor homini/qui se a cōtentionibus saparauerit? non est etiam Pauli consiliū/stultas & sine disciplina/quæstiones/uitare oportere: qm̄ generant rixas? & seruū Dei decere non litigare: sed mansuetū esse ad omnes? quanto ergo magis in sanctos/quorū laus est in uniuersa ecclesia? An non

& Esaias

Aug. sup. Joā.

Multe dicēde veritates mlta bona ēt omittēda propter scādala.

1. ad cori. 10.

2. Ad thi. 2.

Esa. & Esaias utilia docenda esse ex ore domini admonet: cum inquit Ego dominus deus tuus/ docēs te utilia. An nō Greg. magni p̄clara uox/ & exemplū nobilissimū/ instruere nos satis potest: qui de se tanto in sacris literis uiro tam humilia profitet/ dicens. Ego melius puto salua fide alieno intellectui credere/ q̄ cōtentionibus deseruire. Si ergo Tho. & Bonauen. & alioꝝ sanctorū hominū opiniones/ quas tu præcipue improbas/ & tanta uehementia detestaris: non sunt manifestæ contra soliditatē fidei: & bonis moribꝰ non aduersantur/ cur igit̄ tantis studiis laboras in illas: & tot lites tanto impetu moues: & cur non potius quieti tuæ parcis: & corpusculi infirmitati: sicut tu ais cum te excusas de cōtumacia/ in appellatione tua/ ad conciliū: q̄ tanti itineris prolixitas/ imbecillitati eiusdem tui p̄tiosi corpusculi/ prorsus impossibilis est: quippe tā fatigati: opinor in laboribus multis: in ieiuniis & erumnis/ in uigiliis/ in orationibus/ in fame & siti/ frigore & nuditate/: p̄ter ea quæ intrinsecus sunt: uidelicet quotidiana sollicitudo concilii: sicut de Paulino Theologo est existimandum. Cur ergo nō q̄escis & parcis his frigidis quæstionibus ut fructus parias meliores in uinea domini exercituū: Credo sicut sæpius facis (eo enim te iniq̄tas attraxit) r̄ndebis: q̄ Thomæ p̄cipue opiniōes/ & aliorū scholasticoꝝ p̄nitiosæ sunt in ecclesia Dei. Nā uel p̄cipue Th. tuo illo censorio iudicio temerarius doctor: & qui Christo plurimū obfuit: & sine patribus/ sine canonibus/ sine scripturis/ sine rōnibꝰ loquēs In quo solo admirāda est magis stultitia tua q̄ mendaciū tam patens publicari pati potuisti. An quis oro doctorū magis cū scripturarum testimoniis loquitur: Cui in hoc iure cesserit Thomas: Dei gratia est: q̄ in quæstionē incidimus q̄ facillimi iudicii: siquis Thomæ opera oculo tantum percurrat. Sed de hoc paulo post loco suo/ Ais præterea de eodem Tho. q̄ uere fidei & bonorū morum corruptor est: & scripturarum dilacerator: diuiniq̄ uerbi peruersus īterpres: ueræq̄ adulterator Theologiæ: hæresum atq̄ falsitatum plurimarū inuentor: & qui Cristū ad mundi doctrinam/ non mundū ad doctrinā Christi trahat: & deniq̄ ille potissimum qui fidem in utrum (ut more tuo & Christiana tua libertate ludēs inquis) hoc est indubiū uerterit: ut non nisi sine illo recipere ualeant ītellectum sacræ literæ. Hæc omnia etiā latius in scriptis tuis & ita latius/ ut solū hæc uocabula Tho. & Thomistarū/ & thomi-

Gre. in hom.

Frequētissime Tho. verba hec ingerit Martinus.

Notate Christiani qd sentiat de Tho. Martinus notate: & horreāt aures.

strorũ toties inculcata / & quauis pagina tocies repetita: loco canonũ / & scripturarũ & auctoritatũ sanctorum patrum que expectabam / bonã sibi partẽ sumant opusculorũ tuorum. Sed interim postquam in tantã temporũ infelicitatẽ uenimus: ut tanta pestis in ecclesia dei impune diutius uigeat: tolerabo has blasphemias / & mussitabo: relinquens illas ultori Deo: & ita sequar cũ hoc homine disputationẽ: ac si uera prorsus essent oĩa / quæ superius in Tho. præcipue / ac deinde in cæteros: quos uocat scholasticos: ore illo omni spurcitia pleno blasphemauit. ¶ Tertio: & si multas contra fidei regulam dixerint sancti falsitates: si modo etiã eorũ sanctitatem non neges quã uniuersa probauit / ac recipit ecclesia: nõ tibi tñ concedit Augustinus: ut tanta immodestia / & tot cõtumeliis inueharis ĩ illos: & tãto cũ stomacho / & ueneno rephendas: atq; expressĩ præcipit: salua omni reuerentia quæ eorũ sanctitati debetur / defendendã causam ueritatis: sic enim ad fortunatũ inquit. Neq; quorũlibet disputationes quamuis catholicorum & laudatorum hoĩm ueluti scripturas canonicas habere debemus / ut nobis non liceat (salua honorificentia quæ illis debet hoĩbus) aliquid in eorũ scripturis improbare / atq; respuere: si forte inueniremus / quod aliter senserint / quam ueritas habet / diuino adiutorio / uel ab aliis intellecta / uel a nobis. Ecce quod solũ prohibet haberi dicta sanctorum tanquam canonicas scripturas: quod supra diximus: & tamẽ etiam in eorũ erratis rephendendis / & corrigendis / honorificentiã illis debitam exigit At tu bone uir / omittens quæ cõtra te stabant: idq; solũ assumẽs quod ad insanã temeritatẽ asserendam: nõ Christianã libertatẽ trahere posses / non meministi iuristarũ legẽ: licet etiã ut nihil sit / quod te nescire profitearis / iurista theologum tete nobis præstiturum pollicearis. Inciuile est (inquit iurisconsultus) non tota lege inspecta / de una aliqua eius particula iudicare. & illam: alia repugnante: ad prauũ sensum adducere. Etsi igitur ex auctoritate August. tibi detur / ut a Thoma dissentire possis / & quæ non placeãt libere rephendere: non tamẽ tibi dat Christiana modestia: sicut & ipse prohibet Aug. ut nulla obseruãtia / nullo honore / qui tam sanctis / tanq; probatis uiris debetur tibi quasi tuo iure hoc arroges. Dices forsan sicut quopiã in loco uideris innuere: quod prouocatus & irritatus ab his pessimis Tomistis: & illis indulgentiarũ pconibus: ideo etiã in Tho. & Bonauen. præcipue excanduisti. Age de-

Marginal notes:

Quod nunquam liceat sine reuerentia scõrum opiniones improbare.

Uerba Augu.

Cũ honore rephendi sci dñt cũ errant nõ cũ stomacho & contumeliis.

l. in ciuile. ff. de leg.

mus tibi interim etiã falsam istam excusationem: sed quid rogo? Thomistarũ peccatũ in Thomam uertis/& punis? Est ne ista iustitia in euangelica theologia/quã didicimus? ꝙ pater non portabit iniquitatem filii. Alioquin si pro peccatis thomistarũ blasphemãdus est Thomas: iam non uides ualere hanc rõnem/ut pro Christianorum peccatis (secundum hominem loqui me cogis) & ipse Christus iure sit plasphemandus? sed forsitan aliud respondebis: sicut alibi agnouimus in scriptis tuis: uidelicet ꝙ re uera nõ assentiris/Bonauẽ. & Tho. uiros fuisse sanctos/cum eorum etiam sanctitatem despicabiliter in dubium uertis: de quibus hæc uerba ꝓfers. Siue sancti fuerint/siue peccatores &c. O lingua igneis inurẽdam carbonibus: quid est dicere, siue sancti fuerĩt/siue peccatores? nisi ꝙ non est apud te fides eorũ sanctitatis? qui enim eiusmodi in dubium uertit/iam ipse proculdubio non credit: & aliis ne credãt suadere conatur. Talis est sermo hæreticorum/serpit eñi (ait Paulus) ut cancer. Ego uero quid ad hæc respondeam? Sed quid opus respondere? Etenim tam scelesta/& impia dicta/satis idoneam secum responsionẽ ferũt. Tibi uero Martine crede mihi qui te amo in Christo: & Deum testor in animam meam quia te amo: non ut peccatorem/non ut impium/& maledicum/sed ut præcepto charitatis Christi mĩ copulatũ. Respõdebit tibi cras iniustitia tua. Adstabis ante tribunal Christi Martine/& harũ ratio exactissime exigeẽ blasphemiarũ. Ego uero interĩ Deo gratias agam postq̃ tã plane uecors es: ut ita totum qualis es prorsus te nobis indices: ut nihil laboris aut difficultatis mihi relinquas/ad ꝓbandas ꝑspicue impietates tuas: quod etiã te latius facturũ speramus in dies/& ꝓcuratuꝝcũ effectu/ut quod pro uiri boni & spiritales q iudicant oĩa (ut ait Paulus) in prima facie agnouerãt etiã malis oĩbus citra differẽtiã facias manifestum. Reuertor igitur iã unde discessi.

Hec est Martini iustitia.

Notate verba q estis christiani notate linguam Martini.

Paul. 2. thi. 2.

1. Corin. 2.

QVarto insuꝑ nõ dicit Augu. neq; cõcedit ita penitꝰ aduersus oẽs pariter sapere & ꝑsumere/sicut aduersus unũ aut alteꝝ. Cũ eñi in idẽ sancti & doctores oẽs uel lõge plures cõsentiunt: & tota ecclia recipit: & gymnasia oĩa publice cõcordãtia nõ aliud docẽt: nõ uult Aug. posse unũ aliquẽ hoĩem tãta ꝑserti arrogãtia insurgere/& se tãtoꝝ patrũ placitis opponere: & tãtæ consonãtiæ resistere: q̃si solus ille sit sapiẽs/& moritura cũ eo sit sapiẽtia. Cũ igiẽ doctrina tua (mitto ꝙ nũc manifeste in multis scripturæ

sanctæ aduersatur/quia hoc inferius dilucidissime probandũ differo)militet in plerisq; aduersus sanctos omnes/uel certe plurimos (ut probabo luce clarius)& in nõnullis id improbet/& conturbet (ut & ipse fateris)quod tota iam pridem recepit ecclesia:in oĩbus aũt contra oĩm gymnasiorum magistros fronte libera erigaŕ(ut passim ex tuis uerbis licet colligere)qbus tanq̃ ppetuum in eos bellũ indicis. Ego certe:quo pacto ex Augustini prædicta auctoritate: hanc tibi tantã uendicare arrogantiã iure possis/ut tam uehemẽter contra sapientis præceptum innitaris prudentiæ tuæ/fateor non intelligo.

Esto patiens lector qa pbabiť hoc vere luce clarius.

QVinto nõ dicit August. q̄ unius aut alterius aut pluriũ falsitatũ prætextu/tota sit ppterea:cuiusq̃ damnãda doctrina/& contumeliis insuper spernenda. Nõ enĩ hoc audet uel in ethnicis/uel in hæreticis notis erroribus/ipsa ecclesia. sed seruãs quæ bona sunt & legi ea:etiã in diuinis permittẽs:ea solum improbat & sugillat quæ mala sunt. Quo fit ut Martinus Thomæ/& Bonauenturæ/& aliorum scholasticorũ uniuersam carpens doctrinam atq; illudẽs:uel ipsa ecclesia maior/atq; æquior sit: si hoc propter aliquot tantisper errores faciat:uel si pœnitus quicqd dixerint/aut saltem maiorẽ partem condemnet:eo se coniecerit/ut temeritatis/& insolentiæ suæ publicum reliquerit/& irrefragabile testimoniũ nisi q̄ uerbo est professus/etiã facto/& rõnibus præstiterit:ut tandem ostendat uniuerso orbi hæc tam patentia Thomæ errata: si modo sexcenti Martini ad/nõ dico destruendũ:sed intelligendũ: imo uere etiã nunc peccaui:uerius dixerim ad suspicandũ ea q̃ in scriptis reposuit Tho. satis esse ualerent. Expectabimus tamẽ aliq̃ noua mõstra quæ parturis:ut tandẽ parias/si forsan possis aliqñ dimouere orbẽ terrarum ut fastiditus tandẽ ista thomistica/& scholastica disciplina ad tuã Martinianã siue lutherianã se conferat: si modo nõ antea(quod ueremur)feceris abortiuũ/& moriaris cũ illo:sed magis optamus ut resipiscas.

Qualis doctrina Martini.

Obligatus ẽ ex pfesso Martinus impbare quicqd Th. scripsit aut saltem maiorẽ partẽ nisi q̄ ad ipossibile nemo obligatur

POstremo ut aliqñ te fraterne & me simul admoneã:nam uere felix si tu capere ista possis. Nõ pmittit tibi Augustinus /aut tui similibus/quod in p̃dicta sententia sibi arrogauit:& exigente æquitatis rõne/sui similibus concessit. Non enĩ cuicunq; ignauo: & omniũ lrarum bonarũ imperito:& qui prima scientiarũ prĩcipia ignorauerit:hanc licentiam tribuisse tam facile est credendus:& si

maxime linguæ effrenatæ procacitate pstaret: immo huic maxime negaturus qm̄ intelligeret furiosum/& gladiū habentē in manu. Alioquin: si cuicunq; obscuro/& indocto homini: ac psertim linguaci: concesserit Augustinus posse ubicunq; libuerit in dicta sanctoꝝ opponere/eorumq; authoritatē pro suo sensu contemnere/ ego profecto nō uideo quomodo a te & tui similibus non subito peruertenda atq; euertenda sit uniuersa doctrina fidei. Non igit (crede mihi) non concedit tibi hāc facultatē Aug. quā tu mera arrogantia tibi uendicas. Ego enī (ut in oīm qui recipere uoluerint exemplum) de me loquar quod uerum est/qui quanq̄ in lrīs nihil sum: tamē ut essem aliquid totā pene uitam ab unguiculis positā absumpsi. Ita me Deus amet: ubi aliqd q̄uis uehemēter opinarer: & quauis rōne/quantū libet acuta & probabili ore consentirē: si tamē: non dico Thomæ sententiā: cuius ego unam p cæteris sequndam mihi doctrinam libero delegi iudicio. Sed Bonauenturæ/aut Io. Sco. aut cuiusuis alterius doctoris alicuius in Repub. christiana nominis/nudam solamq; authoritatem: opinioni rōniq; meæ repugnantem intelligerem: & si nouerim nulla me obligatione astrictum/ut decederem propterea de sententia: fateor tamē & certissimus sum q; ad me ipsum respiciens: & paruitatem meam eoꝝ multifariæ doctrinæ cōparans: & ualde subsistens: mallem potius me in sensu meo abundantem reprimere & eorū cedere authoritati: q̄ temere existimare eos in eam opinionē sine aliqua penitus rōne descēdisse. Noui enī Dei gratia: noui Martine (mihi crede) q̄ facile nos homunculi: quos deceat magis discere/q̄ docere: & ingenii imbecillitate: & multarum nescientia reꝝ fallimur: & psertim (opinor me intelligis) si fumus oculos obnubilet/& caput inuoluat: ut altiora nobis queramus/& eorum scrutatores effici uelimus quorū gloria/& claritate opprimimur. Et uere in me sum sæpius expertus: multa primo aspectu uisa mihi improbabilia/quæ cum paulo post accuratius respexi/uerissima deprehēdi: & ita fieri posse conieci: ut non nullorū ratio solide a nostris capi ingeniis & intime penetrari non ualeat: quam obrem rectū ferre iudicium de eorum ueritate non ualemus. Multa quoq; econuerso uera nobis interdum apparent: quæ tamen experientia monstrante: uel iudicio in dies perspicacius cognoscente: facile postmodū repudiamus: unde etiam coniectare licet: q; & ruditate quoq; intellectus

Non oībus cōcedit vt possint dicta sctoꝝ repbēdere aut vertere in dubium.

Bt tūs Martine tu si hec recipias.

Pro humilitate ꝛ tutiori iudicio de seipso.

possumus multoties in errore persistere: Volui aũt hæc latius ita prosequi ut tibi fundamenta tua euertens: non solũ nihil tibi relinquam quo consistas / sed & ostendam quomõ Augustini sit sane intelligenda sententia: ne capiant facile scioli quidam / & audaculi: sibi istam insanam libertatem impune ita temere ac publice insultandi / p̃sertim aduersus uiros tam probatæ / & doctrinæ & sanctitatis. Naribus enĩ consecutus sum quosdam in interp̃tatiõe scripturarum ita proprie fidere doctrinæ: ita omnia libere / & oẽs iudicare: ita derogare sanctorum probatorꝝ / & scientiæ / & sapĩæ: ut merito censere ualeam eos non eo spiritu ad scripturas accedere quo facta sunt: & propter triũ uocabulorꝝ notitiam in quibus sæpe etiam falluntur: & linguarum peritiam: omĩa nouisse sibi ipsis temere persuadent: quos tantisper hactenus admonitos uolo: si Deum diligunt ut ad se respiciant: & uires suas metiantur / & discant saltem modestius: iuxta ea quæ supra diximus: de longe profundiore sanctorꝝ doctrina: q̃ suis ualeant oculis penetrare / & maturius proferre iudicium: & qui habet aures audiendi audiat: sed ad reliquos dolos accedamus.

Contra quosdã scripturarũ nimis audaces tractatores.

Qui hẽt aures audiẽdi audiat.

¶ Octauus dolus: In quo de manifestis ei9 calumniis contra bonas artes / & sanctorũ doctrinã agitur: ubi nõnulla de scientiis: q̃ ad perfectam Dei sapientiam: faciant & quatenus: & quomodo: & a quibus sumendæ sint ad sacram doctrinam: aliqua etiam specialiter de Aristo. doctrina: & Thomæ & Bonauen.

OCtauus dolus est: quia cum iam sentiat suam doctrinam uere cum scriptura sancta pugnare / sed nouerit posse illam (ut aiunt uiri sancti) ad sensum quem sibi quisq; ꝓ arbitrio præsumpserit / non difficile sæpe trahi. Magisq; ob hoc timens (ut diximus) a sanctis doctoribus: qui eam sunt interprætati: contra quorum explicitiores sententias manifeste pugnat: magis etiam a canonibus sibi metuens: & decretis Pontificiis illam declarantibus: quibus contumaciter adhuc resistit. Non nihil ueritus etiam præsentem doctorum / & Theologorum scientiam: & eorum potissimum qui ab hinc trecentos annos uiguere: quorũ (ut diximus) non solum non recipit: sed eciam indignissimis modis spernit / & illudit doctrinam, Cogitans / quo solo potuit consi-

Scriptura sctã ita est cõposita vt a malis facile ad ꝓpriũ sensum trahatur.

lio:sese ab his omnibus uendicare apud imperitam saltem/ac stolidam multitudinem:in hunc tandem dolum descendit. Primum quidem quo ad scripturam pertinet:obseruauit omnium hæreticorum regularem illā temeritatem:de qua in epistola ad dioscorum Augustinus:quia sub scripturæ auctoritate longe magis clamoribus/& uerbis/quam ui & momentis rationum:suos errores adstruere peruicaciter conantur:ad hunc enī modū de scriptura ibi loquitur Aug. Cuius auctoritati tanto deuotius obtemperari oportet/quanto uidemus nullū iam errorē se audere extollere ad congregandas sibi turbas imperitorꝫ/qui non Christiani nomīs uelamenta conquirat. Sed quo ad sanctorꝫ doct. interp̄tationes (quod solū potuit quia in cœlis etiam zizaniam ponere nō est ueritus)sanctos etiam ipsos separare circa sensum & intellectū christianæ ueritatis conatus est:ut uetustiores quidē(quia scilicet sciebat more hominum semper præhonorandam uetustatem)nō explicite recusaret. Recentiores autē quasi dissidentes ab illis: quorꝫ principem Thomam fecit(quia scilicet hæc doctrina:ut diximus: his bestiis magis resistit)omnino respueret. Et ne uideretur hoc penitus sine ratione fecisse:obiecit illis/ꝙ potius Peripatetici sint/& Dialectici/q̄ Theologi:atqꝫ hinc occasione accepta/ quasi causam scripturarum summus earum zelator suscipiens: ea de Aristotelis doctrina loquitur:quæ sola(sicut mihi uidetur) satis esse possent/etiam si nō alia assidue longe absurdiora effutiret:ad cōprehendendam hominis stoliditatem & imperitiam/cum insigni arrogantia coniunctam. Et hac eadem uia omnes nostri sæculi doctores reiicit tanta sane fiducia:nouus iste Daniel: quantā sua illi stultitia atqꝫ insipientia continue subministrat: sicut scriptum est. Sapientior sibi uidetur stultus septem uiris loquentibus sententias. Quantū uero ad patrū Pontificūqꝫ decreta attinet(quanq̄ alias multipliciter sibi sit cōtrarius.ut patebit)qa principio(ut probabo etiā euidenter suis locis)nō uiderat sctōrꝫ/atqꝫ martyrꝫ Pontificū sanctiōes/& sinodos antiqssimos ac receptissimos mānifeste suas īpugnare hæreses/atqꝫ impietates/cœpit ecclesiæ tpa diuidere/& reiicere tm̄ decreta Pontificū atqꝫ ipos ēt Pōtifices:q ab ānis q̄dringentis usqꝫ ad hāc ætatē sederūt. Cum uero postmō admonitus:cōperit ēt ante mille annos confectos canones/etiam a sanctis Pōtificib⁹/& martyrii palma coronatis/cōtra quos ipe īpudē

Dolus Martini ad diluendas scripturas contra se facientes.

Aug. d̄ sa. scrip.

Dolus Martini ad tuēdas positiōes suas contra sctōꝝ omnium doctrinam.

Quare Martin⁹ magis in thome doctrinā q̄ aliorꝝ inuehat.

Prouer. 27.

tissime dogmatizat/nouam cōmentus est stropham/& mirabilē argutiam/quā uolo seruare ridendā suo loco/cū specialiter Pontificiam authoritatē ab eius impietate defendā. Interim necesse est/ ut hæc q̄ in sanc.doc.obloquit̄ ad eundem Thomistæ examen ueniant: qm̄ prima fundamēta eius sunt qbus disiectis necesse est ut cadat. ¶ Primo igit̄ nōnulla de dialectica & phōꝝ scientia/& pci pue Aristotelis doctrina nō ab re proponā: & quatenus/& a qbus illa recipienda ad scripturæ sint intelligentiā. ¶ Secundo specialiter agemus de Thomæ doctrina: & in eius persona: quia isti homini Thomas pcipue(ea quā diximus causa.)odio ac fastidio est cæteros etiā quos uocat scholasticos/ constitutam.

PRocede huc igit̄ acutissime homo/cui nihil sapiunt: quæ bona sunt: reuocat te idem Thomista ad examen: ut eo te conįiciat atq; cōcludat: unde neq; technis tuis/neq; duplicitate tua exire ualeas/nisi ualde offendēs: dic primū quæso: qd illud est quod cōtemnis? dum dialecticos/philosophos /peripateticos/& his titulis tanq̄ fœdis & opprobriosis: doctores sctōs in iniuriā dehonestas? quid est inquā per hoc/qđ damnare uis? num negas forsan artes & scias quas dicimus dialecticam/phīam/& reliquas/ & sicut stulti aliqui asserebant: nihil sciri/nec sciri posse contendes? Opinor: homo qa oīa sciat(ut sibi uidet̄)in hanc tantā stultitiam non incurret. Nam qūo tu tam gloriosus in tuis oculis/nisi scire p̄ aliis p̄sumeres? & qūo fateri posses: te nescire calidum esse ignē a quo tibi pcipue timendū esse iam sentis? & si qd sapis ēt times? Alioqui uel ex eo dignus(si nō propter alias hæreses) ut experiaris: quousq; resipiscens/non negares id/quod & rō & experientia & naturale oīm desideriū ad sciam(quod esse frustra nō potest) & consensus demū oīm sapientiū: simul & insipientium confirmarunt. Nō negabis igit̄/opinor/scias & artes esse: & inter cæteras dialecticā/& phīam numerari: siue quæ ad mores: siue q̄ ad reꝝ naturæ conditionē ptineat: q̄ etiā in superiora ascendens causas altissimas/& separatas substantias considerat: & q̄tum potest in Dei notitiam erigit̄. Quid ergo damnas? an forsan ꝙ etsi sciæ illæ/& artes ueræ sint: tñ malū est nobis per illas scire? qm̄ bonæ illæ de se non sunt & utiles? Sed hoc pacto: ut Hier. & Aug. aiunt: naturā bonā negas: & Deo maledicis a quo sunt q̄cunq; sunt: num igit̄ in hoc etiā manicheus esse uis? ac malaꝝ rerū authorem Deum cō

Artes & scias esse soli stulti negant.

Artes & scias esse bonas christiani negare nō possunt.

stituere: in blasphemia plus satis horrenda? A qua tamē (opinor) abstinebis: & si nullū iam sit dogma tam absonū atq; impiū qđ abs te alienū fore / iure polliceri mihi possim. Quid ergo illud est quod culpas & tanta detestatione persequeris in uiris sanctis? iā non artes / quas & esse / & bonas esse / arbitror coactus es confiteri: quid ergo? An ꝙ etsi illæ bonæ sint: indignas tñ censes (ut uideris innuere) ut Theologiæ admisceantur? quasi illas maiestate sua reuerenda dedigneť / & respuat? est ne hoc tandem cuius nomine istos quos ais scholasticos tantopere detestaris? quia dialecticam & phīam Theologiæ tanq̄ adiutrices ancillas adiunxerūt? Quid est igitur quod scriptura inquit. Misit ancillas suas uocare ad arcē quō enī respuit & dedignať si uocat? & ideo uocat qa his opus habet? ut exornetur: ut sese exhibeat: & quæ in ea latēt miræ pulchritudines / q̄tum fieri potest / detegantur / atq; appareant / qñ primo aspectu: ut oculis nostris sese exhibet: sane rudis & austera uideri posset. adeo ut ab Augu. etiam illo magno acceperimus: non uisam sibi aliquando dignam quam Tullianæ dignitati compararet: quid est illud etiā / quod cōmemorat scriptura. Præceptum domini ad Hebræos: ut auro & argento spoliarent Egyptios? & alia plurima loca quæ tædet referre / idem nobis sub simili uelamine ꝑstantia? nisi ꝙ sancti doctores exponunt. Sæcularē sapientiā atq; eloquentiā in auxilium sacrosanctæ scripturæ: ad uitæ & doctrīæ cœlestis ueritatem roborandam atq; firmandam: uel ipso admonēte Deo / sumēdas esse? Quid est qđ Moses & Daniel Egyptioꝝ ac Babylonica ēt scīa ꝓfecisse de sanctis historiis accepimus? An nō his & aliis multis exemplis ad nr̄am doctrinā memoriæ ꝓditis adducti sacri canoñ. istas artes: & eaꝝ etiā paganos doctores / nō solū nō abhorrēt / sed etiā ad pleniorē sacraꝝ lraꝝ noticiam ualde recipiūt? Et (ut ab eis qđ aiebat Aug.) tanq̄ ab iniustis possessoribus / q̄ utilia sunt ad nr̄a adstruenda / & sua destruenda: feliciter / & q̄si nr̄o iure auferamus / apte cōmonent ac suadent? Neq; hæc cum ꝑserti si nouus Daniel opinor negabis. Quō. n. nouus Daniel cōtra Danielē ueterē pugnare posset? Alioqn infinitas sctōꝝ authoritates atq; exempla ꝓducerē: uel ea q̄ btūs Hiero. in epl̄a ad magnum oratorē urbis Ro. pro hoc locupletissime scribit? Quid ais igiť? qd toties Thomæ / & thomistis dialecticam & phīam exprobras? An forsan relictis tandē scientiis in hoīes te conuertes / sicut

Theologiā egere aliis scientiis veluti ancillis.

Prouer. 9.

Aug. de confes.

Exo. 11.

Sapia et eloqntia sclaris in auxiliū diuine theologie asciscit.

Moses: Daniel.

Aug. de doctrina christi.

Martini verba contra Aristo. auctore philosophi.

Pro doctrina aristo.

Ois doctrina & philosophia p̄ christi phia & doctrina stultitia est.

Pau. ad collo. 2

Quatenus recipienda p̄badaq̄ sit aristo. doctrina authoritas.

de tuis scriptis accipimus: & eos dānabis, unde illas nobis: q̄si ab authoribus: haurimus: q̄rū princeps est Aristoteles: q̄si ipse minus ad eas tradēdas idoneus: hoc est nimi*ꝝ* qđ passim disseminas in scriptis tuis: q̄ Aristotelē in dialect. & philo. seq̄mur: quē tu post tot scl'a infelicia: q̄ uno cōsensu istū uiꝝ cū omni admiratione extulerūt in cœlū: in tua nup illa remotiore Theologia, cōperisti nugatorē, fabulatorē, phūm insipientē, uerboꝝ artificē, ingenioꝝ illusorē. Et cū tandē q̄ pessimā mūdo doctrinā tradiderit: ita eni si suis eū pingeres coloribus (sicut ais) hunc nobis phm̄ exornatū repsentares. Ego uero nō parū lætor, cum audio hæc tam immania & tam manifesta mendacia, & cū non tam in Thomā q̄ in oīm q aliqd sapiūt, & sapuerūt unq̄, ingenia hoīm, aciem dirigas: q una sententia, atq̄ iudicio huius unius phi sciam ita sunt pariter admirati, ut in eo uno, quicqd natura quodammodo sciri, & penetrari poterat: scitum, ac penetratū suspexerint: in cuius hauriendā doctrinam ab hinc plus mille annos, oēs semp neruos intenderint. Mitto quos nescio an magis admiratores, q̄ sectatores suæ philosophiæ dixerim. Alexandrū, Auer. Simpl. Amoniū, Themistium, & innumeros alios: ne apud hominē qui omnia conmiscet, & cōfundit reus illico impietatis arguar: quasi a Christo ad philosophos desciscam: aut horꝝ impietatē, cōtra Christū extollam, aut eorum monumēta uel sapientiam si cum diuinis literis conferā: & sapientia Christi: nō ego etiam cum Paulo stultitiam iudicem: aut pro more Thomistarū quicquid nō cum sapientia Christi cōueniat: nō semper improbem: non detester: nō exhorream. Immo uero quicqd est etiā ueræ scientiæ si cū illa quæ christi est: in quo oēs sunt thesauri sciæ & sapiæ Dei abscōditi: nō iam insipientia uideat: aut q̄si tibi etiā si ueræ Christianus esses & Christianæ sentires facile in hoc ullus Thomista cesserit. Absit Martine malum hoc a Thomistis. Sed cū sepatim de phōꝝ scia agit: quo ad rerū naturæ secreta: & quæ naturali rōne indagari pn̄t: & q̄tenus non aduersus ea sentiūt, quæ fide de scripturis sc̄tis accepim9, Ego (& si indignus numerari hoc, ordine) cū multis tñ sapientibus & inculpatæ uitæ hoībus: & laudare inter cæteros: tm̄ uirū: & in eo naturæ gratiā, atq̄ potentiā admirari, nō erubesco: & libenter etiā illū sequor: & dum cū eius rōnib9, quæ fidei sunt: cōfero: gaudeo q̄a magis me in fide firmari sentio: magisq̄ firmatus uires sume-

re:aduersus oẽs Diaboli:& mẽbrorum eius uersutias:quorum tu unũ es:facilius possum. Et postquã de phis mẽtio est nõ penitus inutilis/ uide homo miser quãtũ placuerit unus Aristoteles Cicerõi tuo(tuo dico/qa eius tu ingenii:& in lrĩs laudas felicitatem) An non & ad Brutũ scribẽs admirabilẽ eius sciam/atque copiã cõmendat:& in Tusculanis/& alibi quãtum repetere memoria ualeo/ pluribus locis eundẽ Phorum oĩm facile principẽ(& si ipse Platonẽ semp excipiat) absque cõtrouersia iudicat:quẽ tu unus Martinus illusorẽ pdicas ingeniorum. At minime mirum dixerit aliqs/hoiem Paulinũ/cui conuersatio est in cœlis:hæc inferiora & pagana despicere. Age ubi cõuersatio Augustini:cũ in libro de ciuitate Dei/hunc eundẽ philosophũ extollit:ubi cogebat Hieronymus:cũ tanta de Arist.congerit in eius laudẽ,quãta fortassis a paucis uel ethnicis ei tributa fuisse unquã legimus/qui eum sapientũ/ absque dubitatiõe Principẽ appellat/prodigiũ grandeque miraculũ in tota natura:cui pene uidet infusum quicqd naturaliter est capax humanũ genus. Sed & Ioã.Gerson in sermone de omnibus Sanctis/Aristotelem philosophorum omniũ oculatissimum appellat. Vidit ne Martinus hæc:an non uidit:qui se tamen:quasi omnia uiderit:omnium censorem constituit:Si uidit:quomodo igitur in Sanctos illos quos probare uidetur/ne non in se penitus cœlum & terram conuertat iudicium proferre audet/ac præferre:At forsitan totus in Euangelio & Paulo intentus/has minorũ authoritates non curat. Age proferamus & Paulũ cum de philosophis sic pronunciat: qui cũ Deum intellexissent non sicut Deum glorificauerunt & rursus. Qui ueritatem Dei in iniustitia detinẽt:quia hoc notum est Dei/ manifestũ est in illis. Deus enĩ illis manifestauit: inuisibilia enim Dei per ea quã facta sunt intellecta conspiciunt: sempiterna quoque eius uirtus ac diuinitus. Nunquid Martine Paulus in his uerbis/ philosophorum scientiam uituperat:an laudat potius:& quanto illã magis laudat:tanto mores uituperat magis:Non probat qđ & prædixerat Aristoteles:quæ altiora sunt Dei/& imperceptibilia sensibus:per hæc tñ quæ sunt illis subiecta conici atque itelligi: Quod si hoc de phis Paulus iudicat:num forsan excludere interptatiõe tua uoluit Aristotelem:Sic opinor Paulinus theologus/ pro suo more Apostolum nobis interpretabitur. Quid restat igitur tibi qđ merito damnes:Eqdem scio qa paulatim/uel inuitus:

Cice.de Aristotele.

Aug.de Aristo

Hier.de aristo

Verba Hiero. ad Marcellam de aristo.

Ioan. Gerson de aristo.

Martin⁹ iudicium suũ lctorum iudicio pfert.

Roma.1.

Pau. ad Ro 1.

Notitiam dei & eorum que Dei sũt ad pbõs etiam peruenisse.

Cõtra eos qui nimiã operã phie inutilib⁹ quõnibus impendũt sacris scripturis relictis.

ut in ueritatē aliquā dirigaris te cōpellimus/illuc tandē cōfugies & hoc solū deniq; in Doctores scholasticos intorquebis/quod in multos forsitan pſertim nostri tpis/tibi facile concederemus) q; dū nimis diu in primis his scientiis insistunt:& in parū utilibus/& longissimæ inspectiōis phiæ articulis/nullā frugem in agro Domini afferentibus/moranť:& tot speculantur sophismata/& primas/& secundas intentiones/& minime entitatis entia: perdētes illa quæ maxime entitatis sunt:& dū semp in minutulis totā uitā ponunt:& usq; adeo desudant/& torquentur:& inuicē secta in sectam inutiliter pugnat:aut dū omne tp̄s/in phiæ qōnibus finiendis/rerūq; naturæ obstrusissimis archanis pſcrutandis/atq; integram operā nauant:relictis frugalioribus/ac felicioribus sacrosā ctæ/diuinæq; sapiæ lrīs:hoc tm̄ sibi ꝓsunt:q; plus uanitatis q̄ bonæ frugis:plus inflationis q̄ ædificationis sibi cōtrahunt: & facti rei accepti talenti:minus aliis afferre ualeant:cū scia teste Paulo inflet/& charitas ædificet. An non tandē illud satis diligēter expſsi quod tu multis/in Scholasticos exprobare uoluisti? unū/inquies scio/adhuc superest:q; cum tales Scholastici/his semper assueti disciplinis se aliquando ad sacras literas conuertunt suis illis sophismatis:suis syllocismis Dialecticis:per suas distinctiones/cauillationes/conficta nomina:& deniq; per sua somnia:de Aristotelis philosophia producta:ueram perdunt/ac peruertunt/sicut perdiderunt ac peruerterunt/& syncæram theologiam. Ecce quia iam pſpicue collegi omnia quæ Paulinus Theologus: tanq̄ ueræ restitutor theologiæ/non cessat effundere. Verum ad hæc respondeā/& simul tandem sentētiam meam:quo ad studia/& utilitatem scientiarum:& quatenus per eas adiuuetur diuina lex/& Euangelica sapientia:in paucas conclusiones perstringam:ut noscat tandē Martinus si potest:quod Thomistæ/& doctrinaꝝ/& modi studēdi delectum non nesciunt:& nouerunt ab inutilibus utilia separare:sicut q̄ felicissime fecerunt:& Thomas/& Bonauentura. Pria igitur conclusio sit:omnes artes & sciētias quascunq; humanæ industriæ agnocendas/distinguendas atq; ediscendas: in perenni suo lumine Deus tradidit:de se bonas esse/& ad bonum tendere diuino ordine:tum pro ipsius perfectione animæ/& ornamento/quā ad se dn̄s Deus producere dignatus est:tū pro corpis tuitiōe necessaria/ac salute:qđ ad ipsam est aīam ordinatū. Cū igiť suis

Nota te religiosi.

Contra fouētes sectas in diuersas scholas in ꝑpetuis contētionibus.

Pau.1.cor.8.

Cōclones dsluscide ꝑtib⁹ ac disciplinis secularibus:ēt cū diuina sapientia.

1. conclo.

gradibus ad ipsum Deum/& aĩa/& corpus tendãt/tm̃ abest ut q̃ corpus tuentur/& perficiũt aĩam/mala sint:ut pessimi illi sint:& naturã atq; Deũ simul ipsum negantes/& blassemantes/qui mala esse/aĩo perfido assererent. Secunda sit:q; & si ex Apostoli senten/tia/sciẽtia inflet & charitas ædificet:tñ ne dictũ sanctũ more Martini blassemiã interp̃temur. Sic sane illud intelligere oportet:non q; scĩa de se qdẽ inflet. Sed q; mali inde sibi facile gloriæ trahunt occasionem:sua scilicet malitia/non sua scĩa:qa scĩa docere potius potuit illos q; a Deo erat/& ab eo acceperant:& si acceperãt:ut ait Paulus/minus de illa gloriari debebant. Malitia ergo & amor sui hoc facit/dũ se quis p̃stare aliis multis uidet:ut/quasi non accepe/rit/uane se erigat & extollat/qui uel ex eo humiliari debuit magis ut idem ait Ap̃lus:q; ex Dei solo bñficio uenit:ut sic aliis præsta/ret. Inflat igĩ scĩa (ut more philosophi loquens Pauli dictũ inter/preter:ut me rep̃hendat Martinus:q; philosoph⁹ ad sic distinguẽ/dum ita oportune me adiuuerit) Inflat inq̃ scientia non per se/sed per accidens:ex eo q; malus ad malũ trahit/cũ quod bonũ per se est/causa mali per se esse non possit:nisi quia ex eo malus occasio/nem capit ad malum:sicut & plerunq; bonus ex eo quod malum est aliquid boni contrahit. An uinũ per hoc malũ dicaĩ:qa ebri⁹ intempestiue & ad ebrietatẽ sumit? Aut malũ ferrũ?quia uir san/guinum ad homicidiũ utiĩ?aut malæ scripturæ sanctæ/ quia eas hæreticus & schismaticus Martinus ad propriũ & temerariũ sen/sum distorquet? Non ita est. Ad hunc igiĩ modũ dixit Apostolus q; scĩa inflat. Tertia cõclusio sit:q; hæ scientiæ quæ de se bonæ sũt adiuuant satis atq; conferũt ad profundiorem Theologiæ contẽ/plationem:& perfectiorẽ scripturaꝝ perscrutationẽ:imo naturali uia non põt quicq̃ perfectæ de Deo/ac superioribus sentiri (dico aũt perfectæ pro materiæ qualitate:ne cauillosi/& cõtentiosi me arguãt) sine haꝝ peritia disciplinarũ. Nam si per eas:ut inqt Pau/lus/ad Dei noticiã/& eorũ quæ Dei sunt/maxime noscẽda tradu/cimur:nõne ad ea diligenda facile cum nouerimus impellemur? & cum dilexerimus/ad oportuna media querenda & exercẽda/ ut ea assequamur cõmodius adiuuabimur? Nonne in his doctrinis & in Thoma maxime/& cæteris quos iste deridet:perspicua rati/one cognoscimus/non solum quod olim putabant impii/non de/strui per syllocismos fidem nr̃am/ac religionẽ: sed etiam facillime

Corpus ordinatũ ad aiam: aia ad Deũ artes ad aiam & corpus.

Quõ sit sane intelligendũ sciẽtia inflat.

Pau. 1. cor. 8.

Malus qd bonũ est ad malũ trahit. Bonus vero etiã qd est malũ ad bonũ.

Tertia conclo.

Nihil p̃fecte sine spãli inspiratione Dei sciri põt de illo sine sciaꝝ atq; artiũ peritia. Que tñ Martinus rep̃bat.

Nota dũtaxat diligimus: & dilecta q̃rimus.

astrui & defendi: nõ solum non reprobari per phiam/aut philoso phos q̃tumuis egregios/sed magis(q̃tũ salua fidei p̃rogatiua fie ri põt)cõfirmari ac roborari: Placuit eni Sapiẽtissimo Deo tanq̃ oĩm patri optimo/& indulgentissimo/oĩbus modis in misericor dia uberi/humanas ad se mẽtes trahere:&quoquo uersum/neqd ad uictoriã desiderari posset:hostẽ superare/ac ꝓsternere. Cũ eni primo tyrãnicos furores:& sæculi fortitudinẽ/in sua ac suoꝝ infir mitate/in oĩ ætate & sexu/admirabili & inuisibili uirtute felicissie cõfregisset:sicut scriptũ est:ꝙ infirma mũdi elegit:ut fortia quæꝙ cõfunderet:& humanã sapiam atꝙ prudentiã pricipũ mũdi/par uuloꝝ stultitia in Dei digito(sicut ꝓmiserat in Prophetis suis)satis superꝙ elusisset & ꝑdidisset:ac deinde hæreticoꝝ ꝑuersa dogma ta:ut Paulus ꝓuiderat:subrepẽtia lateꝙ peruagãtia:per sanã scri pturaꝝ interp̃tationẽ sanctis reuelatã doctorib9:& per acutas cũ carbonibus uastatoriis sagittas tandẽ penitus/aut ꝓpemodũ ex tinxisset:qa Sophistæ & philosophastri qdam superãt suis armis (quod lõge erat utilius)cõfutandi:ne homo ualde procax & petu lans cũ Deo suo/& nunq̃ quiescens/aliqd haberet quod ab ei9 be nignitate expectare posset:sua demũ phia reprobare philosophos suaꝙ dialectica sese a Sophistis explicare:atꝙ eos inuicẽ inexpli cabiliter reuincire statuit. Immo & si per contrariũ tam plane stul ti forent(ut tu es:& tui similes)qui per haꝝ artiũ ignorantiã in le ge diuina peccantes/ac nesciẽtes forsan implicita distinguere: eq uoca separare:abdita & abscondita aperire:& ita fidẽ Christianã in scripturaꝝ aliqua ualde imperfecta notitia per arrogantiã atꝙ imperitiã conturbare:cõmiscere:& confundere auderẽt. Prouidit ut haberemus unde facile & refelli ratiõe & merito tanq̃ scioli elu di/& ad ferulam(ut estis digni)remitti possetis:dum ob istam cau sam homĩes illos nobis proculdubio ipse procurauit/quos tu ma lus & furiis plenus carpere:ac mordere non cessas/Thomã uideli cet. ac Bonauent. Alex. Scotum:Egidiũ:& plerosꝙ quotquot ꝓxi ma nobis sæcula/bono Dei/Philosophos sapientissimos/& calli dissimos Dialecticos:protulere/neꝙ per hoc minus Theologos aut minus bonos/& sanctos:sicut tu scelestissime causaris: immo per hoc ipsum(ut credibile est)diuinæ sapiẽtiæ peritos/longe ma gis/& profundius altiora penetrantes. Quis enim tam insulsus negare ausit: omnes artes Dialecticæ regulis & notitia semper in

Fides ꝑ dialecti cam ⁊ phiam cõ firmaẽ poti9 q̃ destruatur.

Prouidentia Dei.

Q̃uo supauerit Deus seculi for titudinem.

I. cor I.

Q̃uo humanã sapiam:ac pru dentiã eluserit ac ꝑdiderit.

Q̃uo hereticoꝝ insanias extin xerit.

Cur Deus so phistas ⁊ phõs suis armis ma luit cõfutari.

Quare ꝓuidit Deus ecclesie sue de thome ⁊ Bonauentu. ⁊ horũ similiũ do ctrina.

diguisse? qua omis ratiocinatio & processus & docetur & dirigit & corrigitur / sine qua facile ratio fallit: & peccat discursus / qui nō nunq̄ latente fallacia sanus uidet: in quo tn̄ cōprehendit iuuante arte deceptio. Quis tam demens qui philosophiā: tam illam quæ altiora suscipit & nobiliora entium speculatur / uirtutes causasq́ ab oculis omniq́ sensu remotas (quantū fieri potest) conat attingere: q̄ illam quæ de rerum natura perscrutatur / & postremo mores hominū declinans / præcepta uitæ & documenta prudētiæ tradens / bonum a malo separat / atq́ distinguit: & alias a quibus hæ iuuantur / ualde esse utiles ac necessarias Christianæ legis Magistris / ualeat inficiari? An non Augustinū Hortēsius Ciceronis ad contemptum mundi & amorem Sapientiæ uel ipso cōfitente adduxit? Quid uero congruentius? q̄ si per dialecticam qui eam maxime profitent uincantur / & uinciant? & Philosophi confundantur per philosophiam? Quid potro inconueniēs ea quæ supernaturalia sunt & sola fide immobiliter retinenda / ex his quæ ratiōe naturali colliguntur firmius roborare? An nō est hoc uocatas ancillas concurrere ad arcem? Idest Sapiām ipsam diuinā / hisce inferioribus uti disciplinis / ueluti ancillis? ad exornandā / fulciendam defendendā / atq́ eminētius tanq̄ arcem erigendā primam illam nostram / ac sacerrimam Theologiam. Alioquin qūo arcana trinitatis / et personarū in una substantia distinctionem / et sacramenti miracula / atq́ unionis naturaꝝ diuinæ / et humanæ: et animæ immortalitatem / ac Dei prouidentiā / et quæ circa resurrectionē occurrunt difficillima / qūo multa de moribus / de bono et malo: de peccato originali: de p̄destinatione / de beatitudine / de omipotentia Dei / & diuinis noībus / & aliis plurimis quæ in Theologia tractantur: & quæ suspicari nō pōt Martinus sine his scientiis poterit rōnem rogatus uel capere: uel dissoluere: uel docere? An semp ad miracula cogēdus est Deus? Nō hoc sapiæ & cōcilii diuini esse / p̄bat Augu. Quarta igit̄ q̄ de proxima seq̄t cōclusio sit: q̄ ita nō est iportunū aut absurdū has artes cū Diuina Sapīa cōiungere: ut nō cōiunxisse ei qui potuerit / uitio p̄culdubio sit imputandū: reddituro scilicet die sua de talento rationem. Quinta est q̄ quibusdam religiosis / magnæq́ parti hoim / qui ad eas capessendas non sunt idonei / lōge esset utili⁹ ab eis abstinere / seseq́ totos deuotiōi īteriori tradere / & opibus monasterii uacare / ut Martā induant

Marginalia (left): In li cōfes · In li de ci dei. · 4. cōclo. · 5. cōclusi.

Marginalia (right): Pro arte Dialectice q̄ ceteræ oēs indigent. · Aug. ex Hortēsio Cicerōis ad amorē vere Sapiētie et mundi cōtemptum attrabitur. · Nō est semper ad miracula deus cogendus.

Pro sacra scriptura de q̃ omnẽ genus hominũ põt ꝑficere.

& adhuc sacratiores lr̃as nõ spernere quæ per admirabilem Dei sapientiã tales sunt: ut Aug: & Greg. ait, unde etiã paruuli lac sugere/ & q̃tum uis rudes/ ædificationẽ sibi/ & fructũ cõparare semper possint. Sexta est ꝙ etiã multũ idoneis & altioribus ingeniis nõ satis expedit ita diu immorari in illis: atq; adeo in minutulis torqueri/ & insistere/ & in plerisq; philosophiæ abstrusioribus/ parumq; utilibus/ & multæ indaginis quæstionibus: ita totos neruos intendere: ut ad sacratiores lr̃as nunq̃ accedant/ aut dñas faciant de ancillis/ sicut a multis perniciose peccari ego certe diffiteri non possum: sed ita media uia rem temperari optimũ esse: ut neq; illarũ ignorantia ad ꝓfundiores diuinæ legis sn̄ias perscrutãdas obstet: neq; etiã plurima in eis impensa opera: id efficiat/ ut multa ignorentur meliora: quod in Thomã aut Bonauenturã obiicere: sicut iste prophanus audet: tam est blassemũ/ q̃ mendaciũ apertissimum. Postrema aũt conclusio/ ꝙ etiã quicunq; idoneus sic eas tẽperate & prudenter ut diximus aggrederet̃/ si tñ dignũ finem/ unde omnis humana operatio uel bonitatem suscipit uel malitiam/ non constitueret: laudari merito ex Christiana regula nõ posset.

Sexta conclu.

Ultima cõclu.

Bern. in cant.

Varii fines eorum q addiscũt

De fine autem: ut elegãter Bernardus ait: ita est distinguendum. Sunt enim inquit qui scire laborant/ ut tantisper sciant/ & in scientia delectentur: & hos turpi atq; inani curiositate teneri. Sunt qui ut sciantur id agunt: ut gloriosi & honorabiles inter hoĩes habeantur: hos aũt turpi uanitate affici. Sunt qui ut eam uendãt/ scientiam sibi comparant: & hos turpi quæstu irriteri. Sunt qui ut ædificentur scire desiderant: & istos prudenter agere. Sunt porro q ut & ædificent huc neruos intendunt: & non dubiũ est tales laudabilem/ & semper honestam exercere in ope admodum necessario & fructuoso: charitatem.

QVoniam ante alios tanq̃ huius sacrilegii reũ: primarium Thomã ponit: ꝙ indocte & infeliciter sacram Theologiã cum philosophia/ & Dialectica coniunxerit. Iã aliqua de Thomæ doctrina huius nihilominus dolum prosequendo interseram: nõ ut defendere Thomã uelim a bestiis: sed magis ut in Thomæ doctrina huius hoĩs tantam temeritatẽ confundam. Absit enĩ ut sic quasi redigere in dubiũ ego uelim doctrinã tam probatã: in iniuriam summoꝝ Pont. a qbus est etiã amplissimis honestata laudibus: & totius ecclesiæ/ quæ in ea semper tanq̃ solidissima & limpidissima

Pro Thome doctrina testimonia.

pidissima/& fidit/& claruit:& demũ in Christi contumeliã: q dixit(& si homo pfidissimus etiam hoc testimoniũ sit elusurus) Bñ scripsisti de me Thoma. pſertim cum non sit Martinus ipse potis cum omni furore suo manibus & pedibus & toto capite/& cornibus agat. Insultet: insaniat: & furiat quantũ potest: nisi laudes addere huic doctrinæ: uel eo solo/ꝙ ostenderit uniuerso orbi illam aliqñ sibi tanq̃ hæretico/& schismatico/& penitus superbo homini uehementer displicuisse.

Laudat Thome doctrina vel ex eo ꝙ Martino heretico ⁊ schismatico plurimũ odio ⁊ stomacho est.

¶ Haud me latet ex temporũ malitia propter æmulos multos/ causam inuidiosam introductuꝝ: per quã suspitionẽ facile de me pturbati iudicii possim parere apud eos/etiã si pauca de Thomæ doctrina/uel coactus ab isto uiro maledicto dixero: quasi ego ex eorũ sim numero qui facile in obligationes declinẽ/aut qui Christum separe gaudeã: & in sectas diuidere sicut scriptum est. Ego Apollo: ego Pauli: ego uero Cephæ: & uti fieri a plerisꝗ uidemꝰ modo: Ego Thomæ, ego Scoti: ego Occham: uel Gregorii: & eo redacti iam sumus: ut non liceat propter has sectas pernitiosas cuiusq̃ sancti laudare doctrinã/quasi non possit laudari unus & merito/sine alterius iniuria. Sed uiuit Dñs: quẽ appello/& ab hoc me crimine(illo teste) liberꝫ penitus pronuntio. Fateor aũt postq̃ aliquot doctorũ(quo potui studio)pertentaui uias/& ad oẽs pariter capiendos/neꝗ ætatem sufficere atꝗ ingeniũ aĩaduerti/ cum pſertim primarias uigilias/sanctis merito reddere decreueri scripturis: hunc unũ mihi Thomã p̃ cæteris/libero iudicio delegi: atꝗ quantũ mea ferat paruitas sequendũ/& ediscendũ proposui. Iudicans etiã illũ multũ in bonis literis ꝓfecisse/cui Thomas ualde placebit: nõ tñ despiciens propterea & contemnens alios: sed suas cuiꝗ laudes ingenue permittens: & suũ cuiꝗ iudiciũ libenter donans. Immo uero etiã gaudens ꝙ in uinea Dñi Sabaoth non desint uarii qui pro gustuũ uarietate uinũ oĩbus propinare ualeãt: modo iudicio Architriclini, i. principis ecclesiæ iudicetur bonum. Interim me nõ pænitet iudicii mei. Hæc dixi tentans si possim in tot huiꝰ tempestatis æmulationibus/fidem saltem apud bonos & candidos inuenire: nequis me cõmotum ideo in hunc uirũ pessimum existimet/quia Thomas pungit: aut ideo Thomæ doctrinam defendere: quia Thomæ addictus/istas alere cõtentiões delecter. Nam iterũ Deum testor in animã meam/facile cõdonante

Contra eos qui ꝓ secta magis ꝙ pro veritate contendunt.

Pau. I. cor. I. ⁊ 3.

Iudiciũ authoris de Thome doctrina.

Cur descẽderit author in laudẽ doctrine Thome

mihi hoc/uel ipso Thoma. Si non in Christũ magis iste perfidus insultaret/& si nõ perdere ac destruere Christi fundamentum/& Petram euidẽtissime conaret̃:& tantisper de Thomæ ageret̃ doctrina:nõ tanti fuisset apud me Martinus: neq; sine Thomæ etiã iniuria manifesta/hoc arbitrarer/ut distraherer a quiete & studiis meis. Sed quia pessimus uir Thomæ causam cũ Christo coniũxit:dum & errores suos uerisimilius substineret/Viri sãcti doctrinam quantis potuit maledictis fœdauit. Ideo Christi gratia coactus in eiusmodi contentionẽ:forsan etiã nõnullius utilitatis adductus sum. Et quia ĩ hoc dolo suo conatur malignus homo primum uitia huius doctrinæ exprimere. Secundũ separare illam a cæteris doctrinis antiquorũ patrũ. Iam quo ad primum attinet/mitto q̃ in Thomã blasphemas/atq; etiã ludis (ut ad te me uertã Martine) dũ temerariũ totiẽs & illusoriũ appellas: & eius in uniuersa Ecclesia probatã sanctitatẽ prophanissimis tuis dictis cõmaculas:hæc.n.solũ Deum ultorem exigũt. Venio ad eam quam tu iniquissime carpis doctrinam ut te ad rationem cogam reddẽdam ipsius euangelii tui/& Paulinæ Theologiæ. Primum ergo sic inquis ad sacri Palatii Magistrum.

Martinus Thome causam cum causa Christi coniunxit.

Duo. Calumniatur Martinus contra Thome doctrinam.

Respondebo ad temeritatẽ prius. eiusdem criminis reus mecum es tu/& Sanctus Thomas. Immo Thomas omnium maxime: q̃ per omnia ferme sua scripta nihil aliud facit q̃ disputat/& quod grande est/etiam ea quæ fidei sunt in quæstiones uocat:& fidem uertit in utrum. O pessime/o maledicte calumniator/& omnium q̃ uiuãt impudẽtissime/quõ calũniã tã falsam/& q̃ procul dubio falsã noueras/nisi penitus nihil sentis/in Virũ sanctũ obiicere potuisti? An idcirco quæso fides in dubium uertitur/quia de fidei ueritate per quæstiones inquiritur? & ubi occasionem carpendi non inuenias? si id culpas in Thoma quod per modum doctrinæ: ut potius quæ fidei sunt reddat firmiora & clariora. Ita.u.g.format quæstiões: quæritur utrum Deus est: an rogo per hoc uertit in dubium an sit Deus? cum subinde ita respondet. Respondeo dicendum. q̃ Deus est. Est ergo fidem uertere in dubium? cũ ita dicit dicendum q̃ Deus est? an dissoluere potius dubium? & cum stati omnia quæ dubiũ poterant facere dimouet penitus/dissoluit/disiicit/atq; cõfundit: est fidem uertere in dubium? an dubiũ penitus omne excludere? Nescis tu illam Philosophi sententiã/qui libẽter

Verba Martini contra Thome doctrinam.

Attendite primã euidẽter calumniã Martini: eiusq; horrẽdissimũ mendaciũ in doct. Sãctum.

etiam pateris te nescire:ne quid Aristotelicũ scias:q̃ cognitio ue- ritatis est solutio dubitationũ. An cur non & Paulum pari modo arguis qui sæpe disputat & secundũ hominẽ loquitur? Age/Salo mon uertit fidem in dubiũ? cum post etiã alia multa impia sic in quit: Vnus interitus est homĩs & iumentorũ/& æqua utriusq̃ cõ- ditio. Num ergo Salomon ob eam causam fidem uertit in dubi- um/quia disputãs impiorũ personã induit? Nihil miror q̃ te hoc Salomon docere non potuit/cum pp̃etuo in illũ pecces/te pp̃etuo sic admonentẽ. Nequid temere loquaris:neq̃ cor tuũ sit uelox ad proferendũ sermonẽ coram Deo. Tu tñ contra:semper temere/& quicqd in Buccam uenerit loqueris. Sed ad alia descendo. Nam Thomam q̃ Dialecticus:q̃ Philosophus. q̃ Peripateticus fuerit: præcipue damnare uideris ac per hoc non uerus:neq̃ sincær⁹:aut Euangelicus:seu Paulinus Theologus. Sed qui multa ab Aristo- tele attulit ad scripturæ interp̃tationẽ perdendam/& deniq̃ qui sine scripturis:sine canonibus:sine patribus:sine rõnibus:plerun- q̃ loquat̃:& nihil nisi Dialecticũ & Peripateticũ agat/atq̃ huius rei cãm/de Tho. spãlr̃ & Bonauẽ. loquẽs/reddidisti his uerbis. Sancti illi Viri cũ uiderẽt Aristotelẽ ab indoctis & Christum ig norantibus/in tãta authoritatis ueneratione haberi/ipsi:ut erant humiles sensu:pia simplicitate sunt secuti:& in errorẽ lapsi cæteris occasio fuerunt tot turbinũ/opinionũ/quæstionũ/errorũ/sicut in Scholasticis Doctoribus uidemus:& digni fuimus qui Christum reliquimus:ut ipse quoq̃ nos derelictos etiã p̄ electos suos in oc- casionẽ daret erroris/& infiniti laboris. Hæc Martinus in ope ad Leonẽ. Sed iam ad trutinã/atq̃ examẽ Thomistæ adducẽda sũt uerba hæc. Sctõs hos uiros hoc in loco fateris:quos alibi temera- rios uocas:in hac tñ Sãctitate noluisti serpentũ prudentiã/sed tm̃ piã simplicitatẽ agnoscere: licet p̄ illud:piã(qui soles in hironia plerũq̃ ludere)stultã:maluisti intelligi. Nam cõclusio q̃ sequit̃: a stulta potius/q̃ a pia simplicitate deducit̃:nisi tu & stultã & piã si- mul/libẽter oĩa cõmiscens:intellexeris. Attñ in meliorẽ partẽ ma- lo trahere quæ dicis/& si aliud/genuina maledicentia tua merito suadeat. Sit ista pia:si mauis/& columbarũ simplicitas/sine astutia serpẽtis:qd est p̃terea qđ inquis?ut erant sensu humiles?an idem q̃ spũ humiles?de qbus Dñs/Beati paupes spiritu? p̄fecto nõ tu tã spũ paup:ubi tã bñ sentias de Thoma:nimis pia hæc expositiõ

Eccle. 2. 3.

Eccle. 5.

Secda calumnia Martini in thomam.

Verba Marti.

ad Martinū:& ꝑterea ꝓposito & mendacio tuo quod hoc loco fabricasti nō seruit. Num igitur idē quod intellectu humiles/& ingenio? O spectatorē elegantē ingeniorū & cēsorem egregiū. An potius dicere uoluisti idem quod parū prouidentes/atq; prudentes? & facile in alienas descendentes sententias? & idcirco seducti/atq; elapsi in errorem/fortiorem aliis occasionē erroris dederūt? Mira & noua continue nobis de ista tua remotiore narras Theologia. Nos enī in nostra/uel ab ipso Paulo accepimus: ꝙ.s. seductorum est propriū:& nullo modo electorū: & errare in errorem mittere:& ignorauimus hactenus ꝙ Deus ita abuteretur Sanctis suis ꝙ uellet non solum errare: uerum & per eos: etiam electos/in errorē & alios mitti: ut Martiniana docet Theologia. Didicimus etiā in Propheta ꝙ exortum est in tenebris lumen rectis: & ꝙ lux orta est iusto:& tāto hoc magis si id roget assidue a benignissimo patre luminū: sicut de Thoma accepimus ꝙ oratiōe semper præuia pro luce & ueritate rogans accedebat ad lectionē: quod utinā omes faceremus Martine: istas profecto hæreses tam absonas nō incurreremus. An putandū forsan ꝙ Euangeliū destructū fuerit pro Thoma propter peccata nostra? Si Thomæ petenti lucem/negauit Deus? & effudit pro luce tenebras/& querēti obstitit/& pulsanti aperire contempsit. Talis est tuus Deus Martine tam durus tam prauus? tecum sit/tecū sit Deus iste tuus. Nos nolumus illum donec meliorem habemus. Si enī tuus Deus sic tractat electos suos ut panem petētibus lapidem porrigat: aut pro pisce serpentē/uel Scorpionē pro ouo/quid faciet alios? Quis uelit istū talē Deū Martini etiā peiorem malis hominibus? qui cum sint mali sciunt tamē dare bona petentibus. Habeat sibi/ego enī protestor ꝙ pro nouo isto Deo quem Martinus cōstruxit in Theologia sua/nolo illum relinquere quā in nostra Thomistica accepimus per Prophetam instructi qui ait. Israel si audieris me non erit in te Deus recens neq; adorabis Deū alienum. Legimus & insuper in Euangelio nostro quod Martinus opinor in suo illo tam remoto non prospexit/quantū ad Antichristi persecutiones & signa pertinet/ꝙ tanta erit illa signorꝝ uis ut inducantur in errorem si fieri potest etiā electi. Ait Magister/si fieri potest: quia uidelicet (ut Sancti exponunt) fieri illud (deo non permissuro) non poterit. Dicit ergo dominus/ꝙ in errorē induci electi non pñt: etiā illa infœlicissima

2. ad thimo. 3.

Marti. docet ꝙ De⁹ electos suos patiē errare: vt & alios in errorem mittat

psal. 111. psal. 96.

Thomas ꝑuia oratione semꝑ ad lectionem accedebat.

mat. 7.

De⁹ Martini est peior malis hominibus.

Psal. 80.

Matt. 24.

omnium tempestate/ubi pene extincta omnis charitas: & Martinus dicit/ꝙ non solum electi:sed etiã Sancti non solum inducti sunt a Deo in errorẽ/sed etiã ꝙ alios induxerunt:& hoc insup nostris sæculis non adeo pessimis. Et ita Martinus loquitur/etiã cũ modeste/& pie quantũ potest loqui conatur. An nõ sic perspicue arguimus/ut uel asini quantũ uis stupidi bellam istam/& uere ab omni remotam ueritate Theologiam possint agnoscere/In q̃ nõ cessat blasphemiã blasphemiæ:hæresim hæresi:mendaciũ mendacio:præcipitationẽ ꝑcipitationi:ludũ ludo:inopinabile inopinabili:perpetuo contextu annectere. Vt tandem componeremus ei/& poneremus super caput eius coronam de lapide pretioso:idest de primo isto lapide/qui proculdubio in eius frontem infigetur: ita materiam nobis nouã continue subministrat/uel hoc quod sequitur. Nam quomõ sperare potuisti homo argutissime/nisi penitus stolidissimis persuadere/hos doctores quæ de indulgẽtiis: pœnitẽtia/purgatorio/Põtificia clauium potestate tradiderũt/ab Aristotelis doctrina traduxisse/uere homo excors aptiores materias reperire nõ poterat:ut persuaderemur de Aristotelis doctrina fluxisse. An forsan tuus aliquis penes te Aristoteles de purgatorio.s.& inferno & pœnitẽtia & indulgẽtia; & Papæ potestate atꝗ clauibus disputat/Sed uere ad isaniã adigerer/si super hmõi tam inopinabilibus nimio plus intenderẽ. Igitur ad secundũ procedo in quo tam audax es/& malignus homo:ut in cœlis etiã.i.in sanctis Dei controuersiã quæ nõ est ponere nitaris:ne penitus cõtra oẽs cœlos & terrã uidearis unus tu Martinus (sicut facis) obsistere. In qua re duo simul manifestissime iungis mendacia. Primũ quidem ꝙ Thomas præcipue sine patribus:sine canonibus; sine scripturis:sine rõnibus plerunꝗ loquitꝛ. Alterum ꝙ eius doctrĩa a doctrina uetustiorũ.s. Ambrosii:Aug. Hilarii:Cypriani: Chrisostomi:Basilii:& reliquoꝝ patrum longe dissidet: ut in easdem tandem ueritatis fidei sententias non concurrant. Hæc autem ex scriptis tuis passim licet colligere:quæ tamẽ ab eodem Thomista pariter solito examine discutienda sunt:licet parũ examinis requirant:tamen infirmis/& sciolis/& insipientibus sumus debitores. Circa primũ. Ego fateor nõ possum desinere admirari dictũ tuũ quo ferme eo me redegisti:ut dubitarem de me:utrum ne uigilãs uigilem/an magis dormiã/& somniẽ cum uigilo:& cũ plane & p

Martinus ut maledicat thome doctrine nõ curauit contra euangelium loqui.

Nota lector q̃ꝫ verisimilia sint: q̃ Martinus conat ꝑsuadere.

Martinus int' Sctõs Dei cõtrouersiã & zizaniã que non est: ponit.

Duo manifestissima Martini mẽdacia contra Thome doctrinam.

ſpicue intuoor/nunq̄ penitus a Thoma quicq̄ excidere/quod non ſcripturaꝝ/uel patrū/uel canonū/uel tandē:cū non licet ſuperiori bus:idoneo quopiam teſtimonio fuerit(quod aſſerit)roboratum. Quomodo hoīm audaciſsime & impudētiſsime tantū ex ore tuo mendacium:tam patens prodire potuit? quod ſapiētibus pariter & inſipientibus facile eſt manifeſtum? nam contra iniquiſsimam & apertiſsimā iſtam calumniam tuā/uniuerſa tibi Thomæ opera oppono quæ ad Theologiā ſpectantia extant:& primū aureā ei⁹ Cathenam profero:in qua rogo etiam dicas:& pertinaciter pro more tuo aſſeras/ubi tū ipſe nihil ex ſe loquēs:patres tm̄ loquētes inducit:nō tū ſine magna/& ingenii:& ſtudii ſui laude:q̄ tot meli ora:uelut apis argumentoſa decerpēs/ita ea feliciter/atq; oportu ne annexuit:ut cōſumatiſsimū nobis opus de multoꝝ lucubratio nibus ac uigiliis & eoꝝ dictis melioribus/& ſaniſsimā/& locuple tiſsimā/Euangelii ſancti interp̄tationē cōficeret:ut nobis/quē ſi bi ille ſumpſit:laborē p̄petuū demeret/tam latæ: tāq; multiplicis inq̄ſitionis. Quāobrē neſcio ſi tandē in tua/uel Dialectica.uel pro teruia/ſubſtinere uelis/q̄ ſic p̄petuo dimittere:ut loq̄ntur p̄res/ſit forſan loq ſine p̄ribus/aut potius(ut ſolitā argutiā oñdas)non ſit loq cū p̄ribus.Sed tm̄ ipſos loqui patres:ſed de aliis ſuis opib⁹ q̄d dicā? Et p̄ſertim de p̄claríſsimo illo:& nunq̄ ſatis laudato Sūmæ ope:in quo maxīe admirabile:& multifariū hoīs ſtudiū licet ag noſcere. Vbi quē theologoꝝ?quē phōꝝ?quē deniq; quauis ſcīa/ p̄claꝝ authorē omittit/quē paſsim nō citet? At forſan nō patrum paucitatē:aut ignobilitatē merito cāri potes. En uide q̄ pauci: & q̄ ignobiles ſint. Hieronym⁹:Aug. Baſilius:Athanaſius:Magn⁹ Greg. Greg. Nazianzen⁹:Ambroſius:Chriſoſtom⁹:Cyprianus Dionyſius:Niſſenus:Origenes:Hilarius: Didimus: Anſelmus: D. Leo Papa:Euſebius:Cirillus:Iſidorus:Maximus:Theophil⁹: Theodorus:Seuerus:Gēnadius:Alcuinus:Beda:Raban⁹:Remi gius:Boetius: Titus:Gloſſa Ordinaria toti⁹ ſcripturæ:& alii ple riq;/quos negligēter libuit p̄terire. At forſan ex uno aut altero tm̄ eoꝝ uoluīe hæc excerpta poteris obiicere? Minime uero/ ſed q̄d nō poſſum ſatis admirari:quō unus hō ad legenda tot uolumina potuerit ſufficere:nō eſt Aug. liber:nō Hieronymi:nō Amb. nō Greg. nō Chriſoſtomi:īmo audeo dicere/nō tractatus:nō ferme Ep̄la:q̄ ut citet̄ deſiderari poſsit:& p̄ſertim Auguſtini cui⁹ ille pe

De aurea Cathena Diui Thome.

Preclariſſimū Diui Thome opus Summa

Patres atq; Authores Thome peculiares oīq; ei⁹ pene verbo aſtipulantes.

De ſtudio diui Thome miraculoſo.

Thomas Aug. potiſſimum ſectator.

culialiter familiaris/oēm penitus exhausit doctrinā.Quid produ/cam uel super Pauli epl'as commentaria locupletissima?quæ sola tuū istud tantū mendaciū facile idonea sunt:ut in gulā tuā reiiciāt an licet ibi aliquid penitus ꝑterire nō probatū scripturis sanctis q̄ uberrime?qs in hoc uincat Thomā?an obstabit æmuloꝝ inuidia ne ueritatē tā patentē(a mēdacio tā patēti coactus) tandē ꝓferā? imo uero rursus dicā/quis Thoma locupletior in testimonio scripturaꝝ?imo uero amplius/qs scripturæ locus q non ab ipso sit aliqñ adductus?Equidē quantū ad me attinet totā cū Martino controuersiā facile ac libēter in hoc ponerē discrimīe:quod si sciuerit Martinus uel unum scripturæ locum afferre/quem non aliqñ in quopiā opere Thomæ/ego oīm frigidissimus Thomista productum reperirem:tunc in tota prorsus causa uicerit:ita totā penitus scripturā Thomas/nō solum legisse:&(quantum Dei gratia fieri potuit)intellexisse:uerum etiam memoriæ feliciter commendasse perfacile declarauit.Et cum ita sit/ausus est tantū princeps totius temeritatis & impudentiæ exemplum Lutherus/arguere Diuum Tho.tanq̄ sine scripturis:sine patribus:sine canonibus loquētem: & in re subiecta omnium oculis:tantam sine pudore : sine fronte: sine facie:calumniam:tanto uiro imponere.Atq insuper non dubitauit:etiam seperare Diui Tho.doctrinam a sententiis antiquorum patrum:quo magis admirationi adderem⁹ admirationem. Sed mō maledicat:modo disperdat:disiungat:dissipet:& stultissimum uulgus ducat:quo uelit/nihil eoꝝ conspectū uereť:q sapiūt & has oēs uersutias conspiciūt.Putasti enī ꝙ diuinæ sciæ ignari/ si persuaderi has/quas tu malū confingis dissensiones doctorum ualeant/facile aīm in partem uetustioꝝ(cū quibus te arrogantissime ponis)tanto magis inclinabūt:quāto plus noīs:atq obseruātiæ sibi semper comparauit antiquitas:& ideo nō transibit sine nota sua dolus iste.Cauete pusilli/neq persuadeat Martinus uobis Thomæ doctrinam(quam multo etiā æmulorum examini semp subiectam ꝓbauit & amplissimis laudibus honorauit ecclesia)cōtrariā esse doctrinæ Aug.quā pariter ꝓbauit eccl'ia:an forsan ecclesiā eccl'iæ(qd' iste dogmatizat)tā facile putare potestis cōtrariā solo Martino teste?sic enī necesse est nobis dicere:si Aug. & Thomæ diuersa fuerit doctrina:immo uel ex eo probata maxime fuit doctrina Tho.'qa specialiter sctis scripturis & sctoꝝ traditiōibus

Non esse locū in tota scriptura quē aliqñ nō ꝓducat Thomas

Quare conetur Martin⁹ separe Thome doctrinā a doctrinā vetustiorum.

Quare potissimū probauerit Tho.doctrinā ecclesia.

cõsona uisa est/& reperta:neq; uero ob hoc solum Tho. doctrinæ dissonans a doctrina Aug. uel alioꝝ dicenda est:quia in loco /& ubi ratio postulauit/& alioꝝ simul authoritas adiuuit/ab Aug. ali qua aut alterius opinione(& si p raro)declinet:sicut & nonnunq̃ ab Augustino Hieronymus:Ambrosius:& alii antiquiores inter se inuicẽ nõ solũ dissentiebãt:uerũ etiã pugnabãt:& tñ una eorũ dicitur doctrina:quia ubi cõuenire oportebat.s.in ipso fundamẽto/quod est Christus:& his qui inde manifeste deduci poterant/ uel cõueniebãt/uel toto corde conuenire uolebant/& omni industria conabantur. Non est igit̃(clamo: & clamabo) diuersa Thomæ ab Aug.& alioꝝ doctrina. Sed plane eadẽ/re ipsa/ intellectu: & cõclusione:differt tm̃ in modo tradendi. Illi enuntiãt:hic enuntiata aperit dilucidius:probat efficacius:& per distinctiões:equoca:& ambigua multa dissoluit:nõ de capite suo/aut ꝓphanis traditionibus acceptas(ut iste malignus exprobrat)Sed ex ipsa scriptura/& uiua rõne/aut ex ipsoꝝ met authoꝝ aliis locis sumptas. Hũc aũt scribendi modũ fuisse his temporibꝰ necessariũ(si nõ aliud)tu ipse Martinus idonee satis declaras. Etenĩ perspicue ille loquitur:ut omnes glossas tuas excludat/pẽnitus atq; ĩprobet/adeo fidẽ uertit in utrũ/Sed audi etiã pro hoc Gersonẽ tuũ(ideo tuum dico:quia tu eum interdũ adducis:& propterea uideris tanq̃ idoneũ recipere)licet ille ubi ubi est/scio pro eiꝰ doctrinæ ꝓ̃stantia & dignitate:& pro obscuritate & fœditate tua/nihil magis egre ferre posset:q̃ aut esse/aut dici tuus. Audi tñ illũ siue tuũ(ut tu uis) siue nr̃m potius/sicut(ꝓ̃terq̃ ubi quia homo erat peccauit)& nos recipimus/& ipse ꝓculdubio mauult. Verba hæc Gerson in Ep̃la ad fratrem Barth. Cartusiensem:& ut oportune deus uoluit speciali ter de Thomæ & Bonauen. doctrĩa:qa tu.s.illos spãlr̃ magis ĩsectaris. Tolerent igit̃ patienter hoĩes inferioris gradus & sciæ/si dicta eoꝝ q̃rant̃ ad ꝓpriũ usum coartari/nõ in pñitiẽ doctrĩæ catholicæ dilatari. Hac ratione pmotos existimo Doctores nouiss. Thomã & Bonau. Alex. de hal.& siĩes dũ omisso oĩ uerborũ ornatu tradiderũt theologiã p q̃ones:& sub certis regulis:ut sub pci sa uerboꝝ forma tutissimã hẽremus Theologiã/tã practicã q̃ speculatiuã. Satis ne igit̃ iam intelligis Martine. Quid Parisiẽsis cãcellarius de Thomæ & Bonauen:&(quos tu illusorios uocas) alioꝝ doctrina sentiat? Satis ne certus es:q; optimo ab his fcm̃ est

Tho. ab antiqs in mõ tradendi tantũ differt.

Laus Jo. Ger.

Verba Gersõ de Tho. & Bonauẽ. doctrina.

cõsilio:ut modũ tradendæ theologiæ mutarẽt/& per q̃ones docerent? Nũqd potest explicitius dicere?q per eos sub certis regulis: & p̃cisa uerborũ forma redactam/tutissimã hẽmus Theologiam? Vide si uir prudens & iudicii admodũ circũspecti appellat illusoriam sicuti tu?imo tutissimã inquit. Sed hoc maxĩe est quod tibi & tui simillimis qbusdã sciolis displicet/hoc uos cruciat/atq̃ inurit: quia Theologiã per illos tutissimã habemus:quia nõ licet iam uestris remotioribus interp̃tationibus/& fumosis cõmentis/& confictis/uerborũq̃ foliis cõtectis Misteriis/pro libidine ulterius scripturam corrumpere. Et uere sine Thoma & Bonauen. licuisset uobis/tũ propter iniqtatẽ & malitiã:quã in maxima superbia detinetis/tum per nimis crassam inscitiã:multas & scripturarũ & sanctorũ Doc. inuoluere/atq̃ peruertere sententias:& ad uestrũ corruptum(ut collibuisset)sensum traducere. Et hoc est:q̃ tm̃ obfuit christo Thomas/sicut tu in blasphemia obiectas:quia. s. uos impediuit a sacrilegio/oraq̃ uestra impudentissima iam obstruxit. Sed q̃le de Bonauen. quẽ tu impie mordes p̃tulit iudiciũ? extat Ep̃la eiusdẽ huius tituli. Ep̃la laudans mellifluã & igneã. D. Bonauẽ. doctrinã de quo hæc uerba sunt. Noster Eustochius. D. Bonauẽ uoluit esse doctor ardẽs sortitus est idcirco nomẽ/ut anthonomatice doctor Seraphicus noĩetur. Docet hæc in sp̃ali suũ itinerariũ mentis in deũ:cuius opusculi imo op̃is immensi laus/est superior ore mortaliũ. Docet & suũ breuiloqũ Theologiæ/ p̃cessum proprie theologicũ retinens/qm̃ a primo principio descendit ad alias ueritates. Docet denicq̃ lectura sua grandior ignẽ suũ cum lumine &c. Audis Martine quid senserit de Bonauen. Gerson? Sed ne a proposito digrediamur. Attendite & illud quod idẽ cancellarius testat̃ Thomã/uidelicet ac Bonauẽ. reduxisse doct. omẽs ad unã & securã locutionis proprietatẽ? Quõ igit̃ ab his dissentiunt si eorũ sententias reducũt ad unum cõsonantẽ & p̃priũ loquendi modũ? Si propriũ:qũo ausus es illos appellare improp̃riistas. Infelix homũcule? Si tutũ:quare ab eo discedis? At uero hãc ego laudem suo iure Thomã p̃ cæteris ac peculiariter sibi uendicasse facile pace oĩm dixerim:quodq̃ nõ exigui miraculi loco merito recẽperim:& in tanta tãq̃ admirabili diuinarũ atq̃ humanarũ rerum scĩa & copia:miræ eius humilitati iure ascripserim/q̃ ita semp in tota sua doctrina se gerit modeste/atq̃ submisse:ut in captiuãdo

Laus Bonauẽ. in verbis Joã. Gerson.

Itinerariũ mentis Martini in conciliũ facit vt ista nõ viderit.

Quã mirabilit̃ Tho. intellectũ suũ captiuauerit in obsequiũ vetustiorũ P̃atrum.

altíssimũ intellectũ suũ non solũ in obsequiũ Christi/& scripturarũ ut debuit: sed etiã longe supra quã ex debito tenerẽt/in subiiciendo illũ sanctorũ ferme oĩm: & p̃sertim Aug. authoritatibus/nemini penitus cedat: & cũ uere ita sit/atq; ita pateat cuicũq; eius doctrinæ gnaro ac studioso. Audet tñ Martinus impudẽs inuitum Thomã ab Aug. diuellere/atq; ab aliis patribus/quos ille sibi statuit authores. Sed ultra tu cũ tuis similibus in audacia hac tã insigni nõ proficies: insipientia & arrogantia ufa atq; mendacia plusq̃ manifesta (ut Paulus ait) nota erũt oĩbus. Canes naribus hũc ferarum bestiarũ fetorẽ cõsequent/& cõprehendẽt uos bestias in cubiculis uestris: & latratu uocabũt pastores: & illi tãdẽ expreceti in uestram pnıciẽ suo baculo uos pcutiẽt: sicut iam uidemus: & in dies speramus meliora. Nã latent adhuc nõnullæ bestiæ: sicuti nare cõsecutus sum (q habet aures audiendi audiat) q̃ si sese tandẽ paulo manifestius pdiderint/ne dicãt nõ p̃dictũ/nõ deerũt pastori q ẽt nũc latent canes ad detegendũ & deturbandũ illas: iterũ dico/sunt aliæ q̃dam bestiæ hac illac dispersæ: quarũ q̃piã stultiores hoc idẽ in ipsis sua sententia statuũt: uidelicet bestias sese esse: qm̃ cũ in honore alioqn sint: compant se iumentis insipiẽtibus: & similes illis factæ sunt. Omni enĩ ex parte sese morituras aĩamq; cũ corpe desiturã affirmãt. Age & in istas irascent̃ tandẽ pastores boni/nunq̃ tñ/& si pastorũ aĩaduersionẽ effugiet/irã Dei horrendissimã euitabunt: nõ enĩ est effugiũ: nõ cõsiliũ: non prudentia: nõ sapiẽtia: & ut me aliq intelligãt: non est phĩa contra Dñm. Qui habet aures audiendi audiat. Placuit pauca hæc addere pro doctrina solidissima Diui Thomæ: nõ tam ut illã ut dixi/defenderẽ a bestiis: q̃ ut nosceret̃ quãti illa sit in Christiana Repu. Q ñ illã mẽbra Diaboli putrida/tam insolenter: tantaq; rabie/& insania psequunt̃. Scriptum est enĩ q̃ palato nõ sano panis pœna est: neq; enĩ furaci uoraciq; lupo, canis Dominicus tam bonus tãq; fidelis placere põt.

ad th. 3.

Contra nouas bestias que sese oio etiã quo ad oẽm aiam mortales penitus dogmatizant.

Qui habet aures audiendi audiat.

salomon in puer.

Nonus dolus in quo apte Calũniæ: & Mendacia ab eo cõficta aduersus eos cõtra quos innitit̃ detegunt̃: ut nulla ei supsit: uel a dolo manifesto uel ab imperitia crassissima excusatio.

NOnus ergo iam sequit̃ dolus. Intelligens enĩ homo malus cõtra ueritatẽ quã eius aduersarii tuent̃: difficile esse

inuenire colores:& in eos tñ inuidiã cõcitare:saltẽ popularẽ:ne/ cessariũ esse aĩaduertẽs/quo id aliquo mõ faceret/multa ab eis fa/ cta dictaq(eodẽ illo uultu quẽ sicut impius ꝑcaciter obfirmauit) cõfinxit:q nunq̃ facta aut dicta/ne p somniũ qdem fuerũt.Ita enĩ oportet hoĩem strenuũ cũ non habeat qđ expugnet:ut sibi ĩpi fin gat monstra quæ percutiat/cõpingat/& in ea sese:tanq̃ nobilis:& magnificus triumphator:ita gloriose aerẽ uerberãs/extollat.Ecõ tra uero qa qdam quæ ĩpe impie nimis:atq ĩperite scripsit impos/ sibilia deniq recognouit ut substinerent/supprimere studuit:q̃tũ potuit & subdole reuocare.Nã cũ in disputatione sua quã contra Echiũ habuit/patẽti cõcĩone p ĩperitiã canonũ dixerit. Decreta ꝓbãtia Primatũ Ro.Ecclĩæ nata fuisse intra.cccc.annos/uidens postmõ irreparabilẽ errorẽ in sua quam facit de ptãte Papæ:Re solõne:astu hoc tpis deduxit/ne patẽs mendaciũ oĩbus fieret ma gis manifestũ.Itẽ cũ in actis corã Reuer.Dño:mltas insanias fue rit ꝓfessus/atq ĩter alias q̃s supra prĩo dolo cõmemorauim⁹/p q̃s illũ de ptinacia cõuicim⁹/uidẽs nimis ĩprudẽter ibi se locutũ:& cõ tra se ipm magis q̃ in alios:in scđ a eorundẽ actoꝝ impsiõe plu/ rima hoꝝ q̃ pri⁹ publicauerat abstulit:ut ĩde colligas q̃ dolosus ẽt ĩ mltis sit:atq fuerit q̃ fortasse nos fugiũt.Deiñ sic ad.M.S.P.scri psit.Tertio pnĩam/uirtutẽ/dolorẽ uolũtat[definis:q̃ rogo autori tate:tua:q hoc ad Martinũ:Veꝝ cũ illa nullibi unq̃ hoc dixerit: q̃ tu authoritate facis illũ dixisse q̃ non dixit:tua:qd hoc ad Tho mistas:q negãt neq Deũ posse id facere qđ qs iam fecerit:qđ ue re nõ fecit:An tu Deo maior/facies tuis uerbis magicis ea dixisse illũ q̃ nõ dixit:Dixit ergo.D.S.P.ꝙ dolor uolũtatis erat act⁹ uir tutis:& nõ qđ ẽet ipa uirt⁹.Multũ ãt ĩterest ĩter rẽ q̃ est uirtus: & actũ ei⁹.Virt⁹.n.habit⁹ ẽ/nõ act⁹:& ꝑterea dolor passio ẽ: nulla ãt passio(ut Damasce.ꝓbat)uirt⁹ eẽ põt.Sed ego h⁹ erroris excu sare uolo Paulinũ Theologũ:licet inuitũ:qa re uera in hoc ex cõsi deratiõe:&ĩperitia:ñ malitia laps⁹ ẽ/qa paꝝ ĩ his habitib⁹:& acti b⁹ ẽ ĩstruct⁹:& hoĩem ĩteriorẽ ab exteriore nõdũ plane discreuit: & ita rõnẽ a sẽsu:eoꝝq:& act⁹:& hit⁹ separe nõ didicit:ut ĩtellige ret qđ a sensu:& qđ a uolũtate supiore ꝑcederet.Hõ.n.iã factus bestia:q sẽsus ducit impetu/sicut ille ẽ:iã rõnis capax esse nõ põt: neq rõis officia a sẽsus officiis separe põt:scio tñ ꝙ ille hac excusa tionẽ uerissimã:iniquo aĩo feret:qm lõge mallet:q̃tũuis malign⁹

Nota dolos.

Responde ad hec si potes Martine.

Excusatio pro Martino verissima.

haberi: & mendax/ q̃ sic dep̄hendi per imperitiã: aut in considera- tionẽ peccasse. Age ergo geramus ei morem: quod ad propositũ magis etiam pertinebit: ostendamus ea mendacia quæ ipse de in- dustria ac mera malitia cõposuit. ❡ Primo ergo ait in iisdẽ actis corã. R. Legato/ inter alia multa plena iniquitatis/ quod idẽ Dñs Reuerẽ. dixit/ ꝙ Papa erat supra scripturas sctãs/ ita. s. & in hunc sensum: quia authoritas Papæ erat supra authoritatẽ scripturæ: & tñ mendaciũ tanto uiro ascribere nõ est ueritus/ quod si iureiu- rando affirmaret tota Germania/ atq; simul Italia/ tamẽ persua- deri nequaq̃ posset: nõ ꝙ nõ digna fide Germania & Italia: sed ꝙ tam absonũ hoc dictum: ut ex ore etiam stultissimi cuiusuis hois excidere nequaq̃ posset. Quãto igit̃ minus ex ore tanti Viri/ cui⁹ est ubiq; iam dudũ laudata spectataq; doctrina: p̄sertim cum ille ẽt suis aliis opibus cõtrariũ pro constãti semper magis supposue- rit: q̃ probauerit: ꝙ uidelicet res posita in manifesto ꝑbatiõe nõ indigebat. Potuit quidẽ hoc dicere: & uere dicere. Reuereñ. Dñs/ ꝙ Papa sup interp̄tationẽ scripturæ esset. i. ꝙ ad eum/ nõ ad te ꝑ- tineret/ de ueritate interp̄tatiõis scripturaꝝ decidere: & quod pla- cuerit canonice improbare: uel reprobare: & tu hõ oĩm malignis- sime ais/ ꝙ facit Papã super scripturas/ cũ tñ totũ hoc a scripturis accipimus/ quod Papæ tribuimus: ut si scripturæ non essent: nihil haberemus: quo statuere eius possemus maximã authoritatẽ: imo & testantibus & uigentib⁹: & tã apte cantãtib⁹ hoc scripturis/ uix tñ possumus ꝑ uos: & uram superbiã: & horribilẽ ip̄ietatẽ defende re. ❡ Scd̃o plerisq; locis oẽm scholasticoꝝ doctrinã: imo uero totã eccl̃iam accusat: scelere ip̄ioꝝ ꝙ uidelicet errore pelagioꝝ tene atur q̃si destruat grãm Chr̃i/ per hoc ꝙ arbitriũ libeꝝ saluat: aut q̃ si neget salutẽ nr̃am ex Dei sanguĩe: & misericordia ꝓuenire/ qd̃ nemo unq̃ Thomista dixit: aut dicere potuit: si Thomam sequat̃. At tu qdẽ uere es pnitiosissim⁹ hæreticus/ q ita grãm Dei defen- dis: ut arbitrii libertati nihil concedas: ita omĩa in fide sola Chri sti ponis: ut operib⁹ nostris nihil mercedis assignes/ quasi nõ stet cum arbitrii libertate gratia: aut quasi sola fides sine operibus me reatur gratiã. Sed hæc & alia multa potius loco suo. Satis est mo- do eiusmodi admonuisse/ ut cum eo uenerimus non sint totiẽs ea- dem repetẽda: & hinc admoneat̃ prudẽs lector/ ut nõ facile in aliis multis q̃ passim criminat̃ tam mendaci & linguoso fidẽ habeat.

Mendacia que finxit cõtra Reueren. Card. S. Sixti.

Accusat Martinus totã ecclesiam Pelagianoꝝ heresis.

Heresis pnitiosissima Martini negãtis ex libero arbitrio opera bona cooperari ad grãm aut ad meritũ.

¶ Tertio in respõsione contra .M.S.P. asserit ipsum dixisse/posse negari elemosinã egenti sine peccato mortali/sed nõ sine ueniali: quod quidem si dixisset: falsum dixisset (quia prorsus sine ullo peccato negari potest eleemosyna) licet tu adhuc nõ recte improbasses/nisi hoc tu uoces improbare/facetiis nihil ad rem pertinẽtibus (sicut soles) illudere. Sed nõ hoc dixit ille: immo tantũ hoc/ per quod conclusionem tuam merito reprehendit: quod interdũ negatur eleemosyna prorsus sine peccato: interdũ cum peccato: sed tantum ueniali: aliquãdo uero etiam cum mortali: & ita recte dicit/& scdm doctrinã Sanctorꝶ: & opportunas distinstiones: & cõsiderationes: quæ haberi debẽt/tum circa qualitatem egeni: & egentiæ suæ: tum uero circa conditionẽ ipsius: qui de eleemosyna requiritur: & eius facultatẽ: & adhuc de eleemosyne qualitate uel quantitate: de quo tamẽ nõ attinet hic disserere. Satis enim est ꝙ apertissime in hoc mendaciter contra illum locutus es: quanq̃ re uera: & hoc in loco nõ de industria: sed per tuã uel imperitiã: uel præcipitationẽ: fecisse proculdubio existimo. ¶ At quarto loco ut tuis laicis persuadeas/p̃supponis etiã falso: ꝙ M.S.P. dixerit: ꝙ quicquid agat Papa: recte & sine errore agat: quasi in omnibus sit ecclesia uirtualis. De quo latius suo loco. Sed non intelligis homo incõsyderate/ꝙ nõ est aliqs sanæ mẽtis qui ignoret ꝙ & Põt. errare possunt: & sæpe errauerũt: neq̃ aliter dixit .M.S.P. Sed sic explicite dixit/ꝙ Papa canonice ut oportet decidẽdo rem ad fidẽ & christianos mores pertinentem/errare penitus nõ potest: & ita faciens/dicitur tota ecclesia/quæ errare non potest/ uirtualiter in ipso Papa fecisse. Et ita si intellexeris/oportet ut fingas noua mõstra in ecclesia Dei/ per quæ uerissimã hanc sententiã improbes. Sed piget alia tua uere mõstra exequi / uel ꝙ ex eis iustum confici uolumen posset/uel ꝙ opinor satis ex his: quæ proposui: lector prudens: & reliqua animaduertet: præter ea quæ passim sequi. libris adnotabimus. Ac ne mihi uidear supuacuo defensionẽ. M. S.P. temere arrogare. Qui (ut uerum fatear) principio in hoc tantisper peccauit (dabit scio ueniam ille huic ueritati) ꝙ te dignatus est secum ad litterariã contentionẽ/qui ita te & ueritate & bona causa atq̃ etiã doctrina facile superat/sicut tu illum linguæ procacitate & ueneno. Sed nõ putauit adeo te imperitum (quis.n. putasset?) nõ existimauit ita impiũ & pertinacẽ: & ideo dignũ magis ut cum

Alia Martini calumnia in M S P.

Quid dixerit Magr. S. P.

Ex p̃cipitatiõe ⁊ incõsideratõe plurimi erroris Martini.

Alia Calumnia Martini in eundem.

Pro Magio S. P.

igne disputationem ageres q̃ cum homine: presertim tali. Quis.n credere potuisset in Germania alumna fidei/ talem hominem: & p̃sertim Augustinianæ professorem religionis/ a tanta patria: & a tanto Patre tam infeliciter declinantem? Sed iam ad alios procedere dolos oportet.

¶ Decimus dolus in quo ꝓbatur non esse recipiẽdas aliquas ueritates concessas quas nemine refragante in cœlum iactat: quasi super illas disputatio fit: ac non potius de mendaciis quæ ex illis traducit: agatur.

Imperiti sub hoc dolo plerũ꜃ decipiuntur.

Decimus dolus est: ꝙ & si nõnullas ueritates proferat hic homo: paucas tamen quantum animaduertere licuit: pure: ac sincære: ut non pernitioso alicui mendacio: & uanitati admistas relinquat: & in hoc (ut est interdum uersutus) illud percallide: ac diligenter obseruat/ quod ueritates illas: quas nemo bonus nunq̃ negauit: & contra quas nemo sensit: multis tamẽ uerbis: multis rõnibus: ampullis: exaggerationibus constipat/ cõfulcit/ expandit/ amplificat/ perinde ac si ab eo de illa ueritate rõ exposcat̃/ & nõ potius de cõtento sub eo mẽdacio/ de quo sæpe nullum uerbum: & ut magnum mendacissimi homis signũ proferam/ animaduerti uelim: si qñ aliqua ei conceditur a Magistro. S. P. ueritas: ita eum gestire/ exultare/ ita totum refici/ exhilarari: atq꜃ extolli/ ut dicas sese capere non posse: & merito. Assueti enim mẽdaciis: pro magno habent: si qua interdum: (quam intermiscent) ueritas: condonatur: non tã studio: atq꜃ amore ueritatis/ q̃ uel ut non semper (quod turpissimum est) uideantur mendaces: uel ut hinc tanto magis sumant sibi in ipso mendacio pertinaciæ occasionem. Et ut hæc quibusdam interim cõprobemus exemplis. Assumet. u. g. sibi istam conclusionem probandam/ Sanctos eguisse misericordia Dei: & ꝙ omnis eorum iustitia fuit tanq̃ pannus menstruatæ: ut Esaias testatur: & plures tales idem sonantes. Item sumet hanc aliam conclusionem/ sola merita Christi ualuisse pro omnibus: & non esse iustum aliquem coram Deo/ Neminem sine peccato/ Omnem hominem mẽdacem: quæ apud minimos Thomistas non modo pertrita sunt/ sed etiam ut oportet intellecta. Ipse uero ea non intelligens/ an nolens: plerunq꜃ intelligere/ impatiens distinctionum: quæ ex ipso Euangelio: non dico Tho

Quare mendaces gaudent: si qñ veritas aliq̃ quã ꝓferũt: eis conceditur.

Cõclusiones vere a Martino sepius replicate.

Esa.

ma/sed euangelio dico:apertissime colliguntur/in innumeras la/bitur:quas admiscet impietates/multa horum prætextu manife/ste:uel negans:uel dogmatizans:quæ pernitiosissima:& iam iudicata sunt/uel plerunq; ab ipsa quam negat ecclesia/uel comuniter a Doc. Sanctis. Negat enim ut sæpius ex uerbis suis colligitur cõ/parari nobis ex arbitrii libertate merita:& ex operib9 nostris factis in fide & charitate:immo & prætextu gratiæ penitus negare liberum arbitrium uidetur:nam in declamatiunculis popularib9 aut hoc dicit aut si interne consideres:nihil dicit his uerbis.

De veris cõclusiõibus falsa deducit p imperitiã vere Theologie.

Vbi sunt qui liberum arbitrium iactant?cur non cessant statim ut uolunt?immo cur non uolunt nec possunt uelle?Cur. S. Hieronymus & Paulus nõ potuerunt cessare a stimulo carnis?Si enim uoluissent utiq; factũ fuisset &c.& qua fronte iactat uerba hæc bone Deus:tam patenter falsa?uel hæc postrema. Si eni uoluissent inqt utiq; factum fuisset. O ignorantiam hominis incredibilem:qui in hominibus ponit/factum sequi continuo uoluntatem:quasi homines dii sint:qui dicit & facta sunt nuda solaq; uoluntate. Ponit ẽt prætextu huius conclusionis perfecta charitas foras mittit timorem mille stultitias de purgatorio:ut suis locis patere faciam/prætextu etiam alterius:q; solus Deus remittit peccata:quod scimus/quod fatemur/quod prædicamus:non nihil clauium potestati derogare audet/ut suis locis euidentius ostendetur. Sufficiat igitur & de his admonuisse æquum lectorem/ut non existimet concessas in tota ecclesia:& abunde decantatas propositiões:nuper a Luthero solo inspectas:neq; contra eas quenq̃ pugnare sibi persuadeat: sed de earum tantum sano intellectu disputari:qui in scripturis sacris declaratur. Scriptura enim scripturam aperit.u.g. Paulus iustificari hoĩem ex meritis negare uidetur:sed in sola fide uidetur astruere iustificationẽ ad Ro.3.&.4.unde iste multã errãdi occasionẽ sibi sumpsit:qm textũ Apli:& sensus ꝓfunditatẽ:nõ cõsiderauit:de quo nũc nõ attinet differere. Iacobus ãt fidẽ nõ sufficere sine opibus:ita ut in opibus iustificationem cõstituere uideat. Sic igit apparet q; hi textus eget distinctione q̃ faciũt doct. sci. Immo q̃ ex ipsis scripturis colligit/& qa hic homo oĩs cõfusionis amator istas distinctiões nõ recipit:causans illas p Arist. doctrinã a Tho. cõfictas:necesse est ut in barathra erroꝝ sese ꝑcipitẽ dedat & ita pñt eiusmodi plura exempla ꝓponi:de qbus tamẽ/quoniam suo

Negat Martinus liberi arbitrij ptãtem.

Nota lector pudẽdũ errorẽ.

Principia aliquorum errorum Martini.

Et scis scripturis cogimur distinguere.

loco ponẽtur ad dubitationẽ hactenus satis: ut prudens lector & amator ueritatis nõ satis in his Theologorum quæstiõibus peritus possit ab hoc dolo in aliquo admonitus & ĩ cæteris passim cauere.

Undecimus dolus: ubi detegitur patẽtissime arrogãtiæ Martini uitium quo persuadere conatur se omnes artes scire: & de oĩbus iudicium sanum proferre posse.

VNdecimus dolus est: cum .n. nouerit Martinus infinitũ imperitorum numerum / qui nõ exactam de omni uerbo & doctrina rationẽ reposcant: & si omnẽ philosophiã cũ philosophis omnibus contemnat / & cum dialecticis dialecticam: tñ ut nihil apud eos nescire & q̃si solido iudicio hoc statuere uideatur: quibusdam uerbis obiter positis / ac de industria quasi neglig ẽter: & tanq̃ ab aliud agente / nõ ignorare has quoque artes astu tã infelici ostentat: ut eos tñ possit facile decipere: qui illũ e cœlo Danielẽ sibi demissum predicãt. Atqui paululũ in sciarum pricipiis promoti fuerit incredibilem huius hoĩs in omnibus scientiis ignorantiam longe facilius pñt animaduertere quã credere / Sed uideamus nũ uerum dicam ex uerbis suis. Etenim ad magistrum. S.P. sic scribit. Secũdum iterũ ructuas Aristotelicã Philosophiam de uirtute morali / de obiecto / de actu elicito: euasi ego talia nunq̃ audierim. Et alibi. Quod uero dicis uel in sõno intercidere necessario actus pniæ agnosco egregium Aristo. in te ex Ethicis suis fabulantẽ ubi dicit: quod miser & fœlix dimidio uitæ nihil differunt: uterque .n. dormiunt nocte. i. nihil agunt uel fœlicitatis uel infœlicitatis: quomodo põt tibi uera Theologia placere cui placet tã insipiens Phũs? Hæc uero ita dicit ut solido iudicio & nõ temeritate eas reiicere artes a sua remotiore Theologia uideatur / quasi probe cognitas: & earum satis perfecta malitia: & quod magis admiratus sum: quod tñ ausus fuerit sibi de dialecticæ scia arrogare: ut nõ dubitauerit ẽt beatum Tho. de consequẽtiæ uitio etiã cũ stomacho rephendere his uerbis / Secũdo uellem a beato Tho. doceri qua dialectica stet ista cõsequẽtia: eccl'ia remittit solũ iniũctas pnias: ergo remittit ad grauiores . i. purgatorias. Vos Thomistæ grauiter estis rephendẽdi qui sci huius uiri opiniões: & sæpius falsas meditatiões nobis pro articulis fidei audetis statuere

Paulũ promoti de principiis scientiarum facile agnoscere Martinũ possunt.

verba Martini

Arist. fabulantẽ

Aristo. insipiẽtem phũm.

Arguit Mart. Tho. de vitio consequentie. Meditationes Tho. sepius false iudicio Martini.

Sed & alibi

Sed & alibi magistrum .S.P.quod in quinta figura argumẽtatus fuerit non minus imperite quam temere eludit. Rogo te igitur Martine num dialecticã calleas/num de syllogismorum uitio & defectu consequentiarum iudicare ualeas/ut etiã Tho.uel in his(ut ais)instructissimum possis merito eludere:& sicut facis tuo tanquam iure & quasi in propria possessione inuentũ/deturbare? Si enim annuas(ut pro audacia & insigni arrogantia tua uideris)quid igitur est quod id studii damnas in aliis:quo ut te defenderes:& alios urgeres eguisti? An tu tam anormalus es/ut idem penitus tibi licitũ sit/ quod aliis uitiũ? Quod si uerius loqui uolens hoc doctrinæ genus ignorare te asseras:quomõ sine culpa temeritatis & arrogantiæ cũ idoneis (etiam tuo iudicio)cõmittis?& ita cõmittis:ut etiã quasi longe superior eludas? An nescis paganis etiã legibus te teneri?quod culpæ sit,admiscere se rei ad se non pertinenti? An non Hieronymũ legisti:illis te admonentẽ uerbis?quod si quispiã aduersus mathematicos uelit scribere imperitus Matheseos/merito risui pateat:& ridicule aduersos philosophos disputat:qui ignoret dogmata phõrum. Vide igitur quanti facias Peripateticũ:& dialecticũ Theologum: ut tu appellas/Tho.nostrũ:a quo nõ solum ueram & sinceram & Paulinã & euangelicã & deni que beatissimã aufers Theologiã/ uerum etiã Dialecticã/& Peripateticã disciplinã non relinquis/quã tñ eidẽ passim concedis. Quod igitur genus homis es? Non ne satis erat ab eo eripere uerã Theologiã:ut etiã/quam semel ei & pluries donasti/coneris & Dialecticam & Philosophiam & omne penitus scientiæ genus extorquere? Quod quam iure facias:& si ex locis ipsis ubi eum rephendis apud mediocriter eruditos facile patere possit:tamẽ & ut harum imperiti quæstionũ irrefragabilem capiant coniecturam/age:uideamus quanto studio apud te edisci Aristo. possit. Hæc Martini uerba in declamatiunculis. Nam si meo consilio Aristo.legeretur:certe uel in medio anno disci posset ab ingenio mediocri. Quid hic fingere uolumus ut Martinũ a tã absono dicto defendamus?quod.s.medio anno edisci posset Aristo. ab ingenio mediocri. Ego certe ad illud opinor confugiendũ est: ut quid sit ingeniũ hoc quod ait mediocre/requiramus:& quia mediocre inter magnum & paruum mediũ est:magnũ aũt & paruũ cõparatione dicuntur/ut ait Arist:ideo mediocre ingeniũ cõparatiõe forsan altissimi:& dædalei ingenii sui appellat:ita ut pre illo

Arrogantia Marti.dũ se dialecticũ pfitet.

Notate phi & cõcludite altitudinem capitis Martini.

[Left margin, cropped:] f.cul / pe.ff. / de re / iur. / hier. / erb. / mar.

magnum ingeniũ/puta eorum qui in hoc aere crasso sunt/sit idē quod paruum comparatione ingeniorum quæ sunt sub aere illo Martiniano. Nam aliter quis hoc tam altum dictum defenderit? cum hic apud nostros etiam a maximi ingenii uiris/uix in tota uita tanti philosophi attingat doctrina. Verum quia sibi sæpe solet esse contrarius Martinus/ut & hoc in loco ꝓ more suo agat/quē modo a mediocri ingenio medio anno edisci posse: eundē nō eē intellectũ/etiā ab acutissimis ingeniis/ēt in studio pertinacissimo ac labore continuo asserit hæc enī uerba eius. Iam plus trecentis annis tot uniuersitates/tot in illis acutissima ingenia/tot ingeniorum pertinacissima studia in uno Arist. elaborant: & tamē adhuc non solum Arist. non intelligunt/uerum etiā errorem & fictā intelligentiā per uniuersam pene ecclesiā spargũt. Sed superest unũ addam: ut enī sese totũ apud omnes enudaret: postq̃ nō satis ei fuit Theologis ostendere remotiorē Theologiā suam/& dialecticis ac philosophis suā phīam/& dialecticam: quam pro suo sublimissimo ingenio quarta anni parte & minore deuorasse oīno credendus est. Cum superesset iactare se etiā de legũ & canonum peritia copiosa: magnifice & gloriose cōminatus est nobis iuristatheologum sese ꝑstiturũ: quod fecit q̃ felicissime: nisi ꝙ interdũ (opinor quia adeo abundanter ex ore eius fluũt capl'a & canones) errat ēt in allegando titulũ pro titulo. u. g. cũ uult adducere. c. significasti de electione adducit de consti. Sed non mirꝫ: quia in electione sæpiuscule peccare solet hic homo: aut certe quia ita caput obfirmauit in concilio suo: & ibi multas fabricauit edendas cōstitutiōes: facile in promptu fuit ut de consti. falso produceret. Et ꝑterea tāta lætícia affectus est cũ uidit. c. abusionibus in uerbo illo mēdaciter (quod etiā mendaciter ꝓduxit) putās iuuari ibi suā opinionē contra indulgentias: ut nō aduerteret: quod insulse detorsit illum tex. atq; nimis crasse punctũ mutauit. Cum enī ibi tex. ab eo in tanta illa lætícia excursus: & ꝑperā intellectus ita se hēat. Cũ aliq ex hmōi q̃storibus sicut ad nostrā audientiā est ꝑlatum nō sine multa temeritatis audacia & deceptiōe multiplici aīarum indulgentias motu suo proprio de facto concedant. Et infra: Aīas tres uel plures parentũ uel amicoꝶ illorũ qui elemosynas eis conferũt de purgatorio (ut asserunt mendaciter) extrahant &c. ita ut illud uerbum mendaciter/cũ uerbo asserunt/& nō cum uerbo extrahāt/debeat

Verba Martiniani ad leonem

Verba Marti.

Notate iuriste iuristotheologum.

Notate iuriste ꝑ hũc ter. Martinus reprobat indulgentiam.

verba papæ

copulari:tñ hic homo in mendacio persistens & mendaciter tex. (in opere suo ad Leo.)producens:atq; illo uerbo mendaciter abutens/ut sensum aliquo mõ saltem obscuraret:licet etiã sic nõ obscuret illud uerbum mendaciter potius coniungit cum illo uerbo extrahant/in uiolentia manifesta:quod de industria factũ appet: ex eo q tam diligenter sic punctari fecit & tam negligẽter narratione illam omisit:q.s.illi indulgentias proprio motu cõcedebãt/ & ideo mendaciter aiebant se extrahere animas de purgatorio. Sola igit̃ hæc uerba de tex:illo corrupte pducit, Animas de purgatorio(ut asserunt)mendaciter extrahunt/An non optime ut uolumus succedunt omnia?ut ex tam pudendis erroribus/cum se tamen tantum iuristam profiteatur/colligere uel iuristæ ipsi facile ualeant/quantus etiam sit Theologus:sicut & Theologi possunt uel manifestius comprehendere cum se tantum Theologum prædicet in mille insaniis:quãtus quoq; sit iurista:Nẽpe tantus Theologus quantus iurista/& quantus etiam dialecticus & philosoph9. Quod forsan nec sine hoc astu ab eo factum est:nam cum demũ a theologis & in theologicis quæstionibus superatus cadet/excusabit se & faciet se iuristam, Cũ uero factus sit iurista:& a iuristis pariter confutatus erit:tunc faciet se Theologum summum:& canones simul cum glossis perdidisse omnia diuina iura/ & confudisse proclamabit:sicut sæpe proclamat:& ita in tuto semp/si Deo placeat/se tuebit̃:sed non existimauit offendere in pessimos quospiam Thomistas qui aduersus istam calliditatem utrũq; feliciter prestare poterunt quantum erit satis:ut & Theologum pariter & iuristam confutent:& plusq̃ manifeste aperiant/ ita alterum alteri atq; inuicem obstitisse.s.Martinum Theologum:& Martinum iuristam:ut cum utrunq; se facere uoluerit neutrum tamen præstiterit. Nunc uero satis fuerit tantisper prosequentibus disputationibus lectorem prudentem de his dolis admonuisse.

Iuriste colligẽte q̃ magn9 sit theologus.

Martin9 theologus:& Martinus iurista alter alteri obstitit.

FINIS

Præludiũ ad sequẽtes disputationes necessarium.

Cum animi mei sit iam hacten⁹ detectis dolis ita in eius iniquitates aĩaduertere: ut nihil (nisi suas blasphemias) quod referre ualeat/ relinquã. Prim cum homĩe tam peruerso cõuenire mihi oportet Cum enim omĩs disputatio ex ratione & auctoritate robur accipiat: quo ad rõnem pertinet cõstare arbitror apud omnes/ nullam esse materiam quæ respuat rationem/ siue demonstrantẽ/ siue persuadentẽ: idq; modo magis/ mõ minus pro sui qualitate & natura. Secũdo neminẽ negare/ in omĩ materiæ genere si q̃piam admittant principia/ facile inde necessarias cõsequentias traduci posse. Tertio ea dici principia: q̃ uel intellectu approbante nota apud oẽs sane mentis fuerint: uel ab ipsis disputantibus concorditer accipiant. Quarto certũ esse materiam de qua agimus: q; ad fidẽ pertineat: demõstrationẽ non recipere/ cũ principia credita sint/ potius q̃ in euidenti notitia intellectus cognita. Alioq fides nõ esset ut Greg. ait. Igit ut de auctoritatibus loq̃mur. Primo sciri oportet: quasdã esse/ quas tanq̃ principia oĩno admittere necesse sit: quasdã uero q̃ non ita uim faciãt ut penitus nõ liceat aduersus illas disputare. Quantũ ergo ad primum genus attinet. Primo nemo unq̃/ qui Christian⁹ uideri uoluit dubitauit/ scripturæ diuinæ auctoritatẽ talẽ esse/ a qua sit prorsus impiũ dissentire/ Cuius obseruantia (ut ait Aug. & Martinus exemplo probat) tanta etiã apud hæreticos semp fuit: ut per illam maxĩe suas impietates astruere conarẽt. Secũda est: Ecclesiæ autoritas de qua nisi apud hæreticos patentissimos ut dubitatũ nunq̃ fuit/ quin eius doctrina nõ minus diuinitus inspirẽt q̃ sanctorum q̃tuor euangelioꝝ: atq; ita ex pdictis pro imobili fundamento sententiã Aug. mihi statuã q in lib. 4. de trini. sic ait. Contra rõnem nemo sobrius: cõtra scripturas nemo Christianus: cõtra ecclesiã nemo pacificus: ut etiã sit ausus dicere non crederem euangelio: nisi ecclesiæ auctoritas me commoueret.

Verũ qa id quod de ecclesia dico uarie intelligit: ac dubitat apud nõ sana institutos doctrina/ q̃ nam ecclesia ista sit quæ sine errore utputa a spiritusancto infallibiliter dirigat: utrũ sit papa quouis modo/ an potius concilium/ an quid aliud/ & quia Mar

ctinus in hoc super oēs hæreticos insanit/ideo differo.3.lib. super hoc differendū/ut interim sub dubio maneat quousqꝫ nō satis liq do rōnibus/scripturis/sinodis/sanctorūqꝫ doctoꝝ sententiis pro bauero/sanctiones decretaqꝫ/pontificū quæ ad fidei doctrinæqꝫ Christianæ ueritatē declarandam:tradendāqꝫ pertineant:nō mi nus ipsis sacrosanctis scripturis esse irrefragabiliter recipiendas. Sed iam de alio auctoritatū genere quæ nostrū assensum saltē sub hæresis periculo non cogunt. Talis in proposito diuisio est:prima eni eorū est qui scripturas interpretati sunt/aut scripturæ proposi tiones peruestigarunt qui theologi appellantur/& presertim qui sanctitate pariter ac doctrina præstantes fuerūt/quo a spūsancto inspiratos fuisse maxime est credibile:quoꝝ auctoritas quanti fa cienda sit superius elucidauimus. Secunda eorū est qui pontificū seu conciliorū canones interpretati sunt/qui & canoniste dicunt. Tertia est omnium cuiusqꝫ artis auctorum:credendum est eni bn̄ peritis in arte sua. Cum enim scientiæ nexum inuicem quendam atqꝫ ordinē inter se habeant/ut diuina hæc etiā sapientia cæteris tanq̄ ancillis utatur:si.u.g. de uirtutibus disputās eas habitus aīæ esse dixerim idqꝫ per Arist.& clarissimos alios philosophos ꝓba uerim:summa est iniuria ut homo unus quidam puta Martinus solo risu:duobus tribusue dicteriis ad hoc improbandum suffici at. Aut si propter scripturæ intellectum:uarias lepræ conditiones de medicorum sciētia usurpauerim quo facilius hæreticorum ua riam labem declararem:quam in isto morbo scriptura significat: iniquū pariter est/ut ꝓpterea ꝙ de medicæ artis facultate aliq̄ ad scripturæ intellectū trāstulerim/idē Martinus tantope conq̄ratur atqꝫ eo magis iniquū/quo ipse magis posset in quo hæreticorum gn̄e collocet̄/in eiusmōi declaratione tanq̄ in ueridico speculo/in tueri. Cōuenire igit̄ uelim cū hoc hoīe circa auctoritates has/& p̄ sertim Theologoꝝ:cū.n.dolo suo sicut ꝓbauimus ita eos sepaue rit/ut bonā partē q̄si scholasticos.i.illusorios sua illa cēsura grauis sima reiiciat/& tn̄ ipse sæpe quosdā contra nos producit innomi natos/& nescio quē Taulerū/imo & glossulas/immo & sæpe illos ipsos quos reiicit scholasticos/immo & quæ nō inueniūt auctori tates/immo & quæ faciant directo contra illum/ut clare suis locis adnotabitur. Difficile erit cum tam lubrico & iniquo homine: ac puerso disputationem constituere. Attamen geremus morem

Authores Martini qui tn̄ Thomā & Bonauē. reijcit.

insipientiæ suæ/& ab his quos non recipit auctoribus abstinebimus:ut ostendam quod sum pollicitus/non minus illũ re ipsa aduersus alios pugnare:quos ultro admittit & laudat. Interdũ tñ ꝓducam simul oẽs istos quos scholasticos appellat:inter quos nõnulli sunt sancti qui comparatione Martini ualere deberẽt pro dimidia saltẽ eius parte:aut si hoc nimiũ sibi & suis discipulis q̃ eum Danielem existimãt uideatꝰ/saltem ꝓ tertia parte:aut quarta ad minus. Nam si hoc per eoꝝ gratiã obtinebo. Reliquũ eiusdẽ Martini facile superaturũ me confido:partim canonũ/partim doctorum uetustioꝝ:qui ab eo non recusantur/partim deniq; sanctarũ scripturaꝝ:ac sinodorũ auctoritate/& plerunq; insuperabilibꝰ rationibus. An nõ sat pretiosum facimus illis hunc Martinũ:si tantum apparatum pro eo solo expugnando instruimus? Ah iniuriũ est/nisi tandem isti pactioni acquiescant/ quicunq; eum sequuntꝰ. De cæteris uero auctoribꝰ:preter Theologos:si quos forte ꝓduxero/libere in eius conscientiam repono:uelit ne eos recipere:nec ne. Sed unus restat scrupulus/in quo nescio quo pacto cum illis cõueniam. Inuenio enim sæpe sæpius hunc Martinum dissidentem a se ipso/ita ut duos Martinos/ex uno facere liceat:dubium autẽ est quanti ualere debeat unus iste Martinus/aduersus istum alterum Martinum. Equidem hæreo hoc in loco: prætiosum(fas est credere)apud illos utrunq; Martinum esse. Vter tamẽ prætiosior dubitabile est:quanq̃ apud nos & secundum Euangelium nostꝝ uterq; horum Martinorum/ad nihilum ualet ultra:nisi ut mittatꝰ foras & conculcetur ab hominibus. Sed sic tandem res componatur:ut ipse Martinus censeat uter illorum Martinorum discrepantium malit esse. Ego uero interim loca passim adnotabo:sicut iã cæpimus:ubi secum ferme magis q̃ cum aliis pugnat. At uero(qđ ꝑne prætermiseram)si hoc etiã frequentissime præstabo/ut quos ille sæpius pro sua producit opinione/& loca ipsa ꝑnitus quæ producit irrefragabiliter statuam aduersus illam:an non iustum est/ut magis propter hoc ualeant ad hominem confutandũ? arbitror nemo erit tam impudens qui neget. Adnotabuntur igitur & loca hæc:ubi etiam latius patere faciam quod dico. Et hæc satis pro quodam quasi prælu dio ad futuras disputationes. In omnibus sit benedictus Deus sæculorum. Amen.

Nota.

Variat Index

Nota.

¶ Liber secundus de Origine ptãtis Papæ ubi recitat̃ totũ Martini opusculũ/& pene ad uerbũ examinat̃ ac reprehenditur.

SVperest ergo iã ut detectis dolis q maxime obstare ad ueritatem totius disputatiõis cõprehendendam uidebant̃/in eius impias iniqtates alacriter insurgamus: quas in suis opusculis tanq̃ in errorũ syluis: ueluti pestiferas bestias passim offendimus. Exeat ergo/exeat foras cornuta prima bestia/quæ mordacior/quæ pestilẽtior/q̃ caput ipm petit/quæ etiam uelut hydra plura secũ trahit capita uenenosa. Ecce iam illa egressa est.

PEtro immediate a Deo nõ sunt datæ claues tanq̃ capiti primo, & fundamẽto totius ecclesiæ, ita ut nunq̃ fuerit Pontifi. uniuersalis super omnes ecclesias.

¶ Quæ omia multo magis in successoribus sunt dicenda.

¶ Hæc aũt, q̃ sint generales seu uniuersales Pont. uindicarũt sibi ex hoĩm uolũtate/ex ambitione/ex tyrannica potestate/ex mendaciis/& peruersis scripturarum interpretationibus. Hinc traducitur.

Conclusiones Martini.

¶ Romanã ecclesiã fuisse superiorẽ aliis ecclesiis/pbatur ex frigidissimis decretis Romanorũ Ponti. intra. cccc. annos natis, contra quæ sunt textus diuinæ scripturæ, historiæ approbatæ, mille centumq; annorum, & decretum cõcilii Niceni omnium sacratissimi.

SVnt & alia plurima his cõnexa/& ex his traducta fundamentis: quæ uir iste magn⁹ & ecclᵢasticæ ueritatis (ut sibi uidetur) restitutor/pluribus locis in suis cõmentariis uastis uociferatur clamoribus: sed qa nullibi iam cõsistere tuto põt/fugã petit. Quo fugis igit̃ Martine? Dic nobis: quo fugis? ad conciliũ inqt: an magis ad asylũ furũ/& latronũ: q nolũt introire p hostiũ? Atq defensio (inquit) naturalis est: nulli interdicenda/nulla ptãte moranda aut impediẽda. Verũ ait Martinus/si de bestiis loquat̃/& sese bestiã pfiteat̃ uerũ dicit. Bestias. n. huiusmõi hoĩes (neq; sine hac rõne) Io. apl's uocat in Apocalipsi sua. Bestias ergo sese oĩno defendere

& sine ulla licet regula ac distinctiõe/q̃ nullis legibus subdunt̃/nul la cohibent̃ rõne/& quocũq; impetus trahit/ferunt̃. Verũ hoĩb9 nõ licet contra ius & fas sese defendere:sicut nõ solũ diuinis/uerũ & humanis legibus didicimus. Si ergo facis te bestiam Martine/ fatemur:quæuis defensio iam licita tibi est. Sed uide:quia sic/econ tra hoĩbus etiã id iuris tribuis/ut & aĩaduertãt in te/& in te agãt tanq̃ in bestiam. Sin aũt mauis homo esse quia eiusmõi defensio quã parasti tibi contra rõnem est:contra ius est:cõtra fas:& deni q; contra deũ:nõ est tibi licita:homini enĩ licita talis defensio nõ est. Elige igit̃ utrum malis/homo esse & bestiarũ defensionem re linquere/an potius bellua/& q̃uis defensionẽ quãtouis furore & insania plenã/licitã tibi facere:homo enĩ esse/& nihilominus ma nere in hac defensione nõ potes. Etenim nõ deessent thomistæ q̃ probarẽt eiusmõi defensionẽ/non solum contra ius fasq;/& ipm deum:sed q; etiã hæretica sit & schismatica:cum ex conciliis habe atur/eũ qui a Pont. summo appellauerit hæreticũ esse & schisma ticum. Sed nõ audit concilia hæc/Martinus:sed uociferat̃ tamẽ & fugit. Et quo fugit?ad conciliũ inqt. Quõ ad conciliũ/q̃ deridet cõcilia?q̃ a cõciliis damnatus est?Ad conciliũ tñ inqt/quõ rursus ad conciliũ ille:qui uiã apit cõtra concilia?Quid.n. si ẽt ab eo cõ cilio/qđ ꝓclamat/damnaret̃?Quis nobis spondeat pro eo ne rur sus ꝓuocet ad aliud conciliũ/& iteꝝ ab eo ad aliud/& sic ꝑpetuo ĩ istis cõciliis nos eludat?Nã & iam manifestũ est/qđ ad Colonien se/& Louaniẽse gymnasiũ ꝓuocauit:& cũ tandẽ dãnatus:ab utro q; fuerit/in maledicta excitatus/dici nõ põt quantis ea q̃ prius lau dauerat studia postmõ fœdauerit cõtumeliis. Sed qd agat insana bestia?iam ne satis agnouimus bestiã factã esse?Et iam quodcũq; ei licere quod expedire sibi uidet̃. Bestiis.n. nõ est ulla honesti/ab eo quod appareat utile/discretio:id illis honestũ quod expedire uidet̃. Nã ut ignẽ fugiãt ꝑcipitiũ quodlibet nõ uerent̃. Quãq̃ nõ tam bestia oĩno est ut ad concilia illa q̃ ipse ĩprobat cõfugiat. Ad alia.n. alterius rõnis cõcilia nimiꝝ transfugit & ꝓuocat. Et hoc ẽ quod tandem plenissimis uociferatur clamoribus. Ad concilium ad concilium appello.

Verba auctoris in Martinũ

Que defensio naturalis sit ac legittima.

Nota ingeniũ Martini qcunq; a Martino laudaris.

Ad concilia Martinus con fugiat.

Authoris intentio.

SEd anteq̃ ad consuetũ eiusdẽ illius thomistæ examẽ hæc reuo cent̃:admonitũ lectorẽ uelim/nõ eẽ cõsilii mei:q̃cunq; dici & adduci pñt pro ueritate amplissimæ ptãtis. S. Ponti. ueri Chri

sti uicarii/uereque Petri successoris colligere. Requirit.n. hæc tracta/ tum spālem/& longe locupletiorē/quē si dabit deus/& per obedi/ entiā(cui sum addictus)licebit mihi/propediē pstabo: & si nō me lateat:multos multa & copiose & doctissime scripsisse/ expedit tn̄ (ut Aug.ait)plures esse/qui etiā eadē ad Christianā ueritatem sul/ ciendā scribant:siquidem stili saltē uarietate/& ex diuerso tradendi modo:plurimis consulitur/& longe magis satisfit uniuersis. Hic igit̄ illud tantisper agam/quod multa ab hoc uiro pestifero iniq̄/ peruerse/mendaciter/& plerunque pueriliter/semper tn̄ inefficaciter & mordaciter/dicta scriptaque colligam:& ea presertim/in quibus magis ipse confidit:quæ facile(ut apparebit)ad sensum pecudum confutabo:subministrante mihi facultatē illam/nō tam ipsa aper/ tissima ueritatis quā tuemur/luce:q̄ econuerso densissima:& teter rima suorum mendaciorum:ac tenebrarum caligine. Tales enim sunt/ ut uel ipsis manib9 palpari possint:sicut de his quæ legimus/quæ Dei nutu obumbrarunt egyptum. Nec tamen persequar omnia/ tum quod opus pene infinitum mihi sumerem, tum quod in his quæ mi hi sumpsero examinanda/& confutanda:ita feliciter id præstabo quod polliceor:ut magis in hoc merito rem deductur9 sim:ne am plius(si quā forte dixerit)quæcunque ueritas ei credatur/q̄ ne cæte/ ra quæ fuerint pretermissa insana dogmata/fidem ulterius inueni ant. Attendant igitur obsecro qui istum infidelem/& perfidum se quuntur:& si non quod polliceor statim pstitero:iam permitto/ut uel meo periculo/illum quantū libeat sequant̄ atque defendant: quod si eius rōnes qbus mouet̄/non solum contra scripturā/& decreta/ nec solū cōtra patres doctoresque omnes sanctos tam ueteres/q̄ iu niores/sed etiam non minus plerunque cōtra eundem ipsum Mar/ tinum pugnare ostendero:id ipsi inuicem mihi pstent (nec enim ego pro me quicq̄ peto)ut consulant tandem saluti suæ:ut uerita/ tem Christi præponant diabolicis fraudibus. Scimus enim scim9 inq̄/ quia exiit iam foras Diabolus/ & tempus pessimum est:in quo multis modis tendiculas & laqueos parauit: nec effugium uideo/nisi in columbina simplicitate & serpentum astutia/ut affe/ ctus omnes mundanos & omnes(ut recepto iam utar uocabulo) animi passiones exuamus:quo facilius & intueri:& sequi Christi anam ueritatem possimus. Sed rem iam ipsam ingredior. IN NOMINE IESV.

Augustinus.

Expedit plures esse qui pro ve ritate Christia na scribant.

Exo.

¶Primo (inqt Martinus) ondam q probatiões hucusq habitæ nihil sint. ¶Primo.n.qa scripturas cõtra me addu ctas dissoluã. ¶Secũdo qa canones inefficaciter cõcludũt ¶Tertio rõnes adducã ipe robustissimas pro opione mea.

¶Prima disputatio sup tex. Euan. Tu es Petrus &c. cõtra Martini interpretationem uel potius blasphemiam.

PRimũ igit ubi nam probaf ait Martinus in scripturis q Petro primatus iste traditus a Christo fuerit? Nunquid Math. testimõio illis uerbis. Tu es Petrus/& sup hanc petrã &c. Cõtra ingt. Ipsi.n. iidẽ iuristæ ut glo.in.c.cõsiderandũ dist. 1.& in.c. significasti de elect. hoc fatent: nõ per hoc uerbũ datã hãc ptãtem Sed p illd potiꝰ: pasce oues meas. Et addit ita ↄcludẽdo ad uerbũ ¶Si ergo ipsis iuristis licet negare tot textus expressos decretorũ/& dissentire oĩbus/quæ distin. xvii. xviii. xix xxi. xii. tã copiose & ptinaciter ex hoc uerbo Mathei statuunntur/ cur mihi non liceat frigidissima decreta appellare Theologo? cũ ea negare/& annihilare liceat Iuristis? ¶Et paulo post cõcludens sic ait. ¶Nihil ergo pbatur hoc tex. a quo ipsimet discedũt/nihil istis decretis/quæ ipsimet negant.

Hæc ille in summa.

Tria igit mirabila magna/ex hac tã pspicaci solutione sua cõsequmur. Primũ: q illæ scripturæ locꝰ ideo nõ pbat: qa iuristæ.i. glo. una/& Panormitanus ab eo textu discedũt. Scdm q ideo ẽt decreta nihil probãt: qa ẽt illi iidẽ Iuristæ ab eis recedũt. Tertiũ: q eo magis licet illi ueluti Theologo decreta Pontificũ appellare frigidissima: quo magis ea uideat ẽt p ipos iuristas contẽni & nihili fieri. ¶Sed anteq penitus cõfutemus hoĩem: pludamus aliquantulũ cũ illo. Circa primũ igit: quæ nam conclo est ista tua prima?

Consequentia Martini.

Rñde pater Martine: q qa iuristæ.i. una glo.& Panor. discedunt ab eo textu: ideo p illũ tex: nõ pbatur? Quõ igit tuã tantã theologiã ponis in tuorũ iuristarũ sensu? Quid.n.si male illi sentirẽt: & nõ iure recederẽt ab eo textu? Quõ tu gescere posses tantus theo-

logus: pserti si de ueritate uelis pquirere: & nō cōtentiōibus deser/uire: Nō tandē puduit ut legat ista cōsequētia in uerbis tuis: post q̄ tantū theologū te facis: Quia iuristæ: q duo sūt: recedūt ab uno itellectu scripturæ: pserti cōtra tot decreta Pont. ideo nihil ex eo pbat. Saltē ita dixisses: ideo nō mir̄ si ego subsisto: uel dico ex eo nō pbari. Sed tu effusissimus semp ad uerba mēdacii ita conclu/dis. Ideo nihil ex eo pbat: qa ab eo iuristæ recedūt. Ita qdē: ut & si textus eū sensū recipet quē dicūt decreta: qa tñ p glo. illā & Pa/nor. nō recipet: tu tantus theolog9 scripturas es relicturus cū oib9 decretis & duos iuristas secuturus. O zelatorē scripturar̄ / & ueri tatis dei. Sed ad reliq̄ pcedam9: nā semp pficere eū in pei9 uide/bimus. Circa scd'm igit sil'ac tertiū: i quo pari mō: sed euidētius peccas. Dico obsecro Martine: & si maxīe tibi dem qd' tibi arro/gas: & qd' tñ nobis iniq faciēs nō cōcedis: uidelicet p unā solā gl. & unū Panor. iuristas intelligi: cū tu p Tho. & Bona. nolis intelli gi sctōs: Dic inq̄. Quid si iuristæ illi male facerēt negādo / & anni/hilādo decreta: & iiustā sibi ac ipiā licentiā arrogarēt: An tu eos seq uis i iniustitia / & ipietate: Ita qdē cōcludis: nā qa illi faciūt: tibi quoq; hoc multo magis licere arguis. Credo qa forsan theologo nouo / & Paulino: mlto magis licet iniuste / & ipie agere / q̄ iuristis An nō quotidie noua discim9 / ex hac noua theologia: Et uere iā ex hoc cōiicimus / qd illud quod te cōcitauerit ad cōciliū: nimirū hoc est: qa alii sic fecerūt: & qd ēt ad tenēdas opīones has: in cōci/liis dānatas adduxerit: qppe qa illas tenuit Ioānes Hus uniuersi cōcilii snīa dānatus: & ita bonā cōiecturā de multis aliis tuis faci noribus capim9: . qs. malor̄ exēplo / ad mala traheris: par̄ memor diuini pcepti. Noli æmulari i malignātibus: neq; zelaueris facien/tes iniqtatē. Par̄ ēt finē horū similiū pspiciēs: qm̄ tanq̄ fenū ue/lociter exarescēt: & sicut olera herbar̄ cito decidēt. Sed interi ludo tecū bone uir parūp: & si ita ludēs uera loquar. Nā adhuc ludens quæro rursus abs te. Vnde hoc didicisti argute hō / q iuristæ per hoc q ab eo textu discedāt: cōsequēter annihilēt & inhonorēt de/creta: Et si hoc tibi darē & admitterē: qd' dicerēt iprudēter aduer sus decreta: quō p hoc ait eos idē facere qd' tu facis: q prudens & sciēs: frigidissima / & ipiissima appellādo inhonorasti: Quæ hæc cōsequētia tua: an nescis q oīs Iurista / seu Canonista canonibus sese alligat: & illis ex pfessiōe initit / tanq̄ pricipiis: nec propterea

Zelator maximus scripturarum Martinus.

Irrisione ad M. S. Pals.

Nota pbatiō/nē cōsequentie Martini.

Nota Marti/ni cōsequentias.

dicit anihilare decreta: sicut tu facis / ex hoc solo: q̄ īconsulto / aut īprudenter īterdū cōtra illa sapiat: sicut neq̄ fidē negat: q aliqd īprudenter cōtra fidē sentiat: nesciēs illud ēe cōtra fidē. An nō si qd minimum in uera theologia ꝓfecisses: tibi hæc notissima esse potuissēt? Nullus igr iurista negare / aut nihilifacere suas leges pōt si ꝓfessionē retineat. Qui tantā suis iuribus reuerētiā seruāt: ut cū defendere illa / aut dissoluere nō pñt: prius eo se redigāt: ut dicant. Nescio: q̄ (cui ex professiōe studii se astringūt) tantillū derogēt au thoritati. At forsan & nr̄ Martin⁹ aliqñ diceret. Nescio: in scriptuꝝ interp̄tatiōe: absit uerbū hoc a tāto iuristatheologo: tā bñ calceato in p̄paratiōe futuri cōcilii. Sed nolo hoīem ulterius suspēdere. Sed penitus in hac prima eius rñsione manifestare admirabilē (p̄serti in tāta arrogātia) inscitiā atq̄ ignorantiā & stupiditatē: & q̄ neq̄ scripturas neq̄ decreta neq̄ glossas & (ut opinor cōstantissime) neq̄ seip̄m ītelligit. Age attende nūc Martine ut p̄spicue in quo deciperis agnoscas: p̄spicue inquā: qa uolo rudissimi etiā hoīes me ītelligant: cape primū ꝓpōnem istā. Per illa uerba tu es Petrus &c. ꝓbat̄ irrefragabiliter q̄ Christus dedit Petro primatū apl'atus: & hæc est: quā p illa ipsa quæ tu allegas decreta confirmo: nr̄a uerissima & ꝓbatissima ꝓpō: hāc scti oēs (neminem excipio) unanimi semp cōsensu asseruerūt: & cæteri qcūq̄ unquā bñ de eccl'ia senserūt cōstantissime sunt secuti. Nec cōtra hoc glossa ulla ē neq̄ ēt tu⁹ oli scismaticus quē adducis Panor. Cape. n. bñ q̄ dico. Nō. n. dico q̄ p ea uerba Chr̄s dederit tūc primatū Petro: aut q̄ ꝓbet̄ p ea uerba q̄ Chr̄s: tūc dederit primatū. Nā hoc esset & falsū / & cōtra eā glos. & Panor. Sed dico q̄ p ea uerba ꝓbat̄: q̄ Chr̄s dedit postea primatū: ex eo qa p illa uerba ꝓmisit se daturū & ueritas erat: & mētiri nō poterat: ita ut uerissīa sit ista cōseqñā ī dño Deo nr̄o Iesu: & ut dicerēt dialectici grā materiæ. Promisit de⁹ se daturū: & tp̄s p̄teriit: quo īplēda erat ꝓmissio: ergo dedit. Et hoc mō / euidēter p illa uerba ꝓbat̄ dat⁹ primatus: licet ñ ꝓbet̄ q̄ datio fuerit tūc facta efficaciter p illa uerba. i. uigore illoꝝ uerboꝝ: sed dūtaxat ꝓmissio. Et iō accipe. 2. cōcl'onē. Per illa eadem uerba. Tu es Pe. &c. ñ fuit dat⁹ tūc primat⁹ Petro qa chr̄s erat ī terris: & ī ip̄o erat primat⁹: & poterat eū exercere: sicut ad hoc missus erat ut. s. tāq̄ bon⁹ pastor pasceret oues sibi creditas a p̄re: hic erat uerus eius cibus. s. cura pascendi: & non oportebat q̄ loco sui quenq̄ substitueret pro tunc. Sed tantum in partem sollicitudinis

Qui nouisse vis Iuristatheologum nota.

Pro intellectu verbi Tu es Petrus &c.

1. pro

Ubi fuit deceptio euidens Martini.

2. pro

uocaret:ut fecit:imo nefas erat stante uero/& solido capite/& pri cipali/& uera petra/ac solida & pricipali:succedere aliud caput & alia petrã:ut caput eẽt cũ toto capite:& ita mõstrosa eẽt duo capita:& absurde unũ succederet alteri:nondũ remoto & secedenti:ac frustra eẽt loco illius. Et ppterea nõ dixit dñs. Aedifico:sed ædifi cabo eccl'iam meã:neq3 dixit. Tibi do:sed tibi dabo claues regni cœlorum:qđ tũc uere fecit qñ dixit. Petre amas me &c. Pasce oues meas:& hoc est quod ait glo. quã allegas & Panor. quẽ pducis. Hoc scti asserũt doctores penitus oẽs:& in hac æquocatiõe pueriliter deceptus es boneuir/Audi igit rursus ut melius itelligas:& di uide has ppõnes. Alia.n.& longe diuersa est hæc ppõ:q3 per illa uerba. Tu es Petrus &c. fuerit datus Petro unquã primatus: quia hoc nõ est uerum. Nemo dicit:nemo cõtendit:& si aliquãto cõsidera tius introspexisses ẽt illa decreta q̃ tu dicis hoc pbare:uidisses iu rista theologe q3 in bono sensu/& nõ calũnioso/itellecta :minime hoc sentiũt:sed potius contrariũ:sicut spãliter ẽt notat glossa quã tu noluisti uidere in.c. in nouo dist. xxi. dũ cõcordat ea capl'a:q̃ in hoc cõtraria prima facie uidebant/Amplius dico tibi:q3 in sensu ẽt

Chri. recepto a sctis doct.& noiati a btõ Chrisostomo:dici põt:q3 deus tũc/& in illis uerbis fecit illũ pastorẽ:ex eo q̃a destinauit:& ita ex psse notat Chrisost. super illis uerbis:dabo tibi claues &c. dicens. Hic erigit eius sensum/& pastorẽ facit. I nũc & ri de Chrisosto.& uoca eũ porcũ sicut facis(licet in psona notarii) Anacletũ martyrem. Sic igit intelligẽda sunt Rom.& sctorum Pont. decreta:& non sicut tu(in manifesto mẽdacio tã impudẽter) pducis/Alia est pro positio ista:q3 p illa uerba. Tu es Petrus &c. pbat datus Petro pri matus:q̃ dupl'r põt dici:& interptari:uno mõ:q3 per illa uerba p betur datus tũc:seu probet datus p illa uerba:ita ut datio efficax fa cta fuerit uel tũc uel in illis uerbis:& hic ẽt sensus est falsus:neq3 in hũc sensum loquunt decreta. Alio modo itelligit q3 per illa uerba probat:q3 primatus aliqñ fuit datus Petro: & hæc est certissima: uerissima & probatissima ppositio:per decreta:p doctores oẽs sctõs:qui fuerũt & erũt unq̃:& cõtra hãc nõ est aliq̃ glos. non Pa nor. nõ iurista:nõ canonista:sed Martinus solus cũ suis quos ab i feris reuocauit hæreticis. Et ista cõcl'o ex eo tex. irrefragabiliter p bat sic. Petro fuit a Deo promissus primatus per illa Dei uerba. Tu es Petrus:Sed illa uerba Dei nõ sunt cassa aut irrita:sed firma

Chrisost. cotra Martinum.

Hierony.

& imobilis ueritas: ut est certũ & in ꝓposito Hiero. ibi asserit: ut mox dicemus: ergo p illa uerba ꝓbatur ꝙ fuit datus talis primatus: aduerte ꝙ nõ dico ꝙ fuerit datus in illis uerbis tunc. Sed ꝙ p illa uerba probat/ꝙ aliqñ fuerit datus: qa per illa fuit ꝓmissus: & fuerunt uerba Christi/q̃ nõ transierũt sine efficatia sicut ipse ait. Cœlũ & terra transibũt: uerba ãt mea nõ ꝑteribũt. Et ideo aliquo mõ: (ut superius exposuimus) dici põt/ꝙ dñs fecerit eũ pastorem/ & aplorꝝ principẽ. Quia tũc designauit: & sicut designati: cãdidatiue cons. cõsules dicebant: ita & a doctoribus: & sctis uiris sæpe dctm̃ est: ꝙ Petrus erat (ẽt uiuente dño) princeps & caput aplorũ: qa. s. designatus in uerbis dei ueracis. Iam nõ igit certus es Martine: ꝙ ita rñdet tui similibus iuxta sapiẽtis cõsiliũ: quod me mouit ut rñderem: ne tibi sapiẽs esse uidereris? Iam uos qui Martinũ sequimini aduertite: aduertite inq̃: si amatores ueritatis cẽ uultis/ & nõ uiri scandalorꝝ & ꝑcipitationis: quẽ uirũ seqmin: qui in tribus pene uerbis in principio ipso suæ resolutiõis (ut uocat: sed magis ut nos probamus: suæ dissolutionis) post principalẽ/& maxim errorẽ/quẽ mox diffusius ꝓbauimus/euidentissime indicat: qd allegat glossam quam nõ intelligit. Panor. quẽ non intelligit: decreta quæ nõ intelligit: in errore ut perspicue probaui plus q̃ puerili. Ite igit & sequimini Martinũ tm̃ Iuristatheologũ: ite & confundite oĩa simul cum illo. Sed memẽtote si placet qa dicit scriptura. Impius cõfundit & cõfundet: Sed hæc nihil ad ea q̃ sequunt.

Author ad sectatores & fautores Martini.

¶ Secũda disputatio cõtra eundẽ ꝓ uera intelligẽtia tex. Euãg. Math. circa originẽ clauiũ: & qũo Petr⁹ & ecclia dicãt hẽre claues.

Sequit igitur Martinus: ut euitaret istũ tex. scripturæ & asserit/ꝙ in hoc loco/neqꝫ traditæ Petro claues sunt: neqꝫ promissæ: sed soli ecclesiæ in persona Petri: q̃si rñdentis & recipientis nõ pro se solo sed pro tota ecclesia: & ꝓ oĩbus simul aplis. Sed añq̃ in istã blasphemiã insurgam catholicam ueritatem per conclões proponã. ¶ Prima igitur sit: ꝙ dñs interrogauit omnes discipulos de eorũ fide quẽ. s. eum esse crederent: & hæc satis patet ex uerbis Euang. ¶ Secunda ꝙ Petrus reliquis tacentibus rñdit. Hæc etiã patet ex uerbis. ¶ Tertiã ꝙ uere ille solus rñdit. Et hæc similiter: ¶ Quarta ꝙ literaliter loquẽ

1. conclusio.

2. conclo

3. conclusio

4. conclusio

do & nõ in typo seu figura:uel in mysterio/& sacramẽto:solũ etiã pro se ipso rñdit:& nõ pro aliis:qa quod alii corde sentirẽt nescie-bat:cũ nemo nouerit quæ sunt hoĩs nisi spũs hoĩs qui in eo est:& aliud dicere est uelle temere addere ad scripturam:quod nõ licet: ut etiã tu uerbo magis q̃ re ipsa profiteris. Adde ꝙ multũ impor-tune/& uiolentissima interptatione hoc adderet: qa Petri rñsio subita fuit:& poccupans:ut aiunt sancti expositores:alioꝝ omnes rñsiones:& ideo nõ potuit fieri certus de eorum sententia/neqꝫ de uoluntate eorũ:quam p̃ feruore fidei suæ non curauit expectare: In quo maxime laudatur a sanctis uiris super cæteros apostolos. Aliogn quid haberent quod laudarent in Petro super alios in hac responsione:nisi fidem & feruorem fidei super alios ostendisset? Quõ potius stultus non fuisset pro oĩbus rñdere quoꝝ mentẽ ne-sciebat?ideoqꝫ aliter exponere esset contra sententiã sctõꝝ mani-festam. ¶ Quinta ꝙ uerum est ꝙ figuraliter est in typo (sicut ait Aug.) Petrus dicit̃ rñdisse pro tota ecclesia:pro oĩbus apl'is:& ita dici potuit os apostolorũ/& oĩm credentiũ & totius ecclesiæ:sicut eni(ut aiũt sancti)beatissima Dei genitrix Maria/Gabrieli Para-nimpho respondens. Ecce ancilla dñi &c.& ita consentiẽs in nup tiis sctĩ spũs:totius mũdi noĩe consensisse dicta est pro salute omi-bus reparanda/& conciliãda gratia:ita ut qlibet Christianus di catur in ea uoce consensisse:quia.s.illa uox pro oĩbus accepta/gra taqꝫ Deo fuit. Ita dicitur & Petrus locutus pro oĩbus:qa illa uox feruentissimæ suæ fidei accepta fuit Deo:nõ pro se solo: sed etiã pro aliis:in hoc.s.ut dñs tandẽ traderet p illũ nobis claues regni cœloꝝ. Et hoc est quod Aug.qđ Chrisost.& Hiero.& alii sancti Doctores(quoꝝ tu dicta nesciuisti dissoluere)nobis manifestissĩe tradiderũt:& p hoc optima coniectura dictũ est/& dicit̃ a sctĩs ui-ris:ꝙ papa est uirtualis eccl'ia:qa apparet ꝙ Petro gerẽti typũ to tius eccl'iæ:traditæ sunt claues:& ideo docemur ꝙ ẽt successores eius totã eccl'iæ psonã uirtute sustineãt. ¶ Sexta ꝙ p ea uerba nõ solũ fateor. Sed clamo/& hactenus tibi tantisper cõsentio cũ sctĩs oĩbus. Claues in eo textu ꝓmissæ toti eccl'iæ in psona Petri ꝓ to-ta ecclesia typũ gerẽte:fuerũt ẽt traditæ a Chr̃o toti eccl'iæ:sed in Petri persona tanq̃ capitis/quia Petro principaliter/& promissæ/ & traditæ sunt. Age clama nunc quantum potes/ꝙ auferamus ab ecclesia claues/& demus Romano Ponti. in mẽdacio manifesto.

5.cõ clo.

6.cõ.

Quõ dicit̃ Pe trus rñdisse pro oĩbus ex senten tia doct.

Quare papa dicit̃ virtualis ecclesia a san ctis viris.

Non eni ita dicimus:sed eccliæ collatas claues maxie ꝑfitemur: attñ in persona Petri collatas:qui Petrus uirtute ualuit ꝑ uniuersa ecclesia:ab eo acceptura:clauiũ cõmoditatẽ:& hoc interest int te & nos. Tu dicis claues primo eccliæ datas & per ecclesiã Petro at nos cõtra. Petro primo ac deinde ꝑ Petrũ transfusa in ecclesiã. Nam ut incipiã te cõturbare. ¶ Septia cõclo sit:ꝙ tota ecclesia q̃ istas recipit a Christo claues/est unũ corpus ꝑfectũ:ut ait Paulus: & cõtinet multa mẽbra:sed nõ sine capite:sed uno tñ:imo primũ mẽbrũ caput est:qa corpus sine capite mortuũ est:& cũ pluribus capitibus mõstrosum:licet tu Martine hæreticoꝝ more: utrũ uis hoꝝ libentius admitteres/& multo magis:uel sine ullo penitus capite:uel cũ multis æqualibus capitibus istud corpus esse/q̃ uti decet cũ capite uno summo. Et hæc est causa ꝙ tãtopere in Thomã: & thomistas excãdescis:qa nõ ꝑmittũt ista monstra:neqꝫ ẽt ꝑmittent(crede mihi) ¶ Octaua conclo ꝙ huius ecclesiæ caput & princeps fuit Petrus:ut nemo unquã sapiẽs/& bonus/& bñ de ecclesia sentiẽs dubitauit/& post illũ qlibet eius successor/ut & latius ꝓbabit. ¶ Nona conclo:ut obstruã clamores tuos:ꝙ nõ per hoc excludimus caput:Christũ uerũ:solidũ & principale:neqꝫ ẽt asserimus duo capita:sed ut latius ĩferius declarabo: ecclesiæ uirtutem in duobus cõsistere. Primo in his:q̃ inuisibili fiũt uirtute scĩspũs: & circa hæc caput est ipe Christus:& nullus in hoc eius locũ gerit & ideo oĩs grã in ecclesiã:oẽ charisma ab ipso capite Christo infũdit/nõ a Petro:nõ a quolibet successore/Secũdo oportet in ecclesia ut fiant multa:& ministrent uisibiliter:in ꝑtãte:& uirtute uisibili pro tuenda:seruandaqꝫ ecclesia:in sacramẽtis exhibẽdis:in ꝑdicatione diuini uerbi:& euãgelii:atqꝫ aliis sacris exercẽdis:& custodiendis/in extirpandis erroribus fidei:& corripiendis peruersis/& augendis uirtutibus:mediis/debitis/& sublimãdis his/q ædificare possent in doctrina sana:& in conciliis cõgregandis:& in his oportebat esse ẽt aliqđ caput/quo ista uisibilia ꝑficerent:& licet Christꝰ etiã quo ad hæc sit hoc caput:& nec desierit esse/ꝑ hoc ꝙ recessit a terris:tñ quia nõ põt per se ista iam ministrare: qa nõ uult(Christus eni resurgẽs a mortuis iam non morit:& mors illi ultra nõ dñat) Neqꝫ cõueniẽs est:ut per cõtinua miracula ista faciat:ne meritũ fidei/imo & ipsam fidẽ penitus auferret:iccirco sapiẽtissime statuit:quo ad hæc ꝑtinet:esse loco sui unũ caput:ita ut nõ fiant

7. conclusio.

Cur adeo ĩ thomã ꝛ thomist. excãdescit Martinus.

8. cõclo.

9. conclusio

In qbus Christus ver ꝛ principale caput nõ egeat vicario.

pau.

fiant duo capita distincta. Cape Martine quæ dico: quia semper tu in calumnias paratus es: sed tm̄ unum caput principale/& uerę loco tñ illius capitis aliud uicariũ caput/ita ut duo capita nõ fiãt: quia quod loco alterius stat/non seipsum: sed alterum cuius loco est representat: neq; ut ipsum respicitur: caput est/sed ut illud respi citur: cuius loco est/& quod in ipso agnoscimus: ita ut semp unũ caput afferamus Christum: tum in seipso/in his quæ inuisibiliter infunduntur/tum in Petro: & successore: in his quæ uisibiliter: & ita dicit (Audi Iuristatheologe) apud canones: uicarii & ordinarii unum esse forum. Sicut etiam nõ duo sunt reges/per hoc q; aliquis rex: uiceregem quempiã constituat. unde si sit uis in uerbis & nolis papam appellari caput ecclesiæ: sed solum Christum: modo sensus ueritatem non mutes/facile concedemus: quanq̃ cogi per ecclesiam posses ad loquẽdum: ut plures: propter scandalum/sed tamen tanq̃ homini anormalo in hoc facile tibi donarem istam: uocum tãtum: uariationem: modo tu concedas nobis qđ Pont. sit loco illius capitis Christi: & uicarius eius: ut sancti dicunt: in oĩ potestate: quæ oportuna fuerit ad gregem Christi pascendũ; uniuersum gregem penitus dico Martine: nõ hunc aut illum: & ideo comparatione gregis caput est: ab hoc effectu: quia ab eo regitur grex tanq̃ a capite proximo: sicut & uice rex/quo ad eos quos regit (& si de mandato regis) rex est: comparatione uero Christi nõ dicitur caput: sed uice capitis: sicut uice rex respectu regis: non est rex sed uice regis. Vide ergo Martine: q̃a nihil auferimus a Christo: sed potius eius sapientiam agnoscimus: & extollimus: atq; admiramur bonitatem: quia tantum donum largitus est hominibꝰ: & ita per illum habemus: ut etiam per illum habere agnoscamus. I nunc: & clamita quantũ uales: q; Christum caput auferamus: uel q; afferamus duo capita distincta: sicut pro more tuo facis in mendacio manifesto: cum oppositum faciamus. Qui enim confitetur & ponit uicarium caput: de necessitate primarium ponit: & pricipale non tollit: & iterum cum sit uicarium non supponitur caput: sed potius loco capitis. Et ita si intellexisses: ut oportuit: periissent subito omnes quæstiones tuæ: & cecidissent omnes calũniæ tuæ.

¶ Decima conclusio sit quæ te magis uolo cõturbet: q; claues ex bonitate Dei ecclesiæ isti ꝓmissæ/& ita ecclesiæ dãdæ: uni: & toto corpori: conuenientissime ipsi Petro in primis traditæ sunt: tanq̃

Nota Martine calũnieris.

Contra hereticoꝝ calũnias.

10. conclusio.

tali capiti:& loco Christi:principi:priq; aploꝝ:ita tñ per illũ tanq̃ a capite diffundendæ:& suggerẽdæ in mẽbra multa:eiusdẽ petri arbitrio deligenda/ut sibi partẽ laboris/& solicitudinis acciperẽt: & adiuuarẽt. Petrus igit̃ Christi uerbo primus clauiũ dñs & possessor factus est:& christi tñ minister:sicut ait Paulus. Sic nos existimet homo/ut ministros Christi/& dispensatores ministeriorũ dei. Reliqua uero ecclia Petro ipso medio claues accipit:in membris tñ idoneis:ne effuse loquar sicut tu:q ais:q̃ in quocũq; fuerit reuelatio Christi/in eo quoq; esse claues:ut sic & fœminæ/& pueri habere claues possint:nõ aũt sic est:sed pinde est:ac si/q̃spiam(ut oẽs exempli similitudine:facile intelligãt)cuiq̃ familiæ prouidere uolens de domo aliq̃:& patrifa. claues eius domus/& hostiorum oim tradat:certe ita tradit:ut familia ois claues habeat:ac saltem effectu clauiũ potiat̃. Sed tñ principaliter ipsi patrifa. claues datæ sunt:ut per illũ reliqui de familia clauiũ bñficio potiant̃. At q̃a ille paterfami. nec assidue/nec oia aperire hostia commode põt:cui libuerit ad aperiendũ idoneo dare poterit:& dabit:ut aperiat loco sui:& a quocunq; etiam auferre poterit:quia pater est/& legitimus administrator.

Paulus.

His igit̃ præmissis ad disputationem accedendum est:super pposito uerbo Mathæi iuxta eorum patrum quos ipse idem producit intelligentiam. Sed primum præmittamus Martini uerba illos p sua blasphemia producentis.

¶ Secũdo q̃ idẽ uerbũ Chri male decreta aptant soli Petro/& Romano Pont. Ná apud sctõs pr̃es Chrs hoc uerbum dixisse ad eccliam, & omẽs aplos, & in psona Petri quoꝝ primus est diuus Hieronymus/q hoc loco interptatus uerbũ Petri dicit. Petrus in psona oĩm apostolorũ cõfitetur dicẽs. Tu es Christus filius Dei uiui, & in hoc sequitur suũ ut solet Origenẽ, q idẽ eodẽ loco sentit. Chrisostomus át, & si hũc locũ totũ in Petri laudẽ trahat, dicẽs:eum caput & pastorẽ cõstitutũ ecclesiæ futuræ/et toti orbi ppositũ/tñ & ipse uocat eũ os apostolorũ/q̃ uice oĩm rñderit dicẽs. Petrus oĩm apostolorũ os/uertex cõsortii totius/cũ

oẽs interrogati eẽnt ipse solus rñdet. Ergo nõ ad solũ Petrũ iste locus pertinet/ sed ad oẽs etiã si primus et princeps inter apostolos ipse fuit. Btũs Aug. psalmo viii. Sicut quędã dñr quæ ad apostolũ Petrũ ꝓprie pertinere uideantur/ nec tñ illustrem hñt intellectũ/ nisi cum referuntur ad ecclesiã, cuius ille agnoscitur in figura gessisse personã/ ꝓpter primatũ quem in discipulis habuit. Sicuti est. Tibi dabo claues regni cœlorũ: et si qua hmõi: ita Iudas sustinet quodãmõ psonã inimicorũ Christi etc. Vides ꝙ claues ecclesię in persona Petri datas asserit. Idẽ de doctrina christiana. c. xvii. has igitur claues dedit ecclię suę: ut quęcũqꝫ solueret ĩ terris soluta eẽnt et in cœlis. Hæc Martinus.

¶ Quæ ut cõmodius q̃ falsa sint atqꝫ euidẽter calũniosa agnoscãt: sñiam hoꝝ doctoꝝ quos ꝓducit ex his q̃ ĩ scripti reliq̃rũt dũ ĩ terris agerẽt: q̃si p dialogũ ẽt ꝓ lectoris solatio libuit ĩtroducere

¶ Frater Ambrosius. Origenes. Hieronymus. Augusti. Chrisostomus. Gregorius: diuus Ambrosius: Bernardus.

AMbr. Eho tu Origenes: ubi ubi sis/ negas tu uere datas petro claues/ ita ut potius ac pricipaliꝰ ĩ psona petri apostolis oĩbꝰ & toti ecclæ datæ sint? dic nobis obsecro. Ori An ñ ex his q̃ scripta reliq satis hoc patet? Amb. Profer obsecro q̃ scripsisti. Ori. Verba hæc penitꝰ mea sũt sup tex. euãg. Math. xvi. Vere ergo ad Petꝝ qdẽ dc̃m̃ ẽ. Tu es petrꝰ/ & sup hãc petrã ædificabo ecclĩã meã & portæ ĩferi ñ ꝓualebũt ei/ tñ omibꝰ aplĩs/ & oĩbꝰ qbuscũqꝫ pfectis fidelibꝰ dictũ uidet. Am. Nota uerba Martine. Dic rursꝰ Orig. pp q̃ndã q alr̃ te dixisse ait q̃ dixeris. Orig. Etiã nũc ñ desũt q ascribãt mihi nouas blasphemias? Am. Dic igr̃ clare q̃õ dixisti? Orig: An ñ dixi satis explicite? qd' uere dc̃m̃ ẽ ad petrũ. Tu es petrꝰ &c. ne qs malꝰ pperã mea uerba detorq̃re posset? & ut sensũ mysterii (more meo diligẽti inq̃sitiõe exploratũ) a sensu lr̃ali & uero sciret distiguer? Amb. Nũqd ñ & ad alios? Ori. An ñ plane capit ex dictis meis/ ꝙ uere qdẽ ad petꝝ solũ fuit dc̃m̃? dũ dico. Vere qdẽ ad petrũ dc̃m̃ fuit: ad alios igr̃ ñ dixi qd' uere ẽet dc̃m̃/ qa dc̃m̃ uere. i. lr̃aliter ñ erat: sed ꝙ uidet

Verba Orige. euidenter cõtra Martinum.

dictum: quia uerba illa ad omniũ doctrinam (ut Paulus ait) & cõmodum dicta sunt: & in sensu mysterii/ & sacramenti/ & in sensu etiam uago & morali ad ædificationem nostram/ quem potissimum ibi meo more sum secutus. Præterea non aperte uidet iste (quicunq; est) expositionem meam/ non lrãlem/ sed spiritualẽ esse: per claues regni cœlorum/ non intelligam potestatem absoluendi sed potius intrandi cœlum: & cum per ecclesiam quam dico ædificari super omnem qui confitetur Christum/ intelligam uerborũ & operum & omnium sensuum congregationem/ quæ ædificatur super cuiusq; fidem: ut clare declaro latiore sermone. Alioquin: quicunq; talis esset fidelis confessor Christi: statim haberet ius ligandi/ soluendiq;/ & regni cœlorũ claues. Amb. Sic ipse sæpe dicit. Orig. Non admodum miror. Imperiti enim in scripturarum interpretationibus nescientes sensus eiusmodi diuidere/ ut aberrent necesse est. Ob eam causam/ ne quis spiritualem sensum cum morali confunderet/ perspicue illud explicaui. Amb. Atqui hic de quo loquor magnum se facit scripturarũ interp̃tem: & gloriose p scripturas sese extollit. Orig. Certum signum/ q̃ nec eas intelligit nec de eis fructum capit. Amb. Perge quod cœpisti. Orig. q̃ uere illud. Tu es Petrus: ad Petrum est dictum: sed ad alios dictum uidetur. s. in mysterio & sacramẽto: uel etiam ad hanc moralem doctrinam/ ut omnes qui Christum sicut Petrus confitentur aliquo modo sint petræ/ & super illis & eorum fidei confessionis firmitate/ ecclesia. i. congregatio suorum bonorum actuum/ & sensuũ/ & cogitationum ædificetur. Ideo autem de Petro loquens dixi/ uere ad eum dominũ dixisse. Sed de aliis loquens/ usus sum uerbo uidetur/ q̃ est nota plerunq; improprietatis/ uel similitudinis/ & nõ ueritatis/ & usq; pueri sciũt. Amb. Intelligis Martine ubi sit error tuus? Nam q̃ in sensu uago/ & morali ad nostram ædificationem pro more suo aptauit. Orig. tu ad lrãlem trahis. Sed age ulterius Origenes. Profer nobis si alibi declarasti/ q̃ dñs ad solum Petrũ illa uerba direxerit/ & solus petrus præ cæteris eum confessus fuerit. Orig. Centũ locis hoc exp̃ssi: sp̃aliter aũt super. xviii. eiusdem Matth. Verba mea hæc apud uos leguntur. Amb. Audi Martine. Dic tu Origenes. Orig. Verba inq̃ mea hæc sunt: ¶ Interdũ aũt arbitrabantur petrum maiorem in regnum cœlorum/ uel propter staterẽ hunc qui datus est pro Christo & Petro/ uel p̃pter illud qđ

Certũ signũ doctrine Martini q̃lis sit in scripturis.

Nota Martine tui doctrĩ sit tu es Petrus & a q̃ sit doctrĩ tu es Christus nota.

verb. Orig.

verb. Orig.

petrus dixit ad Iesum p̄ cæteris. Tu es Christus filius Dei uiui/& Christus ad eum/Btūs es Simon Bariona qa caro & sanguis nō reuelauit tibi: sed pater meus q est in cœlis/& ego dico tibi qa tu es petrus/& sup hanc petrā ædificabo eccl'iam meā/& portæ inferi nō p̄ualebunt ei &c. ¶ Sed & sup eodē capl'o/passim hanc meā sn̄iam ex multis uerbis: quāti hoc petri priuilegiū fecerim: colligi pōt. Amb. Produc nobis & illa. Orig. Ita scriptū apud uos est.

verb. orig. ¶ Tn̄ & illa q̄ superius soli petro sunt dctā: uidet̄ ēt illis oībus dicta qui ter peccantes arguerīt si auditi nō fuerint & alligauerīt super terrā iudicātes peccatorē sicu publicanū & ethnicū. Sed qm̄ oportebat aliqd maius hr̄e petrū/p̄ illis q ter arguerāt/ideo illi qdem sic dicit. Et tibi dabo claues regni cœlorū/& quodcūq; solueris sup terrā: erit solutū & in cœlis. Nō ergo modica dr̄ia est/q̄ petro qdem datæ sunt claues/nō unius cœli: sed multorū cœlorum/ ut quæcunq; ligauerit super terrā/sint ligata: nō tm̄ in uno cœlo: sed in oībus cœlis/& q̄ soluerit super terrā: sint soluta/nō solū in uno cœlo sed in oīb⁹ cœlis: ad eos aūt q multi sunt ligatores/& solutores in terra: sic dicit: ut soluāt: & alligēt: nō in cœlis: sicut petr⁹ sed in uno cœlo/qa nō sunt in tanta p̄fectione: sicut petrus: ut alligent: uel soluāt in oībus cœlis. Amb. Opportune locū adduxisti: quo aliā quandā eius imperitiā inferius cōfutabo. Orig. Vide ēt homiliā nostrā super initiū euang. Ioan. Quid in petri laudē: qt̄ū ad hoc pertinet afferam/dū in cōtentionē adduco petrū cū Ioan. Sic.n. apud uos scriptū legit̄. Petrus qdem Christū deū & hoīem factū in tēporibus cognoscens/& dicens tu es Christus filius Dei uiui altissime uolauit. Et statim. Nemo nos existimet petro Ioannem præferre: quis hoc fecerit? quis esset altior Apostolorū/ illo q est & dicit̄ uertex eorū? nō præferimus petro Ioannē. Sed conferimus actioni cōtemplationē/purgandū adhuc aīm perfecte purgato/ascendenti adhuc uirtuti ad incōmutabilē habitum/peruenientem iam uirtutem. Non enim nunc consideramus apostolicarum personarum dignitatem/sed inuestigamus pulcherrimā mysteriorum differentiā. Ambro. Ago tibi gratias Origenes/ satis habeo abs te. Nunc autē Hieronymo mihi opus est. Tu uero/uale si potes. Hier. Quis me uocat? Ambro. Thomista/ contra hæreticum. Hier. Libentissime contra hæreticū/ad quod genus hominū persequendū in mundū ueni. Expone aūt breuiter quod uis. Ambro.

Soli Petro nota Martine.

Nota Martie q cōfundis cum hoc ter. supiorem de quo agimus.

Verba Orige.

Dic nobis tandem/pro zelo illo tuo:quem etiam nunc in charita te tua sempiterna/sed in pace tamē perpetua exerces:dic inq̄/quā tum attinet ad uerba illa Matthæi/Tu es Petrus &c.cui nam sunt dicta uerba illa?Dic explicite propter hæreticum/ qui meditatus est calumnias/non solum his uerbis/sed etiam uerbis tuis/& oīm interpretationibus Doctorum.Dic igitur ut calumniari non pos sit.Hier.Cui dubium ꝙ Petro dicta sunt?nam si & ego oppositū forte dixissem/non stat euangelii uerbum manifestum?sed ego ta men plusq̄ clare/& claris & perspicuis uerbis hoc exposui.Ambr. Dic tu ipse uerba tua quæ apud nos sunt.Hiero.Quid oportet si uos habetis?Tñ quia recte memini/dicam.Ego interpretans uer ba illa/sic ad literā scripsi.Reddit Christus Apostolo uicē.Amb. Dixisti Apostolo?an apostolis?qa iste bonus uir uult ꝙ uices red dita sit apostolis omnibus/& non apostolo.Hiero.Ego inquam apostolo:quod si non credis.i.& lege cōmentaria mea.Ambro. Audis Martine?i.& lege Hieronymum/& uide si dicit apostolis/ an potius apostolo.Perge Hieronyme.Hiero.Sciuissem ego pla ne dicere apostolis si uoluissem:ne ego scripturā interpretans rur sus interpretatiōe egerem:pſertim tam absona/& absurda:an nō declaraui toti mundo/ꝙ absonæ:& absurdæ/atq; etiam obscuræ interpretationes/mihi semper displicuerunt?& ideo zelo Christi/ & scripturarum/cogebam omnes obscuræ loquentes/ut sese tan dem declararent.Ambro.Audis Martine Hieronymum?Sed per ge Hieronyme.Pro qua re autem reddit Christus uicem aposto lo?& cui apostolo?& quam uicem? Hiero. uerba quæ sequuntur & apud uos habetis declarant.Sic enim scriptum reliqui. Reddit Christus apostolo uicem pro testimonio quod de se Petrus dixe rat.Ambro.Ain tu Petrus dixerat/an Apostoli dixerant?Andre as fortasis/& Iacobus/& Ioannes & cæteri?Hiero.Ah/ tu me uis cogere:& uerba mea/ad id quod nec ego dicere:neq; uerba signi ficare possunt.An non satis perspicue dixi Petrus/& non dixi apo stoli?quia Petri uere fuit hoc testimonium:& non aliorum. Quis autem nisi ebrius aliter:& uerba mea:& textum scripturæ potest intelligere?Ambrosi.Parce Hieronyme qui propter quendam sic interrogo/qui & prædicat:& asserit se ebrium non esse/immo so brietatis uerba loqui:& insuper/ꝙ tu istum textum ita intellexisti

Verba Hiero.

Nota Martine et rñde si potes

Verba Hiero.

Nota et rñde Martine ad verba Hieron. si potes.

ut non ad Petrum directa fuerint uerba hæc. Tu es Petrus &c. sed ad omnes Apostolos: immo ad omnes fideles: immo ad ecclesiam principaliter/licet in persona Petri: & scin qua fiducia? quantis clamoribus? Hiero. Magnum hæretici hominis signum narras/induunt enim mores ac faciem meretricis: ut de eis scriptum recte sit. Impius procaciter obfirmat uultum suum. Ambro. Perge igitur & expone apertius sensum tuum in euangelii littera de ueteri tua interpretatione. Hierony. Nunquid non ille uerba mea producit? Ambro. Immo (sicut solet) ueluti transiens: neque uerba Origenis/neque Chrisostomi/neque aliorum affert. Sed tantum sic tenere patres profitetur. Hierony. Quod hoc signum? nisi quia uerba male seruiebant: sed ego libenter ea proferam. Hæc igitur uerba mea quæ apud uos sunt. Reddit Christus Apostolo uicem pro testimonio quod de se Petrus dixerat. Tu es Christus filius Dei uiui. Dominus autem dixit ei. Beatus es Simon Bariona/quia Caro & sanguis &c. Ambro. Age parumper super his tuis uerbis propter illum qui se magnum Theologum asserit: immoremur. Quod est igitur testimonium quod ais de Domino Petrus dixerat? Hiero. Id quod in uerbis sequitur. Tu es Christus filius Dei uiui Et ideo subiunxi (Declarans quam pro hoc testimonio reddere Dominus uicem uoluit) Dominus autem dixit ei. Amb. Cui ei? Petro ne? Hier. Scilicet/melius est ut dicas ei. i. Martino aut ei. i. Apostolis. Amb. Atque ille de quo loquor sic homines docet. Hier. Sed meus Donatus non sic me docuit. Nam cui dubium quod Petro supra loquens/ei. i. Petro uolui intelligere? & aliter intelligi non potest. Amb. Scio esse hæc ridicula. sed propter eum sic diligentius & exploratius de uerborum tuorum sensu requiro: non enim dici potest quam confidenter ausus sit dicere/quod Petrus in hac persona cui fuit dictum. Tu es Petrus: non fuit Petrus. Hierony. Quis ergo? fuit Martinus? Ambrosius. Fuit (inquit ille) is cui reuelat pater/& non Petrus. Hiero. Ha ha he. Et ille cui reuelauit pater/non fuit Petrus? Ego autem more syllogistico magis euidenter cum tam peruerso interprete ita argumentum componerem. Ille cui dictum fuit. Tu es Petrus: fuit penitus ille idem/cui sic fuit reuelatum. Sed penitus ille idem cui sic fuit dictum. Tu es Petrus: fuit Petrus. Ergo ille cui sic reuelatum fuit/fuit Petrus: ergo reuelatum fuit Petro. Amb. Nihil isto modo agerem: quia cum quid in forma syllogistica explicita sic ei dicitur/fit (ut inquiunt) tanquam aspis

Nota Martine signum magnum heretici.

Nota Martine.

Uerba Hiero.

Responde Martine si potes ad argumentum.

ad uocem incantantis sapienter: aut tandem ridens respōdere solet, quod argumentū peccat in quinta figura. Et presertim, hoc in loco metuendum esset: non enim noscet syllogismum expositorium. Sed tu perge: quid nam ei dixit Dominus? Hiero. Sic ego scripsi. Dn̄s dixit ei. Beatus es Simon Bariona. Ambro. Nunqd hoc dixit Simoni Barionæ? Nam iste negat: & asserit audacter ea qua solet confidentia: ꝙ non dixit Simoni Barionæ: sed ei cui reuelatum est: hic aūt cui fuit reuelatum dicit expressis uerbis quod nō fuit Simon Bariona. Hier. Sed quis fuit? Ambr. Fuit ille cui reuelatum fuit, inquit. Hier. Præclarum rn̄sum: ille cui reuelatum est, fuit ille cui reuelatum est. At ego interrogarem: ille cui reuelatum fuit quis nam fuit? non fuit Simon Bariona? quid dicit? Ambro. Quod non. Hiero. Cur igitur Dn̄s Simonē Barionam appellat? an forsan in mendacio? Præterea contradicunt ne ista? esse eundē Simonē Barionā, & illum cui reuelatum est? an nō oportet, ꝙ ille cui reuelatū sit: fuerit uel Simon Bariona? uel Ioannes? uel Iacobus? uel homo tandē aliquis? ꝙ si nō fuit Petrus princeps Apostolorū, quē tandem potius esse dicat? Ambr. Nescio: nam ex uerbis suis uidetur sequi, ꝙ nullus fuerit cui reuelatū fuit, qm̄ ipse hæc uerba ad Ecclesiā refert, & ecclesiæ dicit esse reuelatum: & tn̄ ecclesia credo ꝙ ex hominibus constet, si forsan nō facit Ecclesiam nobis nouus Democrit⁹ ex athomis: nunq̄ aūt existimo, ꝙ ecclesiæ possit dici reuelatum, si nulli homini, aut hominibus de ecclesia, & pro ecclesia fuerit reuelatū: porro Petrum excludere ab hac reuelatiōe, immo & omnes Apostolos: & aliis quibuslibet huius reuelationis priuilegium potius assignare, mihi sane durissimū uidetur. Tu ergo dic nobis manifestius Hieronyme, si ille cui reuelatum fuit Simon Bariona: ita ut per Simonem Barionam, & per illum cui reuelatum est: eadem penitus Petri persona representet. Hier. Quō potui manifestius exprimere? cum hoc declarans aperte dixerim ꝙ nō sine mysterio talis cui reuelatum est uocatus fuit Simon Bariona, propter nominis interpretationem? Ambro. Profer uerba tua propria: quæ de commentariis habemus. Hieron. Hæc sunt. Dominus autem dixit ei. Beatus es Simon Bariona: quare? quia non reuelauit tibi caro: & sanguis. Sed reuelauit Pater: quod caro & sanguis reuelare non potuit, spiritus sancti gratia reuelatum est Ergo ex confessione sortitur uocabulum, ꝙ reuelationem ex spi-

Marginalia: Verba Hiero. — Rn̄de Martie si potes. — Ecclesia Martini cōstat ex atomis ex disciplia Democriti. — Verba Hiero. — Nota Hiero. verba Marti.

ritu sancto habeat/cuius & filius appellandus sit. Siquidem Bariona in lingua nostra idem sonat quod filius columbæ. Et oportune super illis uerbis. Et ego dico tibi: ad literam ita subdidi. Quid est quod ait. Et ego dico tibi? quia tu de me dixisti. Tu es filius Dei uiui: quod ego dico tibi/non sermonem cassum/& nullum habēte opus/ sed dico tibi/quia meum dixisse fecisse est: quia tu es Petrus/& super hanc petram &c. Et subintuli exponens hæc uerba in Simonē Sicut ipse lumen Apostolis donauit: ut lumen mundi appellaretur: cæteraque ex Domino sortiti sunt uocabula: ita & Simoni qui credebat in petram Christum/Petri largitus est nomen /ac secundū metaphoram Petræ recte dicitur ei: ædificabo Ecclesiam meam super te. Num poteram dilucidius exponere/quod Dominus locutus est ad Simonem/& non ad alios? Nemini enim aliorum mutatū est suū nomē in hoc nomē Petrus/præterquam Simoni. Solus ergo Petrus sicut priuilegio speciali donatū est ei ut esset petra. i. caput totius ecclesiæ post Christum/& uice Christi/qui uere erat petra & caput: ut ait Apostolus: ita conuenienter datum est ei nomen congruum tantæ rei: tanto officio: & tam nobili delegationi: ut diceretur Petrus. Ambr. Ita mihi uisum est: sed hic homo mille clamoribus/usque ad cœlum exclamat/quod neque fuit Petrus: neque Simon Bariona: neque caro/& sanguis: ille cui hæc dicta fuerunt a Domino. Hiero. Ergo dictum fuit. Beatus es Simon Bariona/illi qui non erat Simon Bariona/& dictum fuit. Tu es Petrus: ei qui non erat Petrus: ita ut aperte efficiatur mendax/aut Christus/aut Euangelium eius. Ambrosius. Sed magis mirandum est: quanto hæc uerborum strepitu ingerat ut etiam audeat dicere: non posse dici apertius: quod non erat Petrus cui dictum est. Tu es Petrus: & quod nō erat Simon Bariona/cui dictum est. Beatus es Simon Bariona. Hier. Et mihi non uidetur posse dici apertius quod erat Petrus: quam sic dicendo. Tu es Petrus & quod erat Simon Bariona/quam ita appellando eū. Beatus es Simon Bariona: Cogita tu interim si uelis dicere aliquem esse Petrum/nunquid possis apertius dicere quam dicendo. Tu es Petrus. Immo dic ei ut excogitet quantum potest: ut significantius aliquo modo exprimat Petrum/quam uoce Petri/& Simonem/ quam uoce Simonis. An nō sunt ista apud grammaticos propria nomina/quæ uni & soli conueniunt? Ambrosi. Ipse inquit non esse hic seruandum rigorem grammaticæ: neque in significatione no-

Verba Hiero.

Rn̄de Martie si potes.

Cogita Martine et rn̄de ad id quod te rogat Hieronymus

minum: neq; in ratione contextus: quia (inquit) sequeretur absurda plura. Hieronymus. Quæ? Ambrosius. satis est/ mirareris si audires. De his enim suis locis. nunc sequamur quæ cepimus. Hieronymus. Ego uero ex his quæ contulisti stultitiis/ perfacile colligere omnia possum. Qui enim usq; adeo procedit/ ut dicat petri nomine petrum non esse intelligendum: neq; Simonem nomine Simonis: iam liberum eum ab omni & lege & norma pronuntiare possum: ut iam ualeat/ & comminisci & defendere quæcunq; libeat. Ambrosius. Et presertim quod inuenit nouam quampiam Theologiam: quam remotiorem appellat: ubi posit tutius hæc omnia & inuoluere & abscondere. Sed tamen miror cum ita sit/ ut audis: q; iste ausus fuerit etiam tuam adducere pro hac opinione authoritatem: & insuper nominatim Agustini: & Chrisostomi. Hieronymus. Oh ne mirum id est? Iam uideo q; parum cum hæreticis assuetus es: non dum expertus malitias: & temeritates hominum: qui in sola stultorum simplicitate: & imperitia confidunt/ & præsidio plerunq; pessimorum hominum: qui de industria decipi uolunt: Hic semper hæreticorum mos fuit: magis clamare: q̃ probare: plus in uersutia: q̃ in doctrina confidere: omnia corrumpere/ commiscere: peruertere: nihil tandem non audere: quasi bestiæ cum a canibus coguntur: & rediguntur in angustias Videbis quomodo respondebit tibi. Si respondere pro sua humilitate dignabitur: quomodo fugiet/ ubi tu illum pungis ad uiuum/ ubi expugnas: ut dissimulabit: ut interdum aget hipocritã: ut nonnunquam clamosioribus inefficaciter uociferabitur latratibus: noui ego plane: noui mores eorum: & petitiones deprauati cordis. Ambrosius. Sat uideo quomodo semper hic agit: ut tu ꝓbe effigiasti. Nam audi etiam/ uult enim insuper probare/ q; ille cui sic fuit dictum: nedum non erat Petrus/ aut Simon: immo neq; erat caro: & sanguis/ ex eo quia caro: & sanguis non reuelauit ei. Nam ita necesse est: ut arguat ex uerbis textus. Aliam enim uiam ego non agnosco. Hæc igitur consequentia apud eum/ qui Thomæ & Thomistarum cõsequentias eludit/ ualida est. Caro & sanguis non reuelauit ei/ sed pater cœlestis. Ergo ille cui reuelatũ est: non erat caro & sanguis. Hieronymus. Hoc argumentum ista uia sumptum pariter probat: q; hic talis cui reuelatum est sit pater

Liber est Martinus ab omni lege iudicio hieronymi.

Nota Martine quia notus plane es.

Mos ꝓprius Martini.

Nota Martine & noli pati Hieronymũ ꝓphetam in hoc.

Consequentia Lutheriana.

cœlestis:cum ex eo concludat/ꝙ præsupponit inter eum qui reuelat:& eum cui est reuelatum:nō debere esse distinctionem. Vnde si hoc procedit. Reuelans sanguis:& caro non est: ergo ille cui reuelatum est,caro & sanguis non est:iam pari filo procedet & istud Reuelans est pater cœlestis, Ergo & ille cui reuelatum est: ē pater cœlestis. Ambrosius, Vereor quidem ne & hoc admittat: & aliquo modo ex remotiore Theologia sua probare contendat. Mirum enim quot continue noua inde nobis eructat atq; a sæculo inaudita. Hieronymus. Eo redactus est:ut sic eum facere oporteat:si hæc monstra proferat quæ tu dicis. Ambrosius. Si proferat iniquis:immo quantis furiis inuehitur in alios/qui recte aliter doceant: q̄ insane clamitat perdere eos: destruere: lacerare scripturas:& ad sensum proprium detorquere: adulari principibus. Hieronymus. Ista uobis noua uidentur. Mihi autem diu comperta:qui cum illis assidue committebam. Sed piget ulterius loqui de re tam crassa. Interroga nunc Augustinum qui mecum est: & Chrisostomum si lubet. Augustinus. Quid oportet ut ego in re tam manifesta post Hieronymum presertim uerbum addam? Ambrosius. Saltem Augustine propter quendam qui tibi plurimum tribuere uidetur. Augustinus. Noui sane q̄ mihi tribuat. Ambrosius. At ita scribit. Augustinus. noui inquā: noui hominem. Ambrosius. Atqui filius tuus hic est:de quo loquimur. Augustinus. Absit hoc: absit ut sic existimes. Neq; enim ego pater/neq; ille filius. Si enim filius meus esset/ opera mea faceret:sicut scriptum est. Si filii Abraham estis/opera Abraham facite:neq; meas detorqueret/tam absurde sententias. Neq; hoc mihi statueret:ꝙ ego Petro primatum super omnes Apostolos/ & uniuersam Ecclesiam non concesserim. Et id ipsum etiam in eius successoribus/non semper multa cum reuerentia agnouerim Parum ipse euoluit commentaria mea: opuscula mea: epistolas meas. Ambrosius. Immo totus quasi de tuo testimonio pendere uidetur. Augustinus. Hereticorum mihi impudentissimam hipochrisim/& patentissima mendacia narras. Ambrosius. Attamen ille ait quod tu in Psalmo cviii. sic asseris. Dic tu igit̄ q̄ sup eo psalmo apud nos hn̄tur. Augusti. Verba mea quæ ille affert super eo

Nota Martine, responde si potes.

Nota Martine vt tu notus es Hieronimo

Nota Martine, audi si hēs aures audiendi

Nota Martine vt notus es et Augustino.

psalmo talia sunt. Sicut enim quædam dicuntur quæ ad Apostolum Petrum proprie pertinere uidentur, nec tamen hn̄t illustrem intellectum/nisi cum referuntur ad ecclesiam: cuius ille agnoscitur in figura gestasse personam: propter primatum/quem in discipulatu habuit/sicuti. Tibi dabo claues regni cœlorum: & siqua huius modi: ita Iudas quodammodo substinet personam inimicorum Christi iudeorum/qui & tunc oderant Christum: & nunc per successionem perseuerante genere ipsius impietatis oderunt. De quibus hominibus/& de quo populo/possent non incōuenienter intelligi/non solum ea: quæ apertius de ipsis in hoc Psalmo legim⁹ uerum etiam illa/quæ proprie de ipso Iuda dicuntur: sicut est qd̄ commemoraui. Fiant dies eius pauci/& episcopatum eius accipiat alter &c. Ambrosi. Ex his autem uerbis tuis tria colligo manifeste ac pœnitus irrefragabiliter contra istum. Primum propter similitudinem quam constituis inter Petrum & Iudam. Si eam seruare uelit. Sicut uerum est uerba illa. Fiant dies eius pauci/& episcopatum eius &c. Primo ac proprie Iudæ conuenire. Et de Iuda principaliter dici nemo negat: Et probatur primo Actu Apostolo. ex uerbo Petri. Ita uerum est & hæc uerba. Tibi dabo claues regni cœlorum &c. primo ac principaliter dicta esse Petro. Sed ut illustrem recipiant intellectum ad totam Ecclesiam cuius Petrus Typum gessit extenduntur: ne cogeremur dicere effectum uerborum desiisse aut cessasse/cessante Petro. Ita quæ primo/& principaliter de Iuda sunt dicta/etiam ad omnes Iudæ similes extendi par est. Gerente ipso Iuda Typum eorum. Vnde cōsequor ꝙ uerba dicta Petro. Tibi dabo claues regni &c. Ad ecclesiam ideo conueniunt/qui Petrus eius Typum gessit: ideoq; non literali/& primario intellectu. Sed in Typo/& figura extenduntur. Falsum igitur est ꝙ ecclesiæ dicta sint illa uerba: quia longe aliud est esse dicta Petro gerenti Typum Ecclesiæ: aliud esse dicta ecclesiæ: sicut aliud est re uera capere pisces retibus: aliud capere homines Dei uerbo. Et tamen in figura per pisces/homines intelliguntur/& p rete/prædicationis uerbum. Augusti. Vera & aperta loqueris: sed laici sui & uulgus cui imponere studet/non attendunt istas differentias/& mysteria scripturarum. Et cum ego dico quod Petrus gessit Ecclesiæ figuram: putant/ꝙ ego dixerim: uerba illa non fuisse dicta neque conuenisse Petro: cum penitus contrarium

Verba Augu.

Nota p intellectu verborum Augustini.

Claues [illegible] date [illegible] petro [illegible]

Cur Martinus decipiat laicos

dixerim? qa si Petro dicta nõ fuissent:& principaliter ei nõ cõue/nissent: minime gessisset Ecclesiæ personam/cũ clare dixerim/qa primatũ habuit in ecclesia & ĩter discipulos oẽs: ideo uirtute oẽm ecclesiam cõuenienter substinuit. Amb. Hoc erat quod tertio lo/co uolebã dicere cõtra illũ: qa tu uerbis tuis clare primatũ Petro as/signas. Aug. Quid ad hoc dicit? Amb. Dissimulat/q̃si id ad pro/positũ nõ ptineat: ex hoc.n. maxĩe laici sui pturbari possent. Hoc enĩ maxime in tota disputatiõe obseruat/ut pt̃ereat oĩa quæ con/tra se faciant. Aug. Plane incipis hæreticorũ mores nouisse/q non sunt nisi uox inanis/& clamores absoni. Nã multis aliis locis de meis uerbis facile potuisset colligere/ꝙ Petro uere/ & principalit̃ date sunt claues: & per Petrũ in ecclesiã deriuatæ. Et quod Petrus primus fuit/princeps: & caput totius Ecclesiæ. Et ita qlibet succes/sor eius. Amb. Dic nobis loca hæc. Aug. Primũ in lib. de Agone Christiano. c. xvii. dixi. ¶ Hinc Ecclesiæ claues datæ sunt: cũ Pe/tro datæ sunt. Amb: Oportune cõtra istũ & pulchre. Non enĩ di/xisti ꝙ Petro datæ sunt claues/cũ sint datæ Ecclesiæ/aut postq̃ sũt datæ ecclesiæ: ut sic cogeremur intelligere (quod iste ueritatis ho/stis infeliciter dogmatizat) quod p ecclesiã deriuauerũt claues in Petrũ. Sed potius ecõtra, ꝙ ecclesiæ datæ sunt claues/cũ Petro da/tæ sunt: ut contrariũ p̃enitus delirissime eius opĩonis colligeremꝰ. Primum qdem ꝙ Petro datæ sunt a Christo claues: quod ille ne/gat. Secundũ quod hinc/idest per ipsum deriuatæ sunt in ecclesiã: quod etiam negat. Adde reliq̃. Aug. Super Ioã. Sermone. x. dixi. ¶ Cum Dñs dixit Petro. Tibi dabo claues regni cœlorũ. Illud p omibus Apostolis dixit: & hoc/cum oĩbus tanq̃ gerens personam ipsius unitatis accepit. Amb. Ecce quia manifeste dicis. Primo/ꝙ dominus Petro illa uerba dixit. Tibi dabo claues/quod iste tã im/pudenter & constanter negat. Deinde ꝙ pro omnibus Apostolis quod nemo sanus negauit nunq̃. Tertio/ꝙ Petrus a Christo ac/cepit claues: licet cũ oĩbus/tanq̃ gerens personã unitatis. Et hic ne/gat claues a Christo Petro datas: nisi mediãte ecclesia/quia ab ip/sa ecclesia accepit. Sed profer siquid explicitius dixisti propter ca/uillosos huiusmodi homines: qui cuilibet uerbo calumniam me/ditantur. Aug. Vnum locum de multis producam: & hunc eo li/bentius: quo magis aduersario isti/tuo iniquissimo displicebit. Etenim in Sermone: quem de Apostolis Petro & Paulo habui: ita

Dolus Martini peculiaris.

Mores hereticorũ q̃s refert Martinus ad regulam.

Verba Augu.

Rñde Martine.

Rñde Martine.

Rñde Martine.

Rñde Martine.

Petro scriptũ reliq: sicut apud uos legit. ¶O mira potẽtia: & ineffabilis gr̃a Saluatoris. Quis Plebeiũ piscatorẽ Ap̃loꝝ facile crederet Principẽ? & Regibus obsistere. Reges sanctificare. Regibꝰ oĩbus imperare? Amb. Si ego aut alius quicunq; hæc dixisset nunq̃ sine uel suspitione uel accusatiõe adulationis tutus ab illius recedere maledictis potuisset. Veꝝ quia tu hoc dicis: cui simulat saltem nõ nihil tribuere. Nescio qd r̃nsurus sit. Expectabo: Tu sequere/si quid aliud restat. Aug. Melius est/ut quid fecerim potiꝰ q̃ quid dixerim ad Petri Sedem honorandã atq; cõfirmandã adducam: & quid/quantũue/Rom̃. Pont. q̃si Petri successori detulerim. Id enĩ satis sup q; ex nostris/quæ apud uos sunt Epistolis/licet colligere. Amb. Oportunũ loqueris Augustine: nã hic idẽ hõ asserit/m̃ltas uos Ep̃os Affricanos/Synodos cõgregasse: & sine Rom̃. Põt. authoritate statuisse/quæ placuerũt. Aug. Epistolæ ip̃æ meæ testimonio sunt ueritati. Amb. Immo illas ip̃sas ep̃las pro se affert. Augu. Scilicet more hæreticoꝝ q in turbarũ & plebis imperitia sola cõfidũt. Nã quid maius q̃ q; in proposito nos citat ꝑ blasphemia cõtra Petrũ? q tñ illud planissime oẽs curauimus ita Petrũ extollere ita clare de eius primatu loqui: ne unq̃ talis blasphemia in Dei ecclesiã introduci posset. Sed lege Epistolas meas: uel q̃ ad Innocẽ. Pont. Datæ sunt. Amb. Tace. Nõ enĩ hic locus ut eas proferã/contra nouũ hoĩs & admirabile mendaciũ. Producã post/cũ sp̃aliter sup hoc aget. Aug. Dimitte ergo me. Nam in hũc solã unicã meã s̃niam quã in lib. x. De Trini. scriptã reliqui/uolo tibi cõmemorare. Noui. n. satis superq; hoiem cui penitus cõuenire eã nemo prudens negare põt. Amb. Dic igit illã. Augu. Sic ego aduersus huic stulto similes locutus sum. Cõtra rõnem nemo sobrius: cõtra scripturã nemo christianus/cõtra ecclesiã nemo pacificus. Amb. Gratias tibi Augustine: gr̃as tibi. Nihil. n. cõuenientius poteras mihi aduersus istius hoĩs ingeniũ puerissimũ cõmemorare. Qui & rõnem oppugnat: & scripturã puertit: & eccl̃iã perturbare nõ cessat. Vale. Nã alias in opere nouo quod meditor/pro summi potestate Pontificis: & authoritate & priuilegiis: quæ uariis locis ꝑ sede hac immobilissima & firmissima scripsisti locupletius/afferre curabo. Hæc enĩ satis superq;: contra hominem adeo imperitum. Sed uoca mihi Chrisostomũ: nam & illum (adeo impudens est) audet pro sua opinione adducere. Aug. Ecce adest. Chrisost. Tace. Scio

Verba Augu. Iugulantia Martinum.

R̃nde Martie.

Mos hæreticorum.

Audin Martie Augustinum.

Cõt Ap̃iarũ ... [handwritten marginal note, partly illegible]

quid uelis, Amb, Scio ego te scire. Quid eni nescire uos putem q̄ speculum totius scientiæ iugiter & beatissime contēplamini? Chrisost, Sed quid opus testimoniis meis? Cum ille legerit/& plenissime agnouerit/& ueritatem cōpererit, Quis eni aut sæpius aut clarius pro Petri primatu locutus est unq̄? Nam quot locis id exp̄ssi quod uere/uere solꝰ Petrus respondit? Soli Petro dictum est, Tu es Petrus &c.? Et tandem ꝙ ei demandata cura est omnium ouiū omnium agnorum? Ambr, Immo hic homo audet dicere te dixisse Petrum fuisse os Apostolorum, Chrisost, Quid tum? Ambro, Per hoc colligit/ꝙ non sibi dictum est, Tu es petrus &c, neq; ipse dixit, Tu es Christus &c, Chrisost, Ridicula narras, quasi uero ēē os Apostolorum: petri potius deroget principatui q̄ arguat illum Vnde enim id colligit ex ui uerborum? Ambro, Quia esse os Apostolorum existimat idem ēe: quod loqui uice illorum, Chrisosto, Scilicet quasi instrumentum eorum: ut digniores ac meliores petro cæteros fecisse me/his uerbis affirmet: ꝙ eo tanq̄ ministro utātur & inferiori, Et quod ego in summam Petri laudem scripsi: ad indignitatem trahat. Ambro, Ita sæpe facit Petrum cæteris minorem, Chrisosto, Sed audi tu me: sicut uere dici pōt/ꝙ Rex est uox siue os totius populi/atq; regni: quia illius sententia spectatur/loco sententiæ totius populi: ita a me appellatus est petrus os Apostolorum: non quasi nudus minister: sed quasi primus Magister, & iam Domini sentētia/factus Domini Vicarius: quod poterat ex uerborum clarissima circumstantia facile intelligere, Cum eū totius collegii uerticem & milies Apostolorum principem: & eorum Prælatum/atq; præsidentem totius etiam orbis appellauerim, Quid enim ad hæc quæ circunstabant respondet? Ambrosi, Mussitat/& dissimulat hæc/ut multa alia, Solum enim hoc ait ad literam, ¶ Chrisostomus autem/& si hunc locum in Petri laudem trahat/dicens eum caput/& pastorem constitutum Ecclesiæ futuræ: & toti orbi Præpositum, Tamen & ipse uocat eum os Apostolorum/ꝙ uice omnium responderit dicens, Petrus omnium Apostolorum os, Vertex consortii totius: cum omnes interrogati essent: ipse solus respondet, Chrisostomus, Nolo ego alia mea uerba contra hominem producere q̄ quæ ab ipso sunt producta, An non ergo ex uerbis his concluditur quod Petrus ipse solus

Cur ergo pugnas contra agnitā ueritatem Martine?

Ut recte cludis imperitia Martini.

Verba Marti.

rñdet? Cũ explicite dicam. Ipse solus rñdet. Amb. Sed ipse p cõtra rium: stati postq̃ dixisti. Ipse solus rñdet ita ad lrãm cõcludit: Ergo nõ ad solũ Petrũ iste locus ptinet: nã & passim ipse manifeste ait/ꝙ nõ solus Petrus rñdet. Chrisost. Igit apud illũ solus Petrus non est/solus Petrus. Amb. Sed ipse nõ concludit hoc ex illis uerbis quæ dixisti. Solus Petrus rñdet. Sed ex eo ꝙ tu ais: eum fuisse os Apostolorum. Chrisost Sed illa quæ dixi. Solus Petrus rñdet. Quõ interptatur? Amb. Nõ curauit exponere. Chrisost. Quõ ẽt illa quibus dixi: illũ caput & uerticẽ collegii & Pastorẽ ecclesiæ futuræ cõstitutũ & toti orbi Præpositũ? Ambro. Dimittit penitus: & ut dixi solũ in hoc fundat ꝙ quãuis ea dixeris: tñ dixisti simul os esse eum Apostoloꝝ. Chrisost. Scio qd uoluerit dicere. Bonus iste Magister ac Censor/ꝙ & si illa dixerim in Petri laudẽ: feci tñ ut eum laudarem. s. in abundantiã & supra ueritatem ut ipse solet. At cum uolui uera loqui coactus sum dicere ꝙ erat os Apostolorum. Et existimauit inique ꝙ fuerim sibi similis/qñ suos quos perniciose decipit Principes in adulatiõibus laudat. Amb. Totus peruersus est hõ: & facile spero cognoscẽt eũ tandẽ Principes etiã illi qbus blandit iniqssimã/atq; impiissimã causam suscepisse defendendã aduersus petrũ. Immo ipm Christũ: ꝓ Christi Dñm. Chrisost. Hoc certe scias: infelicẽ exitũ habiturã rem in eius caput durissimũ: & qui eũ sequunt. Amb. Atq æneũ se caput habere: & nasum ferreũ/agnoscit & profitet. Chris. Potens est Deus cõterere & hũc & illud. Sed tu uale/ego noua ꝓducere nolo: melius est ut ĩ his solis q̃ ipse pro se adduxit cõfundat. Cũ. n. facile uiderint homines. si loca illa quæ diligẽter expiscat ad blasphemiã suã cõfirmandã: cõtra illã stant euidẽtissime/& funditus eã euertũt pfacile de aliis coniectabũt: quæ ipse subdole magis atq; cõsulto pterit Amb. Recte cõsulis: nam & opere nouo oẽm ego sublimissimam Papæ ptãtem spero Deo uolente ita ab oim/atq; oibus ĩpietatib9 uindicare: ut non sim relicturus nisi euidens malignandi consiliũ aduersus illã. Hactenus igit Chrisostome. Ora interim ꝓ me ut illud facile impetrẽ apd Dñm IESVM: & matrẽ ei9: MARIAM quod pro ueritate desidero. Chrisost. Satis est. Quere/Pete/Pulsa & dabitur tibi longe supra merita tua. Ambro. Sed unum uelim/gloriosissime Doctor qui mihi pro zelo & aureo Sermone tuo: semper uel a puero (ut scis) placuisti: ut omnes sancti qui in cœlo sunt

Quis non mire tur tantam stupiditatem?

Dolus Marti.

Aperi aures & nota Martine.

Aperi aures Martine.

Audi eque lector.

sunt aliqd quasi Symbolũ cõficientes. De primatu Petri afferrẽt ad cõfutandas oẽs eiusmõi bestias. Chriso. An tanti est unus hõ tã indoctus tãq; late ac manifeste puersus: ut totũ sit ẽt cœlũ cõmoturus? Amb. Vere nõ tãti ille est. Sed ab imperita turba metuẽdum est mille causis/ut nouisti. Igit̃ placeret mihi tale Symbolũ. Chriso. Satius est expectare ꝑgressum rei: ut siq magis moueant̃ tũc paratus sis: & imprudẽtes/offendas eos. Ambr. Vti iubes. At saltẽ pauca liceat a Gregorio & Ambrosio Doct. sacratissimis ꝑ eadẽ sñia accipere: si forsan q̃tuor Latini ab oĩ recepti semp Ecclesia doctores/aliqd præ Martino põderare: ẽt corã suis laicis ualeant. Chriso. En Gregorius ad te. Amb. O Gregori uere magne/ qa tu paruũ te fecisti. Dic & tu nobis ꝑ Petro aliqd. Gregor. Ad hoc ueni ut dicerẽ: qa iste subdolus & malignus: audet ẽt & in maiorib9 mẽdaciis meã aduersus Petrũ authoritatẽ ꝑducere: & qđ stultius est. Abutit̃ humilitate mea: qa. n. me Seruũ seruoꝝ Dei appellaui uirtute humilitatis: ob istã grãm maiores titulos a summis auferre Põtificibus conat̃: ne sanctis & sũmi & beatissimi recte dicant̃. Amb. Veꝝ hoc est: qđ ais/& summæ ridiculũ. Sed tñ quod ad inceptũ spectat: dic aliqd ad rem ꝓpositã de Petro. Greg. Libẽter locũ unũ de multis dũtaxat afferã: qm̃ uidit illũ iste malignus & subdole ac de idustria subticuit: ut patebit in ꝓcessu uр̃o. Siqdẽ & ipse illũ pro se ꝑducit: q̃tenus pro se facere primo aspectu uidebat̃. At q̃ ibi stabant patẽtissime aduersus se/nõ ꝑduxit. Ambro. Abũde nouimus Gregori dolũ istũ uiro huic peculiarẽ. Sed tandem uerba tua profer: q̃ ad hũc locũ ptineant. Greg. Sic ad literã in Epistola mea ad Mauritiũ Imparorẽ legit̃ lib. 4. Epistolaꝝ mearũ. ¶ Cũctis Euangeliũ sciẽtibus liquet/ꝙ uoce Dñica scõ & oĩm apl'oꝝ Petro Principi Apl'o/totius eccl'iæ cura commissa est. Ipsi qppe dr̃. Petre amas me: Pasce oues meas. Ipsi dicit̃. Ecce Sathanas: expetiit cribrare uos sicut triticũ. Et ego pro te rogaui Petre ut nõ deficiat fides tua. Et tu aliqñ cõuersus confirma fratres tuos. Ipsi dr̃: Tu es Petrus/& sup hãc petrã ædificabo eccl'iã meã. Et portæ inferi nõ ꝑualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorũ. Et quodcũq; ligaueris sup terrã erit ligatũ & in cœlis: & quodcũq; solueris sup terrã erit solutum & in cœlis. Ecce claues regni cœlestis accepit. Ptãs ei ligandi & soluendi tribuit̃. Cura ei totius Ecclesiæ & Pricipatus cõmittit̃. Hæc uerba mea. quid

verb. greg.

Ergo Martin9 nescit euãgeliũ aut Gregorius peccat.

Ipsi dicit̃ Martine.

Ipi df Martie

Ipi df Martie

tibi uidetr? Amb. Immo uero qd uideatr Martino/potiꝰ roga: nã ipe oia p cõtrariũ:& ꝙ nõ Petro dicta sunt uerba illa: & ꝙ nunq̃ uniuersalis ei cura totius ecclĩæ cõmissa est. Et frigidos insup ac maledictos appellat caõnes/& Põtifices:& decreta q̃ talia dicũt. Greg. Veꝶ est igitr Opt. Deus ꝙ maledicũt illi/& tu bñdicis. Am. O aurea uerba cõtra istas bestias. Satis mihi supq; est abs te. Hoc supest ora ꝓ me aĩa sctissima & acceptissĩa Deo:& memẽto charitatis tuæ cui/uel Ethnicꝰ ille Impator ualde mltm debet. Sed nũ ne & Ambrosius hẽat mihi aliqd ꝓ Petro dicere:qđ ad istũ locũ ptineat? Diuꝰ Am. Putas me nolle eẽ i tali Symbolo? q ĩ Petri honorẽ de Ro. Ecclĩa cũ uobiscũ in terris agerẽ merito/& ex debito ita locutus sũ. in lib. de sacramẽ. c. 1. ❡ In oĩbus seq cupio Ro. Ecclĩã. Ita & nũc cũ illis ẽe uolo q Ro. Ecclĩã defendãt. Nam uerba Chrĩ uere dicta fuisse Petro q ambigat/non nisi stultissimus esse põt. Amb. Dic ergo si qd in tuis libris ꝓ hoc religsti scriptũ. Diuꝰ Amb. Ego in sermõe meo apud uos/nu. 47. Sic in laudẽ Petri scripsi. ❡ Petrus tanq̃ bonꝰ Pastor tuendũ gregẽ accepit:ut q sibi ante ĩfirmus fuerat fieret oĩbus firmamentũ:& q ipe interrogatiõis tentatiõe nutauerat:cæteros fidei stabilitate firmaret. Deniq; pro soliditate deuotiõis. Ecclĩaꝶ petra dr. Sicut ait Dñs. Tu es Petrus & sup hãc petrã ædificabo ecclĩã meã. Petra. n. dr eo/ꝙ primus in natiõibus fidei fundamẽta posuerit:& tanq̃ saxũ ĩmobile totius opis Chrĩani cõpagẽ/moleq; cõtineat. Petra ergo ꝓ deuotione Petrꝰ dr:& petra ꝓ uirtute dñs nũcupatr. Sicut ait Apl's. Petra ãt erat Chrs. Recte cõsortiũ meretr nois/q consortiũ meretr & opis. Amb. Satis mihi est. O sctissime Ambrosi/& mellitissie. Ago gratias ꝓ his uerbis qbꝰ hoiem in plerisq; cõfundã paulopost. Nõ. n est pene uerbũ qđ statuere cõtra illũ nõ ualeã. Sed unus dũtaxat mihi de Sctis deest/quẽ maxĩe uelim:qm & aduersarius eũ iterdũ nec sine laude ꝓducere uidetr. Opus aũt mihi est ac uti industria: ut eos cõtra illũ authorẽ exgrã/quod idẽ recusare nõ uideatr. Diuꝰ Amb. Scio quẽ tu uelis atq; oportũe. Nec. n. poteras hoiem ferme magis oportunũ ꝓ cã ista contra totã huius pestiferi hois doctrinã. Amb. Quẽ putas uelle me dicere? Diuꝰ Amb. Bernardũ. Am. Facile diuinasti. Procedat obsecro igr & ille:& aliqd afferat. Bern. Immo multũ afferre uolo:hæc ego in sermõe meo in uigilia Apostoloꝶ Petri & Pauli. De utroq; apl'o eos inuicẽ cõferendo ad uer

Cur Petrus Petra. Cur Christus Petra.

Verba Ambr.

bũ locutus sum. ¶ Quid illis potẽtius dũ fuerũt in terris? quorũ alteri tradunt claues regni cœlorũ: alteri magisteriũ gentiũ. Ambr. O q̃ recte ex his. n uerbis sane colligit quod nõ Paulo nõ cuiq̃ Apl'orũ traditæ claues sunt: sed soli Petro. Quod hoc aperto marte impugnat: & oẽs in hoc apl'os æq̃les facit. Sed dic aliqd latius & aptius si habeas. Bern. Audi. Etenĩ nõ iam de Petro loqui uolo: sed (qđ magis aduersariũ tuũ urgeat) de Petri successore: ne putẽt laici sui & imperiti quos ille decipit: non conuenire ea cuilibet successori (etsi malo imo & pessimo) quæ Petro rõne officii a Christo tributa sunt. Ita ergo ad Eugeniũ Papam scripsi lib. z. de consideratione. ¶ Age indagemus adhuc diligentius quis sis/ quã geras uidelicet pro tpe personã in ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos Magnus. Summus Pontifex: Tu princeps epõrũ: tu hæres Apl'orũ: tu primatu Abel: Gubernatu Noe: Patriarchatu Abrahã: ordine Melchisedech: dignitate Aaron: authoritate Moyses: iudicatu Samuel: potestate Petrus: untione Christus. Tu es cui claues traditæ: cui oues creditæ sunt. Sunt quidem & alii cœli Ianitores & gregum pastores. Sed tu tanto gloriosius: q̃to & differẽtius utrunq; præ cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges: singuli singulos. Tibi uniuersi crediti: uni unus. Nec modo ouium: sed & pastorum. Tu unus omnium pastor. Vnde id pbem queris? ex uerbo Domini. Cui enĩ non dico epõrũ/ sed etiã Apostolorũ. sic absolute & indiscrete totæ cõmissæ sunt oues? Si me amas: Pasce oues meas. Quas? Illius uel illius populos ciuitatis: aut regiõis? aut certi regni? Oues meas inquit. Cui non planum est nõ designasse aliquas: sed assignasse omnes? Nihil excipitur ubi distinguitur nihil Et forte nõ p̃sentes erant cæteri condiscipuli/ ut committens uni/ unitatem cæteris cõmendaret in uno grege & uno Pastore. Inde ẽ quod alii singuli singulas sortiti sunt plebes scientes sacramentũ. Deniq; Iacobus qui uidebatur columna ecclesiæ/ una cõtentus est hierosolyma. Petro uniuersitatem cedens. Porro cedente dñi fratre: qs se alter [illegible] erat Petri p̃rogatiuæ? Ergo iuxta Canones tuos: alii in partẽ sollicitudinis. Tu in plenitudinẽ ptãtis uocatus es. Aliorũ ptãs certis artat limitibus: tua extendit & in ipsos q ptãtem acceperunt. Nonne/ si causa extiterit tu epo cœlũ claudere: tu ipm ab epatu deponere: ẽt & tradere Sathanæ potes? Stat ergo incõcussũ priuilegiũ tuũ tibi tam in datis clauibus q̃ in ouibus cõmendatis.

Verba Bern.

Verba Bern. totã Martini doctrinam confundentia.

Sacerdos Magnus. Sũmus P. õt. Princeps epõrũ Heres aplorũ.

Nota Martine ex verbo Dñi nõ iure humão vt inquis.

Oẽs oues Petro assignate nõ aliq̃ Martine.

Prerogatiua priuilegiũ cedit Petro Iacobus frater Dñi.

Accipe aliud: qđ nihilominꝰ ꝓrogatiuā confirmat tibi. Discipuli nauigabāt: & Dñs appebat in littore: quodqꝫ iocūdiꝰ erat in corpore rediuiuo. Sciens Petrus qa Dñs est/in mare se misit: & sic uenit ad ipsum aliis nauigio ꝑuenietibꝰ. Quid istud? Nēpe signū singularis Pōtificii Petri: p quod nō nauē unā ut cæteri/ qsqꝫ suam: sed sæculū ipm suscepit gubernandū. Mare. n. sæculū est. Naues ecclesiæ. Inde est qꝫ altera uice instar dñi gradiēs sup aqs/unicum se Chrī Vicariū designauit: q nō uni pplo sed cūctis pesse deberet. Sigdē aq multæ ppli multi. Itaqꝫ cū qsqꝫ cæteroꝝ hēat suam: tibi una cōmissa est grādissima nauis. Facta ex oībus: ipa uniuersalis ecclesia toto orbe diffusa. Hæc ego ad Eugeniū. Amb. O factum optime atqꝫ oportunissime: & eo magis quo iste uidet te ꝓbare & laudare: & in ope pserti m hoc tuo/quod de cōsideratione uere cōsideratissime ad Eugeniū scripsisti. Et tñ sicut passim apparebit: hæc sola uerba tua oīa eius (pene dixerim) uerba ad lrām cōsutant: qsi ad hoc data opa composita & mihi cœlitus emissa. Bern. Tu illas nūc utere aduersū istū uirū pessimū ut lubet. Nos aūt reuertamur q æternis fruimur gaudiis. Tu pge & labora ꝓ ueritate. Amb. Vtinā dignꝰ aliqn sim. Vos igit æternū gaudere in uisiōe illa btissima & orate iugiter pro peccatore. Ego aūt iā paucis agā nūc cū Martino ꝓpter hæc uerba tua aurea Bernarde. Age Martine. Ad te me nūc uerto: & de re loquor idubitata/nō propter te: q nō es dignus ut aliqs hoīm rñdeat tā iopinabilibꝰ & inauditis isaniis tuis: Ecce. n. Bernardus ait. Papā ēt Magnū sacerdotem & summū Pont. & cætera q̄ mō enarrata. Tu uero: qa uix parte hoꝝ dixit Isidorus: ut mox patebit: ppea canē appellasti. Vt ita penes te ēt Bernardus canis sit. Bernardus ait. Papā principē epoꝝ. Tu Martinus æquas oībus illū epis immo & sacerdotibus: ut patebit. Bernardus ait. Tam Petro/q̄ petri successori traditas ēt claues: & tu negas: & ecclīæ traditas potius dicis/Petrū & successorē & quēlibet aliū excludēs. Nisi qꝫ postea ipsi (inquis) ab ecclīa accipiunt. ut patebit. Bernardus ait. Creditas esse oēs oues: imo oēs ouium Pastores Ro. Pont. Et tu in Blasphemia horrēda nihil aliud facis nisi qꝫ negas: & excipis semper Græcos & Affricanos & Asianos. Bernardus asserit hæc ex uerbo dñi. Et tu dicis: qꝫ Primatus Ro. Ecclīæ (q̄cūqꝫ sit) nō fuit de iure diuino sed humāo a Cōstantino illi. Bernardus dicit. qꝫ hoc probat p illa uerba, Pasce oues meas

Apoca. 17.

Nota lector qđ differat tota martini & bernardi doctrina.

uā Rom. de Primatu [illegible]

Et tu audacter contra. Bernardus p illa uerba, Oues meas, intelligit oēs oues: dicēs ꝙ nihil excipit ubi nihil distinguit: sicut & alii intelligūt. Et tu clamas ꝙ ibi p oues meas itelligunt tm̄ oues circūcisionis. Bernardus uult unū gregē & unū pastorem & cōmendat unitatē uerbo dn̄i cōmendatā. Et tu scindēs & destruēs q̄tū potes qđ dn̄s & Bernardus cōmendat / schismata & scissuras excitas: q̄ a Diabolo cōmendantur: factoq; & suasu diaboli inuētæ sunt. Bernardus submittit cæteros apl'os Petro / ēt Iacobū fratrem dn̄i q uidebat̄ colūna eccl'iæ. Et tu mō æquas illo Petro / mō etiā maiores facis, ut patebit. Bernard9 appellat Priuilegiū Petri & ꝓrogatiuā Petri i illis uerbis a dn̄o cōstitutā. Et tu: qa Nicola9 fillẽ priuilegiū appellauit: impiū uocasti & puertentē uerba Chr̄i. Ergo & Bernar. ipius & chr̄i uerba puertēs. Bernardus approbat decreta qbus plenitudo ptātis Papæ declarat̄: & alios ep̄os uocatos in partē sollicitudinis asserit. Tu uero decreta talia frigidissīa impiissima & cōtra Euang. iactas, Bern. ait ꝙ Papa ep̄os & indifferēter quēlibet pōt deponere: & cœlū ei claudere. & Sathanæ tradere. Et tu Martinus (qđ longe minus est) negas Papā posse eligere aut cōfirmare ep̄os orientales / asianos / uel affricanos / uel græcos, imo maiorē Blasphemiā nō abhorrens (ut uidebimus) ais / ꝙ ep̄s Achatius Liberiū deposuit, q̄si qlibet ep̄s deponere Papā iure possit, quanq̄ neq; iure neq; facto hoc Achatius: unq̄ fecisse legit̄ (ut suo loco dicemus) p̄sertim in Hieronymo quē tu ꝓfers, Bern. Ro. Pontificē uniuersalē pastorē esse dicit: cui uniuersa eccl'ia ē cōmissa fc̄tā ex oībus pticularibus. Et tu bone uir in effusiōe uerborū semp loquēs dixisti: ꝙ Ro. Pon. nō est uniuersalis ep̄s: decept9 authoritate Gregorii & cōcilii aphricani cuius mentē nō pcepisti & insup ut magis uerba effunderes dixisti: ꝙ nec fuit nec est nec erit unq̄ super græciæ affricæ & asiæ ep̄os. Dixisti nec erit unq̄. Tu Martinus nouus Daniel ꝓpheta falsus ēt de p̄terito: qd ergo de futuro sperandū? Et hæc q̄ Bern. ait (q̄ oīa dicta tua in his tuis dissolutionibus facile ac feliciter confutāt) nō a Bernardo solo dc̄tā: sed pænitus ab oībus sc̄tīs. Sed ideo Bernardū hoc in loco ꝓduco qa (ut dixi) tu eius authoritatē in tuis scriptis ꝓbare uisus mihi es / & hūc specialiter librū de cōsideratione ad Eugeniū cōmendasti: forte qa audisti ꝙ ibi mores curiæ rephendunt̄: & nesciebas ꝙ ibi ēt tota doctrīa tua cōfutabat̄: & ideo oportuit scire & nō sciolum

esse:legere & intelligere & nō negligere. Scrutari scripturas in spū humilitatis & nō supbiæ. Et ideo iam incipis opinor nudatus apparere usq; ad pudēda. Sed patiēs obsecro sit lector: qa passim magis ac magis fiet ut discāt impii nō tā secure Blasphemare cōtra Dñm & Chr̄m dñi. Laus IESV & MARIAE AMEN.

Nota lector & cōprobabis.

¶ Tertia Disputatio contra argumentū quod a laicis suis didicit uel mutuo accepit Martinus: quod his uerbis profert.

IAm illud uide quod & a laicis obseruatū didici (est enim in laicis etiā spūs Christi). Verbū hoc Christi non posse ad solū Petrum dictū intelligi/quia Christus nō solū Petrum sed omēs Aplos requisiuit dicens. Vos autē quē me esse dicitis? Non dicit /tu Petre quē me esse dicis? nisi ergo per Petrum oēs discipuli rn̄dissent: certe discipuli non fuissent/nec Magistrum audissent/nec satisfecissent interrogāti/quod est impium de Apostolis sentire.

Quid agis Martine? quid agis? iam ne egere incipit laicorꝫ patrocinio tua hæc doctrina tā remota tā abscōdita ab oculis nostris? Nam qūo ad testimoniū laicorū declinas tu tantus Theologus? Sed age uideamus iā: si in tuis laicis istis sit spūs dñi an spūs tuus potius: aut si tam beatos oculos habuerūt: ut ea uiderint: q̄ sancti Dei hoīes nō uiderūt. Plures enī egregias cōsequentias ex eorꝫ dictis licet colligere. Primū est qa Chr̄s oēs requisiuit Aplos dicēs. Vos aūt quē me esse dicitis? ideo etiā sequentia. Tu es Petrus ad oēs pertinēt. ¶ Sed ut incipias nūc iam in hoc argumēto tecum & cū laicis istis tuis pugnare. Proba nobis quod Christus omēs Aplos requisiuit & nō Petrū solū: unde hoc habes? qppe manifestū est inqs: qa Chr̄s nō dicit. Tu Petre quē me esse dicis? Sed ita Vos āt quē me eē dicitis? Si igit̄ ualet hæc rō: iā nobis cōstat qđ si dixisset. Tu Petre &c. Solū Petrū rogasset: sed qa dixit. Vos āt &c Omēs rogat. An nō ex hoc planissime nobis cōstat? q; qñ inferius dicit. Beat9 es Simō Bariona: nō ad oēs loquit̄ qa nō dixit. Beati uos &c. Sed solū: Beatus tu Simon Bariona. Alii enī nō erant Simon Bariona: & ideo ad Simonē Barionā dirigit Sermonem. Si uerū est igit̄ quod ais pro te: quod si superius dixisset. Tu Petre

Martinus contra Martinum

quẽ me esse dicis? Solũ Petrũ interrogasset: qa dixisset, Tu Petre, Quare hoc in loco nõ sit uerũ pro nobis? cũ dicit Beatus es Simõ Bariona: ꝙ dicit ad Solũ Simonẽ Barionã? & quare cum subdit, Et ego dico tibi, Non illi dicit? & cũ itẽ sequit, Tu es Petrus: nõ so lum petrũ intelligit? & cũ ẽt sequit, Tibi dabo claues regni cœloꝝ Intelligis pro tibi: ꝙ dicat oĩbus? in ista noua grãmatica, Tibi: id est oĩbus dabo? & ita totũ textũ corrumpis. Si enĩ (ut tu fateris) si superius dixisset, Tu petre: omĩo solũ petrũ ꝑpter uim solam uerboꝝ intellexisses, Cur nõ & modo, Tu es petrus: intelligitur solus petrus? cũ eadẽ uis sit uerboꝝ? An nõ est hoc uere lacerare scripturas? & ad suũ sensum inuitas ac uiolentissime traducere? cũ in eadem penitus uoce: manifestissima uiolentia: modo hoc: modo alterum & cõtrariũ audire uelis? Sed quæ tandẽ rogo cõsequentia est ista? qua figura constat? Oẽs discipuli fuerunt interrogati: ergo oĩbus fuit dictũ, Tu es petrus. Quasi uero Dñs rñderit ad interrogationẽ suã: ac nõ potius ad rñsionẽ quã solus Petrus fecit. Comparent igit dicta q̃ tu affers & q̃ nos ꝓbamus: & iudicẽt uel ipsi ildem laici tui. Tu dicis: uerbũ Christi. Tu es petrus &c. Non posse ad solũ petrũ intelligi: qa non solus petrus: sed oẽs pariter sunt interrogati. Nos dicimus. Verbũ hoc idẽ Christi. Tu es petrus &c Nõ põt sane intelligi nisi ad petrũ solũ: qa non Dñi interrogatio meruit huius tam beatæ replicatiõis bñficiũ: sed rñsio. Responsioni enĩ danda erat merces & cõfessioni fidei: & nõ interrogationi & quia in rñsione oĩbus p̃ualuit Petrus (ut patet ad sensum nõ solum laicoꝝ sed & pecudũ: & ꝑpterea in hoc oẽs sctĩ expositores eũ laudãt: qa primus rñdit: nõ qa primus tũc iam in Ap̃latu quouis mõ: Sed qa primus in feruore: alioꝝ rñsum p̃occupauit) Ideo Chrĩ uerbũ ad solũ petrũ ꝑtinet tanquã caput ut diximꝰ, Neq̃ qc q̃ obstat: ꝙ interrogati sũt oẽs, Nõ enĩ pensanda interrogatio est: cui nõ debet merces (ut diximus). Immo uero & in hoc potius pẽsanda: ut magis p eã declaret petrũ meruisse sibi hãc retributionẽ qa cũ oẽs interrogant: solus tñ in p̃clarissĩo cõfessionis rñso oẽs alios anteuertit ac superauit. ₡ Secunda cõsequentia est. Cæteri discipuli non responderunt: ergo peccarunt: ergo desierunt esse discipuli, O tenellam conscientiam Martini & laicorum suorum, Deglutientem Camelum & excolantem culicem. An rogo amittitur dicipulatus tam facile quia interrogati: uel timore ac reueren-

Prima cõseq̃n tia Martini.

Comparatio dictoꝝ Martini & authoris.

Scd̃a cõsequentia Martini

Cõscia martini

tia coram tanto Domino: uel præuenti a feruore illo tanto Petri: aut quauis alia causa bona: & forsitan Dei nutu responsionem suspenderunt? quid si etiam aliquantulam eorum frigiditatem confiteret? de quo sæpe alias sunt tanq̄ modicæ fidei increpati: etiam ipse petrus? an rogo dignos facis apud tam clementem Dominū continuo amittere discipulatum? an desiit esse discipulus Petrus paulopost cum Magistro etiam aduersatur? An non dixi q̄ tu facis nobis nimis durum Deum nostrum? & cogitationes tuas impatientiæ & excandescentiæ plenas: putas esse cogitationes Dei? Quomodo ergo scrutaris scripturas: in quibus te tantum facis? Præterea an non tu iniquus es? qui quando tibi bene cedit. Apostolos etiam ambitionis crimine accusas. Nunc uero q̄ Domino non subito respōderent interroganti pro magno ducis peccato. Non est impium de Apl'is sentire eos ambitiosos fuisse authoritate Martini. Et eadem pœnitus authoritate impium est existimare: eos domino interroganti nō rñdisse. Leuiculū.n. pctm̄ est ambitio q̄ ex supbia descendit apud Martinū. Nō rñdere āt: qđ ex timiditate ac reuerētia potuit facile pcessisse. Magnū intollerabile peccatū neq̄ existimandum in Apl'is: licet ēt scriptura p hoc faciat. Hæc Martini doctrina. Præterea nō uides q̄ Dn̄s simpliciter interrogat q̄si tentās illos? neq̄ p hoc iubet ut sibi a singulis rñdeatur? Quid ergo pcti fuit nō rñdere? si uere nō rñderunt Ridiculū autē est dicere q̄ p petrū rñderint. Primo qa adhuc non satisfecissent. Nemo non recte satisfacit cū per se pōt: si per aliū rñdet. Sicut.n. responderūt per se interrogāti de alioꝝ opiniōe dicētes. Alii Ioā. Bap. alii Helyā. alii Hyeremiā: aut unū ex Prophetis: ita potuissēt de sua q̄sq̄ opiniōe dicere. Secūdo. Fortasis ēt: & pbabiliter credi pōt: q̄ post petrū singuli eius confessionē cōfirmauerint: licet Petrus feruētior eā prius ptulisset. Non eni oīa in euāgelio scripta sunt. Tertio. Petrus nō legit singulos interrogasse de sua fide ut sic posset rñdere p illis. Quarto. Nec legim⁹ ab eis mādatū accepisse de sic rñdendo. Præsūpsisset ergo Petrus sibi arrogās aliorū uocē & rñsionē. Adde q̄ & Iuristæ aiūt. Mandatū plerūq̄ cōstituit p absentiā: aut cū supesse nos ipi reb⁹ nr̄is q̄uis cā non possumus: Quid igr̄ oportuit petrū pcuratorē in rñdēdo cōstituere cū eeñt ipsi p̄ntes? Et facili⁹ atq̄ efficaci⁹ de sesu suo rñdere potuissēt sicut alioq̄ sup aliis iterrogati rñderūt? Nō uides q̄ puerilia ista sūt?

Ridicula opio Martini.

Apl'i ... (manuscript note)

Li. de procu.

Quīto quō de eorꝫ fide potuit rn̄dere: de qua nec certus erat: nec esse poterat nisi ꝑ reuelationē: q̄ cū in scripturis nō aperiat̃ teme- re pſumeret. Vltimo nō uides q̄ friuolū est: ꝙ ideo Petrus rn̄de- rit pro Apl'is qa ipsi fuerint interrogati: cū rn̄derit pariter ꝓ oīb9 fidelibus & tota eccl'ia (ut tu ais) q̄ tn̄ īterrogati nō sunt. Recogno- sce ergo tandē ueritatē: ut tot laqueos euites: & plane ꝓcedēt oīa: uidelicet ꝙ in l'ra solus Petrus: & pro se rn̄det: at in mysterio: ꝓ to ta ecclesia tale rn̄sum: a dn̄o acceptatū est: in Petri pſona Typū ꝓ oīb9 fidelibus gerente: & in hūc sensum dr̄ rn̄disse pro oībus.

Quō Petrus ꝓ Apl'is & oīb9 fidelib9 Cbfm sit confessus.

¶ Quarta Disputatio super uerbis eiusdem pro altiore intellectu Euangelii: ubi deprehenditur contrarius sibi: & dissoluitur q̄dam eius consideratio: & retorquetur in illum.

RElinqtur ergo qđ Chr̄s rn̄sum Petri acceptarit non pro solo Petro/ sed pro toto collegio Apl'orꝫ & disci pulorū: alioqn & alios quoqꝫ denuo interrogasset. Ex qui- bus ulterius seqt̃ qđ sicut Chr̄s pſonā rn̄dentis Petri pro oībus acceptat: ita sequēter quoqꝫ nō ad solū Petrū: sed ad oēs in quorū pſona Petrus loqtur/ dicat. Tu es Petrus/ tibi dabo claues &c. Alioq scriptū nō recte intelligitur nisi ꝓce dentia & sequētia recte cōferantur/ atqꝫ ut hoc eo sit certi9 nō soli Petro a Christo aliqd dictū esse/ exponit se ipsum Chr̄s/ cui loquat̃ & cui tradat claues dicens. Beatus es Si- mon Bariona. Caro & sanguis nō reuelauit tibi/ sed Pater meus q est in cœlis. Obsecro qd hic pōt cōtra uel fingi? qd aptius dici? q̄ ꝙ Petrus in hac pſona nō est Petrus/ non est caro & sanguis/ sed est is cui reuelat pr̄/ omīo. Petrus extra hoīem ponit̃/ & iā nō ulla persona per se: sed reuelātis pr̄is auditor, nō Simō Bariona hæc rn̄det: nō caro & sanguis, sed reuelatiōis pr̄næ auditor. Pōt ne hic calumniator ullus uerbū Chr̄i ad Petrū homīem torquere? Quid ergo? is q auditor est paternæ reuelatiōis huic dant̃ claues/ nō Petro nō filio Io. nō carni & sanguini. Quod si ita est: ꝓnū iā se- qtur: qđ nulli priuato hoī datæ sunt claues/ sed soli eccl'iæ:

Vide vt exag- gerat.

q̃a de nullo priuato hoīe certi sumus habeat nec nē reuelati onē Pris. Ecclia āt ipsa est de qua dubitari ñ licet: cū sit cor pus Chri una Caro / eodē spū uiuens quo Christus.

Certū est inquis quod Chrus rñsum Petri: nō pro solo Petro acceptauit: sed pro toto Apostolorum collegio: & ideo sequit̃ qđ sicut Christus psonā rñdentis Petri pro oībus acceptauit: ita consequēter non ad solū petrū: sed ad oēs in quorum psona loquit̃ petrus: dicat. Tu es petrus &c. Sed iterum uide: ut tu ipse te ipsum impugnas. Tu iam fateris ꝙ petrus rñdit: & ꝙ solus rñdit: licet pro omibus rñderit. Et nos etiā tibi concedimus ꝙ pro oībus rñderit eo sensu quē declarauimus. Ergo sequit̃ (inqs) ꝙ Dñs nō dicat petro. Tu es petrus &c. sed oībus. Quæ est hæc sequela? Petrus rñdit pro oībus: ergo Dñs dixit oībus. Immo debuisti dicere: q̃a petrus rñdet pro oībus: ergo Dñs dicit petro pro oībus. Decēs igit̃ & cōgrua ista sequela est. Quia petrus rñdit: & solus rñdit: ideo Dñs petro loquitur: & soli petro loquit̃. Sed q̃a Petrus nō rñdet pro se tantū: sed pro oībus: ex eo quia dñs pro omibus acceptauit rñsum: ideo cōgruenter sequit̃ ut soli petro dñs promittēs: non pro solo petro promittat: sed pro oībus. An nō agnoscis (& si stupidissimus) differentiā inter dissolutionē tuā & resolutionē Thomistæ? inter tuā confusionē: & distinctionē nostrā? poterat deduci ista sequela cōgruentius? Attende etiā ut uel ipsi tui laici percipere ualeant. Dñs interrogat omēs. Solus Petrus præ feruore fidei respōdet. Agnoscit feruorē Dñs. Agnoscit & responsum. Acceptat illud quod a petro processit. Cape recte quæ dico: in persona ipsa petri: etiam pro non respondentibus: & non solum assistentibus: sed quibuscunq; qui in eam fidem aliquando conuenirent: & idonei ad claues accipiendas forent. Bene congruit ergo iam: ut in petrum solum sermonem dirigat: quem solum respondentem audit ut excellentiæ suæ fidei: principatus quoq; excellentiam indulgeret: atq; ita illi principaliter claues traderet sicut principaliter respondit ita etiam cōsequenter pro omnibus traderet sicut pro omnibus illa confessio acceptata fuit: ut & tu fateris. Et ideo congruū fuit: ut ei soli loqueretur quia solus respondit: & ei soli claues traderet & super eum ecclesiam ædificaret: qui respondendo solus tanquā caput oīm ꝓ oībus fuit acceptat⁹: & ideo ei dico: & soli dico: tanq̃

Martinus contra Martinum

Seq̃la Marti.

Compara seq̃lā tuā seq̃le Thomiste Martine.

Notent̃ hec ꝓ intellectu Euāgelii & expositione sanctorum.

Pro Petro & eius primatu.

capitis quia tanquam caput respondet. Feruor fidei facit illum so lum caput in respondendo. Dominus illum solum caput constituit in accipiendo claues. Non tamen ita solum: ut non & in totā Ecclesiam hoc clauium beneficium per illum diffunderetur: cum ut diximus totius Ecclesiæ reliquæ fides in uoce petri fuerit acceptata. Sed dico solum tanq̄ caput. Per Petrum ergo confitetur reliqua ecclesia fidem suam. Per petrum igitur claues accipiat. Petrus a Domino acceptatur ueluti medius in respondendo: acceptetur pariter ut medius a reliqua ecclesia: ut per eum accipiat claues. Et hoc est sacramentum huius loci atq; mysterium: quod qui non acceptauerit merito anathema sit. Vides ne ergo iam ut cōgrue succedunt ista recto iustoq; suo ordine? ut consonat litera? ut facti ueritas sicut ex litera habetur custoditur? ut seruatur mysterium & sacramentum? Agnoscis ne tandem Martine q̄ uero omnia consonant? Non te uro cum ista tam aperte: tam plane: tam perspicue: Thomista ille omnium frigidissimus expono? An forsan oportet quicq̄ fingere (sicut tu ais) ad componenda omnia? Sed age uideamus quid sequitur ex his. Ita enim subdis.

Nota M. artic.

¶ Quinta disputatio: In qua sibi ipsi contrarius probatur: & plures alii eius errores adnotant̄ de suis quæ sequuntur uerbis.

Ecclesia ipsa est Petrus ille auditor reuelatiōis & acceptor clauium/quia hic Symbolum stat firmiter. Credo ecclesiam sanctam cummunionem sanctorum/nō ut nunc aliqui somniant. credo ecclesiam esse Prælatum: uel aliud quod fingunt. Totus mundus confitetur. Credere sā ctam ecclesiam catholicam/aliud nihil esse quam communionem sanctorum: unde etiam antiquitus Articulus ille sanctorum cōmunionem. nō orabatur ut ex Ruffini Symbolo exposito uidere licet. Sed glossa aliqua forte ecclesiā sctām catholicā/exposuit sctōꝝ cōionē: quod successu tpis in textum relatū/nunc sic oratur. Sed o/necessariū & optabilissimū factū propter eos qui ecclesiam hodie quod uis potius uocāt quā sctōꝝ cōmunionem. Hæc Martinus.

¶ Sed non diximus quod ille confingit monstra quæ

uerberet? non diximus quod secum ipse sæpe magis q̃ nobiscum pugnat? mitto quod satis supra dictum est: utrum ad ecclesiam an ad Petrũ referant uerba illa. Tu es Petrus & sup hãc &c. Prio eni q sunt illi Martine qui exponũt in eo loco Symboli. Eccliam: idest platũ? Cur cõfingis hæc? ut. s. chartas impleas p laicis tuis: q chartas numerãt. Quãuis in loco. Eccliã pro ipso Prælato accipere (qa caput Ecclıæ est & uirtute illã cõtinẽt) nõ esse incõueniẽs. Et Chrisostomus laudatissimus scripturæ tractator: facile docet Math. c. xviii. ubi uerba illa. Dic ecclıæ. Ita exponit. i. dic Prælato. In quo q̃si uirtute eẽ ecclıa dr: sicut regnũ in regẽte. Deide cũ hic dicas: Eccliã claues a Dño obtinuisse: & illã unicã de qua loqt Symbolũ idest uniuersalẽ. Quid igit est q̃ cõtrariũ sæpe loqris? ut infra ẽt adnotabimus: his uerbis. ¶ Crede iã hæc ferme fidẽ factura: hãc Math. authoritatẽ: neq; ad Petrũ: neq; ad successorẽ: nec ad unã aliquã ecclıã: sed ad oẽs ecclıas ptinere. ¶ Et paulopost ¶ Quare nõ nisi de ecclesia Chrm esse locutũ clare intelligit: nec de una aliq. Sed de qualibet in q̃libet parte mũdi. ¶ Ecce igr quia mõ uni ecclıæ: & illi uniuersali datas claues dicis: mõ non uni sed oĩbus. Obsecro igit intellige saltẽ te ipm: & cõcorda tecũ: ut sciãt qui te sequũtur qđ nã dogma sint secuturi. Sed nihil miꝝ si uerificas q̃ Aplus de te ac tuis filiibus ita pdicat: nõ intelligẽtes quæ dicunt: neq; de qbus affirmãt. Porro q̃ in Symbolo de tua authoritate cõfundas duo illa q̃ distincte a pluribꝰ Sanctis exponunt: & tanq̃ distincta accipiunt ab uniuersa ecclıa: eo ptextu q̃ Ruffinꝰ illũ uersiculũ pterierit: facis pro solita audacia tua. Sed si dignatus esses uidere beati Thomæ expositionẽ & alioꝝ: imo & Ioã. Gersõ Nõ tã temere cõfudisses fidẽ de ecclıa: & fidẽ de sctõꝝ cõione. Et didicisses lõge aliud ẽe credere sanctoꝝ cõmunionẽ: aliud credere ecclesiã. Sed q sctõꝝ cõmunionẽ impie neges & merita coꝝ q̃ pdesse nobis possint nõ admittas: qd mirũ si ẽt hæc uerba Symboli: qa cõtra testant. Coneris nouo dolo elidere? Sed nõ patit tẽpus oĩa tua uana cõmenta ad filũ discutere. Infinitũ. n. mihi opus & inextricabile negotiũ sumerẽ. Nã q̃ ecclesia sit idẽ semp q̃ sanctoꝝ cõmunio (ut tu inquis totũ mundũ pdicare) falsum est: quia nobis Christus ecclıã sæpe ex bonis simul & malis pdicat constitutã. Quod pluribus Euangelii parabolis latius patet. Et siquid tu in scripturis pfecisses hẽres hoc pro trito: sed ad alia pcedo.

Martinus fingit que improbare possit.

Prelatus p ecclesia est virtute τ ideo noie ecclesie sepe intelligitur.

Martinus contra Martinum

Paulus

Quid p ecclesiã τ sctõꝝ cõionẽ in Symbolo.

Error supinus Martini.

Sexta

¶ Sexta disputatio / in q̃ ubi maxíe toto ope suo decipiat Martin⁹ detegit : & quid p Romanã ecclesiam intelligatur.

SEquitur autẽ / & sup hãc petrã ædificabo ecclesiã meã. Si p hanc petrã intelligimus potestatẽ Papæ / uide qd facimus. Primũ sequitur / ꝙ ecclesia primitiua Apostolorum nõ fuit ecclesia: quia Petrus / ut solidis probẽ argumentis. Anno. XVIII. adhuc fuit Hierosolymis, nec dũ uiderat Romã / quod ex Paulo ad Galathas fit q scribit se post cõuersionẽ sui abiisse primũ in Arabiam. Deinde post annos tres uenisse Hierosolymã uidere Petrum : ac postea post. xiiii. annos ascẽdisse & cõtulisse cum Iacobo Petro & Ioanne euangeliũ præputii. Quis autẽ insaniat quęso ut Orestes? Ecclesiã Hierosolymitanã & catholicã nõ fuisse ecclesiã: qa potestas Romanæ ecclesiæ nõdũ fuit nec forte fides eius? Nõ ergo supra petrã id est potestatẽ Romanę ecclesię sicut decreta quędã exponũt. Sed supra fidem a Petro totius ecclesiæ psona confessam ædificata est. Cum & uniuersalis & catholica ecclesia tanto tempore ante Romanam ecclesiam fuerit.

Obserua lector q̃o toto ope hec eadẽ: et q̃ sine fine iculcat

¶ Vere magn⁹ est labor tot stultitias psequi. Et p̃sertim qa toto opere eadẽ hæc semp inculcat : attamẽ ꝑpter pusillos sumendus mihi est. ¶ Primũ ergo Martine nemo dicit per petrã intelligi potestatẽ Ecclesiæ: Sed per Petrã intelligit Petrũ & quẽlibet eius successorẽ Christi Vicariũ: & Papã: habentẽ tamẽ potestatẽ in uniuersa ecclesia. Deinde proba nobis strenuissime pugnator istã cõsequẽtiã: ꝙ si per petrã intelligam⁹ Papæ potestatẽ sequatꝰ ꝙ primitiua. Sicut uocas: ecclesia Hierosolymitana nõ fuerit ecclesia: propter hoc ꝙ Petrus nõ erat Romæ? Tu credis in ignorãtia tua crassissima : ꝙ Thomistæ arbitrẽtur nõ fuisse eũ Papã: neq̃ habuisse Papæ potestatem : anteq̃ esset Romæ: Et ita ab ipsa Roma ꝓcedere hanc potestatẽ : & nõ econtra ipsam Romam seu ecclesiã ab ista potius potestate: & in ipsa fundatã. Error hic est supinissimus: crassissimus: & carnalẽ habẽs intelligẽtiam. Et

Deceptõ cautilosa Martini.

Error Martini in quo toto opere peccat.

Quis ordo et jurisdictio Romana ecclesiae ... pontificis illius ... vide ...

ideo nõ miror laicos illos tuos decipi: q̃ p Romanã ecclesiã illã inuiolabilẽ nõ periturã (ut eos doces) intelligũt forte ciuitatẽ: & Roma, hoĩes, & mœnia: & nõ potius Papã ipsum Romæ p̃sidẽ: atq; uniuersã regẽtẽ Ecclesiã: ut supra declarauim9. Tertio ais: qs aũt ita ĩsaniat q̃so ut Orestes? Ecclesiã Hierosolym. & catholicã nõ fuisse ecclesiã? Videris igit̃ cõsentire nũc (nisi & aliter exposueris) q̃ Hierosolymitana tũc cũ Petrus ibi erat: erat catholica Ecclesia & sic uniuersalis: qa idẽ ẽ catholica qđ uniuersalis: qđ sic cõcedas. Tũc sic arguo (ut ĩtelligas & tua cõmẽta & ueritatẽ ipsã stare aduersus te ipsũ) Si Hierosolymitana ecclesia erat uniuersalis: & nũc Hierosolymitana nõ est: uel sequit̃ ɓm tuũ ĩtellectũ q̃ uniuersalis ecclesia nõ sit ulterius: qa Hierosolymitana ulteri9 nõ est: qđ impiũ ẽ dicere: & cõtra uerbũ Chri: uel q̃ Hierosolymitana eccl'ia illa/ etiã nũc sit: qđ uerissimũ ẽ ĩ hũc uerissimũ & acceptissimũ sensũ. Illa ecclesia uniuersalis: uel poti9 q̃ locũ & uirtutẽ uniuersalis habeat: q̃ tũc dicebat̃ Hierosolymitana quia erat Hierosolymis: illa eadẽ nũc est: Sed est Romæ: & mutatiõe nois nõ est mutata ipsa. Nã tũc sedẽte Petro ante Iacobũ Hierosolymis dicebat̃ Hierosolymitana. Deinde sedẽte Anthiochiæ: illa eadẽ penitus mutata est noĩe solũ in Antiochenã: & sic dicta maxĩe fuisset Antiochena: Si Petrus & successores ibi mansissẽt. Porro postq̃ Romæ sedit usq; huc: ipse & ei9 successores: ipsa eadẽ penitus ecclesia dicta ẽ Romana: ita ut nõ mirer q̃ noĩm hæc mutatio te ĩ his ualde idiotã/ & laicos illos facile cõturbet. Sʒ nõ sic est: ut nomĩs mutatiõe mutet̃ res: & p hoc possumus dicere q̃ Romana Ecclesia etiã tũc erat: In hũc sensũ: q̃ illa ecclesia q̃ nũc Romana dicit̃: per Romanã intelligẽdo catholicã: ut intelligimus & sancti intellexerũt: & in cõcilio economico declaratũ est: uel per Romanã primariã Ecclesiã: & q̃ uice uniuersalis est (nomina eñ ad placitũ nobis seruiunt: ut ait Philosophus: & certũ est) erat etiã tũc ante cũ Petrus Romæ esset: quod uerissimũ est: & qa cũ Theologo mihi res est. Bonũ erit opinor afferre simile exemplũ de scriptur[a]: licet facile nõ sit intellecturus. Ex euãgelio ergo habet̃ q̃ Christus erat anteq̃ Abraham esset. Quomõ erat Martine cũ non sumpsisset carnẽ: neq; diceret̃ Christus? quoniã ad hoc q̃ Christus recte dici posset humanitas erat necessaria: in hũc igit̃ sensum dicit̃. Christus erat anteq̃ Abraham esset, i. ille

Quid p' Rom. Ecclesiã intelligat. Ex eius ignorantia oleũ & operã reddidit Martinus.

filius Dei: qui tunc loquebat̃ & dicebatur Christus: erat anteq̃ Abraham esset: licet tunc Christus nõ diceretur, Ita & Romana ecclesia / erat ãteq̃ Petrus Romæ esset: quia uniuersalis & primaria Ecclesia erat licet nõ diceret̃ Romana Ecclesia. Sicut & Leo X. erat ante annũ.xx.licet Leo tũc nõ appellaret̃. Similiter sicut est eadẽ potestas in singulis Pontificibus: nec illa mutat̃ ipsis sibiinuicẽ succedẽtibus. Ita neq̃ ecclesia uniuersalis neq̃ eius potestas perit: etiã si multæ gẽtes ab ea: et etiã ecclesiæ subtrahãtur: neq̃ etiã ecclesia primaria perit: ꝑpterea quia loco mutata sit: & modo sit Romæ: aliquando Antiochiæ: aut alibi sicut Deo placuerit. Nec ẽm scit̃ de scripturis cõstitutã esse aliquã certã ecclesiam primariã ab ipso Dño: Sed solus Princeps ecclesiarũ: & ille primariã facit ecclesiã ubi: ubi: sederit. Et uere rudia ingenia sũt quæ capere hæc nõ ualent. Miror autẽ te tantũ iurista Theologum ex uulgari.l.proponebat̃.ff.de iudi. Sapere eiusmodi non potuisse. Nihil ergo cõcludis nisi intelligẽdo per ecclesiã Romanam / Romanos ipsos dũtaxat & Romanoꝝ collectionẽ. Sed sic nos (ut declarauimus) nõ intelligimus. Sed uniuersalẽ ecclesiam quæ nunc Romana dicit̃ propter ipsum Pontificem Romæ sedentẽ: uel primariã ipsam Ecclesiã: q̃ Romana est pariter ꝑpter eundẽ sedentẽ: Et ideo in toto opere hoc tuo nihil penitus aduersus nos: sed solũ in tua mõstra q̃ confingis: ut uerberes ea.

Septima disputatio ubi conferunt̃ textus Euang. quos ꝑducit: ibiq̃ plura digna ut legant̃: si quis nosse Martinũ cupiat.

VLteri⁹ Matt.xviii.ĩ plurali nũero dicit nõ ad Petrũ / nõ ad Aplos: sed ad ecclesiã dicẽs. Si ecclesiã nõ audierit / sit tibi sicut ethnicus & publican⁹. Amẽ dico uobis q̃cũq̃ ligaueritĵ sup terrã ẽrt ligata et ĩ cœlo. Accede nũc q uoles: et hũc cũ illo loco cõfer: ille sonat soli Petro datas claues: hic negat: et nõ soli datas asserit / quomõ utrũq̃ stabit? Cõcordãdũ itaq̃ est utrũq̃ uerbũ qđ idẽ Christ⁹ dixit. Si soli Petro collatæ sunt. mẽdaciũ est qđ hic dicit oĩbus collatas. Quis autẽ non uideat hunc posteriorẽ locũ esse interpretem prioris? & in hoc rem esse clare expositã?

Qui frõte meu dacia hec iactat.

Illic uero in Petro unitatẽ multoꝝ in ecclesia cõmendatã? Quin/uide quoddã mirabile:illic incipit ab oĩbus dicens. Quẽ me uos esse dicitis &c. Et finit in uno Petro dicens. Tu es.Et tibi dabo.Hic cõtra:incipit ab uno dicẽs.Si peccauerit in te frater tuus &c.& desinit in oĩbus dicẽs.Quecũq; ligaueritis sup terrã &c. Nõne clarũ est p unũ Petrũ illic idẽ uoluisse.quod hic p uniuersos?& claues nõ esse ullius hoĩs singularis:sed ecclesiæ & cõitatis?ut firmũ sit sacerdotẽ nõ suo iure/sed ministerio(qa ecclĩæ minister est) ecclesię clauib9 uti?nec tãq̃ suis aut sibi/ sed ecclĩę traditis.

Nota mirabile magnum.

¶ Sed examinem9 more nr̃o stultitias istas.Accede(inqs)nũc q uoles.Accedo:& hũc locũ(inquis)cũ illo cõfer. Age cõfer tu prius. Deinde ego cõferã:ut cõferant dicta Thomistæ. Immo uere antiqua doctoꝝ dicta:Martini dictis.Ecce inquis:ille sonat soli Petro datas claues:hic negat & nõ soli datas asserit. Ego aũt dico:& nota Martine: qa scripturæ diligẽter & subtilit̃ annotandæ & scrutãdæ sunt:& pẽsanda uerba:& sancti interp̃tes cõsiderandi: & nõ ita pfũctorie trãseũdũ. Ego inq̃ dico ut supra dixi: q̄ ille superior Matth.text9 sonat soli Petro p̃missas claues:& cõsequẽter aliquãdo datas : ut capiti totius Ecclesiæ : & q̄ hic textus nõ negat hoc:neq; asserit nõ esse datas illi soli: Immo dico tibi: q̄ dñs De9 nũq̃ aliis p̃misit uel dedit claues regni cœloꝝ nisi Petro soli: ueluti Dño & possessori clauiũ.i. Vicario in dñica potestate. In Petro tamẽ includẽdo oẽs successores. Aliis uero Apl̃is p̃missæ nõ sũt claues: neq; eis dictũ est: uobis dabo claues regni cœlorũ: qa nõ claues p̃priе: sed clauiũ usus dat9 est. Et ratio est: qa p dationẽ clauiũ:dominii & potestatis:& authoritat| collatio intelligit̃ q̃ soli Petro: Soli Petro. Intelligis Martine? Soli Petro inq̃ data est: Nã & apud Iuristas notissimũ est : ut trãslatis clauibus:etiã possessio trãslata uideat̃.Et ideo caute ĩ Euãgelio:cũ de Apostolis loquit̃ suscipientibus ligãdi soluẽdiq; potestatẽ: illud omittit̃:uidelicet clauiũ ipsa p̃missio uel traditio: ut intelligeremus:Martine:in clauiũ illa traditiõe: q̃ soli Petro p̃missa uerbo dñi est:& cõsequẽter data (qa uerbũ Dñi irritũ esse nõ põt) Dominiũ diuini potestatẽ in oues q̃ sunt IESV Christi unici Dñi

Prima adnotatio cõtra mẽdaciũ Martini

nostri:& dicūtur sub dominio Pōtificis q̄si uicarii Dñi. Ver⁹ eñ & pricipalis Dñs: Christ⁹ est. Et ideo rectissime dicit Augustin⁹ sup illud uerbū. Pasce oues meas. Nā qd est aliud diligis me. Pasce oues meas: q̄ si diceret: Si me diligis nō te pasce: sed oues meas: & sicut meas: & nō sicut tuas: gloriā meā in eis q̄re nō tuā. Dominiū meū nō tuū. &c. ❡ Secūdo ais tu: Q uō utrūq; stabit &c. Vide quō stabit: qa ibi pricipalr Petro & soli Petro pricipalr: ut esset Vicari⁹ & Dñs: & apud eū esset possessio clauiū. Hic uero usus poti⁹ & clauiū effect⁹ dat⁹ cæteris est: aut poti⁹ p̄missus: q etiā in psona Petri tūc subintellect⁹ fuit: ut supra declarauimus. ❡ Tertio ais. q̄ hic Dñs icipit sermonē singularit ab uno dicēs. Si peccauerit in te frat tuus: & desinit i psonā oīm. Ibi cōtra &c. Et nō uides ifœlix q̄ hic idefinite loquit & nulli⁹ accipit psonā singularit cū dicit. Si peccauerit in te: qa ad nullū discipulor̄ se cōuertit: ita ut de eo itelligere cogamur. Sed illa uerba idefinite posita sūt: ut solet dici uulgo & ut legislator loqui solet. Et hic est mos legūlator̄: ut apparet p infinita pene legū exēpla: & ita oēs citra dubiū itellexerūt. q̄q̄ qd miraculi est: qd tu ings sequit? Et qd sequit ex hoc? si etiā uerū esset: q̄ hic ab uno iciperet: & desineret i plures: ibi ecōtra? Poti⁹ eñ ex ista uarietate: etiā uarietatē & dissonātiā deberem⁹ cōphēdere: q̄ q̄ iste text⁹ illū iterp̄taret: nisi tu semp oia puerse itelligēs ex uarietate colligas cōsonātiā: & ex differentia cōcordiā. De quo laudarē te: nisi ex ista cōcordia maximā cōtra oēs doctores discordiā cōcluderes. ❡ Quarto cōcludis tādē: q̄ Petr⁹ & Apli fuerūt mistri ecclīæ. Nos aūt in scriptur scīs legim⁹. Petrū Principē ecclīæ: Petrā: siue fundamētū ecclesiæ. Caput ecclesiæ. Præfectū ecclesiæ. Christi Vicariū. Nūc uero si idē est esse ministrū qd caput: qd Petrā: qd Fūdamētū: qd Præfectū: & Principē: & Præsidētē: & Christi Vicariū: relinquo uel tuor̄ laicor̄ iudicio. Hoc uerū est: ex p̄cepto Christi hūilitatē cōmēdātis: ut q p̄cessor est fiat sicut mistrator. At uero q̄ p̄ptea nō sit p̄cessor nō p̄babit Martin⁹ i uera theologia. ❡ Quito (qd pene p̄terierā) illud uerbū. Dic ecclesiæ. accipit altero de duobus modis a scīs expositorib⁹: uel p q̄uis collectiōe multor̄ (ut manifeste exponit Hieronym⁹) uel (ut ibi ait Chrisost) p Præsule & Prælato ecclesiæ. Sola aūt & remota tua hæc Theologia: ibi per uerbū ecclīæ: Ecclesiā uniuersalē itelligit: ita ut p aliquo cuiusq̄

Secūda adnotatio cōtra cōsiderationem Martini.

Tertia adnotatio ɔtra p̄cipitationē Martini

Quarta adnotatio cōtra peruersitatē Martini.

Quita adnotatio cōtra ignorantiā crassam Martini.

peccato uniuersus orbis sit adunād9. O gratiosam theologiam. At postq̄ uidimus collationē tuam horū textuum. Proferamus nunc nostrā. Ibi est Petri egregia illa cōfessio. Hic nulla confessio discipulorū. Ibi Domin9 loquitur pro remunerāda confessione illa ad solum Petrū. Hic impersonaliter & indifferēter. Ibi beatitudo Petri debita suæ fidei cōmemoratur. Hic uero nihil tale. Ibi Petri nomē in petræ metaphora: sonat officium uicariatus: quoniam Petra esse & dici nō posset nisi ipsam Petrā principalem uiuā & uerā repræsentaret. Hic nemo appellat̄ Petrus neq̄ petra. Ibi pollicet̄ Dominus super eam petram ædificaturū. hic nequaq̄. Ibi em̄ pollicet̄ q̄ aduersus eam: siue Petrā: siue ecclesiā s̄m uarias expositiones: porte inferi nō præualebunt. Hic nulla talis ꝓmissio. Ibi promittūtur claues Petro soli. hic de clauibus nullum uerbū. Hic dicitur s̄m Origenē: q̄ quodcūq̄ soluerēt & ligarent in terra esset solutū & in cœlo. Ibi ꝓpter Petri honorem dicit̄. quodcūq̄ solueret Petrus esset solutum & in cœlis. dixit in cœlis & nō in cœlo: quod ꝓpter primatū Petri extēdentē se uniuersaliter ad omnia loca & oīa ligamina dictum est ab Origene. Qui propterea uniuersos cœlos nō unum cœlū assignat. Vide igitur si Origenes hūc textū separat ab illo: & Petri dignitatē ac potestatē a cæterorum potestate & dignitate. Petrus in omnib9 cœlis soluit: alii singulariter in uno cœlo. Petrus ibi singulariter respōdet. Tu es Christ9 tanq̄ caput: quia caput & pastor erat iam candidatus. hic etiā tanq̄ caput interrogat. Domie quotiens peccauerit &c. Quare em̄ primus hic interrogat? nisi quia scire hæc maxime ad illū tanq̄ caput & pastorē pertinebat. Agnosce ergo Martine: si potes: & cōfer tādē collationē tuā egregiā cū hac quā Thomista ex sanctoꝝ doctorū sinceris expositionibus exq̄siuit.

Nota Martine — *Origenes ꝯtra Martinū pro Petri ꝑmatu.*

❡ Octaua disputatio qua disputantur tria & confutantur quæ Martinus proximis uerbis concludit.

CRedo iam hæc ferme fidem factura hanc Matthæi authoritatem neq̄ ad Petrum neq̄ ad successorem nec ad unam aliquam ecclesiam sed ad omnes ecclesias pertinere: quia quis poterit negare illi esse claues tra-

ditas qui reuelante Patre Christum confitetur? quo posito necesse est ut ubi sit reuelatio Patris & confessio Christi, illic & claues. at hæc in qualibet ecclesia est: non autem in ullo uno singulari & in certo homine.

¶ Tria igitur ex his uerbis colligũtur. ¶ Primũ conclusio tua qua Petrũ omnino excludis ab ipsis clauibus & successorẽ Petri & quẽlibet hominẽ singularẽ. ¶ Secũdũ: ecclesia est cui traditæ sunt nõ una sed oẽs. ¶ Tertium rationẽ ponis pro his. Sed hæc breuiter cõfutanda sunt in uerbis tuis. ¶ Primo igit: credo inquis iam hæc ferme fidẽ factura hanc Matthei authoritatẽ neq; ad Petrum neq; ad successorem neq; ad unam aliquam ecclesiã pertinere. O impium blasphematorem: & sperare potes q Petri successor ab isto te peccato absoluat? qui hunc oblatum Petro de Christi thesauro & Christi decreto sempiterno honorẽ subtrahere conaris? & laudẽ istam ab omni ecclesia Petro datam & uocibus totius orbis Christiani in omni templo Dei decantatam. Tu inimice homo totius cœli & proteruissime hostis ueritatis auferre contendis? Et quomodo cantat uniuersa ecclesia in festo Petri. Tu es Petrus &c. hoc ne ut ecclesiam laudet an Petrũ? est ecclesiæ festum an Petri? Sed uide quid dico. Ego enim audacter ita dico: si te in tanta hac impietate persistentem absoluere aliquis aut sacerdos aut Episcopus aut summus Põtifex pertentauerit: Anathema sit ille sacerdos: Episcopus: & Pontifex summus. Iterum audacter dico. Si quis te sanctus Dei: aut angelus de cœlo: etiam Seraphin: ab ista blasphemia tam horrenda piis auribus absoluendum sine pœnitentia pronunciauerit: Anathema sit sanctus Dei ille: & cœlestis quilibet angelus. Sequeris. q neq; Petri successori sint datæ claues. Nam si non Petro multo minus successori. At uero cum superius uidelicet de ipso Petro per ipsas scripturas & per sanctos ipsos & per concilia & deniq; uoce totius mũdi sit satis superq; improbatũ: pariter & hoc etiã quod ais de successore impiũ est & pphanũ. Quicũq; eñ in aliquo officio successor est alterius: in omne illud succedit quod ad illud officiũ spectãs ad priorẽ ptinebat. Alioqui Petro mortuo & claues essent mortuæ: qđ fateri nõ ẽ neq; Christianũ neq; ulli cõsentaneũ rõni. Ergo iam certũ est Petro succedẽtẽ: in ius

Pria cõfutatio primi dicti.

Nota Martie

Petri & omne penit⁹ priuilegiũ (nõ dico pſonale ſed ptinẽs ad officiũ) ſuccedere, qđ uel ipa teſte experiẽtia lati⁹ patet. ¶ Secũdo igit̃ cõcludis ꝙ nõ uni eccleſiæ datæ ſũt claues a Chriſto ſed oĩbus & ſuperi⁹ dicis: eccleſiæ: & oportet ex uerbis tuis ut ĩtelligas uniuerſali eccleſiæ datas eſſe claues. Hic uero ꝙ nõ uni. O miſerrime hoĩm: q tecũ nũq̃ cõſtas. O deſtructor & diſſipator oĩm: q nihil unitũ pmittis. & nõ intelligis ꝙ una eſt colũba mea amica mea formoſa mea inquit Dñs &c. ¶ Tertio hãc rationẽ pdictorũ ponis. Illi datæ claues ſunt cui reuelatũ eſt a Patre & q eo reuelãte Chriſtũ cõfitet̃ qa neceſſe eſt ut ubi ſit reuelatio Patris: illic & claues. Sed hæc talis reuelatio nõ eſt niſi ĩ eccleſia & nõ ĩ uno aliquo ſingulari & ĩcerto hoĩe: ergo neq; in Petro: neq; ĩ aliquo ſucceſſore: ſed tm̃ in eccleſia. Per qđ argumẽtũ in ꝓpriis uerbis tuis apparet: ꝙ tu negas Petro fuiſſe reuelatũ: & ita negas apertiſsime Chriſti uerbũ: q dixit Petro ꝙ pater cœleſtis reuelauit ei id qđ fide feruẽtiſsima cõfeſſus eſt. Quare iã ſtomachor ſup hac tãta blaſphemia pſiſtere: ac propter ſemp honorãdũ & reuerẽdũ Chriſti uerbũ: & Euãgelii honorẽ: & ꝓ excellẽtia ac reuerẽtia tãti tã digni tãq; glorioſi Apl'i: ſũmi ꝓculdubio Apl'oꝝ oĩm uerticis atq; pricipis. Proteſtor corã cœlo & terra ſic me de ei⁹ pricipatu locutũ eſſe & loqui uelle: ut tantũ pfidi hui⁹ homĩs inſanas impietates faciã manifeſtas: nõ ut rẽ adeo clarã & omni ſæculo pfeſſo habitã: ponã quouis mõ ad dubitationẽ. Et cũ hoc redeo ad ei⁹ blaſphemiã. Appellas Petrũ unũ hominẽ ſingularẽ & incertũ: cui nõ eſt putãdũ claues eſſe traditas: qa nec dicẽdũ factã reuelationẽ: ſed tm̃ ecclĩæ. Primũ igit̃ (ut clare ex uerbis liquet) tu q alios improprii ſtas uocas tã ꝓprie loq̃ris: ut p incertũ hominẽ ſignificari uelis ĩſtabilẽ in fide: ex quo cõſeq̃ris reuelationẽ nõ habuiſſe. Ago tibi gratias ꝓ noua iſta & tã recõdita cõſequẽtia. Qui oĩ tẽpore ĩ fide ſtabilis nõ ſit illi reuelatio nũq̃ facta eſt. Et Thomiſtæ p cõtrariũ potius cõcluſiſſent ergo reuelatio facta eſt: ſed in eo nõ mãſit. Secũdo multo maiores etiã gratias agerẽ ſi tandẽ imperito mihi oſtenderes: quomõ in eccleſia Dei ſit reuelatio & cõfeſsio: & tamẽ nõ in aliqua ſingulari pſona aut pluribus. Tertio tu dicis ubicunq; eſt reuelatio ibi etiã claues eſſe & a Chriſto datas. Si uerũ dicis: Mariæ Magdalenæ fuerũt datæ claues & multis mulierib⁹ ſanctis: & aliis indifferẽter ſanctis q ſol

Margin notes: Secũda ꝯfutatio ſecũdi dicti. Martin⁹ ꝯtra Martinũ. — Tertia ꝯfutatio tertij dicti. — Proteſtatio authoris nota oino lector. — Doce nos hoc Martine ſi potes. — Reſpõde ad hoc Martine ſi potes.

uendi ligandiq; nunq̃ authoritatẽ habuerũt: quib⁹ tamẽ ex ipso cœlo & ab eodẽ Patre reuelationes factæ sunt. Stet igit̃ ista cõclusio tua & uiuat in pœnã & cõtumeliã. Nõ (inquis) in ullo uno singulari & incerto homine claues sunt nõ in Petro aut successore.

¶ Nona disputatio super egregia quadam eius consideratione & argumento his uerbis composito.

QVod ut Christus nobis cõmendaret: statim post gloriosam istã Petri cõmẽdationẽ cũ eum Petrus prohibuit ne moreret̃ audiuit. Vade post me Sathana nõ em̃ sapis quæ Dei sunt. Quid hoc est? nõ sapit Petrus quæ Dei sunt? nõne Pater reuelauit ei? Si hæc ante cõmendationẽ Petri facta fuissent aliquid momẽti haberet: Petrũ pro sua & successorũ / aut unius ecclesiæ psona fuisse cõmendatũ. At nũc cũ post cõmendationẽ uitupere tur ut ignarus Dei. Clarũ fit illũ superiorẽ Petrũq; claues accepit nõ fuisse Petrũ filiũ Bariona / sed ecclesia filiã Dei: quæ uerbo Dei genita uerbũ Dei audiuit & cõfitet̃ perseueranter in finem: non aliquãdo nõ sapiens quæ Dei sunt & retro abire iussa sic ut Petrus.

¶ O uerba aurea & plena mirabilib⁹ cõsequẽtiis. Audite Martiniani uel discipuli uel sectatores uel laici illi: in quib⁹ est spirit⁹ Domini: ut ille inquit: argumẽtum reuerẽdi magistri uestri. tale est em̃. Nõ potuit esse dictũ Petro neq; in Petri psona intelligi. Tu es Petr⁹ &c. & tibi dabo claues regni cœlorũ quia apparet q; Petrus statim se opposuit Dño mortẽ suã & passionis mysteriũ reuelãti: & per hoc audiuit illa uerba ĩ psona sua. Vade post me Sathana nõ em̃ sapis quæ Dei sunt: & propterea nõ est dicendũ q; ille cui exprobratũ sit nomine Sathane: sit ille qui paulo ante tantopere fuerit cõmendat⁹ nomĩe Petræ. Nam quomõ ille beatus qui Sathana est? quomõ illi reuelatũ quod est Dei: qui ignorat & nõ sapit quod est Dei? Sed o hominẽ cõfusorẽ omniũ: & scripturarũ & uocũ & temporũ. Primo em̃ intellexistine unq̃ ab ullo puero dictũ: distingue tempora & concordabis scripturas?

Cõfutatio argumẽti Mart.

qui

Pria respōsio

Quid ergo si prio dicerē: nō repugnare hæc inuicē. ꝙ Petr9 paulo antea esset in feruore uere fidei: & mox ī amore quodā & carnali sapiētia: ꝓpter dñi tā crudelē recordationē mortis quā merito horrebat? q̄ magnū hoc est incōueniēs? ꝙ mō tā cōstāter cōfiteat̄ ex reuelatiōe: mō uero ex tā repētina tristiq; nūciatōe mortis dñi & magistri sui īcipiat nō sapere q̄ Dei sūt? & ideo tūc appellet̄ Simō Bariona. i. fili9 colūbæ: & Petr9. i. firm9: & Petra. i. caput & fundamētū ecclesiæ futuræ: nūc uocet̄ Sathana. i. aduersator: & nō sapiēs q̄ Dei sūt? Quero eñ abs te. Nū Deus inq̄t de Dauid. Inueni hominē ſm cor meū? dū autē perpetrat Dauid adulteriū homicidio etiā adiunctū: erat ne ſm cor Dei? Ergo pariter dices tu illustris Theologe ꝙ nō sūt de eo uerba illa dicta? Inueni hominē ſm cor meū? An forsan arbitraris tu oēs ſm cor tuū? q cū semel Sathana & Diabolus factus sis: ita obduruisse te sentis ut reuerti nō possis? Præterea Martine qd respōdebis si sic arguā cōtra te? Præsupponēs (qd̄ tu forsan nō negabis) ꝙ Petr9 & hoc in loco erat Christi discipulus: & ꝙ eū (sicut doctores uolunt) ut discipulū quē errare nolebat correxit dñs. Ita ergo de tuis uerbis opponā in te si discipulus: quō Sathana? quomō nō sapiens q̄ Dei sūt? An nō discipuli sapiūt q̄ Dei sūt? Et si dissolues nobis recte hoc argumētū & ego dissoluā ex tua solutione tuū: sed nolo expectare tuā aliquā dissolutionē. Sed secūdo loco ad ipsam ueritatē ꝓpius accedēs: qd si dicerē ꝙ Petr9 sapiebat q̄ dei sunt & nō sapiebat q̄ Dei sūt? id est q̄dā sapiebat q̄ Dei sūt ex paterna reuelatione: & nō sapiebat q̄dā q̄ Dei erāt: uidelicet futurā eius mortē opprobriosā qa hæc nō erāt reuelata? uidētur ne tibi ista cōtraria Martine? adhibe nasutū tuū illud iudiciū. qd dices? Si dices ꝙ nō sunt cōtraria: ergo dissolutū est argumētū tuū: ergo istud stat: ꝙ supra Petr9 habuit reuelationē & ex ꝓpria reuelatione est cōfessus & uere ac merito fili9 colūbæ in eo dict9 & uocat9 beatus: qa cōgruent fidei beatitudo reddit̄, ut dictū est Gloriosissimæ Virgini a cognata sua. Beata q̄ credidisti &c. Si uero dixeris ꝙ uidētur tibi Martio cōtraria esse: ut simul stare nō possint. & Thomista respōdet ꝙ alit̄ uidet̄ Hieronymo & Chrisost. & Origeni & cæter[penit9 sacris doctorib9. Immo aliud multo maius dicūt ꝙ uel ex eo peccādi occasionē sumpsit Petrus: ut nō saperet hoc in loco quæ Dei sunt: qa superius reuelationē illā no

Nota Martie

Redargutio ex verbis eius:

Secūda rñsio.

bilem & feruorem retinebat & fidem: q esset filius Dei: & uix pu/tabat esse aut decere fieri: ut sic atrociter Dei filius moreretur. Ita explicite probat ad litteram & Chrisostomus & Hieronymus & Origenes; uerba hæc Origenis sunt. ¶ Petrus indigna hæc fi/lio Dei uiui arbitrabatur: & indigna Deo patre qui reuelauerat: nec eni reuelatum fuerat ei adhuc: oportere pati filium: & occidi talem & tantum Christum. ¶ Vide quomodo ex priori reue/latione accepit huius ignorantiæ occasionem: quia non puta/bat talem filium ac Christum pati posse. Vide ut & hoc facile se/quitur Hieronymus. Verba hæc sunt Hieronymi. ¶ Qui ergo post confessionem suam & præmium Saluatoris quod audie/rat: non uult destrui confessionem suam: & non putat posse fie/ri ut Dei filius occidatur: assumit eum in affectum suum &c.

Verba Orige.

Verba Hiero.

¶ Sic autem scribit & Chrisostomus. ¶ Quid etiam mirabile hæc pati Petrum qui de his reuelationem non susceperit? ut enim dicas q neq illa quæ de Christo confessus fuerat ex se locutus est: uide quantum in his quæ reuelata non sunt ei: turbationem patiatur. Humana enim & terrestri cogitatione quæ sunt Chri/sti considerans: existimabat turpe & indignum esse ei q patere/tur. ¶ Postremo tu uere Sathana qui omnibus aduersari con/tendis. Existimasti illo uerbo aliquid nimio grauius intelligi cõ tra Petrũ: & oportune hoc nomine Sathanæ persuadere tuis lai/cis es arbitratus: q Petrus a Domino grandi maledicto increpa tus fuerit: quasi pro indignissimo scelere. Cum tamen sola ibi (ut notant Doctores) increpet ignorantia & suscipiatur feruẽs affectus: & hoc nomẽ Sathana nõ sonet aliud nisi aduersantem & non eum in quo esset Sathana: aut qui factus esset Sathana: si/cut de Iuda dicitur. Modica hæc increpatio est & amoris plena: & non solum quæ faciat desinere illum beatum immo quæ face/ret illum beatum si nõ esset: ut merito ibi adnotat Origenes his uerbis. ¶ Sathana aũt dixit ei q̃si p ignorãtiã aliqd habẽti cõtra/riũ Deo. & subdit. ¶ Beat9 aũt ad quẽ cõuertit Christ9. Et Hie/roñ. sic ait. ¶ Sed mihi error aplic9 de pietatis affectu ueniẽs nũq̃ incẽtiuũ uidet Diaboli. ¶ Et uterq adhuc in hãc sentẽtiã cõcur/rũt. Sic eñi Hiero. ait. ¶ Nõ tñ ut plæriq putãt eadẽ sathanas sẽ tẽtia & Petr9 cõdẽnat. Petro eñ dr uade retro me Sathana. i. seq re me. Ille ãt uade sathana: & nõ ei dr retro: ut subaudiat uade in

Verba Chriso.

Sathanas qd.

Verba Orige.

Verba Hiero.

Verba Chriso.

ignem æternũ. Et Chrisostom⁹ ait. Petrus iterũ ex feruore solus audet de ea re quicq̃ dicere neq̃ id palã. Sed seorsũ semotis discipulis. ꝓpitius (inquit) tibi esto nec fiat tibi hoc. Et subdit. ¶ Nec dixit quia Sathanas per te locut⁹ est sed uade post me Sathana. ¶ Hæc ideo Hieronym⁹ & Origenes & Chrisostomus. Ne in hoc imperiti: & laici tui deciperẽtur: specialiꝭ adnotarũt. Scilicet ne hoc uerbo Sathanæ aliquid tã graue existimarem⁹ & ignorãtiæ peccatũ tãtopere magnifacerem⁹: præsertim tam excusabile: siue ꝙ mysteriũ passionis: esse poterat omni mẽti & humano iudicio inopinabile & execrabile: siue ꝙ Petrus dulcissimo affectu motus est: & ꝑterea ne corã aliis ei aduersareꝭ seorsũ assumpsit: ut debitam seruaret dño: & quẽ putabat Dei filium: Magistro reuerentiam. Sentis igiꝭ sentis Martine q̃ uere Sathanas tu sis? qui omnib⁹ aduersaris? & eis maxĩe quos maxime tecũ opinari mendatissime asseris? Sentis Martine q̃ nobilis interpres scripturarũ sis, qui oĩa peruertis? Sentis tandẽ quomõ Thomistæ & q̃ facile corã omniũ oculis patentissimos errores tuos ponãt? quomõ igitur excusabis? quomodo defendes? quomõ dilues? scilicet linguæ dicacitate & scurrilitate aliqua & ꝓcacitate propria. At non sic argumenta dissoluuntur. dissolue Martine dissolue (si potes) innumerabiles nodos quibus te adeo stringimus ut non possis nisi rumpi. nec enim rumpiꝭ sermo & ratio triplici funiculo colligata. Dei ueritas & sermo diuinus contra te est q̃ manifestissime. Sed nondum finis.

Audi iam & responde Martine si potes.

¶ Decima disputatio super ineptissima & ridiculissima quadã eius sequela his uerbis nobis commendata.

AVt si hoc ad Romanũ Pontificem & ecclesiam pertinet quod ad Petrum diciꝭ. Tibi dabo claues. iam irrefragabili sequela etiam ad eandem & illud pertinebit. Vade post me Sathana non enim sapis quæ Dei sunt. quia & hæc ad Petrum Romanæ ecclesiæ futurum Episcopum dicta sunt. Aut si hæc non ad se pertinere putant: iam nulla ratione conuincere possunt ea quæ superius dicta sunt ad se pertinere.

¶ Age ergo & tu Martie dissolue mihi & hãc seq̃lã tue simil'ẽ cõ-
tra tuũ intellectũ. Petrꝰ (ut tu inq̃s) locutꝰ est oĩm Apl'oꝝ ore: &
ita cõfessus ẽ Christũ: ut qñ dixit. Tu es Chr̃s: nõ ipse solꝰ respõ
derit sed oẽs in eo respõderit Apl'i: imo & tota eccl'ia. Arguã igit
& ego pari mõ, statuã irrefragabilẽ hãc seq̃lã tuã cõtra te. Si nõ
Petrꝰ sed oẽs Apl'i dixerũt & simul tota eccl'ia. Tu es Chr̃s filiꝰ
Dei uiui. & sil'r nõ Petro dictũ est. Tu es Petrꝰ &c. Sed oĩbus pa-
rit Apl'is & toti eccl'iæ: ergo qñ Petrꝰ dixit. Absit abs te hoc dñe,
seu uerius/ Propitius esto tibi: ꝓ oĩbus his sil'r dixit: & ĩ eius ꝑso-
na oẽs dixerũt: & sil'r qñ dixit dñs. Vade retro Sathana. oĩbus
etiã dixit & eccl'iæ dilectæ spõsæ: & colũbæ suæ pariter dictũ est.
Vade retro Sathana nõ eñ sapis q̃ Dei sũt. Nã cur hic noĩe oĩm
potius dixerit. Tu es Chr̃s &c. & dñs Petro. Tu es Petrꝰ &c. nõ
soli Petro sed oĩbꝰ: q̃ ibi: nõ uidet ratio ſm te: aut si est aliq̃ ratio
illa eadẽ certe dissoluet irrefragabilẽ istã seq̃lã tuã. Eadẽ etiã ir-
refragabili seq̃la tua sil'r arguo: qa sicut ĩ Petro cõfitẽte oẽs Apl'i
cõfessi parit sunt: ita ĩ Petro negãte oẽs negauerũt. cũ parit & ibi
ꝑcesserit Dei uerbũ ꝙ oẽs erãt passuri scãdalũ. Solue igit tu mi-
hi Martine irrefragabiles has seq̃las tuas: ne pugnẽt prius cõtra
te: & ego dissoluã eas: ne quicq̃ uiolẽt dicta doctoꝝ sãctoꝝ. Sed
absit ut dissolutiões tuas amplꝰ expectẽ. Meliꝰ est eñ ꝑuenire ue
ra solutiõe nouas tuas q̃s coactꝰ esses euomere ĩpietates & impi
tias absurdissimas. Hæc igit uera nodi huiꝰ solutio est si mõ no-
dus dici possit q nihil strĩgat. Recole igit q̃ iã supius dixi: ꝙ ue-
re quidẽ solꝰ Petrꝰ respõdit & uere ꝓ se respõdit. Sed dñs respõ-
sum illud & Petri fidẽ nõ solũ ꝓ Petro sed ꝓ tota acceptauit ec-
clesia: q̃si in uoce Petri cõfitẽte: & ideo dñs ei tãq̃ capiti claues ꝓ-
misit: nec solũ ei sed & post eũ cuilibet suo successori. Sil'i mõ tãq̃
capiti usq ad cõsũmationẽ sæculi: & nõ solũ ei & successori: sed
per eũ & quẽlibet successorẽ, toti eccl'ie. i. cuicũq de ecclesia ido-
neo: eoꝝ. s. electione & arbitrio. Si igit roges mõ q̃re fides & cõ-
fessio Petri acceptata est a Chr̃o sic ꝓ oĩbus: ut Deus ꝓmittẽs &
tradẽs ei claues ꝓmiserit & tradiderit etiã ꝓ successoribꝰ suis: in
prõptu est ratio. qa. s. Deus bonus est: bonũ aũt diffusiuũ sui est:
ut ait Dionysiꝰ: & ideo bonũ cuiuslibet nõ est mirũ si ꝓfit alteri:
& ideo nõ debet esse tibi miꝝ ꝙ Petri fides ex bonitate Dei ꝓ-
fuerit oĩbꝰ quãdocũq cõfitẽtibꝰ: qa Deus motꝰ est ꝑ illã ad hoc

Retorquet argumentũ suum in illum.

Dissoluit arg.

Pro Dei bonitate.

(ĩ cõmodũ eccl'ie totiꝰ) ꝑstādũ clauiũ bñficiũ ꝓpt́ bonitatẽ suā. Si igit́ rursꝰ roges, at q̃re nõ sic ꝑtinet ad successores aut ad totā ecclesiā q̃ñ Petrꝰ dixit. ꝓpitiꝰ esto tibi. & dñs dixit. Vade retro Sathana! Itēꝝ eadẽ in prõptu rõ est: qa bonꝰ Deꝰ: iustꝰ Deus. Bonitas & iustitia Dei ad quā tu minꝰ respicis / dissoluũt irrefragabilẽ tibi seq̃lā istā tuā. Acceptat ex bonitate sua Deꝰ bona ac merita uniꝰ: ĩ multoꝝ salutẽ (ut Paulꝰ ait) multo potiꝰ q̃ malũ et pct̃m ĩ alioꝝ ꝑniciẽ & pœnā. Nõ ergo eadẽ regula põderat mala q̃ bona: qa bona æquũ est ut diffũdant́: mala ut restrĩgant́. & hic ẽ iuristaꝝ etiā uulgatissĩa reg'la. O sapiẽtissime iurista Theologe: ꝙ grãæ & fauores sũt ampliādi: odia uero & pœnæ restringẽdæ. Addo etiā ad ꝓpositũ ꝑtinẽs & aliud: ne tu occasionẽ malignādi sumas: qa q̃ priuilegii sũt & doni / nõ passim & facile traducẽda sũt ad cõsequẽtias: nõ eñ ꝑ hoc ꝙ ibi uerba Petri fuerit acceptata ꝓ oĩbꝰ ĩ bonũ cõmũe: seq̃t́ ꝙ oĩa sil'r eiꝰ uerba etiā bona: sic sint ꝓ oĩbꝰ semꝑ acceptāda. Scit eñ sapiẽtissimꝰ Deꝰ q̃ & q̃lia ad alioꝝ merita sint extẽdẽda. est etiā ĩ hũanis hoc legibꝰ ꝙ q̃ fauore & benignitate recepta sũt / nõ debẽt trahi ad cõsequẽtias. Vide ergo q̃ sint irrefragabiles istæ tuæ seq̃læ: q̃s Dei bõitas ac iustitia & rõ ipsa euidẽs & lex etiā hũana cõfrĩgit. quõ eñ seq̃ret ꝙ mala egrediant́ ꝑsonā eius q male agit: ut alteri noceat: si bona plærũq; ꝑsonalia sũt: ut ĩ alios ĩterdũ nõ diffũdant́. i. nõ ꝓ aliis acceptent́! & ꝑ hoc q̃d fuit dictũ Petro uerbũ. Tu me seq̃re. intelligẽdo de martyrio eiꝰ / nõ est egressũ ꝑsonā eiꝰ: neq; ad successores ꝑtinuit. Stultæ sũt hæ seq̃læ tuæ Martie & nõ irrefragabiles.

Documẽtũ.

¶ Postremo ut tādẽ scias distĩctionẽ ꝑ quā possis nouisse cũ debet seq̃la esse & cũ nõ debet. Scito & aniāduerte ꝙ ea de Petro in successores trāsferẽda sũt: q̃ ad ea ꝑtinẽt q̃ sũt officii & in quo sũt successores: nõ aũt q̃ ꝑsonalia sũt. Nam charitas uel grã martyrii uel fides aut aliæ tales uirtutes: q̃ Petro diuinitꝰ sũt cõcessæ abũdātissime: successiõe ista nequaq̃ trāsferũt́: sed officiũ dũtaxat & ea q̃ sũt officii. & ideo ea special'r & tātisper q̃ Petro dicta sũt ut pastorale officium suscepturo: aut suscipienti aut habenti uel habituro: ꝓculdubio trāseunt & ad oẽs pertinent successores. Et per hæc. Si intellexisses Dei bonitatem: & iustitiam eiꝰ respexisses: & rationẽ euidẽtẽ agnoscere potuisses: & hũanaꝝ etiā legũ regulas rationi naturali innixas (ut iactas) ꝑcalluisses.

Pro itellectu Euangelij.

Pau. ad rom. 5

ca. odia. de re iud.

. l. q̃d uero. ff. de leg.

Si patribus demũ studuisses: in quib9 gloriaris: & q istã irrefragabilẽ tibi tuã sequelã uidẽtes: nihil ꝑpterea moti sunt: sed planissime (ut uidere licet) dissoluerunt Profecto nõ ita in extrema inscitia peccasses: Qui etiã ut latius pecces ita sequeris,

¶ Vndecima disputatio contra eius argumentum nouum (ut ille inquit) hæreticorum licet centies iam dissolutum.

SEd age latius si oĩno ab rigorẽ istũ grãmaticũ se recipiũt qđ soli Petro dictũ ẽ. Tu es Petrus/ tibi dabo claues &c. quõ resistem9 hæretic[illegible] si q hoc nr̃o rigore uerboꝝ nixi nos urgeant & dicãt. Esto ad solũ Petrũ hæc dicta sunt: ergo nõ ad successorẽ: ergo ecclesiæ claues cũ Petro uenerũt & abierũt. Vbi ergo nũc eccl'ia? nõ eñ ad plures ptinere põt qđ ad unũ dicit᷑: sicut illud/ cũ iunior esses cingebas te &c. qđ ad solũ Petrũ ita dictũ est/ ut cũ Petro impletũ & finitũ sit/ ad nullũ successorẽ eius ptinẽs. Si aũt ad successores & aliquã ecclesiã dictũ ẽ: iã nulla rõne ꝓhiberi põt quin ad oẽs dictũ sit: imo necessaria rõne ad apostolos oẽs magis q̃ ad unius Petri successores qui nõdum erãt/ dictũ accipit᷑. ꝙ si ad oẽs apl'os: iã etiã ad oĩm apl'oꝝ & nõ unius apl'i successores dictũ intelligit᷑.

¶ Magnũ sane nobis facerẽt isti hæretici negociũ tã subtili argumẽto: qđ millies solutũ est superi9. Ego igit᷑ Thomistarũ minim9 his hæretic[illegible] cũ Augustĩo tuo & cæteris sc̃tis doctorib9 ita dicerẽ. Dñi hæretici audite: discite ĩtelligere scripturas. Duplex ibi sẽsus: Ali9 q grãmaticã desiderat: & h̃ est l̃ralis: qa sola litteræ expositio uerboꝝ uim & significationẽ: & grãmaticæ rõnẽ postulat. Ali9 q sup ipsas res & ꝑsonas fundat᷑: & hic sp̃ualis & figuralis: qui non ex grãmaticæ ratione/ sed ex spiritu Dei manifestat᷑. ꝙ eñ ista dictio/ Petrus: iã facta impositione Petrũ significare debeat: ad grãmatice ptinet obseruantiã: quæ ex hominũ placito recipit & custodiri præcipit significationẽ: & cõtextus etiam debitã structuram: & hic est sensus literæ. ꝙ uero nõ dico amplius ista uox Petr9: sed illa ꝑsona quæ est Petrus (pro intel-

Sensus literalis

Spiritualis

lectu scripturæ iā significata ī sctis scripturis p illā uocē Petrus) ī typo & figura sustinuerit psonā toti9 eccliæ: & pricipalr ac maxime oīm successoꝝ: absq rōne grāmaticæ est: & ī sola dispositione admirabilis sapiētiæ Dei: q sic dispositū reuelat cui uult & qñ uult. Quis eñ p grāmaticæ rōnē potuerit itelligere magnū illud (qđ ait Paul9) sacramētū Chrī & eccliæ in illis uerbis. Hoc nūc os ex ossib9 meis: & filr in oīb9 q eodē teste Paulo p figurā cōtingebāt illis? Absoluta hæc sūt pculdubio dicerē: o hæretici reuerēdi a grāmaticæ normis: qa noīa nō res apud grāmaticos significāt siue ī uoce siue in scripto. Vñ ita in ppositū rem deducerē. Illa uerba lrālit soli Petro sūt dicta: & ita seruo rationē & rigorē grāmaticæ: dū uerbū illud. Tu es Petr9. ad solū penit9 Petrū refero. Verū nō hic me iubet ut sistā Augustin9: sed iā finita lrāli expositiōe alti9 euolare nos suos pullos facit: p more aqlæ (sicut de eo testat Hiero.) & nō iā āpli9 Petri uocabulū: sed Petri psonā iubet explorare: q ī typo (audite hæretici cū Martio siml) in typo inq nō ī littera dicit Augu. Sustinet psonā toti9 ecclesiæ. Nō ergo dicit: q illa uox Petr9 significet aplos aut ecclesiā: absit ut dicat hoc Aug. Sed hoc dicit: & uerꝫ est: q Petri psona iā significata in ea uoce: illa inq Petri psona: sustinet typū ecclesiæ: & ecclesiā nobis significat repsentatā in psona Petri & nō in uoce Petri. Et p hoc facile tādē cōcluderem9. Ecce o hæretici grāmaticæ rigor & ratio ī sensu q grāmaticæ normis subiicit: & quo pmissas soli Petro claues animaduerto: seruata est. Sed in sensu a grāmaticæ regulis absoluto: agnosco mysteriū cōgruētissimū sapiētiæ & bonitati diuinæ: qđ ex reb9 & factis accipit: & ī eo ex psona Petri in uniuersā ecclesiā clauiū effectū p idoneos Petri ministros traducēdū recognosco: Augustino ītepte cū oīb9 sctis: & ipso facto ecclesiæ ex quo optima colligit interpretatio. Videte igitur hæretici ut simul seruat grāmaticæ ratio in sensu qui grāmatica regitur: ac simul mysterium & sacramentū mirabile accipimus. Quid nunc ais Martine? qui tam egregius es scripturaꝝ interpres: ut separare sensum spiritualē a literali nōdū noueris.

Hic Martini error.

¶ Duodecima disputatio super argumēto alio eiusdem: cui nō posse respōderi arbitrat: & formātur cōtra hæresim suā uiginti argumēta ad quæ respondeat Martinus si potest.

Sed respō:

SEd respódeat tamẽ mihi q potest. quisnã credẽd⁹ sit habere claues etiã in Romana ecclesia? an ipsa ecclesia? uel Papa? & attẽde qđ dico. Quando Papa eligit̃: an secũ fert claues uel nõ? si affert: ergo erat Papa anteq̃ eligeret̃: si nõ affert: a quo accipit? nũquid ab angelo de cœlo? nóne ab ecclesia? Itẽ cũ Papa morit̃ / cui relinquit claues? aufert eas secũ? si nõ aufert: cui relinquit nisi ecclesiæ / a qua accepit? Quid igit̃ potest dici cõtra hãc euidentissimã experientiã optimã Euãgelii interpretẽ? claues nec Petro nec successori: sed soli ecclesiæ datas: a qua tanq̃ minister accipit usur⁹ eis sacerdos. Vbi nunc est quod soli Petro dictum esse putatur / tibi dabo claues? Immo ubi nunc est ꝗ soli ecclesiæ Romanæ claues datæ sunt? Necesse est ut in qualibet ecclesia claues sint / ut dixi supra.

¶ Hæc tua sunt: & plane digna ut clames buccina. Respõdeat q̃ potest. Age igit̃ respondeat tibi Thomista oĩm minimus. Attẽde (inquis) qđ dico. Attẽdo. Quid est hoc? Ecce (inquis) quãdo Papa eligit̃: an secũ fert claues uel nõ? Attẽde mõ. tu Martine. respõdeo: nõ. Si nõ affert (inquis) a quo accipit claues? Ab eo: inquã: a quo olim Petrus. s. a Christo uero Deo. Cõtra (inquis) ego nõ uideo oculis meis: teste experiẽtia: sed poti⁹ ꝗ ecclesia dat ei claues: & hæc est experientia manifesta: & ideo tanq̃ in robustissimo argumẽto fact⁹ iam tibi triũphator exclamas: qđ aũt dici potest cõtra hãc euidẽtissimã experientiã? Clama rursus Martine qđ dici potest: ut audiant laici tui: & te uictorẽ ꝑ hos clamores existimẽt. Clama igit̃ iterũ atq; iterũ: ne cesses. Quãto eñ magis ita clames tãto te doctiorẽ: & fouẽtẽ bonũ ius putabũt tui laici. Attñ multa mihi uident̃ dici posse cõtra tãtã tã euidẽtẽ experientiã. ¶ Primũ quidẽ hoc potest dici: ualde esse ridiculũ: dicere ꝗ teste experientia possis nouisse ꝗ Papa accipiat claues ab ecclesia: iam eñ puto postq̃ nos sic ad experientiã trahis ꝗ more Iudæorũ carnaliter per claues aliqđ sensibile accipis. Experiẽtia eñ est q̃ sensu acq̃rit̃ eorũ q̃ sub sensum cadũt. Tu ergo uel existimas claues esse aliqđ sensibile: uel saltẽ clauiũ ipsam traditionẽ. In quo si dignatus es istos

Primum argumẽtum contra Martini experientiam.

Imperitia Martini.

quos cōtēnis scholasticos: saltē Albertū magnū: nō tā pueriliter errasses. Claues tales spūales sūt: & nō uidētur: & a Christo tradunť: ita cuilibet successorū q canonice eligereť, sicut Petro. Hoc ergo primū dici pōt. ¶ Secūdo dici pōt. ꝙ more tuo cōfūdēs oīa: nō distinguis īter electionē quā sola experiētia nouim⁹: & clauiū traditionē: ignorās miser aliud esse eligere: aliud claues tradere. illud hoīm ministerio fit: hoc aūt solo Dei nutu. Christ⁹ tamē cū Petro claues tradidit: utrūq; fecit: qa elegit simul & claues tradidit. nūc uero absente Christo corporaliť electio: q̄ uisibilis est: iā p Christū īmediate ut fiat nō cōuenit. At uero traditio clauiū: qa spūalis: p Christū dnm fit: Sicut est ī cæteris sacramētis: ut Christus iuisibilē gratiā & efficatiā pstet: q̄ aūt uisibilia sunt p sacerdotes ministrētur: ut retineať fidei dignitas ac necessitas. Ecce ergo qd dici pōt. ¶ Tertio etiā dici pōt. Papa a cardinalibus eligiť quos tu nō uis esse ecclesiā: neq; etiā cū ipso Papa uirtualiter repsentare ecclesiā: His uerbis ad magistrū. S. P. Ego ecclesiā uirtualiter nō scio nisi ī Christo: repsentatiue nō nisi ī cōcilio. Quō igiť teste experientia uides tu ꝙ Papa accipiat has claues ab ecclesia. An dices forsā ꝙ ecclesia dat claues Cardīalib⁹ & illi dāt Papæ? Et sic ecclesia dat Papæ p ipsos tn̄ Cardinales. Est ne ista euidētissima experiētia quā iactas? Et quā tui laici iā incipiēt nō intelligere. Prīo ꝙ Papa moriēs relinquat ecclesiæ claues. Secūdo ꝙ post ea ecclesia Cardīalib⁹ eas tradat. Tertio ꝙ Cardīales ipsi Papæ. O mōstrosissima mōstra. Quis unq̄ Hæreticorū hæreticissimus confingere hæc potuit? aut imperitorū iperitissim⁹ sibi psuadere? Neq; eñ Papa decedēs relinqt ecclesiæ: si de spūalib⁹ clauib⁹ regni cœlorū uelis itelligere: & nō clauib⁹ hostiorū & portarū & ciuitatū. Neq; ecclesia cardīalib⁹: neq; cardīales Papæ: neq; tandē uel hoc mō: uel alio ecclesia unq̄ Papæ dat ipsas claues. Nō pbat experiētia hæc: īmo rō ipsa & rei ueritas iprobat. Sed manēt ī manu Dei iterū inuisibiliť tradēdæ ei q canonice elect⁹ fuerit. Sicut īuisibilia sūt oīa q̄ in sacramētis cæteris De⁹ operať: ut susceptio fidei in baptismo: & gratiæ collatio: & absolutio uirtute clauiū: & alia talia q̄ in fide diuini uerbi sūt credēda: nō aūt cōprehēdēda. Num uides iā Martine qd dici pōt? Nū intelligis ꝙ nihil est etiā qd seqris? dū qris. Papa quādo moriť cui relinquit claues? affert eas secū? Nō affert secū: sed relinquit in manu Dei ueri clauiū do-

2. argumētum.

3. argumētum.

Theologia Martini.

mini. Ipse Pōtifex minister est: sicut qlibet mūdi dn̄s respectu dn̄i Dei nō est dn̄s rerū suarū. Dn̄i em̄ est terra & plēitudo eius orbis terrarū & uniuersi q habitāt in eo. Ecce ergo qđ dici pōt. ¶ Quarto dici pōt / ꝙ tu putas istas claues nō esse ī manu Dei. Cū eas ab ecclesia in Pōtificē: & a Pōtifice in ecclesiā quasi p man⁹ uisibilit̄ tradi inquis. Ad Deū igit̄ iam nihil de clauib⁹ ptinet. Nescis miser ꝙ claues / earūq; potestas a Deo est: & in Deo semp manet: ꝙ respectu Dei: ipsi summi Pontifices sunt ministratores ut dicebat Paulus. i. ad Cor. iiii. Sic nos existimet hō ut ministros Christi. ¶ Quinto dici pōt: ꝙ stāte tua ista egregia & singulari opinione: incōgrue diceret̄ Petr⁹ Christi uicarius. Sed potius debet dici uicarius ecclesiæ. Itē nō iam minister Dei: sed ecclesiæ potius: q̄ tam noua sola Martini authoritate forsan recipi possēt: nisi Pauli præceptū audiendū sit magis: qui inquit. Prophanas eiusmodi uocū nouitates uitādas esse. & alibi. Nō recipiendā cōsuetudinē quæ in ecclesia nō sit: ita scribēs. Nos autē hanc cōsuetudinē nō habem⁹ neq; ecclesia Dei. Ecce ergo quid dici potest. Sed ꝑpter calumniosos uerborū aucupatores nō nego dici posse, Episcopos & Pontifices ecclesiæ ministros in hunc sensum: quia ei ministrāt: nō qa ab illa præfecti sunt: sicut domin⁹ ministrū se discipulorū fecit & totius ecclesiæ seruū: neq; propterea nō domin⁹: nō pastor: nō caput. ecce ergo quid dici potest. ¶ Sexto dici potest: abs te em̄ inuicem quæro. Ista ecclesia cui tu ais claues esse a Christo traditas: quidnam est? Estne unū corpus suis membris conflatū atq; integrum? an quid aliud monstrosum? Opinor / si Paulū audire uis. Dices esse unum corpus & illud integrū. Si sic: erit cū capite an sine capite? Certe si sit integrū / oportet esse cū capite. Quæro igit̄ de huiusmodi capite. Christus est dices. Recte: hoc igit̄ abs te consequor ꝙ Christus christo tradit claues: ipse sibiipsi. Cōueniens em̄ est ut isti⁹ corporis claues recipiētis: ipsū caput poti⁹ & prius ac principalit̄ claues accipiat q̄ mēbra. O tractatorē insignē scripturarū. Quid ergo dices? an ꝙ hoc ī loco per ecclesiā uis intelligi corp⁹ sine capite: ut illi tradiderit claues Christ⁹? Diuiabā ꝑfecto ꝙ omne caput paulatim ab ista tua ecclesia etiā Christū esses amputatur⁹. Et cū ita sit: audes etiā dicere qđ dici pōt. Ecce quid dici pōt. ¶ Septimo dici etiā pōt: qa tu tecū nunq̄ cōstas: sed mō unū mō aliud ais. Tu em̄ sæpi⁹ hæc uerba ut ānotauim⁹ inqs: ꝙ

4. argumentum

Paulus.

5. argumentū.

Paulus.

6. argumētum

Paul⁹ ad Romanos. 12.

7. argumentum

Martin⁹ cōtra Martinum.

nō uni alicui ecclesiæ datæ sunt claues sed oībus simul: ita ut iam apud te nō sit uniuersalis ecclesia prima ac pricipalis: aut si sit: illa tamē aliqua mala fortuna sua (qa forsan Christ⁹: ſm hominē loquor: nō aduertit) claues nō receperit: & ita illā unicā colūbā amicam pfectā ac spōsam suā: forsan obliuione ptermiserit. Et cū ita coactus sis cōfiteri: etiā insup q̄si res aptissima & sine nodo esset: exprobras nobis (q̄si nihil dici posset) qd dici potest. ¶ Octauo dici etiā potest: aut Romana ecclesia & aliæ particulares: claues habēt aut nō: si nō: ergo soluere nihil possūt. Si sic: q̄ro: unde accepe rūt illæ claues: aut a quo eis traditæ sūt. Nō quidē a Christo: quæ tunc nō erāt (sic eñ tu arguis cōtra Romanā ecclesiā: quā ideo negas esse primariā: qa Christo dicēte. Tu es Petrus &c. nōdū erat: nisi in lūbis Petri: ut utar dicteriis tuis.) nō ab ulla ecclesia: qa tūc. Aut illa ecclesia q̄ tradidit claues postq̄ tradidit: eas retinuit aut nō. Si sic: hoc uidet: uel te cōfitēte: incōueniēs: si nō: & hoc etiam magis absurdū uidet & cōtra experientiā: qa p hoc ꝙ Ro. ecclesia cæpit habere claues: nulla ecclesia claues suas amisit. Præterea cōtra facti ueritatē & tuā experiētiā est: ꝙ una ecclesia alteri ecclesie tradat claues. Ecce ergo qd dici potest.

8. argumētum.

¶ Nono dici pōt. Tu dicis ꝙ a Christo sūt traditæ claues oībus ecclesiis parit: & nō uni: nec uni magis q̄ aliis: qa tu parificas ī hoc oēs ecclesias: ergo ecclesia nō accipit ab ecclesia: qa q̄libet ecclesia pro seipsa accipit. aut si hoc nō ita se habeat. q̄ro: q̄ ecclesia sit illa q̄ potius accipit: ut p eā in alias diffūdant ecclesias? & quō uerificas in expientia ista tam euidēti: ꝙ aliqua ecclesia acceperit ꝓ se & reliqs ecclesiis? An forsan ꝙ q̄libet ecclesia pro se & qualibet ecclesia receperit? & sic alia inuicē ꝓ alia? Nō uides ifœlix quāta mōstra sequūtur ex ista opinione tua? & audes exclamare etiā qd dici potest? Ecce qd dici potest.

9. argumētum.

¶ Decimo etiā dici potest: nā p fundamētū tuū p qd auferre conaris idignissime a Petro claues: ego digne aufero illas ab istis tuis ecclesiis. Tu eñ ideo Petro claues nō esse traditas asseris: qa nihil est capax clauiū nisi qd sit sp stabile in fide sicut eccl'ia est (ut inqs) Hoc aūt de nulla ecclesia particulari dici potest ut certū est: & experiētia de multis notū est: q̄ stabiles nō fuere: ergo seqtur ꝙ Hierosolimitana & Antiochena ecclesia & aliæ multæ q̄ nō psti terūt in fide: & portæ inferi pualuerūt aduersus illas: nūq̄ claues habuerūt. Ecce ergo qd dici pōt.

10. argumentū.

¶ Vndecio etiā dici pōt. Cū Pe

11. argumentū.

trus accipit ab ecclesia has claues: q̄ro nūq̄d remaneāt in ecclesia? Nā si sic: quō obsecro accipit Petrus ab ea? Si nō: quō ecclesia claues habet postq̄ eas semel tradidit? & tamē stultū est dicere q̄ claues nō sint ī ecclesia. Ecce ergo q̄d dici pōt. ¶ Duodecio dici pōt q̄ experientia hoc habet. q̄ ipse Petrus & Petri successor cōmittit claues siue p se siue p ministros suos: & cū p mīstros facit: p se dicit facere: ut expresse in ꝓposito Dionysi⁹ ait. Ergo experiētia nostra euidēs: facit cōtra tuā fictā & plenā ignorātia experiētiā. Ecce ergo q̄d dici pōt. ¶ Tertiodecio dici potest. Nā q̄ro abs te: ubinā ꝓbet: aut q̄ experiētia: q̄ unq̄ ecclesia tradiderit Petro claues: sicut tā cōfidēter asser[is]. An nō a Christo ipsi Petro ac discipulis traditæ sūt. in eis uerbis. Quodcūq̄ ligaueritis &c. te īterp̄te & teste? Quō igit̄ uerū est q̄ datæ sūt ecclesiæ & deinde receperit Petrus ab ecclia? Ecce ergo q̄d dici pōt. ¶ Quartodecio dici pōt. Aut ibi sūt traditæ claues ecclesiæ: aut singularit̄ Petro & apl'is: Si Petro & apl'is singularit̄: ergo Dn̄s nō fecit q̄d ꝓmisit: q̄a ꝓmisit: ut tu asseris: tradituꝝ se claues ecclesiæ: & nō Petro: nō filio Ionæ uel Ioannis: nō carni & sāguini: & tn̄ tradit Petro & apl'is singularit̄ (ut tu sæpe ais.) Quod si aliq̄ tua glossa solita. i. p̄stigiis/cōfictisq̄ mysteriis: uoluēs oīa ꝓ arbitrio: feceris: q̄ ibi sint traditæ claues ecclesiæ: forte p discipulos intelligis ecclesia. Tūc rursū dabo tibi operā: ut nouis etiā p̄stigiis ecclesiā mutes nobis ī discipulos. Sic em̄ cōcludā: ergo nūq̄ ipsi discipl'i (ut saltē ministri ecclesiæ) singulariter habuerūt claues. nō em̄ ab ipso Chr̄o: q̄a Christ⁹ dedit ecclesiæ (ut ais) & nulli hoīm particulari. Nō deinde ab ecclesia: q̄a hoc nūq̄ p scripturas ꝓbabis. Ecce ergo q̄d dici pōt. ¶ Quītodecimo etiā dici pōt. Hæc ecclesia q̄ claues tradit mīstr[is]: aut est cū capite aut sine. si sine: ecce habem⁹ q̄d uolumus: q̄a tu semp ab ecclesia caput remoues. Dign⁹ merito ut talione pœnā luas. Dign⁹ inq̄ ut absq̄ capite isto sis: q̄d ab ecclesia negas. Dignus ut te neget mēbrū suū: cū tu negas illud caput tuū. Si uero cū capite: q̄ro q̄d erit tale caput: cū nō apparet? Immo cū hoc q̄rat̄: ut capiti tradant̄ claues: si dixeris: Christ⁹ caput est: iam cōsequor q̄d uolebā: ergo Christ⁹ est q tāq̄ caput claues tradit. Hoc aūt q̄ Chr̄s tradat quō experiētia ꝓbas? Et p̄sertim experiētia tā euidēti etiā tuis laicis: q si hæc mōstra q̄ cōfingis capere ualeāt: uæ tibi: uæ tibi magistro. Ecce ergo q̄d dici potes. ¶ Sextodecio etiā dici pōt: ut doceas tu

12. argumentū.

13. argumentū. Martin⁹ cōtra Martinum.

14. argumentū.

15. argumentū.

16. argumentū.

aliqñ nos: ex quo uel ex qb⁹ tãdẽ cõstituas ecclesiã istã tuã claues accipientem: postq̃ tu dicis in ecclesia sola: ubi solũ cõfessio fidei est esse claues. An nõ ex hoĩbus cõstat ista ecclesia tua: ĩ qua oporteat cõfessionẽ fidei esse? Si eñ ista cõfessio fidei nõ sit in aliquo aut aliqbus de ecclesia: quõ potest esse in ipsa ecclesia? Si ergo ubi cõfessio fidei est ibi etiã claues sũt: & datæ a Christo: ut tu asseris: & in singularib⁹ apostolis & cõtinue in singularib⁹ hoĩbus reperiať ista cõfessio: ut satis est notũ: ergo sequiť per te: ꝙ singularibus psonis in ecclesia ĩmediate traditæ sunt claues a Christo: qđ est cõtra te. Ecce ergo qd dici põt. ¶ Decimoseptio etiã dici põt: ꝙ si datæ sint ecclesiæ claues / & p ecclesiã Petro / aut successori: sicut ministro: seqreť ꝙ neq; Petrus / neq; alius quisq̃ potuerit unq̃ uel eligere alterũ post se: uel resignare claues: qa minister electus ministrũ loco sui cõstituere nõ potest: ubi maxĩe recipiendũ est: esse electã industrie psonã: ut ratio naturalis & leges ꝓbãt: qđ tamẽ apparet esse falsissimũ: qa facti experiẽtia: & lex ipsa aliud docet. c. i. de renũcia. in sexto. & exẽplis nõnullis sicut de Petro legitur satis cõstat. Ecce ergo qd dici põt. ¶ Decimooctauo dici põt: ꝙ si tu more tuo puertẽs oĩa: facis ecclesiã principalẽ cui traditæ sunt claues. & ipsos sũmos Põtifices ecclesiæ mĩstros: & id nõ neges: qđ una uoce ab oĩbus cãtať. Petrũ & successorẽ esse caput ecclesiæ: & singulares Põtifices esse adhuc capita ecclesiarũ: & apl'os fuisse fũdamẽta & pastores: sicut est scriptũ: & ꝙ ecclesiæ cura: & ipsa eccl'ia cõmissa est Petro a Chr̃o: & alia multa siĩa: iã irrefragabili seq̃la cõseqmur abs te: ꝙ mẽbra influũt in caput: & ꝙ fundamẽta erigũtur / & fiũt ab ædificio: & pastores suscipiũt curã ab ouib⁹. & nõ immediate ab ouiũ dño. Hæc mõstra dicũtur abs te Martine ĩ uera seq̃la / & necessaria ex tuis uerbis: & plæraq; alia q̃ iã tedet referre. Et audes etiã dicere: qd põt dici cõtra istã experientiã. Vide mõ qd põt dici. Cõsidera q̃ diximˀ & agnosces nihil causæ esse: cur nõ ĩ te ppetuo irascãtur hæ claues q̃s tuis mysteriis cõfictis nullibi esse pateris. ¶ Decionono dici etiã põt: ꝙ ista opinio puertit sacrã Euãgelii literã: ibi. Tu es Petr⁹. Nam ut ridẽdã expositionẽ tuã uel puerulis exhibeam⁹. Eteñ cũ dirigãtur: ut tu uis: ad ecclesiã uerba hæc: ita exponis. Tu es Petr⁹. i. tu es ecclesia: & sup hãc Petrã. i. ecclesiã uel fidei stabilitatẽ eiusdẽ ecclesiæ: ædificabo ecclesiã meã. Ita ut sup ecclesiã: aut fidẽ eius ædificeť eccle

17. argumentũ.

18. argumentũ.

Nota monstra tua Martine.

19. argumentũ.

Noteť expositio Martini.

sia. Ecclesia ergo sup ecclesiā ædificat: ipsa sup seipsā: aut sup suā fidē sup quā est iā ædificata: ergo ecclesia ædificata sup suāmet fidē: iā ædificabit: & ita iā ædificata ædificabit: iam ædificata erit ædificāda. Quomō nō cōsiderasti infoelix tā fatua tamq; absurde dicta? Dū exprobras qd dici potest. ¶ Vigesimo & ultimo dici pōt: q; hæc opinio est cōtra sacros oēs doctores/ cōtra decreta Pōtificū/ cōtra sinodos sacrosāctas etiā ueterū sanctorū Patrū/ & pſertim calcedonēsis cōcilii & aliorū plurimorū/ q̄ taceo: quoniā apud Martinū: Pontificū decreta/ & conciliorū statuta nihil sunt. Ipse eñ late admittit se & cōtra decreta & cōtra cōcilia dicere. ¶ Responde tamen ad superiora tu Martine si potes.

20. argumentū.

Cōfidētia martini.

¶ Tertiadecia disputatio sup alio ei⁹ argu. qd in illū retorqtur.

ADdis oportune alia argumēta quæ pro nobis faciunt. Sic enim arguis: Petrus quando claues accepit a Christo nondum erat Episcopus Romanæ urbis: Ita est. ¶ Immo nec proprie unq̄ fuit Episcopus ullius ciuitatis/ sed Apostolus: episcoporum institutor. ¶ Hoc falsum est ſm Hieronymum & hystorias notas: quia sedit Antiochiæ Episcopus. Sed interim admittatur: audiamus conclusionem. ¶ Ergo claues inquis non sunt ei datæ ſm q; postea uel factus/ uel mutatus loco uel officio: sicut Abrahæ non fuit iustitia reputata qualiscunq; post fidem factus est: & ita arguit Paulus: q; non ex circumcisione/ sed ex fide iustificatus est: quia ante fuit fidelis q̄ circumcisus: omnia penitus admitto. quid tum? Quare prorsus nihil hæc authoritas ad Romanum Pontificem. Si hoc Martine sequitur: & hoc sequitur. Quare prorsus nihil illa iustificatio Abrahæ post circumcisionem: & simili modo. Quare statim perdidit claues Petrus cum factus est Episcopus urbis Romæ: quia usq; ad illud tempus accepit. O stupiditatē hominis. Sed audi breuiter & disce nūc tandē. Verū dicis q; Petr⁹ nō accepit claues q̄si Ro. Eps: sicut nec Abrahā q̄si ex circūcisiōe iustificat⁹ est. Sed sicut Abrahā retinuit in circūcisiōe iustificationē: ut & alii ĩ circūcisiōe iustificarent p fidē: ita & Petrus ĩ episcopatu retinuit claues p se & quolibet successore: nō q̄dē q̄si Ro. Pōtif. sed q̄si successore Petri: sicut nō Abrahā q̄si ex circūcisione: sed ex fide: q; aūt sit postea Rom. Pontifex: hoc acci-

Argumētum Martini.

dit ei. Et ideo si Papa mutet sedē: quocū͂q; se transferat Papa est: claues retinet: qa nō accipit ut Romæ sedēs: sed ut uicari⁹ Christi: ut Petri successor: & ideo nō dicimus Christū hic: aut illic: neq; apostolicā sedē esse ita diuinit⁹ designatā ut muri angustet: ubiq; Christus: ubiq; ecclesia in mēbris suis. Sed quia successor Petri & Christi uicarius oportet q͂ alicubi sit, & sedeat: & alicui speciali præsideat ecclesiæ: ob id dicitur illa ecclesia cui specialiter præsideat, prima: quia ibi primus Episcopus præsidet: ut sella a sedente: non sedens a sella capiat dignitatem. de quo sæpius alias.

¶ Quartadecima disputatio contra aliam eius considerationem ubi plurimæ eiusdem deteguntur stultitiæ meræ.

VErū ut opinionē cōtrariā penitus iugulemus. Age, si ista uerba Tibi trado claues &c. ad Petrū & successorem eius pertinēt: necesse erit ut & præcedētia & sequētia hac ui sentētiæ cohærētia ad eosdē ptineant. Nō em̄ in sacris Euāgelii uerbis admittēdi, q̄ p arbitrio sensus sui partē huc, ptē illuc torquēt & rapiūt: sed ex cōsequētia sensus, & uerbo℞ ex circūstātiis intelligētia referēda est, iuxta Hilarii documētū. Cū itaq; Christ⁹ claues noluerit tradere nisi prius oībus discipulis de sui cōfessione exploratis: deinde nō nisi accepto & approbato respōso Petri ex reuelatione patris loquētis, clarū est. Claues nō esse, nisi ei⁹ qui talis est, qualis tūc Petrus fuit. Quo sequit̄ absurdissima absurditas, q͂ malus Papa uel Episcop⁹ nō esset Papa nec Episcopus: qa nō haberet fidē quæ cōstituit acceptorē clauium. Deinde seqtur cōtra textū & sensum eo℞: q͂ nec Petrus claues acceperit aut retinuerit qa Christ⁹ dicit: q͂ portæ inferi nō p̄ualeant aduersus ecclesiā uel fidē: quā tūc Petrus tenuit. At cōtra Petrū præualuit etiā ancilla hostiaria. Si itaq; illo℞ sentētia staret, necessaria oīno sequela sequetur, aut Romanos & oēs Pontifices oportere esse sanctos

Lib. 5. Trini.

& habere

& habere patris reuelationẽ/nec esse carnẽ & sanguinẽ: aut eos nõ esse Põtifices: nec habere claues. Nec uideo qd contra hæc dici posit: cũ stet tã clarus textus/ ꝙ claues sunt datæ nõ nisi ei q carnẽ et sanguinẽ nõ audit: sed Patrẽ cœlestẽ: hoc est sanctum: & iustũ in spiritu/ Alioquin oĩs Põtifex est Sathanas: nõ sapiens quæ Dei sunt. At si hoc dicimus/ iam hæreticorũ nouorũ: & antiquorũ Donatistarũ errorẽ renouamꝰ: qui malũ Episcopũ nõ esse episcopũ asseruerũt: quod absit a nobis/ q sanctæ & iustæ ecclesiæ ministrũ impium & malũ esse posse cõfitemur. Ita fit dũ per hæc uerba uolũt ex Romano põtifice solũ/ & omnẽ/ & uniuersalẽ Põtificẽ facere/ Nullũ Põtificẽ nobis relinquãt: ut uideãt: quo stipẽdio scripturas uiolentẽt adulatores/ & ambitiosi. Reliquũ ergo est Euãgeliũ hoc loco nec ad Petrũ/ nec ad successorẽ eius/ nec ad ullũ Episcopũ/ aut ullũ hominẽ singularẽ: sed ad cõmunionẽ sanctorũ quæ est ecclesia: hæc deinceps potest claues cõmittere/ tũ digno/ tũ ĩdigno. Indigno inq̃ corã Deo/ qa nescit utrũ dignus sit Deo. Alioquin/ nisi dignꝰ corã hoĩbus cõmittere debet: Quare satis patere arbitror quãdo decreta quædã hũc textũ ad Roma. sedẽ & Ponti. trahũt nõ mõ frigidissime qđ modeste dixi/ sed etiã cõtrarie sensui euãgelico uerbũ Christi tractare/ qđ clariꝰ faciemꝰ quãdo ea inferius examinabimꝰ. Interim de hac authoritate satis sit in sũma dictũ: ꝙ si cui claues arrogãtur/ huic necessariã quoq; esse fidẽ Petri/ ꝙ si fides Petri necessaria esse negabit/ & claues esse ei datas cũ utrũq; copulet & exprimat/ ĩmo fidẽ magis & prĩo quærat Christꝰ. Quare nõ nisi de ecclesia Christũ esse locutũ clare ĩtelligit: nec de una aliqua/ sed qualibet in qualibet parte mundi.

Modestia martini.

¶ Ex his uerbis plures colligũtur stultitiæ. ¶ Prĩa/ ꝙ ẜm nostrã ĩtelligẽtiã ex isto textu Euãgelii seqret/ ꝙ nullꝰ malus Papa esset Papa: qa ista duo cõiuncta sunt. Clauiũ traditio & fidei cõfessio

Prima stultitia ex verbis Martini.

ex reuelatiõe patna: & ꝑptea ille cui claues reddũt: dȝ eẽ talis q̄lis tũc Petrꝰ. Huic stultitiæ occurrit ex sñia (ut mihi uidet) meliꝰ senti entiũ: ꝙ uere clauiũ traditio & fidei cõfessio ex reuelatiõe Patna ita cõiũcta sint/ ut hæreticꝰ uel ĩfidelis Papa eẽ nõ possit. & si fue rit: hoc ipso desinat: neqꝫ ĩdo seqt ꝙ alioqn malꝰ: nõ sit Papa. suf ficit em̃ si fides sit q̄uis ĩformis: et ita reqrit ꝙ sit q̄lis petrꝰ: tãtiſꝑ quo ad fidẽ: nec tñ ita quo ad fidẽ/ ꝙ debeat esse æq̄lis fides/ aut eiusdẽ meriti: satis em̃ ẽ ꝙ fides et fidei cõfessio fuerit q̄liscũqꝫ: etiã ĩformis. Et hic est ꝙ unicũ hæreseos crimẽ cõtra Papã admittit: ut ĩ illũ ĩuitũ/ et q̃ri/ & dãnari possit: qđ latiꝰ patet apud oẽs. ¶ Se cũda stultitia ẽ: ꝙ inqs ex nr̃o ĩtellectu seq: ꝙ Petrꝰ debuerit esse ĩ cõfessiõe stabilis/ si datæ ei claues fuissẽt: qa dictũ ẽ/ ĩferi portas ad uersus habẽtẽ claues nõ ꝑualituras: & tñ ꝑualuit ĩ Petrũ ancilla hostiaria. hæc aũt stultitia plures filias secũ trahit. Primã/ q̄ nõ cõ siderasti uerba illa Euãg. aduersꝰ eã. Duplicẽ relationẽ hr̃e posse. (ut ait Chriso) unã ad ecclesiã: alterã ad Petrã. Per primã ĩtelligi mꝰ ꝙ portæ ĩferi nõ ꝑualebũt aduersꝰ ecclesiã: & si ita ĩtelligamꝰ ut nobis liberũ eẽt: nihil penitꝰ cõcludis: qa nõ ẽ dictũ hoc/ neqꝫ ad Petrũ: neqꝫ ad Põti. aliquẽ &c. sed expsse ad ecclesiã: ut ex uer bis ita cõiũctis patet. Per secũdũ ĩtelligimꝰ ꝙ nõ ꝑualebũt aduersũ Petrã. Sed qa p Petrã etiã duo ibi s̄m doctores sãctos ĩtelligimꝰ: uel Christũ/ uel Petrũ. Si Chr̃m ĩtelligimꝰ: adhuc nihil cõcludis: qa cõtra Chr̃m nõ ꝑualuit totꝰ ĩfernꝰ. Si ĩtelligamꝰ Petrũ: ut ĩtel ligimꝰ: qa & cõit sc̃ti doctores ita ĩtelligũt (licet Aug. magis place at ut ĩtelligat Chr̃s: de quo tñ ꝓprio tractatu dissera) & tũc facile multisqꝫ modis respõdet. Prĩo em̃ (ut appareat scđa filia huiꝰ stul titiæ) ꝙ ancilla hostiaria nõ dr̃ ꝑualuisse aduersũ Petrũ: cũ Petrꝰ nõ psstiterit ĩ negatõe: qa ꝑualere hoc ĩportat/ ꝙ uicere &c. nõ em̃ ꝑualuit rex aduersũ regẽ: ꝙ prĩo ĩpetu fuerit supior: si demũ nõ se quat uictoria. Scđo ut appareat tertia filia. Magr̃ ꝓmisit hoc Pe tro ꝓ illo tpe quo esset Petra. i. caput & Põtifex qđ fuit post resur rectionẽ: & tũc neqꝫ ancilla hostiaria: neqꝫ alia q̄libet inferi porta ꝑualuit aduersꝰ eũ. & ita Hiero. expsse notat his uerbis. ¶ Prudẽs lector ingrat quõ post tãtã btitudinẽ: btũs es Simõ Bariona: & tu es petrꝰ & sup hãc petrã &c. & portæ ĩferi &c. et tibi dabo &c. nũc audiat: uade pꝰ me Sathana. Sȝ si cõsideret Petro illã bñdictionẽ & btitudinẽ/ ac ptãtẽ & ædificationẽ/ sup eũ ecclıæ: ĩ futuro ꝓmis

Secũda stultit

Prima filia ꝓ xime stultitie.

Secũda filia.

Tertia filia.

Matthei. 16.

sā/nō ī p̄senti datā ītelliget. ædificabo inq̄t sup te ecclesiā meā: & portæ īferi nō p̄ualebūt aduersꝰ eā: & dabo tibi claues regni cœlorū. q̄ si stati dedisset ei/nūq̄ i eo prauæ cōfessiōis īuenisset locū. Hæc Hiero. Ex uerbꝭ hactenꝰ apparet/ꝙ nihil cōcludis. At uideamꝰ rursꝰ qd tu hic Martinꝰ p petrā ītelligas: ipsā. s. ecclesiā: qa aduersꝰ ecclesiā portæ īferi nō p̄ualuerūt. Sic ergo euāgelii uerba exponēda sūt ex noua theologia Martī. Tu es Petrꝰ. i. tu es ecclesia. Et sup hāc petrā. i. sup hāc ecclesiā. ædificabo ecclesiā meā. O nobilē architectū/& magr̄m/q Chr̄i ecclesiā sup Chr̄i ecclesiā ædificat: idē faciēs ædificiū/& fūdamētū: ut uel duo sint ædificia/sine fūdamēto: uel duo fūdamēta/sine ædificiis. Et īsup priꝰ agnoscat̄ ædificiū iā cōstructū: q̄ sit ædificatū. Sit igit̄ merito expositio talis anathema cū expositore suo: & ostētū oībꝰ q illū uel illā sequūt̄.

¶Tertia stultia ē: q̄ adeo se cōclusit īfelix: ut cū studet hæreses aliq̄s fugere: ī illas offēdat/uel coactꝰ. Sic em̄ ex eiꝰ uerbꝭ educit̄: ꝙ si eccl'ia īdignū corā hoībꝰ eligat: ille claues nō habebit: qa eccl'ia tā tūsp īdignū corā deo pōt eligere: nō aūt corā hoībꝰ. Indignū igit̄ Pōtificē corā hoībus/ab eccl'ia electū: negas esse Pōtificē. hoc em̄ manifeste etiā seq̄t̄ ex rōne tua. Si em̄ deꝰ (ut tu cōcludis) nō dat claues īdigno: sꝫ soli eccl'iæ cōfitēti: qa scit illā dignā. Multo ergo minꝰ istā facultatē habebit eccl'ia: q̄ lōge minꝰ bona est ipso deo: q facit oriri solē sup bonos & malos/iustos & iniustos: & hæc uis argumēti ex euāgelio & uerbo dn̄i sumit̄. Per hæc aūt satis patet ꝙ tuā potiꝰ q̄ cōtrariā opinionē tuo gladio iugulasti. Sed & magis teipsū. Scriptū est em̄. Gladiꝰ eoꝝ intret ī ora ipsoꝝ.

Tertia stultitia

Matthei. 5.

Psalmo. 36.

¶Dispu. xv. sup tex. Ioā. ult. ī ill' uerbis. Pasce oues meas. ꝙ em̄ ad Petrū & succes. eiꝰ n̄ ptineāt ut sit sup totā ecclesiā ita cōsidrat.

PRimo/qa certissimū ē a Petro nullū apl'oꝝ eē uel creatū uel missū: q̄re nec ueꝝ nec possibile ē Petro oues esse cōmissas: sed gn̄ali sn̄ia oībꝰ dictū: pasce oues meas. nō em̄ dicit oēs: sicut ad oēs Apl'os dicit. Ite in orbē uniuersum/& docete oēs gentes &c.

¶Quis ex tā paucꝭ uerbis tot educi putaret stultitias tā ridicl'as? ¶Pria ē. Petrꝰ nullū creauit apl'oꝝ nec misit: ideo neq̄ uerū/neq̄ possibile ē/Petro creditas oues fuisse. O seq̄lā mirabilē: qa Pius iii. nullū Cardinalē creauit/ neq̄ misit: ideo nō fuit Papa/ & Car-

Pria stultitia

dinales/nõ fuerũt sub eo:nec sũt sub leone q ab eo neq; creati fuerũt:neq; missi. ¶Secũda est ꝙ tã cõfidẽter ait: ꝙ Petr⁹ neq; creauerit:neq; miserit ullũ apł'orũ:ꝓserti ꝙ nõ miserit. An nõ est hæc negatiua Iuristatheologæ/q̃ est difficillimæ ꝓbationis? An ualet forsan ista seq̄la apud te? nõ legit misisse:ergo nõ misit? An putas oĩa apł'orũ gesta dictaue:scriptis reposita? Nõne ait Ioãnes. Multa fecit IESVS quæ nõ sũt scripta &c. ¶Tertia: qa ueritas est: ꝙ Petr⁹ mittebat oẽs/uel ipse sol⁹:uel cũ apł'oꝝ collegio: uel ꝑ alios q ĩ partẽ sollicitudis uocati erãt: idq; satis ex scripturis cõstat: cũ iam ꝑ illas ꝓbatũ sit: ꝙ erat Papa/prĩceps/ & caput ecclesiæ: idq; (si nõ aliud)satis est ad ꝓbãdũ ꝙ oĩa in ecclesia ab eo fierẽt/siue ꝑ se/siue quodãmõ per mẽbra sua:ut Dionysi⁹ ait. ¶Quarta stultitia ꝑ illa uerba. Pasce oues meas. nõ intelligunt (inquis)oẽs oues: qa nõ fuit dictũ oẽs. O Iuristatheologe/ quõ Iuristarũ regulã oblit⁹ es/ qua aiũt: indefinitas eiusmodi locutiones uniuersali æquipollere? Tantũq; ꝓstare. Pasce oues meas:quantũ/Pasce oẽs oues meas:sicut legãs bona sua:oĩa legat bona: & uestes suas: oẽs uestes. O obseruator diligẽs interptũ scripturæ. An nõ Chrisost. sic ait ad uerbũ. ¶Petr⁹ apł'us a filio sup oẽs qui filii sũt potestatẽ accepit. Num te Bernard⁹ cõfundit/ ita in ꝓposito exponẽs. Pasce oues meas:quas? illi⁹ uel illius populos ciuitatis? aut regionis? aut regni? oues meas inq̄t. Cui nõ planũ est nõ designasse aliq̄s:sed assignasse oẽs? Et Martino soli nõ est planũ hoc: uult em̃ per ꝑrupta/& ꝓcipitia semp ambulare ut tandẽ ruat. Alioquin dic tu nobis tãdẽ argute hõ:quas ergo oues reliq̄t Petro dñs:si nõ oẽs? Quære Martine istas oues. At(inquis)iudaismi oues. ut ait Paulus. ii. ad Galathas. Qui em̃ operat⁹ est Petro ĩ apostolatu circũcisiõis: operatus est & mihi ĩter gẽtes. At caue prĩo ne inferius sis tibi ipsi cõtrarius:qui gẽtes poti⁹/ & latinã ecclesiã cõmissã Petro inquis nũq̃ tibiipsi cõstãs. Deide cũ oues tm̃ Iudaismi acceperit: cur mãdatũ dñi egredit/ & gẽtes Paulo (ut tu inquis) creditas sibi arrogat? & peculiarit Rom̃. sibi oẽs uẽdicat? cur hãc Paulo facit iniuriã? imo & uerbo Dei? obsecro: ut ꝑuertas penit⁹ omnẽ rẽ. Dicto etiã ꝙ Paulus ordinauit Petrũ / ut Romæ præesset. ¶Quinta stultitia/ quõ gloriaris in scripturarũ peritia? qui Paulũ ĩtelligis apostolatũ circũcisiõis:curã solũ ouiũ circũcisiõis accipere:& per magisteriũ gẽtium curã & episcopatũ gentiũ:cũ solũ ad uerbum

Marginalia: Secunda. — Joannis vltio. — Tertia. — Quarta. — 1. eccl'. Hier. — 1. Act. apł'oꝝ. — Martin⁹ cõtra Martinum. — Paulus. — Verba Gersi. — 5. stultitia.

doctrinæ & pdicationis illa dicta apostoli pertineāt: ut ex uerbis & re ipsa late patet: nec eñ quia Paul9 magister gētiū: ideo episcopus gētiū: sicut neq; beatissim9 Dñicus / & frācīscus sanctissimus / pdicatores gētiū / ob eā gratiā fuerūt epi: immo & recusarūt esse.

¶ Sextadecima disputatio qua de subiectis uerbis suis super textum Euāg. Pasce oues meas / colligūtur nō plures octo stultitiæ.

VErum ego nō possum satis admirari / q tot / ac tanti uiri / cōtra tā expressas scripturas / tā euidētes experientias / oēs oues Petro arrogāt: qui tamē unanimiter cōfiteri cogūtur: singulos apostolos ī suas sortes missos: & Paulū de cœlo ī apostolatū uocatū. In quib9 oībus quō Petrū adhuc omniū pastorē asserere audem9 / qui nullū misit? psertim Paulū / ut ad Galathas. i. multis uerbis cōtendit? Illi (inquit Marcus) pfecti pdicauerūt ubiq;. Sequitur ergo / uel Petro & successori suo nō esse oēs Christi oues cōmissas: aut oues quas nō Petr9 / sed Paulus & cæteri apostoli pauerūt / ad oues Christi nō ptinere quo quid blasphematius? Et sequeris. ¶ Si dicis. At uerbū Christi ad solū Petrū dixit. Pasce oues meas. Respōdeo: nō dixit omnes oues meas. Alioquin peccasset Petr9 / si nō oēs pauisset solus sine cæteris apostolis: peccaret etiā hodie Rom. Pontifex q nō pascit / nec pastores mittit / ad turcas / & alias puincias. Quid aliud dicā? Ex isto uerbo nihil potest cogi aliud / q̄ ut Petr9 pasceret oues / quæ fuerūt ex ouili Iudæorū: & sic nihil ad eū ptinet / nec ad Ro. Pōti. successorē ei9 / aut nō ad solū eum pertinet. Quod ex aplo Paulo Gal. ii. pbo: ubi Petrū uocat apostolū circūcisionis / & se apostolū gentiū. Ergo si qs ptinax esset / nulla ui cogi posset hoc uerbo christi aliud ītelligi / q̄ pasturā ouiū quæ fuerūt ex circūcisione.

¶ Adnotētur iterū stultitiæ & obsecro nūerent. ¶ Prima est (cui tamē gratias ago: quoniā ingenuitati cuidā admixta est) qua fa

Hic fatetq̄d toto ope negat.

Marci ultimo.

Prima stultitia.

teri uideris ꝙ sancti oẽs expositores (sicut est) ꝑ hũc locũ cõcedũt curã Petro uniuersalẽ datã. An nõ stultitiæ est: cũ cõcedãt oẽs: ut tu sol⁹ sup oẽs tibi sapiẽs uidearis: & cõtra sapiẽtis dictũ innitaris adeo uehemẽter prudẽtiæ tuæ cui nullũ posuerĩ modũ. ¶Secũda stultitia ẽ: mõ asseris doctores ita tenere: supra negas: & ꝓducere etiã illos ausus es quos aduersus te sciebas esse: sicut supra ostẽdim⁹: ut nũq̃ cesses tecũ pugnare. ¶Tertia est: ꝙ ꝑ optia cõsequẽtia recipis q̃ est ridicula. Paul⁹ nõ est creat⁹ a Petro apl's: ergo sub eo nõ est / ut superi⁹ notauim⁹. ¶Quarta q̃ magĩ etiã ridicl'a est / & patẽti⁹ falsa: ꝙ si Petr⁹ sol⁹ sine aliis apl'is nõ curasset oues sibi creditas idcirco peccasset. Vere em̃ si nullo mõ curasset / peccasset: sed curãs auxilio fratrũ / ĩ partẽ sollicitudis uocatoꝝ / nõ peccauit. Alioqn & Christ⁹ (ẽm te hominẽ ĩpiissimũ sic loquor) peccasset: q ꝑ apl'os creditas sibi oues pauit / atq; curauit. O hõ expers oĩs prudẽtiæ / & sapiæ. An nõ regnũ gubernat Rex: & si ꝑ alios multos hoc faciat? O Iuristatheologe: an nõ est iuris regula? q̃ discim⁹ / q ꝑ aliũ facit / ꝑ seipsũ facere uidet̃? O Theologe ĩsignis: an te latuit: qd ĩ ꝓposito ait Dionysi⁹ his uerbis. ¶Is q ẽm nos sũm⁹ est sacerdos: ꝑ suos mĩstros / aut sacerdotes purgãs / aut illũinãs: ipse dicit̃ purgare & illũinare. ¶Quĩta est: ꝙ ais & Roma. Põti. peccare q nõ mittit pastores ad Turcas: qa nõ pascit eos. Nã quõ paulinũ Theologũ te facis si Pauli dictũ uulgatissimũ nescias? ꝙ de his q foris sũt nõ est nostrũ iudiciũ. ¶Sexta stultitia est: ꝙ ais Petro oues tm̃ circũcisiõis cõmissas: ex eo qa dñs nõ dixit / oẽs oues: sed tm̃ oues meas: ita ut ꝑinde sit: dicere oues meas ac oues circũcisiõis tm̃. Cũ tñ ipse Chr's dixerit. Habeo & alias oues: q̃ nõ sũt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere: & fiet unum ouile & un⁹ pastor. Verbũ igit̃ Christi irritũ & uanũ erit: & uerbũ Martini stabit / si deo placeat. ¶Septĩa est / ꝙ uerbũ Pauli ad Gal'.ii. nõ ĩtellexisti: de quo ꝓxĩe disserui. ¶Octaua est: ubi uelut ĩ specl'o nitidissĩo cõspicerĩ q̃lis sis. Sic etiã ĩ ope ad Leonẽ cõtra Sixti decretũ te defẽdis: nec sine dei nutu ueritatẽ loquẽs. his uerbis. Primũ siqs ꝑtinax esse uellet: diceret. Proba qđ dicis optĩe pat̃. O q̃ uere / sed ꝑter ĩtẽtionẽ locut⁹ es: nã null⁹ ali⁹ posset ullo mõ dicere: nisi q ꝑtinax esse uellet. Nõ te saltẽ pudet horũ uerboꝝ? An ĩ tua theologia liceat cẽ ꝑtinax? Quid ergo respõdebim⁹: qb⁹ nihil restat: nisi fateri penit⁹ qđ ais? uidelicet / ꝙ si ꝑtinax esse uoluerĩ: nulla ui

Prouerb. 3.
Scõa stultitia.
Tertia stultitia
Quarta stulti.
1. eccles. Hier.
Quinta stultit.
1. Cor. 5.
Sexta stultitia
Joan. 10.
Septima stult.
Octaua stultit.
Modestia martini.

rõnis cogi poter[:& nihil erit aliđ :nisi q̃ er[ptinax:& q̃ ĩ theologia nr̃a docemur ptinaces hæreticos esse:& q̃ ex legib9 igni tradẽdi sũt(& si hoc tibi uideať iniquũ)ut si rõne cogi neqant: ignis tñ metu tpalis cogãtur, q̃ si nec sic possit cogi:cogãtur tãdẽ æterno. Aliud igiť qđ respõdeam / si ptinax esse uolueris: ego certe nõ habeo. Putaui tamẽ hoc satis esse/siquas aures audiendi habueris.

¶ Vltia disputatio sup qbusdã ei9 cõsideratiõib9 ex eodẽ textu.

MVlta postremo iactas ad iniuriã Ro. Põti. nec ptãtẽ eorũ: sed abusũ poti9 carpẽs:q̃ iccirco ad me(ut dixi)nõ ptinẽt: uel ut defendã:uel ut agnoscã. Vnũ scio:& ipsi iudicẽ me cũ habẽt:duriusq̃ cũ ill' ageť/si fuerit mali. Sicut scriptũ ẽ. Iudiciũ durissimũ in his q p̃sũt fiet. Exiguo eñ cõcedeť mĩa. Potẽtes aũt potẽter tormẽta patienť. Interĩ De9 agit. Mitto etiã q̃ ĩ fratres mẽdicãtes iueheris:ne pprias pseq uidear iniurias. Solũ pstrigã paucula:q̃ rõnũ figurã hr̃e uideanť. Prĩo dic[/p illa uerba: Pasce oues meas:solã importari pascẽdi curã:& nõ primatũ. Per curã aũt pascẽdi:solã p̃dicationẽ uerbi intelligis. Hæc eñ uerba tua sunt.

Mali Põtifices sub iudicio dei sunt. Sap. 6.

Prĩa cõsideratio Martini reprehenditur.

¶ Primũ pascere nõ significat id qđ esse primũ/aut principem : nisi noua grãmatica usus dicas. Si diligis me / Pasce oues meas:idẽ sit/q̃ si diligis te/esto primus sup ecclesiam totã:ideoq̃ ex ipso nihil aliud pbatur: q̃ q̃ Roma. Ponti. debet prædicare docereq̃ uerbũ Dei.

¶ Attamẽ Primo sancti doctores nõ sic putãt. nam & Chrisost. ita exponit. Pasce oues meas. i. loco mei præposit9 esto/& p̃sis fratrib9 tuis. An est noua grãmatica Chrisostomi Martine!an poti9 tua noua!qđ est eñ p̃esse fratrib9 suis:an idẽ q̃ p̃dicare:an poti9 idẽ q̃ esse primũ/& pricipẽ. Scđo cõis sñia ẽ. Pastor[uerbo tria significari/doctrinæ traditionẽ:uitæ exẽplũ: & deide correctionẽ. Non eñ pascit/ q errãtes oues nõ corrigit. Tertio expientia pbat hoc. q̃rto uel ipsa pastoralia ĩsignia hoc declarãt: ad q̃ te remitto/ ut ide discas. Sed nihil mir̃ si id negas qđ metuis:& destruere id molir[:a quo ne destruar[formidas. Baculũ. s. & uirgã pastor[. Sz uis nõ tĩere/uis nõ formidare ptãtẽ! Audi Paulũ:bñfac:reuertere in ouile: & eris tut9 ab oĩ uirga & baculo. Sed psequor qđ cæpi.

Secūda ꝯſideratio reprehēditur

¶ Secūdo dicis: ꝙ Deus nō præcepit Petro ut paſcat: niſi prius interrogato/an amet. & accepto reſpōſo: ita ut hæc duo cōiuncta ſint: paſcere & diligere: ita quidē ut ſi nō diligit ꝓpter hoc uerbū Chriſti paſtor nō ſit. Quod his uerbis ſpecialiter cōcludis.

¶ Hæc uerba ſi Roma. Pont. aptātur/ſequit̃ irrefragabiliter. Doceat uerbū: aut ſi non doceat: nihil ad eum ptinet. Verum magis obſerua. Chriſtus nō imponit paſturā Petro niſi prius diligat. Obſecro te quid hoc eſt? Nōne ſequitur/ꝙ ſi nō diligat non ſit audiendꝰ? At quis nos certos faciet de amore paſtoris? Dubitabimꝰ ergo quēnam audiamus? nam ſi audire nobis paſtorē neceſſe eſt/etiā amare illi neceſſe ē: aut ſi amare Chriſtū nō eſt neceſſe/nec audire paſtorē neceſſe eſt: cū utrūq; Chriſtus copulauit: nec paſturā niſi amāti cōmiſerit. ¶ Et poſt tandē ita cōcludis. ¶ Igit̃ hoc effecimus ꝙ iſta authoritate nihil probatur/nec ualet ad probandū primatū. Si autem aliquid ualet/nūc hoc urgebit: nō eſſe Epiſcopū in eccleſia qui nō doceat &c.

Nota blaſphemiam.

¶ Hæc ueritas eſt: illis uerbis/Paſce oues meas. Datā Petro paſcēdi poteſtatē: nō qa paſcere ſignificet poteſtatē habere: ſed qa præſupponit poteſtatē: cū eñ nemo paſcere poſſet niſi poteſtatē acciperet: qs tā craſſi iudicii ſit: ut ꝑcepta paſturæ opera nō a dño colligat poteſtatē datā: ſine qua paſtura eſſe nō poſſet? Duo igit̃ ſub illo uerbo paſce: cōcludūtur. Actꝰ paſcēdi explicite: & ipſa paſcēdi authoritas iplicite: ſine qua actꝰ talis eſſe nō poſſet. Authoritati autē dilectio nō cōiungit̃ a dño. ſed dūtaxat actui paſcēdi. ſi qs ergo nō diligat: & q̄rat̃ de poteſtate paſcēdi. Reſpōdebit̃ recte: paſtor eſt: authoritatē habet. Si uero q̄rat̃ utrū paſcat: negabimꝰ paſcere: qa nō diligit. Quod ut exēplō ſcripturæ cōprobemꝰ. Credit̃ ex cōmūi Theologorū ſentētia/ꝙ illꝰ uerbis. Hoc facite ī meā cōmemorationē. Cōſtituerit dñs ſacerdotes diſcipulos ſuos. & authoritatē tribuerit cōficiendi ſacramētū: neq; ob aliud: niſi qa actū ibi cōmemorat: q ſine ptāte eſſe nō poterat. Præcipit tñ ſeu hortat̃/ꝙ ī memoriā ſui fiat/quotiēs fieret: Finge mō quēpiā ſine eiuſmodi cōmemoratiōe id agere: nūqd ꝓpterea minꝰ cōfecerit?

Lucæ. 22.

Abſit

Absit. quãdo uel ipsi hæretici cõficere possint: si mõ illud agere intẽdãt: qđ ecclesia agit. Ecce ergo ꝙ illa adhortatio siue pceptũ: illis adiũctũ uerbis: qbus potestas data est: si seruatũ nõ fuerit nõ obstat potestati: sed tm̃ actũ malũ reddit: ex parte nõ suãtis. Adde etiã aliud dñs ill' uerbis. pdicate euãgeliũ &c. Proculdubio potestatẽ pdicãdi dedit. Finge mõ / puta Iudã Scarioth unũ ex illis: nõ euãgeliũ / sed ei⁹ loco fabulas pdicasse / aut etiã nihil unq̃ pdicasse. Putas ne tu ꝙ ptãte ppterea caruerit? Absurdũ hoc & hæreticũ. Ita tãdẽ in pposito dũ pascere iubet petr⁹ / pintelligit iã cõcessa authoritas / sine qua pascere nõ posset. Nã & ex Iuris regula / quã miror Iuristatheologũ nõ mẽinisse: habem⁹: ꝙ q aliqd cõcedit: & illđ sine quo id cõcessũ explicari nõ posset. Mõ dilectio nõ authoritatẽ reddit cõditionatã aut q̃lificatã: sed actũ tm̃. ut. s. nõ diligat: nõ pascat: aut nõ bene pascat: nõ aũt pascẽdi authoritatẽ nõ habeat: aut ppterea pastor nõ sit: q̃q̃ hoc uerbũ pastor (ut declarem⁹ oĩa ppt imperitos calũniosos) æquiuoce dicit: interdũ eñ p eo q bene pascat: sicut in euãgelio Saluator noster ait. Mercenari⁹ aũt & q nõ est pastor &c. Pro eodẽ eñ accepit ibi: nõ pastorẽ / & pastorẽ nõ bonũ: ut ipse text⁹ declarat / cũ supra coniunctim dixisset. Bon⁹ pastor ponit animã suã p ouib⁹ suis. Mercenarius aũt / & q nõ est pastor / &c. Sic & Christian⁹ uulgo æquiuoce dicit / p Christiano simplicit q baptismi sit caractere isignit⁹: & p eo q Chriane uiuat: & ut ait Hiero. q parat⁹ sit mori p Chro. Nihil igit iam ex argumẽto tuo cõcludis: nisi qđ fatemur / & dolemus sic esse eos / qui nõ dixerit / malos pastores esse: & ideo nõ dignos pastoris uel titulo / uel officio: sed mitra opprobrii & cõtumeliæ: ꝙ uero seqris / nõ debere audiri: repugno / & assero esse eũ dẽtissime cõtra uerbũ Christi dicẽtis: q̃ dicũt facite: q̃ aũt faciunt nolite facere. Quod uel pueris põt iam notũ esse. ¶ Per q̃ oĩa late cõstare posse arbitror / q̃ fueris in sãctis scripturis magn⁹: in qbus tãtopere gloriaris & in patrũ doctrina. Supest mõ / ut ad tuas accedamus quaspiã authoritates quas introducis p blasphemiis tuis. Deinde ad rõnes pcedem⁹. Libro aũt sequẽti / de Decretoꝝ frigiditate disputabim⁹: & supremo Pape iudicio / ac de summa ei⁹ circa indulgẽtias potestate: ut totã doctrinã tuã quoad Papæ potestatẽ attinet: penit⁹ euertam⁹. LAVS IESV ET MARIAE.

Marci. 16.

Pastor equiuoce dicitur.

Joannis. 10.

¶ Cōfutatio errorꝝ Martī ex pria authoritate ab eo collectorū.

PRimo producit Hieronymi epistolā ad Euagrium. Unde hanc Martinus cōclusionē ad litterā extorquet.

¶ Hieronymus nō modo Episcopos æquat inter se: sed & Presbiteros Episcopis comparat.

¶ Et qa ista durissia etiā prio aspectu erat cōclusio: ideo uir astutus multis foliis.i.uerboso sermone cōtegere uoluit: ꝑducēdo ad uerbū Hiero.eplām: quā ego data opa omitto/ne frustra folia im pleā: ꝑsertim cū & ī decreto habeaṫ ca.legim9.di.xciii. Perstringā autē ei9 sentētiā sūmariā paucis cōclusionibus. ¶ Pria est: ad qd uniuersa illa tēdit epla: ꝙ Presbiṫ maior ac dignior est Diacono. Ex hoc aūt nihil seq uideṫ cōtra Primatū Ro. ecclesiæ. Nisi forte Martin9 in noua aliq̄ cōsequētia ꝑ more suo hoc deprehēderit. ¶ Scda est: ꝙ iidē ab initio erāt Epi q & Presbiteri: ī eū sensū quē declarabo: neqꝫ etiā hic uideṫ seq aliqd cōtra Priatū ecclesiæ Ro. seu Ro.Pōti. ¶ Tertia ē: ꝙ Petr9 & Ioā. & Paul9 ꝑsbytos se appellabāt. Sed qd seqtur ꝑpterea? Nā & Papa presbiṫ ē/ & cōpresbiṫ me9 est. Quis neget? At (inqt Martin9) nō appellabāṫ sctissimi ac btissimi/nō Pōtifices: nō Papæ: & his titulis tā ꝑgrādib9 & excelsis. Quid tū? An nō cōuenisset Petro ut pastori talia noia? Sed qd scim9 nō fuisse eis oblatas eiusmodi appellatiōes / cū & diuin9 a Dionysio dicaṫ ī pric. eccliast. hierarchiæ? Obsecro rephēde etiā Dionysiū: & illū dicito īsup adulatorē. Quin etiā Aug. & Hiero. q se īuicē sctissimos/& btissimos appellabāt: & eiusmodi titul'/ne dū summū Pōt. sed & quoslibet ferme epos honestabāt. Stulte igiṫ nimiūqꝫ īuidiose/et stomachose sup his cōtēdis: minie qdē dign[i]: ut aliqn̄ tāq̄ ab hoie ꝑfecta Chriano leganṫ. ¶ Quarta est: ꝙ ad schismati[s] occasionē tollēdā: (qa.s.iidē erāt Presbyteri & Epi) ex cōi placito ī unū de seipsis cōsentiebāt: q sol9 Epi curā ageret. Ex quo seq duo uideṫ: Et ꝙ null9 ē Dei uerbo eps sup alios: sed electiōe ꝑsbyterorꝫ: q alioqn erāt æqles. Et ꝙ ob hoc Epi a Presbyteris nō diuīo sꝫ hūano iure distiguāṫ. Sꝫ hic Hiero. loc9 exigit ītelligētiā. Pla em̄ diligēter sūt aduertēda. Primū id/ꝙ ait eosdē fuisse Epos olim/ q & Presbyteri: sane sic accipiēdū est. nō ꝙ idē epatus & ꝑsbyterat9 eēt grad9: ut Martin9 cōsēcit cū aliis hæreticis. Absit em̄ a Hiero. blasphemia. Sꝫ ꝙ hi duo grad9 ī eādē cōcurre-

Heresis Martini.

cosf[...] presb[...] et [...]

bāt pſonā: ut nulli9 eēt pſbyt̄ q̄ nō etiā eṗs. Alioqn nō ſolū cōtra ueritatē & Diony. ſ3 etiā cōtra ſeipſū diceret: q̄ hos grad9 clare diſtīguit ī ſequētī paulo p9 epl'a: ubi hoc agit. Scd̄m aduertēdū ē: ꝙ Hiero. de aliis epis loq̄t ṗter Petrū ꝙ. ſ. electiōe pſbyterorꝫ fieret. Petr9 em̄ nūq̄ ſecret9 ē ab aliis epis aut pſbyter / hoīm uolūtate: ſ3 uerbo Dei. Hoc em̄ māifeſte ait Hiero. ſup epl'a ad Gal'. his uerbis. ¶ Dn̄s unū ex. xii. elegit / ut ſchiſmat tolleret̄ occaſio. Ecce ꝙ nō a pſbyter elect9 ē (ut ſchiſmati tolleret̄ occaſio) ſ3 a Dn̄o. Tertiū aduertēdū ē: euidēter etiā falſū eſſe / Epos diuio etiā iure nō ſē p pſbyteris maiores fuiſſe: ſed iure tm̄ hūano: ſicut dogmatizat Martin9. Nō em̄ ṗptea cōfuſio gaudiū erat: ꝙ ī eādē (ut diximꝰ) cōcurrebāt pſonā. Hoc igit̄ ſolū hūano inſtituto eſſe cœpit: ut ad ſchiſmata tollēda: nō ī quolibet pſbytero epalis maneret cura: ſed ī eo tm̄ / q ī q̄libet eccl'ia: ab ipſis / de ſeipſis eligeret̄ pſbyteris: & in hoc intellectu dici pōt / hūano iure epos pſbyteris maiores: ablato potiꝰ a pſbyter gradu / q̄ collato epis. ¶ Quīta ē: ꝙ ex Hiero uerbis (q̄ mox ṗducā) fieri uidet̄: ne Ro. eccl'ia eiuſue eṗs / cæter ſit ſupior. Sed ut ſani9 Hiero. mēs ac medullit9 explicet̄: qd a paucis factū legi. Sciri oportet, totā illi9 epl'æ q̄ſtionē hic ſiſtere: utrū diaconi pſbyter maiores eſsēt. Quidā em̄ fatui / fatua loquētes (ut ille inqt) hoc aſſerebāt: argumētabātur aūt ſic. Aut qd̄ ſentit Ro. eccleſia / ſentire & aliæ debēt: aut nō. Si nō: ergo diuerſa ſit ueritas Euāgelii i eccleſiis. Si ſic: & Ro. eccleſiæ cōſuetudo ē (dicebāt illi) ut diaconi honorabiliores eſsēt: ergo & hoc eſſe debet apud alias. Sed ad hoc reſpōdet Hiero. (ut more logicorꝫ loq̄r) ita formal'r. Fateor primū uobis: ꝙ eadē Euāgelii ueritas / tā Romæ / q̄ alibi / & eſt: & eſſe debet. Nec (hæc ſūt uerba Hiero.) altera Ro. urbis eccleſia: altera totius orbis æſtimāda eſt: qa unū Chriſtū adorāt: & unā regulā ueritatis. Ita qdē: ut ſicut aliæ ex euāgelica ueritate habēt pſbyteros maiores diaconis: ita & Ro. hoc habeat eccleſia. Secūdo: nego (inquit Hiero.) uobis iſtā Rom̄. eccleſiæ cōſuetudinē. Nā (& hæc ſūt uerba Hiero.) in eccl'ia etiā Ro. pſbyteri ſedēt: ſtāt diaconi. Qꝫ aūt ibi præſbyter ordinet̄ ad teſtimoniū diaconi: eſt unius urbis cōſuetudo. (Timuit dicere / Romanæ eccleſiæ Hieronymus: ne quicq̄ ledere eius dignitatē uideretur. Dixit unius urbis.) At orbis maior urbe eſt: ac ſi expreſsim dicat. Iſta Rom̄. cōſuetudo: quæ etiam ex paucitate illorū diaconorū uenit: ut hono-

Hereſis Martini.

Pro ītellectu epl'e Hierony.

Uerba Hiero.

Uerba Hiero.

Uerba Hiero.

rabiliores uiderent(qa omne rarũ carũ)authoritatẽ idoneam nõ cõstituit: sed potiꝰ cõsuetudo orbis attẽdẽda est: ut rectius existimet qđ longe plures obseruãt. Nã & beatꝰ Ambrosiꝰ ita scribit: prudẽter euitãs Rom. ecclesiæ similẽ cõsuetudinẽ. Cupio(inquit) sequi Rom. ecclesiã: sed & nos sensũ habemꝰ. Ergo inqes tu Martine. Romana ecclesia nõ habet ius sup alias: si eius cõsuetudinẽ spernere liceat. Respõdeo Iuristatheologæ: ut ibi in dicto ca. legimus di. xciii. rectissime notat glossa. Quædã est consuetudo Romanæ ecclesiæ/quã Papa uult esse generalẽ: & hãc nemo dubitat ligare oẽs ecclesias. Quædã uero ẽ specialis: & hãc nõ est necessariũ extẽdi: qa Papa nõ uult. hoc euidẽter Iulius Papa ĩ ca. nolite. & ibi glossa. hoc Innocẽtius in ca. qs nesciat. plane docẽt: & ideo nihil Hieronymꝰ adhuc ꝓ Martini blasphemia. ¶ Sexta est. ubicũqꝫ Episcopꝰ fuerit(inquit Hiero.)siue Romæ/siue Eugubii eiusdẽ est meriti & sacerdotii. Potẽtia diuitiaꝝ: & hũilitas pauptatis: uel sublimiorẽ: uel inferiorẽ nõ facit. Ex qbus uerbis uidet̃ inter oẽs Episcopos ꝓbari æqlitas: sed nõ sic est. Ex his em̃ nihil aliud põt colligi: nisi qđ sæpius ꝓfessi sumꝰ. Ex locoꝝ uarietate: aut diuitiaꝝ abũdãtia(sicut carnales & aĩales hoĩes putãt) nõ fieri episcopos maiores. Et quotiens etiã nos diximꝰ? Ex solo & loco Romano: Romanæ ecclesiæ dignitatẽ/ seu Romani Põtificis eminẽtiã nõ ꝓcedere? Quis hoc neget? At uero qꝺ Romana ipsa ecclesia ex Romani Episcopi celsitudĩe/ nõ fiat maior: non extorqbit a Hieronymo Martinꝰ: nec Hieronymꝰ ꝓbabit ĩ æternũ. Nulla de hoc apud Hieronymũ qstio: ut satis ex eiꝰ authoritate plærisqꝫ locis cõstat: sicut late ꝑduximꝰ. Audes postremo hominũ audacissime etiã Cyprianũ adducere ab August. citatũ in lib. ii. de unico baptis. ca. ii. cuiꝰ authoritatẽ cõtra Romanæ ecclesiæ primatũ: & ꝓ æqualitate omniũ Episcoporũ opponis his uerbis.

Verba Ambro

Tria sũt apud Iuristas.

¶ Hic gloriosus Martyr palã confitet̃/tyrannidẽ esse/ ab uno Episcopo cogi alios ad obedientiã. ¶ Et tãdẽ ꝓpter hoc unum dictũ concludis miserrime hominũ his uerbis. Omnes Episcopos esse æquales.

¶ Scin tu Martine qđ hic Martyr gloriosus cõfiteat̃/ & uere palam: de Romana ecclesia? Hæc uerba eiꝰ cõtra hæreticos & schismaticos quosdã. ¶ Post ista adhuc insup Pseudoepiscopo sibi ab

Cyprianus epistola. 3.

hæretici cōstituto nauigare audeāt:& ad Petri cathedrā atq; eccle siā pricipalē:unde unitas sacerdotalis exorta est:a schismaticis & ꝓphanis literas ferre &c. Ecce ergo ꝙ pricipalē appellat Ro. ecclesiā Cyprian9/nō æqualē/hō calūniator. ex Ro. ecclesia unitatē sacerdotalē exortā ꝑdicat. Et tu mille hoc blasphemiis īpugnas: ꝓpterea qa scti Pontifices dixerūt: ut sequēti libro liqbit. Quod uero uocat tyrānidē/ epm sup epm exercere iurisditionē: manifeste de aliis post Petrū loqtur:& de his q ullo mō subditi nō essēt. qd latius ibi patet. Audes etiā dicere/putasse Augu. cū Cypriano oēs epos æqles esse? Sed ualde dubito/nūqd ex iperitia:an magis malitia pecces. Extremū eñ est qdcūq; sit. Et quō nō legisti patrē tuū Aug. cōferētē Cyprianū Petro his uerbis. i li. ii. de unico baptis. ¶ Puto ꝙ sine ulla sui cōtumelia Cyprian9 eps / Petro aplo cōparat:quātū attinet ad martyrii coronā. Cæteꝶ/ qs nescit illū apostolat9 Pricipatū cuilibet epatui ꝑferēdū? Audin Martine Augustinū? Pricipatū Petri cuilibet epatui ꝑferēdū ait. Sed d uobis dr. Aures habēt & nō audiēt. ¶ Producis secūdo Cypriani authoritatē circa epi electionē. Exēplis eñ diuiæ scripturæ eā electionē cōmēdat:q Plebis maxie iudicio fieret. O Martie: an putas te nō itelligat Thomista/ꝙ moliris scissuras? ꝙ Plebi te/& doctrinā tuā studes cōmendare? Sed hic ego ꝓtestor/ nō loquor de eo qd fieri deceat:nō disputo qs melior ritus: sed tm̄ de potestate Papæ:cōtra id quod tu serpens maledicte euomuisti/his uerbis.

Martin9 nescit

Epistola. 4.

¶ Sit itaq; ritus hodiern9 qualis esse potest:mō Romanū Pōtificē nō iure diuino id posse putem9: ne tot sæculorum sanctos/ & Martyres cōtra ius diuinū egisse damnemus.

¶ O mirabilē Theologū. Quater eñ i tā paucis uerbis stult9 es. ¶ Prio tecū pugnas. Si eñ talis epi electio/ quā Cyprianus cōmēdat/iure diuio sit: ut eligat Plebs: quō supiore Hieronymi authoritate cōclusū est p te:nullā epi electionē iure diuio esse? sed tm̄ humano / cæpisse Presbyteros unū de seipsis eligere? ¶ Scdo idocte arguis:ut ex uerbis tuis colligit. Si iure diuio esset iste ritus eligēdi:Ergo sancti & martyres alit olim seruātes/egissent cōtra ius diuinū. Stultæ sūt hæ seqlæ tuæ. Plenitudo eñ ptātis Papæ: iure diuino est sup oēs. Vnde qdcūq; obseruet circa epi electionē / ipso uolēte:minie erit cōtra ius diuinū. Potuisset ergo etiā tūc ꝓhibere

Pria stultitia.

Secūda stulti.

ctũ illũ/si uoluisset:sicut & nũc ꝓhibet:ꝙ si eo ꝓhibẽte/ scti illi & martyres/quos tu ais:potestati restitisset: pessime fecisset. Sed qa nõ ꝓhibuit:iure/& legitie ꝓcedebãt:ex ei⁹ cõsensu electiões. Nũc uero/qa alit Papa fieri uult:alit quoq; obseruãdũ est: põt em̃. At nõ ita debet. Ego neq; laudo/neq; ĩprobo:nõ est hic loc⁹. Sed di-co & clamo/ꝙ põt. Et si qs cõtradicat: Anathema sit. ¶ Tertio ite-rũ tecũ pugnas. Nõ em̃ Papã sic posse facere/hũano iure saltẽ/ fa-teris. Nõ aũt talẽ a Cypriano cõmẽdatã electionẽ iure diuĩo esse uideris cõtẽdere/nec fas Papæ circa illã quicq̃ mutare. ¶ Quarto nũq̃ potes aliqd fidelit ꝓducere. nõ em̃ ibi ĩ Plebis manu eẽ oĩno electionẽ Cyprian⁹ cõmẽdat:sed ĩ Plebis p̃sẽtia/ & cõsciẽtia fieri debere. qd ibi satis patet. Sed tu Plebi gratificari studuisti. Recti⁹ aũt/ si studeres Deo sũmo cõciliari: & pœnitẽtia/in ei⁹ gratiã re-dire. ¶ Producis tertio autho. Greg. & Pelagii/& Aphricani cõci-lii:q nil aliud dicũt:nisi ꝙ Ro. Põt. nõ debet appellari uniuersalis: unde seq uidet/ ꝙ ad eũ cura uniuersalis ecclesiæ nõ ꝑtineat. Sed ante/ q̃ hoc nodi tibi dissoluã:reddes tu mihi pluriũ rationẽ/ quæ dixisti. Principio em̃ sic ais.

Tertia stultitia

Quarta stultiti

¶ Gre. lib. iiii. Regesti. ep̃la. xxxii. Licet per authoritates illas. Pasce oues meas. & / Tu es Petrus &c. Petro Ap̃lo-rũ Principi toti⁹ ecclesiæ/ curã a Dño cõmissã dicat:tamẽ in hac cura / nullũ Episcopum ei successorẽ patitur.

¶ Duo igit Greg. ait:ut putas. ¶ Primũ/ꝙ p illas autho. Tu es Pe trus. &/Pasce oues meas &c. Toti⁹ eccl'iæ cura / cõmissa est Petro Pricipi Ap̃loꝝ. Cur tu igit toto ope id negas? Quid ad Greg. au thoritatẽ? An forsã ĩcipiet etiã esse Gre. ambitiosus:ut beatiss. Leo-nẽ fecisti? De quo tñ suo loco. Nã qd alid potes dicere? cũ si Gre. credẽdũ est/coact⁹ sis fateri/Euãgeliũ te nescire. Quippe cũ Gre. ita dicat. ¶ Cũctis Euãgeliũ sciẽtib⁹/liquet:ꝙ uoce Dñica. sancto & oĩm Ap̃loꝝ Petro Pricipi/toti⁹ ecclesiæ cura cõmissa ẽ. Ipsi qp-pe dicit. Petre/amas me &c. Quid hic respõdes? Aut uan⁹ & fals⁹ Greg. est:aut tu nescis Euãgeliũ. ¶ Scdo ais/Greg. dicere: Rom. Põti. nõ esse ĩ uniuersa cura successorẽ Petri. O bone uir/falsarie. Vnde hoc sumis? Quãdo unq̃ Greg⁹ dixit? ubi? qb⁹ uerbis? im-mo cõtrariũ/ & facto:& uerbo ꝓbat. Verbo qdẽ: Nã ac Gaudẽ-tiũ Nolanũ ep̃m his uerbis. ¶ Fest⁹ Capuane ecclesiæ ep̃s de hac

Nota martine Greg. ait Euã-geliũ te nescire.

Lib. 4. Regesti

Verba Grego

lucæ migrauit. Curæ nobis fuit: q̄ uniuersis ecclesiis a nobis īpendit/ad fraternitatē tuā p̄sentia scripta dirigere. Nota uerba Martine. Curā inq̄t Greg⁹ a se/uniuersis ecclesiis impēdi:uniuersis inquit:Nota. Facto uero (q̄a semp ꝑ uniuersali Pastore se gessit/in uniuersi orbis ecclesias: Asianas. Aphricanas. Græcas:etiā priarias ipsas/Alexādrinā: Antiochenā. Cōstātinop. Hieroso. Imperādo/iudicādo/corrigēdo:in oī cēsura & iurisditiōe) q̄d ex toto ei⁹ Regesto q̄ latissie patet. Immo (bone uir) ī illa ipsa Epistola/ quā tu ꝑducis:q̄q̄ ad Ioā. Cōstātinop. ep̄m direxit: Nōne cōstat/ꝙ censurā/ac iudiciū ī eū sæueri⁹ cōminat̄:si ī ea temeritate nois/& arrogātia p̄sisteret? Nōne sunt hæc etiā Greg. uerba ad eūdē/ ꝑ Pricipatu Ro. eccl̄iæ: & egregia/ & notāda? ¶De Cōstātinop. ecclesia (q̄d dicūt) q̄s eā dubitet Sedi Ap̄licæ esse subiectā? tamē si q̄d boni/uel ipsa:uel altera ecclesia habeat: Ego etiā miores meos/quos ab illicitis ꝓhibeo/ī bono imitari parat⁹ sū. Stult⁹ em̄ est/ q̄ se ī eo primū existimet:ut bona q̄ uiderit/discere cōtēnet. Et iterū abūdius. ¶Nā/ ꝙ Primas Bizācen⁹ Sedi Ap̄licæ dicit se subiici: nescio q̄s ei subiect⁹ nō sit:siq̄ culpa ī suis ep̄is īuenit̄. Cū uero culpa nō exigit:oēs ſm rōnē hūilitat[æq̄les sum⁹ ¶Quid his uerbis manifesti⁹? q̄d factis noti⁹? Quomō igit̄ id sibi/dicto/factoq̄:& ꝓbat & arrogat Greg⁹/si putat & asserit/nō licere? Atqui inquies: Cur igit̄ nō uult uocari uniuersalis : si cura ad eū uniuersalis ꝑtineat? Age/ dissoluam⁹ hoc iam:tamē ante/ q̄ in lūbis tritaui tui esses: a beato Thoma facile resolutū. Quid aūt/si prio diceremus: Postq̄ tu aduersus te Gregoriū non recipis: nec nos recipere cōtra nos? Vtētes æquissime legis æq̄tate. Quod q̄sq̄ iuris in aliū statuerit/ ipse eodē utat̄? An nō est iniquissimū/eiusdē authoritatē ualere in alios uelle:in se nō uelle? Aut q̄d/ si abs te callidius instructi: diceremus/cōfictā illā etiā aliquā paleam/Gregorii noīe? aut a notario quopiam/insulso:bellua:porco:adulatore:impio:scænico:poetico/Gregorii decretis appositā? Sicut tu ais de Anaclæti/Nicolaiq̄ decretis? Sz absit/ut imitemur īpietates/ac stultitias tuas. Absit/ ut Doct. sanctiss. Gregoriū nō penitus recipiam⁹. Quasi uero cogamur (sicut tu) ī eiusmodi angustias:aut q̄si retorq̄re illū in te: & īdissolubilit̄/ nō ualeam⁹: Immo ualem⁹ Martine? Etem̄ sic tu arguis. Greg⁹ negat Ro. Pō. dici uniuersalē: ergo negat ꝑtinere ad eū curā uniuersalē. Ego uero ꝑ eundē Gregm̄ sic nūc arguo

Verba Grego

Verba Grego

Pro modestia Martini vba eius modesta.

cõtra te. Grego. parit ibi negat Petrũ dici uniuersalẽ: & tñ ad eũ uniuersalẽ curã spectare abũde fatet: ergo nõ ei⁹ mẽtis Greg. est: ut p hoc ꝙ neget Põti. dici uniuersalẽ: neget cõsequẽter ad illũ curã ptinete uniuersalẽ: nisi fateamur Gregoriũ sibi eodẽ loco cõtra dicere. At inges: cur ergo negat uniuersalis eps: si cura ab eo uniuersalis nõ negat? Vis hoc doceri Martie? Audi/si uis. Duplici dr ĩtellectu uniuersalis eps. Vno/ꝙ ad eũ cura uniuersæ ecclesiæ ptineat: & ĩ hoc sensu: Si Greg. aut cõciliũ: ĩmo uel Angel⁹ de cœlo. Attẽde qd loquor: Ro. Põti. dici uniuersalẽ neget: Anathema sit. Nõ negat Greg. hũc sensũ Martine: nõ negat inq̃: ĩmo & facto & uerbo plane asserit. Alioquin cur noluisset dici: qđ esse uoluisset? Cur nomẽ ꝓphanũ: si res nois cõueniat? Cur Petrũ negasset dici uniuersalẽ: quẽ tñ diceret uniuersalẽ? cũ ad eũ curã ecclesiæ uniuersam dixerit ptinuisse? Cur tã sacrũ Calcedonẽse cõciliũ Beatiss. Leoni (ut ibi fatet Greg.) obtulisset hoc nomẽ? Cur nõnulli etiã sancti Põti. nõ tã subtilit uim nois põderãtes: illud sibi attribuerũt? Sicut de. s. Victore: &. s. Eleutherio legit: & aliis quos ĩ egregio suo tractatu notat Car. Turrecrẽ? Alius igit sẽsus est: ẽm quẽ tã Petrũ/q̃ Ro. Põti. dici negat uniuersalẽ: q̃ten⁹. s. ista appellatione/cæteri oẽs excluderẽt: ita ut null⁹ ꝑter ipsũ diceret Eps: & nullũ (saltẽ post se) cõpateret. Et ĩ istũ sensũ abhorruit hãc uocẽ Gre. & alii modesti Põti. q hãc recusãt appellationẽ: dicẽtes (ut ex uerbis Greg. elegãter sumit) ꝙ q dicit uniuersalis: ipse sol⁹ honorat: & cæteri uidẽtur excludi. Et qd mirũ/ꝙ eadẽ appellatio: ĩ unũ sensũ licita: ꝓhibita sit ĩ aliũ? Vis exẽplũ de scripturis? Accipe. Prohibet Dñs uocari quẽpiã Patrẽ & Magrm: his uerbis. Et patrẽ noli te uocare uobis sup terrã. Vn⁹ est eñ Pater uester/ q in cœlis est. Nec uocemini Magri: qa Magr uester/un⁹ ẽ Chrs. Cur ꝓceptũ hoc nõ seruat scriptura/q̃ Abrahã Patrẽ multarũ gẽtiũ nomiat? an scriptura soluit? cur tot⁹ mũdus: etiã scti Dei hoies/ nõ custodiũt hoc mãdatũ: an peccãt? Quid ad hoc dicẽdũ/ hõ plene scripturarũ? nisi ꝙ ĩ unũ sensũ illæ appellatiões ꝓhibeant: cõcedũtur ĩ aliũ. Prohibẽtur eñ q̃ten⁹ sũmo/ueroq Dño: & Patri/ & Magro derogaret. Nemo eñ oĩno/aut dñs: aut deus: aut pater: aut magister: sed ualde modica participatiõe/& tãq̃ ministri & ĩstrumẽta sũt/q sũt: sicut ait Paul⁹. Ego plãtaui: Apollo rigauit. Deus aũt incremẽtũ dedit. Nõ ergo mirũ, si dici Papa possit uniuersalis in unũ sensũ:

Marginalia: Ro. Põti. nõ di uniuersalis. — Cur Paulus gẽtiũ magister nominat. — Paulus.

sed nō recipiat̄ ꝓpt̄ aliū sensū absurdū: sicut lati⁹ declaratū ē. Nō omittā tñ cōclusionē quā facis ex Gregorii uerbis. Hæc sane est.

¶Perspicuū est, hūc Gregoriū (q se cūctoꝝ sacerdotū ser uū poti⁹, q̄ dñm uocat: & seruū seruoꝝ Dei) nō credidisse Ro. Pōti. Petri successorē esse: ut q abhorreat Princeps sa cerdotū & episcopoꝝ dici, cū illū Principē Apl'orū dicat.

¶Perspicuū inqs? O īpudētiā ītolerabilē: o īscitiā īcredibilē: qa seruoꝝ Dei suū se maluit subscribere: idcirco se negat Greg. Prī cipē Epōrū: qd ex hūilitate fecit: tu ad iuris necessitatē trahis. Er go ista rōne: postq̄ nō sat̄ fuit æquasse Ro. Pōti. cæteri epis: imo & oīb⁹ p̄sbyteri: cōtēde q̄ Ro. Pōt. sit seru⁹ tu⁹: qm̄ tu suū Dei te facis. Nā ita se qlibet Pōti. subscribit, Seru⁹ suoꝝ Dei. Quis uero durare possit ī tot īsaniis? Sʒ audi etiā Gre. ne fatui crederēt, q̄ ip se p istā appellationē, Seru⁹ suorū: ptātē dimitteret: qd ad Mauri ciū augustū scribat. ¶Ego (inqt) cūctoꝝ sacerdotū seru⁹ sū: īquā tū ipsi sacerdotalit̄ uiuūt: nā q cōtra oīpotētē Dñm p īanis gloriæ tumorē, & cōtra statuta patrū suā ceruicē erigit: ī oīpotēti dño cō fido, qa meā sibi nec cū gladiis flectet. O gloriosū Pōti. ¶Produ cis ultio nobis uerba Chri. Lu. xxii. ubi sic ait. Qui maior ē uestꝝ fiat sicut minor. & q p̄cessor ē, sicut mīstrator. Nā qs maior ē, q re cūbit: an q mīstrat? Ego aūt ī medio uestrū sū, sicut q mīstrat &c. Deīde etiā Marcū citas: ut ipleres folia laici tuis: ī eo q̄ p̄cipit hūi litatē dñs: statuēs puerū corā se: & ī eo q̄ filios Zebedæi īcrepat: quorū alt̄ ad dexterā: alt̄ ad sinistrā, locū postulabat. Et ita īcipis.

¶Audiam⁹ iā ipsū caput oīm: qd sup hui⁹ Monarchiæ sta tu diffinierit. Nam hic p̄scius futuroꝝ: quæstionē hāc prio oīm, & dedita opa dissoluit: & tot adhuc sæculis sup ea cer tatur: quasi uerba Christi sint fum⁹ & inanis fabula.

Nota Gregorium Martine

¶Et qa uolebas blasphemare cōtra Anaclætū Martyrē: & Leonē beatissimū: pparare uolēs docilitatē laicoꝝ tuoꝝ, ita cōcludis.

¶Hāc ambitiōis īfirmitatē. Quid miꝝ est in Pōtificib⁹ quoqꝫ Ro. fuisse quātūlibet sāctis etiā martyrib⁹. ¶Et ad uerbū sic sequeri. ¶Nūc uide quātis uerbis, quot exēplis, quāta diligētia Christ⁹ p̄uenerit & ꝓhibuerit ambitionē

Ambitiosi sancti ꝛ martyres.

illam: quã tãto rumore iactãt / Decreta & Decretales: unde meo iudicio / sicut Apostoli usq; ad finẽ uitæ Christi: cõtenderũt: Nec tot exẽplis & uerbis Christi / ab hũana ista affectione tẽperarũt. Et tamẽ nullũ pmisit obtinere primatũ / donec oẽs dispersi / eũ relinquerẽt. Ita in ecclesiis tot / iá diu cõtendit de Primatu ꝓhibito: nec audit Christ9 interim / tot uicib9 resistẽs: nec ulli obtinere pmittẽs: Donec / forte: & ipsi / adueniente Antichristo / dispgant / & Chrm negẽt.

¶ At redde rationẽ Martine de his uerbis. Redde inq̃ rationẽ. ¶ Et prio de blasphemia. Nam etiã Sctõs & Martyres / scelere pessimo ambitiõis cõmaculas: q animã ppt dñm posuerũt. ¶ Et secũdo de impitia. Nam quãdã discipuloꝶ / adhuc rudẽ magis / q̃ dolosã: De maioritate cõtentionẽ: sicut latius infra exponem9 / ad scelus / & in tyrãnidẽ trahis. Etem̃ tu tyrãnidẽ uocas / authoritate Cypriani: uelle oẽs Epos sibi subesse: quã etiã in Sanctis & Martyrib9 ponis. O linguã impiã / ac uenenosã. ¶ Et tertio / de cõfusione uerboꝶ tuorũ. Nam mõ ꝓhibitã a Dño ambitionẽ ais: mõ ipsũ Priatũ. Primatũ / cũ ambitiõe primat9 cõfundẽs. ¶ Et quarto / de mẽdacio: q̃ ais / tot ecclesias sup hoc primatu cõtẽdisse. Nulla fuit unq̃ ecclesia / q̃ sibi talẽ arrogare Primatũ ausa sit: qualis est in ecclesia Rom̃. Quæ autẽ negarũt Primatũ hũc / periere: dispersæ sũt ab Antichristis: & si q̃ etiã negabũt / dispergẽtur. Petræ autẽ nõ nocebũt. Stabit Petra / stabit inq̃. ¶ Et quito / de ignorãtia scripturarũ. Tu em̃ Primatũ a Dño ꝓhiberi affirmas / hõ uanissime. Et tamẽ certũ est / solã primat9 ambitionẽ ab eo (ut oẽs Sãcti cõsentiũt) ꝓhibitã: Nõ autẽ ipsum Primatũ. Alioquin nullus in terris Prælat9: Prælatura nulla a Christo posita: imo oĩs interdicta / ex Martini sentẽtia: Et merito. Qui em̃ nõ odere peccatũ: odere iusticiã. Qui aũt odere iusticiã: & iusticiæ pfectos odere. ¶ Et sexto / de cõtradictiõe. Tu em̃ multis uerbis / atq; locis / asseris istũ Primatũ saltẽ esse humano iure cõstitutũ / & ab illo nõ esse fas resilire: qa qui potestati resistit / Dei ordinationi resistit: & nũc eundẽ Primatũ uerbo Dei ꝓhibitũ affirmas: Ergo qd ꝓhibitũ est Dei uerbo / nõ licet: Et tamẽ licet (ut ais). Quod si licet: iam ꝓhibitum nõ est. & mõ dicis ꝓhibitũ. Idẽ ergo ꝓhibitũ / & nõ ꝓhibitũ: licitũ / &

Blasphemia Martini.

Imperitia.

Confusio.

Mendacium.

Ignorantia scripturarũ.

Martin9 cõtra Martinum.

Nota omnino lector.

non licitū:apud Martinū. Et merito:qa duplex est iste Martinus. Vnus q a pricipio nolebat dicere tot & tā ꝓfundas isanias. Ali⁹ q postq̄ dixit quasdā:ut illas sustineat/ coact⁹ est dicere multo maiores. Nā pro ultia blasphemia/ q̄ seqtur ex ei⁹ uerbis: nolo iā mihi rōnē: sed Christo reddat. Aufert eñ necessaria cōsequētia/ etiā a Christo Primatū. Quod ita facile probat. Christ⁹ illđ prohibet qđ ipse etiā exēplo sui docet. Vt patet ei⁹ ore dicētis. Qui maior est/ fiat sicut minor:& q p̄cessor/ sicut mistrator. Et de seipso hoc ꝓbās/subdit. Ego aūt ī medio uestrū sum:sicut q mistrat. & alibi. Qui uoluerit iter uos prim⁹ esse:erit uester seru⁹. Sicut filius hominis nō uenit mistrari:sed mistrare. Si ergo qđ prohibuit Christus/in eo nō fuit:& Primatū prohibuit: ut ais. Credo satis necessariā hinc seqlā emergere:ꝙ in Christo Primat⁹ nō fuit: Eia Martine/ita audēdū est:Postq̄ audēdū est. Parū eñ erat/ a Petro Primatū eripuisse:nisi etiā a Christo extorqres. Quāq̄ quicqd de Petro negas/etiā de Christo negas. Vbiq; Christū/authoritatemq; Christi spernis/ hō hominū ꝑfidissime. Nūc ad eas/ quas uocas rationes/Procedo:ut uideamus si uel ullū colorē rationū habeāt.

Blasphemia. A Christo primatū aufert Martinus. Luce. 22.

¶ Qui uult nosse Martinum:si modo non nouit. Legat primam hanc eius rationem.

¶ Nunc ex historiis/& rationibus.

P Prima est ipsa Actuū Apl'oꝝ: Vbi Petr⁹ æqualis scribit̃ cæterꝭ aplis. Deniq; sui sermōis ca. xv. cōfirmationē a Iacobo accepit. Deinde nullū apl'oꝝ ipe ordiauit: nec ullus sub ipso fuit. quō ergo successor Petri/ouiū apostolorū successores sub se habere potest? Quid quæso ad hæc dici ab ullo potest? Item Matthiā/ nec ipse:nec omnes simul ausi sunt in Apostolum ordinare:sed ex Deo postularunt tantum.

¶ Primū ergo ais/ ꝙ ī li. Actuū Apl'oꝝ/ scribit̃ Petr⁹ æq̄lis oīb⁹. At si rogerꝭ: ubi scribit̃ hoc? qb⁹ uerbis? quo argumēto? Nūqd afferre poterꝭ? Ego credo ꝙ nō. neq; loca adducere ubi scribit̃:neq; uerba unde sumit̃. An ergo sufficit dicere / loco ualidi argumēti: ita scribit̃ in Euāg. ita ī Biblia. Etem̄ si ualide sic arguit̃: oīa facile

Argumēti genus Martini nouum.

cõcludi possunt. Sed nos Thomastri istã argumẽtãdi sciẽtiã: quã de remotissima tua Theologia ĩbibisti, nõ habem⁹. Interim ergo ita euitabim⁹ hoc arguẽdi gen⁹ tã terribile. Tu ais, ꝙ ibi scribit Petr⁹ æqualis oĩb⁹. Et nos dicim⁹, ꝙ ibi scribit sup̃ior oĩb⁹. Talis solutio, q̃le argumẽtũ. Tu exclamas. Quid q̃so ad hæc ab ullo dici põt? Nos aliquãto modesti⁹. Quid q̃so a Martio dici põt? Si eñ argumẽtũ ualet, & solutio ualet. Vbi ãt null⁹ nod⁹, nulla etiã solutio. ¶Secũdo ais: ꝙ Petr⁹ in ca. xv. accepit sui sermõis cõfirmationẽ a Iacobo. Ecce mõ æqualẽ Iacobo facis: mõ etiã minorẽ: ut cui⁹ sermo eguerit Iacobi cõfirmatiõe. Cõfirmãs eñ regulariter maior illo ẽ: cui⁹ dictũ cõfirmatiõe egeat. Si igit̃ sic gradatim in ĩpietatũ ascẽsione ꝓficias: ut minorẽ Petrũ Iacobo cõstituas. Postq̃ reliqs æquasti epis: & cũ p̃sbytero quolibet hũiliasti. Iã melius ẽ, ut etiã alti⁹ euoles: & grãdi isto aĩo tẽtare occipias, si ĩsup e cœlo ipso extrudere, & mittere etiã possis ĩ Gehẽnã. Nam & Petrus ibi longe esse mallet: q̃ tãtillũ uiolari uerbũ Christi. Sed, o insanũ caput. Etiã nõ intelligis, ꝙ aut nihil dicis: aut pariter dicis: ꝙ ego sũ Pontifex, Leone maior: aut saltẽ æqualis. Nã ego quoq; eius sententiã, quã cõtra te iure statuit, cõfirmo: tanq̃ cõtra uerũ hæreticũ, & schismaticũ: cõfirmoq; illas quas damnauit positiões tuas, hæreticas: & schismaticas, scãdaliq; plenas. An hinc sequit̃ ergo, ꝙ ego sim Leone maior: aut æqualis? aut ꝙ nisi cõfirmassẽ, damnatio nõ ualuisset? Sequitur hoc Martine? Adhibe aliquãtulum nasutũ ad hoc iudiciũ tuum. Quod si nõ sequitur: quomõ illud sequit̃? ꝙ Iacobus, uel æqualis: uel Petro maior: quia eius cõfirmauerit sentẽtiam? quãq̃ neq; hoc ibi dicitur: neq; utitur Euangelista uerbo cõfirmationis: quod tu subdole apponis. Sed tantũ ait, ꝙ postq̃ locutus est Petrus: idem & Iacobus locutus est. Sicut accidit etiã in Cõsistorio: ut post Papæ uerbũ: ẽm illud uerbũ etiã aliquis Cardinalis loquat̃: neq; inuẽtus est ullus unq̃ tam insan⁹: qui ꝓpter hoc æquauerit Papæ talẽ Cardinalẽ. Nec mirũ: qa non dum emerserat hæc Lutherina Theologia. Sed Deo gratia est, ꝙ Bernard⁹ in uerbis supra adductis specialit̃ etiã Iacobũ sub cura Petri cõstituit: sicut & oẽs Doctores generaliter oẽs sub eo cõstituunt. ¶Tertio ais: ꝙ Petrus nullũ Apostolũ ordinauit. Ad hoc satis supra est dictũ. Et nũc, qa sæpe idẽ inculcas: hoc ĩ loco ꝓ oĩbus tibi respõdeo: ꝙ hæ cõsequẽtiæ Lutheriæ sũt: Quas Thomi-

Argumẽtũ aliud nouũ.

Cõsequentie Martini.

Tertiũ argũm.

stæ nõ agnoscũt: quia tales ex Euãgelio nõ didicerũt: in Philosophia nõ uiderũt: ex Dialectica nõ cõprobarũt. ¶ Quarto ais: ꝙ nullus fuit sub Petro: & uisus tibi ꝑ hoc obtinere: Exclamas. Quid ad hæc dici põt? Ad q̃ hæc Martine? Ad hæc (inqs) ꝙ nemo sub eo fuit. Certe si uerũ sit: nihil dici põt. Sed hic labor: hoc opus erat. Probare / ꝙ nullus sub eo esset. At si idẽ est dicere / qđ ꝓbare: & ꝓbare / qđ dicere. Si mẽdacia manifesta / sola loqcitate linguæ iactãtia / & frõtis ĩpudẽtia ꝓbanť: fateor abũde: nihil dici põt. ¶ Quito ais: Matthiã nõ a Petro / sed a dño ordinatũ Apostolũ: nihil distinguẽs bonæ uir declarationẽ ꝑsonæ ordinãdæ: ab ipsa ordĩatiõe. Declaratio eñ a Dño fuit / mediis tamẽ sortibus. At uero ordĩatio & cõsecratio: a Petro. Et hãc distinctionẽ textus ibi nobis indicãs: ita se habet. Et cecidit sors sup Matthiã: & annũeratus est. xi. Apostolis: ut distincte ĩtelligereť annũeratio inter Aplos: ab ipsa declaratiõe. Verũtamẽ / esto: ꝙ Petrus nõ ordinauerit: sed Dñs. ideo sub Petro nõ fuit? Reponat obsecro cõsequẽtia hæc ĩter reliquias Thesaurorũ remotioris tuæ Theologiæ: ne in oculis aliorũ Thomistarũ uilior fiat / q̃ fortasse sit digna. Ego eñ fateor in cogitandis: adnotandis: & reprehendẽdis tot stultitiis iam sum defessus: ac longe magis stomachatus.

Quartũ argumentũ eius solutiõe.

Quintũ eius argumentum.

¶ Qui uult melius nosse Martinũ: cõsideret sup tertia eius rõne: & eius octo mẽdaciis manifestis. Secũdã eius rõnẽ cõmodius secũdo libro tractandã differo. ¶ Tertia ab eo his uerbis poniť.

TErtia / Ecclesiastica historia lib. v. Victor primus Romanus Põtifex: Asiæ Episcopos uoluit excõmunicare: redargutus autem est nõ a Paulo: sed ab Hyreneo Lugdunẽsi / & coercitus etiã a cæteris omnibus / monitus & iussus pacem habere / & ecclesiam non conturbare: quibus / sicut decuit / cessit.

¶ Profecto ego miror quo pacto in tã pauca uerba / tot cogere mẽdacia potuerit. ¶ Primũ est. Victor uoluit excõicare Asianos Episcopos: q̃si uero nõ excõicauerit? ¶ Secũdũ / Hyreneus monuit ne hoc ageret: q̃ tamẽ id cõqrit ꝙ egerit. ¶ Tertiũ: coercuit Victorem ac iussit: q̃si Ro. Episcopus fuerit etiã subditus Lugdunẽsi epo:

Primũ mẽdacium.
Secũm mendacium.
Tertiũ mendacium.

Quartū mēdacium. Quītū menda. Sextū menda. Septimū mēd. Octauū mēda. Verba historie. Nota Martie virū victor debuerit cedere. Nota Martie vtrū Hyreneꝰ a Victore dissētiat. Martinꝰ suis telis repcutit.

tam puerse loq̄ris. ¶Quartū: Victor cessit: de quo ibi uerbū nullū. ¶Quītū: cedere debuit. Credo q̄a & tu/ more Iudæorū/ obseruādū Pascha cēsebis: de quo mox dicā. ¶Sextū: totū eiꝰ historiæ factū cōmutas. Tu em̄ ponis īter Victorē & ep̄os illos / fuisse sup iurisditionē Ro. Pōt. cōtrouersiā: & tn̄ erat sup obs̄uātia paschæ: quā illi Iudæoꝝ more obseruabāt. ¶Septimū addis: ꝙ Anicetꝰ cessit Policarpo: cōtra uerba illiꝰ tex. ¶Octauū: ꝙ nō potuit cogere eū ī sua Decreta: cū tn̄ nūq̄ tētauerit eū cogere. Qꝫ aūt hæc ita sint ad Iota unū/ sicut dico. Testis ipsa mihi historia/ quā citas. cuius uerba hæc sūt. ¶In ꝓuinciis Asiæ q̄stio nō minia exorit̄: uelut ex antiq̄ obs̄uatiōe descēdēs: ꝙ. xiiii. luna putarēt oī gēti Pascha obseruādū: qn̄. s. Iudæis Pascha ꝑcipit̄ immolari: uelut necessario cōfirmātes: q̄cūq; die Septimanæ q̄rtadecia luna uenisset: solui debere ieiuniū: cū talis cōsuetudo/ ī nullis prorsus aliis fuisset obseruata ecclesiis. Ob quā causā cōuentꝰ Ep̄orū & cōcilia p singulas quasq; ꝓuincias cōuocātur: ꝓrogatisq; ad se iuicē ep̄lis: de singulis q̄busq; locis unū oēs ecclesiasticū dogma cōfirmāt: ne liceat aliq̄n: nisi ī die Dn̄ica ī q̄ resurrexit a mortuis: Dn̄icū paschæ celebrare Mysteriū: & in hac sola soluēdū esse Paschale ieiuniū. Extat deniq; usq; ī hodiernū: cōcilii apud Cæsareā Palestinæ habiti decretū: in quo primꝰ est Theophilꝰ Cæsareæ ep̄s/ & Narcissus Hierosolymorū sacerdos. Habet̄ & in urbis Romæ cōcilio simile aliud decretū: cui ꝑfuisse Victor ep̄s indicat̄. Et Pōti ꝓuiciæ: Palmeas. Galloꝝ quoq; cōuentꝰ extat/ Hyreneū ꝑsulē scribēs. Achaiæ uero Bachilū Corithioꝝ ecclesiæ ep̄m: q̄ oēs diuersis locis unā/ eādēq; iudicii sui sentētiā ꝓtulere. Sed ep̄i regionis Asiæ seruandā magis a ueteribꝰ sibi traditā cōsuetudinē cōfirmabāt. In q̄bꝰ Policrates/ q̄ in eis primatū agere uidebat̄/ ad uictorē ep̄m Rom. ecclesiæ scribēs: morē traditiōis antiq̄ ad se usq; delatū p hæc uerba designat &c. ¶Vbi ergo q̄stio ulla de Papæ iurisditione? imo uero/ Papæ iurisditionē nō negabant: neq; primatū quouis mō: sed fatebātur planissime. Idcirco aūt nō parebāt: q̄a Papæ decretū/ uidebat̄ eis cōtra Dei mādatū. Sic em̄ Policrates unus ex illis manifeste ad Victorē scribit: his uerbis. ¶Nō ꝑturbabor ex his q̄ ad terrorē ꝓferūtur: q̄a & maiores mei dixerūt. obtēperare oportet magis Deo/ q̄ hoībus. Ex quo satis liquet: ꝙ more tuo ea ꝓ te adducis: q̄ inuictissie stāt cōtra te. Excusat em̄ ibi/ nō recusat Poli

crates iurisditionē Ro. Pōti. potestatē nō negat: sed ṗtextu maioris potestat[Dei: ī eo casu tātisper nō seqtur. At uideam⁹ mō qd scripserit ad Victorē Hyreneus. Sic em̄ ibi ad litterā legit. ℭ Nā & Hyrene⁹ cū cæteris qbus ṗerat Galliarū episcopis scribēs. Cō firmat qdē: ut ī Dñica die resurrectiōis Dñi mysteriū celebraret: Victorē tamē arguit: ꝙ nō recte fecerit/ abscīdere a corpore unitatis tot & tātas ecclesias Dei. An nō igit ut dixi: historiā totā nobis puertis? Vbi illud/ ꝙ tu ais Victorē excōicare uoluisse? cum re uera excōicauerit. Vbi ꝙ de hoc ab Hyreneo redarguit/ ꝙ uoluerit excōicare? cū potius cōquest⁹ sit: ꝙ excōicauerit: & ab unitate absciderit tot ac tātas ecclesias. Ex quo plus q̄ late & manifeste cōstat de excōicatiōis ualiditate Hyreneū nō dubitasse: īmo ex hoc ipsū turbatū: ꝙ ualida excōicatio tantā scissionē/ & sepositionē ab unitate peperisset. Vbi est ꝙ Hyreneus aut alii coercuerit Victorē? aut tāq̄ supiores iusserint? nisi forte aliq temerarii episcopi: & tui similes sibi illā licētiā puersissime arrogātes. Vbi est ꝙ Victor cesserit/ aut Hyreneo: aut Eiscopis illis. ubi īsup ꝙ cedere debuit? Et ī quo obsecro cedere debuit? An dices ī Paschæ obseruātia? Ita opinor. De industria em̄ uideris mihi ingrere q̄uis puersissima dogmata/ & extincta diu/ reuocare. Nō satis est hæreticā prauitatē ṗfessū esse: nisi etiā insup Iudaizes: & cogas tuos iudaizare: ut Pascha obseruēt Iudeoꝶ more: xiiii. luna: cōtra totam ecclesiā/ & cōciliū Nicenū: īmo & cōtra ipsum Hyreneū quē ipse ṗducis. Vbi postremo ꝙ Anicet⁹ cesserit Policarpo? ꝙ in decreta sua cogere illū nō potuerit? An cōtendit forsan Policarpus de Aniceti potestate? An quicq̄ tentauit Anicæt⁹ decreto & authoritate cōtra Policarpū? Cur ista cōfingis corā oculis nostris? Num dormire nos putas? Collatio fuit/ & uerbalis tantū disputatio: inter Anicætū & Policarpū de obseruātia Paschæ. In quo meli⁹ etiā sentiebat Anicæt⁹: ut patet. Cessit uero Policarpo ī hoc: ꝙ eū in suā obseruātiā nō coegit: & ita cessisse ibi narrat: Sic em̄ supior cedere dicit inferiori: qñ illū/ qd potest: nō cogit. Ex epl'a em̄ Hyrenei ad Victorē uerba hæc sūt. Neqꝫ em̄ aut Anicæt⁹ Policarpo suadere poterat/ ut nō obſuaret q̄ nouerat Ioannē discipulū Dñi: uel cæteros Apl'os cū qb⁹ semp fuerat/ obseruasse: neqꝫ rursus Policarp⁹ Anicæto ṗsuasit: ea destruere q̄ dicebat se maiorū more obſuare. Vide igitur/ utrū magis Anicætus Policarpo: q̄ Policarpus ces-

Cōfirmat Hyrene⁹ Martin⁹ qd statuit Victor.

Martin⁹ iterū repcutit.

Martin⁹ data opa q̄rit noua dogmata ipia. Judaizare vult

Cedere quid.

ſerit Aniceto: niſi in hũc ſenſũ/ ꝙ ſatis ceſsit cũ nõ coegit: ſicut potuit. Et hoc ꝑ pace ſeruãda/ ſicut latiꝰ patet ibi ex Hyrenei uerbis pacẽ & cõionẽ ſuadẽt]. Sȝ ad alia nõ miora ꝓcedo, ſic eñ addis.

¶ Qui uult compeſcere Martinum/ tanq̃ in ſpeculo aduertat ad ea quæ ſubiecta ſunt.

Hiſtoria tripartita lib. iiii. Iulius. i. conatus prohibere/ ne citra ſuá authoritatẽ cócilium cogerẽt orientales Epiſcopi/ inaniter egit: quia nihil illi hoc curauerunt/ & acutiſsime ei reſcripſerunt.

¶ Nolo exclamare in hoĩs extremã impudẽtiã/ q tot falſa tã paucis uerbis cõgerat: anteq̃ eius hiſtoriæ uerba ꝓduxerim/ q̃ ille data opera ꝓterit. ¶ Hæc eñ ſũt li. iiii. ca. xv. & xvi. ¶ Igit̃ Athanaſius relinquẽs Alexãdriam/ Romã ꝓfectus eſt. Cõtigit aũt eodẽ tẽpore etiã Paulũ cõſtãtinopolitanũ Põtificẽ illic una cõcurrere. & Marcellũ Ancyre: Aſclepiũq; Gaiæ: Qui dũ Arrianis eſſet aduerſus iſcriptionẽ Paſſus ab his q̃ſi ſubuertiſſet altare dánatꝰ eſt. Pro quo Gazzeorũ eccleſia Quintiano cõmittit̃. Lucianus autẽ Adriopol. Epiſcopꝰ ob aliã accuſationẽ eccleſia ſua priuatꝰ: agebat ĩ urbe Roma. Cognoſcẽs ergo Ro. Epũs crimina ſingulorꝝ: & oẽs Niceno cõcilio cõcordare cõperiens: eos in cõionẽ ſuſcepit: tãq̃ oĩm curã gerẽs: ꝓpt̃ ſedis ꝓpriæ dignitatẽ. Singuliſq; reddidit ſuas eccleſias. Et orientalibꝰ ſcripſit Epĩs. Culpãs q̃a nõ recte tractaſſent uiros ĩculpabiles de ſuis eccleſiis eos expellẽtes: & ꝙ cõſtituta Niceni cõcilii minime cõſeruarẽt. Quorꝝ paucos ad certam diẽ ſibimet adeſſe ꝑcepit: ut corã eis oſtẽderet: iuſtũ ſe ſup eis ꝓtuliſſe decretũ: & de cætero nõ ſe paſſurũ ĩterminatꝰ eſt: niſi ab eiuſmodi turbis & nouitate ceſſarẽt. Et ille qdẽ hoc ſcripſit. Athanaſius aũt/ & Paulus ep̃las Iulii direxerũt. Et ſinguli eorꝝ ſuas eccleſias adepti ſũt. ¶ Hæc ſunt Martine q̃ in ea quã ꝓduc̃ hiſtoria legũtur. ¶ Hæc Iulius cõtra oriẽtales Epiſcopos ꝑ Athanaſio/ & Paulo & Niceno cõcilio: cõtra Arrianos illos: quorꝝ cauſã ſuſcipis defendẽdã ſcripſit: ita ut faueas Arrianis: etiã cõtra ſanctiſsimũ uirũ Athanaſiũ: & cõtra Niceni cõcilii decreta: qđ tamẽ oĩm ſacratiſsimũ ꝓfiteris: ut ſemp aduerſeris tibi. At uideamꝰ qualit̃ Epiſcopi illi tui ad Iulium reſcripſerũt. Sic eñ ſequitur hiſtoria.

Uerba hiſtorie penitꝰ cõfundẽtis Martinũ.

Uictor curã oĩum gerit.

Reddit eccleſias ſingulis.

Nota Martie.

Arrianorꝝ cauſã ſumit Martinus.

¶ Verũ

¶ Verū Pōtifices orientis grauiter hoc ferētes: & ī Anthiochiā cōgregati/Iulio rescripserūt Epistolā: ornato quidē stilo: Hironia uero maxime plenā: nō sine intermiationis q̄litate cōfectā. Fatebant em̄ circa oēs Rom̄. ecclesiā esse munificā: ueluti q̄ Apostolorum haberet curā: & antiqtus mater pietatis existeret: licet ab oriente ad eā p̄dicatores dogmatis aduenissent. Se uero nō ꝓpterea secūdo loco habēdos existimabāt: eo ꝙ nō magnitudine aut multitudine abundarēt ecclesiarū: cū uitæ q̄litate nō cederēt: crimēq; Iulio importabāt: eo ꝙ Athanasii sectatorib9 cōicasse uideret. Et tanq̄ eoꝝ cōcilio cōtumelias irrogasse: eorūq; sentētiā destruxisset. Et ueluti iniustū eius factū/ecclesiasticisq; sāctionib9 dissonās: arguebāt: his itaq; cōscriptis/addiderūt. Quia si susciperet Iulius dānationē ab eis factā: & ordiatos ep̄os in dānatoꝝ loco firmaret: pacē cū eo & cōionē haberēt. Si uero placitis eoꝝ resisteret: cōtraria celebrarēt. De his aūt q̄ p̄ter cōmūe placitū de cōcilio Niceno gesserāt/ nihil ei rescribere tunc maluerūt. Hæc itaq; ep̄i orientales Iulio rescipserūt. ¶ Vbi ergo qd̄ tu ais? ꝙ orietales ep̄i cogere cōciliū uolebāt? & ꝙ Iulius ꝓhibuit/ne cogerēt citra suā authoritatē? & insup ꝙ inane egerit? & ꝙ illi nihil curauerūt? & ꝙ acutissime rescripserūt? Vnā saltē ueritatē admiscuisses inter tot mēdacia: ut ea aliquo mō colorares: Verū tota re discrepas ab historia quā ꝓducis: ut uerā in te cōprobē scripturā. Nō est in ore eoꝝ ueritas. Quō tātæ frōtis eris? ut nō pudeat/ꝙ legātur ista ꝑ sempiterna Mitra opprobrii? Ecqd putasti? cū ebriis fore tibi rē? & sine sua nota euasura tot cōficta mēdacia? Et qn̄ finē facies / eoꝝ causam sustinere / q cōtra sāctos Patres / & sctās Synodos iniqssime cōtenderūt? Sicut erāt orientales illi Episcopi in sanctissimū uirū Athanasiū: & socios: & īstituta Niceni cōcilii? Quādo desines ea ꝓducere/ꝑ iniqtate tua tuenda: q̄ expugnāt illā? An nō ibi restitutus Athanasi9 legit (ex Papæ decreto) cū suis sociis in sedes suas? Nunqd ergo nō ualuit Pōtificis authoritas/etiā in Asiæ ecclesiis? sicut tu blasphemas. Sed etiā intuere clari9 qd̄ ibi scribit: ut authoritatē agnoscas Rom̄. Pōti. etiā in orientales & Asianos ep̄os sese ꝓtendisse. ¶ Verū Eusebius/ cōsortesq; ei9: calūnias ī Athanasiū factas/Iulio Rom̄. Pōti. destinarūt: q ecclesiasticā sequēs legē: etiā ipsos Romā uenire p̄cepit: & uenerabilē Athanasiū ad iudiciū regulariter reuocauit. Ille cōtinuo euocatiōe suscepta/ uenit. Calū

Verba historie

Hi sunt sancti ep̄i quos Martinus defendit.

Mēdacia martini.

Nota Martie hec ad te pertinent.

Li. 4 ca. 16.

niarũ uero ſarciatores: Romã qdẽ ꝑfecti nõ ſũt: ſciẽtes facile ſuũ capi poſſe mẽdaciũ: Sed uidẽtes oues paſtore deſolatas: lupũ ſup eas p paſtore cõſtituerũt &c. ¶ Quid nũc ais Martine? Nũ agnoſcis, ꝙ Iuli⁹ oriẽtis epos iubet Romã uẽire? & Athanaſiũ etiã euocat regularit̃ ad iudiciũ? Si regularit̃: quõ nõ habet ptãtẽ? Sed qd agit Athanaſi⁹? Nũqd qd Martin⁹? ut cõparere detrectet? Abſit a uenerabiliſsĩo uiro & ſctĩſsĩo. Sed (inqt hiſtoria) ille cõtinuo, euocatiõe ſuſcepta, uenit. Ita faciũt uiri ſcti Martĩe: Athanaſiũ imitari debuiſti. Et tu tñ ſtuduiſti emulari malignãtes. Nã qd fecerũt illi peſsimi epi? & quos calũniarũ ſarciatores appellat hiſtoria? illos inq̃ quos Martin⁹ cõmẽdat? Romã qdẽ (inqt) ꝑfecti nõ ſũt. qd mirũ, ſi eos laudet Martin⁹: quoꝝ eſt egregi⁹ emulator? At quare Romã nõ ſunt ꝑfecti? Quippe ſcientes (inqt) facile ſuũ poſſe capi mẽdaciũ. Quare etiã nõ ꝑficiſcit̃ Romã Martin⁹? An putamus aliã cauſã eſſe, q̃ ꝙ ſcit facile capi ibi & puniri poſſe, dolos: mẽdacia, & blaſphemias ſuas? Sed puniet Deus ipſe plus, q̃ credas.

Nota martine hec ad te ptinẽt

¶ Qui ex ſuperioribus nondum forte certus eſt de Martino: certior fiat ex iſta quarta ratione.

QVarta, Romanũ Põtificẽ eſſe oib⁹ ſupiorẽ, hũano decreto ſancitũ eſt: nẽpe Cõſtãtini quarti Rom. Imperatoris: ut ſcribit Platina in Benedicto. ii. nec tamen ſic obſeruatum Epiſcopis aliis.

¶ O Dei miraculũ: ut hæretici, licet cõtra ueritatẽ oẽs diſſẽtiãt: ſecũ tñ cõſentire nõ pñt. Hic uir bon⁹, conat⁹ ſuſtinere Magri ſui Ioãnis Huſſ errores: ꝙ accepat dixiſſe illũ parit̃ a Cõſtãtino ortũ hũc Primatũ: nõ aduertit, ꝙ ille a Cõſtãtino prio: nõ q̃rto dixit: & ita Dei nutu diſſipant̃ uanitates eoꝝ. Non etiã aduertit, ꝙ ille idẽ Magiſter Ioã. Huſſ. in lib. v. blaſphemiaꝝ ſuarũ ꝓbat illã ſuã opinionẽ p ca. cõſtãtin⁹. di. xc. qd tñ ca. eludẽs Martin⁹ paleã uocat: & paleã ſine grano. Ecce, ꝙ dũ nitũtur cõtra ueritatẽ cõcordare: nõ poſſũt Dei ꝓuidẽtia int̃ ſeipſos nõ diſſentire. Sed uideam⁹ iã qd iſte Platina dicat: ſi forſan more ſolito iſœlix iſte pſtigiator hiſtoriã mutet: & fingat aliqd de ſuo. Quippe nihil aliud de Benedicto ibi legit̃, q̃ hoc. ¶ Ad hũc Benedictũ Cõſtãtin⁹ impator

Heretici ſecũ nũq̃ cõſentiũt.

Verba hiſtorie

homis sāctitate pmot9 / sanctionē misit: ut deinceps quē cler9 populus exercitusq; Ro. in Pōti. delegisset: eundē statim Chri uicariū esse: oēs crederēt: nulla aut Cōstātinopolitani Principis / aut Italiæ exarchi expectata authoritate: ut antea fieri cōsueuerat. Id eñ ratū erat ī creando Pōti. qđ Prīceps cōfirmasset: uel q ei9 uices in Italia gerebat. ❡ Vbi ergo dicit / q̄ Cōstātin9 hūc Primatū dederit Ro. Pōti? Poti9 cōtrariū. Cū eñ hoc solū ibi dicat: q̄ ꝑpt sanctitatē Benedicti mot9 / Cōstātin9 id iuris qđ arbitrio sibi sæculares Prīcipes uēdicauerāt / relaxauit: uidelicet. Ne qs Ro. Pōti. aut Christi uicari9 haberet ante eorū cōfirmationē. Liq̄do apparet: q̄ antea erat qdē idē Primat9: erat Christi Vicarius: ubiq; poterat īperio & authoritate: Sed nō ante q̄ cōfirmaret. Cōfirmatio igitur sola est relaxata Cōstantini beneficio: nō ampliata iurisditio. Vide igitur infœlix homo / q̄ infœliciter succedāt coram frigidissimo Thomistarum hæ tuæ confictæ mere fabulæ. Sed etiam latius peruagaris addendo fabulas fabulis.

contra Martinum.

❡ Hic aliud Speculum in quo rursum inspicere liceat Martinū.

QVinta. Nunquid Cyprianū / & Augustinū / aliosq; Aphricæ Episcopos cōfirmauit Papa? qui tamē de latina ecclesia erāt? Nūquid eoꝝ cōcilia impediuit? aut cōciliabula fuerūt? quia sine Ro. Pōtificis authoritate gesta sunt? ut in eoꝝ libris clare habetur.

❡ Obsecro nūc te lector. Primū cōsidera / quāta uerboꝝ ꝑcacitate: rē nobis tanq̄ indubitatā diuq; cōpertā: & incōfesso positā nullaq; prorsus egentē ꝓbatiōe ingerat. Quid eñ si ipse tūc tēporis affuisset omniū episcopoꝝ electionib9 / & cōfirmationibus: ac tractasset? & illis ꝑfuisset cōciliis? an audacius ꝓnūciasset gesta illa fuisse citra Rom̄. Pōtificis authoritatē? Attēde subinde lector: qua etiam frōte audet dicere. Clare hoc in eoꝝ libris haberi: Et crede meo periculo Martino penit9 omnia quæ dicit: nisi euidētissime ostendero: q̄ clare cōtrarium in eoꝝ libris cōtinetur. En qđ Augustin9 scribit in ep̄la. xc. cū uniuerso Carthaginēsi cōcilio supra lx. Patrū: ad innocētium Papam. Post eorum eñ gesta enarrata. In quibus Pelagianam dānarunt heresim: ita ad uerbum legitur.

¶Hoc itaq̃ gestũ/ dñe frater sancte/ charitati tuæ intimãdũ duxi- mus: ut statut[medio/ nostræ charitatis: etiã Ap'licæ sedis adhibe- atur authoritas: p tuenda salute multo᷑: & quorũdã etiã puersita te corrigẽda. ¶Quid ais nũc Martine? an clare iã ostẽdi/ q̃ Car- thaginẽse cõciliũ/ in quo adfuit Augustin⁹/ nõ existimauit quicq̃ ualere: nisi Rom. Põti. authoritas adesset? Sed uideam⁹ qd respõ- derit Innocẽtius Papa. Sic eñ ad uerbũ respondit.

Verba Carthaginensis cõcilij ad Papam.

¶Innocẽti⁹ Aurelio Aug. & oĩbus sc̃tis epis/ uel cæteris q in cõci- lio Carthag. affuerũt ecclesiæ: Dilectiss. fratribus in Dño. S.

¶In reqrendis de his reb⁹/ quas oĩ cũ sollicitudine decet a sacer- dotib⁹: maxime a uero/ iusto/ & catholico tractari cõcilio: antiquæ traditiõis exẽpla seruãtes/ & ecclesiasticæ memores disciplinæ: ue- stræ religionis rigorẽ/ nõ min⁹ nũc in cõsulẽdo: q̃ antea cũ pnun- ciaretis: uera rõne firmatis: q ad nostrũ referẽdũ approbastis iudi- cium. Scientes qd Apostolicæ sedi debeat: cũ oẽs hoc loco positi/ ipsũ seq desiderem⁹ Apostolũ: a quo ipse epatus: & tota authori- tas hui⁹ noĩs emersit: Quẽ sequẽtes/ tã mala iam dãnare nouim⁹: q̃ pbare laudãda. uel id: q̃ Patrũ instituta sacerdotali custodiẽtes officio: nõ cẽsetis esse calcãda: q̃ illi nõ hũana/ sed diuia decreue- re sentẽtia: ut quicqd de disiũctis/ remotisq̃ puinciis ageret/ nõ prius duceret finiendũ: nisi ad hui⁹ sedis notitiã pueniret: ubi to- ta hui⁹ authoritate/ iusta q̃ fuerit pnũciatio/ firmaret. Indeq̃ su- merẽt cæteræ ecclesiæ: ueluti de natali suo fonte/ aquæ cũctæ pce- derẽt: & p diuersas totius mũdi regiões puri capitis incorruptæ manerẽt. ¶Ecquid uidet tibi Martine de his uerbis? An nõ te pe- nitus de mẽdacio/ simul & blasphemia cõfundũt? Sed qd in sequẽ- ti Epistola de Mileuitani cõcilii gestis legit? Nõne pariter iplora- rũt Rom. Põtificis authoritatẽ/ ita scribẽtes? ¶Quia te Dñs gra- tiæ suæ pcipuo munere in sede Apost. collocauit: taleq̃ nobis pst- tit: ut nobis potius ad culpã negligẽtiæ ualeat: si apud tuã uenera- tionẽ/ q̃ p ecclesia suggerẽda sunt/ tacuerimus: quã eã tu possis/ uel fastidiose: uel negligẽter accipere. Magnis piculis infirmorũ mẽbro᷑ Christi/ Pastoralẽ diligẽtiã q̃sumus adhibere digneris. ¶En igit si Rom. Epi authoritatẽ flagitãt suis statutis? Nõne cla- re habet hoc ex eo᷑ libris? Sed audi/ quid respõderit Innocẽtius. Hæc eius uerba. ¶Diligenter/ & cõgrue Ap'lico cõsulitis honori: Honori inq̃ illius/ quẽ pter illa/ q̃ sunt extrinsec⁹: Sollicitudo ma-

Note martine verba.

Nota inq̃ verba: diuia sentẽtia nõ humana.

Verba mileuitani Concilij.

Nota v̄ba martine & cõfũdere

net oim ecclesiarum: sup anxiis reb9 q̄ sit tenēda sentētia: antiq. s. regulæ formā secuti: quā toto semp ab orbe mecū nost[esse seruatā. Verū hæc missa facio: neq; eñ hoc uestrā credo latere prudētiā: q̄d etiā actiōe firmastis: Sciētes q; p oēs puincias de Aplico fonte petētib9/ rñsa semp emanēt: pserti quotiēs fidei rō uentilat/ arbitror oēs fratres & coepos nros/nō nisi ad Petrū. i. sui nois/ & honoris authorē: referri debere: uelut nūc retulit uestra dilectio: q̄d p totū mūdū possit oibus ecclesiis i cōe pdesse. ¶Quid dices mō Martie? Potes respōdere? Potes defēdere nūc te a tot mēdaciis? an nō pbaui/ Clare ex eorum libris eius penit9 cōtrariū: q̄d tu mēdacit pnūciasti? Sed fortassis aliđ ex Cypriani libr[hri pōt. Neq̄q̄. Sed idē penit9. Imo audi Martie: Erāt qdā i pc̄tō tuo: uidelicet/ Schismatici: & hæretici: q ab ecclesia Ro. ex hæreticorum sollicitatione desciuerāt. Deide pnia ducti/ errorē cōfessi sūt: De quo refert Cyprian9 beatissim9 ad Corneliū Papā his uerbis. ¶Et ut ipsorum ppria uerba designē: nos (inqunt) Corneliū epm sanctæ & Catholicæ ecclesiæ/ erectū a Deo oipotēte/ & Chro dño nro scim9: Nos errorē nostrū cōfitemur: circūuēti sumus pfidiæ loqcitate. Factio sana: Amētes uidebāt: q̄si quādā cōicationē cū schismatico hoie semp habuisse. Sicera tñ mēs nra i ecclia semp fuit. Nec ignoram9 unū Deū esse: & unū Christū esse dñm: quē cōfessi sum9: unū spm scm & unū epm i catholica Ecclia eē debere. Hæc Cyprian9 ad Corneliū Papā. O uerba oportunissia cōtra hæreticū hominē/ ad obstruēdū penit9 os loquēt[iniq. Sed utinā & tu Martie aliqn horum exēplo resipisceres: q circūuēti pfidie loqcitate/ negātes sūmū atq; unicū a Deo cōstitutū Pastorē: tādē pfessi sūt errorē: & ad unitatē redierūt. Habeo aūt & plurias ad hoc Cypriani eplas. i. penit9 plusq̄ māifest[uerbis cōprobātes. Sed si hæc nō sufficiat: neq; etiā aliæ qcq̄ pfecerit. Nā & sequēs rō tua me uocat ad te: q̄ tā egregia est: ut neq; faciem/ neq; silitudinē habeat rōnis ullā. sic eñ ais ad uerbum.

Semper.

Verba Cypriani que te cōfundūt Martine.

Vnū epm nota Martine.

¶Nouū speculū Martini: ubi inspicit mēdax/ uanus & iperitus.

SExta. Quādo Alexādrinū/ Antiochenū/ Hierosoly. & alios Aegypti/ Arabiæ/ Syriæ/ Asiæ/ totiusq; orientis Epos instituit? Hi ergo oēs hæretici fuerūt? Absit.

Que facies hec ratiōis.

❡ Rogas igit/ quãdo Alexandrinũ/ & alios/ quos nomĩas instituit? Respõdeo: tunc tẽporis/ quãdo sũt instituti. O uanissime hominũ. ut em̃ laici tui numerẽt rationes: ideo tertiã: quartã: quintã sextam: septimã/ quæ sub una cõprehendi poterant/ inuicẽ diuisisti: & qui ab aliis scripturas exigis/ aut Canones/ aut Patres: tu solis uerbis/ & omni nudis ueritate/ disputas. Sed certe melius ita cõsulis honori tuo. Melius est em̃/ nihil adducere: q̃/ si quæ adduceres/ retorquerẽtur in te: sicut euidẽter in aliis factũ est: ubi aliqd adduxisti. Vnum tamẽ adnotare in his tuis uerbis libet: quo ostẽdis latissime (& si hæreticus sis) nescire tamẽ te/ quid hæresis/ uel hæretici nomine importet: cum euidenter cõcludas/ eos cõtinuo hæreticos: qui se p̱ episcopis gererent/ sine Põtificis authoritate. De quo paulopost. Nam & per hæc satis ad septimã responsum est: qua idem penitus inculcas/ & milies abs te replicatum.

❡ Rursus & aliud Speculum: ubi iterum falsarius: & inefficax: & imprudens cernitur.

OCtaua. Scribit Hiero. de illustrib⁹ uiris/ q̄p Achatius epũs Cæsariẽsis/ discipulus Eusebii Pãphili: Imperante Cõstantino/ Liberiũ Papã deposuit: & fœlicẽ cõstituerit. Itẽ Ioannẽ Chrisost. nõ Rom̃ Põtifex: sed Theophilus Alexãdrinus/ & Epiphanius Cipri epũ: ut in tripar. deposuerũt. Idẽ Epiphanius Cypri minor epũs: Ioãne Hierosolymitano epõ: eundẽ excõicauit. & si historias cõsideres: quõ nũc Impatores Papã: nũc cõtra Papa Impatores. Itẽ Papa epõs: & epĩ Papã mutarit/ statuerit/ deposuerint: credas te Iliada quãdã uidere: nec mirũ: qa Christũ nõ audierũt ambitiones p̱hibentẽ: ideo toties collidũtur/ & turbantur: pœnituit cõmunicasse cũ illo: ut diuus Hieronym⁹ scribit contra eundem.

❡ Nũc uideo sup impleri de hereticis qđ scriptũ est. Posuerũt in mẽdacio spẽ suã: Nam aliquãdo putabã his finẽ fore: sed inter manus (qđ dicit) augescũt. Nam/ ubi ĩ toto illo Hiero. tractatu de uiris illustrib⁹/ legit: Achatius Liberiũ deposuisse? Quo magis falsariorũ Mitra dign⁹ es: q̃ nobis oĩa fingas & pingas: ut lubet. Oẽs

Falsari⁹ Martinus.

Orasius Magnus ... Chrstianis obscrvandis ... Romana ...

historiæ/Liberiũ a Cõstãtino exulẽ pulsũ narrãt: Eccl'iastica/Tripartita/Platina. Et idẽ Hiero. de uiris illust. Pateat igit iam orbi uniuerso turpitudo tua. Præterea si etiã fideliter historiã ꝑduxisses: Si Achatius deposuisset Liberiũ. Quid tũ: num forsan ĩ Theologia tua noua: Papã epõ supponas: aut Impatori? & ita supponas: ut qđ firmauit Deus: eps̃ destruat: aut Impator? Obsecro: sic doce laicos tuos: aut si hoc facto nõ ꝓbas. Cur igit ꝑ ratiõe adducis/ qđ iniustũ est? & q̃si de iure fuerit: qđ fuit de facto? Porro qd est/ qđ ais. Credas te Iliada quãdã uidere? Tãto em̃ magis cohiberi deberes: ꝙ ĩ tot/ & tãtis Iliadis nauẽ istã stare cernis: & nũq̃ periclitatã. Quod q existimet sine Dei ualida manu esse: nullius est lucis.

Nota Martie

¶ Speculum aliud: ubi pariter falsarius: & imperitus terminorũ & scripturarũ apparet.

NOna. Quid ad hoc dicemus? Vera ne est illa sentẽtia quam tota ecclesia: omnia etiam decreta: omnes Doctores tenent: esse/ uidelicet/ Episcopos Apostolorũ successores: ut dist. xxi. ca. in nouo? Si est falsa: quid iactatur tãta authoritate? Si uera: Quõ sol9 Ro. Põtifex est successor unius Apl'i Petri: & cæteri oẽs Ro. Põtificis sunt subditi? Cur nõ & alii Apl'i habẽt successores? aut fuerũt Apl'i successores unius Petri? Cur cæteris Apl'is aufert sua gloria: & tribuit soli Petro? Cur nõ qlibet epi habẽt/ qđ Apl'i eoꝝ habuerũt: cũ Rom̃. Põti. habeat/ qđ Petrus suus ṕdecessor habuit? Muta ergo uerbũ: & dic/ ꝙ epi sunt Apl'orũ successores: sed un9 episcop9 Ro. est unius Apl'i successor. Ista ratio/ fateor: nisi ego sum insensatior trunco: cogit/ & oĩm obstruit os/ esse episcopos oẽs æquales. Et sicut Ro. Põti. a nemine ordinat: ita qlibet p solã electiõẽ: sicut ipse: ordiari debet: iure diuino. Stat em̃ firma sentẽtia: nullũ Apostoloꝝ a Petro missũ esse: sed omnes eadẽ a Christo Domino æqualia accæpisse in suas sortes: Ergo eorũ Episcopi successores: æqualia habẽt cum Rom̃. Pontifice/ ex-

cępta ꝑrogatiua honorꝫ seu dignitatꝫ: sicut Paul⁹ ad Corꝫ. clare scribit. Quid em̄ minus feci a magnis Apostolis.

¶ Age: qd ad hoc dicem⁹ (inqs). Ad qd? Vera ne (inquis) est illa snīa / quā tota ecclīa: oīa etiā decreta: oēs doctores tenēt? Quæ ista snīa? Esse ep̄os Apl'oꝝ successores? Vbi ista snīa ꝓbaꝰ? Inqs. c. in nouo. di. xxi. Miror ꝙ illuc c. ꝓducas frigidissimū tua snīa. Sed habeo te: qn̄ em̄ ꝓ tua opiniōe facerēt / calidissia essēt: imo & ipsa frigiditas / calida erit tūc. Sed qd dr̄ ī d. c. ī nouo. Dic rursus? Oēs ep̄os Apl'oꝝ successores eē (inqs) ibi dr̄. Sed dic mihi uero Martine. Es ne tu uoto aliquo alligat⁹: ut nullū tex. fidelit adducas? Si em̄ sic uouisti: nulla forsā erit huic malo medicia: nisi ītelligas / ꝙ uota de malis faciēdis / nō ligāt. Nā ī d. c. in nouo. nullū penit⁹ tale uerbū: ꝙ ep̄i sint successores Apl'oꝝ: nisi forte aliud tu habeas. ca. in nouo. scilicet ī nouo illo qd molirꝫ cōsilio iā fabricatū. Attn̄ attēde demū Martine / ut ītelligas teipsū: & qd loqris miser: Ep̄os esse successores Apl'oꝝ duplicit ītelligere potes. Vno mō / esse successores circa curā certā illi⁹ uel illi⁹ ecclīæ: & qs ī istū sensū dixerit tā plane stult⁹ / ep̄os eē successores Apl'oꝝ? cū nō oēs ꝑsideāt uel ꝑsederīt illis ecclesiis qb⁹ Apl'i ꝑfuerīt: cū auctæ fuerīt ecclīæ pene innūerabilit: & aliq eaꝝ: q̄ tūc erāt extīctæ / iā sint. Præterea. xii. apostoli fuere: an tu uis eos tot cōꝑhēdisse speciali ep̄atus cura ecclesias: quot nūc sub ep̄is singulis regūtur? Etem̄. xii. Apl'oꝝ / nō nisi duodeci ep̄os esse ī hūc modū successores pn̄t: sicut un⁹ ep̄s / uni⁹ Petri successor est. Alio uero mō / dici ep̄i successores ep̄orū pn̄t. i. qa ī illā curā: & qd Paul⁹ ait: Bonū opus / qd explebāt Apl'i. Succedāt: & ita uere dici pōt: eos Apl'oꝝ successores. Nō uideo ergo / sic ītelligēdo: qd uerbū mutari oporteat. Et re uera / nō legi aliqn̄ dubitatū a quouis puersissimo heretico / Rom̄. Pōtificē Petri esse specialit successorē. Habēt ergo oēs Apl'i ep̄os successores generalit in cura: nō spāliter et necessario ī ecclesia. Solus Petr⁹ spāliter habet successorē in ecclīa: qa spālit ei catholica ecclīa est cōmissa: q̄ sine rectore esse nō pōt. Cæteræ nō hui⁹ sūt priuilegii: ut notū est / & sæpius dictū: qd Greg⁹ in ep'la ad eulogiū Alex. his uerbis oportune cōmēdat: dicēs. ¶ Et si multi sint Apl'i: ꝓ ipso tn̄ Prīcipatu / sola apl'oꝝ Principis sedes cōualuit &c. ¶ Tu igit muta uerbū Martine: ad te ꝑtinet Martine: & mentē simul mutare / & uer-

Ep̄i successores apl'orū quō intelligatur.

bum. Nihil nos mutare oportet. Plana est ueritas: & stabilis uirtute sua. Porro qd ad rem ptinet / quod ait Paulus? Quid min⁹ feci cæteris Apostolis? nã & Dñicus / & Franciscus nõne possunt dicere: & merito dicere. Quid min⁹ nos fecim⁹ plurimis Põtificibus sũmis? Ergo ista ratione: authoritate erãt illis æquales: & nõ potius sub illis. O hominũ stolidissime. Si dixisset Paulus. Quid minus potui: aut quid minus habui authoritatis cæteris Apostolis. Opus tũc esset solutione. Atqa de laborib⁹ merito gloriatr: nihil hoc ad potestatẽ: aut si ad potestatẽ ptinere hoc uelis: certe quia plus cæteris laborauit (ut ipse de seipso uere testatr) nõ iam æqualis: sed sup alios fuisset: & ppterea æqualis esset Petro & aliis: sicut sæpe facis: & amplius etiã supior: sicut ista ratio pbat: ergo simul æqualis & superior: ergo quid seqtur? Dicitu Martine: alioquin dicemus nos. Melius est autem ut dicamus: tu eñ nunq̃ diceres. Scin quid sequitur? Profecto q tu es insensatior trunco.

Martinus cõtra Martinũ.

¶ Duæ Mitræ donantur sequenti rationi tam inuictæ.

DEcima. Respõde / Si Roman⁹ Põtifex præcepto Dei est Vicarius generalis in tota ecclesia: sequitr ineuitabiliter: peccare eos / imo esse hæreticos / qui nõ sub eo fuerint. At tũc ecclesia tota primitiua: saltẽ usq ad. cccc. annos cũ tot Martyribus & Sanctis / hæretici erũt. Obsecro quid pdest / tantã blasphemiã in ecclesia pro fumidæ potestatis pompa statuere? Deniq etiã sanctus Petrus erit hæreticus: qui ante Romanam ecclesiam cum Apostolis fuit Hierosolymis. Vincit me hæc ratio inuicta.

¶ Coronetr igitur Mitra sua ratio hæc inuicta / q̃ Martinũ uincit. Inuictã certe nimis oportet esse rationẽ / q̃ tantũ uincat Theologum Martinũ. Hæc ergo sit prima eius corona: q falsum manifeste supponẽs / sup falso fabricat: dũ ait. Primitiuã ecclesiã sub Ro. Põtifice nõ fuisse. Sub Petro eñ fuit / q Rom. Põtifex dictus est: licet postea ita dict⁹ sit. Pueriliter ergo decipit Martinus. Vera eñ hæc est. Iesse genuit Dauid. i. illũ q fuit postea dictus Dauid. Immo & hæc recipitr ad bonũ sensum: cũ sit Euangelii. Iesse genuit

Prīa Mitra.

Dauid regẽ.i. illũ qui fuit postmodũ Rex. Sicut & recte diceret. Leo Papa fuit legatus Bononiæ:licet tũc Leo nõ diceret:neq; Papa eẽt. Ita recte sanecp dicit ad rectũ sanũq; sensũ: ut oẽs itelligũt Doctores.Primitiua ecclesia fuit sub Ro.Põti.i. sub Petro q Ro. Ponti.fuit:licet tũc nõ ita diceret: uidelicet/ quãdo adhuc Romæ nõ erat.Sed qa ratio tã inuicta:digna est etiã alia Mitra:ut interdũ una/iterdũ alia utẽs/spectabilior appareat:Ecca illa:nã in longe crassiore ignorãtia psuppõit aliã falsitatẽ: uidelicet.Oẽs q nõ se submisissent ptãti & authoritati Põtificis:si submitti debuissẽt: sicut dicim9:hæretici ppterea fuissent. Et ignoras miser/q; hæresis errorẽ in itellectu reqrit.Nec eñ oĩs rebellis ecclĩæ/cõtinuo hæretic9 est:nisi uere in errore hoc sit:ut existimet se ecclesiæ nõ subesse:q aũt recte credat: At nihilomin9 se subtrahat ab unione: iam hic nõ heretic9 : sed poti9 schismatic9 cẽsend9 est Martie. Triumphet igit iam corõata suis Mitris iuicta hæc tua ratio q̃ te uincit.

Sexta Mitra.

¶ Iudaizatio Martini hic ostenditur in uerborum interpretatione: sicut supra multotiens.

VNdecima.Si ulla ecclesia est prima/& mater oĩm:nõ ẽ alia/nisi Hierosolymitana:ut dixi supra. Quid eñ faceret Roma.si haberet hæc p se:q̃ habet illa? Nẽpe qd Isaias/& Micheas:& oẽs Prophetę pnũciarit:de Zion exiturã legẽ Euangelii:& de Hierusalem uerbũ Dñi.Itẽ q; Dominus ibi dedit gloriã in domo sua nouiss. ut Aggeus dicit. Quod Christ9 ibi Põtifex: Apostoli aũt uelut presbyteri:q; Christ9 ibi oblatus/spiritũsanctũ misit.Et breuiter hinc/ in omnẽ terrã exiuit uerbũ Dei: hinc oẽs ecclesiæ: nec est ullius tã impudẽs frõs: q possit negare hãc esse uere matrẽ ecclesiaꝝ oĩm/ fontẽ/ radicẽ/ ac matricẽ: etiã Ro.ecclesiæ.Si ergo hæc nõ habet primatũ:imo uix quintũ ei derũt:quãto min9 Romana ecclesia / quæ est ei9 discipula? Dicat aduersus hæc aliqd qui potest.

¶ Dicat (inquis) aduersus hæc aliquid / qui potest. Dicam ergo

ego aliquid: qui puto posse. Et quia tu nihil noui dicis / præter mi lies dicta: ego quoq; non recedã a dictis. Dico igitur q̄ tu Iudaizas Martine: tu Romam / & Ro. ecclesiã carnaliter intelligis: sicut Iudæi Syon intelligũt. Hinc error Martine. Tu putas ponere nos potestatem in loco: & a loco procedere in hominẽ. Et nos cõtra: in homine Pontifice potestatẽ a Deo datam agnoscimus: quam ille quouis loco gerit: ut per illũ locus: non per locũ ille sit celsior. Ita canones: ita sacri doctores: ita egregie beatus Greg⁹ his uerbis in epistola ad Eulogium Alexandrinũ scripsit. ¶ Quis em̄ nesciat: sanctã ecclesiam in Apostolorũ Principis soliditate fundatam? qui firmitatẽ mentis traxit in nomine: ut Petrus a Petra uocaretur: cui ueritatis uoce dicit̃. Et tibi dabo claues regni cœlorũ. cui rursum dicit̃. Et tu aliquãdo confirma fratres tuos. Et iterũ. Simon Ioannis: amas me? Pasce oues meas. Vnde & cũ multi sint Apostoli: pro ipso tamẽ Principatu: sola apostolo℞ Principis sedes conualuit. Quæ in tribus locis unius est. Ipse em̄ sublimauit sedem: in qua & quiescere / & præsentẽ uitam finire dignatus est. Ipse decorauit sedem: in qua Euangelistã discipulum misit. Ipse firmauit sedem: in qua septem annis q̄uis discessurus sedit. Quid ergo ais Martine? cum ita dissoluimus / ut non sit alius fons querendus ecclesiæ Romanæ: q̄ Deus ipse: qui in uno capite / ac pastore eam firmat. Non Hierosolyma Romanã sedem: sed Petrus extulit: Petrum Christus: Christum Deus omnipotens. Qui est benedictus in secula.

Petro nõ Romae a loco potestas data.

Grego. lib. 4. Nota verba Greg. martine

¶ Speculum nouum confusionis Martini.

DVodecia. Cõciliũ Nicenũ. ut scribit̃ li. x. c. v. hi. eccle. Statuit art. vi. in hũc modũ. Et apud Alexãdriã / uel in urbe Roma / uetusta cõsuetudo seruet̃: ut uel ille ægypti / uel hic suburbana℞ ecclesia℞ sollicitudinẽ gerat. Respõde / hoc cõciliũ oĩm fere sacerrimũ ẽ. Et ecce / nõ mõ nõ priatũ: & monarchiã Ro. dat Põti. sed ex uetusta cõsuetudine: nõ iure diuio tribuit sollicitudinẽ Italica℞ & suburbanarũ ecclesia℞. atq; hæc in ꝓpositione mea tetigi: q̄n dixi: q̄ cõtra frigidissima decreta: staret decretũ huius cõcilii.

Si ergo sum hæreticus. Age/ tollāt primū hoc conciliū: cui me/ ipsa quoq; decreta: tanq̄ Euāgelio cogūt obedire. Nō possum duobus Dñis seruire cōtratiis.

¶ Non est nostrū Martine/ cōcilia tollere: sed tui: & tuorū magistrorū: ac discipulorū. Absit autē/ ut a uobis discamus: Sanctorū authoritati conciliorū/ tantillū derogare. Potius a beato Thoma nostro instructi: id curabim⁹: Recte statuta in cōciliis: recte quoq; intelligere: recte intellecta: recte alios docere. Et admonere pessime intelligētes/ ac puertentes: rectius atq; sanius ut intelligant. Et idcirco tibi nūc dico Martine. Decipi te nimis imperite: cū existimas: idem esse/ gerere facto ipso/ actualē per se sollicitudinē ecclesiarū: quod habere sup eas potestatē. Verū est eñ: Papam sup omnes ecclesias potestatē habere: nec tamē uerū est: omniū sollicitudinem gerere. Vocauit eñ alios in partē sollicitudinis: p quos gerere satis dicit. ut supra latius. Præterea/ ut breuiter perstringā & cōfutem oīa quæ p concilii Niceni decreta arguis. ¶ Ita primo/ tertiadecima ratione scribis: sancitū ibi esse/ episcopos a puincialibus ordinādos: & nō a Rom. Pōtifice. Hæc ratio nescio quid cōcludat: si psupponatur uerissima & indubitata apud oēs ueritas: scilicet illud & quoduis aliud cōcilium/ robur sumpsisse ab authoritate Pōtificis Rom. ut in sequēti libro pbabitur. An nouū tibi uidet Martine/ q̄ ordinationes Episcoporū: nunc uno mō: nunc alio/ fieri permittat Pōtifex: in cuius manu eiusmodi oīa sunt? Potest ille eligere/ & cōfirmare/ & ordiare imediate per se si uelit: potest & p alios: ipse tamē semper facere est dicēdus/ quod per alios fecerit: ut ex authoritate Dionysii/ & exemplis/ ac ratione pbauimus. Ab ipso igit ordinari satis dicūtur: quādocūq; p alios ordinati fuerint: beneplacito & statuto suo. ¶ Quartadecima deinde ratiōe/ arguis ex uerbis Isidori: quē tñ nobis fecisti canē/ cū staret aduersus te: ut uidebim⁹/ & nūc illū i nos retorques enarrantē lib. ult. eccle. historiæ. Statutū hoc Niceni cōcilii his uerbis. Et ut epo Hierosolymo℞ antiqtus tradita honoris p̄rogatiua seruet. Quid tū? Ergo erit eps Hierosoly. sup episcopū Rom.? Nā quādo unq̄ eiusmodi p̄rogatiuā habuit? Fuit ne forsan Iacobus maior Petro? Quē Bernardus minorem explicite pbat: ut dixim⁹? O rationes inuictas/ & robustissimas. ¶ Quintadecima sic pcedis. Si Ro. ec-

Martini equiuocatio.

Tertiadecia ratio sua soluit.

Quartadecia & quintadecima etiā soluunt.

Cōsequentia Martini.

clesia est prīa/ pꝓter primū apostolū Petrū: Cōpostellana erit secūda/ pꝓter secūdū Iacobū: & Ephesina tertia/ pꝓter tertiū Iohānē. Fateor argumētū: si post Petrū apostolū/ & primū oīm ꝓbaueris: diuio iure Iacobū/ uel aliū quēq̄ secūdū: aut tertiū. Sub Petro eñ & post Petrū/ oēs æquales. Atq̄ ideo obseruarūt Doctores egregii/ ex euāgelio Mathæi. Cū enūerant̄ Apostoli: ita dici. Primus Simon/ q̄ dicit̄ Petrus. Andreas/ Iacobus &c. Et nō ita. Primꝰ petrus: secundus Andreas &c. qa quo ad gradū: & authoritatē/ solo Petro p̄cedēte/ ueluti capite: cæteri æquales māserūt/ ueluti membra: Quod euidēter Greg. his uerbis ꝓbat. ¶ Certe Petrus aploꝝ primū membrū sanctæ & uniuersalis eccliæ est. Paulus Andreas Ioānes/ qd aliud/ q̄ singulariū sunt plebiū capita? Frustra hic etiā obiicis de ordine ecclesiaꝝ (circa honorē) mutato: q̄ aliqñ Antiochena prior Alexādrina fuerit: aliqñ ecōtra. Nam id magis cōfirmat qd̄ uolumꝰ. Cū eñ hoc factū sit placito Ro. Pōtificis: satis patet: ad eū plenā spectasse authoritatē circa hoc: & plus satis patet: q̄ una sola ecclesia prīaria: illa. s. ubi p̄sit Epūs primꝰ: nulli sit subiecta mutationi. Cæteris totiens mutatis: & nōnullis etiā destructis. Hæc sola: hæc inq̄ sola: i Christi petra prīcipaliter collocata: ut & maneat semp: ac semp emineat necesse est. Nihil agūt Martini aduersus eā. Bestiaꝝ cornua nihil p̄ualent. Dixit eñ Iesus: portas inferi: hoc est Martinos: hoc est bestias: hoc est hæreticos: non p̄ualituros: Vos nō creditis Martini. Et tamē uidetis ita esse: atq̄ ita semp fuisse. Non mētitur Dn̄s/ q̄ est ueritas. Vos aūt ex patre Diabolo estis: & p iniqtatē uestrā/ uobis ipsis mētimini: cū id speratis/ quod nō erit/ nec esse potest aduersus Christū Domini.

¶ Vltimam autē huius hominis rationē/ uolo ꝓpriis uerbis suis ponere. Digna est eñ & illa/ ut nō fraudetur gloria & Mitra sua.

Matthei. 10.

Nota Grego. Martine. Verba Grego lib. 4. epla. 38.

Retorq̄tur ei argu. in illum.

¶ Vltīa ratio digna: ut nō p̄tereat ab eo q̄ cupiat Marti. nosse.

DEcimasexta. Si ad solos Petri successores ptinet uerbum Christi: Tu es Petrus: & Pasce oues: pari seque la concludetur. Solius Ioannis successores/ esse filios Mariæ in cruce cōmēdatos/ solos plus cæteris dilectos: qa hūc solū i cruce allocutꝰ/ matri cōmēdauit. Ergo ab Ephe-

finis Epis accipiũt cæteri: ut sint filii ecclesiæ / & Mariæ. Itẽ soli successores Iacobi / & Ioannis essent filii tonitrui: & soli successores Iacobi minoris sint fratres Dñi: & oĩno oĩm ad quos Christ⁹ semel locut⁹ est successores / haberẽt eadẽ iure diuino: quo quid uanius dici potest.

¶ Miror Martinũ tãtũ Iuristatheologũ / nescire q̃ pueri p impatorias Institutiões scda aut tertia lectiõe discũt: uidelicet / nõ trãsire / neq; extẽdi / q̃ psonalia sũt dona. i. psonæ gr̃a tm̃ cõcessa: sicut legit̃ li. i. Insti. De iure nat. gent. & ciui. Quare istæ seq̃læ tuæ iã ridiculæ: nũc nobis stomachosæ tãdẽ factæ sũt. De qb⁹ supra satis. Breuiter nũc colligo. successores alicui ĩ officio: ĩ his demũ succedũt / q̃ ad officiũ ptinẽt: q̃ uero sũt p̃rogatiuæ psonales: ut ꝙ Ioãni assignaret̃ Maria loco matris / & eiusmodi. minime trãseũt. Nõ eñ officii ac mũeris epatus sũt: & ideo uiuat coronata hæc ratio: sua corona: & pueris spectaculũ maneat. Subdis autẽ.

¶ In fine dico. Me nescire / an Chr̃iana fides pati possit: ꝙ in terr] aliud caput ecclesiæ uniuersalis statuit̃: p̃ter Chr̃m: sũt q Christũ in ecclesiã triũphãtẽ reiiciũt: ut Ro. Põti. militãtis ecclesiæ caput cõstituant: cõtra expressum euãgeliũ Matthæi ultio. Ecce ego uobiscũ sũ usq; ad cõsũmationẽ sæculi. Et illud actuũ. ix. Saule Saule: qd me psequeris. Ideo eñ regnũ fidei / eccl̃ia uocat̃: ꝙ rex noster nõ uidet̃ / sed credit̃: sicut. i. Coꝝ. xv. dicit. Oportet illũ regnare: donec põat ĩimicos suos scabellũ pedũ suoꝝ: & tũc tradet regnũ Deo & pr̃i. At hi regnũ reꝝ p̃sentiũ faciũt: dũ uisibile caput erigũt? Nã & mortuo Põtifice / eccl̃ia nõ ẽ sine capite. Cur ergo uiuo Põti. Chr̃s nõ ꝓ capite sol⁹ habet̃? An uiuo Põtifice cedit: & mortuo succedit: uelut qdã altern⁹ Põtifex? Si aũt & uiuo Põti. caput ẽ: ut qd duo capita ĩ eccl̃ia statuim⁹.

Cur heretici soli caput Christum velint.

¶ In sũma hoc ẽ / & fuit semp diffugiũ hæreticoꝝ: nolũt eñ aliũ regẽ: nolũt aliud caput / nisi illud qđ nõ uidẽt: uic; Chr̃m. & q̃re? q̃a subesse Chr̃o uelit? Minie. Imo q̃a nolũt cuiq̃ subesse. Christo eñ / autẽ Christũ nõ credũt. Nõ curãt igit̃ habere regẽ & caput:

qđ esse nõ credũt. Et qa aliud uisibile caput: qđ loco capit[is] Chri ẽ reformidãt: ideo sub cautheriata cõscia: sub uulpia pietate: sub simulato zelo Chri: sub ouiũ pellibus cõtecta lupi crudelitate: solũ caput Christũ se uelle clamitãt. Chrs uero caput iterim ad eos loqtur. Mẽtimi filii spurii: mẽtimi filii alieni. Me em nõ uult[is]: qa illũ quẽ loco mei ꝓposui uobis/ recusatis iniq: cõtẽnitis eũ: cui cœloꝝ claues dedi: i quo ecclesiã uniuersã fũdaui: cui authoritatẽ ligãdi soluẽdiq̃ tribui: cui⁹ ego sẽtẽtiã i terr[is] ꝓnũciatã ratã me habituꝝ & i cœlis ꝓmisi: Cur hoc/ nisi qa & me etiã cõtẽnitis? Quid em ꝑ Ezechielẽ uos docui/ cũ ita locutus sũ? Fili hoĩs/ hic ppl's nõ audit te: qa nõ audit me. Hoc igit i sũma: & ego de uerbo Dñi dicã. Pessimi Martini/ ideo nõ uultis regẽ neq̃ caput/ nisi Christũ: qa neq̃ Christũ uult[is]: nec em credetis: quousq̃: Cito & horrẽde appareat uobis: ut separet a se ueluti infructuosos/ & mortuos palmites. Sed uideam⁹ tãdẽ Martini cõclusionẽ.

¶ Cõclusio Martini q̃si auꝝ/ plures ligãs Margaritas: digna plane scitu: ut q̃ egregie principio/ ac medio respondeat.

CONcludo. Oĩs sacerdos ĩ articl'o mort[is] et necessitatis est Eps: est Papa: habẽs plenissimã plenitudinẽ ptãtis sup cõfitẽtẽ: ut tenet sentẽtia cõis toti⁹ ecclĩæ: & ex B. Cypriani epl'is euidẽter cõuicit: Ergo nec Papa ẽ epis: nec eps est supior ṗsbyteris iure diuio: tenet cõsequẽtia? qa ius diuinũ est ĩmutabile: tã in uita/ q̃ in morte.

¶ O cõclusionẽ memorabilẽ audiam⁹. Hæc cõclusio: Oĩs sacerdos ĩ articl'o mortis & necessitat[is]/ est eps & Papa. qđ hĩc seqtur? ergo oĩs sacerdos ẽ æq̃lis ptãtis cũ Papa. Dicam⁹ rursus id clari⁹. Oĩs sacerdos ĩ articl'o mort[is] circa solutionẽ moriẽtis/ habet eãdẽ quã Papa habet authoritatẽ. Ergo oĩs sacerdos simpl'r habet eandẽ quã Papa authoritatẽ: ita cõcludit Martin⁹/ aut nihil cõcludit qđ uelit. O pueri/ huc ad nos: ualet ne cõsequẽtia ista? Ethiops est albus dẽtes: ergo ẽ alb⁹. O Martĩe pueri istã cõsequẽtiã ridẽt. Ergo & tuam huic similẽ ridẽt. Et dicũt: ut eorum utar loquẽdi modo ex Elenchis suis. De secundũ quid ad simpliciter non ualet cõsequentia. Protestor autem q̃ de cõsequẽtia sola disputo: & nõ antecedẽte. Eludũt ergo pueri eiusmodi cõsequẽtias. Et tu Martine

Prima consequentia.

Secũda conſequẽtia egregia

quid ad hoc? quõ eã ꝓbares? Ita ꝑfecto ut eã ꝓbes (imo ut deterius erres) arguis. Hoc eſt ius diuinũ: ꝙ i morte & neceſsitatis articulo / ſacerdos tm̃ poſsit / quãtũ Papa. Ergo parit eſt ius diuinũ ꝙ tm̃ poſsit i uita. Deo gratias: Et hic eſt q ridet cõſequẽtias Thomæ. Et ſcioli iſtũ uentũ doctrinæ ſequunt: ſi tñ noĩe doctrinæ dignãda eſt extrema iperitia. Nã ualet iſta etiã cõſequẽtia: Si hæc / quã diximꝰ Marti / ualeat. In articlo mortꝭ licet accipe Oleũ ſctm̃: ergo & i uita. Et hæc parit. In uita. i. nõ i mortis articlo / uerũ eſt: poſſe hõiẽ currere: ergo parit & i mortꝭ articlo. & eiuſmodi ſilia pene iſinita. Sꝫ adhuc ꝓbare iteꝝ Martinꝰ audet ſuã iſtã cõſequẽ

Tertia cõſequẽtia admirabilis

tiã. Sic eñ ait. Ius diuinũ eſt imutabile: ergo qđ eſt de iure diuĩo i morte: eſt parit de iure diuĩo / & i uita: alioqn ius diuinũ mutaret. O hominẽ circũſpectũ: apud quẽ etiã iſta cõſequẽtia ualet. Ius diuinũ die ſabbati ꝓhibuit ceſſari ab opibꝰ: ergo ne ius diuinũ mutet: ꝓhibuit illđ idẽ quouis die. Aliogn mutabile eſſet ius diuinũ. Quis nõ rideat hæc? Quis nõ agnoſcat captionẽ? ꝙ nõ ꝓptea dr̃ ius diuinũ mutari / aut mutabile eſſe: ꝙ uno tpe mãdet aliqd ſuari / & alio tpe nõ mãdet: imo etiã ꝓhibeat. Tũc mutari diceret: ſi ꝑ eo tpe / uel loco / uel caſu quo mãdaret: aliqd uiolaret. Nã & ſi fateamur diuĩo iure ſacerdotẽ quẽlibet i articlo mortꝭ hr̃e eãdẽ quã Papa habet ptãtẽ ſup ſoluẽdo: nõ tñ diuĩo iure dicimꝰ hoc eẽ ſup ſoluẽdo i uita: ſicut diximꝰ de obſuãtia ſabbati / & aliis pene inumerꝭ: & iđo ſtat ſemp ius diuinũ ubi cõcedimꝰ eſſe / & ubi eſt: uide licet i caſu mortꝭ. In caſu uero uitæ ius diuinũ nũq̃ fuit: & iđo nulla mutatio ẽ iurꝭ diuĩ: qa i eo caſu quo eſt: pmittimꝰ ſtare. ſ. i caſu mortꝭ. In eo uero caſu quo nõ eſt: nec addimꝰ: nec mutamꝰ. Addere eñ ius diuinũ nõ poſſumꝰ: qa Deus nõ ſumꝰ. Nõ etiã mutamus iſto caſu: qa iſto caſu nõ ẽ. Quod aũt nõ eſt: mutari nõ põt. O igit iclytiſsimũ uirũ / & nouũ Danielẽ. Stẽt iſta errata tua pudẽda / & uiuãt in cõtumeliã ſempiternã: ut diſcant hoĩes / qđ ſit uelle ab unitate recedere / & Matri Ecclĩæ ſãctæ nõ parere. Quid igit / ego tandẽ cõcludam. ¶ Ego cõcludo Martine in ueritate Dñi IESu / ꝙ & tu: & oẽs qui te ſequũtur / peribitis: & delebit nomen ueſtrũ de terra uiuẽtium (niſi quod uehemẽter optãdum eſt opto) reſipueritis. De quo Deũ oro / qui eſt benedictus in ſæcula. Amẽ.

FINIS.

¶ Liber tertius.

¶Liber Tertius de claue sciētiæ / Ap[ostoli]cæ Sedi cōcessæ: & de eius Potestate circa indulgētias: ubi agit[ur] de soliditate Decretor[um] / quæ Martin[us] frigidissima / & impiissia uociferat[ur]: & an / & quādo Papa posit errare: & de cōparatione Papæ ad Cōcilium.

DE Papæ priuilegio circa clauē sciētiæ Primū tractatur[us]. De publica Martini cōclusiōe / quā cōtra Echium posuit: oportune mihi sumā exordiū. Hæc em[m] cōclusio.

¶Romanā ecclesiā esse oībus aliis superiorē / p[ro]batur ex frigidissimis Romanorum Pōtificum decretis: intra quadringentos annos natis &c.

¶Hinc duo ex ei[us] sentētia colligo. Primū / decreta hūc primatū p[ro]bātia / nata esse ītra. cccc. annos. Secūdū / eadē esse frigidissima. Sed cōtra primū ego sic arguo. Decreta Anacleti martyri: & beatissimi Leonis: & alia pluria: nata sūt ante mille ānos: & hæc p[ro]bāt eiusmodi p[ri]atū. Ergo tu mēdax Martie / q[ui] asseras nata ītra. cccc. annos. Quid respōdes? Quid aūt posis: nisi q[uod] ex arrogātia & imperitia mētit[us] es? quoniā decreta illa nō p[er]uideras: & uelox fuisti ad p[ro]ferēdū sermonē: sed q[ui]a nihil min[us] cogitas / q[uam] fateri stultitiā: ideo p[ro] tāto mēdacio excusādo: noua maioraq[ue] fabricat[us]: & ridiculas: uanasq[ue] nugas: ut ita respōderes / te miserū coegisti.

¶Illud primū sciēdū: q[uod] decreta / q[ui]bus P[ri]atus eccl[es]iæ Ro. p[ro]bari a me dicit[ur]. Dixi ītra. cccc. annos nata: & cōtra hoc esse historias. M. c. annor[um]. P[ri]o sciebā hæc offensura: & manifeste falsa uideri oībus. Certū est em[m] esse decretis Ponti. ante mille annos certatū p[ro] hoc primatu.

¶Nimis p[er]fecto stultos necesse ē eos esse / q[ui]bus p[er]suadeas: Sciuisse te hæc offēsura: & oībus manifeste uideri falsa: & t[ame]n posuisse: q[uia] nihil aliud / q[uam] aurā popularē: & ut placeas turbis / aucupari: cū p[rae]sertim potuisses sine tāti mēdacii offensione loquēs: idē nihilomin[us] disputare: q[uo]d sūpseras disputādū. Aut certe tu oīm p[er]uersissimus: qui de industria / & offendere: & mēdacissim[us] haberi curaueris. Attamen audiamus quod sequeris.

¶Ego autē hoc spectaui: q[uod] Ro. ecclesia nūq[uam] fuit: nec est: nec erit unq[uam] super oēs totius orbis ecclesias: licet sup pluri/

mas sit:nec eni fuit unq̄ sup Græciæ/ Aphricę/ Asię ecclesias:nec eoꝝ e͞pos cõfirmauit:sicut mõ nostros cõfirmat: ut satis ꝓbant historiæ. Deinde sunt sine dubio Christiani in Oriente:cū Christi regnū sit orbis terrarū/ iuxta Psal͞m.ii. Et tamen episcopi eoꝝ non instituuntur : nõ confirmãtur e Roma:nec est necessarium.

¶ Tu illuc spectasti Martine:& ego huc specto. Posito em̄(q͞d in blasphemia asseris) ꝙ Ro.ecclesia nūq̄ fuerit: aut sit: aut futura sit sup oẽs ecclesias: nõ uideo quõ p hoc fiat: ꝙ decreta nata añ mille annos/sint nata ītra.cccc. Ego inq̄ huc specto:& expecto si posis tu: id q͞d nõ potest Deꝰ: ut q̄ nata sūt añ annos mille: sint nata intra.cccc. Hoc em̄ prorsus faciendū tibi est: quo purges mẽdaciū. Sed o frõtẽ nulliꝰ pudoris. Quãta iactat fiducia/Ro.ecclesiá nūq̄ fuisse sup Græciæ/ Aphricæ/ Asiæ ecclesias? Cõtra Dei uerbū: cõtra innūeras sanctoꝝ sentẽtias:cõtra facti ueritatẽ:& oĩbus historiis cõprehẽsã: & publica oĩm sæculoꝝ/ totiusq̄ orbis cõfessione testatã. Sed furor quo agit̃ : huc illū ꝑcipitẽ trahit. Neq̄ em̄ satis ei fuit/ Dicere:Romana eccl͞ia nõ fuit/ nec est: sed ĩsup addẽs grãde uerbū: nec erit(inq͞t)unq̄ sup oẽs ecclesias. Verū unde hoc scis Martine:ꝙ nõ erit unq̄? Nū ab historiis? Equidẽ putaui hactenꝰ/ ea tm̄ historiis cõtineri:q̄ iam fuerit:nõ etiã q̄ futura sint. Sed iam desino Theologiã tuã cõtẽnere: si ibi de futuris: q̄ ꝑsertim in Dei ꝑtãte sunt posita:historiæ ĩueniunt̃? Deꝰ ergo tu es. Ita q̄ppe scriptū est. Dicite nobis futura: & dicã ꝙ Dii estis uos. Sed ad mẽdaciū tuū redeo:nõdū em̄ factū uideo:ꝙ ista Decreta/nata añ mille annos:sint nata ītra.cccc. Quõ hoc facies? Saltẽ em̄/ ut cõtegas: foliis opꝰ est multis. Ecce ergo/q͞a folia multa ꝓ laicis tuis.i.multa uerba q̄ illis das/ita maledicẽs:effundis.

Martinꝰse propheta facit. Esaias.

¶ Deinde ab hoc t͞pe cæperunt multiplicari leges / & iura. Nã Gregorius.ix. Bonifacius. viii. Clemẽs.v. nisi cõsarcinasſẽt:& alias recisas:alias additas Ep͞las/scholis legẽdas/ ac docẽdas tradidisſẽt:sine dubio tot maria glossaꝝ/ & infœlicissimū iuris studiū nõ essent. Delituisſent aūt tã decreta/q̄ decretales: magno eccl͞iæ lucro/ & Euãgelii cõmodo/

intra arcas Romani Põtificis. Nunc autẽ quæ ſit facies ecclesiæ uigore iſtarum legum / ſatis plus uidemus: nec hoc ſatis: indies augeſcunt eiuſmodi libri. Et tamen nihil faciunt: niſi ꝙ plures animabus laqueos ponunt: inde diſpenſationũ: cõfeſsionaliũ: indultorum: exemptionũ turpiſsimæ nundinæ. Inde epiſcopatuum: ſacerdotiorũ: officiorũ: Palliorum: Annatarũ rapinæ / & uenditiones impudentiſſimæ. Inde cenſurę: minę: fulmina: uis: fraus: dolus: & infinita monſtra. Quorum nullum / aut ſaltem rarum eſſet: ſi Epiſtole eiuſmodi: ſicut oportuit: intra Annales / & Regeſtas manſiſſent repoſitæ: & Euangelio in publico locum reliquiſſent. Proinde traditiones Romanas nunq̃ ita ſenſit mundus / ut in annis iſtis quadringentis: ideo totum eorum pondus / & omnem uim / Gregorio. ix. tribuendũ exiſtimo: per quem uelut natę ſunt & ortę. Ab hinc enim uſus eorum robur accæpit / & inualuerunt: ut legibus iſtis / & traditionibus / ita ſint omnium officia: ſtatuta eccleſiæ: ordines in unum Chaos confuſa / intra iſtos quadringentos annos: ut Babilone ipſa confuſior ſit hodierna Eccleſia.

¶ Et poſt multa / id genus: ita concludis. ¶ Itaq; unuſquiſq; in ſenſu ſuo abundet. Mihi Decretorum authores ſunt / Gregori⁹ nonus: Bonifacius octauus: Clemẽs quintus. Et extrauagantium / Pontifices. Quod his agentibus in publicũ ſparſa / & præcepta ſunt / & omnia ſtabilita.

Attamen ego huc inq̃ ſpecto: ſi propter Gregorium nonum / in quem reiicis omne peccatũ tuum: & propter curiales mores: aut ſuperfluas leges / confuſioneſq; Gloſſarum: & alia quæ narras: factum ſit: ut iſta Decreta / nata ãte annos mille: ſint nata intra quadringentos. Id enim aliquibus ſaltem præſtigiis tibi faciendum eſt / inq̃. Verba enim ſunt uerba: ſolum pro laicis / qui gaudent maledictis. Nam propter eos: quod poteras breui concluſione perſtringere: ut impleres chartas: ut rem exornares: ut abunde ſapiens eis uidereris: ut deniq; ſubornares illos / ac mendacium tuum

traderēt obliuiōi: uix tādē post lōgā inuectiuā ita cōcludis. Q đ dixi. Decreta nata āte mille annos: esse nata itra. cccc. Sic itellexi: nō uere nata: sed collecta/publicata: & i scholis sparsa/ac stabilita. O ppetuo ifœlix: q/ne fueris mēdax: mēdacia addis: ne fueris imperitus: ab iperitia nō cessas. O q̄ ridiculū & ieptū est hoc diffugiū. ¶ Prio em̄ in uiolētia expositiōis peccas. Tu em̄ nata dixisti: nata inq̄ dixisti: nō collecta aut publicata. At si mō tibi liceat i tāta uiolētia expōere: nata. i. collecta/& publicata/aut stabilita: iā quācūq̧ positionē/q̄uis puersā/pfacile sustiebis. ¶ Scdo/ nihil Pauli uerba ad rē attinēt. Vnusq̄sq̧ i suo sensu abūdet. Nō em̄ p hæc licita fit stulta locutio: neq̧ ptās datur/ mutādi cuilibet ,ppria authoritate uocū significatiōes/ex cōi placito istitutas. Loquēdū est em̄ (ut ille inqt) ut plures. Aliogn tecū poti9 loqre: tecū disputa. ¶ Tertio falsū suppōis: φ nisi decreta collecta i corp9/ sparsaq̧ sint: aut tradita legēda i scholis: careāt idcirco sua uirtute: cōtra notissia iura: & iurib9 efficacē rōnē assignatā: & deide expientiā manifestā: q̄si uero añ Gregoriū nulla essent ualida decreta. Frustra ergo se subiicit Canonib9 Aug9 & cæteri scti. ¶ Quarto: mēdaciū est/ φ añ Gregm̄ nō fuerit collecta/& i corp9 redacta pluria Pōti. decreta. Q đ late patet ex Nicolai decreto: q cōtra illos arguit: q decreta solū collecta/ & i corpe canonū clausa/ custodiri debere asserebāt: qđ fuit plurib9 sæculis añ Gre. Vnde apparet/ φ etiā añ ipsū Gre. collecta erāt. ¶ Quito: qa supbiā tuā Deus punire uoluit (φ igenue primū mēdaciū ,pfiteri noluisti) factū est: ut post ridiculā expositionē uerboꝝ tuoꝝ: postq̄ Pauli uerbis/ad excusādā illā/abusus es: post falsitatē in quā icidisti: post mēdaciū etiā illā sequēs. Tertiū etiā adderes mēdaciū/i crassiore ignorātia: cū đcreta hæc de qb9 agim9/a Gre. aut posteriorib9 collecta p̄ceptaq̧ asseras: & plus q̄ māifestū sit: multo añ Gre. opa Gratiani collecta: & ab Eugenio. iii. q circit decē Pōtificib9 mediis Gratianū p̄cessit: publicata / mādataq̧ etiā legi in scolis fuerit. Vide ergo qđ lucrat9 sis/ excusando excusationē i pctis. q ne unū mēdaciū faterer[: quinquies & magis stulte peccaueris. Vnde moneo te/ si denuo ab his defendere te coneris: cū op9 sit nouis mēdaciis atq̧ nugis. Curato tamē: si quid honesti aut pudoris apud te ratio est: ne sint adeo patentia atq̧ immania. Hactenus em̄ quoad natales horū Decretorum. Iam igitur de frigiditate eoꝝ diligētius disseramus.

Nota φ apte exponit seipsū

φ recte intelligit Paulum. c, si roma, di, 19

Quā sit excellēs Iuristatheologus.

Quā polleat in histo:ijs. d. c. si ro. di. 19.

Quā circūspectus in ,pferendis mēdaciis.

¶ Protestatio Authoris.

PRo sacro sancti reuerētia Euāgelii/ Petriq́ Apl'oꝝ sūmi Prīcipis honore:eiusdēq́ catholicæ sedis dignitate:diuio uerbo cōmendata ac stabilita: corā uniuersa ecclesia ꝑtestor: ꝙ nō ita sup ei⁹ decretis disputo:q̄si illa defensur⁹:pinde ac nō sua: maneāt ab oīb⁹ inferi port[: uirtute ac soliditate stabilia & incōcussa: aut q̄si quicq̄ uir iste īperitissim⁹ aduers⁹ ea attulerit: aliqd momēti habēs:uel qd nō poti⁹ sua īfirmitate cadat. Sed ob eā gratiā adduct⁹ sū:ut ei⁹ reliqs impitias atq́ blasphemias: ueluti ostētū reddā orbi uniuerso cōspicuas. In nomie Iesu & Mariæ Amen.

¶ Prima detestatio stultitiarum blasphemiarum & uanitatum: quas in Leonem primum Papam sanctum effundere ausus est.

PRim⁹ est Leo dist.xix.c.ita dn̄s noster inqt. Iesus Christus hūani generis saluator īstituit/ ut ueritas / quæ antea Legis & Prophetaꝝ ꝑconio cōtinebat̄: per turbā Apostolicā ī salutē uniuersitatis exiret/ sicut scriptū est. In omnē terrā exiuit son⁹ eoꝝ: & ī fines orbis terræ uerba eorū. Sed huius mūeris sacramēta ita Dn̄s ad oīm Apl'oꝝ officiū ptinere uoluit:ut ī beatissīo Petro/oīm Apl'oꝝ sūmo prīcipaliter collocaret:ut ab ipso/q̄si a quodā capite/ dona sua uelut ī corpus omne diffūderet: ut exortē se ītelligeret diuini mysterii esse/q a Petri soliditate recederet. Hæc ille.

Modestia martini in sanctum Leonem.

¶ Tu uero. ¶ Quis obsecro/ nō uidet/ sanctū & eruditū hūc uiꝝ hūana passū? Nā si p soliditatē Petri/ ītelligit fidē: qua Petrus Christū cōfessus est. Matthæi.xvi. recte & euāgelice dicit. Hæc eñ fides est a petra: a q̄ Petrus nomē habet: a qua q recesserit: merito exors est diuini mysterii.

¶ Merito tu Martīe exors es diuini mysterii: q plus q̄ frigidissīe atq́ īpiissīme sanctū Pōti. hūana passū audes affirmare. Tu q pateris diabolica. An nō agnoscis inīqtatē tuā? Si eñ recte Leo loquit̄/& euāgelice:forsā p soliditatē Petri/fidē ītelligēs:an nō diabolus es:q recte loquētē/iniuria reprehēdas? qd eñ scis/ꝙ sic nō

Nouū gen⁹ reꝑhensiōis martinianum.

intellexerit? qs mod9 iste rephendēdi absolute: & ꝓbandi cōditio/
nalit? Sic eñ & ego Io. Apl'm rephendā: cū ait: In Pricipio uerbū
fuisse: & apud Deū fuisse. Si eñ intelligat in pricipio mūdi: & nō
antea: & apud Deū: tanq̄ res alia ab eo disticta: false esset locutus.
Opinor igit/ ut aliquē rephendas: nō satis ita dicere: si sic intelli/
gat/ falsum est: Sed ita: ipse sic intelligit/ & hoc est falsum: & dein/
de ꝓbandum est/ ꝙ sit falsum.

¶ Verū si p soliditatē Petri itelligit iurisditionē/ & pote/
statē Petri/ & Ro. Pōti. qlibet facile capit: ꝙ uerbo Euan/
gelii abutit & fallit. Nōne oēs Apl'i fuerūt i soliditate Pe/
tri: & tñ sub Ro. ecclesia nō fuerūt? Sāctus Stephanus/ &
alii a Paulo ꝑsecutionē passi: in soliditate Petri fuerūt/ an/
te q̄ Romana ecclesia fieret.

¶ Quotiēs dicēdū ē: ꝙ æquocatiōe decipis? & qd p Petri solidi/
tatē itelligam9: qdue p Ro. ecclesiā sctī dei hoīes sēserīt: nō capis?
Et si abūde p decreta/ pq̄ ipsa cōcilia sit declaratū. Quotiēs dicē/
dū est/ nō muros: nō Ro. hoīes spectādos esse? nō itē mēbra: sed
caput: ad itellectū Ro. eccl'iæ? qd semp idē fuit. s. Chri uicari9: siue
Vetus error Martini.
Petrus/ siue successor. Et ita Stephan9 beatiss. & alii sub Ro. eccl'ia
fuerūt: qa sub ei9 capite: licet tūc neq̄ illa Romana diceret: neq̄ ca
put eius Pōtifex diceret Romanus. Cape hæc Martine/ & calum/
niæ cessabūt: ac tuæ stultitiæ & blasphemiæ. Seq̄ris.

Eadē modestia Martini.

¶ Deinde eadē hūani affectus labilitate dicit. In apl'o Pe/
tro principaliter collocatū munus docēdi. Trahens ad sin/
gularem Petrū/ quod Propheta plurali & indiscreto nu/
mero dixit. sonus eoꝝ/ & uerba eoꝝ.

Calumniatur Martinus.

¶ Nescio/ uerba hæc/ magisne ipia/ an stulta sint: & apte falsa. Nec
eñ Leo trahit uerba illa. Sonus eoꝝ &c. ad solū Petrū simpl'r. Tu
uerba Leonis trahis ad id qd nolūt. Ipse eñ ad oēs ptinere uult:
qd dicit. Son9 eoꝝ/ &: uerba eoꝝ. hoc tñ exponit: ut ordinē hui9
mūeris docēdi itelligerem9: ꝙ pricipal'r i Petro ē collocatū. Neq̄
p hoc min9 son9 eoꝝ dr: sicut nō min9 dr exercit9 supesse hostes:
q̄q̄ impatori dispositiōe atq̄ authoritate uictoria tribuat. Seq̄ris.

Manifeste falsum.

¶ Sed in hoc manifeste falsum est/ ꝙ Petrus caput sit to/
tius corporis: a quo dona sua Christus in omne caput dif/

fundat: nisi intelligat partē ecclesiæ/ quæ docēte Petro erudita est: ut est latina/ & occidentalis ecclesia.

¶ O īfœlix hō. Nō uides prīo qđ petis prīcipiū? & qđ sumis īm pbādū (uidelicet/ Petrū fuisse toti⁹ corpis caput) nudis uerbis tm̄ negas? An īprobat̄ p hoc solū/ ꝙ ais: manifeste eē falsū? At nos dicim⁹/ plus q̄ mãifeste esse uerꝝ. Hoc aūt int̄ te & nos īterest. Tu dícis uerbo: nos ꝓbam⁹ scriptur/ Synodoꝝ/ sc̄torūꝙ Pōti. decret/: doctorūꝙ illustriū authoritatib⁹: & cōstātissia toti⁹ eccl̄iæ cōfessiōe. Quo igit̄ pacto putas Martie/ tātā đstruere posse cōsonātiā? Nō uides deīde/ ꝙ ut nūeꝝ cōtradictiōib⁹ tuis addas. Petrū quē aliqñ Iudæoꝝ tm̄ pastorē fac/: mō facis gētiū/ ac latinoꝝ? Seq̄ris.

Petit principium.

Martin⁹ cōtra Martinum.

¶ Nam etiā p alios Apl̄os: p̄sertim Paulū/ dona sua diffūdit in multo plures q̄ Petrū/ ut mihi miraculū sit: tā ꝓfunde huius Pōtificis mentē fuisse occupatā/ ut hæc scribens nō meminisse potuerit Pauli/ & alioꝝ Apl̄oꝝ. Si ergo dixisset: per quem dona sua in corpus diffunderet. recte dixisset: sed in omne corpus/ nimium dictū est.

Eadē modestia Martini.

¶ Vere miraculū mihi est: ꝙ cuiq̄ placere possint: nō dico blasphemiæ tuæ: iam enim nimis corrupt⁹ est mūdus: sed tuæ insanæ stultitiæ. Quis em̄ neget diffusa dona per Paulum/ & alios? Sed quid hoc facit: ut nō sub Petro militauerint: in quo omnis residit principalis post Christū potestas? Profunde ergo occupatus fuit & Cyprianus/ & Gregorius: & Bernardus/ cū omnibus sanctis: qui idem dicunt. Ait em̄ Cyprianus epistola. iii. Petri cathedram atꝙ ecclesiam principalē esse: unde unitas sacerdotalis exorta est. Ait Gregorius. Certe Petrus Apostoloꝝ primum membrum sanctæ & uniuersæ ecclesiæ est: Paulus Andreas Iohannes/ Quid aliud/ q̄ singularium sunt Plebium capita? Ait Bernardus/ Deniꝙ Iacobus/ qui uidebat̄ columna ecclesiæ: una cōtentus est Hierosolyma: Petro uniuersitatē cedens. Porro cedēte Domini fratre: qs se alter ingerat Petri p̄rogatiuæ? Innocētius etiā Papa ad Augu. scribēs: ideꝙ penit⁹ qđ hic Leo ait: ꝙ cæteræ oēs ecclesiæ/ de Petri doctrina sumere sibi debēt: tanq̄ de natalis ipsi⁹ fontis emanātē aquā. Quid ergo? hi oēs dormierūt occupati ī sōno Martie? & tu sol⁹ uigilasti? O arrogātissimū hominē. Seq̄ris.

Cypriani vba.

Gregorij vba.

Bern. verba.

Innocē. vba.

Sequitᵗ idē Leo. Hūc Petrū enim ī cōsortiū indiuiduæ unitatj assūptū: id qđ ipſe erat / uoluit noīari: dicēdo. Tu es Petrꝰ: & ſup hāc petrā ædificabo eccleſiā meā: ut æterni tē/pli ædificatio / mirabili mūere gratiæ Dei ī Petri ſoliditate cōſiſteret. Hæc Leo. Tu uero. Iteꝝ p ſoliditatē Pe/tri: nō fidē uniuerſalis eccleſiæ: ſed poteſtatē Romanæ ec/cleſiæ ſignificat: & uerbū Chriſti ſub pſona ꝓpria Petri: nō aūt eccleſiæ accepit dictū / ut clare ex ſequētibꝰ patet: ubi dicit. Verū hāc firmitatē Petri iſtius ſanctiſsimā / Deo (ut diximus) ædificāte cōſtructā / nimis uult īpia pſumptione uiolare: quiſqs poteſtatē tētat infringere: fauēdo ſuis cupi/ditatibꝰ: & id qđ accepit a ueteribus nō ſequēdo. Ecce ſeip/ſum exponit: ſoliditatē Petri eſſe poteſtatē Rom. eccleſiæ. Idē p ſecretiſsimā fidē ſpūs. & externā iuriſditiōis poteſta/tem intelligens: nō ſine uerbi Euāgelici iniuria.

In ſūma huc oīa tua redeūt Martīe: ne ſit poteſtas ī Petra. Reī em̄ crimīs / nihil magis / q̄ poteſtatē odere: hic ille fidei zelus: quā ſecretiſsimā dicis. Neq̧ mirū ꝗ aduerſꝰ hæc beatiſſ. Leonis uerba tibi maxīe cōgruētia / tātopere excādueris. Quid em̄ ī te dici cōue/nientiꝰ poterat: q̄ qđ Leo inqt: Petri ſanctiſsimā firmitatē / nimis uult īpia pſūptiōe uiolare: qſqs poteſtatē tētat īfringere: fauēdo ſuis cupiditatibꝰ: & id qđ accæpit a ueteribꝰ / nō ſequēdo. Te igiᵗ petūt: te urgēt uerba iſta: q impia pſūptiōe / Petri firmitatē uiolare audes: & poteſtatē tētas infrīgere: & tuis cupiditatibꝰ faues: ī prī/cipibꝰ & filiis hoīm cōfidis: auraq̧ populari īperitiq̧ fauore uul/gi ductus: ab his recedis / q̄ a ueteribꝰ accæpiſti in Chriſti uerbo. Hem quo redacti ſumꝰ corā impiis: ut q̄ tota ab ſui exordio ſem/per cōfeſſa eſt catholica eccleſia / ꝓpter unū Martini peſtiferū fla/tum: ꝓpemodū ad diſputatiōnē ponere cogamur. Et cū ita ſit / au/diamus nouū ſtrepitū / ac blaſphemias / in incredibili hūanarū dī/uinarūq̧ legū imperitia. Sequiᵗ enim.

Nota Martie hec ad te ꝑtinēt

Nō ergo infringit ſoliditatē Petri: q ſub legibꝰ Ro. ec/cleſiæ nō uiuit: ſed q nō id credit: qđ Petrꝰ cōfeſſus ē. Pro/

teſtor

testor aũt ego:ꝙ decreta qdé huiusmodi nõ dãno:nihil eñ meæ saluti depererit / si tolero alicui⁹ uiolẽtiã scripturæ interꝑtationẽ:mõ uera & legitima intelligẽtia iuxta salua sit: sed hoc adnitor/ut rẽ & fidẽ nostrã cõstãti/ & solida intelligẽtia discam⁹ firmare. Quãuis eñ eiusmodi abusiões scripturæ ualeãt ꝓ iis q iam credũt:& tolerãdę sint:tamẽ oportet etiã / si cũ cõtẽtiosis oriat̃ bellũ/ habere simplicẽ & germanũ sensũ Christi:q stare in acie uictor possit:ne ecclesiã & oẽs nos ludibrio exponam⁹.Neqꝫ eñ cũ illis sentio/ qui Ro. Põtifices nõ errasse putãt: & apud eos solos esse uerã scripturæ intelligẽtiã/ cũ longe cõtrariũ hic/ & multis aliis locis uideat̃.Homĩes fuerũt/sicut & cęteri episcopi.Neqꝫ sane grãde miraculũ est:sctõs hos Põtifices/hũana ĩfirmitate sibi ambiuisse primatũ:quãdo & ipsi Apostoli ꝑsente Christo/nõ solũ ambiuerũt: sed etiã nõ semel ĩter se cõtenderũt / quis eoꝝ uideret̃ maior. Sicut ergo Christus benigne tulit eoꝝ humanitatem : ita & ecclesia talium Pontificũ ambitionis reliquias ferẽdas discit: & decreta eiusmodi ideo penitus nõ reiicit.

Quõ stabit vera si toleratur violenta.

Martinus firmator fidei.

Tolerãde sunt abusiones scripturarũ apud Martinum.

Sancti ambitiosi.

¶Sed breuiter colligam⁹ calũniosa ac stulta & ĩpia dicta. ¶Primũ calũniosũ est/cũ ais: nõ infringere fidei soliditatẽ/ q sub legibus Rom. ecclesiæ non uiuat. Sũt eñ leges ciuiles / & particularia locoꝝ ĩstituta:& nemo negat suas tales cuiqꝫ pp̃lo ac regno leges neqꝫ ꝑpterea fidei soliditatẽ infringere dicit̃ : ꝙ nõ Ro.Põtificis eiusmodi statutis subdat̃.Sũt rursus leges ad fidei uitæqꝫ Chr̃ianæ normã spectãtes:ĩ his uero qs dubitet infrĩgere eũ uelle Petræ soliditatẽ: q ab his ausit reclamare? Qđ uel de tuis hic uerbis ꝓbo.Qui fidẽ negat/inqs:quã Petrus cõfessus est/ Petri soliditatẽ infringit:sed q uerba Dei negat/eorũqꝫ sanũ intellectũ:uerba inq̃ illa.Tu es Petr⁹/&:Pasce oues meas:Fidẽ ꝓculdubio negat.Intellect⁹ aũt illoꝝ uerboꝝ/est toti orbi Christiano ꝑspicu⁹:qm̃ in his ꝓmissa dataqꝫ est Petro potestas sup oĩa mũdi regna : ideo ꝓculdubio tu q hoc negas:fidẽ quã Petrus cõfessus est/negas:& ita so

Calũnia Martini.

lidītatē Petri tētas infrīgere. ¶Secūdū/ q̄ als falsas atq̧ abusiuas scripturaꝝ tolerādas īterp̄tatiōes esse:ipiū est:& exēplo Pauli:q̄ restitit ī faciē Cephæ merito detestādū: neq̧ sācti hoc unq̄ tolerarūt/ neq̧ ecclīa tolerat:sicut tu iactas mēdacit. Sȝ tu astut⁹ illuc spectas ut nos iuicē toleremꝰ tuas. Sed fallꝰ es:nō eē cōuētio ulla luci est ad tenebras:q cū Chr̄o nō ē/ cōtra Chr̄m est: q cū eo nō colligit/ spargit Martie. ¶Tertiū etiā calūniosū est/ cū inqs: nō sētire te cū illis/ q negāt Papā errare posse. Id eē nemo tā plane stult⁹ negat ita simpl'r ut tu pōis. Quō āt hoc ītelligat/ p⁹ diffusi⁹ d̄clarabim⁹. ¶Quartū/blasphemū est: q̄ sæpi⁹ īculcas:sc̄tōs Pōtifices fuisse p̄ hoc priatu ambitiosos:q ab illo quātū poterāt/se elōgabāt: ut de Grego. magno & aliis legit. ¶Quītū/pl⁹ q̄ blasphemū ē: q̄ supio rē blasphemiā exēplo apl'oꝝ d̄fēdere studes: q̄si & ipsi apl'i p̄ priatu cōtēderēt. Minie hoc:nō eē iiuriose alt alteri p̄ferri uolebat:sȝ hoc tm̄ differebāt/qs iure maior uideret: & leui qdē cōtētiōe:magis p̄ icertitudinē qs magis a Magr̄o amaret:& quēdā affectū tolerabilē(nā qlibet amari magis desiderabat)q̄ p̄ iiuriosā atq̧ iniustā supbāq̧ ābitionē:Sicut esset ista quā ponis ī sc̄tis Pōtificib⁹:certe mortale & grauissimū crimē. Porro si sc̄ti tā ābitiosi:an tu plus q̄ sāct⁹? Quid igit/si ābitiōe inanisq̧ gloriæ fumo/ dixerim⁹: te ad has cōtētiōes & disputatiōes adductū? qd dices? Nā q̄si sol⁹ reformator/ac moderator oīs Chr̄ianæ uitæ & doctrīæ sis:ita subdis.

Impietas. — *Calumnia.* — *Blasphemia ī sc̄tōs Pōtifi.* — *Blasphemia in apl'os* — *Ita Origenes exponit.*

¶Illis porro/ & manib⁹/ & pedib⁹ resistēdū est: q nō cōtēti/ q̄ huiusmodi decreta hūiliter ferim⁹:sed eo īsaniūt/ut tā q̄ nō sit ali⁹ ī scriptura sēsus: ea p̄ necessariis articulis fidei nobis sācire: & omnē aliū sensū hæreticū p̄clamare audēt: oīa sine ullo iudicio legētes: qua temeritate necessario tādē fit: ut legitimum Christi sensum amittamus: & in humanum arbitrium & arenam ædificemur.

Hūilitas Martini.

¶Cur toties humilitatem & modestiam tuam in hæc decreta inculcas? quasi ex illo non nouerimus/ q̄ ipsa uocas frigidissima: & modestiæ modestiam addēs: etiam impiissima & contra Euāgelium eorumq̧ authores porcos/ belluas/ impios canes/ ambitiosos/ inscios/ scœnicos/ poeticos/ nugatores/ paleas/ temulentos/ & eiusmodi aliis titulis cohonestatos. Sed ut respondeam ad

Modestia martini. — *Nota lector martini modestiam.*

quod millies responsum est: quia millies tu idem (farina enim deficit) obiectas. Orientalis (inquis) ecclesia nunquam fuit sub Romano Pontifice: sed hoc parum est: ad id quod supra uidimus abs te additum: uidelicet / quod nec erit: nolo igitur hic aliud respondere: nisi quod ita dicis uerum de præterito: sicut temere tibi arrogasti de futuro.

¶ Detectio nouarum stultitiarum / quas contra Leonem. iiii. effutiuit.

SEcundus est Leo. iiii. distinct. xx. cap. de libellis / dicens. Quam ob causam / luculentius & magna uoce pronunciare non timeo / quia qui illa (quæ diximus) sanctorum patrum statuta: quæ apud nos Canonum nomine prætitulantur: siue sit Episcopus / siue Clericus / siue Laicus non indifferenter recipere conuincitur: nec Catholicam / nec Apostolicam fidem: nec quattuor euangelia utiliter & efficaciter ad effectum suum retinere: uel credere probatur. ¶ Tu uero sic eum reprehendis. ¶ Vere nimis nihil times / mi Leo / pronunciare: audens humana statuta Euangeliis æquare: & audacter satis affirmas: iis non seruatis / nec fidem Catholicam seruari. ¶ Si de contemptoribus / & iis qui sub te sunt / diceres: recte diceres: nunc contra: quando mores & fidem: traditiones cum Euangelio: uerbum hominum cum uerbo Dei confundis: nonne homo es?

¶ Primum / uere tu nihil times: neque homines / neque Deum reuereris. Non enim humana sunt statuta / quæ Leo contemni prohibet: sed diuina. Deus enim præcipit per Christos sanctos suos. An non est notum Euangelium: Qui uos spernit / me spernit? Deinde uere non esse te hominem ostendis: qui tam irrationabiliter / immo contra rationem & ueritatem loqueris. Etenim Leo de contemptoribus loquitur: & his qui sub eo sunt. Sed quis non sub Petro si sit Christianus? Tu non uis intelligere? Tu semper curris ad orientem. Et ego dico tibi: quod si qui in Oriente sunt / Christiani sunt: siue ultra / siue citra omne mare: sub quo uelis hemisphærio. Si tamen in mundo sint carne non soluti. Dico inquam

& ptestor/ rē clarā:certā:a sæculis notā:pdicatā: cōprobatā:oīq; idoneo testimonio cōfirmatā: q̄ sūt sub Papa. Et uobis Martini laicis dico / quātūuis magni estis: nolite decipi ab hoīe iperito & uaniloquo: q uobis narrat fabulatiōes: sed nō ut lex Dei. seqris.

Qui habet aures audiēdi audiat.

¶ Quis ferat: ut Euāgeliū & fidē nō seruare putet: q sub statutis illis nō fuerit? Tu cū tuis serua statuta & canōes illis qui sunt in oriēte: alia sunt statuta: sed idē Euāgeliū.

¶ Si idē euāgeliū/ nō alia statuta Martie. Euāgeliū em̄ & in oriētē/ & occidentē/ atq; in omnē plagā loquit. Tu es Petrus &c. & Quocūq; ligaueris &c. & Quis uos spernit: me spnit. Qui uos audit/ me audit. Attamē neq; cōgruētius/ pcisū mēbrū loq poterat: q̄ ita dicēs. Tu cū tuis serua statuta & canones: Sic em̄ de uobis scriptum est: Prodierūt ex nobis: sed nō erāt ex nobis. Cū igit ex nobis nō sitis/ neq; de nr̄is: nihil mir/ si dic[. Tu cū tuis serua statuta & canōes. nā & cæco nato sili dixerūt supbi. tu discipulus illius sis.

¶ Derisio Martini/ qua Isidorum deridet in cap. cleros. uersiclo Pontifex. di. xxi. Immo qua se magis prebuit deridendum.

TErtius di. xxi. ca. cleros. qd caplm ego nūq̄ credā ab aliquo Ro. Pōtifice cōstitutū: sed uidet Isidori cōmētū esse: q metropolim mēsurā ciuitatis: & acolytū cerofe rariū: aliosq; gradus egregia iscitia describit: & tn̄ iuenit autoritatē Pōtifex inqt. Priceps sacerdotū est uel esse dr̄ q̄si uia sequētiū. Ipse em̄ sūmus sacerdos: ipse Pōtifex maximus nūcupat. ipse em̄ efficit sacdotes & leuitas: ipse oēs ordies ecclasticos dispōit: ipse qd unusqsq; facere debet. Antea āt Pōtifices et reges erāt: nā maiorū hęc cōsuetudo fuit/ ut rex esset sacerdos/ & Pontifex: unde & Pōtifices Ro. Impatores appellabātur. ¶ Hūc diuiatorē cōtemptū pteriisse cū erroribus suis: nisi uiderē hic sumi hodie a nōnullis: q̄ Papā Impatorē / maximūq; Pōtificē iactāt. Ideo nō iter canōes: sed iter canes hūc deputo: & ne id sine iudicio faciā/ opponā ei cōtraria decreta: quæ simul sentētiā nostrā iuuabūt.

Modestia martini.

¶ Et quo tu loco nũerãd9: si uiros tales canes deputas? Nõ cre-
dis(inqs)illud ca.ab ullo Põtifice cõstitutũ: sed uideri tibi Isidori
cõmentũ. An nõ dixi:unũ esse te de multis sciolis: q uolũt uideri?
Tu eñ q̃si pfecto iudicio: siue de stili ꝓprietate: siue aliq̃ peculiari
authoris obseruãtia hoc dignoueris:credere te ais:Isidori cõmen
tũ esse:q̃si uero nõ titulo mãifesto Isidori nomẽ illi .c. sit ꝓpositũ.
O sciole sciole. An nõ te cõphẽdit Thomista?et oẽs petitiões cor
dis tui?Sed qd illud tãdẽ:qđ in eo.ca.rephẽdis? An ꝙ metropo-
lim mẽsurã ciuitatũ sit interp̃tat9? cũ tu potius matrẽ dici uelis:a
græco uerbo μητὴρ :magis q̃ μετρὸν ?quod ibi etiã glossa ante
q̃ in reꝝ natura esses adnotauit?Neq; tñ tãti fecit/quãti tu:hũc er-
rorẽ: si tamẽ sit error. An nõ indignũ est/ Theologũ tã grauẽ/ le-
uicula hæc ad grãmaticulos spectãtia/tã contẽtiose aucupari?ubi
sentẽtia nõ mutat̃ reiq; ueritas nõ amittit̃? ¶ Scđo notas/ ꝙ Ro.
Põtificẽ principẽ sacerdotũ appellat: regẽ atq; impatorẽ. O ho-
minẽ penit9 intollerabilẽ. An nõ Princeps Petri successor: cui ca-
nit ecclesia. Tu es prĩceps Apl'oꝝ? Nõ rex: cui eadẽ canit ecclesia:
Tibi tradidit Deus oĩa regna mũdi?est ne Isidori peccatũ/an nõ
magis toti9 ecclesiæ:& tuũ?Si mõ tu cũ cæteris:sicut est in officio
institutũ cecineris?Quid te cõmouit igit̃ in tantũ stomachũ? An
ꝙ impatorẽ eundẽ nomiat? q̃si neget ꝓpterea Carol9 impator.
Absit.hæc zizania tua sũt: ut maiorẽ in sacerdotes inuidiã/ & flã-
mas excites. Papa impator est:& Carol9 impator. Sed Papa Ca-
rolo tãto maior:quãto p̄stat sp̃iale tẽporali impio. Nã ipse impa
tor huic subdit̃ ptãti. Immo si subdi nolit/ impator iã nõ est. Vide
si adulor sicut tu. Immo ut ampli9 dicã: pspicue ꝓnũcio: Si Ro.
Põtifici subdi nolit Impator: iã uerus Christian9 nõ est:iã in uiti
nõ manet:iã dign9 uita nõ est:sed abscindẽd9 a uiti uera:tãq̃ pal-
mes ĩfructuosus. Nulla est hæc iniuria Carolo:q ꝓculdubio ĩferi-
or dict9: magis de ueritate gaudebit: q̃ de falsitate horrẽda: si illũ
superiorẽ statuissẽ. Nã ita fit Martie/cũ pacẽ simul ac ueritatẽ di-
ligere uolum9:& illã sũmis psuadere prĩcipib9. Aut si falsa fortas-
se locut9 sũ(qđ abominor)eiusdẽ maiorisq; criminis mecũ reus Au
gustin9 est:q de Petro sic ait. ¶ O mira potẽtia/ & ineffabilis gra-
tia saluatoris. Quis plebiũ piscatorẽ Apl'oꝝ facile crederet Princi
pem:& regib9 obsistere:reges sãctificare? An etiã canis Aug9. An
& Bernard9 canis? q tãtis Ro. pastorẽ titulis decorauit (ut supra

Martini astu-
tia.

Iniqtas stoma
chosa.

Papa impera
tor/ Carol9 im-
perator.

Augustinus.

Bernardus.

in dialogo ānotauim⁹) quātos neq̧ unq̄ forsan cogitauit Isidor⁹. Tu ergo sol⁹ nō int canes reponēd⁹. In te solo cū tuis laicꝭ uerus: & uobiscū pit⁹ spūs chri. At tu dic mihi tādē, cur Leonē Pōti. maxi. eūdēq̧ btissimū sæpe appellas: si ita appellare tantū est flagitiū quātū tu facꝭ: cur tibi fas ē: qđ nobis nefas? Tibi ne ergo soli liceat, etiā cōtra teipsū: & ꝑ arbitrio dicere oīa ac facere? ¶ Tertio, an nō sæpe tu dixisti & cōtēdisti, iure saltē hūano tribui hæc summo Pō. & ab hoc iure nefas eē resilire? qd igit mō negas ei ista dberi: q̄ spōte cōcesisti? Sic em̄ ais. ¶ Ego oīa admisi: q̄cūq̧ hodie Ro. Pō. tribuunt. Rē nō nego: facto nō cōtradico: sꝫ de iure ei⁹ disputo: & sētio, ꝙ nō iure diuio: sꝫ decretꝭ hoīm talia tribuāt. ¶ Sꝫ uolo iā incipe uideri tibi canis Martie. Ego ita de Papa sētio: ea psona, quā sublimit & ī ptāte repsētat, cōsiderata: nō posse qcq̄ excogitari tā supmū: qđ ei nō cōueniat. Ipse pat & oīm patrū Priceps. Ipse sacerdotū sūm⁹. Ipse Pō. max. Ipse Papa. Ipse btūs ī terrꝭ sup oēs (ī terrꝭ dico, ne calūnias Diabol⁹ huic dicto meditet) nā ei oīs Chri grex subiicit. Ipse sctīsim⁹. Ipse caput, pricipiū, fūdamētū, ac petra toti⁹ eccliæ: ī quā portæ iferi frustra ipetū faciūt. Ipe diuin⁹ sicut eū Dionisi⁹ appellat. Ipse dn̄s. Ipse Chr̄s dn̄i. Quāuis em̄ & alii chri dicāt: cū nō soluat scriptura, dicēs. Nolite tāgere xpos meos. Ipse tn̄ sol⁹ peculiari⁹: ac ꝓpri⁹ Chr̄s Dn̄i est appellād⁹. Ipse angel⁹ Ipse rex, atq̧ iperator: ī quo ꝑcipue q Chriano noīe cēseri uelit: recognoscere Chri regnū debet: Neq̧ solū rex: aut iperator: sed potēs regib⁹ atq̧ iperatorib⁹ obsistere, potēsq̧ illos sctīficare. En qs tibi uideor Martie? Canis, an adulator? Attn̄ nihil noui adduco: nihil mirabile loquor. Hæc em̄ de illo: ut Christū i eo, Chriq̧ ptātē respicio: locut⁹ sū. Cæterū seorsū ei⁹ cōsiderata psona: pōt idignisim⁹: ignobilissim⁹, & Diabol⁹ eē. Nā & plurimi tales fuere: Nūqd nūc adulor Martie? Sed De⁹ illoꝝ iudex terribilis & iust⁹. In terrꝭ aūt nō est arbitriū: nō est iudiciū: nō est tribunal sup illos. Sic se habet diuin⁹ ordo: quē De⁹ seruari uult: & uæ longū ei, qui resistit. Sed redeo nūc ad stultitias tuas: ꝙ em̄ Papa neq̧ sūmus neq̧ Princeps sacerdotū debeat dici: & eiusmodi honestari titulis, his uerbis acrioribus cōtendis.

¶ Dicit em̄ di. xix. ca. priæ. Primæ sedis Epus nō appellet priceps sacerdotū: uel sūmus sacerdos: aut aliqd hmōi: sed

Martin⁹ cōtra Martinum.

Uerba Marti.

Martin⁹ cōtra Martinum.

Quid de Papa autho: sentiat.

de greg

tm̄ priæ ſedis Ep̄s: & ſeqtur. Vniuerſalis aūt/ nec etiā Ro. Pōtifex appellet. ¶ Hic ergo ī iudiciū uoco ipſos Canones & canoniſtas: doceāt me queſo/ qd hic dicā? Iſte canon ꝓbat⁹ eſt: ſed uide quāto maiora crimīa cōmittat in ſūmū Pōtificē/ q̄ ego unq̄ auſus eſſem cogitare. Prio/ nō ſolū frigidos aſſerit: ſed & negat/ & ꝓhibet/ ac dānat eos canōes & Canoniſtas: q Ro. Pōtificē/ Pricipē: Caput: Sūmūq̄/ ac maximū appellāt. Deinde Priatū ei auferēs penit⁹ cū reliqs priarū ſediū Epis. i. Patriarchis æquat. Vbi ſūt ergo/ q me noua poſuiſſe garriunt? q frigidiſſia decreta dixi ſupiora/ & credo nō inique: nā hic Canon cōcilii Aphricani eo plus illis p̄ferēdus eſt: quo lōgius ab ambitione recedit: & Euangelicā modeſtiā ſapit. Qui ergo me hæreticū accuſant/ obſecro parcāt ſaltē huic canoni: ſi mihi nolūt parcere.

Audi Iuriſta theologum lectoꝛ.

Verba plaſcis

¶ Coram quo Tribunali quæſo/ in ius citas Canones & Canoniſtas? Coramne Ioanne Hus/ uel Taulero tuo? aut quopiā tali? At ego uoco te coram oculis tuis: ſi poſsis ad momētum mecum recognoſcere inſanias tuas. Primo enim/ quis rogo in prædicto cap. dici Summus prohibetur: aut Princeps ſacerdotum? Papa inquis tu. O Canoniſtæ/ Iuriſtatheologus in ius uocat uos: & confidenter totus tumidus atq̄ inflatus inſolubili argumeato procedit: ibi enim inquit: negatur Papam dici ſummum: dici Principem. O Martine infelix/ cur te ſic ludibrio doctis omnibus expoſuiſti? Tedet me iam miſeriæ tuæ. Negatur enim ibi illud non de Romano Pontifice: ſed manifeſte de Epiſcopo primæ ſedis: qui Patriarchalis dicitur: ita exponit ibi gloſſa pro pueris: ne æquiuocatione uerbi deciperentur. Immo uero ſi quis ſubtiliter cōſideret: iſtas appellationes Romano Pontifici concedit ille textus. Manifeſte em̄ diſtinguit primæ ſedis Epiſcopū: a Ro. Pontifice: & illas appellatiōes quas ꝓhibet: ab Ep̄o primæ ſedis: ab ea quā prohibet a Ro. pōti. a quo ſolū ꝓhibet/ ne uniuerſalis dicat̄: ob eā cauſam quā ſuperius diſputādo attulim⁹. Vnde facile cōſequi licet/ q̄ priores appellationes ueluti ꝓprias ac Rom̄. pōtifici debitas cōcedebat. Dico & ampli⁹/ q̄ ꝓpter illū cui ꝓprie conueniebāt: uo-

Nota Iuriſta ſi noſſe Martinū Iuriſtatheologū velis.

luit ab aliis ꝓhibere. Pateat igitͣ iam cõspicue oĩbus uel mediocri-
ter eruditis: insignis arrogãtia & imperitia in tãto uerborũ strepi-
tu: & pereat aliquãdo / ne tu pereas prius.

¶ Detectio arrogantiæ Martini & imperitiæ / quibus in Anacle-
ti decretum pugnat.

QVartus Anaclet⁹. xxi. ca. in nouo. In nouo inqt testa-
mento post Christũ dñm: a Petro sacerdotalis cœ-
pit ordo: qa ipsi prio põtificat⁹ in ecclĩa Christi da-
tus est: dño dicẽte. Tu es Petr⁹ &c. ¶ Tu uero sic iprobas.
¶ Hæc si intelligit / ꝙ sacerdotalis ordo cœpit a Petro in
ecclesia latĩa: potest ut cũqꝫ sustẽtari: quẽadmodũ & beat⁹
Cyprian⁹ epl'a. iii. sedẽ Petri prĩcipalẽ / & unde sacerdotalis
ordo cœperit appellat: aut sic cœpit: ꝙ Petrus prim⁹ inter
æquales Apl'os fuerit. Si aũt intelligit / ꝙ a Ro. sede oĩs or-
do sacerdotalis primo & solũ ueniat: ex dictis satis patet:
q̃ sit erroneum: nec hoc tunc Anaclæti est decretũ: sed ficti
alicuius Anaclæti palea.

Mod⁹ egregi⁹ arguẽdi Martini.

¶ Difficili⁹ est respõdere: sic perplexe & sine cõclusiõe loquẽtib⁹:
q̃ si efficaci⁹ disputarẽt: & ad rẽ ptinẽs aliqd cõcludere uiderent.
Nã qd est dicere / si sic: aut si sic itelligit? qd opus est exponere q̃ pa
tẽt? Verus igitͣ / & nõ fict⁹ Anaclet⁹: nõ palea: sed uir sctũs & mar-
tyr. A Petro ordinẽ sacerdotalẽ cœpisse: nõ in latĩa dũtaxat eccle
sia: sed ubiqꝫ terrarũ ait: qa uniuersalis ei ecclesia / in qua sunt oẽs
oues: credita est. Sic etiã beatus Cyprian⁹ intelligit infelix hõ: cũ
nullũ uerbũ de latĩa ecclesia faciat: sed Petri cathedrã / & sedẽ prin
cipalẽ appellet / sicut Anaclætus: & unde ordo sacerdotalis fluxit.

Martin⁹ cõtra Martinum.

Deinde puto nõ bene esse tibi: nisi nunq̃ tecum cõstes / q modo as-
seras: ordinẽ sacerdotalẽ cœpisse a Petro in latina ecclesia: supra
uero / & plurib⁹ locis / in Iudaismo quãq̃ certũ etiã sit ante q̃ Ro-
mã uenisset: Antiochiæ sedisse: & ibi nõ min⁹ cõstituisse sacerdo-
tes. Per q̃ late apparet: ꝙ etiã ad sensũ tuũ falsus esset / & Anaclæ-
tus & Cyprianus.

¶ Detestatio calumniarum / stultitiarum / atqꝫ aliorum eius erra-
torum in reprehensione Pelagii.

Quintus

QVintus Pelagius: eadē dist. xxi. sācta Ro. ecclesia catholica / & aplica (forte ꝙ cæteras nec sāctas nec catholicas reputat) nullis synodicis cōstitutionib⁹ cæteris ecclesiis p̄lata est: sed euāgelica uoce dñi / & saluatoris nostri priatū obtinuit. Tu es inquit Petrus. ¶ Tu uero sic modeste in illū. ¶ Hic magis erūpit & audet: nō tm̄ cōtra p̄dicta / dist. xcix. adducta decreta. Sed etiā ꝙ uerbū Christi ad Petrū oīno torquet: de fide ad potestatē iurisditiōis & pompā primat⁹. Deinde solā Petri p̄sonā in uerbis Christi accipit: reiecta p̄sona ecclesiæ / quam uere Petr⁹ tūc gessit. Ergo noua grāmatica. Tu es Petrus: significat. Tu es Primus / & tibi dabo claues: id est soli Romanæ ecclesiæ: cæteris ecclesiis nihil habentibus.

¶ O aurea uerba: sed examinētur. ¶ Prio: qa Pelagius. S. & catholicā Ro. ecclesiā noīauit: hinc extorques / ꝙ alias neq̄ sanctas reputauit / neq̄ catholicas. In quo arguo te / & de calūnia: & de impitia. De calūnia qdē: qa calūniosa ista cosequētia est: ideo eū negare alias sctās & catholicas / qa Romanā ita appellet. De iperitia uero / qa tu oēs parit existimas ecclesias sāctas & catholicas. Mutet ergo authoritate tua Aplo⁊ & sācto⁊ cōcilio⁊ symbolū: atq̄ ubi dicit. Credo in sāctā ecclesiā catholicā: & i unā sanctā ecclesiā catholicā. Subdat: & in oēs sāctas ecclesias catholicas. Mutet & scriptura ubi dicit. Vna colūba mea / &c. Ergo ut breuit p̄pt impitos & q æquiuocationib⁹ cōfundūtur: dissoluātur hæc. Est eñ prio una / atq̄ unica ecclesia / de q̄ locut⁹ est dñs / dicēs: ædificabo ecclesiam meā. Hæc uere catholica / & de hac semp loqtur scriptura: & utrūq̄ symbolū. Est deinde priaria ecclesia: q̄ nūc Ro. dicit: q̄ & catholica etiā dici pōt / nō ꝙ ipsa uere catholica sit: sed ꝙ uirtute catholicā repsētat: p̄pt ipsū caput qd idē est: uirt⁹ eñ a capite est: cū igit idē sit caput / & uniuersalis / et hui⁹ priariæ eādē esse uirtutē necesse est. Sūt postremo aliæ cæteræ ecclesiæ / q̄: qa nō tale habēt caput: unde oīs uirt⁹ uniuersalis fluat: neq̄ re ipsa / neq̄ uirtute dici possūt uniuersales / seu catholice: sed i hūc tm̄ sensū dicūtur: qa catholicā sequūtur: sicut catholic⁹ qlibet dicit: qa catholicā fidē se

Calūnia Martini.

Pro itellectu hui⁹ q̄stionis.

Quō vniuersalis catholica.

Quō Romā. catholica.
Quō cetere catholice.

quit/& doctrinã. Nã & rex hispaniarũ catholic⁹: qa catholicã sedẽ honorat & defẽdit. Alioqn quot i uerbis cõtradictiões seqrentˀ si plꝛes catholicas. i. uniuersales pari ĩtellectu cõstituas: qlibet eĩm tãq̃ uniuersalis cæteras q̃si pticulares ĩcluderet: & q̃si uniuersales excluderet: & ita ĩcluderet: & ĩcluderet: excluderet & excluderet.

Martin⁹ cõtra Martinum.

¶ Scdo qd hoĩs es tu: q non cessas te ĩpugnareˀ Hoc eĩm toto ope tuo nõ aliud agis: q̃ ne Ro. eccl'ia sit catholica: nũc uero & illã/& simul oẽs alias uis esse catholicas.

De puersitate.

¶ Tertio puerse ais/Pelagiũ torq̃re uerbũ Chr̃i. Tu es Petr⁹/qa referat ad Petrũ. Ego uero putarẽ illũ torquere & lacerare: qui neget: Petri uerbũ/Petrũ significare.

Item de calumnia.

¶ Quarto: iterũ calũnias agis/q Pelagiũ ita solũ Petrũ ais ĩtelligere: ut ecclesiã reiiciat: q tñ ita ĩtelligit/ut potius ecclesiã ponat: sub ipso Petro tñ.

De iniusticia.

¶ Quinto iniuste arguis/q torqat uerbũ fidei ad ptãtẽ. Nemo eĩm unq̃ bon⁹ negare ausus est/ĩ illis dñi uerbis/ptãtẽ significatã eẽ: ut noĩatim expõit Hiero. qd sæpe dixim⁹: & alii oẽs penit⁹ sãctarũ scripturarũ/atq ei⁹ loci ĩterptes. Nã qd p claues regni cœlorũ si nõ priaria ptãs/& dñium ĩtelligatˀ Ego etiã fateor: nõ uideo quõ ligari solui q qcq̃ sine ptãte possit. Sed nimis me remorantˀ hui⁹ pestiferi hoĩs ĩsaniæ.

Iterum de calumnia.

¶ Sexto tu rurs⁹ calũniã struis: q Pelagi⁹ uerba Chr̃i ad põpã Priat⁹ detorqat. Priatũ eĩm ille asserit: nõ põpã priatus. Priat⁹ uerbo Dei Statut⁹ est. Põpa aũt seu ei⁹ ambitio/Diaboli suasu nata: Ille ergo sãct⁹ ac iust⁹: hæc iniusta & ĩproba.

De grammaticæ siue Theologie.

¶ Septio: Nouã ĩnqs grãmaticã esse hãc: tu es Petr⁹. i. tu es prim⁹. At mihi satis uet⁹ uidetˀ: quã Hiero. & oẽs penit⁹ scĩ pbãt. Ex metaphora eĩm Petræ (ait Hiero.) Sortit⁹ est nomẽ Petrus. Petra eĩm Christ⁹ erat. Sicut ergo Petra/& caput/ & toti⁹ fũdamẽtũ/principiũq ædificii in Chr̃o intelligitˀ: Sic ĩ Petro q nomẽ ex eo participauit. Sic ergo Petr⁹: a Petra sic dictus: exponi recte põt. i. prim⁹: sicut recte Petra. i. pria: q totius sit ædificii basis: atq caput.

De iniquitate.

¶ Septimo/q p Pelagio exponis. Tibi. i. Ro. ecclesiæ: ĩniq̃ facis: Sine nobis nostra expõere: q recti⁹ sic dicim⁹. Tibi dabo claues. i. Petro. Sed ubicũq fueris quocũq attuleris/tecũ erũt. de quo lati⁹ supra.

De inuidia ac stomacho.

¶ Octauo ĩuidiose/& cũ calũnia/ & stomacho loqueris dicẽs. Cæteris ecclesiis nihil habẽtibus. An excludit cæteras ecclesias Pelagius: qa Ro. primariã statuitˀ & Dei uerbo fundatãˀ quia. s. eius caput Dei uerbo potestatẽ accæpit. Cur totiens mẽdax es & calũniosusˀ nisi quia nisi fingeres: quæ pcuteres nõ

haberes: Sequeris ut plus millies idem dicas.

¶Sed piget me oĩa cõmẽorare. In sũma / (ut dixi) si iis uerbis: Chr̃s Ro. ecclesiá significauit. Cũ Ro. eccl̃ia uix uigesimo anno ecclesiæ primitiuæ nata sit: seqtur ꝙ ipsa primitiua nõ fuerit ecclesia: & deinceps oẽs q claues ex Ro. ecclesia nõ accæperũt / Christo inobediẽtes fuerint: & ita sanctꝰ Stephanus / cũ tot milibꝰ martyꝶ orientalis ecclesiæ dãnati cẽlebũtur. Vt omittá / ꝙ si p uerbũ Christi potestas Ro. ecclesiæ ĩtelligeret: ut hic uult: & Christus sup hanc Petrã ecclesiá suá se ædificare ꝓmittat: seqtur ꝙ uniuersalis ecclesia nõ sup fidẽ: sed sup potestatẽ Ro. ecclesiæ ædificata est: sup quá tũc ipsa Ro. edificata est: nõ sup petrá. i. suá potestatẽ: nec sup fidẽ: ergo sup nihilũ. Quis ferat hæc? Vides ergo / q̃ possum inuehi in istos hominũ sensus: si uellẽ libere agere: nũc aũt sufficit mihi ostẽdere / ꝙ his decretis contra hostes / & in cõtentione nihil effici potest: sunt em̃ languidissima / frigidissima / & penitus ineptissima ad cõtentionẽ. Sat est / ꝙ tollerantur ꝓ fraterna charitate: nõ etiam adorentur: pro solida & germana ueritate.

Verba sũt martini q̃ oportet dari laicis.

Contra hostes scilicet fidei.

Modestia & charitas Martini.

¶Vere piget tam sæpe sup eodẽ uerbũ facere. Vide em̃ qd sit super falso ædificare fundamẽto. Si em̃ ꝙ p ecclesiá Rom. Pontifex ipse intelligit (Præsidẽs uniuersali ac priariæ ecclesiæ: sicut in Cõcilio Econemico Florẽtino / & ex sanctoꝶ doctrina clarũ est) intellexisses: tot certe fatuitates non incurrisses. Quis em̃ adeo plane amens / dixerit Rom. ecclesiá tunc a Christo accepisse claues: intelligendo per ecclesiá Rom̃. Romanoꝶ cõgregationẽ? aut eoꝶ qui Romæ degerẽt? ut tu carnaliter accipis: & ita nos accipere / laicis tuis psuades: q ex prio uocis sono decipiunt: Frustra igit contra Ro. ecclesiá / toto isto opere tuo ĩsultas: in falso uerbi ĩtellectu: quẽ tu fecisti & cõfinxisti. Intelligere em̃ primũ debuisti: ut sic deinde argueres. Quid em̃ ego facere amplius possũ? si tu noluisti / p supbiá tuá ĩtelligere / & capere a fũdamẽtis ipsis / scripturaꝶ mysteria: & nõ ambulare ĩ uanitate & leuitate sensꝰ tui. Oportet em̃ hũiliari in fide / cũ scriptũ sit: nisi credideritis nõ intelligetis. Seq̃ris.

Vnꝰ error ex q̃ tot folia impleuit Martinus.

¶ Sed nec hoc ferẽdũ est: q̃d infert ĩ iis oĩbus/ quãto grad⁹ celsior: tãto maior authoritas ĩuenit̃: ĩ maioribus siq̃dẽ est regẽdi/ iubẽdiq́ꝫ p̃tãs: ĩ minorib⁹ obsequẽdi necessitas. Vide ut necessitatẽ oĩb⁹ ĩponit: & sibi soli/ cõtra charitatis officiũ/ libertatẽ arrogat: sed pessĩa cõsequẽtia. Nõ eñ mox maior authoritas est: ubi grad⁹ celsior est. Petr⁹ eñ prim⁹ Ap̃lorꝫ fuit: sed nullã in eos authoritatẽ habuit inq̃: Immo cõtra/ Ap̃li in Petrũ habuerũt authoritatẽ: ut Actuũ. viii. scribit̃: q̃ꝑ Ap̃li miserũt Petrũ/ & Iohannẽ: q cũ primiores erãt ĩter Ap̃los: & tamẽ missi sunt ab Ap̃lis: tãq̃ maiorib⁹ ad Samariȩ fideles: Labit̃ ergo Pelagi⁹ hoc loco satꝫ apte.

Martin⁹ cõtra Martinum.

¶ Et si eadẽ ĩn sũma semp replices/ nunq̃ tñ sine nouis stultitiis. ¶ Prĩo eñ cõtra te loq̃ris/ q mõ ferẽda hæc asseris: mõ nõ esse ferẽda. ¶ Secũdo rurs⁹ calũniaris/ dicẽs. Vide ut necessitatẽ ĩponit oĩb⁹: nõ eñ ĩponit: sed a Deo ĩpositã exponit. ¶ Tertio pessĩe illũ de officio charitatis ĩcusas. Non eñ dñari est cõtra charitatẽ: sed dñatiõe abuti. ¶ Tertio Plus q̃ pessĩe arguis/ q̃ꝑ falsũ sit: quãto sit grad⁹ celsior: tãto sit authoritas maior: In gradib⁹ eñ subordĩatis (ut ille loq̃tur) amẽs sit q dubitet. ¶ Quarto/ pl⁹ q̃ ĩneptissĩe exemplũ Petri affers ad hoc. Nã ut exẽplũ ualeat/ duo abs te supponẽda necessario sũt. Alterũ/ q̃ꝑ Petrus gradu celsior reliquis fuerit Ap̃lis: & hoc est cõtra te/ q toto ope hoc negas: & licet fatearis primũ ut uidebim⁹: nõ tñ fateris gradu celsiorẽ: sed tm̃ ĩ honore primũ: gradu uero/ cæteris æq̃lem: ĩmo & sæpe minorẽ facis: ut sæpe adnotauim⁹/ & adnotabim⁹: ĩmo ne lõgi⁹ q̃ram⁹: hoc ĩpso in loco. Alterꝫ tibi supponẽdũ/ q̃ꝑ Petr⁹ nõ fuerit cæteris maior authoritate/ licet celsior gradu: & hoc tibi ꝓbãdũ: si mõ ꝓbari põt blasphemia. ¶ Quĩto ad hoc ꝓbãdũ/ trito stultorꝫ argumẽto adduceris: q̃a. s. a cæteris Ap̃lis miss⁹ sit: q̃q̃ plurimi hæreticorꝫ nõ tã ĩpudẽtes sũt: ut p hũc textũ negẽt Petrũ maiorẽ singularit̃ cæteris ap̃lis sicut tu: q de hoc Pelagiũ arguis p hũc textũ: sed arguũt solũ/ q̃ꝑ fuerit minor ĩpso ap̃lorꝫ collegio simul atq́ꝫ cõcilio. ¶ Sexto superãs ĩã penit⁹ ĩ hoc oẽs hæreticos: ĩsto argumẽto cõcludis: Petrũ esse minorẽ cæteris Ap̃lis: alioq̃n nihil cõtra Pelagiũ diceres: q̃q̃ (ut dixi) alii hæretici modesti⁹ locuti/ minorẽ illum cõcilio

Calũnia Martini.

Falsa accusatio

Falsa rep̃hẽsio.

Falsum exẽplũ.

Martin⁹ cõtra Martinum.

Impudẽtia super alios hereticos.

Heresis maior

esse arguāt. Falso tñ & ipsi argumēto: putātes eū q dicat̃ miss⁹: statim his minorē/a qb⁹ mittit̃: quo simul cōcluderēt: et patre filiū: & & spm̄ sāctū patre/& filio minorē. Nā neq̧ īepte dicit̃/ regē mitti a pplo: & ab exercitu īperatorē: q̄q̄ alit̃ etiā ad hoc dici posit: qđ seruo suo tēpori/ac loco: īterim cōmuni hac solutiōe cōtētus. Vltimo rogo te/qescat tandē aliquo loco ex tua sentētia Petrus: quē modo gradu minorē/modo celsiorē facis. scio tamē/ nō quiescet: nisi quiescas tu cōtra illū: & Dei ueritatē sollicitari: Donec tandē uelut Petra durissima/tuum tibi caput infringat/& conterat.

¶Detectio ridicularū calūniarū Martini cōtra Nicolai Decretū.

SExtus/Nicolaus Papa eadē di.ca. īferior. uolés robustissime ꝓbare: ꝙ īferior nō pōt supiorē absoluere (intelligit aūt Cōstātinopolitanā ecclesiā īferiorē: nā hæc multoꝝ canonū causa fuit/ ꝓ isto priatu) īducit illud Esa. xiiii. Nūqd gloriabit̃ securis cōtra eū: q secat in ea. aut exaltabit̃ serra cōtra eū: q secat ī ea: aut exaltabit̃ serra cōtra eū: q trahit eā? His/inquit: ex diuīa scriptura cōmemoratis: sole clarius exhibuim⁹: nō posse quēquā/ q minoris authoritatis est/ eū q maioris potestatis est iudiciis suis adiiudicare. ¶Tu uero sic cōtra ¶Quis nō miret̃? adeo iste author sub noīe Papæ scripturas tractat apposite: Deū facit ex Papa: cæteros Epōs/nō fratres: nō homies saltē: sed instrumēta facit. Hoc est nimiꝝ/ sole clarius exhibere. i. tenebras offūdere.

quis nō rideat

Deum facit ex Papa.

Instrumenta.

¶Immo tu Martie/ tu uere conaris Luci Solis tenebras offundere. An ita puers⁹ es/ut falsū putes/qđ ait Nicolaus? nihil em̄ aliud ille ingt: nisi ꝙ īferior supiorē sedē iudicare nō pōt. Estne hic error tuo iudicio? ergo (ut sic oīa puertātur) si minor maiorē iudicare posit: quis secularis clericū iudicet: quis cleric⁹ sacerdotē: quis sacerdos Epm: quis Eps Papā: quis Papa Deū. Hic uero ordo: Martini authoritate sāctificet̃. At forsan nō de dicto arguis Nicolaū: sed de dicti ꝓbatiōe: cū em̄ adducat hoc Esaiæ dictū/loquētis de Deo/& creatura. Nunqd gloriabit̃ securis &c. Tu Hō calūniosus/ridiculæ ais: ꝙ facit ex Papa Deū: qa exemplū qđ ꝓpheta

ad Deũ respectu suæ creaturæ adduxit: hic decẽter trahit ad Papam: respectu subditorum. Deinde ais: quod facit homies instrumẽta: quia serræ.s.& securi cõparat: & ideo intelligis: quod facit eos de hominib9 serras & secures. Quis nõ perpetuo hæc riserit? An tu solus nescis? ita dari exempla: ut nõ sic esse asserat: sed ut audientes addiscant? Nam ut ex diuinis pferamus scripturis similia: iccirco ne Dñs cum nos oues appellat/ & agnos: oues facit aut agnos? & cũ sagenæ regnũ cœlorũ cõparat/ & grano sinapis: cœlorum regnũ facit granũ sinapis/ aut sagenã? Quis nõ rideat hæc? An nõ plane ac pspicue insanias tuas cõfuto: etiã ut intelligere pueri ualeant? Porro arguis eundẽ: quod Ro. ecclesiá/ matrẽ aliarum appellet: eadẽ ductus uerbi ignorãtia/ de q̃ sæpi9: qa more Iudeorum carnalit itelligis.

Nota doctrinam Martini.

¶ Detectio imperitiarum ac blasphemiarum/ quas in Decretum Nicolai iactat.

SEptimus Nicolaus iterum di.xxii.ca.oés. de quo textu nescio qd dicá: nam ppe corrigo meá propositioné: & dico/ quod Ro. ecclesiá aliis esse supioré/ probatur ex delirantis cuiusdá ineptissie paleæ/ noie Romanorum Põtificũ/ ecclesiá Christi illudétis. Audi quęso p Christũ/ qd hic dicat. ¶ Oés/ inquit: siue Patriarcharum/ siue i cuiuslibet apicé/ siue metropoles priat9: aut Episcopatuũ cathedras: uel ecclesiarum cuiuscũque ordis dignitaté istituit Ro. eccl'ia: illá uero/ ip se solus fũdauit: & supra fidei petrá mox nascétis erexit: qui beato Petro æternæ uitæ clauigero: terreni simul & cœlestis iperii iura cõmisit. ¶ Rogo te lector/ de Ro. Põtificibus/ & ipsa Ro. eccl'ia: tot millib9 martyrum in cœlo & terra fulgéte: alia/ quæ potes: sétias: mó ppiti9 tibi sit Christus: ne hoc decretũ credas æditũ ab ullo Ro. Põtifice/ saltẽ sciente. ¶ Primũ uerbo Chri/ solá Ro. ecclesiá fũdatá garrit hic ipius: quisqs est: Ro. nois emétitor. Cæteras aũt (sequtur) nõ Chrs/ sed Ro. eccl'ia fũdauit: quia Ro. ecclesiá supra fidei Petrá erexit: supra quá petrá quęso alias ecclesias

Modestia martini.

Impius.

erexit? an supra harenã? Non credunt idem Rom. ecclesia & aliæ ecclesiæ? nõ sunt ipse etiam ecclesiæ? Si sunt ecclesia Christi: cur tu impiissimo ore resistis Christo dicenti. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam? Quid significat / ecclesiam meam? Non est nisi una Romana ecclesia / sua ecclesia? Si autẽ quælibet alia / etiam ecclesia Christi est: & Christus affirmat eam ædificandã supra Petram fidei: impio iam errore dicitur ad ecclesiam Romanam pertinere / & non ad alias omnes. Te nũc appello lector: ut iudices an hæc decreta modeste / uel immodeste frigidissima dixerim: quæ uerius impiissima dicere debuissem: non ꝙ Romanorum Pontificum sint: sed ꝙ nomine eorum uulgentur: & per ipsa iam multis annis adulentur summis Pontificibus: has insanias nihil curantibus: quin & suauiter audientibus. Igitur euangelium / hoc interprete: sic intelligimus & locupletabimꝰ. Ego supra fidei Petrã ędificabo ecclesiam meã Rom. Romana aũt ædificabit supra suã sententiã ecclesias suas: nõ meas: qa meã supra fidei petrã ædificabo. Ecce nũc eant adulatores / & statuant nobis scripturæ sãctę / interpretationẽ ad Ro. Põtificis scribas ptinere: deinde uide qd sit in curia Ro. iuristas dñari: & sine Theologis ac sacris literis de sola ptãte / & spũsancti p̄sentia p̄sumere: hoc est p solã potẽtiam scripturas tractare. Cæterꝝ iuxta Augu. regulã: & Ro. & oĩs Põtifex subiacet cuilibet fidelis etiã iudicio: maxime in materia fidei.

Modestia martini.

¶ Produxi tua hæc / magis ut cordis tui uenenum / q̃ errata ostenderem. Nimis enim sæpe dictum est / frustra te malignari in Romanam ecclesiam / & alias ad inuidiam excitare: defessus iam sum declarando ꝙ una unica est ecclesia Christi: & hæc uniuersalis est / hæc ædificata supra petram. At qui cæteræ (inquis) supra harenam sunt? Minime: non eñ blasphemare didicimus: immo supra petram: quatenus cõcludũtur sub hac uniuersali. Ridiculũ enim est dicere: si istæ sub uniuersali cõprehenduntur: uniuersalem esse

ſupra petrā:iſtas uero ſupra harenā:Cū ubi ſit totū:illic neceſſe ſit & partes eſſe. At q Nicolaus de Ro. eccl'ia/ nō de uniuerſali loqui tur: & illā uerbo Chriſti fūdatā ſupra Petrā ait. Sed & hoc uerissi mū eſt:qa idē caput eſt/& ubi fūdata eſt uniuerſalis: ibi & Ro. nō ob aliā cauſā:niſi ex idētitate capitis:unde ī uirtute/& ipſa uniuer ſalis dicit̄:qđ nimis ſæpe diximꝰ. Ex qbꝰ ſequit̄:ꝙ tā fatue/q̄ fru ſtra loqris: nec em̄ omne uerbū poſſū ad regulā examinare. Blaſ phemias uero tuas/ Deo ultori relinquo. Quod em̄ regulā Aug. addis: mēdax & blaſphemus ſimul es.

Chriſtꝰ iura ha bet terreni ⁊ ce leſtis imperii

Chriſto nō ſunt data iura terre ni ⁊ celeſtis im perii.

Peribūt ātea porte inferi.

¶ Iam illud q̄ euāgelice dictū eſt:ꝙ cœleſtis īperii/ & terre ni iura Petro cōmiſit. Obſecro:nō eſt hæc res oībꝰ lachry mis digna:ꝙ hæc nō mō legere:ſed etiā credere/ ꝓ oraculis ſpūſſ'cti urgeamur:& ita urgeamur:ut ignē minētur: ſi cō tra qd mutiamꝰ? Atq̄ ita fit: ut hæc maiore timore/ & reli gione amplectamur:q̄ ullū aliud/uel fidei/uel moꝝ p̄ceptū diuinū: ubi ignē nemo minat̄: quin glorificātur: & adhuc bonū ſtatū eccleſiæ ſōniamꝰ:nec Antichriſtū in medio tem pli agnoſcimꝰ. Igit̄ uox iſta/blaſphemia eſt ipiiſsīa: ꝙ Pe trus iura cœleſtis īperii teneat: cū ſolū miniſteriū uerbi te neat in terra:Chriſtꝰ ſolus eſt/dn̄s cœli/& terræ: deinde im periū & terrenū Chr̄s docuit/ & Petrꝰ cōtēnere: hic nō ſo lum nō habere: ſed etiā iura eiꝰ manu Petri cōſtituit. Hinc ſecutū eſt malū. Hinc ſecutū eſt malo: ꝙ adulatores Ro. Pōtificē in utroq̄ regno dn̄m cōſtituūt: qđ nec Chr̄o qdē datū eſt:q nec ſuū regnū negat ex hoc mūdo eſſe. Mirū aūt ꝙ Petrꝰ Nerone Principē paſſus eſt / nō modo in Roma: ſed etiā in ſua cruce:q potuit ei iura terreni imperii auferre: ut certe friuolū/ & impium eſt: ſucceſſorē Petri hoc præſu mere: quod in Petro non fuiſſe cernitur. Pereant ergo ar rogantiſsima uocabula iſta /imperii :iura imperii/cœleſtis & terreni imperii. Soli Deo hæc cōueniunt/miniſtro eccle ſiæ & ſacer doti: Chriſti ſeruo modeſtiora tribuantur.

¶ Prima blaſphemia/(inqs)& ipiiſſima/aſſerere Petrū tenere iura cœleſtis iperii. Igitur blaſphemia eſt Chriſti uerbum: qđcūqȝ ligaueris & ſolueris ſup terram/ erit ligatū & ſolutū in celis: ſi Chriſtus blaſphemat/& Nicolaus, uterqȝ em idē dicūt: ſȝ uariis uerbis. nam & de petro/ ſic ait Bernhard⁹. ¶ Claues regni cœlorum tam ſingulariter Petrus accæpit/ ut præcedat ſentētia Petri/ ſentētiam cœli. ¶ An nō eſt hoc tenere iura cœleſtis imperii? Sed tu forſan putaſti ꝙ tenere iura cœleſtis imperii:/pro eodem accipiamus: ꝙ cœlos moderari: ibiqȝ Angelis imperare/ ac beatis: & ita laicis tuis perſuades: quid ergo mirum / ſi illos concites? ¶ Secundo ſolum(inqs) miſteriū uerbi tenuit Petr⁹ in terra. Sic ergo Paulatim omnē a petro poteſtatē aufers: etiā in latia eccleſia/ quā paſſim illi cōcedis. Si em ſolū uerbi miſteriū habuit: ergo nō poteſtatē: qa ſeparata hæc ſūt/docēdi miniſteriū/& iperādi/ac corrigēdi/ ſtatu endiqȝ poteſtas. ¶ Tertio nō cōtent⁹ iſta cōtradictiōe: etiā a Chro negas iura terreni iperii: cui tñ eadē cōceſsiſti: ſicut i margie adnotari iuſsi. ¶ Quarto calūniaris/ꝙ Petrū Chro æquamus. Cur hoc facis: cū certo ſcias te mētiri? Quis em tā impi⁹/q nō abhorreat diſcipulū/ac ſeruū/Magiſtro ac domio maiorē? Neqȝ em ideo æquam⁹: ꝙ iura cœleſtis iperii/ac terreni ſimul Chro tribuim⁹ ac Petro: qa lōge differēter in Chro ponim⁹. Chriſt⁹ em pricipalis dñs: Petr⁹ uicari⁹. Chrs ſuo merito: Petr⁹ Xpi gratia & bñficio. Chriſt⁹ in finē: Petr⁹ quouſqȝ agat i terris. Chriſt⁹ abſolute: Petrus ſi nō erret clauis/& qbuſdā legib⁹ arctat⁹. Chriſt⁹ dicit/ oues meas: petr⁹ nō recte meas: ſed Chri: q xpi dominiū recognoſcit: & Dñs ꝓ chro agnoſcit. An igit æquam⁹ Chro Petrū? Tu maligne: tu æqſti petrū cuilibet epo & ſacerdoti: eiqȝ (qđ i te fuit) abſtuliſti claues/ & irritaſti uerbū Dei: unde in blaſphemias & ſtultitias inūerabiles icidiſti: ut cōtinue adnotam⁹, a qb⁹ ut nō ceſſes: ſeqr[.

Stulta repbenſio Martini.
Uerba Bern.
Nota martine tā ſingulariter.
Cur laici ſui in pleriſqȝ decipiantur.
Falſum dictum Martini.
Martin⁹ cōtra Martinum.
Calūnia eiuſdē

¶ Seqtur eadē palea. Nō ergo quęlibet terrena ſētētia: ſed illud uerbū quo cōſtructū eſt cœlū & terra: ꝑ qđ deniqȝ oía cōdita ſūt elemēta: Ro. fūdauit eccleſiā: Vide mōſtra: aut hęc de ſola ecclia Ro. dicūtur: & ſeqtur: oēs alias eccleſias eſſe terrena ſētētia ſtatutas: & ſine uerbo dei/ ſine quo nihil factū eſt/qđ factū ē: & ſic oēs aliæ eccliæ ſūt nihil: aut ſimul

etiã de aliis ecclesiis ĩtelligẽdũ est: esse. s. eas ꝑ uerbũ Dei: qđ oĩa cõdidit / statutas: & seqtur hic nihil singłare de Ro. ecclesia dici: nisi ianẽ põpã syllabaꝝ: & ita Decretistã hũc / aut ĩtollerabili ĩpietate / negare cęteras ecclĩas: una cũ chřo / aut seipsũ sua ĩscitia mãifestissĩe irridere. Qđ si de cõstitutiõe ecclĩaꝝ iuxta dignitatis grad⁹ loqtur: nõ iuxta substãtiã / patet ex ꝓdictis: q̃ ꝑuerse hoc uerbũ Chři de fide toti⁹ ecclĩæ uniuersalis torq̃at ad ꝑtãtẽ uni⁹ hoĩs. Chřs suã ecclesiã supra petrã ædificare se dicit: hic uero nõ: sed dũtaxat Rom. hoc ẽ cęteras ecclĩas nihil facere: & Chřm negare: porro si cęterę ecclĩę sũt terrena sñia statutę: & hãc sẽtẽtiã Ro. ecclesię esse dixit: suo ore sese dãnat: suã sententiã esse terrenã / nõ diuinã dicẽs. Et ubi manet ꝙ uocem Petri: tanq̃ diuinã & non terrenam audire oportet? Porro quis cõstituit ecclesiam Hierosolymitanam / anteq̃ ecclesia Ro. esset? An nõ Petrus uerbo Dei Ro. ecclesiã cõstituit.

Verba ꝓlaici

¶ Mitto blasphemias redarguere. Rem ipsam ac ueritatẽ exponam: in quã contẽdi: quia nõ intelligis. Illam ecclesiã diuino fundatam uerbo dicim⁹: cuius caput diuino uerbo immediate est cõstitutũ: hoc eñ fundare est: quod caput & fundamentum ponere. Vera igiť ista hinc emergit cõclusio: uerbo diuino Ro. ecclesia fundata est: quia caput eius ĩmediate / diuini uerbi authoritate cõstituitur: cæteræ ecclesiæ nõ sic diuino uerbo ĩmediate: qa caput tale nõ habẽt: nam quodcũq; earũ caput nõ a Deo ĩmediate: sed Petro medio uirtutẽ recipit. At ipse Petrus. i. Christi uicarius / nulla hoĩs opera / aut ministerio: uel Iohãnis / uel Iacobi: sed ĩmediate Dei uirtute erectus est / & erigiť. Ideo Ro. Ecclesia q̃ hoc a Deo immediate erectũ sortiť caput / Dei uerbo merito fundata diciť. Cæteræ uero q̃ in sui capitis creatione: Petri ꝓuidẽtia egẽt / ac ministerio: ita a Deo fũdate dicũtur: ut tamẽ media terrena Petri sententia. Sicut eñ magn⁹ theologus Dionysius inquit. Ecclĩastica hæc hierarchia similis illi cœlesti est / quãtũ potest. Sicut eñ ibi unus Deus / a quo oĩa / & sub quo oĩa: ita hic unus sũmus sacerdos / sub quo oẽs / & a quo oẽs: Et sicut ibi inferiores a supiorib⁹ illuminã-

Quõ Ro. verbo sit fũdata diuino.

Quomõ cetere verbo sint fundate diuino.

tur/ ac purgātur: usq; quo ascēdit ad Deū: ita hic/usq; quo ad Pō tificē summū ꝑueniat: iuxta grad⁹ quo ei⁹ impio sūt statuti: alter alteri subest. Sicut ergo nō ꝑptea nō a Deo purgat⁹/ atq; illumi nat⁹ dr: q medio supiore āgelo est purgat⁹/aut illūinat⁹. Ita cæte re eccliæ nō ꝑpterea uerbo Dei esse negant: q; media terrena Pe tri sentētia fūdatæ sint: hoc est caput habeāt de sūmi decreto & au thoritate Pōtificis. Et ex his nihil pōderis uerbis tuis relinquit in quibus iam solæ blasphemiæ apparere possūt. Seqris.

¶ Verū si de dignitatis cōstitutōe loqtur: nō de substāt eccle siæ: tūc arguo sic. Ro. ecclia ē diuio uerbo aliis supior cōsti tuta: ergo necesse erit/ ut eodē uerbo cęterę ecclię sint ei ife riores statutę: qa nō pōt statui supior: nisi sint qbus supior statui possit. Vbi ergo ē qd supra dixit. Inferiores cęterarū eccliarū ordies a Ro. ecclia īstitui: nō uerbo diuio/quo uult sola cōstitui ipsa? Nā quō chrs potuit statui dns: nisi simul gētes & termi terrę subiicerēt: & mōs ziō: cui rex pficeret?

¶ Puerile hoc ar. prio peccat/qa nō cōcludit qd ꝑmittit. Promit tit em̄ cōcludere / q; necesse est alias ecclias īferiores eē cōstitutas diuio uerbo: & solū cōcludit: q; necesse ē alias esse: ad hoc ut Ro. dicat ipsis supior. Sed qs hoc neget? At q inqes: tpe quo Chrs di xit. Tu es Petr⁹ &c. nō erāt istæ aliæ. Fateor. ergo Pōti. nō erat su perior illis. Fateor. Ergo nō fuit cōstitut⁹ illis supior. Hoc nego. esse em̄ supiorē ponit īferiorē / cui sit supior. At uero esse īstitutū supiorē nō sic: qa pōt esse īstitut⁹ supior ꝑ tpe quo nō esset īferi or. Institutio igit supioris: actu īferiorē esse/ necessario nō reqrit. uerbi gra. Pater īstituit filiū hæredē. i. dnm. anq aūt moriat hic plura qsiuit bona. An fili⁹ ī his post īstitutionē qsitis nō succedet? nō erit dns siue hæres? qa cū īstitutio facta est: talia bona nō erāt? Sic ꝑbat arg. tuū: q; nō erit. Sed diuia hūanaq; iura aliud uolūt. Haud absimile ē in ꝑposito: Petr⁹ pfect⁹ est oib⁹ ecclesiis: & supe rior cōstitutus: etiā illis quæ tūc nō erāt: si quādoq; essent futuræ: immo si quæ nouæ nūc ecclesiæ adderētur (sicut speramus) nō mi nus diuino illo Christi uerbo subiectæ essent Pastori Romano: & consequēter Romanæ ecclesiæ. Quod si de scripturis exemplum quæras: accipe. Institutus est Christus omnium Iudex a Deo:

Vbi deceptus Martinus.

etiã inquãtũ homo. Sicut scriptũ est. Dedit ei potestatẽ iudiciũ facere: quoniã fili⁹ homis est. Et tamẽ tũc nõ oẽs erãt/ q sub eius iudicio/ sua die apparebũt. Sed ut ĩfelicius pecces/ denuo arguis.

Legite argumẽta robustissima

¶ Adde his: si qs dicat: si Ro. ecclia diuio uerbo fũdat̃ sup oẽs: oportet ergo/ & eas certas noĩari: quę uerbo diuio subiiciant̃. Age: esto ergo hæc snĩa diuĩa: Ro. ecclia est aliis supior: dic ubi scriptũ sit ei⁹ correlatiuũ: ecclia Mediolanẽsis est ei⁹ inferior: aut ulla alia? Si nulla noĩat̃/ nulla subesse debet: pcepto saltẽ diuio. Quid hic meli⁹ dici põt: q̃ q uerbũ Chrĩ/ nec de supioritate/ nec inferioritate eccliarũ intelligi posit: sed de sola eadẽ/ inuictaq fide/ & potestate oĩm ecclesiarũ æqualiter? Videsne quid sit sacras litteras pro humano affectu/ & sine timore Dei tractare?

Hoc vere ad te ptinet videre.

¶ Si quis nõ legeret/ aut aduerteret/ q̃ bonus iste uir loqtur: nũq̃ crederet tantã: in tãta ĩperitia arrogãtiã. Ego eñ qui legi: perpendi: palpaui: uix tamẽ credo. Et ideo legite: cõsiderate q pfertis iudiciũ. Ait eñ sublimis hic dialectic⁹: nõ potuisse cõstitui superiorem ecclesiã/ nisi inferiores nomiarent̃/ seu scriberẽtur: ita ex uerbis suis patẽter colligit̃. Ego eñ nihil apposui de meo: sic ille ait.

¶ Esto hæc sentẽtia diuina Ro. ecclesia est aliis supior: dic ubi scriptũ sit ei⁹ correlatiuũ: ecclesia mediolanẽsis est ei⁹ inferior: aut ulla alia? ¶ Voluit se doctũ de predicamẽtis Aristotelis indicare: quoniam fortasse audiuit ibi doceri: correlatiua mutuo se ponere: & in hoc paululo deceptus est: q credidit Aristotelẽ dicere/ nomiato uno correlatiuorũ: necesse esse & reliquũ nomiari: ita ut si forsan nõ nominet̃ seru⁹: ppterea esse domin⁹ nõ posit: qa ergo nõ fuerunt inferiores ecclesiæ scriptæ/ q̃ essent/ aut futuræ essent sub Ro. ecclesia: ideo illa supior uel cõstitui/ uel esse nõ potuit. Hæc uero Lutherina dialectica noua est: Qua seqretur Dominũ/ & creatorẽ Deum nõ esse/ eorũ: quæ aliquãdo nõ sunt nomiata sub eius dominio: aut cõmemoratũ specialit̃/ q ab eo creata sint: & Abraam minus fuerit cõstitutus pater multarũ gentium: q nomiatim gentes omnes illas scriptura nõ refert. Sed quia pueri uident deceptionem: & ego stomachor super tam friuolis insistere: præsertim q nunc incipere uidentur: ideo transeo. Sequitur eñ.

Ridiculus error Martini.

¶Seqť: illius certe priuilegio fũgiť: cuius authoritate fulciť. ¶Vide quæ corollaria inferat/Verbũ Christi de fide ad ptãtis significationẽ detortũ/Priuilegiũ fit Rom. ecclesiæ: i uerbo qđ cõiter oĩbus ecclesiis cõuenit: qa Christ⁹ dicit. Sup hãc petrã ædificabo ecclesiã meã: meã inqt/meã. Si eccl̃ia quælibet ẽ ecclesia Christi: ipsa certe ędificata est sup eãdẽ petrã: & nullũ est ulli priuilegiũ. Si nõ est eccl̃ia Chri: & sola Ro. ecclesia: priuilegiũ nõ stat: qa nulla est ecclesia cui Ro. supior eẽ possit. Iterũ dico: ꝓnomẽ/meã: aut significat solã Ro. ecclesiã: aut omnẽ ecclesiã: si solã: iteꝝ nõ habet priuilegiũ præ cæterꝭ. Eligat ergo qđ uult ꝑ hoc uerbũ Christi Ro. eccl̃ia: aut erit sola: aut nõ erit pr̃ia. Alia ergo uia ꝓband⁹ iste pr̃iatus: qa illusionẽ hãc sui euãgeliũ Christi/ut uides/ q̃ pulchre eludit: & ut ꝓuerbiũ Salomonis habet/illudit illusores suos. Et sũt tñ multi: qui ex hac misera palea priuilegiũ Ro. ecclesiæ passim ꝓ articulo fidei/uel oĩm pr̃io/& maxĩo iactitẽt: patiẽtiores. Si Christũ neges: quã si hoc priuilegiũ: uerba Christi puertẽs: nõ adores.

Misera palea.

¶Igiť hoc ei⁹ argumẽtũ de tã uerboso sermõe. Chr̃s ait/sup petrã ædificabo ecclesiã meã: meã/inqt: meã. O terribilẽ emphasim: & qs resistat? An oportuit tociẽs replicare qđ faciat ꝓ nobis? Meã inqt. Memoriæ habemus. At tu cõtra/memẽto idẽ: Meã inqt: nõ meas/meã Martine: nõ meas: unã/nõ plures. Seqre ergo: & null⁹ mutet hãc cœlestẽ (ut ais) Christallũ: meã. Aut ꝑ illud meã (ĩquis) ĩtelligis Ro. ecclesiã solã/aut omnẽ. Intelligo illã/cui Christi uicarius p̃sideat: q̃ est uniuersalis: in q̃ cæteræ oẽs ĩcludũtur. Ergo inges/Romana nõ habet pl⁹ aliis. Imo qa Ro. eccl̃iæ etiã idẽ Christi uicari⁹ p̃sidet: ipsa uirtute ac ptãte uniuersalis cẽsenda ẽ. Quid ergo cõcludis? O te miserũ/iã euanuit arg. tã robustũ. Tu nõ uis caput respicere: ubi est/& unde ꝓcedit oĩs uirt⁹. Capitis eñ gratia Ro. ecclesia Pr̃ia est: & firma est: qa ipsa supra petrã est. Reliq̃ ita supra petrã: si hãc sequãť: ita firmæ: si nõ recedãt ab ea. Nã utinã plurimæ nõ recessissent: nõ eñ perissent: sicut piere. Quia Petro/Petro: Petro inq̃ dictum est, Oraui pro te/ne deficiat fides tua.

¶Postremo appellas miserã paleã Nicolai/aut ei⁹ decretũ:qa hoc priuilegiũ uocat:sed qd diuũ Thomã:q sic uocat?qd Bernhardũ: qui (qd malus est)etiã asserit ꝓrogatiuã:ut superiore libro in Dia/logo ꝑduxim⁹. Sũt ne festuculæ forsan Bernhar. & Tho. corã te trabe tã grãdi?O modestiã hoïs:Nã ut in pei⁹ ꝑficias ita subdis.

¶Seqtur iteꝝ corollariũ:tali themate dignũ. Vnde nõ est dubiũ:qa quisqs cuilibet ecclesiæ ius suũ detrahit:iniusticiã facit. Qui aũt Ro ecclesiæ priuilegiũ ab ipso sũmo oïm ecclesiaꝝ capite traditũ/(uide hiatũ istũ stẽtorẽ)auferre conatur. Hic ꝑculdubio ĩ hæresim labit̃. ¶Ecclesia Ro. nõ habet ius/sed priuilegiũ:qd?ꝙ est supra Petrã fidei ędificata: hoc eñ soli⁹ Ro. ecclesiæ ẽ: isto authore: deinde ꝑ petrã fi/dei/ĩtelligit ꝓlationẽ hãc/priat⁹ terreni:nã hæc duo ꝑpetuo miscet & cõfũdit hęc palea. Obsecro:quãta patiẽtia est/ista tollerare?Primũ/sicut dixi:si Petra fidẽ signat/eadẽ ẽ oïm ecclesiaꝝ:nullo reliquo priuilegio:si aũt nõ oïm est eadẽ:sola erit ecclĩa Ro. nõ habẽs cui ꝓferat̃: iã sibiipsi cõtradicit in eodẽ uerbo:uerbũq; Chr̃i adulterat: fidei significationẽ ĩ potestatis significationẽ subuertẽs:& spiritũ ĩ carnẽ/Christũ ad mũdũ trahẽs. Nõ est ergo hæretic⁹/q negat hoc pri/uilegiũ Ro. ecclesiæ:sed ille deprauator est uerbi Dei q per fidei petrã / intelligit priuilegiũ potẽtiæ tẽporalis.

¶Mitto blasphemias:colligo argumẽta. Si Petra fidẽ signat in/qs:eadẽ est oïm ecclĩaꝝ &c. Sed si petra Petrũ signat:ut oẽs expo/nũt. i. caput/fũdamẽtũq; toti⁹ ecclĩæ. An nõ parit̃ euanescit arg̃? Alioq si ꝑ petrã solã fidẽ ĩtelligas:nõ uides miser:ꝙ qlibet fidẽ habẽs uel petra uel petrã habẽs diceret̃? & ita inũere esset petre: sup gb⁹ ecclesia ædificaret̃:& ita una ecclĩa:ædificiũ unũ/plura habe/ret fũdamẽta/una ecclĩa:corp⁹ unũ/plura capita. Nõ hæc mõstra sũt. Cur ais ĩsup/subuertere Nicolaũ fidei significationẽ ĩ ptãtẽ? cũ uerba ptãtẽ significẽt:ut nemo doctus dubitauit: null⁹ inter/pres nõ exposuit: de quo supra satis. Tu uero astu hũc fidei zelũ ostẽtas:nõ ꝙ de fide ad te iã quicq̃ ptineat:sed ꝙ tanq̃ reus scele/ris ptãtẽ fugis. Sic & Iudas/nõ de unguẽto irascit̃:ꝙ ad eũ de pau

Vide hominẽ fatuum. Vere multa patiẽtia opus est cũ hereticis:vt sãcti doctores inquiunt.

Reoꝝ est fugere potestatem.

Petra — petrus, Petra — fides,

perib⁹ attineret: sed qa meditabat̄ furtū. Nā & tu furar[i]/ q teipsū surripis a potestate cui teneris. Tu inq̄ furaris / qui gloriam queris / quæ non est tua. Sequeris etiam.

¶ Quod autē in fine Ambrosium adducit: q se matrē ecclesiarū asserit sequi Romanā: utinā & ipse idē faceret cū Ambrosio. Ecclesia Romana mater est: sed nō omniū ecclesiarū: nam & metropolis quælibet est mater ecclesiarū: iuxta Patrū statuta deinde Romana ecclesia nunq̄ uerbis Christi has cōtumelias fecit: quas hæc Palea facit: sed per Petrā fidē intelligit / nō tyrānidis ambitionē.

Mendaciū est metropolim dici simpliciter matrē ecclesiarum patrū statutis.

¶ O egregiū diffugiū ab argumēto. Nicolaus ꝑducit Ambrosium: q se ait sequi in oībus Magistrā: scilicet Ro. ecclesiā: & tu ais Vtinā & ipse idē faceret cū Ambrosio. Ita ne soluunt̄ argumēta! Si qs igit̄ Hierony. mihi: aut Augm̄ opposuerit. Tua authoritate sic me explicabo: utinā tu idē quod Hiero. faceres & Aug⁹. Hæc discere licet de Theologia tua. At quāto cōgruētius aduers⁹ te dici pōt: utinā tu idē faceres cū Ambrosio. Ille eñ seq se ait & sequit̄ Ro. ecclesiā. Tu nec seq̄ris nec sequēdā dogmatizas. Et tādē dictum Ambrosii uiolenta interp̄tatione / & falso exēplo destruis / q simpliciter matrē ecclesiarū / Ro. ecclesiā dicit: & tu appōis de tuo, Nō oīm. Dic tu igit̄: quarꝫ sit mater: & q̄rū nō. An nō ait Bern. i ꝑposito (sicut supra adduxim⁹) nihil excipit̄ / ubi nihil distiguit̄.

¶ Detectio blasphemiarum / ac maiorum imperitiarum quæ denuo in Anacletum sanctum & martyrem effundit.

REdis nunc rursus ad Anaclætum / non satiatus prioribus in eū blasphemiis. Supererat enim ut illum (quāq̄ sub notarii nomine) porcū: belluam: impium: temerarium: inscium: scœnicum: poeticum: barbarissimum: ambitiosissimū appellares: & denuo aliud eius euangelicum decretum. Tu uere inscius / & scœnicus / & porcinus Theologus: porcinis dentibus lacerares: & fœtido ore conspurcares. Age / uideamus q̄ iniuria. Sic eñ ais.

¶ Octau⁹ (ut finē faciamus horū deplorādoꝝ interpretū scripturæ diuinæ) est iteꝝ Anaclet⁹ eadē di. c. sacrosancta.

Sic eñ ausus est / quisqs fuerit iste Barbarissim⁹ notarius: etiã tãto Põtifici tribuere tãtã & ĩscitiã / & temeritatẽ: quã/ tã uidebim⁹. Sacrosãcta Ro. ecclĩa (quasi aliæ nõ sãctę: aut nõ sacrosanctæ sũt: etiã si eadẽ fide / uerbo / sacramẽto / spũ / prorsusq₃ eadẽ sctitate sctificarẽtur) nõ ab Aplĩs: sed ab ipso Dño & saluatore Priatũ obtinuit: sicut beato Petro di/cit. Tu es Petrus / & sup hãc petrã &c. Si aliqs gẽtiliũ sic ex/poni uerba Christi audiret: qñ Chrĩanus fieret? Igit & hic Priatũ intelligit p uerbũ. Tu es Petrus: seu sup hãc petrã.

Modestia martini.

¶ Hoc primũ igit ei⁹ peccatũ qd notas: q Ro. ecclesiã sacrosanctã appellat. An ĩdigna ẽ hæc appellatio: q̃ sãcti oẽs sũt usi: ut pas/sim liceat offẽdere? At q (inquis) aliæ nõ sãctæ sũt? nõ sacrosãctæ? Núqd ille negat? At ille de Ro. hoc iactat: qsi aliæ nihil sint. Ita tu interptaris ĩ æstu furoris tui: & calũniaꝝ strue. Si igit ita puersos sens⁹ aucuparis: qd erit tã sãcte dictũ: qd nõ deduxeris ĩ pphanũ? Sãctæ igit oẽs ecclesiæ & sũt & dici possũt: sed eo sãctior illis Ro/mana: quo ita (ut sæpe dictũ est) firmata est Dei uerbo: ut casũ ac ruinã pati nõ possit. Cæteræ potuerũt / & possũt. An experimẽtũ q̃rimus? Vbi ecclesiæ asianæ pene oẽs? Corruere. Quare? Audiat Germania / capiat uniuersus orbis: q̃re corruere? qa se a capite se/gregarũt: a pastore digressæ sũt: ad æmulationẽ cũ matre sua Ro. ecclesia sũt excitatæ. Sed recolam⁹ q̃ nostris oclĩs uidim⁹. Vbi sũt q̃ desiderãtur græcoꝝ ecclĩæ? & armenorũ? Periere. Quare? eadẽ prsus sat / supq₃ nota causa. O Boemia: o Germãia: o Saxonia / qs fascinat uos ne uideatis ista? O Pricipes q potest / . Protestor ego p IESVM CHRISTVM uiuũ / uerũq₃ Deũ: in cui⁹ manu estis Nisi pfidas istas / ferasq₃ pestias e medio sufferatis: Irã Dei ĩ uos atq₃ ĩtolerabilẽ ei⁹ ĩdignationẽ nõ effugietis. Quãq̃ meliora tan/dẽ spero de prudẽtia uestra. At facite tñ: nã celerrio hic remedio opus est: anteq̃ lati⁹ euaget pestis: & hostis diabol⁹ ĩualescat. Noli te asinũ loquẽtẽ despicere. Nã & asina Balaã prudẽter aliqñ cõq/sta est. At tu tãdẽ Martĩe intellige aliqñ (ut bene agas) Frustra te excitare iuidiã cõtra Petrã. Nequicq̃ ĩsultare in lapidẽ durũ / q te cõteret: Impie Dei uerbũ uiolare: & temere sanctoꝝ oĩm doctri/nam puertere: stulte cõtra oĩm bonorũ cõsensũ niti: & cõtra oĩm

Author ad principes q possũt

sæculorũ

sæculoꝝ testimoniũ ab ipsa pria Christi huiꝰ spõsæ & charæ suæ institutione: uelociter eñ euanescẽt conatus tui oẽs / & gloria tua in puluerẽ deduceť: sed uere nimis ultra ꝓcessisti. Prosequor igitur quod ceptum est. Sequeris.

¶ Eligát aũt (ut iterũ eadé repetá) utrũ uoluerit. Petra hoc loco / aut significat fidé spũs aut priatũ exteriꝰ: utrũqꝫ eñ simul neqꝫ significare: qa Chrs dicit: sup hác petrá ędificabo ecclesiá meá. Ergo cuicũqꝫ cõuenit dici a Chro / ecclia mea: ad eádé ptinet petra / & Petrꝰ sup quá ędificať: ita nihil ꝓpũ Ro. ecclia habet. Sed oía sũt cõia: qa ubi eadé fides / & eadé quoqꝫ potestas clauiũ: fidei eñ & petræ datę sũt claues: ut patet. Si potestaté / iá iteꝝ oés sũt ęquales ecclię: qa cuicũqꝫ diciť a Chro / ecclia mea / simul diciť / ędificabo te sup petrá .i. ptáté: q̃re q̃libet ecclia / hoc uerbo / erit oím pría: qa habet eádé petrá: q̃ Ro. ecclia gloriať esse se primá. Ita quoqꝫ ueritas te / semp occurrit / & resistit tibi Chrs / dũ ecclesiá suá supra petrá ędificat, nec sinit ulli particulari ecclię hác petrá appropriari: ideo nec Petrũ. Vides ergo / ꝙ unicũ illud ꝓnomé / meá: táq̃ crystallꝰ cœlestis: oés has decretales ífrigidat: ut añ facié frigoris eiꝰ nulla sustinere possit: dũ cõmuné petrá: cõmuné potestaté: cõmũes claues: cõmuné Petrũ: & oía cõia facit. Ita iure diuío / quidqd habet Ro. ecclia: habet q̃libet ecclia / quátũlibet parua sit. Quin ad oés dicit & Paulus .i. Coꝝ. iii. Oía uestra: siue Paulus: siue Apollo: siue Cœphę: siue mũdus: oía uestra: uos aũt Christi.

Immo semper eadem repetis.

Petrus super quam.

¶ Idẽ semp ículcás / sic aís. Petra aũt significat fidẽ spũs: aut primatũ exteriꝰ. Insufficiés arg. est. Petra eñ Chrm / xpíqꝫ uicariũ significat: & ꝑ Christi uicario ibi accipiť: qa cõicata ptáte / & nomẽ est cõicatũ. Hæc inuiolabilis est oím doctoꝝ sáctoꝝ expositio: ut supra late est ꝓbatũ. ¶ Fatue deinde loq̃ris / q aís. Vbi eadẽ fides: ibi eadẽ clauiũ ptás: nã in laicis / & pueris / & femis / maior plerũqꝫ fides: & tamẽ nulla ptás: qđ sæpe dictũ est. ¶ Blasphemũ etiam qđ ꝓsupponis: cuilibet ecclię a Chro dictũ: Meá: qa uni tm̃: ut uerbi

Insufficiens argumentum.

fatuitas.

ratio exigit. Dixit eñ meã: nõ meas. Meã Martie dixit Chrs. Vide tu mõ/ut hoc uerbũ: Meã: tã͞q ignitũ dei uerbũ: exurit hãc tuã hæresim: multis dãnatã cõciliis: decretis/ & sẽtẽtiis sãctoꝝ oĩm/ ꝙ q̃libet eccl'ia habeat dei uerbo/ q̃dcũq; Ro. habet. ¶ Nescio postremo qd faciãt uerba Pauli ad Cor. dicẽtis. Oĩa uestra/ siue Paulꝰ/ siue Cephas: ꝓ hoc ꝙ Ro. eccl'ia sit æq̃lis cæteris. An forsã uis tu etiã subdere Petrũ: ac Paulũ: & simul mũdũ: uitã: mortẽ: pñtia: futura/ q̃ Coꝝ esse narrãt: ipsis Corithiis eorũq; ptãti? S3. I. & meliꝰ studeto Paulo: si uis aliquo merito dici Theologꝰ Paulinꝰ. seq̃ris

falsus intellectus vbi apostoli.

¶ Esset sane ridiculũ: ꝙ oĩm eccl'iaꝝ idẽ est baptismꝰ: eadẽ Eucharistia: eadẽ cõfirmatio: idẽ uerbũ Dei: idẽ sacerdotiũ: eadẽ pœnitẽtia unctiõis: mr̃imonii: & oĩa sacra: eadẽ fides: spes: charitas: gr̃a: mors: uita: gl'ia. Et una hæc tpalis potẽtia/ uni tributa esset p uerbũ Dei/ q̃d cõmũe est oĩbus.

¶ Ridiculũ igiť: & hoc est: cũ tu sis (ut tibi uideris) ualde sapiẽs: Theologꝰ: Iuristatheologꝰ: Ph's: Dialecticꝰ: Græcis: Hebraicis: Latinis eruditꝰ: Rhetor facũdiss. Poeta clarꝰ. Vir deniq; nihil nesciens: ut plato cuiq̃ subiiciaris: nisi ꝙ fortassis in te eadẽ fides: spes: charitas: idẽ baptisma: eadẽ sacra: gr̃a: mors: uita: gl'ia: nõ sit. Atñ sollicitior cura & ꝑdicatio uerbi Dei: Præparatio ad futuꝝ cõciliũ: Cõcitatio ad nouã Theologiã: nouã pœnitẽtiã: nũq̃ auditã: nũq̃ itellectã: noua oĩa: remota oĩa: Sãcta: abscõdita a sæculis: ab oĩbꝰ doct. Quid ergo: cũ tot gratiæ i te cõcurrerit (q̃s tu facile nobis passim i tuis scriptis ostẽtas) quõ tu uni alicui subiicieris plato? Si bona est hæc seq̃la tua: ꝙ ubi eadẽ fides & sacra/ & alia q̃ exaggeras cõueniãt/ ibi esse & iurisditiõis/ atq; ptãtis æq̃litas debeat: iã indignũ est: ut tu cuiq̃ minori te/ his gratiis: subiiciaris. Imo indignum: ut tu nõ oĩbꝰ pstes hoĩbꝰ/ ptãte & iperio: & qa ita tibi in corde tuo uideť: ideo hoc opinor agis. Huc tẽdit cõciliũ: & omne q̃d moliris. Fac igiť citiꝰ quod facis. Sequeris.

Hec ad te ptinẽt Martine.

¶ Quare ubicũq; prædicatur uerbũ Dei & crediť: ibi est uera fides: Petra ista immobilis. Vbi aũt fides: ibi ecclesia: ibi sponsa Christi. Vbi spõsa Christi: ibi omnia quæ sunt sponsi: ita fides omnia secũ habet: quæ ad fidẽ sequuntur: claues/ sacramenta/ potestatem/ & omnia alia.

¶ In quouis ergo terrarũ loco: ubi prædicatur Dei uerbũ, & creditur: est sponsa Christi: & Petra immobilis. Sic enim ais. Quomodo igitur in tota pene Asia & Aphrica: ubi prædicatũ est Dei uerbum / & creditum est aliquando: nõ tamen fuit immobilis ista Petra? immo preualuerunt in eam manifeste portæ inferi? Mitto quod innumeras Christi spõsas isto prophanissimo intellectu facis: cum una tantum sit: & unam uelit. O scissor crudelissime unitatis: O maledicta fera Bestia: & qui te sequuntur. Sequeris.

¶ Quero etiam / si soli sunt Petro claues: & non uniuersali ecclesiæ. Cur non uocantur claues Petri? Cur non uocantur claues Ecclesiæ Romanæ? Cur ipsemet Pontifex in suis literis / & uocat eas claues Sanctæ Matris ecclesiæ? Aut enim hæc uox communis totius Ecclesiæ iniuriam facit Romanæ Ecclesiæ / in suo priuilegio sibi soli attrahenti claues: aut Romana ecclesia schisma quærit: dicens. Ego sum Cephæ: & toti ecclesiæ rapit rem: quam ipsamet confitetur communem. Patet ergo testimonio omnium publico: non Petro / sed ecclesiæ esse claues traditas: non Romanæ / sed uniuersali / & cuilibet.

¶ Ego autem inuicem abs te quæro. Cur Christi claues non dicuntur? Cum tamen nullius magis sint quam Christi? ¶ Deinde quæro. An cum dicuntur ecclesiæ / non dicuntur maxime Petri? cum ipse sit caput? Sed tu qui statuisti oculos declinare in terram: caput non respicis: sed tantum Pedes ex quibus confici ecclesiam stulte putas. ¶ Vltimo respondeo: quod si Petri dicerentur: non esset error: sed propter uerbi æquiuocationem / non sic dicuntur: ne illam solam Petri intelligamus personam / quæ desiit claues habere. Romana autem ecclesia / neque schisma quærit / nec potest quærere. Quæ enim a capite summo recedit: illa quærit / & facit schisma. Porro ipsa Romana ecclesia tale est caput: aut tale gerit caput: nihil autem a seipso recedere potest: ergo nec schisma quærere. ¶ Abuteris postremo Apostoli authoritate / cum dici prohibet. Ego sum Cephæ: ego sum Pauli. Ibi enim reprehenduntur / non qui Cepham honorabant: sed qui scindentes unitatem / caput a membris / & membra ipsa inter se discerpebãt.

Abutitur verbo Apostoli.

Præter hæc uide/ q̄ recte p Petrā intelligāt ptātē. Nā cū potestas esse nō possit: nisi ecclia sit prior fūdata: q̄ accipiat ptātē: quō ecclesia sup ptātē. i. pri⁹ ædificat̄ sup posteri⁹? denicq ptātē nō p Petrā: sed p claues Chr̄s ītelligit. Quas ecclesiæ sup petrā (id est fidē) prius ædificatæ tradit: ut clare text⁹ ordo ꝓbat. Vides ergo q̄ ambitio excæcat oculos mētis: ut clauiū potestate nō cōtenta: etiā ex Petra fidei (q̄ est ecclesiæ substātia) potestatē faciat.

Vide tu Martie/ si hæc rō argumēti tui īsolubilit̄ te astrīgat: q p Petrā simplicit̄ fidē ītellig[. Vis igit̄ ꝙ ecclia sup fidē ædificet̄: & nō sup aliā fidē q̄ eccliæ. Pri⁹ igit̄ erit fides/ q̄ ædificāda ecclesia: & tū posteri⁹ necesse est esse fidē: ipsa ecclesia: in q̄ sit & cui adueniat: cū accidētia subiect[posteriora esse notū sit. Prior igit̄ & posterior erit fides: ecclesia: & ecōtra/ prior & posterior ecclia sua fide: & ut magis te urgeā/ exponat̄ litera iuxta nobilē hāc & nūq̄ excidēdā interptationē tuā. Tu es Petr⁹. i. ecclia. Ecce iā ædificata ecclia i miraculo Martiniano sine fūdamēto: Et sup hāc Petrā. i. fidē tuā: nūc ꝓdit fūdamētū ædificio nato: ædificabo ecclesiā meā. Hic illa ecclia iā ædificata: est ædificāda illa: ædificata sine fūdamēto: est fūdamētū suiipsi⁹ ædificādæ. Prius tū ædificiū/ ac deinde fūdamētū. O q Martinū seq̄mini: Seq̄mini/ si mō hæc ītelligere potestis: ut saltē scire possit[/ q̄d seq̄mini. At tu nos falso caluniaris/ dicēs: Nos p Petrā ptātē intelligere: cū intelligam⁹ illū: in quo ptās est: sup quo ueluti fūdamēto: stat ecclia: necp prius dicim⁹ esse potestatē ipsa ecclesia: necp ecclesiā super ptātē esse ædificatā. Hæc tu cōfingis: qa deest q̄d impugnes.

Nobilis expositio Martini uborum euāgelii.

petra i. m. q° e ptas

Quod aūt hic Anaclæt⁹ Ro. sedē primā uocat: & Alexaudrinā secūdā: & Anthiochenā tertiā: seipsū iterum redarguit: nō solū qa iste ordo iādiu mutat⁹ est: uerum etiā ꝙ sequitur hinc: aut Alexādrinā esse iure diuio secūdā: & Anthiochenā tertiā: aut nec Rom̄. primā: qa eodē iure oportet esse primā quo secūdā/ & tertiā. At manifeste est/ q̄d secūdā & tertiā suo iure ordinat Romanā. ergo & seipsam primam suo iure ordinat.

Fac prius te Anacletũ intelligere ut redarguere possis. Aut saltem proba qđ sumis pro fundaměto in illũ: uidelicet eodē iure oportere esse secundã, & tertiã, quo prima est. Ro. igitur sedes ideo (ut milies diximus: qa tu plus milies idē inculcas) Diuino iure prima, qa ibi Eps diuino iure primus. Cũ ergo diuino iure null⁹ eps sit secũdus: aut terti⁹: ideo nullo ecclĩa diuino iure secũda aut tertia. Hinc fit: ut si Ro. Pont. Alexãdriæ sedē poneret: & ipse prim⁹ maneret: & Alexandrinã faceret primã. Quod si Alexãdrin⁹ Antiochen⁹ fieret: iã fieret de secũdo epo tertius: qa ille honor iuxta decretũ Anacleti loco dat⁹ est a Ro. Pon. positiuo iure: & nõ psonæ psidenti. Atq̃ ideo recte & cordate Anacletus. Cũ de Ro. Ecclĩæ primatu loquit: cœlesti bñficio pdicat cõstitutũ: cũ uero de honore aliaꝝ tractat. Pro causa Ro. Põt. authoritatē assignat. Seqris.

falsum fundamentum.

Ro. Ecclia iure diuino prima ecclia

Nota pintellectu eoꝝ q̃ inculcat Martinus

¶ Errat etiã in historia: qđ Ignatiũ scribit constitutũ a Petro Epõs Antiochię sibi successorē: cũ in ecclesiastica historia pateat Euodium Petro, & Euodio Ignatiũ successisse: ideo nõ est credibile: huius canonis authorē esse Anacletũ.

Primo dic nobis Martine: unde probas errorē Anacleti in historia? Ex historia inquis Ecclesiastica. Quid si Anacleto malim credere: q̃ ipe de suis tpibus loquat: unde uerosimile est: multo meli⁹ q̃ Eusebi⁹ ea nouisse? ¶ Secũdo qd est qđ ait hic Anaclet⁹ errãs? Inquis: qa dicit Ignatiũ constitutũ a Petro successorē. Sed cur tã euidēter mēdax es? Cur addis de tuo hoc uerbũ, Successorē. Diabole calũniator? Id solũ ibi dicit: q̃ Petrus cõstituit Ignatium ibi epm. Neq̃ p hoc ait Anacletus: q̃ ante Euodiũ. Tacet aut idcirco Euodiũ: ut illã ecclesiã: ex Martyris psona gliosissimi & amãtissimi IESV CHRISTI. In cui⁹ corde iuentũ est aureũ illud nomē IESV inscriptũ: magis honoraret, & causã diceret sui honoris. ¶ Tertio dicat Anacletus id totũ qđ cõfingis: ut relinq̃ris tã ineptus, & ĩfelix mēdacioꝝ fabricator: ut etiã cõficta nihil tibi seruiãt. Nõ eni p successorē semp intelligim⁹ q nullo interposito medio succedat. Peculiare hoc est Pontificũ: ut quēlibet priorē pdecessorem appellēt: & uulgo etiã dr papa qlibet Petri successor. Ex qbus cõstat q̃ nõ Anacletus in historia: sed tu in arrogãtia, & stultitia peccasti: & nodũ q̃siuisti ĩ scirpo ubi nõ erat. Sed peiora succedũt.

falsarius mar.

Successor qr

¶ Iã audi iterũ securũ affirmatorē: idest temerariũ. Inter

Temerariũ.

beatos Apostolos:inquit: quędã fuit discretio potestatis: & licet oẽs essent Apl'i/Petro tamẽ cõcessum est a dño: & ipsi inter se uoluerũt idipsum:ut reliquis Apl'is oĩbus prę/esset. Obsecro quę fuit ista discretio potestatis? nũquid Petrus ordinauit Apostolos? nũquid misit eos? ubi legisti belua: quod a domino cõcessum est Petro habere discretam potestatem ab aliis? quãdo hoc ipsi uoluerunt?

Belua.

Modestie plurime Martini.

Securę affirmatorẽ beatũ Anacletũ ait. Et qa nimis modestũ hoc uerbũ uisum est: ne qd leue intelligerem9. Securũ.i.temerariũ clare exposuit: sed qa & hoc parũ erat: Insup Belluã addit. Et ne quã libet belluã (forte pecudẽ aut asinũ) caperemus. Paulo post declarans: Porcũ ait: licet sub notarii nomĩe blasphemiã moderet. Sed quare Porcus Anacletus? Certe quia Petrũ cæteris Apl'is maiorẽ asserit. Ergo qa hoc asserit Dionysius/Ignati9/Aug. Hiero. Gre. Chrisost. Amb. Bernard. Cirill9/Theophil9/Orige. Thomas: & deniq3 sc̃ti oẽs: synodi oẽs: oĩs scola: oĩs religio Christiana: totus dñiq3 orbis a seclis idipm̃ cõcinit: atq3 ĩtonat: hi oẽs porci. Et sol9 Martin9 cũ mgr̃is suis hereticis/uerus ac nitid9 Theolog9/a qb9 seq̃ntẽ distinctionẽ didicit: quã nobis mãdat signãdã his uerbis.

¶ Quin hic signa. Duplex est primatus: honoris & potestatis. Quod Petrus prim9 fuit in ordine: nemo negat. Nã & ĩter Cardinales/Episcopos/Sacerdotes/Doctores/Prĩcipes: etiã si nullus alteri subiect9 est: tñ necesse est in cõuentu aliquẽ primo loco sedere: cũ tñ nihil habeat p̃cipere illis. Ita Petrũ fatemur principẽ Apl'orũ: primũ ecclesię mẽbrũ: caput collegii Apostolici: & alia q̃ de eo sancti patres dixerunt. Ita uidemus & Ro. Põtifices semp fuisse honoratos ut successores Petri/& primo loco habitos: & in hoc recte & laudabiliter actũ est. Et agit': agendũq3 est sine q̃rela.

Duplex primatus honoris

Deb'õ a gratia Martini.

Martinus cõtra Martinũ.

Interim signa tu. Primo q' ɔtradicis tibi. Qui hic sentis q' doctores qui Petrũ primũ dicũt: nõ intelligũt de Primatu iurisditionis ac potestatis: cuius cõtrariũ te p̃fiteri supiore lib. disputatõe. xvi. adnotauim9. ¶ Secũdo signa: q' talẽ tuũ primatũ nullis scriptur|

nulla rōne probas. Nā neq; illa uerba, Tu es Petrus: neq; illa, Pa/
sce oues meas: pertinēt ad Petrū: sed ad ecclesiā sicut doces: & ali/
ud interim nihil affers. ¶ Tertio signa: ꝙ doctores: ut Chrisost.
exponūt, Pasce oues meas, i. ꝑsis fratribꝰ tuis: & ita unanimit̄ oēs
alii. ¶ Quarto signa: ꝙ caput (quo noīe Petrus uocat̄) Est uox nō
honoris solū: sed etiā potestatis respectu mēbroꝝ: & ita pastor re/
spectu ouiū. ¶ Quinto signa: ꝙ talis honor Petri mō tuo acceptꝰ
fuisset ꝑsonalis: & cū Petri ꝑsona finisset: & tū cōcedis ad successo
rē trāsiuisse. ¶ Sexto signa: ꝙ nō satis fuit tibi q̄si nouo Democri/
to cōstituisse ecclesiā nobis de Athomis: nisi ēt hūc primatū de pa
leis cōstruxisses: ut qd̄ Petra ē in Paleā mutes: sed i hoc te deceptū
experieris: qa portæ īferi in Paleā ꝑualere pñt: in petrā nō pñt. ¶ Se
quunt̄ nōnulla ꝑ laicis tuis q̄ eadē facilitate (sicut licuisset de toto
hoc ope tuo) contēnunt̄ qua ꝓbant̄. Attñ in Apostillis erit rñsio.

Hec oīa ad te ptinēt martine Nota & cōfundere.

¶ Alter autē primatus potestatis: nunq̄ fuit Petro datus:
quia q̄libet apl'oꝝ sine authoritate Petri ꝑdicauit Euāge/
liū: Epos & præsbyteros ordinauit in locis suis: oēs a solo
Christo sunt ęq̄liter missi: & imediate. Hunc primatū isti
honestissimi Canones ambiunt: & uerbis Dei abutunt̄ in
tyrannidē stabiliendā: nolūt enī ullū episcopū ī toto mūdo
fieri: nisi palliū & authoritatē Ro. Pōtificis habeat: & ubi
Petrus sese nō extulit sup Apl'os: ibi unius Apl'i successor
lōge minor suo ꝑdecessore (sicut eps Apostolo) nō cōten/
tus honoris primatu: oīm apl'oꝝ successoribus uult dñari
in potestate & uiolētia. Hāc rationē inuictā oppono omi/
bus: qui Ro. Pōtifici adulātur super totius mundi domi/
nio: & expecto cū fiducia quid nam cōtra possint mouere:
aut gannire. Qua simul fretus tanq̄ certissima: & omibus
notissima ueritate: cū fiducia ꝓclamo: quod decreta quę/
cunq; aliter statuūt: nō modo frigidissima sunt: sed etiam
cōtraria diuinæ scripturæ: Euangelio / & actibus / epistolis
apl'oꝝ: in q̄bus tam crebre / tam aperte / apl'oꝝ ęqualis & in
mūdo diuersa cōmissa ꝓuītia describit̄: ut ego nō possim

Ubi ꝓbas hec.

Modest. mart.

O ꝑclara ṽba.

Quā rōnem: si ulla rō colligit de ṽbis uiceri.

Temerarios adulatores.

satis admirari esse potuisse unq̃ tá temerarios adulatores: q cõtra hęc fulmina scripturę fumũ suũ terrenũ leuare audent. Hoc successori Petri episcopo arrogátes: quod nec Apostolo Petro p̃decessori/unq̃ permissum est. Nec tamé mirarer: si id solũ arrogarét: nec hoc quererer: sed qd' huic arrogantiæ repugnátes scripturas maluerint corrũpere: q̃ repugnátibus temporalé hũc potestatis primatũ cedere.

Vere fumꝰ terrenꝰ te excecat.

Quas scripturas repugnátes.

❡ Sequunť & alia q̃ uehemẽtiore stomacho/& ueneno in Ro. Curiá/falso ꝓculdubio motus iustitia: imo magis inuidia effundis q̃ táq̃ ad mores potiꝰ ptinẽtia: de qbꝰ loq nõ attinet/omitto. Seqr/.

❡ Sequiť. Et Cephas: idest caput/& prícipiũ teneret apostolatus. Vel hic locus ostédit: magis affectu ptátis q̃ ueritatis studio hũc primatũ quęsitũ. Quomõ.n. tot falsis argumẽtis uterẽtur: si semel & solidá haberét causam? multũ auté eget mendaciũ/ut uerũ appareat. Itaq; iam inscius est iste scenicus & Poeticus Anacletus: ut Cephá caput interpretetur cõtra euidentissimũ & apostolicũ testimoniũ Ioannis apostoli: q dicit Ioan. ii. Intuitus eũ Iesus dixit. Tu es Simon filius Ioanna. Tu uocaberis Cephas: quod interp̃tatur Petrus. Pudet me quod sup hoc errore crassiss. tátũ negociũ struitur: in quo simul indiligétes se fuisse euágelii lectores: ideo nõ mirũ/quod & falsos intellectores: ostendunt. Melius Leo supra Petrá soliditaté intelligés/uocabulum Cephę bene nouit. At hic nec Euágeliũ nec Canones recte intelligit. Est auté Cephę teste Hieronymo / Syrum uocabulũ: significás soliditaté: quá Gręcus Petrũ uel Petram id est saxum uel rupem firmá trástulit. At noster hic nugator Cephalen gręce: pro cepha Syriace accœpit: & tñ inter sacros canones uel primus habetur.

Inscius. Scenicus. Poeticus. Anacletus.

Nugator.

❡ Discũt hodie plæriq; scioli uarias linguas: quo abũdius maledicát: nõ quo meliꝰ intelligát: Syrũ inqs uocabulũ cephas est: qd tũ? Petra interp̃tať. Esto. Errauit ergo (inqs) Anacletus: q est in/

terṗtat⁹ caput. O uere leuissimũ caput. Sed audi si potes. Duplex est iterṗtatio: ṗsertim i scriptur[freq̃ns. Alia uocis: alia rei iã notæ p uocẽ. Verbi grã: in ṗposito: Cephas Petrã significat: hæc iterṗtatio uocis: ad quã ueluti notã nõ respexit hic Anacletus. Sed qa hoc ipõ noto facile dubitare aliq̃s posset: q̃d nã iportaret hæc Petra. Et cur isto noĩe Petrus a dño dictus esset. Ad q̃d recte & Euãgelice Anacletus r̃ndens (id q̃d ab ipso mgr̃o accæpit) Cephas. i. caput & principiũ exposuit. Dixerat. n. Magister de se lapide & Petra. Lapidẽ quẽ reprobauerũt ædificãtes hic factus est in caput anguli. Ecce q̄ se lapidẽ caput factũ appellat. Nõ igit̃ Græcæ uocis figura decept⁹ Anaclet⁹: cephas caput dixit: q̃d uel ex eo plus q̃ manifeste apparet q̄ nõ solũ dixit caput: sed etiã principiũ & manifestũ est græcã uocẽ κεφαλὴν nõ principiũ significare: sed tm̃ caput: unde clarius luce cõstat: rẽ ipam poti⁹ exponere uoluisse: q̃ syram uocẽ latinæ uoci reddere. Verũ q̃d si tibi hoc darẽ Martine: q̄ Anaclet⁹ figurã uocis inspiciẽs ad græcã allusisset iterṗtationẽ rei maxime conuenientẽ: cũ Hiero. dicat in lib. de obitu sanctoꝝ. Petr⁹ in chr̃o eccl̃iæ fundamentũ Cephas corp̃is Chr̃i princeps & caput est. Quid si & hoc licitũ uel tua authoritate contenderẽ? An erubesces? An tu potius eris iscius Scenicus poetic⁹ nugator? Nempe in egregiis cõmentariis tuis ad Gal. uerba hæc tua sunt.

Hiero.

Uerba martini

¶ Nõ iiocũdæ sũt eiusmõi allusiões ṗegrinaꝝ linguaꝝ si suo loco ueniãt: ut si de Roma diceres. Vere Roma tu es. Hebraice q̃d est sup̃ba: & excelsa. &c. ¶ Ecce qa Roma: latinã uocẽ a Romulo factã: s̃m Hebreã exponis: nec iniucũdã hãc allusionẽ dicis: & ideo neq̄ scenicã nec poeticã. Credo qa in ore tuo ṗpetuo maledicere nec scenicũ nec poeticũ: sed sanctũ est. Vere aũt & Euãgelice loq̃ etiã martyri gloriosiss. Anacleto: scenicũ / poeticum / nugatoriũ. Parcat tibi Deus. Et tu saltem aliquãdo nosce te. Sequeris.

Hec oĩa ad te ṗtinẽt martine

¶ Sequitur pulchra similitudo.

ET nõ solũ in nouo testaméto est cõstitutũ: sed ẽt in ueteri fuit: sicut scriptũ est. Moses & Aaron in sacerdotibus eius: idest primi inter eos fuerũt. ¶ Quid audio? quã nõ frustra hos canones lego quã egregie disco scripturas itelligere. Primũ / qui unũ solũ summũ sacerdoté in ueteri lege noui: nunc didici duos fuisse primos. Secũdo etiã

Nota grãma-ticã. Vel cogi-tans.

grammaticá nouá uide: in sacerdotibus eius idé est / quod primi inter eos fuerũt: cũ hucusq3 hoc uersu Psalmi intellexerim nihil aliud dici / q̃ Mosen & Aaron sacerdotes: uel de numero sacerdotũ fuisse: sicut Samuel inter inuocantes nomen eius: nihil de primitate uel cogitans.

¶ Primo qs dubitet Mosen & Aaron primos fuisse ac sup oẽs sacerdotes? An nõ Aaron sũmus? An Moses eo minor? Obsecro ẽt hoc in dubiũ pone. Et oẽm scripturá nega. Deĩde qs nõ fateť unũ fuisse in ueteri lege sacerdotẽ primũ? Sed qs etiá neget initio legis fuisse duos: uidelicet Mosen & Aaron? q tñ munia uni9 implebãt in mysterio ac sacramẽto. Ambo unũ p̃figurantes Christũ. ¶ Deniq3 qd mirũ si hũc primatũ ex illo psalmo nõ agnoscis? cũ ita odio sit iá tibi hic primatus ut ad illũ mouere oculos nõ possis. Et poti9 ita frigide exponere illa uerba uelis: ut nihil aliud de sensu tuo accipiamus: q̃ q Moses & Aaron fuerũt de nũero sacerdotũ. O rẽ grandẽ & mirá dixisset nobis ꝑpheta. Quãto efficatius atq3 illustri9. Si ita ex Anacleti sñia ĩtellexeris o hõ q gľiaris in scripturis. Priore uersu: Hortatus est ꝓpheta ad exaltandũ & adorandũ dñm dicẽs. Exaltate dñm deũ nr̃m: & adorate scabellũ pedũ eius (.i. Christi humanitatẽ) quoniá sanctũ est: nũc ad hoc iuuandum subdit. Moses & Aaron in sacerdotib9 eius. Accipe qđ ĩtẽ subdiť. Inuocabant dñm & ipse exaudiebat eos: quasi dicat: hunc dñm & hoc scabellũ. s. Christũ & eius humanitatẽ inuocabãt adorantes: Moses / & Aaron / idq3 ueluti primi ac summi inter sacerdotes: ná sicut ex historia diuina liquet: ad eos talis inuocatio ptinebat qui populũ regebãt: unde bene sequiť q ad eos dominus (quia. s. tales erãt: illi uidelicet populo præfecti) de colũna nubis loquebať. An satis ergo agnoscis q̃ sis parum peritus in scripturis. Confer miser cõfer intellectũ Anacleti cũ tuo / & cõfundere. Sequeris.

Pro itellectu ps.

¶ Tertiũ documentũ / qđ sũmus sacerdos ueteris legis fuerit figura Ro. Põtificis. Apľus enĩ ad Hebreos me mirũ in modũ decepit: cũ uniuersis ecclesię doctorib9 docẽs: nõ Ro. Pont. sed Christũ solũ fuisse per summũ & unũ Pontificẽ significatũ. Vt hoc omittá: q illis oĩa in figura cõtigisse scim9: & in nouo testamẽto figurá ille denuo reuocat:

ut sit filiis figura utriusq; testaméti:nihil iá utrũq; ab utro/q; differés. Vror ego/diuinas lr̃as ab his Porcis tá impudé ter cóculcari:p̃sertim sub noíe Ro. Pótificis & Ro. Ecclẽę Superbia tua te decepit:nõ Paulus. ¶ Primo.n.cur cõfingis Ana cletũ figurá ueteris ac noui testaméti de Mose & Aarõ p̃duxisse diabole calumniator? Dei gratia stant eius uerba. Hæc sunt. ¶ Et nõ solũ hoc in nouo testaméto est cõstitutũ:sed etiá in ueteri fuit. Vnde scriptũ est. Moses & Aaron in sacerdotibus eius. ¶ An de his uerbis aliud extorqre potes: q̃ q; sicut in ueteri testaméto erat sacerdos primus ante oés:ita & in nouo? Quid ergo addis de fi/gura de tuo? nisi ut nunq̃ cesses diabol⁹ eẽ ¶ Secũdo nõ satis fuit fingere: Anacletũ dixisse:q; Petr⁹ fuit figuratus ĩ ueteri testaméto: nisi(qđ ridiculũ est)apposuisses eundẽ figuratũ & ĩ nouo ex Ana cleti sñia. ¶ Tertio. Esto dixerit Anacletus Petrũ figuratũ in uete ri testaméto in Mose & Aaron. Quid hic rides? An ausis tu nega/re q; sancti oẽs scripturarũ fatent̃ interp̃tes? uetus scilicet sacerdo/tium nouũ præfigurasse/& ueterẽ Synagogá nouá ecclesiá? O te miserũ:quomõ gloriaris tantopere in scripturis? Sequeris.

Porcis.

Nota lectori calumniá.

Nota rursus scripturarum inscitiam.

Nota inscitiá scripturarũ.

¶ Quid aũt hoc est? quod duos primos sacerdotes in ue/teri testaméto statuit:magno sui primatus detriméto? imi tare qđ dicis:& si falsum/stet similitudo. Et da etiá nũc du os primos:quõ unũ primũ p̃babis p duos primos? Vides ergo hos hoíes eos fuisse:q simplicitate fidei nostrę abusi: ausi sunt statuere:quicquid uel somniare potuerũt.

Quid hoc est inquis? Ecquid putas? nisi cõsueta scripturarũ impe/ritia tua? Tu rides q; duo sacerdotes unũ Petrũ figurẽt. Ride etiá q; illi iidẽ duo:unũ Christũ figurarũt:de quo nemo dubitat:ĩmo ideo Petrũ:quia Christũ principaliter. Si igit̃ incõgrua figura ta lis est. Quære tu aliũ Christũ æque principalẽ:ut laici tui hoc sibi lucri inter cætera apponãt de remotiore Theologia tua. Quod si alicubi hũc aliũ Christũ nõ ĩueneris. Fac te ipsum:& incipe p̃sua/dere hoc turbis. Sed o q̃ oportune cõtra hác stultitiá tuá seruit no bis Aug. In s̃mone Pẽtecost. de duab⁹ euãgelii nauib⁹ his uerbis. ¶ Duæ naues significabãt unã ecclesiã:sed de duab⁹ plebib⁹ factã coniunctá in Christo:hoc etiá duæ uxores hñtes unũ uirũ Iacob/

Nota rursus scripturarum inscitiam.

Verba Augu.

Lia & Rachel. Has duas significabãt duo cæci sedẽtes iuxta uiã: quos dñs illũinauit. Et si aduertatis multis ĩ locis ĩuenietis ꝑcari duas eccl'ias: q̃ nõ sũt nisi una. Ad hoc. n. ualet lapis angularis: ut ex duab⁹ faciat unã: ad hoc ualet ille pastor: ut de duob⁹ gregib⁹ faciat unũ. ¶ Quid igit̃ miraris Martine q̄ duo sacerdotes unũ figurẽt? Si duæ naues: duæ uxores: duo cæci unã Aug. teste signãt ecclesiã? Ex ignoratiõe admiratio est. Tu. n. Lapidis angularis & pastoris boni ignoras uirtutẽ: q̃ sicut duas plebes: ita & duo cõiũgit sacerdotia: ꝑcata in Mose & Aarõ: legis & grãæ: & unũ ex duobus cõstituit: Atq̄ ideo Aaron poti⁹ auxilio Mosi dat⁹ est: ut leg̃ ĩpletio magis q̃ ablatio: & unũ poti⁹ q̃ diuersum sacerdotiũ intelligerem⁹: ut de mysterio sãcti interp̃tes colligũt. Quos tu ĩ tãta futuri ꝑparatiõe cõcilii legere aut intelligere nõ potuisti. Seq̃ris.

¶ In fine cõcludit: & eadem dexteritate Ro. Ecclesiã cardinem uocat in quo oẽs ecclesię regunt̃ / domino dispõẽte: & tandem sit finis hic. Nam cæteri canones qui eadem spirant: hoꝝ nimirum in fluxu infecti sic spirant.

¶ In fine tua tu sinisteritate nihil ad hæc refers nisi nuda uerba & ut uerba uerbis adderes lacerandũ sumpsisti tibi. c. significasti. de elect. qd' qa a materia hac alienũ ẽ ꝑuo ultĩo libro tractandũ. Vnũ libet addere. Nã ĩn actis corã Reuerẽdissĩo dño legato habit̃ his uerbis. c. trãslato. de cõsti. rep̃hendis. ¶ Primo dicit Decretalis de cõsti. Trãslato sacerdotio necesse ẽ ut trãslatio leg̃ fiat. Hæc ap̃li uerba sũt ad Heb. dicẽtis tp̃ale sacerdotiũ legis finitũ & abrogatum est succedẽte sacerdotio æterno Chr̃i. Hæc est Germana & genuina sñia istoꝝ uerboꝝ. At decretalis huius sentẽtia est hæc. Sacerdotiũ Christi trãslatũ est a Mose in Chr̃m: & a Chr̃o in Petrũ. Sic. n. interpretant̃ Iuristæ: & Papa ꝑmittit seu approbat. Hæc tu Martine. ¶ O q̃ ridiculũ te præbes: o q̃ te nudas usq̄ ad pudẽda. Quæso. n. uerba eius decretalis nõ sunt ꝓrsus oĩa ap̃li: & Augustini ad litterã? Immo hæc specialiter q̃ rep̃hẽdis: nõ sũt Ap̃li? An nõ igit̃ si rep̃hendis uerba / Apostolũ rep̃hendis? Sed inq̃s: sic Iuristæ interp̃tant̃. Esto hoc patẽs mendaciũ. De quo nolo cõtendere. Spectabili⁹. n. est: ut etiã admissis his q̃ cõfingis: nihil tñ cõcludas. Esto igit̃. Sic interp̃tent̃ Iuristæ. An Papa ideo rep̃hẽdend⁹ q̃ nihil ꝓfert nisi qđ ait Ap̃ls? At papa ꝑmittit seu approbat. O Sy-

Verba martini

Nota Iurista qui cupis nosse Martinũ.

cophātā egregiū. Ergo approbat Papa qdqd Iuristæ dicūt: & oēs coꝶ interp̄tatiōes: qa illas pmittit? Quis nō rideat tā stulta? Nā Innocētiꝰ Pōtifex: ut īter decreta sua/ & suas īterp̄tatiōes agnosce remꝰ differētiā: etiā sua cōmētaria neq; approbauit: neq; uoluit: & qđ nō liceret ī sua decreta: licet ī suas interp̄tatiōes: uidelicet ab eis dissētire: qa illas nō sicut Papa/ claue sciētiæ uti uolēs: sed sicut quis doctor/ pura sciētia fabricauit. Hactenꝰ igit̄ circa ea quæ cō/ tra Pōtificū decreta euomuit ueneno plena Martinus.

¶ Nunquid & quando Papa errare potest: & de comparatione Papæ ad Concilium.

NVnc iam: An & qñ Papa possit errare tractādū est. Præter eā supradicta: quātū ex oībꝰ (quæ pcurri) opibus suis col/ legi: q̄ Papa & Cōciliū errare possit/ ꝓ cōstāti habēs Mar/ tinus: his uerbis suggerit ad. M. S. P.

¶ Tā Papa q̄ Cōciliū potest errare: ut habes Panor. Egre gie hęc tractātē li. i. de cōsti. ca. significasti. ¶ Et paulopost ¶ Alioq; si qcqd facit ecclīa uirtualis. i. Papa/ factū ecclīæ dicit̄: Obsecro quāta mōstra ī ecclīa ꝓ benefactis nūerabi/ mus? Nōne Iulii. ii. horrēdas Chr̄iani sāguinis effusiones? Nōne Bonifacii. viii. tyrānides. De quo extat ꝓuerbiū: In/ trauit ut uulpes: regnauit ut Leo: mortuus ē ut canis. ¶ Et ī hoc ipso ope/ qđ supra omisimꝰ/ secūda rōne sic ait. ¶ Se/ cūda Gala. ii. Antiochiæ Petrꝰ a Paulo rep̄hēdebat̄: ī quo patet Ro. Pōtificē subesse cuilibet melius sentiēti: nec ideo uerū esse: aut bonū: qa ipse sic dicit/ aut facit: sed rōnē redde re tenet̄: imo nō sēp pōt reddere: sed cū petro aliqñ errat.

¶ Præludere igit̄ sup his iā optet aliqntisp. ¶ Prio. An obsecro/ Decreuisti tu Martie/ data opa euocare oēs qcūq; unq̄ pessie sen/ serūt de ecclīa? Nū forsā ad sequēdū hūc Panormitanū: Pileꝰ ille te allicit: quē in Cōcilio suo Basiliēsi ꝑpt̄ sermonē schismatis ob/ tinuit? Sed si hoc allicit: saltem illud te retrahat/ q̄ eundē Pileum iniuria acquisitum: iure perdidit. ¶ Secundo: an non inter scola/ sticos/ & illusores est Panor. tuo iudicio? Sed opinor/ ille abs te ex/

Nota oīa hec ad te & inīqtatē tnā ꝑtinēt mar/ tine.

cipit ab illusoriis: q̃ egregie tecũ sẽtiẽs/ hæc tractauit. Bñ habet: iã separare illusorios didicim⁹: uidelʒ Bonauẽt. & Thomã & Alexan. de Halis: ab egregiis/ uidelʒ Iohãne Huss. Panorm̃. & similibus. ¶ Tertio/ nõne int̃ Iuristas/ & Canonistas/ est Panor. quos tu oĩa cũ suis canonib⁹ reiicis / & detestaris q̃si Euãgeliũ ꝑdiderint? Rursus Panor. excipiend⁹ est: hic solus scripturã nõ ignorauit q̃ Greg. Leo Anaclet⁹ & alii pleriq; sãcti Põti. cũ cæteris oĩb⁹ sãctis ꝑdiderũt. ¶ Quarto/ nõne q̃stio hæc ad Theologos ꝑtinet magis/ q̃ ad Canonistas? Sic eñ tu fateris: Sed habeo te. Quicũq; tecũ sẽtiãt: hi cõfestim ĩ magnos Theologos euadũt/ & oĩa fiũt: q̃cũq; oportet esse ad aliq̃d idonee ꝓbãdũ. ¶ Quito/ cũ certũ sit: & tu nõ nescis: Panorm̃. hũc in plærisq; abs te dissẽtire: quõ illũ ꝓ idoneo recipis? Credo cautelã hic tibi sumere a causidicis oporteat: in ꝓpriis eorũ uerbis. Si & inquãtũ Panor. aut quis ali⁹/ siue Glossula male ĩtellecta: siue Tauler⁹: aut q̃cũq; innoĩat⁹/ & secret⁹ author: faueat opinionib⁹ meis: ꝓ parte/ & partib⁹/ ꝓ me faciẽtib⁹: Laudo: recipio: et ꝓ idoneis approbo/ et egregie tractãtib⁹. Pro parte uero/ & ꝑtib⁹: Si & inquãtũ cõtra mea dogmata dixerit: scripserint: cogitauerit: sõniauerit: Reiicio: reprobo: dãno: detestor: Sũt scolastici: illusores: paleæ: adulatores: nugatores: ĩscii: ĩpii: ambitiosi: scœnici: poetici: belluæ: canes: porci. Saluo ĩ hoc mihi iure/ si q horũ põtificũ noĩe cẽseant̃: negãdi eos Põtifices fuisse: & authoritate mea uertere eos ĩ Notarios suos: ne uideat̃ nimis dire blasphemare: Iterũ saluo mihi iure etiã ĩ sãctos Põti. puta ĩ sãctũ Leonẽ: arguẽdi illos: & illũ specialit̃ de ãbitiõe priatus: q̃si leuiculũ sit pctm̃ ãbitio talis: & q̃ in sãctos uiros ꝑfacile cadat. ¶ Sexto/ unũ addã. Nã si uel hoc ĩ loco quẽ tu ꝓfers: pl'a dicat Panor. cõtra te: q̃d hĩ dices? An hĩ etiã scidẽd⁹ ẽ? ut ea d̃mũ tractet egregie? q̃ ꝓ te sint? q̃ uero cõtra: nõ egregie? Age/ donẽt̃ cũcta hæc iniq̃tati tuæ. Et tãdẽ uideam⁹ ubi hæc tractet Panor. Inq̃s/ in tit. de cõsti. ca. significasti. Sʒ sicut tale ca. ĩ eo. tit. ĩuenit̃. Ita egregie ille tractat. At tñ ĩ tãta cura/ ac sollicitudĩe futuri cõcilii/ minĩe mirũ: q ꝓ tit. de electi. citauerĩ. De cõsti. Sʒ iã sup his egregiis Pañ. dictĩ disseram⁹.

¶ Cõfutatio Pluriũ cõclusionũ ex doctria Pañ. collectarũ.

EX ei⁹ uerbis ĩ. vii. not. Plura colligũtur. ¶ Prĩo in his q̃ iuris positiui sũt: Papa est toti⁹ eccl'iæ caput/ & toti⁹ Cõcilii habẽs

potestatem / tollēdi / iterpṫati / limitādi quæuis cōciliorū statuta. Quid tu mō Martie: an egregie tractat hæc Panor: cū tu toto ope tuo nil aliud agas: nisi ꝙ oīno nō pateris Papā toti⁹ caput ecclīæ? Opinor nō egregie adhuc. ¶ Secūdo ait: Papā esse toti⁹ ecclīæ caput (ut dictū est) Probari p bonos tex. in. c. ita dñs. & ca. ī nouo. & aliis quos tu a porcis & ipsis cōditos pclamas. Ergo nihil hacte-nus egregiū attulit hic Panor. ¶ Tertio ait: ī his q̄ ad fidē attinēt: Papā nō esse caput: licet Chrī uicarius sit. Hic icipiet egregie tra-ctare. ¶ Quarto: in his tā Papa / q̄ Cōciliū errare pōt. Et hic egre-gie. ¶ Quinto: in his Cōciliū est supra Papā / hic plus q̄ egregie. ¶ Sexto: si Papa in his meli⁹ Cōcilio sentiat: stādū esset Papæ: im-mo cuicūq; meli⁹ sētienti. Hic aūt magis atq; mag egregie. ¶ At tñ nō sine examīe dimittant. Si possum⁹ ostēdere hæc tam egre-gie tractata nō solū cōtra Euāgelicā pugnare ueritatē: sed etiam se inuicē destruere. ¶ Prio Papa inquit / in his q̄ fidei sūt / nō est ca-put: sed Vicari⁹ Christi. Parcat illi Deus. Si em̄ Christi uicē ac lo-cum in his teneat / nō aliud est negare ipsum esse caput: q̄ negare Christū caput: cuius loco sit: qđ latius patet. ¶ Secūdo / si in his q̄ iuris positiui sūt: est caput uerbo Dei: ut asserit. Quāto magis in his q̄ sunt fidei? nisi forsan dicat / ꝙ domin⁹ IESVS (ſm hominē loquor) tā parū prouidus fuit: ut in his q̄ principaliter uenerit sta-tuere. s. fidem: nullū caput cōstituerit. In his uero quæ potius ue-nerat destruere / p legem charitatis: uidelicet iura positiua: reliquer-rit caput. Per fidē em̄ iustificamur: iustis autem posita lex non est: ut ait Apostolus. ¶ Tertio: si hæc ratio sit / ꝙ Papa in his quæ sunt fidei / nō est caput: quia potest errare: pari modo nec erit in his quæ sunt iuris positiui: cum possit errare / ut nemo negat. ¶ Quarto / nisi Panormitani sententia ualeat super Euangelium / & omnium sanctorum doctrinam: clarum est ꝙ peruerse loquitur: quia Papa potius / & principalius constitutus est caput / in his quæ sunt fidei / q̄ quæ ad ius positiuum pertineant: quoniam cum sit fundamen-tum ecclesiæ: ecclesia non stat neq; uiuit in his quæ de iure positi-uo sunt: sed in his quæ fidei sunt. Vt scriptum est. Iustus ex fide ui-uit. Nec minus absurdum / q̄ ridiculum illa uerba. Pasce oues me-as: ad ius positiuum traducere. ¶ Quinto / illa quæ adducit decre-ta: ut probet in his quæ sunt iuris positiui / proculdubio loquūtur in his q̄ sunt fidei. Leo em̄ beatiss. in d. c. ita dñs. de fidei ueritate:

Panor. cōtra Martinum.

Panor. cōtra Martinum.

Paulus ad Romanos.

Iohel.

& catholica doctrina loquēs. Fūdatā illā prīcipalit in Petro: & ex eo tāq̃ capite diffusā in omnē ecclesiā p̄dicat. Et ita tā egregie tractat hæc Panor. ut q̃ ꝑ se affert: māifeste cōtra illū pugnēt. ¶ Sexto: Errare cōciliū posse ī his q̃ fidei sūt cōcedit: & simul plenitudinē potestatis habere. Hæc opinor īuicē se destruūt. Si eñ plenitudo sit ptātis: qdcūq; circa fidē statueret: seruare teneremur: & ita seruare ea teneremur: tāq̃ ueritatē fidei ī qb⁹ posset esse error: qđ est Blasphemia ītolerabilis. Vnde tāto etiā stulti⁹ loqtur Martin⁹ q uult / Cōciliū posse errare: & tñ articulū fidei statuere. Quid est hoc? an nō est uere fidē uertere ī utrū? ¶ Septīo ait: si Papa melius sētiat / q̃ Cōciliū / stādū est dicto Papæ: & cōtra. Quō ergo cōciliū est supra Papā? imo supra quēlibet? cū dicat etiā: standū esse cuilibet meli⁹ sētienti. ¶ Octauo: Finge Papā argui circa fidē a Cōcilio: & tñ meli⁹ sētire: stādū est ingt Papæ. Sed qs iudicabit? Nō cōciliū: qa errat: nō Papa: qa ī causa ꝓpria null⁹ iudex. Quo igit recurrēdū? Quid expectādū? q̃ diu pēdere litē uolum⁹? Quid agāt Christiani? qs sequātur partes? An nō uidetis / Magistri īsipiētes / quātas turbas: quātā fidei īcertitudinē in religiōe Chrīana: quātas scissuras ītroducitis? ¶ Nono: si Papa ī uestro cōcilio nō est caput: qs igit erit caput? Si ibi Cristū dicatis caput: impiū est asserere posse tale Cōciliū errare: ubi caput sit Chrs. Si negetis ibi caput esse: Anathema sit uestrū istud Cōciliū / sine capite: Nā cui⁹ uirtutis eē mēbra possūt / q̃ caput nō uiuificēt? Nūqd ne iurisdictio / aut influx⁹ a manib⁹ / aut pedib⁹ / aut quouis alio mēbrorꝫ ueniet? ¶ Decimo. Quid aūt si litigēt ista mēbra inter se? qs authoritate cōpescet? qđ eorꝫ præualeat? an ita sūt oīa relinquēda in īcerto: ut lites ꝑpetuo foueant? Hoc nimirꝫ quærūt schismatici / & hæretici. Volui hæc ī Panor. pauca opponere: ut noscat q Iudex & arbitrator æquus esse uelit: ꝙ etiā eruditissimi uiri / cū dimittūt legē matris suæ: necessario in manifestos errores dilabūtur.

Vere Martinus fidē vertit in vtrum.

Quare errauerit Panor. tā enormiter in su prædictis.

¶ Breuis disputatio / ex sententia sanctorū doctorꝫ circa potestatem Papæ & Concilii: & quomodo inuicem comparentur.

Componātur hæc igit iuxta solidā Sāctorꝫ oīm / & benesentientiū doctrinā. Duplex est gen⁹ qstionis in ꝓposito. Primū cū cōtra Papā directe agit. Secūdū / cū quoduis aliud qdcūq; / siniēdū / tractādūq; emergit. ¶ Prim⁹ casus ī tres diuidit. ¶ Primus

Cū Papa est Hereticus.

De potestate pape et Concilij. admirim.

mus:cũ de hæresis crimine agit.Hic.n.nemo dubitat(etiã ipso repugnãte)Conciliũ cõtra illũ cogi posse. Siue quia desiit eẽ Papa: ut plerisq; placet:siue q̃ satis est nõ iam esse fidelẽ. ¶ Secũdus: cũ schismate superueniẽte dubiũ est utrũ sit Papa.Et hic pariter:quia nõ certũ de capite:merito suspendit eius ptãs:& ei⁹ declaratio ad conciliũ pertinet.Cũ uero de quouis alio eius delicto quærit:plurimi Canonistarũ a Theologis/sanctarũq; interp̃tibus scripturarũ dissentiũt.Illi.n.asserũt quotiẽs crimine/aut criminibus manifestis/& scãdolosis ecclesiã conturbaret:pariter ac si hæresis crimine teneret:habere supra se conciliũ:a quo iudicari ac deponi possit. At uero bene ĩstituti theologi/ac diuinis instructi scripturis cõtra sapiũt:nullũq; penitus cõtra Papã crimẽ admittũt: quo subdi debeat cõcilio:aut possit.Enjuero mihi (ut uerũ fatear) dũ in sæculo agerẽ:neq; a sanctis Doct.accepta fundamẽta huius doctrinæ/ac radices attingerẽ:prior opinio æquitatẽ præse ferre uisa est/existimãti rem durã cũ totius reipub.Christianæ scãdalo/ac detrimẽto ferendũ eẽ quẽuis hoĩem.At cũ per Dei gratiã in pfundiore sctõrum oĩum intellectu:diuinæ prouidẽtiæ admirabilẽ ordinẽ/atq; inuiolandũ recognoscerẽ:quod prius æquũ uidebat:iniquũ proculdubio apparuit:imo etiã hæreticũ: q̃q̃ nõ pptera hæreticos illos censeã:qui ita(si mõ nõ cũ pertinatia)sentiũt.De quo alias pprio/ac latiore tractatu/si Deo placeat.Interim cõcludo.Aduersꝰ Papã nulla in terris ptãs:solꝰ Deus sup illũ:qualicũq; p̃ter hæresim:& quãtocũq; crimine/teneat. ¶ Secũdus est casus cũ nõ aduersus Papã sit q̃stio:sed alioquin de Christiano statu agit circa diffinitionẽ eorũ:quæ uel credẽda sint/uel faciẽda Christiano hoĩ Et hic.Aut q̃rimꝰ de sciẽtia ipsa:aut de claue sciẽtiæ.Si de sciẽtia. Nemo tã plane stultus negauerit.Multos & fuisse/& esse posse/supra Papã in oĩ sciẽtiæ genere.Et Papã sæpe/& proculdubio nescire/errare/& decipi.Et ideo ĩualidũ est q̃d adducit a Martino:sicut ab oĩbus hæreticis/& schismaticis/de Petro:quẽ rep̃hendit Paulꝰ Late.n.cõcedo Papã errare posse:etiã quoad fidẽ. Itẽ posse & debere audacter:isto casu p̃sertim:rep̃hendi/atq; ei etiã resisti in faciẽ fraterna tñ monitiõe/& correctiõe:qua oẽs æq̃les sumus:ut Hier. ibi notat.Nõ aũt(sicut Martinus peruerse ait)etiã correctione iurisditionis/& authoritatis. Qui istã(ut supra uidimus) pphanissimã/& falsissimã cõsequentiã/de sua Theologia producit: sentit

Cũ schisma est.

Cum papa est pessimus.

Autoris mutata opinio.

Quõ ꝯcedit papaʒ errare etiã quoad fidẽ.
Quõ possit rep̃hendi seu corrigi.

Correctio duplex.

Nota cõseq̃n-tiam Martini vbi heretici la-buntur.

clavis sci-entie qd.

Quod conciliũ uerũ: q̃d falsum.

Forma cõcilij.

Uerũ conciliũ; vtrum sit supra papam.

aliquis melius Papa: ergo Papa ei subest. Quis nõ rideat: risu tam digna: hic locus: ubi labunt̃ hæretici ac schismatici pueriliter: sciẽtiæ clauẽ cum sciẽtia ipsa cõfundentes. Et ideo si quærat̃ de claue sciẽtiæ: idest authoritate diffiniẽdi: & statuẽdi. Audacter ꝓnũcio Papæ hoc priuilegiũ: & ꝓrogatiuã solius esse. Quod si de cõcilio quærat̃: cũ aliud conciliũ uerũ sit ac legitimũ, aliud falsum/ reprobum/ & diabolicũ: siquis dubitet utrũ hoc tale postremũ uel supra Papã sit uel supra muscã: diabolus est. Hic igit̃ respiciendũ est: ut sciamus nouisse q̃d nam sit tale uerũ. In quo duo sunt obseruãda uidelicet materia/ & forma: quo uerũ conciliũ uelut corpus unum totum representãs ecclesiã perficit. Materia ergo est caput primo: deinde mẽbra. Et ob istã causam. Ego audacter ex oĩum sentẽtia doctorũ pronũcio: conciliũ illud ubi nõ p̃sideat Papa/ esse concilium uanitatis: de quo scriptũ est. Nõ sedi cũ cõcilio uanitatis. Et merito: quia uana mẽbra sunt/ sine capite. Deest materia potior: ex qua conciliũ struit̃. Forma aũt concilii est uirtus Spũs. S. quæ tũc adest/ cũ conciliũ æqua/ & sancta statuere uult: & ueritatẽ quærit: & oportunis mediis q̃rit. Et ideo denuo ꝓnuncio: ꝙ etiã si materia cõcilii nõ desit: q̃a caput & mẽbra simul sũt: si tñ nõ Dei ueritatẽ quærãt/ sed magis iniqua/ & q̃ sua sũt: ad pompã humanã/ & p̃sidentiã conseruandã: q̃a isto casu deest forma. i. Spũs. S. uirtus. Assero periculo meo: nõ eẽ eiusmodi sanctũ/ uerũꝙ conciliũ. Sed illud in quo deest uirtus/ & influxus diuin9. De quo parit̃ ait dñs Deus. Et cũ iniqua gerẽtibus nõ introibo. Ex his ergo facile liq̃t Conciliũ illud uerũ: sanctũꝙ esse: in quo nec materia deficit: q̃ est caput cũ mẽbris. Nec ẽt forma: quæ est Spũs. S. uirtus/ q̃ tũc oĩno adest: cũ finis rei gerẽdæ est ueritas Dei: q̃ quærit̃ mediis oportunis. Vnde si quærat̃ utrũ tale conciliũ sit supra papã. Duplex ħ est inspectio. Prima cũ sumit̃ conciliũ ꝓ ipsis mẽbris: ut contra papã distinguunt̃: & tũc facile rñdetur: ad eũ modo quo si q̃reret̃: utrũ mẽbra sint supra caput: q̃d est ridiculũ. A capite. n. & in capite/ uirtus est: & oĩs iflu xus in mẽbra: & ideo papa est supra totũ reliquũ cõcilii corp9. Si uero cõsideret̃ cõciliũ integrũ: ita ut ip̃m ẽt caput cõprehẽdat. Tũc quærere: an tale cõciliũ sit supra papã: nõ est nisi q̃rere utrũ caput cum mẽbris sit supra seip̃m caput: sine mẽbris. i. absꝙ mẽbroꝝ intellectu: q̃d pari mõ est ridiculũ: eadẽ rõne: q̃a in solo capite est imperiũ nõ in mẽbris: q̃d nõ a mẽbris accipit: sed a

Deo. Recte ergo hic dr. Neq; papã supra tale cõciliũ esse: neq; tale conciliũ supra Papã: ne cogamur dicere papã supra seipm papã eẽ. Hinc duæ emergũt cõclusiões. Prima/in his/in qbus ex priuilegio Dei errare papa nõ põt: & sũt incõmutabilis ueritatis: nulla ẽ authoritas/uel Papæ supra cõciliũ: uel cõcilii supra Papã. Secũda in qbus errare põt: tã Papa q̃ tale conciliũ/& mutationẽ recipiũt/ex tpm uarietate: sua inuicẽ statuta tollere/interptari/ac limitare p arbitrio pñt. Nõ qa Papa sit supra seipm/uel tale conciliũ: sed qa a tali cõcilio: sicut neq; a seipo: ligari non potuit: cũ nemo sibi legẽ dicat/a qua nõ liceat recedere: ut ex naturali rõne/ac iuris Regula notũ est. Hoc ergo supest ut q̃ramus: nũqd sit casus in quo Papa ab infallibili dirigat ueritate. Ad qd̃ in scia sctõꝶ cõfisus: audact rursus pnũcio. Facile Euangeliũ sciẽtibus liq̃re posse. In his q̃ ad fidẽ ptineãt/uitæq; Christianæ directionẽ/& decisionẽ: Papã uti uolentẽ sciẽtiæ claue: & priuilegio sibi dato uerbo Dei: q̃rentẽ uti oportet ueritatẽ quantũ p humanã liceat fragilitatẽ: pculdubio dirigi a Spiritu. S. ita ut in his errare quouis modo non possit.

¶ Ad qd̃ primo ex uerbo Christi moueor. Oraui p te ut nõ deficiat fides tua. q̃ uerba assuetis ĩ scripturis irrefragabilit hoc pbãt.

¶ Secũdo (q nõ min⁹ est) satis absonũ/atq; absurdũ esset/Tẽpore abũdatioris gratiæ in sacerdotio Christi deficere supremũ iudicium infallibile: qd̃ in sacerdotio legis ueteris nõ deficiebat: ut habetur. 17. Deuter. his uerbis. ¶ Si difficile/& ambiguũ apud te iudiciũ esse pspexeris/inter sanguinẽ & sanguinẽ: causam & causã: leprã/& nõ leprã: & iudiciũ ĩtra portas tuas uideris uerba uariari. Surge & ascẽde ad locũ quẽ elegerit dñs Deus tu⁹: ueniesq; ad sacerdotes Leuitici generis: & ad iudicẽ q fuerit illo tpe: queresq; ab eis: qui indicabũt tibi ueritatẽ. Nota ergo uerbũ magnũ. Indicabunt tibi ueritatẽ dicit Dñs. Quis igitur ausit respõdere ad hoc?

¶ Tertio qs nõ uideat q oĩa cõciliorꝶ statuta: oẽs canonicæ scripturæ: oĩa ptinẽtia ad fidei ueritatẽ: oẽs uiuẽdi regulæ ſm Christũ semp ab hoc iudicio supremo Papæ iudicatæ & probatæ sunt. Vt etiã Beatiss. Frãcisci regula sine dubio ex ore Dei ĩspirata/ac mãdata: tñ eiusdẽ authoritati subdita / etiã quantũ ad approbationẽ fuerit: ex ipsius mirabili puidentia Dei: ĩmo & primũ eiusdẽ gloriosissimæ Regulæ mandatũ: est obediẽtia cuiuscũq; summi Pastoris Christi Vicarii & Petri successoris Canonice electi.

Que conciliorꝶ statuta tollere possit papa: que non.

l. nẽo. ff. de le. 3

Quõ dicit papam errare nõ posse.

Regula beati francisci.

¶ Quarto hoc apparet liquidissio noletibus oculos claudere: q nunq ab ecclia inuetus hacten9 in eiusmodi aliquis error: sicut & Martinus ipse fatet: cu ide tot emanauerint decreta: tot emerserit qstiones: & nihilominus tot mali atq pessimi pfuerint Pastores. Q d q putet sine Dei spu successisse: ia ipse no solu sine spu: ueru et sine mete merito est cesendus. ¶ Quinto, quis copos metis no ualde iperfectu in ecclia ceseat? si tot cotinue emergetibus de fide cotrouersiis: tot hæreticis assidue pullulatibus: no dicamus de certo & ifallibili iudicio a dno puisum: cui inniti oporteat taq certissimæ ueritati? Alioqui si cu errore ee possit: an no fide in incertu: imo in ludibriu uerterem9? Quis hoc no itelligat? ¶ Sexto qd rogo aliud clamat scto oim apertæ pspicuæq sniæ? quas profiteor si diligeter obseruare/& producere uoluissem: iustu pculdubio ex eis uolume coplicassem. ¶ Ex pdictis satis patere potest: q sit stultu asserere: q a Papa appellari ad conciliu possit quouis casu: cu appellatio requirat maius tribunal. Per modu tn querelæ: sicut (quod ex humanis costat legibus) ab imperatore ad ipsum met: ita ab ipso Papa ad ipsum met supplicari pot: siue extra conciliu siue in cocilio. Qui uero alia hoc uia tetare psumpserit: illu & ordinationi Dei resistere: & schisma qrere: clara & cofidenti uoce pronuncio: redditurus ronem artissimam intolerabilis temeritatis suæ. Hactenus igit satis esse uolo quoad hoc pertinet qstionis. Nuc de Papæ progatiua circa indulgetias disputandu est.

Cosidera hoc & agnosce spiritu Dei.

¶ De papæ ptate ex snia scto: & toti9 ecclæ circa indulgetias.

CVm certo scia nonullos ideo de papæ circa idulgetias ptate uel dubitare uel male sentire: qa fundameta ea ueritatis ignorat: quib9 itellectis pculdubio nisi pteruire uelint: agnoscerent admirabile in his erga nos bonitate & sapientia Dei: & amplius: q oia q prudetes hui9 sæculi in eas argumentant no solu a uiris sctis sunt ispecta: ueru etia facile dissoluta ut indigna merito ia ceseri debeat: ut ulterius faciat qstione: ideo positioes Doct. ad claru intellectu haru indulgentia afferam: earuq iuxta probationem: eoruq resolutione: quæ ab aduersario producitur.

De ptate pape & ecclie circa indulgencias

¶ Peccator mortaliter peccans duo agit. Primu/ a summo bono & æterno se auertit. Secundum/ conuertit se ad infimum & corruptibile.

Prima ppo. *fundamentalis de indulgenciis*

¶ Deus digne respicit hęc. Pro eo.n.ꝙ peccator se auertit ab illo. Ipse quoqꝫ se a peccatore auertit/gratiã suã auferẽs & cõsequenter gloriã in uisione uultus sui. Pro eo uero ꝙ peccator ad bonũ se creatũ conuertit spreto illo æterno cũ eius iniuria & peruersiõe ordinis ab eo positi: Deus iustus certa iustitię suæ regula ꝓ modo & grauitate criminis sta/tuens uindictã pœnas talis cõtumeliæ ab eo exigit.

Secunda.

Cũ hæ duæ positiões satis p se pateãt: neqꝫ ullꝰ (ꝙ aĩaduerterim) unq̃ cõtradixerit: qm̃ primã ipsa experientia ꝓbat. Secundã Dei iustitia cõmendat: alioqn & purgatorii & ĩferni pœnæ tollerent: ideo solo hoc ꝓphetæ testimonio quiescã: qui utrũqꝫ malũ in his uerbis a se depcabat. Ne auertas faciẽ tuã a me. Ecce primũ: amissio gr̃æ & amicitiæ Dei. Et ne declines in ira a seruo tuo. Ecce se/cundũ. Vindicta & pœna pro delicto: atqꝫ iniuria in Deum.

¶ Deus in hoc tm̃ tpe q̃d habemꝰ/de ꝓpria misericordia/ si pctõr se a pctõ auertat & ad ipm deũ cõuertat. Statuit ei gr̃am restituere q̃d media fit cõtritiõe ac pñia. Hęc clara ẽ.

Tertia.

¶ Etiã gr̃a per contritioné recuperata/diuina iustitia pœ/nam ꝓpterea nõ remittit: quousqꝫ satisfactũ fuerit uel in uita ul' post mortẽ: iuxta modũ delicti ĩ Dei notitia p̃finiti.

Quarta.

Hãc positionẽ ab uniuersa ecclesia semp probatã: ex oĩm sentẽtia Doct. unus nup Martinus audet cõturbare. Et prĩo ponit: ꝙ Deꝰ oẽm pœnã dimittit simul cũ charitatẽ ac gratiã restituit. Deinde purgatoriũ post mortẽ nõ tã ad puniendũ q̃ ad charitatẽ pficiendam ponit. Verũ qa hæc maxĩe ad librũ attinẽt sequentẽ: ideo sic agã ut ibi ĩprobẽ q̃ cõtra affert. Hic breuiter scripturis rõnibus & authoritate oĩm sctõꝝ patrũ id confirmẽ: q̃d positũ est. Prĩo igit̃ illas ipsas scripturas affero q̃s ille cõtra statuit. Sic.n. in ope ad Leonẽ ipse loqt̃. ¶ Ezechielis. 18. Si cõuersus fuerit ĩpius ab ĩpietate sua & fecerit iudiciũ & iustitiã uita uiuet & ñ morieť. Ecce nil nisi iudiciũ & iustitiã ĩponit: q̃ tota uita faciẽda sunt: iuxta illud. Bti q faciũt iudiciũ & iustitiã in oĩ tpe. Itẽ Mich. vi. Indicabo tibi o hõ q̃d sit bonũ. Vtiqꝫ facere iudiciũ: & diligere misericordiã: & am/bulare sollicitũ cũ Deo tuo. ¶ Sed audi o hõ q uere nescis q̃d sit facere iudiciũ/& iustitiã: neqꝫ te Paulus docuit: ꝙ iudiciũ cuiusqꝫ:

Positiones iniuste Martini.

Verba Mar.

Iudicare et facere iudiciũ.

nō solū est erga alios faciendū: uerū ēt contra seipm: cū ille dicat. Si nos ipsos diiudicarem⁹/nō utiq; iudicaremur. Quid est igit̃ seipm iudicare: nisi se arbitrari plag/ac pœna dignū ppt pctm: qd est facere iudiciū: nisi istud exequi qđ iudicauit: & sibi pœnā statuere/ut isto iuditio/& eius executione: dñi effugiat iudiciū: ob hoc Ezech. nō satis hñs ab ipio q; se cōuertat ab inigtate ad Deū: hoc ampli⁹ exigit: ut iudiciū faciat ac iustitiā: qđ nō solū i alios: iuxta Pauli sñiam ē accipiēdū: ue℞ ēt in primis cōtra seipm. Vide ergo q̄ egregi⁹ sis disputator: & q̄ elegās scriptura℞ ispector: ut freqntius illas afferas: q̄ tuas cōfundūt hæreses/& blasphemias. ℂ Scđo ad qd q̄so pœna manet Dauid regē: ēt post ualidissimā cordis cōtritionē: & i filio punit̃: nisi (ut oēs Doct. & noiatim Greg. asserit) qa satisfacere oportuit pctō ultra ɔtritionē/& charitatē iā adeptā. ℂ Tertio ad qd scriptū est. Redime eelemosynis pctā tua: si cōtritio etiā pœnā sufferret: & cōseqnter oīa redēpta essent in ea/ pctā: ℂ Quarto an nō Dei iustitia/istā inigtatē cōfundit: Si. n. sola cōtritio/& charitas oēm pœnā auferret: seqret̃ q; pari cōtritiōe plus cōsequerent̃/q multo magis peccauerūt: q̄ qui multo min⁹: qđ est solū in noua tua recipiendū theologia Lutherina: ut nihil ampli⁹ a magno pctōre exigat Deus/q̄ a paruo. ℂ Quinto hæc est sñia oium tam antiquo℞/q̄ nouo℞/Sctō℞ Patrū: & totius ecclesiæ: cōtra quā si unus ualeat Martinus: p̄sertim scripturas proferēs cōtra se. Ego fateor nihil causæ est: cur nō uniuersam Bibliā comburamus: & Sancto℞ iuxta positas interpretationes.

ℂ Ecclia pœnas istas atq; satisfactiōes: cū sit loco dei i terris: quasi cōponēs cū delinquēte: suo iponit arbitrio: uel in orone/uel ieiunio/uel eelemosyna. Hęc pbat̃ ipso facto.

ℂ Quatenus satisfactio talis uel a sacerdote iposita/uel spōte suscepta: cū pœna cōcurrit/quā diuina exigit iustitia: eatenus illā tollit uel minuit. Quatenus uero ab ea excedit: eatenus remanet satisfaciendū. Quatenus uero excedit: eatenus reponit̃ in thesauro cōi: de quo mox dicemus.

Hæc positio sua euidēti eqtate seipam pbat. Tñ ex supuacuo pria ei⁹ ps pbat̃: dr̃ Naū. 1. nō iudicabit de⁹ bis i idipm. Scđa ps & ttia pbat̃. Scriptū ē de quouis minio ul' uerbo ocioso rōnē reddēdā: & ita parit̃. Nullū bonū inremuneratū. De qrta mox tractabit̃.

Paulus. 1. ad Cor. 11.

4. Danielis.

Quinta.

Sexta.

¶ Et si gratiā iustificantē uel solutionē a culpa/nemo alteri possit ꝑmereri/quoniā ꝓpriā cuiusq; delinquētis cōtritionem exigit. Tamē nullus negat alterū ꝓ altero siue uiuo siue mortuo pœnas dare/& satisfacere posse.

Septima

Hæc indubitata est ueritas. Alioquin oīa tolleremus suffragia/quæ & pro defunctis fiunt/& pro uiuis:& negaremus Christi unū corpus:& plura mēbra inuicem se iuuantia.

¶ Opera eiusmodi satisfactoria:q̄ in primis/& longe super oēs/Dn̄s noster IESVS CHRISTVS impēdit. Et post eū gl'iosissima Regina n̄ra MARIA. Deinde q̄ assidue ab eccl'ia fiūt:aut singulariter a quouis exsoluunt' / uel nō pro se/aut ꝓ certis/uel supra mensurā debiti:ut fecerūt sancti Dei:Reponunt' tanq̄ in cōmuni mēsa/ ac thesauro ī Dei notitia:ut de eo satisfiat atq; exsoluat' pro aliis.

Octaua.

Ista positio:postposita multoꝝ authoritate doct. uidel; diui Thomæ/Bonauēturæ/Alberti/Antonii archiepī/Petri de Palu. Durādi/Fran. de Mayronis cū aliis quos iste Scolasticos appellat:ꝓbat euidētissime p decretalē Clemētis extrauag. unigenit9:cū filibus alioꝝ Pontificū. Ad hāc aūt Martin9 in actis corā legato habitis Primū ita eludēs atq; ridēs. R̄ndet. ¶ Occurrebat. n. & mouebat prio/ꝙ nuda essēt uerba Pōt. Et aduersus cōtentiosum/uel hæreticum inualidū p̄sidiū. ¶ Quid rogo aliud q̄rimus testimoniū/ꝙ Martin9 hæreticus est/& cōtentiosus:cū ipse manifeste his uerbis cōfiteat'? Fatemur. n. Martine:fatemur iualidū p̄sidiū esse authoritatē:uel eccl'iæ/uel scripturæ:& ipius Christi:cōtra hæreticū/& cōtētiosum:cōtra quē agi debeat igni poti9. An nō igit' oēs frustra laboram9:q putam9 moueri hoiem scripturis? aut ullis eccl'iæ authoritatib9? q sumat sibi hæretici partes & cōtentiosi? & fateri hoc tātis uerbis tā manifestis nō pudeat? Addit. ¶ Deinde siqs diceret. turpe esse principē sine lege loq. Et iuxta Zach. Nō uerba hoīs sed legē Dei reqrendā ex ore sacerdotis. ¶ At siqs tibi diceret Martīe: ꝙ tu primū ac maxīe hui9 reus es uitii:uel in hoc ipso qd' ais : turpe esse principē sine lege loq. Quid tu q̄so referres? Scio rideres ac risu solueres argumentū:nā ubi reperisti. Turpe esse Principē loq sine lege? cum maxime talis de quo loquimur Princeps:ipsa sit

Verba Mar.

Martin9 se hereticū & cōtentiosum ꝓfitetur.

Nota hec ad te ꝑtinēt Mar.

lex uiua in terris:ut uel pueri sciũt. Itẽ siqs diceret: ꝙ instar sacrilegii est disputare de lege & facto pricipis. Tu sup principes oẽs: & sup oẽm legẽ/rideres. Itẽ siqs diceret lõge turpius esse ꝑpetuo loq cõtra legẽ: Dico ɔtra legẽ Christi: sicut tu assidue facis: & nos late ꝓbauimus: adhuc rideres & illuderes. Itẽ siqs diceret ꝙ illa decretalis (ut patet) ita plena est diuinæ scripturæ uerbis: qbus seipsam statuit/atq cõmendat. Credo & tũc rideres. Itẽ siqs diceret: ꝙ tu ipse hoc fateris seqntibus uerbis (cũ dicas ꝙ uerba scripturæ torquet: ex quo arbitror ꝓsupponi sine scriptura nõ eẽ locutã: etsi illã torqret) etiã tũc rideres. At memineris scriptũ. Væ uobis q ridet[is] qm̃ flebitis. Sequẽtia aũt tua uerba hæc sunt: ubi oĩs disputatiõis neruus cõsistit. ¶ Itẽ ꝙ uerba scripturæ torqt: & in alienũ sensum abutit̃. Nam q̃ de gr̃a iustificãte dicta sunt ad indulgẽtias trahit.

Martinus cõtra Martinũ.

Verba Mar.

¶ Ex his uerbis manifeste colligit̃ ꝙ dñs noster IESVS CHRISTVS sua passiõe ac meritis nõ aliud nobis q̃ iustificantẽ gratiã q̃siuit: ita ut si pœna exsoluẽda sit ꝓ pctõ: etiã iustificãte gr̃a reddita: qm̃ ut supra ꝓbauimus pœna nihilomin⁹ manet: nulli unq̃ ꝓfuerit sanguis ille Christi & passio illa in cõspectu dei sine pretio ꝓtiosa: & cũ qdlibet membrũ alteri mẽbro isto mõ ꝓsit & ꝓfuerit solus Christus: nulli ꝓfuit nisi qa iustificauit p gr̃am, at ꝓ pœna nihil soluit. Sed qd de gl'iosissima ei⁹ matre blasphemabis p quã gr̃a nõ est: sed solũ p IESVM CHRISTVM: Nihil ergo illa suis sctis suæ passiõis meritis: & innũeris pene satisfactoriis opibus ecclĩæ ꝓfuit: q̃ nunq̃ ullo mõ peccauit. O hoĩem plenũ blasphemiis ad sũmã. Itẽ sanguis Io. bap. & Aploꝝ/ac oĩm martyꝝ & ꝓphetarũ iuges atq assidui cõfessoꝝ labores/ieiunia/oratiões/inediæ/sitis/fames/gelu/estus/ꝑicula/dolores/disciplinæ/flagella/plãctus lachrymæ/suspiria/chorus/ꝓdicatio: & alia id genus nihil cõtulerunt ecclĩæ: nihil q̃siuerũt: supra gratiã iã q̃sitã. Vt qd ergo tãtoꝑe laborarũt frustra? Forsan ꝓ augumẽto gr̃æ suæ inges. At nõ ita ꝓfitet̃ Paul⁹ dicẽs. At nũc gaudeo in passiõibus pro uobis: & adipleo ea q̃ desunt passionũ Christi in carne mea/pro corpe ei⁹: qd est ecclĩa. Ecce ꝙ illas passiões pro aliis inqt se ꝓstare: imo pro Chri corpe qd est ecclĩa: & ita dr̃. Adiplere ea q̃ desũt passiõi chri nõ ita quidẽ ꝙ passio sola Christi nõ sufficiat ad oĩm redẽptionẽ etiã pœnaꝝ: sed qa acceptauit Deus in toto corpe christi mistico pati Christũ in mẽbris suis: ideo ad hũc intellectũ dr̃ Chri passio

Io. 1.

Pau. ad col. 1.

Adimpleo ea que desunt passioni Chri

cōtinue īpleri:& ut ibi inqt Glos. usq̄ ad cōsummationē nōdum erit īpleta. Est & Iob irrefragabilis sñia ꝓ hoc:nisi eā qs uelit manifeste ꝑuertere prauo sensu. Vtinā inqt pc̄tā mea appēderent̄ q̄bus irā merui:& calamitas quā patior in statera : q̄si arena maris hæc grauior apperet. Producit ēt Albertus sup.xvi.Matth.Esaiæ uerba.xxii. ℂ Et suspendā sup eū oēm gloriā domus pr̄is sui:uasorum diuersa gn̄a:oē uas paruulū:a uasis craterarꝫ usq̄ ad uas musicorꝫ. ℂ In q̄bus uerbis ītelligit Albert⁹ merita sc̄torꝫ/& in primis Christi suspensa,interim:donec ex eis ꝓ quolibet indigēte solutū fuerit. Sed qd̄ cōparatiōe Martini ualeat. Albert⁹ cū Esaia:& tota Eccl̄ia! Nā uideam⁹ qūo cōtra hūc thesaurū/& q̄ argute moueat̄

Job.6.

Albertus. Esa.

ℂ Primo nulla sūt opa sc̄tōꝝ inremūerata : q̄a Deus p̄miat ultra cōdignū:cū dicat Paul. Nō sūt ↄdignæ passiōes.&c. ℂ Istud arg. nihil ꝓbat q̄ talia opa sint inremūerata. Imō cōtra/potius ꝓbat q̄ sunt remūerata:ex q̄bus thesaurus est licet adhuc nō impēsus ꝓ aliis. Quis.n.tā stult⁹ dixerit:nisi Martino similis:q̄ si ego solui alicui pro labore scripturæ.x.aureos:q̄a ille interim reponat:neq̄ uel pro se ul' pro aliis adhuc expēdat: ꝓpterea nō eē remuneratū? Ridicula hæc sunt. ℂ Sc̄do ait. Nullus sc̄tōꝝ sufficiēter īpleuit mādata Dei (nā aliud asserere inqt est hæreticū). Ergo nihil supabūdans fecerūt:qd̄ ad hūc thesaurꝝ p indulgētias distribuendū ptineat. ℂ Credo aūt de nūero sc̄tōꝝ:nolle illū excludere beatā Virginē. Nā cōtra illā ēt cōcludere oportet:ut oī ex pte cōcludat arg. Et ita pria hæc hæreticissima cōclusio:horrēdissima/& ꝓphanissima ex ore illo pleno blasphemiarꝫ sequit̄. Btā uirgo Maria Dei mater nō sufficiēter īpleuit mādata Dei. Sed age de aliis sc̄tis cōsideremus qūo hæc ꝓbet:nā de btā uirgīe/& gl̄iosa utar Aug. uerbis. Cū de pc̄tō agit̄ nolo ullā de ea hr̄e mentionē. Probat igit̄ q̄ nullus sc̄tōꝝ īpleuerit mādata Dei. Prīo ꝓ more suo uerbis Christi q̄ cōtra se faciūt. Sic.n.ipse suis uerbis ꝓducit. ℂ Primo p illd̄ Christi. Cū fæceritis oīa dicite ſuui inutiles sum⁹. Sed ſuus īutilis citra:nō ultra fecisse intelligit̄:nisi forte quorundā insulsissimorꝫ hoīm sōnia seq̄mur:q̄ hūilitatis nō ueritatis hæc dici a suis:Christum uoluisse/garriūt.&c. ℂ Sed si tu ultra legisses uerbū Christi Martine:ītellexisses q̄ ſuus īutilis in uerbo Chr̄i est ille q̄ nō citra facit:sed qd̄ debet facit. Doce igit̄ poti⁹ nos tu Christe optime magister:tu inq̄ poti⁹ q̄ Martin⁹:quia Martin⁹ cōtra te/& uerba tua

Arg. Martini cōtra martinū.

Conclusio q̄ ex dictis Martini sequitur.

Verba Mar.

Martinus adducit contra se scripturas.

exponit tuã sñiam. Quare uis illos suos se iutiles dicere: qa .s. citra
fecerũt: & mãdata nõ ipleuert: & sic nõ fecerũt qđ debuert? An po
ti⁹ qa fecerũt qđ debuerũt? Solue tu inq̃ dñe & Magr̃. Ecce qa sol
uit. Ecce quia addit declarãs cur sui iutiles se eẽ dicere debeãt: qđ
debuim⁹ .n. facere fecim⁹. An igit q facit qđ debet: nõ iplet mãda
ta? imo iplet: sed nõ pl⁹ facit: & iõ suus dr̃ iutilis qa q facit qđ de
bet utilitatẽ ñ affert: sed debitũ soluit. O igit circũspectũ Martinũ
i scripturis. Assere nũc hæreticũ/ q dicat sctõs fecisse qđ debuerũt
& cõseqnter explesse dei mãdata. Fac nobis ẽt Christũ hæreticũ:
postq̃ ita me cogis dicere pfidissie Antichriste. ¶ Scdo adducis φ
sapiẽtes Virgies noluerũt cõicare de oleo suo: ne forte eis ñ suffi
ceret. ¶ Et nõ itelligis miser (ut oẽs exponũt) loq ibi Euãgeliũ de
oleo incõicabilis charitatis. ¶ Tertio & q̃rto (q̃si sol⁹ de quo falso
gl̃iaris ista reperis.) Producis Pau. 1. ad cor. 3. & .6. ad Gal. dicẽtẽ
unusq̃sq; mercedẽ accipiet sm laborẽ suũ & unusq̃sq; p se reddet
rõnem p ut gessit in corpe. ¶ Sed neq; hic miser agnoscis: φ nẽo
dicit queq̃/ uel acqrere/ ul augere alteri mercedẽ: q̃ tñ ppriis me
ritis debet. Sed hoc tñ: φ alt pœnas p altero soluit. ¶ Quito hãc
blasphẽiã his uerbis addis/ Oĩs sctũs debitor ẽ dei diligẽdi/ q̃tũ põt/
imo ultra q̃ põt: sed nullus id fecit nec potuit. ¶ Maledicta sit hæc
blasphẽia tua φ De⁹ ad iposibile obligauerit sctõs suos. ¶ Sexto
addis scti p eorum op⁹ pfectissimũ/ mortẽ/ martyriũ/ passionẽ ñ faci
unt ultra q̃ debẽt: imo faciũt qđ dñt: ẽt uix faciũt. Ergo mlto mi⁹
i aliis opib⁹ pl⁹ fecerũt q̃ debuert. ¶ Ex his uerbis prio colligo:
φ martyriũ ẽ i pcepto idistincte (tu .n. nihil distinguis) & nõ ẽ op⁹
sup erogatiõis ac pfectiõis. ¶ Scdo colligo φ moriẽdo fecerũt qđ
debuerũt: & tñ peccauerũt sm te qa nulla opa tã bona sũt qn pctã
sint dãnabilia. ¶ Tertio uere fateor φ quilibet parat⁹ debet eẽ ad
mortẽ ppt chrm̃ & aĩam suã dare p illo: sed mĩme seqr̃: φ illos la
bores & passões nõ remũeret de⁹/ acceptãdo ad pœnar satisfacti
onẽ/ & p illis & p aliis. ¶ Quarto ex his oĩbus tollit oẽ suffragiũ:
scindit corpis chr̃i unio: & deniq; pbat φ un⁹ alteri suffragari nõ
põt: aut .n. hoc pbãt: aut nihil cõtra ppositũ pbãt: ut patet euidẽt:
& iõ septimũ arg. & ultimũ/ qđ pducis cõtinet tm̃ uerba p laicis
tuis & mẽdacia. Tale .n. ẽ. ¶ Septio/ φ cũ tot ego argumẽta pro
ducã (supple q̃ faciũt cõtra me euidẽtissie) illi uero p sua parte nec
unũ: sed simplicẽ narrationẽ sine scripturis/ doctorib⁹/ rõnib⁹ lo

Si vera locut⁹ est Martinus: Christus hereticus est.

Verba martini

quētes(ſupple tu:ut cōſueuit facere Thomas/q̄ uere nūq̄ ſine ſcri/pturis aut p̄rib⁹ aut ualidiſsīs rōnib⁹ loqͤ̄)poſſum⁹:imo debem⁹ ab eoꝝ ſnīa oīno recedere.(Recedam⁹ igiẗ a tota eccl'ia & ſeq̄mur Martinū)Et ſubdis.Sed hæc ſint mea.❡ Parco tibi ꝓpt̄ hoc uerbū ꝓ multis q̄ male locut⁹ es.Hæc(īquit)ſint mea.Nūq̄ nobis meli⁹ cōſuluit/q̄ ſic admonēdo:ꝙ hæc ſua ſūt.Sinam⁹ ergo ſua hæc eē: q̄ uere ſua ſūt:& ip̄e uult eē ſua.Nemo ꝑticipare uelit de his ſuis: uidelicet tot cōfictis mēdaciis:q̄ ſua ſūt:nō Dei:nō ſctōꝝ Patrū: ſed ſua:uere ſua:habeat ergo ſibi/& pereat cū illis:ut merit⁹.Nā in hūilitate & modeſtia cōſueta:in tumore tātæ doctrinæ/cōtra uni/uerſam eccl'iā inſuꝑ hæc audet ꝓ ſupradictis ꝓferre.❡ Et ut aliqñ audax ſim/ea q̄ iā dixi ꝓteſtor me nō dubitare:ſed parat⁹ ſū ignē/ & mortē ſuſcipere ꝓ illis:& hæreticū afferā oēm quicūq̄ cōtra ſa/puerit.❡ At ego audacter dico.Hæc ſola uerba clarū ſpeculū ſup/biæ ſuæ apud oēs bñ cōpoſitas mētes:ſatis eē deberēt ꝓ idoneo teſtimonio:inſolētiſsīe temeritat[ſuæ/& aī protuiſsimi. Et ſi alid' non legereẗ de blaſphemiis ſuis horrēdiſsimis:hoc ſolū & ignē & mortē ei potuit ꝓmereri.Quo mag[eos miror:q̄ hoīem tā peſtife/rū/atq̄ tā īſigniter arrogātē pati poſsint. Quos ruſus moneo & obteſtor ꝑ fidē Ieſu Chriſti:& per ſalutē ſuā/ut tandē/& agnoſcāt & auferāt malū de regno ſuo:Reddituri alioqui uel mihi hoīum minimo rōnem:cur noluerūt audire/& obſequi ueritati.Sint ſane magni quantū uelint.Deus ſolus eſt magn⁹:& corā illo parui eri/mus oēs.Hacten⁹ fateor potuerūt errore ducti & maloꝝ ſugge/ſtione nō aīaduertere ueritatē.Sed nūc iā cū tam patēs facta ſit uniuerſo orbi:qua poterūt excuſatiōe ignorationē ꝓ̄tendere?Qui habet aures audiēdi audiat:nō me:qui nihil ſum:& uiliſsim⁹ ho/minū:nō me inq̄:ſed ueritatē Dei undecūq̄ ueniat:ueritatē dico: quā deſtruere uolūt ꝑfidi:iniqui hoīes:diabolicæ portæ īferi.Sed in uerbo Dei ꝓteſtor:ꝙ male & cito peribūt oēs cū deſideriis ſuis: & eoꝝ gloria in puluerē deduceẗ. Sed redeo unde digreſſus ſum.

Verba martini

Qui habet au/res audiēdi au/diat.

❡ Hic Theſaurus eſt in manu Papæ de quo per indulgē/tias diſpēſando ſatiſfacere poteſt/tā pro uiuis/q̄ ꝓ defun/ctis/& auferre ab eis hoc pacto pœnas/quas uel paterētur ſeu pati deberēt/uel etiā nūc patiunẗ in Purgatorio/& exi/ſtimo eas ualere tantū/quantū pronunciatur.

Nota.

Decima.

¶ Ad hoc tñ ut indulgētiæ tales ualeāt. Requirit̃ ex parte accipientis charitas. Ex parte causæ. Pietas q̄ est cōe bonū ecclesiæ: unde & honor Dei/ & ꝓximi utilitas emergit.

Nota Martie

Per has igit̃ positiōes. Primo credo ab oī adulatiōis suspitiōe me liberatū: cū neq̧ defendā neq̧ approbē illas īdulgētias: q̄ uel leuē uel nullā: uel falsam habeāt cām. ¶ Secūdo ut oñdam me etiā saltē in cōspectu Dei: ꝙ nolo eē de mūdi sapiētibus q recte statuta per ecclesiā/ & p sctōs Pont. perq̧ Doctores doctissios cōprobata: temere & leuiter audent īpugnare: hanc ueritatē potius, ab eiusmodi puersis, tutari conabor. ¶ Primo. n. arguūt: qa Ecclesia seu Papa ñ pōt tollere diuinā iustitiā qđ faceret auferēdo pœnas ꝓ pctō debitas corā Deo. Rñdet̃ ꝙ diuinæ iustitiæ satisfit neq̧ pœnæ debitæ corā deo auferunt̃: sed tm̄ mutant̃/ qa alius ex charitate sua ꝓ alio suis pœnis satisfacit: & deus acceptat ꝓpter unionē corpis: ut unū mēbrū ꝓ alio patiat̃: sicut siqs ꝓ alio soluerit iā nō hoc agit/ ut ei sit remissū debitū/ & auferat̃ ius suū creditori: nō ergo tollit̃ satisfactio p indulgētias: imo facultas potius satisfaciēdi tribuit̃. ¶ Secūdo arguūt: qa ex hoc sequit̃ ꝙ capiētes indulgētias fiūt secordes ad bona opa indulgētiis cōfidentes. Rñdet̃ hoc eē ex eorꝫ malitia q liberalitate & bonitate Dei abutunt̃: & ideo btūs Tho. speāliter admonet: ꝙ sūt admonēdi oēs q indulgētias sumūt: ne ꝓpterea secordes fiāt & retrahant̃ a bonis opib⁹ ac satisfactoriis. ¶ Tertio arguūt: ꝙ papa nō habet ptātem circa defunctos qa sūt soluti ab ei⁹ foro. Rñdet̃ ꝙ uerꝫ est/ neq̧ p īdulgētias utit̃ ulla ptāte in illos/ neq̧ ligādo neq̧ soluēdo: sed tñ de alienis laboribus: & pœnis pōt eis attribuere ita ut soluant̃. ¶ Quarto arguūt: ꝙ uidet̃ absurdū ꝙ in ptāte Papæ sit posse totū purgatoriū euacuare: & ita oīs diuīa euacueret̃ iustitia. Rñdet̃ ꝙ papa nō pōt hoc/ qa ut dixim⁹ iusta cā reqrit̃ ad indulgētias cōcedendas/ & ꝓ mō/ & q̄litate causæ deberēt cōcedi: alioqn ut dixim⁹ nō ualerēt. ¶ Quīto arguūt: ꝙ satis iusta cā est charitas Papæ: imo nulla magis iusta: ex quo seq̄ret̃ ꝙ deberet Papa ex charitate oēs aīas liberare cum posset, alioq esset crudelis. Rñdet̃ hoc arg. Hostiēsis: fuisse a scribētibus: & ꝓuisum/ & solutū/ & falsum oīno eē charitatē cām idoneā qa ille thesaur⁹ debet aliqd nouū ad honorē dei & eccl'iæ utilitatē cōstituere qđ sola charitate nō fit: q̄ suū ēt hēbit meritū. Et p hæc apparet ꝙ friuola oīa sunt q̄ obiciūtur: & ꝙ īpia est ēt illa opinio

q̄ dicit. Papā nō remittere per indulgētias nisi pœnas canonicas, cū, hoc ipso, remitteret ad grauiores/ qđ iste īperitissimus uir ausus est irridere/ nō intelligēs fundamēta doctrinæ: cōtumeliosis/ & nephādis in sanctū Doctorē uerbis. ℂ Sed iā cōsequētia ex p̄missis patet. Quis. n. dubitet ꝙ q̄to min⁹ soluit pœnæ in hoc mūdo/ tāto magis patiet̄ in alio: qs ēt dubitat ꝙ pœnæ q̄ hic ferunt̄ ēt multo minores (quia est tp̄s merēdi & uolūtariæ sumunt̄) cōpensant mlto maiores: q̄s alioqn passuri eēnt post mortē: qs ergo nō cognoscat cōsequentiā: ꝙ si īdulgētiæ solas pœnas hic inīūctas canonicas tollerēt/ ille q eas nō sufferret: tāto magis deberet ī Purgatorio: q̄ sublatæ nō essent: neq̧ p indulgētias: neq̧ p illas satisfactiones/ seu pœnas canonicas: quas diceremꝰ remissas p indulgētias ip̄as: & p̄pterea redimēdo hic hō īdulgētias. i. remissionē pœnaꝝ canonicaꝝ cōpat̄ alibi tāto maiorē Purgatorii pœnā: q̄ntū satisfaciēdo & sufferēdo pœnas canonicas: sibi de ip̄is purgatoriis pœnis abstulisset. Hæc aūt circa hāc materiā breui collectā satis eē uolo: q̄ certo scio sufficiūt ad oīa quæ frustra scripsit Martinꝰ p̄pter hoꝝ ignorantiā fundamētoꝝ. Laus IESV & MARIAE. Amē.

FINIS.

ℂ LIBER Quartus. De hæreticis ac peruersis & manifeste pniciosis Martini impietatibus: circa Pœnitentiā & Purgatoriū.

ℂ Impia eiꝰ Dogmata ac late puersa circa pœnitētiæ doctrinā.

DOminus & Magister noster IESVS CHRISTVS. Dicendo pœnitentiā agite. &c. Omnē uitam fideliū pœnitentiā esse uoluit.

ℂ Eadē neq̧ gaudio/ neq̧ somno interrūpit̄.

ℂ Idem Christi uerbū de sacramētali cōfessionis & satisfactionis/ non potest intelligi.

ℂ Idem uerbū seu præceptū/ impossibile est ut impleat̄.

ℂ Circa partem contritionis.

ℂ Vera cōtritio nō sumit initiū neq̧ parat̄/ per diligentē discussionem/ collectionē/ detestationē peccatoꝝ. Considerando grauitatem/ turpitudinē/ enormitatē/ amissionē/

æterni boni/ac damnum æterni mali.

¶ Talis cōtritio facit hypocritā/pctōrē/& absolutiōe in/dignū & cōione. ¶ Circa partē cōfessionis.

¶ Nullo modo præsumas confiteri peccata uenialia. Sed nec omnia mortalia.

¶ Nulla sunt opera nostra/etiā bona: qn sint peccata dā/nabilia/si Deus in iudicium intret nobiscum.

¶ Qui uere credit absolui/uere ex hac fide sola erit abso/lutus: quicquid sit de contritione.

¶ Hæretica/sed usitata sentētia doctoꝝ. Sacramēta nouæ legis iustificantē gratiā dare his/qui nō ponūt obicem.

¶ Circa partem satisfactionis.

¶ De satisfactione nihil legitur in scripturis.

¶ Deus nullā pœnā exigit a pctōre p pctō: sed tm̄ nouā ui(tā.

¶ Prima disputatio super primo eius iniquo dogmate.

ET si sciam horrēdissimas has Blasphemias piis auribus nul/la egere disputatione, cum iniquitatē manifestā secum præ/ferāt Quia tamē Diabolus in hoc sacramentū saluti tam ne/cessarium: semper est machinatus: & charitas multoꝝ refriguit: in quibus Christi iam nulla lux. Ideo in nomie IESV & MARIAE nonnulla contra istas impietates in medium afferam.

PRincipio ut hanc nobis iugem pœnitentiā tuam cōmenda/res: a uerbi proprietate: ita initio operis ad Leonem. Ad Vi/carium Prælatum uestrum. Scribis.

¶ Memini Reuereñ. Pater inter iocūdissimas & salutares fabulas tuas/qbus me solet Dñs meus Iesus mirifice cōso/lari/incidisse aliqñ mentionē huius nois. Pnía / ubi miserti cōscientiarū multaꝝ carnificūq; illoꝝ/q pceptis infinitis/ eisdēq; iportabilibus modū docent (ut uocāt) cōfitendi/te uelut e cœlo sonantē excepim⁹: qd pnia uera nō est nisi quæ ab amore iustitiæ/& Dei incipit. Et hoc eē potius principiū pñiæ/qd illis finis/& cōsumatio censet. Hæsit hoc uerbū tuū in me/sicut sagitta potētis acuta: cœpiq; deinceps cum

scripturis pñiam docétibus cõferre. Et ecce iucundissimũ ludũ/uerba undiq͙ colludebãt:planeq͙ huic sñiæ arridebãt: & assultabãt:ita ut cũ prius nõ fuerit ferme in scriptura tota amari⁹ mihi uerbũ q̃ pñia)licet sedulo ét corã Deo simularé & fictũ/coactũq͙ amoré exprimere conarer) nũc nihil dulci⁹ aut gratius mihi sonet q̃ pñia. Ita.n.dulcescũt pcepta Dei/qñ nõ in libris tm̃:sed ĩ uulnerib⁹ dulcissimi Saluatoris legéda intelligim⁹. Post hæc accessit:q studio & gr̃a eruditissimorũ uirorũ/q nobis Greca:& Hebrea officiosissime tradũt/didici idé uerbũ grece metanoea dici a meta & noein: .i.a post & mẽté/ut sit pñia siue metanoea/ resipiscétia & q̃si post acceptũ dãnũ:& cognitũ erroré intelligétia sui mali: qđ sine mutatiõe affect⁹ & amoris fieri est ĩpossibile:q̃ oĩa Paulinæ theologie ita respõdét apte:ut nihil ferme aptius Paulũ illustrare possit/meo salté iudicio. Deniq͙ pfeci & uidi Metanoeá nõ solũ a post menté/sed a trãs & mẽté posse deduci(sit sane uiolentũ)ut metanoeá trãsmutationé mẽtis & affectus significet. Qđ non mõ affectus mutationé: sed & modũ mutãdi.i.gratiá Dei uidebat̃ significare. &c.

Libet aũt aliquãtisp tecũ pludere. Primo.n.de ppria tua cõfessione p ista uerba cõsequor:q tu pauloãte nõ sincere cũ deo ambulãs & corã illo simulãs:coactũ amoré fingebas. Ego aũt hõ ille simplex mirabar:qũo tã simulate egisses cũ sũmo Pont.qué mõ innocentissimũ cõfitereris:mõ tyrãnũ diceres. Ad cuius iudiciũ spõte tua tã supplex mõ cõfugis:mõ ab eo tã cõtumacit̃ refugis. Quid n.mirũ:aut qd magnũ. Si cũ deo tãto tpe simulasti:ut cũ ei⁹ Vicario pari simulatõe abusus fueris? Verũ qũo pñt cõfidere ĩ te principes terræ/ne ét cũ illis simules?q totã uitã cũ deo duxeris simulatã. Dices forsan. At iã ulteri⁹ nõ simulo. Illa Græci uerbi notitia docuit ne ampli⁹ simulẽ. Mirũ q ex græca facultate sinceritaté didiceris. Quid.n.si uel nũc magis te simulare existimem⁹? Nã si semel mal⁹ ex nota regla semp credit̃ malus:q̃to ille magis credẽdus/q totã uitã malus? Quis credat sorté tuã tam beatã/ut cum tota uita

Hec oĩa ad rẽ ptinẽt Martis

Qui habet aures audiẽdi audiat.

nihil profecisses. Tandē fine tot compunctiōibus: & tāto dolore cordis: & tot rigorosis cōfessionibus, Spretis clauib9: & ipso claui um dño: cū oībus suis indulgētiis: cōtemptis oīum sctōꝝ normis in nouo tm̄ uerbi huius intellectu deniq; resipueris. Illud uero nō admodū miror: qđ inquis: cū antea nihil tibi sonaret amarius q̄ pœnitētia: nūc nihil dulcius sonet. Si. n. & in gaudio: & in lecto in risu: i somno: qñcūq; & ubicūq; agi pōt (ut ais: de quo paulopost) quis iure mireť: si tā grata facta tibi sit: & dulcis? Hoc magis mirū: qđ ipossibile tale p̄ceptū dicas cū isto mō tā facile: imo tam dulce illud cōstitueris. De quo ēt paulopost. ¶ At serius agēdo nūc iā. Dic tu nobis q in hāc opinionē ab ethimo uocis descēdisti: an ua let eiusmodi arg. a uocis deriuatiōe qđ in oī scia iualidissimū re putať? An qa possessio a sedib9 dicta est: q̄si sediū positio: idcirco nō possessio quia nulla talis positio sediū? Scire. n. hæc debuisti: si tātus sis Iuristatheologus. An forsitan respexisti ad nomē tuū qđ a Marte deduciť? Et qa cōgruere tuis factis agnouisti: ꝙ bella mo ueas in ipm cœlū: iō cōstare arg. A uoce putasti? Quid aūt si nos ad Lutheri nomē trāseam9 qđ a Luto duci uideť: nū patieris uale re argumētū? p̄sertim ꝙ te uere in lutū ac fœcē hæreticoꝝ ꝓiecisti gratis: ut tanq̄ lutū platearū te deleat ille: q dissipat eos q bella uo lunt. Cogor & ego ita te interdū eludere: ne tā sapiēs tibi uidearis. Et tandē itelligas in sola hac uocū aucupatiōe: unde pluriæ hære ses emersere sine meliorib9 lrīs: & in dicēdi facūdia icastigata: sine spū / & timore Dei: infeliciť tractari scripturas. Quod ut lati9 ostē dam / & penit9 os tuū obstruā. Tu ꝑ intellectu uerbi Christi. Pœ nitētia ad grææ uocis ꝓuocas deriuationē. At ego te ad latinam reuoco: & cū Augustino dico: ꝙ pnīa dř q̄si pœnæ tētio. Quid tu ad Augustinū? An tu illo cōsideratior? Mirū. n. ꝙ unq̄ uerā ille e gerit pnīam: cū in hac uocis ꝓprietate peccauerit a qua disciť. At inges: Lucas græce scripsit. Sed dic tu nobis de uoce Chři cōtendi tur qua p̄dicauit: an de uoce Lucæ qua scripsit? Si de Christi uoce Christus græce ne / an Hebraicæ locut9 est. Si hebraicæ: cur nō po tius hebraicā illi9 uocis interp̄tationē cōsiderasti? qua intellexisses (qđ dixit August.) p eā significari cōpunctionē / ac simulationē / & quandā quasi pœnæ tētionē. Quid igiť nūc dices Martine: an nō uanā reddidi oēm hāc tuā ɔsiderationē? Preterea ut de uerbo hoc tuo græco differam9: an nō eodē usus ē uerbo Arist. In. 2. Retho.

Et tū

Penitentia Martini.

Argu. ab ethi mo vocis.

L. 1. ff. de acqui ren. pos.

Aug. in lib. de peniten.

Erro: patens Martini.

Arist.

En tñ ibi pniam tristitiæ spẽm eẽ definiuit. Sed peccaui: phm̃ īsipientẽ/& ignorantẽ græcas lr̃as ꝓduxi. Mitius tecũ agã. Concedo quod ais: illũ pœnitere q phase/ac transitũ faciat: & nouã assumat uitã. Quis hoc neget? imo quis nõ doceat? an sequit̃ ꝓpterea ꝙ hic trãsitus: uidelicet de Aegypto ultra mare debeat eẽ iugis/atq; assidu9? Nã quo pacto eũ qui semel trãsiit mare iterũ trãsire oporteat: nisi citra reuertat̃? Et ob eã cãm recte dr̃ oĩm theologoꝝ consensu/ꝙ hoc sacr̃m per quod mare transitur. i. mortale dimittitur: iam nõ est illi necessariũ/q in eo nõ sit: licet sit utile: qa a mari tãto magis elongat̃: & per hoc tanto magis tutus: & ideo non proprie phase fit: aut transitus maris. i. peccati: sed maior ab eo elongatio & euitatio reuersionis: cũ ut Greg. ait in uia Dñi nõ ꝓgredi: ẽ retrogredi. Hinc soluit̃ secunda rõ tua: q̃ p̃supponis (in intolerabili calũnia) nos dicere ꝙ sacr̃alis pnia non sit sp̃ualis/& interior: sed tm̃ exterior: & quæ agi a supbissimis põt hypocritis. Soluit̃ & tertia qua inquis oportet semp orare: & totam uitã (ut Aug. ait) dicere: Dimitte nobis &c. Ipse enĩ Aug. ad Fœlicianũ se declarãs ostẽdit: q̃ imperite oĩa cõfundẽs: deciperis. Triplicẽ enĩ pniam distinguit. Alia est nõ reiterabilis: ut baptism9. Alia iugis & assidua: & hæc magis ad cõseruandũ se: & ꝓcedendũ in uia: necessaria est: q̃ ad phase uel trãsitũ faciendũ: tũ ꝙ nemo sine pc̃õ saltẽ ueniali: tũ uero ꝙ nemo ẽt certus de mortali: & grande peccatũ esset ꝓ certo in iustitia ꝓpria confidere. Tertia est hæc sacramentalis quã iugem esse nõ oportere: sed statutis ab ecclesia temporibus seruari: ipse Augustinus probat.

Gregorius

Calumnia Martini.

Aug. triplex peniten.

¶Secunda Disputatio: sup secundo Sulto eiusdẽ dogmate.

HAnc tuã pœnitentiam gaudio/& somno non interrũpi his uerbis ad. S. Pal. Magistrum manifestas.

¶Id non satis admirari possum/quod aperte negas pœnitentiã in gaudio agi posse. cũ pœnitentia eo sit purior/quo fuerit hilarior & iocundior. Hilarẽ datorem diligit Deus. Sed Apl̃um quæso reprehende/qui Thessolonicensibus p̃cepit. Semper gaudete in domino/& Psal. Semper laus ei9 in ore meo. Dic rogo ut aliqñ etiã plorent/& maledicãt in domino. Igit̃ semper in dño gaudendũ: semp in nobis plorandum/in deo habemus unde gaudeamus: in nobis unde

lugeamus:idest sit gaudium in luctu/& luctus in gaudio: gaudium in abscondito:luctus in cognito.Sed hæc nõ sũt Saholastica:ideo differo in aliud tempus.

Fugerãt nos Thomistas hæc Pauli dicta:ꝙ in dño sit gaudendũ: neq; nisi te interpte ĩtelligere licuisset.O Martine si auscultare mihi uelis.Nolo tuã hãc:patiaris post hac Paulinã Theologiã dicis ne Paulus qđ mere tuũ intercipiat:aut ne qñ tibi potius ille dicat.

Quãdo ego hæc dixi Martie:q̃ me dicere cõsinxisti de sensu tuo? q̃ ꝓcedit cõseqntia:ꝙ idcirco gaudiũ sit:uel pnia:uel actus pniæ: qa gaudendũ sit in dño?Et si enĩ post uerã pniam gaudiũ sequaꝛ: nõ tñ ut pniæ actus:sed sicut ego docui:ut fructus spũs: q ex ipsa potius oriꝛ charitate/& diuino amore. Tuus ergo sit honor iste

Pnia Marti.

Martie:inuenisse tã facilẽ:tãq; iocundũ modũ paradisũ adeũdi: cũ gaudibũda hac pnia:q̃ nec somno ĩterturbaꝛ:aut quouis actu: qd.n.hinc liceat tuis colligere discipulis?Nẽpe comedamus:& bibamus:& surgamus ludere:sic enĩ pœnitebimus bñ pascẽtes/bene stertentes.Miror ꝙ pro maiori magnificẽtia tua nõ addideris:ẽt in stuphis.Sic enĩ sit cũ uolumus pplm currere: hoc Maumethis cõsiliũ Felicitatẽ bestiaꝝ/mollibus/& effœminatis ꝓposuit. Huc spectat alia tua blasphemia:qua uxoribus copulari clericos: sanius atq; rõnabilius doces:cui igiꝛ nõ placeas carni:& sanguini: si talia dogmatizzes Sathanas ĩpiissime? Sed ñ dũ te absoluo. Postq̃ enĩ ad somnũ te comprehendi pœnas mihi daturus es:etiam pro eo ꝙ inquis:neq; somno hanc tuam actualem pœnitentiam interrumpi.His uerbis ad eundem.

Qui hẽt aures audiẽdi audiat.

Nota blasphemiã Martini.

¶ Quod uero dicis uel in sõno intercidere necessario actu pniæ/agnosco egregiũ Aristotelẽ in te ex ethicis suis fabulantẽ:ubi dicit ꝙ miser/ & felix dimidio uitę nihil differũt: uterq; enĩ dormiũt nocte,i.nihil agũt/uel felicitatis, uel infelicitatis.Quõ põt tibi uera Theologia placere/cui placet tã insipiẽs Phũs? Audi Aplm Paulũ ad Ro.Qui mãducat dño mãducat.q nõ mãducat dño nõ manducat.Et iterum. Qui uiuit dño uiuit.Qui moriꝛ dño moriꝛ.Sic & ad Corinthios.Nõ estis uestri.Empti enĩ estis ꝓcio magno.Hũc (rogo)liceat imitari & dicere,Qui dormit dño dormit:q

uigilat dño uigilat. Et alibi siue comeditis siue bibitis oĩa ĩ noĩe dñi nr̃i IESV CHRISTI facite. Dño aũt dormire credo nõ negabis eẽ Dei uoluntati parere/optima certe pœnitentia & a uitiis purgatio est. Puto etiam ꝙ dormiens uiuat: si uiuit/certe domino uiuit: ut hic dicit Apl'us.

Duo hic mihi sũmo. Primũ ꝙ ꝓpõ illa Aristo. ꝙ dormiẽs nemo uel miser uel felix: falsa est. Scd'm ꝙ Paulus cõtra illã ẽ. Quia uero ita Paulũ sicut Phm̃ intellexisti: iõ breuiter sñia Phi primũ declarãda est. Eius nota doctrĩa est: felicitatẽ ac miseriã sine opatiõe ñ eẽ. Dormiẽs ãt nihil opat̃: ideo neq̃ felix neq̃ miser. Habitus ãt uirtutũ siue ĩtellectuales/siue morales/ẽt in dormiẽte sunt: sicut ẽt uitioꝝ: ut recte ẽt dormiẽs: & sapiẽs: & prudẽs: & sciẽs: & attifex: & iustus: & tẽperatus: & fortis dici ualeat: nec tñ felix tunc: sicut ẽt tu dormiẽs: & hæretic⁹/& schismaticus es: nõ tñ miser tũc: qa opatio nõ est in q̃ miseria uel felicitas subsistat: nisi tu forsan ponas: ꝙ ẽt in padiso dormiem⁹: nihilo tũc minus felices. Quid. n. miꝝ q tã noua in purgatorio dogmata cõperisti: si totidẽ in padiso reperias? Secũdo: qd nã ait cõtra hãc Arist. sñiam Apl's? hoc tu ꝓducis. Qui uiuit dño uiuit: q morit̃ dño morit̃. Quid tũ? Ergo (ais) Qui dormit dño dormit. Esto: qd idẽ? Ergo q dormit actũ exercet pniæ. O mirabilẽ Theologũ. Vigilantiũ sunt opationes: bone uir: siue bonæ siue malæ: nõ dormientiũ: qm̃ nõ nisi uolũtarie esse pñt. Eatenus igr̃ dormiẽs dño dormit: q̃tenus dũ uigilaret: dño dormire uoluit. Dormiẽs. n. dormire nõ uult: q nihil sentiat: ligatis somno sensib⁹: & aĩa a uolũtariis opatiõibus qescẽte. Hic igit̃ puerilr̃ lapsus es nõ ĩtelligẽs: aliud eẽ: ꝙ dormiens bonũ actũ aliquẽ p̃ter dormitionẽ exerceat: qd' est falsũ: aliud: ꝙ ĩpam dormitionẽ: q põt eẽ actus bonus/& a rõne/& uolũtate ĩpatus. Sed sic ẽ actus nõ dormiẽtis sed uigilãtis: qa uigilãs dormire dño uoluit. An non satis ergo iam apparet/ꝙ ita Paulũ sicut Arist. ĩtellexisti? Sed q̃to digna risu ea sunt quæ sequuntur. Sic enĩ iuxta seq̃ris.

Itẽ qũo audes diceṙ dormiẽtẽ fidelẽ eẽ uacuũ actib⁹ bois/q tũ maxĩe bois actibus plenus ẽ: qñ Deũ ĩ se qeto ageṙ patit̃ & sabbatũ dñi celebrat? Sed sisto. nescio enĩ an thomistica theologia hãc theologiã unq̃ seserit. Paulia ẽ. n. ñ pipatetica

Martin⁹ ĩ pbñ repḃendit qd' ñ intelligit.

Paulũ ꝓducit quẽ lacerat.

Egregia cōſequētia Martini

Vere Thomiſtica Theologia hæc nunq̄ ſenſit:neq; formā tā bellæ nouit aliqn̄ cōſequētiæ.Patitur qs ī ſe q̄eto Deū agere:ergo ait O q̄uere ais Thomiſtica hæc non eſſe,O q̄ falſo;eſſe Paulina.At dic nobis tandē qd in te q̄eto agit De⁹ cū dormis.Plen⁹ es& tu in ſōno diuis actib⁹?an magis ſtultitiis mſtis : ēt cū maxīe uigilas? Attamē q̄ſo dic:qd in te dormientē ſentis Deū agere?quib⁹ replete actibus?Nec enī habemus nos Deū noſtrū ita nobis:uel in cubiculo appropinquantē.Porro quod nam eſt ſabbatū illud qđ tu ais?Merito Thomiſta timet:ne qua ſabbatizzatio:aut qd pei⁹ ſub hoc tuo abſcondat̄ ſabbato.Niſi forſan hæc myſteria pro tuis cōſingas laicis:ut aliqd in te diuinū:qđ dignum ſit:celatū eſſe:ſuſpicent̄ & uenerent̄.Laudo.Sic fieri oportet ꝑ plebe ſtulta.

Qui ridere vis nota dictum Martini.

¶Tertia Diſputatio ſup tertio eius dogmate.

VErbum Chriſti ad ſacramentalē pœnitentiā referri nō poſſe:ſic probas in tuis ad Leonem diſſolutionibus.

¶Primo:quia pœnitentia ſacramentalis eſt temporalis/ nec poteſt omni momento agi:alioquin aſsidue cum ſacerdote loquendū eſſet:nec aliud quicq̄ agendum niſi peccata confitenda atq; ſatisfactionem impoſitam exequendam. Ideo non poteſt eſſe crux illa quam Chriſtns præcepit tollere:nec eſt mortificatio paſsionum carnis.

Age:quid ſi primo de authoritate tua fateamur impoſsibile ſemꝑ loqui cū ſacerdote?An nō tu Deū impoſsibilia iuſsiſſe aſſeris? ut mox uidebimus manifeſte.Cur ergo nō liceat nobis quod putaſti licere tibi?Sed uere nolumus:ut liceat imitari te in blaſphemiis Dicimus ergo ridiculā hāc eſſe cōſequentiā:ſæpius tū abs te inculcatam:ideo nō eſſe ſacramentalē a Deo p̄ceptam :q̄a temporalis ſit:ergo ſabbati q̄es quod temporalis eſſet:a Deo p̄cepta non fuiſſet.Aufer ergo etiā baptiſmū:q; p̄ceptus nō ſit:quia ita eſt ēt temporalis:ut neq; reiterabilis.Deniq; quid ad rem ptinet quod inquis de cruce?An rogo crux iſta de qua ibi Chrs: etiā in gaudio conſiſtet?ita ut ſit gaudiū:aut qd tale peruerſum:ſicut de pœnitētia locutus es? Sequeris.

Conſequentia Martin.

¶Secūdo ſacr̄alis eſt externa tm̄:& p̄reqrit internā:ſine q̄ nihil ualet.Sed hæc interna eſt/& ſine ſacr̄ali eſſe pōt.

Falſum eſt quod ſumis: ſcilicet ſacramentalē eſſe tm̄ externā: cum prima eius pars: ſit contritio: q̄ eſt dolor interior uoluntatis. Falſum etiam quod concludis. Eſt externa: ergo de ea loqui Chriſtꝰ non potuit: quaſi non innumera præcepta ſint tm̄ externa opera: ſicut latius patet. Sequeris.

¶ Tertio: ſacr̄alis pōt eſſe ficta: hęc nō niſi uera / & ſincera eſſe poteſt / qđ ſi ſincera non fuerit / hypocritarum eſt / non ea quam Chriſtus docet.

Nota errores.

Ne longior ſim: tua uerba p cōtrariū conuerſa: & ſuæ reddita ueritati: tibi rn̄deāt. Sacr̄alis pn̄ia n̄ niſi uera / & ſincera eē poteſt: ꝙ ſi ſincera non fuerit hypocritarum eſt: nō ea quam Chriſtus docet: immo illa ipſa quam Martinus egiſſe ſimulatā cum Deo ꝓfeſſus eſt: de quo ſupra. Sequeris.

¶ Quarto de ſacr̄ali pn̄ia: nullū habet̄ p̄ceptū Chr̄i: ſed ē p Pontifices & eccl̄iaꝝ ſtatuta (ſaltē quo ad tertiā ſui partē ſ. ſatisfactionē) iō & mutabilis arbitrio eccl̄ię / ſed pn̄ia euāgelica: eſt lex diuia nulla hora mutabilis / cū illa ſit iuge illd̄ ſacrificiū quod uocat̄ cor contritum & humiliatum.

Duo hic ſunt diſticta / q̄ tu cōfundis: alterū p̄ceptū: alteꝝ modus / ac tp̄s ſeruandi p̄cepti. Primū a Deo eſt: nec tolli ab eccl̄ia poteſt. Scd̄m ſub diſpenſatiōe / & interp̄tatiōe eccl̄iæ manet. V. G. Pn̄ia quo ad oē̄m ſui ptē imutabilis eſt: ēt quo ad ſatisfactionē. Præcepta. n. eſt a Deo. At uero q̄a nō ſtatuit Deꝰ certa tp̄a / & certos modos / q̄bꝰ id p̄ceptū a ſinḡlis cuſtodiri oporteat (nec. n. poterat: pp tp̄m / pſonaꝝ / locorū / aliarūq; circūſtantiaꝝ incōp̄henſibilē nobis: uarietatē) iō eccleſiæ reliq̄t arbitrio: ideoq; circa hæc ex paſtoꝝ diſpēſatiōe / ac iudicio uariant̄ / & mutant̄ q̄ circa p̄ceptū ſūt: manēte ipſo p̄cepto imutabili. Non. n. eadē ſatisfactio oī tpi: oī pſonæ: oī ætati: oī loco: oī delicto æq̄liter cōuenit: qđ latius patet. Ex q̄bus conſtat puerilite æquocatione lapſum q p̄ceptum cū circūſtantiis atq; modis præcepti obſeruandi confudiſti. Sequeris.

Cōfuſio M. ar.

Equiuocatio eiuſdem.

¶ Quinto: huc ptinet / qđ uno cōſenſu doctores Scholaſtici diſcernūt pn̄iam uirtutis: a pn̄ia ſacr̄ali / ponētes pn̄iam uirtutē uelut materiā ſeu ſubiectū pęnitentiæ ſacramenti. Ego neſcio qd ad rē ꝓpoſitā tibi ſeruiat qđ tu ais: ꝙ pn̄ia uirtus

sit materia talis sacri ex scholasticorum doctrina. Quod ego tamen nunquam accepi: hoc tamen didici (ut ait beatus Tho.) quod contritio: confessio & satisfactio sunt ueluti materia sacramenti: quod ex uirtute clauium perficitur sua adueniente forma. Unde latius apud me constat: tam callere te tuam Theologiam: quam (cuius etiam tibi arrogas scientiam) scholasticorum.

Ficta eius mendacia nec ad propositum.

¶ Quarta disputatio ad idem pertinens super eius argumentis quae contra distinctionem. M. S. P. adduxit.

Ita Magister ad eum rescripserat ad literam: sicut et idem Martinus collegit.

TRipliciter poenitentia dici consueuit. Primo est uirtus quaedam cuius obiectum est peccatum / sub ratione emendabilis: actus uero eius est dolor uoluntatis de peccato: Ipsa uero / est habitus moralis / eliciens dictum actum respectu praedicati obiecti. Secundo poenitentia est sacramentum / cuius partes sunt contritio / confessio / satisfactio. Tertio accipitur uulgariter pro satisfactione iniuncta a sacerdote / & omni carnis mortificatione &c. ¶ Martinus uero haec dicta sic impugnat. ¶ Iste ne est quaeso cestus ille immani corpore Entellinus / quo audaculum tuum dareta cruentabis? Doleo sed & iam peniteo me adeo contempsisse quondam tuae sectae patrem in nostra Germania: qui contra meas positiones & ridicule & inepte pugnauit / longe tamen acutius & doctius quam tu: & nisi canos tuos uererer: sicut me decet. profecto hanc tuam distinctionem pro dignitate tractarem.

Apostille in libro Martini.

Modestia Lutheri.

O uerba modestiae: & cum ita in doctiss. uirum inuectus sis: reueritum tamen te eius canos asseris: quid si reueritus non fuisses: cum reueritus tam mordax & iniquus fueris? Immo quomodo reueritus es eius canos: qui praeter alia inhonestiora ita in eum euomuisti. Nego principia tua / & te totum a planta pedis usque ad uerticem: si ergo negas uerticem: & canos opinor similiter negas: qui sunt in uertice: ubi ergo ista canorum reuerentia quos negas. At quid est dicere nego te totum a planta pedis usque ad uerticem? nisi: te totum a planta pedis usque ad uerticem insanum & immodestum esse? qui nec saltem officii in quo est: & illorum qui eum illi muneri praefecerunt ullam habuisti rationem. At forsan illum causa superas & ueritate. Quid dico superas? cum et quae improbas non intelligas? Quid dico et non intelligas? Cum insuper peruerse / & per contrarium intelligas? Sed etiam

Modestie Martini.

Nota Martine haec ad te pertinent ut respondeas.

ſic min⁹ moueter:niſi etiã tãto fumo/ac ſtrepitu quaſi triũphator indigniſsime derideres: atq; eluderes. Et ob eã cãm decreui ego te nudare & uel pueris deridendũ:& eludendũ tradere. Adeſte tñ uos primũ Theologi & audite. Septẽ eñi cõficit argumẽta hic ualidiſsimus Entellinus cõtra propoſitã Magiſtri ſententiam.

¶Primo quis dedit tibi aut diuo Thomæ hãc ptãtem/ut uerbũ ſimpliciſsimũ ſimpliciſsimi & unici doctoris Chri/ in tres diuideres ſectas? Hoccine eſt ſcripturã iterptari:an potius dilacerari? Qua ſcriptura/qbus patribus/quib⁹ rationibus/hanc diſtinctionẽ ſtabilies quæſo? Thomæ non credo Silueſtrũ (& ſi Palatii Magiſtrum) nego.

Mr odeſtie Martini.

Immo qs tibi dedit Martie:ut uerbũ multipliciſsimũ:ſimpliciſsimũ appellares? An nõ dicit̃ Deus pœnituiſſe ſe feciſſe hoiem? nũ igit̃ phaſe dñs fecit:& nouã aſſumpſit uitã? nũ pœnituiſſe dicit̃ Iudas? & ille phaſe fecit? nũ pnĩa cordis repit̃ in ſcripturis:ſicut ſcriptũ eſt. Et egerũt pnĩam in corde:unde accipimus primã pnĩæ ptẽ ſ. cõtritionẽ? Nũ & oris eſt pnĩa? hoc eſt cõfeſsio ſecũda pars:ſicut de his ſcribit̃ q ad pdicationẽ Io. cõuerſi cõfitebant̃ pctã ſua? Nũ eſt ẽt opis pnĩa? hoc eſt ſatisfactio tertia pars/ſicut legit̃:ſi in tyro & ſidone factæ fuiſſent uirtutes:q̃ factæ ſunt in uobis/oli in cinere ſilio:& cinere pnĩam egiſſent? Quid igit̃ calumniã facis tot ſcripturis? Sed quid proferam Auguſtinum:pœnitentiam multis modis diſtinguentem (quod & ſupra uidimus) & Ambroſium: & alios omnes. Nam & Paulus (ut omnes bene periti exponunt) accipit uerbum pœnitentiæ pro baptiſmo ad Hebre. vi. Impoſsibile eſt enim eos qui ſemel ſunt illuminati &c. rurſus renouari ad pœnitentiam.

3. regum

Mar. I.

Paulus

At ſenſit hoc arg. Martinus/& ſubterfugere uoluit. Agnoſcamus lubricitatem. Sic enim inquit in opere ad Leonem.

¶Admitto ſub nomine pœnitentiæ poſſe intelligi etiam Iudæ pœnitentiã/etiã Dei pnĩam: ẽt pictã: & (ut logici ſolẽt) materialiter/& ſecundo intentionaliter ſumptã pnĩam: ideo & sacr̃m:id eſt ſatisfactionem. At quis negat hucuſq; Theologis qbuſdã nõ paucis licuiſſe totã ferme ſcripturã

Magn⁹ logic⁹

corrũpere audacibus ſuis diſtinctionibus/& amphibolō/giis nuper confictis:adeo ut pro Paulo/& Chriſto Paulo/centinas & Chriſtocentinas legamus.

Admittere igiť incipis iã:ꝙ in ſcripturis uarie hoc uerbũ accipiť:qũo igr̃ eſt ſimplicißimũ?Ego(inqs)de Germana/& ꝓpria uerbi locutus ſum ſignificatiõe:quã Chr̃s uoluit:hoc igiť iã corruit uerbũ eẽ ſimplicißim. Huc igiť effugiendũ tibi eſt/ꝙ fuit ſimplicißimũ in ore Chr̃i. At q̃re?qa(ſic.n.uerboꝝ tuoꝝ uis indicat)Chr̃s ipſe doctor unicus/& ſimplicißim9.O myſteria Lutheriana:ergo uerbũ nõ occides qa Dei eſt:ſimplicißimũ eẽ oportet: ut nõ ſignificet homicidiũ duplex:cordis & opis:ut falſum ſit:q odit fratrem ſuũ homicida eſt. Et qa ſpũſſctũs doctor eſt ſimplicißimus :ideo falſum/ꝙ ſcriptura ad plures ſenſus/ẽt lr̃ales ueros trahať:ſicut ſãcti cõfiteñť interp̃tes/& in primis Aug. At q̃re/& tu bone uir/hoc uerbũ ſimplicißimũ ſcindis:ita inq̃s?Qui ſunt in gr̃a/nullo mõmẽto ſunt ſine pnĩa/tã interiori/q̃ exteriori. An hoc forſan tibi liceat:qa nõ ſis doctor ſimplicißimus/ſed duplicißimus/ac multiplicißimus?neq; tã ab aliis q̃ abs te diſcrepãs:Sed uide q̃ ſapias. Sacri oẽs doc.ideo p̃les ſenſus in Dei uerbis facile cõcedũt: quia a deo ſunt/q infinita illa mẽte q̃q̃ ſimplicißiã:inumera ſil' reſpicit & cõplectiť. Et tu nouus Mgr̃ anguſtare Chr̃i Dei mentẽ tentas. Et tñ ſupra:Petri uerbũ extendere ad eccl'iã:imo ad oẽs eccl'ias ad Ap̃los/ad fideles oẽs conatus es:cõtra cœlũ & terrã. Illud faciens ut nihil minus:q̃ Petrũ apud te ſignificet:cũ tñ uerbũ eẽt ſimplicißimũ:imo ad hoc data opa inuentũ a dño:ut ſingul'r Petrũ ſignificaret. Et licere nobis nõ pateris pnĩæ uerbũ/a Chr̃o dictũ ſignificare ſacr̃m:poſt baptiſmũ/& caſum:tã neceſſariũ:cũ nec uocis rigor repugnet:& doct.oẽs ſemp ſic receperũt:& eccl'ia ac totus orbis ita ĩtellexerit & docuerit :ut his oĩbus authoritas ſupemineat tua. Sed diligẽtius ſcrutemur uerba hæc. Sic enim ſequeris.

¶Ego de Germana & ꝓpria uerbi locutus ſum ſignificatiõe/quã Chr̃s in eo uerbo uoluit aut quã ſaltẽ Io. Bapt.uoluit:q nõ habuit authoritatẽ ĩſtituẽdi ſacr̃i/& tñ uenit p̃dicãs baptiſmũ pnĩæ dicẽs. Pnĩam agite.qd' uerbũ Chr̃s repetiũt/ac ſic nõ de ſacr̃o locutus ſatis credo intelligiť.

1. Joan. 3.

Cur p̃les ſenſ9 in ſcripturis.

Nota iniq̃tatẽ Martini.

Ego uero credo ꝙ his paucis tuis uerbis mltæ fallaciæ ac stultitiæ cōtinent. ¶ Pria q̄ hæreticoꝝ est. Lubrice/& obscure semp loqris ac nullibi sistis. Ais.n.te de significatiōe ea loqui quā Chrs uoluit aut saltē quā Io.uoluit. Quid nobis Chrm mutas in Ioannē? De Chro.n.loquit tua cōclusio nō de Io. Sic aūt dicere: aut saltē quā Io.uoluit: indicat nobis ex regula disiunctiuaꝝ. Satis tibi eē si cōclusio tua: q̄ de solo Chro loquit: de Io. uerificet. Bene habet sic. Discim⁹ facile substinere oēm positionē. ¶ Secūda est. Dato hoc tibi ut ad Io.trāsfugias sic arguis. Io.nō habuit authoritatē instituendi sacri/& tñ uenit pdicare bapt. Pniæ dicēs pniam agite. Ergo nō est locutus de sacrali: hæc igit Martini cōsequentia. Io. nō potuit instituere sacrm: ergo illud nō potuit pdicare. Pariter sic cōcludit/ꝙ nō potuit pdicare Christū/qa nō potuit instituere Chrm neq; tu potuisti de excōicatiōe pdicare: qa neq; excōicationē proferre: quanq̄ hoc loco possis dicere ꝙ saltem potuisti excōicari. ¶ Tertia est: arguo.n.per te ipm cōtra te ipsū. Nam si ideo Io.de sacrali loq nō potuit: qa illā nō potuit instituere/iā innui uidet ꝙ qa Chrs eā potuit istituere: de ea sit locut⁹. Saltē hæc rō ad Chrm nō ptinet: & tñ de Chro loqt cōclo tua. ¶ At inqs (& hic ē quarte stultitia) idē uerbū Chrs repetiit: quo usus est Io. Quid tū? an necesse est ut repetierit in eundē itellectū. An nō Io.baptizabat? sicut & Chrs: an igr idē baptism⁹ Ioānis? cū solū in aqua: Chrs uero ēt in spū baptizaret: ut baptismus Christi eēt sacrm/Ioānis āt baptismus nō esset. ¶ Veꝝ ut deniq; aperiam⁹ ueritatē qōnis. Venerat Io.pparare uiā dño et pdicare: imo et oñdere Chrm/eiusq; uirtutē ꝙ uerus ille ac solus Dei filius/& agnus q tolleret pctā mundi. Si igit q̄ras quē pdicauit baptismū Io.qs dubitet ꝙ Christi baptismū? cū clare dicat. Ego qdē aqua uos baptizo ueniet autē fortior me post me: ipse uos baptizabit in spūsctō/& igni: Sin āt q̄ras: quo baptismo baptizabat Io.qs dubitet ꝙ nō Christi: qd erat sacrm sed suo. Ita ꝑrsus de pnia dicendū. Prædicabat.n.Chri pniam Ioannes: sed tanq̄ a Christo instituendā. Accipe hoc ex uerbis pdicatiōis ei⁹. Pniam igt agite: qs neget hoc uerbo cōtritionē prim significatā: sine qua pctā nō dimittunt? Hoc Marc⁹ indicat dicēs pdicabat pniam in remissionē pctōꝝ. Quis neget ēt de cōfessiōe intellexisse? cū & apud Marcū/& Math.dicat: ꝙ ab eo baptizabātur: & cōfitebant pctā sua. Quis ēt neget de satisfactione? cū adde

Pria stultitia Martini.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quam pniam quē baptismū Io.pdicauit.

penitentia

contritio

satisfactio

ret. Facite fructus dignos pniæ: q̄ uerba ad satisfactionē plerīq; doc. recte accomodāt. Quis ēt rē sacri. i. effectū / & gratiā ab eo p̄dicatā nō intelligat: cū diceret sic parari uiā dn̄o / & appropinquare regnū cœlor̄ / id est Christi / ac spūsctī gratiā: p ip̄m Chr̄m. Ita Martine scrutari oportet scripturas scd'm ueritatē spiritus: non in rumoribus / & ampullis. Sed non dum te absoluo. Sequeris enim contra eundem Magistrum secundo argumento.

Secundo.

¶ Scd'm iter̄ ructuas Aristotelicā Phiam de uirtute morali / de obiecto / de actu elicito / q̄si ego talia nunq̄ audierim deide q̄ talia sunt ut in pp̄lo doceri nō possint / nec ad scripturæ intelligentiam utilia / Portenta duntaxat uerborum non nisi ad contentiones fouendas conficta.

Quid his uerbis colligit? Primū cōtumelia in Aristotelicā phiam q̄si iā diu cognitā / & nauseā tibi facientē. Sed rogo te intellextin q̄ pposuit Mḡr de actu elicito. de obiecto: ac uirtute morali? o quasi nunq̄ talia audierim inqs: At nō rogo utrū audieris: sed utrū intellexeris: sed quō rep̄henderes / & iudiciū tā uelox pferes nisi tibi psuasisses intellexisse? Age experiar. Quid ergo culpas in his dictis Mgr̄i? Prim qdē q̄ nō sunt utilia ut doceant in pp̄lo. At Magister nō ppl'm: sed te docendū sumpserat. An tu forsan nihil sciendū / aut tradendū cēses: nisi q̄ utile sit in pp̄lo doceri? Ita sane: q nihil nisi ppl'm / & uulgū curas. Sed Paulus nō sic: q ait sapiam loqmur īter pfectos. Nō sic Magister q q̄dā seorsū a turbis docet discipulos: qb⁹ (ut ait) datū erat nosse mysteria. Quō igit legis īfelix? Susceperat igit te docendū Magister: quē putabat supra fecē pplārē eē: q si plane initio te nouisset: nunq̄ tibi istam elatiōis / ac supbiæ cām p̄buisset: q̄ tm̄ uir̄: habueris cōtradictorē. Sed egisset tecum uti oportuit fieri cū heretico indoctissīo / ac puersissimo. Subdis āt: portenta hæc eē uerbor̄ / neq; ad scripturæ intelligentiā utilia. Quod in te uere probas: qui sine illis tantus es in scripturis q̄tū te doctis oībus ōndisti: quod et in dies ōndes magis. Arguis tertio.

Merito eludit hic Martinus illusor.

Tertio.

¶ Tertio pniam uirtutē dolorē uolūtatis definis: qua rogo authoritate? tua? Quid hæc ad Martinum?

Quarta.

Miseret tui me: nā quātæ arrogantiæ est q nō capias rep̄hendere? Quāto āt maioris q̄ per contrariū capias? Nā ubi definiuit Magi-

ster pniam uirtutē: esse dolorē uolūtatis: cū manifeste non ipsam uirtutē, q̄ est habitus: sed eius uirtutis actū: dolorē talē esse declarauerit his uerbis. Primo est uirtus q̄dam: cuius obiectū est peccatum sub rōne emendabilis: actus uero eius est dolor uoluntatis de peccato. Ipsa uero est habitus. q̄ eleganter igit̄ tuis te uerbis cōfutauerim. Qua tu authoritate facis dixisse Magistrum q̄ nō dixit? Tua? qd hoc ad nos qui te nouimus? ualent eni ista forsan pro laicis tuis: qui te Danielem putant: & tam immania, atq; absurda errata tua non intelligunt. Sequeris.

¶ Quarto qđ est oīm acutissimū, immo immanissimus cæstus Entelli, q̄ pniam primo modo uirtutē, distinguis a pnia. tertio modo, quā uocas omnē carnis mortificationē. Ergo pęnitentia uirtus nō mortificat carnem. Quid ergo facit? uiuificat carnem, uel sinit uiuere carnē? Quod aūt nō mortificet carnē, tua illa probat acutissima distictio, quia pęnitentia primo modo, nō est pnia tertio modo. Hoc sic intelligo. Pęnitentia dolor uoluntatis q uere mortificator carnis est, nō mortificat carnem. Si hæc Germanus diceret frigidum cęlum culparem: nūc quia Italus hæc dicit: sub ardenti cęlo degens, quid prætendam nō inuenio. Nisi q̄ uerum te in epistola dicere credo: scilicet te & senem esse: & in commentariis Thomæ non tam implicitum q̄ immersum immo submersum credo.

Examinent̄ uerba hæc: sic tu arguis. Pnia primo mō q̄ est uirtus mortificat carnē: admittat̄. Itē pnia: tertio mō est oīs carnis mortificatio: quid hinc sequit̄? ergo inquis: pnia primo mō: est pnia tertio modo. Nos aūt dicimus: ergo si recte ita concludis: idē est quod mortificat: uel unde mortificatio ꝓuenit: qđ ipsa mortificatio: idē agēs, qđ actio: idē cā, qd effect⁹. Ecq̄s n̄ rideat tā egregiam inscitiam? cum insuper tā pessime hinc concludas: sic eni ais ¶ Pnia primo mō nō est: pnia tertio modo: hoc sic intelligo: pænitētia dolor uolūtatis q uere mortificator carnis ē, nō mortificat carnē. ¶ Sed male ac puerse sic ītelligis Martie. Prio. n. non dixit Mgr: pniam prio mō eē dolorē: sicut mō dixim⁹. Scdo n̄ dixit: q̄ pœnitētia tertio mō sit ille dolor uoluntatis mortificator carnis:

sed ipsa poti⁹ carnis mortificatio: aliud ergo est q̄d mortificat: uel unū mortificatio p̄uenit: aliud ipsa mortificatio ut pueri sciūt. Quia uero in hoc tā ualido arg. uoluisti laicos: & iperitos cōiicere te uicisse: q̄d hactenus nō poterāt: idcirco addidisti. ¶ Si hæc Germanus diceret: frigidū cœlū culparē. Nūc qa Italus dicit sub ardenti cœlo degēs: qd p̄tendā nō inuenio: nisi q̄ uerę te in ep̄la dicere credo. Scilicet te & senē eē & in cōmentariis Thomæ non tā iplicitū q̄ imersum: imo & submersū credo. ¶ Quid uero nos in te reiicere m̄l'io ueri⁹ possumus & cōgruenti⁹? Nēpe. Si Thomista illa tā absurda dixisset: oppido mirandū eēt. At qa Martinus dicit hæc: nō tā iplicitus q̄ imersus: imo & submersus: multoq̄ magis submergēdus: in hæresibus/ac stultitiis: & in concilio isto sancto quod p̄parat: minime est mirandum. Sequitur.

Sub ardēti: ut se eē Astrologū magnum ostenderet.

Verba Marti.

¶ Quito: pniam secūdo mō satisfactionē ēt eē dicis. Item tertio mō satisfactionē esse dicis. Et primo mō si est dolor uolūtatis/nō pōt fieri/qn & ipse dolor satisfactionē opet̄. Rogo quot nobis tandē distingues satisfactiōes. Hæc iō impugno ut hāc tuā distinctionē denuo septē aliis noue cōfictis distinctiōibus defendas/more sacrę scholasticę Theologiæ. & tūc dicas oēs nihilominus in uerbo Chr̄i intellectas: ut p̄suadeas mihi doctrinā Chr̄i sine Thomæ & Syluestri distinctiōib⁹ intelligi nō posse: id eni opus ē ut p̄suadeas/qui Christū nisi sine Thoma intelligi uix credo.

Thomas Chr̄o si nihil obfuit.

O cōfictor ifelix/& ipudēs mēdaciorū iactator: qn̄ finē facies? Nā ubi dixit Mgr̄ q̄ pnīa secūdo mō: eēt simpliciter satisfactio: sicut est tertio mō? hoc ille dixit: q̄ secūdo mō dicta est: nō sola satisfactio: sed cōtritio siml' & cōfessio. At tertio mō: sola satisfactio. Similes āt uocū diuisiōes inumeratæ sūt. Nā apud iurecōsultos cognatiōis uox uno mō: tā agnatos q̄ cognatos cōplectit̄: alio modo cognatos solos: ut ab agnatis distiguunt̄. Sic adoptio uno mō: tā eorū q sūt in ptāte q̄ extra: alio mō eorū dūtaxat q fuerit in ptāte. Accipe ēt uulgare exemplū: dies uulgo accipit̄ uno mō: ut diē ac noctē cōplectit̄: alio uero mō/p̄ ipsa tm̄ die seu luce: ut a nocte diuidit̄. Sed qa tu neq̄ diē a nocte: neq̄ lucē a tenebris sepas & oīa cōmisces & cōfundis: iō n̄ agnouisti recte hāc diuisionē cōsistere

ꝙ quædã.s.esset:pnia q̃ simul confessionẽ cõtritionem ac satisfa-ctionẽ cõprehenderet: quædã uero q̃ solam satisfactionẽ. Quod uero denuo subinfers ex mente Magistri. Pniam prio mõ esse dolorẽ uolũtatis: satis ꝓbauimꝰ mendaciũ. Quod etiã dixerit: dolorẽ uolũtatis eẽ carnis mortificationẽ (sicut tu cõcludẽs ꝑsuppois) etiã mendaciũ. Quod ãt subiungis: dolorem uoluntatis operari mortificationẽ: cõtra te pugnat: qa aliud esse dẽt opãs mortificationẽ: aliud ip̃a mortificatio quã opat̃. At qa laici ista sua tãdocte atq; subtil'r dicta non cepissent: neq; eũ supasse cõiecisset nisi aliqd maledicti pro illis subinferret. Ideo cõtumeliæ ẽt cõtra Thomam parcere: & blasphemiæ nõ potuit. Vbi quanq̃ debuerit signari d' more in margine. Modestia Lutheri: tñ qa magis egregiũ fuit sil' cũ maledicto: tacite laudẽ suã p̃dicare: ideo eius loco aliã apostillã spectabilẽ: & ip̃m tex. declarantẽ legimus: uidelicet Thomas Chr̃o nõ nihil obfuit. Quasi exp̃ssim dicat. Ego uero Martinus/ q hæc Thomæ errata detego: non nihil prosum: Vt enĩ oĩa peruerse abs te dicantur & fiant: nihil congruentius dici poterat.

Mendacium.

Martinus contra Martinum

¶Sexto libera me quæso ex his angustiis meis si uerbum Chr̃i põt intelligi de sacr̃ali pnia ꝑsertim tertia eius parte/ idest satisfactiõe: uerbũ ãt Christi p̃ceptũ ĩmutabile/ qũo fit ut sacerdotalis ptãs sacr̃alem satisfactionẽ mutet/ dãdo indulgẽtias/ & remissiões satisfactiõis? Nõne uides uel aliam eẽ satisfactionẽ sacr̃alẽ quã Papa remittit.s.eccl'iasticã: uel si eadẽ est/ nullas eẽ ꝓrsus remissiões/ & indulgẽtias eẽ meras illusiones/ & simulatas remissiones? Non enim remittere potest quod Deus præcepit & ligauit.

Vt his angustiis libereris unicũ hoc remediũ. Ne sis tã sapiens in oculis tuis Ad arg. satis supra dictũ est: per indulgẽtias satisfactionem non tolli: sed largiri id potius quo satisfiet & ita nec iustitia Dei tollitur/ nec præceptum. Sequeris ultimo argu.

¶Septio si satisfactio cõprehendit̃ in pnia secũdo & tertio mõ: utraq; ãt ẽ q̃ a sacerdote iniũgit̃. Rogo qũo stabit hæc distinctio? Sacr̃alis.n. satisfactio nõ est nisi quę a sacerdote imponit̃/ & eadẽ est (te authore) quę tertio mõ accipitur. Iure mihi ueniam dabis si hęc non capio. Aeneum enĩ

caput/& nasum ferreum habeo.i.indocile & incapax tantę tuæ Theologiæ ingenium: si ita placet.

Ignorantia Martini mēdacium.

Proteruia.

Vere nō capis q̄ Mgr̄ dixit. Prio qa Pnia secūdo mō nō solā satisfactionē dicit. Et tertio mō solā. Secūdo mēdaciū est: ꝙ ille intellexerit in utroq; mō de satisfactiōe iniūcta a sacerdote: cū clare dicat: tertio se mō itelligere Pniam ꝓ oī carnis mortificatiōe. Qua igr̄ frōte rogas ueniā: si hæc nō capis q̄ tā clara sunt? Deinde quō dignus uenia: cū arguas & cōtemnas q̄ nō capis? Aeneū caput & nasū ferreū tibi eē agnoscis. Agnosce tn̄ & hoc qđ diximꝰ. Potēs est Deus: infringere & hūc & illud. Hactenus ut pueris te iam nudatum usq; ad pudenda: ridendum dimittam.

¶ Quinta disputatio super tertio dogmate.

ILlud Christi p̄ceptum de Pœnitētia nobis traditū impossibl'e esse ut impleat: his uerbis dogmatizzas ad eundē. S. P. Mgſm.

Nota blasphemiā & mēdaciū

¶ Tertiū pessie facis ꝙ negas saluatorē īpossibilia iussisse/ plusq̄ pessie facis/ ꝙ hoc falsitatē audes appellare. Ideo eni sp orare oportet dimitte nobis debita nostra qa nunq̄ facimus aut implemus mādata Dei. Nec possumus in hac uita adimplere/ sicut. S. Aug. locupletisime contra Donatistas & pelagianos testat': sed & Paulus Ro. vii. queritur se captiuari in legē pc̄ti & n̄ facere bonū qđ uult: silr̄ & Gal'. v. Caro cōcupiscit aduersus spūm & spūs aduersus carnē. Hęc.n. sibi aduersant'/ ut nō ea quę uultis faciatis: iste sūt inimicitiæ quas posuit Deus īter semē serpētis/ & semē mulieris/ inter carnē/ & spūm/ īter cōcupiscentiā/ & charitatem. Quod ergo nō oī tpe pęnitemus/ & resipiscimus/ uitiū est/ licet impossibile sit fieri. Conclusit ergo Deus omnes sub peccatum: ut omnium misereatur.

Hierony.

Ad hæc āt qd referā dignū tanta impietate nisi qđ Hiero. dixit? Qui dixerit Deū īpossibilia iussisse Maledictus sit. Merito igitur uel Hieronymi testimoīo anathema/ & maledictꝰ sis: ac maneas donec (qđ magis opto) resipiscas. At post hoc. Augustinū afferre audes: q nō loqt̄ de implemēto mādatoꝝ Dei: sed tm̄ de pc̄tō ueniali: a quo ꝓpter difficultatē maximā dr̄: ꝙ īpossibile est ab eis

verb Aug

cauere. Aliogn & hoc Augustini testimoim est: epla. 95. Et si nõ in uenit in hac uita hõ sine pctõ id tñ dr posse fieri p adiutoriũ grae & spũs Dei. Secũdo abuteris Pauli uerbo in falso intellectu: q dixerit captiuũ se esse in lege pcti/& nõ facere bonũ qd uult: & deide cũ ait. Carnẽ cõcupiscere aduersus spũm. Neqz. n. p hac: q nõ intelligis: sequr: q ipse fateat se nõ implere mãdata Dei: aut (qd abominor dicere) q Deus pceperit impossibilia. Aliogn quõ idẽ de se ipso dixisset: Nihil mihi cõscius sum. Et alibi. Bonũ certamẽ certaui: cursũ cõsumaui: fidẽ seruaui. De cætero reposita est mihi corona iustitiæ. Quõ dixisset Iesus. Iugũ eius suaue/& onus leue si ipossibile latu eẽt: Quõ dixisset. Filius tonitrui gloriosissimus. Euãgelista nõ solũ nõ impossibilia: sed nõ grauia Dei mãdata: qd itelligit ei q amat: ut Aug. exponit. Abuteris & tertio alio uerbo Pauli dicẽtis: cõclusisse Deũ oia sub pctõ: & oim misereat: qsi Deus ob eam cãm mandet impossibile: ut hic sumat miserẽdi occasionẽ. Magna hæc uero misericordia Dei esset (quæ proprie latronum est) prius ligare/ut possint soluere. An non scriptum est. Ex te perditio tua Israel. Sed ego stult⁹ magis qui in blasphemiis tam apertis moror. At uos quibus Martini forsan doctrina placet: hoc unum saltem aliquantulũ cogitate: q crudelis sit iste De⁹ quẽ sequendũ pponit Martinus: q uobis impossibilia pceperit. Si placeat talis Deus: placeat merito/& Martinus. At si re uera talis Deus: si qd sapitis: placere uobis nõ põt: cur placeat inuentor talis Dei aut ei⁹ tã crudelis doctria: nisi qa nulla aut parua lux.

Peruersor verbor Pauli.

Peruersor verborũ Pauli.

Blasphemia Martini.

De⁹ Martini crudelis.

¶ Sexta disputatio sup quarto dogmate ab eo posito his uerbis

SEcundũ habitualis illa pœnitentia/nec a uobis intelligibilis: nec uulgo tradibilis nulla est apud me: sed a uobis conficta ex Aristotele: psertim si qualitatem quandã in anima perpetuã/& ociosam intelligitis: aut doce eam ex scrip. Patribus/canonibus/rationibus.

Si uis doceri hunc uirtutis habitum: non ut fingis ppetuo ociosũ sed maxime fructuosum si capere potes: iam attende. Primũ accipe regulam. Contrariorum eandem esse disciplinam. Simul. n. ac unum didiceris ex cõtrariis: & reliquũ didicisti. Tũ parũp respice

Nota Martine hec ad te ptinet

ad te diligentiusq; ad oẽs impniæ & obdurationis actus attende. V.G. Effudisti multa aduersus catholicã ueritatẽ. Admonuerũt multi. Num redisti ad cor? Minime: sed despexisti: ꝓsecutus quasi ꝑ risum scelus. Accusarũt hæreseos crimĩe. Nũqd recogitasti? Nequaq̃: sed (qđ ait Ambrosius de hæreticis) tãto magis excãduisti. Maiores ad reuocandũ hortati sunt. Nũ paruisti? Immo (qđ de seductoribus Paulus ait) in peius ꝓfecisti. Cõminati sunt pœnas Et tu cõtumaciã ꝓteruiorẽ excogitasti. Dãnatus es. Sũmi Iudicis tremẽda snĩa. Tu uero qd? Quasi impi⁹ qui in ꝓfũdũ malorũ: uenit scelerate atq; ĩpie cõtempsisti: & in dñm ac pastorẽ tuũ: ut furiis maioribus insultares: cornua erexisti. Addo ꝙ uenĩet (ut existimo) nr̃a hæc ad manus tuas: q̃ ueritatẽ tibi in faciẽ interdũ paulo durius (sicut ꝓmeruisti) exponẽt. Et ea legẽs: ac parũ cõsiderãs uero ne: an falso: iure: an iniuria: dolos atq; iniqtates tuas enudẽt: q̃s ibi uelut in speculo posses recognoscere. Sic tandẽ maiore ĩpetu excitatus aduersum me cogitabis: sic ad hũc hoĩem rñdere oportet: Illis dicteriis eludere: sic mordere: locus ille Plautinus: aut Terentianus ludus: argumentũ illud euitabit. Illud negabo: aut quo potero mõ melius diluã. Multa q̃ me penitus expugnãt: transibo: dissimulabo: sæpius ꝑ rñso ridebo: sꝑ ꝓuocabo ad maledicta in curiã Ro. & illius curiæ pc̃is oẽm meã contegã impietatẽ. Verba mihi nunq̃ deficiẽt: q̃ laicis dari oporteat. Nõ oẽs erũt æqui iudices: & ad ueritatẽ spectantes: ideo nõnunq̃ ꝓducã scripturas: siue ad ꝓpositũ sint: siue nõ: qs iudicabit: cũ tam pauci Chr̃ianoꝝ ad eas diuertãt. Satis mihi si quouis mõ partes meas tutabor. Obserua hos oẽs act⁹ Martĩe: & cogitationes malas. Recordare ãt dñm dicentẽ: ꝙ e corde exeũt. Tũ ita rõnem collige. Si de corde hi act⁹ & cogitatiões ꝓdeũt: quos assidue augeri sentio: & quod primo trepidãs nũc audẽs pficio: ꝑfecto poni aliqd maius necesse est: atq; durius innatũ cordi meo: quo sic paratior / atq; promptior ad hos obstinatiõis actus in dies reddor. Et hoc: crede Martĩe: est uitium atq; habitus impnĩæ nihil minus q̃ ociosum: imo (ut sentis) negociosum nimis. Quod cũ aduerteris: tũc opus est: ut regulam supra memoratã recolas: uidelicet cõtrarioꝝ candẽ disciplinã: ut sic per cõtrariũ pniæ uirtutis habitũ conicias: quo uidelicet in cõtrarios actus his: quos in te tibi ostendimus: bonæ mentes ratiõe ductæ: facile flectunt: ut pc̃m doleant: confiteant: ac pro eo satisfaciant.

Nota Martie ut cõprehenderis a Thomista

faciant.

faciant. Hactenus satis ad declarandã tibi uirtutẽ pniæ.q̃ habitus est: ad quã bonitas/& patientia Dei te diu nimis expectat.

Septima disputatio super quinto ac sexto eius dogmate circa contritionem.

CONfiteor corã Deo nisi me tempoꝝ cõditio & malignantiũ atq; ipsiorũ turba: ad oẽm prona ĩpietatẽ: cogeret: nõ facerẽ uerbũ contra tam puersas/ac patentes hæreses impiissimi uiri huius: qui sicut pluribus locis hoc iactat: ita in sermone diabolico: quem de pœnitentia iuscripsit sic ad uerbum.

Cõtritio (sic.n.cępit uocari uera pnia ĩterior) duplici uia parat: primo per discussionẽ/collectionẽ/detestationẽ peccatorũ/qua qs ut dicũt/recogitat annos suos in amaritudine aĩæ suæ/ponderando pctõꝝ grauitatẽ/damnũ/fęditatẽ/multitudinẽ/deinde amissionẽ æternæ btitudinis/ac æternæ dãnationis acq̃sitionẽ/& alia qua pñt tristitiã/dolorem excitare. Hæc aũt cõtritio facit hypocritam/Immo magis peccatorẽ: quia solum timore p̃cepti/& dolore damni id facit. Et tales oẽs indigne absoluuntur & cõmunicant.

Contra has blasphemias. Primo id scripturæ affero: qđ quasi ad ꝓpsitũ nõ faciat tu præteris. Recogitabo tibi annos meos in amaritudine aĩæ meæ. Quænã est hæc recordatio annorũ nisi pctõꝝ collectio ac discussio? in quo est animæ amaritudo: nisi in eoꝝ detestationẽ? unde detestatio? nisi ex multitudĩe enormitate & grauitate? Quid ais tu Dauid gloriose? Quare ab iniquitate lauari & mũdari a pctõ postulas? qa inquis inigtatẽ meã ego cognosco: & pctm̃ meũ cõtra me: uel (ut Aug. legit) corã me est semp. Cur etiã dicis cogitaui uias meas: & cõuerti pedes meos in testimõia tua? Isto eni modo ex pctõꝝ tuoꝝ cogitatiõe cõuersum te ad eũ ꝓfiteris. Cur lauas lectũ tuũ p dies singulos lachrymis? cur rigas stratum tuũ? an ut sic fias pctõr & hypocrita? Miror q̃ tam laudata sit pnia tua: cũ in græci uocabuli notitia nõ ĩtellexeris: istũ pniæ modum esse hypocritaꝝ & pctõꝝ. Cur etiã frustra. Salomõ filius tu9 his uerbis pniam uerã ostẽdit? Si peccauerit tibi ppſus: & captiui ducti fuerint: & in loco captiuitatis egerint pniam in corde suo: dicentes. Peccauimus: iniq̃ gessimus: impie egimus &c. Hic enim ni

Contritio

Psal. 50. 118.

David penitentia

Psal. 6.

Para. ult.

Salomon

hil agnosco: nisi respectionē: ponderationē: cōfessionē: & deplorationē pcti. Nam ecce: forsan plusq̄ Salomō hic nr̄ Daniel: cōtra docet. At nunqd erit & plusq̄ Deus. Ait eni Deus ad Adam post pctm̄. Adā ubi es? Quid est dicere, ubi es? nisi respice quo de peccato tuo cōiecisti quantū boni amiseris: q̄tum tibi comparaueris mali. Itē post fratricidiū ad Cain: ubi est Abel: frater tuus? & rursus. Quid fecisti? Num hic uirtutē an scelus potius cōmemorat? Quid itē per Ezechielē apertius docet cū ait. Si auerterit se impius ab impietate sua quā opatus est: & fecerit iudiciū & iustitiam: ipse aīam suā uiuificabit. Considerās. n. & auertēs se ab oībus iniqtatibus suis uita uiuet & nō morieť. Quō uita uiuet & nō morieť / q̄ sic cōsiderauit iniqtates? Cū Martinus dicat q̄ erit hypocrita / & peccator indigne / & absoluit & cōicat. O dn̄e Deus si tu soluis q̄ ligat Martinus: certe oportet alias esse claues tuas: alias Martini claues: si qbus tu aperis ille claudit. Protestor igr̄ in scripturis sc̄tis tuis: q̄ qui Martini claues sequunť / illas sequunť q̄ nō cœlū sed infernū aperiūt. Ego dixi: ipsi uiderint. Nā qd euangelii exempla pferā: ubi totū ueræ pniæ pcessum licet oculis intueri? Stabat inqt Publicanus a longe: Cur a longe ait? nisi q̄ ex pc̄tō a Deo se elongatū & salute priuatū nouit: sicut scriptū est. Longe a pc̄tōribus salus. Nolebat oculos ad cœlū leuare: unde hoc nisi ex meditatiōe idignitatis suæ pter pc̄tā: Percutiebat pectus suū: cur hoc? nisi q̄ (ut ait Aug.) ipse pœnas de se ipo exigebat. Deniq̄ dicebat. Propitius esto mihi peccatori: unde hæc exorta tam repente fiducia: cū mox ñ auderet leuare oclos i cœlū? nisi q̄ gradatī: ex timore i spē: ex pudore in fiduciā: ex pc̄tī notitia in imploratiōe diuinæ gr̄æ ascēdit tū ex pprio pc̄tī iudicio ac iustitia: sua sn̄ia pueniēs Dei sn̄iam, ppria uindicta, Dei uindictā anteuertēs: misericordiā iustificatus pmeruit: Sic. n. seqť. Et abiit iustificatus in domū suā. Igiť quem in euangelio iustificatū legimus: in doctrina Martiniana, audimus hypocritā factū / & peccatorē. Sed quid aliud in prodigi parabola docemur? Recesserat a patre: Recedit. n. a Pr̄e Deo / qcūq̄ arbitrii libertate abutens: sub eo esse recusat. Pascere porcos incipit. f. uoluptatū imersus curis. Reuersus tandē in se est: qppe agnouit peccatū: pc̄tiq̄ fœditatē & miseriā. Quāti (inqt) mercenarii in domo pr̄is mei abundāt panibus. Hic amissi boni recordatio. Ego aūt hic fame pereo. Hic dolor iā cognitæ miseriæ, Surgā inquit. Hic

Gene. 3. Gene. 4. Ezech. 18. Quibet aures audiēdi audiat.

consiliū desistendi a pctō. Et ibo ad pr̄em. Hic aius uiā ingrediendi uirtutū: unde ad pr̄em puenit. Et dicā ei. Pater peccaui in coelū & corā te. Ecce primū pcti agnitio & cōfessio. Iam nō sum dignus uocari filius tuus. Ecce cōfusio & indignitatis suæ detestatio. Quid hic fctm̄ est? An adhuc hypocritā habemus & pctōrem? Immo ait. Surgēs uenit ad pr̄em. Hæc igit̄ recta uia eundi ad pr̄em At qd agat pr̄? num reicit q̄si hypocritā? num dānat tanq̄ pctōrē? Absit. Sed cū adhuc longe eēt: uidit illū. Hoc est primæ gr̄æ donū ut respicere uenientē incipiat. Et misericordia motus est: illa uidelicet misericordia: q̄ plena est terra. i. oēs terreni hoīes ac pctōres. Accurēs cecidit sup collū eius. Accurrit in celeritate auxilii. Cecidit. qa inclinat̄ ab altitudine suæ maiestatis: ad nos humiles homunculos & peccatores. Et osculatus est eū: hoc est in ultimā gratiam atq̧ pacem suā admisit. Quid hic agat fili⁹? num a pnīa? nū a peccati memoria cōfessiōe/ac detestatiōe desistat: ēt cōfecta pace? ēt restitutus in gr̄am? Minime. Sed in ppetua hac memoria/& confessiōe laborās/usq̧ ad ultimū: ait. Pater peccaui in coelū & coram te: iā nō sum dignus uocari filius tuus. Quid hinc. Pater? Dixit aūt Pater ad seruos suos. Cito pferte stolā primā: & qđ excurrit. In quo agnoscere gloriā licet: & btitudinē qua tandē: sic agēs pniam: donat̄. Sed quid frustra laboro. Cū uniuersam ad hoc possem pferre scripturā? Cur sacros proferā Doc? cū nihil agere aliud in oī ope uideant̄ q̄ sic docere. An nō erit satis: si Augustinum directo expugnantē doctrinā istā pfidi/ac spurii filii produxerim? Hæc ei⁹ uerba ps ult. Audistis mō Io. Apl'm: timor nō in charitate sed pfecta charitas foras mittit timorē: qa timor tormētū hēt. Et tñ nisi i timore icipiat hō Deū colere: nō pueniet ad amorē. Iā ne sentis Martie: iam ne sentis: q̄ aduersat̄ tibi Augustin⁹? q̄ ñ ab amore iustitiæ: sed a timore poenæ: pcedit̄ ad amorē Dei? Sicut pphe ta pr̄ cū sapiēte filio dicebat. Initiū sapiæ timor dñi. Taceo igit̄ alios ne supra Aug. te facere uidear: & pterī quos appellas scholasticos: qa derideres. Taceo canōes qa ad nouas te blasphemias excitarē. Mitto paganoꝝ dcm̄ & sapiētū mđi. Agnosce te ipm̄: qm̄ tu nihil min⁹: uel agis uel agere curas. Præterea qđ iurecōsulti inqūt. Bonos poenaꝝ metu fieri: qa nihil min⁹ q̄ Iuristatheolog⁹ es. Cauebo ne afferā eccl'iæ ɔsuetudīs lōgissīæ authoritatē: q̄ admonētē: docēte: pdicāte: tot sūt scl'is hæc sp obseruata/custodita/ probata:

Nota hec ad te ptinēt Martie.

atq; ad hoc inumeris dispositis uoluminibus tradita ediscenda: & obseruãda, Nam tu solus sapiẽs cõperisti tandẽ totã ecclesiam esse aiarum/& consciarum carnificem: ut iam uerendum sit/ne excõicata abs te uniuersa ecclia: libri eiusmõi oẽs iudicent igni. Postreo si te hoiem saltẽ agnoscerẽ: naturalis euidentiã rõnis naturæ Dei q; ordinẽ pducerẽ. Nemo eni qui aduerterit: nõ pspiciet. Deũ naturãq; ipsam ita semp consuesse: ut res per media de impfecto ad perfectũ disponat: nõ aũt de repente ab extremo ad extremũ traducat sine medio. Sic ars naturæ æmula nihil cõfestim pfectũ nobis reddit. Hinc Magister ac dñs Pannũ rudẽ ueteri cõsarciendũ uestimẽto: & uinũ nouũ in utres ueteres claudi: nõ laudat: ne inassueta potentia uini: rumpant utres. At tu oi arte supior: ipsa rerũ natura: & summo oim opifice: sapientior artifex ac Magister: statim a uitio pctõrem facis surgere: sola ei pposita uirtutis spẽ: absq; suarum cõsideratione ærũnarum: absq; ullo pœnarũ timore: aut peccatorũ cõfusione ac pudore pcedente: ut ista stulta corã te sapientia ipsa facta sit. Sed unde ad hæc motus sis: dignum est profecto ut uideamus.

¶ Confutatio rõnis Martini: quæ super supioribus dogmatis ita sequitur ad literam.

Ratio oim pdictorum est. Impossibile est: ut odias aliqd uero odio/& pfecto/cuius cõtrariũ nõ prius dilexeris. Amor semp est prior odio/& odiũ natura/& sponte fluit ex amore: & sic nascit Zelus: qui est iratus amor/id est odiũ mali: pter bonũ. Sic odiũ peccati & detestatio uitæ pteritæ: nulla cura: nulla labore q̃sita/ueniũt sua spõte. Alioqn puersissimo ordine/& nunq̃ pro futuro studio/q̃rit amor iustitiæ/per odiũ pcti. Immo machina desperatiõis/& deiiciendi animi est: talis puersitas. Pnia eni debet eẽ dulcis/& ex dulcedine in irã descẽdere ad odiũ peccati. Amor eni est uinculũ ppetuũ/qa uoluntariũ. Odiũ/tẽporale/qa uiolentũ. Igit persuade homi: primũ/ut diligat iusticiã/& sine magisterio tuo conteret de pctõ: diligat Christũ/& statim sui pdigus odiet se ipsum. Sic Psal. xliiii. Dilexisti iusti

tiam/& odisti iniquitatem:prius inquit dilexisti iustitiam/ & sic odisti iniquitatem &c.

Vere scriptũ est:impius cõfundit:& cõfundet. At nos distinguamus cõfusa hæc ei⁹ dctã:& diuidat lux a tenebris:aq̃ supiores ab inferioribus.i.uera separent a falsis:& appeat tandẽ arida:hoc ẽ infructuosa doctrĩa. Prima eius cõclo/& fundamentũ est. Amor odio prior est natura:& sponte odiũ fluit ab amore. Recte hucusq̃.hinc aliã traducit. Impossibile est aliqd te uero & pfecto odio odisse:nisi eius contrariũ prius dilexeris. Hic cũ hoĩe/& lubrico/& imperito subsistendũ est. Hæc enĩ conclo:nisi aliter declaret/qd sit hoc uerũ/& pfectũ odiũ:instantias patit.nã ut ul' paganus aiebat. Oderũt peccare mali formidĩe pœnæ:Boni aũt uirtutis amore. Vnde liq̃t q̃ mali oderũt pctm̃/sine amore uirtutis sui cõtrarii Eget ergo supra dctã conclo expositiõe:ut mox uidebimus. Tertia est:odiũ pctĩ/& detestatio uitæ pteritæ:nulla cura:nullo labore q̃sita:ueniũt sua sponte. Hãc eẽ merã falsitatẽ:uel ex eius dictis pbo:nã(ut ille ait)ad odiũ pctĩ/necessarius est amor uirtutis/& ei⁹ assecutio. Sed ad hoc multa cura/atq̃ labor exigit:ergo &c: Quis enĩ manifestã negauerit experientiã?q̃ paucos uirtuose uiuere inspicimus:eo q̃ difficile sit(ut notũ est)assuescere ẽm uirtutẽ. An ñ Dei testimoniũ est. Pronũ hoĩem ad malũ ab adolescẽtia sua? At si corrigat se Martinus:& dicat:q̃ intelligit post iã adeptã uirtutem:nullã eẽ curã/ac laborẽ odisse pctm̃:iã incipiet consentire ad uirtutẽ adipiscendã:laborẽ & curã exigi.s.ad media uestigãda. In hoc ãt eius doctrina ab oĩm doctrina recedit:q̃ lapsum/& grauatum pctis aĩum:statim erigi ad uirtutis contẽplationẽ:posse arbitrat:sine pûia discussiõe uitiorũ:sine timore pœnæ:& cæteris q̃ ex sapientũ disciplĩa narrata sunt. Et nõ intelligit Lutherinus Theologus:q̃ in pctõ sistens:luteos hẽt oculos. Quõ igit uirtutẽ pspiciet:terrã solã intuet:qũo eleuabit uultũ ad cœlũ? Terræ thesauris inhiat:quos uidet.qũo alios poterit q̃rere meliores:quos non uidet:nisi prius hos falsos eẽ cõspexerit? Hinc sapientissimus Mgr Primo ait:nolite uobis thesaurizare in terra:ubi erugo et tinea demolit:& ubi fures effodiũt & furant. Deinde ait. Thesaurizate uobis thesauros in cœlo:atq̃ ita de cognitione & odio uanitatis:ad ueritatis cognitionẽ/& amorẽ pducit. Deniq̃ q̃ in luto fecis:uelu ti sus lutulenta delectat:q̃ libens serulat pctõ:& ideo eius uinculis

Martin⁹ cõtra Martinum.

Genesis.8. Doctrina Martini.

teneat:quō nisi odorē malū sentiat:aut nisi cathenas pcti oderit? ut rūpat:tangi poterit odore uirtutis?& sic tractus ad eā pgere? Ergo tandē ut ubi error est/& impitia tua detegā,Sumo ppositionē tuam:q̄ nō tua est:cū eā nō intelligas.Sed phorū oim.Amor odio prior est:& odiū ex amore fluit,Sumo & hāc.is q in pctō ē: seipm amat.licet inordinate:hic pbo ꝙ ex hoc suiipsius amore odiū pcti nasci pōt:ut sic reddat uera pria ppō.Amor prior odio est?& odiū ide sua sponte fluit.Qui.n.seipm amat; delectationē suā amat:quā in pctō expit: q delectationē suā amat:iā cōtrariū odit:uidelicet tristitiā ac dolorē:& cōseqnter q̄ dolorē inducāt:ut puta pœnas:& cōseqnter q̄ sūt cā pœnarū:ut sūt pctā:& iō ut cognouerit ꝙ pctā afferūt pœnas:ipossibile erit(cū seipm amet)pctā nō odisse:nō ueluti pctā:sed ueluti pœnā secū afferentia:q̄ cū uel sic cœperit odisse:ac siml'fugere:aīm oportet ut ad uirtutē adiiciat:uñ paulatī odore bono tractus:& opationib9 pficiēs:assuescet in illa:ac delectabit:eritq̄ iā uirtutis cōparatus amor:uñ aliud uerū nascet odiū pcti:qd nō tā pp̄ter pœnas/aut amore suiipsius:s̄ pp̄ter uirtutē/& amore uirtutis/ac dei:fugiet & detestabit.Semp igr amor prior erit odio:& odiū ab amore fluet.Amor suiipsius: prior illo odio pcti qd nascit ex timore:& odio pœnæ: qd ab eodem amore uenit.Amor uirtutis/& Dei q est pfectus:prior odio illo pcti:qd pp̄ter sui turpitudinē nascit:& cōtrariā faciē spēi uirtutis:& charitati Dei.Hic āt pnia pficiet in hoc amore/& odio/& tñ inde incipiet.ut recte Aug.docet.scriptura pbat:rō cogit:experientia manifestat.Nec qcq̄ est qd tu ais:pdesse exempla sctōrū:& eorū q scdm uirtutē uiuāt.Quis neget hæc?Sed hoc pferti his:qui a pctō iā alieni uirtutis decus/& honestatis q̄unt respicere.At qui uirtutē eiusq̄ odorē nō sentiāt:ꝙ odore cōtrario delectent: quō tu Martinus facies ut respiciāt? ut noctuæ:solis lucē pati possint? Ridicula hæc nec digna:ut cōtra illa ulteri9 uerbum addam.

Ubi deceptus est Martinus. *Cape hec Martine si potes.*

¶ Octaua disputatio sup trib9 ei9 blasphemiis circa cōfessionē.

CONfiteri omnia mortalia nō tenemur¶Venialia nullo modo debemus.¶ Sic seruabat ecclesia primitiua.Hæc autem in eodem sermone his uerbis asseris.

¶ Secūda pars est cōfessio sacralis/& hic duo sūt notāda. Primū nullo mō p̄sumas cōfiteri pctā uenialia:sed nec oīa

Notate q Christo tenemini

mortalia/qa ĩpoſsibile eſt/ut oĩa mortalia cognoſcas. Ad ĩpoſsibilia ãt nemo obligat̃:unõ in primitiua eccl̃ia ſolũ manifeſta mortalia cõfitebant̃ ut patet.i.Cor.v.c.ſiqs ĩter uos eſt fornicator/aut auarus/aut idolatra:aut ebrioſus:aut rapax:cum illo nec cibum ſumere.Et illud Gala.v.ca.Manifeſta ſunt opera carnis &c.

Plura colligo ex his dictis peſte plenis.¶Prĩm iõ non teneri nos cõfiteri oĩa mortalia:qa hoc ĩpoſsibile ẽ.Ego uero gr̃as tibi ago ꝙ more tuo tecũ pugnas:q nũc neminẽ obligari ad ĩpoſsibil'e ꝑſiteris:& pauloañ.Deũ p̃cepiſſe nobis ĩpoſsibilia aſſerueris:ꝙ ſi dicas.De eccl̃ia nũc te loq̃ q̃ ad ĩpoſsibile nõ obligat:licet Deus ipſe obliget.Tũc oẽs q̃s egi gr̃as aufero:q Deũ nobis inīqorẽ ĩpa eccleſia cõſtituas.¶Sc̃dm ſupponis ñ eẽ poſsibile queq̃ nouiſſe oĩa mortalia q̃ admiſit.Sed falſo.Et hic deciperis:ꝙ ſcriptũ ẽ ab oculis meis mũda me/& alia eiuſmõi:q̃ nil aliud ꝓbãt:q̃ ꝙ ñ põt hõ hoc certo ſcire:ꝙ ſit ſine pc̃õ:aut ꝙ ñ pl'a hẽat pc̃ã:q̃ ſe noſcit hr̃e Sed cũ hoc ſtat:uel ꝙ nulla hẽat:uel ꝙ oĩa nouerit q̃ hẽt: licet hoc ſ.ꝙ nouerit:nouiſſe nõ poſsit.Ago tñ & hoc in loco gr̃as miniẽ repetẽdas:cũ aliogn dixeris:ꝙ põt qs nouiſſe ſe eẽ ĩ gr̃a dei/& amore dignũ ẽt citra reuelationẽ.¶Tertiũ ẽ ſolũ manifeſta eẽ cõfitenda.Siqs ergo mechat⁹ ſit/aut blaſphemiã dixerit:aut frẽm occiderit in corde ſuo:nõ debet cõfiteri.O blaſphematorẽ peſsimũ.Et qũo ſacerdos cognoſcet uultũ pc̃õris ſui:ſicut ſcriptũ ẽ/qũo poterit pniam ĩponendã diffinire:ꝑ mõ pc̃õꝝ!¶Quartũ eſt:ꝙ hoc obſ̃uatũ ĩ eccl̃ia primitiua aſſeris/& Pau.ꝓfers.i.Cor.v.ſiqs ĩter uos fornicator &c.cũ hu⁹cemõi nec cibũ ſumere &.v.ad Gal.Manifeſte ſũt opa carnis.Profecto Martine ſi hæc uerba ꝓbãt:ꝙ nõ ſunt oĩa mortalia cõfitenda:& ꝙ ita fiebat tũc in eccl̃ia.Pariter ꝓbant ꝙ uolat aſinus.O Paulinũ Theologũ.¶Quintũ eſt uenialia confiteri nullo modo debemus:quia eſſet perdere tempus:& eſſe aliis impedimẽto.Si eſt ꝑdere tẽpus curare aĩam:uere loqueris:ſi uitandũ eſt impedimentũ tẽporale: ut ſequat̃ detrimentũ æternũ ſc̃ẽ loq̃ris.Veꝝ ad qd diſponunt̃ ſacerdotes in eccl̃ia!Et cur dicit ſcriptura qui minima negligit paulatim defluit!Et cur ſancti Dei hoĩes quotidiẽ et horatĩ:ſæpe q̃uis minutula cõfitebãt̃!Et ita amittebãt tp̃s:& aliis erãt ĩpedimẽto:& fiebãt ſil'hypocritæ & pc̃tores!

Blaſphemia.

Iniqu⁹ Martini Deus.

Martinus contra Martinum

Blaſphemia.

Notate Theologiã Martini.

O diabolicũ: o pestiferũ mẽbrum. Sed age hic te sisto. Confiteris ne tu? Opinor nõ: cũ enĩ usurpás Pauli dctm. Nil tibi consciũ esse dicas iã cõsequor: q̃ mortalia nõ cõfiteris quorũ conscius nõ es. Venalia ãt nullo mõ debes. Ergo tu nõ cõfiteris. Aut alid' forsan confiteris: q̃ pctã. Et iam diuinare uideor. Sic ais. Confiteor tibi Deus: & gratias ago: q̃ nõ sum sicut qlibet uulgaris hõ: aut sicut cæteri scholastici doctores tenebricosi: sicut Thomas ac Bonauẽ. Tot cõposui p meis laicis libros. Tantã ɔtrouersiã/uel cũ ipso Papa substineo. Tot hoïes: Tam magnos eludo: Tm̃ fabrico cõciliũ: in quo facile mitrã mihi potero aliquã comparare: meritis meis dignã. Pro his oĩbus ergo: sis bñdictus. ℂ Si nõ eiusmõi sit confessio tua: q̃lis esse possit (fateor) ego ignoro. Attñ cõtra istas tuas nouas: ac nimis stultas blasphemias: & si possim oẽs doctores: & totã ecclĩam afferre: attñ qa tu paruipendis: omittã. Solũ Io. Gerson q̃ recipi abs te uidet̃ pducã. Ipse enĩ in regulis suis moralib9 c. de pnĩa ita desiderat: ut oĩa mortalia cõfiteamur: ut ẽt si quis d' aliquo nõ sit certus: tñ sub dubio debere eũ cõfiteri pnunciet. Adam & Bernardũ qui cũ cõfiteri docet monachos: uix aliqd peccatum non ueniale cõmemorat. Sed magis stultus ego qui in his longius persisto.

Confessio Lutheri

Io. Gerson.

Bernar.

ℂ Disputatio decima sup alias eius blasphemia in eodẽ sermone his uerbis prolata.

NVlla sunt opera nr̃a/ẽt bona/qn sint pctã dãnabilia: si Deus in iudiciũ intret nobiscũ: sic dicit Psal. cxliiii. Nõ intres in iudiciũ cũ seruo tuo: qa nõ iustificabit̃ in conspectu tuo omnis uiuens. Item omnis homo mendax.

Vere tu mẽdacissimus hoĩm Martine. Sed hoc mendaciũ tuũ se ipm perimit. ℂ Primo. n. cõtradictio est: opa ulla siml' bona esse/ & pctã dãnabilia. ℂ Secundo nec oĩa pctã sunt dãnabilia: cũ uenialia dãnabilia nõ sint ex ui ipsa uerbi. ℂ Tertio tu dixisti pxie. Aliquos interdũ cõfiteri multa: q̃ nec pctã sunt: aut uix uenialia: qũo igit̃ oĩa sunt pctã dãnabilia. ℂ Quarto, eẽ mũdm corde spũ: pauperẽ: mitẽ: misericordẽ: Pacificũ: sitientẽ: iustitiã patientẽ propter iustitiã: baiulantẽ Chr̃i crucẽ: & deniq̃ p illo mori: est pctm̃ damnabile corã Deo. Et quos ille his opibus btõs: tu statuis pctõres: & qdem dãnabiles: & mortem quã in conspectu Dei p̃tiosam

Rñde ad hec Mart. si potes

propheta

ꝓpheta uocat. Tu dānabilē affirmas. An n̄ tu Antichrs es hoīm pfidissime? ¶ Quīto iniustū sic faceres Deū:q pro pctis dānabilibus mercedē daret? ¶ Sexto declara Esaiā nobis dicentē. Ve q dicūt bonū malū:& malū bonū:si oīa opa sunt mala/& pctā. Itē declara nobis Paulū dicentē. Btūs q non iudicat semetipm :in eo quod ꝓbat. Et alia eiusmōi īnumerabilia: Nihil uero ad propositū facit qd ait ꝓpheta. Nō intres in iudiciū cū seruo tuo &c. qm̄ illud n̄ rōne bonoꝝ/sed pctōꝝ dc̄m̄ est:neq̄ ēt dicit ꝙ ex iudicio Dei qlibet sit dānand⁹/sed ꝙ nō iustificādus qa sine ei⁹ grā null⁹ iustificaret̄:sed nō seqt̄ ergo damnaret̄:sicut in his q absq̄ baptismo moriunt̄ ex cōi Theologoꝝ snīa. Multo magis ēt ridiculū:qd adducis. Oīs hō mēdax:nisi tu uelis dicere:ꝙ tūc ēt mendax cum uerax est:quod in toto ope tuo agis:q eos qui ueraces sunt mēdaces asseris. Te aūt mendacissimū:& uanissimū: ueracē & grauē. Sic fieri oportet corā laicis tuis. Perge:& cito uidebimus finem. Nō p̄tereo pestiferā aliā blasphemiā:sic eni ais. ¶ Quocirca dum uolumus oīa pure cōfiteri:nihil aliud facimus q̄ ꝙ misericordiæ Dei nihil uolumus relinq̄re ignoscendū. ¶ Ex his ꝓbat̄ ꝙ mala sunt facienda:ut tanto magis habeat Deus qd ignoscat. Peccauit igit̄ Paulus q dixit manebim⁹ in pctō ut grā abundet? Absit. Rursus ex eisdē uerbis alid blasphemū ꝓbat̄ q̄si ea q̄ qs cōfitet̄ n̄ ignoscat Deus ex misericordia:sed ex debito ꝓpter cōfessionē. ¶ Tertium ēt ꝓphanissimū dogma nascit̄:ꝙ uelle pura oīa cōfiteri:malum est:O diabolicū hoīem:īmo pestiferum serpentem.

Nota verba ꝓ puritate quam Martin⁹ docet

verb. mart.

Pau. ad Ro. 6

¶ Vndecima disputatio super duabus aliis quæ supersunt blasphemiis & quas passim iactat.

PRima haꝝ blasphemia:iā oī populo nota est. Quicūq̄ credit se absolui:erit absolutus quicquid sit de contritione. ¶ Scda Hæretica est:licet usitata snīa. Sacrā nouæ legis iustificantem his gratiam dare:qui non ponunt obicem.

¶ Primæ blasphemiæ fundamentū est. Sola fides (inquit) uerbi Dei satis est:ut iustificemur. Si eni credis ei q dixit. Qui crediderit & baptizatus fuerit:hic saluus erit. Dico tibi hæc fides eius uerbi:facit te uerissime baptizari:quicq̄d sit de cōtritiōe tua. ¶ Hic plures iactat fabulatiōes:& ꝙ nihil refert:an p iocū:uel serio absoluat sacerdos/& q̄lis ille sit doctus:an indoct⁹:& alia eiusmōi multa tam insana :tam absurda/ac perplexa:seq̄ ipsa penitus destruen-

Verba Marti.

tia:ut nihil sit opus disputatiõe. Et ideo seqnti libro solũ cõmemo
randa reseruo cũ sociis tuis. Nũc sup dogmate ipso principali dis
putãs. Primo (ut est semp ppetuꝰ cõfusor) cõfundit uerborꝝ Chri
fidẽ: cũ crudelitate suæ absolutiõis: q̃si distincta hæc nõ sint: aut al
terꝝ sine altero eẽ nõ possit. Quod falsum est. Quis enĩ nõ uideat
posse aliquẽ putare se absolutũ nõ eẽ: & tñ credere Chri uerbis?
Pone enĩ uere illũ nõ eẽ contritũ: & tñ fidẽ retinere: an nõ põt eẽ
fides sine charitate & cõtritiõe? Cur enĩ diceret Paulus? Si fidẽ ha
buero: ita ut mõtes transferã charitatẽ aũt nõ habuero nihil sum.

Paul. 1. ad Corinth. 13.

Quis rursus nõ uideat: posse ẽt quenpiã existimare se uere abso
lutũ: & tñ nõ erit absolutus? ut sunt oẽs q credunt ꝑdictæ blasphe
miæ Martini: uidelicet ꝙ sola fides ista sufficiat: scilicet se eẽ abso
lutũ: nã ista fides non stat: cũ fide Chri. Hæreticũ enĩ est asserere.
Solã fidẽ sufficere sine opibus, & sine cõtritiõe. Nam qd ait Iac. ma
nifeste? Fides sine opibꝰ mortua est in semetipsa: quid iterꝝ? Esto
te (inqt) factores uerbi nõ auditores tm̃. Paulus ẽt ad Ro. Facto
res legis iustificabunt.

Heresis pnitiosa Martini confutatur.

Pau. ad Ro.

Frustra alioqn audiremus & Paulũ & to
tam scripturã dicentẽ. Reddet Deus unicuiq; scdm opa sua: si sola
fides ad iustificandũ sine opibus satis eẽt. Opera enĩ sine fide non
sunt: fides aũt est sine opibus: licet mortua & informis. Et ideo di
xit Iac. Ostende mihi fidẽ tuã sine operibꝰ: & ego tibi ostendã ex
opibus fidẽ meã. Si qñ aũt legimus solã fidẽ sufficere: de fide for
mata intelligi oportet: nisi totã ꝑdere scripturæ ueritatẽ uelimus.
Et ideo alloquẽs Iacobus Apl's Martino similes. Immo & ipsum
Martinũ: qm̃ scriptura semp loquit: & oĩ cõgruit tempori: ita sub
iungit. Vis aũt scire o homo inanis: qm̃ fides sine opibus mortua
est? Abraã pr noster: nõne ex opibus iustificatus est: offerẽs Isaac fi
lium suũ super altare? Vides qm̃ fides coopat operibꝰ illius: & ex
opibus fides consumata est: & impleta est scriptura: dicens. Credi
dit Abraã deo: & reputatũ est illi ad iustitiã: & amicus Dei appel
latus est. Videtis qm̃ ex opibus iustificat homo: & nõ ex fide tm̃.

Iac. 2.

Hæc Apl's Gloriosus. At uero Putabimus forsan. Contrariũ esse
Paulũ? imo Spũmsctm̃ sibi ipsi repugnantẽ? cũ legimꝰ .4. ad Ro.
Abraã nõ ex opibus legis eẽ iustificatũ. Minime. Nõ est. Mendax
Spũssctus in Paulo: neq; in Iacobo. Sed oportet. Scrutari & atten
dere scripturã. Nec enĩ ille sensus Pauli fuit: negare Abraã. Iustifi
catũ ex opibus: sed ex operibus legis. Scribebat enim ibi aduersus

Iudæos: qui iā ſupuacuo in opibus legis confidebāt:& gloriabā- tur: Sed hæc nimis clara: neq̧ ꝓpter unā de ſtultis mulieribus po nenda ulteriꝰ ad diſputationē: pſertim ſi uera ea ſunt q̄ de illo nar rant: q̧ cæpit hāc Iacobi epiſtolā ueluti canonicā negare: authori tate frontis ſuæ. Sic enī oportet ut agat: ſed tn̄ neq̧ hoc erit ſatis: niſi & Pauli etiā epl'as neget:& ſancta Dei quatuor euangelia: cō tra q̄ nō minus pugnat. Attn̄ mirarer hoc ualde: q̧ hanc negaret epiſtolā: quā & ipſe interdū ꝑ ſe citat: niſi q̧ iam inſtructus ſum. Ea tantū uera/& diuinæ authoritatis eſſe: ſi qua faciāt pro ſe. At q̄ contra: ſunt paleæ & nihil. Quoad ſecundā blaſphemiam uere ne ſcio. quid dicam: quid opponam: an contra eius falſitatem arguā an potius contra ſuperbiſsimam arrogantiam. Hæretica (inquit) ſed uſitata ſentētia doctorum &c. O faciem cito confundendam. Tota eccleſia hæretica: omnes ſancti/& præcipui doct. hanc hære- ſim docuerunt. Pontifices hæreſim ſtatuerunt. Conciliū Econe- micum Floren. ubi probata eſt: hæreſim tenēdam nobis tradidit & tamen ut Martinus docet. Concilium poteſt ſtatuere articulū fidei:& ita articulꝰ fidei erit hæreſis: in doctria & Theologia Mar tini. Et certe nihil eſt uerius iſta propoſitiōe: quam ſubſtineo meo periculo. Plurimæ concluſiones Martini quæ ſunt articuli fidei in ſua Theologia: ſunt ueræ hæreſes & meræ inſaniæ in Theologia uera & ſolida & Chriſtiana. Et rurſus. Plurimæ concluſiōes: quæ in uera ac ſancta Theologia: ſunt perinde atq̧ articuli fidei prin- cipales credendæ: in Theologia Martini ſunt hæreſes. Qui ergo ſequi Martinum uultis: in tāto lucro tam nouæ doctrinæ ſequimi ni. O uulgus ſtultum & inſipiens. Quid amplius quæris: q̄ q̧ iſta concluſio explicite ſonat? Hoc enim ſonat apte ſi capere uis: licet iſta ſententia ſit uſitata: quia ſcilicet eam tota eccleſia doceat ac re cipiat: licet probata ſit per concilia. Licet etiam ſancti doctores apertiſsime eam profiteantur. Ioannes etiam Gerſon in regulis ſuis moralibus. c. de pnīa ꝓ indubitata aſſerat: ubi ait: uirtute cla uiū fit ex attritione: in confeſsione contritio. Vnꝰ tn̄ Martinus: nouus Theologus: nouus Daniel: in noua litterarū peritia: & ꝑ- ſerti in ſanctarū ſcripturarū noua interpretatiōe: quarū partē ne gare incipit: ptē nouis ſenſibꝰ & inauditis manifeſte deſtruer̄: hæ- reticā ꝓnūciare audet. Quis igr̄ diſputādi locꝰ cū uiro tātæ auto- ritatis: ac tātæ libertatis? Quē. n. cōtra ꝓducā? imo qd ꝓducam?

Hic exponitur Martini cōclu ſio.

Si Pontificũ statuta. Diceret (sicut supra adnotauimus) contra hæreticũ & contẽtiosum eẽ illa inualidũ p̄sidiũ. Si sctõꝝ doct. sñias, Puta Aug. & Hieronymi: q̄bus nullo mõ rñdere posset: uel dimitteret: sicut sp̄ facit: & nihil rñderet (nã fac ut ĩ toto ope suo rñdeat: aut afferat ip̄e semel: nisi interdũ nimis coactus: q̄ doctores arguunt aduersus illũ: fac semel eũ illa dissoluere) uel forsan oĩa uerteret cõtra Ro. curiæ mores. Et hinc hæretici & iustificatioẽ & sanctificationẽ & gloriã sibi sumere studẽt. Sed nõ sic erit: nõ sic. Respicit enĩ Deus mores ẽt p̄latoꝝ malos: imo uel p̄latoꝝ maxie: & uidicta terribili sua die puniet. At nõ dimittet ꝓpterea hæreticos nõ euadẽt schismatici. Credite mihi de malis moribus alienis nõ sequet̃ iustificatio nr̃a: nõ sctĩficabunt̃ ur̃æ hæreses: nõ amittet̃ ueritas: & tandẽ p̄fidi, & amẽtes eiusmõi hoĩes durissime punient̃: nõ sunt addẽda mala malis nõ excusãda pc̃tã criminibus alienis Quilibet negociũ hẽbit neq̃ exiguũ ꝓ se ipso reddere rõnem. O q̄ iusti facile in alienis sumus pc̃tis, q̄ indulgẽtes in ꝓpriis. Sed redeo unde digressus sum. Sua igr̃ authoritate solus Martinus oẽs audet hacten⁹ doct. de hæresi eiusmõi arguere. At uideamus q̄d ꝓferat pro sua opinioẽ. Etenĩ ita ad Mgr̃m Sacri. P. ꝙ uirtute clauium ex attrito fieri neq̄at cõtritus: his uerbis plenis doctrina sua: Idest mẽdaciis arrogãtia & ĩperitia plusq̄ manifesta: dogmatizat: cũ apostillis suis quæ ẽt cõtra illum euidenter pugnãt: Audiamus ergo hominem sic Magistrum alloquentem.

Unde heretici iustificationem querant.

Ex moribus platorum malis heretici iustificationem sumunt.

¶ Dicis ꝙ attriti uirtute clauiũ iuxta sctõꝝ interp̄tationẽ (forte scti Thomæ) fiũt cõtriti. Et ideo non mõ Papa, sed q̄sq; sacerdos dimittit dispositiue & misterialiter. Rñdeo primum. Siue scti sint siue pc̃tores q̄ sic loquunt̃, nihil moror. Hoc scio, ꝙ errant. Error inq̄ est. ꝙ attritus fiat cõtritus uirtute clauiũ: q̄a ut ait Ap̄ls, Oportet accedentẽ credere. Fides ãt nõ solũ cõterit, sed ẽt iustificat. Impossibile est enĩ ꝙ digne accedat ad sacr̃m nisi iã iustificatus, & uere cõtritus. unde illud cõmentũ de attritioẽ satis late uagãs, figmentũ est. & nihil in reꝝ natura, nisi simulationẽ forte uolueris eã ĩtelligere: q̄ magis indignũ faciat sacramẽto.

Modestia Martini.

Quia igit̃ nõ poteras sine mẽdacio, & blasphemia, & arrogantia,

& cõtradictiõe substinere impietatẽ tuã. Primo negas eẽ interp̃ta tionẽ sctõꝝ: exponẽs in parentesi & in apostilla ẽt declarãs: ꝙ per uerbũ sctõꝝ intelligit̃ Thomas & ita numerus ꝓ numero in figu ra ponit̃. Et nõ pudet neqꝫ pudebit eẽ opinor tam late tã apte mẽ tiri: q̃si inter sctõs solus Thomas hoc ꝓbet. Quasi nõ dicat Hier. fides q̃ fideles facit in aq̃s baptismi dat̃/ uel nutrit̃: q̃a nõ hñti ali qñ: ibi dat̃/ & iã hñti: ut plenius hẽat: datur. Quasi nõ dicat Aug. ꝙ sacr̃m est in quo sub tegumẽto reꝝ uisibiliũ diuina uirtus secre tius opat̃ salutẽ: q̃si hãc opinionẽ nõ sint secuti. Diuus: & uere nũ q̃ satis laudatus (Deũ inuoco ꝙ ex corde ita sentiẽs: & nõ g̃ra fa uoris ullius aucupandi hoĩm sic loquor) Gloriosus Bonauent. & Archiep̃s Antonius: & ut dixi Io. Gerson. Et Vgo de .S. uict. & Mgr̃ sent. & oẽs deniqꝫ unanimiter egregii doct. q̃ scripsere. Qua si Econemicũ cõciliũ Florẽ. nõ ita armenis circa hoc: ad lr̃am cre dendũ tradiderit. Sacra nouæ legis/ & cõtinẽt g̃ram/ & ipsam dig ne suscipiẽtibus conferũt. Et solus nũc Martinus mẽdax: stultis/ & credulis homũculis p̃suadebit hoc eẽ cõmentũ nouũ: & insup modestius suo more loquẽs: figmentũ solũ bti Thomæ. An non iratus est Deus: cũ in tam stulta/ & ꝓphana tã facile hoĩes inducã tur? Scdo blasphemiã arrogantiæ copulãs inq̃t. Siue scti sint: siue pc̃tores: nihil moror. Blasphemia est: q̃m eoꝝ sctitati: quos ecclĩa uniuersa uenerata est: tot sæculis: tam impie/ & sine cã derogat: & in dubiũ uertit: arrogãtia est: q̃m inq̃t se scire (ẽt si fuerit scti) ꝙ er rauerũt. Quis unq̃ tã arrogãter locutus est? q̃d si scriptura oĩs ab illo ꝓcessisset: aut sp̃ũsctũs eã cõlcato prius cũ Martino consilio cõposuisset: q̃d audacius ꝓnũciaret fera pessima? O diabolicũ ui rum. o ꝓgeniẽ Sathanæ. Sed uide tertio q̃ti faciat sibi cõtradicer̃: nũc. n. sniam Thomæ tm̃ hãc ꝓnũciat: nũc uero alioꝝ multoꝝ ẽt fatet̃: ꝙ usitatũ & late uagans figmentũ ꝓnũciat. Et ne nõ sit sibi cõtrarius tm̃ semel. hic apte fatet̃: ꝙ fides cõterit/ & iustificat: imo amplius hæc uerba addit. Impossibile est: ꝙ digne q̃s accedat ad sacr̃m: nisi iam iustificatus & uere cõtritus: & in ſmone de pnĩa di cit. Contritio nunq̃ est uera satis: ꝙ si esset uera: nunq̃ est certa: fi des aũt & uerbũ Christi uerissima/ certissima. Duæ hic sunt cõtra dictiones manifestæ. Prima q̃a ibi negat dari uerã cõtritionẽ: hic ponit uerã: imo fidẽ sine illa esse nõ posse: unde sequit̃ & alia con tradictio. Si. n. fides cõterit ut ait: & fides est certa: imo certissima

Hierony.

Augu.

Laus Bonauẽ.

Conciliũ Florẽ. Econemi.

Martinus contra Martinum

ut testat̃:ergo certa est cõtritio:ergo certa iustificatio qđ expssim negauit:& adhuc est cõtra oĩm theologo℞ sniam. Sed uideam⁹ q̃b⁹ moueat̃ rõnib⁹:an forsan noua nobis aliq̃ arg. pducit? Immo uero diu nota:diu soluta:& in oĩm cõmẽtariis trita. Illud uel maximũ. Solus Deus iustificat solus Deus grãm cõfert. Quid faciũt claues si ñ declarãt/uel approbãt grãm:q̃ eas iã puenit? imo null⁹ uenit ad sacrm:nisi grã eũ mouẽte ad sacrm. Cur añ & post baptismũ q̃rit̃ baptizãdus an credit? cur absoluẽdus q̃rit̃ an digne doleat de pctis? Plurima ãt ita stulta circa hoc in ope ad Leonẽ ponit: ut nesciã siqd stultius posśit mlta exqri diligẽtia. Ait.n. ꝙ ante sacerdotis absolutionẽ sp est grã:sp iustificatio:sed nondũ pax:solũ uerbũ sacerdotis pacẽ reddit. Stat igit̃ scđm istã stultitiã charitas sine pace. Itẽ ꝙ qñ dixit Iesus de Maria Magd. Remittunt̃ ei pctã multa:ꝙ tũc grã uenit:sed nõ dũ pax:unde scđm istã stultitiã seqt̃ ꝙ Magd. nõ credidit illo uerbo saluatoris:aut si credidit:fides illa nõ potuit opari pacẽ:& eiusmõi de adultera loqt̃:& de Dauid sic ait. ¶Mortu⁹ subito fuisset qñ opante in eo grã iustificatiõis exclamauit. Peccaui nisi stati uelut absoluẽs Nathã dixisset. Dñs quoq̃ trãstulit pctm̃ tuũ:nõ morieris. O quot stultitiæ in his uerbis. Prima ꝙ fuisset mortu⁹ Dauid ĩ ipa iustificatiõe:ꝙ si ĩtelligat đ morte tpali:stultũ & ridiculũ:& ɔtra oẽm expiẽtiã:qa seq̃ret̃ ꝙ iustificatõ/& grã ĩfusio oparet̃ morte ex ɔturbatiõe:falleret̃ ergo/& falleret nos Apl's docẽs:qa fruct⁹ spũs:ẽ gaudiũ:& pax &c. Si uero intelligat de morte spũali:tãto maior adderet̃ blaspheĩa stultitiæ suæ.s. ꝙ iustificatio dãnaret. Scđa stultitia:qa uult ꝙ Nathã q̃si sacerdos ex ptãte clauiũ absoluerit Dauid:qđ est plusq̃ ridiculum: qa uirtus est clauiũ in sacro nouæ legis. ꝑterea Nathã q̃si ꝓpheta/nõ q̃si sacerdos/illa dixit. Tertia stultitia:ꝙ illa uerba:ñ morieris: manifeste interptari uidet̃ de morte carnali q̃ ex ꝑturbatiõe uenisset:tñ de spũali loqt̃ plusq̃ manifeste:ut nemo tã stultus dubitare põt. Quarta stultitia hic seqt̃ ꝙ indistincte moriẽs añ sacerdotis absolutionẽ in timore illo & sine pace scđm suã Theologiã damnaret̃. Addit & his silia ẽt stultiora q̃ piget referre. Ex his ãt satis q uolet poterit intelligere. Nam Deus iustificationem infundens/& grãm pctõri dicit:ꝙ damnat prius eũ:& ꝙ Pctõr pśentẽ grãm minus intelligit:q̃ cũ eẽt absens. Ex quo cõsequor:ꝙ ipe Martin⁹ putãs se eẽ in grã Dei dicendo ꝙ sibi nihil est cõscius:& ꝙ est mo

Stultitiæ plurimæ Martini.

Nota Martine hec ad te ptinẽt

destus/& humilis & in timore sctō & in bñdictione Dei:& alia plurima q̄ iactat de se ipo:ista rōne ab ista gr̄a longe abest.qd̄ uerꝫ in illo existimo:sed stultū & ualde absonū dictu est:ꝙ gr̄a pñsens aduenies minus intelligat̄ q̄ si eēt absens:imo amplius ꝙ ēt putet̄ dānatio. Sed stomachor sup tātis insaniis:diutius imorari. Satis est indicare aliq̄ & locos:ubi hæc cōminiscit̄:uidelicet in ope illo egregio ad Leonē pagina(iuxta numeꝝ in eius libris positū).27.&.28.&.29.&.30.legāt docti & si a risu abstinere ualeāt:mirabor. Nūc ergo ad arg. eius(imo nō eius:siqdem oēs q scribūt illud mouent & tñ ab illo nihil mouent̄)Dr̄ ꝙ uere Dñs solus absoluit sed sacerdotis utit̄ ministerio. Aliogn quō rñdet̄ ad uerbū Chr̄i dicentis: qdcunqꝫ solueris &c.& rursus quorū remiseritis pctā: & ad formā absolutionis q̄ utit̄ sacerdos uidelicet. Ego te absoluo. Ego te baptizo. Et Apostolus.2.ad Cor. 2. dicit. Ego quod donaui siquid donaui propter uos:& in persona Christi:per donationem enim remissionē peccatorum:q̄ se facere ꝓfitetur:sed in persona Christi.i.tanq̄ eius minister. Nemo autem negat posse contingere(sicut sæpe contingit)ante eiusmodi sacerdotis ministerium: gratiā a deo etiam infundi:dum quis habet sacramentum:uel baptismū uel pœnitentiæ saltem in uoto:cum contritione perfecta:Nec tñ minus uerum est:ꝙ si perfecta non sit:ui sacramenti & clauium (modo obicem non ponat)non reddatur perfecta. Sicut ait prædictis uerbis Hiero. manifeste. Per quæ sola:ex consensu omnium Theologorum ac totius ecclesiæ:uana omnia commenta peruersi huius hominis redduntur.

¶ Disputatio. xii. sup ultimis eius duobus dogmatis.

Homo iste uaniloquus & temeritatis prīceps. Satisfactionē iure diuino esse negat:nec a deo desiderari ultra qcq̄ : post contritionē & charitatē. Quod licet satis supius p scripturas reprobatū sit:& p totius ecclīæ authoritatē & rationē euidentem quoniam hæresis hæc prophanissima omnino purgatorium & diuinam iustitiam tollit. Nūc tamen paucis ea quibus stolide mouetur resoluam. ¶ Primo inquit:charitatem solam uult Deus: & illa operit multitudinem peccatorum:ut ait Apostolus (per apostolum contra usum loquendi Petrum intelligens)R espondetur loqui Petrum de opbus charitatis:quæ inuicē exhibemus:& sunt opa satisfactiōis:sic manifeste se ipm declarantē. Ante oīa autem

Arg. Mar. contra satisfact. in ope ad Leonē.

1. Pe. 4.

Gr̄a a deo infundit̄ ante rōtiū[?]: [handwritten marginal note, partly illegible]

Charitas [handwritten]

mutuā in uobismet ipsis charitatē hn̄tes: qa charitas operit multitudinē pctōꝝ: hospitales inuicē sine murmuratione: unusquisq; sicut accepit grām in alterutrū illā administrātes &c. Deinde uerū est ēt operiri charitate multitudinē pctōꝝ: ut culpā non respiciat deus ulterius: nō aūt ut auferat oēm pœnā. ¶ Scdo inqt: Deo maxime satisfit p uoluntatē: ubi nō inuenit facultatē: ut cū Aug. sentit tota ecclia. Rn̄det: ꝙ forsan per eccliam ītelligit laicos suos: & Aug. pducēs & locū nō afferēs: suspect⁹ merito mihi est: ne Aug. ei seruiat satis. Sed admittat arg. & dicamus p illud pbari potius irrefragabiliter: reqri satisfactionē. Si. n. ubi facultas deest: deo satis fit sola uolūtate: seqt ꝙ ubi nō deest facultas: reqrit De⁹ satisfactionē: & insup ubi deest: uoluntas est loco satisfactionis: & ita sp Deus exigit satisfactionē. Sic ergo sæpe solet Martinus cōcludere cōtra se ipm: ēt cū mēdacia fingit: nec enī semp uolūtas est p ope: ut ex instantiis plurimis cōstat. ¶ Tertio (nec. n. bn̄ sibi esset: nisi p petuo pugnaret secū) Perfecti inqt: oīa reddūt Deo q̄cunq; debēt quia nihil amplius dn̄t: q̄ ut se totos ipos cū intima uolūtate offerant. Deus enī ab hoīe nō reqrit amplius &c. Et tn̄ idē Martinus ait/ ꝙ ēt scti plus debent/ q̄ possunt: & ꝙ nullus unquā fecit q̄cūq; potuit. Ad argu. āt rn̄det ꝙ pfecti nō sunt sine iugi cōtritiōis dolore/ & orationum affectu: in quo nemo negat eos nō satisfacere. Deuotio. n. talis/ & oratio assidua: opus satisfactiōis est. ¶ Quarto ad uim laicalis eloq̄ntiæ descendēs ait. Finge aliquē in maxia charitate debere septē dies ieiunii: an nō crudelis Deus: si non remittat illos: ut talis aīa statī euolet? Prim an nō uere crudelis De⁹ tuus Martine: q aīam in purgatorio existentē: & in statu merendi (sicut tu blasphemas) ut mox uidebim⁹: & nihil alid̄ sitientē q̄; Dei uoluntatē: & oēm ibi pœnā: eius amore: sufferentē libenter: & tn̄ retineri in purgatorio gratis: imo qd̄ est stultius. Quis (inqs) scit si malit ibi pœnas sufferre: q̄ euolare in paradisum? Sed magis miror quo pacto tā imania/ & contra oēm naturam psuadere possis tuis laicis. At Deus nr̄: si debeat quis septē dies: & per illam maximam charitatē quā tu ponis forsan nō satisfecerit ad hos: quia tu ponis illum in illis debitorē. Iustus est si pœnas exigat. Attn̄ nemo (ut diximus) negat: per eam tantā charitatē & cōtritionē: q̄ esse nō pōt sine opere satisfactionis saltē interiore posse remitti/ & hāc & maiorē pœnā. Sed hæc coram diuino iudicio certa sunt. Nos aūt

Charitas operit multitudinem peccatorum

Marti. arguit cōtra seipsum.

Martinus contra Martinum

Crudelissimum dogma.

Stultitia euidens.

hoc tm̃ iustissime desinimus. Quotiẽs satisfactũ erit in cõspectu Dei: ipm rursus nõ puniri: quotiẽs uero nõ erit satisfactũ: Dei iustitiã exigere usq; ad minimũ q̃drantẽ: & ideo iustũ Deũ facim9 Martine/nõ crudelẽ. Sed qa defessus uere sum sup tot isaniis tuis: & per dicta oĩm q̃ in iperitia fundamẽtoꝝ iactas facile hẽtur solutio: iõ ad Purgatoriũ transeo: quod tu nuper inuenisti. Credo ut in eo: tantum considerantes insanos redderes.

¶ Author de Purgatorio Martini ad eius sequaces si q sunt.

VEre nõ exiguũ Purgatoriũ ingredior: ubi tot feras bestias i. insanas huius Anormali hoĩs sum hæreses offensurus. Et uere: unica hora: quã in eiusmõi cõsideratione impẽdi: pro mille annis mihi fuit. Oẽs aũt q huic uiro addicti: adducunt̃ seq tam pulchras nouitates: sedulo: admoneo. Sequant̃. At pri9 saltẽ conent̃ itelligere. Cũ uero intellexerint/ac sane cõprehenderint/meo periculo: tũc sequant̃: meo periculo relinquãt Eccl'iam: Scripturã: Euangeliũ: & Chr̃m. Hoc tñ faciãt: ut itelligant prius.

¶ Stulta: & a sæculis inaudita: seq; inuicem destruentia: De Purgatorio dogmata.

PRimo ait impfectã charitatẽ morituri: necessario secũ ferre magnũ timorẽ: qa ut ait Apl'us. Perfecta timorẽ foras mittit Et se ipm declarãs ẽt de timore naturali mortis/ & pœnarũ intelligit: ita ut nemo pfectæ sit: aut fuerit charitatis: q mortem timuerit & pœnas. ¶ Sanctũ hoc primũ & gratiosum dogma: Dominũ ac Deum nr̃m IESVM CHRISTVM reddit nobis sine charitatis pfectione. De quo scriptũ est q̃ cœpit pauere/& tædere & guttas sanguinis in sudore p̃ horrore: & timore mortis effundere. Currite igit̃ ad Martinũ. Effundite uos stulti in doctrĩas istas nouas: & cũ Martino clamate Chr̃m sine pfecta charitate fuisse. ¶ Secũdo: q̃ sit perfecta charitas: nobis nusq̃ declarans: & de more confundẽs perfectionẽ: q̃ in uia esse põt: cum illa q̃ erit in uita: implet quod scriptũ est. Impius confundit/& confundetur. ¶ Tertio: etiã cum de timore loquitur nihil distinguẽs: & ita oẽm timorem concludens: imo magis confundẽs. Sub hac sua confusione potius q̃ conclusione/Duos nobis timores nõ esse possibiles cum charitate manere affirmat: uidelicet filialem/& naturalem. De naturali iam non diximus: qa manifeste de eo intelligit: & ita Chr̃m imperfectæ nobis charitatis fecit. De filiali etiam non distinguẽs

Christus sine charitate i theologia Martini.

Timor

Cõfusiões Martini plurime.

& pserti in ope qđ ipe resolutiõm Inscripsit:nõ aliter resolues:du bitare nõ uidet. Mēdax igr est pphetа dicēs. Timor dñi manet i sclm sæcli. Mēdax scriptura asserēs: Btũs hõ qui sp est pauid9. Et nihil aliud magis docēs q̃ dñi timorē. Igit ad rem redeũdo. Apls Io. dicēs. Perfecta charitas foras mittit timorē uere: loqt etiā de charitate pfecta q̃ est in uia:sed nõ de quolibet timore:qa nõ de timore naturali/& filiali:sed de timore mundano & seruili:ut Aug. & oēs:citra ullā drām infinitis locis passim exponũt. Timor aũt seruilis est nõ cũ timemus mortē aut infernũ:aut pœnas. Sed cũ ex hoc timore tm̃ Deo seruimus: aliogn nõ seruituri:& hic cũ charitate pfecta nõ est. Et ideo frustra & falso hic hõ timorē simpliciter cũ charitate pfecta eē nõ posse:ex Apli snia p fundamēto sibi sumit:qa Apls nõ simpliciter timorē:sed seruilē intelligit. Porro nõ seruile est simpliciter timere pœnas & horrere:aut ēt mortem. Hoc.n.naturale est & nulla charitate tollit licet reguletr. Seruile āt est cũ ex eo timore:nõ aũt amore ferat ad bonũ:quod eē cũ charitate nõ põt:sed cũ solo amore suiipius. Itē si paratus nõ sit amore Dei ad sufferendas oēs pœnas:q̃s uellet Deus illi statuere:in pfecta charitate nõ est. Nec tñ ppterea qcunq; erit paratus stati nõ horrebit & nõ timebit illas. An nõ parati sunt multi ad bellũ: ad Impetũ hostiũ substinendũ pmpta uolũtate:neq; tñ sine timore sæpe:ac pauore q naturaliter puenit? Stulta hæc tua Martine sũt & cõtra oēm expientiā. ¶Quarto interī confundēs & tibi contra dicēs asseris. Timorē sequi moriturũ ēt post mortē:q si de timore naturali:mortis loqris stulte/& ridicule loqris:si de timore pœnarũ plusq̃ stulte:qa timor nõ est de eo quod præsens est:ut ait Damascenus. Sed de eo quod futurum est.

SEd uideamus fœcunditatē hui9 primæ stultitiæ/ & ignorātiæ crassissimæ/quot filias & q̃ uastas pepererit. ¶Prima filia:q i Purgatorio timēt aiæ pœnas:& cũ cõtra hoc recte per. S. Pal. Mgrm diceret:qa timor de futuro est:ut mõ diximus. Sic ad uerbum rñdet Martinus. Doce tu:qũo de pœna doleāt si nõ timent eā. Ecce qa te docuit:q timor est de futuro malo:& dolor de præsenti:sicut rõ uocabulorũ:seu qd nois diffinitio pbat. Quod si tu authoritate tua uocabla mutes/ego credo tñ q res ipas mutare ñ possis. Si.n.id qđ uocat timor:est ei cõtrariũ qđ spes dr: & spes đ futuro bono sit:cõseq iā me arbitror:q timor sit de futuro ma-

lo:nisi & tu uelis cōtra Paulū:ponere spem ēt in Paradiso:sicut in Purgatorio ponis timorē/& īferno. Sed rursus his uerbis dissol/uis ad eundē. ¶ Id uero q̄ acute dixisti:qa timor sit de futuro ma/lo. Aiæ āt sunt in pn̄tibus malis. Si cogitare posses uel gustasses ui tæ futuræ unā guttulā nō ista diceres. Oia sunt illic p̄terita: oia p̄/sentia:oia futura. Hæc Martinus:q̄ nobis ignota ēt insup expro/bat. ¶ Vere mir⁹ est hic Sermo:& ī eo ualde remota Theologia: & ignota nobis. Nā si ibi oia tā confusa sunt:ut oia illic sint p̄sen/tia p̄terita & futura:iam seq̄t ꝙ ferme īfinitas pœnas aīa sil'patit: nā & pn̄tes & p̄teritas & futuras. Deiñ apud Thomistaꝝ theologi am/ac phīam/imo ēt apud intellectū oīm:arbitramur cōstare hac nō posse:ut p̄terita & futura siml'cū pn̄tibus sint:& didicimus in scholis nr̄is id qđ futuꝝ est nondū esse. Et qđ rō p̄teriti est fuisse: sed amplius nō eē. ¶ Secūda filia qa exp̄sse ais:ꝙ timēt dānationē inferni:& ita sunt incertæ de futura salute. Hæc.n.uerba tua sunt. Hoc est qđ dico:qa pœna purgatorii est timor futuri mali: idest horror damnatiōis. Ex quo cōsequor ꝙ oēs sunt incertæ salutis suæ. Et tñ tu ip̄e dicis ꝙ non oēs sunt incertæ:& hoc in loco & in opere ad Leonē. ꝙ āt necesse est iuxta ea q̄ hic dogmatizzas: po/nere ꝙ oēs sunt incertæ facile probat̄:qm̄ tu ais/omnis aīa in pur gatoriū descendēs portat necessario secū talem timorē:q non est aliud q̄ timor futuræ damnationis. Ergo omis anima timet futu turam damnationem:& ita nulla est certa:quod est non solū con/tra omnes Sanctos doct. sed ēt contra te ip̄m. Mitto ꝙ in p̄dictis uerbis idem dicis esse horrorē/quod timorē: cum per horrorem exponas timorem. De quo te remitto ad Grāmaticos. ¶ Tertia fi lia:quia tu concedis particulare iudicium in exitu cuiusꝙ: ergo si iudicatur quilibet in morte:cert⁹ est in iudicio hoc particulari de statu suo. ¶ Quarta filia:quia inquis ꝙ purgatorium nō differt ab inferno pœnarum grauitate:sed tantuum duratione:& ita om nes doctores concedere. ¶ Et tamen in conclusione tua quinta filia:& isti proximæ contraria nata est. Ais enim manifeste.

¶ Videntur infernus:purgatorium:cœlum differre:sicut despe/ratio prope desperatio securitas differunt. Sed sic est ꝙ prope de speratio non tantam pœnam præsupponit:quantam desperatio: ergo non solum duratione:sed etiam pœnarum qualitate:& gra/uitate differunt. Præterea hæ filiæ etiam neptes peperere.

Verba Marti.

Scđa filia.

Tertia filia.

Quarta filia.

Quinta filia.

Prima neptis. ¶ Prima neptis ꝙ necesse est ponere ibi duo purgatoria. Vnũ de quo loq̃ris: qđ est ꝑpe desperatio. Aliud quod cõcedis in quo aïæ sunt certæ suæ salutis. ¶ Scđa neptis: qa falsum est omẽs cõcedere purgatorii pœnas: ẽt æq̃les pœnas inferni sola differentes æternitate. Nisi exponamus oẽs: idest unus Taulerus. Ego. n. plurimos uidi authores: ɔtrariũ expſsi docẽtes: iter quos est btũs Bonauẽ. nolo afferre alios. Docti. n. & eruditi sciũt. Et re uera ego nõ uidi ullũ q hoc asseruerit. ꝙ pœnæ inferni & purgatorii sint æq̃les. Sed qm̃ hic m͛ta turba taliũ neptũ descendit. Melius est ne qs me confinxisse/quicq̃ dicat/ut ꝓpria eius uerba ponam: ut occasionẽ saltem recreationis p̄beam litteratis: ut stomachati de blasphemiis: saltem rideant aliquantulum de stultitiis.

Scđa neptis.

¶ Quinto q̃ multi sunt q usq; hodie has pœnas gustãt nã & Io. Taulerus in suis Teutonicis Ser. qd aliud docet q̃ earum passiones? quaꝝ & exẽpla nõnulla adducit: atq; hunc doct. Scio qdem ignotũ eẽ scholis theologoꝝ: ideoq; forte contẽptibilem. Sed ego plus in eo reperi theologiæ solidę/& sincerę/q̃ in uniuersis omnium uniuersitatum scholasticis doct. repertum est aut reperiri posit.

Laus Tauleri.

¶ Et paulo post. Loquẽs de pœna purgatorii cũ aïa eã suffert sicut a quodã audiuit q se expertum professus est sic dicit.

¶ In hoc momẽto (mirabile dictu) nõ põt aïa credere sese posse unq̃ redimi/nisi ꝙ sentit nondũ cõpletã pœnã. Est tñ æterna neq; põt eã temporalẽ existimare. ¶ Et paulo post. ¶ Nec est ullus angulus in ea ñ replet⁹ amaritudĩe amarissima/horrore/pauore/tristitia. Sed iis oĩb⁹ nõ nisi æternis. ¶ Et paulo post. ¶ Purgatoriũ mediũ iter cęlũ & ĩfernũ: sic tñ ut ꝓpi⁹ sit ĩferno q̃ cęlo/qa ñ hñt gaudiũ & pacẽ: imo nihil de cęlo participãt cũ ponat̃ eẽ eadẽ pęna cũ ĩferno/sola duratiõe differẽte/satis patet qđ & in ipo sit desperatio/fuga/& horror. Sed addidi/ꝓpe desperationẽ dicẽs qa tandem cessat illa desperatio. Alioq re uera anima: dum est in illo non sentit nisi desperationem. non ꝙ desperet: sed ꝙ

Desperatio ꝓpe desparatio Sentit desperationem.

in tāta est pturbatiōe/ & cōfusiōe pauoris:ut nō sentiat sese sperare. Solus spūs adiuuat ibi q̄ maxīe infirmitatē eo℞/in gemitibus inenarrabilibus ꝓ eis interpellās. Sic.n.fit & tētatis in hac uita:ut nesciant an sperēt uel desperent. Immo sibi desperare uidentur.

Non desperēt
Non sentit se sperare.
Nescit se desperare.

An nō iure dixi ingressum eē me Purgatorium cōfusiōis? Audite Martiniani discipli. Et si hæc itellgere potestis. Seqmini Martinū Mgr̄m. Certe dignus ē:ut eū seqmini. Sed audite. Pœna (inquit) purgatorii æterna est. Eadē trāsit & nō manet. Pœna purgatorii est desperatio:imo ꝓpe desperatio:imo nō desperatio. Aīa ibi sentit despationem:nescit se desperare:nescit se sperare. Et deniq; ibi spūs postulat ꝓ eis gemitibus ienarrabilib9. O doctrinā Euāgelicam: Paulinā/Remotā/Remotissimā. Ite℞ audite discipuli Martiniani:recōdita hæc sunt:si adeo repēte nō accepistis hæc:nō mi℞. Durate forsan si operā dabitis lapsu tpis capietis. Rursū declaro lati9 oīa. Pæna inferni & purgatorii:ut oēs cōcedūt(inqt Mgr̄ ur̄) æqualis sunt grauitatis. Attn̄ illa est desperatio:ista nō:sed est ꝓpe desperatio:imo plures sunt certæ de salute. Itē pœna est æterna:& tn̄ trāsit. Itē sperāt ibi aīæ qa petūt suffragia:ut ipe cōfitet̄. Immo desperāt:nō desperāt:ꝓpe desperāt. Sentiūt desperationē Nesciūt desperationē. Sibi uident̄ desperare. Attēdite Martiniāi discipuli Viri estis. Beatiestis supra oēm humanū sensum:si tot simul cōtraria recipe potestis. Sed putamus hic finē? Minime. Nūc incipiunt. Rursus igit̄ proponamus aliqua sua inuerbis suis.

Qui nescit quid sit Purgatorium hic discat.

¶ In aīab9 Purgatorii est culpa.s.timor pœna℞: & defect9 amoris cū iust9 s̄m Esa.viii. nihil timeat. Et rursus uidet̄ p iudiciū particulare certus fieri hō de statu suo. Rn̄deo q̄ nō:seqt̄ eū certū fieri:ēt si sit partitulare iudiciū pōt fieri:ut hō mortu9 iudicet̄: imo accuset̄. Sed tn̄ snīa differat̄ nec ei reuelet̄:interī āt accusante cōscientia:urgētibus dæmonibus:& mināte ira Dei nihil aliud faciat misera aīa:q̄ ut tremat a snīa oī momēto cum horrore expectata. ¶ Et rursus. ¶ Si uolenter pœnas ferūt aīæ cur ꝓ eis oramus? Rn̄deo:nisi eas uolētes ferrēt certæ dānatæ eēnt. ¶ Et paulo post. ¶ Deinde cū aīæ n̄ adeo doleāt pœna p̄senti/q̄ horrore istātis sibi & intentatæ pditiōis nō est mirū si cupiāt suffragiū:ut pseuerēt nec deficiāt in fiducia cū sint incerti(ut dixi)de statu suo:nec tā timeant

verb. mart

Esa. nihil ibi ad propositum Judicetur.
Immo accuset̄. Snia differat̄. Nihil aliud facit aia q̄ vt timeat a sentētia. Volenter ferūt penas. Instātis & tentate pditionis. Cupiunt suffragium.

Timent odium Dei.

pœnas inferni q̃ odiũ Dei:qđ est in iferno sicut dr̃. Nõ est in morte q memor sit tui:in iferno ãt qs cõfitebit̃ tibi? Et sic patet: ꝙ nõ timore pœnæ patiunt̃:sed amore iustitiæ:ut supra. Timẽt enĩ magis ne nõ laudẽt & amẽt Deũ:qđ fieret in iferno:q̃ ne patiantur. Solo uultu uirtutis suæ torquet eos & cruciat Deus cũ sit eis insubstẽtabilis. ¶ Et paulo post. ¶ Patet itaq; ꝙ a facie dñi orit̃ eoꝝ maxime pœna:dũ cõfundunt̃:a fœdissima ĩmunditia sua ad tantã puritatẽ cõparata. Et deinde. ¶ Hic deus apparet illis horribiliter iratus:& cum eo uniuersa creatura. Hæc Martinus.

¶ Multas alias ridiculas stultitias:& multis fœcundas filiabus/ac ꝓgenie ĩnumerabili potuissẽ colligere. Sed si hæ satis non sint ad stomachũ oĩ ingenio excitandũ:nihil ẽt cũ illis ꝑfecissem. Audite ergo rursus Martiniani discipli Purgatoriũ Martini. Si forsan ex his melius potestis colligere eius dogmata. ¶ Primo ibi est timor pœnaꝝ:ĩmo timor odii Dei:ĩmo ñ timor pœnarũ: ƀ amor iustitiæ:ne nõ laudẽt Deũ & amẽt:ĩmo nihil aliud ibi facit aĩa:q̃ ut tremat a sñia expectata. Pœnas ferũt uolẽter:& cũ possint mereri & mereant̃ maxĩe:tñ crudelis Martini Deus:illas inde nõ eruit. Volenter ergo pœnas ferũt(alias.n.dãnatæ essent)ĩmo nolũt illas:& nolẽtes peccãt sine intermissiõe(ut uidebimus)donec uelit eas: q̃s ẽt postq̃ uolũt adhuc ibi manẽt & suffragium petũt:ẽt si pfecte in charitate sint ƀm illũ. Scilicet qa illæ in illis pœnis gaudẽt:& Deꝰ est ita misericors & iustus:& uult ẽt iustos & pfectos redditos:puniri. O q̃ possem in te tua uerba usurpare. O si uel guttulã unã gustasses pœnaꝝ illarũ:nõ ista diceres. Immo:o si btĩtudinẽ cogitares:aut uere crederes:nõ ista diceres Martine:crede mihi: nõ ista diceres. Rursum. Aĩæ iudicant̃ particulari iudicio. ĩmo nõ:sed accusant̃ & sñia differt̃. Amplius cupiũt suffragiũ ut pseuerẽt: & ut supra uidimus:ꝙ nõ sperãt:ĩmo ꝙ desperãt:& ꝙ nesciũt se sperare. ¶ Colligamus igit̃ breuiter ex his q̃ de uerbis eius ꝓposuimus. Et adhuc ex aliis q̃ cuilibet licet aĩaduertere Martini purgatoriũ. Circa hunc timorẽ quã secũ animæ ferunt. Primo. Quid timent? quo timore timent Martine? Doce discipulos tuos tam recõditæ & beatæ doctrinæ adeo auidos:quã a Taulero tuo illo tam docto ĩ sincera theologia:accepisti. Timẽt(inq̃s)timore/uel horrore pœnaꝝ seu dãnatiõis ac sñiæ futuræ. Dic rursus qđ timẽt? Timẽt nõ timore pœnaꝝ:sed odiũ Dei. Quid timẽt? ne nõ amẽt ac laudẽt

Qui hec intelligant sequantur Martinum.

Deū. Itēq̄ qd timēt? A facie Dei qa ĩsubstentabilis eis apparet iratus/& horribilis. Immo qa potius cōfunduntur a puritate uultus eius. Sed amplius dic: cur timēt? qa sunt in culpa: nec desinūt peccare donec nihil timeāt. Dic rursus sunt ĩ culpa? Nō: sed in amore iustitiæ. Iudicant̄ ne particulari iudicio? Iudicant̄. Immo expecta parū uel nihil: nō dico iudicant̄: sed accusant̄. Sed qd? sperant ne an nō? Sperāt: & nōnullæ sunt & fuerūt certæ: & petierunt salutis suæ suffragia. Immo forte melius dico (& hæc sunt uerba sua) eas nō fuisse certas. Sed p̄ nimio auxilii desiderio tanq̄ essent certæ uelocius iuuari postulasse: ita ut potius opinent̄ & p̄sumant sese certas q̄ sciāt. Sūt ergo certæ: & nō sunt certæ: sed tanq̄ certæ. Et p̄sumūt se eē certas. Sperāt igr̄ petētes suffragia: imo nō sperant: imo desperāt: imo ꝓpe desperāt: imo nesciūt se sperare: imo sentiūt desperationē: & nō sentiunt se sperare: & tn̄ p̄sumūt se certas salutis. Nō hn̄t ibi Dei amorē pfectū: qre? qa horrēt pœnas: imo habēt pfectū: quare? qa pœnas nō horrēt: sed libēter ferūt in amore iustitiæ. Nō sunt mere pœnæ illæ pro peccatis: nam (sic ille inqt) diceret̄ punitoriū magis q̄ purgatoriū: imo sunt pœnæ ad q̄s particulari sunt iudicio iudicatæ: imo nō iudicatæ (ut diximus) sed accusatæ. Eia: spectabilē theologiā Martinianā. Eia: nouū purgatorium Lutherinū. Ego aūt protestor corā uniuersa ecclesia/ꝙ malouere esse in inferno: q̄ credere tam insanū purgatoriū. Nam q̄ tam sapiens aīa: ibi in tot contrariis nō insaniret? q̄ nollet plus milies ĩ inferno esse q̄ in purgatorio tantæ insaniæ ac peruersitatis?

verb mart

Notate purgatoriū Martini.

¶ De puerso & insano eiusdē dogmate circa Purgatoriū.

SEd ut iam de Purgatorio isto tuo me liberem. Aliud peruersum & insanum dogma tuū breuiter perseq necesse est. Quod tale est. Animas ibi existentes esse in statu merendi: & ibi augeri charitatē. Hoc autē est contra plurima loca scripturæ. Quid ait Paulus? Dum tempus habemus operemur bonū. Item. Oportet nos manifestari ante tribunal Christi: ut recipiat unusquisq̄ ꝑ ut gessit ĩ corpe. Nota Martīe id qđ dissimulas: ad qđ nō rn̄des: ꝑut gessit in corpore nō extra corpus: inqt Apl's. in corpe nō extra. Intelligis Martīe? si ĩ purgatorio merita augerent̄ reciperent ꝑut gesserūt extra corp9. Et Pau. inqt ĩ corpe. Quid Dn̄s & Mgr̄.

Pau. ad Gal

Joan.9. Veniet nox qñ nemo põt opari. Per noctẽ tp̃s post hãc uitã intelli gens: ut sctĩ exponũt. Quid Eccle. 14. ait sapiẽs. Ante obitũ tuum opare iustitiã: & alia eiusmõi multa q̃ in scripturis inueniunt. Sed audiamus qũo hæc dissoluat Martinus. Hæc eius uerba. ¶ Hæc oĩa æque cõtra totũ purgatoriũ pugnãt: qa nõ ponũt statũ medi um inter mortuos damnatos & beatos. O egregiã conseqntiã: nõ ponũt mediũ statũ: ergo pugnãt contra illũ: & ita tollunt illũ. Im mo dic ẽt ista rõne: q̄ tollũt etiã infernũ uel Paradisũ: qa quo ad q̃rendũ meritũ: oẽs tam beati q̃ damnati cõparant. Sed ut hoĩem penitus cõfundamus: q hic loqui nos æquiuoce ait. pculdubio (ut ostendit) nõ intelligens: qd sit loqui æquiuoce. Conat retorquere cõtra nos uulgare illd Eccle. ita argués. Si ille tex. de purgatorio intelligitur sic dicit. Lignũ ubicunq̄ ceciderit siue ad Austrũ: siue ad Aqlonẽ ibi erit: ibi manebit. Ergo ẽm uestrã doctrinã inquit: qui in purgatorio ceciderit: ibi erit: ibi manebit. Sed qs tibi: hoc dedit Martine: ut tu exponas. & deinde contra expositionẽ tuam arguas: quasi nostrã? quasi ita nos exponamus: aut ita Sãcti expo nant. Sed audi primũ: & deinde argue. Cadere lignũ ad Austrũ nõ significat in purgatoriũ uel in Paradisum. Sed significat cade re in gr̃a Dei. Vnde seq̃t Beatitudo uel statim uel post purgatio nem. Ergo sic expone: & deinde si potes impugna. Quicũq̄ ceci derit ad Austrũ. i. in gratia Dei: ibi erit: ibi manebit: in gratia Dei siue purgandus siue non. Nihil. n. obstat purgatio: qn in gr̃a Dei obierint purgandi: sicut qui statim: ut moriunt: euolant. Vide er go q̃ uniuoce intelligimus: ibi erit: ibi manebit: scilicet in gr̃a Dei. Qui uero ad aqlonẽ ceciderit: idest extra gr̃am: ibi erit: ibi mane bit. s. extra gr̃am: nunq̃ illã recuperaturꝰ. Sed qd moror in tot eius stultitiis. An nõ Damascenus ait indistincte: q̄ illud est homĩbus mors/ q̄ casus diabolo? Sed Diabolus merendi finẽ in casu suo ac cepit: ergo & hõ in morte. Sed metuo ne hic ẽt illud dogma reuo cet: quod Origenianũ dicit: q̄ scilicet. Diaboli etiã saluabunt ali quando oĩa metuo ab hoc uiro pestifero. Quid r̃ndes ad Augu. dicentẽ. Omne hic meritũ cõparatur? Audite qũo patrẽ Aug. ex ponit. Inquit eñ q̄ nõ loquit Aug. de his qui sũt in purgatorio. Et tñ Aug. dicit omne meritũ. Et regula est nota pueris: q̄ q om ne dicit: nihil excludit. Quid ergo ais Martine? Nihil aliud: nisi q̄ Augu. nõ dicit hoc: respectu eoꝝ q in purgatorio sunt. O miserũ hoĩem

Consequentia Martini.

Argumentum Martini.

R̃nde Martie si potes: immo cõfundere con fundere.

hominē. Ego parcerē insaniæ suæ: nisi manifeste loq̄ret̄ Aug. de his q in purgatorio sunt: negans in statu merēdi esse: & ita negās: ut loquēs de orōnibus q̄ hic pro illis fiūt: ne crederemus ibi eos il las mereri. Manifeste & plusq̄ manifeste dicit: ꝙ illas tunc meruerunt q̄n erant in uita. Addēs rōnem: qa omne meritū hic cōparat̄ &c. Hæc Aug. in Enchirid. c. viii. & c. ix. Quid ergo frustra Gre. in Dialogo: & aliis locis Damascenū: Hiero. & singulariter super Epistola ad Gal. Greg. Niss. Chrisost. Ambrosiū: & specialiter in Apologia Dauid: & oēs tā antiquos q̄ Modernos frustra adduxerim? ¶ Porro duo supsunt ex tam insano dogmate: inaudita & inopinabilia documēta. ¶ Primū: ꝙ cū sint p omia (ut ille asserit: Thomā insup in hoc: ꝙ cōtrariū ex cōi doctria docuerit: rephendens) uiatores: q in purgatorio patiunt̄: poterit contingere augeri eis charitatē ꝓpemodū in infinitū: & ita conseq̄nter multos eē Beatiores ipo Io. Bap. & adhuc (quod horreo dicere) ipsa uirgine Beatissima Dei matre MARIA. Itē ꝙ melioris cōditionis essent multi decedētes in charitate impfecta (qa magis in purgatorio pficerent̄) q̄ si in pfecta decessissent. Presertim qđ ille asserit: longe & incōparabiliter maiora eē in purgarorio merita: ꝓpter pœnarum grauitatē: q̄ esse ualeant in hac uita. Ita ut studere debeāt laici Martini: in purgatoriū potius ire: q̄ in Paradisum: ut sic mirabiliter in eius theologia pficiant. ¶ Secundū documentū: qđ pariter poterit contingere: cū animæ in purgatorio suo existētes incessanter peccent cū non uolenter pœnas ferant: & cū pergant timere. possintq; in eiusmodi uoluntate ac timore continue perseuerare: ut proculdubio in æternum ibi maneant. Presertim cū sint incertæ salutis suæ. Poterunt etiam ibi ita blasphemare & desperar̄: ut ualeant se constituere dignas milies inferno: & ita de purgatorio uel infernum faceremus: uel non uiam ad purgandum: sed ad perdendum potius diceremus. O infelix Martine: quomodo non considerasti tanta absurda? Quomō poteris respōdere? Quomodo non confundi? Multa consulto omisi eiusmodi nefanda / atq; horrēda piis auribus: nimis satisfecisse priorib9 arbitratus. Quare ago omipotenti Deo grās / ꝙ tandē ex isto tuo: inferno ipso cō fusiore: purgatorio liberatus: respirare aliquantulū mihi licuit.

Documentum Martini.

Secūdum documē tum Martini.

Ad te pertinēt hec Martine.

x

FINIS

¶ Liber Quītꝰ:uel potiꝰ claꝝ Speculū Martinianæ Theologiæ

VT doctis recteq́ꝫ de fide Orthodoxa sentiē/tibus:ueritatūq́ꝫ theologicarū:& totius ec/clesiæ sñiæ facile memorū/consulerē: tā sup his q̄ disputata sunt/q̄ super aliis:quæ ne in/finitū mihi negotiū sumerem: de industria ꝑterii: pestiferá uaná atq́ꝫ ebriam uiri huius doctrinam de suis collectā uerbis/breuibus ꝑstringā positionibus. Et ut laborē fastidiūq́ꝫ longioris inq̄sitionis eas nosse uolentibꝰ auferam:ipsa eiꝰ opa atq́ꝫ loca ubi talia dogmatizzat: quæ alioqn in ꝑsenti opere nr̄o adnotata reperire nō liceret:pro ducam. Hic ergo maxime inuito bonos oēs/ amatores & zelatores Christiani noīs:& Euangelicæ ueritatis:ut consi derēt cū quāta Chr̄i Dn̄i iniuria:tam ꝓphana/tamq́ꝫ pesti/fera Dogmata in medio eccl'iæ ꝓferant':atq́ꝫ ferantur im/pune. Et ꝑterea cū inimicoꝝ Dei nr̄i:& hostiū crucis Chr̄i contemptu lachrimabili & irrisione horrenda. Sed iam il/la ipsa inspiciantur.

Notate Christi ani.

¶ Hæreses:Intolerāda scandalosaq́ꝫ Martini dogmata. De Pa/pæ ꝑtāte. Scd̄o libro ac tertio:disputata & confutata.

CHristus ꝓhibuit/nō statuit Primatū summoꝝ Pontificum.
¶ Christi uerba. Tu es Petrus &c. non sunt singulariter Pe/tro dicta:sed ecclesiæ principaliter.
¶ Claues accepit Petrus ab ecclesia/non a Christo.
¶ Petrꝰ ꝑtāte ac iurisditiōe coapl'is cæteris nō ꝑfuit iure diuino.
¶ Immo Apostoli ipsi fuerunt Petro superiores.
¶ Petrus nō fuit quouis mō sup uniuersas oues Chr̄i/aut uniuer/sas ecclesias.
¶ Multo hoc magis uerum de successore.
¶ Petro singl'arit' n̄ fuit fc̄tā Paterna reuelatio de Chr̄o filio Dei.
¶ Talis reuelatio nulli cuipiam singulari personæ facta est:nec car/ni & sanguini.
¶ Vbi talis reuelatio & fidei cōfessio:ibi necesse est & claues esse.
¶ Papa nō ꝑest potestate cæteris episcopis diuino iure.

¶Episcopi iure diuino æq̄les sunt p̄sbyteris. Error Arrianorum.
¶Ita fit: Papam cuilibet p̄sbytero æqualē esse diuino iure.
¶Decreta ꝓbantia Primatū Ro. Ecclesiæ. sunt frigidissima.
¶Supradicta cōclo nimis modesta: sic corrigit a Martio. Sūt lāguidissima: Ineptissima: Impiissima: Deliramenta: Paleæ: & m(eræ Paleæ.
¶Sunt etiam contra Euangelii ueritatem.
¶Et si ita sint cōtra Euāgeliū: sunt tn̄ tolerāda ꝓ frn̄a charitate.
¶Humano iure Papa primatum est consecutus. s. Constātini q̄r(ti Decreto. (q̄si ad maius tribunal.
¶Conciliū esse supra Papā: aut a Papa ad conciliū appellari posse
¶Papā errare posse ī his q̄ ad fidē ptinēt rite ēt utentē claue sciæ.
¶Conciliū etiā posse errare: quanq̄ ad conciliū ptineat statuere articulū fidei. O Martine est ne hoc uertere fidem in utrum?
¶Papæ nō subesse omēs Christianos: posseq̄ nō obtēperari eius (decretis sine discrīe salutis
¶Ro. Eccl'iam posse schisma q̄rere.
¶Deum nisi digno claues non dare.
¶Ecclesiam ēt indigno: sed non indigno coram se.
¶Si uerbis illis Chr̄i. Amas me. Pasce oues meas. data ē ptās Pōtifici. Sequit̄ ꝙ si n̄ amet desinit eē Pastor: & amittit potestatē.

¶Hæreses: pnitiosa ac nimis stulta eiusdem dogmata circa sacramentum Pœnitentiæ.

Poenitentia sacramentum: ut est contritio: confessio & satisfactio non est præcepta a Christo.
¶Verbū Chr̄i. Pn̄iam agite &c. Intelligit̄ de actuali pn̄ia assiduo: ac nunq̄ (ēt somno & gaudio) interrumpenda.
¶Idem Christi præceptum: est impossibile.
¶Pœnitentiā a Christo pceptā. Rex in purpura. Sacerdos in mūdicia. Princeps in dignitate: nō minus agere possunt: q̄ monachus aut mendicus in suis ritibus & paupertate.
¶Istā positionē quā ab alio positā excusarē: & ad bonū sensum reciperem: in Martino adnotandā censui tanq̄ hæreticā: qm̄ per eā sentit: sicut & uerba sonāt: ꝙ in religione: ubi p̄sertim paupertas/ & mēdicitas assumit̄: nō est status melior aut uia facilior sequēdi Chr̄m. Sic. n. fama cōstans est psidū istū Diaboli passim dogmatizzare: ut oēs reuocet super se/ & ueteres/ & nouas hæreses. Et merito. Decreuit. n. ēt contra se perpetuo pugnare: quippe cum ipse mendicantium religionem sit professus.

¶Modus confitendi: quem in ecclesia docemur: est modus despe randi: & perdendi animas.

¶Vera cõtritio ñ sumit initiũ neq3 parat̃ p diligentẽ: collectionẽ discussionẽ: detestationẽ pctõꝝ. Cõsiderãdo enormitatẽ: grauita tẽ: turpitudinẽ: & amissionẽ æterni boni: & damnũ æterni mali.

¶Cõtritio ita parata facit hypocritã/ & pctõrem idignũ absoluti(one & cõione.

¶Pctã uenialia nullo mõ psumas cõfiteri.

¶Mortalia nõ oĩa: sed tm̃ manifesta. Et hic nota. q2 qa p hoc pducit Paulum. 1. ad Cor. v. in illis uerbis. Siqs est inter uos for nicator &c. Videt̃ manifeste itelligere: q2 ea tm̃ mortalia debem9 confiteri: q̃ sunt nota: imo & damnata in facie ecclesiæ. Sic enĩ ex ponit Paulũ in eo loco: Augustinus in lib. ad Damascenũ. Immo sic & ipe Martin9 exponit in Sermõe suo de excõmunicatiõe.

¶Qui uere credit absolui erit absolut9 quicqd sit d' cõtritiõe sua.

¶Ex hac fide fit certus aliquis se esse absolutum/ tam quoad pœ nam q̃ quoad culpam.

¶Hæretica licet usitata sententia. Sacramenta nouæ legis gratiã iustificantem conferre: his qui non ponunt obicem.

¶De satisfactione nihil legi in scripturis.

¶Deũ pro pctõ ultra contritionẽ & charitatem: nõ exigere ullas (pœnas:

¶Hæreses inaudita a sæculis & prophanissima dogmata: circa Purgatorium.

NOn stat ull9 timor & horror mortis & pœnaꝝ cũ charitate (pfecta. Hinc nos deduximus hãc aliã Blasphemiam.

¶Christus in Martini theologia fuit in perfectæ charitatis quia cœpit pauere/ & tedere.

¶Purgatoriũ nõ est tm̃ locus pœnarum pro peccatis.

¶In purgatorio augeri gratiam: & meritum comparari.

¶Ibi existentes p oĩa esse uiatores: ita ut & damnari possint.

¶Donec desinãt ibi horrere ac pauere peccãt sine intermissione.

¶Animæ ibi sunt incertæ de salute sua.

¶Item timent futuram damnationem.

¶Particulare iudicium quod est in morte cuiusq3: ut ait Paulus: non est nisi quædã accusatio/ & nõ iudiciũ/ qa snia differtur.

¶In purgatorio nõ puniri mortalia: sed tm̃ pctã uenialia.

¶ Hæreses p̄ſumptuoſa & iniqſſia dogmata: circa indulgentias.

PApam ſolas pœnas canonicas poſſe remittere p īdulgentias

¶ Virtute clauiū nihil penit⁹ pœnarꝝ poſſe remitti / ꝓ pctō debitarꝝ. Errauit igr̄ Aug. cōtradicēs in lib. de pnīa: & tota eccleſia ſeqns illū: ſicut in. c. quē pœnitet. diſt. i. late probatur.

¶ Non eſſe in eccleſia militante theſaurum de meritis Chriſti: unde pro nobis ſatisfiat.

¶ Neq̧ eſſe de meritis Glorioſiſſ. Virginis eius Matris: & cæterorum ſanctorum.

¶ Eundē theſaurū in manu Papæ nō eſſe: ut de eo poſſit ex cauſa q̄uīuis pia cōficere indulgētias.

¶ Nulla eē merita ſctōꝝ ſatisfactoria: excellētia debitū Pœnarū: ꝓpriis pctīs debitarꝝ.

¶ Contradictorium prædictæ concluſionis eſt hæreticum.

Ita ut hæretica ſit tota ecclīa. Pōtifices hæreſes ſtatuerint Oīs ſchola: & doctorꝝ & Sctōꝝ (una hac excepta Martiniana) hæreſes docuerit.

¶ Indulgentias ēt non confeſſis & nō cōtritis: & omino exn̄tib⁹ extra gratiam ualere.

¶ Venias eſſe Pigris utiles inutiles impigris.

¶ Diſputatio in tertio libro p̄termiſſa. Vbi ſumma eſt rōnum: qbus mouet Martin⁹ cōtra Theſaurꝝ. Ex meritis Chriſti comparatū eccleſiæ.

QVoniā omnis radix iniqſſimæ eius doctrinæ circa indulgentias: conſiſtit in eo: quod negat hunc theſaurꝝ de Chr̄i meritis. Ideo: qđ p̄termiſi ſupiorib⁹ libris (ne qd laici ſui merito deſiderare poſſint: ad uaniloquas ei⁹ ſtulticias capiendas) hic breuiter colligam. Scilicet quib⁹ ille moueatur aduerſus ſanctorū doctorꝝ: & totius ecclīæ ſnīam. Attn̄ triplex hic controuerſia. Ab hoc homine mouetur.

¶ Prima: contra quæſtores indulgentiarꝝ: in quos nōnulla mouet / atq̧ reprehendit: quæ ſi uera ſint: fateor iure excuſari nō pn̄t. Atq̧ ideo illorū cauſam: neq̧ uolo: neq̧ debeo: Defendendam ſuſcipere. Vnum tantū poſſum comperto dicere: q̧ accuſator Mēdaciſsimus eſt & plenus calumniarū. Sed neq̧ ſatis hoc illis: ſi alioquin re uera officio abuſi eſſent ſuo. Ipſi uiderint mihi (ut Apoſtolus ait) neq̧ ſtant: neq̧ cadunt.

¶ Secunda: contra abuſum ipſum indulgentiarum: uidelicet. Si uel leui: aut nulla: aut falſa: uel etiam non idonea cauſa concedantur. Huius rei quæſtio: quoniam in facti notitia conſiſtit: non

pertinet ad consiliũ uel disputationẽ sapientis. Nõ.n.de eo qđ fit rñdere sapiens debet:sed de eo quod fieri debet:& qđ de iure est uel humano uel diuino. Minus ẽt ptinet ad iudiciũ meũ:aut cuius ꝗ singularis hoĩs de fctõ tãti principis rõnem ab eo reposcere.q ut diximus:Deũ solũ iudicẽ hẽt supra se:q nihil penitus indiscussum dimittit. ℭ Tertia:contra ecclĩæ decisionẽ:& cõtra Sctõꝝ cõem sñiam circa hũc Thesaurũ:& hic intendo Disputare aduersus hũc hoĩem maledictũ:ut noscãt docti oẽs:q̃ leuib⁹:& q̃ ridiculis:& plane stultis moueat̃ fundamẽtis:Positis sup harenã temeritatis & supbiæ suæ. Sic ergo ille ait ĩ ope ad Leonẽ:Pagina.124.

ℭ Quod merita Christi sint Thesaurus indulgentiarum nego. Et causa negandi est.

ℭ Prima:quia nullis (ut iam sæpe dixi) scripturis id probari:nec rationibus ostendi potest:nec ipsi qui hoc tenent/ꝓbant:sed simpliciter narrant:ut omnibus notum est.

ℭ Vere nimis scriptũ est de hoĩe ad loquendũ ueloce.nõ esse sperandũ nisi stultitiam. Sed audi si potes Martine:quanq̃ uere ẽt scriptum est. Qui illusor est non audit cum arguitur. Audiat ergo q ueritatem amat.

ℭ Primo enĩ mendaciũ est:ꝗ nullis possit scripturis ꝓbari. Mendaciũ ĩnq̃:nã superius plurimæ adductæ sunt. Per q̃s iste ꝓbatur & psuadet̃ thesaurus.de qbus bonus Martinus nullã penitus mẽtionẽ facit. Veꝝ qm̃ ita loquunt̃ scripturæ:ut nõnunq̃ duci in alios sensus facile possint:ideo sup hoc nõnulla sunt ꝓpter sciolos & supbos ponenda documẽta:ut discant qñ blasphemant/& imprudenter (quanq̃ semp temere) cõtra scripturã loquuntur.

ℭ Documenta ad considerandum:quæ tanq̃ de scripturis probata sint recipienda.

PRimũ:Quædã sunt q̃ scriptura ita aperte ꝓnunciat:ut nulla ẽt malignis relinquat̃ puertẽdi occasio:nisi mera sua malignitas/& cõtumacia/atq; proteruia:ut est illud quod Christus duodecim instituit Aplos:& illud ꝗ Petro reuelatum est de eo ꝗ eẽt fili⁹ Dei uiui:& ꝗ Chrs ei tradidit claues regni cœloꝝ:& Pricipem illũ facit super oẽs Aplos:& ptãte:& authoritate:& eiusmodi talia. Quæ q negat:iam totam potest & euertere & peruertere: ut lubet:scripturam.

Nota Martie.

¶ Scdm est. Sunt alia qdam q ex scripturis idoneæ per doctores Sanctos collecta sunt: nõ ita tñ: ut nõ aliq pbeat superbis/& ptervis ansa: uel de ipis scripturis: cõtradicendi. Sicut Arri9 fecit: qui audiens illud. Pater maior me est. Ad blaspemiam abusus est. Et ob istã grãm. Si qñ talis de scripturis emerserit controuersia: Norma ueritatis: ac fidei. est decisio eccl'iæ: atq ipoꝝ summorũ Pontificum Decreta: siue in sacroscťis Synodis: siue alioquin canonicæ deliberantiũ ac statuentiũ: ut quodcũq damnatũ ab eis sit: indubitanter p damnato recusandũ sit: quodcũq pbatũ pro cõperto intrepide recipiendũ. Aliogn nihil certi haberemus contra hæreticos: uel hæreses: unde sine hæsitatione possemus in illos ferre iudiciũ. Quod est ualde impiũ/& inopinabile/& pestiferũ in Christiana fide

¶ Tertiũ est. Sunt nõnulla q nullo mõ ex scripturis colligi ualẽt At qa uerbo Apl'oꝝ ac successiua traditione qsi per manus accepta sunt: & ad nos deriuata: atq sanctissime custodita: ut de mõ sacramentũ conficiendi: & si qua sunt talia: hæreticus ille sit & insanus: qui eiusmõi neget obseruãda: uti semper sunt obseruata.

¶ Quartũ est. Nam sunt qpiã q non plane de scripturis collecta ab initio sunt per doctores ueteres: quantũ accipi potuerit. Attñ recentiores cõprehenderunt. Sicut enĩ scriptura dicit. Pertrãsibũt plurimi: & multiplex erit scientia. Et beatus Grego. in Dialogo inquit. Non eẽ mirũ multa suis tpibus reuelata fuisse: q priorib9 sæculis fuerũt abscondita. Cũ ergo talia canone: aut statuto Pontificum probata fuerint ac recepta & cõfirmata: pculdubio non sapit ad sobrietatẽ: qcunq contra uelit insurgere ac resistere: & pteruiter dissentire: minime ab hæresis crimine excusandus: qsi de scripturis non sit probatũ. Sat enĩ illud dicĩ ex scripturis esse: qd ueꝝ esse ipsius ecclesiæ iudicio est decisum.

Eccl. Grego.

¶ Postremũ est: qa sunt qdam q uariæ a doctoribus: pro scholis diuersis: tradita sunt neq certa decisione a summis definita Pontificibus. Etsi in aliam partẽ declinare uideaĩ ecclesia. Et in his liberum est unicuiq abundare ĩ sensu suo: sed magis Christianum & religiosum. Alterum alteri potius cedere/q contentionibus deseruire: ut eleganter dixit Greg. ¶ His ergo pmissis iam puto his satisfactũ qui nolint inniti suæ prudẽtiæ/& plus sæpe q oporteat. Cum enĩ indulgentiarũ hic thesaurus cõsideratus sit a Sctis

per scripturas, ut supra diximus Alberti testimonio. Post beatum Thomã/& alios:q Paulũ: Esaiam: Iob & alia scripturæ loca ꝓducunt: q̃ iste dissimulat. Cũ exinde sit eccl'iæ decreto: imo & ipso facto receptus & cõfirmatus. Audeo dicere temerariũ se cõprobare & hæreticũ qcunq; ausit sese huic opponere authoritati/q̃si p scripturas nõ probet: cũ & falsum sit/& loco totius scripturæ ipsa ecclesiæ sufficeret authoritas: his q nolint hæreticorũ obstinationẽ sibi sumere: ut notũ est ab ipis eccl'iæ incunabilis: ut Leo prim⁹ Beatissimus inqt: & Innocentius ad Aug. scribẽs: & tandẽ oẽs cõcludunt Sancti. Vna uoce: unaq; snīa irrefragabili. Immo hoc idem paulo post. Probabit nobis suis uerbis Martinus: uel inuit⁹. Mendaciũ igr̃ est: q nullis ꝓbari possit eiusmõi thesaur⁹ scripturis.

¶ Scdo ẽt si nõ eẽt mendaciũ. An nõ est oĩm odiosissima/ac penitus intolerabilis arrogantia: in quouis mortaliũ q̃tumuis in omni scĩa erudito. Dicere. Non põt ꝓbari ex scripturis. Si nõ euidentissime appareat cõtra illas: aut alioqn certissima/hoc reuelatiõe acceperit? Si ergo nõ aliunde/ passim: pateret uanitas/& ianissim⁹: atq; insanissimus tumor mẽtis tuæ. Hoc solũ certissimũ signum eẽ põt. Audere ĩ medio eccl'iæ (in eo p̃serti: in quo & sctõs p̃cipuæ doctrinæ: & oĩs scholæ doctores: & insup dictũ factũq; toti⁹ ecclesiæ: aduersus te hẽas) tm̃ uerbũ uoce publica ꝓnunciare. Nõ põt ꝓbari ex scripturis. Quid enĩ dicit: q hoc dicit: non põt ꝓbari ex scripturis? Nempe hoc totũ. Ego uniuersas scripturas uidi: legi: ĩtellexi: cõprehendi: & insuper memoriæ mandaui: ac retinui: & in ꝓmptu/atq; ante oculos habeo. Hoc ergo totũ nobis Martin⁹ de seipo ꝓnunciat. Si ergo q seipm̃ cõmendat ille ꝓbatus est. Martinus certe erit ꝓbatissimus/q suo iudicio oĩa Sc̃i spũs arcana cõp̃hendit mysteria. Sed Apl's illũ potius ꝓbatũ ĩqt/quẽ deus cõmẽdat. Tũc igr̃ fortassis adducemur credere tãta: q̃ de te ipo tam apte iactas: cũ uiderimus aliqñ descendentẽ in te columbã/& manentẽ sup te: & audiem⁹ de cœlo uocẽ sonantẽ. Hic est nouus ali⁹ filius meus: in quo longe mihi meli⁹ cõplacui. Ipm̃ audite. Aut saltẽ aliũ quẽpiã Heliã p̃cursorẽ intelligem⁹: in deserto clamantẽ/& p̃parantẽ uias tuas. Nisi forsan ille fuerit Taulerus: qui præueniẽs: tam pulchra de purgatorio dogmata: ad redigendum omẽs animas ad insaniam: nobis attulit. Et ut serio tandẽ loquar. Cuius modestiæ est in conclusione/a summis Pont. ẽt doctrina claris probata:

Notate notate hec ꝓ modestia Martini:

Hec ad te pertinẽt Martine.

probata: a doctoribus præclarissimis/ & sanctis confirmata: tota ecclesia recepta. Audere in uerbum erumpere tam superbū? Non pōt probari ex scripturis? Et addere post hoc. Nec ullis rōnibus. Pro oīm ergo tu mētibus & īgeniis tu uales: ut circūspexeris oēs: q̄ a quouis mortaliū qn̄cūq excogitari possint rōnes. O arrogātissimū hoīm. At saltē illas solueres: quas adduxerūt Theologi sacri in hac quæstione. Cur ergo id nō prius pstas? Vt deinde dicere aliqua occasione ualeas: nō posse rōnibus pbari. Ecce qa iā nouo opus tibi mendacio fuit: & ideo subdis. Nec ipi: q hoc tenēt pbant. Sed simpliciter narrāt. Et qm̄ hoc forte nō satisfuisset: ad psuadendū: q tāti tamq pbati doctores: ita temere sine scripturis & rōnibus: mouerent: opus fuit societate: & auxilio alteri9 mēdacii: & ideo addidisti: ut oībus notū est. Certe tā notū hoc: q̄ qd sæpe ausus es exprobare/ q Thomas loquit sine scripturis: sine canonibus: sine pribus: sine rōnibus. O insanū uulgus/ & qs te seducit? Immo: & qūo seducit? Haberent enī saltē aliqd coloris: q̄ iste iactat. Audiamus. ¶ Dixi āt prius: q in ecclesia aliqd asserere: cui9 nulla pōt rō uel authoritas reddi: est ecclīam hostibus & hæreticis irrisioni exponere/ cū sm Apost. Petrū. Teneamur rōnem reddere de ea: q in nobis est fide & spe. Et Paulus. Eps potens in doctrina sana ēt contradicentes redarguere. O adulterine doctor: q tibi arbitror imperasti nihil fideliter producere. Petri uerba hæc sunt. Dñm aūt Chrm sanctificate in cordib9 uestris. Parati semp ad satisfactionē: omī poscēti uos rōnem: de ea q̄ in uobis est fide & spe. Attende igit ad uerba confusor calūniosissime: & disce ex dicto hoc Petri: non illud accipi: teneri nos rōne: aut quouis mō pbare nr̄a q̄ dicimus: sed tm̄ defendere ac tueri. Hoc est. n. satisfacere poscenti rōnem. Alioqn negantib9 scripturā: sicut erāt illi d qbus loqbat Petrus: q nō erant in fide: qūo reddere rōnem nr̄æ fidei ac spei poterimus? An forsan rōne pbat fides? Et mendax est Gregorius cū cæteris scīs oībus? Immo mēdax & ipe Paulus: q ait. Fidē sperandarꝝ eē substantiā reꝝ: arg. nō apparentiū? An nō ubi rō cogit cessat fides? Satis ergo reddimus de fide rōnem: si q̄cunq cōtra afferant docuerimus nō obstare. Satis igit erit nobis cōtra te: & cōtra oēs hæreticos: q & Ro. Eccl'iæ priuilegiū: & scripturæ ēt ueritatē negatis. Si argumenta ur̄a resoluem9: & reducem9: mox in nihilū. Veꝝ qm̄: ut dixi tu teipm inter hæreticos tuis

Verba Marti.

uerbis ponis. Et ex ore tuo accipimus hæreticos eē illos: q Ro. ecclesiam nō sequunt: ideo audiat uniuersa eccl'ia Dei miraclo loqn tem ueritatē in seipm. Hæc ei⁹ uerba. ¶ Hic āt adeo est nulla autoritas: ut si hodie eccl'ia Ro. determinaret partē affirmatiuā: nihilo minus maneret idē piculū. s. qa nō possumus rōnē reddere aliā: nisi qa sic Papæ & Ro. Eccl'iæ placuit. Sed qd ista rō faciet: si ab his urgeremur q Ro. eccl'iam nō sequunt: ut hreticis pigardis. Hi nō uoluntatē Papæ & Ro. eccl'iæ: sed uel authoritatē: uel rōnē pbabilē qrent. Et certe iste est mihi ul'unic⁹ scop⁹ in ista materia tota. ¶ Duo igr his uerbis colligunt. ¶ Primū: Veritas: uel ab inuito pdiēs. s. q hæretici sunt q Ro. eccl'iā nō sequunt. Ecce ergo fuc neq: tuis uerbis condēnaris. Tua snia tete ponis inter hereticos: nā hoc audio palā abs te. Hæreticos eē illos q Ro. eccl'iā nō sequū tur: O infelix Mgr: nō te urgeo: nō te redigo ui ipa ueritatis ad nihilū: Sed certe nō ego: tu ipe potius & pctm tuū. ¶ Scdm: stultitia Frustra enī est conari contra hereticos ulla authoritate ēt scripturæ. Quid. n. est hæreticus: nisi q nō solū in intellectu errorē: uerū ēt in uolūtate ptinaciā hēt: Quid āt aliud est ptinacē eē: nisi nulli authoritati: & pcipue ipsius eccl'iæ: supponi uelle: & cedere: Atq si quies: p scripturā saltē cōfundent, quā admittūt: & nō p authoritatem Ro. eccl'iæ: quā nō admittūt. Falsum hoc Martine. Scripturā nō oīno repudiat & sctā Dei: qtuor Euāgelia q Ro. authoritatem ecclesiæ n confitet, atq illi se nō supponat. Nā aliogn dicet aliqs. Credo oēm scripturā reuelatā. Attn Euāgeliū qd dr eē Matthei nō credo: imo nō credo fuisse Mathei. Quid tu Martie sapiēs oppones: q pbabis scriptura: illud esse Matthei: aut insup eē reuelatū: hō miser: nisi hoc tm opponas: qa ab ecclesia Ro. est sic receptū & pbatū qsi Matthei: & qsi reuelatū: Et insup q Ro. eccl'ia errare nō potuit: qsi a Spūsctō infallibili ueritate directa: Nec. n. satis est sct: q illud hoīes hactenus p Matthei Euāgelio receperūt. Nō satis eēt inq. Nō enī hæretic⁹ est: q nolit credere, qd testimonio hominū: ēt si certissimū sit: pbet: sed q diuino resistit testimonio. Si ergo hāc sufferas Rōani Pōt. & eccl'iæ authoritatē: an nō uniuersa q fidei sunt subuertis: qsi in hoīm opiniōe, ac traditiōe: & nō in diuīa & infallibili ueritate nitant, atq subsistāt: An nō ita fit Martine: cū uere fides uertit in utrū: Sed transeamus ad alias tuas causas negandi hunc thesaurum. Sequeris.

Notate verba & signate mysteria.

Martin⁹ hereticus ex verbis suis.

❡Secunda: omnia argumenta hic plus ualent: q̃ de thesauro militantis ecclesiæ ex sanctorum meritis adducta sunt.

❡O icõsideratissime hoĩm qũo loq̃ris? Si.n. oĩa argumẽta (ut inquis) q̃ de meritis sctõꝝ fecisti multo magis ualẽt in meritis Chr̃i & illud est unũ ex argumẽtis: ꝙ Sc̃ti nõ fecerũt unq̃ qđ debuerũt: neq; eoꝝ merita sibi supabũdantia fuerũt: ut aliis possent cõicari. Ergo: optima cõseq̃ntia seq̃t: ꝙ Chr̃s neq; fecerit qđ debuerit: neq; ꝓ aliis merita cõparauerit. Vide igr̃ quo te coniicis loq̃ndo quicq̃d in buccã uenit: cũ ui uerboꝝ coact⁹ sis ꝓfiteri Chr̃m nõ fecisse qđ debuit: & ꝓ nobis nõ meruisse. Et cum ita sit: ut manifeste oĩbus apparere possit. Audes tñ passim iactare. Rñdeat q põt det qui habet meliora. Scio ꝙ ueritas diuina est. Scio ꝙ ꝓbari cõtrariũ nõ põt de scripturis. Paratus sum ignẽ & mortẽ pati ꝓ his Diuinũ iudiciũ cognoui: & alia quæ iactas ita superba: ita stomachosa/ & odiosa: ut maximi miraculi loco accipiam ꝙ possit aliq̃s homo tibi habere ullam fidem. Sed uideamus tandem quæ refers argumenta.

Modestia Martini.

❡Primo: inquis indulgentiæ non essent indulgentiæ: sed uera satisfactio/ si de meritis Christi applicarentur. Nõ eñi indulget ei: a quo satisfactio requirit̃. Rñdetur indulgentias uere esse satisfactiones: respectu Dei recipiẽtis. At respectu eius cui applicant̃: recte indulgentiæ dicunt̃: q̃a quod p se facere teneret̃ ei remittitur dũ cõcedit̃: ut de alterius credito soluat.

❡Scđo inq̃s: tũc claues nihil soluũt: sed ligatũ alio trãsferũt: & ita uilificant̃: qđ est impiũ dicere: ꝙ clauis nõ soluat. Sed unde tã repente tanta pietas Martie? An nõ tu tenes ꝙ claues nõ soluũt: sed pri⁹ solutũ oñdunt? Vnde igr̃ mõ: ĩpietatẽ asseris tenere: ꝙ claues nõ soluãt? Deinde q̃s te docuit ꝓpter ĩdulgẽtias claues nõ soluer̃? cũ cõtra dicam⁹ neiem cõseq indulgẽtias: q p claues nõ sit solut⁹.

❡Tertio: inq̃s merita Chr̃i sine clauibus ꝓ nobis expendunt̃: ne alioq̃n sint ociosa. Rñdeo. Ridiculũ esse dicere: ꝓpterea eẽ ociosa ꝙ sine clauibus nõ expẽdant̃: sicut nõ est ociosum qđ interĩ seruatur in Arca: ꝓ tpe oportuno. Ad expendendũ.n. hũc thesaurum: causa & opus aliquod piũ exercendũ: ex parte accipientis requiritur: qđ in honorẽ Dei uel in repub. chr̃ianæ: & ꝓximi cedat utilitatẽ: qđ reseruandũ fuit: ut arbitrio ipius ecclæ definiretur.

❡Quarto ais: si merita Chr̃i solũ relaxationi pœnaꝝ expenderen

tur:fieret magna illis irreuerētia. Sed qs dicit hoc: ꝙ solū operentur pœnarꝫ relaxationē? Immo qs nō dicit ꝙ prius auferunt oēm culpæ maculā? Sed hoc amplius ꝙ ēt applicata nobis ex ptāte clauium/seu Pastoris summi operantur satisfactionem.

¶Tertia cā negandi: hæc est inqs. Omēs cōstanter tenēt opa nostra bona meliora esse/q̄ sint indulgentiæ. Nemo ēt dubitat opa Christi esse meliora incōparabiliter oībus nrīs opibus. Si igiť nobis applcarenť merita Chri: sicut diciť p indulgētias: seqreť indulgentias meliores esse opibus nostris qbuscunqꝫ: qđ est contra primum concessum. Et qa primo uidebat argm̄ terribile ad cōfundē dos oēs mortales: sic incepit. Rñdeant mihi ad istā contradictionem btūs Th. & Bonauē. Deinde post tm̄ strepitū/ipe idē arg. soluens: sic sequiť ad uerbū ¶At forte (ut sunt arguti) Rñdebunt p Aristotelicas distinctiōes. Verū est: merita Christi: ut simpliciter sumpta/sunt meliora nrīs opibus: sed sic nō sunt indulgentiæ/uel p indulgentias nō sic applicanť. Accipiunť aūt put solū sunt satisfactoriæ p pœnis: & isto mō applicantur. Respondeo: proba qđ dicis. Quid si nolim istud tibi credere nuda narranti?

O disputatorē egregiū: O hoīem lubricissimū: partes opponentis primo sumit: & cū argm̄ uidet corruere: ad illud confugit. Proba quod dicis. Hoc enī ad te ptinebat pbare quod dixisti. Quanq̄ satis nos (etsi supuacuo) pbauimus. An nō agnoscis ꝙ in hoc: ꝙ ais. Proba quod dicis. Tu cedis argumento: & ad principiū redis totius disputationis? O stupidissimū hoīem. Præterea cuius arrogantia est: in facto/ac statuto totius ecclīæ: dicere. Probare iubeor spūs utrū ex deo sint. Ad Martinū igiť ptinet pbare spūm ecclesiæ utrū ex deo sit. Hinc aperte nos pbamus spūm tuū: Ex pr̄e diabolo esse: qui ex contentione est: & ueritati non acqescit. Porro: q̄ nā stultitia hæc: ut dicas p Aristotelicas distinctiōes didicisse nos: separe merita Chrī de se sumpta: ab eiusdē iisdem meritis: ut nobis applicanť? Noster. n. Aristoteles de istis indulgētiis (nisi forte apud inferos) nunq̄ scripsit. ¶Sed uolo iā: ut & tu clarius intelligas: & facilius (sine Aristotelicis locutiōibus: a qbus abhorres) q̄ dicūt Doct. Sancti. Opera Christi (opinor) nō negabis bona fuisse: & nō solū sibi bona: uerꝫ etiam nobis: si modo illa mereamur/ut prosint nobis: per fidem/& charitatem. ¶Scđo nō negabis opa nrā bona corā Deo eē nobis utilia: q̄ ex fide & charitate pcesserit:

Nota inopinabile.

merita Chri ... [illegible]

opera chri.

opera nra.

¶Tertio dicunt Sancti/ex quolibet peccato teneri nos duplici reatu: culpæ & pœnæ. ¶Quarto Per merita Christi cuilibet contrito remitti culpam/uirtute clauiũ: seu sacramẽti: saltem in uoto accepti. ¶Quinto: & si aliqd pœnæ remittat̃ per cõtritionẽ: & in ipsa sacramẽti uirtute: tñ nõ penitus omẽs. An hactenus quicq̃ diximus Aristotelicũ? Hoc ultimũ opinor: qa tibi non placet: q ais: ꝙ p contritionẽ/& solã nouã uitam Deus remittit omẽs pœnas. At Aug. in hoc seqtur Aristotelẽ. Ait enĩ Aug. in Ser. de pœnit. Nõ sufficit mores in melius cõmutare: & a p̃teritis malis recedere, nisi ẽt de his q̃ facta sunt satisfiat domĩo: per pnĩæ dolorẽ: p humilitatis gemitũ: per contriti cordis sacrificiũ: coopantibꝰ elemosinis & ieiuniis. Nam Greg. ẽt ait Si pctm̃ Dauid dñs transtulit tã detestabile: qd est quod post omĩa: q̃ de eodẽ pctõ per ꝑphetã a dño ei dicta sũt: postmodũ tãta tolerauit? Sed ꝓculdubio dñs delictũ sine ultione nõ deserit &c. Et hoc penitꝰ tota sequit̃: & sp secuta ẽ ecclesia. ¶Sexto: ergo potest aliquis per seipsum satisfaciẽdo pœnas tales pro pctõ debitas diluere. ¶Septimo: possunt ẽt ei applicari de meritis Christi per indulgentias: ita ut satisfaciat. ¶Octauo: si satisfaciat per seipsum: plura faciet: qa non solum pœnas diluet: sed ẽt merebit̃ conseruari in bono: & augumentũ charitatis. ¶Nono: ꝙ si satisfaciat per indulgentias/& applicationẽ talium Christi meritoꝝ: nihil amplius habebit nisi pœnarũ relaxationẽ. ¶Decimo: p hæc sequit̃: ꝙ melius est satisfacere per seipsum: q̃ p indulgentias. ¶Vndecimo: nõ ꝓpterea sequit̃: ꝙ opera nostra sint meliora simpliciter operibus Christi: neq3 ꝙ sint meliora nobis. Sed hoc tantũ: ꝙ nr̃a opa: siue merita: q̃ nunq̃ tñ sunt merita: sine participatiõe gratiæ Christi: & meritoꝝ eius: sunt nobis meliora q̃ illa sola opera siue merita Chisti: q̃ per indulgẽtias nobis applicantur. Et ideo sicut uere uihil est Aristotelicũ in his dictis: ita nihil absurdum: & nõ maxime congruẽs: & iustitiæ: & bonitati Dei Nam si idem apponeret̃ nobis per merita Christi nobis applicata: quod per nostra: in eius gratia & charitate confecta: ut & charitatis augumentũ: & in bono conseruationẽ acqreremꝰ: ꝑfecto & nimis indulgens & iniustus Deus: & nos ad secordiã inuitaremur. ¶Quarta est ꝙ Gloss. in. c. ꝙ aũt. De pœnit. & remis. ait: ꝙ si indulgentiæ essent pœnaꝝ remissiones: homo non deberet ultra ieiunare/aut bona facere.

Rñde Martĩe ad Aug. Greg. & oẽs Sctõs.

Satisfactio

melius est satisfacere per seipm

¶Hic ad ingenium redis:immo inceptum seqris:ut nihil fideliter unq̄ producas. Glossa enī ibi:opponenti hoc argumentū. Recte respondet:ꝙ nō sequit:remissæ sunt ei pœnæ:ergo nō debet ulterius bona agere:tū qa nescit sibi illas eē remissas:cū nesciat ēt an sibi pctā sint remissa: tum uero ꝙ & si sciret:adhuc bona operari deberet:tum ad custodiā sui status:tū ad charitatis augumentū.

¶Tu uero Martine:quia non poteras ad hæc respondere: nisi in maiorem labereris stultitiam: immo nisi & tecum pugnares: ut saltem coram laicis tuis aliquid referre uidereris/inquis ꝙ si ita sit ut dicimus:tunc indulgentiæ essent incerta dānatio. Quod ut laici tui comprobarent. His uerbis rem detestaris. Absit, absit:ut tā impia illusio ab ecclesia christi:immo clauibus fiat. Tum enī uere ut qdam dicunt indulgētiæ eēnt:qdam īpiæ fideliū deceptiōes.

¶Immo nunc istæ stultitiæ tuæ:deceptiones impiæ sunt. Neminē enī decipit ecclesia/per hoc ꝙ id quod donat:apud recipientē incertum est utrum recipiat? An forte deceptor est Christus qui cum dat gratiam:tamē non patitur recipientem certo scire: utrum illā receperit. An nō tu hoc ipsum alioqn concedis? Immo ēt quiddā maius/ & inopinabile(ut supra diximus)ꝙ recipiens gratiam minus illam intelligit cum præsens est:q̄ cum est absens? An non tu dogmatizzas ꝙ nemo certus est se continue nō peccare ꝓpter occultissimum superbiæ uitium? Non tu asseris hominem esse incertum de contritione sua:ut etiā consequēter sit incertus de gratia? Impia igitur fraus esset domini dei/qui non certificat nos de eiusmodi dono/& multis aliis. Impia sunt ergo talia dona quæ ignoramus/& quæ suo nobis proficient tempori. O ridiculum hoiem: sed non desistit:ut magis rideatur. Sic enim sequitur.

Nota calumniosas stultitias Martini.

¶Si per uenias mihi opera Christi impenduntur:& ego incertus sim an remissa sint mihi peccata. Tunc sequitur ꝙ dubito an merita Christi sint mihi sufficiētia ad satisfactionem: quo dubio qd execrabilius?

¶O peruersor omnium ueritatum. Et quando semel incipies nō euidenter deficere in sequela conclusionis? Eho. Dic mihi:an nō stant dubium hoc meum:ꝙ incertus sim/& dubitem:utrum opera Christi mihi sint impensa:etiam si sint impensa: sine hoc ꝙ dubitem illa esse sufficientia? sicut stat ꝙ habeam Dei gratiam: & non dubitem ꝙ illa mihi sufficeret:& tamen incertus sim:utrum illam

habeam? Ita plane de indulgentiis contingit ut non dubitem: an illa mihi applicata pro omnibus poenis: sufficientia sint: sed tantũ utrum mihi sint applicata: hoc uero non ex defectu meritorũ: aut potestatis applicantis: sed meo: quia forsitan non sim contritꝰ ut oportet: & ita te nunc relinquo in uaniloquio tuo.

¶ Postremo aũt tuam excusare arrogantiam uolens: sic ais.

At dicis. Ergo ne. S. Thomas errauit cum cæteris? nũquid Papa & uniuersa ecclesia errat quæ ita sapit. An tu solus recte sapies & solus.

Respondeo primum. Non sum solus: sed ueritas mecum: & multi alii: qui dubitauerunt: & adhuc dubitant quid ualeant indulgentiæ.

Propria hereticorum risio.

¶ Optima sane responsio: & propria hæreticorum: immo omniũ cõmunis qui quod respondeant nõ habent: ut dicant: ueritas mecum est. Deinde nota hic aliud: ꝙ illi qui dubitant: secum sunt: cũ tamen ipse non dubitet sed asserat: non ualere ad poenas nisi canonicas. Si tamen rogaretur qui sunt isti qui dubitant. Ego nescio quos posset proferre: nisi forsan quosdã egregios tractatꝰ quorũdam: non multæ existimationis (ut ipse fatetur) Sed tamẽ profundæ doctrinæ: quos penes se habet. Et hinc hausit opinor tantam scientiam Martinus. Addit.

¶ Secundo & Papa mecum est: quia & si concedit indulgentias non tamen dicit esse ex Thesauro meritorum Christi. O Martine. Cuius frontis es tu? Papa mecum est inquis. An forsan aliquẽ Papam dicis tu: præter Leonem? Forsitan canditatum iam: & in futuro uestro concilio promouendum? Nisi ita te defendas. Ego certe non desinam admirari quo pacto potueris tam impudenter hoc iactare: ꝙ Papa sit tecum. Sed hoc etiam dignũ ut audiamus. Quare Papa tecum sit.

Impudentia.

¶ Quia (inquis) & si concedit indulgentias/ nusq̃ tñ dicit ꝙ sint ꝺ thesauro meritorũ Chrĩ & ecclĩæ. O conseq̃ntiã ridiculã: nõ dicit hoc: ergo nõ ita est. O mendaciũ insup egregiũ. Legite q̃ potestis decretalẽ unigenitus/ & seq̃ntis Sixti/ & aliorũ & uidete si aliunde eẽ dicũt ĩdulgẽtias q̃ de Chrĩ meritis & sctõꝝ. Sed iteꝝ audiamꝰ. Nunq̃. n. patiť eẽ unũ solũ sine suo socio mẽdaciũ. Sic. n. inq̃t.

Consequentia.

Mendacium.

¶ Immo Papa se declarans: dicit in. c. cum ex eo ꝙ sint eneruationes poenitentionales satisfactionis.

¶ Immo tu Martine Iuristatheologe: ubi dicit Papa ꝙ indulgentiæ sint eneruatio satisfactionis pnialis: hoc ibi dicit: & utinā pōderatū esset: ꝙ ex nimis frequenti indulgentiarū concessione: seq̄retur eneruatio pnialis satisfactionis (qa homies mallent p indulgentias q̄ per opera sua satisfacere) & insuper cederet in contemptum clauiū: Sicut factum uidemus. Non igit̄ simpliciter dicit ibi Papa: indulgentias esse eneruationē satisfactionis pnialis: sed nimiam indulgentiarū concessionē. Sed esto per indulgentias: etiā pnialis satisfactio eneruatur. An sequit̄ ꝙ nō sint impensio meritorum Christi? Immo qa impendunt̄ pro me Christi merita & satis faciunt: eneruatur: ac remittit̄ mihi illud / quod per pnialē satisfactionē deberem. Sequeris. ¶ Tertio & tota ecclesia mecū: qa ecclesia utiq̄ cum Papa sapit: & sicut Papa sapit. Adde ēt & cœlū & terra tota tecum est. Si enī Papa tecum est in hoc: & tecum ecclesia iam potes addere pari fronte: ꝙ omia tecum sunt. Sed aliter hoc esse non potest: nisi per ecclesiā: tuos laicos intelligas: & per Papā illum. quē dixi aliquem in concilio uestro ꝓmouendū. Interim tñ postq̄ facultatē mihi suggeris: ut uerba tua contra te statuam. Sic ego in te converto argumentū: & erit uerissimū. Papa sapit contra te: & tota ecclesia id sapit quod Papa (ut hoc in loco fateris: licet alioquin perpetuo id neges). Ergo tota ecclesia contra te sapit Et hæc satis ad ostendendū: omi bene cōpositæ menti q̄ arrogās: q̄ mendax: q̄ uanus fueris. Reuertor igitur ad Dogmata tua reliqua pernitiosa.

Nota Canonistā Martine.

Quid Luther intelligit per Papa ... [illegible]

¶ Hæreses aliæ & blasphemiæ: & insana eiusdem ac uaria documenta.

CHristo ñ sunt data iura cœlestis & terreni īperii. Vide supra (lib. 3.

¶ Deū nobis īpossibilia p̄cepisse. Vide supra li. 4.

¶ Negat̄ arbitrii libertas: & omnia cōcedunt̄ nudæ gratiæ Dei & misericordiæ. Vide de decē præceptis Pag. 424.

¶ Si talis eēt libertas qcunq̄ uellet: eligendo p arbitriū: stati operaretur. ibidem. (i. illusoriū: ibidem Pag.

¶ Rōnem naturalē dep̄cari ad optima: scholasticū est documentū

¶ Ratio hominis & natura habent fundamentum: ita ut rō naturalis non sit ex diuina luce. ibidem.

¶ Lex est uerbū iræ perditiōis & tristitiæ. Vide ad Leo. Pag. 136. Fallit ergo nos Paulus dicens. Lex quidem sancta: & mandatum

sanctum: Lex spiritualis: nos autem carnales. Ad Ro. 7. Et p̄pheta: lex Dñi immaculata conuertens animas.

¶Scientias ac uirtutes siue itellectuales: siue morales: esse pctã & errores.

¶Illud p̄ceptũ. Dilige p̄ximũ tuũ sicut teipm̃. De incuruo, & peruerso amore intelligit̃ in hũc sensum. Diliges p̄ximũ tuũ sicut te ipm̃. i. diliges te solũ: & peruerse. Si ãt amorẽ eiusmõi in p̄ximũ dirigeres iã uere diligeres. Vide ad. M. S. Pal. Pag. 192. &. 193.

¶Oẽ p̄ceptũ Dei magis positũ est: ut ondat iã p̄teritũ, & præsens pctm̃: q̃ ut p̄hibeat. De decem præcep. Pag. 303.

¶Illud p̄ceptũ. Nõ habebis Deos alienos: & alia. Sic debẽt exponi: qa spũs benignissimus Mgr̃ magis loquitur indicatiue. q. d. O miser homo. Ecce tuã tibi ostendo prauitatẽ: talis eẽ deberes: qui nullos Deos hẽres alienos: non assumeres nomen dei tui frustra &c. Nunc aũt totus es alius & peruersus. ibidem.

¶Nullus est hoĩm in mundo: qui nõ in aliquo gradu quodlibet p̄ceptum faciat: ibidẽ Pag. 304. Ergo nullus est q nõ aliqñ cõfiteatur Chr̃m: aut festa sanctificet: aut honorẽ parentibus hẽat: & ieiunet: & ita etiam impleat reliqua quæ sub affirmatiuis continentur præceptis.

¶Illius duobus p̄ceptis ultimis. Non cõcupisces domũ p̄xi. tui: nec desiderabis uxorem eius. p̄hibetur fomes: & inuincibilis cupiditas. De decẽ p̄cep. Pag. 465. Ita ut (p̄terq̃ horrendũ ẽ dicere illud a Deo p̄hiberi. qđ in ptãte nostra ñ sit) peccauerit: Aug. q in lib. de pœni. Explicite confitetur: non esse hoc nobis imputandũ q fomite non careamus.

¶Nullus Sanctus impleuit hæc posteriora mandata: & ideo omnes fuerũt rei, & pctõres: & indiguerũt gratia Dei. ibidẽ. Ex ista tam fatua, q̃ p̄phana positione. Sequit̃ q si ideo omẽs Sancti indiguerunt gratia Dei: qa in istis fuerunt peccatores & rei: q Beata Virgo: cũ ẽt illa indiguerit gratia Dei: fuerit ẽt rea: & peccatrix in his duobus p̄ceptis. O crudelissimũ blasphematorem.

¶Illud quod dicit̃ a Magistro. Qui te percusserit in maxillã dexteram &c. Et qui uult tecum in iudicio contendere: & tunicã tuam tollere: dimitte ei & palliũ: & q te angariauerit mille passus: uade cum illo & alia duo. Intelligitur ad lr̃am: ẽt ipso opere cõplendũ: ut nulla supersit homini iusta uindicta uel defensio. Ita ex eius uerbis: plerisq locis sumere licet: cum insuper lites: & iudicia esse

Documentum Martini pro iniustis.

ſolas pmiſsiones ad noſtram duritiã in opere. Ad Leo. Pag. 139. Ad. M. S. Pal. Pag. 230. Et de decẽ pcep. Pag. 461. Aſſerat.

Documentũ ꝑ lationibus.

¶Illud quod dicitur a Saluatore: quod uultis ut faciant uobis homines: & uos facite illis. Aptat etiam ad iniuſtam uoluntatem: uidelicet. Si ego nolo ſoluere quod debeo: & uellem aduerſariũ mihi cedere: item ſi uellem ei auferre tunicam: & uellem eum mihi nõ reſiſtere: ſic ſum illi inuicẽ obligatus pati. De decẽ pcep. Pag. 461.

Documentum q̃ cãm ſuã agit.

¶Leges quibus hæretici traduntur igni: ſunt contra diuinam ſcripturam. Ad Leo. 147. In hac poſitione. Parco illi quia cauſam ſuam agit. Attamẽ non patiar: ꝙ ignorauerit ſcripturam Ambroſius: cum dixit. Hæreſes uelut q̃dam hydra fabularum uulneribꝰ ſuis creuit: & dum ſæpe reciditur pullulauit: igni debita: incendio ꝙ peritura. Hæc Amb. in lib. 1. de fide. c. 4. Et alibi uulpes Samſonis hæreticos ĩterptat̃/q cũ igne ferãt/& incendiũ alienũ: ĩ ip̃as tandẽ cõuertit̃: qđ nõ ſolũ de æterno: ſed etiã đ tpali intelligit̃.

Ambro.

Documentum q̃ꝺ putauit facile perſuadere

¶Sacerdotes: atꝗ ep̃os nubere longe cõducibilius in eccleſia Dei ita ut contraria Pontificum lex fuerit pernitioſa: & perditio animarum. Vide in eius com. Ad Gal. in ult. comenti.

1. pau. aꝺ co2. 7.

¶Credo forſan iſte ita loquitur: quia Paulum Paulinus theologus oblitus eſt dicentem. Volo autem uos ſine ſollicitudine eſſe. Qui ſine uxore eſt ſollicitus eſt: quæ domini ſunt: quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore eſt: ſollicitus eſt quæ ſunt mundi: quomodo placeat uxori: & diuiſus eſt. Sic ergo Martini ſacerdotes oporteret eſſe. ſ. diuiſos: & a Deo abſtractos. At forſitan ob aliam cauſam iſtud ait: uidelicet propter beneficia & p̃bendas: & eccleſiæ bona: ut potius iure hæreditario transferantur in liberos: ac ne tanta cura ſit in electionibus/& expectatiuis: & huiuſmodi: ſed potius ſecundum carnẽ Papa Papam: & ep̃s epiſcopũ ſibi generet: & ita de aliis. O carnalem hominem: & nihil magis cogitãtem/q̃ carni placere/& ſanguini. Verũ ait. ſic in eccleſia primitiua faciebant: nec ſine uxoribus erãt ſacerdotes & ep̃i. Si ergo omnia quæ in primitiua eccleſia magis tolerabant̃/q̃ obſeruarentur: cuſtodienda ſunt: iam circũciſionem pmittamus: & Paſchæ obſeruantiã: & alios ritus rurſus Iudæorũ recipiamus: & multos quos eccl̃ia nouos inſtituit/q tunc nõ ſeruabantur: dimittamus. O uirum p̃cipitationis. Nam q̃s neſciat multa eſſe: pro temporũ opportunitate: modo toleranda: mõ prohibenda: ſicut expientia nõ ſo-

lum in diuinis:uerũ ẽt humanis legibus docemur.

¶Ex nr̃is operibus nõ prouenit ſpes:ſed potius deſperatio. Vide de decem p̃cep. ubi rephendit Magiſtrũ ſniarum dicentem. 3. lib. xxvi. diſt. Spem. ſ. charitate formatam: ex miſericordia Dei: & meritis noſtris ꝓuenire: qm̃ ſine meritis ſperare eſt p̃ſumptio / & non ſpes. At Martinus noſter contra: qa de operibus capere ſpem non eſt licitum: ẽt ſi maxime illa (ſic. n. omẽs ſentiunt) nõ putem9 / ſine Dei miſericordia idonea: ut ita ẽt Petrus erret. dicens. Quapropter fratres ſatagite: ut per bona opera certã faciatis electionẽ ueſtrã. Et Martin9 cõtra Petrũ: & dicẽs: & faciẽs: bñ ſentiet: p opa nr̃a bona ñ certã fieri electionẽ. Sed poti9 deſperationẽ ꝓuenire.

¶Per excõicationẽ nõ priuari hominẽ eccleſiæ ſpũali & interna cõione: ſed tantum externa: ſed ſolum declarari priuatũ ſi ſit iuſta Vide in Sermone eius: de excõicatione. (lib. 1. Dolo. 8.

¶Deũ p electos ſuos uoluiſſe nos traducere ĩ errorẽ. Vide ſupra

¶Satis manifeſte uideť p̃tendere ꝙ Idola ui orõnũ gẽtilib9: pťẽtib9 obſeqrenť. Et ſilr̃ ui & merito orõnum. Auaro cõcedi pecuniam. Vide in Ser. de pœni. Pag. 279. Hæc ei9 uerba. Accipe ſimile Gentiles oli Idola ſua rogabãt & fiebat qđ pťebať. Et auarus cõfidit in diuitias ſuas: & fit ſicut uult. Quãto magis ille uerus & bonus Deus non ſinit ſe fruſtra rogari.

¶Siqs ſiñ pc̃õ mortali actuali deceſſerit: ex ſolo originali dãnari oportere ad æternas pœnas. De decẽ p̃cep. Pag. 343. ita ẽ crude Hãc poſitionẽ licet aliq antiquoꝝ ꝓbare uideanť: (lis de9 Mart. tñ hodie q̃ntũ uideri / nõ recipiť nec recpiẽda ẽ: qa ĩpietatẽ ſonare oĩm mẽtib9 uideť: & adhuc de ſcripturis reprobari. Scriptũ eſt n. Ex te pditio tua Iſrael: & rurſus. Nõ portabit fili9 iniqtatẽ patris: & rurſus nõ obſtupeſcẽt dentes filioꝝ qa comederit pr̃ &c. Sed hæc quæſtio aliud tempus poſtulat.

¶Scd̃m p̃ceptũ. Sabbatũ ſc̃tifices nõ ẽ affirmatiuũ: ſed tm̃ negatiuũ: qa nullũ opus ibi p̃cipiť: ita ut ſic exponať: ꝙ nõ ſit opandũ. De decem præcep. Pag. 348. & 356.

¶Idẽ p̃ceptũ ꝓprie ceſſauit: qa Paulus arguit Gal. ꝙ dies & menſes obſeruabãt &c. Sed eccl'ia hoc p̃ceptũ retinuit pp infirmos: ita ut eccleſiæ ſit p̃ceptum & non Dei. ibidem. Pag. 357.

O cõfuſorẽ oĩm q ceremonialia: de qb9 Paul9 loqť: q̃ erãt euacuata: cũ moralib9 cõfundit: q̃ manent: qđ ex ſeqnti clare patet.

Spes unde prouenit

2. Petri. 1.

Ceremonialia euacuata, moralia manet.

¶Idem pceptum: sicut olim ita & nunc est ceremoniale: & insup figurale. ibidem Pagi. 361.

¶Pctm accidiæ: credo inquit eē soli Deo confitendum.

¶Causam cur totiēs seipm impugnauerit Martinus.

CAusam tot contradictionū: in q̄s iste uir neq̄ incurrit facile ē coniectare. Principio eni nō intelligebat. Ex positiōe uni9: aut alterius falsitatis/atq; hæresis: sequi plurimas. Et idcirco multas admisit ueritates: q̄ cōi oīm doctrina conceduntᵉ. At postmodo cum per illas expugnari se ītellexit. Cœpit easdē audacter negare. Primo enī canones uenerabatᵉ. Ecclesiam errare nō posse affirmabat. Idq; (ut uidebimus) in decretis ipsis Pontificiis. At cum postmodo reprobari ab ecclesia sensit sua deliramenta: tunc ecclesia cœpit errare. Immo uero tunc ipse traditus in sensum reprobum: a seipso dissentire/& seipsum destruere cœpit: quod uel ex his quæ sequunᵉ positionibus suis partim superius adnotatis: partim ēt additis facile apparebit. Attende lector: & probabis proculdubio quod dico.

¶Vbi Martinus contra ipsum loquitur. Sicut est adnotatum: ac disputatum supra.

CIrca positiones suas quoad indulgentias sic loquiᵉ. Homo sum potens errare &c. In actis corā legato.

¶Circa eandē paulopost se errare nō posse: qa ueritas est diuina.

¶Circa idem frequenter ait sese nihil aliud expectare q̄ Apostolicæ sedis sententiam. & paulopost.

¶Non expectare aliquod iudicium: quia cognouit diuinum iudicium. ibidem.

¶Super eodem se (inquit) submisisse Aposto. sedi: ut expectaret sētentiam: & paulo post.

¶Nō: ut expectaret sniām: sed ex humilitate & reuerētia. ibidē.

¶Verba illa: Tu es Petrus. non ad unam ecclesiam: sed ad omnes pariter dictū fuit.

¶Immo ad unam tantum.

¶Petro commissæ sunt oues tantum Iudaismi.

¶Immo latinæ ecclesiæ.

¶Primatum Ro. Ponti. etiam humano iure statutum: a quo nephas est discedere.

¶Immo fuit prohibitus diuino iure.

¶Petrus cæteris Apostolis: æqualis.

¶Immo inferior: & Paulo & Iacobo. & aliis a quibus missus est.

¶Ro. Ecclia nō est catholica. ¶Immo oēs eccliæ sunt catholicæ.

¶Nõ eẽ ferenda Decreta Primatũ Ro. Ecclesiæ probantia.
¶Immo ferenda esse pro charitate fraterna.
¶Petrus gradu æq̃lis cæteris Ap̃lis. ¶Immo maior.
¶Christo non esse concessa iura cœlestis ac terreni imperii.
¶Immo etiam concessa.
¶Doctores Primatũ honoris tantum concedunt Petro.
¶Immo etiam iurisditionis & potestatis.

¶Vbi contra seipsum: maxime & perplexissime loquitur de purgatorio.

POenæ purg. & inferni sunt æq̃les sola differentes duratione.
¶Immo nõ æq̃les: qa ibi aliq̃ ẽ uel spes uel spei p̃sumptio.
¶Animæ in purgatorio existentes damnari possunt.
¶Immo certi sumus: q̃ saluabuntur
¶Certæ sunt aliquæ ibi de salute sua. ¶Immo omẽs incertæ.
¶Est particulare iudicium in morte cuiusq̃.
¶Immo non iudicium sed accusatio & sententia differtur.
¶Animæ in purgatorio sperant. ¶Immo desperant.
¶Immo prope desperant.
¶Nesciunt se desperare: & sentiunt se desperare. (fragia
¶Immo p̃sumunt se sperare: & tanq̃ certæ de salute sua petunt suf
¶Horrẽt a facie Dei: qa apparet eis horribilis/irat9/isustentabl'is.
¶Immo quia confunduntur coram tanta puritate.
¶Patiunt a facie uultus Dei: & futuræ damnationis timore.
¶Immo ab amore iustitiæ/timẽtes ne nõ amẽt & laudent Deum.
¶Prope desperatio ĩtelligit respectu duratiõis. Ad Leo. Pag. 55.
¶Immo respectu timoris & pœnæ.

¶Vbi in aliis sparsim sibi contradicit

Sancti reddunt Deo quæcunq̃ debent.
¶Immo non: quia minus q̃ debent.
¶Nemo obligatur ad impossibile.
¶Immo Deus non obligat ad impossibilia.
¶Ecclesia errare nõ potest: & intelligit hoc de ipso Papa in decretis suis. Vide de decem præcep. Pag. 367.
¶Immo tam Papa q̃ concilium potest errare: & multa sunt decreta contra Euangelii sensum.
¶Ecclesia idem sapit: quod Papa & sicut Papa. Papa autẽ potest errare. Ergo ecclesia potest errare & non potest errare: & similiter

Papa potest errare:& non potest errare.

¶Nulla hacten⁹ decreta Pontificũ:q̃ errorẽ aliquẽ cõtra fidẽ cõtinẽt:Istã positionẽ ad Mag.S.Pal.Pag.209.Sub his uerbis ponit.

Notate q̃ vultis nosse Martinũ veterem.& Martinũ nouũ

¶Nã & ego grãs ago Chr̃o:qđ hác unã eccl'iam in terris ita seruat:ingenti(& qđ solũ possit ꝓbare fidẽ nostrã eẽ uerã)miraculo ut nunq̃ a uera fide:ullo suo decreto recesserit:nec tot Barathris pessimoꝝ morũ:diabolus tm̃ efficere potuit:ut ꝑnes hác nõ maneret ab origine sua canonicoꝝ Bibliæ libroꝝ:& Eccl'.patrũ & interp̃tum autoritas:& autoritatis sincera ꝓfessio.

¶Immo uero plurima ẽt Sctõꝝ & Martyrũ Pontificũ sunt frigidissima:languidissima:ineptissima:impiissima. Affectũ spirantia humanũ:& cõtra Euãgelii ueritatem &c. (Pag.55.

¶Scti decedũt in charitate pfecta:quoꝝ aiæ statĩ euolãt. Ad Leo.

¶Immo nullus ita Sctũs q̃ fuerit pfectus charitate. Quilibet autẽ charitate impfectus necessario fert secũ timorẽ. Et impossibile est talẽ sic impfectũ statim euolare.ibidẽ Pag.49.

¶Nemo est certus se non semp mortaliter peccare propter occultissimum superbiæ uitium.ibidem Pag.46.

¶Immo scire põt hõ se eẽ cõtritũ:& ita in gr̃a Dei.ibi.Pag.127.

¶Potest scire aliquis se contritum:& in gratia Dei esse.

¶Immo contritio est semper incerta.in Ser.de pœniten.

¶Scti pferũt quartũ genus pœnaꝝ ab eo positũ:uidelicet flagella Dei in hoc mundo:ut fuit Io.Bap.& alii.

¶Immo ipĩ hoc nõ patiunt̃:nisi solã mortẽ:& q̃ ad mortẽ sunt.ibidem Pag.20.& Pag.71.

¶Cõtritio nõ soluit aliquẽ a pc̃tõ:sed fides sola quicq̃d sit de cõtritiõe.supra disputatũ est.

¶Immo cõtritio ipsa soluit. In Ser.de excõicatione his uerbis. Cõtritio & humilitas omnia soluit & placat.

¶Claues non soluunt:sed solutum ostendunt.

¶Immo impiũ est dicere ꝙ clauis nõ soluat. Disputatũ est.

¶Deus nõ requirit pœnas a corde cõtrito:nisi forte flagella: hæc uerba non aliud significare mihi uident̃:nisi ꝙ Deus nõ requirit pœnas:imo requirit pœnas. Flagella.n.sunt pœnæ ut ipẽ fatetur ꝙ si aliqui contriti nõ flagellarentur hic. Ego arbitror debere flagellari alibi:idest in purgatorio:nisi in pari contritione:alius alio ponatur melioris conditionis.

¶Veniæ sunt utiles. ¶Immo nõ sunt utiles. Cũ aũt sup hæc con-

tradictione redargueret a M.S.Pal. Egregie sic rñdit: φ sunt utiles pigris: ut.s. melioris cõditiõis sunt pigri: q̃ ipigri: in theologia Martiniana: pter alia q̃ sequunt fatua: & absurda: ex hoc dicto.

¶Ab indulgẽtiis dehortari nõ licet: qa p pigris sunt in Ser. de indulgentiis. ¶Immo licet: quia ipe Martin⁹ nõ aliud facit: nisi forte: ut est duplex iste Martinus: dicamus: φ ẽm unum Martinũ q̃ pricipio nõ erat ita furiosus nõ licebat. At iã fcõ furioso licet.

¶Omnia nostra opera bona sunt pctã corã Deo. ¶Immo multi confitentur de multis q̃ uel non sunt pctã uel uix uenialia:

¶Oẽ pctm̃ & uitiũ nõ ex natura est: q̃ bona est: sed iniuria eorũ q̃ (illud agũt.

¶Immo hõ ex natura: q̃ furit/atq; insanit: peccat.

¶Neminem etiam sanctum: sine timore mortis. (Pag. 52.

¶Immo aliq̃ mortẽ ñ timẽt: ppter charitatis pfectionẽ. Ad Leo.

¶Potuissem multo plura colligere: si diligentius datũ fuisset attendere. Sed hæc arbitror. Satis superq; erũt. Ab illis eni opinor non se extricabit Martinus. Neq; tñ me latet φ q̃dam fortasse poterit: q̃busdam suis distinctionib⁹ de sua collectis theologia: aliquo mõ excusare. Et (ut est astutus) in illis oẽm defensionẽ ponet. Interim alia multa quæ eius obstruũt os impudentissimũ: pro more dissimulabit. Sed dabo ego & hoc: ptinaciæ & uersutiæ suæ: & certus esse mihi uideor φ & in his q̃ excusanda sibi sumet: errores addet nouissimos prioribus peiores. Ergo interim expectabimus.

¶Allegationes scripturarũ & Authoritatũ: q̃ cõtra illum irrefragabiliter faciunt.

PAuca ego de multis afferã: nam in assiduis taliũ: tãtorumq; errorũ consideratione: fateor ut sæpe dixi: defessus sum: sed & longe magis stomachatus.

¶Quod scti unq̃ fecerit q̃d debuerũt: pducit dñm dicentẽ. Cũ feceritis hæc omĩa: dicite serui inutiles sumus: quod Martinus exponit: quia non fecerunt q̃d debuerũt. Et dñs ipe sese exponẽs dixit directo cõtrariũ dũ seq̃t. Fecimus. n. quod debuimus.

¶Quod Deus nõ requirat satisfactionẽ a nobis. pducit Micheã/ & Ezzech. dicentes deum requirere a nobis iudiciũ/ & iustitiam: & nõ intellexit per iudiciũ/ & iustitiam cõprehendi etiam debitũ satisfactionis: Sed hoc supra disputatum est satis.

¶Quod Petro non sint datæ claues principaliter: pducit Matth. xviii. c. quod retorsimus in illum.

¶Producit Paulũ:q̃si neget liberꝝ arbitriũ:& eius ptãtem illis uerbis:Nõ q̄d uolo bonũ:hoc ago. Cũ contrariũ poti⁹ p ea ꝓbeť:uidelicet ꝙ liberꝝ sit arb. sed executio nõ sit in ptãte.

¶Producit Hiero. Aug. Chrisost. Origenẽ. Ad ꝓbandũ ꝙ Petro nõ sint datæ claues:sed ecclīæ:& ꝙ illa uerba. Tu es Petrus:nõ fuerunt dicta Petro:q tam irrefragabiliter dicunt contrarium sicut disputatum est satis. secundo lib. in Dialogo.

¶Quod in actibus Aplorꝝ ꝓbať:Petrũ æq̃lem cæteris: & Doct. Sancti:ut Chrisost. dicunt:probari Petrũ maiorem cæteris.

¶Quod in ecclesiastica historia. lib. v. ꝓbeť. Victorẽ Papá non fuisse Asianis Epis ſupiorẽ. Et tñ nihil tã apte ꝓbať q̃ contrariũ.

¶Idem probari in historia tripartita. lib. 4. Et tamen nihil dilucidius probatur q̃ contra hæc.

¶Quod Ro. Pontifici sit datus Primatus a Cõstantino. 4. Platina in Benedicto. ii. Et tñ iste Platina cõtrariũ potius ꝑsupponit.

¶Quod Augustini & Cypriani Decreta fuerunt gesta/ac rata sñ authoritate Ro. Pont. idꝗ in eorum libris clare haberi. Et tamẽ nihil clarius:q̃ ꝙ in eorum libris habetur cõtrarium.

¶Quod ex concilio Niceno aufertur Primatus ab ecclesia Ro. & Ro. Ponti. Cuius penitus contrariũ ibi patet:cũ potius si alioquin nõ esset:constitutus fuisset:quod alii hæretici/& schismatici: scientes: & confitentes:potius dicant in illo concilio fuisse constitutũ: & nõ in uerbo dei. Quod pariter falsum est: quia concilium non illud quasi de nouo statuit. Sed quasi statutum iam in Dei uerbo declarauit & confirmauit.

¶Quod in. c. primæ sedis. dist. xix. ꝓhibeať Ro. Põtifex dici Princeps:aut summus Sacerdotum:cum ibi maxime(si diligenter inspexeris)concedatur.

¶Quod Gregorius negauerit a Ro. Pont. uniuersalẽ ouiũ/& ecclesiarꝝ curã:cũ & facto/& dicto pasim contrariũ oñderit.

Multa infideliter hũc hominẽ de scripturis/& authoritatibus aliorum pasim producere. Certo scio bene doctos latere nõ posse: qui aliquid de suis:uel percurrerint:opusculis. Ego uere possum hoc unum:& audacter proferre:ꝙ uix potest unus forte: aut alter signari locus:ubi non sine:uel mendacio:uel inefficacia producat Sed ego de multis quæ occurrerunt paucula perstringã:ut ex his & in aliis indubitatam comparem mihi fidem.

Quod

¶Quod Gloss. & Panor. & Iuristæ se opponāt Decretis ꝓbantibus Petri primatū p illa uerba. Tu es Petrus. Vide supra Dispu. z. lib. ubi probauimus illū neq; Gloss. neq; Panor. neq; Iuristas: neq; decreta intelligere: & stulta æquiuocatione decipi.

¶Quod liceat Christiana libertate: ꝓ arbitrio refellere sctōꝝ doctrinā. Abutitur Aug. sententia: de quo supra lib. 1. sexto dolo.

¶Quod p cle. abusionib⁹: de pœnit. ꝓbet Papam nō hr̄e authoritatē in Purgatoriū. Cū hoc dicat̄ de q̄storib⁹: sine Papa authoritate indulgentias concedentibus: sicut q̄ latissime patet.

¶Quod in Euang. Matthei. xviii. negentur claues soli Petro datas. Vide supra. z. lib. Ex historia Ecclesiastica. 4. lib. Octo mendaciter colligit uix q̄tuor uersibus. Et hæc sunt.

¶Quod Victor Papa uoluerit excōicari episcopos Asianos.

¶Quod in hoc Hireneus Lugdu. Episcopus se opposuit.

¶Quod monuit ne id ageret.

¶Quod coercuit Victorem: & iussit ei.

¶Quod Victor cessit. ¶Quod debuit cedere.

¶Quod Anicetus Papa: cessit Policarpo episcopo Smirn.

¶Quod non potuit cogere eum in sua decreta.

¶Abutit̄ Pauli uerbo dicentis: qui uiuit: dn̄o uiuit. Item Gaudete in domino semper: ad probandum q̄ pænitentia: neq; somno: neq; gaudio interrumpitur.

¶Abutit̄ eiusdē uerbis. 1. ad Cor. v. & . v. ad Gal. cū ait. Siqs inter uos fornicator: &c. Itē manifesta sunt opera carnis: ad probandū q̄ sola manifesta peccata sint confitenda. Hæc enim allegatio nō tam stulta est q̄ ridicula.

¶Abutitur eiusdem uerbo cum ait: sibi creditum Magistrum gētium: sumens magisterium pro episcopatu.

¶Abutit̄ & eius uerbo. Quid minus feci a magnis ap̄lis: confundens opationes/& labores cum potestate & iurisditione.

¶Quod Aug. quicq̄ doceat cōtra solidā Theologoꝝ doctrinam de libero arbitrio: sicut iste passim blacterat: nō. n. pelagianos cōdemnat: de opiniōe liberi arbitrii: nisi q̄tenus soli illi innitebantur excludentes dei gratiam qd̄ absit a Christiana doctrina.

¶Ex hist. tripart. lib. iiii. quinq; probari asserit: quæ sunt manifeste mendacia.

¶Quod orientales episcopi cogere uolebant concilium.

¶Quod Iulius Papa phibuit. ¶Quod illi contempserunt.
¶Quod acutissime ei rescripserũt. ¶Quod idcirco idẽ Iulius inaniter egerit. Hæc oĩa mere mẽdacia: atq; ibidem reprobata.
¶Quod Grego. abhorreat: aut ullibi neget: Papam esse seu dici principem sacerdotum.
¶Abutiẽ uerbo Amos Proph. Nõ faciet Deus uerbũ. Hinc enim extorquet/ q; oportet quæcunq; uolumus probare: q; ex reuelatione accepisse debuerimus. Vide ad Leo. xliiii.
¶Abutiẽ multis testimoniis scripturaꝝ/ ex supuacuo/ ut doct9 uideaẽ. Ad pbandũ q; sol9 Deus dimittit pctã: qd pueris notissimũ est: ut p ea ẽt pbet q; Papa illa nõ põt dimittere: & q; ex sacris nõ pueniat gfa: q̃si uero min9 dimittat De9: cũ ministerio utiẽ Papæ aut sacerdotis: q̃si ẽt minus ab eo pueniat gfa: qa medio sacro cõferaẽ. Et hic ei9 maximi erroris radix ubi frustra ɔgerit scripturas.
¶Abutiẽ testimonio Aug. dicẽtis Petꝝ gessisse typũ ecclïæ: cũ illi dcm̃ est a dño. Tu es Petr9: p qd puerse & iperite nimis ĩtelligit q; illa uerba nõ sint dctã Petro: sed ecclïæ: cũ poti9 cõtrariũ pbent.
¶Abutiẽ ẽt Origenis & Chrisost. testimoĩo: q; nõ sol9 Petr9 rñderit. Sed hæc omĩa supra disputata sunt. Vide si placet.
¶Abutiẽ Hiero. authoritate q̃ legiẽ in. c. legim9 dist. xciii. ubi putat pbari blasphemiã: uidelicet: q; Epi & p̃sbyteri sint æq̃les: & q; Papa sit æq̃lis p̃sbytero cuilibet iure diuino. De quo supra satis.
¶Abutiẽ multis scripturis circa pœnas inferni/ & purgatorii: ad pbandũ illũ suũ timorẽ/ & horrorẽ: & alia stulta q̃ effutiuit: ex nescio cui9 Tauleri (ut ille inqt) doctrina: ut est p̃s. 1. Nõ sic impii nõ sic: sed tanq̃ puluis &c. Itẽ p̃s. 2. Tunc loqueẽ ad eos in ira sua &c. Itẽ Esa. & Sal. & Iacobũ: & alios: q̃ꝝ scripturaꝝ bona ps loqẽ de tremore/ ac timore: q erit in die iudicii: uel eius expectatiõe: uel de eo qui etiã est in uita. Vide si placet in ope ad Leo. pagina. li.

¶Calũniæ manifeste: q̃s passim struit in eos in quos arguit.

QVod Reuereñ. D. Car. S. Sixti: pposuerit authoritatẽ Papæ authoritati Scripturæ & sc̃ti spiritus. Vide in actis.
Quod Mgr. S. P. definiuerit pniãm uirtutẽ: eẽ dolorẽ uoluntatis: manifeste hoc cõtra eius uerba q̃ ante oclos habebat.
¶Quod q ponũt Papã caput ecclïæ auferant Chřm: ne sit caput. Cũ poti9 illũ ponãt: qa Papã eius uice constituũt: & sic uicariũ caput: qd supponit principale. Immo uero q negant Papam caput;

proculdubio negant Chr̃m caput: a quo ille constitutus est.

¶Quod cõtritio p indulgẽtias uilescat: dicit eẽ ex cõi doct. s̃nia.

¶Quod Mag̃r. S. Pa. dixerit ꝙ elemosyna sine pctõ ueniali negari non ualeat/ qui contra manifeste dixit: uidelicet ꝙ interdum etiam sine ueniali negatur.

Elemosina

¶Quod asserat ullus Theologoꝝ simpliciter/ ꝙ qui est Papa non possit errare.

¶Quod Thomas sine scripturis: sine canonibꝰ: sine patribus: sine rõnibus loquatur.

¶Quod Leo beatissimus uerba illa prophetæ. In omnem terram exiuit sonus eorum. Trahat ad solum Petrum in. c. Ita dominus dist. xix. uide supra in lib. 3.

¶Quod Pelagianus papa p hoc ꝙ appellat Ro. eccl̃iam sctãm/ & catholicã: neget alias dici/ & eẽ sctãs/ & catholicas: cũ sanctæ/ & catholicæ dici oẽs possint: q̃tenus sctãm unã & catholicã sequant̃: uidelicet Christi sponsam: sicut declaratũ est satis. 3. lib.

¶Eandẽ calũniam Anacleto imponit: uide ibidem si placet.

¶Quod est maxime stolidũ atq; ridiculũ arguit Nicolaũ Papã: ꝙ fecerit Deum ex Papa: & instrumẽta ex hoĩbus & epĩs: ꝑpterea q̃a utit̃ exemplo Serræ/ & securis/ & trahẽtis eam. Hic rectũ est: ut agnoscas: q̃a hõ nõ potuit: nisi calũniari in decreta sũmoꝝ Põt.

¶Quod & Anacletus/ & Leo/ & Pelagius & alia decreta pompã primatus statuant: cum solum primatum ponant: & pompam potius prohibeant. Quæ utinam seruarentur.

¶Quod sacr̃alis pñia ponat̃ a quoq̃ Theologoꝝ tm̃ exterior.

¶Quod eandẽ posse eẽ fictam: ullus unq̃ theologoꝝ asseruerit:

¶Quod æquamus Petrum Christo.

¶Quod Anacletus dixerit Ignatium constitutũ a Petro sibi imediate successorem.

¶Quod idem Anacletus dixerit Petrũ fuisse figuratũ in ueteri/ & nouo testamento.

¶Quod Papa in. c. translato de constitu. exponat Apl̃i uerba/ & detorqueat ad prauum sensum cum reuera: ut patere potest omnibus simpliciter ea narret: ut ab ipso apostolo prolata sunt.

¶Quod Thomistæ asserant queñq̃ hæreticum ex hoc solo: ꝙ cũ Thoma non sentiat: cum qui si opinantur: Thomistæ non sint nec sentiant cum Thoma.

¶Quod Papa approbet omia/q̃ a Glossis/& interp̃tibus in commentariis sunt exposita: Sunt & alia pene sine numero: q̃ iste temerarius calũniator effundit: & stulta atq; iperita multitudo ꝑsuadetur: q̃ adnotata sunt in snpioribꝰ: unde cuiq; licet ea ꝓbare q̃ dixi.

¶Loca nõnulla in qbus temerarie/& in crassa/patentiq; inscitia: & sctõs: & quoslibet citra reuerentiã: aut dr̃am ullam: rep̃hendit.

MIttam quæ in Pontifices summos: intolerabilibus blasphemiis: & inefficacissime argumentatus est. Et pauca tm̃ de multis afferam: quæ superius disputata non sunt.

Rep̃hendit Thomã specialiter citato noie(nisi fallor)in his paucis: cũ tanto strepitu: & contumeliis: ut etiã si uera diceret: attamẽ ab intolerabili arrogantiæ ultio: excusari nequaq̃ posset.

¶Primo igit̃ in opere ad Mgr̃m. S. P. Quod pœnitentiæ uerbũ diuiserit: ut pluribus mõis accipiat̃: cũ sit uerbũ simplicissimũ: simplicissimi: & unici doct. Chri. Hoc satis cõfutatũ supra fuit.

¶Scd̃o: q; fidẽ uerterit in utrũ: qa per quæstiones tradit suam doctrinã. De hoc ẽt supra satis: si modo satis dictum unq̃ esse potest: contra tam insanam: & frigidissimam calumniam.

¶Tertio: his uerbis illũ notas. Doleo sctm̃ uirum eo prolapsum: ut neget per mortem bonũ accrescere. pagi. xx1. At ego uere doleo eo te p̃cipitatũ: ut tam sctm̃ uirũ: & egregiũ doctorẽ: adeo temere atq; iniuria rep̃henderis. Cuius hæc est opinio: a nemine hominũ nõ recepta: nisi a te unico Martino: q; ex pœna mortis: non accrescit bonũ: tanq̃ necessaria: & naturali: & ex originali peccato debita. Neq; loquit̃ beatus Thomas: sicut tu calumniaris: de morte suscepta uoluntarie: & amore dei: a sanctis: & martyribus suis: quasi ignorauerit Beatus Thomas. q; p̃tiosa est in cõspectu Dñi mors sctõꝝ eius: sed tm̃ de morte naturaliter: alioqui prouenientè illud ait. At de pœna uoluntarie suscepta ab illis illata: apte dicit esse maxime meritoriam: per quod apparet q̃ fueris iniquissimus reprehensor.

Per morte voluntarie suscepta bonu accresc[it]

¶Quarto sic ẽt contumeliose loq̃ns pro more tuo: sed ẽt stolide ais. Velim a beato Thoma doceri: qua dialectica stet ista conseq̃ntia. Ecclesia remittit solũ iniunctas pœnitentias: ergo remittit ad grauiores. Ego tibi pro Thoma: & si indigne: rñdeo: qa neq; tu talis cui respõderi oporteat: p̃sertim tam stulte arguẽs. Neq; ego

talis: qui sim dignus tanti uiri psonam induere: cuius non essem dignus calciamenta soluere. Attñ (qa audeo dicere ꝑpter imperitiæ tuæ Magnitudinē: longe sufficio argumento tam debili tuo) rñdeo inq̃. Hæc est sc̃ti Thomæ opinio: & oīm penitus doctorum ꝓbatoꝝ. ꝙ pœnæ hic iniunctæ: si hic soluant̃: liberant iuxta mensuram notam in conspectu Dei a pœnis: quas aliogn pati oporteret in purgatorio. Si ergo per indulgentias solutus essem / ab his iniunctis: & non etiā ab illis purgatorii: necessaria seq̃retur consequentia: ꝙ per hoc: ꝙ ab istis tm̃ sum liberatus: remitterer ad purgatoriū: in quo grauiores sunt pœnæ: quo remissus ñ essem: si absq̃ indulgentiis satisfecissem / & pœnas iniunctas soluissem: per illud quod superius sumptum est. Quod siue hoc neges / siue confitearis: semp conseq̃ntia bona est: & ideo temere / & loquēs quicqd in buccam uenit: rephendisti eum de consequētia: quam cōspicis necessariam esse: quicqd sit de ipso antecedente. De quo supra satis locuti sumus.

¶ Quinto rephendis eū: ꝙ appellauerit priuilegium Petri: supremam illam potestatem quā accepit in clauibus regni cœlorū. Hic ego remitto te ad superiora. Et sum cōtentus ut cum decretis sanctorū Pontificum: & cum oībus sanctis: & tota ecclesia Thomas errauerit. Et specialiter simul cū Bernardo: qui uocabulo maioris uirtutis usus appellauit prærogatiuam. Tu igitur solus esto ita sapiens: & utinam solus.

¶ Sexto ais: quis dixit Thomæ: ꝙ in purgatorio existentes sint uiatores: secundum quid: & non simpliciter? Audi Martine opinor fateberis: ꝙ a beatitudine retardant̃: dum manēt in purgatorio: ergo iam secundum hoc uiatores sunt. Opinor etiā fateberis: licet in hoc tibi ipsi contrarius sis: ꝙ nō pñt demereri: ita ut damnent̃ sicut uiatores pñt. Iam igit̃ conseq̃mur ex te: ꝙ uerū est Thomæ dictū: uidelicet ꝙ nō per oīa sint uiatores. At tu malus hac sæpe arte nobis uis illudere: ut q̃ abs te exigere iure possum⁹: tu cōtra: callide anteuertens: a nobis requiras. Nam quis dedit tibi: ut existimes in purgatorio existētes uiatores simpliciter esse? cōtra omnes Theologos: & totam ecclesiam: nisi tua / & arrogantia / & supbia: & quia parua lux ueritatis? Sed hæc satis. Immo etiam supuacuo: ad tam insana argumenta hominis tam imperiti: quoad ea quæ specialiter adnotauit in Thomam.

Existentes in purgatorio secundum quid sunt viatores.

Ars Martini.

¶Rephendit totam eccl'iam quæ admittit istam ppōnem: cū bonis opibus nos esse tutos a damnatione: & asserit hūc esse errorē pelagianorū: qui tñ grām remouebāt Dei/& solū arbitrii libertatē ad bene opandum sufficere aiebant: qđ ista propositione minime dicitur.

¶Reprehendit etiam Hieronymum sciolus Martinus. Audite & irascimini qui intelligitis. Martinus sciolus reprehendit etiam Hieronymum in suis ad Galatas comment. At notate in quo & quomodo reprehendit. Dixit beatus Hierony. φ non meminit in tota scriptura: uerbo maledictionis esse additum uerbum Dei: ut. V. G. ita scriptura loquatur (dico ego causa declarandi) Deus maledixit illi uel illi: aut illa res uel illa fuit maledicta a Deo. Non tamē negat reperiri in scriptura: deum maledicere: immo multis locis scripturæ quos producit: hoc asserit. At iste uere maledictus homo: non intelligens pro more suo Hieronymi sensum. Sic ad uerbum ait.

Notate Mar. tractantem scripturas: & repbēcentē Hieronū.

¶ Quod autē diuus Hiero. audacter negat in scripturis inueniri quenq̃ a Deo maledictum: & nunquam nomen Dei cum maledictione adiūctum: miror quomodo intellexerit quod Geñ. 3. Serpens a Deo maledicitur: & terra in opere Adam. Sed ad Cain. c. 4. maledicit Deus. 4. Regum. 2. maledicit Heliseus in nomine domini pueros Bethel. & Abacuch. 3. maledixisti sceptris eius. Et Malach. 2. Maledicam maledictionibus uestris &c. Hæc Martinus.

¶At Hieronymus Martine: nō negauit qđ tu per scripturas probas uidelicet Deū maledicere: aut maledixisse: uel sctōs homīes in Dei noīe maledictionē ptulisse: sed hoc dicit (nota stolide ut intelligas) φ hoc nomē Dei: nō inuenit adiunctū huic uerbo maledico: uel maledixit: ita φ nō inuenias in scripturis. ita dictum Deus maledixit licet hoc inuenias φ Deus maledixit: sed nō in hac forma uerborū. Deus maledixit: siue a Deo fuit hoc maledictū. Hæc uero uerba Hiero. sunt.

¶Audaci itaq; pede in hoc procedo certamen: ut ad libros prouocem: nullo loco scriptum a Deo quenq̃ esse maledictum: & ubicunq; maledictio ponitur: nunq̃ Dei nomen adiunctum. Maledictus tu ab omnibus bestiis dicitur ad serpentem: & ad Adam. Maledicta terra in opibus tuis: & ad Cain maledictus tu sup ter-

ram:& alibi. Maledictus Canaã puer: nec non in alio loco: maledictus furor eorum: quia audax: & ira eoꝶ qa dura lõgum est: si universas maledictiones quæ in Leuitico: & in Deut. & in Iesu Nauæ scribuntur enumerem: & tamen in nulla eorum Dei nomen est additum &c.

¶ An nõ certi iam sumus qd pstet in scripturis Martinus: & in doctoꝶ sctõꝶ scia q audet quos nõ itellexit rephẽdere: qq̃ hoc in loco excusat Hieronymũ excusatiõe: quã ille certo scio recusat. Lector põt nũc facile itelligere: & si placet dicta ex ipis libris cõferre.

¶ Rephendit (qd in supioribus ptermisi) Paschalẽ Papã. in. c. significasti de elect. Multis q̃ tædet referre: qa oĩa huc redeũt: ꝙ iniustũ sit exigere iuramentũ fidelitatis. Quod tamẽ toto orbe Christiano obseruatur. Adducit autem Euangelicus Theologus dictum saluatoris dicentis. Dicite. est. est. non. non. Quod autem amplius est a malo est: & intelligit uerba hæc (contra notissimam expositionem Augustini: & omnium doctorum) quod autem amplius est a malo est: id est malum est. Cum tamen dominus (ut Augustinus exponit & alii penitus omnes) hoc per ea uerba intenderit: ꝙ iuramentum etiam licitum a malo semper prouenit: uel iurantis: a quo iuramentum exigitur propter timorem infidelitatis suæ: uel eius cui iuratur: qui sine iuramento non crederet. Vide si placet Augustinum in libro de sermone: in monte domini: & eundem in lib. contra mendacium qui declarat euangelium: quo modo sit intelligendum illud. Ego autem dico uobis non iurare omnino. Alioquin Paulus peccasset totiens iurando. Cætera uero quæ in hanc decretalem pueriliter obiecit. Ita clare Magister S. P. ita idonee confutat. ut addi nihil possit.

¶ Reprehendit Bonauentu. ꝙ dixerit (si tamen dixit) ꝙ homo sine ueniali esse possit. Cum hoc Augustinus explicite dicat (ut supra adduximus) ꝙ potest homo tantam Dei gratiam consequi: ꝙ posset hoc esse sicut certum est de Beata Virgine.

¶ Reprehendit Magistrum sententiarum: ꝙ spẽ: ut diximus: definierit quæ ex Dei misericordia & operibus processerit.

¶ Reprehendit in pluribus Aristotelem de quo supra disputatum est. Hic autem philosophos uoco non ut defendãt: sed ut rideãt. Multæ aliæ eiusmõi rephensiões ab eo sunt indignæ memoria Lector mediocriter eruditus facile ea nouerit.

¶ Inopinabilia plura ab eo prolata & stulte effusa.

QVod Aristoteles edisci potest dimidio anni ab ingenio mediocri. (est absens.

¶ Quod gratia Dei minus sentitur cum præsens est: q̄ cū

¶ Quod melius sit satisfacere per se sine ueniis: q̄ satisfacere pariter per se: & insuper uenias accipere.

¶ Declinare a perfectione est labi in perfidiam/& hæresim. Ita scribit ad Magistrum Sacri Palatii. Pag. 246.

¶ Quod ab Aristotele acceperit Thomas: & sctī doct. quæ de Papæ ptāte: de indulgentiis: de Purgatorio: de Pnīa scripserūt.

¶ In purgatorio oīa sunt p̄sentia/præterita/& futura.

¶ Experientia apparet Papam recipere claues ab ecclesia.

¶ Sancti finxerunt honestū/& p̄tiosum indulgentiarum fundamētum. Hæc eius uerba temeraria. ¶ Ita & in indulgentiis factū est. Cum uiderent sancti homīes illas uulgo tantū efferri (ut solet uulgo facere semper iudicium Paridis & Midæ) & nollent eas tam uiles credere. Cœperunt uel fingere honestum/& p̄tiosum eo℞ fundamentum: quia nullum aliud occurrebat: nec uspiam erat. Nota lector uerba.

verba Martini

¶ Exponere Petrum: ut Petrum ipsum significet: est torquere uerbum: quia per Petrum nō significatur Petrus: sed ecclesia. Hæc dicit uir iste: ut supra adnotatum est. Et scin qua fronte?

¶ Hominum uoluntate/& ambitione/& tyrannide/constitutum esse Primatum Ro. ecclesiæ. Ita ut sancti etiam illa ambitione ducti: illum suis decretis firmauerint ac roborauerint.

¶ Quod dialecticæ & Pholosophiæ noticia per se: obsuerit ueræ & Christianæ Theologiæ. Sunt & alia inopinabilia multo magis ab hoc homine passim iactata: quæ defuit ocium: ut colligerem. Facile colliget: qui uel parum diligenter animaduertet.

¶ De crassis consequentiis eiusdem superius adnotatis.

DOminus interrogauit omnes discipulos, dicēs. Vos quem esse dicitis: ergo omnes responderunt.

¶ Item: ergo Petrus respondit pro omnibus.

¶ Item: ergo si non respondissent: desiissent esse: aut non fuissent eius discipuli.

¶Petrus non fuit stabilis in fide ei reuelata: ergo reuelatio ei facta non fuit.

¶Si uerba illa. Tu es Petrus &c. pertinēt ad successorem: & illa ptinebunt. Vade retro Sathana.

¶Est in aliquo paterna reuelatio: ergo & fides.

¶Petrus gessit typum ecclesiæ/cum dominus dixit. Tu es Petrus &c. Ergo non fuit ei dictum. Tu es Petrus. Non intelligit infelix homo: differētias inter sensus misticos/& lrales. Et ex ueritate mistici sensus: uult præiudicari ueritati litteræ.

¶Quia Deus permittit aliquos damnari: ideo uult eos damnari. Vt falso loquatur scriptura. Regnauerunt: sed non per me: ut ēt quia permittit peccata etiam uelit illa.

¶Quia Petrus/& Paulus: dicunt non esse potestatibus resistendū & alia eiusmodi quæ tædium fuit referre: ideo hic uir sane magnus: uult ꝙ iniusta quælibet potestas sit uerenda etiam tyrannis: ut ab ea non liceat sese eximere quouis modo. Et hac: & superiore atꝗ pluribus earundē uirium rationibus: nititur stabilire Primatum Ro. Pontificis: non aliter q̄ tyrannidem. Hæc autem in princi. operis supra recitati: quæ ex fastidio: & quia nō ad rem propositam spectabant: consulto omisi. Satis est nunc admonuisse.

¶Ineuitabiliter sequitur: Rom. Pont. est uicarius generalis in tota ecclesia: ergo quicunꝗ non sit sub eo sunt hæretici.

¶Item: ergo quicunꝗ epi ab eo non ordinati: sunt hæretici. Patet ex his consequentiis illum non intellexisse: ꝙ hæresis est crimen ponens errorem in intellectu: ut fieri possit aliquē credere Papam esse uerum/atꝗ uniuersalem dominū/ac Pastorem: & tamē nolit ei sua peruersitate subiici: ut fortassis Martinus facit. Deus scit.

¶Greg. non appellauit se uniuersalem Pont. uel summū: aut Principem sacerdotum: sed seruum seruorum Dei: ergo non fuit summus neꝗ Princeps.

¶Paulus nō fuit creatus Apl's a Petro: ergo non fuit sub eo.

¶Petrus nullū aplorꝝ creauit aut misit: ergo neꝗ ueꝝ: neꝗ possibile est Petro oues esse cōmissas. Hæc eius propria uerba. Credo autem ꝙ uelit dicere: ꝙ pariter cardinales non creati a Leone uel missi non sunt sub eo.

¶Iacobus commendauit Petri sententiam sicut legit Act. Apost. 15. Ergo fuit æqualis Petro.

¶Omnis sacerdos in articulo mortis cuiusq; potest idē quod Papa: ut soluat eum: ergo non fuit sub eo. Ergo simpliciter Papa nō est maior quolibet sacerdote.

¶Item de iure diuino est: ut in articulo mortis ita posit. Ergo de iure diuino est: ut posit etiam in uita.

¶Itē ius diuinū est imutabile: ergo qđ statuit seruari uno tpe: statuit ēt alio tpe: hæc omīa licet incredibilia uideant̄: uera tamen/& aperta sunt: ut superius adnotata: in fine secundi libri. Vide ibi si placet & collige de suis uerbis.

¶Si uerbū illud. Tu es Petrus: ad solos Petri successores pertinet. Pari seq̄la: & illa cōmendatio facta dilecto discipulo de Maria ptinebit ad successorē Ioannis: & ita Pariter successores Io. & Iacobi erūt filii tonitrui: & ita successores Iacobi erūt frēs dn̄i. Hic uolo claudere de eius cōsequentiis loqui q̄ certe innumeræ sunt: ita plane stultæ: ut mirꝫ mihi sit: quō uel sibi potuerit: uel aliis putauerit psuadere. Tu lector ex his: imo ex una hac postrema reliquas uel coniicito.

Nota.

¶Qui a Martino laudentur: & de quibus.

LAudat anthores concilii Pisani: ꝓpter zelū pium circa illud concilium. (Iulium primum.

¶Laudat episcopos Arrianos: contra beatiss. Athanasiū: &

¶Laudat atq; substinet reprobatas/ac maledictas opiniones Io. Hus in cōcilio Constāt. imo ēt in cōcilio Calcedonensi: qđ Greg. tanq̄ euangelium Dei seruandum prædicat.

¶Laudat Panor. in una sola opīone quā sibi de schismate conseruauit. (mine.

¶Laudat plurimos suspectos aut aliquando notatos hæreseos cri

¶Laudat ēt nōnullos nr̄æ ætatis: quorꝫ aliq(& si laude digni) ob eorꝫ multiplicē/& admirabilē doctrinā: ut est Ia. Faber Stapulensis. tn̄ subdole ab eo laudant̄: ut eorꝫ aīos atq; fauorē sibi cōciliet. At ego cōtra: inuito illos: in eiusmōi pestes: ꝓ Chr̄i ueritate tuenda: ut duplicē nobis pariāt fructū in uinea dn̄i. Tū plantando q̄ bona sunt: tum quæ mala & noxia eradicando.

Audite ad q̄s hec pertinent.

¶Laudat Laurentiū Vallā in rn̄sione sua contra iustissimā cōdēnationē Louaniensis/& Coloniensis uniuersitatis: & ita laudat: ut appellet eū reliquā scintillā primitiuæ eccl̄iæ: uel nouū fomitē. Et insup sic ad uerbū addat. At nūc Laurētius is est: & quotidie ma-

Nota

gis sit: cui nec Italia / nec uniuersa ecclia multis sæculis simile habu it: nō mō in oī disciplinaꝝ gñe (qđ nullus adhuc pstitit Mgr noster eximius) sed & cōstantia: & zelo fidei Christianæ nō ficto. Sed oēs has laudes meruit ob unum tm̃ opus / qđ & nos uidimus: quo irritā Constantini donationē facit: unde paleā sine grano di dicit appellare Martinus. c. cōstantinus dis. c. vi. Et in hoc reliqt aliū suū Mgrm Ioa. Hus: q potissimū p illud fundabat cōtra Primatum Ro. eccliæ: ut apparet lib. v. suaꝝ blasphemiarū. Si igitur tot sæculis uniuersa ecclia: neq; meliorē lrīs: atq; constantia / & zelo Chrianæ fidei nobis aliū uirū ptulit: iam arbitror: magnam ei contumeliā ab ecclesia factā: q; hactenus in sctōꝝ cathologū non sit receptus: sed puidentia Dei fctm̃ fortasse est: ut tanta iustitia reseruaret Martiniano concilio. Sit igr semp Deus bñdictus. Expectabimus & hoc: si eni tm̃ miraculū de Laurentio uidebimus: uel meo periculo idoneū illud asseremus: ut rite fuerit canonizatus. Hæc dixi ut rectius nosceretur Martinus laudator. Nec enim minus ita nosci forsan potest q̃ cum uituperat.

¶ Quæ maledicta effusa sint a Martino. Hic omnes inuito Christianos: ut legant.

ETsi omne opus eius non sit nisi maledictum: tamen insigniter ore illo suo fœtidissimo quæpiam effundit: omnibus piis auribus horrendissima.

¶ Primo (mitto q̃ in Deum benedictum suis nouis dogmatibus euomuit) speciales quasdam in illum cōtumelias ultra alias patentissimas hæreses libet producere.

Nam Deū pietatis patrē: crudelitatis uictricū nobis fecit.

¶ Dum patitur iuxta ei9 theologiam: errare electos: ut alios in errorem mittat.

¶ Dum præcipit nobis impossibilia.

¶ Dum damnat homines ab originale crimen / & inuincibilem fomitis incentiuum.

¶ Dum damnat prius: ut misereatur: & liberet a damnatiōe: & in laqueū: & peccatum inducit: ut a peccato absoluat.

¶ Dum pmittit aīas plenas iustitia adhuc morari in purgatorio. Et alia eiusmōi supius adnotata plena crudelitatis horrendæ.

Maledicit decretis summorum: & sctorum Pontificum sicut uidimus: appellás ea frigidissima: languidissima: impiissima: deliramẽta: paleas: & eiusmodi aliis cõtumeliosis uocibus inhonorat.

Maledicit eorum authoribus: quos indoctos: insulsos: barbarissimos: belluas: canes: porcos: impios: scœnicos: poeticos: nugatores: ambitiosos: & aliis eiusmõi ignominiosissimis uocibus appellare / dehonestare nõ ueret. Et q̃re? Nempe ob hãc unã cãm: imo ob hãc solidissimã / & inuictissimã euangelicã ueritatẽ: q Petrus fuit princeps aplorum / & caput / & fundamentũ: & sup eũ ædificata ẽ ecclia uniuersa. Ob hoc qd Scti oẽs docuerũt / & inumeris testimoniis tradiderũt. O hoiem merito maledictũ / & anathema putridũ

Maledicit (ut sæpe diximus) & Pontifici Anacleto / etiã martyri (utit tñ diu nota: atq cõperta hæreticorum cautela: sub conficto notarii noie: in quo falsi ẽt arguit Aplicos scribas) & illũ spãliter inscium: insulsum: poeticũ: scœnicũ: porcũ: atq beluã appellat. Cur n. nõ sæpius dicam: quod solum ineffabiem iniquitatem: atq impietatem uiri huius potest ostendere?

Maledicit & Leoni primo Pont. eruditissimo / atq sanctissimo: & crimine illum iniustissimæ ambitionis ausus est: hominũ oim qui uiuant pphanissimus: adnotare: neq in hoc ipso abstinens a summis ipsis Apostolis: in peruerso euangelii intellectu.

Maledicit Isidoro: cuius canonẽ (ut ipsa pro sua ignorãtia appellat) nõ ĩter canões: sed inter canes (p sua temeritate) deputat.

Maledicit deuotissio illi sctõ Bonauẽturæ: & uere nũq̃ p meritis laudato: & qbusdã uerbis: eius doctrinam admirabilem: admirabilem dico his qui aliquid sapiunt: nihili facit: quasi manifeste dicat: nec dignarer illum loco discipuli mei.

Maledicit (qd ut sæpe cõmemorauimus nec tñ satis) glorioso uiro btõ Thomæ. Sed in hũc longe cõtumeliosius: atq blasphemiis horrendioribus. Quãdo eũ uocat temerariũ: illusorẽ. Sæpius falsa meditantẽ: sine scripturis: sine patribus: sine canonibus: sine rõnibus loquentẽ. Vertentẽ fidẽ in utrũ: hoc est in dubiũ. Trahentem Christum ad mundi doctrinã. Errantem: & alios in errorem mittentem. Fingentem simul cum aliis sanctis pro satisfactione uulgi: honestum (sicut ille appellat) & pretiosum indulgentiarum fundamentũ. Et illum qui nõnihil obfuit Chro: ita ut nõ nisi sine illo scriptura possit intelligi. Et qa declarare uoluit nobis mani-

festius: q̄ nō de eius tantū doctrina: sed de sanctitate quoq; male sentiebat. Sic de eo noīatim (quanq̄ plurali numero) locutus est: forte etiam uolens eius socium Bonauenturā complecti: aut aliū quēlibet. Sic inq̄ cū reuerentiā est locutus. Siue sancti fuerint siue peccatores.

¶ Maledicit Italiæ, Italorū ingeniis atq; lrīs: ita ut Pricipio respō sionis suæ: ut uidimus. Ad Mgfm. S. P. sic incæperit. Peruenit ad me Reuereñ. pater dialogus ille tuus satis superciliosus: & plana totus Italicus/& thomisticus &c.

¶ Maledicit omnibus gymnasiis: uniuersi orbis: & quā non semel laudauit Martinus: etiam Parisiensem uniuersitatem tandem com plectit̄ maledictis. Quod quia passim facit: & in omni opere suo quod uidi: & abunde omnibus notum arbitror. Nihil hic expri mam: nisi q̄ non puto posse aliquid dici peius.

¶ Maledicit nō solum Aristoteli Phō. summo: in his q̄ ad rerum naturæ intellectum pertinent: sed etiam ipsi Philosophiæ: atq; di alecticæ: sine qua nihil recte naturaliter comprehendi: ac perfecte potest. Ipsum uero Aristotelem Phm̄ insipientem: nugatorem: fa bulatorem: illusorem ingeniorum: & pessime authorem doctrinæ audacter pronunciat.

¶ Postremo (ut hic claudam omnes maledictiōes eius) sibi ipsi ē & famæ suæ non parcens. Se hæreticum: Se contentiosum: Se per tinacem: Se temerarium: manifeste ut supra uidimus: contestatur: ut ueram in se cōprobet scripturam dicentem. Cui⁹ os maledicti one: & amaritudine plenum est: sub lingua eius labor & dolor.

SIT in omnibus benedictus Deus in sæcula: qui di
ligentibus se omnia cooperari facit in bonū
etiam istiusmodi hæreses ad exerci
tium & probationem bonorū
(sicut ait gloriosus Paul⁹.)
Sit iteꝝ Bn̄dictus De⁹:
& Dn̄s nr̄ IESVS
& MARIA mr̄
Amen.

Author ad Martinum.

MVlta(crede mihi)ꝑtermisi Martine tædio ac fastidio affectus:ac stomachatus:aduersus insanias:stultitias: ac blasphemias tuas:quarũ et partẽ eodẽ uictus tædio ꝓterii. Putans longe lateq́ꝫ supioribus satisfecisse. Nũc paucis ad ea quæ responsurus es(si modo es responsurus)occurram.

Imprimis subdole tu ꝑtermittes ea oĩa:in quibus euidenter te sentīes expugnatũ. Ideo ꝑoccupans hanc tuã consuetam lubricitatẽ. Id primũ protestor. Et si etiam ab una:aut altera:aut pluribus:de multis te hæresibus uindicares:si unica dumtaxat tenereris:nihil ageres. Hoc uero insup primum signum do lectori(quod certe erit)iniustissimæ ac pessimæ causæ tuæ.

Secundo multa addes mendacia mendaciis:partim negãdo te illo:uel illo modo:dixisse aut intellexisse:partim falso:& nõ ex fide nouas authoritates siue de scripturis:siue aliunde producẽs. Ad hoc aũt ita respõdeo:q́ꝫ si idonee ab his te purgaueris:quæ supra mendaciter te citasse manifesto cõphendimus:ac deteximus:facile & in nouis cesserim quibuscunq́ꝫ calumniis ac falsitatibus. Quod si excusare illa nequaq̃ poteris(ut certe nõ poteris) hoc mihi sit pro responso etiam in aliis:uidelicet consueta peruersitas & mendaciũ tuum. Et signũ ẽt eiusdẽ pc̃ti:qđ futurũ ꝓnuncio.

Tertio in quibusdam fortassis insistes:ubi te magnificum facies in scripturarum congestione:quæ ad laicorũ tuorum aspectũ: cõcludere uidebuntur. Astu solito repugnantes subticẽs scripturas: unde uerus quæstionis caperetur intellectus. Hic uero sic rñdeo: si quẽ locũ scripturæ:aut aliã q̃cunq́ꝫ idoneã ꝓduxeris authoritatem(uide qd loquor)q̃ ad rem ꝑtinere:aut aliqd momenti habere uideri poterit:si nõ a doctoribus sacris inspectam/consideratã/ac dissolutã oñdero:uel ab his:quos tu scholasticos uocas:uel ab ipso btõ Tho.(quẽ tu solus)sine scripturis:sine prĩbus:sine canonibus sine rõnibus loquentẽ dephendisti. Et longe prius q̃ tuus tritauus in lumbis sui patris esset. Ex nũc tota causa cedens. Te ueracẽ in oĩbus q̃ dixisti & dices:audeo profiteri. Alioqn si nihil produces noui:uel alicuius considerationis:qđ nõ uirtute ẽt in supioribus dissoluerim. Sit hoc signũ tertiũ temeritatis tuæ.

Quarto uerba multa addens pro laicis ac perpetuo maledicens: trãsiensq́ꝫ lingua dolosa & iniqua illa tua:in cœlo & in terra : sup

cœlos & subter terrã: Ex malis aliorꝫ moribus (sicut hæretici plerunqꝫ solent) ꝑsertim ecclĩæ ꝑsidentium: sumes tibi occasionẽ scissuræ & pessimæ doctrinæ persuadendæ. Hic aũt iubet Paulus: & Aug. ut taceam: & contentionibus nõ deseruiã: & ita faciam. Sed hoc erit signũ mihi quartũ apud prudentiores: q̃ sis ab omĩ destitutus ueritate: qui nihil habeas quo te excuses: nisi hoĩm malitiã. Aliter: cõstantissime arbitror/& ꝑdico: meli9 rñdere nõ poteris: nisi forsã resipiscas. Quod opto. Deus bñdict9 & hoc põt: si uelis.

FINIS

ERRATA

Per primũ numerum foliũ: p scdm linea notatur.

❡Folio.3. Linea.34. lege: etiam dña Papæ. Folio.8. linea.6. Sic ergo.9.18. Impudenter. Folio: 19. linea ultima obmissum est (ea non uult) lege (& damnare ea non uult: & ꝙ tacuerit &c. 20.6. quæ ait. 24.35. tantam. 28.11. detractionibus. 59.26. uoluntatis. 74.14. xxi xxii. 74.21. mirabilia. 80.5. trãsfusas. 83.3. psalmo cviii. 100.36. qcũqꝫ 101.9. illos 109.8. ad Galathas claꝝ fit. ibidẽ 12. quis autem ita insanit ibidem. 13. quæso uel Orestes! ibidẽ 23. intelligi 111.14. iuristam 123.7. ad rigorẽ 146:35. ad gaudentium 155:17. episcopis 161.27. epistolas idẽ penitus 164.6. illud.c. 170.33. aut Christum 178.34. sed & hoc 184.10. qđcunqꝫ 205.15. ita quoquo uertas te 208.28. Alexandrinam 213.14. exponere 219.6. hactenus 220.11. econtra ibidẽ. 23. uiuificet 222.4. scientiæ 236.17. moueas 237.1. Et tamẽ ibi 237.26. stulto 238.3. scholastica 239.21. o mirabilem 241.30 pueriliter 242.17. hunc dareta ibidem. 18. Sed &: sed superfluit ibidem. 14. reueritus 244.3. paulocentonas & Christocentonas 245.19. quarta 246.6. tumoribus ibidem. 8. secundo ibidem 21. censes 247.24. uirtus non mortificat 251.14. ut omniũ misereatur 253.20. propositum 255.11. accurrens 260.21. alia 263. in ultima linea: libertatis.

Anno dñi. M.D.XXI. Die uero XXVII. Aprilis.
Ex secunda recognitione.

R. P. Fratris Siluestri Prieratis ordinis predicatorum et sacre Theologie ꝓfessoris celeberrimi sacriqꝫ palatij apostolici magistri: in p̄sumptuosas Martini Luther cõclusiões de ptãte pape dialogꝰ.

Beatissimo patri Leoni.x.Pont. Max.frater Siluester Prierias ordinis predicatorū:sacriq́ȝ palatij Magister:eternā salutem.

NEscio pater btissime:an vllo sim tpe letior: ꝙ cū tue btitudis cōtemplatiōe: ⁊ grā aliqͩ efficio. Quo actū putarim: vt cōmētarijs in primū secūdi cōflati ex diuo Thoma immersus poti⁹ ꝙ implicit⁹ cū edendis:tū exornādis ⁊ ꝯsumādis:nō potuerim tāta voluptate detineri:quin reiectis:ac postergatis studijs ⁊ ꝯtemplatiōibus ꝓprijs: Martino nescio cui Luther:q̄ in veritatē ipam:⁊ sctām hāc sedē ceruicē eleuatā ostentat:me scutū opponerē ꝓ sedis huius: proq́ȝ vitatis honore:ac maiestate pugnatur⁹. Deniq́ȝ tridui laborē in opus istud absumpsi:tāta leticia ⁊ animi iucūditate: vt amor ipse mihi sensim veritatē inferret:illaq́ȝ iugiter ac celerrime aīo illaberetur. Oro vero btitudo tua pauca ista q̄ elucubraui:in tātis: ⁊ tā infestis laborib⁹:item ⁊ curis:ꝑcurrere nō dedignet:⁊ sua beniuola cēsura:inepte dicta:aut elimare aut eliminare. Ita eīm fiet:vt tāta sim post hac fiducia:ac si fida lorica instruct⁹:vt etiā sathanā ipm in futuro certamine nō extimescā:imo auidus experiri cupiā:an ferreum nasum:aut caput eneū gerat iste Martin⁹:vt effringi nō possit. Ubi vero is sua fundamēta in lucē extulerit:sua ꝓbaturus:aut improbaturus nr̄a; quiddam (volente deo) moliar : ⁊ maius: ⁊ accuratius expolitū. Eternum vale benignissime pastor.

Sacrarū litterarū professori Martino Luther:frater Siluester de prierio ordinis predicatorū:spiritū humilitatis ⁊ veritatis.

ET si lōga mora intercedēte: Martine mi:litterarias man⁹ cōferre desuerim:eo vel maxime ꝙ tarda senecta iā frigeāt effete vires:tuis tn̄ vbis excitus:ac pene impulsus:q̄bus vndiq́ȝ athletas q̄si alter Dares in certamina vocas:desuetas palestras ꝓ sctā aplica Sede.itē ꝓ veritate tuēda denuo aggredi statui. Cū vero codicis abs te(vt fert)editi:fundamēta cernere nō dat:nec tu ꝯclusiōib⁹ tuis probationē vllā attulisti:earūq́ȝ cōplures sensus cū veros: tum etiā falsos preseferant:non aliter imprimis tecum congredi velim: ꝙ tuarū falsarū positionū opposita substinēdo:⁊ defensando : vt quibus innitaris fundamentis edoceas. Quasq́ȝ ergo tuas sententias percurrens : ac trutinans:dialogo nobis ipsis qui certaturi sumus interlocutoribus (deo maximo optimo inuocato) futuro certamini iam principiū affero. Uale ⁊ melius sentias.

Responsio magistri Siluestri de prierio ordinis predicatorum: sacri palatij Magistri: ad cōclusiones magistri Martini Luther.

TUum dogma ad examussim cribraturus Martine mi: normas. ⁊ fundamenta iaciam necesse est.

¶ Fūdamentū primū est. Eccl'ia vniuersalis essentialiter est cōuocatio in diuinū cultū oīm credētiū in Chrm: eccl'ia vō vniuersalis vtualiter est eccl'ia Romana: eccl'iarū oīm caput: ⁊ Pontifex maximus: ecclesia Romana rep̄sentatiue est collegiū Cardinaliū: vtualiter autem est pōtifex summꝰ: qui est ecclesie caput: aliter tñ ꝗ̄ Christus.

¶ Fūdamētū scd̄m. Sicut eccl'ia vniuersalis nō pōt errare determinādo de fide: aut moribꝰ: ita ⁊ verū ɔciliū faciēs qd̄ in se est (vt intelligat vitatē) errare nō pōt: qd̄ intelligo incluso capite: aut tādē ac finaliter: licet forte prima facie fallat̄ quꝰq3 durat motꝰ inq̄rēde vitatis: imo etiā aliqñ errauit: licet tādē p̄ spm̄sctm̄ intellexerit veritatē: ⁊ silr̄ nec eccl'ia Romana: nec pōtifex summꝰ determinās ea rōne q̄ pōtifex id ē ex officio suo ꝓnūciās ⁊ faciēs qd̄ ī se ē: vt intelligat vitatē.

¶ Fundamentū tertiū. Quicūq3 non innititur doctrine Romane ecclesie: ac Romani pontificis: tanꝗ̄ regule fidei infallibili: a q̄ etiā sacra scriptura robur trahit ⁊ auctoritatē: hereticus est.

¶ Fūdamentū quartū. Eccl'ia Romana sicut verbo: ita ⁊ facto potest circa fidē: ⁊ mores aliq̇d decernere: nec in hoc differētia vlla est: p̄ter id ꝙ vba sunt accomodatiora ꝗ̄ facta: vnde hac rōne ɔsuetudo vim legis obtinet: q̄a volūtas principis factis p̄missiue: aut effectiue exprimit̄: ⁊ ɔsequēter queādmodū hereticꝰ est male sentiēs circa scripturaꝝ vitatē: ita ⁊ male sentiēs circa doctrinā ⁊ facta ecclesie in spectantibꝰ ad fidē: ⁊ mores: hereticꝰ est. Correlariū. Qui circa indulgētias dicit ecclesiā Romanā nō posse facere id qd̄ de facto facit hereticꝰ est. Age nūc martine: ⁊ tuas ɔclusiōes in mediū afferas.

¶ Mar. Dñs ⁊ magister noster Jesus chrs dicens: penitētiā agite: oēm vitā fide'iū penitentiā esse voluit. Qd̄ verbū de penitētia sacramētali: id est: ɔfessiōis: ⁊ satisfactiōis: que sacerdotū ministerio celebratur: nō pōt intelligi. Nō tñ solā intēdit interiorē: imo interior nulla est: nisi foris operet̄ varias carnis mortificatiōes.

¶ Sil. His verbis tres ɔclusiōes Martine cōprehendis: ⁊ vbaliter saltē quattuor falsitates. Prima falsitas est: ꝙ saluator impossibile iusserit: sc3 fideles oīn tpe habere actū penitētie interioris vel exterioris: cū eñ dicit agite: nō loquit̄ de habituali interiori penitētia: q̄ sola ꝑpetua est: ⁊ ɔsequēter loquit̄ de actuali interiori vel exteriori: agere

eñi: vel actus: vel nõ sine actu est. Scða. Verbũ Chri dicẽtis penitẽ-
tiã agite: nõ põt intelligi de sacramẽtali penitẽtia. Tripliciter enim
penitẽtia dici ꝯsueuit. Primo scz vt est virt⁹ quedã: cui⁹ obiectũ est:
pctñ: sub rõne emẽdabilis: actus ꝟo eius est dolor volũtatis de pctõ
ipa vero est habit⁹ moralis eliciẽs dictũ actũ respectu p̃dicti obiecti
Scðo vero penitẽtia est sacramẽtũ: cuius partes sunt contritio: con
fessio ꝛ satisfactio. Tertio accipit vulgariter ꝑ satisfactiõe iniuncta
a sacerdote: ꝛ oñi carnis mortificatiõe. De qualibet aũt harũ trium
dico p̃dictũ verbũ Chri nõ solũ posse: verũ etiã et debere intelligi: cũ
ipe sufficiẽter mãdarit de bono ope efficiendo. Tertia falsitas est ad
hoiem: id est. ad te: ꝙ scz Chrs nõ intẽdit loqui solũ de interiori peni-
tẽtia: hoc eñi in se quidẽ verũ est: sed tibi q̇ vis Chrm his ꝟbis indice
re penitẽtiã in oñi vita: de exteriori non põt intelligi: quã oportet in-
tercidere somno ꝛ gaudio: gaudẽdo cũ gaudentib⁹. ꝛ hmõi. Vñ tibi
solũ de interiori põt intelligi. nõ oñi: sed habituali. q̇a etiã interiorem
actũ liberi ar. dormiẽtes necessario intercidun⁹. Quarta ꝟo falsitas
est: ꝙ interior penitẽtia nulla est: nisi foris operet̃ varias carnis mor-
tificatiões: imo dico ꝙ exterior sine interiori nulla est: interior aũt so-
la põt hoiem saluare. Põt tñ hoc tuũ dictũ verũ: ꝛ a saluatore inten-
tum habere sensum: scz ꝙ oñis interior penitẽtia operat̃ varias car-
nis mortificatiões exterius: id est ꝑ loco ꝛ tẽpore: id est quando: vbi
ꝛ quomõ oportet: sed hic sensus tibi videt̃ impossibilis.

Mar. Manet itaqꝫ pena donec manet odiũ sui (id est penitentia
vera intus) scz vsqꝫ ad introitũ regni celorũ.

Sil. Si ꝓ penã exteriorẽ mortificationẽ martine intelligis: qð in-
de conijcit̃: ꝙ penã ꝯtra odiũ sui: ꝛ interiorẽ penitẽtiã diuidis intelli-
gi nõ põt: nisi vt dictũ est: id est. ꝑ loco ꝛ tempore: aliter hec doctrina
falsa: impossibilis ꝛ erronea est. Preterea improprie dictũ est odium
sui quãtũ ad vere penitẽtes attinet: nullus eñi imbutus gr̃a diuina
odit se: sicut nec ꝓximũ: quẽ ad instar sui diligit.

Mar. Papa nõ vult: nec põt vllas penas remittere: p̃ter eas q̃s
arbitrio vel suo: vel canonum imposuit.

Sil. Supposito ꝙ ecclesia ꝓ indulgẽtiaꝝ viã ꝯcedat liberationẽ
vni⁹ aĩe: vel pluriũ a purgatorio: qð facere nequit: nisi relaxãdo pe
nã inflictã a deo: supposito etiã ꝙ eccl'ia faciat indulgẽtias plenarias
simpliciter: relaxãdo vicz oẽm penã nulla habita mentiõe de iniũcta
ita ꝙ tali indulgẽtia rite assecuta: aĩa statim e corpe soluta euola-
ret: iuxta sctõꝝ interp̃tationem: dico martine ꝙ male sentis de facto
ecclesie circa fidẽ: aut mores: q̇a posito casu possibili ꝙ peccator te-

neat ad penā iniunctā a sacerdote. item ad iniunctā a canone: ꝛ vlterius istis nō sufficiēter expurgātibꝰ: tertio teneat ad penā infligendā a deo: tali casu (scdm te) rite assequēs indulgentiā plenariā: decedēs statim nō euolaret ꝛ si daret ei indulgētia liberatiōis a purgatorio: si ibi esset nō liberaret: ꝛ ita circa factū ecclesie male sentis: ꝛ a sctis dissentis: ꝛ ideo meo iudicio ista cōclusio est heretica. Unde ꝛ sanctꝰ Tho. in quarto dist. xx. dicit ꝙ ista opinio: scilicet ꝙ indulgentie valeāt solū ad remissionē pene iniuncte a sacerdote. vel canone: est contra priuilegiū datū Petro. vt quod in terra remitteret: etiam in celo remitteret. ꝛ ꝑterea ꝑm istā opinionē inquit diuus Thomas: ecclesia huiusmōi indulgētias faciens: magis dānificaret homines ꝙ iuuaret: quia absoluēdo a penitentijs iniunctis remitteret ad grauiores: id est purgatorias: hec sanctus Thomas. Cū tamen indulgētia nō est plenaria: nec fit ꝑm aliquā partē quotā reatus: puta remittendo tertiā partē penarū: nec ꝯceditur liberatio alicuiꝰ anime a purgatorio aliquē colorē habere posset ista positio: quātū ad id qd dicit ꝙ papa nō vult: qa cōmuniter dicit: de iniunctis penitētijs relaxamus sed quia subditur: nec potest: quo ad hoc positio heretica est: auferēs aut truncās priuilegiū Christi ad ecclesiā.

¶ Mar. Papa nō potest remittere vllam culpā: nisi declarando et approbādo remissam a deo: aut certe remittēdo casus sibi reseruatos. quibus cōtemptis culpa prorsus remaneret.

¶ Sil. Etsi conclusio ista quoquo modo habeat apparentiā in his qui clauibꝰ ecclesie se cōtriti subijciunt: ꝛ cōsequēter iustificati a culpa: in attritis tn̄ qui virtute clauiū (iuxta sanctoꝝ interpretationē) fiūt cōtriti: nō papa mō: verū sacerdos quisꝗ peccata dimittit dispositiue: et ministerialiter: id est applicando claues. ꝛ sacramenta istis: nō aūt ea remittunt auctoritatiue: sed hoc excellentioris est potestatis. Unde hāc cōclusionē dico falsam: ꝛ gratia disputādi substineo ꝙ sit heretica: esto ꝙ heretici nō sint eius positores.

¶ Mar. Nulli prorsus remittit deus culpā: quin simul eū subijciat humiliatū in oibus sacerdoti suo vicario.

¶ Sil. Leprosus (spiritualiter) Martine es: gestas eīm cutē variā: ꝛ maculosam veris falsisꝗ coloribꝰ: dum multis falsis pauca vera cōmisces: verūꝗ reddis dictū illud Bede. ꝙ nulla tam falsa doctrina sit: que aliqua vera nō intermisceat.

¶ Mar. Canones penitentiales solū viuētibus sunt impositi: nihilꝗ morituris ꝑm eosdem debet imponi.

¶ Sil. Dico ad hoc dictum vt ad precedens proxime.

¶ Mar. Inde nobis bene facit spiritussanctus in papa: excipiendo in suis decretis semp articulū mortis ⁊ necessitatis.

¶ Sil. Recte quidem loqueris: sed que dicis nihil proposito attinēt cum nō excipiat pontifex articulū mortis: quo ad impositionē penitentie: sed quo ad reseruationē absolutionis.

¶ Mar. Indocte et male faciūt sacerdotes hi: qui morituris penitētias canonicas in purgatoriū reseruant.

¶ Sil. Recte doces: sed tñ qd̄ in alijs culpas: admittis. cū eñ doces ꝙ pōtifex solū illas penas donat: q̄ arbitrio suo vl̄ canonū sīt iniūcte teste diuo Thoma: absoluis ab his: et ad purgatorias grauiores: animas adducis.

¶ Mar. Zizania illa de mutanda pena canonica in penā purgatoriā: videnṫ certe dormientibꝰ episcopis seminata.

¶ Sil. Dico vt proxime.

¶ Mar. Olim pene canonice nō post: sed ante absolutionē imponebanṫ: tanꝙ temptamenta vere contritionis.

¶ Sil. Nūc q̄ꝗ nr̄a tēpestate qñ pene sunt arbitrarie: idē in oīmi penitētia suadū dico p cle. dudū de sep. vbi ⁊ Jo. an. nisi forte nullū sit dubiū q̄n penitēs penitētiā iniūgendā sit acceptaturꝰ ⁊ expleturus.

¶ Mar. Morituri per mortē oīa soluunt: ⁊ legibus canonū mortui iam sunt: habētes iure earū relaxationem.

¶ Sil. Qd̄ astruis verū ē: vbi pena ex canone tm̄ debeṫ: ꝙ si eā quā imponit canō etiā diuina iusticia exigat: purgatoriū neges necesse ē.

¶ Mar. Impfecta sanitas: seu charitas morituri necessario secum fert magnū timorē: totā maiorē: quanto minor fuerit ipsa: qui timor ⁊ horror satis est se solo (vt alia taceam) facere penā purgatorij: cū sit proximus desperationis horrori.

¶ Sil. His dictis martine duas ꝯclusiōes: ⁊ tres falsitates cōprehēdis: ⁊ q̄dē temere. Temeritas eñ est in his: ad q̄ nobis naturalis rō nō suppetit: velle aliq̄d nr̄a auctoritate definire p̄ter: ⁊ a fortiori cōtra ea q̄ in doctrina fidei sunt: vel sctōꝝ q̄ eodē spū scripturas interpretati sunt: q̄ edite fuere. in his p̄cipue: q̄ fidei ⁊ morū sunt: in quibꝰ ꝯcorditer docuere: imo nō solū temerariū: sed erroneū est: ne dicā hereticū vt ex q̄rto fundamēto liquet. Prima aūt falsitas est ꝙ apte innuis: ꝙ hi q̄ in purgatorio ꝯtinenṫ nesciāt se saluandos: qd̄ aptiꝰ etiā innuis infra cōclusiōe tua. xix. Ego vo cū diuo Tho. cuiꝰ doctrina quātū ad fidē: ⁊ mores attinet: p regulā fidei ecclesiā Romanam: et discussa: ⁊ pbata est: dico ꝙ qui purganṫ sciūt se liberādos: alioquin a nobis suffragia nō expeterēt: qd̄ crebro faciūt: vt liq̄t ex libro dia-

lo. Gregorij. Scda vero falsitas est: q qui purgant timeāt: preterq filialiter: q eñ iā sustinēt in psenti nō timēt: qa timor de futuro ē malo: alia aūt mala preter ea q sibi inter purgandū herēt nō timēt: cum sciāt se ab his malis ad gloriā transituros vt dictū est. Tertia falsitas est q hic timor se solo satis sit facere penā purgatoriam: qd vtiqz falsum affirmo: quia nec facere pōt cū nō sit: nec se solo: alioquin impius esset de⁹: quippe qui pter istā sufficientē (vt astruis) penā: alias apponat: puta assistentie demonum: ligationis ad certum locum: dilationis optate glorie: ⁊ eiusmodi.

¶ Mar. Vident infernus: purgatoriū: ⁊ celum differre: sicut desperatio. prope desperatio: ⁊ securitas differunt.

¶ Sil. Hoc videt qdē forte tibi: mihi aūt cū diuo Thoma videt: q q purgant habēt spem certā salutis: ⁊ ꝯsequēter non sunt desperati: vel qsi: siue ꝓpe desperati. differūt aūt pdicta sicut pena ppetua cum desperatiōe euadēdi: ⁊ volūtate ppetuo adherendi pctō: qd inferno cōgruit ⁊ sicuti penā tpalis cū spe euadēdi: ⁊ volūtate adherēdi deo ppetuo: quod purgatorij est: ⁊ sicut priuatio omnis pene: ⁊ impletio omnis naturalis appetitus ⁊ gaudij: vt in celo est.

¶ Mar. Necessariū videtur animabus in purgatorio sicut horrorē minui: ita augeri charitatem.

¶ Sil. Uno incōueniēti dato plura ꝯtingūt: apud Aristo. Vñ posito seruili timore: qui charitati aduersat: necessariū tibi fuit Martine modū inuenire q pelleret: qd esse nō potuit ꝯgruenti⁹ q p augmētū ei⁹: qd timori repugnat. Ego vo sctōꝝ vestigia sequēs. ⁊ nō vocum nouitates: cū diuo Tho. dico: q qui purgatoriū patit est viator secūdū quid: inq a btitudine retardat: nō aūt simpliciter: vñ in charitate nō pficit: alioquin bonū esset eis diu esse in purgatorio: vt perfectiores ⁊ consummatiores euaderent.

¶ Mar. Nec probatū videtur vllis auctoritatibus: aut rationib⁹: q sint extra statum meriti: aut augēde charitatis.

¶ Sil. Esto q ista non probent auctoritate scripture vel ecclesie: q necessario cōuincit (qd ad presens nec astruo: nec destruo: cū tibi repente ⁊ ex his solū q memorie succurrūt respondeā) est tñ pbatū auctoritate sanctorū. que argumētum pbabile facit. tu vero eiusmodi tua auctoritate firmans: vide ne presumas.

¶ Mar. Nec hoc probatū videtur q sint de sua beatitudine certe ⁊ secure: saltem omnes. licet nos certissimi simus.

¶ Sil. Hoc sicut iam dictū est probatū est saltē pbabiliter: tum ex auctoritate sanctorū: tū ex experiētia: quia frequenter suffragia pe-

tunt: sicut multipliciter patet per beatū Gregorium in libro dialo.

¶ Mar. Igitur papa p remissionē plenariā oīm penarū: nō simpliciter oīm intelligit: sed a seipō tm̄mō impositarū.

¶ Sil. Quid pōtifex intēdat: vel nō intēdat omittens: dico: q̄ si de posse sit sermo: papa ex rōnabili causa pōt remittere oēm penā siue impositā: siue nō impositā: vt diu⁹ Thomas edocet: oppositū aūt dicere hereticū est: ꝛ cōtra priuilegiū datū Petro a dn̄o: vt dictū est.

¶ Mar. Errant itaq3 indulgētiarū pdicatores hi: qui dicunt p pape indulgētias hoīem ab omni pena solui ꝛ saluari.

¶ Sil. Dico vt supra pxime: ꝛ q̄ tu martine vulneratū ꝛ cecatū habēs oculū: falsitatis trabe pgrandi: alienā festucā ꝯtemplaris.

¶ Mar. Papa nullā penā remittit animabus in purgatorio: q̄ in hac vita debuissent fm canones soluere.

¶ Sil. Negare potestatē pape nō se extēdere ad relaxādū penas in purgatorio p viam indulgentie: est male sentire de facto ꝛ doctrina ecclesie circa fidem aut mores: ideo hereticū est.

¶ Mar. Si remissio vlla omniū oīno penarum dari potest alicui: certum est eā nō nisi paucissimis: id est pfectissimis dari.

¶ Sil. Qd asseris certū Martine: vtiq3 certū est: nō q̄dē in veritate vt reris: sed in falsitate: dat eīm venia nō solū pfectissimis: sed etiā impfectissimis: mō habeāt gratiā dei ꝛ charitatē p quā sunt veniarū capaces: ꝛ seruēt indulgētie tenorē. siue isti multi sint: siue pauci. quod soli deo notū est. Si tamē de multiplicitate saluandorū. aut assequētiū indulgētias ex cōiecturis ꝛ suasiuis rōnib⁹ volum⁹ definire: dico pbabiliter: ꝛ salua rei veritate: q̄ sunt valde multi: ad qd arguo ex fundamēto theologico: sc3 q̄ claues eccl'ie de attrito faciūt ꝯtritū: vnde oīs qui cū attritiōe confitet: cōsequit ꝯtritionē ꝛ gratiā: ꝛ consequēter indulgentiā ꝛ salutē si pseuerat. Sūt aūt valde multi: q̄ indulgentiarū tēpore confitentur si credunt se mortali peccato detineri: ꝛ cum attritione: id est dolore imperfecto: qui tunc est quando homo vellet habere dolorē ꝛ gratiā a deo: nūq̄ de cetero peccādi. Unde oēs tales consequunt gratiā: ꝛ ꝯsequenter indulgentiā nisi post ꝯfessionē: ante venie acceptionē relabant. Et si plene nō efficiunt qd mādatur: consequunt partem proportionalē venie. vt docet diuus Thomas. Et ex eodē fundamēto pbabilit teneo: q̄ etsi maior pars christianoꝝ nō viuat in gratia dei: maior tamen pars dei gratiam in morte cōsequitur confitendo cum attritione: consequenter autē etiā saluat si pseuerat. Et quod saluator dicit multos esse vocatos: sic intelligendū est dictū: quia totus mundus est vocatus.

¶ Mar. Falli ob id necesse est maiorē partē populi per indifferentē illā: ⁊ magnificā pene solute promissionē.

¶ Sil. Nō fallitur maior pars populi si attriti confitent̃ ⁊ reliq̄ obseruāt: eo vel maxime declamatores crebro docēt ꝓpter venias: alia pia opera nō esse relinquenda: cū nullus ꝓ certo sciat. se veniā assequutū: item quia etsi illi veniā nō assequant̃: pium tamē opus faciūt quod eos in salutem disponit.

¶ Mar. Qualē potestatē h₃ papa in purgatoriū ḡnaliter: talem h₃ quilibet episcopus ⁊ curatus in sua diocesi ⁊ parrochia specialiter.

¶ Sil. Quātū ad ꝓpositū de themate sup̱ quo disceptamꝰ: id ē quātū ad applicationē satisfactiōis vniꝰ ad alterū: est multiplex differētia inter papā et eccl'ia tota: ⁊ epm in diocesi: ⁊ curatū in parrochia. Harū prima est ƀm illā opinionē: q̄ sentit indulgētias fieri ex thesauro satisfactiōis chr̄i: nō aūt sctōꝝ: q̇a iuxta eā solꝰ papa posset indulgētias facere: sicut solꝰ dispēsat cōmūia toti eccl'ie: cuiusmōi est dictꝰ thesaurꝰ. S₃ quia istā opinionē falsam existimo: dico ꝙ alia differētia est: q̇a papa dispēsator est thesauri infiniti: cū dispēset satisfactionē chr̄i: nō aūt aliȷ̄: sed merita subditorū suoꝝ dūtaxat. Ex hac autē sequit̃ alia. q̇a solꝰ papa facit indulgētiā plenariā: cū solꝰ sit certꝰ ꝙ thesaurꝰ ꝑ eū dispēsabilis sufficiēs sit ad penas oēs diluendas. Alia etiā est. q̇a papa dispēsat bona: que aliȷ̄ dispēsant: nō ecōtra vnde et alioꝝ potestatē limitat ⁊ restringit: non econtra. Utrū autē curatus indulgentias edere possit: mō nō discutio.

¶ Mar. Opinionē facit papa: ꝙ nō potestate clauis quā nullā habet: sed per modū suffragiȷ̄ dat animabꝰ remissionē.

¶ Sil. Quātū ad indulgētias attinet. papa habet clauē iurisdictionis ƀm sanctos: etiā in purgatoriū applicatiue: aīas tñ a debito seu reatu penaꝝ nō absoluit. sed eis tribuit vnde penā vel debitū soluāt applicās ⁊ adiȷ̄ciēs eis satisfactionē chr̄i vel aliorum.

¶ Mar. Hominē predicant: qui statim vt iactus nummus in cistā tinnierit: euolare dicunt animā.

¶ Sil. Predicator: aīam q̄ purgatorio detinet̃ astruēs euolare in eo instāti: in q̄ plene factū ē illud ḡra cuiꝰ plena venia dat̃: puta deiectꝰ est aureꝰ in peluim: nō hoīem. sed merā ⁊ catholicā veritatē p̄dicat: tu xo oppositū dogmatizās: si ꝑtinaciā addideris: vide iuxta p̄dicta q̇d inde merearis: factū ⁊ doctrinā sctē Ro. ecclesie reprehēdēs. Nec plus est reprehēsibilis declamator sic docens: ꝙ̄ cocus fastidienti stomacho substātiales cibos accidētalibus saporibꝰ exacuens.

¶ Mar. Certū est nummo in cista tinniēte augeri questū ⁊ auaritiā.

posse: suffragium autem ecclesie est in arbitrio dei solius.
¶ Sil. Certū est etiā Martine istā cōclusionē esse detractoriā: et viri ponētis os in celū: nec min⁹ certū est: errorem et hereticū est dicere. quod extāte rōnabili causa papa nō pōt pro volūtate plus et minus dare de suffragio vnius alteri: cum deus hoc sibi cōcesserit.
¶ Mar. Quis scit si oēs anime in purgatorio vellent redimi: sicut de sancto Seuerino: et Paschali factū narrat.
¶ Sil. Quicqd sit de somnijs ,pter q̄ nunq̄ a sana doctrina recedēdum est. doctor angelic⁹. xxi. dist. iiij. querēs an pena purgatorij sit volūtaria: et multipliciter de pena distinguens sic cōcludit. Absolute nulla pena est volūtaria: qa ex hoc est rō pene: quod volūtati cōtrariat. sed cōditiōate. siue ex suppositiōe alicui⁹ finis pena est volūtaria: sicut vult qs pati vstionē vt sanet: et hoc dupliciter cōtingit. Aliqn̄ enī p penā aliqd bonū acqrim⁹: vt patet in vstiōe: et sic ipa volūtas assumit penā: vt in satisfactiōe patet. q̄ scz in hac vita est meritoria. Aliqn̄ vero p penā nullū bonū nobis accrescit: tn̄ sine pena ad bonū puenire nō possum⁹: sicut patet de morte naturali: sine q̄ scz nō venit ad regnū: et tūc volūtas penā nō assumit/sed tolerat: et q̄tū ad hoc volūtaria dicit: et sic pena inqt purgatorij est volūtaria. Ex qb⁹ vbis diui Thome patet: quod q̄ in purgatorio sunt illā penā nō eligūt: sed illatā patiēter tolerāt: et vellēt libēter ea carere si possent. Adde quod aīa sepata grata deo nullū habet mai⁹ desideriū: q̄ vidēdi deū: cū ad hoc oēe suū velle sicut ad finē ordinet: licet p dei volūtate patiēter toleret: vnde si cū dei volūtate possit carere pena impediēte visionem in hoc maxime letatur: plusq̄ gaudiū aliqd in hoc mūdo nobis possit obtingere. Dicere aūt oppositū: ridiculū et stultū est.
¶ Mar. Nullus secur⁹ est de veritate sue contritionis: multo min⁹ de cōsequutione plenarie remissionis.
¶ Sil. Hoc de viuētib⁹ verū est: anie xo q̄ purgant certe sunt se dei gratiā habere: et cōsequēter se indulgētias asseq: si rite pferant: maxime plenarias: quib⁹ statim a tormētis ad gaudia deducunt.
¶ Mar. Quam rarus est vere penitens: tam rarus est vere indulgētias redimens: id est. rarissimus.
¶ Sil. Esto quod recte doceas: tn̄ supflue doces: cū iā idem supra virtualiter posueris: imo plus/qa dixisti non assequi nisi pfectissimos: qui rariores sunt q̄ veri penitētes: cū inter hos quidā sint alijs minus pfecti. Dico etiā quod vere penitētes tot sunt/quot attriti confitentes/cū oēs tales dei gratiā assequant: nisi obicem ponāt.
¶ Mar. Damnabunt ineternum cum suis magistris: qui per litte-

ras veniarum securos se credunt de sua salute.

¶ Sil. Qui p dictas lras sine bonis opib⁹ tutos se putāt fatui sunt: q̄ vo ex spūali cōmodo eiusmodi litteraꝝ ꝯcipiūt spem meli⁹ viuendi ⁊ moriēdi: ⁊ purgatorias penas citi⁹ euadēdi: recte sentiūt: ⁊ sic docētes recte docēt. Time aūt tibi magis martine: ne vana eruditione inflatus: nunquā resipiscas: eternoqꝫ pereas ⁊ dānerꝭ.

¶ Mar. Cauendi sunt nimis: qui dicunt venias illas donū esse dei inestimabile: quo reconciliat homo deo.

¶ Sil. Cauēdi sunt magis detrahētes dei vicario: cū iniuste: tū etiā false ⁊ erronee. Qui vero dicūt (vt refers) vere dicunt: modo reconciliatio illa intelligat impropie: per amotionem reatus: qui animā a dei contemplatiōe clara secludebat.

¶ Mar. Gratie eñ ille veniales tantū respiciūt penā satisfactionis sacramentalis ab homine constitutas.

¶ Sil. Jam liquet ex dictis: quātū falsa ⁊ erranea sit ista sententia: etsi de posse pōtificis maximi sermo sit: est etiā heretica: quasi papa nō possit omnē penā p indulgentias abolere.

¶ Mar. Nō christiana predicant. qui docent ꝙ redempturis aīas p confessionalia nō sit necessaria cōtritio.

¶ Sil. Nullū esse declamatorē reor: qui tam stulte docuerit: q̄ vero intentiōe tales positiōes in mediū afferas: ipse videris. Si q̄ tū docerēt ꝙ nō ꝯtriti nō vane indulgētias ꝓsequunt: q̄a ꝓderunt ꝯtritiōe ex post facto accedēte: nō male docēt apud ꝯplures peritos: q̄a sicut papa pōt cōstitutionē facere aut inficere vt ex tunc: ita etiā posset indulgētias largiri: vt ex nunc suo tpe valituras.

¶ Mar. Quilibet christian⁹ vere cōpunctus habet remissionē plenariā a pena ⁊ a culpa: etiā sine literis veniarū sibi debitā.

¶ Sil. Si sentis ꝙ oīs cui plena remissio pene debet eā assequit: nō obstāte ꝙ veniaꝝ literis careat: esto ꝙ verū doceas: tū nihil dicis: q̄a deū dare oib⁹ q̄ eis apud ipm debent ex ꝯgruo: vel cōdigno dubitauit null⁹. Si vo sentis (vt vba tua p̄seferūt) ꝙ sine dictis literis: oībus vere cōtritis debita sit plena remissio penarū: hereticū est. ⁊ canones oēs penitētiales euacuas ⁊ euertis: ⁊ tertiā partē sacramenti penitētie: id est. satisfactionē: ⁊ oīa iura loquētia de penitētia salutari imponēda: ⁊ purgatoriū. Nisi forte dicas: ꝙ penā omnē remitti. ⁊ penā omnē exoluere idem sit: quod absurdum est.

¶ Mar. Quilibet verus chrianus siue viuus: siue mortuus: habet participationē omnium bonoꝝ christi et ecclesie: etiam sine literis veniarum a deo sibi datam.

¶ Sil. In ope bono quo reatꝰ pene delet̃. puta ieiunio: oꝛone ⁊ ele-
mosina: duo sunt ſm doctrinā sctoꝝ: vnū ē meritū. qđ nulliꝰ esse pōt
nisi operātis. q̇ solꝰ ꝓ ope ꝓprio premio donat̃: alterū est satisfactio
q̄ aliud a merito est: vnde is q̇ elemosinā largit̃ ꝓ aīa parētis: sibi
quidē meret̃: ꝓ amico aūt satisfacit. ad obolendū pene reatū. Quis
eñ ausit negare elemosinā hoꝝ vtriq3 valere. Si ergo de bonis ope-
ribꝰ chr̄i ⁊ eccľie loquaris quātū ad meritū: licet ꝓ alteriꝰ merito nul-
lus muneret̃: q̇libet tñ deo gratꝰ ex alioꝝ meritis aliq̇d boni ꝑcipit:
puta ꝓtectionē dei: sicut deꝰ recoꝛdatꝰ Abꝛahe. liberauit Loth tꝑe
euersiōis Sodome: vel saltē ipm gaudiū: qđ q̇sq3 bonꝰ hab3 de bo-
no alieno: scđm illud psalmiste. Participē me fac deꝰ oīm timentiū
te ⁊c. S3 q̇a hoc participiū paucis nō pōt plene absolui: dimittat̃.
Si vo loq̄ris de eisdē chr̄i ⁊ eccľie operibꝰ: grā satisfactiōis: dico cū
diuo Thoma: ꝙ in absolutiōe a pctis ex bonitate dei interueniente
Chr̄i martyrio: sꝑ aliq̇d relaxat̃ de pena: nō aūt pena tota: alioquin
plene implēs iniunctū a sacerdote vel canone: etiā si nō plene satisfe-
cerit deo euolaret: qđ est hereticū: immo nō oporteret sacerdotē q̇cq̄
imponere: nisi forte per viā medicine ad p̄cauendū imposterū.

¶ Mar. remissio tñ: ⁊ participatio pape nullo modo est contemnē-
da: q̇a (vt dixi) est declaratio remissionis diuine.

¶ Sil. Siue de culpa: siue de pena intelligas: vtrobiq3 dānabiliter
erras: quia ⁊ culpā relaxat dispositiue: ⁊ ministerialiter. ⁊ siľr penā
per venias: vt crebro iā dictū est.

¶ Mar. difficillimū est: etiā doctissimis theologis: simul extollere
veniarū largitatē. et ꝯtritionis veritatē corā ppľo.

¶ Sil. Postq̄ Martine ꝑuerse docuisti: iā nūc detrahere incipis: et
veniarū declamatoribꝰ: ⁊ pōtifici ꝯsequēter. Qđ aūt difficile astruis
ego impossibile astruo tibi: tuiq3 similibꝰ. q̇ nō es (pace tua dixerim)
bonaꝝ disciplinaꝝ p̄ceptis institutꝰ: q̇ duo falsa p̄cepta tenes: q̄ ve-
nias euertūt. vnū quidē ꝙ vera ꝯtritio aboleat oēm penā: vt supra
videris innuere. aliud ꝙ vera cōtritio penas venijs p̄eligat semꝑ: vt
sequēti ꝯclusiōe patebit. Theologi aūt bene instituti facile efficiunt:
qđ tu difficile p̄dicas. dicētes: ꝙ sicut ī hūanis offendēs queq̄ cū iac-
tura honoꝛis: aut rerū: ⁊ si ex bono aīo offensi restituat̃ ad amicitiā
abolita culpa: nō tamen semꝑ abolita emēda: imo nec actiōe iniuria
rū plerūq3: ita etiā ⁊ deus: abolita culpa lege cōmuni vult. ꝙ pctōꝝ
emendā prestet. vt qui peccādo sue volūtati plusq̄ debuisset indulsit
aliquid contra suam naturalem voluntatem: ex voluntate electiua
patiatur: quod est penas dare pro culpis.

¶ Mar. Contritionis veritas penas querit ⁊ amat: veniarū autē largitas relaxat ⁊ odisse facit: saltem occasione.
¶ Sil. Hec est tua potissima ratio. q̄re difficile dixeris vtraq; posse saluare: Dico: vo cū sctō Thoma q̄ q̄diu penas dare p̄ scelerib⁹ est alicui⁹ boni allatiuū: vt in p̄senti vita: qñ meritorū est: vera cōtritio amat penas: ad merendū ⁊ p̄cauendū a pctis: siue tñ cōtemptu veniarū. q̄a vtrunq; meli⁹ est q̄ alterū: vbi vero pene nullū bonū afferunt. sed retardāt a bono glorie. qđ eis nō exsolutis habere nequit: pene nō assumunt̄. sed tollerant̄: dulcissimūq; est animab⁹ ab eis misericorditer absolui. ⁊ ita in purgatorio est.
¶ Mar. Caute sunt venie apostolice p̄dicāde: ne pplus false intelligat eas preferri ceteris bonis operibus charitatis
¶ Sil. Verū vtiq; doces: s; nō min⁹ caute sūt inprobāde ⁊ restringēde. in p̄iudiciū ap̄lice facultatis. ⁊ priuilegij ꝯcessi a deo btō Petro.
¶ Mar. Docēdi sunt chr̄iani. q̄ pape mens nō est: redemptionē veniarū vlla ex parte cōparandā opibus misericordie.
¶ Sil. Docēdi sunt etiā: q̄ mens pontificis est per venias ꝓuocare fideles ad op̄a pietatis. siue diuini cultus ⁊ misc̄die. ⁊ q̄ meli⁹ est bñfacere. ⁊ venias assequi. q̄ horū neutrū. vel alterū moliri.
¶ Mar. Docēdi sunt chr̄iani: q̄ dās paupi: aut mutuās egēti. meli⁹ facit: q̄ si venias redimeret: q̄a p̄ opus charitatis crescit charitas: et fit hō melior: sed p̄ venias nō fit melior: sed tm̄mō a pena liberior.
¶ Sil. Docēdi sunt etiā: q̄ q̄ vtrūq; pōt meli⁹ est. Docēdi sunt etiā: q̄ p̄ venias nō fit hō melior assentialit̄. fit tñ melior concomitāter: q̄a erogare in op⁹ piū. aut alias bonū ꝓ assequutiōe veniaꝝ meritorium est: vnde ceteris parib⁹ meli⁹ est dare elemosinā gr̄a veniarū: q̄ gr̄a meriti p̄cise. q̄a ibi duo bona sunt. sc; meritū ⁊ sublatio impedientis ac retardātis a gloria. id est reatus penarū. hic vero vnicū est.
¶ Mar. Docēdi sunt christiani: q̄ qui videt egenum: ⁊ neglecto eo. dat p̄ venijs: nō indulgētias pape. s; indignationē dei sibi vēdicat.
¶ Sil. Docēdi sunt etiā scriptores castigatius scribere q̄ tu scribas q̄a quod scribis nō est verū. vbi quis peteti paupi potest elemosinā sine peccato negare: quod creberrime accidit: neq; vbi negat̄ cū peccato quidē veniali. sed sine mortali: q̄a p̄ veniali solo: non vendicat sibi homo indignationē dei: cū gratie: ⁊ charitati veniale nō repugnat: ⁊ cōsequēter nec amicitie: quā ad deū habemus.
¶ Mar. Docendi sunt chr̄iani: q̄ nisi superfluis abundēt: necessario tenent̄ domui sue retinere ⁊ nequaq̄ effundere.
¶ Sil. Docēdus es ⁊ tu sufficiētius diuidere: q̄a tp̄alis hoim facul-

tas insufficiēter diuidit̄ ꝑ necessaria que ꝗs domui sue tenet̄ retinere: que sc; sunt necessaria: sine quibꝰ nō: ⁊ sup̄flua: sed hec est diuisio suf-ficiēs iuxta diuū Thomā. Bonoꝝ em̄ tp̄aliū hoīs: quedā sunt neces-saria ad vitā suā: ⁊ suoꝝ: q̄ dicunt̄ necessaria. sine quibꝰ nō supple vi-uitur: quedā vero sunt necessaria ad vitā decētē: q̄ dicunt̄ necessaria sine quibꝰ nō bene. ⁊ quedā nec sic nec sic: q̄ dicunt̄ sup̄flua simplicit̄. De primo necessario nec venie sunt redimēde: nec elemosina danda nisi quis eligat mori dādo ꝓ bono reipublice. De scđo tenent̄ hoīes elemosinā dare solū in necessitate extrema: pōt aūt: et debet hō dare de cōsilio extra dictū casum partē huiꝰ necessarij cum indiuisibili nō consistat: nō aūt totū. Sic ergo patet ꝙ etiā nō habens sup̄flua: pōt redimere venias: ex parte eiꝰ qđ est necessariū: sine quo nō bene.

¶ Mar. Docendi sunt christiani: ꝙ redemptio veniarum est libera: non precepta.

¶ Sil. Docendi sunt etiā: ⁊ docere debent boni filij eccl'ie Romane ⁊ cōsequēter dei: ꝙ princeps pro cōmuni bono posset coactiue exige-re bona a subditis: sed pōtifex Romanus: vtriusq; potestatis apicē tenens: pro fabrica basilice sancti Petri: que est totius christiani po-puli bonum: petit quod iubere posset: et petendo muneratur ex the-sauro sibi tradito.

¶ Mar. Docendi sunt chr̄iani: ꝙ papa sicut magis eget: ita magis optat in venijs dādis ꝓ se deuotā orōnem: ꝙ̄ promptā pecuniā.

¶ Sil. Immo nō sunt sic docendi: ꝗa hoc esset eos a multis bonis q̄ veniaꝝ grā faciūt dimouere: sed potius sunt docēdi: ꝙ oēs fideles ex debito charitatis tenent̄ ꝓ summo pastore: etiā sine venijs: orare ⁊ ꝙ papa multotiēs dat venias vt fideles ꝓuocet ad orādū ꝓ se: vt sp̄ fa-cit in sua capella. Qñ vero vltra orōnes etiā pecunijs indiget. veni-as largit̄: nō grā pecuniaꝝ: sed eiꝰ rei ad quā pecunia ordinat̄: puta instaurationē hospitaliū ⁊ ecclesiarū. ⁊ hoc cū facit: oēs quorum in-terest letant̄: ⁊ gratulant̄ oēs: nisi ꝙ tu Martine id qđ in alijs eccle-sijs instaurādis laudat̄: in fabrica prima totius reipublice christiane vitup̄as. qui si a dn̄o nostro habuisses bonū episcopatū cū plenaria indulgētia ad ecclesie tue reparationē: forte dulciorībꝰ verbis abun-dasses: ⁊ quibus detrahis venias extulisses.

¶ Mar. Docēdi sunt chr̄iani: ꝙ venie pape sunt vtiles: si non in eis cōfidāt. sed nocētissime: si timorē dei ꝑ eas amittāt.

¶ Sil. Docēdi sunt etiā ꝙ ꝯfidētia veniaꝝ ab alijs bonis operibus nō retardās nihil obest: sed occasionalit̄ ꝓdest: dū aīa ex hoc in gra-tiarū actiōes assurgit. Docēdꝰ etiā es tu: vt cautiꝰ obserues: ne pau-

cis verbis tibi ipi contradicas: q̃ interdũ venias dicis esse vtiles: in-
terdũ solũ signa diuine relaxatiõis: que signa etiã apud te sunt falla
cia: cũ scribas nullũ esse certũ: ꝙ relaxationẽ penaꝝ sit assequutus.
¶ Mar. Docendi sunt chriani: ꝙ si papa nosceret exactiões venia-
lium predicatorũ: mallet basilicã beati Petri in cineres ire: ꝙ̃ edifi-
cari cute: carne ⁊ ossibus ouiũ suarũ.
¶ Sil. Docendi sunt potiꝰ christiani: ꝙ tu iniuste predicatoribus de-
traxeris: contra ordinẽ fraterne correctiõis: talia secreta: si qua sunt
(quod vix credo) in publicũ ꝑ vniuersum orbẽ seminãdo: qui talia si
noueras: debuisti fraterne correctiõis normã obseruare: eo vel maxi-
me: ꝙ talis sit huius innocẽtissimi pontificis mens: vt nullus nõ ini-
que mõ: verũ etiã nec indecẽter operet̃: aut viuat.
¶ Mar. Docẽdi sunt chriani: ꝙ papa si sicut debet ita vellet: etiam
vendita (si opus sit) basilica scti Petri: de suis pecunijs daret illis: a
quorũ plurimis quidã cõcionatoꝝ veniarũ pecuniã eliciunt.
¶ Sil. Docẽdi nõ essent ista ppl'i: q̃a esset ꝯtra fraternã charitatem:
sed si nõ sperat̃ declamãtiũ correctio ꝑ secretã monitionẽ (ista em̃ nõ
fiũt in ambone) docẽdus esset is ꝑlatus: cuiꝰ interest: ⁊ singulariter do
minꝰ noster papa: si tñ aliqui tales sint: qđ vt credã: vix adduci pos-
sem: q̃a esto ꝙ declamatores forẽt rapaces: ꝑ vim tñ nõ extorquent:
sponte vero nullꝰ est adeo stultus: vt si vsqꝫ adeo sit egens: vt ꝓ eiꝰ
suffragio basilica scti Petri vendẽda foret: velit ꝓ indulgentijs pe-
cunias effundere: vnde potius credo ꝙ loquaris per talenta: ⁊ talia
aut excogitas. aut exornas.
¶ Mar. Uana est fiducia salutis per literas veniarũ: etiã si cõmissa
rius: immo papa ipse animã suã ꝓ illis impignoraret.
¶ Sil. Uana est ista tua ꝯclusiõ: ⁊ similes: q̃a nullus est tam stultus
vt salutẽ suã talibꝰ literis cõmittat sine volũtate penitẽdi vel statim
vel tandem: sed tu videris loqui nõ theologice: sed tragedice. ad au-
res populorũ exhauriendas: vide aũt ne diuino iudicio inde exhau-
rias maledicta: irrisiones ⁊ censuras.
¶ Mar. Hostes chrĩ: ⁊ pape sunt hi: qui ꝓpter venias predicandas
verbũ dei in alijs ecclesijs silere iubent.
¶ Sil. Raris crebra cedere ꝯsueuerũt: sic celebriꝰ colit̃ annalis solẽ-
nitas sctõꝝ: ꝙ̃ sabbotina dei matris: aut pene q̃ttidiana trinitatis.
Sic ex causa põtifex cuiqꝫ declamatori ꝓ loco ⁊ tpe idulget: vt alijs
silentiũ indicat: quo ppl'm habeat frequẽtiorẽ: vt inq̃sitori: vtqꝫ ordi
nario: qđ põt cõmẽdari. Astruere ỽo pape hostes esse: q̃ cũ sua gr̃a:
et beneplacito operant̃ aut etiã dei: stultũ ⁊ ridiculũ est.

¶ Mar. Iniuria fit verbo dei: dū in eodem sermone equale: vel lon-
gius tempus impenditur venijs q̄ illi.
¶ Sil. Dico vt supra ꝓxime: ⁊ vlterius: ꝑ ita loqueris: ac si publi-
catio veniarū cu his que illā comitant̄ declaratoria: ⁊ hortatoria: nō
sit seminatio verbi dei: quod nego.
¶ Mar. Mens pape necessario est: ꝙ si venie (qđ minimū est) vna
cāpana: vnis pōpis: ⁊ cerimonijs celebrant̄: euangeliū (qđ maximū
est) centū cāpanis: centū pompis: centū cerimonijs predicet̄.
¶ Sil. Dico vt supra proxime: ⁊ vlterius ꝙ ꝯsimiles cōclusiōes nō
decent graue theologū: sunt em̄ pueriles: ⁊ vident̄ esse viri stomacha
ti. ⁊ inferētis os in celū: ⁊ cōtra stimulū calcitrātis.
¶ Mar. Thesauri eccl'ie vnde papa dat indulgētias: neq̄ȝ satis no-
minati sunt: neq̄ȝ cogniti apud populū christianū.
¶ Sil. Nō est mirū si vulgus ista nō nouit: cū tu q̄ cū orbe vniuerso
te disputaturū obtulisti: ista aut nō intellexeris: aut fingas vt pate-
bit. Sūt em̄ isti thesauri noti ⁊ noīati: nō quidē lumine nr̄e rationis:
sed spūsscti: q̄ ꝑ sctōs suos nos edocet quibꝰ tu nō assentiēs: auctori-
tate tua: aut tui similiū: alios thesauros effingis. Venie ergo: siue in-
dulgētie auctoritate scripture nobis nō innotuere: sed auctoritate ec-
clesie Romane: Romanorūq̄ȝ pōtificū: q̄ maior est: inter q̄s sanctus
Gregoriꝰ primꝰ (teste diuo Thoma) indulgētias dedit Rome in sta
tionibꝰ: ceteriq̄ȝ sunt sequuti. Thesaurus ergo iste ꝑm sctōs: cū theo-
logos: tum etiā canonistas: sunt merita christi ⁊ sanctorū: nō ea rati-
one qua merita: sed qua satisfactiones.
¶ Mar. Thesauros certe vnde indulgentie dantur nō esse tempo-
rales patet. qua nō tam facile eos profundunt: sed tantūmodo col-
ligunt multi concionatorū.
¶ Sil. Nō doces Martine: sed detrahis: non contionatoribus tan-
tum: quos scis rem suā nō promouere: sed innocentissimo pontifici:
⁊ quidē iniuste: quippe qui nil vellet aut inique: aut etiā indecenter
agi: maxime vero pretextu sue auctoritatis.
¶ Mar. Nec sunt isti thesauri merita chr̄i: ⁊ sctōꝝ: q̄a hec sp̄ sine pa
pa opant̄ gratiā hōis interioris: ⁊ crucē: mortē infernūq̄ȝ exterioris.
¶ Sil. Immo ꝑm sctōs: tā theologos: q̄ canonistas celebriores: sūt
ꝑdicta merita chr̄i: ⁊ sctōꝝ: nō ea rōne qua merita. sed qua satisfacti-
ones chr̄o superuacanee. sctis aūt supabūdātes. Quarū satisfactio-
nū valorē. verū est quidē in nobis opari ⁊ nobis applicari. sed nō sic
vt plene per eas liberemur ab om̄i reatu. nisi in casu duplici. pmo
quidē si nos per satisfactionē plenā eis cōiungamur. secundo vero si

pontifex eas nobis plene per indulgẽtias applicet. Si aliter sentis aberras a fide. nec indulgentiarũ thesaurũ intelligis.
¶ Mar. Thesauros eccl'ie sanctus Laurentius dixit esse pauperes ecclesie. sed loquutus est vsu vocabuli suo tpe.
¶ Sil. Etiã nunc latenter mordes potius ꝙ doceas: quasi tẽporib⁹ nr̃is paupes nõ sint põtificis hoĩm qꝫ thesauri. puta aũt qd licet Romanus clerus a pfectiõe primeua declinarit. qd nõ inficior. tu tamen nõ sis talis. q possis irreprehẽsibiliter reprhendere. ⁊ qui a primeua patrũ religiositate nõ declinaris. qd equidẽ vel hinc cõiicio. qa null⁹ sapiens est (vt reor) qui te esse detractorẽ iniustũ nõ astruxerit. quãꝙ etiã vtinã sic Rome essent bona cetera. sicut elemosine pie. qd vt reliqua taceam etiã pauperum numerus sine nũero indicio sit. maxime vero in pio pontifice. qui nulli quantũuis extero aut ingrato viro scit petita denegare.
¶ Mar. Sine temeritate dicim⁹ claues ecclesie merito christi donatas. esse thesaurũ istum. Clarum est eñi ꝙ ad remissionẽ penaꝝ ⁊ casuum sola sufficit potestas pape.
¶ Sil. Si cuiusꝙ sancti testimoniũ citaueris. tecũ in hoc sentientis temere te sic docuisse negabo. qd puto nõ facies. Et quidẽ fateor ad id sufficere potestatẽ pontificis maximi eo mõ. quo potestas Regis ad arcem fabricandã. vicꝫ mediãte thesauro. qui nõ sit potestas sed materia potestatis. Cũ eñi ecclesia ex thesauro isto faciat indulgentias plenarias. si thesaurus iste sit claues eccl'ie. aut claues admete peccatorib⁹. opabunt cũ electione. sic ꝙ in sacramẽtali penitẽtia nõ operabunt quantũ possunt absoluẽdo ab oĩni pena. sicut ab omni culpa. aut semp penã totaliter abolebũt. quorũ vtrũqꝫ falsum est. primũ quidẽ. quia nullus sacerdos sic absoluendo intẽdit. sed intendit peccatori bene facere quantũ potest. secũdo vero. quia purgatorium tollit. vnde doctor angelicus docet p clauẽ remitti partẽ pene. nõ totã. Iste ergo thesaur⁹ materialiter est satisfactio chr̃i ⁊ sctõꝝ. effectiue aũt est clauis iurisdictiõis. qua dispensat. Igit potestas põtificis p clauem ordinis. omnẽ culpam. et per clauem iurisdictiõis. cuius est indulgere oẽm penã ex causa potest abolere.
¶ Mar. Verus thesaurus ecclesie est sacrosanctum euangelium.
¶ Sil. Verum quidem martine dicis. sed tamen equiuoce loqueris de thesauro. ⁊ hoc ip̃m verũ quod dixisti ad malum finem ordinas vt videt. vt etiam statim patebit.
¶ Mar. Thesaurus euãgelij est merito odiosissimus. qa ex primis facit nouissimos thesaurus aũt indulgentiaꝝ merito est gratissimus

qa ex nouissimis facit primos. Igitur thesauri euangelici retia sunt: quib⁹ olim piscabantur viros diuitiarū: thesauri indulgētiarū sunt: quibus nunc piscantur diuitias virorū.

¶ Sil. Si mordere canum est propriū: vereor ne tibi pater canis fuerit: qui ad hoc videris natus vt mordeas: vereor insuper ne propter tuā dicacitatē: et illationē tui oris in celum: aliquid mali tibi contingat: nec video quomodo venias excusandus ab anathemate ex capite multiplici. nec puto quod vir sis mentis composite: qui talia caracteribus formanda tradideris.

¶ Mar. Indulgētie quas cōcionatores vocāt maximas gratias intelligunt vere tales quo ad questū promouendū.

¶ Sil. Iā pōtifice deserto: spūssctī munerib⁹ detrahis: quasi ipse indulgētie nō anime: sed burse putiles sint: quod blasphemiā dixerim.

¶ Mar. Sūt tn̄ reuera minie ad gratiā dei: et crucis pietatē cōparate

¶ Sil. Ibi qui venias gratias maximas astruunt nulli cōparantes excusandi veniūt per hyperbolen: tu vero qui eas cōparas grē chrī: vide quo nam pacto excusabere: dicens eas minimas: cū etiam sint gratie alie: et alia dona minora: puta ipa bona fortune: nec reor poteris aliquā excusationē pretendere: que veniarū declamatorib⁹ eque nō cōgruat: consequēter aūt iniuste mordes.

¶ Mar. Tenent epi et curati veniarū aplicarū cōmissarios cū omni reuerētia admittere: sed magis tenent oib⁹ oculis intēdere: ne pro cōmissione pape: sua illi somnia pdicent.

¶ Sil. Si tibi talia dicēti animus inesset equus et bonus: tacendū esset: sed sicut diabol⁹ in omni suo opere suā superbiā ita tu quoqz in omni pene tua conclusiōe tuā maliuolentiā redoles.

¶ Mar. Contra veniarū apostolicarū veritatem qui loquitur: sit ille anathema et maledictus.

¶ Sil. Effigiem geris ei⁹: qui cōsignare se putans: in lumen propriū impingit. Veritati enim veniarum aut ignorantia: aut malitia multum detraxisti: vt liquet ex dictis.

¶ Mar. Qui vero contra libidinē et licentiā verborū concionatoris veniarū curam agit: sit ille benedictus.

¶ Sil. Sit inquā bn̄dictus: si charitate: si iusticia: si pietate mouetur: quod vero cōtra licētiosum in dicendo: licētiosior est in scribēdo. a deo quidē bonus efficiatur: ab hoibus vero ad aliorū monimētū castigetur.

¶ Mar. Sicut papa iuste fulminat eos: qui in fraudē negotij indulgentiarum quacunqz arte machinantur: multo magis fulmiare intēdit eos: qui per veniarū pretextū in fraudē sctē charitatis: et veritatis machinantur.

¶Sil. Dñs noster papa tante virtutis creditur: vt per suos mini-
stros nil indecens fieri velit. an vero in eos delinquentes intendat
animaduertere p anathema vt dicis. puto nescias.
¶Mar. Opinari venias papales tãtas esse: vt soluere possint ho-
minẽ etiã si qs p impossibile dei genitricẽ violasset: est insanire.
¶Sil. Astruere qꝫ habẽs plenitudinẽ potestatis a papa ad venias
possit absoluere a culpa in dicto casu p ordinis clauem: ⁊ a pena per
clauem iurisdictiõis: non est insanire: sed sane sentire: cum etiã idem
posset in Judam: et in eos. qui aut virginẽ: aut christũ interemissent
modo essent viatores. Videris aũt loqui tragedice.
¶Mar. Dicimus cõtra qꝫ venie papales nec minimũ peccatoꝝ ve-
nialiũ tollere possunt quo ad culpam.
¶Sil. Immo tibi tollere nõ possunt veniale: etiam quo ad penam
quippe quoniã secundũ te sunt solum signa ⁊ nõ causa remissionis.
Quod vero per venias culpa remittatur: predicatorẽ veniarũ docu-
isse credo nullũ: quippe cum etiam rudioribus liqueat assecutionem
veniarũ preexigere culpaꝝ abolitionẽ: cum huius rei gratia etiã ru-
stici sua crimina fateantur.
¶Mar. Quod dicit nec si sanctus Petrus modo papa esset: maio-
res grãs dare posset. est blasphemia in sanctũ Petrũ ⁊ papã.
¶Sil. Et si sctũs Petrus credat sanctioꝛ fuisse omni post futuro põ-
tifice: ⁊ in gratijs psonalib⁹ copiosioꝛ: quãtũ tñ attinet ad clauẽ iu-
risdictiõis ⁊ ordinis. erroneũ est. ne hereticũ dicã dicere Leonem. x.
Petro primo minorẽ. ⁊ nõ posse de iure queciiqꝫ ille potuit.
¶Mar. Dicim⁹ ꝯtra qꝫ etiã iste: ⁊ quilibet papa maiores habet: sci-
licet euangeliũ. virtutes grãs curationũ ⁊c. vt. j. Coꝛ. xij.
¶Sil. Timeo ne dei iudiciũ sup tuũ caput portes. qui per ironiam
ita irrisorie loqueris vniuerso orbi de tanto pontifice. Utinã aũt tibi
sint ille virtutes que in dño nostro predicant.
¶Mar. Dicere crucẽ armis papalibus insigniter erectã: cruci chũi
equiualere: blasphemia est.
¶Sil. Tibi nõ credere quoniã iam cepi: neqꝫ hoc puto ab aliquo ve-
niarum declamatore predicatum ita nude: vt recitas: quanqꝫ queli-
bet crux in qualibet materia eque representet imaginẽ christi: ⁊ eque
adoranda sit: seclusa ratione contatus: de qua ad presens breuitatis
gratia supersedeo.
¶Mar. Rationẽ reddent episcopi: curati ⁊ theologi: qui tales ser-
mones in populũ licere sinunt.
¶Sil. Videris Martine velle te p hec iustificare: qsi recte feceris:

detrahendo venijs cōtra preceptū domini nostri pape. ꝛ detrahendo veniaꝝ cōcionatoribus. ꝛ pontifici contra p̄ceptū dei. sed nequaꝗ̄ ꝓpterea ꝙ theologus sis venis in p̄dictis excusandus. sed arguēdꝰ. plectēdus. ꝛ ad omnē heresim abiurandā cogēdus.

¶ Mar. Facit hec licētiosa veniarū p̄dicatio. vt nec reuerentiā pape facile sit etiā doctis viris redimere a calumnijs. aut certe argutis questionibus laicorum.

¶ Sil. Pulchre sub colore excessuū eoꝝ q̄ declamāt. iterū impingere vis in pontificē. questiones secularibꝰ asscribēs. sed age. en reuerētia ꝛ amor ad pontificē docebit me soluere insolubilia tua. incipe.

¶ Mar. Scilicet cur papa non euacuat purgatoriū ꝓpter sanctissimā charitatē. ꝛ summā animaꝝ necessitatē. vt causam omniū iustissimā. si infinitas animas redimit propter pecuniā funestissimam. ad structurā basilice. vt causam leuissimā.

¶ Sil. Deus. qui tanꝗ̄ agēs supremū oīa vertit ac dirigit in finem postremū. vnde ꝛ oēs hoīes vult saluos fieri nulli voluit gratiā. qua in finē illū dirigat ꝛ saluet elargiri. nisi ex parte eiꝰ. qui gratiam erat accepturꝰ. esset p̄paratio quedā. ꝛ meritū cōgruitatis. quē apparatū q̄ habere nequeūt. vt infantes his vult suffragari p alios. Chr̄us quoqꝫ. qui ꝓ nobis infinite satisfactiōis passionē tulit. non vult illā nobis suffragari. nisi nos ꝑ nostrā satisfactionē īu sufficientē. eius satisfactiōi sufficiēti ꝛ supabundāti. iūgamur. Cū ergo deus post penā anīe ex cōtritiōe ꝛ clauibꝰ misericorditer abolitā. ex sua simul misericordia ꝛ iusticia talē animā addixerit tali pene exoluēde. puta annorū centū. qua rōne debet pōtifex totā illā penā. vel etiā partem relaxare cū tāto p̄iudicio iusticie diuine. nisi ex parte talis anīe aliqd̓ meritū afferat puta elemosina. aut ieiunium. aut oratio a se. aut ab alio ꝓ se oblatū? Inde est ꝙ clamant oēs scti cū theologi. tū canoniste. in veniarū largitiōe: causam aliquā oportere interuenire. q̄ causa est quicquid est in dei gloriā. vel ꝓmotionē boni communis ꝛ hmōi. Patuerit ergo cur papa purgatoriū nō euacuat. quia vicꝫ nō sub est rōnabilis causa relaxādi rigorē iusticie diuine in oībus anīabus purgatorij. que si subesset. vtiqꝫ posset illud euacuare. puta si daret plena indulgētia. etiā defunctis porrigentibꝰ adiutrices manꝰ ad expeditionē in turchas. ꝛ quelibet anīa purgatorij amicū haberet. sibi debite ꝛ cōplete suffragātē. Charitas aūt pōtificis. ꝛ necessitas anīaꝝ nō est rō efficax sic relaxādi iusticiā diuinā. quā deꝰ talis necessitatis cōsciꝰ. ꝛ infinite charitatis. ac misc̄die visceribꝰ plenꝰ sanxit. ꝛ inuiolabiliter seruat. Age nunc martine: ꝛ alia quesita multiplica.

¶ Mar. Cur permanēt exequie & anniuersaria defunctorū. & nō reddit. aut recipi pmittit beneficia p illis instituta. cum iā sit iniuria p redemptis orare.

¶ Sil. Due huius cause sunt. Prima quidē q incertū sit an is qui porrigit manus adiutrices vt anime cupiā plenā veniā obtineat: secundū propriā facultatē porrexerit: quod necesse est: potest enim aliquādo porrigere nimiū parce: quo casu anima nō assequitur indulgentiā plenā: sed secundū pportionem exhibiti ad id totū quod fuerat exhibendū: vt docuit diuus Tho. Alia vero causa est. qa etsi suffragia non prosint iam redemptis: alijs tñ prosunt. & hoc ipm morituri intēdebant: qui sibi anniuersaria ppetua ordinarunt: cum non sit verisimile q crederent se in purgatorio perpetuo futuros: donec celi cum terra mouendi forent.

¶ Mar. Itē que illa noua pietas dei & pape. q impio: & inimico propter pecuniā ɔcedūt aīam piā: & amicā dei redimere: & tñ pter necessitatē ipi⁹met pie & dilecte aīe nō redimūt eā gratuita charitate.

¶ Sil. Que est ista noua ignorātia tua (vt cum stomacho loquar) vt putes q deus infinita charitate sua (iusticia sic exigēte) aīam conscius in tali necessitate ɔstituerit: & deinde nulla facta mutatiōe pte dei: vel anīe debeat eam ex tali necessitate educere? Interueniat ergo causa aliqua necesse est: vt clamant sancti vniuersi: si dei iusticia aut relaxāda penitus: aut certe mitigāda est. que causa nō ex parte dei (inuariabilis enim est) sed ex parte anime pensanda est.

¶ Mar. Item cur canones penitētiales re ipsa: et non vsu in semet abrogati & mortui: adhuc tamē pecunijs redimunt per cōcessionem indulgentiarū: tanq viuacissimi?

¶ Sil. Visis ɔclusionibus tuis martine: doctus mihi primo aspectu visus es: dicta vo tua exactius pscrutāti: mihi videris satis grossus. quippe q nō videas: q licet canones eiusmodi q ad id sint abrogati: q sm illos penitētie nō sunt necessario imponēde pctōrib⁹: cū hodie sint oēs arbitrarie: nō tñ abrogati sunt quantū ad hoc: vt reatus ad penā iuxta eos taxādā nō maneat: nisi forte alicubi diuie iusticie mēsurā excedāt plus iusto imponētes: & quātū ad istū reatū pene viuentem & ligantē redimunt. Unde tibi p regula obseruādū est: q ecclesia Romana sicut in dicto: ita & in facto suo nō fallitur in fide: aut moribus alioquin a via salutis aberras.

¶ Mar. Item cur papa: cui⁹ opes hodie sunt opulentissimis Crassis crassiores: nō de suis pecunijs magis q pauperū fidelium struit vnā tantā basilicā sancti Petri?

¶ Sil. Ubi multe diuitie: ibi (diuina scriptura teste) multi sunt qui comedunt illas: ⁊ forte S. dñs noster pro suo gradu ⁊ maiestate est pauperior te: cui si census esset exiguus: forte non vacaret ista cõscribere. Quid vero latenter reprehendis ex laicoꝝ persona pontificem: qui pecunias excipiat a sponte offerentibus: qui pro hoc cõmuni: et quidem celeberrimo bono iuste tanꝙ summus in mũdo gemina potestate rex imperare eas ⁊ indicere posset.

¶ Mar. Item quid remittit: aut participat papa his: qui per cõtritionẽ pfectã ius habẽt plenarie remissiõis ⁊ participatiõis.

¶ Sil. Si quis tanta contritione torquetur: vt omnium peccatorũ suoꝝ reatũ aboleat: huic papa nihil penarũ remittit: sed si reris oẽs contritos esse eiusmodi: euertis purgatoriũ. ⁊ non modo hereticus: verum heresiarcha es quantũ ego sentio: qui hactenus nullũ relegerim ista nefanda docuisse.

¶ Mar. Item quid adderetur ecclesie boni maioris: si papa sicut semel facit: ita centies in die cuilibet fideliũ has remissiones ⁊ participationes tribueret.

¶ Sil. Duo bona addicerentur: vnum ꝙ necesse esset fideles toties repetere causam gratia cuius dantur venie: puta elemosinã: aut orationem: aliud quia remitteretur omnis nouus penaꝝ reatus: si quis post veniam incidisset.

¶ Mar. Ex quo papa salutẽ querit animarũ per venias magis ꝙ pecunias: cur suspendit venias ⁊ literas iam olim cõcessas: cum sint eque efficaces.

¶ Sil. Ideo facit: vt sicut olim predecessores sui venias dederunt pro structuris minoris momenti: et que iam forte vel ex toto: vel ex parte explete sunt: ita ipse pro ista structura largiatur omniũ preclara et in hanc fideliũ pia vota colligant.

¶ Mar. Hec scrupulosissima laicoꝝ argumenta sola potestate compescere: nec reddita ratione diluere: est ecclesiam: ⁊ papã hostibus ridendos exponere. ⁊ infelices chrĩanos facere.

¶ Sil. Ecclesia Romana: que in Romano pontifice virtualiter inclusa est: temporalis ⁊ spiritualis potestatis summũ in papa apicem tenet: et seculari brachio (prout iura decernunt potest eos) qui fide primo suscepta: deinde male sentiunt. compescere. nec tenetur rationibus certare ad vincendos proteruientes: nisi maxime veritas in aperto est: ego tamen volo tecum rationibus agere: ⁊ experiri quid scribendo possis. Hostes aũt se irridentes. ⁊ corporales. ⁊ spirituales solet ecclesia ad nihilum (deo iuuante) deducere.

¶ Mar. Si ergo venie ẜm spiritũ ⁊ mentẽ pape predicarent᷑ facile omnia illa soluerent᷑: immo nõ essent.

¶ Sil. Si mens pontificis esset illa quam tu scripsisti: esset mens male docta: ⁊ longe a veritate aberrãs vt patuit: ⁊ clarius patebit cum iam nõ cõclusionibus: sed argotizationibꝰ agemus.

¶ Mar. Exhortandi sunt christiani. vt caput suum christum per penas: mores: infernosq; sequi studeant: ac sic magis per multas tribulationes intrare celũ: q̃ pro securitate pacis confidant.

¶ Sil. Exhortandi etiam sunt. vt caueant a doctrina tua tuiq; similium: que nec sana: nec charitatiua est: sed detractoria ⁊ sugillatiua. Tribulationes vero in hac quidẽ vita a viris perfectis eligunt᷑: quãdo sunt alicuius boni allatiue: in futuro aũt secus: vt supra ex diuo Thoma deductũ est. Hec ergo sunt Martine: que ad ꝯclusiones tuas respondenda occurrerunt: posthabitis in fine quibusdam vanis que loqueris. Eia nunc aue: aut improba mea aut tua proba. Ego quoq; imposterũ itidẽ faciam. Et vt latior tibi campus certaminis adsit: etiã ea que in Siluestrina scripsi substinẽda ꝓpono.

Disputatio

excellentium. D. doctorū Iohannis Eccij &
Andreę Carolostadij q̄ cepta est Lipsię
XXVII. Iunij. AN. M. D. XIX.

Disputatio secunda. D. Doctorū Iohānis
Eccij & Andreę Carolostadij q̄ cepit
XV. Iulij.

Disputatio eiusdem. D. Iohannis Eccij &
D. Martini Lutheri Augustiniani q̄
cepit. IIII. Iulij.

AD LECTOREM.

Habes hic, lector quisquis es. Disputationem illā celebrem quā Lipsię vidimus & audiuimus inter insignes viros. D. Iohannez Eckium. Andreā Carlstadium & Martinū Lutherū habitam. Erūt fortasse, qui nollent editam: alij vero & damnēt excusam, ꝙ cōmuni consilio. partes vtrinq̄ cōuenisse dicūtur: ne qua via: disputatio eiusmōi disseminaret. Verū in his sermonib⁹ nihil mouearis: lector. Si em̄ serio voluissent occultatum iri hoc pelagus & cahos verborū, non vtiq̄ permisissent, publico conspectu: a quouis libitum esset, excipi & in literas referri. Nam cum plus triginta exemplaria sint illic excepta & in diuersas orbis ptes emissa. satis palam est, voluisse omnia inuulgari: nisi forte Notariorū (qui adhoc ipsum seorsim designati erant) exemplaria. his legibus suis subiacere curarint Nos siquid vtilitatis in ea pio lectori afferre possemus. solliciti fuimus. sunt in ea sane pleraq̄ talia: quę hucusq̄ aut non nouimus aut non ausi sumus nosse. Quę si bene cedunt quid veritatis sint allatura, viderint ij. quoꝝ interest. libertatis certe non nihil paritura sperantur. qua de rebus Ecclesię & christianissimo: audentius & loqui & audire contingere putat. Quāq̄ multa quoq̄ sint in hac sylua: quę extra ꝓpositū dicta sint. noluimus tn̄ quicq̄ inminuere. Sed simplici fide. vt dicta & gesta sunt. plene omnia reddere. porro nostrę opis nō ignari nec īmemores. neutri partium: quicq̄ arrogare aut derogare possumus. nec iudicium tentare quo solet vel allici vel retrahi lectoris affectus. Relinquim⁹ aūt omnia in omniū & singulorum iudicio quod vt varium futurum non dubitamus. ita vt optimū quodq̄. preualeat optam⁹. ad laudem dei & comuni rei Christianę incremētum. Vale lector pie: & pie legas quę pie minstrantur a nobis quod facies. si nostrū studium boni consulas.

XXvij die Junij hora lcda 1519

¶Protestatio Carolostadij p respondentē sibi a latere

¶ Prio illō testamur ꝛ vbiqꝫ testatū esse volumus nusqꝫ ab ecclesia Catholica ad latū digitū nos velle discedere q᷑ si eiusmodi quid dephendatur non dedita opera sed humana insticia elapsum. Jam nunc pro recantato habere volumꝰ Nec eruditorum iuditio preimus nec publicarum scholarum auctoritati preiudicamus. Maneat incolume suū cuiqꝫ iudiciū. dūmō scripturas. nō per nebulā. sed ex integro tractat Sacris autem scripturis hūc honorē impēdimus q᷑ nihil sine ijs aut asserere aut recipere volumꝰ. in ceteris aūt que non liquide hinc doceri possunt. Solis ecclesiasticis pimas damus Nec ab ijs discedimꝰ que in epistola ad D. Eckiū que est. Nisi sanctissimū in Chrō patrē. testati sumus. sed ea nunc quoqꝫ pinde vt antea testamur.

Protestatio Eckij.

Inuocauit auxilium

¶ Protestor p simplicitate theologica. Sicut hoc onus ad laudē dei. ecclesie honorē. aiarū salutē. et ad veritatis dilucidationē. suscepi Ita nō est animꝰ mihi quidqꝫ dicere vel asserere quod vel sacre scripture vel sancte matri ecclesie esset aduersū Paratus corrigi ꝛ emēdari. a sede aplica. et ab ijs quoꝝ iuditio hanc nostrā disceptationem. iuxta cōuentionē heri factam. sumus subiecturi. de quo protestor vt sup.

Scopus Disputationis. Liberū arbitriū

Coll. xi. Iisit

Eccius

¶ Clariss: doctor q᷑ vna sūma ꝯtentiōis est nr̄e ꝓpō. 14. vbi vertit materia quō liberū arbitriū se habeat ad opus bonū ꝛ meritoriū A quo dependent alia precedentia ꝛ sequentia Intendo ergo pbare illud esse cōueniens sacre scripture sanctꝫ patrib: fidei Chr̄iane lib: ar: voluntatē humanā hr̄e causalitatē actiuā vim pductiuā. elicitiuā. opis meritorij Non excludendo grāz ꝛ spāle adiutoriū dei. adeo q᷑ oppositū sit plane descendere in heresim Manicheorum

¶Et p illo. pimo adduco textū sacre scripture adductū in defensiōe ꝯclusione 9. Eccle: 15. Deus ab initio constituit hominē et reliquit illū in manu consilij sui adiecit mādata ꝛ pcepta. Si volueris mandata cōseruare Cōseruabūt te ꝛ in ppetuū fidem placitā seruare Apposuit tibi aquā et ignem ad quod volueris porrige manū tuā. Ante hoiez vita ꝛ mors bonū et malū qd placuerit ei dabit ei Quoniā multa sapia dei ꝛ fortis in potētia vidēs oēs sine intermissione. Hic sapiens ptātem liberi ar: nobis expositā et ponderando verbū si volueris apte tribuit et exponit electionē volitionē a libero ar: elicitā Nec valet q᷑ dn̄s D. in sua defensiōe respondendo dicit Me nodū et solutionē simul coniūxisse et scripturā meo sensui repūgnantē assūpsisse: quia sapiens loquat de homīe ab initio cōstituto ꝛ scriptura dicat fecit deus hominē rectū Si rectū. ḡ cū pima gratia Illa inqꝫ euasio non euacuat autoritatem inductam Quoniā etsi meminerit Sapiens hois ab initio constituti tñ nemo arbitret Sapientem pimū post tot secula alloquutū Adam Si volueris ꝛc. Quin sermonem suū ad homines tum pñtes ꝛ posteros direxisse Quod verba in calce innuunt videns oēs sine intermissione: dehinc Quod b Hiero: ad Demetriadem virg: statim post initiū illud sapientis dictū ad sue tempestatis hoies refert. Addo q᷑ Sanctorū pim sententia inter initiū liberi arbi: ꝛ eius progressū parū refert. nisi quod ab initio erat integrum ꝛ illesum. in processu vero peccati macula est vulneratum iuxta diui Ambrosij de vocatiōe gentiū sñiam et Claudicās factum iuxta Augusti: li. 3. Hyponosticon. ꝯ Pelagi. Qd aptissime Bernhardꝰ de li: arb: testat mihi Colū: 8. Arbitriū vtiqꝫ ait libertatē Adā tā post peccatū qꝫ ante semp tenuit inconcussam ꝛ in sequenti Colūna. Voluntas sicut in bono. ita etiam in malo

eque p durat Clarius hoc b: Hiero: l. 3. aduersus Pelagi: explicat vbi Attic9 ad Critobolū ait hoc est ꝙ in principio dixeram in nostra esse positū ptāte vel peccare vel non peccare ꝛ vel ad bonum vel ad malum manū extendere Ut liberum seruet arbitriū (. limitat in fine.) Sed hoc pro modo et tempore et cōditione humane fragilitatis.

Responsio Carolostadij

¶ Auctoritas ecclesiastici. 15. loquit de primo homie et de toto hūano genere: Nam scdm Aposto: per vnum hominē intrauit peccatū in oēs hoies Sicut ergo peccatū intrauit p vnum hominē ita iustitia fuisset collata toti humano generi si primus hō stetisset in ea rectitudine qua creatus fuit et liberum fuisset cuilibet extendere manū ad bonum vl ad malū prout textus aperte dicit Dicit ab initio formauit. et fecit hoiem rectū ꝛ deinde sequit et reliquit illum in manu consilij. gratia eni agit manū ꝛ extēdit. Quēadmodū Paul9 dicit Quod ij qui sunt filij dei agūtur spi. sancto et Johānes in sua Canonica dicit. Omnis qui facit iustitiam ex deo natus est.

¶ Secūdo Miror egregiū d. Doctorē tempora distiguere in spi: sanct: quantū ad veritatem et iusticiā ptinet quasi spi: sanctus vno tpe loquat veritatem quā postea infringat et refero me ad priora dicta. ¶ Ad Bernhardū dico ꝙ auctoritas sua non est ad propositū. quia Conclusio loquitur de libertate a peccato Dictum aūt assumptū p d. Doctorē loquit de libertate in volitionib9 et ꝙ hoc vex sit sunt hec vba Bern. corruit aūt de posse nō peccare l nō posse nō peccare Uerba Augustini sunt inducentis hanc auctori: Deus ab initio ꝛc. Ipsa est prima gratia. qua primus homo stare potuisset si seruare mādata domini voluisset Hac ergo p inobedientiā desolatus hō. iuditio iusto factus est serpēti. i. diabolo (. cui maluit obedire ꝙ̄ deo.) captiuus et ideo scriptū est a quo enim quis supatus est huic et seruus addictus est. 2. Petri. 2. et iterū Omnis qui facit peccatū seruus est peccati ꝛc. ¶ Ad Hiero: dico. ꝙ Hiero: nūq̄ tam rudis fuit in sacris litteris vt cogitaret saltem hoiem lapsum sine gratia posse cauere peccatum Immo omnes neruos extendit contra Pelagianos et probat bona opera. bona merita. non esse in potestate hominis. ¶ Ad Ambrosium dico Quod Ambrosius li. 1. c. 2. dicit ꝙ liberū arb: absq̄ gratia seu voluntas ipsa vaga incerta incōstans est que nihil ex se ipsa facere potest ꝙ deo acceptū est. quēadmodū ecclesia etiā iam cecinit sine tuo numine. nihil est in hoie nihil est innoxiū. hoc est voluntas absq̄ gratia spi: sancti nihil potest facere q̄d deo gratum est et acceptum sed quidquid facit illud est nociuum.

ad hec dixit Eckius se legisse anteq̄ Theognis nasceretur

Repugnat Eckius solutionē replicans

¶ Primo Quia si loquit sapiens de hoie prio ꝛ per primū hoiem loquit generi humano habeo intentū cuiusmodi sit natura libe: arb: in nobis. hoc ad primū ¶ Quo ad scdm ꝙ spi: san: non habeat diuersas veritates p diuersis tpibus huic repugno quo ad monitiões quo ad precepta et mandata deū p diuersis tpibus varia immo pugnātia dedisse precepta. sicut Circūcisionē in veteri lege statuit necessariā. in tpe gratie clamabat apostolus si circūcidimini Christus nihil vobis pderit Quale hoc dictum est admonitoriū. ꝙ ad mortuos in nullā vtilitatē sapiens referre potuit sicut nec hoc dñi preceptū Euntes in mūdū vniuersum predicate ꝛc. ad mortuos se extendebat.

¶ Tertio q̄ deinceps clarissi: Doctor p sui defensione adduxit Omnino nihil faciunt ad institutū Non eni induxi sapientis dictum ad hoc vt li: arbit: posset in bonum sine gratia que fuit damnatissima Pelagianoꝝ heresis Nam in hac re sicut Christianus et fidei christiane tenax libenter ei subscribo Uerum hoc erat propositi nostri et hoc Saxū voluebamus vt liberum arbi: vis nostra rōnalis adiuta gratia naturali virtute pductiua elicitatiua nō fraudaret Hoc est Qd voluntas non haberet se mere passiue ad bonum. nec liberū arbitriū esset res

Pela: here:

de solo titulo post peccatum sed potius cooperetur deo sua gratia adiuuante et pro illo est textus sacri euangelij Math: 25. Ubi seruus ille ait dn̄e Quinqꝫ talenta tradidisti mihi Ecce alia quinqꝫ superlucratus sum Nam si lib: arbi: se haberet mere passiue ad bonum iam seruus ille reddens deo gratiam merito fassus fuisset se decem accepisse. sed quia quinqꝫ acceperat dono a deo quinqꝫ vero comparauerat suis meritis et gratia dei cooperante in genere fateť absqꝫ superbia se. 5. superlucratū Nam super hec talenta. b. quoqꝫ Hila: testať intelligi merita iustorū. de. 3. ꝙ. diximus. ¶ Augustinū vel Ambrosiū nō inductos per me tanqꝫ prefatam auctoritatē in locis allegatis intelligā. ꝓ causalitate liberi arbi: sed volui ex mente Bernhardi Hiero: August: ⁊ Ambrosij vt cōcors esset tam sanctorū patrū sententia liber arb: post pctm̄ non fuisse de solo titulo sed remansisse inconcussum Quāuis vulneratū scd̄m Ambrosiū. claudicans scd̄m August: et ꝓ modo humane fragilitatis secundū Hieronimū. Placet enī etiā mihi libe: arbi: sine gratia nihil posse facere deo vť gratum vel acceptū

Responsio Carolostadij

¶ Ad pr̄imū quando d. Doctor dicit se habere intentū per solutionem meam Respondeo per verbum nego. ¶ Ad scd̄m quādo egre: d. Doctor inducit aliquas auctoritates quibus intendit ꝓbare ꝙ spi: sanct: vel veritas spi: sancti sit variata tp̄e vt preceptū de Circūcisione ⁊c. Dico aliud esse variari remedia instituta ꝓ morbis aliud veritatē ipsam euanescere qm̄quidē hodie verū est ꝙ valuit Circumcisio patrum ergo ista repugnantia est absqꝫ iudicio producta.

¶ Ad tertiū. dico ꝙ auctoritas ista non ꝓbat hominē concessa gratia habere specialē quandā actiuitatē ⁊ naturalē a gratia distinctā Nec obstat auctoritas de quinqꝫ talentis que scd̄m corticē habet quandā speciē ꝓpositi dn̄i Doct. sed ꝓ medulla verbū serui illi⁹ si bene loquut⁹ est sic intelligiť Nō ego lucrat⁹ sum sed gratia dei mecū Quēadmodū Paulus dicit plus om̄ib: laboraui Non ego sed gratia dei mecū et ita dn̄i similes auctoritates intelligi. Nam ꝙ vno loco non diciť ꝓpterea non negatur Et dubia debent definiri per aperta testimonia ergo ea que dominus Doctor induxit pro. 3. dicto non ledunt nos multum.

¶ Postremo quādo dicit lib: arbi: non solū titulū habere sed etiam rem Dico veram libertatem facit ipse qui vere liber est Christus dominus noster.

¶ Ad quartū dico Quod tā August: qꝫ Ambro: dicunt bona merita tota esse dei et nō ex p̄te nostra quantū ad actiuitatem sed nostra fieri ꝑ collationē gr̄e.

Ecckij Contra.

¶ De pr̄io ꝙ dixistis per verbū nego et ego quoqꝫ possim negare sed nō satisfit.

¶ Ad scd̄m ꝙ ista solutio non eneruat ꝓpositū meū Nec enī (eret disputatiō) ego induxi veritatē fieri falsitatē sed admonitionē illam a sapiente factam non mortuis quorū nulla fuisset vtilitas Immo constanter volo illam. esse. fuisse. et futuram veritatē theologicā qua explicatur quo modo deus reliquerit hoiem in manu consilij sui ad bonum et ad malum ⁊c. ☞ Ego tertio dico ꝙ ista solutio non bene sonat in auribus meis Nescio quid alij iudicent dicere cū hesitatione si seruus ille benedixerit quē tamen dn̄s cōmendat. ait. intra in gaudiū domini tui. ꝙ item sua eruditio fatetur auctoritatē inductā bene facere secundū corticem sed nō scd̄m medullā quā expressit ista expositione Ecce alia quinqꝫ non que ego lucratus sum sed gratia dei mecum Quicquid sit de expositione affirmatiua ꝑ negatiuā suscipio tn̄ hanc declarationē Qm̄ seruus a dn̄o laudatus ab humilitate Apostoli non dissenserit Ceterū sed et hec medulla meo suppeditať instituto si enī gratia dei cum seruo illo lucrata est. facile dať intelligi vtriusqꝫ operatio ꝙ pr̄imū conuincitur ex vocula associatiua qui mecum disputat disputat operatur operatur vel non.

Sophistica circumductio

¶ Secūdo diu⁹ ille Hiero: hoc pacto sniam recepit apostolicā. ait enī sup illo prima ad Corin: 15. Abundanti⁹ ⁊c. dicit. b. Hiero: nec se sine gratia in Euā-

gello laborasse ne cōtra id q̄d supius dixerat sibi aliquid dare videret Nec grāz sine se vt liberū seruaret arbi: testis est aptissimus. et sacre scripture luculentus interpres et grāz laborasse et apostolū. q̄re lib: arb: sua nō frustrat actiuitate.

¶ Ad quartū dixit se Eckius responsurū postero die q̄m hora iam erat adiecit Carosta: hac ratione se obmisisse auctoritates e sacris non adductas quia sequenti die locus argumentandi sibi debebat Respondit Eckius nisi responderet. se abiturum victum.

XXviij. Junij. hora. 7. antemeridiana

¶ Dominus doctor Eckius admittit q̄ Carolostadius respondeat.

Responsio Carolostadij.

¶ Ad primū respondeo p̄ aduerbiū non. ꝛ lectorē ad prius dicta remitto cetex̄ q̄ dn̄s Eckius de auctoritate Ecclesiast: 15. que est si volueris mandata cōseruare. Cōseruabunt te. pleraq̄ inculcat. elegans responsio est apud Augusti: de grā et lib: arbi: c. 15. per gratiā (inquit) fit tam magna voluntas vt possit implere diuina mādata que voluerit Ad hoc em̄ valet q̄d scriptū est Si volueris cōseruabis mandata. et. c. 16. deniq̄ ait idem August: ipse idem qui dixit Si volueris conseruabis mandata in eodem libro. c. 22. dicit Quis dabit ori meo Custodiā et sup̄ labia mea signaculū certū Ne forte cadam ab eo ꝛ ligua mea perdat me Cum g̊ verū sit q̄ dixit si volueris cōseruabis mandata. quarenam querit ori suo dari custodiā Et paulo inferius idē August: ait si volueris conseruabis mandata certum est nos mandata seruare si volumus sed quia preparat voluntas a dn̄o ab illo petendū est vt velimus. quantū sufficit vt volendo faciamus. certum est nos velle cum volumus sed ille facit vt velim⁹ bonum de quo dictum est a dn̄o gressus hoīs dirigent ꝛ viam eius volet Psal: 36. Qui opatur in nobis velle ꝛ operari pro bona voluntate Phillip: 2. peruideat ergo diligenter dn̄s Doctor cum deus inspiret bonum velle bonūq̄ opari Ne lib: arbi: malis scripturax̄ glossis precipitet et hominib⁹ adhuc rudibus non in lege christi formatis superbie tumorē pro scientia theologica incuciat. Ego quidē dico Christū p̄pterea venisse vt lib: arbi: diabolo mancipatū e faucibus eius eriperet. ob id nimirū Christus qui pctm̄ nō nouit factus est pctm̄ vt nos efficeremur iustitia dei in deo Q̄d Paulus dicit. 2. Corin: 5. quoniam lib: ar: nullam iustitiam facere potest nisi Christus assumat prius peccata libe: arbi: et ipsum transferat in regnū lucis vt sit solus Christ⁹ bonus in bonis. in iustificatis iustus. sanctificatio in sanctificatis et in redemptis redemptio Ne quispiam gloriam suam querere audeat q̄d Paulus. 1. ad Cor. 1. scribit dicens Ex ipso aūt vos estis in Christo Jesu qui factus est nobis sapiētia a deo et iustitia et sanctificatio ꝛ redemptio vt veluti scriptū est qui gloriatur in dn̄o gloriet Hieremie. 9. hec est vera theologox̄ scientia nihil scire nisi Christi virtutem et nostram infirmitatē. tunc em̄ recte virtus in infirmitate p̄ficitur Et sola gratia nobis sufficit. 2. Corin: 12. Postremo auctoritas si volueris non habet vmbram sacramenti q̄d cessauit.

¶ Ad secundū de mutatione veritatū dico q̄ dn̄s. Doct: diuerticula querit et me nititur aliorsum trahere quo se causamq̄ suam in cuniculis recōdere et latebris tegere queat. satis em̄ dixi q̄ gratia extendit manū consilij nostri ad bonum Ipse aūt nulla auctoritate eadem verba sepius regerit.

¶ Ad tertiū quādo egregius dn̄s. Doc. dicit sibi displicere et auribus suis esse molestū q̄d dixi de seruo respōdente Ecce dn̄e alia quinq̄ superlucrat⁹ sum ꝛc. Respondeo nec me ex definito r̄ndisse q̄d aures ledat Nec ad p̄positum nostrū huiusmōi ambiguitas p̄tinet. vellem tamē q̄ dn̄s Eckius accuratius loquentiū p̄sonas dispiceret et q̄d. August: ad Orosiū c. 9. admonet diligenter attenderet. quis in sacris literis loquatur q̄ aūt obstrepit de expositione affirmatie per negatiuā Mea nihil refert nisi q̄ illiusmodi obiectiones tractatorib: expos

nibiliū et paruoꝝ logicaliū cōmittant. ꝙ aūt voculam istam mecum expendit et libero arbi: opatione adhuc aliquā ꝓpriam quā gratia nō faciat tribuit satis notū est intellectoribꝫ: diui Pauli ꝗꝫ misere torqueat auctoritatē eius cōtra manifestam diui apostoli intentionē qui omnē actionē quā gratia nō efficit ablegauit cum dixit Non ego sed gratia dei mecum hoc est. non sum ego qui spetialem actiuitatē vt aiunt scholastici sed gratia est que omnē largitur opationē Que vires vniuersas administrat que me pellit. me agit. grā eni eiꝰ sum id ꝙd sum .et gratia eius in me vacua non fuit hoc est Quidquid opatus sum totum; hoc prestitit gratia Oīes bonas actiones dei grā mihi cōcessit. ꝙd clariꝰ dicit .z. ad Corin:4. habemus thesaurū istum in vasis fictilibus. hoc est in vasis carneis et infirmis habemus quidquid ad gratiā ptinet. perpendat aūt dñs. Doct: ꝙ diuus Paulꝰ nos vasa gratie vocat et suspiciat ꝙd sequit (.q̄re habeamꝰ thesaurū Christi in vasis fictilibus.) vt sublimitas ait sit virtutis dei et non ex nobis Quid egemus testimonio ? cur tricis inuoluimur ? cur ambiguis suspendimur? Quādo manifeste scriptura totū ꝙd sublime est virtuti dei nō nostre facultati reputat Charitas eni sola in nobis. et nobiscū oīa suffert oīa credit. Oīa sperat. oīa sustinet Oīa opatur .1. ad Co: 1z Hoc est gratia facit nos pacientes credulos et opatores. ipsa facit introitum nostrū ipsa quoqꝫ facit exitum nostrū Huic sententie accedit ꝙ Johan: baptista humiliter et veraciter dixit. Non potest hō accipere quidqꝫ nisi fuerit ei datum de celo Johan:3. Adhuc tamen dñs meus Eckius vult agere et actionē spetialē libero arb: adscribere. quantū ad opa grē ptinet qñ audit dñi pcursorē fateri hominē nō posse accipe quidqꝫ nisi fuerit ei datū de celo . Sed eāt pductores opm bonorū. qñ baptista dñi nō potest recipe nisi desup concedat Hoc est ꝙd eleganter Ambrosius l.z.c.9. de vocatiōe oīm gentiū dicit ipa eni grā inquit hoc oīi grē medendi atqꝫ auxiliandi agit vt in eo quē vocat pmā sibi receptricē ⁊ famulā bonoꝝ suoꝝ pparet volūtatē Ecce dicit grām efficere voluntatē receptricē. donoꝝ grē. Et quicquid ad bonū opꝰ ptinet ꝙd Johañes dicebat his verbis nemo potest accipere ⁊c.

¶ Scdo dicit ꝙ grā preparat voluntatē famulā bonoꝝ dei At dominꝰ meus Eccīꝰ facit voluntatē reginā cū dicit voluntatē hre spetialē actiuitatē ⁊ naturalē concurrentē in bonis meritis. Per ista reor vltime inductioni ex Hie: satis fieri qr idē Hie: l.1. aduersus Pelagianos columna 1z. memoratā auctoritatē Johañis nemo potest accipe quicqꝫ ⁊c. auxilio dei coaptat ⁊ plures alias auctoritates meo proposito congruentes contexit.

¶ Ad quartū placet mihi ꝙ egregiꝰ dñs doct. exspectet mea argumēta quibꝫ vt in dño spero et confido viriliter et strennue ꝯtendā bona merita vel opera ex oīi pte hoc est, tota esse dei, quantū ad actiuitatē seu largitionē ipsorū spectat et nostra ea ratione fieri ꝙ nobis gratis diuina clemētia cōferunt Et admodū mihi gratū est ꝙ egregiꝰ dñs meus olim diuersarius prima iam ꝯgressione in meam. immo spi: sanct: sniam pertractus asserit liberū arbitriū seu voluntatē lapsaz gratia dei nondū erectā atqꝫ instauratā nihil facere posse qđ deo gratū. acceptū atqꝫ cōplacitū sit Valeāt igit dispositiōes scholastice de cōgruo Nec prosint cōtritiones quas voluntati necdum sanate attribuūt Facessat Aristotharū opinionū parens quē supra quadringentos annos nō sine iactura aniaꝝ relicto scripturaꝝ candore et spiritu docuerunt Interim salua sit cōcluso mearū que est Augusti: de spi et lit: c.3. Qđ libe: arbi: ante gratiā haud quidqꝫ nisi ad peccandū valeat. Sit et .1z. firma Que est Ambrosij de vocatiōe oīm gentium li.1.c.z. colūna vltima qñ voluntas non directa per diuinā voluntatem tanto citius propinquat iniquitati. quāto acrius intendit actiōi Illud quoqꝫ pessum eat qđ Theologoꝝ vulgus dissemiat hominē faciendo ꝙd in se est obicem grē remouere posse. satis eni in ꝯclusione tredecima debilitatum est.

Contra Eckius.

¶ Quia actus noster est disputatio non prelectio domi concepta et ad fastidiũ dñis leuandũ dico ad primũ placere mihi diui Augustini expositionẽ de gratia et libero arbi: capitibus. c. 15. 16. et 20. Quoniã sanctus pater illis locis liberi arbitriĳ iura sinit illibata scʒ si volueris et illud ꝙ est necessarium non obticuit gratiã scʒ dei coopantem et ita coopantem vt boni operis actio deo et gratie vt principaliter agentib: merito tribuatur. vnde christiani homis est et gratiã predicare et simul liberi arbitriĳ ptãtem defendere vt doctus augusti: li. 2. ca. 18. de Baptismo paruulorũ docuit et sacer Ambrosius in vestibulo de vocatiõe oim gen: admonuit Hiero: quoqꝫ li. 3 aduersus Pela: hoc sibi studiũ fuisse affirmat vt omĩpotentiã dei simul cum libero arbitrio astrueret.

Forte occurrit mihi. dixit Eckius

¶ Quod vero secundo ornatiss: Doctor me admonet ne homib⁹ adhuc rudib: tumorem supbie ingerã cũ liberi arbitriĳ defensiõe Minime debebat hoc de me suspicari ita em̃ liberũ arbi: contra Manicheorꝫ pfidiam defendo vt gratiam ei velut principalem longe anteferã contra dãnatos Pelagianos et ꝙ august. li: 3. hipo: Gram ad lib: arb: velut sessorem ad equũ compat ea que dicta sunt in collaudationẽ gratie gratanter accipio. vtinam deus nobis eam largiatur.

¶ De secundo dico me nihil inculcare totties nisi ꝙ velim libertatis legem per sapientẽ explicatã cui⁹ et Ciprian⁹ meminit ad Corneliũ papã dicens Chrũs non increpauit residẽtes sed magis ꝯuersus ad apostolos suos dixit Nũquid et vos vultis abire? Seruant scʒ legem qua hõ libertati sue relictus et in arb: ꝓprio cõstitutus mortẽ sibi appetit vel vitam Hãc inqꝫ legem volui p sapientẽ admonendo esse propositam que vtiqꝫ admonitio ad viuos et posteros non vero premortuos pertinet.

Matth: Cipria:

¶ De tertio ꝙ clarissim⁹ Doctor tertio citra modestiã me incusat quasi misere torqueã apostoli verbũ non ego sed gratia dei mecũ et velim tribuere spetialẽ opationẽ libero arb: ꝗꝫ nõ faciat gratia Miror plurimũ vnde hoc sibi in mentẽ venerit q: ad verba apostoli sola Hiero: ṽba addiderit et magis miror cũ copiam hesterne disputatiõis p Notariũ habuerit q̃d mihi imponit ꝯ conuenta Q̃d asseruerim lib: arb: spãlem habere opationem quã nõ faciat gratia q̃d nõ cogitaui quidẽ de quo remitto me ad scripta p Notarios Uerũ que posterius induxit pl⁹ opponendo ꝗꝫ respondẽdo de gratia desuper data Quis hoc ignorat? cum pueri nouerit istud Jacobi om̃e donũ optimũ Unde et Ambrosium recipio astruentem voluntatem esse receptricẽ bonorum atqꝫ famulam sed ꝙ Clarissime doct: mihi ascribit voluisse me facere voluntatẽ reginã hoc inqꝫ fateor. Ut in defensione mea conclusione. 6. posui. Compata voluntate ad potẽtias inferiores executrices verũ esse volui ipsam esse in aĩa sicut reginã in regno Q̃d ad huc ꝓbabo. in compatione vero ad gratiã et ad deum famula est ꝛ ancilla postrema ꝙ ad Hiero: respondet aliũ eius locum ex li. 1. ꝯ Pelagi: colũ 12. euocando vellem dñs Doctor respondisset ad verba Hiero: p me inducta que libero arbitrio suam dant actiuitatẽ Dare em̃ instantiã non est soluere sed obiecta oportet diluere.

Hiero:

12. de vo: g:

¶ Carolostadius voluit super hec concludere ex Eccktĳ oppositis et pene cõcessis sed Eckius argutissime cõtendebat horam esse. neque plane concedere Corolostadio. ad Rectores et primarios res redũt quorum iuditio in aliam horam dilatum est.

Hora tertia Ecckius.

¶ Data expositione ad dictũ serui p illud apostoli abundanti⁹ laboraui om̃ib: non ego sed gratia dei mecum volo fortius ostendere replicando apostolũ eo loco sensisse et se et gratiã laborasse vltra Hieronimi expositionẽ heri allatam Nam sic. b. Bernhardus de gratia et libero arb: mihi colum. 15. expresse hoc affirmat vnde Paulus cuʒ bona plurima que p ipsum deus fecisset enarrasset

Non aūt ego ait sed gratia dei mecū potuit dicere p me sed qꝛ minus erat maluit dicere mecū presumens se non esse ministrū p effectum sed et opantis quodāmodo sociū p cōsensū nihil his verbis expressius q̄d aduersariū solū conuincere deberet cum .s. Bern: apostolū ijs verbis se sociū opationis non solū ministrū fateatur Preterea gratiā ꝛ liberū arbi: vnam esse causam totalem operis meritorij idem Bern: in eadē colūna locupletissime affirmat Cuius ego sequutus sententiā non tribuo opus meritoriū ptim a gratia ptim a libero arbi: verba Bernhardi sunt ista . Sic aūt ista cū libero arbitrio opatur vt tñ illud in prio pueniat in ceteris comitet. Ad hoc vtiqꝫ preueniēs vt iam sibi coopetur ita tñ q̄d a sola gratia ceptū est pariter ab vtroqꝫ perficiatur vt mixtim nō sigillatim Simul non vicissim p singulos pfectus opentur Hic sanct: pater non modo causalitatē vel actiuitatē liberi arbi: sed et modum eius exponit.

> Hoc esset passiue receptiue solum

¶ Quarto clarissi: Doctor voluit ex me scire an deberet ex me exspectare respōsionem ad inducenda p dñatione suam contra me in hac materia cui assensum prebui Nam ob hoc tñ iter arripui atqꝫ pluribus ipse induxit preter necessitatem iudicent me ptiores an oim ordinū ꝛ seculares theologi a quadringentis annis ita sint abijciendi quasi Christus qui pollicitus est se mansurū nobiscū vsqꝫ ad consumationē seculi sponsam suam dereliquerit Nec ego qui rem iam ago theologicā Aristotelē suscipio defendendū hoc vnū scio p phōx et phāntium solatio Aristotelē a summis et doctissimis viris cōmendatū quox iam spectatū est inditiū. tam candida laus. vt a nullo reprobari possit. Ut Ciceronem Quintilianū Platonē et reliquos facile afferre possem. sed vt prefabar rem iam ago theologicā phiam hoc loco non defensurus

Carolosta: cōdoluit de effetis argumētis Eckkij.

¶ Scire sanctā scripturā non est multas auctoritates memoriter recitare sed spiritū introclusum in lris et dñm nostrū Christū querere et gustare Insuper auctoritates ex intentiōe scribentiū proferre Ob id frustra obstrepit egregius dñs Doctor q p̄meditata lectione ad disputationē venerim.

> Pro ostentatiōe memorie

¶ Ad auctoritatē quā dñs Doct: induxit ex Augustino videlicet q Augustinus non destruit lib: arbi: facultatē. dico q gratia facit opari liberum arbitriū nec fuit dubium apud me.

¶ Secundo Ambro: de vocatiōe oim gentiū clarus est q lib: arb: recipit actionem suam a gratia. ad auctoritatē Hiero: aduersus Pelagia: dico q Hiero: idem diffuse probat. ad Augustinū li.3. hypo: cuius auctoritatem induxit q gratia habet se ad libe: arbi: sicut sessor ad equum. Respondeo q dñs Doctor obtusis luminibus legit Augustinū et citat cōtra mentē augustini Uerba aug: sunt hec. Et imposuit illū in iumentū suū in adiutoriū videlicꝫ gratie incarnationis sue qꝛ sicut scriptū est hic peccata nostra portauit hec Augusti: Est ergo maior similitudo q libe: arbi: habet se ad gratiā sicut infirmus vulneratus ad Iumentū in quo portatur. Karo: dixit Scotum sic Augustinum inducere.

> Ibi pepcit Karo: alias cōuiciatus
>
> Et legit Augustini vba

¶ Auctoritas Cipriani nō ꝯcludit p actiuitate speciali libe: arbi: sed sunt alie auctoritates eiusdē Cipriani que manifeste dicunt q Christus operatur oĩa bona opera in libero arbitrio.

¶ Quod dñs Doctor concedit libe: arbi: Non habere specialem actiuitatē in bonis opibus libenter assummimus cū gratiax actione et miramur q in eodē conflictu. in eadem hora sibi tam egregie dissidet et repugnat Sed non caret suspitione quin aliter senserit qꝛ inducit auctoritates quibus probare conat q libe: arbi: habeat talem actiuitatem. placet etiam auctoritas Jacobi dicentis Omne donum optimum desursum descendit.

> Cōtra tercium

¶ Ad auctoritatē Bernhardi cum dicit ad hoc vtiqꝫ preueniēs vt iam sibi deinceps cooperet ita tñ quod a sola gratia ceptū est pariter ab vtroqꝫ pficitur vt mixtim non singulatim simul nō vicissim p singulos pfectus opentur nos

partim gratia ptim lib:arbi:sed totũ singula ope indiuiduo pagunt.

Nota

¶ Sequit ptinuatio vel declaratio Bern. Totũ qdē hoc.i.lib:ar:totũ scʒ op⁹ bonum. illa videlicet gratia. facit. Sed vt totũ in illo.i.libero arbi:sic totũ ex illa scʒ gratia fit Est ergo sensus q gratia opatur bona opa in libe:arbi:et ita gratia habet actiuitatē bonorũ operũ Liberũ aũt Arbitri: habet susceptionē hoc est qd idē Bernhar:dicit colũ:i.eodem libro de gratia et li:ar:Opus hoc sine duob⁹ effici non potest vno a quo fit. Altero cui vel in quo fit. Ergo bona opera potius efficiunt in lib:arbi:q̄ fiant actiuitate arbitrij Nam Bernhar: cōtinuo subijcit dicens Deus auctor est salutis:liberũ arbi:tantũ capax:Nota verbũ tn̄ qd solam capacitatē cōcedit et actiuitatē negat. sequit in Bern:nec dare illam scʒ salutem nisi deus nec capere valet nisi libe:arbi: Rursus sequit q libe:arbi:magis recipit bona opa q̄ efficit Immo non facit bona opa.

Male nobis qui q̄rimus gloriā cũ de be⁹ q̄rere veritatē theolo

¶ Bernhard⁹ tres creaturas cōmemorat p quas deus opatur salutē videlicet per creaturā sine ipsa Aliqñ p creaturā contra ipsam. aliqñ p creaturā cũ ipsa p irrationalē creaturā opatur sine ipsa. q non queat intellectu carens esse vel conscia. p demones et malos opatur quãdoq̄ salutē contra ipsos. per bonos aũt opatur ita vt deus cũ eis operetur. Qui qd deus vult et agũt pariter et volunt Qui eñi voluntate cōsentiũt opus omino quod p eos deus explicat ipsis cōmunicat. vnde Paul⁹ Nō aũt ego ait sed gratia dei mecum potuit dicere p me sed qr minus erat maluit dicere mecũ Presumens se non solum operis esse ministrũ per effectũ sed et opantis quodãmodo sotiũ p ꝯsensum Nō est sensus Bernhardi q libe:arbi:habeat actiuitatē aliquam in bono ope. quã deus vel ipsa gratia non faciat sed est sensus q gratia dei inspirat voluntati bonũ ꝯsensum Et ideo dicit esse minus per me qd de⁹ p aliquas creaturas opatur absq̄ cōsensu creaturaꝝ videlicet qñ p irrōnales creaturas vel inuitos malos opat.

Karol: dicit Aristo: nihil cōcludere in hac facltate

Contra Eckius.

¶ Quãuis non possum non fateri paruitatē doctrine mee quã clarissi:Doctor aspernatur tn̄ cum bona venia vt eruditior euadã replico cōtra solutiões datas Nam q Augustinũ inducit gratiã facere opari libe:arbi. p hoc fatetur ꝓpositum. Eo ipso enim q gratia facit operari libe:arbi: gratie operatio non est frustratoria. quare et libe:arbi:aliquid operabitur.

¶ Nec Ambro: sentētia satis suo suffragat istituto esto li:ar:actionē recipiat a gratia. illatio tn̄ est nulla libe:arbi:ob id non agere cũ non modo libe:arbi: sed ⁊ alie creature actionē recipiant a deo. vt verissimũ sit illud prima causa nō agente nulla causa posterior agit. ignis calefaciendi facultatē recipit a creatore. sed adhuc calefacit.

Pro tercio

¶ Quod vero ornatissim⁹ dñs d. dicit me obtusis luminib: August:inspexisse optarem ego vt tam acute videret quẽadmodũ ego. At locũ non citatũ Doctor pro se assumsit:citatũ ꝓ se relinquẽs. Agit eñi August:in.i. p me citato l.ʒ. Hipo:cōtra Pela:lr̄a.m. Recte namq̄ arbitror compari libe:arbitriũ iumēto vnde et dictũ est velut iumentũ factus sum apud te. Grãm vero sessori. Quod symbolũ August:non ꝯcisis verbis sed ꝓfusissime ꝓsequit vsq̄ post literã. q. Hoc ꝓpterea ostendo ne vt eruditissim⁹ doctor aut quispiã alius cōniicietur me solũ scholasticos legisse et me scholasticũ esse alios vero theologos.

Pro quarto

¶ Quod ad Ciprianũ rñdit amicus nr̄. a Cipriano sepissime scriptũ Christũ oĩa bona opa in nobis opari hãc patior augustia quã alias sepe vt plus mihi instãtias opponat q̄ obiecta diluat. Nam quid alibi senserit Ciprian⁹ nō cōtrauenio sed eius mentē ꝓ lib:arb:facultate in allegato loco sanã esse ꝯtendo.

Pro quinto

¶ Cōgratulat spectatiss:dñs d. q̄d in suã descenderi sententiã et lib:ar: spãlez actionē ad bonũ nō dederi salua semp hũanitate sua truncati nostra adducte Id eñi ingenue fassus sum libe:arb: nō hr̄e spãlem actionē quã grã nō faciat. sed grã ⁊ li:ar: sic indiuiduũ op⁹ bonũ pficiũt iuxta Bern:auctor p me inductã

¶ Ad quã clariſſi:d.reſpondere conatus eſt longã verboꝝ ſeriẽ ex Bern:nobꝫ relegens At qꝛ ſequẽtia plus ei opponẽti ꝓderunt quã rñdenti ꝑcupio diſcere adhuc ſi libe:arbi:habet ſe mere paſſiue ad opus bonum quõ.Bern:affirmat gratiã et libe:arbi:mixtim et ſimul ꝑficere illud.Et illud quoqꝫ ſcire cupio qꝺ Bern:variat inter opus inceptũ et ꝑficiendũ ſi libe:arbi:habet ſe pure paſſiue eodẽ modo ſe habebit recipiẽdo ad inceptionẽ ſicut in recipiẽdo ad ꝑfectionẽ.

Pro Sexto

¶ Simili expeditiõe clariſſ:d.d.et amic⁹ verba Bern:circũducit de.b.Paulo Cupio ſcire quicquid alibi Bern:dicat ſi Paulũ reputauit ſociũ coopantẽ grẽ ꝑ ꝯſenſum.⁊ quid aliud ſit ille ꝯſenſus niſi lib:arbi:opatio Et ꝙ hoc ſit certiſſ: adduco Auguſt:verba que fucari nullo pacto poterũt ex tractatu quarto ſuꝑ epiſtola Johannis.vbi ſanctus pater tractãs verba ſacre ipſius anie Om̃is qui habet ſpem hanc in ipſo caſtificat ſeipſum ſicut et ipſe caſtus eſt.videte quẽadmodũ nõ abſtulit libe:abi:vt diceret caſtificet ſe ipſum quis te iuſtificat niſi deus ſed de⁹ te nolentẽ nõ iuſtificat.ḡ ꝙ adiungis voluntatẽ deo iuſtificas te ipſum.caſtificas te non de te ſed de illo qui voluit vt habitet in te.Tamẽ qꝛ agis ibi aliquid volũtate ideo ⁊ tibi aliquid tributũ eſt.ideo aũt tributũ eſt vt dicas ſicut Pſal:26.Adiutoꝛ meus es ne derelinquas me.ſi dicis adiutoꝛ me⁹ es aliquid agis.nam ſi nihil agis quõ ille agit.hec.Auguſt.quib⁹ verbis liquidiſſ:actiuitatẽ nobis tributã teſtat̃.⁊ eo ipſo ꝙ nos deus adiuuat cõꝓbare nititur nos aliquid agere.et ꝑfecto niſi Aug:libe:arbi:legem et facultatẽ per ſapientẽ expꝛeſſam vbiqꝫ in ſuis libꝛis defendere voluiſſet.mitiſſ:pater non ita vehementi ira aduerſus Julianũ li:4:ca.8.excanduiſſet vt illũ diceret mẽtiri quod libe:arbi:facultatẽ abſtuliſſe Auguſt:retulit.

Pro Septio

Reſponſio Caroloſtadij

¶ Ad pꝛimũ ſcd̃m et tertiũ ⁊ ſextũ argumentũ dico qꝺ gratia vtiqꝫ dat actionẽ libe:arbi:neqꝫ hoc eſt negatũ ꝑ me.ſed ſolum hoc qꝺ libe:arbi:habeat ſpãleꝫ et naturalẽ actiuitatẽ in bonis opꝫibus.ꝑ hoc reſpõdeo ad longã oꝛonem quẽ dñs.d.ex tractatu quarto Auguſt:in ep̃la Johã:aſſumpſit.fateoꝛ enĩ qꝺ dñs deus eſt adiutoꝛ libe:arbi:Hoc eſt miniſtꝛat libe:arbi:vires et actiones.

¶ Ad tertiũ.Quod libe:arbi:ꝯparat̃ iumento nõ eſt ad ꝓpoſitũ et intentionẽ Egre:d.d.eſt enĩ libe:arbi:iumentũ vt domet̃ ad opus homi neceſſariũ.vt aũt reſtrauret̃ recte gratia dicitur iumentum.quẽadmodũ initia et exoꝛdia noſtre cõtentionis habuerunt.

¶ Ad quartum de Cypꝛiano dico qꝺ opponentis eſt ſua dicta firmare et exꝑẽdere vt intelligant̃ Dictũ aũt Cypꝛi:ambiguũ eſt neqꝫ vnqꝫ ꝯcludet qꝺ lib:arbi:habeat quandã ſpãlem actiuitatẽ et naturalem vt ſupꝛa.

¶ Ad Bern.d.d.petit vt intelligat quõ bonus et iuſtificat⁹ ſit ſocius opantis gratie.reſponſum eſt ſatis qꝺ ꝓpter ꝯſenſum quẽ ipſa grã inſpirat arbitrio.

Contra Eckius.

¶ Cum amicus noſter clariſſ:d.d.tandẽ in meã ꝑtractus ſententiam ingenue fatet̃ nũqꝫ ſe negaſſe actiuitatẽ.libe:arbi:a gratia ſibi cõicata.attamen plura ſunt eius ſcripta et alie plereqꝫ circũſtantie quib⁹ ſuſpicabar clariſſ:d.doctoꝛ arbitrari libe:arbi:nullã habere boni opꝫis actiuitatẽ.pꝛimo ꝓpter ꝯcluſionem ſuam.14.qua dicit.dñs Johannes non videns quomodo bonum opus ſit totum a deo et cetera.

¶ Deinde qꝺ mea ꝯcluſio ſeptima clare hoc ꝓponit iſta ſcꝫ errat q̃ lib:arb:⁊c.

¶ Tertio q̃d.R.pr̃.d.Martinus Luther cõclu:7.mihi ꝯdicens ait neqꝫ quid fides neqꝫ quid ꝯtritio ⁊c.Et idem R.p.in quadã diſputatiõe impꝛeſſa cõclu: 13.ait lib:ar:poſt pctm̃ res ẽ de ſolo titulo Et.14.lib:arb:poſt pctm̃ in bonũ.

¶ Quarto ꝙ clariſſ:d.d.ſepe ſcriptũ reliquit in defenſione ſua libe:arbi:et voluntatẽ pati et non agere ad opus bonũ.ſicut patet:b.4.facie.2.⁊.c.2.fa.1.⁊ f.1.fac.2.g.4.et in multꝫ aliȷ̃s locis quib⁹ clariſſ:d.dicit voluntatẽ ſolũ recipe

et non agere. tñ si lib: arbi: dat actiuitatē sibi a gratia cōicatam. sum cōtentus qđ si ab initio disputatiōis nostre hoc idem dedisset gratiā scz et libe:arbi: sil et mixtim opari. has nostras argumentatiōes omisissemus.

¶ Et ꝙ dicit. b. August: li. 3. hypo: ferme recte et acutis luminib⁹ allegatū nō facere ad ꝓpositū. forte nō meminit cla:d. vt hoīm labilis ē memoria ꝗd Aug: induxi. ꝓpositum meū erat ostendere grām et libe:arbi: esse vnā causam totalem opis meritorij. sed gratiā principalē. lib:arb: minus principalē Huic meo dicto alludit ꝓcul dubio oīm sententia symbolū illud August: qui grāz sessori velut principali. equo libe:arbi velut minus principali assimilat.

Responsio Carolostadij

¶ Ad primū cum dñs Doctor ꝑ ꝯclusionē meā. 14. infert qđ liberū arbi: nullā actiuitatē habeat subscribo sententie sue quantū ad actiuitatē naturalem. sed quantū ad actiuitatē quā gratia confert dico quod libe:arbi: habet actiuitatē Sed fortasse dñs doctor non vult me intelligere neqȝ Bernhar: qui dicit Qđ totū singl'a ope īdiuiduo ꝑagūt Qui ideo actiuitatē vł actū lib:arb: attribuit qđ gratia dei in illo opatur. ita et ego tribuo actiuitatē libe:arbi: nam liberū arbi: agit q: agitur sicut cursus non est currentis.

Hec Karolosta: e scheda ꝓnunciauit sed verba interrūpebant

De alijs cōtentus est et non cōtendere de vocabulis sumenti sessoris voluit

In noīe. p. et f. et. ss. amen.

¶ Non possum satis mirari egregiū. d. doct. arbitratu suo nostra improbare velle. quādo dicit arbitrabar clarissi: doctorē arbitrari libe:arbi: nullā habere. Eccius forte sibi ipsi diffisus hic. Carolostadiū interpellauit ne scheda aut libri benefitio vteret et ꝑ ea ꝯmendans suū versatile et vsipelle ingeniū quasi solus ingenio sibi mereret laudē et victoriā. et disputandi modū Italicū eū esse dixit vt libri non in publicū ꝓferrent sed memorie tota esset res et cardo in quo verteret cōtrouersia. Carolosta: sepius humaniter intercessit cui oblatratū est ab Eckio in media ꝯtione. ad principes ⁊ ingratus negotiū defertur cesserūt. atqȝ colerūt summi quoꝝ iuditiū magꝫ ꝓtulit suspitionē qȝ veri defensionē Cesserūt maior pars in eandē sententiā vt Carolostadius libroꝝ benefitio non vteretur Iuerunt oēs in eandē pedibus sententiā et oratione facta publica a Cesare Pfluck in talem sententiā. Gnediger herr vnnd Erwirdigen lieben herren es hat sich itzund zwischen den wirdigen hern. Doct: Eckio vnd Karo: begebē ein wiederspennung Nemlich das Doctor Eckius nicht hat wolt nachgebē Doctori Carolo: aufm puch ader zedell seyn Argument zu lesen vnd sich geworffen auff gebrauch vnd vbung ander Uniuer: vnd gewonheit gesprochen das nicht gebrauch sey auß buchern zu disputirn Darumb hat doctor Ecki⁹ auß sonderlicher bitt nachgelassen dem doct: Carolo: nach heint aufm zedel zu ꝓnunciren wollen sie aber auff morgen nicht solchem einspruch nachkomē vnd forthyn ir Disputation wie angehabē vollendē sein wir sein woll zu fridē Carolostadius non cessit iuditio theologoꝝ. deniqȝ audita oratione. vno oīm cōsensu. relicto loco. impetu facto auditoriū effusissime eruperunt. cōclamatū est ab omnib: missam tūfieri disputationē. mox vesperi indicta est dies Eckio sequens. primū. quia cōuentus erat celebriū virorū e longinquis aduentantiū deinde ne tanta res videreť tanqȝ ludibrium

Prima Iulij. 1519. hora octaua ante meridiana

In nomine. p. et. f. et ss. amen.

Karolo:

¶ Egregius dñs doctor quedā ꝯria et pugnantia in causa fidei posuisse videť Ideoqȝ in primis rogabo d. d. ꝙ mecū. huiusmōi differat. Est aūt ꝯrietas ista in exordio sue dispu: dixit libe: arbi: adiutū gratia habere specialē et naturalē actiui: in bono ope. in ꝓcessu aūt dispu: dixit se nūqȝ cogitasse libe:arbi: habere spālem actiui: quā gratia nō prestiterit Quero igiť cū habere actiui: ex alio nō sit eam habere ex se. neqȝ homini ꝓpriū sed alienū. quō huiusmodi dictū sibi ipsi

dissidens ꝯcordari ne nostra disputatio per inane emicet hec. 18. Junij mane contra conclusionē. 11.

Responsio Eckij.

¶ Dum clarissimus dominus doctor et amicus proponit me superioribus dieb⁊ pugnācia ⁊ aduersa posuisse eo ꝙ in exordio dispu: dederim liber: arbi: ꝓpriā naturalem ⁊ spālem actiui: respectu boni opis. et posteri⁹ affirmauit me talia nō cogitasse Respondeo et dico neq; ab exordio neq; in processu vnq; me dixisse liber: arbi: habere actiui: naturalē respectu boni opis sed opponēdo ꝯtra. d. d. assumpsi ꝓbatur⁹ liber: arbi: habere actiui: ꝓductiuā et elicitiuā boni opis ad iutum a gratia de quo me remitto ad acta Notariorum. quare addendo adiutorium gratie non naturalē sed supnaturalē dedi voluntati actiui: a gratia sibi cōicatam in qua sententia adhuc ꝑseuero Qd̄ de hinc d. d. dilemma ꝓponit querēdo hr̄e actiui: ab alio hoc sit habere actiuitatē alienā nō ꝓpriam hoc mō non sit agere ex se sed ab alio Rn̄deo habere actiuitatē cōicatam ab alio est etiā hr̄e actiui: ꝓpriam et licet d. d. ꝓ dicto suo nihil adduxit attamē ꝓ robore solutionis mee et in ꝑsenti materia adduco testimoniū. b. Hieroni: ad demetriadē. virginē Ita ait volens deus creaturā rōnalē volūtarij boni munere et liber: arb: ptē donare vtriusq; ptis possi: homini inserendo. ꝓprium fecit eius esse qd̄ velit vt boni et mali capax naturalit̄ vtrumq; possit. ⁊ ad alterutrū deflectere voluntatē. neq; em̄ hō spontaneā poterit habere bonū nisi eq; malum habere possit. vtrūq; voluit opt: creator nos posse hec Hiero: expresse testat̄ eū dixisse vtramq; ptātem esse ꝓpriam hoīs q̄re hoc a mō loquendi sanct: patrū non dissidet. attamē ex supabundanti et hoc addam soluendū Jta esse ꝓpriam opationē liber: arbi: que actiuitatē includat concursum vero alterius cause nō excludat. Postremo fateor liber: arbi: habere ꝓpriam et spālem actiuitatem ad opus bonū sed talem quā dat deus et gratia.

Respondit Carolostadius.

Judicet mundus.

¶ Secūdo quero ex dn̄o doctore quō eiusdē opis boni possunt esse due cause quarū vtraq; totum ꝓducit. quēadmodū Bern: p d. adductus dicit singula pagunt totū. indiuiduo ope. nisi em̄ altera causaꝝ tm̄ passiue cōcurrat ⁊ altera tm̄ actiue vix intelligi pōt. quō totum opus ab vtroq; sit totaliter.

Respondit Eckius.

¶ Dum clariss: d. et amicus ex me petit quō due cause sc; gratia et liberū arbi: possint ꝓducere totum singule. Nam aliter intelligi nō possit qui vna hēat se actiue alia passi: Respondeo qd̄ questio ista est facillima et cuilibet phiam a limine salutanti obuia. de modo cōcursus causaꝝ in eodem genere. fateor enim ingenue quālibet harū causarū ꝓducere totū Sed qd̄ d. d. postremo assumpsit. totaliter. nō recipim⁹. Sed Bernhar: eodem loco dicentē qd̄ mixtim agāt et simul non vicissim Nullus em̄ imaginari debet ita plurū causarū ꝯcursum euenire vt vna causa ptem. alia aliam ptem sicut d. d. in sua defensiōe credidit Respondendo ꝓpōni mee quadragesime. ait em̄. flagellū parat qua vapulabit et ptim a Scotino succo degenerat At rem temerariā nimis esse scribit Amb: in epistola fina: in quadā pte actionū bonoꝝ egere deo in quadā vero non. Et ꝓpositiōe tricesima scd̄a ita cōtra me argumentat̄ Si bonū opus ptim est in tua potestate. ꝓ illa parte est aliquid quare ad ista refellēda hoc dixi alienum esse et a phia ⁊ a veritate imaginatiōis. qua causa ptialis credit̄ ꝓducere ptē Et qd̄ hoc ita sit roboro solutionē meam ex omni subordinatiōe causaꝝ Jgnis calefacit nihilominus sacra illa aīa. Johan: ait omnia p deū esse facta quare hoc non difficulter sed faciliter ab hoīe in phia instituto intelligi pōt in ꝓpositio nostro hoc de liber: arbi: affirmat. b. Bernhar: vt memini.

¶ Quod .d.d. in certamine theologico se munit armis gentiliū hoc suo more facit sed questioni mee adhuc nō satisfecit. quero ergo vno verbo vel op⁹ bonū est totū a deo effectiue vel nō totū effectiue a deo? Si primū concordamus bene. si secundū improbabo eius conclusionem.

Eccius

¶ Cum clariss: d. mihi imponit quod in actu theologico me armis muniam gentiliū. dico etsi hoc facerē. armis nō improbatis. arbitror non dēre mihi vicio dari quod illud mihi cōmune esset cū maximis omniū etatū viris cum ecclesie patrib: cum ipso etiā S. Paulo Attñ miror quō hoc tempore ausit mihi tale quippiā iponere. dū cautissima tutela theologos quos ipe scholasticos vocat et magnū illud nature miraculū Aristotelē deuitem neqꝫ in responsis duarum questionū quicqꝫ dedi nisi. Hieronymū. Bernh: et sanctum. Johannem.

¶ Quod vero expostulat venerandus. d. d. An op⁹ meritoriū sit totū effectiue a deo agit acta. nō eñ obscure potuit intelligere deum effectiue producere totum opus meritoriū sed nō totaliter. quod ex Chrysostomo de cōpunctiōe cordis liquet li. i. Nam possumus etiā his hereticis occasionē dare fidei causa qr apl'i ꝛ oēs sancti non ex ꝓposito suo et labore mirabiles facti sunt sed ex grā dei sola. dicent eñ et quid prohibet oēs fieri tales ꝛc. ꝛ consequentes. ꝛ consentit b. Bernh: vbi sup̄ quod non partim sed mixtim ꝛ simul agunt.

Carolostadius.

¶ Dimissa contrarietate quā d. d. rursus nectit de totaliter ꝛ nō totaliter q̄ntū ad. Aristo: in theologico certamie ꝑtinet dicat nobis. Hie: Neqꝫ eñ mihi (inquit) cure ē q̄d Aristoteles sed q̄d Paul⁹ doceat li. i. colū. 9. aduersus pelagi.

¶ Secūdo qñ egre: d. d. fatetur opus bonū esse totum effectiue a deo hoc intendo magis ꝓbare qꝫ imꝓbare. Probo ģ hoc dictū ꝑ preculā qua Ro. ecclesia quotannis vtitur. deus a quo bona cūcta procedunt largire supplicib: tuis vt cogitemus te inspirante que recta sunt ꝛc. Clarus est textus qđ bona cūcta a deo procedunt ꝛ ipse dñs largitur et inspirat rectū cogitatū.

Eccius

¶ Cum obseruand⁹ d. d. obijcit mihi diuū. Hiero: allegato loco dicentē non est mihi cure quid. Aristo: sed quid Paul⁹ dicat quāuis hoc loco non susceperim sicut possem. Aristo: defendendū nec vsus sum hoc actu Aristotele sed nō imꝓbatis armis gētiliū me vti posse affirmaui et aurū ꝛ argētū ab egiptijs velut iniustis possessorib⁹ accipere. quēad: Origenes factū illud applicat vnde magis Paulus curand⁹ est cū. Hiero: qꝫ Aristoteles.

¶ Deinde assumit Clariss: d. qđ cōcesserim bonū op⁹ meritoriū esse totū effectiue a deo. et hoc ipse intēdit probare. rogo d. d. meminerit quā agat personā eius eñ est nō mea firmare sed improbare. Quare supplicatio ecclesie mihi nō aduersatur sed meā firmat sententiā. Nā bonū a deo largiri asserit ꝛ adiutoriū dei ponit liber: nō excludēdo arbi: Et adiecit quod scholastici essent oēs eiusdē sententie. adiecit aūt post finē h⁹ probationis hoc idem docto: theo: quos ipse vocat scholasticos sentire d. Carolo: ad hec.

Carolostadius.

¶ Hēs capreoli est qđ lib: arbi: causat substantiā actus. ꝛ sanct⁹ spirit⁹ modū scot⁹ aūt ita distiguit quātū ad pricipalitatē entitatis in bono ope volūtas est causa pricipalis. q̄ntū aūt ꝑtinet ad respectū esse meritorij tūc grā ē pricipalis.

Eccius

¶ Qñ me dicēte opti: theo: quos col: d. d. scholasticos nūcupat. Nō dissentire ab illa Chrāna sentētia quin totū op⁹ bonū sit a deo effectiue ꝑ hoc liberi ar: cōcursum ꝛ cooꝑationē nō excludētes obiecit mihi clari: d. duos vnū capreolū mihi nō admodū cognitū. alterū subtilē illū Johan: scotū in quo etiā diutius qꝫ voluerim sum versat⁹. etsi illa nō sit cōtentiōis sūma q̄d iste vel alius doctor sentiat sed q̄d pro veritate chrāna sentire debem⁹ excusabo tñ opti: illos viros ne malā aliquā notā icurrāt capoli locū nō citauit d. d. attñ id eū sensisse idus

hic credo q̄d suus manuductor tā pluribꝫ locis aptiss: tutat⁹ est diuū volo tho: aqui: magnū ecclesie lumen in 12 .q.109. maxime arti: 6. in. q. 24. de Ueritate in elegāti li: cōtra gētiles li.3. cū alijs locis vbi sanct⁹ pater vbiqꝫ relinquit ꝛ cōcedit liberū arbi: nō posse in bonū opus meritoriū nisi supnaturaliter a deo et grā motū adducens ijsdē locis. Hiero: et. Aug: cū auctoritatib⁹ biblie a sāctꝭ patribꝫ cōmemoratis. Qd vero ad Scotū attinet immo ad totā cohortē opti: theologorū qui summas theologicas cōmētati sunt debuit clariss: d. locū videre ordinariū vbi p̄sentis negocij sūma p eosdē ageret qd nō sit distin: 17. primi sed 27.ꝛ.8. scdi vbi reperiet tho: Egi: Alber: Durādū et Gabrielē et alios qui cōcordi sītia post Petrū longebar: asserūt li: arbi: sibi relictū sine spāli ꝛ supnātali auxilio dei posse quidē in opus malū. sed nō in opus bonū adeo qd interior inspiratio dei omnē bonū volūtatis motū pueniat Ad q̄d Bonauentura et alij notabilissimū adducūt diui: Aug: dictū cuius ego memini in defensiōe mea q̄si illud sufficiat ad totā dificultatē que hinc inde cōtrouerti posset. dixi em̄ ꝓpone 25. Quare ad oēs auctoritates ꝑ vtraqꝫ pte inducēdas insignis. Aug: resolutio sufficit quā qui nō hꝫ facile inter saxū ꝛ saxū piclitat. Hoc em̄ ē artis reddere singula singulis. Aug: dictū ē istud de ecclesiasti: dogmatib: c. 21. ꝛ repetit illd idē libro de spū. Initiū salutis nr̄e deo miserāte habe⁹. vt acquiescam⁹ salutifere inspiratiōi nr̄e potestatis est. vt adipiscamur q̄d adquiescēdo admonitiōi cupim⁹ diuini muneris est. vt nō labamur in adepto salutis munere nr̄e potestatis est et diuini pariter adiutorij. Ubi. s. Bonauēt: ꝛ alij Aug: q̄tuor volunt fecisse grad⁹ reddēdo singl'a singulis. quāuis b. Bern: colū. 15. solū triū meminerit primo initiū est dei. scdo acquiescere vel cōsentire inspiratiōi est volūtatis Tertio grā est solius dei ꝛ ꝑ illo gradu debet intelligi. b. Bern: cū colū: 1. inq̄t deus auctor est salutis. li. ar. est tm̄ capax. naꝫ capacitatē ibidē refert Bern: nō ad op⁹ bonū sicut induxit d. d. sed ad gratiā ad illū. 3. gra: b. Aug: subdit em̄ nec dare illā nisi deus nec cape nisi li. ar. pōderādo illā scꝫ salutē de qua loquit Bern: sic li. arbi. est tm̄ capax. Quare d. d. in sua defensione ob hoc q̄d dictum Aug: laudabile laudaui frustra mihi iniuriat qd sanctas lacerarē scripturas sctōs cōmorderē ecclesiasticos ꝛ meā admirat impudentiā q̄d Aug: adeo aduerse citem dū tm̄ nullibi meminerit h⁹ loci Augustini: Ex quibꝫ: liq̄dissimū est optimos ꝛ celestiss: theologos quos scholas: vocat recte grāꝫ ꝯtra pelagi: adstruxisse ꝛ li. arbi: nō abstulisse actiuitatē. peto tm̄ ꝓbari a clariss: d. d. vt probet ꝯtra scho: vel me li: arbi. se hr̄e pure passiue ad opus bonū meritorium.

Carolostadius.

¶ Quātū ad scho: quos adducit egre: d. d. ꝛ solus intelligit aut saltē corrūpit. Nā scoti ꝛ capreoli sīia a pta est q̄d hoc q̄d causat li: arbi: in bono opere ꝓprie attribuūt li. ar. adeo qd in quibusdā opibꝫ: dicūt li: arbi: causare substātiā act⁹ que possit cōtinuari donec deus suā grāꝫ infundat. hoc aūt ego intendo imꝓbare q̄d li: ar: absqꝫ grā et absqꝫ fide nullū bonū opus facere pōt neqꝫ quantū ad substātiā opis neqꝫ q̄ntū ad motū vel esse meritoriū et ne d. d. elabat e manibꝫ meis suis circuitib⁹ an̄qꝫ declarē Aug: ꝛ Bern: q̄rū verba adducit et sīias corrumpit. primum quero iterum et peto a d. d. quid illud sit in bono opere quod causat cū gratia. hoc em̄ docent scholastici. doceat et ipsorū patronus.

Vil schuster brengt er fur

Eckius.

¶ Sctōs illos doctores: Thomā. Bona: et alios nō modeste mercatores appellari a clariss: doct: imodice miror: attm̄ mihi imꝑperat q̄si solus scholasticos intelligā doct: et eos corrūpā absit ꝑcul ab ecclīana modestia hm̄i arrogans iactātia qm̄ nec omnes intelligo nec hos in quibus versor solus scio paratus semper ab eruditioribus doceri sed ad declaratiōnē et expositiōnē quā tribuit cla: d. dictis scoticis et scholasticorū cū li: arb: dicūt esse causaꝫ principalē subēctus ita qd volūtas eliciendo illū posset ꝯtinuare vsqꝫ dū: de⁹ infūdat suā grāꝫ

Eccius. partius esse doctor.

Eccius qd ego male patrociner mercatoribus

hoc nūq̄ȝ memini me in aliquo scholast: theo: legisse sed grām a deo opt: max: fatent in instanti dari et creari et verissimum iudicant nescit tarda molimina spi: sancti gratia. hoc bene verū est si clariss: doct: est ita in scholasticis exercitatus qđ inter se ꝯuertūt an gratia eque sicut deus ipse habeat principalitatem actiuitatis respectu boni oⁱpis vel minus de quo nō omēs cōsentiūt. attm̄ wilhel: Occkam: in dubita: addita quarto gratie actiuitatē etiam tribuit et meam quoqȝ hanc fuisse snām ante septenniū. d. d. luculenter ex Chrysopasso predestinatiōis potuit intelligere: si eam tam diligenter legit q̄ȝ importune vilipendit. sed vtcūqȝ sit de ipsius gratie actiuitate cōsentiūt scholastici lib: arb: nō posse in opus bonū quo ad substantiā vel relationē nisi spāli auxilio dei.

¶ Postremo qđ querit. d. d. quid sit illud qđ bonū opus causat in subā actus forte d. d. lapsus est ligua voluit querere quid sit illud in subā act⁹ qđ libe: ar: causat. Rñdeo illam questionē prius esse dilutā q̄ȝ natam nō em̄ ita sunt ꝑtes in subā actus sicut in erefodinis sed queadmodū. b. Bernh: dicit et deū ⁊ libe: arbi: indiuiduo ope agere Quare adhuc peto ꝓbari ꝑ clariss: d. d. libe: arbi: se habere tm̄ passiue ad opus bonū et sit tm̄ capax illius. Sum em̄ paratus iacula eius in eam ꝑtem ꝓ virili repellere.

Carolo: dixit eos ꝑdicare cū lucro aniax ideo mercatores appellasse	Hora quarta continuabitur Disputatio

Caro: hora quarta in vigilia visitationis. Marie. 1519.

In nomine Jhesu amen.

¶ Egregius d. d. hodie causam suā mltis munimētis loricauit vt redigam ei⁹ mlta auxilia Primo quid sentiēdū sit de epistola Hiero: ad Demetriadē virg: dicam Queadmodū ꝑcipuus ille thelogox princeps Erasmus noster qui p⁹ Augusti: hec verba scrpsit Erudita prorsus et eloquens epistola sed quā vt nihil aliud accedat vel si ilus palam arguat non esse Hiero: diuus August: nō nihil suspicari videt ab heretico Pelagiano cōscriptā. qđ insint in ea nōnulla que Pelagia: dogmata resipiāt. Beda putat esse Juliani heretici Ex ijs facile deꝑhendi licet quantū auctoritatis habeat solutio egregij d. d. per h⁹modi epistolam munita.

¶ Secundo qm̄ egre: d. d. citauit Augusti: in li: de Ecclesi: dogmatibus c. 21. Ibi initiū ꝗ salutis nostre ⁊c. debuit idem egre: d. d. paulo inferius scripta vidisse videlicet que scribunt in c. 44. vbi hec ponit sententia si quis ꝑ nature vigorem Euangelice ꝑdicationi cōsentire posse cōfirmat absqȝ inspiratione spi: sancti heretico fallitur spū Ergo acquiescere vel inspiratiōi vel ꝑdicationi munus est a deo collatū. remitto etiā ad li: primū retracta: ad c. 10. vbi scribit. qđ Omēs hoīes possunt si velint precepta dei implere. nō existimant noui heretici Pelagiani scđm eos esse dictum. vex est em̄ omīno omēs hoīes hoc posse si velint. sed preparat voluntas a domino.

¶ Tertio ad inductionē b. Bern. colū. 15. responsionē. d. refellēdo dico ꝙ. S. Bernhar. omēs tres gradus vt. d. vocat deo tribuit ⁊ nō. li. ar. Verba eius li. sunt hec. Vba sunt nō mea sed apl'i qui omē ꝗd boni esse pōt. i. Cogitare: velle ⁊ ꝑficere ꝓ bona voluntate attribuit deo. nō suo arbitrio. Si ergo deus tria hec hoc est. Bonū cogitare: velle ⁊ ꝑficere opatur in nobis. primum ꝓfecto sine nobis scđm nobiscū. i. ꝑ cōsensum quē inspirat spirit⁹ sanctus vt patet in col. precedenti: ex ijs sequitur ꝗd egre. d. d. plus conat causam suā defendere q̄ȝ bene defendere pl⁹ suā causam tueri q̄ȝ fidē amplecti. Nā in causa fidei nō sunt ꝓferenda arma hereticorum.

[Margin: Ex libro]

[Margin: Das ist mei glosa wer sy zubrechē will d mags thū]

¶ Quarto mirū est in auribus meis qđ bonū opus totum a deo producit sed nō totaliter et ꝗd hoc sit absonū apud vere theologos inprimis assumo auct. Aug. in li. de bono perse: ca. 13. vbi ait. Nos ergo volumus sed deus opatur in nobis ⁊ velle. Nos ergo opamur sed deus in nobis opatur ⁊ opari ꝓ bona

[Margin: Actiui: volum⁹ acti: agimus]

volūtate (de⁹ opatur op⁹ bonū in nobis) rursum hoc nobis expedit ꝛ credere ꝛ dicere hoc est piū hoc verū vt sit humilis ꝛ submissa ꝓfessio vt detur totū deo. Cogitātes credimus cogitātes loquimur cogitātes agimus q̄cquid agimus. Quod aūt attinet ad veritatis viā ꝛ verū dei cultū non sumus idonei cogitare aliquid tanq̄ ex nobismetipsis sed sufficiencia nr̄a ex deo est hoc ꝑpendat qui actinitatē libe. ar. in bonis opibus concedit. Nō est enim in potestate nostra cor nr̄m ꝛ nostre cogitacīōes. hoc est qd̄ ecclesia orat in ista p̄cula deus virtutum cui⁹ est totū qd̄ est opt. ꝛc. ergo bona opa tota sunt deo. Quod et Cypri. sentit in orōne dominica in versi: et ne patiaris nos induci intentacionem. Et epistola. 6. z. li. ad martyres cui⁹ verba sunt. certamini suo affuit (scꝫ Christ⁹) p̄liatores ꝛ assertores sui nominis erexit. corroborauit animauit ꝛ semp vincit in nobis. Ecce apte dicit q̄d christ⁹ in martyrib⁹ vincit ꝛ vtitur auct. Mathei. 10. Nō vos estis qui loquimini sed spirit⁹ patris vr̄i qui loquiᵗ in vobis. q. d. Nō vos estis qui vincitis. sed christus in vobis vincit qd̄ pulchre. z. paralip. zo. scribiᵗ. Hec dicit dn̄s nolite timere ne paueatis hanc multitudinē. non est einm vestra pugna sed dei. Ecce pugnāt iudei attn̄ scrip. victoriā deo reputat Unde idē. Cypri. in eodē loco col. sequēti sic ait. Qui non sic est vt seruos suos spectet tm̄ sed ipse luctatur in nobis ipse congrediᵗ. ipse in certamine agonis nostri ꝛ coronat pariᵗ ꝛ coronatur. recte ergo. Dauid fassus est. 1. paralip. z9. Tua sunt omnia ꝛ que de manu tua accepimus dedimus tibi. q. d. nihil tibi dare possumus qd̄ a te nō accepimus ꝛ nihil habemus qd̄ nō dedisti. Hinc s. Hie: in li. aduersus pela. li. 1. col. 3. ait ꝛ li. z. col. 15. Et vt sciam⁹ dei esse bonū om̄e q̄d gerimus ego inquit plantabo eos vt neq̄quā eradicenᵗ ꝛ ego dabo eis cogitationē et sensum vt intelligāt me. si cogitatio et sensus danᵗ a deo vbi est libe: arbi: tam supba iactatio Ex his inferᵗ qd̄ bona opa tota sunt dei sed ꝙ d. d. dicit nō totaliᵗ ideo facit vt sentiat siᵗ cū diuerse sentientib⁹ h̄ ē Eccle: ꝛ schol: nusq̄ꝫ em̄ apud hos legiᵗ totū op⁹ esse dei sicut rursus apd̄ illos nō legiᵗ qd̄ bona opa nō sint totaliᵗ a deo nisi me fallat obli: Cōgratulor ḡ egre: d. d. q̄ cōclusionē meā. 14. acriter impugnauit et hodie mecū in meā immo spi: sancti sententiā descendit dicens qd̄ totū opus bonū ꝓduciᵗ a deo. hec sunt que iam volebā dicere. ex Biblia alia sunt mihi dicenda.

Ego nō curo p̄dica: Aristotelis verba caro:

Nota Uerbū totū

Uerba caro:

Scotus ꝛ ceteri faciūt figmenta ex iisdem verbis

Eckius dixit hic caro: facere magna festa s̄m verbū. In

Ecckius.

¶ Dum clariss: d. Longa verbor̄ serie et pluriū auctoritatū e codicibus lectiōe et Robora solutionū nostrarū repercutit. et simul cōclusionē infringere conaᵗ Dico primū quiduid sit de dn̄i Erasmi iuditio ac venera: Bede qui suspicanᵗ poti⁹ q̄ꝫ iudicent. Attn̄ non incōuenit librū Auctoris allegari solitū ꝓ eodem citare Ea em̄ industria cōtra me vtitur d. d. in defensione sua in li: de Eccle: vt opinor dogmatib: presertim cū ea sententia sanc: p̄ribus sit cōsentiens quēadmodū est illa Hiero: ꝑ me inducta ita em̄ ait Augst: libro de sentētiis ꝓsperi q̄ posse habere fidem sicut posse habere charitatē natura hoim est. parcat tamē mihi clariss: d. d. cum bona venia loquar alius est modus disputatorū solutiones imꝓbantiū. Nam et solutio ipsa cū ꝯfirmatione adiuncta funditus erat destruenda si victoriā vti sperabat obtinere voluit.

¶ Deinde qd̄ clariss: d. id agit qd̄ solet hoc est obiecta nō diluere. sed ꝑ alia vt sibi videᵗ repugnantia infirmare ad ca. zo. August: de Ecclesi: dog: vbi clare fatetur acquiescere inspirationi p̄tatis nostre esse Nihil omnino dicit sed me remittit ad forum Julij cap. 44. et. 10. retract: vbi tamen inducta afferunt solutionem in dorso vt em̄ legit d: doct. August: incusat eos qui absq̄ꝫ inspiratiōe dei arbitranᵗ se ꝑ nature vigorem p̄dicationi velle acquiescere qd̄ remotius a nobis est q̄ꝫ Scythe ab gadibus. adiecit d. d. vt etiā in hec Parerga excurrā Aug: nō indigere interprete sed lectore Miror ergo cur ipse Aug: sit interpretatus vt fertur.

Non mea glossa

¶ Tertio deinde loco Bern: affert tanq̄ ꝓposito nostro nō deseruientē de quo vehenciss: miror cum nullus hoīm sit qui spiret et Bernhar: legat quin videat eum nobis oīb: suffragijs ⁊ votis astipulantē. inquit eñ Bern: in p̄mo nos nihil facere vbi nos habemus pure passiue. nec in vltimo sed in medio hoc est cōsensu quē dicit deum opari nobiscū. vtiq̄ nobis est aliquid tributū August: sentētia Nec recipio glossema chariss: doct. q̄d dicit esse suū. ipsum quoq̄ sen- sum esse inspiratū. nulla alioquin esset dr̄a int̄ p̄mū mediū et vltimū quin de⁹ oīa iuxta d. d. sententiā totaliter efficeret et totum Bern: hoc loco inuertere.
¶ De secūdo p̄ncipali si non me fallit memoria anteq̄ obseruatiss: d. intentū suum ꝓbare niteret̄ citra modestiā calūniatus est me q̄d plus agam causam meam q̄ causā fidei. Et dum eum expectarē esse ptem. ꝯstituit se iudicē. Per- gamus tamen etiā hoc suum ꝓpositū obruere. pollicet̄ ornatiss: d. ꝓbaturum se opus bonū meritoriū et totum et totaliter esse a deo dudū ego petierā vt ex Ecclesia: p̄rīb: ostenderet libe: arbi: habere se pure pass: ad opus bonū Nolo dicere q̄d querat diuerticula sed illud q̄d est sūma rei non ꝓgredi vult ad lucē sed inducta dispiciamus.
¶ Dum August: in li. de bono p̄seue: c. 13. induxit. affirmantē volum⁹ sed quid quid volum⁹ preparat̄ volūtas a dn̄o. q̄ dn̄s opatur in nobis. ponderauit. d. multū illam p̄ticulam in nobis sed nescio an tm̄ ponderis habeat maxime q̄d auctoritas ista nihil aliud ꝓbare potest nisi quod opus bonum sit totū a deo q̄d et sequentes faciunt. sed q̄d totaliter fiat a deo nec apex vnus indicat. sciat tamē d. d. opatione p̄mo meritoriā esse actionem immanentē nō transeuntē ꝓpterea non debet ei videri mirū q̄d deus operatur in nobis velle. nam extra hoiem opatum nihil confert sic et de Eccle: precib: Deus virtutū cui⁹ est totū q̄d est optimū fateor Omne donū optim desursum est Idem de Cypriano ⁊ p eum inductis sentio nam oīa bona fateor esse a deo et dico etiā esse tota a deo sed nō totaliter. q̄d etiā nobis coopantib⁹ fiat. coadiutores eñ dei sum⁹ 1. Corin: 3. et Ap̄li Euange: dei p̄dicabant deo coopante Marci. 16. Quare oīs sufficientia nostra ex deo est Et vt Ap̄lus ait quid habes q̄d non acce- pisti? sed vt docuimus hec dei motionē sp̄alem ⁊ supnaturalē ꝓmeritis collau- dāt. libe: tm̄ arbi: voluntatē non tollūt Unde nescio cui d. doctor Clariss: cecī- nerit cum adhortat̄ eos qui actiuitatē libe: arbi: tribuūt vt meliora sapiant ob inductas per Cypri: auctoritates ex. 2. Paralip: 20. hec dicit dn̄s Nolite ti- mere hanc multitudinē ⁊c. Et q̄d Dauid ait Oīa tua sunt dn̄e ⁊c. Quasi esset aliquis hō vl' tam hebes vel tā rudis qui ignoraret oīm rex creatori bona oīa dn̄e attribui Nam hoc scire debet d. d. optimorū theologorū quos ipse scholas- vocat cōsensum nullā creaturā agere nisi deus vel gn̄ali motione aut sp̄ali fa- ciat eā agere. Adeo q̄d plus de⁹ facit agēdo mediante creatura quam ageret seipso Fassus est eñ. d. d. ⁊ libe: arbi: suam habere actiuitatē Quare non ego in suam sum tractus sententiā sed potius ipse in schlasticorū descendit sentētiā nisi vel hodie ꝓbet mihi q̄d libe: arbi: habeat se pure passiue nec refert q̄d dicit se non legisse in scholasticis. opus bonū esse totū a deo dignet̄ saltem adhuc legere ⁊ sanctis illis p̄rīb: debitū honorē non aufere Thomā in locis hodie al- legatis Petrū longobar: antistitē illū in distinct: hodie citata cū Thoma ar- gentoracensi et alijs qua de re nisi eruditiss: d. d. fortiora attulerit inuicta stat scholasticorū sn̄ia et libe: arbi: a se non posse in bonum opus. attamē deo co- opante et adiuuante. aliquid eñ tributū est vt castificet seipsum sicut dicit. b. Johan: et tandē mereat̄ recipere secundū q̄d in corpe gessit queadmodū. b. August: li. 3. Hypognos: retributionē illam premij vel pene ad eū sensum ꝯfert.

Carolostadius.

¶ Egregi⁹ d. d. sept⁹ mihi obijcit q̄d p̄longa orōne vtar et nescit se idē facere
¶ Hic cessatū est a quarta ad sextam horā disputa: nam angustia t̄pis ⁊ p̄u[...]

cipū dignitates intercedebāt. et disputatiōis ꝑpetuitas ad dn̄icam vsq; diem: horam primā. per preconem. denunciata est.

Post festum visitationis marie q̄d sabato erat

Caroloſtadius.

In nomine Jheſu amen:

¶ Quod egre: d. d. mihi librorū lectionē sepi⁹ exꝓbrat nihilipendo immo is est vnicus precatus me⁹ qd hoc studiū meū posteritati innotescat ceterum non curo qd mihi prescripta disputatorū obtendit nam leges disputatorū et nomē argutatoris mihi inuisum est. in Theologia quidē disputare est sensum scripturarū elicere. hoc pro primo et secundo.

¶ Tertio Egregi: d. doctor. Soluit argumentū assumptum de Ecclesiasticis documentis c. 43. sed ad textum Augustini ex li. 1. retract: adductum nihil dicit. vt autem palam fiat omnibus quādo scriptura dicit nos habere potestatē boni operis illam voluntatē a deo esse cōcessam legatur August: 1. retract: ca. 22. vbi dicit in potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem sed ea potestas nulla est nisi a deo detur.

¶ Quarto. d. d. respōdendo allegauit. Bern: qui dicit cōsensum bonū non esse sine nobis vel ipsum mediū reputari nobis in meli⁹. et ꝑ hoc d. d. conat̄ inferre voluntatē se habere ad primū tm̄ passiue. ad Scd̄m aūt actiue. ideoq; secundū esse quidē dei totū sed nō totaliter. sed contra. Nam Bern: clare dicit Et si nō ex nobis. nō iam tamē sine nobis. et paulo inferius cauendū ē ne cum hec inuisibiliter intra nos ac nobiscū actitari sentim⁹ aut nostre voluntati attribuamus que infirma est sed soli gratie. Hic quero ex d. d. quid intelligat Bernh: cum dicit gratia opatur nobiscū et opus bonū non est ex nobis sed ex gratia.

Ad hec respondit Ecckius.

¶ Quidquid sit de excusatiōib: clariss: d. d. quas refellere nō est iā instituti mei attn̄ illud nouū glossema ꝑ excellentiā suā allatū qd disputare in theologia sit veritatē sacre scrip: exponere nō accipio cū sic disputare nec ab Aug: sumat̄ li: 22. ꝯtra faustū si me nō fallit memoria. heretici (. inquit.) vincere malūt q̄ disputare vbi eis ꝯgressum imꝑperat abnegatū non veritatis theolo: studiū sed qd d. d. imꝑperat primo me nihil dixisse ad locū Augu: ex. 1. retar: c. 10. quē tn̄ simul absolui cū c. 44. de Ecclesi: dogmatib⁹ nihil audiui eo loco ponderare Hoc audeo dicere nullū ex August: afferri locū in quo nō simul libe: arbi: asserat̄ cooꝑatio. qd vero caput affert. 22. eiusdē libri in ptāte q̄dē hois esse mutare voluntatē in melius sed nō nisi detur a dn̄o Fateor equidē et sepe testatus sum libe: arb: et suā actiuitatē in bonū opus accipere a deo. si dat̄ habet itaq; datū ⁊ dato vtitur tn̄ in hoc gloriari nō oportet ne illud apl'i nobis obijciatur prima ad Corin: 4. quid habes qd nō accepisti sed potius agnoscamus cum Hieremi: scio dn̄e q: nō est in homīe via eius nec est viri vt ambulet et dirigat gressus suos. Om̄ia eīn illa et deo honorē debitū tribuunt et cooꝑationē ministerialē voluntati nō auferūt et predicta cū li: arbi: cōcordāt. b. August: li: 2 de pctōrū remissione c. 16.

¶ Ad scd̄m cum Eruditiss: d. d. Existimat me non assequutū intelligentiā. b. Bernhar: ꝓpter subsequēs qd etiā ipsum ꝯsensum non ex nobis fieri. b. Bern: affirmat Hanc vtiq;. obiectionē d. d. non formasset si scholasticorū traditionē fuisset sequutus nam vocula. Ex principiū quoddā quasi radicale ⁊ principale vnde actio ipsa oriatur sed q: voluntas nō agit bonū nisi q: acta. ob hoc iustissime b. Bern: negat bonū opus fieri ex nobis. ꝑ om̄ia ꝯsentiēs apl'o q: non agamus aliquid ex nobis quasi ex nobis sed ex gratia dei ꝑueniente. qd btūs Ambro: de vocatione genti: ꝑuidit apte declarās ex ipsa sententia apl'ica qd iusti agunt̄ spū dei. non ꝓpterea auferri libe: arbi: et ꝑ hoc arbitror resolutam Clarissi: d. d. dubitatiōē quantū intersit inter ista tria. in nobis. qd nō sufficit Ex nobis qd non attingimus. Nobiscum qd nostre potestatis est.

C. 3. li. ii

Caroſta:ad ꝓpoſita non reſpondet.

¶ Primū qd doctor dicit diuerticulum eſt

¶ Secundum dimittamus

¶ Tertiū aūt ꝙd lib:arb: coopetur diſcuciendū eſt.quo ſenſu ſit accipiendum Nemo em̄ tam rudis eſt qui negat volentes velle ⁊ opantes opari ſed intelligere e⁹ ſenſum hoc eſt ſcientie theologice. inſup quod .d. d. reſpondit nobis bona opa dari ⁊ ꝙ datis poſſumus vti tantū accepto q̄ſitum habet veritatis.

¶ De Bernh: Cauſa breuitatis ⁊ gloſſa doctoris ſupſedeamus.confido autē in domino ꝙd ſi probatū fuerit op⁹ bonū totū eſſe vtriuſqꝫ hoc eſt dei effectiue ⁊ liberi arbitrij ſuſceptiue manifeſtum erit opus bonū eſſe totū ⁊ totaliter dei actiue.et ꝙd hoc verū ſit aſſumo auctoritatem Auguſtini ex enchiridio.c.32: Ubi ſic legitur porro ſi nullus Chrīanus dicere audebit non miſerentis eſt dei ſed volentis eſt hominis.ne Apl̄o aptiſſime contradicat reſtat vt propterea recte dictū intelligatur nō volentis neqꝫ currentis ſed miſerentis eſt dei. vt totū deo detur qui homis voluntatē bonā ⁊ preparat adiuuandā ⁊ adiuuat preparatā.precedit em̄ bona volūtas hois.multa dei dona ſed nō oia.que aūt nō precedit ipſa in eis eſt ⁊ ipſa. Nolentē ꝓuenit vt velit. Uolentē ſubſequitur ne fruſtra velit.cur em̄ admonemur orare pro inimicis noſtris vtiqꝫ nolentib. pie viuere niſi vt deus opetur in illis et velle? Item cur admonemur petere vt accipiamus niſi vt ab illo fiat ꝙd volumus a quo factum eſt vt velimus? Ex his dictis infertur qd ſicut velle de⁹ in nobis efficit Ita ⁊ opari ipſum.quēadmodū apoſtolus etiā indiſtincte dicit qui opatur et velle et operari.

¶ Secūdo infert. qd libe:arbi:habet bonū opus totū ſed ſuſceptiue ſicuti aliquis recipit munuſculū aliqd ab alio qd etiā Auguſt:li:1.retracta:c.23.dicit vtrūqꝫ ipſius eſt quia ipſe ꝓparat voluntatē et vtrūqꝫ noſtrū eſt.q: non fit niſi volentib:nobis. Ac ꝑ hoc quia neqꝫ velle poſſumus niſi vocemur Et cū poſt vocationē voluerimus non ſufficit voluntas noſtra et curſus noſter.niſi deus et vires currentib:prebeat ⁊ ꝑducat quo vocat.ex his patet quō opus bonum noſtrū eſt et quō dei.et qd gratia dat libe:arbi:vires alienas quib⁹ opeꝛ vnde Cyrillus in Johan:li.12.c.56.ſic dicit. Nō em̄ poterūt ea facereque deo placeant niſi ſuperiorem induti virtutē.Unde ad quendā priſcoꝝ dicebaꝛ quia ſpūs in te dn̄i inſiliet et cōuerteris in aliū virum.1.regum.9. hec Cyrillus qui alias auctoritat: huic ꝓpoſito coaptat.Grego:quoqꝫ in Ezech: Homilia.9.ſic dicit Sed ſciendū eſt q: mala noſtra ſolūmodo noſtra ſunt.bona aūt noſtra ⁊ om̄ipotentis dei ſunt et noſtra ſunt q: ipſe aſpirando nos preuenit vt velimus qui adiuuando ſubſequiꝛ.ne inaniter velimus.Et cōcludit qd ꝓueniente gr̄a om̄ipotentis.dei donū fit meritū noſtrū.Ex quib⁹ ſequiꝛ quō bonū opus et dei eſt et noſtrum Et ad hoc inducit auctoritatē Ezechielis.qui dicit qd ſpūs dn̄i ingreſſus eſt in me et ſtatuit me ſupra pedes meos.qui textus clare dicit qd opa dei ſunt ſpiritui ſancto reputanda.

Loquiꝛ de fide idē Caro

Itē de ſpū ⁊ gr̄a idem

Saul fuit.

Eckius rn̄dit et dixit ſe maxime poſſe rn̄dere.

¶ Dum excellens d.d.dicit a me ſibi ꝯceſſiſſe bona opa dari a deo Eo inficias non qd bona opa dari negem ſed qd aſſumit a me conceſſum de quo nihil eſt dictū bene adducendo Auguſt:ex.22.capite primi retract:ꝯceſſi ptātem mutandi voluntatē in meli⁹ dari a deo ſed aliud eſt dari ptātem boni opis et dari bonū opus qd d.doct:pro eodem accepit.

¶ Secundo proponēdo ſententiā ſuā celeber:d.d.nititur ꝓbare.Bonū opus eſſe effectiue a deo et receptiue a libe:arbi: Dico ſi intendit d.d.libe:arbi:hr̄e ſe tantū receptiue contradicet ſuo cōceſſo vbi faſſus eſt et libe:arbi:ſuā actiui: Qd ſi actiuitatē libe:arbi:non excludit nemo ita deſipit qui libe:arbi:negat ſe habere receptiē ad bonū op⁹ Maxime loquēdo de bona opatiōne interiori et vulgatū eſt.qd ſicut efficiens ⁊ finis ſepe coincidunt ita et efficiens et materia

in qua sed dispiciamus que adducit.

¶ Primo August: in 32. c. Enchiri: in nullo nobis reluctat. Nam totiens iam inculcauim⁹ sctōs p̄res quū dicāt totū opus bonū fieri a deo nō p hoc negare libe: arbi: concursum. sed dei et gratie principalitatē asserere. quod ipsa verba Augustini adducta liquido cōprobant. Inquit eñ p̄parat adiuuandā et preparatā adiuuat. Nam adiutorij noie actiuitatē libe: arbi: exprimit vt tractatu. 4. sup ep̄la Johan: iam pridem allegata declarat. Si dicis inquit adiutor me⁹ esto aliquid agis si nihil agis. quō ille adiuuat Porro q̄d ap̄lm induxit deum opari in nobis velle et operari. si me non fallit memoria Ap̄lus habet. Qui opatur in nobis velle et pficere p bona voluntate. Utcumq̄ sit assentior facillime deum operari in nobis velle. sed nobiscum vt Bernhardus dicit.

¶ Qđ scđo loco beatū inducit August: ex. 1. retracta: c. 23. q bonum opus sit tanq̄ munusculū datū a deo Dico oportere ppēdere de qua subiecta materia loquant authores loquit eñ ibi August: de fide et chari: ad que ipsa volūtas indubio habet se tm̄ passiue. Aliud aūt est loqui de bono ope. Nec subsequētia negamus. voluntatē non posse in bonū opus nisi vocetur. q omnē actionē voluntatis bonā deus sua motione p̄ueniat. Nec hoc negamus quin deus p̄beat vires. sed si prebet vtiq̄ voluntas haberet illas. Quare oramus deum. vt bona opa nostra aspirando p̄ueniat et adiuuando psequatur.

¶ Ad Grego: nō dissimilit dicim⁹ qui tā sepe in libris Moraliū libertatē volūtatis tollit. Nihil eñ agere possum⁹ qđ deo placeat. Deo nō adiuuāte. qui cū grām gratis det. alioquin gratia non esset. iuxta Ap̄lm. opus bonum ab illa pcedens optimo iure. donum dicit dei. et meritū nostrū. iuxta illud Augustini ad Sixtū p̄sbi. cū de⁹ coronat merita nr̄a. nihil aliud coronat q̄ munera sua.

¶ De Cyrillo et quotquot alijs qui adduci possūt nihil est qđ allatū negemus Non eñ possunt hoies facere que placeant deo. nisi induant supiori virtute. sicut dn̄s Jhesus Ap̄los admonebat. vt sederent in ciuitate donec induerent virtute ex alto. Uirtus inq̄ habitus est et gratia. vbi voluntatis est recipere. nacta vero virtute. eius quoq̄ est opari. Et de ijsdem virtutibus scriptura loquitur apud Ezechie:

Carolostadius.

¶ Gratiam ago dn̄o doctori qui hanc cōcedit q bona opa sunt dona dei et q deus sua dona coronat. Qđ aūt mihi repugnantiā obijcit ad p̄cedentia et sequentia remitto. et quero quā actiuitatē habeat ferula vel baculus quo pedagogus cedit adolescentulū data responsione pgrediemur.

Eckius.

¶ Querit clariss: d. d. quā habeat actiuitatē ferula vel baculus qua Pedagogus verberat discipulum R̄ndeo cum suo modo om̄is causa scđa possit dici et instrumētalis. necessariū est diuersa esse genera instrumentoꝝ. Nā aliq̄n causa instrumentalis natiua seu genuina vi et virtute. aliq̄n cōmunicata vtit ptāte. tenuissimus vero instrumenti modus est cū instrumentū solūmodo agit vt directū. siue hoc fiat per cuiusdā impetus impressionē aut solū virtute lationis. Quo sic prelocuto r̄ndeo ꝓposite questioni satis captiose baculū habere actiuitatē inquantū a manu ipsi⁹ mgr̄i dirigit. Cui⁹ iprobationē audire pat⁹ sum

Aristoteles adest dixit Carolo:

Carolostadius.

¶ Quidquid sit de distinctiōe Egregij. d. docto. hoc dicit Esaias. qđ quēadmodū instrumenta mota nihil possunt dicere suis motorib⁹. ita nec hō actus spūsancto potest sibi quidq̄ arrogare illi⁹ motionis vel actionis. mō Esaias c. 10. sic inquit. Nunquid gloriabit securis cōtra eum qui secat in ea et exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? Et baculus contra eū a quo mouetur. Ergo etiā libe: arbi: qđ compatur illiusmodi instrumentis. non potest dicere.

bonũ opus nõ est totaliter a deo. qm̄ si hoc dicit gloriatur cõtra dominum.

Eckius.

¶ Clariss: d. d. cõtra r̄ñsionē p me datam opponit de dicto Esaie. c. 10. Nũqd gloriabit securis aduersus eũ qui secat. sic de serra tracta. sic de baculo pcutiente. Ex quo loco accipiatur lib. arbi. non posse dicere q̄d aliquid agat: qm̄ si voluntas negaret bonũ opus esse totaliter a deo. iã gloriaret cõtra dominũ Rñdeo verba ista pphete esse symbolica que iuxta traditionem beati Dionysij de mystica theo. cap. 4. nõ oĩmodã recipiũt similitudinē. sed in quadã pprietate cõuenientiã. Docet ergo nos Esaias nõ debere nos gloriari in bonis opibus. quod nemo nisi insipientissimus negabit. Cum apl'us nos instruat. Qui gloriatur in dño glorief. Quare in hunc finē idonea est triũ symbolorũ securis serre et baculi coaptatio. verũ in rõe instrumenti. diuersa est baculi ⁊ liberi arbi: compatio. quũ hoc sit instrumentũ inanimatũ. alterũ vero aĩatũ vel ipsa aĩa. Quã diuersitatē. si auderem adducerē ex b. Tho: ques: 24. de veritate.

Carolostadius.

¶ Quid sentiendũ sit de ista cõpatiõe instrumentorũ. remitto ad Hierony: ⁊ hoc bono aĩo. sed opponēdo dico. q̄d hoc agere q̄d hʒ lib. arb. actũ a grã. est. munus dei. et op9 dei. Quod Augus: apte dicit de spũ et lr̃a ca: 2. pterea Ezechielis. 36. scribit. Ego faciã vt in pceptis meis ambuletis ⁊ iuditia mea custodiatis ⁊ operemi. Ex quo apte sequit q̄ deus facit nos facere et facit nos operari.

¶ Deinde vellē ab egre: d. d. scire quis ecclesiasticorũ vspiã scripserit. op9 bonũ esse totũ dei. et non totaliter. ⁊ nisi me fallat obliuio est vna chimera histricosa. quã dñs d. cõminiscit. vt sit incõclusibilis et imperterrit9.

Eckius.

¶ Primo de Augus: cap. 2. de spũ et litera nihil est q̄ dubitē neq; de Ezechiele: quin deus faciat nos facere q̄dquid fecerimus. Quãto magis facit nos facere bona. quod dudum exposui deum plus agere cum causa secunda. q̄ agente se sola. quod d. d. clariss: si nostra ex charitate legisset. intelligere potuit. cõclusi: 29 defensionis. Scio eñ orationes meas esse nullas nisi deus fecerit eas esse aliquid Quod vero obijcit. Clariss: doctor de histricosa Chimera vbi Ecclesiastici doctores ita loquuti sunt. vt bonum opus sit totum a deo. non aũt totaliter. facit quod Arrius obiecit sancto Athanasio coram probo iudice querēs a sctõ patre vbi in diuinis libris repiretur vocabulũ Homousia. Nam ob hoc nouatum vocabulũ heretici Christianos appellabãt Homousianos ⁊ Hunericus Uandalorũ rex in Africa legē dedit oĩes Homousianos diuersis supplicijs debere occidi. vellē diceret mihi Clariss: d. d. cũ nullus sit fideliũ qui hoc nesciat. vnum esse deum in essentia. et trinũ in psonis. vbi persone nomē in sacra repiretur scriptura. ita dicere possint de nomine theotokos diui Joannis damasceni temporib9. Et in theologia eadem laboramus penuria. qm̄ plura sunt negotia q̄ vocabula. Quare cum cõstat de re. frustra disputat de nomine et disputatio de nominib9. pertinacibus est relinquēda. Jdeo quum rem meã et intentionē d. d. clare intellexerit. frustra conatur venari vocabula hoc volui dicere totum opus bonũ esse a deo. sed quia non fit sine liberi arbi: concursu et actiuitate. ne concursum illum negarem. dixi nõ fieri totaliter a deo. quod est compendio et absolute rem pronunciare. Quare dñs doctor sententiam non verba improbat.

d. d. Carolo: grãs egit d. d. ecckio q̄ pcedit bonũ opus esse donum dei. hoc idē. d. d. eckius sp se sensisse dixit

Famulus vniuersitatis publice edixit. crastina luce seu postridie hora septima antemeridiana inchoandã disputationē inter d. docto: Eckiũ et Martinũ Lutther ⁊c. Que disputatio post hanc sequit. voluim9 eñ has duas eorundem cõiungere non sine ratione.

Disputatio Secũda .D. docto. Eckij et Andree Carolostadij.

Carolostadius incepit et adiecit quedam vt sciatur que materia habita sit precipua inter conflictum.

Die Jouis que erat .14. Julij incepit Carolosta: et quasi prioribus coronidem imposuit hora fere Octaua post finitā dissertionē Eckij et Martini.

Carolosta:

¶ Priusq̃ in alterũ disputatiōis gradũ descendam⁹. subijciende sunt cōclusiones quas D.D. in exordio nostri certamis prelegit. vt intelligant Judices hodie electi: dñm .D. extranea et impertinentia posuisse. nec aliquā vulnerasse conclusionē. et demũ iudicent cōclusiones meas firmas et regulis fidei consonantes. sunt ergo iste.

¶ Liber arbitrante gratiam per spiritũ sanctũ infusam. nihil valet nisi ad peccandum. etc. hec vndecima.

Duodecima.

¶ Immo voluntas nostra que non regitur a diuina voluntate. tanto citius appropinquat iniquitati. quāto acrius intendit actioni. Et decima quarta.

¶ Dominus Johannes non videns quomodo bonum opus sit totũ a deo. et dei opus et cetera in qua conclusione non est positum monstrum quod aiunt doctor. videlicet non Totaliter totum. Restat iam disputanda tertia decima conclusio. Que est. vt D.D. cum sua maxima suorum disputatorum potest facere quod in se est id est obicem et impedimentum ad gratiam tollere etc. ego defendam et probabo. quod facere quod in se est. est peccare. malefacere. deo displicere. mentiri. se iactare etc.

¶ Admonitos velim iudices nostros. vt ob id sciant me auctoritates sanctorum ex libris legisse. vt intelligant nisi secundum me pronunciauerint se iudicaturos contra ecclesiasticos.

Eckius.

¶ Eckius arbitratur iudices etiam legisse ecclesiasticos doctores sed aliam habituros intelligentium q̃ D. Carolo: Nam ego eosdem adduxi. Restat iudicibus vter rectius intellexerit.

Carolostadius.

¶ Intelligent iudices D. Eckium contra se intellexisse D. Eckium.

Die .14. hora secunda incepit Eckius De obice disputare.

E ij

Carolosta: Morgē frue

¶ Quia in primo disputatiōis congressu eo deuenim⁹ q̄d clariss: d. d. Carolo: ↄcessit etiā liberū arbi: habere actiuitatē in bonū opus. licet eam non habeat nisi motū a gratia. ⁊ ideo. que tn̄ sententia ↄcordat cū omib: scholastic; theolog; sicut fuit actū ⁊ ostensum. Ergo necessariū fuit excusare eosdē et meipsum. in aliꝭs cōclusiōib: satis iactabunde positis ⁊ primo conclus: 13. dn̄s Johānes cū sua maxima disp: pōt facere. etiā ista cōclusio vt ponitur. vel est falsa. vel falsā imponit sententiā scholastic; doctorib: quasi in declaratiōe quid sit. facere qd in se est aduersatur Ezechieli ⁊ Ambrosio. cōtra hoc sic deduco. lib: arb: sicut faciendo qd in se est. potest peccare. mentiri ⁊c. ita faciendo qd in se est adiutū a gratia pōt bn̄ agere. mereri. peccatū vitare. scd̄m sacrā scrip: ⁊ sctōs pr̄es. ḡ si scholastici hoc dicūt clariss: doctor eis falsum imponit. vel eos nō bene intellexit. Minorē ꝓbo p̄ sepe allegatā auctoritatē Augustini Initium salutis nr̄e deo inspirante habem⁹. vt acquiescamus salutari inspirationi. nr̄e ptātis est. Modo tunc aliquis facit quod in se est. qn̄ facit illud quod est in potestate sua. Subscribit Chrysost: sup Eplā ad hebreos c. 7. intueris q̄ prius nos a nobis ipsis oportet mundari. et tunc deus mundat. ibi sctūs Chrysosto: expresse vult oportere nos prius facere qd in nobis est. tunc deus emūdet. in eadē sententia est homilia. 84. sup Mattheū. quas obres vehemēter rogo atq; obsecro ne velitis cuncta ita deo tribuere. vt oscitandū dormiendūq; vobis putetis. nec rursus. si vigilatis laborib: vr̄is. rem effici arbitremini. Nā nec desides atq; resupinos iacere nos vult deus. Ac ideo nōnihil a nobis petit hoc facere quod in se est in bono ope. Expresse testatus est idē. Bernh: de gr̄a et libe: arbi: Ubi attribuens consensum libero arb: dicit mediū illud esse meritoriū. Modo tunc dicit quis facere qd in se est qd est in sua potestate. Et cōsensus est in potestate ipsius li: arbi: Preterea vt oēs sciant quō. d. d. impertinent me traxerit ad materiā lib: ar: posui in annotatione mea ↄ reuerendū patrē Marti: qd voluntas sit dn̄a suorū actuū. hinc sumpsit ansam. ⁊ in materiā lib: arb: ⁊ predestinatōis impertinentissime euagatus est. At sine increpatione. saltē cōdigna. bn̄ dictā voluntatē dn̄am probo p Gregoriū Nysenū de lib: arb: vbi ponit hominē agentē et facientē qd alias ex superfluo consultaret. si non esset dn̄s actionū. Ratiocinatur sic quorū sunt admonitiōes. illa sunt in pōtate nr̄a. sed bonorū operū sunt admonitiōes quare bona opa sunt in potestate nostra. iterū liq̄t posse hominē facere bonū faciendo qd in se est. Semp tn̄ auxiliū gr̄e nō excludendo. et ita concludit c. z. nos esse dominos actionū nostrarū. Sic b. Bernhardus de lib: arb: col: 11. dicit liberū arb: debere conari suo pesse corpi vt pest sapiā orbi. Imperet singulis sensibus tam potent q̄tenus non sinat regnare peccatū. Ita b. Augu: c. 8. l. 1. de lib: arb: dicit rōnē dn̄ari motib: anime. Cum ergo ego sanctorum prm̄ imitat⁹ sententiā. dixissem voluntatē esse dominā actuū. et in defensione me explicassem q̄ voluntas sit dn̄a actuū. conparando ad act⁹ inferiores. et tn̄ sit famula comperando ad Chr̄m in ea regnantē. adhuc tn̄ vt videret aliquid mihi impingere male sentiens semp perfidiam pelagiꝭ obiꝭcit. a q̄ semper fui alienissimus. sed

als ad gr̄az

maximā disputatorū. hic Ezechieli cōtradicentē facit. cum in chrysopasso centuria. 4. numero. 3. expresse me exposuerim. lib. arb. nō remouere obicem vel impedimentū principaliter ad gratiā sed solū dispositiue. Et qd illa dispositio sit acquiescere salutari inspiratiōi. si nō animo carpendi legisset inuenisset centuria. 3. numero. 60. qd tn̄ facere in se bonū semper p̄cedit diuina motio vt ibidem expresse declarat de Eezechiele quē facit nobis aduersari. manifestarium est eū nobis esse concordantem. aufer cor lapideū ⁊ da cor carneū. q̄ vt sp dixi. bona voluntas p̄paratur a dn̄o et preuenitur. et gratia facit voluntatem bene agere. tn̄ requiritur voluntatis acquiescentia seu consensus. Et hoc est facere qd in se est. Ideo ait deus facite vobis cor nouū. Qm̄ vt Origenes ratiocinat l. 3. c. 1. de principiꝭs in nostre vite cursu a nobis quidē dependendus est labor

⁊ studiū. atq̃ industria adhibenda: et infra. Alioquin si nihil operis exposcit: superflua vtiq̃ videbantur esse mandata. frustra etiā Paulus culpat q̄sdam cecidisse a veritate. ⁊ collaudat eos qui in veritate fidei steterunt.

¶ Deinde dn̄s Andreas conclu: 15. vigilias et labores nr̄os carpit. vt in chrysopasso multa de p̄destinatiōe agerem. ⁊ tn̄ eam inficias auctoritates de p̄destinatiōe ꝑtinere ad opa coronāda. Verissimū est ꝓuerbiū. Citius quis carpet q̄ intelliget. quāuis nō ignorē q̄ sit mihi curta supellex. attn̄ animꝰ meus semper fuit ꝑatus. sicut hodie est a doctorib: emendari ac doceri. vt sic ignorantie nebulas pellerē. Attn̄ q̄ inerudite meam taxauerit ꝓpositionē facile potestis intelligere. cū propositiōe. 16. arguerē dominū Andreā q: ex hoc q̄d voluntatē dixissem dominā actuū. ipse ꝑ capillos detorsisset in materiā predestinationis. tūc dixi ꝓpositiōe. 18. neutrā ꝑtem hic suscipio defendendā. qd̄ predestinatiōis negotiū sit ꝓposito impꝑtinens ⁊ extrariū. Hic cū dixissem materiā predestinatiōis (an scʒ habeat. rōnē in nobis) esse impꝑtinentē negotio ⁊ disputationi nr̄e. ipse accepit vnā pulchrā intelligentiā. et audet mihi imponere ꝙ auctoritates de predest: negaueri ꝑtinere posse ad opa coronanda. par calūnia est in ꝓposi: 16. vbi dixit me Bernhardū legisse. Tolle libeꝝ arbi: et non est qd̄ saluet legit. quod ꝓ quo. subdens multū calūniose. et satis demonstrat quāto iuditio Ecclesiasticos ꝑuidet facit aūt oībꝰ studiosis se suspectā depuatorē Certe deū optimū: maxi: precor. ne vnq̃ intellectū meū tanta cecitate ꝑcutiat. vt quidq̃ in sanctis p̄ribus deprauē. sicuti nō credo hactenus mihi ab aliq̄ monstratū. et quidquid dicat. d. d. Ego legi quod et lego quod. ita habet Bern: Ita hn̄t emūctissimi codices. quos videat. d. doctor ne ipse depuet. quū sit admodum iuuenis in Ecclesiasti p̄ribus legendis sicut testat̄ in ꝓloquio suo libelli de iustifi: impij. Quare pro charitate fraterna potiꝰ nos deberemꝰ mutuo iuuare. ⁊ hortari ad sacerrimū theologie studiū: q̄ istis scōmatibus. aculeatʒ verbis. et ridiculis inuicem irritare et molestare: hec sunt dicta pro defensione Scholasticoꝝ et dictorum meorum.

Carolostadius.

¶ In noīe Christi amē. Quāuis multa argumēta ꝑ doctorē adducta possunt dissecari ꝑ illud qd̄ scholastici de facere qd̄ in se est cū Ecclesiasticis sunt incōcordabiles: Attn̄ videamus dicta doctoris per ordinem et breuiter.

¶ Ad primū. Cū dicit me libero arbi: attribuisse actiuitatē: concedo sed vt in premissis: videlicet gratuitā. alienā. et ex deo ꝓuenientē.

¶ Ad secundū. Cū opponit mihi me falsum imposuisse scholasticis doctorib: Respondeo hoc mihi false opponi Et egregiū doct: in conclusi: sua. 38. secūde adnotationis clare descripsisse quid sit facere qd̄ in se est: cuius verba sunt cū facere qd̄ in se est probatissimoꝝ theologoꝝ sententia sit: remouere obicem et impedimentū gr̄e: nō dabo ꝙ qui faciat qd̄ in se sit faciat qd̄ deo displicet ⁊c. Ex quibus verbis clare consequit̄ impedimentū gratie tolli per nos: alioquin dixisset quū facere qd̄ ex gr̄a est: est tollere impedimentū gr̄e. Et de hac sententia videlicet: qd̄ gr̄a tollit mala merita: et malā voluntatē: atq̃ impedimentū gr̄e nemo Ecclesiast: dubitat: sed neq̃ scd̄m Ecclesiast: dicimur tūc facere qd̄ in nobis est qn̄ opamur ex gr̄a. Nam Augusti: de vera innocentia c. 150. hoc est scd̄m nos viuere vel facere qd̄ male facimꝰ: verba eius sunt: cum homo scd̄m se viuit: nō scd̄m deū: similis est diabolo: q: nec angelo scd̄m angelū: sed scd̄m deū viuendū fuit: vt staret in veritate: Ecce clarus textus est: qd̄ qui viuit scd̄m se: diabolo est similis: et est mendax: Quod etiā August: dicit ad articulos sibi falso impositos c. 7. De facere qd̄ in se sic dicit August: de vera innocentia ca. 1. 26. Totum bonum qd̄ habemus. ab artifice nostro habemus: sed si hoc in nobis est quod ipsi fecimus inde damnabimur. Si aūt hoc quod deus fecit. inde coronabimur. Ex quo textu sequit̄ qd̄ deus homini facienti quod in se est.

tribuit damnationē. faciētiaūt qđ ex deo est. largit coronā. Et si is fuit doctoꝝ sensus. debuit adiecisse sue sentētie qđ August: apponere non erubuit: ꝛ age- rem dñationi sue grās. si ita mecū sentiret et mecū loqueret. Idē Aug: de vera inno: c. 32 2. Nemo habet de suo nisi peccatū ꝛ mendatiū. si quid aūt homo habet veritatis atq; iusticie. ab illo fonte habet. qui est Christus. hoc aūt qđ deo largitore habemꝰ. pendet ex dei ptāte non ex nostra facultate. qđ August: clare scripsit de peccatoꝝ meritis. li. 2. c. 5. Scholastici aūt dicūt ꝙ facere qđ in se est. precedit infusionē gratie. si aūt aliquis dixit ꝙ gratia sola tollit impe- dimentū grē nō est redarguendꝰ. sed amplexandꝰ. et p ista rn̄sum sit ad. 3. ꝛ 4.

¶ De Chrysostomo dico ꝙ caute legendus est. immo si est eius animꝰ ꝙ initia mundatiōis sunt ante gratiā in nobis. tunc negandꝰ est. et adherendū nobis est btō August: qui fuit hereticoꝝ examine redditus ꝓbatior. immo Egre: d. d Augustinū principem theologoꝝ posuit.

¶ Ad sextū de consensu quē Bern: attribuit liber: arbi: dico ꝙ idē Bern: expꝛsse dicit. cōsensum istum esse a deo. similiter et conatū. et per hoc sit responsum ad nonū etiam. Quis dicta Bernhardi sint bona. sed non ad ꝓpositum.

¶ Septimo cū egre: d. d. dicit me eum traxisse ad materiā liberi arbi: cum ipse posuerit voluntatē dñam suoꝝ actuū. solutio. nihil mihi de suis cōclusionibus sed si dñatio sua est grauata. rescribat quā primū poterit.

¶ Octauo. qđ Grego: Nysenus ponit hoīem agentē et facientē. nescio si tanta sit illius auctoritas que possit ceruicem meā premere. etiam si diuerse sentiret. quippe ꝙ mihi est incognitus. hoc tn̄ dixi in superioribus ꝙ liberū arbi: actum agit. hoc est recepta diuina actione agit.

Nota

¶ Decimo. ad Augustinū de libero arbitrio dico ꝙ idem Augustinus se lucu- lenter exposuit in posterioribus libris videlicet de peccatoꝝ meritis lib: 2. vbi dicit ꝙ liberū arbi: etiā gratia instauratū nullū ius habet in carnis mēbra nisi qđ membra non ministrat pctō. qđ in homie est. ita etiam in libro retracta:

¶ Undecimo. qn̄ egregi: d. d. dicit se in chrysopasso suo. nescio qua Centuria. posuisse ꝙ liberū arbi: non remouet obicem principaliter sed ipsa gratia peto doceri a dn̄o doctore quid sit principaliter remouere. vel remouere totū obicē. Dico ꝙ hoc qđ est ex gratia principaliter. non est nobis attribuendū sed deo. prout patet ex dictis Augusti: ex lib. de vera innocen: allegatis.

¶ Duodecimo. cum d. d. dixit diuinam motionē ꝑcedere dispositionē ad grāz. vereor si ista diuina motio distiguit contra gratiā iustificantē impiū. egre: d. d. cum inuictis scholasticis defendere vestitum quo teguntur Pelagiani. qui ve- niunt in vestimentis ouium et intrinsecus sunt lupi rapaces.

¶ Tredecimo ꝙ dicit Ezechielē sibi non aduersari mihi admodū placet si veꝝ est qđ dicit. vellem equidē nos in veritate esse concordes. sed in cōclusione sua allegata. non dicit hoc esse ex gratia. videlicet tollere impedimentū gratie. Si itaq; hoc sentit. apponat istam glossellam. et vel destruat vel firmet suam cō- clusionē. libenter cū egre: d. d. loquar quēadmodū scrip: loquunt que dicūt. Et auferam dicit deus cor lapideum de carne vestra. non dicit vos auferetis sed ego auferam Ezech: 36. nec obstat ꝙ eundē Ezechielē ex alio loco adducit. vbi ꝑcipitur nobis facite vobis cor nouū Nam qn̄ scriptura hortatur monet nos iubet atq; precipit nobis. tunc demonstrat quid petere debeamus. ꝛ quid fla- gitandum sit. vt det. ꝓpterea orāmꝰ fiat voluntas tua. i. fac hoc in nobis qđ iure exigis. Fac nos parere monitionibus tuis et preceptis.

¶ Quarto decimo. quod de Origine adductum est non recipio et respondeo quēadmodū ad Chrysost: nam Origenes in libro Periarchon multa videtur tribuere nostre voluntati que Augustinus negat.

¶ Quintodecimo. quādo Egre: d. d. dicit me labores ꝛ vigilias suas carpsisse qđ auctoritates ad opa ꝑtinentes inficiatus sit ꝑtinere ad predestinationē. Et

Solutio. nihil ad institutū presens quod suis circulis et lineis iam arctatum est. iuxta vetera nostra inita.

¶ Ad puerbium cū dicit citius quis carpit ꝙ intelligit. Respondeo esse commune morbū cuius forte medicina et remedio eget et egre: d. d. vtinā non haberet in practica. dicit em̄ me inerudite eum taxasse. adhuc subiudice lis est.

¶ Pro ceteris omnibus per iam dicta non resolutis remitto lectorē ad apologiam Egre: d. doctoris et meam.

¶ Postremo. ꝙ mihi obtrudit libellū meū de iustificatione impij. non magnifacio. non em̄ eruditiōis gratia facit sed fortasse vt ita absumam⁹ tps nr̄m.

Eckius.

¶ Credo scholasticos ꝓbatissimos viros a sanctis prībus non dissentire. qd opponit mihi conclu: 38. nō attendit quō disputationē sim exorsus. Nam voluntas pōt facere quod in se est ad malum. et illud potissimū habet ex se. et ita loquitur August: aliud est facere quod in se ad bonum. Et de illo dixi in cōclu: quia vtrumq; est in potestate nostra. et bonum ꝛ malum Ecclesi: 15. tamē malum est plus in potestate. cum bonum sine dei adiutorio facere nō possumus. et ğ August: c. 150. de vera inno Non dicit simplicit̄ de viuere secundū nos, sed cōiunctim et non secundū deum. vnde ex causa dicendi dictoꝝ intelligentia est accipienda. ideo cum loquuti sumus de meritis debebat conclusionē intelligere de facere quod in se est ad bonum. quod nos ꝓduximus ex Augustino Et d. d. ad eundem locum nihil dixit.

¶ De Chrysostomo habetis quid sentiat et in quo honore habeat non solum scholasticos sed etiam Ecclesiast: patres.

¶ Chrysosto: dicit caute legendum. Nysenum dicit. non posse premere sibi ceruicem. Attamen q: forte est dure ceruicis Chrysostomus Augustino non contradicit. qui idem astruit de pfectione iusti: ibi hec vtiq; orat. et qd Aug: prefert Chrysosto: q: fuerit cum hereticis exercitatus. oppono ei Hiero: cōtra Pelagi: qui nobis tribuit initiū boni opis et pfectionem tribuit deo. in eoipso opere vbi Pelagianos fregit. quid ğ ad Hiero: hereticoꝝ malleū dicere vult. multo expressiorē ꝙ sit Chrysostomus: et Bernhardus de gratia et libe: arbi: eandem facit rōnem ꝙ Chrysosto: de obseruantia preceptorū.

¶ Ad Bernhardū allegauit eum ꝙ consensus ille sit a deo. fateor. sed ptim.

¶ De conclusio: iussit me rescribere. Ego in hunc finem iam disputo. vt illius iniuriose scriptionis esset aliquādo finis. vt in defensione et literis ad illustriss: principem et vniuersitatē datis liquet.

¶ Ad Augusti: de libe: arbi: eum non soluit sed dicit ꝙ se exposuerit libro de peccatoꝝ remiss: cum August: etiā post illū librum de peccatoꝝ meritis fecerit librū retracta: tamen illud dictum per me allegatū non retractauit. quare ad illud fuerat respondendū.

¶ Deinde petit doceri quid sit principaliter remouere obicem. Dixi ꝙ qui non intelligit quid principale et quid accessoriū. quid minus princi: et directiuū nescio quid alias scire possit. Principale in actionibus qd aliud dirigit. vel ei actiuitatē tribuit. aut vt ptior causa cōcurrit. itaq; gr̄a principaliter ꝛ cū effectu in tertio gradu ab August: tradito. pctm̄ remouet. libe: arbi: in scdo gradu August: adquiescens dispositiue remouet. qd laudat me iam sentire cū Eccle: hoc semp videt̄ in chrysopasso factū sed deberē apposuisse glossaz. Si ex charitate theolo: legisset nr̄am defensionē habuisset glos: cū textu ɔclōne. 23 adno: . z. Qm̄ libere ɔfiteor nunq; fieri aliqd bonum opus meritoriū sine spāli assistētia diuine gratie et miscdie. Qd veret̄ me incedere sub vestitu Pela: si dispositio pcedens nō sit gr̄a iustificās. nihil adduxit. ideo solū me excuso. esse me pusouiculā et lupos ignorare. hoc tn̄ arbitror esse de mente Augusti: qd initium salutis sit gratia. ꝛ gratuita motio iustificans. primū in tertio gradu ab Aug: posito. vbi dat̄ gr̄a q̄ est vera charitas. vt prima sit gr̄a puenīēs scda coopās.

De Ezechiele semꝑ dixi et scholastici ꝯcedunt. oīa opa bona attribui deo. q̄d habes quod nō accipisti: tñ per hoc coopatio libe:arb: a grā adiuti nō tollit. De Origene. verū est in libro de prin: posuit quedā erronea. ideo. b. Hierony: eosdē libros cribrauit. attñ locū allegatum velut catholicū reliquit intactum. Quare clariss: d. d. videtis mentē meam nunꝗ̄ fuisse aliā. ꝙ q̄d voluerim libe: arbi: ex se posse in malū. sed non posse ex se in bonū nisi a gratia adiutū. erectū. tractū. et impulsum. Quare quo ad dignitatē gratie contra improbos pelagia nos. in re nunꝗ̄ dissensim⁹. et per hec volo mentē meam expositā. et doctores scholasticos defensos in materia de obice.

Carolostadius.

¶ Ad primū quid sentiunt scholastici remitto lectorē ad questiones quib: queritur de actiuitate libe:arbi: et de attritione et contrit:

¶ Ad secundū et. 14. placet mihi q̄d et vltimū dictum doctoris fuit. ꝙ libe:ar: ex se non pōt in bonum nisi grā erectū. tractū. ⁊ impulsum. pulchra est ⁊ vera sententia ⁊ laus deo. Q̄d dispositio precedens sit gratia iustificās mihi placet. vellem tñ vt eo noīe abrogato vteremur vocabulo per quod spiritus sanctus in scripturis nobis loquitur.

¶ Ad tertiū placet mihi similiter ꝙ facere q̄d in se est. absolute non habendo respectū ad deū. sit peccare.

¶ Ad Hiero: dico vt in priori disputatiōe. ꝙ ipse vtit hac auctoritate aplī ad Philip: 2. deus est qui opatur in nobis velle et opari. modo velle est primū et initiū bonoꝝ operū. adeo ꝙ Ecclesi: dicūt hoc deū absꝗ̄ nobis opari in nobis

¶ Ad Bern: de cōsensu q̄ñ dicit ipsum esse ptim a deo ⁊c. dico ꝙ corrupte allegatur imo dicit esse totū cōsensum ad deo. et totū in libero arbitrij.

¶ Ad. 12. q̄d pricipalit remouere obicē sit actiui: tribuere lib:arbi: nō est magnum incōueniens. si vsus loquendi in scriptura esset receptus.

De alijs consulite boni.

Die veneris Decima quinta Julij mane hora septima.

Scopus.

Justum peccare in bonis operibus.

Carolostadius.

¶ In noīe dñi nostri Jhesu christi. Secundā ꝯclusionē egregij. d. d. superbam. impiam. blasphemā et hereticā. q̄ñquidē manifestis scripturaꝝ auctoritatib⁹ et Ecclesi: precib: repugnantē. demoliturus directo gladio aggrediar. nō dolis. non falsis auctoritatū assumptionib⁹. non fallaci impudentia neꝗ̄ dicaci loquacitate. quēadmodū Egre: d. d. solet. Contra ꝯclusionē eius secundā que incipit Etsi peccata venialia sint quottidiana. iustum tñ semꝑ peccare in bono ope etiam bene moriendo negamus ⁊c. Oppono auctoritatē Ecclesi: 7. quo scribitur Non est homo iustus in terra qui faciat bonū et non peccet. apertus est textus ꝙ is qui bonū facit peccat. Cōclusio doctoris aduersat huic auctoritati. ergo heretica. respondeat ergo. d. d.

Eckius.

¶ In noīe tuo dulcis Jhesu amen. Contra christianissimā conclusionē meam temerarius pater grauitatis theolo: oblit⁹. et suo capiti innitens adduxit vnū locum Ecclesi: 7. cui dicit conclu: meā aduersari. R̄ñdeo tanta veritate ꝯclusionē meam esse fulcitam. vt non possit nō suspectus esse de falsitate qui ei aduersef. et textus allegatus non est contra conclusionē. nisi acceptus secundū falsam intelligentiā. Unde fateor non esse hoīem qui faciat bonum quin talis homo etiā peccet. sed non tunc peccat semꝑ q̄ñ facit opus bonum. q̄d nullibi reperiet. vel in sacris lr̄is. vel in sanctis pr̄ibus. et q̄d iste sit sensus scrip: ⁊ ista

sit intelligētia. adduco b. Hierony: lib. 1. cōtra Iouinianū col: 4. Non qd semper sed aliqñ: peccauerūt. ꝑ hoc facit Hier: etiā ibidem q: hō constitut⁹ in hac vita. subiectus est vicijs. Et glossa interline: ꝑ loco cōcordante adducit illud q: om̄es peccauerunt ⁊ egēt gl'a dei. quare sapiens voluit hominē facientem bonū etiam aliqñ peccare. ⁊ qd ille sit verus sensus ⁊ catholicus scripture non quē extraxit d. Andreas ꝑ sua temeritate. adduco ei Augu: qui eius ceruicem premat li. 2. de peccatoꝝ remiss: ca. 20. ex quo colligitur etsi quisq; in hac vita esse potuisset. qui virtute ita proficeret. vt ad tantam plenitudinem iusticie ꝑueniret. qua nullū omnino haberet peccatum. fuisse tñ eum antea peccatorē vñ in istam nouitatē vite conuerteretur. non esse dubitandū. Quare cōcors est sacre scripture et sanctorū pr̄m sententia. nullū esse tā iustum qui faciat bonū. quin aliqñ peccet. vel peccauerit nisi impijssime dicat ⁊ blasphemet sanctum Laurentiū peccasse in craticula et sanctū Andream ⁊ sanctū Petrū in cruce. cum tñ ecclesia canat illud psalmi de S. Laurentio psal: 17. igne me examinasti ⁊ non est inuenta in me iniquitas. Quare d. Andreas a ꝑcacitate maledicentie abstineat. et sicut grauē theologū decet honesta verborū contentione veritatē hoc pacto querat. vt inuenire possit.

Carolostadius.

¶ Cum . d. d. fatetur non esse hominē qui faciat bonū quin talis peccet. sed non tunc peccat semꝑ qñ facit opus bonū. Oppono ei de eadem auctoritate ꝑ dictū Ambrosij de pniā. qd scriptura vniuersaliter loquens dz vl'r intelligi et non restringi ꝑ capita humana. mō textus allegat⁹ Eccle: 7. vl'r dicit absq; limitatiōe non est homo iustus qui bene faciat ⁊ non peccet. non dicit qñq;. nō dicit postea. sed simplicit̄ qui bñ faciat ⁊ non peccet. ergo dz intelligi vniuersaliter de quolibet bñ faciente. Nec obstat qd adductū est ꝑ Augu: q̄m pro intelligentia Augustini remitto iudices ad capita p̄cedētia et seqñ: in lib: 2. de peccatorū meritis. Itē ad caput. 6. de spū ⁊ lr̄a. Ad librū de perfectione iust: ex quib: facile intelligēt qd egre d. d. vl' corrupte citat Augu: vel non intelligit. De Hiero: videbo locū allegatū si recte citatus sit. hoc scio Hiero: in libro aduersus Pelagi: absolute hāc auctoritatē assumpsisse. et nōnullas alias coaptasse ex quib: infertur quod hō qñ bñ facit peccat. Utitur em̄ auctoritate Dauidis psal: 142. vbi sic legimus et non intres in iudiciū cū seruo tuo q: nō iustificabitur in conspectu oīs viuēs siue vt habet hebraica veritas. Non fac me venire in iudiciū. q: dophot scd̄m aliquos hebreos verbū transitiuū est secundi ordinis vel tertij hoc est: non fac me venire in iudicium. q: non iustificabitur in cōspectu ⁊c. Ecce clarus est textus qd Dauid qui habet testimoniū sanctitatꝫ non vult venire in iudiciū diuinū. ob id quod non iustificatur in ꝯspectu om̄is viuens. sed si glossa d. docto: esset vera: sequeretur quod iustus absq; tremore ⁊ timore vellet ire ad iudiciū dei et posset. vtpote tūc: qñ aliquod bonum opus facit et nō peccat. hoc autē q̄ꝫ sit impudens dictū. quod iusti velint se conspectui diuino p̄sentari iudicandos patet intellectorib: sacrarū literarum.

¶ Deinde qd d. d. assumpsit de Sancto Lauren: Andr: et Petro postea dicetur qñ de morte sanctorū tractabitur. hoc tñ adiecto quod vox est martyrū prout Augus: dicit psal: 115. oīs homo mendax hanc vocem ꝑferūt si non voce saltē corde sancti martyres. hinc est quod Chr̄us ad mortem iturus dixit. dñe si est possibile transeat a me calix iste. verum tñ non sicut ego volo sed sicut tu vis. defectū illum renitentie nature voluntatis in martyrib⁹ morituris pro Christo assumpsit ⁊ vt Augu: dicit deleuit. ita quod renisum huiusmōi deus non imputet sanctis martyrib⁹ licet habeant. Nec obstat auctoritas psal: non est inuenta in me iniquitas. q: tribulatio ignis et ꝑsecutio extinguit iniquitatem. Pōt tñ iniquitas etiam capi ꝑ peccato criminali quod August: dicit psal: 118. Et si quis vellet posset ita rñdere ad auctoritatem psalmographi. Iustos in vere

bonis opibus peccare simul et pro eodē tpe : et eodem actu quo benefaciunt: Patet p illud Asaph psal:79. Dñe deus exercituū. quousq; irasceris sup orōz serui tui. Ecce seruus dñi. qui iustus est. dicit deum irasci sup orōem suam. sed cum orō iusti opus tam validū et sanctū a Christo multipliciter cōmendatū. subijcitur diuine ire. quis audet dicere in ceteris bonis opibus vel in aliquib⁹ eorum non esse peccata pter que irascat dñs? Nec obstat q in hebreo habet vsq;quo fumabis. Oschonta. qm̄ trop⁹ est. et fumus dei in hebraica veritate pcat iram. sicut septuaginta transtulerūt. Idem Cassianus de velle bonum et agere malum hoc citauit ad locum supiorem quendā.

Eckius.

¶ Cum. d. Andreas solutionē meam audijsset. confugit ad mendicimoniū. hoc est ad regulā vniuersalē. sicut phi deficientes recurrunt ad primā causam Ambrosiū citans de pnia. qr scrip: sacra vlr loquens vlr sit intelligenda. dico verū est ꝛ me accipere vba vlr ipsi⁹ cōcionatoris ꝛ loqui de oi iusto. sed q dictū relatū ad vlitatē suppositoꝝ. vult trāsferre ad vlitatē tpis. sophista est et sacre scrip: itelligētiā et modū loquēdi nō asseqt. remisit iudices ad librū de pfectiōe iusti: ad librū. z. de meritis peccatoꝝ. dispeam si vel in ijs libris aut in omibus opib⁹ August. vnq; repiatur. iustum in quolibet ope bono semp peccare. Qd dicit me corrupte allegasse. August: facit mihi iniuriam. qm̄ nec ipse nec quisq; alius poterit in hac disput: mihi ostendere vllam auctoritatē. quā non possim manifestare in ipsis originalib⁹ ꝛ ita ad Aug: nō rīdit sed remisit ad foꝝ iulij. ¶ Porro cum ad Hiero: cepit tpus deliberandi adduxit alium locū Hierony: contra Pela: inducentē alias auctoritates. etiam ipsius David. q̄uis sancti. tamē non audentis intrare iudiciū. iuxta illud psal: 142. Non intres in iudi: cum seruo tuo. Ex quibus dicit inferri iustum in omi ope bono peccare. Dico Hiero: nunq; cogitasse. nec apud eum repiri q iustus in omi opere bono pec: cauerit. sed inferri ex dictis eius per somnia. et q hoc sit verum. adduco Hie: eodem lib: z. contra Pela: vbi dicit. qui cautus est et timidus potest ad tpus vitare peccata. apertissimū testimoniū q iustus non semp peccet. qui ad tpus potest vitare peccatū. et cum magnificis verbis psal: inducit nō audentē intra: re iuditiū cum deo. videat; nouus ille interpres sacre scrip: eundē Hierony: in: ducentē eūdē sanctū David li: z. ɔtra Joui: vbi inquit. David electū scdm cor dñi. qui fecit omēs voluntates eius. Et qui ausus erat dicere Judica me dñe qm̄ ego in innocentia mea ingressus sum. Ecce hic David petijt iuditiū scdm innocen: suam. Quare si vellem sic consistere in modo respōdendi doctoris. sc; dando instantiā iā negotiū esset expeditū. at sensus sacre script: quē spi: sanc: efflagitat. est aperiendus et non cortici verboꝝ literaliter more iudaico sub Christiana pelle. sicut calūniose mihi imponit. conclu: 1. inniti. Dico ergo ad sanctoꝝ prm sententiā hos duos psalmiste: locos non discordare. In vno em̄ petit vocari ad iuditiū scdm piam iustitiā. de qua dixit apl̄us. 1. ad timo: 4. de reliquo reposita est mihi corona iustitie. quā reddet mihi dñs in illa die iu: stus Judex. et de illa pia iustitia ɔuenit pater familias Math: zo. Ite et vos in vineā meā. et qd iustū fuerit dabo vobis. Et ad Collosen: 1. dignos nos fe: cit in ptem sortis sctoꝝ. Ecce pia iusticia. scdm quā iusti clamant ad dominū. Judica me dñe. Alia est iustitia rigida. scdm quā David q̄uis iustus nō vo: luit vocari ad iuditium. qr scdm istam nō iustificabit in ɔspectu eius ois viuēs Et sic August: alt. 9. confessionū ca. vlt. Et nec laudabilis vita hoim. si remota misericordia discutias eam. qr vero non exquiris delicta vehementer fiducialit sperام⁹ aliquē apud te locum inueniri indulgentie. quare adducta nihil faciūt pro dño And: nec ondet mihi aliquē vel Ecclesiast. vel scholasticū doctorē. qui vnq; ita intellexerit nisi sit Ecclesiastic⁹ wittenbergensis. Porro de sanctis re: mittit se adpunctū quādo tractatur⁹ sit de morte et obitu sanctoꝝ. sed tamen

dicit om̄es martyres clamare ad deum. Om̄is homo mendax nec memini qđ hoc martyres in martyrio dixerūt: Attamē hoc nihil cōfert ad ꝓpositū.qm̄ vt exponat om̄is homo men: i.vanitas et defectibilitas.sicut exponit b.Hiero: pulcherrimā istam sententiā explicans.vel qđ magis accedit btō Augustino ꝙ per mendaciū intelligat pctm̄.dico om̄es martyres.om̄es sanctos fuisse peccatores.sed qua ꝯsequentia infertur. ergo semꝑ peccarūt in oꝑe bono? Ad psal: non est inuenta in me iniqui: dixit iniquitatē aliqm̄ fuimi pro crimine.

¶ De Christo qui orabat ad prēm.pater si possibile est Ubi renisum nature ꝛ voluntatis assumpsit.attulit nobis hic gladiū quo iugulabit assumptū ꝛ hoc est quod ego assumo falsum esse. sctōs ob horrorē naturalē mortis peccare.et qđ ꝓpter istum horrorē minuat eis charitas.vnde veniat pena purgatorij ꝛ est inuincibile argumentū ex hoc loco et facto Christi.qđ iustus timens mortē et habens voluntatē semicoctā moriendi ꝓpterea non peccat.charitas ei nō diminuit.nullus fit in eo horror qui sit pena purgatorij.vt pluribꝰ ꝓbare possem sed transeo. Postremo adducit suo arbitratu et verbis satis pompaticis claꝝ textum Psal:79. Dn̄e deus virtutū quousqꝫ irasceris super oratione serui tui? vellem ꝙ D. An: non inniteret prudentie sue. iuxta consiliū sapientis et verba sacre scripture acciꝑet secundū sensum quē spūs sanctꝰ efflagitat et quē sancti patres tradiderūt.Quibꝰ nolle credere ait Boetiꝰ stulticia est.vnde b.Hiero: in eo loco expresse aduersat sensui dn̄i Andree volens deum non irasci.si iustitiam petamus.sed homo orans ꝯscia delicti timet deum. etiā ab orōne irasci. ꝙ si vult habere expositionē magis līalem accipiat Cassiodorū dicentem ꝙ in isto psal: sicut priꝰ orauerat ꝓmissionē saluatoris. excita potentiā tuā et veni. ostende nobis faciem tuam ꝛc. Iratum aūt dicit qr tardat non dixit deum irasci sup orōne iusti.qr peccāret in oꝑe bono.sed qr petita tardabat exhibere.ꝛ irascētiū ē differre dāda Ideo deū iratū dixit sup orōe sua.et nō ad mentē D.Andr:

Caroloſtadius.

¶ Quā egre: D. Clamator ꝑ digressiōes suas mihi subducit tpus ne ꝑuenire queā ad auctoritates magis vrgentes. maledicta eius ob tpis angustiā non diluam. sed eius inutiles rn̄siones paucis imꝓbando attingā. et primo cum dicit me ad regulā vl̄em effugere ꝛc. Oppono ꝙ non verba Aristo.vel phī sed Ambrosij regulā assumpsi.et fateor esse vl̄itatem ꝑsonaꝝ bene facientiū.qđ ꝛ D.D.fassus est.sed nihil dicit de vl̄itate oꝑm. licet textus perinde vl̄r loquit de ꝑsonis qꝫ oꝑibus.opera transijt et de ꝑsonis tm̄ loquit.

¶ Secundo qm̄ dicit disperea si sensus meꝰ ꝛc. Oppono ꝙ ista ꝓpterea dicit. vt ꝑ fas ꝛ nefas audi: aios in suā sniaꝫ trahat ꝛ remitto ad locū priꝰ allegatū.

¶ Tertio de Hiero: cū mihi exꝓbrat q̄si deliberatorias pertexim.non esset absurdū si in re tam seria et ad salutē tā necessaria meditatissimꝰ ꝓdirem in lucē. qm̄qdē hic nō ostētationē capacis memorie et acuti ingenij q̄rimꝰ.sed veritatē.

¶ Quarto.cū dicit ad psal: Nō intres in iuditiū. Hiero: dicere.ꝙ hō pōt vitare pctā ad tpus. Iteꝝ remitto iudices ad libros Hiero: cōtra Pela: vbi reperient de quibꝰ pctis loquat Hiero: et quō ꝑ gratiam liberamur a peccatis.vel vitamꝰ delicta.qm̄ grā est et charitas que opit multitudinē peccatoꝝ.

¶ Quinto dū adducit Hiero: ꝯ Iouinia: auctoritatē psal: Iudica me dn̄e qm̄ in innocē: mea ingressus sum.et hāc auctoritatē velut classicū detonat. primū eius sniam firmabo.sed nō scđm ꝓpositū. Et primū miror D.D.tot disputatoꝝ leges deuorasse.et oblitū sui ꝙ dat tm̄ instantias.et non soluit.

¶ Adijcio priori auctoritati qđ dicit Iob c.13.si fuero iudicatꝰ scio ꝙ iustꝰ inueniar. vbi Iob expresse dicit se inueniri iustū cū iudicabit. sed vellē D.D.intelligeret innocentiā Dauidis et iustitiā Iob.et tunc recte inferret auctoritatē ꝓ me. Iudica me scđm iustitiā ꝛc. Nam iustitia Iob est iudicium. de quo paulo ante dixit. Veꝝ tn̄ vias meas in ꝯspectu eiꝰ arguā ꝛ ipse erit saluator meus.

Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita secundum hanc iustitiā. qua Job iudicat peccata sua. agnoscit. et cōdemnat vult iudicari et iudicandus inueniet iustus. Quod Dauid dicit. Ueritas de terra orta est et iusti: de celo prospexit. Dum oritur veritas. i. cōfessio peccatorum in homine. tunc iusticia iustificans hominem prospicit de celo. Quod apostolus dicit si nos iudica: non iudica: a dño. et Johannes in canonica si confessi fuerimus peccatā nostra. iustus est deus qui relinquit nobis peccatā. Ergo quando homo iudicat peccatā sua tunc iustificans deus et misericors relinquit delicta. ita etiam Dauid habuit innocentiā quod peccatum suum contra se semper fuit. et quod peccata sua nota fecit deo. et secundū istam innocentiā vult iudicari in sua iusticia. sed que est iustitia? Rñdeat nobis psalmographus. Non relinquet dñs populū suum donec iustitia reuertatur ad iudicium. hoc est quamdiu populus dei suas iusticias recto iudicio supponit. non relinquitur immo securus petit se iudicari a dño. Est ergo auctoritas p. d. assumpta per me. videlicet quod Dauid petit se iudicari secundum suā iustitiā propter innocentiā gressuū. secundum quod dicit psal. 118. vias meas ānūciaui tibi et liberasti me. ergo iusticie Dauidis habuerūt peccatā.

¶ Sexto de auctoritate. i. ad Timo. 4. reposita est mihi coro: iusticie. et de parabola. ite et vos in vineam meā. et de illa. dignos nos fecit. Opponēdo dico quod d. d. illas auctoritates causa digressionis assumpsit. Non enim querimus quō remunerantur bona opera. sed in hoc est negotij cardo quō in bonis operibus sint peccatā. si quis tamen velit mentē August: videre legat August: de gra: et libe: arbi: c. 16. vbi dicit quod deus sua munera coronat.

¶ Septimo quando d. d. inuenit nouā iustitiā secundum quā dicit Dauidē nolle iudicari causa breuitatis remitto iudices ad librum de perfec: iusti: vbi August: satis dicit de iusticia.

¶ Ad Aug. 9. cōfessionū. c. finali cum dicit. Si remota misericordia discutias delicta. auctoritas Aug: est cōtra allegantē et est gladius Golie. quia expresse dicit delicta sunt in operibus et propterea fiducialiter sperat de dei misericordia. pro vt etiam Christus dicit. sanis non est opus medico. sed infirmis et non veni vocare iustos sed peccatores.

¶ Octaua. dicit quod nō possum ostendere hec Ecclesiast: qui vnquam ita intellexit sicut ego. nisi demonstrarem Scholasticū wittenbergeñ. vellē ego d. doctori abunde respōdere nisi parcerē vniuersitati Jngelstadensi. quod aūt sensus meus sit approbatus. remitto ad loca allegata. et adijcio quod Augusti. scripsit de sententia Jacobi ad Hieronymū.

¶ Nono. cū dicit se non meminisse martyres dicere omnis homo mendax. dico hoc est indiciū quod non legit August: diligenter. psal: 115.

¶ Decimo. quando dicit me attulisse gladiū quo vult rapere ceruicē meam. quod renisum nature et volun: posuerim esse peccatum. satis demonstrat quod non intelligit vnde nascantur peccatā in bonis operibus. Non enim oriuntur ex gratia sed ex peccato quod est in homine. et dicitur lex membrorum. secundum istam legem dicit Christus. spūs promptus est caro aūt infirma. et paul. Ro. 7. Uideo aūt aliā legem in mēbris meis repugnantē legi mētis mee et captiuantē in lege peccati. que lex peccati est in membris meis propter istam legem dicit Paulus se captiuū duci et eo quo non vult. et paulo supius. Scio enim quia nō habitat in me. i. in carne mea bonū Nam velle adiacet mihi. perficere aūt bonū non inuenio. Non enim quod volo bonū hoc facio. Ecce paul: expresse dicit quod vult bonum. vult seruare mandata dei. vult mori pro Christo vt August: exponit. sed nō inuenit perficere. quia renisus est voluntatis qui refragatur bono velle. Ex quibus patet quod sancti dum bene volunt nihilominus male faciunt. hoc est sentiunt praua desyderia in natura. que desyderia nō auferentur donec mortale hoc vestiuerit nos. postquam aūt mors absorpta fuerit in victoria. tunc erit bonum velle absque prauo desyderio. tunc erit et velle et perficere. quod perficere iam non inuenimus. nec aliquis sanctorum inuenit. excepto Christo et eius matre.

Ut August. exponit.

¶ Undecimo. Cũ respondit auctoritati quousq; irasceris ꝛc. obiecit Hiero: qui dicit. ꝙ conſciã delicti timet deũ. auctoritas eſt pro nobis qr cõſciã delicti preſupponit ipſum delictũ. alioquin falſa eſt conſcia. Uideat aũt d. d. ꝛ Iudices electi Auguſt: interp̃tantẽ hunc verſiculũ ſup̃ oratione ſerui tui. et facilem habebunt intelligentiam.

¶ Porro non poſſum non admirari aſtuciã d. d. qui hic tranſilijt ſcopum negotij. Ego quidẽ cauſam et diſcrimẽ exegi cũ oratio ſit tam felix ꝛ ſanctũ bonũ a Chriſto egregie cõmendatũ. et nihilominꝰ deus iraſcat̃ orationi iuſtoꝝ. cur delicta negemꝰ in ſimilibus operibus. ſed vt d. d. intelligat me ſequi auctoritatẽ Eccleſie adduco Ecleſie preculam vbi dicit. de noſtra iuſticia non confidimꝰ. ergo illa diffidẽtia naſcitur ex malo. ex vitio. verba ſunt Eccleſie. vt qui noſtre iuſticie fiduciã non habemus. de ſunt alia.

Eodẽ die hora. z. continuauit Caro: ſeriẽ diſputatiõis.

¶ Nam ſecundũ Augu: contra iulia: l. 4. c. 3. qđ bonũ eſt. bono diſplicere nõ poteſt. idcirco ſi opa alicuius ſancti prorſus carent peccato. recte poteſt de eis hr̃i fiducia. ſed quod hoc ſit falſum patet ꝑ alias p̃ces eccleſie. vbi dicit̃ deus qui conſpicis quia ex nulla nr̃a accõe ꝯfidimꝰ. et alibi quia indeſinenter peccamus. ergo ſancte eccleſie membra ſemꝑ peccãt qñ bñfaciũt. alioqui falſũ eſſet quod dicit̃ indeſinenter peccamus. Et hoc q̃d etiã nulla nr̃a actõe ꝯfidimus. Hoc eſt qđ eſaias. c. 64. dixit. Et q̃ſi pannus menſtruate vniuerſe iuſticie nr̃e. vbi textus clarus eſt qđ om̃es iuſticie nr̃e. hoc eſt oĩa opa iuſticie nr̃e ſunt ſicut pannꝰ menſtruate mulieris. ergo habent immũditiã. et notant̃ dicit. vniuerſã noſtrã iuſti: et nullam iuſticiã excludit. qđ pulchre exponit caſſianus de velle bonũ et agere malũ. hoc eſt qđ Job dicit. lotꝰ ſi fuero quaſi aquis niuis. et fulſerint velut mundiſſime manus mee. tamen ſordibꝰ intingis me. Job. 9. Aug: legit tñ ſordib: intinxiſti me. q. d. ꝙ om̃ia opa ſunt intincta ſordibꝰ ſed quid aliđ eo loci intelligere audemꝰ per ſordes niſi delicta. ꝓpterea recte dicit idem Job eodem c. 9. Si iuſtificare me voluero. os meũ me ꝯdemnabit. Si innocentem oſtendero. prauũ me comꝓbabit. Ecce Job ſanctus. iuſtus. ꝛ patiens qui ſue ſanctitatis teſtimoniũ a deo habuit. dicit. Si me iuſtificauero ꝯdemnabit me os meum. vnde dicit paulo inferꝰ. Uerebar om̃ia opa mea. ſciens ꝙ non parceres delinquẽti. Quid habet timere iuſtus in bonis opibus ſi nulla pctã in eis ſunt. ꝓpterea Paul: ad Gala: 5. dicit Caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃. ſpiritus aũt aduerſus carnẽ. hec eñi ſibinuicẽ aduerſant̃. Auguſt. in lib: hyponoſticon dicit. Iuge bellũ eſt et ꝯtinuũ inter carnem ꝛ ſpiritũ. ꝓut ſapiens dicit. Iugũ graue ſuper om̃es filios ade a die exitus eorum vſq; ad diem reditus in m̃rem oim. Clariſſ: eſt textus ꝙ ſemꝑ ſpũs contra carnem pugnat et qñcumq; ſpũs bonum opatur. tunc caro reluctat̃ intm̃. ꝙ inter iſtam luctam neceſſe eſt infirmari ſpiritũ et ꝯhere maculam. vt habet Auguſt: contra iulia: lib. 3. c. 6. et de verbis Apl̃i ſermone. 3. a. c. d. et ſermo: 10. Ergo qñ iuſtus bona opa facere conatur. non poteſt implere qđ debet et qđ vult. qđ expreſſe dicit apl̃us. vt nõ quecũq; vultis illa faciatis. g̊ non faciendo qđ debent et quod volunt peccãt. Ego rogo dños iudices ꝙ ſcđm allegata noſtra iudicẽt diligenter intentiões authorũ citatorũ inſpicere dignentur.

Eckius.

¶ Replicãdo clariſſ: doctor defenſauit regulã ſuam vl̃em que eſt bti Ambro: ſicut eam agnoui et dudũ noui. ſed eam bene applicatã volebat extendere ad vniuerſalitatẽ operũ. quã extenſionẽ nullo ſancto doctore ꝓbatam in operibꝰ non admitto. qm̃ affirmationes circa opera ſunt coartate. negationes vero ſunt ampliores. alioquin precepta affirmatiua obligarent ꝓ ſemper qđ eſſet pro pigris ruſticis libenter ſabatha ſanctificãtes. Excuſauit ſe ꝙ bonũ eſſet ſe veniſſe meditatũ ꝛ inſtructũ. non hoc imꝓbaui eſſe viri prudentis. ſed bonus athleta etiam accipit conſiliũ in arena.

¶ De Augustino remisit se ad iudices. sed nullum ꝓtulit vꝰꝫ Augustini. q̄re
de hoc q̄cꝫ transeo. Hieronymū p̱ me verissime allegatū remittit ad iudices
qui ita verissime reperient.
¶ Demū cum duos locos secundū corticē repugnātes ex Dauid adduxissem.
ostensurus q̄d gramaticus sensus non sufficiat ad intelligentiā scripture. trā-
seo de loco. extendit fimbrias clariss: d. declarando ad longū impertinent. qua-
lis fuit iusticia Dauid. ꝓpter quā petierit ingredi iudiciū cū dn̄o. sed iudicando
seipm̄ ꝛ sua peccata. Sicut allegauit de iusticia Job. de iusticia Dauid ꝛ pec-
catū meū ꝯtra me est semp̱. Et id, veritas orꝛatur de terra. dico q̄uis ista decla-
ratio in se sit vera. et hoc oēs scholastici doct: et predicatores a quadringentis
annis docuerunt. hoīem peccatorē exercendo in se iusticia p̱ penitentiā q̄d tūc
deus remittat peccata. Jō vno ore scholastici et p̄dicatores concluserūt. pn̄iaꝫ
esse p̱tem iusticie vindicatiue.

¶ Secundo dico quod etiam ista sua declaratione habetur plus contrarium
conclusionis sue. quia admittit Dauid iudicando seipsum. ꝛ sic de aliꝭs homi-
nibus se iudicantibus esse iustū et ita nō peccat in illo bono ope̱. q: alias rōne
peccati concurrentis in illo iudicio adhuc non auderet petere. vt deus ingre-
deretur iudicium.

¶ Tertio q: arbitratur facere inducta pro eo. cum tn̄ tota declaratione. vbi in
vno loco Dauid petit iudicari secundū iusticiā. adhuc tn̄ tremēs coram rigida
iusticia Dixit in conspectu tuo nō iustificabit oīs viuens. hic vniuersalitatē re-
gule sue extendat. sed nolo immorari.
¶ Deinde cum dixissem de duplici iusticia. quā ego etiā sacra scriptura ꝓbaui
q: scholasticos nō vult admittere. remisi ad Augus: de perfect: iusticie adduxi
Augus: apertissime in. 9. Cōfess: vbi loquit̄ de iusticia ꝛ misericordia. et omnio
clariss: d. d. non suffragat̄ Augustinus ibidē. bene fatetur Augustinus Deum
nō exquirere delicta nr̄a vehementer. sed nec lr̄a sonat quod in bono ope̱ iusti
peccent. q̄uis ingenue fateor. sepe iustū in bono ope̱. ꝛ meritorio aliqn̄ peccare
venialiter. Ut in celebrante deuote vl̄ p̄dicante. aut eleemosynā dante. aut for-
titer disputante sicut facit clariss: d. d. exoritur quedā mentis elatio. de genere
peccati venialis. Et ita p̱ticulariter nunq̄ꝫ ꝯtradixi d. doctori. Ita eīn testatur
b. Grego: in moraliū opa bona nostra tenuissimi cōtagiꝭ iniquinatiōe maculari
et Guilhel: Parisien: magnus ille epūs et inceptor sicut testat̄ chronica fratꝝ
eremitarū mendicantiū. credit cymices et muscas egyptias immergere in vn-
gentū oratiōis. ꝛ sacrificiū cōtribulati cordis.
¶ Porro. dicit clariss: doctor me digressum a peccato boni opis ad hoc quō
bona opa debeant coronari. dico salua sua reuerētia. non fuisse hoc ꝓpositum
meū sed cum de iusticia fecisset mentionē. ostendi ex sacra scripe: duplicem esse
iusticiā. ꝛ scd̄m p̱iā iusticiā fit retributio meritorū. Quare caput. 16. de gratia ꝛ
lib: arb: Augustini est impertinens. Preterea. q: dixi me nō meminisse in legēdis
martyrū q̄d in martyrio etiā clamauerint oīs hō mēdax. opponit mihi Augu:
qui non est martyr. sed confessor qui dicit martyres dicere dico ego plus. omnē
hominē debere agnoscere ꝓpheticā veritatē. q: oīs homo mēdax. q̄d si ꝓphe-
te credere noluerit aliqn̄ cū suo p̱iculo experietur. In psal: 79. dicit me fortiter
transiliꝭsse robur sue inductiōis. q: deus fuerit iratus super oratione. que ita a
Chr̄o cōmendatur. ergo a fortiori sup̱ aliꝭs opib: bonis. fuit sp̄ale de oratiōe
illa ꝓ saluatore mittendo. nec est verū deū in se irasci. q: ab illis passionib: est
immunis. sed q: habet se p̱ modū irascentis ꝛ hoc fuit sp̄ale rōe dilatiōis. Deīn
cū dixissem nullū ecclesiasticū vl̄ scholas: dedisse hūc sensum: q̄d in oi bono ope̱
iusti peccauerint. nisi scholasticos wittenb: Dico q̄ indignatus. d. d. minas

adiecit. que q: sunt ɔtra publicū saluū cōductū. refero ad dn̄os et iam me ex-
primo me ꝑcasse per illos scholas: wittenbergn̄. doctorem Andreā Bodenstein
de Carolostadio. et patrem Martinū Luther. Porro qđ de lege membrorū
induxit et auxiliū apl̄i implorauit. dico. Omnia ꝑ apl̄m adducta me libentis-
sime credere. et ꝓpter breuitatē omitto. Qꝫ varie istud caput sit expositum per
Origenē Hiero: Augus: Ambro: Damascenū et sanctū Paulinū. tn̄ in p̄ntia
accipio posteriorem sententiā Augustini. qui aliq̄n̄ fuit in sententia Paulini. ⁊
tūc dico concupiscentiā. illam legem membrorū. Qꝫuis fuerit peccatū an̄ bap-
tismū. tn̄ post baptismū non est peccatum. Ut b. Augus: libro primo de nup-
tijs ⁊ concupiscentia et maxime secundū Augus: lib: 6. ɔtra. Julianū. c. 5. In
sum̄a dico concupiscentiā infirmitatē illā et malā valetudinē. legē mēbrorꝝ legē
carnis. non esse peccatū nec mortale nec veniale. et post baptismū non origi-
nale. ꝙ si etiā sicut glossa interlinea: in loco allegato facit exponendo peccatū
pro quacumqꝫ concupiscentia. hoc est sicut August: exponit lib. 6. contra Ju-
lia: c. 5. q: fit a peccato. et est pena peccati. qui adducit. vnusquisqꝫ tentatur a
cōcupiscentia sua. abstractus et illectus. deinde concupis: cum cōceperit parit
peccatum. profecto in his verbis partus a pariente discernitur. pariens enim
est cōcupiscentia. partus peccatum. Sed cōcupiscentia non parit nisi conce-
perit. nec concipit nisi illexerit. hoc est ad malum perpetrandū voluntatis ob-
tinuerit consensum. et per hoc volo esse responsum hijs que adduxit de lucta
que est inter carnem et spiritū. quam om̄es experimur. sed ꝓposito non ɔuenit.
¶ Deinde adduxit Job c. 9. non audentem se iustificare. dico Job loqui scđm
illam rigidam iustitiam. ⁊ sicut sapientem. q: nemo scit an amore vel odio dig-
nus sit. sicut Paulus qui nihil sibi erat conscius et tamen dicit ꝙ in hoc non
erat iustificatus. vnde bene faciunt iusti ꝙ verentur om̄ia opera. Sicut Job
et sicut b. Grego: ait piarum mentiū est agnoscere culpam. vbi non est. sed ac-
cipiat hunc morsellum qđ Job. 27. inquit neqꝫ enim reprehendit me cor me-
um. in omni vita mea. quomodo hic se iustificauit? Deinde timebam ne auc-
toritatē Esaie obmisisset vniuersas iustitias nostras esse sicut sedentis vel vt
alius textus habet sicut menstruate possem ei dare solutionē Hiero: qui maxi-
mus biblie interpres. dicit Prophetā loqui de cōꝑatione iustitie legis et iusti-
tie Euangelice. tamen do ɔmunem. ꝙ verum est cōparando iustitiam nostrā
ad iustitiam diuinam est iniustitia. q: imꝑfecta manca et mutila. Sicut cō-
parando lumen creatum ad lumen diuinum est tenebre. ⁊ ꝙ hoc sit verum pa-
tet Luce. 18. nemo bonus nisi vnus deus. assumit b. August: de perfect: iust:
Concordat Chrysost: et alij. Omnia eñ comꝑata creatori nec bona sunt. cui
comꝑata nec sunt. Ergo qđ in vno loco de bonitate. ita alio loco de iustitia
dictum accipio. Postremo et ijs ɔcludamus. cū preculas Ecclesie mihi obijcit
ꝙ fiduciā in opibus nostris non habeamus. et in alia collecta. q: ex nulla no-
stra actione ɔfidimus. Dico cum lectionib: meis hodiernis. ꝙ per ista verba
non aufertur spes. sed presumptio tollitur. q: omnia facientes agnoscere debe-
mus q: sumus serui inutiles. ita indesinenter ecclesia agnoscit suos filios pec-
care. quare pro his rogat. sed ex nullis collectis vel alijs scripturis probatur
iustum semper in quolibet opere bono. etiam sanctū Laurentium in craticu-
la. peccare. ceterum si quid impremeditatum aut lapsu ligue aut ignoran-
tia. aut humane fragilitatis temeritate fuisset per me dictum vel factum. pe-
to ab illustriss: principibus prestan: et clarissimis viris. patribus venerandis
et obseruandis. dominis nobilibus. scholasticis. vt in his mihi veniam dent
et eos ipsos iudices precor. vt nihil suscipiant sinistro aīo a me factitatum.
paratus doceri et emendari. si alicubi verum sensum et intelligentiam scrip-
turarꝫ non fuissem assequutus. Soli deo gloria Amen.

Carolostadius.

¶ Primũ mihi placet ꝓtestatio egre: d. d. nam et ego ꝓtestor ꝛ peto. Cũ autẽ tps breue sit ꝛ ad singula rñ͂ nequeã opponere. duntaxat ea tangã que egre: d. d. amicũ meũ in meã sententiã traxisse videntur. Uidelicet responsio data ad Esaiam omnes iusticie nr̃e ꝛc. Ubi egre. d. d. respondendo dixit quod omnes iusticie nostre cõpate ad iusticiã diuinam sunt tenebre et iniusticia hoc mihi placet. ꝛ consequitur ex eo quod iustus faciendo iusticiam semper facit iniusticiam. Si sua iusticia fuerit collata ad diuinam iusticiã laus deo. Ceterũ cũ dicit quod pcib: ecclesie non aufertur spes a bonis opib: sed presumptio. facile ei⁹ sententie accederem. si ecclesia ita diceret. qui de bonis operib⁹ nõ habem⁹ presumptionẽ. sed cum dicat non habemus fiduciã. videtur sublata etiã spes.

¶ Postremo Rogo d. d. dicat mihi si Paul⁹ fuerit baptizat⁹ vel ne. qñ epl'as ad Ro: scripsit si fuit baptizatus tũc male appellat concupiscentiã peccatũ p⁹ baptissimũ. cum dicit. Nunc autẽ iam non ego opor illud. sed quod habitat in me peccatũ. testimoniũ est apl'icũ quod apostolus p⁹ baptissimũ concupiscentiam in carne sua vocat peccatũ. ergo nemo reprehendend⁹ si modum loquendi apl'icũ vel fuerit assequutus vel imitatus. contra alia ꝓpter voluntatem dñorũ mihi non licet opponere. Dixi.

Rñdit Eckius ut sit

Eckius.

¶ Dimissis duob: qr hoc semper fuit indubitatũ apud scholasticos. qd petit ex me scire de Paulo dico breuibus tria Primo. quod origenes Hiero: et Isidorus lib: 2. de sũmo bono volunt apl'm loqui de consuetudine peccandi. quam habuit sub lege. illa impellebat eũ ad malũ. Secundo. quod origenes reputat ꝓbabile et sanctus Paulinus ad Seuerũ testatur apostolum non loquutũ pro se sed in psona infirmorũ. que aliqñ fuit sententia b. Augu: 16. ꝯ Iuli: c. 11. Tertio dico. Esto quod p peccatũ hic intelligat concupiscentia. tñ peccatum ibi accipit ꝓ pena peccati. Ut ex Augustino lib: 6. cõtra Julianũ. c. 5. expsse liquet et in superiorib: diximus. peccatũ aliqñ accipi ꝓ pena peccati. vt qñ pro mortuis oramus vt a peccatis soluãtur sicut docte tradit Johãnes picus comes mirandulan⁹ conclusione ꝗ apologie. Ergo concupiscentia p⁹ baptismũ peccatũ dicitur. sicut scriptura alic⁹ dicitur eius esse manus. Quare si ꝯcupiscentiã dicitis peccatum ad modum iam declaratũ facile assentio si autẽ pctm̃ pro culpa et reatu sumitis manib: et pedib: dissentio. Tamẽ hoc addo ꝓcorollario. Non semper licere vt modũ loquendi etiã sanctorũ prm̃ teneamus: qm̃ etsi vulgatissimũ sit Mariã fuisse appellatã mr̃m christi tñ conciliũ decreuit ꝓ tẽpere vt nõ Christotokos: sed theotocos diceret. Illa cũ superiorib: subiicio maioribus meis paratus emendari.

Χριστοτοκοσ
Θεοτοκοσ

Carolostadius dixit
Et ego subiicio.

Finita est disputatio. M. D. xix.

xv. Julij que erat dies veneris horam circiter secundam qua finita magister Jo: Langius Lembergeñ. gratias egit oratione cõmendatoria. Conclusum est cum cantico Te deũ laudamus.

Incipit disputatio Excell: theolo: Johannis Eckij et Martini Luttheri august: que cepta fuit Quarta die Julij M.D.xix. hora septia.

Protestatio patris M. Lutheri In nomine dñi αμην.

¶ Protestationẽ vtriusq; egregij dñi et Andree Carolo: et Johannis Ecckij amplector et sequor. hoc vnũ addo. q pro reuerentia summi Pontificis ꝛ Ro: Ecclesie libens hanc materiã. non necessariã et mire inuidiosam ꝑtermisissem. nisi per ꝓpõnem egregij d.d. Joannis Ecckij in eam ꝯtractus fuissem. Doleo etiam eos non adesse quos maxime oportuit. qui cum et priuatim et publice toties me crimine hereseos ꝓfanarunt. nunc cum instet cognitio cause. se subtraxerũt. heretice ꝑuitatis inquisitores dico. qui fraternã monitionẽ et doctrinam postposuerunt criminationib⁹ suis.

Scopus.

De potestate imo de primatu Romani pontificis Ecckij protestatio.

¶ In noie tuo dulcis Jhesu. Anteq; in arenã descendã. Protestor coram vobis illustrissimis. nobilib: magnificis. et excellentiss: dñis. oĩa ꝑ me dicenda et dicta inprimis esse subiecta iudicio prime sedis. et dñi in ea sedentis. Deinde quorũlibet aliorũ. quorũ est errantes corrigere. et ad veritatis cognitionẽ reducere. Et q: reuerendus pater in prefatione sua quasi se excusando testatur se libenter hanc omisisse materiã. pro summi pontificis reuerentia. nisi per meam ꝯtractus fuisset ꝓpositionẽ. At meminerit reuerẽdus pater nisi prius ipse in resolutorio. ante tpa Syluestri negasset Ro: pontificẽ alijs supiorem. non fuisset necessariũ me tredecimã illã posuisse ꝓpõnem. et q in actis coram legato sedis aplice btm̃ Pelagiũ pontificem Euangelica scripta torsisse causatur qui tamẽ maxime oĩm ad sanctoꝝ patrũ intentionẽ verba Christi accepit. frustra ergo Reuerẽdus pater in me causam torquere nititur cui ipse non semel occasionem ꝑstitit. Sed iam ambagib: resectꝫ. pricipale institutũ deo duce aggrediamur.

¶ Reuerende pater. vestra conclusio tredecima mee cõtradicens. fatet Roma: ecclesiam esse alijs superiorẽ. iuxta frigidissima Romanoꝝ pontificũ decreta intra quadringentos annos nata. quibus obstare dicitis textum sacre scripture. et historias approbatas mille et centum annorũ. Cõtra quã sic oppono.

¶ Monarchia et vnus principatus in ecclesia dei est de iure diuino. et a Chro institutus. quare textus sacre scripture. vel historie approbate ei non aduersantur. Quoniam ecclesia illa militans que est velut vnum corpus. iuxta diui

Pauli sententiā. est instituta et facta ad imaginem ecclesie triūphantis. in qua est vna monarchia omnib: ꝑ ordinem dispositis. vsq₃ ad vnū caput. sc₃ deū. quare et talis ordo a chr̄o in terris est constitutus. cum fateat̄ Johānis quin= to. filium non facere quicq₃ nisi quod viderit patrem facientem. Quare nō de celo est qui capiti subesse recusat. sicut non de celo. sed de lucifero est qui deo non vult subijci. Que omnia latissime confirmari possunt. maxime ꝑ sacram illam animā b. Dionysium Areopagitam lib. de ecclesiastica hierar: vbi ait. Nostra em̄ hierarchia a deo traditis ordinib. sancte disposita sanctis et celes= tib⁹ hierarchijs conformis est. ita Grego: Nazan: in Apologetico. Sacro. s. mysteria (ait) adinstar celestis imaginis celebrari. ꝑ que vtiq₃ in terris celestib: ordinibus associamur. Nam quod monstrum esset ecclesiam esse acephalam:

Id est. sine capite.

qd omnes ferme heretici moliti sunt vt sanctus Cyprianus ad rogationum et Puppianū innuit. vt sic debilitato capite errores suos ꝛ virus impune possent mentib: hominū inculcare. Et hec fuit ratio principalis cum alijs annexis. ꝓpt quam parisiense felix studiū Johannē Tornacensem damnauit. negantem pmatū Ecclesie Romane. Sic ꝛ error fuit wikleffitic⁹ Romanam ecclesiam alijs non esse supiorem de lege Euangelij.

Martinus Lutherus.

¶ Quando d.d. arguit omnino esse caput ecclesie vniuersale. Optime facit. Et si est aliquis qui priuato pacto conuenerit cū dominatione sua ad defen= dendum contrarium. surgat in mediū. ad me nihil ꝑtinet.

Eckius.

¶ Quia reuerendus pater dicit nihil ad se ꝑtinere de contrario illius. qd inten= debam probare de iure diuino esse Monarchiam in eccl: militāte. sicut et triū= phante. in quo eū collaudo quod et in hoc diuo Johanni in Apocalypsi con= sentit. Vidi ciuitatem sanctā nouam des: ꝛc. at proprius ad rem accedentes. si ecclesia militans non fuit sine monarcha. vellē audire quis esset iste monarcha alius. aut vnq₃ fuisset nisi Ro: pontifex. aut q̄ alia prima sedes nisi sedes Pe= tri et eius successorū. iuxta illud beati Cypriani qui in epistola .z. ad Cornel: Ro: pontificem scribens contra Nouatianos subdole Romā accedentes in= quit: Post ista adhuc insup cedo episcopo sibi ab hereticis ꝯstituto. nauigare audent. et ad Petri cathedram atq₃ ecclesiam principalem. vnde sacerdotalis

Non ad Pe= tri scabellū

vnitas exorta est. a schismaticis et profanis lr̄as ferre ne cogitare eos esse Ro= manos. quorū fides ab Apostolo laudata est. ad quos ꝑfidia hr̄e non possit accessum. Et Hiero: idem testatur contra Luciferianos. ecclesie salus (ait) in summi sacerdotis dignitate pendet. cui si non exors quedam et ab omnibus. eminens detur potestas. tot in ecclesijs efficientur schismata. quot sacerdotes Et quod ille summus sacerdos sit Romanus. liquet apud eundem beatum Hiero: in duab: epistolis ad damasum papā. cui⁹ ferme singula verba ad in= stitutum faciunt. verum breuitatis studio illa signemus. Cum successore pi= scatoris et discipuli christi loquor. ego nullum p̄mium sequens nisi Christum beatitudini tue. i. cathedre Petri ꝯsotior. Super illam petram fundatam ec= clesiam scio. et infra: Quicūq₃ tecum non colligit. ille dispergit ex quibus quis= q₃ bonus Christianus facile conijcit vnitatem sacerdotalem a Roma: fluere pontifice. et illam fuisse semper cathedram principalem. et omnibus alijs pre= latam. et quod illa sit petra. sicut Hiero: dicit se scire super quam fundata sit ecclesia. vel reuerendus pater assignet alium monarcham ecclesie priscis temporibus.

Martinus Luther.

¶ Monarchiam ecclesie militantis prorsus confiteor eiusq; caput non homines sed Christum ipsum. idq; auctoritate diuina. Prima ad Corin: 15. oportet illum regnare. donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. et paulo ante Deinde finis cum tradiderit regnum deo et patri et euacuauerit omnem principatum quod August: lib. 1. de trini: vi. cap: exponit de regno Christi presentis tempis. ita videlicet quod Christus caput ecclesie per fidem. transferet nos qui regnum eius sumus per speciem. Sic Matthei vltimo Ecce ego vobiscū sum vsq; ad consummationē seculi. Item actuū. 9. audiuit Paulus de celo Saule Saule quid me persequeris? Ubi iterum Augu: dicit caput loqui pro membris suis. Quare prorsus audiendi non sunt qui Christum extra ecclesiam militantem trudunt in triumphantē. cum sit regnum fidei. hoc est. quod caput nostrum non videmus et tñ habemus iuxta illud psal. 119. illic sederunt sedes in iudicio super domū Dauid. multe scȝ sedes in quibus vnus sedet Christus. Sedes videmus nō sessorē vel regem. Proinde ad auctoritates Egre: d. d. veniendo. quando asserit in ecclesia militante esse vnū principatum diuino iure et a Christo institutū. sua dicit. sed nihil probat. Nam prima eius auctoritas Pauli nimirum ephesios. 4. que Christum caput ecclesie dicit. pro me contra eum valet. cū certissime loquatur ibi de ecclesia militante. et Christum appellat eius caput. est etiam eadem sentētia contraria huic. 1. Corin. 3. Quid est Apollo? quid Cephe? quid Paulus? diuisus est Christus etc.? vbi manifeste prohibet aliud caput q̄ Christum. Secūda eius aucto: Johan: 5. non potest fil: fa: quidq; nisi quod vid: patrem fa: neq; de ecclesia militante neq; triumph: loquitur. sed omniū doctorum sententia de equalitate sua cum patre. sed q nihil facit aut possit facere pater quin idē possit et filius. Omitto q dixit non esse de celo qui capiti subesse recusat. Et esse de Lucifero qui deo nō vult subijci Quia sicut precedentia male sunt assumpta. ita et hec male illata.

¶ Tertia que est Dionysij nihil contra nos. non enim negamus Hierarchiā ecclesiasticā. sed de capite disputamus Monarchie. non Hierarchie.

¶ Quarto. que Gregorij Nazan: adducitur q per sacrosancta mysteria sociamur sanctis ordinibus celestibus. a quouis grāmatico intelligitur nihil sonare. neq; de Monarchia neq; de capite.

¶ Jam quod addidit esse mōstrū si ecclesia acephala esset fateor. sed hoc caput neq; ipse dñs doctor aliud dare possit q̄ Christū. quod probo euidenter. Quia si suū caput qd Ro: pontificē appellat moritur. vt est homo. iam ecclesia est acephala. si autem Christus interim caput est ecclesie. donec alius eligatur. non minus monstrum est Christum cedere viuo pontifici. et succedere mortuo.

¶ Quinta beati Cypriani Qui hereticos insectatus q debilitato capite moliti sunt errores suos impune hominib: inculcare. prorsus nihil facit ad propositū. loquitur eñ non de Roma: capite. sed de quolibet capite cuiusq; episcopatus. Et si egre: d. d. voluerit stare auctoritati Cypriani hac hora finiemus disputationē. ipse eñ Corneliū pon: nunq; aliter salutat nisi chariss: fratrem. Deinde describens episcoporū electiones et cōfirmationes per multas epistolas. ex diuinis literis efficacissime probat ad plebem pertinere et vicinos duos episcopos vel tres. quemadmodū et sancitum est in sacratiss: Nice: concilio. Quin idem beatus martyr vt beatus August: allegat lib: 2. ca: 2. de baptismo. sic dicit. Neq; enim quisq; nostrum episcopū se esse episcoporum cōstituit. aut tyrannico errore ad obsequendi necessitatē collegas suos adigit. quando habet omnis Episcopus pro licentia libertatis et potestatis sue arbitrium propriū. tanq; ab alio iudicari non possit. quo modo nec ipse potest alterum iudicare. sed expectemus vniuersi. iudicium domini nostri Jhesu Christi.

Ecclius dixit non fiet

¶ Quod aũt dicit e Romana et Petri cathedra ortã esse sacerdotalẽ vnitatem libentissime admitto. q̃ntu ptinet ad ecclesiam occidentalem. Nam reuera etiã Ro: ecclesia orta est ex hierosolymitana. hec est matrix ꝓprie omniũ ecclesiarũ sed nec valet consequentia ex Ro: ecclesia orta est sacerdotalis vnitas. g̊ ipsa est caput ⁊ dñ̃a omniũ pma. aloquin insupabiliter cõcluderet hierosolymitanã esse caput ⁊ dominam omnium.

¶ Ultima auctoritas diui Hieronymi nõ recte inducit ab egre: d. d. etiam si per omnia esset vera auctoritas. Hiero: qꝛ d. d. intendit ꝓbare ecclesie Romane potestatem Monarchicã iure diuino a Christo institutã. hoc verba Hiero: nõ hñt: qꝛ dicit cui si nõ exors quedã ab om̃ib: eminẽs det potestas tot in ecclesijs efficient schismata. quot sacerdotes. Detur inquit hoc est. iure humano posset fieri consentientib: ceteris om̃ibus fidelib: nam nec ego hoc nego. si cõsenserint totius orbis fideles in Ro: vel pariensem vel Magdeburgeñ: vel quemcũqꝫ vt esset primus pontifex et summus. hũc ꝓpter reuerentiã totius ecclesie fidelium sic consentientis. hñdum esse sũmũ monarchã. hoc aũt neqꝫ factũ est vnq̃ꝫ neqꝫ fit neqꝫ fiet. cũ vsqꝫ ad nr̃a tpa greca ecclesia non consenserit. neqꝫ tamen sit habita heretica. et hanc esse sententiã diui Hiero: ꝓbo ex epistola ad euagriũ. vbi dicit. Ubicũqꝫ epũs fuerit siue Rome. siue Eugubij siue Constantinopoli siue Regij siue Alexandrie siue Thanis. eiusdem meriti et eiusdẽ sacerdotij est. Potentia diuitiarũ. et humilitas pauptatis. vel sublimiorẽ vel inferiorẽ facit. Ceterũ omnes Apostolorũ successores sunt. Recitatur hec epistola in decretis non frigidis dis: 93. ca: legimus. idẽ sup epistolã ad titum. idem est ergo p̄sby: qui epũs. et añqꝫ diaboli instinctu studia in religiõe fierẽt. et diceret in poplis ego sum Pauli. ego sum Cephe. cõi p̄sbyterorũ cõsilio ecclesie gubernabant postq̃ꝫ vero vnusquisqꝫ eos quos baptizabat suos esse putabat in toto orbe decretũ est. vt vnus de p̄sbyteris electus supponeret. et inductis auctoritatib⁹ scripture dicit in fine. Sicut ergo p̄sbyteri sciũt se ex ecclesie consuetudine ei qui sibi p̄positus fuerit esse subiectos. ita episcopi nouerint se magis consuetudine q̃ꝫ dispositiõis dominice veritate p̄sbyteris esse maiores. ideo qḋ d. d. addidit a Hiero: intellectum esse summũ potificẽ Ro: dũ dicit. cũ successore piscatoris et discipli Christi loquor. ⁊ beatitudini tue .i. cathedre Petri ꝯsotius. sup illã Petrã fundatã ecclesiam scio. nihil facit. nõ sequitur consotior huic ecclesie. g̊ hec est sola prima. Nec sequit̃ est fundata supra Petrã. ergo sola est fundata.

Martinus Das sie den Hiero: nicht lang verbrãt haben

¶ Accedit ad hoc decretũ concilij affricani dist: 99. cap: prime. Prime inq̃t sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotũ. aut summus sacerdos aut aliquid hm̃i. sed tm̃ prime sedis epũs. vniuersalis autẽ pontifex nec Romanus appellet̃. quare si diuino iure staret monarchia Ro: pontificis. hec oĩa essent heretica. qḋ est temerariũ asserere. et in fine audiamus ipsum dominũ qui luce zz. dicit. facta est aũt cõtentio discip: quis eorũ videretur esse maior. Dixit aũt eis. Reges gentiũ dñ̃ant̃ earum. et qui potestatẽ hñt super eos bñfici vocant̃ vos aũt non sic. sed qui maior est vestrũ fiat sicut minor.

Eckius.

¶ Reuerendus d. pater satis instructus descendit in arenam. materiam suã hñs bono ordine contextam in libello imp̄sso. et p eum composito. quare illustriss: dñ̃ationes vr̃e. magnificentie et dominatiões. veniã dabunt Eckio multo iam tpe alijs negotijs occupato. si non tam rotunde et accurate euestigio tãta cumulare poterit. q̃ñtũ Reuerendus pater iam cõgessit. Uenit eñ̃ disputaturus non librum editurus. verum quid reuerendus pater dixerit per ordinem dispiciamus.

¶ Primo omniũ. caput esse ecclesie Christum ꝓbare intendit. quod tñ̃ fuerat superuacaneũ. cum nullus hoc negare p̄sumat. nisi qui antichristus sit. miror tñ̃ vehementer. quod hoc non ꝑpendit. sicut pollicet̃ in actis corã legato sedis

Apostolice posse se prestare quendã iurista theologum. plura esse posse capita subordinata. in quo mystici capitis ratio aut symbolici a rõe capitis naturalꝫ deficit. quare p̄ter caput Christũ. et aliud oportere queri caput in ecclesia statim ꝓbabit. Necq̃ ei suffragat ꝙ Apl'm inducit prima ad corinthios 3. diuis⁹ est Christus? Nam etsi Paulus ibi Petri meminerit. non tñ frustra dixit beatus Hiero: lib. 1. ꝯ iouini mihi colũ. 18. vnus eligitur. loquitur de Petro. vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Clare appellat Petrũ caput in ecclesia esse constitutũ. sed hec missa facimus. solutiones ad nostra inducta repulsuri.

¶ Primo cũ respondet ad illud Johannis 5. necq̃ em̃ filius potest facere quidq̃ nisi que viderit patrẽ facientem. dixit scd̃m sanctos patres exprimi hic eq̃litatẽ patris et filij. verũ legat attentius queso reuerend⁹ pater beatũ et inadulabilem patrem Bernardũ lib. 3. de consideratiõe ad eugeniũ. Ubi de forma ecclesie loq̃ns. et eam esse de iure diuino probans nr̃az rationẽ formauit mihi colũ. 7. nec vilem reputãs formã hanc q2 in terra est. exemplar habet in celo. Necq̃ em̃ filius potest facere quidq̃ nisi que viderit patrem facientem. p̄sertim cum ei sub Mosi nomine dictũ sit. Uide omnia facias secundũ exemplar quod tibi in monte monstratũ est. viderat hoc qui dicebat vidi ciuitatẽ sanctam ꝛc. Ego em̃ ꝑpter similitudinẽ dictũ reor quod sicut illic seraphin et Cherubin. et ceteri qui vsq̃ ad angelos ⁊ archan: ordinantur sub vno capite deo. ita hic q̃q̃ sub vno summo Pontifice primates vel patriarche Archiepiscopi. episcopi. presbyteri. vel abbates et reliqui in hunc modũ. tunc subdit Bernha: Non est paruipendendũ ꝙ et deum habeat auctorẽ et de celo ducit originem. Quis iã non intelligat hanc ecclesiasticã hierarchiã scd̃m Bern: a Christo institutã. et velut deus caput est in celo. ita summus pontifex caput sit in militãte ecclesia: Neutiq̃ Christũ excludendo. cui⁹ se fatetur vicariũ. Sed ad ratiunculã plebeiam quã induxit. ecclesiã manere acephalã papa mortuo nisi ridicule diceremus. Christũ cedere pape viuo et succedere pape mortuo. Ridicula prorsus ratiũcula que in re tam seria inter tot prestantes viros. vix est digna enarrari. cum ab initio dixerim caput illud symbolicũ a veri capitis naturalis ratione in aliquib⁹ cõuenientijs deficere. necq̃ Christus cuius regnũ manet ineternũ. et cui⁹ sempiternũ est sacerdotiũ cedit pape vel succedit. cum ei sit data om̃s potestas in celo et in terra. Matthei vlti: Et defuncto papa modo cetus Cardinaliũ: sicut defuncto episcopo capl'm iura illa teneat. vsq̃ quo nouus pontifex deligatur. Qd̃ vero secundo loco reuerẽd⁹ pater dicit Cyprianũ loqui de quolibꝫ episcopo non de Romano Pontifice plurimũ miror cũ intelligentia dictoꝝ ex causis dicendi sit accipienda. et Cypri: in locis per me adductis eos increpet qui a Cornelio defecerunt. Qui certe Roman⁹ fuit pontifex. Ob id sciat Reuerendus pater me non nudis verbis satiari. vt sophistas pascere solemus. que ex Cypriano pro se affert opponendo arbitror cumulatius efficiet. Nam ꝙ Cyprianus Cornelium fratrem appellat et apostolos fratres fuisse nemo nescit. attamen Petrus sicut et eius successor Cornelius caput fuit apostoloꝝ apex et vertex. iuxta beati Dionysij ca: 3. vel. 7. de diui: nominib⁹ sententiam. De electione et concilio Niceno et a Cypriano conscripta. nec ꝓmouent nec impediunt negotiũ. et multo minus August: lib: 2. ca. 2. de baptis: paruuloꝝ debebat adduci post Cyprianum. Nam Augusti: arrogantiã et temeritatem eorum qui per ambitionẽ et superbiam ad ecclesiasticas prelaturas se ingerũt reprehendit. ꝙ non debeant se constituere nec alios cogere ad se constituendũ. Cum quisq̃ prelatus exspectare debeat vt vocetur sicut Aaron.

¶ Tertio aliam Cypriani sententiam ex. 2. Epistola ad Cornelium diluturus respondit. Unitatẽ quidem sacerdotalem in occidentali ecclesia a Romana exortam. non in orientali. obticuit. hic Reuerendus pater qd̃ Cyprianus precedenter Romanam ecclesiam appellauit Petri cathedram atq̃ ecclesiam prĩa

cipalem Sed quid sua solutio possit medullā verboꝝ inspicienti est manifesta-
rium Nam Reuerendus pater more grāmatico ortum vnitatis sacerdotalis
intelligit quo ad auspiciū et initium . cum profecto Cyprianus voluerit expli-
care ortum cōmissionis . subordinatiōis seu influxus. vt ab vno Petro. velut
a capite. in ceteros omnes iurisdictio sit deriuata. alioquin non dabit vnum
sacerdotem nec hierosolymis . Taceo ꝙ eum non releuat glossula adiecta de
occidentali ecclesia. cum beatus Hieronymus ab initio sue epistole ob id ori-
entalem ecclesiam ex oriente scribens schismaticā dicat . que indiscissam domi
tunicam et desuper contextam minutatī per frusta discerpit. Christi vineam
inquit vulpes exterminant. denotans scʒ Hierony: ꝙ sponsa in canticis cōque
rebatur. capite nobis vulpeculas que demoliunt vineam. Taceat ergo que-
so Reuerendꝰ pater et nobis non insultet cum grecis et orientalibus qui a Ro:
deficientes ecclesia. a fide quoqꝫ Christiana facti sunt exules. Consectarium
est quo pacto accipienda sit illatio . Est radix ergo domina. Non enim de ra-
dice loquimur initiȷ̄. vel temporis. sed de radice influxus et principalitatis.
¶ Quarto loco nititur reuerendus pater se euoluere ex verbis Hierony : et illa
vitare. Nam summo sacerdoti tribuit quidem et dari summā dignitatem. sed
hoc fiat iure humano. Sed cur tunc beatus Hieronymus Damasum pisca-
toris appellat successorem et cathedre Petri vult associari? Illud diuinum ci-
tans Matthei. 16. super illam petram fundatā ecclesiam scio. Qd ita reliquis
ecclesiȷs appropriari non potest. vt Bernhardus ratiocinatur et proch dolor
cum summa Christianoꝝ iniuria sumus experti portas inferorum preualuisse.
ecclesie hierosolymitane. Antiochene Alexandrine. addo quoqꝫ Boemice. qd
tamen de ecclesia que fundata est supra petram veritas incorrupta Christi nō
patitur . Sed verissimū est in ȷ̄s que sunt fidei. quod Hieronymus in eadem
epistola affirmat . Ubicumqꝫ fuerit corpus ibi congregabunt et aquile. pro-
fligato a mala sobole patrimonio. apud vos solos incorrupta patrum om̄ino
seruatur auctoritas. At hoc in principali adhuc euidenter probauimus non
iure humano primatū obtinere ecclesiā Ro: sed diuino . Prestat tamē diluere
que venerandus pater pro se ex Hierony: adduxit . Primo ad Euagrium vbi
episcopum Rome et Egubȷ̄ Constantinopoli et Regȷ̄ eiusdem meriti dicit ꝛ
sacerdotiȷ̄. hoc sciuimus anteqꝫ Theognis nasceretur. neqꝫ papatus est ordo
vltra Episcopatū. Nam sic et alio loco equales dicit fuisse apostolos. Ubi ta-
men primatum sancto Petro nō abstulit. Sed ꝙ reuerendus pater tantope-
re a me efflagitabat ne diuerticula quererem quod nunqꝫ facere sum solitus.
ipsum canonem legimus adducens . 93. dist: me adhoc ducit procardū ꝙ dn̄i
Canoniste et Theologi an Episcopatus ordo sit proprio charactere insignis
sacerdotio additus. de quo in presentia velut impertinente nihil decerno. Hoc
tamen dico apparere mihi saluo semper meliori iudicio. nō talem fuisse in pri-
mitiua ecclesia confusionē. vt Episcopus a sacerdote non separaret. cū duode-
cim Apostoli septuaginta duos excedant discipulos. In cuius rei testimoniū
beatum affero Dionysium Hieronymo antiquiorē et primitiue ecclesie hierar-
cham . qui lib: de ecclesie hierarch: inter sacros ordines episcopatum ponit. et
supremum hierarcham. et quo pacto is debeat cōsecrari. cui assentiēs episco-
pos ab ipso ecclesie initio cōmune sacerdotiū excelluisse opinor.
¶ Tertio . adduxit canonem conciliȷ̄ Affricani . 99. dist: can: 1. Ubi concilium
prohibet nec Romanum pontificem debere dici vniuersalē. et ꝙ Christus hoc
prohibuerit luce. 22. Reges gen: 22. Respondeo verum esse fastuosum vniuer-
salis episcopi nomen fuisse prohibitū. non ꝙ Romanus pontifex vnqꝫ a vero
Christiano habitus sit non primus et summus pontifex. sed quod episcopus
peculiariter . Romane ecclesie non sit proprius cuiusqꝫ ecclesie episcopus. sed

primus. q̄ alioquin debitus honor Episcopis inferioribus non tribueret. Verum nihil criminis inest. si quispiam Roma: pontificē vniuersalem dixerit pro primo. rectius vero dicetur non episcopus vniuersalis. sed vniuersalis ecclesie episcopus. veluti est Christi vicarius. Qd dominꝰ ambitiosam redarguit apostolorū contentionē. qualis inter seculares queritur. hoc primatū ecclesie Roma: non aufert. sed quod beatus Gregoriꝰ primus fecit. et agnouit se ideo Ecclesie catholice prelatum. vt seruum seruorum se esse agnosceret. in qua re sequentes Pontifices non conuitijs lacessere. sed orationibus. vt tales fiant. a deo impetrare studeamus.

Hora Secunda pomeridiana Quarta die Julij 1519.

Martinus Luttherus.

¶ Primam responsionē meam qua ex auctoritate Pauli prima ad Corint: 3. ostendi. ab apostolo prohibitū ne fideles sibi arrogarent vel Cephe. vel Paulum. vel Apollo. ad istum modū confutauit. d. d. egregius q̄ etsi Paulus ibidem Petri meminerit. non tamen falso Hierony: contra Iouinianū dicit. Vnꝰ eligitur q̄ capite constituto occasio schismatis tollatur clare appellat Petrū caput in Ecclesia constitutū. adiecit. sed hec missa faciamus. Respondeo non patior propter minorē auctoritatē inductam me diuelli a maiore. Nec tantus est Hieronymus vt propter eum Paulum deseram. Non ergo Paulus solum meminit ibi Petri. sicut conatur extenuare ista confutatio. sed cum plena auctoritate docet et prohibet. ne quis dicat se esse Petri. Unde et idem capitulū concludit. Omnia vr̄a siue Paulus. siue Cephe. siue mors siue vita. Vos aūt Christi. Christus aūt dei. Stat ergo ista responsio mea adhuc inuicta et nisi robustius confutata fuerit. oppono eam omnibus preteritis et futuris argumentis. d. doct: Verbum enim dei super omnia verba hominū est.

¶ Ad Hieronymū autem dico q̄ et ego missa facio ea. cum sit ambiguissimꝰ locus. vt bene sensit dn̄s Doctor. Secundā responsionē meam ad auctoritatē Johan: 5. vbi dixi Christum loqui de equalitate potentie paterne. iussit me. d. Doctor attentius legere beatum Bernhardū qui hanc auctoritatē inducit pro ecclesia militante sicut auditū est. Respondeo. Diuum Bernhardū veneror et eius sententiā non contemno. sed in cōtentione accipiendus est sensus genuinus et proprius scripture. qui stare in acie possit. a quo sancti patres nonnunq̄ locupletande orationis gratia digrediuntur et sine culpa. Nunc autem ex precedenti et sequenti textu clarum fit Christum loqui de equali omnipotentia sua cum patre. Propterea persequebant iudei Jhesum. quia faciebat hec in sabbato ergo magis querebant eum Judei interficere quia non solum soluebat sabbatum. sed et patrem suum dicebat deum equalem se faciens deo. Respondit itaq̄ Jhesus et dixit eis. Amen amen dico vobis. non potest filiꝰ a se facere quidq̄. nisi quod viderit patrem facientem. et sic clare patet quod Bernhardus alio sensu tractat hoc verbum Christi.

¶ Ad tertiam. videlicet plebeiā vt dixit et ridiculā ratiunculā. qua dixi. etiam sine papa ecclesiā habere caput suum. opposuit. q̄ nō esset digna enarrari coram tantis viris et in re tam seria. R̄ñdeo. sit plebeia et ridicula. modo sit inuicta: Nec dum video eam cōfutatam. non em̄ intelligo si ecclesia ad tres vel quattuor menses nō est acephala mortuo Papa. modo sint alij episcopi. quō etiam non sit acephala cum nullus sit Papa Nam qd. adduxit de Cardinalibus penes quos sit vis eligendi &c. R̄ñsionem meam confortat. cum hinc sequat̄ eo tp̄e quo nondū erant Cardinales vt tp̄e Hie: non potuisse esse papā.

¶ Ad quartā Cypriani auctoritatē vbi dixi eum loqui de quolibet Pontifice. obiecit q̄ ex textu p̄uincatur eum loquutū esse de Cornelio Romano pontifi: contra Nouatianos. R̄ñdeo. mea non refert nec eam ep̄l'am in memoria habeo. hoc aūt scio q̄ diuus Cyprian⁹ p̄ multas ep̄l'as in hoc totus est. vt asserat cuilibet ecclesie suū caput et suū Episcopū. p̄ suffragiū plebis et iudicium vicinorū episcoporū ordinari. Ideoq̄ȝ si est vt d.d. allegat cōtra Nouatianos de Cornelio dico. certum est eum loquutū de capite Romane ecclesie. non vniuersalis ecclesie. Item et illud cōfutauit q̄ Cyprianus Corneliū semp̄ cōpellat fratrem nunq̄ȝ aūt dominū. vt nunc episcopi faciunt ponentes relatiuum sine correlatiuo. Obiecit q̄ et Petrus ap̄l'os habuerit fratres et t̄n caput et vertex ap̄l'orum fuerit: iuxta Dionysiū. R̄ñdeo si poterit egre: d.d. probare q̄ Petrus vnq̄ȝ vnū ap̄l'oꝝ ordinauerit. immo vnum ex septuaginta discipulis. aut vllū illorum vnq̄ȝ miserit. cedo om̄ia ⁊ volo esse victus. si aūt ego p̄bauero. qd ne om̄es quidem ap̄l'i potuerint vnum ap̄l'oꝝ mittere vel ordinare. rogo concedat mihi Petro nihil fuisse potestatis sup̄ ceteros ap̄l'os. Quo sequit̄ multo minus potestatis esse episcopo successori Petro super episcopos successores ceteroꝝ ap̄l'orum. Nūc aūt clariss: text⁹ est Actuū primo. q̄ Matthias ap̄l'us. ab vniuerso cetu apostolorum et discipulorum ordinari non potuit. sed de celo. sicut et ceteri omnes electus et ordinatus est a Christo ita et capi. 13. Saulus et Barnabas segregante spiritusancto assumpti sint in opus. Error ergo est ap̄tissimus q̄ Petrus habuerit potestatem super apostolos. Hoc sane fateor ap̄l'm Petrum fuisse primū in numero ap̄l'oꝝ et ei deberi honoris prerogatiuā sed non potestatis. equaliter electi sunt et equalē potestatē acceperunt. ita et de Romano pontifi: sentio qd honoris prerogatiua. ceteris debeat afferri salua cuiusq̄ȝ equali potestate et non sicut Pelagius in frigidiss: suo decreto infert. vbi maior auctoritas. ibi maior potestas et manet ceteros: obsequendi necessitas.

S diui: noib:

¶ Ad quintā. vbi electionē episcopi ex Cypriano et Niceno cōcilio attuli egre: d.d. satis Rhetorice contempsit dicens q̄ nec p̄moueāt nec impediāt negotiū sed p̄ hoc non dissoluit̄ mea responsio. stat ergo adhuc decretū Nicenū. aut si non stat et contra ius diuinū statuerūt. non catholicū concilium. sed diabolicū conciliabulū appellandū erit. sic cum putaret August: non fuisse inducendū. et pulcherrima glossa sua Cyprianū p̄ Augustinū adductū ita interp̄tat⁹ est. q̄ Cyprianus ambitionē et sup̄biam eorum rep̄henderet qui seipsos ingererēt anteq̄ȝ vocarent̄. sicut Aaron. Hoc mera fiducia dixit. ceterū textus satis clarus est. q̄ nullus episcopus quitam sit episcopus se cōstituere debeat aliorū episcopoꝝ episcopū. Stat ergo adhuc mea responsio.

¶ Ad sextam Grauiter me rep̄hendit idem egre: d.d. q̄ in altera auctoritate. Cypriani obticuerim hoc vocabulū. Principalē eccl'iam. deinde velut grāmaticū me nasosuspendit. q̄ dixerim ortam esse vnitatē sacerdotalē ex Petri sede. Ideo nouus dialecticus vel ph̄us potius ortum hunc interpretat̄. cōmissiōis subordinatiōis. seu influxus. alioquin inquit. nec ex Hierosolymis dabit vnū sacerdotē. R̄ñdeo siue docuerim siue locutus fuerim hoc vocabulū principale idē est. nec em̄ pōt p̄cipalis vocari respectu orientalis ecclesie. vt satis dictū est.

¶ Deinde cõmentũ suum de ortu influxus. eadem facilitate cõtemno qua ipse
finxit ꝛ non est dificile mihi dare vnum sacerdotem ex Hierosolymis. scʒ ipsum
Christũ. aquo incepit. et hinc orta ꝛ profecta est ecclesia. iuxta illud Jsaie. z. de
sion exibit lex. et verbum dñi de Hierusalem. Jam quod addidit auctoritate
Hiero: orientalem ecclesiã fuisse schismaticã. et indiscissam dñi tunicã minuta-
tim discerpentẽ. Nescio sane quid velit. nec eñ potest dicere quod tota orienta-
lis ecclesia et semꝑ fuerit schismatica. Hinc nec negare potest. quod et latina
ecclesia sua habuit aliqñ schismata. et tñ mansit ecclesia. Proin nihil est quod
iubeat me tacere et non insultare ꝑ Grecã ecclesiam. q: deficientes a Ro: ec-
cle: facti sunt et a fide Christi exules. ego potius rogo d. d. Eckium. vt ꝓ Eccle-
siana modestia. quam iactat. parcat tot milibus sanctorũ. cum vsqʒ ad nostra
tempora durarit ecclesia greca. et sine dubio vsqʒ hodie durat ꝛ durabit Non
eñ Christus accepit mediũ terre Romane. sed omnes fines terre in possessio-
nem et hereditatem a patre psalmo. z.

¶ Ad septimã quod ex Hiero: de sũmo sacerdote opposuit. meã responsionẽ
dixit esse euasionẽ. ideo confirmaturus dictum suũ adiecit. Cur beatus Hiero:
Damasum piscatoris successorem dicat. et cathedre Petri vult associari: illud
diuinũ citãs. Matth: 16. Suꝑ illã petrã fundatã ecclesiam scio. qd ita reliquis
ecclesiis approꝑriari non põt. et deiñ complorauit hierosolymitane. Antiochene
Alexandrine. tandẽ et Boemice casum. ꝛ ꝙ eodẽ Hiero: teste apud solos Ro-
manos incorrupta patrũ seruaret auctoritas. Respondeo et rogo d. d. Egre-
giũ velit dicta pr̃m allegare secundũ conscientiã. ne pro theologis videamur
esse sophiste nam summũ sacerdotem eo loci Hieronym⁹ appellat episcopum
quẽlibet etiam. vt qui de numero reliquorũ sacerdotum sit eleuatus. ideo nihil
ꝑtinet proprie ad Ro: põtificem Deiñ illa auctoritas Matth: 16. nõ appropriat
Ro: ecclesie tm̃ qd expresse indicant verba Christi cũ dicit. Ecclesiã meã. que-
cumqʒ ergo est ecclesia. est edificata supra petrã et non solum Romana. Aut si
non cõuenit ceteris ecclesiis hoc verbum. Romana ecclesia erit sola. et ꝑcon-
sequens non prima. Quare vnitas ecclesie non ab vnitate primatus Romani.
sed longe melius iuxta apostolũ Ephe: 4. ab vnitate fidei. baptismatis. domi.
pendet. sicut et frequẽter Cyprianus in epistolis suis sentit. Nec mansit apud
Roma: solos incorrupta patrũ auctoritas. nisi forte eo tpe quo scripsit Hiero:
immo tradũt historie Liberiũ Roma: ponti: ꝯcessisse Arrianis. et illud Hiero:
in viris illust: scribit Qd Achacius cesariensis episcopus Arrianus Eusebii
Arriani discipulus auctoritate constantii imꝑatoris ordinauit felicem in Ro-
manum pontificem.

¶ Octauo. confutans auctoritatẽ Hiero: a me inductã ad Euagriũ. Dicit se
sciuisse oẽs eiusdẽ meriti. eiusdemqʒ sacerdotii oẽs episcopos fuisse ꝛ esse.
sed papatũ esse ordinem vltra Episcopatũ. sed non euicit responsionẽ meã. q:
Hierony: sublimitatẽ ꝛ inferioritatẽ episcopoꝝ non iuri diuino. sed cõsuetudini
et potẽtie diuitiaꝝ tribuit. Jdeo adhuc maneo cum Hieronymo.

¶ Ad nonũ. Suꝑ canonẽ. 99. dist. dicit sibi non apparere in ecclesia primitus
fuisse talem ꝯfusionẽ. vt epũs a sacerdote non separet. Rñdeo. Quid hoc ad me
pugnet cum Hiero: et canonib⁹. ꝙ aũt Dionysiũ inducit inter sacros ordines
Episcopatũ recensere. miror ꝙ non etiam inducit ex eodem auctore Romane
ecclesie monarchiã. cum habeat tantũ momenti ad Hierarchiã. vt sine hac si-
militudo triũphantis ecclesie consistere non posset. Decuit aũt ꝓfessorem scri-
bende hierarchie argumento suscepto p̄sertim in p̄stantiore eius parte satis-
facere. At Dionysius vsqʒ ad episcopũ solum deducit.

¶ Ad decimã ad Canonẽ. 99. dist. vbi respondi ꝓhibitum fuisse ne Ro: pont:
vniuersalis ecclesie episcopus appellaret. cõfutauit in hũc modũ. Non ꝙ Ro:
pontifex non sit primus et summ⁹. sed ꝙ episcopus peculiariter Roma: ecclesie

Non sit proprius cuiuslibet ecclesie epũs. Respondeo. quasi vlli mortaliũ possit tam stultus incidere affectus. vt vna p̲sona velit oĩbus ecclesiis et singulis p̄esse. vt tantã insaniã necesse fuerit p̱hibere. Tñ relinquẽs hãc cõfutationem: rectiorẽ dedit. scʒ non episcopũ vniuersalẽ. sed vniuersalis ecclesie episcopũ eũ Roma: pontificẽ dicendũ. Nisi p̲cerem et ego suspenderẽ et hanc solutionẽ. sed iudicent Judices et auditores.

¶ Ultimo ad auctoritatẽ Christi vbi dixit. vos aũt non sic. dixit ambitionem fuisse redargutã. sed non primatum. Respondeo hec est peticio principii. quasi iam obtinuerit esse scʒ principatũ. Deinde clarus est textus q̄ non tm̃ ambitionẽ. sed ipsam maioritatẽ sup̲ ceteros prohibuit.

Eckius.

¶ Ad defensiones solutionũ a reuerendo patre datarũ. Dico de primo. Non increpasse Paulũ eos qui dixerant se esse Petri q: habuissent intentionẽ principatus apl'orum. sed quia singularitatẽ aspiciebant p̲sonarum. Quod verba ipsa clare indicãt diuisionis et schismatis. Et quanq̃ merito Paulũ p̄ferat Hiero: pie tamẽ credendũ est Hiero: eo loco sententiã Pauli bene intellexisse. Nec locus est ambiguus ob id caput in ecclesia cõstitutũ. vt schismatis tolleret occasio. Qd̄ grãmatico satisfecit lectori quã disciplinã precipuã pre aliis p̲tibus phie. theologie subseruientẽ dixit in disputatione quadã reuerendus pater.

¶ Secundo Nemo negauit Christũ Johan: 5. equalitatẽ cũ patre affirmasse nisi Arrianos. neq̃ alio sensu inducit Bernhar: Sed q̄ reuerendus pater arbitrat sanctos patres sanctã induxisse scripturã locupletande orõnis gratia. respuimus qm̃ talem ostentationẽ de eis suspicari non licet.

¶ De tertio. de papa mortuo tunc ecclesiã esse acephalan Dico nunq̃ negatũ Christũ esse caput ecclesie iuxta etiã glossam Canti. 5. caput eius aurũ optim. Glossa caput. i. Christus Papa vero est eius vicarius. In cõsistorio aũt epũs et vicarius computant p̱ vna p̲sona. vnde appellare a vicario ad epm̃ nõ licʒ.

Marti: respondit Hiero: non fuisse Cardi:

¶ De Cardinalib' vero dixi q̄ nũc. hoc est iuxta ecclesiã iam institutã. electio ad cardinales venerit Nicolao quodã pontifice ordinante. tñ t̲p̲e Hiero: fuisse Cardinales credo. nisi Hierony: non fuerit presbyter cardinalis.

D. Martin' dixit citra Atlantem

¶ Quarto de Cypriano. Certe fieri nõ potest vt sancti martyris verba in Romane diocesis angustias coartet. Quia epũm maxim ex Numidia q̃ regio est Affrice vltra Atlantẽ. vt Ptolo: et Strabo auctores sunt ad Romã aduentarunt Qd̄ vero Cyprianus Corneliũ fratrẽ apellauit. arbitror collectoris fuisse non Cypriani mentẽ. Nam si sanctorum episcoporum epistolas legerimus. inueniemus clare ea tempestate vsitatiores fuisse conscriptiones illas laudabiles et magnificas q̃ʒ modo fiat Romano Pontifici. vt de Ambrosio. Augustino. Hilario ceterisq̃ liquet patribus. Nam mutuo se vocant beatissimus. sanctissimus. deo amabiliss: etc. Ad adiunctũ. Causatur q̄ querã diuerticula et ad rẽ non p̲tinentia. cum bona vinea libenter dicerem. Turpe est doctori etc. petit a me vt p̱bem Petrũ ordinasse aliquẽ apostolũ. sed hoc ad institutũ nostrũ est imp̲tinens. Non eñ querim' quis vnũ aut alterũ ordinauit. sed quis primatũ sup̲ alios a dñо Jhesu accepit. Subseq̃ns omĩno respuo. cũ huiusmodi fecit illationẽ Petrus nullum potuit ordinare apostolũ. quare nec successor Petri successorẽ alterius potuit ordinare. vel sup̲ eo habere potestatẽ. Nã assumptũ est verũ. illatũ est manifeste falsum. cum summ' pontifex modo potestatẽ habeat et ordinet alios epõs. Uerũ ratio enodandi nodũ erit ista. q̄ apostolat' officiũ fundamentũ ecclesie. plus dicit q̃ʒ esse episcopũ. Quare Leo decimus successor est Petri apostoli. non apl'us. Sed q̄ fatetur Petrũ bene fuisse primũ apostolũ numero et honoris p̄rogatiua et non potestatis. illud non satisfacit instituto. Primo q: Euangeliste numerum apostolorum non equaliter inceperunt. sicut Chrysostom' sup̲ Mattheo annotat et glossa videatur Matthe. 10.

Deinde quod de potestate et honoris prerogatiua variat. expresse est contra sanctū martyrē Cyprianū. qui in tractatu de simplici: prelatoꝝ contra Nouacianū loquens de diaboli astucia. increpat eos qui velut iusticie ministri asserūt noctem ꝓ die. interitū pro salute. desperationē sub obtutu spei ꝑfidiam sub p̄textu fidei. et infra et cū huius apostolis oībus post resurrectionē suam parem tribuat potestatē et dicat. Sicut me misit pater ꝛc̄. tamē vt vnitatē manifestaret. vnitatis eiusdē originem ab vno incipientē. auctoritate sua disposuit. hoc erant vtiqꝫ et ceteri discipuli qđ Petrus. pari consortio prediti et honoris et potestatis. hoc ponderandū. Sed exordiū ab vnitate ꝓficiscit̄ vt ecclesia vna esse monstret̄. et infra. Hanc vnitatē qui non tenet legem dei non tenet. non tenet p̄ris et filij fidem. vitam non tenet et salutē. Hec notatu digniss: Cypriani verba. qui inter ꝑrogatiuā honoris et potestatis apostolos non variat.

¶ Ad quintū de electiōe. Dico vt prius. nichil nos disputare de modo eligēdi. sed de qualitate aut potius quātitate ipsius electi. quare conciliū Nicenū non fuit conciliabulū. Sed que factū et conuersationē respiciūt pro tp̄is. ꝑsonarū et locorū. qualitate mutari possunt vt in multis canonib: videmus.

¶ Ad sextū q̄ obseruand⁹. d. d. vti dialecticū opponit me finxisse distinctionē de duplici ortu. iam audiuimus Cyprianū et loquat̄ ꝓ Ecclo. cui non tm̄ suppetit ingeniū vt noua fingat. sed vetera sanctoꝝ dicta pro virili explanat. Dum vero oīm dat michi sacerdotē Christū primo Cypriani attentionē nō assequit̄ nec Hiero: qm̄ Petrū primū apostoloꝝ constitutū volunt. vnde reliquoꝝ sacerdotū potestas defluat Non quidē interius ꝯferendo quod Christi est velut capitis. sed potestatē Ecclesiasticā cōmunicando.

¶ Septimo. q̄ desyderat Ecclanā modestiam Grecos et orientales pro damnandis iudicantē. R̄ndeo Grecos longo tp̄e nō solum fuisse schismaticos. sed hereticissimos. vt tot erroꝝ cumulus et ꝑuicax obstinatia testatur Clementi: de sum: trini: vt de spū sancto de confessione. de trium Euangelistaꝝ falsitate. et innumeris alijs. quāuis sepe fictam fecerint Roma: ecclesie obedientiā. vt in concilio Florentino Eugenij quarti tp̄ib: factū est. Quare si pauci Christiani apud nos multoꝝ sententia. saluari debent. quāto magis paucissimi aut nulli in Turcia saluantur? nisi Religiosi aliqui et eis adherentes qui Romanam tenent obedientiam.

¶ De octauo. Rogat reuerend⁹ pater vt auctores allegē scd̄m ꝯsciam. in quo nihil hesitet. Vellem q̄ eos adducere possem etiā scd̄m scientiā. At Hiero: agnoscere Damasum velut summū pontifice. nulli potest esse dubiū. Sic quoqꝫ ecclesiā vl̄em esse fundatā supra petram nemo ambigat. Sed petrā illum esse Petrū et eius successores alio tempore probabo.

¶ Sugillat tamē non nihil Hierony: cum dixisset apud vos solos incorrupta prima oīno seruat̄ auctoritas. Quasi et Romani ponti: nō fuerint sine neuo Si ad tp̄us Hiero: refert. Liberius et Anastasius eum precesserūt. Hoc dico q̄ merito in mētib: fideliū est admirandū nullū Ro: ponti: quantū cuiqꝫ malū: vel errantē definiuisse iudicialiter et ex constituto. q̄ vnqꝫ meminerim qđ est ꝯ fidei Chr̄iane mandata cū huius facto ipso sepe errauerint. imo talia iudicia erronea. facere attentarūt. Ubi diuino quoqꝫ correpti sunt iudicio. vt de Leone Arriano aduersante Hilario. vt de Anastasio can: Anastasius. 20. dist.

¶ Ad nonū. de canone legim⁹. 93. distic: forte reuerend⁹ pater me non intellexit Nunqꝫ venit mihi in mentē papatū esse ordinē vltra ep̄atuꝫ. sed dignitatē. Qđ vero dicit mihi bellum esse cū Hiero: et canonib: dixi quid sentiam: prefero hoc loco Dionysij auctoritatē velut senioris. At cū rhetoricet reueren: pr̄ de Dionysio. Cur nō monarchā ecclesie descripsit. immo vltra ep̄atum nō ꝓgrediat̄. facile est qđ dicam. Dionysius em̄ sacramenta ecclesie ꝑstringit. papatū aūt cū ordinē esse negaueri. ep̄atus inter ordines oīm ꝯsensu supmū obtinebit locum.

¶ Decimo. qđ neminẽ tam insanũ existimat qui crediderit aliquem esse episco-pũ propriũ singulis ecclesijs. quid est quod ego ꝯqueror. nisi quod stultorum et qui singularitati student. infinitus est numerus. legat Reuerendus pater Alpharum de planctu ecclesie. Johannẽ de turre cremata in summa ecclesie Uuilhelmũ de Ocken in dialogo. et inueniet homines q̃nq̃ illius fuisse insa-nie. Qđ vero suspendere vult solutionem nr̃am de eo qđ dixi Papam vniuer-salis ecclesie pontificem melius q̃ꝫ vniuersalem episcopũ. feci hoc diui Bernh: auctoritate ⁊ summoꝝ pontificũ consuetudine ait eñ Bern: lib: z. de ꝯsidera: ad Euge: col. 7. Nempe signũ singularis pontificij Petri ⁊c. infra ita cũ q̃sq̃ ceteroꝝ suã hꝫ ecclesiã tibi vna cõmissa est. grandissima nauis. facta ex oĩbꝰ ipsa vniuersalis ecclesia toto orbe diffusa.

¶ Ad decimũ. verbo Christi nõ satis factũ luce. zz. quasi sit cõmentũ meum at non sine auctore loquor adduco ei Richardũ Amarcanũ lib: 7. c. 3. de ques-tionib: Armenioꝝ. locũ istũ ita intelligentem. beati Leonis auctoritate. Et ꝗ hoc sit verũ. verba indicant et qui maior est inter vos ⁊c. Ergo p̃supponebat Christus aliquem esse maiorẽ. quis aũt esset maior nõ tunc indicauit. sed pos-terius. cum Petro diceret. de demone eos expetente. ⁊ quõ rogaret pro eo. vt ꝯuersus confirmaret fratres suos. vbi maioritatẽ eius declarauit.

Martinus Luttherus manc hora. 7. die Martis que erat. 5. Julij.

¶ Confutaturꝰ respõsionẽ. egre: d. d. in causa ad illud. 1. Co. 3. Quid est Pau-lus? quid est Cephe? dixit ibi non esse intentã principalitatem sed singularitatẽ persone. idq̃ indicari ꝑ verba schismatis. Respondeo me plus mouet ipse tex-tus Pauli q̃ꝫ tam violenta et extorta distinctio. que nulli prorsus nititur auc-toritati. cum tñ velit e diuino iure arguere. clarũ est aũt contentionẽ eoꝝ fuisse de p̃stantia vel principalitate ꝑsonarũ. qđ indicat ipsa confutatio Pauli ꝑ ta-pinoses et comꝑationes vrgens et dicens. quid est Cephe? quid Paulus? Mi-nistri ꝑ quos credidistis. Itaq̃ qui plantat ⁊ qui rigat vnum sunt. Neq̃ qui plantat est aliquid neq̃ qui rigat est aliquid. sed q̃ incrementũ dat deꝰ. in quo manifeste detrahit personam. i. occasionẽ schismatis. Quomõ ⁊ ad Galatas z. cum titulo p̃stantie Petri ⁊ alioꝝ Apostoloꝝ Galate essent seducti. audet et dicit qui videbantur quales aliq̃ñ fuerint id est. q̃ꝫ magni. nihil mea refert. Deus eñ personã hominis nõ accipit. quasi diceret. siue Petrus vel quicũq̃ apl̃us primus vel vltimus sit. nihil ad rẽ. Uellẽ g̊ egre: d. d. scripturas rectius legeret añq̃ sic allegaret. Stat ergo qđ primatus iste seu ꝑsona nihil ꝑtineat ad ecclesiã de iure diuino saltem. trãseo illud q̊d Hieronymũ dicit Pauli sentẽ-tiã intellexisse. Itẽ ⁊ illud ꝗ concessit Johãnis. 5. Itẽ ⁊ illud de plebea ratiun-cula transeo. qr non est confutata. Qđ de episcopo ⁊ vicario in consistorio ad-duxit. nihil ad rem est. Mea ratio hoc voluit. si ecclesia nõ est acephala mortuo papa nec acephala nullo Papa. transeo illud de Cardinalibꝰ qr oĩb: notum q̃ñ ceperint. Transeo et illud de Cypriano. qr ex ꝑpria saliua d. d. dixit nescio que de numidia vltra Atlantẽ. que non est in rerũ natura. Et illud quod Cor-nelius frater appellatur a Damaso transeo. qr non confutatum est. licet dictũ sit qđ honestiss: titulis se honorauerit. vt beatiss: sanctiss: appellãdo. Nã ⁊ hoc ego dico. Non aũt soli Romano pontifici. sicut hodie sic scribebatur. hoc eñ ꝓbandũ erat. Transeo ⁊ illud qđ dixerit imꝑtinens esse ad institutũ. an Petrꝰ apostolũ aliquẽ ordinaret Quia hic vnicus neruus est ⁊ inuictꝰ ꝯtra d. Eckiũ ideo non inconsulte transit ne irrecuꝑabiliter impingat. Item admitto q̃ ex Martyre Cypri: adduxit de honore et potestate equali apostoloꝝ. et accipio tanq̃ gratiã mihi factã a d. d. Simili cura qđ transijt a Niceno concilio et a Cypriano descriptã ecclesiã episcoporũ. placet quia nõ põt confutari. Qđ aũt repetijt de distinctione ortus sacerdotalis. vnde patet qđ intentio Cypriani sic

de defluxu potestatis sacerdotalis. q2 nihil dixit nisi sua verba. apud me nihil concludit. Illud quoq3 magis attendendum qd grecos hereticissimos ausus est appellare satis modeste. cū in vniuersa ecclesia nulla ps dederit plures excellentiores scriptores q3 greca. Nā qd toties mihi submordens Bohemiam obpperat. aliasq3 calūnias intertexit. ad sophistas relego. indigniora sunt q3 vt in graui z theologica disputa: memorentur nedū obijciantur. Quare illud Matthe: 16. Sup hanc petrā zc. Videamus. Ubi dico. aut petra fcat hoc loco potestatē vel fidem (confido em dñm d. nūq3 satisfacturū sue pmissioni qd petra fcet Papam seu successorē Petri) si potestatē. supflue dicitur infra. tibi dabo claues reg: ce: l. potestatē. nisi dixeris potestatē potestati traditā. Deide si oino potestatē fcat. eadem erit oim ecclesiarū. q2 dicit sup hanc petrā edifi: ecclesiā meā. nō Romanā tm. Aut fcat fidē (qd verū est) iterū eadē est fides oim ecclesiarū. ita patet qd hoc solū pnomē meā cōmunē facit petrā. quidqd fcetur p petrā. Ideo frigidissime inducūt hanc auctoritatē decreta Pontificū p singularitate principatus. que tm constant defendūt cōmunitatē Petri. Et sic cōcordat cū apostolo ad Ephe. vna fides. vnū baptis: vn9 dñs. Nō em vt b. Hiero: ait ad euagriū alia fides Ro: ecclesie. alia Britānie et totius orbis ita nec alius Christus. nec alia petra q si eadem fides et idē dñs. z idē baptisma omniū ecclesiarū sequit q etiā eadē omnia reliqua que ad fidē z ad baptisma z ad Christum sequuntur.

¶ Ultimo ex Richardo amarcano interptatus est verbū Christi de ambitiōe nō de maioritate. q2 inquit psupponebat Christus esse vnū inter eos maiorem licet nō indicarit quis esset. Respondeo quidquid sit de amarcano. pualet clarissimus textus obscuro autori. q2 scribitur qd cōtentio facta sit inter eos quis eorū videretur esse maior. z Christ9. qui vult inter vos esse maior. satis indicat nullū suppositū fuisse. esse maiorē. z ex cōsequentia textus patet. q noluit vllū esse maiorē zc. Qd aūt p cōfirmatiōe sua induxit illud Luce. Rogaui p te Petre. z tu confirma. pro me valet. quia fratres Petri Petro confirmandos precipit. non maioritatem.

Eckius.

¶ De apostolis quod attulit Reuerendus pater vt semel dicam. ex Cypriano audiuimus z Hieronymo qd z sanct9 martyr z Papa Anacletus testat canone in nouo dist: 21: Equales fuisse eos in apostolatu qd nemo negat. At equalitas illa apostolatus nō piudicat primatui z principatui. nisi impudenter dicatur sanctū Martyrē Anacletū in eodem decreto sibi cōtradixisse. Quod vero tm ponderis z psidij locat in ordinatiōe apostolorū. scio qd Paulus ingenue scripsit postq3 ascenderit Hierosolymā nihil se recepisse ab ijs qui videbantur aliquid esse. verū si neruus iste tam inuincibiliter Ecciū ligare debet. vtatur eo cum copiam opponendi habuerit. Sed quod gratiam sibi factam ait ex Cypriano. apostolos pari consortio pditos honoris et potestatis. si istam appellat gratiam solutiones suas interimere. paratus sum sepe ei talem gratiā exhibere. Nam distinxerat reuerendus pater Petrū fuisse priorem prerogatiua honoris non potestatis Cyprianus in vtroq3 eos equiparat.

¶ De numidia quam ait esse inter Mauritaniam z quod attulit negotium est impertinens et diu Cosmographicū negotiū non agens. non omniū etiam memini. hoc scio Mauritaniam Turganicam et cesariensem ab Atlante vergere vsq3 ad mare. neq3 Atlantē poni terminū affrice. sed affricam p magna sui pte diuidere ad plures gradus. sufficiat venientes ad Cornelium ex numidia non fuisse de diocesi Romana. sed primam adijsse ecclesiam. Ob id inuicta stat adhuc Cypriani illa sententia nondum soluta. De influxu miror q affert verba mea fuisse. cum Cyprianum contra nouatianum adduxerim. ad quem reuerēdus pater nihil respondit. De grecis fateor eos olim fuisse Christianissimos.

⁊ doctiss: cū Romanā eccle: primā appellabāt sedē. sed suꝑbia elati et inuidia infecti ab obedientia Romane sedis se subtrahentes in pessimos inciderunt errores et simul fidem cū impio ꝑdidere. Quod vero diuinat me nō exhibiturā pollicita et argumentū fecit ex Math: 16. c. Miror venerandū patrē sophistis tam infestū et tn̄. sophistarū cautelis pulchre vtitur. Et cum sit respondens se ad ꝑtem opponentis transfert. Quare nihil iam respondeo. sed quod petit ꝑ me ꝓbari probabo. ne semꝑ tēpus deliberandi ad ꝑtes suas veniat. postremo obscurū doctorē Richardū Amarcanū reijcit illius oblitus ꝙ Richardū dixi id facere beati Leonis auctoritate. Porro id ex lr̄a non euincit. quod petit contentionē inter discipulos factam Christus merito reꝑhendit Quare et verba Christi sic sunt accipienda vt ꝯtentionē reprimant. primatū non auferant. Et textū posterius inductū credit reuerendus pater facere pro se. ꝙ Christ⁹ apostolos vocauerit fratres ⁊ ita eū nō fecerit maiorē. At si verba textus ponderaret. vti alias facere solet iam videret Petrum alijs apostolis superiorē. cum maior sit ꝯfirmans cōfirmato hoc de solutionib: dictū. venio ergo ad principale qd petit. probaturus primatū ecclesie Romane esse de iure diuino et ꝯstitutiōe Christi. ita qd Petrus fuerit monarcha ecclesie a Christo institutus cū suis successorib: ꝓ quo repeto rationē Bernhardi inductā et nondū solutā. Repeto dictū Cypriani pariformiter. et tercio probo ꝑ illa verba Christi Matthei. 16. Tu es Petrus et suꝑ hanc petrā edifi: eccle: meā. Ubi glossa ordinaria. specialiter illam potestatē Petro concessit vt ad vnitatē nos inuitaret. ideo enī eum principē Apostolorū cōstituit. vt ecclesia vnū principalē Christi haberet vicarium. ad quē diuersa membra recurrerēt. si forte inter se dissentirēt. qd si diuersa capita essent vinculū vnitatis rumpetur. ita beatus Augu: in epistola ꝯtra dona: exposuit. Tu es Petr⁹. ⁊ suꝑ hanc petrā. id est. Petrū edificabo ecclesiā meā. Et q̄uis idem Augu: alibi exposuerit suꝑ hanc petrā. i. Christum ad mentē apostoli. petra aūt erat Christus. tn̄ in libro retracta: expositionis sue prime eū nō penituit. ita ⁊ beatus Hiero: libro primo ꝯ Pelagia: mihi colū. 5. ait quid Platoni ⁊ Petro. vt ille enī princeps philosophorū. ita et hic Apostolorū fuit. Suꝑ quē ecclesia dn̄i stabili mole fundata est que nec impetu fluminū nec vlla tempestate cōcutitur. ita beat⁹ Ambrosius sermo: 47. Petrum dicit fuisse petrā. huic quoq₃ sententie Chrisostomus astipulat̄ ab initio eiusdem capitis. Quid igitur Petrus inquit omniū apostolorū os vertex totius consortij. et infra. Sublimiora ipsum sape fecit et ecclesie future pastorem cōstituit et post hūc vniuerso orbi terrarū Christus ꝓposuit. Fatetur hoc sanct⁹ martyr Cyprianus ad Corneliū papam dicens. Petr⁹ suꝑ quē edificata fuerat ab eodem dn̄o ecclesia. Unus pro omib: loquens. et ecclesie voce respōdēs ait. Dn̄e ad quē ibimus ⁊c. propterea sanctus Leo: 24. q. 1. cum beatissimus. ingenue fatetur Petrū apostolū accepisse primatū ecclesie a dn̄o. Ita omnes consentiunt sancti Petrū a Christo primatū totius ecclesie obtinuisse. Iuniores ꝑtereo. Bedā Bernhardū et similes. loquat̄. S. papa et martyr Anaclet⁹ qui nō a quadringētis annis frigidiss: decreta cōposuit. sed a mille ⁊ quadring: annis ita intonat. sacrosancta Romana et apostolica ecclesia nō ab apostolis sed ab ipso dn̄o et saluatore nr̄o primatū obtinuit. Sicut beato Petro apostolo dixit. Tu es Petrus et suꝑ hāc pe: ⁊c. et infra. hec aūt apl'ica sedes caput et cardo: vt ꝑfatū est. a dn̄o et non ab alijs constituta est. Transferibūtur hec verba can. sacrosancta. 22. dist: ita sanctus Marcellus. 4. an̄ Syluestrū can. Rogamus. 24. q. 1. scribit Episcopis Antiochenis licet prima sedes fuerit apud Antiochiā. posterius dn̄o iubente Romā translata est. Sic beatus Iulius. 3. q. 6. can: beatus Petrus a Christo testatur ecclesiam Ro: hr̄e primatū et esse caput aliarū ecclesiarum. Sic Pelagius papa non a quadringētis annis. sed nongentis et. 28. sanctorū patrū sequutus sententiam. verba

Christi et super hanc petram &c. eodem modo accepit. hinc inter damnatos et pestiferos errores Johannis wikleff damnatus est et ille. Non est de necessitate salutis credere Ro: ecclesiam esse supremã inter alias. Sic inter pestilentes Johãnis Hus errores ille quoq₃ cõnumeratur Petrus nõ est nec fuit caput Ro: ecclesie sancte catholice. Et alius nõ est scintilla apparẽtie qd oporteat esse vnum caput in spũalibus regens ecclesiam qd semper in militante ecclesia cõuersetur. Et ista papalis dignitas a Cesare inoleuit. Et Pape prefectio et institutio a Cesare emanauit. Ita Bonifacius. 8. heresen cõdemnans Lugdunensium ɔtra errorem eorũ decernit esse de necessitate salutis omnẽ humanam creaturã subesse Ro: pon: Ut sup hoc habet decretalis vnam sanctã. Johan: quoq₃. zz. heresim Marsilij paduani condemnans hunc quoq₃ reꝓbauit. b. Petrũ apostolum nõ plus fuisse caput ecclesie q̃₃ alios apostolos. Ita longa serie incipiendo a primitiua eccl'ia semp in ɔfesso fuit apud bonos christianos ecclesiã Romanã primatũ obtinuisse a Christo non iure humano et populi cõsensu. Fateor qd Bohemi in suorũ errorũ ptinaci defensiõe illa cõmemorãt et his armis virulentis se defendũt. vt est videre in eorum oblatiõe facta in cõsilio Basiliensi. et in alia disputatiõe facta coram rege ꝛ optimatib: regni inter Ragusiũ et illũ iniquitatis ministrũ Johannẽ Rockenzcenã. vnde veniã pcor a venerando patre si Bohemis (non loquor de Christianis sed schismaticis) sum infestus tanq₃ ecclesie inimicis et quod eorũ pñti memor sum disputatiõe qm̃ et conclusio ipsa et ea que heri allata sunt primatum ecclesie iure humano constitutũ meo paruo et exili iuditio plurimũ fauent erroribus eorũ. ꝛ vt fama est de hoc plurimũ gratulantur. hec mõ in presentia afferre libet auditurus reuerẽdi patris et sententiam ꝛ allegatorũ solutionem.

Martinus Lutherus.

¶ Primũ diluam cõtumeliã Quod me egre: d. d. insimulat Bohemice factiõis studiosum. ꝛ plane patronũ. parcat ei dñs. pserim in tanta corona tantorum virorꝝ. nũq₃ mihi placuit nec ineternũ placebit qdcũq₃ schisma iniq̃ faciũt Bohemi qd se auctoritate ꝓpria sepãt a nr̃a vnitate. etiã si ius diuinũ ꝓ eis staret. cũ supmũ ius diuinũ sit charitas et vnitas spũs. hoc ego quesiui solũ et rogo quẽlibet bonũ Christianũ dignetur christiana charitate ppendere. an non sit longe impudentiss: iniquitatis tot milia martyrũ et sanctorũ. p annos mille et quadringen: in greca ecclesia habitos extra ecclesiam eijcere. et nũc demũ etiã regnantes in celo velle de turbare. Nã si etiam insaniant omnes adulatores Roma: pontificis negare nõ possunt ecclesiam Christi fuisse. zo. annos fundatã coronatã p multam orbis terrarũ ptem. anq₃ Roma: ecclesia fieret ex Petro. vt clarissime patet ex epistola ad Gala: vbi scribit Paulus se post tres annos venisse ad Petrũ. deinde post quattuordecim annos iterum ascendisse ad Petrũ. qui si cõferantur. inuenientur ferme decẽ et octo anni post ascensionem Christi. qñ Petrus adhuc erat Hierosolimis. vt taceã annos quib: sedit Anthiochie. vt non possit dici Ro: ecclesiam esse primam et caput iure diuino Jam illud magis vrget qd greca ecclesia vsq₃ ad nostra tempa nũq₃ accepit episcopos suos cõfirmatos ex Roma: Ideo si fuisset ius diuinũ per tantum tpus om̃es episcopi Alexandrie Cõstantinopolis aliquot sanctissimi. vt Gre: Nazan: et ceteri q₃ plurimi essent damnati. heretici. et Bohemici. Qua blasphemia nihil potest detestabilius dici.

Ad argumenta solutionũ.

¶ Qm̃ egre: d. d. dicit equalitas apl'atus nõ piudicat primatui. ꝛ adducit sctm̃ mar: Anacletũ dist: zi. Can: in Noua testa: dico breuiter hoc est vnũ de frigi: decretꝫ qd ipugno. nec vll[9] mihi psuadebit hoc decretũ esse h[9] scti pon: ꝛ mar:

Ad Secundum.

¶ Nõ posui vim in ordinatiõe aplorꝝ de quo in opponendo videbimus.

¶ Tertio ꝙ Cyprianū induxit equiparantē apostolos tam in honore q̄ in potestate. cum ego dixissem beatū Petrū honore fuisse priorem. libentissime admitto et si opus est libenter errare volo. modo. d. d. obtineat hoc pro veritate. et dicat postea. vbi postea maneat principatꝰ.

¶ Dico tamen ꝙ equalis est honor apostoloꝝ ad alios. verum inter se merito Petro primū locū dederūt. vnusquisqȝ em̄ apostoloꝝ in sua sorte. et sicut vnusquisqȝ episcopus in sua diocesi equalē habet honorē.

¶ Qđ exprobrat me nihil respondisse ad Cyprianū. quesiui epistolā et non inueni. Tamē satis responsum est ex precedentibꝰ ꝙ Cyprianus cuilibet ecclesie tribuit suū caput ꝑ multas epistolas. Hij qui fuerunt ex Numidia nō ꝓbant ius diuinū esse sed factum ostendūt. sicut in simili Achacius de facto cōstituit Foelicem Roma: pont: qđ dictum est heri. Jmmo Epiphaniꝰ epūs Cypri deposuit maiorē epūm Constantinopolitanū scȝ Johan: Chrysost: vt est in tris par: hist: Non tamen ex facto isto factum est ius et multa alia exempla.

Satis miror d. egre. d. instituisse ꝓbare ius diuinū et vsqȝ hodie ne vnam quidem syllabā scripture inducit. sed tm̄ dicta et facta patrū. eademqȝ sibijpsi re

¶ Qđ grecos olim fatet Christianissimos fuisse postea recedētes (pugnātia ab obedientia Roma: ecclesie fidem cum imꝑio ꝑdidisse. idem est qđ heri dixit eadem auctoritate Ecclana. preualuisse aduersus eos portas inferi. sic tractās scripturas. vt intelligat ꝑ preualentiā inferoꝝ terrene vite vel rerum amissionē. bellissima glossa certe. quasi non potuerit fides manere amisso imꝑio. et ita liceat diuinare ꝙ nulli sint Christiani in grecia q: nullū imꝑium. Eadem ratiōe dicet et martyres ab inferis esse superatos.

¶ Exꝓbrat etiam dicens ꝙ ex r̄ndente factus sum opponens. gratus accipio monitionē. At hoc ideo fecerim vt tꝑus haberē deliberandi Non sunt tanta Ecclana fulmina (. vt et ego quid glorier.) vt necessaria sit mihi deliberatio. Jllud etiam ꝙ Richardus amar: non sua sed Leonis auctoritate verbū Chrī tractauerit. parum mouet. Ostendat ipse ex ipso textu. hoc est iure diuino propositū et ero contentus.

¶ Ad vltimū vbi sic rōcinatur confirmans est maior cōfirmato. ergo Petrus maior apostolus. forte ꝙ ex Aristotele putet agens suo passo esse prestantius. Sed argutabor et ego plane Aristotelice. Confirmās est bene maior ꝑ se. ed per accidens bene minor. nisi fortassis cōfirmationē hic intelligat sacramentū cōfirmationis. qđ non credo. Alioquin non rarum est supiorem ꝑ inferiorem adhortari consolari. cōfirmari. hoc ad confutationes eius. Ad principale.

¶ Ad principale accedens ꝓbauit Petrū esse monarchā iure diuino. ⁊ hoc est. auctoritate Bernhar: supius inducta. Cypriani Hiero: Ambro: Chrysosto: Augustini. Deinde oīm sanctoꝝ consensu. Jtem multis decretis ⁊ decretalib: diuersoꝝ pontificū. R̄ndeo d. d. Eckius voluit iure diuino probare. et mox sui oblitus incidit in auctoritates patrū. quas ꝓ maiore parte iam tractauimꝰ. et vidimus eos in diuersis locis diuersa aliqū sensisse. ⁊ multo plures et sepius pro me q̄ pro d. d. Eckio.

¶ Secundo videamus tamen per ordinem.

¶ Prima Bernhardi supius satis est dissoluta. ꝙ videlicet non ꝓbat. sed suadet tantūmodo. eo ꝙ nitatur in alieno sensu scripture. vt ipsemet. d. concessit doct. Similiter ⁊ Cypriani auctoritas de pricipalitate et de ortu sacerdotalis vnitatis satis visa est.

¶ Tertio ꝓbauit ꝑ illa verba. Tu es petrus et sup hanc petrā ⁊c. Que Aug: sic exposuerit. Sup hanc petrā. i. Petrū. et hanc non retractauerit: R̄ndeo q̄d ad me? Si vult pugnare contra me conciliet ipse primū dicta cōtraria. Certū est em̄ Augustinū sepius exposuisse petrā Christū ⁊ fortassis vix semel Petrū. ideo plus pro me q̄ contra me facit.

¶ Qđ si etiā August: et oēs patres Petrū intellexerūt per petrā. resistam eis ego vnus auctoritate apostoli. i. diuino iure. qui scribit. i. Corin: 3. fundamētū aliud nemo ponere potest preterꝗ qđ positū est. qđ est Jhesus Christus. Et auctoritate Petri. i. 2. vbi Christū lapidem viuū et angularē appellat. docēs vt superedificemur in domū spūalem. Alioquin si Petrus esset fundamentū ecclesie. lapsa fuisset ecclesia ad vni9 ancille ostiarie vocem. quā tamen nec porte inferoꝝ expugnare poterūt. Sequit ergo ꝙ sancti patres qñ Petrū appellant petrā. hoc loco. vel humana patiunt. vel aliquē alium sensum habent de quo non pnuncio. Ideo illud Ambrosij dicentis Petrū esse petrā facile admitto. cum ꝛ quilibet Christianus sit petra ꝓpter Christū. in cui9 soliditate firmatur et vnum cum eo efficitur. Qñ aūt Chrysostomus Petrū appellat pastorē future ecclesie. et cōstitutū prepositū vniuerso orbi. sum cōtentus. modo intelligatur ista pastura non totius ecclesie. ne Paulū apostolū excōmunicem9 qui multo plures ecclesias pauit ꝗ Petrus. ꝛ Petrū esse primū in honore in toto orbe confiteor. et hoc etiam Chrysostomus tangit qñ dicit eum esse verticem totius consortij apostolici. Vertex nō est caput verticis. sed pars capitis. Immo aptius appellat eum apostoloꝝ os. qđ et Hieronym9 et Cyprianus asserunt. qr nō in sua psona solum sed omniū apostoloꝝ et totius ecclesie audiuit. Tibi dabo claues ꝛc.

¶ Ad decreta nihil dico. que dixi frigidissima et presertim istius Anacleti multū iactati hac hora. ꝙ bonus Christianus non credat Anacleti esse martyris qui Cephas interpretatꝰ caput ꝛ Roma: ecclesiam vocat Cardinē. In fine qñquidē adeo displicent Bohemi d. d. egregio. ostendat memoriā et ingeniū suū: scribat contra eos. Satis ego miror tam multos inueniri Bohemoꝝ criminatores et hostis. nullū tamē esse qui fraterna charitate dignetur eorum errorē: confutare in gloriā Romane ecclesie.

D. Martinus petijt Eckium ne velit impingere tantā cōtumeliam vt eum Bohemū faceret. qr sibi semper inuisi fuissent. ideo ꝙ ab vnitate dissentiant.

Hora Secunda continuata est disputatio. eadem. 5. die Julij.

Martinus Luther.

¶ Obiecit egre: d. d. in fine articulos wikleff et Johannis Huß damnatos et Bonifaciū damnatorē eorundē: Rñdeo sicut prius me non velle nec posse defendere Bohemoꝝ schisma. sed grecā ecclesiā mille et quadringentoꝝ annorū siue cū ea senserint Bohemi. nihil ad me. Certū habeo ꝙ nec Roma: pontifex nec oēs eius adulatores possint tm̄ numeꝝ sanctoꝝ sub potestate Roma: pontificis nunꝗ agentiū de celo deturbare.

¶ Secūdo et hoc certū est inter articulos Johānis Huß vel Bohemoꝝ multos esse plane Chrīanissimos et Euangelicos. quos non possit vl'is ecclesia damnare. velut est ille et similis. Qđ tm̄ est vna ecclesia vl'is. hec cm̄ agentib9 impijssimis adulatoribus int que est damnata. cum oret vniuersitas ecclesie. Credo in spiritū sanctū. sanctā ecclesiā catholicā sanctoꝝ cōmunionē. Hunc nobilissimū articulū fidei inter articulos Johan: Huß numerāt. Deinde ille. Nō est de necessitate salutis credere Roma: ecclesiā esse alijs superiorem siue sit. wikleff siue Huß nō curo. scio ꝙ saluati sunt Gregorius Nazan: Basili9 magnus. Epiphanius. Cypri: et innumerabiles alij grecie Episcopi. et tamē hunc articulū non tenuerūt. nec est in potestate Ro: ponti: aut inquisitorū heretice prauitatis nouos cōdere articulos fidei. sed scđm conditos iudicare. Nec potest fidelis Christianus cogi vltra sacram scripturā. que est ꝓprie ius diuinū. nisi accesserit noua et ꝓbata reuelatio. immo ex iure diuino ꝓhibemur credere:

nisi quod sit probatum. vel per scrip: diuinam vel per manifestā reuelationem. vt Gerson etiam et si recentior in multis locis asserit. et diuus August: antiquior pro singulari canone obseruat dicens ad diuū Hierony: Ego solis eis libris didici hūc honorē deferre qui Canonici appellant. ceteros aūt ita lego. vt quātolibet doctrina sanctitateq̄ prepolleant. non ideo verum existimē q: illi sic senserūt. sed si ex libris canonicis vl̄ ꝓbabili ratione mihi ꝑsuadere potuerūt. Quinetiā ipsi Juriste de quib: minus videret in ca: significasti de elect: statuerint preualere vnius priuati homis sententiā tam pontifici Roma: q̄ Cōcilio et ecclesie. si meliore auctoritate nixus fuerit. vl̄ ratiōe. Jdeo nihil est q̄ d. egre: d. volens (ex iure diuino contra me arguere dimisso iure diuino. arguit contra me ex collectaneis heretice prauitatis inquisitorꝝ. Proinde ista ꝓpositio Johā: Hus papalis dignitas a Cesare inoleuit. si est falsa. eradatur Platyna in vita Benedicti secundi. vbi scribit Constantinū. 4. impatorē Grecorū sanxisse. ponti: Roma: esse vicarium Christi generalem. quanq̄ nec sic sit obseruatū a Grecie episcopis. Quare quantū me vrget egre: d. d. per Bohemos nondum . c. annorꝝ. tantum ego vrgeo eum per Orientalē ecclesiam. meliorem partem vniuersalis ecclesie. et mille quadringentorū annorū. Si illi sunt heretici quia Romanū pon: non agnouerūt. Hereticū accusabo aduersariū qui tot sanctos per vniuersalē ecclesiam celebratos audet asserere damnatos. ꝑ eadem dico ad Bonifaciū. 8. qui qualis pontifex fuerit et qua fide eius gesta recipienda. satis ꝓbant historie. Proinde cōcludo et rogo . d. d. velit Roma: pontifices concedere fuisse hoīes et non cōstituere deos. presertim quoties iudicauerūt in causa ꝓpria. deinde non per seipsos. sed ꝑ indoctiss: adulatores. quando diuus Gregorius multis epistolis et si Roma: pontifex reiecit a se primatū tocius orbis. allegans adhoc predecessorē suum Pelagiū dicens inter cetera. q̄ veneranda Synodus. Calcedonensis. obtulit hunc primatus honorē Roma: pontifici. et nullus tam ausus est acceptare. Si ergo ego erro. errat mecum Gregorius primus. cum suis predecess: et damnabiliter peccauerūt q̄ oblatū primatum nō assumpserūt. per hec volo ꝓbatum q̄ ex decretis damnationib⁹. approbationibus recentiorib: ecclesie Roma: nihil contra me agitur. cum sint suspectissima omīa . et antique veritati et consuetudini per omīa contraria. nihilominus tum pro reuerentia et vitando schismate. libentissime tolero et tolleranda ꝑsuadeo. modo nō tm̄ iure diuino tot sanctos precedentes damnem⁹ . hec habui que dicerem de articulis.

Eckius.

¶ Qd reuerendus pater honorē suum excusaturus negat se Bohemorꝝ patronum. si facta verbis responderent magnificarem eum. At vltima primis non concordant . cum pestilentissimos Hussitarum errores non Christiane dicit Christianissimos. at de his posterius.

¶ Conditionē tamen illam odio. q̄ schismatici Bohemi et picardi tanq̄ deū acceptare possent si pro eis staret ius diuinum. Grecos laudatissimos et sanctos martyres semper laudaui. at reuerendus pater. artis coquinarie minus instructus. commiscet sanctos grecos cum schismaticis et hereticis . vt fuco sanctitatis patrum . hereticorum tueatur ꝑfidiam . Quoniā mille et quadringentos simul inculcat annos.

D. Martinus protestabat̄ dicens.

¶ Protestor coram vobis omnib⁹ et publice q̄ egre: d. d. hoc mendaciter et impudenter de me loquitur. Et Eccius protestatur se velle probare scriptis et dictis. in quibus longo tempe maior grecorū pars et ecclesia fuit heretica et schismatica. sed non est conuentio lucis ad Belial et schismaticorꝝ ad sanctos martyres et confessores.

¶ De ecclesia ante Romanā viginti annos existente dicam quā reuerendus

pater mihi ꝓponit. non moueor. ꝙ episcopi greci a Romano pontifice non fue-
rint cõfirmati. nam ⁊ Plebani seu parochiani sacerdotes a papa iam non cõ-
firmant. sed extreme esset dementie. dicere ob hoc summũ pontificẽ non habere
primatum super plebeianos sacerdotes.

¶ De frigidiss: Anacleti decreto dicam inferꝰ alia quoqꝫ decreta defensurus. de Numidia reuerendꝰ pater dixit esse factum non ius quod est preter Cypri-
ani sententiã. qui eos incusat velut schismaticos qui audiãt ad cathedrã Pe-
tri. et principalẽ ecclesiã vnde vnitas orta est accedere. Qd Epiphaniꝰ Cypriꝰ
Johan: Chrysostomũ episcopũ superiorem ab episcopatu expulerit. viderit ipse
Hoc tamẽ factum non iustum fuisse censeo.

¶ Preterea ꝙ in me cauillos torquet. quasi non idonee sacras literas tractan-
tem. qui ob amissionem rerum tpalium et diuitiarũ dixerim aduersus grecos
portas inferi preualuisse. Nunqꝫ cogitatũ mihi imponit. nam hereses. schis-
mata. errores cõtra Grecoꝝ ecclesiam inualuisse dixi. Uerum est ꝙ et imperij
amissio cum magno Christianitatis pudore subsequuta est.

¶ Deinde ꝙ gloriat reuerendus pater se iure diuino loqui Luce. zz. ego ob-
scurum virum afferam Richardum Armacanũ etiã Leonis auctoritate fretũ.
dicat et me eundem credere Euangelij scripturã et ius diuinum At reuerendꝰ
pater suo nixus intellectu. me respuit antiquoꝝ sequentẽ intelligentiam. In-
dubitatũ est et Arrium (pater maior me est) hereticũ et Athanasium habuisse
euangeliũ. Uerum Arrius erronee. Athanasius vt spũs sanctus efflagitabat
intellexit. De adiecta confirmatione non refert. cum quisqꝫ prudens intelligat
eum. qui auctoritate superiori sibi concessa alios cõfirmat prestare in hoc con-
firmatos. de per se et per accidens. nescio quo ꝑtineant. hoc pro primo.

Nisi forte ad currũ Caro:

¶ Assumpturus reuerendus pater argumenta mea contra principalẽ intenti-
onem. exprobrat mihi immodice institutũ meum fuisse probare iure diuino ec-
clesiam Romanam esse alijs prelatam. et tamen solum in dicta patrum et sanctoꝝ
inciderim. quasi amphoram facturus vrceolum accipiam. Parcat mihi reue-
rendus pater. si intentionẽ meam noluerit vel non potuerit assequi Nam hoc
fore de iure diuino satis fit. dum tot sancti patres de iure diuino esse dixerunt.
Licet ius diuinũ nõ obticuerimꝰ Matthei. 16. Super hanc petram vbi aucto-
ritates sanctorũ patrum induxi.

¶ De Bernhardo. cuius auctoritas et simul ratio est inuincibilis nescio quõ
reuerendus pater sui oblitus dixerit me admisisse Bernhardum alio sensu lo-
quutũ. ꝙ nullis armis possit deuincere. seruato enim vero ⁊ genuino scripture
sensu. equalitatis filij ad patrem optime procedit sancti Bernhardi ratio.

¶ De Augustino et alijs qui Petrum dixit esse petram tanqꝫ contraria dicen-
tem insinuat se non recipere. Contra quem ego dico quomodo audeat tam
sanctum. tam doctum patrem credere sensisse contraria in eodem libro. in eo-
dem capite. in vtriusqꝫ sententie collatione libro. 1. retract: ca: z1. Sed quam
modeste et humiliter reuerendus pater Augustinianus responderit. aliorum
sit iudicium. cum vnus se promiserit tot sanctis patribus se oppositurũ. Hoc
est. verum Bohemicũ plus velle intelligere sacram scripturã qꝫ summi ponti-
ficis. concilia. doctores et vniuersitates in magno vigore existentes. cum tamẽ
spiritussanctus ecclesiam suam non deseruerit. et mirum esset si illam veritatẽ
deus tot sanctis et martyribus occultasset vsqꝫ ad aduentum reuerendi pa-
tris. Necqꝫ euincit quippiam beati Pauli inductio. ꝙ eius dicta sanctis pa-
tribus et doctoribus minime aduersentur. Est Christus petra. est fundamen-
tum. est lapis angularis. est caput ecclesie indubitatũ.

¶ Porro illa non debere attribui eius vicario contra sanctorum patrum et
martyrum attestationem non est accceptandũ. Ratiunculam adiecit etiam
nuper in vulgari sermone disseminatam. Si super petram quomodo super

Petrũ ecclesia edificari potuit qui ad vnius ancillule vocem Christũ et fidem Christianam abnegaret parcat mihi reuerendus pater cum phiam Aristo-telicã cõtemnat et grãmaticẽ tanti faciat Cur hic lynceis suis oculis verbum Edificabo futuri tpis non pspexit. non enim sponso pñte vbi filij letabantur opus erat vicario. Neqꝫ tunc Christus ei potestatẽ dedit clauium. sed potius promisit Ante ergo clauium et potestatis dationem ab ostiaria interpellatus fuit sanctus Petrus. quod et Ambrosius et dehinc Gregorius testãtur.

¶ Ad Chrysost: rñdit Petrum supiorẽ fuisse honore. nam ꝛ Paulus plures. pauerit ecclesias. quasi reuerendus pater non plus pdicauerit ꝙ iam summus pontifex. et ob hoc nõ sit dicendus maior pastor ꝙ papa. Sic nimis subtiliter se torquet in dictiõe. vertex. quasi Chrysosto: nõ pimatũ voluit intelligere sed quis hoc feret cum symbolicũ sit. et vertex pro summitate in tali translatione ꝛ methaphoris vsurpetur? Sic ꝛ os apostoloꝝ dicitur. qd sepe ꝓ omnib: aplis fuerit loquutus. qd ꝛ beatus Chrysosto: ponderat.

Vertex

¶ De decretis dicit illa esse frigidiss: decreta de quo plurimũ miror. cum in dis-putatione sua posuerit Ro: ecclesiã esse omib: alijs superiorẽ ꝓbatur ex frigi-diss: Ro: põtificũ decretis intra. cccc. ãnos nat. Et ego ei multũ vetustiora ad-duxerim añqꝫ incepit refrigescere Charitas multorũ. Subterfugiũ suum non accipio. quo negat cõstitutionẽ illã esse Anacleti. nam sic oim ꝯciliorũ et sum-morũ ponti: decreta mihi sigillatim eluderent. ꝛ sic tota facultas iuridica fal-sitatis insimulatur quasi falsis fundamentis sit innixa. in lectionib: decisionib: Judicijs ꝛ similib: Et sic iura eorũ pontificia erũt de nigra faba. nisi consensu totius Christianitatis fuerit apꝓbata. Unde nullo pacto recipienda est reue-rendi patris sententia. cũ omniũ summorũ pon: decreta et cõciliorũ in plurib: locis reperiantur et vt est audax hominũ genus dudũ fuissent repti. qui simiã illam Anacleti leonina pelle incedentẽ dirípuissent. Nisi ergo ostenderit in ori-ginalib: illa non hri. fidem ei non adhibeo.

¶ Postremo de Bohemis dixit. certe non sine Christianorũ doctorum contu-melia. plures esse criminatores Bohemorum. vbi sint qui ex charitate ꝛ bono zelo ꝯtra eos scribant ꝛ eos exhortentur. ibi exerceãt ingeniũ et memoriã. quid surdo narrarẽ fabulam. at Christianus negare non debet plurimos optimo zelo motos. ꝯtra Bohemos scripsisse. quales fuerũt pres in constantiensi con-cilio deputati. qualis fuit doctor respondens Bohemis in cõcilio herbipolẽsi. qualis Ragusius. qualis optime ꝓbitatis ꝛ doctrine Johañes Capistranus diui Francisci sacerdos omib: fidelib: notissimus. Nicolaus Cusanus germanoꝝ doctiss: cũ plurib: alijs vt obijcit mihi reuerendus pater inquisitorib: ptereo. Quare non defuerunt Bohemis qui bona scriberent. sed ipsi defuerunt qui in heresi obstinati bona nõ sequerentur.

¶ De grecis sanctis diximus seplus. sed hoc horrendũ omnib: Christi fidelib: esse arbitror: ꝙ reuerendus pater cõtra tam sanctũ et laudabile Constantiense conciliũ tanto consensu totius Christianitatis congregatũ. non veretur dicere articulos aliquos hussiticos et wiklefficos fuisse Christianiss: et euangelicos.

Protestat Martinus.

¶ Non est verũ ꝙ contra constantiense concilium loquutus sim.

¶ Eckius ꝯtra offert se probaturũ ex dictis ꝛ scriptis. quos non possit vniuer-salis ecclesiã damnare. sicut pessime sonat. iniqꝫ esse damnatum articulũ illũ hussiticũ de necessitate salutis Ro: ecclesiã esse alijs supiorẽ de quo quidem dicto Bohemi nõ immerito exultant. ꝛ hoc orõib: suis apud deum postulaue-runt. verũ magna ecclesie iactura. Quod (sicut b. Augus: alibi ratiocinatur) si vllum mendatiũ ad sacras scripturas fuerit admissum. tota erit de veritate su-specta. ita et damnati hussite reuerendi patris fulti patrocinio procul dubio (Mendaciũ est impudentissimũ) dicturi sunt. Si cõsiliũ errauit in his duobus articulis Christianissimis ita eius apud nos in alijs articulis vacillabit auc-

Mar: Luth: protestatur

toritas. Unde in re prius cõdemnata nolo plura verba prodigere. ad quid co-
gendus sit Christianus aut admittendus. hoc dico auctoritate concilij vel
Ro: pontificis fieri vt sententia sine suspicione heresis defendi non possit. que
alio quin citra fidei lesionem impune posset defendi. In promptu est exemplũ
An essentia in diuinis generet. quam sententiam Richardus amplexus lib: de
trinitate minime inculpatur. at decisione per concilium facta. nullus iam sine
heresis suspitione essentiam diceret generare credo in capitulo: damnamus de
summa trinitate.

¶ Ad Augustinum de legendis canonicis scripturis inductum nihil moueor
quoniam conciliorũ et summorũ ponti: decreta. non excludit quid domini mei
iure consulti in. c. Significasti de elec: ponderent. iam non memini. At sue pro-
fessionis memores velut iusticie cultores non dabunt. vt arbitror. leges ponti-
ficias pessundari. Quod vero platynam adducit quasi ille plus sit q̃ summus
ponti: vel August: vel Cypri: qui in vita Benedicti secundi renarret Constan-
tinum. 4. sanxisse Romane ecclesie deberi primatum. Legat queso reuerendus
pater que domini iure consuli annotant in c. eccles: S. Marie de constitu:
quid quantum et quomõ valeant secularium constituta in ecclesiasticis rebꝰ.
et videbit quo sensu verba platyne (ne dicam Ro: imperatoris de ecclesijs et
hereticis) debent accipi.

¶ Ultimo loco ponit me vigere bohemos grecos. fateor schismaticos. Nã
sanctos patres grecos canonisatos non damno. sicuti Gigantes volebant in
fabulis Iouẽ e celo pellere. Sed tunc vere occurrit nobis reuerendus pater
quãdo dabit Grecũ inobedientẽ et rebellẽ ecclesie Romane qui sit canonisatꝰ.
et quis est hic et nõ laudabimꝰ eũ? frustra ergo assumit se tolerare monarchiã.
quasi non esset de iure diuino. sed quadã tolerantia populi et consensu fideliũ
inducta. Qđ per maxime liquet ex Gregorio inducto qui primatũ inter fideles
sibi oblatum reiecit. At sensum sequat reuerendꝰ pater non verborum corticem.
et reperiet in epl'is summã optimi patris humilitatẽ. vt plus mitigare et humi-
litate sua superbiam patriarche Constantinopolitani infringeret. q̃ quod suspitio
elationis aut superbie de eo haberet. Unde etiã Seruũ seruorum se primus scripsit
Et qđ hoc sit verum. si tam diligens est reuerendus pater Gregorij lector. po-
tuit in eiusdẽ epistola legere (sicut transponit in decre: Cano: z. q. 6. de cetero)
vbi potestatis sue memor humillimus pater diuitiarum et glorie cõtemptor scri-
bit. alios episcopos preter q̃ Romanũ in partem vocatos sollicitudinis. non in
plenitudinẽ potestatis. Nemo est qui hic dubitare possit quin reliquis episco-
pis partem. Romano vero pontifici plenitudinẽ ex grãmatico sensu dare velit.
Ob id rogo reuerendus pater ea que dicta sunt vel per alios vel per me. nõ semper
velit reijcere in adulationum studiũ. quippe adulari nõ didici. adulari etiã nescio.

Sexta die Iulij hora septima mane

Martinus exorsus est.

¶ Postq̃ heri egre: d. d. non partis sed iudicis officium vsurpans. contra cõ-
uentionis pactum et voluntatẽ illustris: prin: Georgij patroni nostri. me toties
definiuit et proclamauit hereticũ. cum sui officij fuisset solum ad ductis ratio-
nibus et auctoritatibꝰ. iudicibus relinquere essem hereticus nec ne. In quo si
non est violata publica fides viderint ij quorum interest.

¶ Ad causam primũ obiecit quod errores Husz pestilentiss: vocauerim Christia-
nissimos. de quo testor meam innocentiã. Nec hoc poterit vnq̃ probare. et ex-
postulo vt assignet eosdem articulos quos pestilentiss: vocauerim Christia-
nissimos aut vocem suam reuocet.

¶ Secundo criminatur qđ cōmiscuerim sanctos grecos cū schismaticis. quid
aliud faceret qui non haberet quod diceret cum certissimū sit tp̄e nouissime
vastate Constantinopolis fuisse integerrimos christianos in grecia. postea in
Italia receptos. atq; etiam si hoc non vrgeret adhuc stat ꝙ vsq; ad conciliū
Nicenū saltem fuerint integri Christiani ꝑ totum orientem non subiecti Ro:
pōti: vt clarissime testatur decretū eiusdem cōciliij Niceni dicentis lib:10. histo:
ecclesiastice. Et vt apud Alexandriā vel in vrbe Roma vetusta consuetudo cō-
seruetur. vt ille egypti. hoc suburbanarū ecclesiarū sollicitudinē gerat. idem
conciliū nō Romano. sed hierosolymitano tribuit honorū primatum dicens
ibidem. et vt episcopo Hyerosolimorū antiquitus tradita honorū prerogatiua
seruetur. Quod si nec ista satis sunt qđ tñ adhuc concludit quod egre. d. satis
callide tacuit quod ecclesia Christi. 20. annos adminus fuit anq; Ro: ecclesia
nasceretur. Ideo ridicula est eius confutatio quod fingit me miscere sanctos
cū schismaticis. cum suos schismaticos assingnare non possit.

¶ Tercio. cum confutasset rationem meā q: sc; non confirmarentur episcopi
grecie a Ro: pon: Dixit hoc nihil esse cum nec plebani passim confirmentur a
Ro: pon: Quis non videt hec ꝑdendi tempis gratia dicta? cum plebani tñ ab
episcopis ordinent. simul hec oīa remitto ad prius dicta de Hiero: ad euagriū.
Eadem causa et illud toties repetijt de Numidia. cū illi scribantur venisse ad
Romā nō vocati. et accusentur qđ venerint. ⁊ adhuc d. d. ius ex hoc facto Ro:
Pon: diuinū tribuit. Sed et illud qđ Epiphanius Cyprius Joān: Chrysos:
deposuit. non pro iure sed facto accepit. Et sic vult confutasse. cum ille egerit
secundū statutū Niceni conciliij ⁊ auctoritatē Cypriani de ordinādis episcopis
citra auctoritatem Ro: pontificis. Stat ergo adhuc inuicte ꝙ Ro: Primatus
aut nō est iure diuino formatus. aut totius orientalis ecclesie sanctos esse ine-
ternū damnatos. illud pretereo ꝙ ꝓualentiā portarū inferi interꝓtatur inua-
lentiā heresum. quod non curo. nihilominus non ostendit grecos fuisse here-
ticos. cum vulgatū sit etiā per iura grecos nō haberi pro hereticis. Transeo ⁊
illud Leonis ⁊ Amarcani. vbi dicit se sequi intelligentiā antiquorū. accipiendo
numerū ꝓ numero sc; vnius Leonis singularis Item de confirmatione fratrū
Petro cōmissa nihil dicam. satis dictū est. quū nihil probet nec adhuc confu-
tatum sit.

¶ Ad rem principalem dicit se non tenuisse ius diuinū q: illud Matthei. 16. Tu
es Petrus. cū sententijs patrū sit sequutus. ꝑsertim Ambrosij ⁊ Augustini qui
dixerint Petrū esse petram. ausus etiam hoc addere quod Augu: non retrac-
tauerit. ego postea consulens librū retracta: inuenio ꝯriū. vere eñ rectractat.
⁊ dicit Petrū non esse petrā. sed confessum esse petram. Idem hoc dicit in ho-
milia quā omnes sacerdotes orant in die Pe: ⁊ Pauli. Ubi dicit super petram
non sup̄ te sed sup petrā quā confessus es. idem inuenio in Ambrosio quanq;
et ipse variet. ad hoc est simul aurea illa glossa vt gloriantur sup̄ capitulū ita
dominus dicens. Et super hanc petram ⁊c. ꝑ hanc dictionē nō credo dominū
aliud demonstrasse q̄ hec verba. que Petrus respondit domino cum dixit Tu
es Christus filius dei viui. q: sup̄ illo articulo fidei fundata est ecclesia. Ergo
super seipso fundauit Christus ecclesiam. Nihil est ergo qđ gloriatur egre. d.
d. dicta patrū a se stare. cum multo fortius inueniant a me stare. poterat ergo
parcere lingue sue et aurib: nostris qñ rethorico boatu exclamauit me velle vnū
esse doctiorem omnibus. plus velle intelligere scripturā q̄ doctores. vniuersi-
tates. concilia. et Ro: pontificem. ⁊ mirū esset si mihi soli tam diu occulta ve-
ritas reuelata esset. hoc eñ non fuit disputare sed inuidiā mouere. Quod vero
ridet meā ratiunculam vbi dixi lapsam esse ecclesiam negante Petro. si super
eum esset edificata. adducens grāmatice verbum futuri temporis edificabo.
quasi post mortem edificata sit ecclesia super Petrum. Transeo quod quisq;

facile videat quid valeat. nihilominus tñ etiam post spiritũsanctum missum grauissimo scandalo fidei cecidit Petrus. Galat: z. cum redargueretur a Paulo in quo permansit integra fides ⁊ confessio. In Petro quidem fides sed simulatio aduersus veritatem euãgelij Admitto tamen ꝙ egre. d. d. hac auc-toritate ꝓcipue nixus nunc seipsum excludit ab ea. vt sic nihil iuris diuini relin-quatur ei. Nam si promissio tm̃ facta est. eundũ est ad locum vbi exhibita ꝓ-missio est. et inuenietur illud Johannis vlti: vbi non dicit. Petre accipe spiritũ sanctum. sed equaliter omnibus accipite spiritũsanctũ. quorũ remiseritis ⁊c. Transeo et illud de Chrisostomo. vbi Petrũ honore superiorẽ fuisse dixi. d. d. confutaturus opposuit. cum Paulus plus predicauit ꝗ̃ Petrus plus etiam habebit honoris. quasi ego de multitudine laboris ac non potius de primi-tate ordinis dixerim. Transeo de vertice ⁊ symbolico suo capite. que sunt mera verba.

¶ De decretis. miratur me dicere frigidiss: decreta et intra. cccc. annos nata. de. cccc. annis supsedeo. postea dicturus. Nam non fuit opus vt docerer añ mille et ducentos immo cccc annos fuisse decreta. immo fuisse et contentiones de primatu. Miretur interim ipse d. d. ꝙ auctoritatẽ Matthei intelligit ꝓmis-sionis verbum esse nõ exhibitionis. cum tñ decreta ipsa sup idem verbum tan-ꝗ̃ exhibitionis penitus nitantur. Necessarie ergo est aut decreta improprie tractare etiam auctore d. doctore. aut ipsum errare.

¶ Quod vero non accipit negatum a me decretum Anacleti. ⁊ que de sigillatis decretis ibi ludit transeo nondũ eñ confutauit qđ idem decretum. Cepham interpretatur caput. que inscicia tanto pontifici non est tribuenda. presertim eo tempore vbi floruerunt lingue. et iudeorum habebatur copia. Sed hoc cõ-stat librũ decretorũ nõdum esse approbatum.

¶ Illud etiam grauiter insectatus est ꝙ dixi plures esse criminatores Bohe-morũ ꝗ̃ instructores. vtinam mendaciũ fuissem locutus. Uideo quidẽ multa dici et scribi contra eos sed satis infeliciter ꝙ non nominent fraterno nomine. ꝙ tamen Paulus Galatas lapsos in ꝑfidiam iudeorũ non dedignat. Credo ego Bohemus esse homies et blandis sermonib⁹ et cõcessionib⁹ posse attra-hi qui criminatiõib⁹ et opprobrijs heretici nois. magis indurant: non est ergo quod excusemur non esse narrandam fabulam surdo. cum precipiente Paulo instandũ sit importune opportune.

¶ De Grecis sanctis sepius diximus. Illud aũt tranctandũ est quod ad con-citandã inuidiam multũ olenauit. horrendũ esse oĩbus Christi fidelibus ꝙ cõtra tam sanctũ et laudabile Cõstanciẽse conciliũ. non veretur dicere aliquot articulos Hus fuisse Christianiss: et Euangelicos. quos non possit vniuersa-lis ecclesia damnare. Respondeo inter articulos Hus est et ille. Unita est san-cta vniuersalis ecclesia que est predestinatorꝫ vniuersitas. Item alius. Uniuer-salis sancta ecclesia tantũ est vna. sicut tantũ vnus est numer⁹ omniũ predesti-natorũ. hij duo non sunt Hus sed Augustini super Johannẽ ad verbũ prope. et repetunt per magistũ. 4. sententiarũ de sacra: Euch: Tertius est. Due natu-re diuinitas et humanitas sunt vnus Christus. hos articulos credo confitet mecum d. Johannes Eccius. Quartus. Diuisio immediata humanorũ ope-rum est ꝙ sunt vel virtuosa vel viciosa. q: si homo est viciosus et agat quid ꝗ̃ tunc agit viciose. et si est virtuosus et agit quidꝗ̃. tunc agit virtuose ⁊c.
Iste articulus vt audiuim⁹ precedente hebdomada triũphatus est per egre: d. d. Carolosta: ita vt egre: d. d. Johannes Eccius coactus sit Scotum et Scotistas. Capreolũ et Thomistas cum vniuersis sue factionis doctoribus celebrioribus repudiare et ei consentire.

Proinde que heri in me euomuit q̄ essem patronus Bohemor. Hereticꝰ pe-
stilentiss: et si qua similia. refero in sinum eius. hic sentit cū Johāne Hus. quic-
quid pro se dixerit. ꝑ me cōtra eius criminatiōes dictū est. Illud addo q̄ recte
dixi Christianiss: ꝛ Euangelicos presertim illum. Hec nature ꝛc. Quare debuit
mihi hoc ad mittere egre: d. d. q̄ pro reuerentia concilij Constan: crederē hos
et similes articulos non fuisse ibi damnatos. sed ab aliquo impostore interser-
tos. Uerū contra hec cum ipsum met Conciliū dicat aliquos esse hereticos.
aliquos erroneos. aliquos blasphemos. aliq̄s temerarios. aliquos seditiosos.
aliquos piarū aurium offensiuos. Debuit prius egre: d. d. pro sua prudentia
quelibet in suum ordinē redigere. et non contra determinationē concilij oēs
in vniuersum hereticos damnare. quos conciliū vix temerarios esse voluit. Nā
potest et ipsa purissima veritas temeritatis. scandali. seditiōis. offensionis au-
riū accusari. sicut Christo contigit. Nec ideo falsus est articulus. multo minꝰ
hereticus. q: temerariꝰ vel offensiuus et sic patet q̄ nimis ꝑcipitanter ꝛ longe
citra modestiā Ecclianam hereticus accusatus sum. quē fortassis vix offensiuū
poterit ꝓbare. immo cū ad eum non ptineat prorsus de articulis istis iudicare:
qui erronei. qui heretici. qui temerarij. clarum patet q̄ȝ inique ꝛ temere me he-
reticū et pessimo nomine accusat.

¶ Proinde non esse de necessitate salutis Roma: ecclesiam esse superiorem aliis
nondū conuincit esse articulus hereticus. etiam si inter hereticos numeret. Qđ
aūt rōcinatur Augustini exemplo. Si vllum mendatiū in cōcilio admittatur
vacillabit vniuersa auctoritas cōcilij. Infelix similitudo est. August: de scrip-
turis diuinis rōcinatur que est verbū dei infallibile. conciliū vero creatura istiꝰ
verbi. ideo iniuria verbo dei fit per hanc compationē. cum ꝯcessum sit Conci-
liū posse errare. vt notat Panormitanus in cap: significasti. Transeo illud de
essentie diuine generatiōe q: nihil ad propositum.

¶ Ad Augustinū qui excepta scriptura. oīm scripta cum iuditio iubet legere.
Dicit egre: d. d. non esse exclusa ꝑ eum decreta Ro: pontificis et cōciliorū. hoc
dicitur sed non ꝓbatur. quia solutionē meam confirmo auctoritate Pauli ad
Thessalo: Oīa ꝓbate quod bonū est tenete. Ro: ponti: et cōcilia sunt hoīes
ergo ꝓbandi sunt et sic tenendi. nec eximendi ab hac regula apostolica. Qđ ꝑ
me adductū capitulū significasti dicit se nō meminisse ꝛ dños Juristas monet.
vt non pessundent leges pontificias. qđ et ipsum valet ad concitandā inuidiā
mihi. Nec ꝑ hoc pessundant leges pontificie. si eius preferant leges diuine. qđ
cum faciunt dñi Juriste. pessime faciunt theologi. qui in hac re etiam resistūt
optimis Juristis. Platynā ꝑ me allegatū dicit non esse plus q̄ȝ Ro: pon: Au-
gustinū Cypri: quasi ꝑ Augusti et Cypri aut summū pontificem ꝓbauerit pri-
matū. qui toties iure diuino se ꝓbaturū ꝓmisit: nec nisi decreta frigidissima ex-
hibuit. et aliquot prīm false intellectas auctoritates. Platyne nihil tribuo. sed
historie que est mater veritatis quam scribit Platyna.

Quod de constitutionibꝰ dicit transeo.

¶ Tandē fatetur grecos sanctos non esse damnatos. sed solum schismaticos.
hoc nihil est ad ꝓpositum. neq̄ȝ ego enī vnq̄ȝ respondi de schismaticis grecis.
sed de sanctis presertim Nicene concilij. sicut nec credo ipsum sentire de schis-
maticis latinis quando de Roma: ecclesia loquitur.

¶ Gregoriū a me inductū dicit esse sequendū sc̄dm sensum non sc̄dm corticem
verborū. et sic satis est cōfutata mea responsio. sufficiunt enī sola verba Eccl-
ana. Quod aūt induxit. 2. q. 6. ca: de cetero. Ubi scribit idem Gregoriꝰ alios
episcopos preterq̄ȝ Romanū in ptem vocatos sollicitudinis nō in plenitudinē
potestatis. Debuit d. d. oñdere q̄ oēs epos intellexerit ꝑ orbem et nō solum
Occidentalis ecclesie epos. qđ si q̄ȝ maxime faceret nō ideo ꝓbatur ex iure di-
uino. Grego: hō est. eo que minꝰ ꝓbatur: quo multo in pluribꝰ locis diuersum

sentit. vt magis sit mihi ius dicendi d. doctori vt ipse sensum et non corticem
in suis adductis sequatur aut primū eundem sibi conciliet.
¶ Ultimū quādo ego contra egre: d.d. induxi Paulū. 1. Corint: 3. ꝙ fundamē-
tum aliud nemo ponere potest preter id quod positū est. qđ est Jhesus Chri-
stus. dixit etiā tribuendū vicario Christi. ergo oportet sic dicere. Nemo aliud
fundamentū ponere potest preter id qđ positū est. quod est Roma: pontifex et
sic resistendū erit euidentiss: auctoritati Pauli. aut reuocandū ꝙ hec non sint
tribuēda vicario Christi. Similiter illud Gala: 2. vbi dixit Paulus qui vide-
bant (. loquit de Petro. Jacobo ⁊ Johā:) quales aliquādo fuerint nihil mea
refert. Deus em̄ psonam hois non accipit. Ibi Paulus euidentiss: dicit Petri
magnitudinē et qualitatē nihil referre. nec eam accipi a deo. Si aūt est de iure
diuino certissimū est Paulū hic mentiri. nam qđ ius diuinū est. omnino accipit
a deo et multū refert. Ideoq̃ ista auctoritas Pauli cogit primitatē vniꝰ hois
Episcopi non esse de iure diuino ⁊ ideo reuocandū qđ d.d. dixit de iure diuino.
cum apparenter contradicat apostolo hic. sic dico ꝙ nisi d.d. egregius suam
sententiam mutarit tanq̃ euidentissime ꝯtrariam Paulo. non sim eum habi-
turus pro catholico. Hec satis sint de mea responsiōe ad obiecta. d.d. Johā:
Eccij super ꝓpositione tercladecima de potestate et primatu Sum: ponti: que
relinquo indicio Judicum et omnium lectorum.

Eccius.

¶ Cum reuerendꝰ pater mihi improperet ꝙ iudicis occupauerim officiū nihil
ad rem sum disputator. neq̃ hereticum dixi. sed dicta sua hereticis et maxime
Bohemis fauere et patrocinari. potissimū cum illud horrendū dicere auderet
aliquos articulos Johannis Husꝰ p conciliū sacrū Cōstanciense reprobatos
esse Christianissimos et Euangelicos. Ad rem potius descendamꝰ. Duos heri
ꝓtulit huiusmodi articulos hodie aliquos addidit. de quibus infra.
¶ Quod vero ad grecos attinet mirum quo studio reuerendus pater eos de-
fendit quos fuisse bonos asserit etiā in excidio Cōstantinopolitano qui deinde
in Italiā venerint. oporteret me ostendere et nominare qui fuerint greci schis-
matici et heretici. Miror ꝙ reuerendus pater in sua epistola obijcit mihi histo-
riarū ignorantiā et ipse hoc loco nolit scire ꝙ tota nouit ecclesia. Nonne schis-
maticus fuit Nestorius. non Macedonius. Euthices. Achacius. Johannes
Cōstantinopolitanus ⁊ longo tempore in schismate pseuerantes sub Eugenio
.4. in concilio Florentino obedientiā fecerunt ecclesie. q̃uis pro pertinaci per-
fidia statim ad vomitū redierint. Alioquin si greci non fuissent schismatici et
heretici non haueremꝰ decisionē de summa fide catholica contra grecos. vel
forte reuerendꝰ pater ignorat Thomā edidisse librum de erroribus grecorum.
Addo q induxit iam sepius ecclesiā orientalem non fuisse subiectā Ro: ponti-
fici. et Epiphaniū Cypri: repulisse sanctū Chrysosto: ab episcopatu qđ bene
factū dicit reuerendꝰ pater auctoritate Niceni concilij et Cypriani. sed cecidit
in foueā quam fecit. qm̄. s. Chrysosto: odio imperatricis fuit deiectus et hereticꝰ
Arrianus substitutus. Quē summꝰ pon: Julius mandauit recedere et Johā-
nem Chrisosto: restituit. Quod dum factū non esset Julius papa Johannē
Chrysosto: restitui precepit. et imperatorem excōmunicauit. Ita et contra alios
Episcopos hereticos processit. Ut non semel sed decies Grecos ab obedientia
Roma: ecclesie recessisse historie tradant. Eat nunc Reuerendus pater et dicat
Roma: pontificē de ecclesijs orientalibꝰ non disposuisse. vel iustificet tam san-
cti patres Chrysosto: repulsam.
¶ Tertio de Nicena Synodo quā ex historia Scholastica lib: 10. adduxit. si
ista est cōstitutio quā in sua voluit conclusione. bona est inq̃. sed ad proposi-
tum frigida. Jam Synodus nullo etiam eo tpe legittima arbitrabatur que
non foret auctoritate Roma: pontificis congregata. Ita Leo. ita Marcellus.

ita Julius. sancti non frigidi pape sanxerũt. circa idem temp⁹ viuentes. Con-
stitutiões eorũ leguntur dist: 19. can: Synodũ et sequẽtib: Unde ꝙ Patriarche
hierosolymitano prerogatiuã honoris dederũt. sed non primatũ totius eccle-
sie hoc debebat ꝓbare dñs pater. Sexta aũt Synodus expresse primã sedem
dat Roma: ecclesie que transsumitur. 22. dist: Quod et Leo papa cõtra Im-
paratorẽ Michaelẽ. et beatus Gregorius contra Johannẽ Constantinopoli-
tanũ ꝛ Mauriciũ imperatorem obtinuit. Unde hoc loco id quoqꝫ excutiã de btõ
Grego: quem ita inducit vt primatũ reiecerit. quod constat esse falsissimũ. cum
Platyne tñ tribuat. qui sic de Grego: sancto scribit. Preterea vero cũ Joãnes
Constan: episcopus habita grecorũ synodo seipsum icomenicũ. i. vniuersalem
patriarchã creasset. monuisset Gregoriũ Mauricius. vt Joãni obtẽperet. r̃ndit
homo cõstantis ingenij et fidei. potestatẽ ligandi atqꝫ soluendi Petro traditã
eiusqꝫ successorib: non episcopis Constantinopolitanis. Proinde desineret irã
dei in se concitare. Ex quo constat Gregoriũ sine dubio sanctum et humilẽ pa-
trem primatũ non solum nõ reiecisse. sed etiã asseruisse contra imperatorẽ ꝛ Cõ-
stantinopolitanũ. Unde ego nolo tam sancto patri imponere qd reuerendus
pater vt sui minime constans cõtraria et pugnãtia dixerit Gregorius. sed vni-
uersalẽ se esse episcopũ negauit ad sensum datum in priori disputatiõe. et tamẽ
primatũ obtinuit. Qd aũt semp iste fuerit mos etiam tpe concilij Niceni ob-
seruatus liquet ex epistola. 92. Augustini ꝛ coepiscoporꝫ ad innocentiũ primũ.
vbi inquiũt. Quia te dñs gratie sue precipuo munere in sede apostolica collo-
cauit talemqꝫ nostris temporib: prestitit magnis periculis infirmorũ membrorꝫ
Christi pastoralẽ diligentiã quesumus adhibere digneris. Rñdet papa in epi-
stola sequenti. Diligenter ergo et congrue apostolici honoris consuluistis fastigiũ.
honoris inqꝫ illius quẽ preter illa que sunt extrinseca. sollicitudo manet oim
ecclesiarũ super anxijs rebus. que sit tenenda sententia antique scꝫ regule for-
mam sequuti. quid expressius dici possit tpe Augustini papã habuisse sollici-
tudinẽ de omnibus ecclesijs. et ꝙ tunc non incepit. sed sit forma antique regule.

¶ Deinde venit reuerendus pater cum suo Hercule hoc est rõncilla viginti an-
norũ. Ubi ecclesia fuerit ante Roma: Respondeo. verum esse Christũ in Euan-
gelio non expressisse Romanã ecclesiam. sed Petrũ principem apostolorũ con-
stituturũ. Unde qr Petrus cuius erat principatus iubente dño transtulit sedem
ab Antiochia ad Romã. Quare tunc non iure humano. sed iussu dei facta est
prima. iure prius a beato Petro habito vt testatur Marcellus sanctus mar-
tyr et papa ca: Roga: 24. q. 1. Licet prima sedes in Antiochia fuerit. Posteri⁹
iubente dño Romam translata est. Quis eñi ita desipit vt primatũ velit loco
affigere. sed hec est sanctorꝫ patrũ sententia qr iure diuino Petrus constitutus
sit Christi vicarius. et omnes successores quales sunt Roma: pontifices. Ubi
locorum fuerint. sunt vicarij Christi. Roma: rex vel imperator nõ est vel ob hoc
Rome. ita videt sensisse btũs Augustinus contra Manicheos Palam est in-
quit ꝙ in re dubia ad certitudinẽ fidei valeat auctoritas ecclesie catholice que
ab ipsis fundatissimis apostolorꝫ sedibus vsqꝫ ad hodiernã diem succedentiũ
sibimet et episcoporꝫ serie et populi consensu firmatur. Quare in epistolis ca-
talogũ refert beatus August: Roma: pontificũ. hec de preambulis.

Nunc ad principale.

¶ Responsurus reuerendus pater inductis p me. dixi eñi Petrum iure diuino
ceteris apostolis prelatũ. Matthei. 16. Allegaui Hierony: Bernh: Leonem et
Cypria: ad quos nihil r̃ndit. quãuis manu sua in suo libro fateatur beatum
Cyprianũ sensisse ecclesiam fundatã supra petram. sed ausus fuit adere ꝙ b.
Cypri: ibi fallatur. Ad August: nisivs est r̃ndere. nam de Cypriano est indubi-
tatum qui alia epistola ad Corne: 8. Roma: ecclesiã vocat matricem et radicẽ
aliarum. Impingit mihi ꝙ dictũ citauerim ab Augusti: retractatiõ. lectoris

iudiciū obscurare nequit reuerendꝰ pater. nam adeo eum sue prioris sententie non penitet. vt etiam pro firmamēto btm̄ Ambrosiū introducat. sed qđ ab initio induxi testatur August: se per petrā etiam exposuisse Christū neutrā retractans sententiā. neutram etiam pre eligendo subdit harum aūt sententiaꝝ que sit ꝓbabilior eligat lector. Augusti: diffinire non audit et reuerendꝰ pater vnā sententiā vult reijcere tot sanctis patrib: acceptatā. et eum suo arbitrio acceptare Unde Augustinū non admitto in .9. capite dixisse contraria vel aduersa. sed diuersa. Qm̄ ambas amplectat̄ sententias qm̄ petra est Christus. et petrꝰ fuit petra Quare maneo cū Ambro: Hiero: Cypri: Bernh: et alijs sacris consilijs ac decretis.

¶ Secundo. Cum ab ostiaria sumpsisset argumentū reuerendꝰ pater meam sententiā debellaturꝰ. iussi eum vt grāmatica ratione verba Christi meliꝰ pōderaret. omniū em̄ cōsensu Matth: 16. super hanc petram edifi: et tibi dabo ꝛc. Christus promisit Petro. non tunc dedit. sed dimittens Grāmaticā suā quā dixit tamē plus valere reliquis ptibus phie. opponit quare tunc decreta fundent se in illo loco Matth. 16. et ipse me fundarim a qua iam recedo. Rn̄deo. Quia Christus est via veritas et vita. ideo indubitate credendū est eum prestitisse Petro qđ fuerat pollicitus. Quare decreta recte argumentant̄ ab illo loco vbi Christus ꝓmisit. sed primo post resurrectionē prestitit. Sed tacite obijcit Christū non solū Petro. sed om̄ib: apostolis hoc prestitisse dicendo. Accipite spiritū sanctū quoꝝ remi: ꝛc. Noluit reuerendꝰ pater exprimere vbi ꝓmissum principatū Petro dederit. nam in hoc cōueniūt doctores in cena Christū discipulos fecisse sacerdotes dando eis potestatē supra corpꝰ Christi verum dicēs. hoc facite in m: Lu: 20. et deinde in die Resur: dedisse potestatē supra corpus mysticū Accipite spiritū sanctū. Sed primatū et prelaturā totius ecclesie promisit Petro. pasce oues meas Johan: vlti: hinc Grego: Chrysost: et alij sancti patres testant̄. ait em̄ Chrysosto: Eximius apostoloꝝ erat Petrus. et os discip: vertex collegij. vnde et negatione deleta ꝓmittit prelationē fratrū et Domi. 8. depeniten: Sed eadem nocte Petrus lapsus est et resurrexit. post illū tam grauē casum rursum eum ad priorē gradū duxit penitentia. et ei p totum orbem terrarū ecclesie presidentiā tradidit. Sic glossa. 1. Petri. 5. pascite qui in vobis est ait. sicut dn̄s soli Petro totius gregis curā habere cōmisit ꝛc. quare prius ꝓmissum Christus tunc prestitit. Sicut et b. Grego: psenit. Cura totiꝰ ecclesie et principatꝰ Petro cōmittit. scꝫ pasce oues meas. Qđ si coram non mōstrassem Ubi Chr̄us dedisset. veritas tn̄ mentiri non poterit. et multa sunt facta que non sunt scripta. vt eleganter docet Alex: 3. cap: cū marthe ꝛc. Sed iterū opponit reuerē: pr̄ q2 post spūs sanct: missionē adhuc Petrꝰ peccauerit. et satis magnificauit pctm̄ Petri sicut scribitur ad Gala. 2. Quāuis dissensio fuerit primo inter apostolos Petrum et Paulū deinde inter ecclesie doctores Hiero: et Augustinū. tamē non possum in hanc adduci sententiā. vt aliquis aplorum post missionē spūs sancti ceciderit in aliqđ pctm̄ mortale. sicut illud de scrificatis in vtero etiā nō admittit̄. At illud p̄ter institutū. dato tn̄ et minime ꝯcesso ꝙ s. Petrꝰ in simulatiōe sua peccasset mortalit̄. adhuc mansisset petra ⁊ caput eccl'ie. nisi reue: pr̄ velit et hūc articulū Hussiticū defendere qđ nō credo. Nullus est dn̄s ciuilis. nullus p̄latus. nullꝰ episcopꝰ in pctō mortali qđ summū faceret Christiane religionis incertitudinem.

¶ Quarto. de decretis apud eū frigidissi: hoc dico. toties in eccl'ia sumoꝝ pon: ꝯstitutiōes in materia fidei receptas. et qđ plus est. olim Roma: pon: epm̄ nō cōfirmabat nisi mitteret schedā ꝓtestatiōis fidei. in qua ꝓfitebatur se credere Euangelia. quatuor Concilia. Synodos legittimas et decreta summorum pontifi: ob eam rem Johannes papa Gilibrechtū Colonien: episcopū noluit ꝯfirmare. ꝙ hāc fidei schedā nō ꝑfecte obtulisset. vt legimꝰ can: optatū. 20. dis:

¶ Quod om̄ia inducta ꝑ egre: d. d. copiosissime quidē sunt dicta. sed prorsus
nihil ad scopū. cum iam per tres dies ꝓmiserit diui: iure acturū se contra me.
nec adhuc audita est vna auctoritas diuini iuris preter illam Matth. 16. Quā
om̄es audiuimꝰ q̄ꝫ varie Mactet a sanctis patrib: et ꝙ maior pars. eorūq̄ꝫ sa-
nior sententia pro me stet. Unum ipse locum Augusti: et alterū Ambro: ꝓ se
adduxit. cetera om̄ia fuerunt vocabula Pelagij. Anacleti. eorum qui iura hu-
mana conscripserūt. Cyprianus vero fere totus mecum sentit quod cōmitto
iudicio prudentis lectoris. Similiter et clariss: tex: Hiero: ad Euagriū et sup
Titum. Deinde Grego: in registro ꝑ senas ferme epistolas. Post hec historie
et vsus orientalis ecclesie. neq̄ꝫ em̄ quicq̄ꝫ facit ad rem quod d. d. schis: Grecos
allegauit. Nestoriū et ceteros. non erant illi ecclesie orientalis. possum et ego
latinam ecclesiā sic describere ꝑ pelagios. Manicheos. Iouinianos. Vigilā-
tianos Helpidia: et similia monstra. sed absit vt ꝓpter paucos malos et schis-
maticos totam aliquā ecclesiā schismaticā appellem. Cetera non potero ꝓse-
qui Et reseruo mihi precipue art: Johannis Hus michi obiectos et inter eos
nouissimū de humanis actibus ad calamū et papyrū et cetera om̄ia que ha-
bebā opponere. vt que hic facere non possum exclusus spacijs prestem ꝑ scrip-
turā. voloq̄ꝫ in hoc cedere et obediuisse Illustriss: principi studiorum patroni cle-
mētiss: iussis de q̄ vos dn̄os Notarios requiro ⁊ auditores in testimoniū voco

Die septima Julij anno. 1519. mane hora septima. Eccius.

¶ Quia reuerendꝰ pater heri horā habuisset r̄ndendi ad nostra vt sic illustriss:
principis iussa fuissemꝰ executi vbi r̄ndendo plurimū ꝑ verbum transeat ap-
pellauit ad calamū. tamē deliberatiōe habita. proposuit se iam plenius respō-
surū. Cui ego non dissensi ꝓ veritatis amore et elucidatiōe. Admiror quō re-
uerendꝰ pater magno boatu audet corā tot doctis viris intonare. qr dixerim
me ꝓbaturum de iure diuino Monarchiā ⁊ primatum in ecclesia. cum tamen
solum allegauerim dicta s. patrum. decreta pontificū. cum tamen adduxerim
ei ius diuinū Matth: 16. de promissiōe edificationis supra petram. ꝙ Christus
spāliter rogauit ꝓ fide Petri. ꝙ spāliter ei ꝓmisit vt cōfirmaret fratres. ꝙ spā-
liter ei cōmisit in p̄sentia Johannis ⁊ Jacobi vt pasceret oues tribꝰ vicibus.
et hoc ius diuinū ita esse intelligendū. tunc adduxi sanct: patres. sum̄os ponti:
et martyres. consensum conciliorū et omniū vniuersitatū. quare ex iure diuino
ꝓbatum est esse primatū in ecclesia dei nisi ꝙ reuerendꝰ pater intelligentiā suā
ꝓponit intellectui tot sanctorum patrū. summorum pontificū. et sacri consilij. cum
laudabile Cōstantiense consiliū talem articulū inter pestilentes Johan: Hus
dānauerit. Ad qd̄ reue: pater silet. si vult afferre meliora ꝓ veritatis elucidatiōe
qd̄ heri potuisset fecisse iuxta illustriss: princi: iussum. sum paratus audire. eo
pacto ꝙ dum fungit̄ officio r̄ndentis. iam in fine actus nō transferat se callide
ad ꝑsonā opponentis. sed quecunq̄ꝫ oppositurus sit cōtra istam ineluibilem
veritatē. paratus sum his adductis r̄ndere ⁊ ea diluere. de quo ꝓtestor.

Martinus.

¶ Cum heri statutū esset noīe illustriss: prin: ꝑsoni nostri vt materia ista con-
summaret̄ eo die. et egre: d. d. maiorē ptē tpis sine necessitate ⁊ odiosiꝰ q̄ꝫ dece-
bat hoc splendidū auditoriū. cōsumpsisset mihi ꝓ triduana r̄nsione vnica fuit
reliqua horula. qua tante farragini sine r̄nderem simul et opponerē. Placuit
postea gratuito affectu eidē illustriss: principi nr̄o. vt copia daret̄ mihi et r̄ndē-
di et opponēdi. de quo gr̄as ago illustrissime gr̄e sue q̄ꝫ maximas. Ideoq̄ꝫ ad
ꝓpositū veniendo anteq̄ꝫ ceptā hesternā r̄nsionem ꝯtinuem. primo hanc mate-

ctinā nebulā .d.d. Ecciꝫ dispellā. Ubi more suo satis ociose et semꝑ obijcit hussiticas ꝑuitates. nō obstante ꝙ decies me expurgauerim. ideoqꝫ paulū ꝑfabor Germanice ꝙ intelligam me pessime audire apud vulgum.

¶ Declarabat aūt se non impugnare nec Chr̄iane a quoqꝫ impugnari posse ꝑmatū et obedientiā Ro: eccl'ie. verꝫ eo ꝑtractū esse vt declarare se oporteat. Cū ꝑmatū nō esse de iure diuino. sicut neqꝫ imꝑatoriā ꝑtātem apud Germanos imꝓbari posse. cuius in sacra scriptura non fundatā. cuius d. Eccius dixit verum esse eam esse ꝯtrouersiā an ꝑmatus Ecc: Ro: sit de iure diuino qđ imꝓbare cōstat esse hussiticū. et articulū a Cōstantiensi cōcilio ꝯdemnatū. esseqꝫ dolendū si Christianoꝝ corda tam frigida essent vt nemo hoc defenderet. post hoc cepit d. Mar: latine ꝓsequi.

¶ Quod ergo inducit hanc auctoritatē Matth. 16. cōtendens ibi ꝑmatū promissum esse. satis respōsum est in precedentib⁹. ꝙ. d. egre: d. vix duos auctores habet et eosdem ambiguos in suam sententiā. cum tamen maior pars statuat Petrū ibi fuisse ꝑsonā oīm apostoloꝝ et fideliū, qđ et ipse text⁹ ꝯñā sua vrget. dū Chr̄us interrogat oēs et nō solū Petrū dicēs. Uos aūt quē me esse dicitꝭ. et ibi Petr⁹ os apl'oꝝ vt Chrisost: ait ⁊ ꝑsona apl'oꝝ. vt Hiero: ⁊ Orige: dicūt et Beda et August: et Ambro: respondet ꝓ oībus. Ideo dixi nihil ꝓbari ex hac auctoritate de ꝑmatu. Item ꝙ textus ipse non dicit sic. Tu es petrus et sup te. sed sup hanc petrā manifeste indicās petrā aliam a qua Petr⁹ dict⁹ sit. Proinde cū sint vulgata iura et ipsi Roma: pontifices testenꝭ interpretatiōem scripture magis valere apud doctores qꝫ apud se ipsos. in causis vero decidendis secus.

¶ De articulo illo Hussitico dixi satis heri ꝙ nondū ꝓbatū est cum esse hereticū. hoc ꝓ responsione matutina. Redeundo ad hesternā quādo egre: d. d. scđo loco opposuit depositiōem Chrysostomi ideo factam illegittime. q2 odio imꝑatricis facta sit. nego consequentiā. nō ideo potestas ordinādi et deponendi per sacrum Nicenū conciliū statuta fuit illegittima, q2 casu forte habuit malum vsum. Nam in eadem etiam historia scribit ꝙ Roma: pontifi: victor martyr voluit Asie episcopos excōmunicare. at illi rursus tanqꝫ superiores mandauerunt silentium et vt ecclesiam non perturbaret iusserunt libro. 5. Ecclesiastice histo: Sed et Hyreneus Lugduneñ Gallie episcopus eundem. Roma: episcopum coercuit. et erant tunc temporis in Grecia Epiphanius celeberrime laudatus a Hierony: Grego: Nazan: Basilius Christianissimi viri. non tamen sub Roma: pontifice vnqꝫ fuerunt. sed iuxta Niceni conciliȳ statuta ab episcopis prouinciarum ordinabantur. Quod vero. egregi: d. d. inducit Iulium primum excōmunicasse Arcadium Imparatorem nihil facit ad rem. nam et Bonifacius octa: ausus est et regem Francorū velle e sede eȳcere. non probatur ius esse quidquid Roma: pontifices pro humana fragilitate quandoqꝫ tentauerunt. Nec mirum est sanctos istos viros ambitionis tentatione vexatos fuisse, quando plus quā semel sanctissi: apostoli etiam p̄nte Christo laborauerūt eadem. Quod dicit episcopo Hierosolym datam honoris prerogatiuā recte dicit. sed non probat primatum Roma: pontificis saltem iure diuino esse. Etiam ibi optime dicit egregi. d. d ꝙ sexta Synodus dedit Roma: ecclesie primatum. non autē precedentes Synodi hoc est enim quod volui. ꝙ synodicis statutis et humano iure consensu fidelium Christi. cui non licet resistere datus sit iste primatus. Quod et diuus Gregorius in registro in hec verba dixit. Scitis ꝙ veneranda synodus Calcedoneñ huic apostolice sedi obtulit primatum et tamen nullus predecessorū meorum vnqꝫ presūpserit acceptare. Proinde nihil facit quod egregi: d. d. dicit Gregori: non reiecisse primatum sed asseruisse. Legat plus lector epistolas Grego: et inueniet Grego: prohibuisse primatum et icomenicum pontificatū non vendicasse. vt ex supra relatis dist: 95, satis probauimus.

¶ Ad auctoritatē August: ad innocentiū Roma: pontificē et huius ad illum: Respondeo legat lector vtriusq; verba et iudicet an ne egre: d. d. nouas signi-ficationes vocabulis imposuit.
¶ De. zz. annis ecclesie ante Romanā dixit cū Petro fuisse translatū prima-tum ad Romā. forte volens hoc ꝓuerbium. vbi papa ibi Roma. Respondeo ꝓbandus erat primatus qui transferret non translatio quā libens cōcedo.
¶ Induxit etiā auctoritatē August: contra Manich: quā suspicor esse. z. libro doctrine Christiane c. 8. ꝙ in re dubia ad certitudinē fidei valeat auctoritas ecclesie catholice que ab ipsis Apłorū sedibus succedentiū sibi met et episco-poꝝ serie et populi cōsensu firmat̄ Nihil de Roma: ecclesia loquimur. sed vni-uersaliter pro me facit contra d. doctorem. Quia successiōes diuersarū sedium apostolicarū sibimet et consensu populi describit August: non aūt confirma-tionē aliarum sedium per vnam sedem. Nunc ad rem ipsam.
¶ De auctoritate Matth: 16. Tu es Petrus et ad inductos auctores dicit me non respondisse. qđ cōmitto vobis auditoribꝰ et lectoribꝰ an verum sit. Aug: in retract: relinquentē electionē lectori super duabus sententijs eiusdē aucto-ritatis opposuit dicens se ambas amplecti sententias. quod mihi placet et sic nihil contra me probat.
¶ Secūda auctoritas diuini iuris a dña-tione sua inducta. est hec. Pasce oues meas Johannis vlt: et gaudeo tandem post tres dies aliquādo audiri vnam auctoritatē diuini iuris quo firmissime nitat̄ eius sententia. ꝫ videamꝰ ⁊ ipāz.
¶ Primū ista auctoritas videtur intelligi dupliciter. Vno per verbum diligere id qđ est sibi ipsi fidere et quiduis licere. ⁊ per verbum Pascere idem qđ primū esse et regnare. et sic erit sensus. Petre si diligis me. i. si tua quesieris et omnia feceris que adulatoribꝰ tuis placent. Pasce oues meas. i. esto primus et dñs oīm. hunc sensum non habeo in meo codice. Alio modo si diligis me. i. abne-gas teipsum. si ponis animā tuam pro me. si etiam omnē dignitatē respueris ⁊ nihil nisi me dilexeris. vt egregie exponit August: in eodem loco. Pasce oues meas. i. doce. predica verbum. exhortare. ora. bono exemplo ꝑcede. nam ver-bum grecū hoc loco non simpliciter regere et pascere ꝓcat. sed suaniter et mol-liter curare. et offitia facere ne quid desit ouib: et hunc sensum credo esse Euan-gelicū. Proinde rogo d. d. Ecci: vt mecum roget dominū Jhesum Christum quo velit inspirare non solum summo sed etiā omnib: pontificib: vt hec verba credant ad se ptinere. non est dubium quin totus orbis obuijs manibus et ꝓ-fusis lachrymis sit excepturꝰ talem virum. qui scđm hec verba se gerere vellet.
Proinde si egre. d. d. textum diligenter inspiciat. non ius ibi ꝯceditur et priui-legium vt putatur. sed preceptū imponit̄. ⁊ labor hodie intolerabilis iniungit̄. et officium demandat̄ et qui de facto est vł in primo vel in medio loco cōstitu-tus. et non primum constituit̄. ꝙ si vigeat officium non posse administrari nisi primum locus potestatis habeatur. placet. sed tunc alio modo struendus est iste locus. hic hoc verbum non nisi officium cōmendat. Proinde recte fecerunt pr̄es sācti qui hunc locū ad oēs ptinere dicūt. nam hoc nemo potest negare. si Petro hic sunt cōmisse oēs oues ꝙ ipse non oēs pauit. vt b. August: di-cit et actuū liber euidenter demōstrat. et sic Chr̄o inobediens fuit. Nec potest dici ꝙ licet p se non pauerit tamen p alios subordinatos Primū vt donemꝰ ꝙ possimꝰ reddere nō esse dictū Petro. pasce p alium. sed ipsimet in psona ꝓpria pasce tu. tamē hoc ꝯuincit qđ nec apostolus vllus nec Paulus saltem a Pe-tro sunt subordinati. qui multo plures oues pauerunt ꝙ̄ Petrus. ideo verbi intelligentia ex tota scriptura et circumstantia rerum gestarum petenda est. ꝙ hec auctoritas non ad solum Petrum pertineat. aut non ad oēs oues.
¶ Tertio si per ista verba ꝓbabitur primatus incertus et nullus erit primatꝰ. qr nō ponit̄ primatus nisi sub cōditione dilectionis. nec enim oportet scripturā

dirūpere in diuersas ptes. sed magis cōcinuare. ideoq3 cum sit incertum quis diligat Christū. incertū quoq3 erit nobis quis sit pastor noster. Et si ei non est necessaria dilectio. nec nobis necessariū erit agnoscere pastorem. Rectius ergo dicit ꝙ hoc verbū sit preceptū datum vniuersis prelatis ecclesie vt cōtemptis diuitijs. dignitate. etiam ipso primatu tandē vita et morte sese impendāt pro oib: Christi quis est hic et laudabim⁹ eum? Transeo ea que ex Chrysostomo attulit de vertice collegij et quō Petro tradita sit presidentia orbis terrarū qr omnia concedo. ꝙ sit primus in honore sed nō solus in administratione saltem iure diuino.

¶ De casu Petri Gala: z. Ubi iterū egre: d. d. odiosi⁹ mihi ar- ticulū Hussiticū obiecit. Nullū esse dominū spūalem. vel ciuilem qui sit in pctō mortali. Si dicerem Petrum ideo non esse prelatum qr peccasset mortaliter. Rñdeo hoc nō agebatur et ad Rhombū est ista disputatio. scio et optime scio ꝙ prelatus malus non sit reijciendus. Ideo et ego damno Hussiticū articu- lum. Sed hoc voluit ꝙ Petrus quādo in causa fidei prebuit scandalū. si non fuisset emendatus ꝑ Paulū merito debuit amoueri a prelatura. nam heretic⁹ pastor aut is qui simulat in periculū fidei grauiter peccat. Nam hac simulati- one Petri funditus ꝑibat fides Christi. vt Paulus dicit. ideo potius fuisset faciendū. nisi emendat⁹ fuisset Petrus. vt Petrus ꝓ nullo haberet nedum ꝓ sum: pontifice. peccatū mortale nocet ꝑsone ꝓprie. sed heresis nocet ꝑsone cō- muni et cōmunitati. Ideo gratias ago d. d. ꝙ saltem hoc didici ex hac dispu- tatiōe ꝙ edificare suꝑ petram. ꝟcat sub esse prelato siue bono siue malo. Nam hanc ꝟcationē edificationis et petre fateor prius ignoratā. qr dixit etiam si ce- cidisset Pet: mortaliter adhuc mansisset petra. i. primus et prelatus.

¶ Quod dicit olim episcopos non fuisse confirmatos nisi prestita scheda fidei admitto. sum contentus. verum nihil ad ius diuinū. nihil eni derogo pontifi. quidquid tribuit ei. ¶ Post hec adduxit Nicolaū Cusanū et excusauit Ana- cletum s. virum ꝙ nō fuerit ei necessaria tanta scientia. tam sancto viro fateor. Uerum tamen summo ponti: siue sancto siue non sancto turpe est Euangelia ignorare. cum sit pastor ouiū et doctor Euangelij. cum aūt Cephe interꝑtetur per Johannē Euangelistā. c. i. dicentem. Tu es Simon tu vocaberis Cephe. quod interꝑtatur Petrus. quādo ergo filius tonitrui sic tonat. qui nouit oim linguas. merito debet tacere vanitas terreni fumi. siue sit Nicolaus Cusanus Chaldeus. vel Hebreus. non ꝙ repꝛehendā egregi: d. d. qui dixerit Petrū idem valere sicut caput domus Chaldaice auctore suo Cusano. sed ꝙ laudem im- ꝑterritū disputatorē qui audeat se cōmittere in harenam theolo: nec tantū pri⁹ in Euāgilio studuerit. vt primū caput in Johāne legerit Euangelista. Sil'r nō hȝ in lib: suo quid est Cephe. qđ ignosco legat tñ cap. i. ad Corin: i. et inueniet.

¶ Ultimū de articulis Bohe: non vult iudicare. licet nunq̄ȝ desistat me sugilla- re. et ego de eis transeo nihil dicens nisi ꝙ Grego: Arimine: dist: z8. reꝓbatū ab egre: d. d. ego aꝓbo. est eni totus aliud nihil q̄ȝ August: et diuina scrip: resistens quidē oībus doctorib: scholasticis. tum maxime Aristoteli. sed nō- dum ab vllo cōfutatus est. Consentio cum d. doctor: ꝙ conciliorꝝ statuta in ijs que sunt fidei. sunt omī modo amplectenda hoc solum mihi reseruo. quod et reseruandū est. conciliū aliquādo errasse et aliqñ posse errare. ꝑsertim in ijs que non sunt fidei. nec habet conciliū auctoritatē nouorꝝ articulorꝝ condendorū in fide. alioquin tot tandē habebimus articulos quot hominū opiniones.

¶ Quod in fine sanctū Franciscū induxit debere nos summo ponti: obedire. miror ꝯtra quē dixit. Item transeo istas criminatiōes de fratrib⁹ mēdicantib⁹ miser iste etiam habitus cruciat egre: d. d. Ego ꝓ mea sententia ꝓnuncio vel- lem me esse nullū ordinem mendicantiū. Ecce hec habui que responderem ad obiecta egre: d. d. super ꝓpositione. i3. quare nūc finita rñsione. restat vt et ego moueam aduersus egre: d. d. que me mouent.

¶ Hic intonuit Eccius se obiectis velle respondere quasi et ipse respondens fu-isset. Rñdit Mar: hoc pacto nunquam finiendã disputationẽ. accusans Ecciana petulantiã. que solet singula etiam verba aucupari. cõtigit pri⁹ virgula diui-na vt clementissi: dux Georg: interesset cuius nutu et pio sceptro concessum est Martino impetere Eccianã ꝯclusiõem que cõtraria est huic iam discusse.

Martinus.

¶ Contra sententiã Egregij: d. d. videtur id militare qd satis fortiter transilijt in cõfutando et scribitur prime. 3. Corint: vbi Paulus detrahens ꝑsonam oi-bus apostolis dicit. Quid est Apollo? quid Paulus? quid Cephe? ministri ꝑ quos credidistis. vbi Paulus prorsus vult tollere occasionẽ ꝯtentiõis et schis-matis. negat vllam ecclesiam ad vllũ apostolorum ꝑtinere. sed esse omnia omib: communia. vnde in fine. 3. ca. dicit. Oĩa vestra siue Cephe. siue Apollo. siue Paulus. vos aũt Christi. Nec valet euasio qua dicitur eos non de principali-tate sed singularitate ꝑsonarũ cõtendisse. cum manifestus textus sit. q de dig-nitatibus ꝑsonarum ꝯtenderũt. qd alij preferebãt oĩbus Petrũ. alij Paulũ. alij Apollo alij vero solum Christum. Confirmat per illud Gala. 2. vbi simili contentione seducti Galate ꝓpter primitatẽ Petri cõmendatam Paulum et doctrinã eius velut indigniorẽ reliquerũt. Contra que longo textu probat ni-hil ad rem ꝑtinere Petri maiestatẽ vel aliorũ apostolorum dicens se neque ab hoie. neque ꝑ hominẽ esse missum ad eos. nec vidisse quidẽ Petrũ. nec didicisse ab eo. sed oĩa sine Petro habuisse et tradidisse. Si ergo auctoritas Petri fuit ne-cessaria et ius diuinũ. erit Paulus in hoc loco manifeste impius et blasphem⁹ Ut qui noluit etiam a deo ꝑ hominẽ mitti videri. et prorsus reijcit auctoritatem petri. Tertio et infra clarius. vbi dicit mihi qui videbant nihil ꝯtulerunt et qua-les aliquãdo fuerint nihil mea refert. Deus eñi ꝑsonam hominis non accipit. Ecce hic clare dicit q qualitas petri et aliorum apostolorum nihil sua referat. quod esset impijssimũ dicere. si qualitas Petri iure diuino fuisset seruanda. Eadem impietate diceret. De⁹ ꝑsonã hois nõ accipit. cũ ius diuinũ. et ea que sunt iuris diuini etiã sub eterne malédictiõis pena ꝑcipiat. Quare videt primat⁹ iste et ma-iestas vel quocũque noie censet Petri ꝑsona seu q̃litas nõ statui iure diuino.

Eccius.

¶ Dum reuerendus pater contra me inducit tres beati Pauli auctoritates: dudum ab aduersarijs sedes apostolice ventilatas. et per apostolice sedis defensores enodatas. facile ei respondeo annectendo malos fucos quibus dogma suum nititur palliare. et hominib⁹ os et oculos oblinire. Dico primũ. Me non transilijsse sicut imponit locum apostoli prima ad Corint: 3. cuius ipse false adduxerit cum Paulo et Appollo Cepham. qr textus ab initio non habet. sed in fine meminit Cephe. sed statim glossa interlinearis fatetur eum maiorẽ oĩb: Non ergo suo capite sed sanctorum accipiat sacram scrip: reuerẽ: pater. Et dico solutionem datam fuisse optimã et infringibilẽ et fuc⁹ reuerendi patris quo simplicib: alludit nihil facit. testis est b. Hiero: lib: 1: contra Iouini-anũ Col. 18. mihi. vbi expresse dicit supra Petrũ edificatã ecclesiam. ibi fortiter transilijt reueren: pater et nihil dicit. et infra. vt capite cõstituto schismatis tol-leretur occasio. ergo q apostolus Paulus voluit cauere schismata. ꝯtentiões ꝑ hoc primatũ capitis non abstulit. q schismata melius tolli non possunt. nisi per caput. Unde nec verbum facit nec apex ad ꝓpositũ de negatiõe primatus. quare false auspicatus est hodie me vix duos adduxisse sanctos patres et eos ambiguos. cum certos et indubitatos adduxerim Augusti: Ambro: Hiero: Chrysosto: Leonẽ. Bernhar: &c. Quod aũt laudat me amplecti ambas Aug: sententias lib: 1. retract: c. 21. Et affirmat seipsum facere idem.

Negauit. D. Martin se fe-cisse vt sup̃ ꝓtestat⁹ est

¶ Qd vero scdo loco inducit Paulũ ad Galatas quasi ille scripsisset ꝯtra petrũ volens Galatas cõfirmare in fide et toto ibi ꝓcessu ostẽdat se equalẽ fuisse petro

et aliis.q: nō ab hoīe.neq̧ p hoiem acceperit. Dico q̄ si reueren: pr̄ tam diligens esset veritatis inquisitor.sicut pmittit.didicisset vera fundamēta z intelligentiā scripturarū.vt non opus esset ita iactanter eum in tanto ɔsessu dicere.se vnū velle resistere mille. ita habet veritas z negociū in apl'atu z ordinis dignitate Apl'i oēs fuerūt equales hoc sacra scriptura. hoc s: pr̄es voluerūt.palam dicit Hiero: nō rephendisse Petrū si sciret se imparē.ita Anacletus cans In nouo.dicit apl'os inequali ptāte dotatos.ita Cypria:ita z aliȷ̄. Cū ergo Paulus affuerit designatus apl'us a Chr̄o.ingenue dixit se non ab hoīe.neq̧ p hoiem accepisse.z q̄ Jacobus z Petrus sibi nihil cōtulerunt.oia eñi ista ad apl'atū referenda sunt.Aliud vero est de ptāte regiminis z administrationis. vbi cōcors est sctōꝝ pr̄m sentētia.conciliū cōtra Joannē Hus ad ipm Petrū huiusmodi pmatū ptinuisse nō q̄ recte vtitur sacre scripture testimoniȷ̄s.sed eas aliorsum trahit pro suo arbitrio.contra quā s.spiritus efflagitat.quod eñi hodie ponderabat Paulū dixisse nihil referre ad eum quales fuerint. non hoc quod volebat reuerendus pater.sed hoc pcat Petrum z Jacobum z ceteros fuisse idiotas et minus peritos.anteq̧ cum dño ambulassent.z sic deus personam non accipit. Sed inquiet vt est cordaculus. hoc est cōmentū Eccianū. legat Ambrosiū eodem loco qui sententiā Pauli nō corrūpens ingenue testat ecclesiā fundatā: supra petrā quare nisi firmiora adduxerit. rogo ab instituto desistat,Vñ hodie dū dixissem arti:esse Hussiticū obedientiā eccl'asticā nō esse expressam auctoritate scrip:sacre.Rñdit breuib:articulū nō esse hereticū.Malem punctim agere cum reuerendo patre et dicere. Iste est articulus damnatus.et ipse tenet eum.itaq̧ tenet articulum damnatum et reprobatum.

¶ Item quero si articulus nō est hereticus.vel est temerari9 vel seditiosus.vel offensiu9 pia: auriū.vtcūq̧ dederit ipse pater.erit vel temerari9.vel seditiosus. de heresi suspect9.pias offen:aures. ɔtra theologicū institutū. Mirū q̄ colore pauonico ornet verba Christi Matth.16. Quia Chr̄s oēs interrogauerat discipulos.et ita Petr9 pro oīb:rñderit.quis hoc negat? Sed de sua farina addidit.ꝓpterea Petrū pro se et aliȷ̄s apl'is dictū.Tu es pe:z s.h.p. qd tanq̧ cōmentū Lutheranū non recipio cum s.patribus.

¶ De Chrysosto: mirū quā facit iniuriā sancto patri.q̄si legittime et scd̄m decreta conciliȷ̄ Nice:fuerit destitutus. cum exploratū sit ab historiȷ̄s.post Eusebiū Antiochenū credo schismaticū cū aliȷ̄s Roma: ponti:rebellib9 Chr̄ianos epōs fuisse expulsos qui a prima sede refugiū q̄rentes ab impiȷ̄s schismaticis repulsum passi sunt vsq̧ ad tpa theodosȷ̄ Chr̄ianiss:impatoris.Vbi tūc schismatici.30.annis sedē occupassent s.Grego:Nazan: Cōstantinopoli episcopatū accepit nō ambitiōe.sed ne aliȷ̄ schismatici succederent.

¶ Sanct9 Io Chrys:iniuria p Epiphaniū pulsus Arsatio schismatico substituto Ro:pon:auctoritate regressus est. Nec valet q̄ rñdus pr̄ tūc Ro:pon: et sctōs sibi adherētes calūniat q̄si de facto. nō de iure ꝓcessérint ɔ illos schismaticos.Qd nudis suis verbis ait z tot sctōs etiā a d.pr̄e cōmendatos Ro:pon: nō ɔsensisse.Vñ sine causa sctōs illos pr̄es ante mille ānos viuentes rñdus pr̄ iā incipit ambitiōꝫ insil'are. a q̄ vitio a tot secl'is ab oī eccl'ia hiti sunt inmunes ita captiosuꝫ est z simplicib:illudit.q̄ b. Grego:noluerit se icomenicū et vl'em pastorē appellare.nā platynā tanti fecit pridie.hystorie vt dicebat sequut9 veritatē.iam platynam ꝓ suo arbitrio reȷ̄cit qd vbiq̧ existimat sibi licere.

¶ Decretū allegat ꝓ se.si allegeт respuit.z dū text9 aptissim9 etiā Leonis cans: Ita dñs.19.dis:cū sil'ib9 habeat sibi ɔrios.gloss:acceptat.sic ꝓci Penelopes vt p iocū dicā.cū dña potiri nō poterāt.ancillas seq̄bant. Certū est sctōs q̄q̧ pont:scripsisse se vl'es epōs.vt Sixt9 vt victor.z vt in Calcidonēsi ɔcilio acclamatū fuit Leoni.viuat Leo sctiss: icomenicus pr̄iarcha.Cuius hūilitatꝫ z Chr̄i formāꝫ sequētes ponti:ab eo noīe sibi tpārūt, melius se seruos seruoꝝ fatentes.

Et ne crederent velle se tollere episcopoꝝ auctoritatē. vt dudum ad illa rn̄dit
sanct: Thomas lib: de impugna: fidei de epistola Augustini facit vobis dn̄is
auditorib: negotiū vt verba legatis. verba audita fuere Innocentiꝰ ante cen-
tum et mille annos dixit esse veterum more consulendum pontificē in ijs que
sunt fidei. Ita dictum contra Manicheos voluit reuerendꝰ pater transplātare
in hortum suū. at hoc non faciet. si epistolā August: legat. in qua non seriem
vniuersitatis episcopoꝝ. sed Roma: pontificū enumerat ab ipso Petro vsqꝫ
ad tempora sua. Solutionē p me datam de. 20. annis dicit p me non pbatā.
acutus est disputator reuerendꝰ pater hoc nondum sciui debere rn̄dentem p-
bare suam solutionē. semp arbitratus sum rn̄dentem offerre solutionē op po-
nenti improbandā. Debilis fuit Hercules suus si alieno marte nititur. ꝙ vero
tanta laborat impudentia. vt audeat illustriss: dn̄ationib: et reuerendis pater-
nitatib: vestris suggerere quasi primū caput Johannis non legerim. insignis
pfecto temeritas cum puer nondū decennis demptis pphetis bibliam totam
legerim. sed hoc nihil ad rē quantū quisqꝫ legerit. Dixi Anacletū defendēdo nō
vsqꝫ adeo inscitam fuisse interpretationē eius Chephas. i. caput. non ignorās
ꝙ Kephale grece caput sꝫcat. sed quia apud Joannē quē heri vidi apud Aug:
et glossam ordi: Cephe interpretat̄ petrus. Petrus aūt Cusano auctore etiam
sꝫcat caput domus. que oīa in risum trudit reuerendꝰ pater. de quo iudicent
ordinandi iudices. At illud prestantius ꝙ auctoritatē pasce oues tantis am-
bagib: inuoluit. solum vt hoīes videntes faciat non videre. mitto ꝙ tam ridi-
culam attulit expositionē a se fictam. Sed ad alium eius sensum veniam. vbi
multa dixit. at ego non singularitati studens que est mater errorum. s. pr̄m se-
quutus sententiā et sancte matris ecclesie accepi verbū Pasce. ꝙ eum pastorē
ibi cōstituerit et primatū dederit vl'is ecclesie. Ita Grego: ita Chrysosto: intel-
lexerūt ita Ambro: Luce vlt: heri p me non allegatus. ad quos pulchre pter-
grediens nihil dixit reue: pater. Uerū attuli Augusti: sententiā cuiusmodi de-
beat esse pastor quē et ego admitto et credo quēlibet fideliū orare vt ⁊ summus
pon: quilibet Princeps. quilibet prelatus. quereret honorē dei et subditoꝝ sa-
lutem. ꝙ hoc sit verissima pastura p quam sicut hic principant̄ in terris. etiā
eleuant̄ vt regnent in coelis. Quare August: non aduersa. non pugnātia. sed
talia dicit ex quibꝰ prelatꝰ intelligere debet qualis sua sit institutio. Nec valet
quod reuerendus pater adduxit sub conditiōe ei cōmissas oues. cum nulla ibi
adhibeat̄ cōditio. nisi sua paternitas aliud habeat euangeliū ꝙꝫ ego. At qua-
lis debeat esse pastor significans Christus dilectionē ⁊ amorē dei a Petro que-
rit et sic eum pastorē totius ecclesie fecit. sicut canit. s. mater ecclesia. ⁊ reuerēdꝰ
pater orat vel legit. Tu caput ecclesie pastor ouium ⁊c̄. quare iure diuino ha-
bemus hoc loco debere prelatū diligere deum. habemus Petrū constitutum
pastorē ouium. sicuti. s. Grego: s. Ambrosius ⁊ Chrysosto: etiam grecus intel-
lexerūt. Non refert ptenuis ratiuncula in diuersum a reuerēdo patre inducta.
Petrū non oīes pauisse. qđ nostro noīe agitur et nos fecisse dicimur. Sicut
Clemens. 21. vlt: dist: testatur petrū ordinasse presbyteros. episcopos et dia-
conos. qui p vniuersum orbem terrarū Euangeliū seminarent. vt legit̄ in can:
illis. 80. vel. 81. dist: Unde missus a principali sicut fuit. s. Paulus. non cogit̄
mitti ab ipsius vicario. tamen Petrus ascendit cum Tito. ad Gala. 2. et con-
tulit cum Petro Euangeliū qui dederunt ei dexteram societatis. Porro ꝙ cu-
dit in me glossam nunqꝫ a me cogitatā quasi dixerim Edificare supra petram
sit subesse Ro: pōtifici. o somnia. o verboꝝ portēta. nunqꝫ hoc fuit mentis mee.
Christus eñ edificat eccl'iā. nō hi q̄ subsūt. subditi eñ edificate eccl'ie esse debēt.
¶ De Gregorio Ariminensi. cuiꝰ sn̄ia mihi displicet. ei placet. nihil iam ad ppo-
sitū. Nolo ḡ in ista diuerticl'a descendere. sed vt accepimꝰ. defendamꝰ articl'm
Cōstā: ꝯsilij eē veꝝ. ⁊ q̄cūqꝫ huic ꝯdixerit errare ⁊ vitati ⁊ bonoꝝ ꝯsilij ꝯdicere.

κεφαλη

Mar: Luttherus.

¶ Anteq̃ ad auctoritates a me oppositas veniam breuiter discurrā que egre: d.d. de hesterna et hodierna respōsione mea cōmiscuit. Ubi inter cetera tanq̃ cōsumptis om̄ib: armis desperans. in vnū articulū Constantieñ: cōcilij extremū fiducie presidiū collocat. et odiosissime repetit et inculcat quasi nō abunde satis supra ad ipsum sit r̄nsum. Dicam tñ adhuc semel.

¶ Quando articulus de opibus hoīm inter damnatos recensetur. et a sancto Paulo et Augustino asserit̄ deinde ꝑ Gregoriū Ariminen: ꝑ om̄es vniuersitates vsq̃ hodie defendit̄ nō mouebor odiosiss: inculcationib: huiꝰ articuli donec egre: d.d. ꝓbauerit conciliū non posse errare. non errasse. aut etiā non errare. cum conciliū facere ius diuinū non possit. ex eo ꝙ natura sua non est ius diuinū. ideo neq̃ hereticū est nisi qđ ꝯtra ius diuinū est. hec ꝓ isto articulo.

¶ Quod Chrisostomū legitime destitutū carpit nō intellexit me. cū clare dixerim hodie potestatē ordinandi et destituendi episcopi fuisse legitimā in beato Cypriano et Theophilo quanq̃ an bene tum vsi sint an male hac potestate legitima nihil disputauerit. Sufficit mihi ꝙ citra auctoritatē Roma: pontifi: tot sancti et celeberrimi viri Grecie catholicissimi non schismatici potestatem habuerūt ordinandi et destituendi episcopos. Eleuat etiam egregie ꝙ antiquos sanctos insimulauerim ambitionis. nec attendit ꝙ dixi etiā in apostolis hanc fragilitatē fuisse ꝑite Christiano.

¶ Quod platynā ita nūc magnifacit aduersus sanctū Grego: mea auctoritate. satis claret cuilibet vl' mediocriter ingenioso q̇d concludat. Ego eñ ex platyna hystorias accipio et non amplius. ꝙ aūt idem Platyna rationes quasdā adducit. respuo ꝓpter auctoritatē Grego: ñriam.

¶ Jam illud transeo ꝙ Sixtus. victor scripsere se vl'es pōtifices. et Leoni acclamatū sit in concilio Calcidonensi. de quo hodie satis dictū est. Illud obseruandū ꝙ sequētes ponti: dicit egre: d.d. hūilitatis formā in Christo sequutos sibi tēperasse ab hoc noīe qđ ego aliter intelligere nō possum quā ꝙ causa humilitatis iure diuino detraxerint mendaces et inobedientes facti fuerint. si ius diuinū est. hoc est. preceptū fuisse eos vl'es pontifices Innocentij responsiuam epistolā ad Augustinū repetens dicit veterem morem fuisse consulendi Roma: pontifices in his que sunt fidei. Optime dicit et placet presertim in latina ecclesia. sed quid fidei et primatui? hoc est quid ad ꝓpositum?

¶ Causatus est etiam ꝙ exegerim ab eo ꝓbationem solutionis de. 20. annis dupliciter deficit egre: d.d. primo ꝙ ipse fuit opponens semi quattuor dies et hac hora solum cepit esse respondens. Deinde non exegi vt ꝓbaret solutionē. sed translatum primatū cum Petro.

¶ Excutiens se etiam de Cephe ꝙ Petrus interpretat̄ apud Johannē adhuc ꝑsistit in eo ꝙ Petrus etiā significet caput domus quasi videlicet Johannes grecꝭ īꝑ̄tatur9 Euāgeliū. nō grece sed Caldaice sit loquutꝰ. ne forte itelligeret

¶ Uerbum pasce sic accipit vt cōstitutionē vl'is pastoris ꝑcare velit et ad hoc Gregorij: Ambrosi: Chrysosto: heri non allegatos ad quos ego nihil dixerim. Dicam ꝗ nunc si fui oblitus et simul oppono regulā diui Augustini. ꝙ omniū scriptorꝝ dicta iudicanda sunt ꝑ diuinā scripturā. cuius est maior auctoritas q̃ totius generis humani capacitas non ꝙ damnē illustriss: patrū sententiā. sed ꝙ eos imiter qui proxime scripture accedunt. et pre om̄ib: si aperta fuerit scriptura eam ipsam amplector. Cum ergo clarum sit pascere vi vocabuli et vsu scripture non ꝑcare nisi docere. curare oues. sic petrus accipit vbi: Pascite qui in vobis est gregem. non oportet vocabulū equiuocare et simplicē sensum sine necessitate relinquere. Dissoluit etiam ꝙ dixi esse conditionē in verbo Christi. Si diligis me. qñ ego arbitrer non modo conditionē. sed et pactum esse inter Chr̄m et Petrum dum ille dicit Diligis me et hic respondet. Amo te. omitto

dialecticā in qua exercitatiss: est d.d. Et cōiunctionē cōditionalē Si. vellē audire quid diceret ad Decretalē de elec.c. significasti. Ubi paschalis pontifex manifeste dicit hic conditionē esse Si saltem adeo valet auctoritas Ro:pontificis. sicut hucusq; contendit. dicit enim ad sensum.

¶ At rationē meā sic confutauit ꝙ Petrus non omēs pauerit q2 inquit ꝙ nr̄o nomie agitur et nos fecisse dicimur Quanq; non credo per hoc d.d. voluisse satisfactū rationi mee. cum dicere non possit Paulū noie Petri predicasse. qui contra ad Ro: primo apostolū se dicit pro nomie Christi. ꝙ ex eo conijcio. q2 dicit petrū auctore Clemente ordinasse episcopos. presbyteros. diaconos qui ꝑ totum orbem Euangeliū seminarēt. inter quos Paulū non numerat. Sed hoc videtur ad rem facere ꝙ missus a principali non cogit mitti ab ipsius vicario. Hoc admitto si fuerit primū ꝓbatum Petrum esse vicarium. Nūc vero non minus Paulus est vicarius q̄z Petrus. vt iam dictum est. ꝙ noie Christi sit apostolus et sic tot vicarij quot apostoli.

Nunc ad propositum.

¶ Ad auctoritatē Pauli prime Corin. 3. primū. dicit Cephe non esse de textu ab initio. Sed in fine memorari. vbi glossa fateatur Petrū maiorē omīb: leuiculū hoc est. transeo. cū in principio primi cap: vtiq; ponatur Cephe.

¶ Secundo dicit aliud nihil q̄z ꝙ nec verbū nec apex de negatiōe primatus sit in textu. ⁊ sic vult solutā istam auctoritatē. Adiecit tamē auctoritate Hierony: August: Ambro: Chry: Bernhar: Leo: ⁊c. dicentiū Petrū esse petrā. contra que dico et replico hoc scdm dictū nihil est ad ꝓpositum ⁊ sup̄ satis disputatū an Petrus sit petra. Similiter ⁊ illud non soluit ꝙ dicit nullū verbum. nullū apicem esse de negatione primatus. ꝙ si etiam Hiero: cōstituat caput vt occa: schis: tollatur. satis robuste ꝯpugnat text⁹ apertus qui tollit caput vt occasio schismatis tollatur. Dicit eñ quid Paulus? quid Apollo? volēs solum Chr̄m esse caput quo vere tollitur omē schisma nō est mihi satisfactū sic ad r̄sionem.

¶ Ad auctoritatē Galatas. 2. dicit quidē apostolus omēs equales quod et Hiero: ⁊ can: In nouo. testanł. Sed aliud esse potestatē regiminis ⁊ administratiōis his tribus verbis Soluere tantā auctoritatē est mihi satis mirabile. sed et nec intelligo quid velit quō distiguat regimē ⁊ administrationē Qd aūt dixit Paulū ascendisse cū Tito ad Petrū vt conferat Euang: cum eis. clarum est textu precedenti et sequenti. vt et Hiero: ipse exponit. nō hoc fecisse Paulū vt consuleret Petrū super Euangeliū. qd iam plus. 14. annis p̄dicarat ⁊ nō ab homie accepisse iactauerat sed vt pseudapl'oꝝ os obstrueret. Galatas cōfirmaret eadem esse que ipse et ceteri apostoli predicassent.

Eccius.

¶ Qd reuerend⁹ pater articulū Johan: Hus de obedientia eccl'iastica ꝯmiscet alteri articulo de opibus humanoꝝ actuū auctoritate Grego: Arimi: qui per omēs vniuersitatis defendatł. quē adhuc in eo loco in nulla vniuersitate q̄uis in plurimis fuerim audiui defensum. petit tñ a me vt ꝓbem ei cōcliū nō posse errare. nescio quid sibi velit ista petitio an tacite laudabile ⁊ Cōstantiense concilū velit hr̄e suspectū. hoc dico vobis reuerē: pater si creditis conci: legitime cōgregatū errare ⁊ errasse estis mihi sicut ethnicus ⁊ publicanus. Quid sit hereticus in p̄ntia non discutiam.

¶ De Chrysosto: non vult eius expulsionē se iustificasse sed ordinationē epōꝝ a Niceno ꝯcilio institutā laudasse placet mihi ꝓ s. Chrysost: reuerētia. Et semp Ro: ponti: in diuersis nationib: diuersos ꝓmiserūt modos epōs eligendi tamē ex Grego: Nazan: ⁊ Chrysosto: restituto satis liquet interuenisse auctoritatem Ro: ponti: qd s. Athanasius Alexandrin⁹. s. Paulus ⁊ alij orientalis eccl: epī testanł. qui se ad Ro: pon: ꝓ restitutiōe ꝯtulerūt. Qd in apl'is quoq; quid hus.

mane fragilitatis fuisse assignat nouimus. sed cum publico fungerent officio absq; iudicio ⁊ causa tam sanctis viris non est detrahendum.

¶ De platyna dicit se recipere eius histoꝛie auctoꝛitatẽ et ego neq; auctoꝛitatẽ ex platyna adduxi sed histoꝛiam. ¶ Ad Innocen. eplam rñdet eã nihil facere ad ꝓpositũ ꝙ de latina illũ pꝛobat eccl'ia ⁊ non de alia. Sed q2 hec est glossa Lutherana nulla auctoꝛitate fulcita vel ꝑsuasiõe. ea facilitate ꝯtẽno q̃ adducit

¶ De. zo. annis rñdit me fuisse opponentẽ iam triduo. deberẽ vtiq; fuisse nisi reue: pr̃ suis cautelis aliqñ fecisset ex opponente rñdentẽ. nõ em̃ hoc opposui argumentũ. sed ipse posuit. et certe cathedꝛã illam Petrus non secum sumpsit ad Romam sed pꝛimatum transtulit.

¶ De ṽbo pascere vult dimittere Grego: Ambꝛo: Chꝛysost: Quia simplex verbũ nõ debeat equiuocari. dico quis hoc ignoꝛat verbũ pastoꝛis esse nomẽ officiũ. honoꝛis ⁊ etiã oneris. Vñ ⁊ prelatiõis accepit officiũ ⁊ simul pascendi on⁹.

¶ De ꝯditiõe nõ recipio allegata ꝑ reueren: patrẽ q2 nec Chꝛũs sicut ipse semꝑ iuberet istere ꝯditionẽ iunxit pasture. nam sic erroꝛ confirmaret Hussiticus ꝙ non existens in charitate non episcopus prelatus pastoꝛ ⁊c̃.

¶ De ca: significasti de electiõe scio Gersonẽ ⁊ alios doct: põderare in materia an ꝯciliũ sit supꝛa papã. sed q2 verba decretalis nõ sunt adducta. nihil possum dicere. sed cõncio nolens me huc allegare pastalẽ ꝯditionẽ accepisse ꝓ q̃litatẽ.

¶ De Paulo qui pꝛimatũ Petri nõ agnouerit sed fuerit ap'lus Chꝛi. oẽs sumus Chꝛi vt arbitroꝛ: tñ Petro pꝛimatũ nullibi abstulit regiminis. sed ⁊ moriturus vt in ep'la de transitu ap'loꝝ scribit Petrũ valedixit vt caput eccl'ie. que ep'la an sit b. Dionysij vel minoꝛis incertum habeo.

¶ Paulũ dixi vicariũ Chꝛi sed non gñalem. nam etiã in Apocalypsi ponunt. Duodecim funda: eccl'ie. ⁊ tamẽ fundamentũ aliud sc3 pꝛincipale Nemo ponere potest. ꝙ quod positum est sc3 Chꝛistum.

¶ De scd̃o dixit nõ esse ad ꝓpositũ an Petr⁹ sit petra ⁊ est totũ negotiũ nostrũ. tñ solutionẽ pꝛidie ꝑ me datã ad quã me retuli ipse reticuit cũ expꝛessum sit de l'ra Paulũ impꝛobare ꝯtentionem. sed nescio q̃ ingenio reue: pr̃ arbitret ꝓpterea Paulũ negasse pꝛimatũ. vt tolleret schisma. foꝛte nõ fuit in ꝓuincia que caruit pꝛincipe. fuisset em̃ ꝯtrũ expert⁹ quot dissensiões ꝯtentiões ⁊ dissidia emergũt. vbi nõ est pꝛinceps ⁊ caput inter causas dijudicans ⁊ agnoscens. Et mirabile videt ei si tam paucis ṽbis sc3 ap'latus ⁊ regiminis tñ velim soluere auctoꝛitatẽ. pꝛincipia in quãtitate sunt minia. in virtute maxia. Si Re: pater illa duo minuta vocabula ap'latus ⁊ regis capitis pꝛincipalis ⁊ secũdarij attẽdisset. duduũ pugnãtes vt sibi videt sacre scripture ⁊ sctoꝝ patrũ sententias reconciliasset. quib⁹ neglectis necesse est exotica ⁊ aliena sequi dogmata.

Die Julij octaua. Martinus.

¶ Ad auctoꝛitates a me inductas Pauli ad Coꝛin: et ad Galatas egre: d. d. moꝛe suo nihil rñdet nisi ꝙ ingeminat ꝯciliũ Constanti: ⁊ Hussitas. ꝑ que non soluant mihi auctoꝛitates. Nã sicut dixi ꝯciliũ Nicenũ alia statuit lõge sacratius ⁊ celebꝛi⁹. Ideo quantũ ille nitit suo. tñ ego meo ⁊ dico sicut heri dixi q̃nquũlibet alleget ꝯciliũ nondũ habet ius diuinũ. de q̃ solo questio est. ideo ꝯciliũ

¶ Scd̃o vt eluderet auctoꝛitates poti⁹ q; solueret aduexit (nihil ad ꝓpositũ. distinct: ap'latus ⁊ administratiõis. que q2 hũano arbitrio est repta. neq; in sacris l'ris. neq; in s. pr̃ib: eas interꝑtantib; habet. nõ sum ꝯtent⁹ eã mihi esse reddită. ꝑserum qñ ap'lat⁹ nõ vt ipse cũ suis sentit dignitatis nomẽ sit. sed officij. vt clar⁹ est ap'lus ad Ro: vbiq;. vbi se dicit accepisse grãm ⁊ ap'latũ ad obediendũ fidei. Est em̃ ap'lus nunci⁹ ṽbi. ⁊ Ap'latus seu ap'le officiũ ṽbi ⁊ sic in sacris l'ris ap'latus siue administratio fere idẽ erũt. nisi administatiões intelligat ꝯtentiões foꝛẽses de reb⁹ tꝑalib: eccl'iasticis. q̃ nõ est ꝓpꝛie administratio ap'lica. fateoꝛ q̃dẽ si ista ꝑmittat libertas fingẽdi fingẽs ⁊ ego sanctũ Johan: esse cãcellarium et alium apostolum aliud esse. sed hec omnia non sunt iuris diuini.

Euanescit ĝ principiũ illud qđ minimũ in quãtitate iactitat. ⁊ satis admiror ꝙ
dñs egregius sacras literas ita exhorret. ⁊ faciem eorũ fugit diuertens in istos
cuniculos humanis inuentos. Proinde adhuc stat auctoritas ad Corint: ꝙ
pro schismate tollendo Paulus tollit ꝑsonam Petri. Pauli. Apollo ⁊c. ⁊ solũ
Christũ relinquit. sibi relicto ministerio duntaxat verbi. qđ est vere aplatus
et administratio ecclesie. Nec valet ꝙ hanc robustissimã auctoritatẽ voluit dis-
soluere frigida ista similitudine. ꝙ ꝓuincia sine capite exposita sit schismatib:
et periculis multis. nam non dabitur ecclesia sine capite. quãdo dabunt multi
Episcopi sine papa. quẽadmodũ videmus fieri in federib: vbi eo pulchrius ad
ministrant respub: quo minus habent cõmune caput. nam hoc est ad oculũ
ꝙ regnũ Francie. Anglie. Britãnie. Gallie et infinitorũ in mundo sunt sine cõ-
muni capite. et tamen non collidunt quolibet regno suo rege contento. Quod
si in ijs tpalib: fluctuantib: tot diuersis ingenijs et morib: hoim non habenti-
bus neq; in celo neq; in terra cõmune caput stat pax et concordia terrarum.
quanto magis id fieri potest in spũalib: rebus ꝯstantissimis hoc est vna fide.
eadem charitate. eisdem moribus preditis hominibus. Deinde cõmune caput
in celo habentib⁹. sicut apostolus dicit. Una fides vnus dñs ad Ephe: Quare
si decem essent pape si mille essent pape. non ideo schismata fierent. quare peto
adhuc d.d. velit auctoritatẽ Pauli meli⁹ soluere similiter et illã ad Gala: deus
ꝑsonam homis ⁊c. vbi Paulus reijcit quidquid in petro et apostolis ꝑsonatũ
esse potest. seu qualificatũ vt dicunt. nondũ est tacta nedum soluta quibus vt
finiam disputationẽ addo et illud ꝙ Paulus. 1. ad Corin: 12. describens cor-
pus ecclesiasticũ. primo loco apostolos. scdo ꝓphetas. tertio Doctores ⁊ fere
postremo loco gubernatiões. quas d.d. administratiões vocat: recenset. Si ĝ
primatus Petri tanta res et tam necessaria esset iure diuino. insufficienter de-
scripsisset Paulus ecclesiam. vt qui principalissimũ qđ in ea est omisit. Insuꝑ
⁊ hoc adhuc stat ꝙ nec Petrus nec vniuersi apostoli Matthiã ordinare potu-
erunt actuum. 1. Nec ei administrationẽ dare. ideo Ro: pontifex plus sibi ar-
rogat administratiõis cõferende ꝑ totum orbem. quã in suo ꝓcessore apostolo
non inuenit. Similiter sentio de ordinatiõe Pauli et Barnabe act: 13. spũs. s.
non Petrus aũt ecclesia segregauit. ideo gloriatur nõ immerito se nihil acce-
pisse ab apostolis magnis. immo ad Corinth: scribens. dicit nihil minus se
fecisse ceteris apostolis. Sed et illa auctoritas adhuc Petrũ arctius stringit
qua scribit ad Gala: qui operatus est petro in apostolatũ circũcisionis. Operatus
est et mihi inter gentes. ⁊ infra. Dederũt mihi dextras ⁊ Barnabe societatis vt
nos in gentes. ipsi aũt in circũcisionẽ. tantũ vt pauperũ memores simus. Qua
auctoritate si vellem niti. non posset d.d. cogere aut vllus hominũ apostolatũ
Petri latiorẽ esse q; in Iudeos iure diuino et ꝑ hoc oẽs auctoritates quibus
nititur. pasce oues meas ⁊c. et tu es petrus ⁊c. referendas esse ad terminos sui
apostolatus. quẽ ad modũ Christus clare Johannis. 10. Oues gentium se-
cernit ab ouibus Isrł. dicens. habeo adhuc alias oues que non sunt ex hoc
ouili. et in fine qđ et d.d. heri tetigit Apocalyp. 21. describit Hierusalẽ noua
cum duodecim fundamẽtis preter illud fundamentũ capitale Christus. et tñ
ibi nihil differentie ponitur inter fundamẽta duodecim qđ oino faciendũ erat
si tantũ erat de primatu Petri sentiendũ. ad hoc idem valent plurime figure
in scripturis. vt duodecim boues. 3. reg: 4. maris enei. item duodecim Leun-
culi throni Salomonis. duodecim lapides Jordanis et similia. in quib⁹ oĩu-
b⁹ prorsus oĩmoda equalitas oim apostolorũ descripta est. Nec potest vlla
inequalitas in ꝯtrariũ ꝓbari iure diuino. Hec sint dicta pro ista cõclusiõe quã
ego vsq; hodie verissimã credo. immo certe scio. nec spero posse eam vnq; cõ-
uelli. Quare rogo d.d. egre: ex quo nullã adhuc posuit auctoritatẽ diuini iuris
pro sua sententia. saltem dissoluat aliquas clare et sine diuerticulis. alioqui:

non habebo eum pro recte sentiente de scripturis theologo. et reliquos. immo
refero ad iudiciũ non inuidie neque vulgi. sed ordinandorũ iudicũ. et cuiuslibet
prudentis lectoris candidiq; auditoris.

Eccius.

¶ Nescio quid reueren: pater velit q ab initio sermonis dicit me nihil r̃ndisse et
tamẽ in eius ꝑcursu solutiões meas heri datas inuictas ꝛ robustissimas nititur
infringere. an illa sibi constent ipse viderit.

¶ Deinde q auctoritate concilij Constantiẽsis: non vult se artari. viderit ipse:
videant Judices q̃ iuste fecerit. Nicenã Synodũ non respuo in ijs que sunt
fidei. atq; mores respiciũt. vt ordinatiões episcoporũ ꝓ qualitate temporũ ꝛ lo-
corum mutari possunt. Postulat ex me vt ius diuinũ ei afferam. qd etsi sepius
fecerim cõclusio tamen mea illud non habet. sed dũtaxat q reuerendus pater
in resolutorio dixit Ro: ecclesiã ante tpa Syluestri non fuisse alijs superiorem.
qd in cõclusione mea nego. tamẽ fateor primatũ Ro: pontificis esse de iure di-
uino sc̃dm allegata p me. Deinde reprobatur⁹ solutionẽ dicit distinctionẽ meã
humano arbitrio inuentã quasi nõ liceat in theologia distinguere. sicut Arri⁹
p illud Pater maior me est. qd diluens Athanasius distinguẽdo Pater maior
me est secundũ humanitatẽ. sed nõ secundũ diuinitatẽ. q sacras scripturas nõ
distinxit Arrius. eam nõ recepit. ꝛ ita in errore ptinaciter mansit. Sic in ptitia
eum qui elucidant sacram scripturã vitam eternã habebunt. Diuersos passus
scripture conferendo ne in sacris literis Ziretas admittat. distinctiones dande
sunt. ne litere nimis tenax occidat. sed magis a spiritu viuificet et quia Petrus
alijs preferter sepius in sacris scripturis, sepe eis equalis repitur. ad contra-
rietatẽ vitandã necessariũ est distinctionẽ ponere. sacre scripture conformẽ Sic
et Hierony: innuit et Cyprianus p me allegati. et epistola. 9. qui et equalitatẽ
apostolatus fatent. et tamẽ primatũ Petro tribuũt qd fieri non potest nisi ad
diuersa referas. placet mihi aplatum dicere offitiũ. ita tamen q etiã dicat ho-
norem. sunt eñi ista noĩa ꝛ honoris et oneris vt dixi. qd apostolus ad Ro: indi-
cat c. 10. quõ euangelizabũt nisi mittant? De administratiõe iterũ assentior
reueren: pri. illam sc; in tpalib: esse multo inferiorem q̃ illa in spũalib: Deum
optimũ rogem⁹ vt episcopi nostri illud agnoscãt. et spũalia non p vicarios ꝛ
tpalia per seipsos administrẽt Denotaui g administrationẽ regiminis in spũa-
libus ptãtiue. nec obstat q reuerendus pater dicit sic se posse fingere Johan-
cancellariũ. Marcũ sigilliferũ ꝛc. qñ vt August: ait liberis verbis vtunt phi-
nobis vero ad certam regulã loqui fas est ideo talia oportet afferre que fun-
damentũ recipiant ex sacra scrip. sicut primũ membrũ apostolatus in aposto-
lorũ equalitate. alterũ membrũ regiminis in Petri primatu. Unde fateor ro-
bustissi: esse auctoritatẽ Pauli. sed que mihi nec in vna litera aduerset. cõtemp-
sit reueren: pater simile p me adductũ de schismatib: in ꝓuincia ꝑside carente.
qñ iam ita sit in regnis fideliũ Hispanie Gallie. Anglie. Ungarie. que sunt sine
capite ꝛ tamen stat pax q cõcordia. inter illa miror quõ reuerend⁹ pater tan-
tarũ cediũ. bellorũ. preliorũ. iam fuerit oblitus que non potest ignorare. Dicere
nolo tam diuturnũ dissidiũ ꝛ ppetuum odium inter Gallos et anglos. Odiũ
etiam inueteratũ inter Gallos ꝛ Hispanos. qui toties pro regno Neapolita-
no cum maxima Christiani sanguinis effusione bella gesserũt. ꝛ vtinã tandem
pax esset stabilis et pmanens. Unam fidem. vnum dominũ Christũ agnosco
cum apostolo. sed Ro: pontificẽ vt Christi veneror vicarium. Stat ergo prior
solutio inuicta ꝛ valida meo saltem exili iuditio. de quo doctiores iudicent.

¶ Preterea obseruand⁹ pater dicit verba Pauli p me non tacta Deus perso-
nam hoĩs non accipit et sic minus soluta. forte obaudiuit. qñ tam ex Ambro:
q̃ Hierony: adduxi eorundẽ verborũ sententiã. Johãnes eñi ꝛ Petrus ideo te-

Quia omnes
sumus ceci
dixit Ecc⁹.

fuerant ⁊ analphabetici in lege. Paulus cōtra doctus fuit ꝓficiens sup̄ mul-
tos coetaneos suos. vt dese testatur. noluit ḡ Paul⁹ reputare quales fuissent
Petrus et Johannes. quia ꝑsonā hoīs deus non accipit. Ita eñ elegit pis-
catorē sicut doctū scribam. sed ꝑ hoc primatus nō tollit. sed acceptio ꝑsonarū
deo non imputat. etiā si vnum alteri ꝑelegerit. vt de Cornelio Petrus fatebat
in veritate cōperi q2 nō est accep: ꝑso: ap: deū veniam⁹ ad inducta ꝑ re: prem.
¶ Apostolū citat prima ad Corin: 12. qui corpus mysticū describens referat
apl'os. ꝓphetas. doctores ⁊ nouissime administrationē. dico egregie quidem
apl'm descripsisse. sed primatū ibi nec negasse nec astruxisse. Inualidū est ergo
argumentū hic Paulus huiusmodi primat⁹ non meminit. ḡ primatus nō est
in ecclesia. tum ꝙ pueri sciunt locū ab auctoritate negatiue nō valere. tū ꝙ etiā
in sacra scrip: vno loco non expressum. iuxta Augustini doctrinā lib: de doct:
Chris: ex alio loco accipi debet. sicut nos fecimus. pariformiter rūdemus ad
illud Apocalyp: 21. fateor. 12. fuit fundamenta. sint illa etiā figurata ꝑ duo-
decim boues ꝑ. 12. leuit: ꝑ. 12. lap: Jordanis. sed in ijs numerus duodenarius
apl'orum asserit. primatus ob hoc non negat. Ego aūt eū locū ob hoc induxi
ꝙ oporteat passus sacre scripture ꝯcordes ostendere. ⁊ cum apl'us vnū funda-
mentū Christū posuisset ⁊ nemo aliud ponere posset. Petrū ꝑ hoc fundamentū
ecclesie negari non debere. q2 Johannes ⁊ ipse sanct⁹. duodecim posuerit fun-
damenta. ꝙ nisi distinctionē acceperis de funnamento fundamentoꝝ. i. princi-
pali ⁊ de fundamēto substituto seu secūdario Paulū et Johan: nō ꝯcordabis.
¶ Secūdo loco induxit Petrū non potuisse ordinare Matthiā. sic spiritū san-
segregasse Paulū ⁊ Barnabā. Rñdeo cum apostoli fuerint episcopi nō memi-
ni me repertisse in sacra scriptura ordinatos a Christo episcopos. cū in vltima
cena primū eos ordinauerit sacerdotes. quare ⁊ illud in Petrū referre possum
q̄ ad episcopatus ordinationē. attamē. q2 apl'atus officium a solo deo tributū
admitto. non mirū ꝙ diuinū postularūt presidiū. sortes eñ miserūt nō vulgari
more sed vt sacer Dionysius testat sors illa fuit spūs sancti visibilis apparitio.
Unde locus ille ꝓ primatu Petri facit. q2 primatū sibi cōcessum executus est.
In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrū ⁊c. Sicut ⁊ de Saphira et
Anania. sicut in excusatione apl'oꝝ ꝙ non essent musto repleti. sicut in rñsione
et defensione coram cōsilio Judeorū ⁊ alijs in acti: apl'oꝝ cōtentis. vbi regimē
superioritatis exercuit. Unde Matthiā credo apl'm a dño factū et a sancto Pe-
tro episcopū ordinatū. Sic ⁊ de Paulo dudū ꝯcessi ꝙ apl'atum a deo accepit.
abundanti⁹ eū laborasse alijs fateor. Sed ad terciū veniam⁹ qd videt magis
facere ad ꝓpositū inter alia ꝑ reue: patrē adducta. qui coopatus est Petro ad
Gala: 2. Et dico Paulū non ꝓmulgasse ibi ius diuinū. sed narrasse factū q̄m
et Petrus in acti: apl'oꝝ Corneliū gentilē iussus est in fide instruere. ⁊ gentib:
in Antiochia vbi presedit et similiter Rome. vbi tandē martyrio a Nerone gē-
tili coronatus est prefuit ⁊ docuit. simul cū Judeis ad fidem ꝯuersis et conuer-
tendis. Unde clare liquet Paulū factū tunc narrasse. Pretereo ꝙ sanc: Paul⁹
non meminit officij regiminis vel primatus ꝑsidentie. sed executiōis apl'atus:
secundū quem apostoli diuersas sortiebant ꝓuincias. in quo et Petrus alijs
apostolis equalis fuit secundū Anacletū can: in nouo scd'm Hiero: cōtra Jo-
uini: et sup ep'la ad Galatas scd'm Cypri: in Ep'la. 9. ad Corne: papam lib. 4.
Qua de re sacra scriptura intelligenda est cum effectu vt aduertamus quādo
de officio apostolatus loquat. et quādo de regimine potestatis seu presidentie
non refert ꝙ reue: pater adhuc negat me adduxisse ius diuinū pro primatu et
non dissoluisse auctoritates per eum inductas. q2 idem dicerem de eo. attamē
nullus ex sanctis patribus ita intellexit auctoritates per reuere: patrem in-
ductas ad negationē primatus Petri super alios. sicut ipse induxit. Contra
vero plurifariā sancti patres intellexerunt auctoritates per me inductas loqui

Non est ver(um) dixit Marti:

de primatu Petri. Unde circa illam pclusionē si aliquādo acerbius et durius quidq̄ʒ loquutus sum contra reueren: patrem. nollem arbitremini in psonam suam dictum. sed causa ipsa que vertit tam pregnans et necessaria mihi videbatur. vt verba aliqñ acriora essent vtenda. In reliquis pclusionib: Eccianā semp expiemini modestiā. vnde et ego istam pclusionem volo finire in psitia. q repetem s. Petrū primatū totius ecclesie a Christo tenuisse ex pmissiōe ei facta Matth: 16. sicut intelligit Hiero: Ambro: Cypri: ꝛ aliȷ̄. ex noiatione q primus noiatur Matth: 10. scd̄m glossam ibidē. Ex solutiōe tributi Matth: 17. vbi solꝰ ipse fuit equiparatꝰ Christo. scd̄m Aug: et Amb: Ex eo q Christus rogauit pro fide eius indefectibili. ꝛ iussit eum pfirmare fratres Lu: 22. scd̄m Chrysost et sanctū Leonem. q pastor ouium Christi cōstitutus est Johannis vlti: scd̄m Chrysost: et Grego: q Christus ait ad Petrū sequere me. non solum scʒ genere martyrȳ sed et ordine magisterȷ̄. scd̄m Theophilū: q solus iussus est Petrus venire sup mare ad Christū. vt sic mundus per mare designatus totus ei subiectus scd̄m Bernhar: de Consi: ad Eugen: et per alia supius adducta reputo conclusionē illam a tot s. patrib: ꝛ nouissime a concilio Constan: pbatam esse veram. nolo tamen inniti ppie prudentie paratus captiuare intellectū meum et in ȷ̄s et quibuscūq̄ʒ aliȷ̄s iudicio iudicū ordinandorū sedi apostolice et aliorum prudentum et bonorum virorum

Soli deo gloria.

Hora secunda Martinus.

¶ Cogimur adȷ̄cere coronidē q egre: d. d. diluēs obiecta mea simul plurima opposuit et rursus me rñdere coegit et quanq̄ʒ id voluissem preterire. tñ vt ordinandis iudicib: p omnia meam sententiā declarem paucis respondeo. Primū opponebat q Petrus prefabat electioni Matthie exhortās apl'os ꝛc. Credo aūt nec ipsi d. d. videri per hoc pbari primatū Petri si Petrus predicat. cum in supiorib: ipse mihi responderit aliud esse apl'atum et aliud administrationē regiminis. non recte ḡ dixit Petrū sic pdicando exercuisse administrationē regiminis: alioquin et Stephanus erit primus et papa. q et ipse predicauit et multa fecit in populo. Et q credit Matthiā apostolū esse episcopū ordinatū a Petro. sum contentꝰ vt credat quidquid volet. ego non credo nisi probet. Itē q Petrus exercuerit primatū in pcussione Ananie et Saphire potest dici sed nō pbatur. nam suscitauit mortuos q et aliȷ̄ apostoli fecerunt. Item q excusauit apostolos ne viderent esse ebriȷ̄. nec hoc indiciū est primatus. cum vt dixi egre: d. d. semp distinxerit primatū ab omib: opib: ꝛ administrationib: cōib: ceteris. Item q Petrus ambulauit sup mare et Bernhar: per mare interpretat mundū concedo. sed nihil ad primatū. cum et nos calcare debeamus mundū. Illud libens transseo de fidei indefectibilitate rogante Christo pmissa. pcedo eñ fidem Petri nunq̄ʒ cecidisse. et si ipse ceciderit a fide. Tūc eñ latro credidit fide Petri. qñ Petrus negauit. vt Aug: ait. longe aliud est fides q̄ʒ primatus. Item ꝛ illud q Petrus dedit staterem p Christo et se in quo equipatus dicit Christo. concedo. sed nihil ad primatū. imo contra primatū. nam mox sequit vt et Hierony: interpretat ceteros apostolos ideo offensos q Petrum suspicarentur fore maiorem. ceperunt disputare quis esset maior. Ideo Christus aduocato paruulo compescuit eorum ambitionem et sic sequentia textus fortius pugnant contra primatum quā precedentia pro primatu. Illud Johannis vltimo q soli Petro dictum est. Sequere me. interprete Theophilo. sit intelligendum non modo de genere martyrȳ sed ꝛ ordine magisterȷ̄. nego Theophilum. cum q Augustinus melius videatur sentire dicens sic. Sequere me temporalia mala perferendo. et si Augustinus non diceret. ipse textus.

Euangeliū cōuinceret. Exiit em̄ sermo inter discipulos ꝙ discipulus ille non moreret cum audissent Christū dicentē. si volo illum manere quid ad te tu me sequere. Ideo manifestissimū est ꝙ de genere martyriȷ̄ ⁊ passionis imitatio ista intelligenda sit. Quare ego rogo d.d. omittat noua adducere ⁊ presertim ea que nō faciunt ad rem. cum ⁊ ego possem inducere illud act: 8. vbi apostoli miserunt Petrū et Johannē tanꝗ̄ inferiore et act: 15. Jacobus sermonē Petri ⁊ confirmauit et mutauit. sed nolui hec et similia inducere. cum iam dudū cōcesserim primatū honoris Petro. solumꝗ̄ negauerim primatū potestatis sup ceteros apostolos. Hec est em̄ illa ꝑsona. imo et primatus honoris quā deus non respicit. vt supius induxi. non aūt illa ꝑsona piscatoris ⁊ paupertatis. vt Ambro: referente doctore exposuit. Hiero: em̄ melius de magnifica qualitate Paulum interpretat̄ qua pseudapl̄i ad Gala: tanꝗ̄ ab auctoritate Petri subuertere voluerunt. sum em̄ cōtentus optime ꝙ d.d. suā ꝓpositionē ꝑ auctoritates Hiero: Ambro: Bernhar: Leonis ꝯfirmauit. precipue sup hāc auctoritatē. Tu es petrus. modo mea sententia vt in precedentib: dictū est eisdem et maiorib: auctoritatib: ⁊ magis ad intentionē loquentibꝰ confirmatior habeatur. referens hec queꝗ̄ ad iudicium vt supra.

Eccius.

¶ Reuerendꝰ pater recludit hodie conclusa. ⁊ ea que velut accessoria ⁊ emblemata in cōclusione adiecit Coronidē. repcutit vt principalia ⁊ adeo metamorphosin curat. vt ignorē an in opponentē vl̄ r̄ndentem sit transformatꝰ. ad rem breuibꝰ. Nunꝗ̄ somniaui illam ꝯsequentiā Petrus predicauit g̊ fuit primus. Deiñ credulitatē meā de Matthia imꝓbat et tm̄ rationē meā nō diluit Matthias et ceteri apostoli fuerunt episcopi et non fuerunt ordinati a Christo nec seipsos ordinauerūt quare nō nisi a Petro fuerunt ordinati quē Christus pastorē constituit. quare mecū credat vel ad illud respondeat. De excusatione petri imponit mihi nunꝗ̄ cogitatū ꝙ primatū separauerim ab opibꝰ administratiōis aliorū apostolorum. nunꝗ̄ fuit mentis mee. immo allegaui b. Grego: alios episcopos vocatos in ꝑtem sollicitudinis. nō in plenitudinē ptātis. De Bern: super transitu Petri sup mare. dicit nihil facere ad primatū. de quo miror quō dicere possit si Bernh: legit. nā ex intentiōe Bernhar: voluit ꝓbare ex hoc primatū Eugenii sup alios. et totum mundū debere ei esse subiectū. non sic aliis episcopis vel apostolis. De statere ex litera sequenti vult elicere oppositū. qđ tamen non fecit. sed Christus murmur apl̄orum cōpescuit. At ego non meo capite. sed sanctorum patrū verba sacre scrip: accipio. nam ex hoc b. Ambrosius voluit denotatū Petrū reliquis supiorem futurū. qđ ⁊ August: in quest: Euāge: testatur expressissime. questio mihi non occurrit. quare nostro sensui non innitamur. sed sanctis prib: De fidei defectibilitate transiit pater adducens tm̄ illud Augustini ꝙ fides quā Petrus negauit latro in cruce seruauit. et ego de illo dicto transeo. Sciat. tm̄ reuerendꝰ pater ꝙ sanct: Cypri: verbis Christi innixꝰ voluit nullas hereses Rome vel in aliis ecclesiis exortas. sicut pridie dixi ꝙ in Ro: sede fuerunt ducenti 2.12. pape. et tamen ante eorum amotionē nullus definitiue ⁊ sententiā ferendo in fide errauerit. Ad Theophilū quē ꝓ suo nutu negat. siue alicuius vel auctoritatis vel rōnis inductu. miror ꝙ Ecclesiasticos pres ita contemnit. qui sophistis est admodum infensus. August: induxit qui Theophilo non aduersat̄ Chr̄m loquutū de genere martyrii. sed doceat vbi Augustinus ordinē magisterii negauerit. cum ibidem tracta. 124: de Petro fateatur eum fuisse abundantiore gratia vnum eundemꝗ̄ primū apostolū. Et in epistola. 162. in Ro: ecclesia inquit semꝑ apostolice cathedre viguit principatus. quare non me roget vt conclusionē nostrā quā reputo veram. non defendam. suaꝗ̄ adduxit de Petro misso in Samariā et per hoc primatū ab eo ablatum. quasi nesciamus aliquē mittere seipsum. vt filium dei a patre et a se

ipso missum non nouiter ista ventilari ceperūt. sed oīa dubiū fuerunt soluta per Alpharū. Johannē de turcre: et alios. ꝙ si Petrus Jacobo cessit Hierosolimis in ꝯcilio. et loci ⁊ senectutis rōnem hūs primatū petro nō aufert. sed vt videaꝛ aliquid facere tribuit primatū honoris Petro. forte velut ambitioso. cū ex me audierit Cyprianū. Hiero: ⁊ Anacletū. apostolos equalis fuisse honoris Ergo primatū honoris reuerend⁹ pater tribuit Petro quē sancti patres negant. contra primatū regiminis negat Petro. quē concors sanctoꝝ patrū sententia ⁊ conciliū Constantieñ Petro tribuit. Desinat ergo oro gloriari se ꝯtra tam sanctos patres. ꝯtra tam celebre cōcilium se maiorib⁹ auctoritatib⁹ nixū. ꝙ sepe ostenderim auctoritates ꝑ eum inductas. primatū non negare alicuius sancti patris sententia. Quare potius cū grecis sero sapientib: velut de Troianis dicitur tandē sapiat Roma: pontificem verum Christi vicariū. primum in orbe tenere locum. sicut greci ipsi impator patriarcha et primates hoc confessi sunt ⁊ obedientiā fecerunt Roma. ecclesie anno. 1439: 22. Nouembris. ⁊ sic fiat pax in dieb: nostris que omnia vt supra cōmitto iudicio eorum. quorū interest et intererit. soli deo gloria.

Martin:

¶ Non displicent oīa ferme que loquutus est egre: d. d. precipue illud Aug: ꝙ apostolice cathedre principatus viguit semꝑ in ecclesia Roma: si addidisset et vnum verbū scʒ principatus potestatis super oēs episcopos. et Bernhar: credo torquere textum de ambulante Petro super mare. cum sequentia manifeste fidei tribuant ambulationē illam. non primatui dicente Christo cū submergereꝛ Petr⁹ modice fidei quare dubitasti. ⁊ ꝙ cupit vt credam secū apl'os ceteros fuisse ordinatos episcopos a Petro apostolo. modo non placet obsequi. cum oēs fuerunt episcopi equaliter Petro. vt textus per. Petrū induct⁹ probat de Juda. Et episcopatū eius accipiat alter hec de isto.

Eccius.

¶ De episcopatu ꝙ etiā Judas fuerit episcopus iuxta illud psal: ⁊ episcopatū eius accipiat alter. dico episcopatū ibi vsurpari pro apl'atu et non pro ordine episcopali Nam apud plerosqꝫ dubiū est an Judas etiā fuerit sacerdos. sed hoc nihil ad rem. exijt eñ Judas buccella sumpta quare dum in cena Chrūs ordinauerit discipulos sacerdotes Judas non fuit episcopus consecratus. Cōmitto hec iudicanda vt alia.

De Purgatorio.

Contra nonam conclusionem argumentaꝛ Eccius.

¶ Non solū apud Theologistas sed etiā in sacrra scriptura. in sanctis pr̄ibus habeꝛ ꝙ vita hec presens sit status ⁊ termin⁹ merendi ⁊ demerendi. quare existentes in purgatorio amplius mereri nō posse ⁊ sic non maiorē grām accipe hoc ita esse ꝓbo ꝑ Jerim: 25. reddā eis scd̄m opa eoꝝ. et scd̄m facta manuū eoꝝ Ita etiā Paulus ait oēs nos manifestari oportet ante tribunal Chrī. vt referat vnusquisqꝫ ꝓpria corpis ꝓut gessit siue bonū siue malū. scientes ergo timorē dn̄i hoībus suademus. Addo Hierony: vt gradatim descendā eo loco apl'm intelligentē. hoc dicit inqꝫ ꝗdiu in mundo positi pegrinamur a dn̄o cōuersatiōe bona id agamus. vt ei in futuro placere possim⁹. nō vt quidā putāt ꝙ posteaqꝫ excesserimus e corpe ibi aliquid opantes ꝓmereamur. Idem fateꝛ glossa ordinaria. Frustra ḡ hō post corp⁹ sibi hoc ꝓmitit qđ hic compare neglexit. Ita etiā intellexit Ambro: solum facta corpis alibi ꝓmiari. Ex quib: liquet cū gr̄a augeaꝛ ex meritoꝝ r̄ndentia. et aīe in Purgatorio nō poterūt aliquid opari meritorie. ex allegatis nō poterit etiā in eis augeri gr̄a. Subscribit aptissime b. Aug: in Ench: c. 109. ⁊ 110. ⁊ repetit eadē v̄ba pr̄cipaliter q̄sti: 2. de. 8. dulcicij questi: post mľta. Quocirca ait hic oīe meritū compaꝛ q̄ possit post hanc vitā releuari quispiā vel grauari. nemo aūt se speret qđ hic neglexit. cū obierit apud deū ꝓmereri. Cessat ḡ post mortē meritoriū opis auctio. cessat et gratie auctio meritis respondens.

Martinus.

¶ Opposuit egre: d. d. duas diuine scriptu: auctoritates et quattuor sanctorū patrū Prima Hieremie. vbi deus dicit Reddam eis scd̄m opa eorū. miror satis egre: d. d. q̄ hec et simil. arbitret contra me pugnare. cum ego in Resolutorio meo multo plures adduxerim in hanc formā et exposuerim quō nihil contra me pugnent. Aut eque contra purga: pugnāt. cum em̄ diu: scriptura tota prorsus nihil habeat de purgatorio. sed om̄ia loquatur vel de inferno. vel celo. volo hoc hac vna responsione ad om̄es auctoritates respōdisse. q̄ non faciant ad ꝓpositum. sequenter et expōnes omniū patrū. nisi expresse meminerint purgatorij. nā credibile est q̄ quādo tractant scripturas sanctas. sensum etiā scripture sancte sequant. Ideoq̄ aliis rationib⁹ ꝛ auctoritatib: doceri oportet animas esse certas. et non augeri eas in charitate.

Eccius.

¶ Cum reuerend⁹ pater plures se allegasse dicat auctoritates in resolutorio ꝛ exposuisse. vidimus. vidim⁹ quoq̄ glossam suā ad textū nihil facere. qd̄ iam ostendem⁹. hoc quoq̄ non accipim⁹ in sacra scriptura nihil haberi de purga: qd̄ dictum quidē Grecis et Piccardis esset fauorabile. verū Chr̄iane fidei aduersum. vt recte meminit in resolutorio. sed ponam⁹ solutionē suā vnicam ad aciem qua dicit adducta nihil facere ad ꝓpositū q̄ꝫ cōcinne respondit. Aplus dicit vnumquēq̄ recepturū scd̄m q̄ in corpe gessit. dn̄s pater dicit hominē recipere etiam scd̄m qd̄ in purgatorio gessit Augusti: dicit. Om̄e meritū hic cōparari et dn̄s pater contradicit. etiā in purgatorio meritū compari. Hierony: dicit postq̄ꝫ e corpe excesserim⁹ nihil nos ꝓmereri apud deum. d. pater contra dicit postq̄ꝫ e corpe excesserimus adhuc in purgatorio nos promereri Ita de Ambrosio iudicent iam illustriss: dn̄ationes. excellentie et prestantie vestre an ꝑ me inducta nihil faciant ad ꝓpositū que directe nihil dictis pr̄m ꝯriant. peto ergo q̄ vere soluat vel ostendat. quō ad ꝓpositum nihil faciat nec meret quō et ego plures sum ei adducturus auctoritates. vt manifestarium sit hoc non esse theologistarū. sed verorum theologorū.

Martinus.

¶ Ego qui credo fortiter. immo ausim dicere scio purgatoriū esse facile ꝑsuadeor in scripturis de eo fieri mentionē quēadmodū illud Matthei inducit Greg: in dial: Nō remittit neq̄ in hoc seculo nec in futuro. volens pctā quedā remitti in purgatorio admitto et illud Machabeo: z. Scta est et salubris cogitatio ꝓ defunctis exorare ꝛc. Sed hoc volo q̄ in vniuersa scriptura non habeatur memoria purgatorij. que posset stare in ꝯtentiōe et ꝯuincere. nam et liber Machabeoꝝ cū non sit in canone. ꝓ fidelib: potens est. ꝯtra ꝑtinaces nihil facit et dictū Grego: facillime elidit. q̄ neq̄ hic neq̄ in futuro pctm̄ remittat. i. nunq̄ꝫ. ideo nolo mihi suspitiōez fieri q̄ fauerē Bohemis et grecis. hoc ꝓ primo.

¶ Ad replicā: d. d. dicā nihil aliud q̄ꝫ qd̄ iam prius dixi. idem em̄ repetit. ideo ꝛ

¶ Dixi em̄ in sacris lr̄is nihil haberi de purga: ideo nō posse eas. (idē r̄ideo. neq̄ expositiōes earū ad negotiū purgatorij aptari. Reddit aūt aut bonū bonis. aut malū malis post mortē. Medij sunt qui in purgatorio sunt. de quib: dicte auctoritates nō loquunt. quib⁹ neq̄ redditū est bonum neq̄ malum. et sic purgatoriū per medium auctoritatū semper transijt.

Eccius.

¶ Qd̄ se excusat. credere se ꝛ scire purgatoriū esse bene accipio et prius noui: sed q̄ negat in sacra scrip: purgatoriū ꝓbari. hoc tanq̄ꝫ falsum ꝛ grecanicū respuo. in ꝓposito manēs. quanq̄ꝫ nec illud nec alia multo maiora ꝯtrā ꝓteruos et ꝑtinaces cōuinci possint. vt de Arrio et aliis pr̄ib: At q̄ ꝓpterea illud dicat nō reperiri in scriptura q: cōtra ꝑtinacē cōuinci non possit. est oīno captiosum.

et religioni nostre aduersum. ¶ De libris Machabeoꝝ: quos dicit facere p fi-
delib⁹ sed non esse in canone. et hoc inq̄ falsum est. Quis em̄ apud hebreos in
canone nō fuerint. tm̄ ecclesia recepit eos in canonē vt pr̄ dn̄i pr̄is August: lib:
de ciui: dei testat̄ lib: 8. ꝛ sanctus Ipho: in suis decretis ꝯstitutionē inserit qua
ecclesia libros illos in canonē recepit. Qd̄ in suo ꝓposito persistere vult reueren:
pater allegata ꝑ me nō facere ad ꝓpositū que tm̄ de directo ei ꝯtriant. Prīo em̄
ꝙ dicit auctoritates illas respicere celū vl̄ infernū nō iuuat. q: de directo faciūt
mentionē de statu merendi ꝛ demerendi. ꝛ hunc statum diffiniūt morte termi-
nari. Contra reue: pater nullo sancto doctore innixus audet aniab: a corpore
existentib: terminū merendi ꝓrogare. et merita purgatorij in celo remunerari.
et apl̄ica clamat sententia solū remunerari opa que hō in corpe gessit. quare
dicta in resolutiōe sua ꝑpendi sed tanq̄ insufficientia acceptare non potui. vt
illas contrarietates prius aperiat.

Martinus.

¶ Primū ꝙ egre: d. d. dicit non ideo aliquid negandū esse de scriptura. q: ꝑti-
naces ꝯuinci nō possint. optīe ꝛ verissime dicit. sed loquor ego de his ꝑtinacib:
qui nos nr̄a auctoritate et ꝓprio iaculo ꝯfodere possunt. Euidens em̄ est librū
Macha: ꝑtinere ad vetus testa: qn̄ ꝗ sanctus Hiero: cano: hebreū ꝯscripserit ꝛ
eos solos libros valere in ꝯtentiōe qui de canone sunt definiat sitq̄ in hac sua
sentētia receptus. facile nr̄o telo verberabimur nisi fidelib: ꝑsuadeamus.
¶ Scd̄o ꝓbat librū Mach: esse receptū in canonē. ꝯtendit ad equiuocationē. ꝛ
facile ꝯcordabimur Scio ꝙ eccl̄ia recipit hunc librū et hoc dixi. sed non potest
eccl̄ia plus tribuere auctoritatꝫ aut firmitatis libro q̄ ꝑ seipsum habeat sicut
et ceteroꝝ patrū opuscula aꝓbat et recipit. sed non ideo ꝯfirmat aut meliora
reddit. transeo ergo ista que in multis dicunt̄ canon et canon.
¶ Tertio dicit auctoritates inductas directe facere mentionē de statu merēdi
ꝛ eundē morte terminari. rn̄deo sicut prius q: nihil de purgatorio meminerūt.
sed tm̄ de celo ꝛ inferno. ideo moriēs ad celū nō meret̄ moriens ad infernū non
meretur. et sic terminat̄ vtriusq̄ status merendi. alioquin possit eisdem aucto-
ritatibus euidentissime probari purgatorium.
¶ Quarto dicit me nullo auctore inniti ꝛ ꝓrogare tīm merēdi Itē merita pur-
gatorij remunerata asserere. fateor. hoc em̄ feci vt disputarē ꝛ audirē meliora q̄
ego nouerim. Ego em̄ nihil de purgatorio noui nisi aīas ibi pati iuuandas
opib⁹ et orōib: nr̄is. ꝑatus hūiliter doceri si que plura de ipso possunt tradi.
Quare apl̄us ꝯtra me induct⁹ ꝙ solū opa in corpe gesta remunerent̄ relatiue
ad purga: accept⁹ est a dn̄o d. quomō iam dixi nō posse accipi. sed solū ad celū
vl̄ infernū. ista relatio si obseruet̄ ptꝫ ꝙ nō pugnet ꝯ me aut demr̄abit purga:

Nona Julij Eccius.

¶ Primo cū d. pr̄ dicit auctoritates iductas nō intelligi de purgatorio placet
q̄ ad hoc q: meritū solū in hac vita ꝗ purgatoriū excludūt in hac vita. Deinde
certū est Augusti. in Enchi: loqui etiā de purgatorio q: ibidē ꝓbat aīas suf-
fragijs viuoꝝ releuari. Et Hiero: increpat eos qui putant aīas exutas me-
reri. qui purgatoriū asserit Esaie vlti: Qd̄ vero dicit ꝯclusionē suā esse disputa-
tionē. q̄si nō hn̄s de ea magnā fiduciā. miror plurimū. cū iam post annū illam
vētilauerit ꝛ magnifico titulo disputationē inscripserit ꝯ nouos ꝛ veteres erro-
res. sn̄am quoq̄ recētioꝝ theologoꝝ nec stulto virisil̄em affirmat. ac ꝯtempti
eos theologistas nūcupat. ꝙ vero diuinat̄ canonis equocatiōeꝫ. nō patior. q̄m
Augusti. in illo li. 18. de ci: dei. eundē tīm maxīe in pūcto aduersatiuo nō potuit
equiuocare. dicendo ꝙ nō fuerit in canone apud hebreos. sed apud ecclesiam.
Deinde exploratū est. cū plura essent Euāgelia scripta auctoritate eccl̄ie quat-
tuor in cano: recepta. ꝛ sic libros Macha: receptos testatur ꝓlogus. tamē ab
ecclesia inter diuinoꝝ voluminū annotant̄ historias. Sed melius ad rem.

¶ Quia se fundat in hoc ꝙ purgatoriū non sit in sacris literis expressum. cōtra quod est consilij Florentini decretū. qd̄ et greci abnegato errore assumpserūt. Deinde plures loci sacre scri ꝑ vt illud. Transiuim⁹ per aquā ꝛ ignem et per s duxisti nos in refrigeriū. Illud Ecclesiastes. 4. de carcere et cathenis egredit ad regnum. Illud Matth: 5. dixit dn̄s. Esto consentiens ꝛc̄. ne in carcerē mit tarls. amen dico tibi non exies inde. donec reddas nouissimū quadrantē. Ubi per carcerem intelligit locum purgatorij. ex quo homo non liberat̄ nisi plene satisfecerit. sicut interpretat̄ beatus Grego: in loco rn̄dente sup Lucam. Ratio tamen Grego: quā reassumit beat⁹ Bernhar: ser: 66. sup Canticis est valida. ꝙ Chr̄us innuat aliqua peccata remitti in futuro seculo. sed aptissimus textus est prima ad Corin: 3. Si cuius opus arserit detrimentū patiet̄. ipse aūt salu⁹ erit. sic tamen quasi ꝑ ignem. Et dies domini declarabit. qꝛ in igne reuelabitur Et vniuscuiusqꝫ opus quale sit ignis ꝓbabit. ꝛ ibi de stipula. feno ꝛc̄. vbi btūs Ambro: dicit apostolū expresse loquutū de Purgatorio. Idem testatur gloss: interlinlaris glossa quoqꝫ ordinaria. subscribit beatus Hiero: lib: 2. contra Iouinia: beatus quoqꝫ Grego: de purgatorio accipit qd̄ ꝛ beat⁹ Bernhard⁹ super Canticis facit. ꝛ ne quis obijciat mihi Augusti: in encheri: c. 67. qui ꝛ de igne presentis seculi verba illa posse intelligi ait. legat eundē cōpletius ibidem et quest: 2. de. 8. Dulcicij questio: ꝛ reperiet August: illa verba apostoli sicut sunt manifestissima accipere quoqꝫ de purgatorio. Quare nedū in libris Ma chabeorꝫ. qd̄ vtiqꝫ ecclesie sufficeret. sed ꝛ in alijs scripturis purgatoriū asserit nisi Gregorius. Ambro: Augusti: Hiero: Bernhar: sint de numero theologis tarꝫ. nescio alioquin quō reuerend⁹ pater possit fateri se scire esse purgatoriū. cum litere sacre scriptura valide velit inniti. ꝛ cū clarissi: sint scripture testimo nia pro neotericis theologis. ipse nec vnum locum in scriptura assignare po terit vbi merita vl̄ gratiā in purgandis augeri asserat̄. cū contra sapiens dicat Ecclesiastes. 11. et si ceciderit lignū ad Austrū aut Aquilonē. ad locū vbi ceci derit ibi erit Glossa ordina: i. locum quē hic tibi ꝑparaueris tunc habebis. qꝛ in domo patris mei. ait Chr̄us. mansiones multe sunt. certa mansio morienti deputat̄. vltra quā suis meritis in purgatorio ascendere nequit. Sic damas: lib: 2. c. 4. testatur. Scire aūt oportet ꝙ hoc est in homib⁹. mors. qd̄ in ange lis casus. ꝛ declarat hoc quo ad terminū merendi. Sic sapiens Ecclesiastes. 9. Quidquid potest manus tua instanter oꝑare. sicut ad illum sensum allegauit deuotus ille ꝛ dign⁹ Ecclesie minister. Johannes Capistran⁹. Ita hoc apl̄us docuit ad Gal: 6. Nolite errare de⁹ nō irridet̄. q̄ em̄ hō seminauerit. hec ꝛ metet quoniā qui semināt in carne sua de carne metent corruptionē. bonum aūt facis entes non deficiamus. ergo tempus habentes oꝑemur bonū ad oīes. glossa qd̄ homo seminauerit scꝫ pn̄tis vite labore. Non ergo in purgatorio seminant̄ merita. sed in pn̄ti vita qd̄ ꝛ Chrysosto: cōfirmat ꝑ illud Johānis. 9. me oꝑari oportet oꝑa ei⁹ qui misit me. donec est dies. venit em̄ nox qn̄ nemo oꝑari pōt. Dies ait Chrysosto: est p̄sens vita Ideo August: hortat̄ nos debere oꝑari dū viuamus ne per noctem ꝑueniamur. Accedat testis etiam b. Ambro: volens apostolum loqui de tp̄e pn̄tis vite nobis concesse: vt iuste cōuersemur. Quare egregius psaltes ait psal: 103. Exiuit homo ad opus suum ꝛ ad oꝑationem suam vsqꝫ ad vesperā. Postremo. expressa est illa Augusti: sententia preter su perius allegata. vbi tamē purgatorij meminit. sententia est eius cap: 3. de fide ad Petrū. tempus adquirendi vitam eternam in ista tm̄ vita deus hominib⁹ dedit. Hiero: quoqꝫ lib: 3. sup illud ad Gala: 6. Unusquisqꝫ onus suum porta bit. ostendit quō homies meritis suis iuuent̄ in hac vita. sed vocati ante tribu nal quod fit in morte. tūc nec Job. nec Noe. nec Daniel possint stare pro quos qꝫ. sed vnusquisqꝫ portabit onus suum. nam vt pulchre b. Bernhar: docet. Quēuisqꝫ hoīs morte ꝑticulare fiet de eo iudiciū. qd̄ fieri non posset si adhuc

terminũ haberet merita sua in purgatorio cumulãdi. et gratiã augendi. q: vt ꝓ Proph: Zachari: inquit adequabit gratiã gratie. gratiã glorie reddet in pro portione ad gratiã fidei. ꝙ si etiã testimonia illa nõ essent ita clara. que tñ sunt aptissima. hoc vnũ deberet reuerendũ patrẽ in ꝓposito absterrere. ꝙ theolog⁹ absq; theologico fundamento ꝓ suo arbitrio non existens iudex. nec iudicis assessor animab: exeuntib: terminũ merendi vult ꝓlongare. quare quo ad istã ꝑticulam concludendũ videtur animas in purgatorio satis pati et purgari a delictis. sed maiorem gratiã non mereri.

¶ De s. do principali quo negat aĩas in purgatorio esse certas de salute. hoc iterum arbitror nulla sacre scripture auctoritate fundatum. in presentia tamẽ ꝙ sint certe de salute adduco illud Apoca: 5. Uidi in dextra sedentis sup̃ thronũ ꝛc. Et nemo inuent⁹ est dignus aperire librũ nec in celo nec in terra nec subtus terram. In inferno indubitate nulla est dignitas librũ apiendi. quare de purgatorio loquit. in quo etiã sunt aliq̃ sancti viri miraculis coruscantes. sicut de sancto Paschasio testat b. Grego: 4. dialo: ꝛ historia de sancto Seuerino Coloniensi episcopo. natione tamẽ Sueuo: Illud idem asserit ꝛ infra ꝛ om̃es cantabant in celo. in terra et subtus terram. Sed de salute quasi desperantes non cantant. quare eo ipso ꝙ sacra anima tantũ ibi esse asserit animas certas de salute affirmat. Preterea in can: misse. vbi pro defunctis in purgatorio oratur, ita dicimus. Memento dñe famuloꝝ tuoꝝ qui nos p̃cesserunt cum signo fidei ꝛ dormiũt in somno pacis ꝛc. Ipsis ꝛ om̃ib: in Christo quiescentib: Si ergo iuxta sacratissimũ misse canonẽ aĩe quiescũt in Christo. quõ possunt esse in tali turbatione ꝛ horrore quasi desperatiõis. sicut declarat reuerẽdus pr̃ in suo resolutorio conclu: 14. vsq; ad 20. non em̃ video quõ in tali horrore tremore. turbatione. et quasi desperatione. que om̃ia maximã dicunt inquietudi: anime purgande possint dici dormire in somno pacis. ꝙ predicta omnia paci aduersent. Sed tunc a veris Christianis recte censebunt in pace quiescere dũ secure exspectant terminũ sue purgatiõis. hec sunt ꝑtim que me mouerunt. et hodie mouẽt ad dissentiendũ re: p̃ris parat⁹ tñ stare iudicio ꝛ informatiõi alioꝝ.

Martinus.

¶ Tria p ordinem Egre: d. d. copiosissime contra me ꝓsequut⁹ est. Primũ canonẽ scripture cõprehendere libros Machabeoꝝ. deinde purgatoriũ probari etiã aliis locis scripture. tertio conatus ostendere animas esse certas de salute sua. Respondeo. de primis duobus nulla est inter me et dñationem suam cõtrouersia. ideo non erat necesse tot auctoritates colligere ad eam rem quam forte costantius affirmoq; ipse. vt qui me scire ꝓfessus sim esse purgatorium. sed hic vertitur scopus an posset probari aĩas in purgatorio mereri ꝛ gratiam in eis augeri. tamen transeamus per ordinem.

¶ Primo dixit auctoritatib: heri adductis statui meritũ solum in hac vita. ꝫ excludi in futura vita. qđ ipse intelligit purgatoriũ. ꝛ sic aptat auctoritates ad purgatoriũ. ego aũt concedo de futura vita vel inferni vel celi. Adduxit etiam August: in enchi: loquentẽ de purga: ꝛ Hierony: increpantem eos qui exutas animas mereri asserant. vtrũq; concedo. me etiam reprehendit ꝙ dixerim me disputare hanc ꝓpositionẽ quasi non habens fiduciam de ea. qui magnifico titulo scripserim ꝯtra nouos ꝛ veteres errores me disputaturũ. sententiã recentiorũ nec stulto virisibem affirmarim ac ꝯtemptim eos thologistas noiarim. dico sicut heri dixi me adhuc nihil scire de negotio aĩarum ꝛ purgatorii ꝛ hoc appellem errorem. qđ quidã audent asserere qđ ignorant. ꝛ opiniones patrum vt beati Thome Bonauen: et similiũ quas ipsi nõ asseruerũt. ipsi tanq; certos articulos fidei pronunciant. hos ego appello theologistas et non theologos. Opiniões tractari debẽt in scholis. in popolũ p̃dicari ṽba ꝛ opa dei. Psal. 8. Celi enarrãt gl'iam dei ꝛc. Non ergo ego damno opiniones optimoꝝ p̃rm.

sed resisto fabulis illis qui ex opinionibꝰ hominū nobis conflāt articulos fidei. qđ non est boni theologi officiū. Qđ canonē ego equiuocauerim contra Aug: lib:18.c.26.coegit me diuus Hiero: Item Euseb: in histo: eccle: recensēs ꝛ antiquoꝝ auctoritates. ideo stat equocatio. cū aliter August: aliter Hiero. de antiquorib: de canone sentiunt et ꝑ ꝯsequens nullū robur argumēti in ꝯtentiōe relictū est. an prologus Hieronymi inter diuina volumina libros Machabe: enumeret non memini Transeo illud ꝙ quattuor Euang: auctoritate ecclesie recepta sunt. hec eñ erit alia materia. Post hoc dicit cōtra ꝯcilium Floren: esse ꝙ purgatoriū non sit in scriptura expressum Rñdeo conciliū nō potest facere de scriptura esse qđ non est de scriptura natura sua. sicut nec eccl'ia potuit facere Euangelia. etiam si approbauit Euāgelia. Quare videamꝰ auctoritates. Primo illā Psal:65. Transiuimꝰ ꝑ ignem ꝛ aquā. Rñdeo non valet ad purgatoriū. loquit de ꝑsecutionib: sanctoꝝ sicut in multꝫ alijs locis psal:16. Igne me examinasti. Itē.25. Ure renes meos et cor meū ꝛ.1. Petri.1. Modicū si nūc oportet cōtristari in varijs tentationib: vt ꝓbatio fidei vestre multo sit p̄ciosior auro qđ ꝑ ignem ꝓbatur. Et breuiter tropus est iste vulgatissimus scripture. Per ignem et aquā intelligi tribulationes. ideo nimis heret in literis et syllabis. qđ mihi imponit. d.d. qui ignem ꝓ purgatorio accipit. Item et illud eccle: ꝙ aliquis de carcere ꝛ cathenis. egredit ad regnū. Satis est clarus textꝰ de vanitate huius mundi disputantis. ꝙ casu vertente is qui nunc seruus est fit rex. ꝛ qui rex est fit seruus. his et similibꝰ auctoritatib: si cōtra negātes pugnaremus nihil nisi ludibriū de nobis ꝛ eccl'ia aduersarijs faceremꝰ. quāq̄ ego libentissime oīa hec admitto et si qua sunt similia. Tale et illud est Matth:5. Esto consentiens aduersa: tuo ne tradat te tortori ꝛc. Ubi ꝑ carcerem dicit intelligi ꝑ Ambrosiū locum purgatorij. libenter admitto. sed q: alij patres in diuersum exposuerūt. presertim Augusti: de inferno et nunq̄ egressuro exponit. fit auctoritas dubia. fidelibus suadens resistens non ꝯuincens. Ut id taceā ꝙ textus ꝯsequentia ne patiatur quidē de purgatorio intelligi. dicit eñ de ꝯsentiente aduersario et dissentiente. volens dissentientē damnabiliter ꝛ cōtra Chri preceptū peccare. que ꝑtinent ad infernū non ad purpatoriū. Rationē Grego: ꝯsentiente Bernhardo. dicit esse validam ꝙ deus remittit aliqua pctā in futuro. Rñdeo verū est apud fideles. sed inualida apud resistentes. Post hec dicit esse apertiss: textū p̄ma Corin:3. si cuius. ipse saluabit. sic tamē quasi ꝑ ignem et Ambro: et Hiero: glossa ordina: ꝛ interliniarē. Grego: Bernhar: intellexisse apostolū de purgatorio. licet Augusti: alicubi de ꝑītis seculi. igne eadē verba posse intelligi dicat. Rñdeo adeo non est aptiss: hic textus vt ego hodie fatear cum mlta excusserim. me adhuc nescire germanū sensum Pauli. ita variantib: interp̄tibus. quanq̄ ꝓ me libens admittā de purgatorio. verum cum ap'lus aptissime dicat Opꝰ vniuscuiusq̄ ꝑ ignem ꝓbari. in quo igne dicit reuelandā diem dñi. que declaret viniꝰcuiusq̄ opus. vt sunt apta verba. meo tenui iudicio videtur loqui de igne ꝯflagratiōis et extremi iudicij. Aut vt August: tropologice de igne ꝑsecutionis tꝑalis. qua maxime ꝓbatur fides et fidei doctrina. et quecūq̄ super hec edificant. Quare adhuc nihil habet ex sacris literis manifestum de purgato: qđ in contentione valeat. Non ergo beatissi: patres de nūero theologistarū habeo. q: purgatoriū cū eis confiteor. nec ipsi opiniones et ignorantias suas de statu animarū pro articulis sanxerūt sicut faciunt theologiste. Miratur dñs doct: quomodo possim scire esse purgatoriū. ꝛ ego nec vnū locum habeā ꝓ me in script: cū hec vt dicit clariss: scripture testimonia ꝓ neotericis theologis facere putet. Respondeo non est necesse confiteri qua via nouerim purgatoriū vel quecūq̄. Deinde hec testimonia clariss: pro purga-

torio sunt adducta non pro statu animarū in purgato: Jam illa auctoritas Ecclesi:11. in quocūq; loco ceciderit lignū siue ad Austrū siue ad Aquilonē ibi erit. vbi glossa ordina: intelligit locum quē hic tibi preparaueris. habebis. nescio quo ingenio ad ꝓpositum ducatur Si enī per locum preparatū ⁊ humidū intelligit purgatoriū. manendū erit ineternū in purgatorio. si aūt itelligit ꝙ si hic preparaueris. i. merueris tunc non facit ad auctoritatē Ecclesi: Qui nihil de merito loquit. sed de morte homis. Transeo illud ꝙ Christus dicit. In domo patris sui esse multas mansi; et ꝙ certa mansio morienti deputatur vltra quam ascendere nequit. totum pro me est. Scio ꝙ vnicuiq; mansio deputatur post mortē. sed non statim ꝑuenit ad mansionē post mortem. nisi mansionem iterum ꝓ purga: accipiat. et sic morientes ab eterno regno excludit. Item et illud Damas: Hoc homib⁹ mors qd āgelis casus. Respōdeo si ergo post mortem ceciderit in purgatoriū sequit ꝙ ineternū purgabit. aut oportet Damas: sicut ⁊ oīa precedentia intelligi de duab⁹ vltimis mansionib⁹ damnationis et beatitudinis et non de purgatorio. Ita et illa Ecclesi:9. quodcūq; poterit man⁹ tua instanter operare q: nec ratio nec sensus apud inferos est quo tu ꝓperas. Si de purgatorio intelligit. iterum purgatoriū erit infernus. Ergo solum de inferno citra memoriā purgatorij loquit. Johannē Capistra: libenter admitto. sed extra cōtentionem. Jam ꝙ apostolū Gala:6. dicit contra nostrā sententiā loqui que hō seminauerit in carne hec metet et illud Johannis .8. Venit nox qñ nemo poterit operari qd Ambro: de presentis tpis vita. exponit quō meremur. clarū est ꝙ nihil facit ad rem. apostolus enī non de purgatorio. sed de extremo iudicio loquit ⁊ Christus ꝑ noctem salua tamē reuerētia Chrysosto: intelligit infidelitatē. vt clarum est ex proximo textu quā diu ego in mūdo sum tamdiu lux sum mūdi volens ꝙ extra fidē Christi nemo possit bene opari. tamē Chrysosto: admitto. q: respicit ad extremū iudiciū. Auctoritas. psal: 103. Exibit homo ad opus suum vsq; ad vesperā permittit trahi figuratiuo sensu ad vitam ⁊ mortem homis. sed genuino sensu et qui pugnet in cōtentione loquitur de admirabili dispositione dei. ꝙ hoīem ita disposuerit ꝙ homo exeat ad vesperam diei naturalis ad oꝑationes suas et August. recte sentit cap. 3. de fide ad Petrū temp⁹ adquerendi vitam eternam esse datum hominibus tamen in ista vita. quia vt dixi semꝑ ad futuram vitam respiciunt nō ad purgatoriū. Et Hiero: sup Gala. 6. Vnusquisq; portabit onus suum ⁊c. et bene ostendit ꝙ homines meritis suis iuuent in hac vita. sed vocati ante tribunal. quod fit in morte tunc nec Job nec Daniel possunt stare pro quoq;. Respondeo qd auctoritas est robustissima contra egregiū d. q: si verum est hoīem in morte vocari ante tribunal. et tunc nec Job nec Daniel possunt stare. frustra orat ecclesia pro mortuis. et sic negatur purgatoriū. Quare de tribunali nouissimo loquit Hierony: post finitū purgatoriū. Bernhardū etiā induxit ꝙ in homis morte agatur particulare iudiciū. qd non fieret si haberet terminū adhuc merendi. Respondeo quidquid sit de ꝑticulari iudicio cōsequentia non valet. Transeo auctoritatē Zacharie adequabit grām gratie. q: tropologico et bono sensu exponitur. sed non proprio. In fine huius articuli dicit etiam si non essent tam clara hec testimonia. hoc tamen deberet me absterrere theologū ꝙ sic absq; fundamento ꝓ meo arbitrio cum nec iudex. nec assessor fuerim et tamen animabus exeuntibus terminū prorogarim merendi. Idem retorqueo in ipsum d. d. cum nec ipse iudex nec assessor fuerit et tamen animabus certum statum iuxta opiniones suas definiat absq; fundamento. presertim cum id nolit esse opinionem duntaxat (quod libentissime tolerarem) sed certam scientiam.

Hora scḋa continua: disputatio ꝑ eundem. d. Martinū qui dixit se declaraturum recte et candide de scripturis sentire.

¶ Et quia mea sententia nō satis intellecta videtur egre: d. doctori quantum possum aptius me expono. ꝙ scripture ⁊ sancti patres antiqui in suis sententijs respiciunt futurā vitam. qua vel saluant̄ vel dānantur anime. nihil de purgatorio interim cogitantes. ideo multe ille auctoritates que abnegant statū merendi post hanc vitam. non ꝑtinent ad purgatoriū. qḋ si adhuc non intelligitur. fingat̄ purgatoriū nullū esse. sicut non fuit eius cogitatio in mentibus eorum. tunc adhuc stabunt ⁊ vere erunt omnes auctoritates inducte. ꝙ ante mortem est vita merendi. Deinde non sic de meritis loquor animarū in purga: ꝙ aliquid operentur. sed ꝙ recipiant gratiā ampliorē. cum apud omnes constet culpam nō remitti. etiam venialem sine augmento gratie. ⁊ in purgatorio culpas remitti scribat diuus Gregor: in dialogorū. 4. Et recitat̄ dist: 25. c. qualis. Sic tamē hoc assero: vt ꝓ opinione habeam. immo vt fatear ꝓ ignorantia. Soli deo credo cognitū esse statum aīarū in purgatorio.

¶ Ad terciū principale de scientia salutis earū. vbi induxit primo Apocalyp: quintum cap: ꝙ nemo inuentus est nec in celo nec in terra nec subtus terram. qui dignus esset apire librū. volens ꝑ subtus terrā intelligere purgatoriū. vt in quo et aliqñ s. viri fuerunt. sicut Paschasius ⁊ Seuerinus. Dico ꝙ hec glossa auctoritatē nō habet. ideo eadē facilitate cōtemnit̄ qua probat̄. Fateor quidē sanctos in purgatorio fuisse. immo nullū in purgatorio esse nisi sanctū. Posset ergo contentiosus dicere subtus terram esse idem qḋ infernus. vel quodlibet aliud. vt qḋ nec demones. nec hoīes. nec angeli possint apire librum. sicut dicit̄ trina rex machina colere deum. Et apud apl'm tam celestia ꝗ̄ terrestria ꝗ̄ inferna genu flectere. Siquidē et demones ꝯtremiscunt. immo vt in eodem libro modus est. Subtus terrā. ꝑcat etiā mortuus. vt dicit in alio capitulo. Terra dedit mortuos suos ⁊ infernus dedit mor: suos. Qḋ aūt sequenter inducit oēs. cantabant in celo ⁊ in terra et subtus terram. desperantes autem non cantare posse. Respondeo nō dixi aīas desperare vnq̄. sed qñ vna eccl'ie sententia eadem est pena inferorū et purgatorij. dixi eas similes esse desperatis. quō legūtur ⁊ in hac vita quidā tentati fuisse desperatiōe vt in psalterio in multis locis Ne auertas faciem tuā a me. ⁊ assimulabor descendentib⁹ in lacum. Deinde cantare dño non semꝑ est letari et gaudere. imo canticū nonū. est canticū crucis. hoc est laudare ⁊ portare deū in medijs tribulationib: atq̄ adeo in morte. Quod tertio adduxit can: misse vbi ꝓ defunctis orantes dicimus. Dormiunt in somno pacis et quiescūt in Christo. Non videt vt dicit quō possint dici dormire in somno pacis si sint in tali turbatiōe. tremore et inquitudīe maxia ideo interpretans hanc quietem pacis. dicit ꝙ exspectāt secure terminū sue purgationis. Rñdeo non satisfacit michi hec glossa. et idem ꝑ idem ꝓbatur. nā esse eos inquietos ꝓbat id qḋ sequit̄ in canone. Ipsis dñe ⁊ oībus in Christo quīescentib: locum refrigerij lucis et pacis indulge. et illud qḋ omnes oramus. Requiē eternam dona eis dñe. Item dona eis pacem qḋ non potest intelligi dona eis exspectare secure terminū sue purgationis qḋ d. d. interpretatus est esse pacem. Rectius ḡ meo iudicio requiescunt in pace quo ad corpus. Dormire em̄ in sacris literis in pace. significat quiescere in sepulchro. ⁊ sic patet. qḋ egre: d. d. non ꝓbauit scientiam salutis eorū. immo quodāmodo tollit penas purgatorij dum eis tribuit pacem.

Eccius.

¶ Quia nobis ꝯstitutū est arctum temp⁹ hanc materiā hodie finiendi. vt pro qualitate materie solutiones nihili refutare non possim. ⁊ alia puncta purga

ꝙꝝ attingere paucula quedā afferā. vt facile agnoscat vitasse reueren: patrē materie nostre medullā ⁊ diuerticula quesiuisse. Unde primo cum August: induxissem Omē meritū hic compaꝛ. et ꝙ nemo speret qꝺ hic neglexit cum obierit apud deum ꝓmereri. similiter et Hierony: dicit se vtrūq̄ concedere. sed que tunc est ista obstinatia. si Augustinū concedit Omē meritum hic compari. vt dicat gratiā in aīab: etiam in purgatorio augeri neq̄ valet in pn̄tia collyriū suum ad omēs auctoritates. quas dicit non loqui de purgatorio. Nam beat⁹ August: illud idem dixit cum de animab: in purga: tractaret ⁊ in Enchi: et in libro de cura ꝓ mortuis agenda c. i. Nam post mortem non possumus agere. qꝺ prodest. sed recipere qꝺ egimus. In hanc eñi inciderat August: difficultatē. quō suffragia mortuis ꝓdesse possunt. qꝛ nihil mererent̄. recurrit ad hoc vt in vita meruerint qꝺ eis post mortem ꝓdesset. quare frustra nitebat̄ me instruere de sensu suo. quē satꝫ bene accepi. nec ꝑsuasiuncula sua quidq̄ momenti habꝫ apud Christianū. qꝛ venialia nō remittant̄ sine augmento grē. probet hoc Re: pater. nulla auctoritate hoc est fulcitum. imo est falsum. cum pctm̄ veniale dei offensam non faciat ex dei misericordia. non opus est noua gratia in eius deletione. sed sufficit ꝙ aliquis pro eo satis patiat̄. Qꝺ vero secūdo loco excusat se de errore. qꝛ nō video vnā literam adductā ꝑ dn̄m patrē ꝓ sua noua doctrina. ideo merito debet reputari suspecta. cum recentiorū theologorū sententia tot sacre scrip: ⁊ sanctoꝝ patrū nitat̄ auctoritatib: nec hoc excusat ꝙ aliquib: imponit facere opiniones Thome. vel Scoti sicut articulos fidei. de quo mihi non constat. Ego non Thomā vel Scotū sed clariss: ecclesie lumina. cū sacra scriptura adduxi. viderit ipse quos Theologistas incuset. Tertio ad August: dicit de libris Machabe: fortiorē opponendo beatū Hiero: At Hiero: nullibi negat libros Machabeo: apud ecclesiam esse de canone biblie. quin in prologo hoc ꝯstāter asserit. fuisse annotatū inter diuinoꝝ voluminū historias. quare opusculis sanctoꝝ prm̄ in can: Romana. 15. dis: non debuit equiparari. cum vero ei opposuissem de concilio Floren: respondet conciliū nō posse facere aliquid esse de scriptura qꝺ non sit. hoc quidē verū. sed quid hoc est consiliū tam laudabile tanta temeritate ꝯtaminare. vt hoc absurdum decernat. Cum vero doctiss: fuerint in eo concilio viri malo credere concilio. ꝙ a spū sancto regitur quā dn̄o Luthero. non ꝙ consiliū faciat aliquid de scriptura qꝺ non sit. sed ꝙ credā consiliū melius habere sensum ⁊ intelligentiā scripturarū decernēdo hoc esse de scriptura qꝺ in scriptura reꝑitur. Euanida est sua excusatio posse reꝑiri semꝑ expositionē. ita ꝙ textus allegatus non valeat in ꝯtentione cōtra ꝑtinaces. nam illud esset oim̄ hereticoꝝ latibulū. qui semꝑ aliquē expositionis fucū possent afferre. quib: ꝯtenderent catholicas veritates in scriptura sacra nō esse expressas. Ita hodie adhuc perfidi Arrij duraret heresis ꝙ homousia ex sacris literis tam expresse ꝓbari non posset. quin in ꝯtentione ꝑtinax qualicūq̄ fuco non euaderet. Similiter bene nouimus ecclesiā non posse facere Euangelia. tamen ecclesia facit vt relictis Nicodemi: Bartolo: Thome ⁊ alioꝝ Euangelijs quattuor duntaxat indubitatā fidem adhibeamus. in quo ecclesie iudicio standū est in Euangelioꝝ acceptatiōe. ita ⁊ in sacraꝝ scripturaꝝ intelligentia. et expositione. Porro assumens auctoritates ꝑ me inductas ab initio voluit preter necessitatē hoc factū. qꝛ ⁊ ipse crederet purga: esse. non meminit ꝙ ex tot auctoritatib⁹ terminū merendi in presenti vita statuentib⁹ voluit se euoluere. qꝛ purgatoriū ex sacris literis non ꝓbaretur. qꝺ dictū ne Picardi et alij schismatici pro se arriperent. qui non sciunt purga: esse. sicut d. pater. merito fuerat a me confutandū. dimissis aliquib: duos saltē cōspiciamus locos. Matthei. 5. Noluit ꝑ carcerem intelligi purgatoriū. qꝛ et August: qꝺ minime me latebat ꝑ carcerem infernū intelligit. Addo vltra dn̄m patrē Chrysost: intelligere presentem vitam. sed rectiorē esse Ambrosij sententiā. vel saltem non ꝯtemnendā.

qui p carcerem purga:intelligit. verba Christi hoc indicant debere illum sol-
uere vsq ad nouissimũ dodrantẽ. sed in inferno nulla est solutio. sicut nulla est
redemptio. Neq fucus additus ad Ambrosij expositionẽ refellere potest. q in
carcerẽ trudendus peccauerit mortaliter Quoniã et ꝓpter peccata venialia et
ꝓpter peccata mortalia tñ contrita. in purgatorio puniunt qđ ex Machabeis
accipim⁹ dum inquit. Sancta et salubris est ergo cogitatio ꝓ defunctis exo-
rare vt a peccatis soluant. hij em̃ qui occisi fuerant et pro quib: Judas Macha:
oblatiões fecit. peccauerãt mortaliter ꝓpter spolia idolorũ q̃uis credant peni-
tuisse in ipsa cede. iuxta glossam ordi: ibidem. et illud psal: Cũ occideret eos
querebãt eum. ¶ Quarto dum aptissimum Pauli apostoli locum prima ad
Corin: 3. adduxissem quẽ August: Ambro: Hiero: Grego: Bernha: Isidorus
cum glossa odina: intelligũt de igne purgatorij fatetur reuerend⁹ pater se ger-
manũ sensum huius loci non habere. ideo cõtemptis tot patrib⁹ nouã attulit
sententiã. apostolũ loqui de igne conflagrationis. q: apostolus meminerit diei
dñi. et q vniuscuiusq op⁹ ignis probabit. Ego qui semp audiui antiquoribus:
maxime sanctis credi debere. sanctorũ patrũ exosculor sententiã. et nouam illã
glossam. et verba dñi Luttheri non accipio. nisi ꝓbet sacre scrip: auctoritate.
Nec iuuant ea que ponderat in presentia. que et sancti patres bene legerunt.
Quãuis em̃ peculiariter dies iudicij extremi dies dñi dicatur. vt Bernh: quoq
meminit. tñ in cuiusq hominis morte cum iudiciũ fit dies dñi dici potest. neq
tam exactã et captiosam accipiat distributionẽ vt sophiste facere solent in vo-
cula vni⁹ cuiusq. Sed de his accipiat qui stipulã lignum et fenum supedifica-
rũt. sicut et August: complicat distributionẽ Johannis primo. Illuiat omnẽ
hominẽ veni: in hunc mun: Unde inuicta est apostolica sententia eos qui sup
fundamentũ edificant lignum. fenũ. stipulã saluos fieri. sed p ignem purgati-
onis. vt sic nullũ malum maneat impunitũ. Ad illud Ecclesiastes de casu ligni
respõdet. Si loquat de purga: sic ꝓbari perpetuo animã manere in purgato:
Dico optime sensisse glossam p lignum intelligi hoiem. hinc et Ezechielis. 31 ra-
tiõnalem creaturã ꝟcat. Omne lignum paradisi etc. et p casum mortẽ. Nec tamẽ
sequi ideo ppetuo remanere in purgatorio. sed vt egregie exponit beatus Hie:
per Austrũ bonum. per Aquilonẽ malũ et damnationẽ ꝟcare. quare sapiens
non loca illa intellexit. sed statum q in casu vel est bonus. et ita pseuerabit sine
augmento gratie ob peccatorũ deletionem. si est malus pdurabit malignus.
De mansione apud Johannẽ dixit statim post mortem certam anie deputatã
mansionẽ. quõ g erit certa si fiat accessio maioris gratie. Nam tunc necessario
accedet altior mansio. consectariũ quoq esset eũ qui ad purgatoriũ descẽderet
cum plurib⁹ venialib⁹ melius habere q̃ descendentẽ cum paucis. vt morientẽ
cum nullis. q: maior fieret ei gratie accessio ad plurium venialiũ deletionem.
Addo q noxiũ et damnabile esset orare ꝓ mortuis. et plus ꝓdesset eis si in pe-
nis purga: pdurarent ꝓpter maioris gratie accessionẽ. sicuti alicubi scripsit re-
uerend⁹ pater. Aniam alienis suffragijs liberatam minus beari q̃ si per se in
purgatorio satis pateretur. Quod est non solum contra sacram scripturam.
Sancta g et salubris cogitatio etc. sed et contra obseruantiã et pietatẽ totius
ecclesie quã mortuis impartiri debemus. vt b: August: pulcerrime lib: de cura
ꝓ mor: agenda et li: Enchiri: explanat. ¶ Ad Damasce: porro respondit eũ nõ
loqui de purga: q̃m sic perpetuo durarent in purga: et ego sentio nec Damas-
cenũ nec alias auctoritates sonare de purgatorio. q̃m alioquin mihi obessent.
et dño patri ꝓdessent. at cum de presenti loquant vita in qua terminũ ponant
merendi et demerendi non potest porrigi tempus merendi vltra terminũ con-
stitutũ. scz mortẽ. quare non aliam accipio expositionẽ q̃ auctor ipse velit qua

de termino merendi in loco allegato loquitur. Ita et de aliis dicere possum, neq̃ simili obiurgatione increpari possum. sicut reuerend⁹ pr̃. qđ auctoritate sanctorum patrũ et sacre scripture cursum ⁊ merendi terminũ cum morte finiam. ipse aũt nulla fulcitus sacre scripture auctoritate. eis terminũ porrigit et prorogat contra August: ⁊ contra Hiero: quãuis sue sit modestie vt hanc dicat sententiã suam. esse opinionẽ sed tunc nõ debuit oppositũ vocare errorẽ. De auctoritate Hiero: conatus est eam in me retorquere. nec Noe nec Job nec Daniel stare pro quoq̃ post mortẽ. quia ibi de extremo loquat̃ iudicio. qđ tamen ex litera non conuincit. Non solum eñ in extremo iudicio. sed statim etiam post mortem vnusquisq̃ onus suum portabit. Postremo ad aliam accedens particulã. Respõdit ad illud Apocalyp: q̄ p̄ subterrã intelligat̃ infernus. At tunc sequens de cantico stare nequit. q: demones et damnati nõ cantant. sed blasphemant et eiulant. Quare p̄ Sub terrã necessario purgatoriũ et non inferos intelligere potest. quãuis non negem in sacra scriptu: etiam demonũ fieri mẽtionẽ in inferis in apostolo celestia terrestria. sed hoc nihil ad Rhombũ. Apportauit aũt glossam super illo verbo cantat. q̄ sit crucem portare ⁊ in tribulationib: deum laudare. quã glossam vt a dño patre hoc loco fictam. ea facilitate cõtemno. immo Johannes non patitur sic se exponi q: inquit cantabunt in celo. in terra. modo in celo non portant crucem. nec in tribulationib: laudãt deum. qm̃ abstergit deus sic omnem lachrymã ab oculis eorũ iam non est vllus labor et dolor ⁊c̃. Qđ si etiam daretur expositio sua et esset vera. sicut tamen litere repugnat. adhuc hoc ꝓpositum non rumperet. nam laudantes deum in tribula: post mortẽ certissimũ haberent future beatitudinis signũ. cum damnati contra ꝯsummato odio dei in ꝑpetuam prorũpunt creatoris blasphemiã. Quare anime purgande de salute secure cantant et deum laudant terminum purgationis exspectantes. Cũ vero induxissem can: misse. quo eos dormire in somno pacis asserit̃. non patitur illationẽ meam. si in somno pacis. ergo sunt secure de salute. et nõ in horrore. tremore. pauore et quasi desperatiõe. Rõnem duplicem adduxi. Primo q: sequat̃. vt eis locum refrigerĳ lucis et pacis indulgeas. Secundo q: frequẽter oramus Requiẽ eternã dona eis dñe. et dona eis pacem. Ideo aliam glossam dedit. q̄ dormiant somnũ pacis sc3 quo ad corp⁹ non contentor. nec obiectione nec noua sua glossa. que nullam habet apparẽtiam. nullum quoq̃ fundamentũ. Nam dicit can: memento eorum qui dor: et infra. ⁊ omnib: in Christo quiescentib⁹. Non dicit in sepulchro quiescen: Porro quid refert ad aniam corpus habere pacem. vel minus. siue a mari iactetur. siue a feris laceret̃. quẽadmodũ d. August: testatur. Et quis hoim patit̃ corp⁹ exanime ⁊ exangue dormire in pace? Unde distinctiões in neotericis theologis non libenter admittit. ⁊ tamen egregie hic de pace distinguit corporis ⁊ anime Quare verior amplectanda est sententia. animas purgandas ⁊ dormire in pace ⁊ quiescere in Christo. Unde quies illa ⁊ pax turbationẽ anime horrorem. ⁊ quasi desperationẽ excludit. cum inquietissime sunt anime que hac turbatione mentis agitantur vt quasi desperent. Ad inducta vero non impendio respondemus. Orare nos et obsecrare deum. vt det eis pacem. nõ pacem quã modo habent securitatis. sc3 de salute. sed pacem eternam. qm̃ pax est vt Bernhar: testatur et a culpa et a miseria. Det ergo Deus animabus in purgatorio pacem a penis. sicut contulit eis gratiam contra peccata. Quare adhuc vera et inconcussa est veritas. animas in purgatorio non quasi desperare de salute.

¶ Contra solutiones replicat egre: d.d. ex August: dicente Omne meritū hic
comparatur. atq̃ agente de purgatorio q̄ post mortem solū recipiam⁹ q̄d egi-
mus. R̄ndeo breuissime ergo nō est purgatoriū. aut purgatoriū erit q̄d recipit
pro vita p̄terita. quare patet August: non posse de purgatorio intelligi. nō eni
hoc egerunt in vita p̄terita vt purga: reciperent. quāq̃ et hec auctoritas mihi
patrocinet q̄ meritū quo merent iuuari hic meruerūt. ego aūt fateor intelligere
me nō posse quō iuuent anie in purga: ⁊ liberent absq̃ vllo munere gratie per
solam ablationem penarū. intelligat qui potest.

¶ Deinde dicit hoc falsum esse venialia non remitti sine augmento gratie.

¶ Quādo q̄ vult: d.d. q̄ venialia possunt remitti absq̃ augmento gratie non
cōcedo donec probet. immo est contra exp̄ssum textū ad Ro: 7. Galatas. 5.
Ubi apostolus dicit. Uenundat⁹ sum sub peccato. quis liberabit me de morte
corpis huius: r̄ndet. Gratia dei p̄ Jesum Christū. Certū est aūt apostolū non
fuisse in peccatis mortalib: Cetera relinquo future disputatiōi inter egre: d.d.
Andreā ⁊ Johannē Ecciū. Et hoc erroneū est q̄ veniale pctm̄ deum nō offen-
dat. cum displiceat deo omne inmundū. et reprobet eum qui minima soluerit.
Matth. 5. nec p̄bauit d.d. sufficere q̄ satis patiantur.

¶ Scdo criminat q̄ nec vnam literam ꝓ mea sententia induxerim. cum ipse ꝓ
recentioꝝ sententia tot scripture ⁊ patrum induxerit auctoritates. Respondeo
Eo magis mihi suspecta eius sententia. quo plures induxit. q: per capillos et
obtorto collo adduxit. sicut in p̄cedentib: satis dixi. Min⁹ peccat qui dubitat
in cogitationib: suis q̄ qui dubia sua verbis diuinis nititur statuere.

¶ Dicit etiam nō constare sibi qui ꝓ articulis fidei opiniones Thome vel ali-
orum statuerint q: ecclesie lumina cū scriptura adduxerit. monet q̄ vt videam
quos appellam theologistas. dixi hodie ⁊ iterum dico. p̄mitto opiniones esse
opiniones. neminiq̃ hoc vitio verto. sed trahere repugnantē scripturā in alie-
num sensum pro ꝯfirmandis opinionib: et in hoc pertinaciter stare. hoc dico
theologistarū esse officium.

¶ Ad aliud de canone libroꝝ vbi nixus Hiero: et conciliȳ Floren: auctoritate.
mauult credere concilio q̄d a spū sancto regitur. q̄ mihi et gratias ago. Pie
eni sapit nunq̃ volui mihi credi. sed respondeo breuiter. conciliet ipse primum
Hiero: sibi qui in ꝓlogo galeato Machabeoꝝ libros ⁊ nōnullos alios mani-
feste inter apocrypha recenset qua auctoritate fit vt mihi liber Machabeoꝝ sit
gratus ⁊ p̄batus. sed cōtentiosis pateat ad repulsam. Satis hodie de ꝯcilio
dixi. immo vt ipse met d.d. dicit. conciliū non errat. si aūt errat non est cōciliū.
et vt meo sensu loquar. credo conciliū et eccl'iam nunq̃ errare in his que sunt
fidei. in ceteris non est necesse non errare.

¶ Q̄d vero exclamat latibulū hoc esse hereticorū. qui hac fiducia quaslibet ex-
positiones auctoritatū refutarent. vel reciperent. R̄ndeo. quare hoc non sunt
conquesti sanct⁹ August: Hiero: aliiq̃ victoriosissimi hereticoꝝ triūphatores.
sed donatis ambiguis locis studuerunt certis ⁊ apertis locis pugnare hoc
faciam⁹ ⁊ de animab: in purgatorio. Ad rem Ac auctoritatū solutiōes dixit a
me cōtemptos esse Augustinū Ambro: Bern: Hiero: Grego: Jsido: cū glo:
ordi: hoc ꝓ modestia immo molestia Ecciana dixit. nimis cupidus mouende
inuidie. Dixi hodie non esse cōtemptos a me ⁊ iterū dico. q̄ aūt meam glossam
non accipit. non curo probet aūt ipse ⁊ suam. cum textus sit clarus de die dn̄i
et igne in q̄ reuelabit dies dn̄i. q̄d et si potest trahi ad purga: vt dixi. et sic sen-
tentiam d. doctoris non reprobaui Purgatoriū scz esse. non tamen potest hac
intelligentia opilari os contentiosum.

¶ Jtem ⁊ illud Matthe. 5. de carcere non ꝯtempsi pro Ambrosiȳ sententia. q̄d
addit d.d. verba Christi indicare: debere solui vsq̃ ad nouissimū quadrantem

ideo de inferno intelligi non debere. Rñdeo hoc satis eluitur ꝑ diuū Hiero: qui aduersus Heluidiū hanc dictionē donec recte exponit. vt non cogatur fcare qđ Ambro: cum d.d. hic ponit. nam et sic Matth.i. scribitur de Joseph. nec cognouit eam donec peperit filium suū. ⁊ tñ non sequit̃. qđ post partum cognouerit eā. ita hic nō sequit̃ ꝙ sit exiturus post solutionē. sed soluet ⁊ nō exibit.

¶ Qđ aūt cōfutauit ꝙ non peccauerit mortaliter dissentiens aduersario. atq; ꝙ et mortalia non sint contrita et venialia purgant̃ in purga: dico ꝙ hic textꝰ non loquit̃ de contritis mortalibꝰ nam contritū mortale. iam nō est mortale. et penitens iam non est dissentiens aduersario suo. Ergo de dissentiente ⁊ sic ꝑmanente loquit̃ Christus. Transeo illud de casu ligni apud Ecclesiasten. vbi Hiero: dicit intelligere ꝑ Austrū statum bonum. ⁊ ꝑ Aquilonē statū malum. concedo vtrūq; et nihil ad purgatoriū.

¶ De mansione apud Johannē certa vbi arguitur in hūc modū. quō fiet certa si fiat accessio gratie cui debeat̃ altior mansio: potest idem argui de quolibet fideli post baptismū. cui est certa mansio ab eterno p̄destinata. Deinde in purgatorio existentes sic ordinati sunt. vt hoc modo ad certā mansionē veniant. Illud etiam humanū argumentū nihil concludit ꝙ sequeret̃ descendentē cum pluribꝰ peccatis melius habiturū esse q̄ eum qui cū paucis. Si hec ratio bona est. timēdū est ne meretrix melior fiat q̄ beata virgo. quasi nō sint differētes gradus animarū in purga: cum ipse hodie sanctos velut pre ceteris p̄stantiores in purgatorio asseruerit. Deinde Syluestrinū argumentū inducit. ꝙ prodesset eis si ꝑdurarent in penis. nā sic ⁊ martyribꝰ expediret vsq; in diem iudicij mori et pati quasi ignoret d.d. ad certam mensurā penas esse animabꝰ cōstitutas. nō ergo damnabile est orare pro mortuis. sicut nec damnabile fuit quod apostolus ꝓ se orauit et orari petijt. cum tamē cresceret virtus eius in infirmitate. Ita quilibet fidelis pro qualibet necessitate cuiuslibet fidelis debet orare debet adiuuare. nō obstāte ꝙ ille ꝑ necessitatē istā magꝭ ac magꝭ mereat̃. ꝑ idē volo solutū ꝙ contra obseruantiā ecclesie ⁊ pietatem sit ꝙ dixi animā alienis suffragijs liberatā minꝰ beari q̄ si ꝑ se satis patiatur in purgatorio. hoc velut corollariū sumpsit ex dictis meis vbi ego sensi animabus esse succurrendū quantūlibet ꝑfectius genꝰ meriti esset iusticie diuine omibꝰ modis satisfacere.

¶ Damascenū transeo cum termio meriti ⁊ remitto ad precedentia.

¶ Item iterum me carpit ꝙ nullo fulcitꝰ testimonio prorogo terminū meriti. ipse aūt nitatur multis et neget. Rñdeo nullis nititur ⁊ ipse nisi violenter intellectis. vt satis dictum est.

¶ Capere etiam me in verbis meis volens dicit me appellasse sententiā meā opinionē. ergo male oppositū appellauerim errorē. dico sicut prius. Non solum opinionē sed ⁊ ignorantiā appello meam sententiā. errorē appellaui non ꝯtriam opinionē sed ꝙ opinionē ꝓ veritate statuunt.

¶ Deinde auctoritatē de Noe Job ⁊ Daniel dicit non valere tm̄ pro extremo iudicio nec possim hoc cōuincere ex litera. relinquo hoc iudicio melius sentientis. Cū textus manifeste habeat ꝙ pro hoie ad tribunal qđ in morte fit rapto. nec Job nec Dani: orent. qđ omio de iudicio extremo intelligi oportet. aut saltem non de purgatorio qꝛ ꝓ mortuis in purgatorio orant Noe Job Daniel et oēs eccl'ie.

¶ Ad auctoritatē Apocalyp: recte dicit ꝙ demones in inferno non laudent. sed blasphemant deum.

¶ Reliqua exclusus tꝑe doctor Martinꝰ vult signare in scheda et ostēdere dño d. ⁊ dñis notarijs. obtulit aūt sequenti loco infra scripta. ¶ Qđ demones in inferno non laudant sed blasphemant deum scio. sed ꝙ ideo subtus terrā significet purgatoriū in quo cantent anime. non sequit̃. primū ꝙ sunt in tribulationibꝰ ⁊ penis. nec dum absterserit deꝰ omnē lacrymā ab oculis eorum. d.d. aūt negat cantare esse in tribulationibꝰ laudare deum. Ideo cōtra seipsum loquit̃

dum subtꝰ terrã in purgatorio laudẽ ponit simul et penas in quib: nõ laudet.
nego aũt et ego ꝙ anime ideo cantent q: habent certissimũ signũ beatitudinis
hoc em̃ signũ certissimũ fuit ꝓbandum. Deinde ego sub terram non dixi ꝑcare
solum infernũ. sed et alia quecũqꝫ sub terra sunt. in quib: om̃ib: laus dei abun-
dat. Om̃ia em̃ sunt plena gloria ꝛ laude dei. qui laudabilis est in om̃ib: opib:
suis. alioquin oportet d. doctorẽ non solũ purgatoriũ ꝑ subtus terram intelli-
gere. sed etiam aliquod quartũ ꝑ subtus mare cum eodẽ Apocalypsis. 5. etiã
subtus mare recitet et om̃ia que in eo sunt. rectius ergo creaturas omnes hoc
quaternario intelligimus ꝑcatas. q̃ꝫ ea que dñs Eccius imaginat.

¶ Qđ aũt in tribulationib: laudare deum sit cantare probo non esse a me fictũ.
vt d. d. dicit q: Ro: 5. dicit gloriamur in tribulationib. ꝛ. Psal: 41. In die mã-
dauit dñs misericordiã suam ꝛ nocte (.i. tribulatione.) canticũ eiꝰ. ꝛ Jacobi. 5.
tristat aliquis oret equo animo et psallat. Itẽ benedicã dñm in om̃i tpe. Om̃i
inquit tpe etiam aduerso. Contra vituperat ille de quo Psal: Confitebit tibi
cum benefeceris ei. Fateor aũt hoc me nõ dixisse de damnatis subtus terram.
sed vt excluderẽ sententiã d. doctoris volentis ꝙ cantare sit tantũ de beatitu-
dinis securitate in purgatorio.

¶ De canone misse non est contentꝰ ꝙ dormire in pace ad corpus retuli q: dicit
canon: In Christo quiescentib: non in sepulchro quiescentib: Porro quid re-
ferat ad animã corpus in mari aut aere versari ac non quiescere? Item quis
(.inquit.) corpꝰ exanie dicat dormire in pace? Rñdeo nihil ista argutia valet.
nam quiescentes in sepulchro aut vbilibet scđm corpus iactati vere quiescunt
in Christo. hoc est vt Apocalyp: 14. requiescãt a laborib: suis. videlicet ꝙ se-
parata aĩa a corꝑe iam nõ laborat in corꝑe in varijs huius mũdi molestijs.
alioquin quõ Christi corpus in sepulchro negabit dormire in pace. ꝛ quiescere
in deo. cum in tot locis de eo sic loquat scriptura. ꝛ cantet ecclesia. In pace in
idipsum dormiã ꝛ requiescã. ꝛ Psal. 15. ꝛ caro mea requiescet in spe. Itẽ Apo-
calyp: 14. beati qui moriunt in dño. Item Stephanꝰ actuũ. 8. obdormiuit in
dño. qđ sine dubio de corꝑali morte tropo scripture dicitur. Si Eccio nõ dor-
mit corpꝰ exanie. sinat queso illud dormire suscitaturo deo ꝛ scrip: auctoritati

¶ In fine dicit orari a nobis pro pace. non quã habent. sed quã habere a mi-
seria penarũ contingat purgatis Respõdeo hoc est peticio principij q: pax illa
securitatis quã habeant nondũ est ꝓbata. relinquit ergo ꝙ in pena sunt. et vt
ab hac soluant et pacem habeant oremus.

¶ Hec om̃ia sic volo dixisse vt ostendã me ignarũ esse eorum que in purgatorio
agat deus. nimis eos audere qui huiꝰ ignorantie impatientes. potius fingere
volunt sua q̃ꝫ cõfiteri se ignorare. mea ꝓbare nõ possum. sed nec illi sua. quare
recte mea conclusio id tm̃ voluit esse nec scripturis nec rõnibus ꝓbatum aĩas
certas esse saltem om̃es de salute sua. ꝛ gratiam in eis non augeri sufficit ꝙ scis-
mus eas pati ꝛ nos debere eis succurrere. Cetera deo relinquenda soli.

¶ Acta sunt hec. 10. Julij presentibus ꝛc.

Eccius ꝑ schedã rñdit. 11. Julij.

¶ Solutiones reuerẽdi patris apparent mihi insufficientes potissimũ ꝙ Aug:
dicat nõ loqui de purgatorio cum maxime id agat. scꝫ de purga: Neqꝫ negã-
dum est aĩas defunctoꝝ pietate suorũ viuentiũ releuari. cum ꝓ illis sacrifi-
cium mediatoris offertur. vel Elemosyne in ecclesia fiunt. sed hec eis prosunt.
qui cũ viuerent vt hec sibi postea ꝓdesse possint meruerũt. Est em̃ viuendi mo-
dus nec tam bonus vt non requirat ista post mortẽ. nec tam malus vt ei non
ꝓsint post mortem. Quocirca hic om̃e meritũ compatur quo possit post hanc
vitam releuari quispiam vel grauari. I nunc Luthere et dic Augustinũ hic non
de purgatorio loquutum.

¶ Preterea non ꝓbat ad deletionē peccati venialis requiri augmentū gratie. fateor augmentū gratie tollere aliquando venialia. sed etiā veniale tollit̄ satis- passione. vnde apostolus allegat⁹ Ro:7. Nō loquit̄ de veniali peccato. porro si loqueret̄ satispassionē non excluderet. at de ei⁹ ꝯsensu velut impertinente nihil dico in p̄ntia. Veniale fateor offendit sed venialiter. q: hominē in odio dei non constituit. nec inimicū dei facit. ꝙ alioquin cū gratia staret ideo in purgatorio habent quidē peccata venialia citra inimiciciā dei.

¶ At ꝙ causat̄ me torquere auctoritates p capillos ad ꝓpositum. disperceam si tota disputatiōe vel vnam adduxerit auctoritatē tam ptinentem. sicut ego hic adduxi. Sed hoc iudicent iudices non Lutherus.

¶ Indignat̄ cur non ⁊ Augusti: ⁊ Hiero: causati sint hoc latibulū hereticorū qd̄ dixi. Bone deus si non vbiqꝫ clamet Augusti: ⁊ Hiero: cōtra Pelagianos Cyprianus ⁊ Ambro: contra Arrianos ⁊ Nouationos. eos ꝓ arbitrio inter- pretari sacram scripturā. ¶ Petit ꝙ ꝓbem meam sententiā. cum suam ꝓbare non possit. meam vero ꝓbatam iudicū relinquo iudicio.

¶ De donec alia est ratio Hieronymi ad Helpidium q: aliunde probatur ex scriptura Mariam semp mansisse virginē. igitur. donec ibidem non dicit con- summationē. quod hic non potest facere.

¶ Porro de rōnibus meis gratia breuitatis non moror. Sed ꝙ dicit me certū fecisse ex dictis suis ꝙ anime suffragijs viuentiū liberate minus beentur. male mihi imponit. nec em̄ mihi somnia fingo. repetitur em̄ in dilutiōe adnotationū mearū noluisse Paschalē sua sibi minui premia. ideo maluisse ardere. sed missa hec facio ⁊ Iudicib: cōmitto. ¶ Porro non nego quin in tribulationib: quis laudet deum. sed hoc loco accipi non potest ꝙ ⁊ in celo cantare eos dicit ⁊ ab illis absterserit deus omnem lachryman ꝛc. Unde liquet lectori quō sententiam meam inuertat. Unde anime in purgatorio cantant secundū Iohannē deo. ⁊ quero causam. explicet nisi certitudinis glorie. quare falsissime ꝯminiscit̄ ꝙ cō- tra me ipsum loquar. Unde non nego bonos gloriari in tribulationib: ⁊ can- tare sed negaui illam glossam quā ipe finxit ꝙ cantare sit in tribulationib: deū laudare. alioquin angeli non canerent deo et beati.

¶ Quod errorem patentissimū defendere conatur scʒ animas dormire somno pacis scʒ quo ad corpus ꝛc. qm̄ anima separata a corpore non laborat in cor- pore varijs molestijs. vide vafriciem qui cum soluendo ad corpus retulisset in sepulchro quiescentes. Iam se transfert ad quietem anime a laboribus corpis sed heus bone vir. Est hoc quiescere a laborib: q: videlicet non in corpore mo- lestias patiatur tamē incompabiliter maiores molestias sentiat extra corpus. In aīa quid iuuat si quiesco a febre. et infestior calculo?

¶ De Christi quiete aliud est. resurrectionē absqꝫ corruptione exspectante. bt̄i ergo qui moriunt̄ in dn̄o. sed quis dicturus est corpus beatum nisi per redun- dantiā aīe in corpus. Sic de beato Stephano qui in dn̄o obdormiuit.

¶ Demū inquit me petere principiū. sunt in pace ⁊ tamen eis petimus pacem. et quia ridiculū est referre pacem habitam ad corpus. sequit̄ illam esse in aīa scientia securitatis. Qd̄ ait se sua ꝓbare non posse. reputo verissimū. cōtra alij sua ꝓbant q̄uis pertinax et ceruicosus etiam demonstrationib: non adquies- cat. quin semper contenderet nō esse demonstrationē. velut Grego: Arimineñ: et Petrus Aliaceñ: Aristoteli faciunt in rationibus de primo motore in. 7. ⁊ 8. Physicorum. quare cum cōmuni concludo sententia ⁊ in purgatorio gratiam non augeri. et eas certas esse de salute.

De indulgentijs.

Die vndecima Julij que fuit dies Lune.

Eccius.

¶ Inprimis anteq̃ descendam in hanc disputationē indulgentiarū, ꝓtestor nō esse mentis mee: aut ꝓpositum velle hac mea disputatiōe cōtrauenire mandatis summi pontificis quibus mandat in Decreto incipiente Cum postq̃. non debere defendi vel ꝑdicari ꝯtrium certis pūctis de indulgentijs sub pena excōicationis. sed magis esse intentiōis mee defendere veritatem in eodem Decreto approbatas. Quo sic prefato accedo ad inpugnandā conclusionē vndecimā Dicere indulgentias esse vtiles Christianis est verum et pium. nec indulgentie sunt viciū boni op̄is. quare nō videt bene dictum ꝙ hoc affirmantes insaniāt. hoc ꝓbatur. Quia ecclesia in ijs que sunt fidei non errat ⁊ que respiciunt animarum salutem. immo vt s. Cyprianus ait. Deus non ꝑmittit maiorē ꝑtem cleri errare sed in concilijs gn̄alib: ⁊ ꝑ vniuersitatē cleri iam a trecentis annis indulgentie reputate sunt vtiles ⁊ pie Christianis. Qd̄ patuit in cōcilio wienensi vbi approbate sunt date ꝑ Urbanū. 4. ꝓ venerabilis Eucharistie veneratiōe. nam consiliū hanc addidit rationē motiuā vt Christi fideles essent magis parati ad obsequia venerationis ⁊ honoris sacramento impendenda. Sic Innocen: 3. in concilio generali vbi vtilissimā constitutionē Om̄is vtriusq̃ a tota ecclesia receptam edidit. de indulgentijs quoq̃ disposuit hospitaliorum dicens. Iniūgimus vobis in remissionē pctōrum quaten⁹ de bonis vobis collatis grata eis subsidia charitatis erogetis. vt ꝑ subuentionē vestram ipsorum inopie ꝯsulatur ⁊ vos preponat ⁊ alia que dn̄o inspirante feceritis ad eterna possitis gaudia ꝑuenire. In eodem quoq̃ Concilio limitata fuit inferiorum ꝑlatorū indulgentias dandi potestas. que in Lugdunēn consilio deinde fuit approbata. Sed si indulgentie essent vicium boni op̄is et Christianis inutiles. quid opus esset collationē vicij op̄is minuere in inferiori prelato ⁊ ꝯferre in plenitudinē potestatis? Accedit ꝙ laudabile Constantiense consiliū. qd̄ et inter errores damnauit indulgentiarum cōtemptū. contulit indulgēn: om̄ib: in Concilio existentib: ⁊ feria sexta ieiunantib: Qd̄ fuisset bona op̄a tantorum patrum inquinare et inficere. et Gerson quē reuerend⁹ pater illustrē theologū appellat. sicut fuit veri ⁊ honesti studiosissim⁹. is decidit indulgentiarum ꝯcessionē nō esse pudendā seu ꝯtemnendam. sed deuote amplectendā in fide spe ⁊ charit: dn̄i nostri Jhesu Christi qui talem potestatē clauiū ecclesiasticarum dedit hoibus. Constat em̄ ꝙ fructuosior est ⁊ deo acceptabilior op̄atio talibus indulgentijs innitens q̃ altera et ceteris paribus non innitens hec Gerson Sic ⁊ alij sancti et optime existimatiōis viri ꝑpe datarum indulgen: voluerūt que a beato Grego: quoq̃ date sunt ante nongentos annos ⁊ Paschasio ante sex centos annos. Unde sola tanti p̄ris auctoritas debet quēlibet Christianū mouere vt credat indulgentias esse vtiles Christianis. Quis non ignorē ꝙ wilhelm⁹ Altisidorensis referat non defuisse qui etiam viuente btō Grego: sancto patri in indulgentijs ꝯdixerint. Porro hoc addam. Si indulgentie sunt vicium boni op̄is hoc potissimū meo arbitratu ex eo suspicari possem ꝙ sunt satisfactorie. sed ꝑ opus satisfactoriū non min⁹ meremur q̃ si nō esset satisfactoriū. alioquin ꝑstaret nos nulla facere op̄a satisfactoria. ne merita nr̄a ꝓ isto statu minueremus. Sed in benedictionib: seminantes de benedictionib: quoq̃ metemus. Sed hic audiā reueren: patrem. Accedat tantus totius Christianitatis cōsensus in Jubileis ꝑ summos pon: celebratis ꝑ Bonifaciū: Clemen: 6. Urbanū. 6. Nicolaū. 5 integerrimū ⁊ doctissimū pon: Sixtū. 4. et qd̄ cōmuni consensu Christianissimorū regū ⁊ principū ꝓ passagijs ⁊ cruciatis. Summ⁹ ponti: plenissimas sepe dedit indulgen: Cū

ergo fides ecclesie sit indefectibilis, pro qua Christus rogauit vt non deficeret. Luce. 22. et pollicitus est se nobiscũ esse omnibus diebus vsq; ad consummationẽ seculi Matth. 28. Non est admittendũ ecclesiã cum animarũ pernicie tanto tpe errasse et q: decreta Summorum pon: ab omnib: cõmunionẽ ecclesie sancte habẽtibus sunt acceptanda. vt ait Grego: can: preceptis. 12. dist: Item can: omnia decretalia. 24. quest: 1. cum multis cõcordantibus et pontifex modernus sub pena excõicatiõis late sententie definiuit indulgentias esse vtiles ad penã pctis debitã ijs qui charitate iungente membra sunt Christi delendam. Et quod huiusmodi remissio ex merito Christi et sanctorum auctoritate summi ponti: quasi cõpenset. His omnibus psuasum volo Christiano fideli Indulgen: non esse viciũ boni opis. nec dicere indulgen: Christiano esse vtiles esse insanire. quod nihil aliud est quam dicere totũ clerum in eccl'ia tanto tpe insaniuisse.

Martinus.

¶ Duodecim argumentis impugnat egre: d. d. conclusionẽ meam vndecimã. Ad que pluusq; rñdeam. Primo diluam illud quod insaniã esse dixi haberi indulgentias bonas Christiano. esseq; eas viciũ boni opis. Dico ergo qñ propheta Psal: 39. audet insanias falsas appellare et Psal: 118. iniquorum fabulationes ipsas traditiões hoim que de se nõ erant male nisi quod malam fiduciam aduersus iusticiã dei prestabãt insipientib: quanto magis insania est indulgentias que neq; precepte neq; cõsulte sunt neq; necessarie ad salutem. imo remissiões sunt bonorũ multorum opm haberi pro bono Chrianorum? Cum omne bonũ nrm et necessariũ ad salutem cõprehensum sit in preceptis et consilijs. immo amplius dico. quãdo saluberrima dei lex teste Ezechiele et apostolo Paulo Ro: 7. non est bona homini. immo occasio peccati. sola aũt gratia bonũ est Christiano. quanto magis indulgentie que nedum cum gratie sed nec cum legis vllius bonitate vllo modo compari possint? cum sint nihil et priuatio quedã bonorum operũ. haberi debent pro bono Non quod noxias aut pniciosas arbitrer vt dicemus. qñ ergo egre: d. d. dicit. Primo ecclesiã in ijs que sunt fidei non errare nec in ijs que respiciunt aniarũ salutem. recte dicit sed tales non sunt indulgentie vt (dictũ est

¶ Qd aũt Cyprianus dicit deum non pmittere quod maior pars cleri erret viderit ipse quid dixerit. Certum est qd tpe Arriane pfidie maior pars et elequentiorum episcoporum et doctiorum virorum errauit in tanto articulo fidei. adeo vt nullus catholicus epũs ferme resideret in cathedra sua.

¶ Qd dicit in concilijs gñalibus et trecentis annis habitas indulgen: vtiles et pias Christianis. et in concilio wienensi approbatas. quas Urbanus. 4. pro reuerentia venerabilis Eucharistie in fidelibus excitanda largitus est. Rñdeo nunq; negaui esse vtiles indulg: sed non Chrianis. hoc est feruide agentibus Christũ secundũ nomẽ suum amantib: et querentib: ijs enim ingrata est remissio operũ. grata vero impositio operũ. Secundo dico quod in ijs rebus nõ est respiciendo psona vllius siue Concilij siue pape. sed quid dicat. psertim qñ hic error de indulgen: vt in re nõ necessaria non est periculosus ceteris tñ parib: hoc est si sciãt eas esse nõ necessarias nec in eas confidant.

¶ Ad scdm de Concilio gñali et Innocen: 3. qui iniũxit pro dispotiõe hospitaliorũ vt in remissionẽ pctõrum cõferrent grata subsidia &c. Dico me adhuc nõ intelligere hoc verbũ pape. cũ remissio pctõrum mihi videat esse aliud quam indulgentias atq; si esset idem dico sicut prius.

¶ Ad terciũ de Lugduneñ. Cõcilio in quo approbata dicit et limitacio ptãtis cõferendi indulgen: inferiorum platorũ. Admitto totũ. quod aũt sequit Si essent inutiles non fuisse necessariũ collationẽ vicũ opis minuere in inferiorib: prelatis. Dico indulgentias esse vocatas a me vicium opis scdm qd impugnatus sum a d. d. cõclusiõe mea. 42. in Resolutorio. vbi sic dixi. Nõ quod venie sint male et noxie sed quod abusus peruersus nocet. dũ tale opus nõ facerent nisi venie essent. Sic enim

finis opis huiusmodi fit ipsa venia. et clarissimũ est ꝙ raro hoies contribuerent nisi indulgentie ꝓmitterent. Ideo semꝑ ibi est periculũ saltem viciosi opis.

¶ Quarto induxit laudab: Constañ conciliũ qđ inter errores ceteros dãnauit contemptũ indulgentiaꝝ. Rñdeo nunq̃ ego contempsi aut ꝯtemnendas esse docui nisi contempt⁹ intelligaẗ hoc modo ꝙ incõꝑabiliter meliora possumus eisdem expensis facere quib: indulgẽtie redimunẗ. vel q̃ sunt indulgentie ipse. quare prerogatiua melioris nõ est contempt⁹ deterioris Sicut aurũ non est contemptus ligni aut feni ⁊ si prestanti⁹. ꝑ idem ad quintũ vbi Gersonem inducit indulg: concessionem non esse paruipendendã. Addo in suo genere. seu sicut ipse dixit ceteris parib: Nec credo hanc sententiã d.d. satis placere. ꝙ indulgeñ sint suscipiende in fide spe et chari: cum tenuerit satisfactionẽ impleri ⁊ remitti posse etiã ijs qui sunt extra gratiã. Admitterẽ ꝙ fructuosior sit oꝑatio innitens indulgentijs q̃ altera non innitens ceteris parib: mõ cetera illa paria recte cõparentur. Sicut non nego meliorem esse posse vnam orõem dñicam Laici q̃ omes horas canonicas vnius sacerdotis.

¶ Sexto inducit beatũ Grego: ante nongentos annos. Pascasiũ ante. cccccc annos dedisse indulgeñ: quãuis recitante wilhelmo Altisidiorensi aliqui contradixerint sancto Grego: Rñdeo. Nondũ habeo fide dignam historiã de indulgeñ: Gregorianis. tamen quidquid sit nõ ideo sequiẗ indulgẽtias esse aliud q̃ indulgentias. hoc est remissiones bonorũ operũ quas nemo bonas poterit appellare Christianis quantũlibet sancta Concilia vel quãlibet sancti eas dederint vel approbarint ideo d.d. non solum contra me agat solis noib: auctoritatũ. sed ⁊ ipsius rei veritate.

¶ Septio suspicaẗ eas esse ideo boni opis viciũ q: sunt satisfactorie. Dico ꝙ nõ sunt satisfactorie sed remissiones satisfactionis. nec habende vt opus satisfactoriũ. ideo male hoc argumento ꝯꝑantur opib: satisfactorijs quasi ideo merita nostra minuanẗ si indulgentie relinquanẗ. imo ꝯ̃rium verius est merita augenẗ dum indulgentie relinquũtur.

¶ Octauo dicit consensu fideliũ receptum annũ Jubileũ Bonifacij. 8. Cle: 6. Six: ⁊c. Rñdeo quis scit si consensus fideliũ eum receperit. nec est Bonifacius tante opinionis vt quidquid gesserit. statim ꝓ re bene gesta habendũ sit. presertim in re non bona nec necassaria ad salutem. qui ⁊ alia monstra ꝑpetrauit que in rebus necessarijs malum exemplũ prebuerũt.

¶ Nono ꝙ dederũt Rho: ponti: consensu Chr̃ianissimoꝝ regum ⁊ principum indulgentias pro passagio. Dico sic̃ prius non est miraculũ ꝙ deus hec ꝯtemnat ⁊ sinat agi et agere que imꝑtinentia sunt ad salutẽ. qui in ħ suꝑ nos vigilat vt doceat vtilia. vt apostolus Titum. 3. dicit hoc est precepta sua ⁊ consilia.

¶ Decimo arguit fidem ecclesie esse indefectibilẽ ⁊ Christũ nobiscum. ideo ecclesiam non potuisse errare tanto tꝑe cũ animarũ ꝑnicie. Dico non tota ecclesia errauit. Deinde si etiã erraret in ijs reb⁹ nihili (semꝑ de Chr̃ianis loquor.) non est ꝑiculum salua fide. variari opiniones et errare in tꝑalibus non tollit ecclesiam Christi.

¶ Undecimo decreta Ro: pon: acceptãda esse ꝯtendit. Rñdeo sine dubio sunt acceptanda sed tamen cum iuditio vt habeẗ dist: zz. ca: Anastasio q: Romani pon: hoies fuerũt et hoies circũ se habuerũt. errare potuerũt. Deinde nullũ est decretũ qđ precipiat indulgẽtias redimere nec est vsq̃ hodie. qđ indulgentiarum valorem aperte declarauerit.

¶ Ultimo de moderni pontificis definitione esse videlicet vtiles indulgeñ. ⁊ de merito Christi et sanctoꝝ acceptas. Rñdeo nec ipse satis exprimit. nec probat vel vna syllaba que dicit. De qua re copiosius in actis meis Augusteñ: dixi. Nõ sequiẗ ꝙ totũ clerũ in ecclesia tanto tꝑe insaniuisse. cũ interim semꝑ fuerint quibus ⁊ displicuerint. qui ⁊ ꝯ̃dixerint saltẽ priuatim indulgentijs. vt testatur

vulgatissimū ꝓuerbiū Indulgentie sunt pie deceptiones.

Eccius.

¶ Accepi reuerendi patris sententiā in multis mitiorē et equabiliorē ꝙ̄ verba ꝯclusionū p̄tenderent. aut alia sua scripta mihi videbant̄ ꝑcare. neqꝫ mei est in-stituti indiscretas indulgentiaꝝ ꝓclamationes aut abusus defendere. sed ve-ritatē ⁊ quantū indulgētie rōnabiliter date possunt ꝓdesse tutari. et vt sim bre-uis. nō discutio de excusatiōe sue ꝯclusionis. at cum assumit indulgentias non p̄ceptas. nō necessarias esse. fatemur. sed in hoc toto meo exili iudicio apparet esse difficultas nostre dissensiōis principaliter q꞉ reuerēdus pater dicit indulg꞉ non esse nisi remissiōes bonoꝝ opm quā interpretationē apud nullū indulgen-tias vel dantē vel admittentē memini me repperisse. qm̄ sic indulgentie essent vere noxie. ꝑiculose. ⁊ dānabiles. Cum sic ꝯcilia ⁊ summi ponti꞉ remitterēt hec bona opa vt vel sic hō nō mereret̄ tantā beatitudinē. qᵭ est ꝯ̄ aiaꝝ salutē. vel hoīes decepti remissione bonoꝝ opm ad purga꞉ miterent̄ vt penas hic nō di-lutas. ibidem sustinerēt. qᵭ reuera dānabile est. vnde oim vl' dantiū vel admit-tentiū indulg꞉ vnus cōsensus est indulgentias non esse bonoꝝ opm remissiōes sed remissionē esse pene tpalis ꝓ peccato cōtrito adhuc debite ⁊ nō solute. Si-cuti Leo modernus papa expresse in p̄fato decreto definit qᵭ Sixtus. 4. ante eū expressissime fecit tpe Iubilei sui. Unde cōcordare non possum qᵭ reueren꞉ pr̄ in suis Resolutionib꞉ dicit indulgentias solū datas pigris. qᵭ etiā in sermone vulgari affirmat nō volentib꞉ implere canones penitentiales. ⁊ tn̄ in eodē reso-lutorio dicit canones peni꞉ pigrꝫ impositos. qᵭ viri alioquin strēnui om̄ez vitā penitentiā agerent. vnde infelicissime essent Indulgētie si essent bonorū operū remissiones. Solutur⁹ ad primū rn̄dit indulgen̄꞉ nō attinere ad aiaꝝ salutē. cū ꝓfecto maxime intersit salutis aiaꝝ. an salutē ꝓmoueāt vel impediant. Interest etiā fidei nostre an papa vt Christi vicarius penas pecato debitas facta recōpensatione p merita Christi ⁊ sanctoꝝ possit remittere et delere. De Cypriano obiecit mihi qᵭ occurrebat Cyprianū legenti ꝙ̄uis nō plene mihi ꝯstet an sicut in Grecia ita ⁊ in aliīs regiōib꞉ Eccle꞉ maior ps cleri fuerit infecta

¶ Deinde ad consilia rn̄dit indulgen̄꞉ non esse bonas Christiano. i. qui fide et chari꞉ Christū sequat̄. hoc certe dicta Cōciliorꝝ destruit ⁊ indulgentiaꝝ largi-tionē. q꞉ non nisi Chr̄i fidelib꞉ ⁊ ꝯtritis ⁊ ꝯfessis sub ꝯmuni forma ꝯcedunt̄. q̄re cōmuni sentētia indulgentie non sunt bone malis. q꞉ eas non consequunt̄ sed bonis et vere Christianis.

¶ Non accepto ꝙ. z. p. dictū Senece hic vsurpat. nō attendendū quis sed q̄d dicat̄. quoniā maxime in iīs que sunt fidei attendere oportet etiā quis dicat. ⁊ ꝯsiliū legittime congre꞉ est ab omni Chr̄iano audiendum.

¶ Dicit errorē non periculosum si hic de indulgentiīs erret̄. at mihi ꝯ̄riū videt̄ cum periculosi errores fuerūt iudicati qui sacris ordinib꞉ vr̄is fratrū mendican-tium ab initio detraxerunt.

¶ Ad Innocētiū in gn̄ali cōcilio ꝯstitutionē dicit se nō intelligere quō valeāt. vel indulgen̄꞉ sint remissio pctōrū. dico vt semꝑ nō dabo tam solenne ꝯsilium ⁊ legitimū potuisse errare. cū a spū s. nō derelinquat̄ ⁊ remissio pctōꝝ intelligē-da sit quo ad penā. q꞉ nomē pcti nō semꝑ ꝓ culpa. sed etiā ꝓ pena culpe debi-ta vsurpat̄. sicut apud Machabeos vt a peccatis soluant̄. qᵭ de culpa nequit intelligi mortali. sed de pena culpe debita. Et si indulgentie dicant̄ dari vt ab-soluant̄ a pena et culpa. eas ꝯsequentes nullus existimare debet indulgentias remittere culpā. sed q꞉ papa ꝯcedit vt a culpa mediante sacramēto penitentie a deputatis cōmissariīs absoluant̄. ⁊ deinde indulgentias. i. penarum remissi-ones consequantur.

¶ Qđ vero se excusat ꝙ dixit indulg: esse vicium boni opis q: et ipse voluerit ceteris paribus opus bonū cum indulgētijs esse melius ꝙ̃ sine indulgentijs. sed sicuti fieri soleat q: ita hoies idulgentias redimant vt bona opa illa sine indulgentijs non facerēt. ꝙ̃lis pleraq3 super illo dicto afferri possent ⁊ in simili quādo vicini ꝓpter amiciciā vicinoꝝ ꝯueniūt ad oblatiōes ⁊ offertoria plus ꝙ̃ intuitu mortuoꝝ. attamen mihi apparet meliori iudicio semper saluo hoc non esse vitium boni operis. Primū ex eo quia sacrum consiliū ꝑ indulgentias vult excitare homies ad bona opa. Secundo q: esto ꝙ tale quid faciant. vel exhibeant. ꝓpter indulgentias ꝯsequendas. tn̄ ista opa ex illo fine non inficiuntur. qm̄ finis iste indulgentiaꝝ non discrepat a fine vltimo. ita ꝙ penarum remissio ꝯgruenter in deū ordinat̄. alioquin ꝑscindendo subordinationē finiū paucissima vel nulla essent bona opa.

Hic ꝯtinuauit Ecchius hora secūda diei. 11. Julij. 1519.

¶ De cōtemptu indulgentiarū per Cōstantiense consilium improbatū dicit reuerendus pater se illas non ꝯtempsisse fateor ingenue. si eo semꝑ fuisset vsus moderamine sicut se hodie exposuit ⁊ forte eius interꝑtationi est standū. Et in ꝯscientia sine foro. tamen scriptus eius sermo vulgaris aliam exhibet intelligentiā laicis. sed hoc nihil ad me. Ad Gersonē respondit admittendo. tamen arbitrat̄ Gersonē mihi aduersari qui indulgentias tunc vtiles reputat qn̄ fide spe ⁊ charitate ꝑcipiunt̄ qđ ego alias tenuerim posse fieri satisfactionē in pctō mortali. dico ⁊ ipsum Christianissimū Cancellariū hoc tenere aliquem posse satisfacere de iniuncta penitentia in peccato mortali alioquin imprudentissime agerent confessionū auditores. durantem imponendo pn̄am. sed an quispiam indulgentias in peccato mortali consequatur nihil ad rem. ratio diuersitatis est obuia. qm̄ indulgentie non solent concedi nisi contritis ⁊ confessis. ideo nō mirum si peccatores harum non sunt capaces. q: indulgentie tm̄ valent quātum sonant. Subiunxit reue: pater orōem dn̄icam Laici tm̄ valere sicut horas canonicas clerici. si cetera sunt paria. illud non admitto.

¶ De btō Grego: dicit se nondū receptam vidisse historiā. at tam ꝯstantissima fama. sicut b. August: lib: de tri: de Alexandria inquit hoc negare non ꝑmittit negat aūt indulgentias esse satisfactorias. sed solū sint remissiones bonorum operū. In hoc credo principali nos dissentire ⁊ magnam ꝑtem cōtrouersie hic fundari. At prius memini indulgentias esse non remissiones bonorū operū. vt credit reuerendꝰ pater. sed remissiones penarū peccatis debitarū. Unde homo vere Christianus accipiēs indulgētias non minora sed plura facit bona opa ꝙ̃ si non consequeret̄ indulgentias. Sic aūt intelligo indulgentiis esse satisfactorias sicut papa Sixtus. Clemens. 8. papa modernus declararūt. non qđ ꝯsequutus indulgentias satisfaciat sed q: nullum malum manet impunitū. et nullū peccatū manet inultum(. can: sicut primi de peni: dist: prima.) Ita vicarius Christi dispensator eius thesauri vbi homo ꝓ poena peccati non reddit equiualēs ipse ex thesauro sibi cōmisso merito Christi. sufficientissimo illud recōpensat. ⁊ ꝓ eo satisfacit. Quare ꝯcessi in priorib: indulgentias de se nō delere culpā. sed penam ⁊ ꝙ sit talis remissio penarū in indulgentijs et non remissio bonoꝝ operū. patet ꝑ illud Esaie. Spūs dn̄i sup me eo ꝙ vnxerit me ad annūciandū mansuetis misit me vt mederer contritis ac predicarē captiuis indulgentiā ⁊ clausis aꝑtionem. Christus eadem verba de se assummēs pro verbo Indulgentias remissionis nomē accepit. Sic theophilus ait vt beatus Thoman renarrat. nā prius ab inferis anie oim tenebant̄ donec venit qui predicaret captiuis remissionē. Deinde cōtendit reueren: pater merita augeri relictis indulgentijs. hoc ego nō video. qm̄ vt dixi non redimentes vel relinquētes indulgentias aliqn̄ istam pecuniā in bonis conuiuijs volunt cōsumere. non merita augere. fateor ꝙ aliqn̄ posset quis facere maius opus meritoriū cū illa pecunia ꝙ̃ si redimeret indulg: casus non oportet speciuocari.

¶ De Jubileis celebratis non vult admittere accessisse consensum fidelium. et suspecta Bonifacij. 8. vita potest suspectū facere eiꝰ Jubileū. dico satis magnum esse populi cōsensum. ꝙ ex toto Christiano orbe in Jubileo Christi fideles confluūt. quō alias cōsensum fidelium ꝓbare possit non video. ꝙ consensu principū dixi pro passagio ⁊ cruciatis a summo ponti: indulgētias datas. Respondet parum cōficere si hic errauerint in re nihili. quasi nihil esset Christi fideles decipe et vnanimē Christianoꝝ principū et regum cōsensum in tam fallacem descendere fideliū deceptionē.

¶ Preterea nullū ait esse decretū expressum ⁊ clarū sup indulgentijs. Oppono ei declarationē Sixtinam et iam nouissime declarationē moderni pontificis. Ubi inquit Ro: ecclesiā quam relique tanq̄ matrē sequi tenent tradidisse Ro: pont: Petri clauigeri successorē ⁊ Jhesu Christi in terris vicariū potestate clauium quarū est aperire tollendo illius in Christo fidelibꝰ impedimenta culpā scꝫ et penam ꝓ peccatis actualib: deletam. culpam quidē mediante sacramēto penitentie. Penam vero tpalem ꝓ peccatis actualib: scdm diuinā iusticiā debitam. mediante ecclesiastica indulgentia posse ꝓ rōnabilib: causis eisdem Christi fidelib: qui charitate iungēte sunt membra Christi siue in hac vita siue in purgatorio indulgentias ex supabundantia meritorū Christi et sanctoꝝ et tam ꝓ viuis q̄ꝫ ꝓ defunctis apostolica auctoritate indulgentiā ꝯcedendo. thesaurū meritorū Christi et sanctoꝝ dispensare ⁊c. Ubi clare determinat cum sequentibꝰ indulgentias non esse remissiones bonoꝝ operū sed remissiones penarū. que fiat cōpensatione facta meritorū Christi. et ꝙ rōcinabar ecclesiā tot annis totam non errasse. Rūdit non totam ecclesiā errasse. q: semp interea fuerint quib: hoc negotiū fuerit suspectū hinc vulgatū illud. Indulgentie sunt pie deceptiones fideliū. Ad qđ dico. Qñ alicuius rei habenda est ratio non quod quisq̄ꝫ dicat sed qđ boni. docti. honesti. et optimi statuunt audiendū est. quot eñi fuerunt ꝓbatissi: et honestiss: viri per totum Christianū orbem in trecentis annis ⁊ horum aliqui in cathalogū sanctoꝝ relati non tamen indulgētias hoc pacto ꝓbauerūt. Etiā si abusus eis sicut in omi re displicuerit. Thomas sctūs est Bonauentura Albertus Carmelita. Bernhardinꝰ et alij magni viri. Ales Gerson Capistranus ⁊c. qui tamē indulgentiarū concessionē non reprobarūt. Quare nihil refert ꝙ Johanni wickleff ⁊ Ulrico Kalteisen in Anglia. dño Johanni de wessalia qui tamē hoc retractauit Maguntie. Bohemis indulgentiaꝝ ꝯcessiones non placuerunt. Quare cōcludamus indulgentias rōnabiliter datas. ad dei honorē et fidei exaltationē nō esse inutiles Chrī fidelibꝰ deuotis non ꝑsummentib: sed eas cum humilitate ⁊ gratiaꝝ actione accipientib: abusibus resectis ⁊ repulsis. vt sic potius de tanto munere deo gratias agamus q̄ꝫ vt illud supbe cōtemnamus semp in animo habentes optimā indulgentiā esse veram ꝯtritionem. Tamen omnino si hodie exposita sententia fuit mens reue: patris maluissem vt illud clare dixisset ⁊ simplicib: non dedisset occasionē aliud cogitandi q: nemo est oim auditorū. qui sensum hodie datū intellexerit in cōclusione vndecima Dicere indulgentias esse bonū Chrīano est insanire. Sunt eñi verissime operis boni vicium. At sum bene contentus de sua expositione quantum ad me attinet.

Martinus.

¶ Contra solutiones meas opponit egregi: d. d. primo indulgentias non esse remissiones bonorū operum nec se vidisse qui hoc assereret. Sequi etiā adhoc indulgentias esse vere ꝑiculosas noxias ⁊ damnabiles. esse potius eas vno cōsensu dantiū et admittentiū remissiones penarū ꝓ peccatis debitarū. Rūdeo satis admiror quid hec verba d. d. velint. cum sine dubio ꝑ penas pro peccatis debitas intelligant omnes labores satisfactiōis que tertia pars est penitentie. Inter quos certe sunt bona opera Elemosine. orōnes. ieiunia. vigilie et similia.

ad qđ est expressus textus lib:5.c. Cum ex eo. vbi papa dicit p indiscretas indulgen: eneruari pñalem satisfactionē Et oēs bulle indulgentiarū ferme hāc clausulā habent. de iniunctis penitentijs relaxamus. Sed age dato ꝙ essent pene et non opa. dico peius esse remitti penas ꝙ̄ opa. cum vita passiua et penosa plus pficiat aut prosit ꝙ̄ mere actiua. vt apostolus. 2. Corint: 11. cum infirmor tunc fortior sum. Purius est eñi opus qđ solo deo opante nobis patientib: pficitur ꝙ̄ qđ nobis coopantib: efficitur. iuxta illud Deutero: 22. Ego pcuttam ꝛ sanabo. occidam ꝛ viuificabo quare ad sensum egre: d. d. plura absurda sequunt ex indulgētijs ꝙ̄ ad meū sensum ꝛ sane nescio an verissime dicā.

¶ Secundo nō potest cōcordare qđ dixi indulgētias solum pigris esse datas ꝛ canones similiter tantū pigris impositos. dico nō memini me dixisse canones esse pigris impositos. si aūt dixi sensus meus est ꝙ strennui et feruētes siue penitentes plus faciunt ꝙ̄ canones exigunt.

¶ Tertio contendit eas esse necessarias ad salutem quia expedit nosse an promoueant nec ne ad salutem.

¶ Etsi non fateat necessarias esse ad salutem expedit tamē scire pmoueant salutem nec ne. Rñdeo nec hoc est necessariū scire. sed si nocerent saluti. Non eñi est nessariū scire non necessaria ad salutem.

¶ Item ꝙ interest an papa per merita Christi possit remittere. nescio an intersit. De meritis Christi postea.

¶ Post hec dicit meā sententiā destruere dicta Cōciliorū ꝛ indulgentiarū largitiōem que cōmuni forma cōcedunt contritis ꝛ confessis. Rñdeo non ideo destruit mea sententia dicta Cōciliorū. qr sunt contriti et cōfessi qui pigri sunt ad soluendas satisfactiōes quos scrip: etiā infirmos vocat ꝛ ppter hos damnāde non sunt indulgentie. ¶ Reprehendit etiā in me ꝙ vsurpaui dictū Senece. non quis sed quid dicatur. ꝙ in his que sunt fidei attēdere oporteat etiā quis dicat. Respōdeo hoc nō est ad ppositum. quia materia indulgentiarū nō est materia fidei. Deinde in materia fidei multo maxime opus est attendere non quis sed quid dicat. quia non est respectus psonarū habēdus. sicut manifeste pmonuit Matth. 7. ꝛ 24. Attendite a falsis pphetis. qui veniunt ad vos ꝛc. Item multi veniūt in noīe meo dicētes. Ego sum Christus. ꝛ Johānis. 10. Oues mee vocē meam audiunt. Proinde etiam summo ponti: non temere credendū est. vt stet regula Johānis apostoli. Charissimi pbate spūs vtrū ex deo sint.

¶ Dicit deinde periculum esse in errore indulgentiarū ex eo ꝙ periculosus error habitus sit eorū qui ordinib: mendicantiū ab initio detraxerūt. quicquid sit de detractatorib9. per hoc non pbatur error piculosus in indulgentijs. nec mox error est qđ ordines mendicantiū vl' sacerdotes ecclesiarū errorem iudicauerint. Per idem ad id qđ dicit Conciliū non errare qr regitur a spū sancto.

¶ Addo ego scȝ in hijs in quib: regitur a spū sancto. i. in reb9 fidei. Et vt aliquando dicam non dixi errasse in concilio in dandis indulgentijs sed postea. transeo illud ꝙ remissionē peccatorū intelligit remissionē penarū. cū sepe pctm̄ p pena accipiat Machabeorū. 20. Ego nō sepe inuenio pctm̄ pro pena accipi. nisi forte vbi de Christo scribit ꝙ peccata nostra ipse portauit. qđ tm̄ ꝛ ipsum nō ausim dicere simpliciter pro pena accipi. Sed hec extranea.

¶ Confutaturus illud ꝙ venias dixi esse vicium opis dicit esse subordinationē finium in opibus ideo si venie referant in deum nō viciant opus. Respōdeo da exemplū ꝛ demōstrandi. dixi eñi hodie raros inueniri qui tm̄ darent gratis et ppter deum. quantū dant pro indulgentijs. Ex fructib: ergo cognoscetis eos. imo si audiant melius se posse facere ꝙ̄ redimere indulgētias pbabile est nullas esse redempturos indulgentias.

¶ De contemptu indulgen: dicit si fuissem vsus hoc moderamine standum est eius declarationi. Uerum vulgaris sermo aliam indicat laicis intelligentiā

Respondeo. videat diligentius eundē sermonē egre: d. d. ꝛ inueniet me expressis verbis dixisse non esse cōtemnendas indulgentias. sed relinquendas liberas. neminē esse absterrendū. sicut neminem vrgēdum esse videlicet pigrorū solatia quare sine mea culpa hāc declarationē ꝛ satis moderatā sententiā nō intelligūt.

¶ Transeo illud de Gersone vbi dicit aliud esse satisfacere in peccatis et redimere indulgen: in peccatis. Quia in ijs obstat forma cōcessionis. que solū cōfessis ꝛ contritis ꝑmittit indulgentias. illic vero ꝛ ipse Johānes Gerson secum sentiat. Dico. relinquēdo hoc tanq̄ extra capacitatē intellectus mei. vere enī non capio quō peccator possit satisfacere in peccatis et non etiā possit recipere licentiam non satisfaciendi. cum plus videatur requiri ad operum perfectionē quā ad omissiomem.

¶ De Gregorio et si historia non habeatur recepta tamen famam dicit non ꝑmittere negari. Dico fame temere nemo credat. et Transeo.

¶ Tandem ad id redeo q̄ indulgentie sint satisfactorie ꝛ nō remissiōes bonoꝝ operū. sed penarū. fortassis contendimus in equiuoco q̄ satisfactoriū d. d. appellat q̄ ꝑmittit virtute indulgentiaꝝ. vt non satisfaciat et hec ꝑmissio non satisfactionis pro satisfactorio habeatur. Ego satisfactorium appello qđ implet satisfactionē non omittit.

¶ Adduxit etiam auctoritatē Esa: 66. vbi Christ⁹ Lu: 4. legens ex Isaia dicit. spūs dñi sup me eo q̄ vnxerit me. predicare captiuis indulgentiā. vbi Christus remissionē dixit. Addidit Theophilū qui exponit q̄ anime tenebanť ꝛc. donec venit qui predicaret captiuis redemp: q̄ illa auctoritas nihil faciat ad rem ipsa verba et consequētia textus declarant q̄ Christus ibidem dicit. Hodie impleta est scriptura hec in aurib: vestris. Deinde q̄ loquitur de vero anno Jubilei. hoc est. de plenitudine tpis. de corona anni benignita: ꝛ nō de remissiōib: penarū sed de remissione peccatoꝝ. de qua tota scriptura loquiť. cum Jubileus Bonifacianus tanto post tempore ceperit. Item q̄ neget augeri merita relictis venijs transeo. q̄ non ꝑ hoc confutať q̄ aliquādo pecuniā candē volunt cōsummere in conuiuijs.

¶ De Jubileis celebratis dicit satis magnū esse populi ꝯsensum. q̄ ad indulgentias fideles in toto orbe confluunt. excepta tamen Italia et Roma. nec videt quō alias possim ꝓbare cōsensum fideliū. Respondeo cum consensum ego probarem esse fidelium qui re patefacta ꝛ veritate indulgentiarū exposita fideles ad confluendū moueret. nunc vero confluunt ignorantes quid et quare. cum maior pars credat se rem necessariā et meritoriam facere.

¶ Post hoc de passagijs et cruciatis arbitratur egre: d. d. non esse rem parui momenti tot fideles decipi presertim magnates. Rñdeo nec est res magni momēti q̄nquidē ꝛ diuus Hiero: Matth: 23. de sanguie Zacharie ꝓphe: dicit Nō dānam⁹ errorē qui de pietate fidei descendit. Ita et hic error est sine dāno anime citra etiā lucrū pecunie. q̄ deferūt ꝓ honore sancte eccl'ie rectorib: eccl'iaꝝ. Quī ego dixi nullū esse decretū sup indulgētijs opposuit Sixtinā ꝛ leoninā nouissimā vbi declaranť virtutes indulgētiaꝝ. Dico hec alia questio est. ego dixi nullū esse decretū qđ ꝓciperet indulgētias redimere. ideo non esse necessarias.

¶ In fine ad ꝓuerbiū illud indul: sunt pie fideliū deceptiōes. Per qđ volui nō totam eccl'iam errasse. dicit non esse audiendū qđ quisq̄ dicat sed qđ boni et honesti viri statuunt. Nunc vero aliqui etiam in sanctoꝝ catalagū relati non improbant indulgentias. Respondeo. nec ego sane. hoc tamen addo q̄ ecclesia accipiens opiniōes. non facit ideo ex opinionib: veritates. Ideo ad istam Leonis. 10. declarationem dico sicut in actis dixi. non probari nudis verbis. presertim hominum indulgentias esse de thesauro Christi sumptas et soluere penas iusticia diuina requisitas licet opinionē nō damnē Nā vt dicā qđ sentio

cum Christi merita siue accipiant vt suffragia. siue quocūq; mō ꝛ noie. nihilo⁹ minus sunt merita Christi. nec ꝓpter vsum vel applicationē metamorphosim subeunt. Si aūt sunt merita Chrī gratia ꝛ veritas sunt. iuxta illud Psal: 24: vniuerse vie dñi misericordia ꝛ veritas. ꝛ Johannis primo. Gratia ꝛ veritas ꝑ Jhesum Chrm̄ facta est. ibidem. Vidim⁹ plenū gratie ꝛ veritatis. Quare etiā si angelus de celo aliud ꝑsuaserit non credā esse in manu vllius hois gratiam et veritatē dare. hoc est merita Christi dispensare. non tamen resisto pontifici. sed ad declarationē in actis me refero.

Eccius.

¶ Quia vt dixi magna pars dissensionis iacet in eo an indulgentie sint remissiones bonorū operū. vel penarū. vbi in meā ꝑtem dixi descendere eccelesie doc: et Ro: ponti: Qui hacten⁹ de indulgen: scripserūt. sed hoc refellit acute ꝛ docte re: pr. Quia remittere penā est remittere labores satisfactiōis. iter q̃s sūt bona opa ꝯtra decretū Innocē: In ca: cū ex eo de Penitentijs ne pñialis satisfactio eneruet. Dico bene remitti labores satisfactiōis. sed non ꝓpterea bona opera. Q̃uis eñ oratio. ieiuniū ꝛc. sint satisfactiões. tamē sunt bona opa. etiam si ijs non satisfaciam⁹. Accedit ꝙ satisfactio non solum fit labore bonorū operū sed etiam satispasionis. Quare plerisq; volunt non debere cogi filium cōfessionis ad satisfactionē in se recipiendū. iuxta illud ꝯmune. Melior est vt cōfessor filium cum parua penitentia mittat ad purgatoriū. q̃ cum magna ad infernū. Nec mirum si ponti: plenarias resecuit indulgentias ad satisfactiones penitētiales eluendas si passim a prelatis fiant. Sic ꝑticula bulle de iniunctis penitētijs. i. que scdm iusticiā diuinā iniungi deberet. vt doctores ecclesie de indulgentijs scribentes declarant.

¶ Porro ꝙ argumentat peius esse remittere penas q̃ opa non accipio. q: pro tanto pene ꝓsunt vt homo instruat bene opari ꝛ sic virt⁹ in infirmitate ꝑficit. sed hoc ad iudices. ꝛ q: errare in indul: esset animab: periculosum vt hodie induxi. Ideo ecclesie nō errant si solum pigros contritos volūt recipere indulgen: Certe ad Carthusianos venire non debent. In materia fidei dicit maxime attendendū quid dicatur. Ego aūt auctoritatē reputo in theologia potentissimā et quod audire ꝑcipimur sedentes supra cathedrā Moysi. ideo quis dicat attendere debemus vt captiuem⁹ intellectū. iuxta preceptū apostoli in obsequiū fidei. ꝓpterea concilia habita sunt vt eorū auctoritate errores exterminarent.

¶ De mendicantibus transeo.

¶ Qd̄ vero ait consiliū in ijs in quib⁹ regitur a spū sancto non errare. dico ego antiquoꝝ patrū sequutus sententiā. semꝑ debere presumi ꝯsiliū regi a spū san: q̃diu non ꝯstat de opposito scz de illegitimitate cōgregationis.

¶ Sed adhuc fortiter stat reueren: pater in vicio boni opis ꝙ dans pecuniam ꝓpter indulgen: alias nō datur⁹ quasi hoc sit viciū boni opis. Quererē a reue: patre si ipse cū suis fratrib: habet anniuersariū alicuius principis vel nobilis cū. 30. missis. q: dant bone presentie. alioquin non habitur⁹ anniuersariū. an hoc sit vicium boni operis.

Martin⁹ dubitat. Ecci⁹ ꝛ sic non erit salus ois carotā in cucullā quā extra

¶ De indulgētijs ab eo nō ꝯtemptis iudicent qui sermonē vulgarem legerint.

¶ Porro reue: pr̄ factus interpres me⁹ dicit indul: forte sic factas esse satisfactorias. q: ꝓpter istas aliquis satisfacere nō teneat. non iste est sensus meus sed q: hō deberet ꝓ peccatis etiā ꝯtritis satisfacere de suo. ꝛ ꝑ indulgentias satisfacit de alieno q: sum: ponti: dat ei de thesauro eccl'ie. vnde soluat. vt sic iuxta ꝯmunē patrū sententiā etiā in indulgentijs pctm̄ non manet impunitū. saluo eo ꝙ etiā de ꝓprio satisfacere nō posset. non accedentib⁹ Chrī meritis.

¶ De ꝯsensu fideliū credo neminē esse tam stultū qui credat rem esse necessariā indul: in iubileo. etsi existimet iter Romanū esse meritoriū. nec hic errat. stat eñ opus ꝑ qd̄ quis ꝯsequit indul: esse meritoriū. ꝛ tū ipas indul: nō esse meritorias.

¶ Porro de verbis Sixtine ꝛ moderni pontificis nō facio vim. qꝛ cathedram Petri sequoꝛ et eiꝰ sententiā qui in ea sedet ꝙdiu in heresim qḋ absit ꝓlapsus non fuerit. Scio eum non ꝓbare sed definire. quē vt Christi vicariū definiēdo arbitroꝛ esse indefectibilis fidei. Sed hec omnia eorum committo iudicio quo- rum interest. paratus errata expungere si que ostendentur.

Iussit Martinus addere

Et ego

Duodecima Julij Argumentatus est Eccius Respondēte Martino De Penitētia.

In nomine tuo dulcis Jhesu.

¶ Contra ꝯclusionē reueren: pr̄is ꝛ ꝑtem sermonis sui de penitētia ꝓ defensiōe optimoꝝ patrū predicantiū intēdo ꝓbare penitētiam veram incipere a timoꝛe etiā pene. ꝛ ꝙ bene quis se preparet discutiendo recogitando ꝛc.

Eccius.

¶ Primo qꝛ talem modum p̄dicandi obseruauit dn̄s Jhesus ꝛ eius precursoꝛ sanctus Johannes Luce eu̅ .15. filius ꝓdigus gerit typum penitentis scd̄m August: de questio: Euang: Ambrosiū lib: 2. de penit: c. 3. Chrysosto: Hiero- et alios. sed eum ita ꝓponit nobis Christus ꝙ in se ꝯuersus dixit quantū mer- cenarij in domo pr̄is mei abundāt panibus. ego aūt hic fame pereo. surgā et ibo ad patrē meum ꝛ dicam illi. Pater peccaui in celū ꝛ coꝛam te ꝛc. Hic dn̄s Christus modū penitentis describens exponit primo motū penitentē premioꝝ magnitudine. scȝ abundant panib: et timoꝛe pene. scȝ hic fame pereo. quibus gradib: euectus penitentiā verā cepit meditari scȝ. ꝛ dicā pr̄ peccaui. ꝛ hoc Ba- siliꝰ explanat. Tres sunt ibi penitētie gradus. mercedis spes. suppliciorum timoꝛ et bonitatis paterne syncera dilectio. ꝛ sic anteꝙ fiat amicus dei qui extitit ini- micus. efficit᷑ prius seruus. Sic Johannes incepit a timoꝛe. ꝓgenies vel geni- mina viperaꝝ quis mōstrauit vobis fugere ꝛc. Sic etiā in toto actū est veteri instrumēto vt Timoꝛe penaꝝ ad mandatoꝝ obedientiā hoīes traherent᷑. vt in legalibꝰ histoꝛijs prophetis hoc vbiꝙ reperit᷑. Sufficiat adducere vnū locum Psal: 88. Si aūt dereliquerint filij eius legem meā. et in iudicijs meis nō am- bulauerit. Si iusticias meas ꝓphanauerint Et mādata mea non custodierint visitabo in virga iniq̄tates eoꝝ ꝛ in ỽberibꝰ petā eoꝝ. cū ꝯcoꝛdātibꝰ. Quare p̄- dicatores sacrā imitati scripturā hactenus bonū habuerūt modū de penitētia paranda recogitando grauitatem peccatoꝝ. eterni supplicij ꝛc. Accedit ratio Dionysiaca qꝛ sic deꝰ res administrat vt ima ad supioꝛa p media ducat. Qua- re cum peccatoꝛ sit in imo. qꝛ non est dignus pane quo vescit᷑. volens ascēdere ad supioꝛa grē ꝟ faciat p mediū timoꝛis. Bene esset pfectiōis ꝙ aliq̄s imersus luto peti posset se mero obtutu dilectiōis dei ꝛ amoꝛe iusticie erigere ad grām capessendā. sed quis est hic ꝛ laudabimꝰ eū? Imo b. Augusti: ꝓbat modū p̄dicandi nr̄e tēpestatis docens expresse nullū ꝑuenire ad charitatē ꝛ ad veram grām nisi p̄cedente timoꝛe nō filiali sed etiā seruili. August: et tract: 9. Ergo in- cipiat timoꝛ qꝛ initiū sapie timoꝛ dn̄i. Cū aūt ceperit charitas habitare pellit᷑ timoꝛ. qui ei locū p̄parauit. quantū eni̅ illa crescit ille decrescit. et quantū illa fit interioꝛ timoꝛ pellit᷑ foꝛas. maioꝛ charitas. minoꝛ timoꝛ. minoꝛ charitas. maioꝛ timoꝛ. Si aūt nullus timoꝛ. non est qua intrat charitas (. Dat compatione.) Sicut videmꝰ p setam introduci linū quo suit᷑. seta prius intrat. sed nisi exeat nō succedit linū. sic timoꝛ prius occupat mentē qꝛ ideo intrauit vt introduceret charitatē. Allegat illud Psalmi. ꝯuertisti luctū meū in gaudiū. Et infra Sen- tentia dicta est de scripturis. nam qui sine timoꝛe est nō poterit iustificari. opus ḡ est vt intret primo timoꝛ p quē veniat charitas. Timoꝛ medicamentū. chari- tas sanitas. Ex istis aptissime liquet qꝛ penitentia est medicinalis. et timoꝛ est medicamentū scd̄m August: et charitas nō intrat nisi p timoꝛē. ideo bene p̄di- cat᷑ penitentiā a timoꝛe incipere. Et nō accipio qḋ reue: pr̄ ab initio resoluto. ij

refert reue: pr̄is Staupitꝫ vocem quasi celitus demissam. Penitentiā incipere ab amore ⁊ dilectiōe. nam huic expresse reluctaꝫ btūs Ambro: bonus aīarū medicus in ep̄la ad Studiū vbi pena ꝓscribit. debet esse penitētia pctōꝝ. vbi remissio donaꝫ. grā est. precedit p̄nia sequit grā. neqꝫ ergo penitentia sine grā: neqꝫ gratia sine penitētia. debet eñ penitētia prius dānare pctm̄. vt grā possit illud abolere. Illud idem testaꝫ. Chrysosto: toto libro de cordis cōpunct: Et Homilia. 80. de peni: Et sermone. 29. Addo etiā Isido: lib: 2. de summo bo: Capi: 12. Cōpunctio cordis est humilitas mentis cum lachrymis exoriens de recordatiōe peccati ⁊ timore iudicij. Et toto libro de contri: cordis. Et speculo pctōꝝ August: nihil aliud agit immo hortaꝫ pctōrem volentē penitere vt recogitet tres abyssos scꝫ pctōꝝ suoꝝ. penarū. ⁊ iudicioꝝ dei. Sic btūs Bernhar: sup Canticis ser: 16. ⁊ alijs plurib: locis Grego: In moralib: lib: 2. et. 5. ⁊ itē sup cap: 29. Job Lib: quoqꝫ. 2. sup Ezechi: vbi Homilia. 19. inquit. Scriptū est. Initiū sapientie timor dñi. cōstat ꝓcul dubio q2 a timore ad dñm ascendit. nō aūt a sapia ad timorē reditur. Propheta ḡ de celestib: ad ima loquebaꝫ cepit magis a sapia ⁊ descendit ad timorē. Sed nos qui a terrenis ad celestia tendimus eosdē gradus ascendēdo numeramꝰ vt a timore ad sapiam ꝑuenire valeamꝰ. Idē lib: 1. sup Ezech: dixit duas esse pennas. scꝫ timorē ⁊ penitentiā que tegere corpa dicunꝫ. i. pctā. Ex quib: oībꝫ quo ad vnā ꝑticulā de timore volo habere ꝯclusum. bene ꝑdicasse nr̄etēpestatis ⁊ suꝑioris ꝑdicatoresqꝫ penitētia a timore incipiat. ⁊ ꝙ nitunꝫ sermonib: suis in populo timorē dei seminare. vt sic semen diaboli extirpeꝫ. iuxta illud Origenis lib: 3. sup Job. bonus est timor pene ⁊ iudicioꝝ quē nisi demon expulerit nō poterit seminare semē pctōꝝ. Ex q̄ deinde ꝯsectariū est penitentiā nō incipere ab amore ⁊ dilectiōe iusticie Quāuis si sic inciperet fateor eā esse laudabiliorē et ꝑfectiorē q̄ꝫ ꝙ a timore pene incipet at fragilitas nr̄a id non patiꝫ cui dñs Jhesus et ꝑdicatores ꝯdescendentes timorē ꝑdicant tanq̄ꝫ gradū quo verum iusticie amorem consequamur.

Martinus.

¶ Non est iste modus scripturas diuinas feliciter intelligendi. vel interp̄tandi si ex diuersis locis diuersa decerpanꝫ dicta nulla habita rōne vel ꝯsequētie vel collatiōis. immo iste est canon errandi vulgatissimꝰ in sacris literis. Oportet ergo theologū si nolit errare vniuersam scripturā ob oculos ponere. et ꝯtraria ꝯrīs cōferre. et sicut duo Cherubin aduersis vultibꝰ vtriusqꝫ diuersitatis cōsensum in medio ꝓpiciatorij inuenire. alioquin cuiuslibet Cherobin vultꝰ lōge diuertet sequacē oculū a ꝓpiciatorio. i. vera Christi intelligētia. ¶ Proinde nūsq̄ꝫ mihi egre: d. d. remotior visus est a sacris literis q̄ꝫ hodie. atqꝫ eo magis ꝙ cōcludendo fateꝫ laudabiliorē ⁊ ꝑfectiorem esse penitentiā. si ab amore iusticie inciperet. sicut ego sapio q̄ꝫ si a timore pene inciperet quasi nō conandū sit vt laudabiliter ⁊ vt Johānes ait dignos fructus penitētie agamꝰ. Nā hoc ꝓrsus nō accipio qđ dicit fragilitatē nr̄am obstare quo minꝰ ab amore iusticie penitentiā incipiamꝰ. si scđm fragilitatē nr̄am agendū est. et scriptura exponenda nunq̄ꝫ penitebimus. sed de die in diem peiores fiemus. Quare anteq̄ꝫ rñdeam suis obiectis Primo declaro meipsum.

¶ Omīs bona vita necesse est vt instituaꝫ ꝑ aliquā legem. ideo lex principiū est penitētie cuiuslibet boni opis. quare et in penitēte ante oīa oportet vel reuelari vel suggeri legē ꝯtra quā fecerit ⁊ scđm quā facere debet. lege aūt manifestata aut in memoriā reuocata mox sequiꝫ augmentū pcti si desit grā. Quia naturaliter odit volūtas legē. vt sunt exp̄ssa testimonia Pauli ad Ro: ⁊ ad Gala: Ro: 5. Lex intrauit vt abundaret delictū. Gala: 3. Lex ꝓpter transgressiōes posita est. Ideo b. August: de spū ⁊ lit: c. 3. Neqꝫ eñ liberarbitriū ante grāꝫ quidq̄ꝫ valet nisi ad peccandū. nō aūt ad penitendū. vt d. d. dicit (. hoc eñ Pelagianū est.) sequit August: Et cum cepit cognosci se nō latere qđ faciendū est nisi:

ſpūs ſanct⁹ diffuderit charitatē in cordib: noſtris. non diligit̄. non ſuſcipit̄ nō bene viuit̄. ibi clariſſi: dicit Auguſt: ꝙ lex dei non poteſt diligi niſi accepta grā ſpūs ſ. ſi aūt nō diligit̄ lex. Zrium eius peccatū non oditur. ergo impoſſibile eſt penitere ante dilectionē legis. hoc eſt qđ Ro: 4. apoſtolus vult Lex irā operat̄ hoc eſt mōſtrat peccatū ſed non dat gratiā. vt odiat̄ peccatū. ideo manet odiū legis et dilectio peccati. quantūlibet ꝑ increpatiōes forinſecas aut intrinſecas homo concutiat̄ timore ſeruili. nam etſi abſtinet ab ope peccati. non tamē abſtinere poteſt ab amore peccati. hoc ⁊ Chriſt⁹ Johānis. 6. docet vbi dicit Nemo venit ad me niſi pater meus traxerit eū. Concedo ğ ꝙ lex. recordatio peccatorū. intuitus penarū poſſunt terrere peccatorē. ſed nunꝙ̄ faciunt penitentē. Reſpondeo ergo ad obiectionē primā de filio ꝓdigo. Luce. 15. vbi incepit penitentiā a recordatiōe magnitudinis premij. dicens abundāt panib: mercenarij ⁊c. Dico ꝙ hic filius ꝓdigus incepit vere ab amore iuſticie. q: cōuers⁹ in ſe cognouit primo bonū. et ex cognito bono intellexit ſuum malū. hanc aūt conuerſionē sui in ſeipſum non habuit ex fragilitate ſua. aut ex timore pene ſicut ipſemet d. d. dicit ꝙ timor pene poſt premioꝝ magnitudinē mouerit. ergo non incepit a pena ⁊ timore. habuit aūt eam ex trahente intus patre et dilectionem inſpirante paterne domus. dum dixit quanti mercenarij in domo patris mei. nam cum prius vixiſſet in peccatis bonū. nec cognouit nec dilexit. nec peccatū odiuit. cū tñ nō poſſꝫ ignorare pctm̄. ğ neceſſaria fuit alia affectio. i. amor boni.

¶ Secundo induxit Johannē baptiſt: Lu: 3. ꝙ inceperit a timore dicens. quis monſtrauit vobis fugere ⁊c. Reſpondeo aliud eſt predicare penitentiā. aliud incipere penitentiā. aliud eſt predicare bonū opus. aliud incipere bonum op⁹. Predicator monet. terret. allicit ⁊c. ſed nihil ſequit̄ niſi gratia mouerit voluntatem. Idem dico ad Pſal: 58. Viſitabo in virga iniquitat: eoꝝ ⁊c. percuti poteſt peccator. ſed niſi gratia coopetur nihil ꝓficitur. vt Iheremie. 5. ꝑcuſſi eos ⁊ non voluerunt Et Iſaie primo a planta pedis vſꝙ̄ ad verticem non eſt in eo ſanitas. ſuper quo ꝑcutiam vos vltra? q: nihil ꝓfecit ꝑcutiendo. Et ſatis admiror egre: d. d. ꝙ oblitus luminis nature Ariſtotelis audeat ſtatuere alicu⁹ virtutis initium in timore vrgente. cum ille tot verbis iam receptiſſimis. 3. Ethicorum perſuadere conetur oportere eſſe voluntarium opus bonum et libera voluntate fieri. At voluntas certe aut amor eſt. aut ſoror amoris. Inde etiam dicitur oportere opus bonum fieri per liberum arbitrum Addo et illud ꝙ Chriſtus nunꝙ̄ peccatores coegit timore ad penitentiā. ſed ſuauiter allexit quoſcumꝙ̄ vocauit vt Zacheum. Magda: apoſtolos. ⁊ oēs. Sicut et apud Hieremiā. ca: z. dicit. perpetua charitate dilexi te. ideo attraxi te miſerans tui. Dico ğ ꝙ timor dn̄i quidem neceſſarius eſt. ſed filialis. q: ſine amore impoſſibile eſt ferre conuerſionē sui. in qua terret̄ conterit̄ ⁊ humiliat̄ peccator. iuxta illud primo regum. z. Dn̄s deducit ad inferos et reducit. Credo aūt etiā ipſius. egre: d. doctoris ſententiā ⁊ oīm ſcholaſticoꝝ doctoꝝ mecum eſſe. ⁊ cōtra obiecta eius pugnare. cum omnes conſentiāt contritionē oportere fieri in charitate. ſi debet eſſe bona et meritoria penitentia. qđ ego ſane intelligo cōtritionē fieri mouente ⁊ imꝑante charitate. vt ſic ſit volūtaria hilaris amoroſa penitētia. Ideo licet Johan: increpauerit Judeos ⁊ terruerit. non ideo ſequit̄ penitētes incipe etiā a terrore. Aut ſi incipiūt a terrore. niſi acceſſerit grā. hypocrite ſunt verius ꝙ̄ penitē: Adiecit dn̄s. d. rōnem ꝙ de⁹ res ſic adminiſtrat vt infima ꝑ media ducat ad ſupiora. qđ aptauit ad timorem. volens peccatū eſſe imū. timorem mediū. amorē ſupius. qđ ego transeo et non accipio.

¶ Dicit etiam eſſe perfectionis ſi hō poſſet ſe mere dei obtutu et amore iuſticie erigere ad gratiā capeſſendā. ſed quis eſt hic et laudabim⁹ eū. Reſpondeo. nec timore nec amore poteſt ſe homo erigere ad gratiam capeſſendā. ſed gratia preuenit et mouet ad merum dei obtutum et amorem iuſticie.

¶ Ad Augustinū qui doceat precedere timorē ante gratiā ⁊ intrante charitate pelli timorē. Dico si recte intelligat admitto. hoc est. ꝙ penitētia nondū est incepta qū timor precedit charitatē. sed intrante charitate incipitur penitentia. s. amor iusticie ⁊ odium peccati. Si aūt charitas non intraret timor non opatet nisi maiora peccata quare ista similitudo sete et lini ꝓbatur mihi. modo nō intelligat ꝙ timor inducat charitatē qđ ex ipsius. d. d. verbis capio ꝙ nisi exeat seta non succedit linum hoc est. nisi timor. qui impedit penitentiā veram pellat per intrantē charitatē nunꝗ vere penitet vt sic dixerim. Ambrosiū inductū in epistola ad Studiū ꝙ p̄cedit penitētia ⁊ sequit gratia ⁊ alia. Item Isidorū de summo bo: Item tres abyssos recogitandos peccatorū Bernhar: sup can: Gregor: in moralib: ⁊ alios patres qui docent a timore ascendendū ad sapientiam et penitentiā a timore incipiūt libenter admitto. sed non contra apostolū Paulū de lege et timore legis docentē intelligo. Dico ⁊ ego habita charitate simul moueri hoiem ad timorē dei et sic incipi penitentiā a timore in charitate. alioquin stat firma sententia. ꝙ timor penam habet. bonū non opatur. Sed odit legē. Non ergo egre: d. d. concludit penitentiā nō incipere ab amore iusticie. quantūlibet bonus sit timor pene ex origine. non eñ timore pene sed timore dei penitendū est. ꝙ ille sit seruus nō mansurus in domo. hic aūt filius ⁊ heres. ideo ⁊ illud ꝓuerbiorū. i. Principiū sapientie ti: dñi non admitto intellectū de timore pene qui ante gratiā torquet hoiem infructuose. cū expresse dicat timor dñi non timor pene. Timor pene potius est principiū insipientie. Videat ergo egre: d. d. vt non in vnum chaos cōfundat timorē seruilē. et timorē filialem. ne sibi ipse scripture et patrū intelligentiā precludat.

Eccius.

¶ Reuerendꝰ pater fuco verborū conat se euoluere ex tam expressis sacre scripture et sanctorū patrū auctoritatib: et vt hoc vobis ꝑsuaderet ausus est dicere me longe fuisse alienū a sacre scripture intelligentia. hoc loco diuerticulū q̄rens de Cherubin se respicientib: Sed iudicent quorū interest vter rectius sentiat de sacra scriptura vt suas solutiōes impꝑtinētissimas excludā. Duo frequēt adducit. quorū in sermone recitādo scđm viā ꝯmunē nō memini. nec vllus p̄dicatorū ꝙ meminerim negauit. Et hūc quocꝫ timorem inquantū disponit ad veram penitentiā p̄ueniri inspiratiōe diuina. nam indubitatū est apud Christianū cōtra Pelagū ꝑfidiam ꝙ salutis nostre initiū deo inspirante habemꝰ. quare non fuit necessariū hoc afferre vel ob hoc modū p̄dicandi reꝑhendere. In vno tñ videt michi equiuocatiōe falli. ꝙ hanc gratiā qua deus p̄uenit corda hoim mouēdo credit esse charitatē. cum sit aliud gratuitū dei munus. et ꝑ hoc resoluta est bti August: de spi: et lit. sententia. contra improbos Pelagianos. Alterū ꝙ dicit timorem esse infructuosum nisi accedente charitate. quis hoc vnꝗ vel Scholasticorū vel predicatorū negauit. qui omes apostoli Pauli ad corint: de charitate sequuntur sententiam?

¶ Porro ꝙ laudabiliorē dixi penitentiā que ab amore incipiat. assumpsit nos debere illam facere. iuxta illud Johannis facite dignos fructus penitētie. nam si scđm fragilitatē nr̄am esset agendū nūꝗ penitebimꝰ. Dico nos quocꝫ posse facere dignos fructus penitentie. etiam si a timore incepimus ⁊ ad charitatem ꝑueniamus. Et miror ꝙ d. pater vult nos facere angelos et fragilitatis nostre oblitus. cum btūs Grego: lib: z. super Ezech: expresse declarauerit ꝓphetam descendisse de sapientia ad timorē. sed nos eosdem gradus ascendēdo a timore ad charitatē ꝑuenimus. Sicut multa alia fragilitati nostre ꝯdonant. mentem suam declaraturus ostendit quō dilectio legis p̄cedere debeat penitentiā. qꝛ ꝑ legem abundauit delictum. et ad Gala: 5. ⁊c. Dico verū est vt s. August. contra Faustū lib: zz. testatur Peccatū factum vel dictū contra legem ideo non esse peccatū si nō esset lex ꝓhibens. sed sicut legis transgressiōe abundat delictū

sta legis obseruantia augetur meritum: quare omnino ista diuerticula ad ꝓpositum non conferunt et solutiones datas esse contra sacre scrip: intelligentiam post prandium manifestabimus.

Hora secunda Cōtinuauit Eccius semiplenam orationem.

Prosequimur hodie incepta

¶ Reuerendus pater ad illud de filio prodigo rn̄dit precessisse amorem iusticie iuxta illud ⁊ conuersus in se. q: memoriā paterne domus habuerit. sed hoc nō diluit obiectū. q: cōuersio illa fuit facta cōtemplatione pene. dum neminē haberet qui eum siliquis satiaret. durante em̄ pecūnia non conuertebat in se sed famelicus est cōuersus in se. Accedit qđ b. August: ait verba eius fuisse verba penitentiā meditantis nondū agentis. ꝙ si cōuersus in se fuisset amore iusticie. iam penitentiā incepisset contra Augusti: Quare solutio sua propositum non infringit. et Basilio manifeste reluctat.

¶ Ad Johannē rn̄dit aliud esse incipere. aliud predicare. ⁊ alias dixit p̄dicatores terrere sed non facere penitentē per penarum cruciatū. Iterum euanida est solutio q: si Johannes predicauit certe intendebat fructū sue predicationis et ⁊ quia insinuauit eis timorē. signū est hoc pacto penitentiā auspicari. Et nostri predicatores predicant. quō incipiant scit deus.

¶ Porro ꝙ penitentie initium gratie tribuit. et nostri predicatores et doctores nunꝙ negauerunt q: deus aspirando preuenit.

¶ Preterea. Aristotelē nō vult acceptare in scholis theologicis et tamen audet eum mihi opponere. sed dico ꝯstantē esse ethnicoꝝ sententiā. sistendo in timore pene non esse ꝑfectam virtutem. iuxta illud. Oderunt peccare mali formidine pene. Ode: pec: boni virtutis amore ⁊c. nec opus virtutis debet esse coactum sed lib:. aliud tn̄ est lib: arb. īduci aliđ est lib: arbi: cogi. fateor Chrūs bn̄uolis ṽbis vocauit apostolos Zacheū. Magdalenā. sed ipsuȝ aliquādo durius vocare factum Pauli nobis innuit. de quo Augustin⁹ ait. 23. quest: 4. can: quis. cui Christus vim intulit quē coegit et in Euangelio de vocatione ad cenā dicit Compelle intrare. Sicut plurib: verbis beatus Gregorius in Homilia prosequit. Taceat ergo queso reue: pater solum beneuolentē afferens vocationem.

¶ Preterea solum timorē filialem necessariū arbitrat penitenti de quo plurimū miror. cū hodie me ad verā scripturarū intelligentiā monuerit ꝙ seipsuȝ primo non emendauit. nam ⁊ b. August: in loco hodie allegato super Johanne loquit de timore seruili quē foras mittit charitas. et de illo dicit loqui sapientem Initium sapientie timor dn̄i. et ita de timore seruili intellexit glossa sup Psal: Inicū sapientie ⁊c. Metus iudicij ianua est conuersionis ad deū et est glossa Cassiodori. Sic glossa sup illđ appostoli ad Ro: 8. Nō em̄ accepistis spiritū seruitutis in timore. dicit timorem seruilem esse bonum et a deo. Sic Paulus testatur illum bonum. 1. ad Timotheū. 4. pecantē corā oib: argue. vt ⁊ ceteri timorem habeant. Ita August: super Psalmis ait. et Longobardus cum renarrat in. 3. Timor seruilis est cū ꝑ timorem gehenne continet se homo a peccato quo presentiā iudicis et penas metuit et infra. bonus est iste timor ⁊ vtilis licet insufficiens ꝑ quē paulatim fit consuetudo iusticie. Beda quoqȝ exponit. Inicū sapiētie timor dn̄i. scȝ seruilis quare aliud querat sibi patrociniū ⁊ aliā det solutionē. qm̄ ista sanctis patrib: non cōcordat. Qđ si nolit dictis sanctoꝝ stare habebit aduersum se sacre scrip: locos. nam dum timor dn̄i est initium sapientie. adhuc charitas foris pellit timorem. sed timor filialis iuxta dauid in eternū ꝑmanet. et in seculū seculi. Quare alius est timor quo sapientia inciat. alius est qui cum aucta ꝑmanet. Unde cum reueren: pater negat timorē inducere charitatē. expresse sancto Augusti: ꝯtradicit qui in loco allegato hoc totū ait timorē. scȝ seruilē esse initiū sapientie. et ꝑ charitatē iterū expelli. Subscribit

sententie Augustiniane mellifluus Bernhar: ser: 52. sup Canticis. quē breui‑
tatis gratia non adduco. sed etiā plus dico charitatē non sic expellere timorē
sicut vnum incōpatibile aliud. sed successu ad augmentationem gratie minui
timorē seruilē. et aucta gratia timorē omnino auferri. Nec refert ꝙ ponderabat
hodie dn̄s pater Timor dn̄i non timor pene est initiū sapiētie. qm̄ ꝛ timor pene
et timor reuerentie vterqꝫ est dn̄i. et vterqꝫ est a dn̄o. sola media timendi sunt
diuersa vt. Beda ꝛ aliȷ̄ per longobardū inducti testant. preter Augusti: prius
citatū ꝛ satis liquet ex verbis Christi. si nihil aliud haberem⁹ Matth: 10. nolite
timere eos qui occidunt corpus animā aūt nō possunt occidere. sed potius ti‑
mete eū qui potest animā et corpus ꝑdere in gehennā. si em̄ timor seruilis esset
damnabilis sicut dicit reue: pater. cur Chr̄us nos ad eū inuitaret: et August:
ꝛ alios ita intellexisse confero in iudiciū eorū quoꝝ intererit.

¶ Insup dicit scholasticos om̄es cōcordare ꝙ cōtritio nullius sit vtilitatis nisi
fiat in charitate. hoc quidē verum sed secundū Augustinū ad charitatē nō ꝑ‑
uenitur nisi ꝑ timorē. timor medicamentū est charitas sanitas. Unde nō acce‑
dēte charitate om̄es bene nouerūt timorē illum insufficientē ꝓpterea in via illū
cōstituunt non in termino.

¶ Ad rationē ex b. Dionysio sumptā transiuit. sed non aperuit d. pater cum
peccatū sit imū ꝛ charitas suprius qd̄ sit mediū ꝑueniendi a peccato in charita‑
tem ꝛ ꝑfecto aliud dare nequit q̄ꝫ Basilius Beda August: Bernh: timorem.

¶ Deinde assumit gratiā ꝑ̄uenire timorē ꝛ amorē. ꝙ si loquit de gratia motio‑
nis diuine qua deus nos aspirando ꝑ̄uenit fateor quidē tunc. si aūt loquit de
gratia charitatis. illud non accepto. q: illius que recte sapientia in scripturis
appellat initiū est timor dn̄i. q̄ꝫuis timor iste absqꝫ charitate sit infructuosus.

¶ Porro ꝙ Ambrosiū Grego: ꝛ alios doctores admittit sed nō contra ap̄lm
de timore legꝫ nescio quas offundit nebulas. dicat clare. aut isti sancti patres
ꝑ me allegati repugnēt dictis apostoli vel minus. si repugnāt dicto apostoli.
hoc ostēdat qd̄ nunqꝫ fieri posse arbitror. cum in sacris scrip: fuerint exercita‑
tissimi ꝛ spū sancto repleti. apostolū Paulū eque bene intelligentes sicut nos.
si non repugnāt dictis Pauli stet eorū sententie ꝛ p̄dicatores modū cōtritiōis
et penitentie ꝑ̄fatum docentes nō improbet. nec ab hoib: pctōrib: huiusmodi
timorē seruilē vtilem ꝛ quasi necessariū mediū excludat. Non releuat eum ꝙ ex‑
istimat habita charitate moueri mentē ad timorē. qm̄ hoc esset cancrino more
retrogradi. cōtra bti Gregoriȷ̄ sententiā lib: 2. Homili: 19. sup Ezechiele Cō‑
stat ꝓculdubio q: a timore ad sapiam ascendit. non aūt a sapientia ad timorē
reditur. habꝫ ergo timor penam que charitate aucta minuit ꝛ totaliter absor‑
betur. Preterea ob tp̄is angustiam alia in eodem sermone cōtenta que tamen
omnino venirent discutiēda nisi hodiernus dies ꝑ̄fixus esset ad hāc materiā ter‑
minandā. sicut est pūctus de sigillata peccatorū cōfessione in spē. vti meminit
Chrysosto: sup cap. 12. Matth. de puncto ꝙ scholastici ponant tres ꝑtes pe‑
nitentie. scꝫ contricionē. confess: ꝛ satisfactionē. quas prius posuit Chrysosto:
sermone. 29. de peniten: De duplici mō cōfitendi sacerdoti. magna ꝛ alia deo
cū aliȷ̄s punctis que om̄ia prolixe possent tractari et excuti. sed iacto iam fun‑
damento totum simul sermonē. et ea que adduxi pro parte mea confero in iu‑
dicium iudicū eligendorum.

Martinus.

¶ Sperabā Egre: d. doctorē ꝯfutaturꝫ meas solutiōes ꝑ̄sertim ea que ꝓ fun‑
damentis ex Paulo induxerā de lege que ante charitatē non opatur nisi iram
ꝛ auget pctm̄. Taceo ꝙ disponat ad gratiā quēadmodū timor seruilis fruct⁹
legis iram opatur et auget pctm̄. At ipse hec fortiter transiliens eandē canti‑
lenā recantauit ac nobis hec nō succū sed medullā scrip: contendit persuadere
discurram per singula.

¶ Proinde dicit non fuisse necessariũ afferre ꝙ initiũ salutis nostre sit ex deo inspirãte Ubi ꝛ timorẽ disponentẽ dari intelligit. Rñdeo hec plane om̄ia sunt erronea ꝓpter verbũ Pauli qui dicit. impossibile esse legem impleri immo pctã non augeri nisi spũs sanct: diffundat charitatẽ in cordib:nostris. Has auctoritates tam expressas oportuit cõfutatas et illam beati August:c.3. de spũ et litera. Cum ceperit non latere quõ viuendũ est nisi gratia donet non suscipit. non bene viuitur. vadat ḡ cum suo seruili timore qui nõ opatur nisi odiũ legis ꝛ dei. ꝛ cum iniuria vocat disponens ad gratiã.

¶ Inuenit etiam equiuocationẽ gratie aliam esse charitatẽ. aliam donum quo pmũ mouemur. transeat hec distinctio nihil ad ꝓpositum. est clusio verbo Pauli. Clarissimus est textus Pauli. nisi gratia ꝛ charitas faciat nos diligere legem. lex semper iram opatur. hoc donum autem quo pmũ mouemur non diliget legem sed charitas spiritus.

¶ Tercio cõcessit timorẽ esse infructuosum sine charitate ꝛ hoc nullũ negasse. Rñdeo cur ḡ docẽt infructuosas penitẽtias ꝛ resistunt mihi fructuosam docẽti. Relinquo hanc esse om̄nio subuersam cũ tot opusculis Augustinus. ꝛ si Aug: non faceret tot fulminib: tñ vnus Paulus cõcludit opa quecũqꝫ ante charitatẽ esse peccata ꝛ damnabilia ꝛ indisponentia ad gratiã. Et p hec dicta ferme ad om̄ia sua replicata rñderi potest. Ipse quidẽ ꝓ more suo dicta scripture diuine tempat ad dicta patrum. immo trahit ad intelligentiã suam quã hab; in patrib: cum potius contra. scripta patrũ debeant conferri. et iudicari ad dicta scripture.

¶ Quarto nõ accipit qꝺ assumpsi nos debere facere laudabiliorẽ illam penitentiã. sed dicit nos posse etiam dignos fructus penitẽtie facere. si a timore inceperim⁹. hoc scꝺm b: August: sic expono. Si pctã peccatis addiderimus. cum vt sepius iam dictũ est quidquid ante sanatã p gratiã voluntatem fit fructus male arboris sit. que non potest bonos fructus facere ergo per timorẽ seruilẽ nunqꝫ peruenitur ad charitatem.

¶ Quinto innixus Gregorio sup Ezechielẽ qui descendat de sapiẽtia ad timorem sed nos contra descendere a timore ad charitatẽ docẽti sic Rñdeo ꝙ diu⁹ Grego: non debet excludere charitatẽ nec exclusit a timore incipiente penitẽtiã sicut d. d. intelligit. sicut nec a charitate excludit om̄is timor seruilis. ꝑsertim in hac vita. cum charitatis officiũ sit expellere timorẽ seruilẽ. atqꝫ id tota vita et inducere timorem filialem.

¶ Sexto ad auctoritates Pauli ꝙ lex ꝓpter transgressiones posita est ꝛ auget delictũ. dicit nihil esse ad ꝓpositum et me diuerticula quesiuisse. adducẽs Aug: contra faustũ lib: zz; peccatũ esse dictũ vel factum contra legem dei. Nescio quid velit d. d. non est hic disputatio quid sit peccatũ. ideo supfluis verbis hoc temp⁹ pditum est. Scopus iste versat qꝺ auctoritate Pauli timor seruilis nõ possit esse nisi pctm̃. ꝛ augere pctm̃ p virtutẽ legis si desit gratia. Et sic auctoritates Pauli non sunt diuerticula. sed fulmina cõterentia snãm d. d. vsqꝫ ad puluerẽ. nõ ḡ ego ex hoib: angelos facio oblit⁹ fragilitatis. sed doceo ne deos faciam⁹ ex pctõrib: dum obliuiscunt fragilitatis sue qua nõ possunt nisi malũ facere ante gratiã. ¶ Qꝺ conuersionẽ filij ꝓdigi factã dicit ꝯtemplatiõe pene. nego. ad ꝓbationẽ ꝙ neminẽ haberet qui eũ siliquis satiaret. dico nisi int⁹ fuisset tractus ꝛ in se ꝯuersus. potius fame mortu⁹ esset qꝫ rediisset. vt stet sententia. Nemo venit ad me nisi pater meus traxerit eũ. ¶ Qꝺ August: dicit verba eius fuisse verba pñiam meditantis nondum agentis. spero ꝙ ꝓ me faciat. qm̃ meditari pñiam ꝑsertim medullit⁹ in corde sit certe incipere pñiam. ergo illud nondum agentis oportet de pfectione ad extra intelligi.

¶ Idem ad Basiliũ dicet. ¶ De verbo Johannis bap: dicit euanidam esse solutionẽ ꝙ dixerim aliud esse pñiam docere. aliud incipere. Rñdeo Salua reuerẽtia egre: d. doct: non videt Paulũ intelligere nec virtutẽ legis cognouisse.

¶ Lex enim docet quidē sancta. iusta. et bona. sed sola gratia. incipit. facit et pficit ea. Ergo etiam si Johannes timorē docuisset esse initium penitentie non ideo sequitur penitentiā incipere a timore. sicut si insinuē quodlibet bonum opus per terrores et minas. nō ideo incipit opus bonū a terrore et minis sed a charitate.

¶ Indignatur q Aristotelē ei obiecerim in scholis theologicis quem tamē non acceptarim. fateor minor est q̄ vt valeat in theologica schola cū seductor fuerit scholasticorum doctorum. sed satisfacere volui conclusioni mee. q contra sacrū suum Aristotelem desipiunt qui penitentiā a timore et non libera voluntate incipiunt Nam distinctionē de libero arb: coacto et inducto transeo. non enim verum est q liberum arb: vnq̄ cogatur ad bonum. aut cogi etiam possit. Si aūt cogitur in diuersa rapitur. et coactionē sui odit. sola aūt gratia trahitur hoc est vere liberum efficitur. vt August: contra Julianū lib: 2. et in multis locis.

¶ Ubi Christū dixi vocasse apostolos et Magdalenā blando tractu. cōtra opponit Paulū vocatum esse durius et in Euangelio iussum esse seruū vt cōpelleret intrare. Primū satis admiror. q cum nos exemplū Pauli soleamus adducere p defendenda gratia. ipsi nobis elabuntur dicētes hoc esse miraculosum factū et non facere regulam. hic tamē egre: d. d. quasi non p miraculo habens pro regula inducit. sed hoc dimitto. Dico non potuisse Paulū intus ex corde cōuerti nisi trahente gratia. vt beatus August: cōtra epistolas Pelagia: docet gratiā dei facere ex nolentib: ac resistentib: volentes et sequaces. Ita et illud in euan. soluitur q seruus potest cpellere verbo sed nisi dominus sibilet nihil sequitur.

Ut Ela: loq̄r ¶ Ad illud Augustini intelligentis seruilem timorem in verbo Salomonis Initiū sapiētie timor dñi et illud glosse Psal: 110. Metus iudicij ianua est cōuersiōis ad deum. Respōdeo si adsit gratia alioquin seruilis timor sine gratia (. neq̄ enim August: excludit.) non opatur nisi iram. oportet enim q August: nō pugnet. sicut vere nō pugnat. cum Paulo dānante omīa que sunt extra grām glossam sup illud Ro: 8. non accepistis spiritū seruitutis in timore. dicentem. esse seruilem timorē bonū potius reijcerem. tanq̄ expresse contra textū loquētē apostolus enim dicit. Non accepistis spiritum seruitutis in timore damnans eum. aut dico. q glossa textum non exponit.

¶ Illud apostoli ad Timotheū argue coram omnib: vt de ceteri timorē habeant d. d. ad seruilem timorē adaptauit. qd reliquo. ego de filiali timore accipio donec aliter probet. q aūt August: magistro recitante lib: 3. dicit timor seruilis est cum p timorē gehenne continet se a peccato. quo penitentiā iudicis quo penas metuit &c. Continet inq̄ se a peccato externo tm̄. intus tamen auget odium iusticie gehennam cōminantis. et infra. bonus est timor et vtilis licet et insufficiens p quē paulatim fit consuetudo iusticie. hoc est meo iuditio consuetudo desperandi et odiendi deum si excludatur gratia. verum aūt est si includatur gratia. Non est ergo necesse vt dem aliam solutionē nisi d. d. egre: prim pbauerit sanctos pr̄es loqui de seruili timore exclusa gratia. aut charitatē nō habere negotiū in expellendo timore seruili. Quare que cōsequenter induxit de expulsione timoris. de initio sapientie. et quō expellat charitas timorē successu p augmentationē gratie. ex precedētib: satis intelliguntur. Sup est robustissima auctoritas Matth: 10. quam vnam sufficere putat. Nolite timere eos &c. sed timete eū &c. ideo non esse seruilē timorē damnabilē ad quē Christus nos inuitat. Rñdeo primū si hoc vult d. d. ꝯdicetur precedentib: vbi timor seruilis insufficiens dicitur. ideo eque absurdū est dicere Christum nos docuisse insufficientiā. Dico tm̄ ego non esse ibi seruilē timorē dñi, q: et filialis timor timet offendere deum et separi ab eo. Atq̄ etiā si de mero seruili timore loqueretur nondū intelligitur exclusa gratia. immo inclusa. cum teste apostolo et Augusti: omīs lex et doctrina sit litera requirens spiritum.

¶ Consensit etiam scholasticos vere dicere ꝯtritionē non valere extra charita-

tem. sed non cõfutauit. stat ergo eorũ ipsoꝝ auctoritas contra eos. nisi ꝯfutet
ꝯtritionẽ in charitate esse id qđ a charitate incipit fieri.

¶ Illud Augustini bene placet ꝙ timor est medicamentũ. chari: est sanitas. timor scȝ in charitate imꝑfecta et charitas perfecta.

¶ Rationẽ illam ex Dionysio sumptã de imo. medio et summo dicit me transiliisse et non aperuisse qđ sit mediũ inter peccatũ imũ ⁊ charitatẽ suꝑiorẽ. fateor me libenter transisse vt qui crederẽ ipsi dño doctori satis esse ꝑspectam hãc rationẽ nihil esse ad ꝓpositum. Dionysius eñ loquit̃ de ordinib: infinitis. mediis et summis at ego prorsus nullũ habeo mediũ inter pctm̃ ⁊ grãm. Sicut nec Chr̃us qñ dicit. Qui non est mecũ cõtra me est. ⁊ iterũ. aut facite arborẽ bonã aut facite arborẽ malam. sed et ipsum d. d. credo idipsum asserere. ꝙ gratia ⁊ peccatũ apud Scholast: immediate opponunt̃. Non accipit d. d. ꝙ gratiam dixi ꝯuenire amorẽ et timorẽ nisi loquar de gratia prime motionis. rñdeo ego cum apostolo ⁊ August: sentio. ꝙ nisi lex diligat̃ (. qđ est charitatis ⁊ nõ prime motionis.) non bene viuit̃. ergo nec deus timet̃ nec colitur.

¶ In fine instruit aduersus me cornutũ syllogismũ aut Ambro: Grego: aliiqꝫ repugnant dictis apl'i vel non. si sic qđ ostendã. si non vt stem eorũ sententie. Rñdeo et ꝑ mediũ transeo non repugnãt dictis apl'i. et sto eorũ sentẽtie. nõ aũt Eccianae intelligentie. imo errori. non eñ excludunt charitatẽ a timore siue ser-

¶ Dicit d. d. esse cancrino more retrogradi ꝙ dixi habita cha- (uili siue filiali. ritate moueri mentẽ ad timorẽ. satis miror siue scorpionẽ siue cancrũ istum cũ ⁊ gentilis ille poeta dixerit. Res est soliciti plena timoris amor quasi ignorem⁹ ꝙ amor fons ⁊ caput est. omniũ affectuũ. Ideo eñ timet̃ pena et infernus seruiliter q: diligit̃ vita ⁊ voluptas pueriliter et seruiliter. Ad hunc timorẽ ⁊ amorem extirpandũ diffundit̃ charitas dei qua amemus aliam vitam et timeam⁹ aliam mortẽ. i. separationem a deo.

¶ Transiit d. d. de punctis in sermone meo signatis et de toto sermone confutando. dico breuiter habet calamũ ⁊ papyrũ aggrediat̃ eum cũ fiducia videbit̃ an sermonẽ cõfutauerit. vł se ipsum irriserit. hoc relinquo iudicio ordinandoꝝ.

Eccius.

¶ Quia ob tpis angustiam rñdere non possum iis que reue: pater adduxit. refero tñ me ad iudices. me nihil transiliisse neqꝫ fuisse de mente predicatorũ aut doctoꝝ legem adimpleri sine charitate. neqꝫ aliquos docuisse ifructuosam penitentiã. Sed quõ ꝑ timorẽ seruilem ad fructuosam ꝑueniat̃. et ꝙ magnifico verboꝝ apparatu recessit ab hodierna solutiõe. q: dixerat sapientẽ loqui de timore filiali. iam vero admittit loquentẽ de timore seruili non tamẽ excludendo gratiã. qđ nec textus nec sancti docto: patiunt̃. Nam per sapientiã intelligit charitatẽ et ita initium esset ante initiũ. totus quoqꝫ August: non laborat quõ timor seruilis cum charitate sit initium charitatis sed quomodo timor seruilis ꝑ imo occupet mentem. et primo ingrediatur et sic inducat charitatem quod etiam est de mente Gregorii improbantis reditum cancrinum vbi reue: pater ꝓ Gregorio. Scorpionẽ mihi adducit Res est sollicita ⁊c. Oñes ergo sancti doctores hodie citati volunt timorẽ seruilem esse initiũ charitatis ad intelligẽtiam sepe datam. et quã predicatores solent dare de quo refero me ad iudices

Karli: non recessi rñdit.

Tertiadecima Iulii. M. ccccc. xix. hora scđa.

Circa materiã conclusionũ quarte et quinte.

Eccius.

¶ Reuerende pater q: temp⁹ nobis prefixũ est nimis arctũ tamẽ tangẽdo fundum negotii aliqua obiter attingem⁹. illud scȝ qđ quilibet sacerdos absoluat a pena et culpa cõtra ꝯmunẽ vsum totius ecclesie. Et ꝙ in sermone vulgari et ꝯclusione dictis. Ex nulla scriptura ꝓbari diuinã iusticiã aliquã penã vł satisfactionẽ expostulare a pctõre. Et illis iunitor q: in absolutiõe sacramẽtali cul-

pa remittit simultanee. sed pena petō debita eterna cōmutat in tpalem. hoc li-
quet ex sacre scripture traditiōe. et sctōꝝ patrū vsu. et vt breuior sim exp̄sse hoc
voluit Ambrosius super Lucā Hiero: lib: 1. contra Iouinianū August: q. 1. de
octo Dulcicij questionib: P̄tinenter Ambro: Lu: 5. testat satisfactiōe penam
peti dissolui. Scriptura est in promptu qm̄ petm̄ Ade culpa etiā remissa pu-
nit in tota posteritate. quare transeunte culpa remanet pena. quā rōnem tāgit
August: tract. 1 z 4. sup Matth: ꝛ glossa. 2. Regū. 12. Similiter de Dauid. 2.
Re: 24. vbi Dauid penituerat ꝛ ꝑcusserat cor eius peccaui dixit valde in hoc
facto. sed peto vt transferas iniquitatē serui tui. modo petm̄ non trāsfert quo
ad culpā qꝛ vt ꝓpheta ait Anima ipsa que peccauerit morte morietur. restat ergo
vt petm̄ quo ad penā transferat. Sic ꝑ ꝓphetam Natan dicit Dauid. trāstu-
lit deus petm̄ tuū. vbi glossa Deus delictū delet sed inultum nō deserit. aut em̄
hō in se penitens punit. aut deus cū hoie vindicans ꝑcutit. Et vt ad sctōs pa-
tres veniamus a quib: vsus et praxis eccl'ie principaliter ab apl'is deriuatus
est Nam primo nullū petm̄ manet impunitū ꝛ pena est ordinatiua culpe quas
rōnes tangit August: ꝛ refert Gratianus (. sicut primi de peni: dist: 7.) Nam
deus malū fieri non pateret nisi illud ꝑ iusticiā ordinando melius stare in mūdo
faceret. inquit ergo August: lib: de penitētie medicina. Non sufficit mores in
melius cōmutare ꝛ a factis malis recedere nisi etiā de ijs que facta sunt satis
fiat deo ꝑ pn̄ie dolorem ꝑ humilitatis gemitū. ꝑ contriti cordis sacrificiū. Ele-
mosynis cooꝑantib: ꝛc. Non em̄ dictū est vt tm̄ abstineatis a petis sed et de
peccatis inquit dep̄care dn̄m vt tibi dimittant ꝛc. Sed si reue: pr̄ sicut in Re-
solutorio ꝛ alias meo quidē sensu facere nititur satisfactiōez illā fieri eccl'ie sed
deum talem penā nō requirere. et quā deus requirat hō nō auferat. Cōtra ego
oppono Primo ꝙ August: in Enchi: inquit c. 71. loquit de orōne dn̄ica. Delet
om̄ino hec orō. minima ꝛ quottidiana petā. delet ꝛ illa a quib: vita fideliū sce-
lerate gesta sed penitendo in melius mutata discedit. Ubi cōstat orōem dn̄icā
delere venialia ꝛ etiā mortalia non quo ad culpā sed quo ad penā. qꝛ penitēdo
mutata que mutatio August: intelligi nequit nisi de mutatione pene eterne in
tpalem. Eos qui fuerūt a quadringentis annis non adduco. huc wilhel: pari:
wilhel: altisidio: qui id pleno ore affirmant Accedat Cypri: in ep'la ad fidum
vbi sic ait. Legim⁹ lr̄as tuas chariss: frater quib: significasti de quodā presby-
tero Victore ꝙ ei anq̄z plenā penitentiā egisset ꝛ dn̄o deo in quē deliquerat sa-
tisfecisset temere Therapius collega p̄propere pacē dederat. hic s. Cyprianus
non dicit victorē eccl'ie non satisfecisse. sed dn̄o deo. Idē Cypria: ad Corneliū
papā de hereticis ait. Elaborant vt opus suū diaboli malicia ꝯsument. ne vul-
neratos diuina clemētia in eccl'ia sua curet. Miserorū pn̄iam mēdacioꝝ fraude
corrūpunt. ne deo indignanti satisfiat. Aptissime sacer martyr hereticos in-
crepat qui pn̄iam ab eccl'ia iniunctā existimabāt nō esse satisfactionē dei. Cum
reue: pater citra modestiā sepius mihi improperet quasi scripturaꝝ sanctarū
intelligentiā non idonee tractem. de quo iudicent hodie designati iudices vter
recti⁹ de fide ꝛ sacra: scriptu: sensu sentiat. attn̄ quantū ego video vniuersi sa-
crarū scriptu. tractatores in hāc sententiā descendūt. Ad quid em̄ eccl'ia vellet
imponere tale onus graue penitentib: cum dn̄s ꝛ caput eccl'ie illud non exige-
ret? quā rōnem in annotatiōib: tetigi non tn̄ fuit mea sed Chrysostomi sicut re-
fert Gracia: 26. quest: 7. can: allegat Homo. cui graue pōdus pn̄ie imponis.
aut pn̄iam reijciet aut dum sufferre nequit scandalisat⁹ amplius peccat. De-
inde etsi erram⁹ pn̄iam modicā imponentes nonne melius est ꝓpter misericor-
diā rationē reddere quā ꝓpter crudelitatē? Ubi em̄ pr̄ familias largus est dis-
pensator non debet esse tenax. Si deus benignus vt quid sacerdos vult esse
austerus? hoc ꝑ confessorib: Idē Homilia. 31. ait super ep'la ad hebreos petm̄
ꝯfessione minuit. sed non minuit quo ad culpā. qꝛ impiū est vt Hiero: ait a deo
dimidiā sperare veniā. ergo minuit quo ad penā. Addo Grego: 4. mora: cap

49. post multa ita dicit. Sed q: nullũ pctm̃ de⁹ inultũ relaxat. aut em̃ nos hoc ꝑcendo insequimur aut ipse iudicãdo. Restat vt ad emendationẽ suã semꝑ mẽs solerter inuigilet. hoc sensit ⁊ b: Hiero: verba sua transscripta sunt can: mensuram de peniten: dist: 1. Mensurã tpis in agenda pñia. Idcirco nõ satis pfigunt canones ꝓ vnoquoq; crimine. vt de singulis dicant qualiter vnũquodq; emendandũ sit. sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendũ statuunt. q: apud deũ nõ tam valet mensura tpis q̃ doloris. August: quoq; refert in can: Nullus. Null⁹ debite grauioris pene accipit veniã nisi qualemcũq; et si longe minorẽ q̃ debeat penã soluerit. ita em̃ impti: a deo largitas miscdie vt non relinquat iusticie disciplina. hic habet egre: d. d. Carolosta: August: in defensione mea adductũ. cui⁹ sententiã ꝓsequi non est instituti nostri in pñtia. Accedat postremo Isido: lib: 2. de sum: bono. cap: 13. quãuis ꝑ pñiam ꝓpiciatio pctõꝝ sit tñ sine metu hoc esse nõ debet. quia penitentis satisfactio diuino tm̃ pensat iudicio nõ hũano. Quare pñia iniũcta non est q: satisfacit tm̃ eccl'ie sed etiã q: satisfit deo. Nam ⁊ apud deũ ꝓductior est pena q̃ culpa. vt Augus: testat tract: 24 sup Johannẽ, quib: om̃ib: ꝓ indubitata veritate habitis faciliter patet improbatio cõclusionis quinte. vbi dicit reue: pr̃ quelibet sacerdotẽ debere absoluere penitentẽ a pena ⁊ a culpa, et ita quilibet sacerdos villanus esset in sua parrochia Epũs Archiepũs ⁊ papa q esse manifestissime fm̃ pter vsum toti⁹ eccl'ie, non solũ adulatoꝝ, ꝓbat primo ex ijs que dicta sunt q: per absolutiões sacerdotalẽ culpa delet pena manet. licet ꝯmutata. deinde q: sacramentũ pñie est iudiciale vt formã hui⁹ iudicij describit b. August: c. 2. de peni: medici: Et ad iudiciũ ferendũ ptinet iurisdictio. nisi velit Anaxagoreũ chaos ⁊ ꝯfusionẽ maximã facere in eccl'ia dei. Et cũ iurisdictio se ad duo extendat materialia in hoc sacramẽto habita. nam et peccator penitẽs ⁊ pctã ipsa sunt de materia pñie. et nemo negat iurisdictionẽ in inferiorib: p̃latis ad cõfusionẽ tollendã esse coartatã quo ad materiã peccantiũ. nam hinc ꝓprij sacerdotis habet determiatio. ⁊ q: sentẽtia nõ lata a suo iudice est nulla. ideo absoluẽs non subditũ nihil facit. Sic a sil'i in materia pctõꝝ põt coartari iurisdictio eadem rõne. et in criminũ detestatiõe. q aũt etiã a sibi cõmissis nõ possit plenarie absoluere ex eo patet. q: tanta ptãs nisi auctoritate fundet cõtra totius eccl'ie cõsensum. cui⁹ praxis debet hoi Chr̃iano esse ꝓ regula. nõ debet tribui sed in suꝑiorib⁹ om̃sum fuitꝑ maiores clericos Cyprianũ Chrysosto et August: pene debitũ remanere post culpã. Ideo reue: pr̃ cedat sctõꝝ pr̃m auctoritati ⁊ consuetudini toti⁹ eccl'ie obtẽper. aut cur id fieri nõ debeat auctoritate sacre scrip: conciliorꝝ vel sctõꝝ pr̃m exponat.

¶ Admitto dño d. q habeat vltimũ verbũ q: sic vult. Arguit aũt egre: d. d. ꝯ ꝯclõem meã volẽs ꝓbare penã requiri a deo ⁊ ꝓ primo iducit scrip: Geñ: 3. vbi pctm̃ Ade etiã remissa culpa punit in posteritate. ergo pena remanet transeunte culpa. Volo dñm doct. obstrictũ hoc exẽplo ⁊ nõ replicet nisi ꝯfirmet aut sententiã cedat. Si ista pena requirit ꝓ pctõ. ⁊ sil'iter sentiendũ est de qualibet pena vt infert habeo ꝓpositũ. q pena nõ possit remitti ꝑ papã aut vllũ sacerdotẽ. q: null⁹ adhuc remisit mortẽ. infinita gñã penaꝝ. morboꝝ. ⁊ sil'iũ miseriaꝝ. que oẽs ꝓ pctõ primo sunt illate. ⁊ sic ꝓbatio d. d. ꝓbauit ꝯclõez meã ꝯ scrip̃az.

¶ Scdo q a Dauid trãslato pctõ nõ est trãslata tñ pena. etiã ꝓ me facit. sicut ⁊ in ꝯmone eodẽ vulgari sequẽter dixi. Quia erat pena quã de⁹ reqsiuit. ideo nemo auferre potuit. Si d. d. d nõ intellexit me legat diligenti⁹. ego em̃ dixi ⁊ dico q hanc penã de⁹ non requirat. quã papa vel hõ possit soluere quã aut ipse requirit (. scz immediate loquit.) non possit homo soluere.

¶ Tertio induxit glossam de⁹ delictũ delet sed inultũ nõ dimittit nihil pugnat ꝯ me. vlciscit em̃ sine ꝑ ipm met hoiem ꝯterẽdo. siue ꝑ eccl'iam emendãdo siue ꝑ se ipm iudicãdo. Et h vltim ⁊ primũ gen⁹ pene in nulli⁹ hois arbi: est. sicut apl'⁹ 1. cor: 11. dicit si nosipos iudicarem⁹ nõ vtiq; iudicaremur a dño. cũ aũt iudicamur a dño corripi: vt nõ cũ h mũdo dãne: ibi claꝝ ẽ quõ de⁹ penã reqrat ⁊ nõ reqrat.

Martin⁹

Adduxit tñ se velle replicare si dñs. d Eccius plus iusto rñderet

¶ Quarto Augustinū ꝑ Gratianū relatum ꝙ deus non ꝑmitteret malum fieri nisi ꝑ iusticiā illud ordinando melius stare faceret. Miror. d.d. ꝙ has ⁊ similes auctoritates ita ꝯsarcinat. Cum nemo eas negat aut ꝯtrium sapiat ego em̄ hoc solum impugnaui semꝑ. ꝙ virtute clauiū iactant solui penas ꝑ iusticiā diuinā requisitas. hoc em̄ non credo esse verum. nec ꝓbabitur. non em̄ dixit ad Petrū qđ ego ligo tu solues. sed qđcumq; tu solueris solutum erit.

¶ Quinto illud de penitentie medicina non sufficit mores in melius cōmutari nisi etiam satisfiat deo de ijs que facta sunt ꝑ penitentie dolorem. ꝑ humilitatis gemitū. ꝑ contriti cordis sacrificiū. hec om̄ia ego ꝗ̄ maxime volui semper. vt quid ergo ꝑ indulgentias ista iactant remitti? Si non sufficit mores in melius cōmutare ⁊ diuina iusticia has requirat satisfactiōes. frustra ergo gloriat d.d. ꝙ non dictum sit ꝙ tm̄ abstineatis a peccatis. sed de preteritis deprecare dominū. et sic patet ꝙ adhuc nulla scriptura contra me adducta est. quanq; ego possem multo fortiores inducere contra me.

¶ Post hec adducit August: in ench: delet om̄ino hec oratio minima ⁊ quotidiana peccata. delet et illa a quib: vita fidelium scelerate gesta. sed penitendo in melius mutata ⁊c. hoc est qđ dixi peccatorē post cōuersionem teneri ad crucem ⁊ passiones vite scđm qđ deus intulerit quas non possit homo soluere. et iterum hec auctoritas pro me facit.

¶ Eos qui a cccc. annis fuerunt non adducit et placet. Ad Cyprianū epistola ad fidum vbi damnat Therapiū ꝙ preproperę pacem dederat victori anteq; plenam egisset penitentiā et dn̄o satisfecisset. Ecce inquit nō ecclesie sed dn̄o nō satisfecisse dicit victorem. Rn̄deo legat ⁊ conferat Cyprianū bene d.d. et inueniet eos etiam quos paci dederant ideo datos esse paci etiā preproperę. vt cruces et martyria expeditius sustinerent. que ipse ꝑ multas epistolas exponit esse penas et flagella pro peccatis a deo inflicta. quare victor hoc modo nondum satisfecit deo. ⁊ tamē satisfecit. q2 ecclesie quā nos vult audire deus. satisfecit. hoc em̄ habēt verba Christi ꝙ ecclesia debet imponere penas qn̄ dicit qđcūq; ligaueris et hoc modo possem admittere deum requirere penas. quas ecclesia possit soluere. q2 pactū fecit cum illa.

¶ Altera auctoritas Cypriani ad Corneli: qua iterū scribit hereticos impedire peccātes ne indignāti deo satisfaciant. quāq; Cypri: ibi de penitentib: nō loquit sed de hereticis. qui tanq; iusti ⁊ quasi bene fecissent excusauerūt ⁊ defenderunt se in peccatis suis. tamen rn̄deo sicut ad priorem.

¶ Post hec addidit rationē ad quid eclesia vellet onus imponere penitentib: si illud dn̄s non exigit ⁊ longā auctoritatē allegat Capitulū. q̄ inducit omnia transeo ⁊ dico ꝙ ecclesie mandatū est vt castiget ⁊ iudicet peccatores qđ si non fecerit deus irremissibiliter faciet. iuxta sententiā Pauli supꝰ adductā prima Corin: 13. ⁊ sic non potest solui.

¶ Item idem Homilia. 31. sup hebreos peccatū cōfessione minuit. Ex quo verbo colligit d.d. in hūc modū nō minuit quo ad culpā. ꝙ impiū sit a deo sperare dimidiā veniam. ergo quo ad penam admitto totum secundū predicta.

¶ Jam illa auctoritas Grego: 4. mora: aut em̄ nos hoc flēdo insequimur aut ipse iudicando. vix aliud aptius ꝓ me adduci potuit. Similiter ⁊ illud Hiero: c. mensurā admitto quod tamen Hieronymi esse dubito.

¶ Admitto totum ꝙ canones non satis prefigunt. ideo relinquo arbitrio sacerdotis. addo ⁊ ego multo magis arbitrio dei. qui solus est ponderator spirituum et non ignarus neq; iniquus iudicat.

¶ Placet et illa auctoritas. August: c. nullus. Ita impartitur a deo largitas misericordie. vt non relinquat iusticie disciplina. pōt ꝓ me ⁊ ꝓ dn̄o. d. valere trāseo. Et Isidorus ꝗ̄uis non satis grauis autor in his rebus. Placet tamen ꝙ penitentis satisfactionē tantū diuino pensari iudicio dictat. non humano. ergo

multo minus remitti potest humano iudicio. cū clauis ptātis nō debeat opari nisi prior sit clauis scientie. que sciat quid ⁊ quantū soluat. Apud deū ꝓducti‑orem esse penā q̄ȝ culpā ex Augusti: concedo salua tamē auctoritate Pauli Ro: 7. dicentis. Non inuenio in me. hoc est. in carne mea bonum. cuius sentē‑tia est. penam et pctm̄ simul finiri. hec de prima ꝯclusione sed contra aliā dicit esse manifestissime falsum. ⁊ preter vsum toti⁹ eccl'ie ꝙ quilibet sacerdos debet absoluere a pena ⁊ culpa penitentem. Et hoc ꝓbat primo ex dictis. i. ex nihilo. Secundo ꝑ rationē q: sacra: pn̄le sit quoddā iudiciale ⁊ ad iudiciū ferendū ꝑ‑tinet iurisdictio. Jurisdictionē aūt esse coartatā in inferiorib: prelatis ad tollē‑dam confusionē. tam in peccantibus q̄ȝ in peccatis. Secundo in detestatiōem criminū alioquin quilibet villanus sacerdos esset epūs archi: et papa. Rn̄deo et dico duo. Primū me nescire vsq̄ȝ in hodiernum diem an coartatio istius iu‑risdictionis fecerit hoc qd̄ pretendit. scȝ criminū detestationē et ꝯfusiōis abla‑tionē. hoc certum est longe secus euenisse. Nam peccata crassissima etiam ri‑dent in maiorib: curijs. que in ꝓprijs parrochijs possent pucherrime puniri si seruatus esset mod⁹ quē instituerunt apostoli et seruauerūt sancti patres vsq̄ȝ post Nicenū conciliū Ubi definitū est et longe post seruatū vt Dioceses nō ꝑ‑miscerent. ⁊ vnusquisq̄ȝ peniteret in sua diocesi. De quo extat cum alijs precla‑rissima epistola Cypriani ad Corne: Ro: pontificē. 3. Nam cum statutū sit ab omib: nobis ⁊ equū sit pariter ⁊ iustnm vt vniuscuiusq̄ȝ causa illic audiat vbi est crimē admissum. et singulis pastorib: portio gregis sit adscripta quā regat vnusquisq̄ȝ ⁊ gubernet. Rationē sui actus dn̄o redditurus. oportet vtiq̄ȝ eos quib⁹ presum⁹ nō circūcursare nec episcopoꝝ ꝯcordiā coherentē sua subdola ⁊ fallaci temeritate cōsidere sed agere illic causam suā vbi ⁊ accusatores habere et testes sui crimis possint ⁊c̄. Loquit eñ de ijs qui in Africa peccauerūt et ad Ro: ponti: Concucurrerāt. Et sic patet vsus primitiue ecclesie de ligandis et soluendis peccatorib⁹ cū aūt vt apostolus actuum. 20. ostendit idem sit epūs et presbyter. ⁊ ad Titum. 1. quelibet ciuitas suum episcopū habere debeat iure diuino. Longe vtilior esset ad corripienda peccata mod⁹. si quilibet sacerdos in sua parrochia ligaret ⁊ solueret penitentē. qd̄ exemplū monstrauit apostol⁹ 1. corint. 5. vbi cum Corinthijs pn̄s spiritu tradidit fornicariū sathane ob‑iurgans ꝙ ipsi nō fecissent Quo vero iure. aut qua ecclesie felicitate hic mod⁹ diuino iure prescriptus. ⁊ in tm̄ temp⁹ roborat⁹ sit sublatus viderint alij. ego quidē negare non possum q: ad oculū videmus ita fieri. ita statui. ꝙ tam pec‑cantes q̄ȝ peccata reseruent ⁊ vni anime sex vel septem pastores scd̄m sub et sup̄ imponant. Sed an ita debeat fieri aut expediat non diffinio. Scio ꝙ inferior tenetur obedire restringenti ⁊ vexanti quamq̄ȝ nullo iure diuino. superior tamen vt dicit conclusio mea grauissime peccat. si reseruet occulta peccata sine rōna‑bilissima causa. immo adhuc dubito ⁊ quantū capio credo sine temeritate nul‑lum occultū peccatū debere reseruari aut posse Optās audire ꝓbationē ꝯriā.

¶ Secundo dico ecclesiā non esset ruitura si idem plebanus epūs Archiepūs ⁊ papa esset. ac sola cōcordia coherēte vt Cyprian ait Et sicut vsus prioris eccl'ie fuit iungerent. ¶ Proinde ꝙ et damnatus fertur articulus in Constan: cōcilio de istis reseruationib: non satis curo. hoc scio ꝙ ꝓbatus fuit et reprobata ista reseruatio in primitiua ecclesia et institutiōe apostoloꝝ. et nūc quoq̄ȝ vt miser‑rima ecclesie experientia docet. esset vtilissimus et saluberrim⁹ ad cohercenda peccata. et tollendā detestabilē confusionē omniū episcopatuū. quā hodie vi‑demus. qua causa aūt sit suo tempore mutatus transeo. Mutabilem inuenio mutabilem relinquo. hec in arbitrium iudicū. hora transijt.

Quartadecima die Julij mane hora septima cōtinuauit Eccius preter pactum.

Eccius.

¶ Reuerendus pater ab initio satis gloriãter perũspendit per me adducta: quasi sibi minime obstent que maxime aduersant. nam ipse voluit in sermone vulgari nõ fieri cõmutationẽ pene eterne in penam tpalem. ⁊ opinioni cõmuni contradicit quasi non possit ꝓbari deum exigere aliquam satisfactionẽ preter portationẽ crucis. et in sermone latino collaudat dictum vulgariũ vltra omnem doctrinã doctorũ scholasticoꝝ de penitẽtia datam. Nymmer thuen die hochste pueß. Optima penitentia noua vita secundũ glossam eius Addiderũt talem ꝑsuasionẽ ipse ⁊ ꝓpugnator q: si auerterit se impius a iusticia sua ⁊c. Si ad nouã penam imputat quõ dicitur non recordari et patet. cõclusio sua manifeste dicens peccare sacerdotem qui non absoluat a culpa ⁊ pena. huic errori ego ꝯdixi sanctoꝝ patrũ auctoritatib: quibus ipse voluit illudere ⁊ auditores fascinare quasi apud eum solũ esset ptãs interpretandi sacrã scripturã. Unde bene adduxi contra eum Augusti: Non sufficit mores in melius cõmutare ⁊ a malis factis recedere ⁊c. Ubi est liquidissimũ doctrinã ex sermone allegatã esse falsam. q: noua vita non est optima penitẽtia. cum non sufficiat scdm Augu: et bene etiã doctrina illa improbaŧ ꝑ b. Ambrosiũ: lib: 2. de peniten: c. 5. Apl'i scdm Christi magisteriũ docuerũt pñiam. et infra qui eñ agit pñiam non solum diluere debet lachrymis peccatũ suũ sed etiã emendatiorib: factis operire et tegere peccata sua. Clarissima sancti p̃ris verba ꝙ emẽdatiorib: factis agẽdo penitentiã tegere debemus peccata. At cũ auctoritates forent expressissime deum non remittere pctm̃ impunitũ. confugit ad mirabilẽ penarũ distinctionẽ qui tñ solitus est scholasticos ob distinctionũ vsum improbare. et dixit penam qua de⁹ vult pctm̃ punire nõ posset auferri ꝑ hoiem vel ꝑ papã. qđ est oim falsissimũ ⁊ ptãtis clauium anullatiuũ. nam in pñia factã ꝯmutatiõe pene certe hõ potest soluere illam penã ꝑ ipsum apl'm per reueren: patrẽ inductũ. 1. corin: 11. Si nos ipsos iudicaremus non vtiq̃ iudicaremur a dño. quare si nos pro hac pena satisfacimus. deus ꝓ peccato a nobis aliam nõ exigit. alioquin ꝯtra ꝓphetam illud qđ nos puniremꝰ. si deus vellet punire. iam bis puniret idipm̃. Preterea. Clara fuerunt Cypriani verba Chrysost: Grego: 4. Hiero: ꝙ pena iniuncta a sacerdote in satisfactionẽ est pena deo debita et ita victor q: nõ impleuerat pñiam iniunctã a Cypriano dicitur nondũ satisfecisse deo. ꝙ ⁊ Theodorus in suo pñiali. quẽ sequiŧ quasi ad verbum Beda idipsum testaŧ. q̃uis forte nec ĩj auctores sicut nec Isidorus ei satisfacit. Unde quidquid dicat ore: auctoritates oñes facere ꝓ eo. tñ necessariũ est ꝙ corde dissentiat. Cũ he auctoritates doctrinã eius ⁊ conclusionẽ subuertant. si eñ sacerdos peccat nõ absoluendo a pena ⁊ culpa. tunc Epi peccassent nõ absoluentes Uictorẽ a pena ⁊ culpa. et oñes sacerdotes peccarẽt ꝑ orbem Christianũ absoluentes extra indulgentias. neq̃ releuaŧ in eo ꝙ debeat crucem portare ⁊ hanc penam exigat deus. Quia ista crucis portatio nõ est aliud q̃ vita Christiana. sicut ipse reue: pater docte hoc exposuit. sed cũ hoc oportet de preteritis satisfacere ⁊ dñm deprecari de p̃teritis. De Reseruatiõe casuũ conclusio mea nihil habet. tñ reseruatiões moderatas credo esse vtiles qđ etiam prelati in monasterijs experiunŧ. fateor ingenue me esse in voto Gersonis in consilio Constanciensi interpellãtis ꝓ delenda immodica reseruatiõe casuũ. ⁊ potissimũ displicet mihi illa reseruatio. sicut ⁊ dño patri q̃ñ habet auaritiã comitem .i. pecuniarũ penã annexam. Eccl'iam non dicit ruiturã si sacerdos in sua parrochia esset epũs ⁊ papa. certe apparet mihi si esset illius pulcherrimi ordinis Hierarchici corruptio ꝙ etiam esset eccl'ie subuersio. Sed maneã in principali. q: pctm̃ non manet impunitũ scdm Augusti: Grego: quare satisfactio merito tertia pars pñie asserit ⁊ plene ꝓbauit August: in Enchi: ꝑ orõnem dñicam nos satisfacere ꝓ scelerate gestis Et vt vere dixit heri reueren: pater Deus fecit pactum cum eccl'ia. si eccl'ia nos.

facit. deus facit. Ergo habeo ꝯposite Scholasticoꝝ ⁊ predicantiũ ꝙ oportet vel nos satisfacere. aut deus exiget. ꝙ si per orõnes nostras vel bona opa satisfacimꝰ cur illud non posset fieri accedente virtute clauiũ quas deus nõ frustra sue sponse eccl'ie contulit. Et cũ iuxta Gregoriĳ sententiã can: de cetero. 2. q. 7. aliĳ episcopi sunt vocati in ꝑtem solicitudinis papa habet plenitudinẽ ptãtis. ꝑ indulgentias ab eo datas satis fit poene ꝓ peccatis debite. solutione ex thesauro eccl'ie facta. vt post Sixtum declarauit papa modernus p̄cipiendo sub pena excõicationis ita doceri. teneri. ⁊ predicari quare si reueren: pater contra doceat. predicet vel disputet iam est anathemate ꝑcussus. Placuit tñ mihi ꝙ vltra clauem ptãtis heri posuit clauem discretiõis. cum tñ plures claues ꝯtra scholasticos doctor neget Conclu: 7. resolutoriĳ. hec volui omnino adĳcere vt futuri iudices aptius intelligerẽt que nostra esset controuersia in hoc puncto. qm̃ si reue: pater stat sententie doctoꝝ per me allegatorũ non aduersabit̃ nec Scholasticis nec predicatorib: nec mihi. quare si voluerit etiam sententiã suã ꝓ informatiõe dñorum iudicũ poterit clarius exprimere.

Martinus.

¶ Ad istas nenias et ineptias d. d. heri satis respondi repetit eñ eadẽ et velut ridiculus citharedus chorda semꝑ oberrat eadem. Scd̃o scopum cõtrouersie non attigit. non eñ questio est an deus peccatũ inultũ dimittat. qđ satis copiose probauit. sed an papa vel ecclesia remittat quas penas deus exigat. de hoc nihil probauit quod relinquo iudicio iudicum et omniũ auditorũ.

¶ Tertio obticuit hodie scrip: sanctas: ideo sto in eius probatione hesterna prima. ex Genesi. 30. ca: vbi probauit penas requiri a deo. quas ibi scriptura ostendit irremissibiles. Doleo ꝙ d. d. ita ꝓfunde penetrat scripturas sicut tipula aquas. immo videtur fugere a facie earum sicut diabolus crucem. quare saluis reuerẽtĳs patrũ. p̄fero ego auctoritatẽ scrip: qđ ꝯmẽdo iudicib. futuris.

Eccius.

¶ Quia impaciẽs monachus scurrilia quedã addidit preter grauitatẽ theologicam de quo integri viri iudicent. an recte induxerim contra eum iudices iudicabunt. sed hanc fuisse materiã nostrã patet ex Con: 4. dicere deũ remittẽdo culpam remittere penam ⁊c̃. hoc erat saxum ꝑ nos voluendũ et q2 prefert auctoritatẽ sacre scrip: patrib: quasi ipse velut alterũ oraculũ Apollis solꝰ habeat scripturaꝝ intelligentiã. vltra sanctos patres. ⁊ apparenter inducit auctoritatẽ heri ꝑ me citatã. Dico duo. Primo me adduxisse in eũ finem. vt ostenderem cum impius auertisset se ab iniusticia sua deum adhuc recordari non quo ad culpam. sed quo ad penam. qđ facit ꝓ Scholasticis et predicantibus.

¶ Scd̃o cum reueren: pater reflectit auctoritatẽ illam cõtra me q2 pene iste a deo peccato Ade imposite sint irremissibiles a papa ⁊ hoĩe. verũ est ⁊ fateor q2 iste sunt pene que non solum consequunt̃ ꝑsonam. sed etiam ꝯsequunt̃ naturã et ergo nõ est mirũ ꝙ iste pene sunt irremissibiles ab homĩe sed ꝑ hoc nõ ꝓbat̃ penas ꝑsonales ꝓ peccato debitas non esse a papa vel sacerdote remissibiles. At in his remitto me ad iudices paratus mutare sententiã si me aliter ad melius docuerint.

Finita sunt hec. 14. die Iulĳ hora octaua presente frequenti concione auditorum.

Soli Deo honor et gloria. Anno. M. D. xix.

Contra F. Luther & D. Bodenstein:

in Lipsensi studio has disputabit positiones Eccius, xxvij. Iunij. M.D.xix.

i. Neq; dictis sacræ scripturæ, aut sanctis patribus, Augustino & alijs cõcordat, D. & magistrũ nostrũ Iesum Christũ dicendo pœnitentiã agite, voluisse omnẽ fideliũ vitã esse pœnitentiã. vñ & de sacramẽtali pœnitẽtia illud vbũ idonee põt intelligi.

ij. Et si pctã venialia sint quotidiana, tñ iustũ semp peccare in omi ope bono, etiã bene moriendo, negam⁹. Sicut erroneũ dicimus, iustũ, manẽte iusticia, peccare posse mortaliter. aut i puero: post baptismũ: alienæ voluntatis peccatũ remanere.

iij. Astruentẽ, pœnitentiã non recte inchoari detestatione peccatorũ, recogitãdo grauitatẽ peccati & penæ. et qđ faciat magis peccatorẽ, tanquã Euãgelio et sctis patrib⁹ ꝯtrariũ, non dicimus audiendum.

iiij Dicere, deum remittendo culpam, remittere pœnam: & non cõmutare in pœnam aliquam temporalẽ satisfactoriã, per canones & sacerdotis iniunctionẽ, in parte vel toto declaratã, vt sacræ scripturæ, & vsui ecclesiæ repugnans, existimamus.

v. Quẽlibet sacerdotem: nullo prælato dempto: suo subdito petẽti, posse remittere, aut debere, pænas & culpas: ita quod prælatus non plenarie absoluens a pæna & culpa, peccet, velut vsui sanctæ matris ecclesiæ aduersum, non acceptamus.

vi Animas in purgatorio non satisfacere pro peccatorum pœnis, a quorũ culpis absolutæ, hic non satisfecerunt: reputamus erroneũ. sicut non est sine errore, qui non credit deum a morituro requirere aliam, quam mortis pænam.

vij. Errat, qui liberũ arbitriũ hois, negat dñm actuũ hois. ex eo quia ipm habeat se actiue ad malũ, ad bonũ vero tantũ passiue sicut nõ est sine errore, qui fidẽ quolibet crimine corrũpi, cõtra scholast. existimat. nec sine maxio errore, qui nulla contritionis habita rõne, in sola fide, quẽ absolui, procaciter prædicat.

viij. Ex imperfectione charitatis vel fidei, in aĩa mortui, fieri horrorem & quasi desperationẽ, quib⁹ in purgatorio afficiant. et quod illũ horrorem ex timore mortis incurrãt, quo quasi inuiti moriant, non recipim⁹. quia veritati & rationi contrarium.

ix Aĩas in purgatorio mereri maiorẽ grãm: aut eoꝝ præmia minui, si alienis meritis liberentur. aut non esse certas de salute. aut suffragia nostra nolle, vt fidei nostræ & omi rationi aduersa, negamus.

Meritũ paſſionis Christi, non eſſe theſaurũ Eccleſiæ, ex quo dē- tur indulgentiæ : quia veritati & apoſtolicis decretis obuians: nega- mus. ſicut claues eſſe theſaurum eccleſiæ, imperitiſſimũ opinamur. Meritis quoq; ſanctorũ nos adiuuari pie credimus. x.

Dicere, indulgentias nõ expedire, eſt error. dicere itē, indulgētias eſſe vicium aliquod opis, quo ipm̃ minus valeat, error eſt peſſimus. Quare & hũc errare ſentim⁹. qui dicit, ſe teneri iprobare indulgētias, quia dñs dicat: ꝑpter me deleo iniquitates, non propter pecunias. xi.

Papam non poſſe remittere pœnam, pro peccato debitã, ꝑ indul- gētias, error. Immo erroneũ eſt, eũ nõ poſſe abſoluere a pœnis aĩas in purgatorio exiſtētes. Oĩm aũt maxĩe nõ recipim⁹ : qđ morituri, infirmi, legitĩe ipediti, nõ crimĩa publica hñtes, idulgētijs nõ egeant. xij.

Rhomanã Eccleſiam non fuiſſe ſuperiorē alijs eccleſijs ante tem- pora Syluestri, negamus. Sed eum, qui ſedem beatiſſimi Petri habuit & fidē, ſucceſſorē Petri & vicariũ Christi generalē ſemꝑ agnouim⁹. Cõtraxim⁹ quo ad fieri põt ꝑpoſitiones, & has paucas accepimus, & ꝙ alia ab his pendeant. xiij.

Contra nouos et veteres errores: defendet

Martinus Lutherius, has poſitiões ſequentes, in ſtudio Lipſeñ:

Cottidie peccat oĩs hõ, ſed & cottidie pœnitet: docēte Christo: Pœnitentiã agite. Excepto vno nouo quodã iuſto, qui pœnitētia non idiget. cũ etiã palmites fructiferos cottidie purget agricola cœleſtis. i.

In bono peccare hoĩem. & peccatũ veniale, nõ natura ſua, ſed dei miſericordia ſolũ eſſe tale. aut ĩ puero poſt baptiſmũ peccatũ rema- nens, negare. hoc eſt, Paulum & Christum ſemel conculcare. ij.

Qui opus bonũ aut pœnitentiã, a pc̃tõꝝ deteſtatiõe, ante dilecti- onē iuſticiæ incipi, nec ĩ eo peccari, aſſerit. hũc inter Pelagianos hæ- reticos nũeram⁹. Sed & cõtra ſacrũ ſuũ Ariſtotelē deſipere, ꝓbam⁹. iij.

Deus mutat pœnã æternã in tp̃alē, ſcʒ crucis portãdæ. cui⁹ Ca- nones aut ſacerdotes, nec ſtatuēdæ, nec auferēdæ, habēt vllã ptãtem. quanq̃ id ab adulatorib⁹ noxijs ſeducti, præſumere poſſint. iiij.

Quilibet ſacerdos debet abſoluere pœnitētē a pœna & culpa, aut peccat. æque peccat ſuꝑior prælat⁹, ſi occulta ſine cauſa reſeruat ra- tionabiliſſima. quantũlibet vſus Eccleſiæ, ideſt, adulatoꝝ, reſiſtit. v.

Forte ſatiſfaciũt aĩæ in purgatorio ꝓ peccatis. Sed quod deus a morituro plus, q̃ voluntariã mortem requirat, vaniſſima temerita- te aſſeritur. quia nullis modis poteſt probari. vi.

Neq; quid fides, neq; quid cõtritio, neq; quid liberũ arbitriũ ſit, vij.

ostendit se nosse. qui lib: arb: actuũ, siue bonorũ, siue malorũ dñm esse balbutit. aut non sola fide verbi, quem iustificari. aut fidem non tolli quolibet crimine, somniat.

viij. Veritati & rationi cõtrarium est quidẽ, inuite morientes, deficere in charitate. ideoq; pati horrorem purgatorij. modo veritas & ratio sit idem, quod opinio Theologistarum.

ix. Animas in purgatorio esse certas de salute sua, nec gratiã in eis augeri, scimus a theologistis asseri. sed miramur doctissimos viros, quod huius fidei suæ rationẽ, nec stultæ verisimilẽ, reddere possunt.

x. Meritũ Christi esse thesaurum Ecclesiæ, & sanctorũ meritis iuuari, certum est. Esse autem thesaurum indulgentiarũ. nemo, nisi fœdus adulator, extrauagantes a veritate, et fictæ quædã Ecclesiæ praxes aut vsus, simulant.

xi. Dicere, indulgẽtias esse bonum Christiano, est insanire. sunt eñ verissime operis boni vicium. et improbare indulgẽtias debet Christianus, ob abusum. quia dominus dicit: Propter me deleo iniquitates tuas, non propter pecunias.

xij. Papam posse remittere omnẽ pœnam pro peccatis debitam, huius & futuræ vitæ. & quod indulgentiæ prosint non criminosis, somniant secure indoctissimi sophistæ, & pestiferi adulatores. non tamen vel nutu possunt ostendere.

xiij. Romanam Ecclesiam esse omnibus alijs superiorem, probatur ex frigidiss. Ro: Pont: decretis, intra cccc. annos natis. cõtra quæ sunt historiæ approbatæ M c annorum, textus scripturæ diuinæ, et decretum Niceni Concilij, omnium sacratissimi.

Subscriptas Conclusiones, Andreas Carolostadius, aduersus dominum Ioannem Eccium defendet Lipsiæ, die xxvij. Iunij. M.D.XIX.

i. Cũ D. Ioan: inficiat̃ omnẽ oĩm fideliũ vitã, esse penitentiã, aut pœnitudinis indigã, Iudæus est, sub Christiana pelle. occlamãs, si iustus dei filius est, descẽdat de Cruce. nescitq; hãc vitã, diẽ crucis pferẽdæ.

ij. Paralogisat itidem sic. Vita fidelium, non exprimit pœnitentiã sacramentum, ergo non pœnitentiam.

iij. Vt dñi Ioannis eliciatur scienttia, sustinebitur & hæc.

Omnis fideliũ vita habet pœnitentiã sacramentalẽ. quã cõiecturalibus circũstancijs ex Cypriano & Bernhardo sum assecutus.

iiij. Dominus Ioãnes mirũ ducit, quod de pœnitẽtia pcepta, me trãstulerim, ad pœnitẽtiã, quæ flagella & pœnas patit̃, sed nõ mirat̃ pœnitentẽ pphetã, in flagella & dolores paratũ. nec sese, ignorantẽ sese.

Dñs Ioan: Oẽs iustos pœnitere audacter negãs, negat qđ cõfitet᷑ eccľia. est q̃q; anathemate ꝑcussus, asseuerãs iustos viæ, nõ esse pctõ-tes proprie. Excõmunicatus aũt quomodo ecclesiam defendet? — v.

Minuta peccata sunt vera, pœnitenda, & dolenda peccata. — vi.

Oĩe peccatũ minutũ, quod hõ non iudicat, est dãnabile. ideoq; non sufficit dissensus, sed accedere iudiciũ oportet, q̃uis sint delicta, ꝓpter quæ scribit᷑. Delicta quis itelligit. Itẽ, Delicta mea oñde mihi. — vij.

Peccata cottidiana, quoꝝ nec orit᷑ in terra veritas, nec cõpensatiõe debitoꝝ fit remissio, mortalia sũt. Ad stupeũ pensuz sophistaꝝ haud (stupescam. — viij.

Dñs Ioan: scholastica dogmata quadringẽtis annis disputata, cõtra antiquiorẽ veritatẽ ꝓducens, nouũ ius cõsuetudinis & præscriptionis adinuenit, haud priori sæculo cognitũ. Videlicet, qđ, & errores, & pctã possunt p̃scribi. Cauete vobis ideo patres antiquiss. & tu Augustine, quod Donatistas falsis rõnibus, nõ vicistis, sed illaqueastis. hic est nouus ille tutor, qui noua tutela defẽdit ecclesiam. in qua, licet sint doctiss. ipse tamen defensor doctior. — ix.

Deinde, Prophetæ, Apostoli, et tu Christe Saluator, cauete, quod improprietate sermonis vestri, eo subuecti sumus, quod in quolibet opere bono, nos peccare putamus. — x.

Liberũ arbi: ante grãm p spiri. S. infusam, nihil valet, nisi ad peccandũ. hoc aũt terrenũ nõ credit impostor me⁹. quõ crederet, si dicerẽ cœlestia. — xi.

Immo volũtas nostra, quæ non regit᷑ a diuina volũtate, tanto citi⁹ aꝓpinquat, iniq̃tati quãto acrius intendit actioni. — xij.

Dñs Ioan: cũ sua maxima suoꝝ disputatoꝝ, põt facere qđ in se ẽ, id est, obicẽ & impedimentũ ad grãm tollere. hoc est, lapideum cor emollire: cõtra Ezechielẽ, & iam prædictã conclusionẽ Ambro: — xiij.

Dñs Ioan: non videns, quomõ bonum opus sit totum a deo, & dei opus, adhuc scripturã, per velamẽ Moysi legit & accipit. — xiiij.

Postremo, nemo nõ intelligit eruditionẽ D. Ioan: in Theologia, q̃ fecit (nescio quot) cẽtones in Chrysopasso suo de prædestinatiõe. & ificiat᷑ auctoritates de prædestinatiõe, ꝑtinere posse ad opa coronãda. — xv.

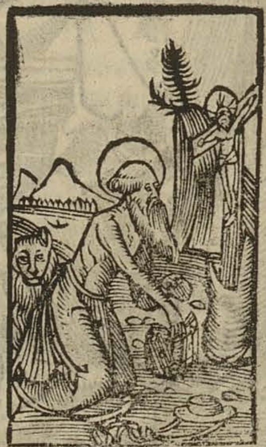
D. Ioan: Bern: dicentẽ. Tolle lib: arbi: et nõ est qđ saluet᷑, cõtra me citãs, ꝓbatur⁹ lib: arb: eẽ potẽtis. legit qđ, p q̃. & satis demr̃at, q̃nto iudicio Eccľiasti: ꝓuidet. facit aũt se oĩb: studiosis suspectũ depuatorẽ — xvi.

D. Io: dicẽs, salutẽ ita in canonib: cõsistere, si quispiã ex lib: arb: facultate fecerit quæ iubent, Iudaisat. & sectando legem iusticiæ, suam iusticiam constituit. — xvij.

Originem tam iustæ pugnæ, in Defensiõe nostra aduersus D. Ioannem ædita, spectare licet.

Excusatio eckij

ad ea que falso sibi philippus Melanchton grãmaticus Vuittenbergeñ super Theologica disputatione Lipsica adscripsit.

Joannes Eckius candido lectori. Salutem Dicit.

¶ Dum in felici Lipsensi gymnasio cū. P. Martino Lutter et Andrea Carlestadio. sup arduis reb⁹ theologicis disputassez atq; actū esset p illustrissimi pricipis D. Georgij Saxonie ducis ꝛc. et vniuersitatis lipseñ cōsiliarios, ne q̄s disputata nostra p calcographū dissemiaret. anteq̄ p deligēdos iudices eēt decretū: quis nostrū fidei christiane cōsentanea aut pugnantia diceret: ausus est tñ grāmatic⁹ wittēbergeñ Philipp⁹ grece et latine sane nō indoct⁹, epl̄am edere, me lacessere, et pluri b⁹noībus causaz. nō meā. sed fidei obscurare: Et officiū. ꝙ in Parrhisiēse cōtulim⁹ studiū. sibi vsurpare: Cui id respōdeam op⁹ est. nō mea q̄dem causa / sed simpliciū: ne mellit⁹ v̄bis seducant̄. aut interrores p̄cipitent̄: percurrā aūt epistoliū ei⁹ per notulas obiter: nō grauabere mi lector: et tantillū temporis eis pōderandis impende.

1 ¶ Scribit Philip: me caussatū corā Illustrissi: pricipis designat᷑. videri mihi ex iure disputantiū eē / ne dictaret̄: in hoc mihi falsuz ascribit: qm̄ hui⁹ nūq̄ memini apud designatos / sp dixi mihi nō displicere vt notarij exciperent: priuati fateor / dixi lāguescere animū disputātis. mora stili: et aciē mētis nō adeo conari / sicut disputatōis feruor exigeret: testes sunt designati ab illustrissimo duce / et toti⁹ vniuersitatis consiliū.

2 ¶ De libero arbitrio ait ꝓpositū. an de cōgruo emereamur gratiā: hoc cū agi deberet / impīgit mihi quō ad aliā materiā plane alienā ab īstituto Carlestadij eum traxerim. an s. sola gratia efficiat bonū op⁹: quā aūt impudēter hoc faciat: cuilibet est obuiū legēti cōclus: meā. vij. Errat qui li. ar. hoīs negat dñm actuū homīs ex eo: q2 ipm habeat se actiue ad malū ad bonū vero tm̄ passiue. Et nulla cōclusio sonuit de merito cōgrui: quid aūt fieret de homīe faciente ꝙ in se est. in fine q̄si disputauim⁹. Audacul⁹ tñ sicut nō est reuerit⁹. D. Erasmum iudicare in noui testamēti editione. ita et hic iudicis ptes assumit. diffiniēs stetisse saluā Carlestadio sententiā. hoc scio. de

inum admisisse Carlostadiū, volūtatē habere actiuitatem ad bonū opus: At ego nihil decerno, etenim pars sum, non iudex: tū audacul⁹ non veret̄ dicere me attulisse impertinentia ex. S. Bernh. olim cum publicabit̄ disputatio, manifestum erit, an verum dixerit grammaticus.

3 ¶ Cum bonū opus dixissem totū esse a deo, nō totalit̄, irridet grāmatista hoc velut cōmentū indignū maiestate theologica, cū in disputatione clare me exposuerim. Nescit essentiam dei videri totā a beato, at quia non cōprehendit̄ a beato, nō videtur totaliter. quidditas generis est tota in vna specie sed nō totaliter, cū etiam sit in alia. sic anima est tota in manu, non sic quin etiā sit in pede. sic bonū opus est totū a deo, non tū sic, quin etiam sit a li:ar. quia simul agūt, nō vicissim, mixtim, non sigillatim, id expresse ait Bern/ ꝑtinentissime ad propositum.

4 ¶ Improperat quod multa inciuiliter dixerim cōtra Lutterū, et breuiter om̄ia eiusmōi vt inuidiā Martino cōflarem apud vulgū, hoc inquā falsū esse, nouerūt cādidi auditores. et truncate meā affert ratione cōtra lutterū de capite ecclesie.

5 ¶ Ponit Hyerony. et Cypri. locos ꝑ certis a me prolatos qui tū in dubiū vocabant̄, vide censorem. Hieronimū adduxi li. 1. cōtra Jouinianū col. 18. Cyprianū in epistola ad pupianum li. 4. epistolarū. legat studiosus lector, et iudicet an locū dubiū protulerim de primatu petri, cū aliis locis cōcordantibus: Immo syngrapha Martini probaui. Cyprianū eo loco arbitrari ecclesiam fundatā super petro, sed hec ad iudices.

6 ¶ Inuidiose satis dicit me iactitasse Bernhardi autoritatem ad Eugeniū, cui⁹ tū tacite derogat autoritati. plus ego tribuo vni. S. Bernhardo/ q̄ꝫ philippo ꝛ om̄ib⁹ suis asseclis: si bern̄. eo libro aliqua dixit pro sentētia lutteri: imputet sibi/ cur non attulit. certum est Bern̄. aduersari per omnia sententie lutterane.

7 ¶ De illo Mathei Tu es petrus et super hanc petrā ꝛc. vere proponit sententiam. D. Lutteri pluribus cōiecturis mōstratam, sed reticet/ quod hanc petram esse petrum ex Augustino, Hieronimo Ambrosio Leone et aliis produxi, at hoc

ad iudices. Sed hoc mirū/ quod nedum mihi. ſed et. D. Lutero falſum imponit. eum. ſ. reſpondiſſe Chriſtum dum petro dixiſſet Paſce oues meas. poſt hoc apoſtolꝰ parem poteſtatē traditam Accipite. ſſ. &c. cum Martinus pro ſua eruditione. non tam fede lapſus eſſe poſſit. Sed ita euenit. dum ſutor vltra crepidam iudicat. hoc loco excuſo. D. Martinum. errorē illum per eum non admiſſum.

8 ¶ Pungit ꝙ hereſes. Bohemice factiones. et id genꝰ alia crimīa fuerint. D. Martino obiecta. Sed reticet quod pro fide chriſtiana id facere ſum coactꝰ. dum ipſe aſſereret aliquos articulos Joannis Huß heretici Conſtantien concilio damnatos. eſſe Chriſtianiſſimos et euangelicos. ꝙ quam prudēter fecerit. vt philippus ait. iudices ſtatuent.

9 ¶ Imponit mihi vt apoſtolos equales in apoſtolatu dixerim/ ſed non equales epiſcopos. hoc autem eſt ſomnium grāmatici. nō dictum Eckianum. dixi equales fuiſſe apoſtolatu. ordine ſacerdotij et epiſcopatus. ſed non in cōmiſſione et adminiſtratione regiminis. Jd quod. S. leo Hieronimꝰ et Cyprianus voluerunt. vnde litteratoris ratiunculam paruipēdo.

10 ¶ Opinari me ſcribit a Chriſto apoſtolos lectos eſſe/ ſed a petro ordinatos epiſcopos. hoc crudius proponit ꝗ̄ ego expreſſerim. ſententia mea fuit iſta non memini me legiſſe. vbi apoſtoli fuerint ordinati epiſcopi. tamen communis ſententia habet. eos ordīatos in ſacerdotes in cena nouiſſima. quare poſſem referre ordinationem in epiſcopos in petrum ſupremum Hierarcham. cū multa ſint facta/ que nō ſunt ſcripta.

11 ¶ De vniuerſali epiſcopo truncate meam adfert ſolutionē quoniam verba decreti ſunt. b. Gregorij. qui oppoſuit ſe contra imp. ob hanc cauſaꝫ vt ſcribit Platina. ſed hoc ad iudices

12 ¶ Conuiciatur denuo grammaticus/ quod ſcopum queſtiōis de purgatorio nō attigerim. ſ. de poteſtate pape in purgatorium. ſed aliam cantilenam inceperim. Hic inquā egregie nugatur grammatellus. quoniam ſcopus queſtionis erat concluſio ſexta. ſ. animas in purgatorio non ſatiſfacere pro peccatorum penis. hoc ſaxum tunc voluebam. in concluſione vero. xij. vertitur queſtio. cuius meminit grāmaticus. fa-

teor dum conclusioni intenderem. dixit. D Martin9. non pro bari ex sacris scripturis purgatorium esse. ꝙuis sciret esse pur gatoriũ. assumpsi onus ꝓbandi purgatoriũ ex sacris literis.

13 ¶ Ridicule dicit. dignam Theologo vocem .s. tantũ de beri Macchabeorũ libro/quantũ euãgelio. Sed et hic falsuz imponit mihi grammaticus. Nam ad contentionem vale re libros Maccab. adduxi. quia. S. Augustinus libro. 18. de ci uitate dei/et Hieronimus in prolo. dicant ac in decretis li brum illum non fuisse in canone apud hebreos .sed ecclesiam recepisse in Canonem .modo sicut nescimus .cum plura fue rint scripta euangelia. que sint indubie veritatis. nisi ex ap probatione ecclesie approbantis quattuor euangelia. et alia reijcientis. ita et ex approbatiõe ecclesie. liber Maccab. apud Christianum debet esse indubitate veritatis. vulgatũ est illud Augustini. ego euangelio non crederem.

14 ¶ Quod mathei. 5. per carcerem dixi posse intelligi pur gatorium. sed illud nephas esse censet grammaticus. et optat plebeculam felicius erudiri. quã id genus interpretationis. Sed dic tu pulverulente schole magister. an nephas arbitra ris interpretari sacras litteras. velut. S. Ambros. fecit. qui lo cum similem apud Lucam sic accipit. an ne Sancto Ambro sio ita insultas/ quod meliorem te interpretẽ postis christia nis iam/quam .S. Ambros. Si intra pellem te contineres et in tuo numero. haberes quidem tuum album. at iam totum te obscurum reddis.

15 ¶ Denuo calumniatur me scopum de penitentia nõ atti gisse. vide procacem iudicem nec rogatum. Immo ipse ex to to non attigit/quid de penitentia disputauimus. hoc actum fuit/an penitentia incipiat vel ab amore dei. vel a timore iux ta conclusionem tertiam. At dum ad quartam et quintam cõclusiones venimus actũ fuit de remissione pene post culpã dimissam. an aũt recte firmarim nostra vel. D. Martin9 recti9 defenderit sua/ Iudices eruditissimi parrhisieñ studij iudica bunt. non attento quid grammatico apparuerit.

16 ¶ Scribit ꝙ indulgentie michi iocũ et ludũ ciebãt. et hoc quidẽ falsum est. qm̃ serio egi. pñias esse vtiles. quod et Mar

tinus admisit/egi et ipas non esse viciū boni opis. demū conabar. vt per indulgētias fieret remissio penae pro peccatis debite. vbi. D. Mart. fortiter mihi contradixit indulgentias esse remissiões bonorū operum. sed de hoc refero me ad scripta notariorū vniuersitatis. Concordauimus tñ ambo. abusus declamantiū indulgētias esse reprehendendos.

¶ Hec sunt Jucundissime lector. que videbātur mihi ex re fore partim Christiana partim mea. vt scires. si disputatiōi nō fuisses presens. vt quemadmodum plurimū cauet Philippus ne fame credatur aut his qui fame student. ita nec ei credas. qui non veritus est pleraqꝫ mihi ascribere. nec quidē a me cogitata Et quamuis nō sit is Philippus/quod Theologus cum eo congredeatur in Theologico studio. tñ ne agnoscere viderer silentio. Hec que mihi imponit. omnino volui ei ocurrere. quod et. B. August. non dubitauerit cōtra Cresco. grāmaticum scribere. Tu vero Mi lector his crede. qui presentes disputationi fuerunt. et humanis affectibus. et vsu familiaritatis. sicut Philippus non distinentur. nostram vero expurgationem boni consule. Deus est mihi testis. ꝙ in hoc negocio. veritatem fidei Christiane quero. et dei honorem. Vale et salue Ex Lipsia. xxv. Julij. Anno gratie. M. D. xix.

¶ Cum Priuilegio.

Ad Dialogũ Sylvestri Prieratis Mgr̃i Palatij de potestate Pape,

Respõsio F. Martini Lu-ther Augustinẽsis,

Uuittenbergae.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, SYLVESTRO PRIerati, Ordinis Prædicatorũ, Sacræ Theologiæ Professori celeberrimo, Sacriq; Palatii Apostolici Magistro, F. Martinus Luther Augustinianus, æternam in Christo Salutem.

PEruenit ad me: Reuerẽde Pater: Dialog⁹ ille tuus satis superciliosus, & plane tot⁹ Italic⁹ & Thomisticus. In quo etsi causaris, te iam senem armisq; desuetũ, denuo meis uerbis ad certamen impelli, tamẽ uelut Entell⁹ ille de me Darete (ut ais) referre paras uictoriã insperato. nisi q̧ eo ipso Dareta magis q̃ Entellum exhibes, q̧ rumores ponis ante salutem, & (ut dicitur) Encomium ante uictoriam. Age igitur, fac quod facis, fiat uoluntas domini. Vale.

¶ Omitto fundamenta tua, quorum intelligentiam magis suspicor q̃ capio. Et more exemploq; tuo, mihi quoq; fundamenta iaciam necesse est.

¶ Primũ est illud B. Pauli, omnia probate, quod bonũ est tenete. & Gal. I. Si angelus de cœlo, aliud uobis euãgelisauerit q̃ accepistis, anathema sit.

¶ Secundũ est illud B. Aug. ad Hierony. Ego solis eis libris qui Canonici appellantur, hunc honorem deferre didici, ut nullum scriptorem eorum errasse, firmissime credam. Cæteros autẽ q̃talibet doctrina sanctitateq; polleãt, non ideo uerũ esse credo, quia illi sic senserunt &c.

¶ Tertium, illud Cle. de pœ. & re. c. abusiõibus. Quæstorib⁹ nihil licere (in ueniis prædicandis) proponere populo, q̃ quod in eoꝝ lr̃is ꝯtinet̃, hoc ẽ, qđ tu dicis, ea quæ Eccl'ia de fc̃tõ facit.

¶ His fundamentis, si me intelligis, simul intelligis, totũ tuum dialogũ funditus euersum. Nam tu perpetuo uerborum textu, non nisi nuda uerba ponis, aut solas opiniões Diui Thomæ mihi nunc demũ decantas, qui æque (ut tu) nudis uerbis incedit, sine scriptura, sine patrib⁹, sine Canonib⁹, deniq; sine ullis rationib⁹. Ideoq; meo iure, id est Chr̃iana libertate, te & illum simul reiicio & nego. immo ita cogit me autoritas funda-

menti primi & tertii, & suadet exemplū Augustini in fundamē to Secūdo. Nam, si apud Iurecōsultos ꝓuerbiū recipitur, Turpe est Iuristā loqui sine textu, tu uide, q̄ sit honorificū Theologū (qui maxime oīm debet) loqui sine textu, quē Apl'us iubet calceatū esse pedib9, in præparatiōe Euāgelii, & Episcopū potētem, non in Syllogismis & opiniōibus hominū, sed in doctrīa sana. nimirū ea, quā alibi diuinitus inspiratā uocat. Hoc eñ consiliū si fuisset seruatū, minus nunc Eccl'ia haberet inutilium quæstionum & opinionū & plus Euangelii, & Christianæ ueritatis.

¶ Iam accedamus simul & iudicemur.

¶ Primo. Quatuor falsitates in tribus primis ꝯclusionibus a me cōpræhensas ꝓnuncias. Primū, ꝙ saluator impossibile iusserit, scilicet, fideles omī tēpore habere actū pœnitentiæ interioris uel exterioris. Cū enim dicat, Agite, nō loquit᷑ de habitu ali interiore pœnitentia, quæ sola perpetua est, & consequēter loquit᷑ de actuali interiori uel exteriori. Agere enim, uel est act9 uel non sine actu. ¶ Hæc tua. Vere tua sunt .i. adeo Scholastica & Thomistica/immo Aristotelica, ut me pigeat & tæde at ea confutare. Rogo, ubi hic Scriptura, patres, aut Canones sonant? Deinde miror, ꝙ iuxta Peripateticā istā Theologiā uerbū illd᷑ agite, nō ad solā internā actionē rettulisti. Item, qd si & ego tua industria usus, te calūniarer & dicerem. Omnē uitam: quod ego posui: nō esse idem, quod omī tempore, qd᷑ tu interꝑtaris. Sed tamē admitto, nec duriter agam tecum, reuerebor canos tuos & dignitatē tuā, Rem ipsā tueri conabor.

Ideo paulo fusi9 hic tecum fabulabor, ut iam secundo totū tuum Dialogum subuertam.

¶ Primū, falleris Reuerēde pater ī uerbo/agite, q̄si id actum importet, quē ꝯtra habitū distinguas. Idem est eñ, agite pœnitentiā, quod pœniteat uos, seu, ut ausus est interpres latinus Act. II. Pœnitemini & saluamini &c. Nam & græci Metanoite (quod pœnitētiā agite, transferūt) resipiscite, seu ad mentē & cor redite, significat.

¶ Secundū, habitualis illa pœnitentia, nec a uobis intelligibilis, nec uulgo tradibilis, nulla est apud me. Sed a uobis conficta ex Aristotele. ꝑsertim, si qualitatē quandā in aīa perpetuā & ociosam intelligitis. aut doce eam ex Scrip, Patrib9, Canoni

bus, rationib9. Nolo: ut scias: te, aut S. Thomã, nudos habere Magistros, in his reb9 quæ ad animã pertinẽt, quæ solo uerbo dei uiuit & pascit, ideoq́ unus est eius Magister Christus. Hunc autẽ in te loquentẽ non audio, sed Aristotelem & hominem.

Tertio, pessime facis, ꝙ negas saluatorẽ ĩpossibilia iussisse. pl9 q̃ pessime facis, ꝙ hoc falsitatẽ audes appellare. Ideo enim semper orare oportet, Dimitte nobis debita nr̃a, q̃a nũq̃ facimus, aut implem9 mãdata dei. Nec possum9 in hac uita implere, Sicut B. Aug. locupletissime ꝯtra Donatistas & Pelagianos testat͛. Sed & Paul9 Ro. VII. querit͛ se captiuari in legem peccati. & nõ facere bonũ, quod uult. Similiter & Gal. V. Caro cõcupiscit aduersus spiritũ, & spirit9 aduersus carnẽ. Hæc em̃ sibi aduersant͛, ut non ea quæ uultis faciatis. Istæ sunt inimicitiæ, quas posuit deus inter semen serpẽtis, & semẽ mulieris. i. inter carnem & spiritũ, inter cõcupiscentiã & charitatẽ. Qđ ergo nõ omni tẽpore pœnitem9 & resipiscimus, uitiũ est, licet impossibile sit fieri. Cõclusit em̃ deus om̃es sub peccatũ, ut omniũ misereatur.

℄ Quarto, Om̃es Doctores Eccl̃iastici sentiũt mecum, null9 autẽ tecum. Sic em̃ B. Aug. totã fideliũ uitã, crucẽ & martyrium esse ꝓnunciat. Quẽadmodũ & Iob VII. Militiã seu tentationẽ uocat, uitã hom̃is super terrã. Et B. Bern. Stare in uia dei, & nõ ꝓficere, est deficere. Et alibi, Vbi incipis nolle fieri melior, desinis esse bon9. Et hoc est, qđ in Psal. Vita iusti uocat͛, uia, semita, nõ domus aut status, ut uitam eius quẽdã cursum, & nõ statum esse doceat. Sicut de Christo oĩm iustoꝝ archetypo dicit. Exultauit ut gygas ad currendã uiã. Sed hanc uiã semper currere, nõ potest homo, nisi dilatet͛ cor eius. iuxta illud, uiam mand. tu. cucurri, cum dilatasti cor meum. Hæc est illa Renouatio mentis, quã Apl̃us Paul9: nõ ut tu: intermittendã, sed de die in diẽ, de claritate in claritatẽ, in eandem, quæ in Christo est, formã, promouendã docet. Sed nõ ex nobis, immo sicut a spiritu domini &c. quia præceptum est impossibile &c.

℄ Quinto, In om̃i bono opere, poti9, agunt͛, q̃ agũt filii dei. sicut Ro. VIII. dicit, Qui spiritu dei agunt͛, hi filii dei sunt. Et ea opera: oĩm, qui remotiorẽ Theologiã gustauerũt iuditio: sunt optima, quæ sine nobis, in nobis operatur Christus. & ea fere pessima, quæ, iuxta Aristotelis pessimã doctrinã, nobis eligen-

ribus,& (ut uocãt) libero arbitrio mediante, operatur. Sic eñi fit, ut optime ieiunet, qui alia meliora meditatus, ne cogitat quidẽ an ieiunet. Hic eñi longissime omniũ, ab edendi cupiditate separatur. Non autẽ ita, qui se sentit & proponit ieiunare. Ita qui sancta meditatur, aut ea, quæ suæ sunt uocationis, operatur intentus, quibus, cum a uitiis abstrahit, uel abstractũ cõseruat, sine dubio uerissime pœnitet, si tamẽ id amore dei, nõ sui causa faciat. Quia id demũ est uiuã & uerã pœnitẽtiã agere, animũ a uitiis propter deũ separare, & separatum seruare, magisq; separare. Tu uero, qui sacramentalẽ illã & initialẽ pœnitẽtiã ob oculos tantum uersas, cuiꝰ feruor & tumultus durare nõ potest, sine miraculo, inuenisti impossibilitatem.

¶ Secundã falsitatẽ meã ita pronuncias, Verbũ Christi dicẽtis, pœnitentiã agite, nõ potest intelligi de sacramẽtali pœnitentia. Hanc falsitatẽ esse, sic ostẽdis. Tripliciter (inquis) pœnitentia dici cõsueuit. Primo, est uirtus quædã, cuius obiectũ est pctm̃, sub ratiõe emẽdabilis. actus uero eius est dolor uolũtatis de peccato, Ipsa uero est habitus moralis, eliciẽs dictũ actum, respectu prædicti obiecti. Secũdo, pœnitẽtia est sacramẽtũ cuius partes sunt, Contritio, Cõfessio, satisfactio. Tertio, accipitur uulgariter, ꝓ satisfactione iniuncta a sacerdote, & omni carnis mortificatione &c. Hæc Syluester.

¶ Martinus. Iste ne est quæso Cæstus ille, immanis corpore Entelli, quo audaculum hunc Dareta, cruentabis? Doleo & iam pœniteo me adeo cõtempsisse quendam tuæ sectæ patrem in nostra Germania, qui ꝯtra meas easdẽ Positões, & ridicule, & inepte pugnauit. Lõge tamẽ acutius & doctiꝰ q̃ tu. Et nisi canos tuos uererer (sicut me decet) profecto hanc tuam distinctionẽ, pro dignitate tractarem.

¶ Primo, quis dedit tibi, aut Diuo Thomæ hanc potestatẽ, ut uerbũ simplicissimũ, simplicissimi & unici Doctoris Chrĩ, in tres diuideres sectas? Hoccine est Scripturã interpꝛtari, an potiꝰ dilacerare? Qua Scrip. quibus patribus, quibus rõnibus hanc distinctionem stabilies quæso? Thomæ, nõ credo. Syluestrum, & si Palatii Magistrum, nego.

¶ Secundo, iterũ ructuas Aristotelicã philosophiã de uirtute morali, de obiecto, de actu elicito. quasi ego talia nunq̃ audie-

rim, deinde quæ talia sunt, ut in populo doceri non possunt, nec ad Scripturæ intelligentiam utilia, portéta dumtaxat uerborum, non nisi ad contentiones fouendas conficta.

℄ Tertio, pœnitétiã uirtuté/doloré uoluntatis definis. Qua rogo autoritate? Tua? Quid hæc ad Martinum?

℄ Quarto, quod est oĩm acutissimũ, immo immanissimus cæstꝰ Entelli, ꝙ pœnitétiã primo mõ uirtuté, distinguis a pœnitentia tertio modo, quã uocas, omné carnis mortificationé. Ergo pœnitétia uirtus nõ mortificat carné? Quid ergo facit? Viuificat carné? uel finit uiuere carné? Quod aũt non mortificet carné, tua illa ꝓbat acutissima distinctio, quia pœnitétia primo modo, nõ est pœnitentia tertio modo. Hoc si intelligo. Pœnitétia dolor uolũtatis, qui uere mortificator carnis est, nõ mortificat carné. Si hæc Germanꝰ diceret, frigidũ cœlũ culparem. Nunc, quia Italus hæc dicit, sub ardenti cœlo degens, quid prætendam, nõ inuenio. Nisi ꝙ uerũ te in Epl'a dicere credo, scilicet te & senem esse, & in cõmentariis Thomæ, non tam implicitum, q̃ immersum, immo submersum.

℄ Quinto, Pœnitentiã secũdo modo satisfactioné etiã esse dicis. Item tertio modo satisfactioné esse dicis. Et primo mõ si est dolor uoluntatis, non potest fieri, quin & ipse dolor satisfactionem operet᷑. Rogo, quot nobis tandé distingues satisfactiones? Hæc ideo impugno, ut hanc tuã distinctioné, denuo septem aliis noue confictis distinctionibꝰ defendas, more sacræ scholasticæ Theologiæ. Et tum dicas, omnes nihilominus in uerbo Chr̃i intellectas. ut persuadeas mihi, doctrinã Chr̃i sine Thomæ & Syluestri distinctiõibꝰ intelligi nõ posse, id em̃ opꝰ est ut persuadeas, Qui Christũ, nisi sine Thõa, itelligi uix credo.

℄ Sexto, Libera me quæso ex his angustiis meis, Si uerbũ Christi potest intelligi de sacramentali pœnitentia, ꝑsertim tertia eius parte, idest satisfactiõe. Verbũ aũt Christi est ꝑceptũ immutabile, Quomõ fit, ut sacerdotalis potestas, sacramétalé satisfactioné mutet, dando indulgentias & remissiões satisfactionis? Nonne uides, uel aliã esse satisfactioné sacramentalé, quã Papa remittit, scꝫ Eccl'iasticã. uel si eadé est, nullas esse prorsus remissiões, & indulgentias esse meras illusiones, & simulatas remissiões? Nõ em̃ remittere põt homo, qđ deus ꝑcepit & ligauit.

¶ Septimo, Si satisfactio cōpræhendit̃ in pœnitētia secūdo & tertio modo, utraq; aūt est quæ a sacerdote iniungit̃, Rogo quō stabit hæc distinctio? Sacramentalis eñ satisfactio nō est nisi quæ a sacerdote imponit̃,& eadem est (te autore) quæ tertio modo accipitur. Iure mihi ueniam dabis, si hæc non capio. Aeneū eñ caput,& nasum ferreū habeo.i.indocile & nō capax tantæ tuæ Theologiæ ingenium, si ita placet.

¶ Tu nunc uide, quō uerbum Chri non solū posse, sed debere etiam ītelligi, de qualibet harū triū pœnitentiaꝶ, cōtendas.

¶ Tertiam falsitatem meā persecutus dicis. Tertia falsitas est ad hominē, id est, ad te. Qꝫ scilicet Chrus nō intendit loq̃ solū de interiore pœnitētia. Hoc eñ, in se qdē, ueꝶ est. Sed tibi, qui uis Christū his uerbis indicere Pœnitentiā in omni uita, de exteriori non pōt intelligi, quā oportet intercidere somno & gaudio, gaudēdo cū gaudentib9,& hmōi. unde tibi solū de īteriori pōt intelligi, non omi sed habituali, quia etiam interiorē actū lib.arb.dormiētes necessario ītercidim9. Hæc Syluester.

¶ Credo hæc tibi acuta & firma uideri. Placet aūt ꝙ dicis falsitatē esse ad hominē (id est ad faciē & apparentiā) reuera aūt ualidissimā ueritatē. De habituali pœnitētia, & omi uita agēda, supra satis dixi, quæ & si non fit omi uita, debet tamen fieri omi uita, ideo eñ peccam9. q̃q̃ ii qui sunt in gr̃a, nullo momēto sunt sine pœnitētia, tam exteriori / q̃ interiori, quia sc̃tificāt se ab omni inquinamento carnis & sp̃ūs, licet & carnificinā illā confictamq; hypocrisim non faciant.

¶ Id non satis admirari possum / ꝙ aperte negas pœnitētiā in gaudio agi posse, cum pœnitentia eo sit purior, quo fuerit hilarior & iucundior, hilarem datorē diligit deus. Sed Ap̃lum quæso rep̃hende qui Thessalonicēsib9 p̃cipit. Semper gaudete ī domio. Et Psal. Semper laus eius in ore meo. Dic rogo, ut aliquando etiā plorent, & maledicant ī dño. Igitur semper in domino gaudendū, semper in nobis plorandū. In deo habemus unde gaudeam9. In nobis, unde lugeam9. ideo fit gaudiū in luctu, & luctus in gaudio. gaudiū ī abscondito, luctus in cognito, Sed hæc non sunt Scholastica, ideo differo in aliud tempus.

¶ Qꝫ uero dicis. Vel ìn somno intercidere necessario actus pœnitentiæ. Agnosco egregiū Aristotelē in te ex Ethicis suis fa-

bulátẽ,ubi dicit.ꝙ miser & fœlix dimidio uitæ nihil differunt, uterq̧ eñ dormit nocte, id est, nihil agit, uel fœlicitatis,uł infœlicitatis. Quõ poterit tibi uera Theologia placere,cui placet tam insipiens Philosophus? Audi Apostolum Paulũ ad Ro. Qui manducat, dño manducat. qui non manducat, dño non manducat.Et iterum,Qui uiuit, dño uiuit.qui moritur,domino moritur.Sic & ad Corinthios,Non estis uestri, Empti enim estis precio magno.Hũc,rogo,liceat imitari,& dicere.Qui dormit,dño dormit.Qui uigilat,dño uigilat.Et alibi,siue comeditis,siue bibitis,oĩa ĩ noĩe domini nr̃i Ihesu Christi facite.domino autẽ dormire, credo,nõ negabis,esse dei uoluntati parere. uoluntati autẽ dei parere,optima certe pœnitentia, & a uitiis purgatio est.Puto etiam ꝙ dormiẽs uiuat, si uiuit,certe domino uiuit,ut hic dicit Apl̃us.Item quõ audes dicere, dormientem fidelẽ, esse uacuũ actibus bonis, qui tum maxime bonis actibus plenꝰ est,qñ deum in se quieto agere patitur,& sabbatũ domini celebrat? Sed sisto, nescio eñ an Thõistica Theologia hanc Theologiam unq̃ senserit.Paulia eñ est, nõ Peripatetica.

¶ Quartã falsitatẽ meã tandẽ hanc ponis. Q̃ꝫ pœnitentia interior nulla est,nisi foris operetur uarias carnis mortificationes(Sic enim ego posui) Immo, inquis, exterior pœnitentia nulla est sine interiori,interior aũt sola potest hominẽ saluare.

Sed hanc falsitatẽ meã tu ipse tollis & dicis, potest tamẽ hoc dictũ tuũ uerum,& a saluatore intentũ habere sensum ,scilicet, ꝙ omnis interior pœnitentia,operatur uarias carnis mortificatiões exterius,id est ꝓ loco & tempore &c.Gratias ago tandem quia me defendis.Hic ꝯcordamꝰ aliquã tũ,sed rursum repente dissentis d.Hic aũt sensus,tibi uidet̃ impossibilis. Hic ego, tibi uidet̃ impossibilis.mihi uero est nõ tm̃ possibilis,ꝟ & in eẽ semper:ut Peripatetice tecũ loq̃r:Quia oĩa iusti opera sunt pœnitẽtiæ,id ẽ mutatiões & renouatiões de die in diẽ.Hæc aũt nõ possibilia modo,sed necessaria quoq̧ sunt,nisi sis de nonagita nouẽ iustis,qui pœnitentia nõ indigent.aut sotius Pharisei, qui non est sicut cæteri hominũ.Nã nos cum Ecclesia congemimus assidue,Erraui sicut ouis quæ periit,quære seruũ tuum. & cũ publicano, uocẽ turturis sonamus,deus propitius esto mihi peccatori.Et cũ Iob,ueremur omnia opera nostra. Et dimitte nobis

debita nostra, cũ omnibus sanctis dicimus, non solũ uerbo, sed corde & opere. Semper enim in timore dei agimus, Timor autẽ principiũ est sapientiæ, idest mutatio de insipientia ad sapientiã, quæ est uerissima pœnitẽtia. Factis ostendit se nõ egere pœnitentia, ait Bern, qui non assidue ad pœnitentiam festinat. Tuã tamen sententiã nõ damno, qui nõ nouisti aliã quã sacramentalẽ illam, & nescio, quanto tempore dũtaxat durantem. Nos, nec continuam istam semper agi a nobis pro debito dolemus & confitemur, ideo & pœnitemus simul, & non pœnitemus satis. Hæc rogo uerbosissime a me tractata boni consulas, quia necessariũ fuit tibi ostẽdere, q̃ nihil meas positiones caperes, & q̃ frustra ex tam infirmis principiis totum hunc Dialogum deduxeris. Nihil uideo relictũ in dialogo, quod non ex his abunde confutatũ iã sit. Sed sponte mea latius tecũ agam.

Ad ꝑpositionẽ meã quartã, dicis, doctrinã hãc esse falsam, impossibilẽ, & erroneã, nisi pœna intelligat̃ ꝑ exteriore mortificatõe, ꝑ loco & tẽpore. Satis iam dictũ est, Exteriorẽ pœnitẽtiã esse debere assiduã, & si fieri nõ põt, quo ad act9 pœnitẽtiæ a te itellectos, fieri aũt põt, quo ad act9 a Chr̃o doctos, id est, quos Ecclesia remittere nõ possit. hi sunt renouatio mẽtis de die in diẽ.

Vera ergo pro tua opinione dicis, Sed nõ probas meã sententiã falsam & impossibilẽ. Illud uero nõ possum tolerare, quod dicis, improprie a me dici, odium sui, q̃tum ad uere pœnitẽtes attinet. Nullus enim imbutus gr̃a diuina (inquis) odit se, sicut nec proximũ, quem ad instar sui diligit.

Libens permitto, ut cũ tuis, de odio sui, propriissime loquaris. modo permittas mihi, ut cũ dño Ihesu Chr̃o improprie loquar, qñ dicit. Qui odit animã suã in hoc mũdo, in uitam æternam custodit eam. Et cum Apl̃o Ro. XV. Non debemus nobis placere. Et iteꝝ. Nõ qui seipsum cõmendat, ille ꝑbat9 est. Tu uero cum persuadeas, uere pœnitentes sese diligere, necessario cõcedes, ut & cõmẽdẽt sese tãq̃ uere diligibiles, bonos, iustos, sapientes, & sic sibi placeãt. id aũt nihil aliud est, q̃ cũ Pharisæo horrenda superbia, nõ pœnitere, sed irridere deum. Sic enim docetis infœlices discipulos Scholastici Theologi, superbire scilicet & perire. Seu latior est ista materia, q̃ nunc patiatur negotiũ tractare. Error enĩ & ignorantia dilectionis, longe lateq; ni-

mis multos peruasit, maxime doctiores.

Ego sic sapio, ꝙ homo Christianus seipsum nō diligat, nisi in deo. in seipso uero, non nisi odiat. hoc est, ꝙ cum ipse sit mendax & uanus, deus autē uerax, nihil eorum, quæ ipse cupit aut nouit, diligat. sed omnia, quæ sibi contraria sunt, quærat. Nihil autē est contrariū mēdacio & uanitati q̄ ueritas. ita fit, ut dum se odit, & sibi semper cōtraria amat, uerissime se diligat. non in seipso, sed in ueritate, quæ mendaci sibi est contraria. Sic sancti, crucē, mortem, stultitiā, ignominiā dilexerunt & cupierunt, quibus tamē ipsi/nō nisi perdebantur, quia seipsos in nihilū redegerunt, ut esset deus omnia in omnibus. Et hoc habēt uerba Christi, Qui perdiderit animā suā propter me, inueniet eam. Proinde, quando Christus dicit, proximum diligendum instar sui, meo iuditio, de peruerso & incuruo amore loquitur. quo homo quærit non nisi quæ sua sunt, qui amor non rectificatur, nisi omittat quærere quæ sua sunt, & ea quæ sunt alterius, quærat. Hæc sentētia est B. Pauli Epist. V. Nō quæ sua sunt cōsyderātes, sed quæ aliorū. Et. I. Corin. XIII. Charitas nō quærit, quæ sua sunt. His uerbis manifeste ꝓhibet amorem sui. Ideo sensus præcepti esse uidetur, Diliges proximū tuū sicut teipsum, id est, diliges te solū & peruerse. si aūt amorē eiusmōi in proximū tuū dirigeres, iam uere diligeres. quod ex eo patet, quia nō præcipit ut homo diligat se, quod utiq; fecisset, si bon⁹ esset amor sui. sed innuit amorem sui, & alio transfert, & ita rectificat. Et heu rem fontibus lachrymarū dignissimā, ꝙ hac amoris scientia, tam uacui sunt omnes ferme doctores scholastici, ut pro sancta Charitate, fœdissimā cupiditatē doceant. Nec altius incedunt, q̄ ille paganus qui dixit, Proximus esto tibi. quod tamen alius rursus gentilis Terentius damnauit.

Illud qđ ais, Nullus imbutus grā & uere pœnitēs odit se, uidetur inferre, ꝙ uacuus grā odiat se, quod tamē ē ꝯtra oēs Scripturas, quæ ubiq; detestātur eos, q seipsos amant, ut. II. Thimo. III. & illud, Oēs quæ sua sunt, q̄runt. Inde etiā apud tuos mgr̄os damnatur affectus cōmodi, Itē fruitio creaturæ, usus dei, & abusus rerum, Amor male accendens &c. Nisi illud Psal. X. te moueat quo dicitur. Qui diligit iniqtatem, odit aīam suā. licet in Hebr. sit, odit aīa ei⁹, scilicet dei. tamē permitto, ꝙ odit ani-

mā suam. Sed hoc facit pessime diligēdo animam suam: ut B. Aug. Iohis. XII. interpretatur: Amor ut pereat, odium ne pereat. Sed fortasse uoce tantummodo hic dissentimus, nisi ꝙ scio uoces has, raro pro ueritate intelligi.

¶ Contra Quintā ꝓpositionē meam / ubi dixi, per indulgētias nō remitti pœnas, nisi arbitrio sacerdotis uł Canonū impositas, Dicis, me circa factū Ecclīæ male sentire, & a Sāctis dissentire, ideo cōclusionem meam: tuo iudicio: hæreticam esse. Hic si te interrogem, qui sint illi sancti, & quod factum Ecclesiæ, Non uideo quid dicas, Nisi ꝙ Sanctum Thomā nomines, cum quo te remitto ad fundamentum meum primū & secundum. Nam ego non capio, quō in isto uerbo Christi, Quodcunq; solueris &c. Petro sit datū priuilegiū. Non eñ priuilegiū, sed lex generalis & irrefragabilis data est, nō Petro tantū, sed omnib⁹ prorsus sacerdotibus & toti ecclesiæ. Cur ergo tu cum Thoma tuo id soli Petro arrogas, & ita arrogas, ut priuilegiū appelles? Aut si Petrus potest huius uerbi uirtute soluere pœnas purgatorii, cur nō & quilibet sacerdos? Est iste modus interpretādi euāgelii? Secundo, ꝙ duo supposita facis, Primū, ꝙ ecclesia per indulgentias cōcedat liberationē unius animæ. Secundum, ꝙ ecclesia facit indulgentias simpliciter plenarias, ita ꝙ aĩa euolaret soluta a corpore &c. Respondeo, uide tu Re, P, ne supposita illa tua, sint apposita per te, & humanū diem. Redde rationē huius fidei & spei, utinā uera diceres. immo absit, ut uera dicas. q̄si in manu ecclesiæ sit, aĩas liberare, qñ & quō uoluerit.

Tertio, Doce me unū factum ecclesiæ, in quo dedit liberationem unius uel pluriū animarū, nisi Criptas forte S. Sebastiani & Laurentii ac Pudentianæ, aliaq; Romana loca mihi recitabis. Sed tu uide, quid ipsi uos Romani de his locis sentiatis. Deinde, quot fabulis saltem aucta sunt ista loca, utcunq; cœperint. Sed de iis latius in declarationibus meis. Interim ego fateor me usq; hodie, in hac re dubitare. Nec sum hæreticus, si negatiuā teneo, donec determinetur a concilio. Quarto Cle. de pe, & re. c, Abusionibus, manifeste dicit glosa in uerbo mendaciter, ideo nō extrahi animas per indulgētias, quia sunt iam iudicio dei subiectæ. Hunc interim textū decretalis: id est papæ: id est factum ecclīæ (ut tu dicis) sequar, cui cōsonat euāgelium,

Quodcũq; solueris super terram, non sub terra, non obstante quorundã uiolẽta adulanteq; glosa contraria. Nec uidi aliquã Bullã quæ aliter habeat, nisi ꝙ per modũ suffragii, animas redimi passim dicitur, de quo ubi supra. Sed tu, qui contra me disputas tanta alacritate, ut ipsa læticia tibi influat ueritatem. tanta fiducia quoq;, ut Satanã ip̃m non extimescas, eo maxime scilicet inuicto robore fretus, ꝙ de facto ecclesiæ non licet male sentire, Vnum id responde, cũ qua ecclesia, & tu, & Thomastri tui sentitis in facto ecclesiæ, de conceptione b, uirginis? Num cum uirtuali? num cum repræsentatiua? num cũ essentiali? nũ cum exule illa & a te proscripta, quæ est conciliũ generale? Si ergo licet tibi non modo non bene, sed contra sentire in facto ecclesiæ, quia opinioné tenes nondũ reprobatam, Cur ego nõ permittor a te dissentire in opinione, neq; determinata, neq; reprobata? præsertim cum tu nihil pro te habeas, nisi nudam S. Thomæ narrationem. Ego auté clarum textũ Cle. & aperta uerba Euangelii. Deinde Gersoné, qui multis annis posterior Thoma, dicit opiniones esse ad utramq; partem probabiles in hac re. Ad hæc, penes me sunt aliquot eruditi & acuti tractatꝰ quorũdam in Germania, qui etiã damnant tuã & S. Thomæ sentẽtiã.

Quinto, ꝙ ponis casum, si peccator teneatur ad pœnã a sacerdote iniũctam, ité a Canone iniunctam, item a deo iniunctam, tũc sequi ex mea propositione, talé percepta plenaria indulgentia non euolare, aut non liberari a purgatorio. Et ita de facto ecclesiæ male sentio, & hæreticum sapio.

Respondeo, Tu quoq; uide, ne de facto ecclesiæ tam bene sentias, ut factũ dei pessundes. Idcirco, pono tibi rursum casum, Si peccator sit plene & uere contritus, ideoq; facto dei omnes pœnæ sint ei remissæ, quid cõfert huic remissio plenaria? Si auté non est plene contritus, quid proficit ei remissio plenaria, cum maneat imperfecta ibi charitas iustitiæ, imperfectum odiũ peccati? Sed latius ista in decla. totus enim es Thomista, nihil probans, neq; allegans. De pœnis tantummodo multiplicas uerba, quas contemnit Charitas. de cõtritione, pene nihil dicis, quæ diligit pœnas. Sexto, Non credo usq; hodie per claues remitti pœnas a deo inflictas, & ratiões meas uidebis in declarationibus, nec tu unq̃ id poteris probare. sine probatiõe

autem tibi nihil prorsus credo. Et, ut animũ meum scias, Mihi uidetur id in grauissimum ecclesiæ ludibrium uergere, si ea doceamus, de quibus nullam prorsus ratiõné reddere possumus. Nec satis ibi esse credo etiã factũ ecclesiæ (quãq̃ hic nõ sit factũ ecclesiæ) quia tam Papa q̃ Conciliũ potest errare, ut habes Panormitanum egregie hæc tractantem li.i. de cõst.c, significasti. Ideo fundaméta tua, ubi distinxisti ecclesiã, in essentialé, repræsentatiuã, uirtualé, ut iacet in uerbis, nego, & pro nihilo habeo Tua enim sunt, id est, sine scriptura & autoritate ulla prolata. Ego ecclesiã uirtualiter nõ scio/nisi in Chr̃o, repræsentatiue/nõ nisi i Cõcilio. Alioqn, si qcqd facit ecclesia uirtualis, id est Papa, factũ eccl'iæ dicit', obsecro, quãta mõstrã Eccl'ia ꝓ bñ factis numerabimꝰ? Nõne Iulii secũdi, horrendas Chr̃iani sanguinis effusiões? Nõne Bonifacii octaui tyrãnides/in toto, orbe abhominabiles, & per omnes Chronicas pulsatas? De quo extat ꝓuerbiũ. Intrauit ut uulpes, regnauit ut leo, mortuꝰ est ut canis. Nõ eo nobis tandé persuadeas, ut sub nomine rep̃sentatiuæ & uirtualis Eccl'iæ, omnia illa iam diu intolerabilia portéta in Ecclesia, ꝓ factis sanctissimis Ecclesiæ colamus? Ne uerum facias quod nr̃i Germani de tuo Dialogo sentiunt, scilicet, te hoc Dialogo, nõ tam Martinũ refellere, q̃ Põtifici & Collegio Cardialium adulari uoluisse. Si aũt Papa est uirtualis Ecclesia, Cardiales rep̃sentatiua, collectio fideliũ essentialis, Quod uocabis Cõcilium generale Ecclesiæ? nõ est uirtualis, nõ rep̃sentatiua, nõ essentialis, Quid tum? fortasse accidentalis, nominalis, & uerbalis Ecclesia.

¶ Septimo, Nouam hanc Thomæ tui intelligentiã reiicio, qua illud uerbũ Christi, Quodcũq; solueris &c. sic intelligendũ proponis, ut Petrus soluere possit, etiam a deo inflictas pœnas.

Iterum quæro, Qua autoritate, qua industria, hanc intelligé tiam, ex istis uerbis trahes? Cur nõ B. Thomas tuus tecum relinquit eum sensum, qué Ecclesiastici patres, p̃sertim Chrisost. ad Hæbreos tenuerunt, ut iis uerbis nihil aliud Christus uoluerit, q̃ ꝙ ligationé & solutioné Petri, fideles non secus habeant, ac si Christus ipse ligaret & solueret, hoc est ratificauit ligationé & solutioné eius in terra. Quo non fit, ut aliquid Petrus soluat in cœlo uel extra terram. Aut cur non astruis etiam ligare posse Pe-

trum,& pœnas a deo īflictas infligere,cū ſit utraq; poteſtas una & æqualis ? Corrige ergo uerbū Chr̄i, & ita doce, Quodcūq; ego ligauero in cœlis, tu ſolue ſuper terram. Hanc enim tuam eſſe intelligentiā in uerbs Chr̄i, euidens ē. Sed q̄ abſurda & im-pia eadem ſit, credo uel palpare potes. Igitur facias quod fa-cis. Ex iſtis uerbis Chr̄i, nunq̄ aliud ꝓbabis, q̄, quicquid Petrus nō pōt ligare, id nec ſoluere pōt. q̄uis, quicquid ligauerit & ſol-uerit, tanq̄ deo ligante & ſoluente, obedire teneamur. Vt ſalua ſit unitas Eccleſiæ ſuæ, quam iis uerbis conſtituit.

Octauo, Inducis S. Thomā, ꝙ ſm meā opinionem Eccl̄ia hu-iuſmodi faciens indulgentias, magis damnificaret homines, q̄ iuuaret. quia abſoluēdo ab iniunctis pœnitētiis, remitteret ad grauiores, ideſt, purgatorias. Hæc S. Thomas.

¶ Reſpōdeo, ſiue hæc S. Thomas, ſiue ali⁹ dicat, nihil ad me. per fund. meū primū, ſecundū, & tertiū. Opinio eſt tantū, non-dum decreta ueritas. cui ſi interim ꝯtradixero, nō ero hæretic⁹.

¶ Secūdo, uellem a B. Thoma doceri, qua dialectica ſtet iſta ꝯſequentia. Eccleſia remittit ſolū iniunctas pœnitētias, ergo re-mittit ad grauiores, id eſt purgatorias. Vos Thomiſtæ graui-ter eſtis rep̄hendendi, qui ſancti huius uiri opiniōes, & ſæpi⁹ fal-ſas meditatiōes, nobis ꝓ articl'is fidei audetis ſtatuere. Et id uni-ce curatis, ut ſicut nihil p̄ter Thomā dignamini ueſtra lectione, ita nihil uultis in eo falſum uideri. in qua ſentētia iam diu ꝯtra omnes Vniuerſitates, & totum fere mundum contenditis.

¶ Tertio, fundamētū Thomæ falſum iudico, ſcilicet, ꝙ deus requirat pœnas a p̄ccōre. nec remittat, niſi requiſita ſatiſfactōe.

Cōtra, uerum eſt, ꝙ ſpiritū ꝯtribulatū & ꝯtritū nō deſpicit. Et qd' remittit, totū remittit, niſi forte flagella adhuc ꝓ ſuo arbi-trio īferat, quæ, nec Eccleſia, nec cœlum relaxare pōt. Ideo quan-do Eccl̄ia remittit iniūctas pœnitentias, nō ad grauiores remit-tit. Quia nō habet poteſtatē remittere ad alias pœnas, uł nō re-mittere. Sed de iis in ꝓbatiōibus meis. Inique itaq; mihi im-ponis, ꝙ detruncem priuilegiū eccleſiæ, & hæreſim ſapiat ea ꝓ-poſitio. Tu potius uide, an non in deum ſis impius, qui, ut pote-ſtatem Eccleſiæ uana adulatiōe extollas, in p̄iudiciū diuinæ po-teſtatis extollis, Id ei tribuens, quod ſolius dei eſt. Quare mihi ignoſce quæſo, ſi tam ſolicitus ſum ꝓ dei honore & poteſtate

defendenda, q̃ tu es pro Eccl'iæ potestate eleuãda. Et expectem⁹ uterq́ʒ in hac re sententiam & determiatioñe Eccl'iæ seu cõcilii.

Miror aũt, Cur hãc potestatẽ Eccl'iæ tõ appellare priuilegium delectet, nisi ꝙ titillare uideris eos, q magis de potestate dominante, q̃ de charitate seruiẽte gloriant'? Siquidem priuilegium, non ad cõmunitatis ministeriũ, sed ad ꝓprietatis cõmodũ pertinet. Et hanc gratiã debem⁹ Scholasticæ uestræ Theologiæ, qđ cõmune bonũ Eccl'iæ: potestatẽ clauiũ: nõ ministerium multorum, sed dominiũ feceritis paucoꝝ. Tyrannidẽ ethnicam, non seruitutem Christianã spectantes.

¶ Nono, Idem dico ad illud, ꝙ sequeret' animas magis damnificari, q̃ iuuari per indulgentias plenarias, quia remitterentur ad grauiores. Obsecro te, Quid Eccl'ia ad hoc facere põt, ꝙ aĩa uadit ad purgatoriũ? Ipsa absoluit eam a suis pœnis, nõ remittit ad purgatoriũ, facit quod potest. si hoc non sufficit, defect⁹ est aniæ migrantis, non Eccl'iæ absoluentis. non eñ potestas Ecclesiæ, sed fides purificat, saluat, liberat aĩam ab omnib⁹ malis. Quæ fides ab Ecclesia dari non potest.

¶ Decimo, illi damnificant aĩas, qui omittunt eis persuadere plenam fiduciã in Chr̃o, & ꝯtemptũ pœnarũ. Et non nisi magnitudĩe pœnaꝝ terrẽt, & pusillanimes faciũt. quatenus uirtutẽ potestatis magnificent, q̃ tanta mala possit tollere. Da animã imbutã charitate, Et erit dura sicut infernus æmulatio eius.

¶ Contra ꝯclusionẽ meam Sextã, Vbi dixi, Culpam nõ posse remitti potestate Clauis, nisi declarando uel approbãdo &c. Latissime resolui meipm̃ in hac materia, ut uidebis ĩ declarationib⁹, qa & ip̃e hãc ꝯclusionẽ alioꝝ sentẽtia, nõ mea, sic posui.

Tua autem ꝯfutatio prorsus nihil est. Dicis enim, ꝙ Attriti uirtute clauium: iuxta sanctoꝝ interp̃tationẽ, forte sancti Thomæ: fiunt ꝯtriti. Et ideo non modo Papa, sed quisq́ʒ sacerdos dimittit dispositiue & ministerialiter.

¶ Respõdeo, primũ, siue sãcti sint, siue p̃tõres, qui sic loquũtur, nihil moror. hoc scio, quod errãt. Error inq̃ est, ꝙ attritus fiat contritus uirtute Clauium. Quia: ut ait Ap'lus: Oportet accedentẽ credere. Fides aũt nõ solũ ꝯterit, sed etiam iustificat. Impossibile est enim, ꝙ digne accedat ad sacramentũ, nisi iam iustificatus & uere ꝯtritus. Vnde illud cõmentũ de attritione

satis late uagans / figmentū est,& nihil in rerꝫ natura,nisi simulationē forte uolueris eam intelligere, quæ magis indignū faciat sacramēto. Quid dicā? Etiā iste tu9 Dialogus ꝯfirmat sententiam meā, iam diu mecū moratam. Qꝫ uidelicet Theologia illa Scholastica, exulem nobis fecit, ueram & syncæram Theologiā. Nam uides,ꝙ perpetuo hoc Dialogo,nihil ago,nisi ꝙ resisto & redarguo Scholasticā Theologiam, id est falsam Scripturæ & sacramentorꝫ intelligentiam.

¶ Secūdo. Tu ipse cogeris dicere, quod oēs oīm facultatum dicunt,scilicet,a solo deo remitti culpam. Quō ergo uirtute clauium uenit ꝯtritio? quæ sola uirtute grãe dei uenire ab omnibus dicitur? Vide ne tua ꝯfutatio magis sit hæretica q̃ mea ꝓpositio,licet ꝯfutator forte nō sit hæreticus. Si autē sola grã dat ꝯtritionē, quid faciunt Ecc̃liæ Claues, si non declarant,uł approbant grãm, quæ eas iam ꝑuenit? immo nullus uenit ad sacramentū sine fictione, nisi grã eum mouente ad sacramētū.

Aut Respōde: Re,Pa: cur ante & nō post baptismū, q̃rit̃ baptisandus an credat? Cur absoluend9 q̃ritur an doleat digne de peccatis, anteq̃ absoluat̃? An noua iterū Theologia, materiam sacramēti pœnitentiæ non ꝯtritū, sed attritū pones? Ergo cōtritio nō est prima pars pœnitētiæ,ſ posterior ꝯfessiōe. Et tamē omnes dicunt,ꝙ Confessio sine ꝯtritione nulla sit. An forte postq̃ fuerit absolut9,id est sacramentū ꝯsecutus, & uirtute clauium contritus, tum demū incipiat repetere cōfessionē? Qꝫ si hæc Theologia uera est,meū fuerit ꝯsilium,ut quilibet peccator prius absoluatur, q̃ cōfiteri permittatur. Et ita oīa peruerso ordine (ita uult Scholastica Theologia) agam9, absoluēdo etiam qđ nescim9. deo grãs,immo ue nobis miseris, qui tantā fiduciam in creaturā ponimus, & Clauibus tantam uirtutē tribuimus. Sed nō permittit dolor & negotiū oēs errores in hoc sacramentū inuectas per traditiōes hominū / percensere,occasionem dedisse, meliora ualentibus, sufficit. Igitur nūc quatuor sunt partes pœnitentiæ scilicet, Attritio,cōfessio,ꝯtritio & satisfactio. adeo ꝓfecit Theologia, adiutorio Philosophiæ.

¶ Cōtra ꝯclusionē septimā,ubi dixi, Nulli remitti culpā nisi subiecto sacerdoti, quā cū ueram assereres,& tamen inculpatā dimittere nō uelles, eo me saltē uituperio fœdasti, ꝙ leprosum

appellasti, quia miscere aliquas ueritates falsitatibus. Gras ago, ꝙ aliqñ, licet cum opprobrio, ueracem me cõfiteris. Sed id admiror, quid acciderit uobis Thomistis, ut tam diuersum sentiatis. Hanc eñ meam ꝯclusionem Thomistæ, & tuæ sectæ fratres in Germania, miro zelo detestantur. An alium habeatis Thomam in Italia, & alium in Germania, ignoro. Nisi forte mihi suspitionem facere uultis, ꝙ nec Thomistæ Thomã, nec Thomas Thomistas intelligat.

¶ Ad Octauã dicis sicut ad septimã, id ẽ, esse uerã, sed mixtã aliis falsis, ideo me leprosum & maculosum. Dico & ego sicut ad precedentem. Conueniat primũ Thomistis inter se, & tunc pugnent ꝯtra me. q̃q̃ miror hãc ꝯclusionẽ te nõ reprobare, cum tam mltis persuasum sit, eam esse falsam.

¶ Ad nonam, ubi dixi, excipi articulũ mortis & necessitatis in decretis Papæ, Recte me dixisse sentis, sed nõ apte seu apposite. ꝙ illa exceptio intelligatur, nõ quo ad impositionẽ pœnitentiæ, sed quo ad reseruationẽ casuum. Primo, Manhus quid hic audio? supra me sunt quæ dicis, ideo non possum ad ea respõdere. Si Papa etiam in morte reseruat impositas pœnitẽtias, fateor me nõ intelligere, quomodo alias, q̃ iuxta Canones imponendas asseras. ꝑcedẽte eñ conclusiõe admisisti, morituris pœnitentias Canonicas non imponi. Hic rursum dicis, Papam nõ remittere pœnitentias, nisi forte intelligas (ut inferius) pœnitentias a sacerdote, uel a deo inflictas, nõ excipi articulo necessitatis. Sed de iis iam supradictũ est, ꝙ pœnas a deo inflictas non sit ecclesiæ, uel reseruare, uel relaxare. & sacerdotis impositio, mere est arbitraria. Verũ si ita sapis, figmẽta illa cõmunia sequeris, ꝙ, quia sacerdos incertus est de quãtitate pœnæ infligendæ, ideo morituro nõ potest omnia soluere, sed relinqt hoc Papæ. Primum, quis credat, ꝙ deꝰ a morituro requirat aliam q̃ mortis pœnam? quã solam sufficere dicunt, ad plenariã remissionẽ omniũ peccatorũ & pœnatum, si uolenter fuerit suscepta. quod uerissimũ est, quia preciosa in conspectu domini, mors sanctorum eius. Secundum, si ignorat sacerdos quantitatem infligendæ pœnæ, quis eam certam facit summo Pontifici? At inquis, huic dictum est, Quodcũq; solueris &c. Respondeo, nonne & quilibet sacerdos eiusdem uerbi

secuti fuerit, pax super eos &c. Rogo eousq; digneris adhrari Ro. Ecclesiæ, ut eā permittas discipulā esse fidei, quæ reguletur fide, nō regulet fidem. Sed forte hæc uerbi est cōtrouersia. Quia regulā fidei improprie locut⁹ uocas, ꝙ ad eam fidem, quam Ro. Ecclia ꝓfitetur, oīm fides debet ꝯformari. Et placet mirifice. Nā & ego grās ago Chřo, ꝙ hāc unā Eccliam in terris ita seruat, in genti (quod solū possit ꝓbare fidem nostrā esse uerā) miraculo, ut nunq̄ a uera fide, ullo suo decreto recesserit. nec tot Barathris pessimorū morū, diabolus tm̄ efficere potuit, ut penes hāc nō maneret ab origine, sua Canonicorū Bibliæ librorꝫ, & Ecclesiasticorꝫ patrū & interptum autoritas, & authoritatis syncæra professio. licet sint forte nimis multi, qui priuatim his libris prsus nullā habent fidē, nec eos curāt, aut legere, aut intelligere.

ℭ Tertio, illam cōsequentiā tu ipse quæso perpende, Animæ expetunt suffragia, ergo sciunt se esse saluandas. Fuisti ne tu ipē aliquādo in periculo, uel mortis, uel alterius necessitatis, ī quo nesciebas, an tibi esset pereundum, an emergendū? Si fuisti. Recordare quæso, q̄ anxie quæsieris auxilium & consiliū, eo maxime, qd' ignarus fuisti auxilii & ꝯsilii. Et (ut ille ait) Vna salus tibi fuit, nullā sperare salutem. Si nō fuisti. obsecro, uelis credere iis qui fuerūt. Vbi est ergo argumentū tuū, Petūt suffragia, ergo sciunt se saluādas. Quid si ꝯtrariū uerius sit, petunt suffragium, ergo ignorant se saluādas? Sic inq̄ potest fieri, ut a facie æternæ iræ horrētes, timeāt perire, & in lacū ire sempiternum. Et ne intrent, orare & suffragiū quærere. Hoc Ecclia uidet sentire qñ ꝑ eis orat, ne absorbeat eas Tartarus. Itē Libera eas de ore leonis. Ecce in ore leonis iam iam deglutientis, & in absorptione Tartari eas esse, Ecclesia protestatur. Sed latius ubi dixi.

ℭ Secūda (inquis) falsitas est, ꝙ qui purgātur timeāt, ꝑterq̄ filialiter, quia timor est de futuro malo. &c.

ℭ Respondeo, tuo te gladio peto. Temeritas est in iis, quæ nos ratio naturalis non docet, uelle aliquid diffinire nostra auctoritate. Elue hanc temeritatem tuam, qui sine autoritate tanta fiducia ꝓnuncias, non esse in purgatorio, nisi filialem timorem. Thomam enim non audio. Secundo, Video te eo errore laborare, quasi possit esse filialis timor ī uia tam purus, ut null⁹ cū eo mixtus sit timor seruilis pœnarū, quod iuxta Scrip. & Ec-

clesiasticos patres non est possibile, cum nulla uirtus perficiatur nisi in patria. Et hæc meæ positiōis causa est, ꝙ aniæ sunt imperfectæ charitatis, habētes mixtū timorē pœnaꝝ, id est seruilē. Aut doce me, quomodo de pœna doleant, si non timent eam, si non dissentiunt ab ea. nisi diffinitio doloris B. Aug. alia est in purgatorio, alia super terrā, qua dicit, dolor est dissensio animi ab iis rebus, quæ nolētibus nobis accidūt, dolent ergo. Sed hoc fit, quia nolunt, si nolunt, seruiliter timēt pœnam. Tu cape, ego nec fingere possum, ꝙ qs doleat de pœna quā nō tīeat, aut horreat. Tertio, Id uero q̄ acute dixisti? qa tīor sit de futuro malo. Animæ aūt sunt in p̄sentib9 malis. Si cogitare posses, uł gustasses uitæ futuræ unam guttulam, non ista diceres. Oīa sunt illic p̄terita, om̄ia p̄sentia, omnia futura. Breuiter, quia hæc sūt ignota tibi, Hoc est quod dico, quia pœna purgatorii est timor futuri mali, idest horror damnationis. Sicut supra exemplum dedi de iis, qui in periculo sunt constituti.

Quarto, ꝙ si solus iste horror satis esset pœnarū, impi9 esset deus, qui alias pœnas adderet. obsecro, creatorē tuū modestius nominare uelis misera creatura, nunquid ideo deus impi9 esset, quia nō secundū caput tuū, opinionibus Thomisticis differtū, ageret? Deinde, nec me intelligis. nō dixi hanc pœnā esse sufficientē, idest omnē quā patiuntur animæ, nec de aliis pœnis disputaui. Sed hanc solā animæ tantā esse, tam uehementē, ut sola possit uice purgatorii esse, cū in ea sit omnis pœna. immo aliæ pœnæ seorsum, nihil sunt ad istam, ut dixi in decla.

℄ Decimā sextā Conclusionē, ubi purgatorium dixi uideri prope desperationem, Tu contra, certam spem salutis in purgatorium ponis. Et hoc nō, nisi nuda Thomæ auctoritate, qđ remitto ad fundamentum meū secundum. Secundo, uehementer dubito, an scias quid sit certa spes, cum tua ipsius sententia sit, ꝙ homo nescit, an amore dignus sit. Tertio, Hanc cōclusionem ex supradictis apertā relinquo, ꝙ morituris & periculo pressis, licet nondū sit desperata, prope tamen, ac uelut similis est desperatæ, sal9. Oīs em̄ timor pars q̄dā ē desperatōis.

℄ In Decima septima, ubi ex consequenti animabus augeri necessario charitatē dixi, tu pulcherrīo Aristotele mihi occurris, ꝙ uno incōuenienti dato, plura mihi contingerent, scʒ, nō mi-

nus absurdũ esse, ꝙ timoré seruilé in animabus posui, q̃ charitatis augmentum. Deinde tu q̃optimas tuas côuenientias prosecutus cum B. Thoma ꝗ contrarium asseris. nihil allegans aliud : pro more tuo : nisi noua uocabula, scilicet, ꝙ animæ secũdũ Thomam, sunt uiatores secundũ quid, non simpliciter. Quis dixit tibi & Thomæ, esse eos uiatores secundũ quid, nõ simpliciter? An Aristoteles in Elenchis suis? quis temeritatem : ut tu uocas : tibi permisit, scrutandi eius, ad quod nulla suppetit nobis ratio, naturalis præsertim, cum non disputes, sed definias? An illa tua fortissima ratio, qua dicis, Alioquin, bonũ esset eis, diu esse ĩ purgatorio, ut perfectiores & cõsumatiores euaderẽt. Hoc argumentũ credo nõ posse fieri nisi a Thomista, tantũ habet acuminis. Nam ex eo etiam sequeretur, bonũ esse, ut null9 sanctorum moreretur, Et ut martyres usq; in diem iudicii, carceres & ungulas sustinerẽt. quia si charitas potest augeri in statu in quo sunt, bonum est, ut diu in illo maneant. hoc est, semper moriantur pro Christo, quo perfectiores euadãt. Hæc tu: ut dicis: nõ sequẽs uocum nouitates, sed uestigia sanctorum.

¶ Decimam octauam, ubi uidebas me petere auctoritatem scrip. uel ratiõis/ omittis, nisi ꝙ auctoritate sanctorum: pluraliter: idest sancti Thomæ, dicis fieri argumentum probabile. Concedo esse argumentũ probabile id est dubium & dialecticum, cui nõ sit necessariũ accedere fide. Et hac tua professione obstrictum uolo, ut quoties mihi diuum Thomã adducis, sine scrip. sine patribus, sine ecclesia, sine ratiõe loquentem, memor sis, te dialecticum nõ Theologum agere, idest, probabilia tantummodo tradere, nõ credibilia. Quid ergo? Hoc pacto iam omnino conuenimus in unum, & finis est disputandi, quia hoc quod affirmas tu, ego nego. uis ergo ut sistamus? nam deinceps, præter diuũ Thomã nihil ponis, nisi, ꝙ aliquãdo me conuitiis insectaris. ubiq; autem inuidiosum Pontifici me facere studes, sed transiliam breuiter.

¶ Decimã nonam præteriens, dicis idem, quod supra ad decimãquartã & ad decimãquitã dixisti, quo & ego te remitto.

¶ Contra uicesimã dicis, summũ Pontificẽ posse remittere pœnã tam impositam, quã nõ impositam, ut edocet diu9 Thomas. oppositum autẽ dicere, est hæreticum, & contra priuilegiũ

datum Petro. Reſpondeo, Nego, & ratio negandi dicta ſupra Con. quinta. Hæreticus autem ero, ſi poſtq̃ Eccleſia determinauerit, non tenuero.

℃ Ad Viceſimã primã, me cõuitio pũgis, ideo tranſeo.

℃ Ad Viceſimã ſecundam, ea dicis quæ ſupra Con. quita ſũt confutata. Nego eſſe factum & doctrinã Eccl'iæ, relaxari pœnas purgatorii per uiam indulgentiæ. q̃q̃ admiror, ꝙ hanc propoſitionem non approbaueris, qui ſuperius docuiſti & admiſiſti, Animas in purgatorio non ſoluere Canonicas pœnas, ut dicit mea hæc propoſitio.

℃ Ad uiceſimã tertiã, longo uerborũ tractu repetis id, quod ſupra tractatũ eſt, propoſitiõe VI. de attritione & cõtritione. qđ ibi dixi, hic dictũ puta. Nõ eſt enim fundamentũ Theologicũ ex attrito fieri ꝯtritum uirtute Clauium, ſed erroneũ. deinde attritio ſeu dolor ille imperfectus, non eſt idem quod uelle habere dolorem & grãm dei. Sed, uel eſt ſimulatio fallax, uel eſt initiũ gratiæ ueriſſimũ. Sicut B. Aug. ait, Deſyderiũ grãæ ẽ initium gratiæ. Et alibi. Velle eſſe iuſtũ, eſt magna pars iuſtitiæ. Immo Apl'i in eo gradu permanſerũt, Ro. VII. Velle mihi adiacet, perficere non inuenio. Non ergo attritionis, nec liberi arbitrii, ſed gratiæ eſt tale deſyderiũ, ante omnẽ uirtutem Clauium.

℃ Secundo facillime admitto, ꝙ dicis, Indulgentias conferri poſſe etiã imperfectiſſimis, nec hoc negat mea ꝓpoſitio, immo ego credo, ꝙ remiſſio pœnæ ſacerdotalis poteſt conferri indignis & non ꝯtritis. Senſus aũt meus eſt, ꝙ nulla omniũ omnino pœnarũ, tam a deo impoſitarũ, q̃ ab homĩe, niſi perfectiſſimis poteſt dari, immo nullis in hac uita. manet eñ pœna mortis, dolor cordis &c. Et nullum eſt dubium in hac propoſitiõe. Experientia teſte, & omnium ſententia.

℃ Ad Viceſimã quartã, Negas falli populũ, ſi modo attriti cõfiteantur &c. quod ut ſupra de attritione dictum eſt, reiicio.

℃ Secundo, ꝙ addis, alia opera bona nõ eſſe relinquẽda ꝓpter uenias, cum nullus pro certo ſciat, ſe uenias aſſecutũ. Item, quia et ſi illi ueniam non cõſequunť, pium tñ opus faciũt, quod eos ſalutem diſponit.

℃ Reſpõdeo, O miſerũ patrocinium ueniaꝝ, obſecro, ſi incertum eſt ꝯſequi nos uenias, quid facimus? quid doces? Apl'us

prohibet, ne in incertũ curram9. Hæc tua apd᷑ me uerissima sunt, immo apud omnes. Hinc est, quod ego tota fiducia suadeo hominib9, ut relictis ueniis, inuicem bene faciant. quia hic sunt certi, sese grãm dei ꝯseq. Illic uero incerti, an grãm hominis ꝯsequant᷑. Hic tandem dicis & sentis ad oĩa uota mea, immo plus q̃ uolui. Ego qui hæreticus, perfidus, errone9 accusor, nunq̃ tam uiliter de indulgentiis locutus sum, nec loqui uolo. Quid est quæso donum incertũ, nisi nullũ donum? Quare ergo tot pompis irritat᷑ uulg9, ad incertũ suũ bonũ, quod ad certissimũ bonũ sine pompa potuit induci? Hoc modo ꝑeius fallit᷑, nõ maior pars popl̃i, ꝟ tot9 popul9. Quid si ego ista dixissem?

¶ Secundo, Vbi nunc est potestas Papæ, ubi uirtus Clauiũ, si non nisi incertũ operant᷑? Iam Chr̃us nihil dedisse uidetur Ecclesiæ, qui nihil certum ei dedit. Eo scilicet peruenit res ecclesiæ studio scholasticæ Theologiæ, ut quæ donata sint nobis, nesciamus. & id profitemur nos nescire, cõtra Apostolũ. I. Corin. III. Sed uide meas decla. Credo me id effecisse, ut intelligi possit, quid claues, & quid non operentur, idq; non incerte, sed certe.

¶ Tertio. Altera lacinia frigidi hui9 patrocinii tui, miserarũ ueniarum est hæc, ꝙ & si illi uenias nõ consequantur, tamẽ piũ opus faciunt &c. Volo ꝑmere, quæ hic cogito. tu quæso uide quid dicas, & quid inde sequatur. Hoc dico interim, nõ potest populus ad pium opus induci, nisi spe incerta ueniarum? Dic hoc populo, & uide, si unum obulum pro tali ueritate consequaris. Quis enĩ ꝓ icerto, certũ laboret? Id᷑o necesse est ꝑcõib9 ueniaꝝ, hãc ueritatẽ nõ docere. et tñ nõ fallit᷑ maior pars popl̃i. Ad has impias fabl̃as peruenim9, dũ docem9 popl̃os, nõ in certissimã & nudissimã misericordiã dei, sed in ꝓprias iusticias icertissimas, immo nullas confidere.

¶ Quarto, sic ueniæ essent ꝓ mortuis solidiores q̃ pro uiuis, quia tua sententia ꝓsunt defunctis certissime, uiuis autẽ incerte. Et tamẽ ꝓ uiuis sunt principaliter & directe institutæ. ꝙ si directe non sunt nisi incertæ, quõ quæso certæ fiunt, qñ sunt indirectæ? fateor hæc etiam in Glo. li. V. c. quod aũt posita, Primo me mouerunt, ut de indulgentiis dubitarẽ. Et quõ nõ dubitarẽ, cũ dubitare iubear a tãtis ueniaꝝ tutorib9, doctorib9, ꝑcõib9?

¶ Quinto, Vide, ne popul9 piũ opus ꝓ ueniis facere doct9, nõ

faciat eo ipso, nisi malū opus. scilicet, si op9 huiusmōi alioq nō faceret, nisi uenias speraret. Hic patet, ꝙ nō deum pro fine, sed creaturā scilicet remissionem pœnæ, in opere suo habet. nisi uerum sit qđ aliqui dicūt, īdulgētias esse pias fraudes, ꝙ popul9 bonum opus facit ꝓpter deū, & spe placendi deo, prouocatus ad hoc per uenias.

¶ Ad uicesimā quintam, ea quæ dicis nihil curo, non enim sunt ad propositum. tu intelligis propositionē meam loqui de potestate iurisditionis, quā tamen negaui superius & inferius ī purgatoriū ualere. Ego loquor de potestate operandi, & quidē nō fuit mens mea, ut sic fallerent legētes, sed tunc sicut occurrebat, ita ponebam. Potestas itaq; hæc est, quia Papa generali intercessione orat pro defunctis cū tota Ecclesia. Episcopus speciali, ut in diebus comunibus. Curatus, in singulis feriis. Ergo est potestas orandi & intercedendi, de quo alias.

¶ Ad uicesimā sextam, dicis, ecclesiam habere potestatem ī purgatorium secundum sanctos (id est S. Thomā) & hoc per applicationem meritorum Christi. Respondeo ut supra, S. Thomam nego.

¶ Ad uicesimā septimam, ardens in defensionē tuoꝝ, dicis, nō hominē, sed merā ueritatem & catholicam prædicari ab iis qui animā eo instanti, quo plene factum est illud, gratia cuius plena uenia datur, puta, quando deiectus est aureus in peluim.

Respondeo, o suauissimā glosam, quis hæc ignorat, ꝙ anīa, quando satisfactū est pro ea, in instanti euolet? Nunquid hoc impugnaui? quis ista nō credit? Sed & hanc glosam tuam dederunt postea tui quoq; fratres Germaniæ. Secūdo, huc attende, & hic responde, ubi urgeris & nodus hæret, An sit hominē prædicari uel deum, dicere, ꝙ anima per indulgentias euolat. Hoc tu iam iterum, facto & doctrina ecclesiæ, id est opinione tua & sancti Thomæ probas, & non aliter. quāq̄ tu nō tam uiliter pendis animas, q̄ hi nostri. Siquidem tu aureū in peluim, nostri duodecim quatrinos satis esse dicunt. Tertio, quod si etiam uerū esset, per indulgentias redimi anīas, qua dialectica didicisti, eodem momento satisfactum pro anima, quo factū est id, gratia cuius donatur uenia? ita diuinatis de iis rebus abstrusissimis, ac si præsentes omnia uideretis. Nonne posset fieri

ut dum ille nummũ iactat, interim angelus (sicut Thobiæ fecit) offerat deo memoriam huius facti, & deinde animam uisitet, & aliqua mora intercedẽnte redimat, Aut aliud fieri, quod nos ignoramus. Quarto, aptissimã adducis similitudinem, ꝙ talis prædicator sit similis Coco, qui substantiales cibos, accidẽtalib⁹ saporib⁹ exacuit. Immo hoc dolem⁹, ꝙ Comestores illi, nimis accidentalibus & alienis uerbis adulterant uerbum dei. Deniq; iube, ut prædicatores illi hoc modo sua uerba intelligẽda doceant, & uidebis eos omni populo sibilum & fabulam fieri, nullus enim ita intellexit. Quare satis uideo, quantũ solicitauerint apud te, ut hanc eorum conscientiam, utcunq; excusares & leuares, sed frustra.

¶ Ad uicesimã octauam, me detractorem uocas, & eum qui ponit in cœlum os suũ, quia deus (inquis) concessit Papæ dare de suffragio pro uoluntate sua.

¶ Respõdeo, Nolo tecũ cõuitiis agere mi Pater. Scio ꝙ oĩa facili⁹ sustinemus, q̃ ueritatem. Tuis uerbis non põt offendi auaritia, qa nõ tãgis eã, sed tingis & pingis. Nã, ꝙ Papa possit dare suffragiũ, non nego. Sed ꝙ suffragiũ faciat aĩam euolare, hoc interim nego, donec tu aliud probaueris.

¶ Ad Vicesimã nonã, primũ somnia mea uocas. Deĩde ex S. Thoma de pœna uoluntaria longũ trahis sermonẽ, Et in fine dicis, contrariũ si quis asserat, stultus sit & ridiculus.

¶ Respondeo, sum optime contentus, ut tu sapias & rideas, usquequo uoles. Sim ego stultus & ridiculus.

¶ Secũdo, Ego quæstionẽ dumtaxat posui, Tu, sicut egregi⁹ Thomista (pro more uestro) nec nutum uestris opiniõibus cõtrariũ ferre potes. Nihil tamen prorsus probas.

¶ Tertio, Ista distictio B. Thomæ est falsissima: meo iudicio: scilicet, ꝙ aliqua pœna ẽ per quam bonũ acquirim⁹, ut quæ est ĩ hac uita. Alia aũt, per quã nullũ bonũ nobis accrescit, sicut est mors naturalis & pœna purgatorii, quia licet sine ea (ut ais) nõ peruenit̃ ad bonũ, tamen bonũ nõ per eam accrescit.

¶ Respõdeo, Ita loqueris sine iuditio, ac si necesse sit uerbũ B. Thomæ oraculũ haberi. Cur ergo Apostolus errat, quando dicit, omnia cooperantur in bonum sanctis? Sed forte, ut estis prompti ad distinctiones (id est scripturæ discerptiões) dices,

ꝙ omnia cooperātur scilicet huius uitæ, sic enim soletis elabi. Contra, Ro XV. Qui moritur, domino moritur. Et psal. Centesimo decimoquinto. Preciosa i cōspectu domini, mors sāctoꝝ eius. Doleo ego sanctū uirum eo prolapsum, ut neget per mortem, bonū accrescere, Cum sancti martyres, martyrio & morte, summū præmiū & aureolam obtinuerit. Igitur, siue hæc dicat angelicus, siue humanus doctor, insulsissimū errorem dici cum fiducia proclamo. Quarto, eodem sensu, probabiliter, nihil asserendo, dixi, Animas quoq; uolūtaria passione pœnarum purgatorii, perfici in charitate. quia necesse est, ut amēt & eligant pœnas, quas sentiunt deū eis infligere. Hæc em̄ uoluntas dei est, quā super oīa diligunt, aut certe diligere laborant.

¶ Ad tricesimam, repetis eandem tuā cantilenā, ꝙ animæ certæ sunt de gratia dei & salute &c. quibus supra respondi.

¶ Ad Tricesimā primam, dicis me superfluū dicere, eo ꝙ supra posuerim perfectissimas consequi uenias. Hic autem uere pœnitentes, qui tamen minus rari sunt.

Respondeo, Recte fecisses, si meas propositiones intactas reliquisses. Tu incedis ad Aquilonem, & illæ ad Austrū, adeo cōuenit tibi cum intelligentia earum. Tu audes egregie mi pater, perfectissimos discernere a uere pœnitentibus? Deinde, quod absurdius est, pœnitentes & attritos facis eosdem, nisi obicem ponant. Ista figmenta obicis & attritionis, supra quoq; reieci, & nūc reiicio. Humana sunt cōmēta nuper inuenta, sine auctoritate ulla & ratione. Neminē pœnitet uitæ suæ, nisi gratia fidei præuentum, ut tenet una sententia totius ecclesiæ. Quid mihi ergo de fictitia illa pœnitentia, quā tu attritionem fingis? nec est ullus tam perfectus in hac uita, qui nō egeat pœnitentia, ut supra dixi. Tu aūt pœnitentiā extra eccl'iam uideris ponere, iter attritos dumtaxat, quod est euidens error.

¶ Ad Tricesimā secundā, Vbi ego docui, ne ull9 fideret ī literas ueniarū, qppe cū dicat Scrip. Maledict9 q confidit in homine. Tu acutissime uolens unū malū uincere, gemino te perdis. Primū, fatuos eos asseris, qui sine operib9 bonis tutos se putāt.

Quid ergo supra dixisti, ꝙ attrit9 ꝯsequens sacramentū & indulgētias, euolaret, si moreretur? cum talis omnino sit sine bonis operib9? Deinde uideris admittere, ꝙ cum bonis operib9

possint esse tuti, hoc ſm te Chrianū ē, ſm Aug. & Paulū, Pelagianum est. Cū talia opera reuera nulla sint, quib⁹ tuti esse possimus. Sed nuda misericordia salui erimus, Vt Apl'us Tit. III. Nō ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed ſm misericordiā suam saluos nos fecit. Ita & alibi, sola fidei iustitia gloriatur.

Secundū, Qui uero ex spirituali cōmodo eiusmodi literarū cōcipiunt spem melius uiuendi & moriendi &c. recte sentiunt. & sic docētes, recte docent.

Respōdeo, Remissio pœnaꝝ tm̄ cōfert per lr̄as & īdulgētias, dignū ne ergo iudicas hanc, spūale cōmodū uocare? Quid aīa inde boni ꝯsequitur? Nihil prorsus, & tamē est spūale cōmodū. Ita luditis uerboꝝ & nominū licentia, donec oīa confuderitis.

Secūdo. quō spes melius uiuendi nascitur ex remissiōe pœnarū? i. uita ex morte? Mortua res est pœnaꝝ remissio, & ita mortua, ut etiā tuis Magistris testibus, melius sit satisfacere per se, q̄ satisfactionē remitti per indulgentias. Sed quid ego cū tuis nudis uerbis pugno? Spes uitæ melioris ex deo per gratiā ei⁹ uenit. Gratia aūt nō in remissionib⁹, sed in inflictionibus pœnaꝝ potissimū operatur. Vt ad Corint. Virtus in infirmitate perficitur.

¶ Ad Tricesimam tertiā, Vbi nihil habuisti quod diceres, id uoluisti conari, ut me Pontifici odiosissimum faceres, cuius me detractorē iniustū, falsum, erroneumq; deblatteras. Euidens signum est destituti a ueritate, furor, & indignatio.

Respondeo tibi semel ꝓ oīibus, Summi Pōtificis potestatē honoro, sicut decet. Vestras aūt, uel opiniones, uel adulationes ꝯtēno. ideo hui⁹ ꝯclusiōis meæ (hanc eīn nō disputo) ꝯtrariū, libera fronte hæresim ꝓnuncio. Nō est in manu hominis recōciliari hominē deo, nec Papa pōt grām dei iustificantē donare. ut tota sentit Ecclesia. Cuius contrariū, nullus fuit tam fœdus hæreticus qui doceret.

Secundo, ut tuis ꝑonibus utcūq; succurras, iterū fingis distinctionē, pro Thomistaꝝ laudabili more. d. Qui uero dicunt (ut refers) uere dicūt, modo recōciliatio illa intelligať improprie per amotionem reatus, qui animā a dei contemplatione clara secludebat.

Respondeo, miror, ꝙ nō eadem opera, reconciliationem illam intelligi doces, Alphabetum Græcū, uel Hebræū, aut ali-

quid aliud, quod non significatur literis & syllabis istis. si ista licentia improprie loquendi permittitur, quid me impugnas? cur nō aliquo sensu improprio, me uera dixisse fingis? cur non omniū hæresiū insanias uno sinu suscipimus, cum possint eorū uerba uera fieri, si improprie accipiantur? Vbi manet regula illa ꝙ doctori ecclesiæ omnis improprietas: quantum fieri potest: uitanda est? Et illud sapientis? Qui loquitur sophistice, odibilis est. Rogo dent mihi tui impropriistæ tecum ueniam, si uerba uestra non intelligimus ego & populus. Credimus enim uos uti uerbis pro intellectu, non pro illusione nostra. Nisi iterū rediit, quod B. Hierony. in Iohāne Hierosolymitano arguit, scilicet, ꝙ aliud loquūtur sacerdotes, aliud audiunt populi. Vos aūt dedita opera, ad improprietatem uertitis uerba, & hoc etiā ita defenditis, ut gloriam uelitis meruisse.

¶ Ad tricesimā quartam, dicis, ꝙ sit hæretica, quia negat ꝙ Papa possit omnem pœnam abolere.

Respondeo & ego per distinctionem, Hæresis accipitur, uno modo, prout est contra opiniones nudas Thomistarū, et sic est hæretica. Alio modo, prout est contra doctrinam fidei & ecclesiæ, & sic est catholica. Secundo, spero ꝙ mihi etiam non rogatus concedes, per indulgentias nō aboleri mortē, & mortis tot pericula, & infinitas passiōes huius uitæ. Istis aūt manētibus, obsecro, quid magni remittūt ueniæ, qn̄ relicta mortis pœna, satisfactiunculas tēporales remittūt? Sed ex Musca Elephantem facere placuit, utinam non amore Amorrei.

¶ Ad Tricesimā quintā, dicis, Nullum esse declamatorem reor, qui tam stulte docuerit.

Respondeo, Ego nō reor, sed scio. Extant em̄ libelli positionum, quib⁹ id non solū docent, sed ita defendunt, ut ꝯtrarium asserāt errorē. Idcirco iterū rogo dn̄m, ut Thomā Italicū & Germanicū sibi discordē, prio ꝯcordet, ut sciam utri pugnē, uel cedā. Sed iterū ad solitū refugiū uenis, id est, ad improprietatē forte. d. Si qui tn̄ docerent, ꝙ non ꝯtriti, nō uane indulgentias consequuntur (quia proderunt cōtritione, ex post facto accedēte) nō male docent, apud cōplures peritos. Ergo id Chr̄ianū est ꝑdicare? Cur ergo Scriptura nos hortat̃, ut q̄primū cōuerta-

mus & ꝯuertamur. Et nullā dat fiduciā futuræ pœnitentiæ, interim securæ sūt dilatæ? Sed omi hora uigilādū docet. Siue ualeāt indulgentiæ ī futurum, siue nō, nihil curo. Id curo, ꝙ ꝑ re leuissima, id est ueniis, rem illam grauissimā, & solā necessariā, id est cōtritionē tam uiliter æstimam⁹, tam frigide curam⁹, ut nō ad nos pertinere uideat̃, quo tēpore peccator eam obtīeat, modo ꝑsentes uenias redimat, quas cum sine periculo, nō solū differre, sed etiam nunq̃ redimere liceat. sedl̃o tamē agim⁹, nec differat. si id amore pecuniæ non fit, cur non tam sedulo agimus, ne ꝯtritiōem differat ꝓprietas hic ne obstat? omia tam acute ꝓ ueniarū gloria excogitant̃, et impius sum, qui pro gratia dei ul' stupide disputo.

¶ Ad Tricesimā sextam, dicis, ꝙ sit hæretica, deīde pœnitētiales Canōes euacuet, euertat, & tertiā partē pœnitētiæ satisfactionē, & oīa iura loquētia de pœnitentia, & purgatoriū. Adde q̄so & cœlum & terram, ut omnia cōphendas.

Respondeo, Spero dabis mihi uerū esse, quod per totā Ecclesiam dicit̃, scilicet posse cōtritionē homīs tantā esse, ut deleret oēm culpā & pœnam. Secundo dabis, ꝙ uoluntarie morientes omia soluūt, & satisfaciūt plenissime. His credo sine indulgentiis & lr̃is adesse remissionē plenariam, & tñ me in hoc non esse hæreticū, nisi apd' Thomistas forte. Secūdo, debitū ideo dixi etiam iis, qui tam perfecti non sunt, quia Papa minister est Ecclesiæ, quicqd pōt facere fidelib⁹ in salutē, debet sub necessitate salutis, etiā gratis. quod si non fecerit, deus supplebit: spero: per misericordiam suā, quod homo neglexit per incuriam suam.

¶ Ad Tricesimā septimā, Postq̃ dimissa disputatiōe, quā de participatiōe bonoꝶ Eccl'iæ cœperas, Dicis tādē hæreticū me eē si dicerē sufficere impleri iniūctam pœnitentiā a sacerdote sine impletiōe eius, quæ a deo imponitur, & sic euolare peccatorē non satisfacto prius deo. Sicut dixi, uester iste mos est, si mos uocari potest, tāta cholera æstuare, ut altera pene syllaba hæreticū dicatis. nil nisi hæreticū, hæreticū, hæreticū Thōistæ loq dicerēt, & tñ nihil ꝓrsus efficitis, nisi qd' ꝯtra ur̃as frigidissimas & nudissimas opiniones dictum aliqd esse probatis. Ideo mihi de uobis Isaias uidetur dicere. Concipietis ardorē, & parietis stipulam. Et illud Gentilis, Parturiūt montes, nascet̃ ridicul⁹ mus,

Primũ,ex ꝑdictis uidisti,quod de pœna quam deus infligit, omnib9 partibus a te diuersus sum,aliis nixus principiis. ideo totũ,quod ꝯtra me machiaris,frustra machiaris. nego pricipia tua,& te totum a planta pedis usq; ad uerticem,sicut habes fun damenta mea superius posita.

Secundũ,nolo ego docere uel doceri in Ecclia, quod requisitus,non possim defendere,nisi dicendo,Sanctus Thomas sic di xit. Chrianus sum, non Pythagoricus.

¶ Ad tricesimã octauam. Vtrobiq; damnabiliter me errare dicis,siue de culpa,siue pœna intelligam,quia Papa non declaratiue,sed ministerialiter & dispositiue, culpã & pœnã relaxat.

Respõdeo,Hæc supra cõfutata satis sunt, quia ante ministerium Papæ,& ante eius dispositionem, oportet remissam esse culpam,Nihil enim ualet tua fictitia attritio. Secundo, quo ad pœnam a deo inflictam,Papa nec dispositiue, nec ministerialiter se habet,ut remittatur.Hoc enim pertinet ad forũ dei, in quo Papa, præter intercessionem, nihil iuris habet, ut satis dictum est.nec contrarium est determinatum ab ecclesia.

¶ Ad tricesimã nonã, tandẽ plenus fiducia, premo peruersum doctorem,deinde detractorem uenialium (ne dicã) uenalium prædicatorũ & Pontificis,proclamas, deinde negas bo narum disciplinarum præceptis institutum.Oportet me tandẽ animũ meũ & lectoris mei instituere, ut sciam9 cũ Thomastris neminẽ posse loqui,nisi paratũ,altero uerbo cõuitium,crimẽ, blasphemiã,audire.Diligitis em̃ opinionis uestræ sensum plusq̃ onager suum fœtum. Audiamus ergo istã magnificã tuæ disputatiõis Bullam.Duo (inquis) ꝓcepta tenes falsa,quæ uenias euertunt.Vnum,ꝙ uera contritio aboleat omnẽ pœnam.Alterũ,ꝙ uera cõtritio pœnas ꝓligat semper.primũ impugnas, & id non nisi bene institutorũ Theologoꝝ paradigmate,scilicet, ubi offendens hominẽ,restituit̃ in amicitiã, non sine emenda. Ita deus,lege cõmuni,abolita culpa,uult peccatorũ emendam præstari &c. Primũ,si esses bene institut9 Theologus, ut gloriaris,scires iudiciũ diuinũ & humanũ,dissimillima & contraria esse. Et deum,si remittit,totũ remittere,quod homo,quia non est tam bonus q̃ de9,non facit.Deniq; sic Chrus docuit, Vt filii essemus patris,nõ reddentes, nec requirentes malũ pro malo,

ſed benefaciẽtes malis. Si filios oportet eſſe tales, q̃to magis ipſe pater talis eſt? Ideo lex iſta cõmunis, quam tu (pace tua dico) fingis, non habet locũ, niſi in opinionibus tuis. Nec unq̃ legis a deo peccatũ remiſſum/reſeruata pœna, pſertim ea, quã Papa remittere poſſit. legis autem ſemper contrariũ, ꝙ omnino pœnam & culpã remiſit, ſat habens uindictæ, ſi homo noua uita totus ei ſeruiat. Igitur legem illam cõmunem, qua utitur deus remittendo peccatum, Ille doctius & uerius tradit, qui dixit. Sacrificiũ deo ſpũs contribulatus, cor contritũ & humiliatum deus nõ deſpicies. Immo de induſtria præueniens, dãnat ueſtrã ſentẽtiã & legẽ, dicẽs. Quoniã ſi uoluiſſes ſacrificium dediſſem, holocauſtis nõ delectaberis. Ad idem eſt Iſa. I. pſal. XLIX. & Miche. VI. & multa alia loca ſcripturæ. ad ueſtrã ſentẽtiam autem nulla prorſus. Secundo, iterum inuidiam mihi conflare anhelas, quando me accuſas, ꝙ eneruem & euacuem uenias. Hoc : ſalua tua reuerentia : non uerũ dicis. Iſta enim eſt ſententia mea, ꝙ cum ſatiſfactio ſit : omniũ ſententia : melior, q̃ indulgentia. dico, ꝙ bona opera, quæ pertinent ad ſatiſfactionem, ſint præferenda ueniis. præſertim, cũ ueniæ ſint, nec præceptæ, nec conſultæ, ideoq; nec meritoriæ, nec utiles ad ſalutẽ. Quia ubi nõ præceptũ, ibi nec obedientia. ubi nõ obedientia, ibi nec meritũ. ubi nõ meritũ, nec ſal9. Sũt enĩ licẽtiæ ac permiſſiões q̃dam, ut olim libellus repudii, & nũc permiſſio litiũ & iurgioꝝ forenſium. Ideo dolere me confiteor, ꝙ has res leues, tanto boatu ardemus uulgo perſuadere. quod cũ ſine exhortatione pronũ ſit ad permiſſiões, ſummis uiribus perſuadendũ fuit ad meliora, ideſt, ipſam ſatiſfactionem. At hoc modo, cũ uideãt præcones ueniarũ, quæſtũ funditus periturũ, prudẽtiſſime hanc melioris perſuaſionem, nõ modo omittunt, ſed omni ſtudio cælant quoq;. Nec multũ prodeſt, quod dicitur : cauſa uerbi : uenias quidem non ualere ad meritũ ſeu ſalutem, ualere tamẽ ad celerem ſatiſfactionẽ & pœnarũ extinctionem. Sit ſane ita, ſed nihilominus redit id/quod prius dictum eſt, qđ adhuc melius ſit, etiã pœnas & ſatiſfactiones nõ extingui aut remitti, cũ in hoc, non niſi optima opera remittantur, ſcilicet oratio, ieiuniũ, eleemoſina : hæ enim ſunt partes ſatiſfactionis : quas remitti, ſi audes bonũ aſſerere. audebis etiam, id quod nihil

est, optimũ dicere. Igitur uenias quærant qui uolunt. sed exhortētur plus ad meliora, id est, ad ipsa optīa satisfactiōis opera. Sicut uirgini permittit Apl'us nubere, Hortat' aũt magis, ut uirgo maneat. Tales & tam discretos ueniaꝝ Buccinatores, qui separēt preciosum a uili si dederis, nihil est, quod dissentiamꝰ. paucos aũt dabis, aut aliquot ex ipsis, mendicos facies.

¶ Ad Quadragesimã, cũ S. Thoma (timui eñ, ne cũ S. Paulo uel Aug) cõfutare conaris, alteꝝ meum (ut dixisti) falsum præceptum, scilicet, ꝙ uera ꝯtritio, pœnas quærit & amat. Et distinguis duplices pœnas (sicut et supra fecisti) Primo, q̃ diu pœnas dare pro sceleribus, est alicuius boni allatiuũ (ut in p̃senti uita qñ meritorium est) uera ꝯtritio amat pœnas, ad merẽdũ & p̃cauendum a peccatis, sine tamen ꝯtemptu ueniarum.

¶ Respondeo, Gratias ago tibi q̃ maxĩas. Nunqd ego aliud uolui, q̃ qd' tu hic dicis? Cur ergo supra hoc p̃ceptũ falsũ asserebas? An idẽ apud te diuersis locis, & uerum & falsum est? Rogo si mihi nõ uis credere, crede aliqñ ueritati (ut Aug. ait) per os tuum loquenti tibi, fortassis ignoranti & inuito. Admitto optimã istam confutationem falsi p̃cepti mei, qua uerissimũ esse astruitur. Sequeris, Quia utrunꝗ melius est, q̃ alteꝝ &c. Magne deus, q̃ta est uis ueritatis, ut oĩm se fortissime tueatur, per os detrahentiũ sibi. Tu q bonis es disciplinis institutus Theologus, doce me quæso, quõ hæc duo simꝉ stare possint, amare & q̃rere pœnas & satisfactiones. simꝉ etiã remitti, & q̃rere indulgẽtias? Quia unum illoꝝ (ut ais) sine altero minus est, utrunꝗ autem melius est, idest, ut simꝉ satisfacias, & simul omittas satisfactionem. quod est aliud nihil, q̃ cum ratione (ut ille ait) insanire.
¶ Sequeris, Vbi uero pœnæ nullum bonum afferunt, sed retardant a bono gloriæ, pœnæ nõ assumuntur, &c. De his cõclusio mea nihil dixit. sufficit mihi, ꝙ etiam tuo testimonio sit uerissima, pro hac uita. Nisi ꝙ iterum doleo Diui Thomæ uicem, & miserã suæ discordiæ sortem. Quia hanc ꝯclusionẽ probat ĩ Italia, & damnat in Germania. Secundo, istud figmentũ tuũ est, ꝙ pœnæ ĩ purgatorio nõ afferant bonũ. ꝯtrarium enim superius tenui & defendi, usꝗ ad determinationem Concilii.

Tertio, Ratio tua nihil ualet, ꝙ etiã pœnæ & opera huiꝰ uitæ retardant a bono gl'iæ, & tamẽ assumunt'. immo (ut quidam e

tua secta, doctissim9 Doctor Iohãnes Taulerus ait) Si cœlũ coram te apertum esset, adhuc intrare non deberes, nisi primũ uoluntatem dei super introitu consuleres, ut etiã in gl'ia, non quæ tua sunt, q̃ras. Sed hanc sentẽtiã uerissimã & Theologocissimã, absit, ut probet Scholastica Theologia.

℄ Ad quadragesimã primã, dicis, uerũ me docere, & gratias ago. Addis tñ, ꝙ non minus caute sunt improbãdæ & restringẽdæ ueniæ i p̃iudiciũ Ap'licæ facultatis. Et tu quoq; ueꝝ hic dicis. Immo, nec caute, nec incaute sunt improbandæ, sed permittẽdæ, ut quærat quo uolet, tantũ, ne tam magnũ quis se consecutum confidat, quin maius potuerit consequi.

℄ Ad quadragesimã secundã & tertiã, conaris id persuadere, ꝙ Pontifex per uenias ꝓuocat ad pium opus. Et melius esse op9 pium cum ueniis, q̃ alterum solum.

℄ Mihi lõge alia mens est. Meli9 ꝓuocaretur fidelis ad ipsam satisfactioné sine ueniis (ut supra coactus es cõcedere) idest, ad multa bona opera, q̃, ꝙ prouocatur ad unum illorũ cũ ueniis, id est, remissione multorum. permitto tamen ueniis ita prouocari, Sed dico, ꝙ sit incõporabiliter min9, ideo mea cõclusio uerissima. Secundo, erroneum est, ꝙ opus cum ueniis. uel gr'a ueniarũ, melius sit, q̃ sine ueniis. Quia, si satisfactio est m'lta & optima merita, quõ opus unum, cum tot meritorũ remissionib9 melius erit, q̃ ipsa tot merita? Loquamur quæso cũ iudicio, & Chr'iana libertate. Neq; enim poteris dicere, indulgentias aliud eẽ, q̃ remissiões satisfactiõis, rursum, satisfactioné nõ potes aliđ asserere, q̃ multa bona opera, ieiunii, orationũ, eleemosynarũ. Sufficit ergo, quæsumus, ut permittamus per unum opus bonum, multa bona opera remitti. non etiã eousq; cõmendemus ut melius esse unum multis, credatur. Tertio, idem ẽ, qđ deinceps dicis, ꝙ cæteris paribus, melius est dare Eleemosynã gratia ueniarum, q̃ gratia meriti præcise. idest, melius tibi uidetur, ut homo, uno bono opere & merito, faciat se uacuum multis bonis operibus. erroneum hoc & impium esse: pace tua: credo. Semper tu id conaris, ut ueniæ, nõ permissiones & licẽtiæ quædam, sed perfectiones esse uideantur. Scis autẽ, ꝙ licentia oĩs, nullã habet laudem, nec exhortationes, nisi ꝙ non peccatum est, & infirmorum, potius pigrorum solatium. Immo, ut ille

uerissime dixit, Licētia omnes deteriores sumus. Ita in ueniis, quomodo potest melior fieri (cōcomitāter ut tu dicis) qui per eas tot meritis fit minor? & solum permittitur esse deterior. tu autem & suadere uis, ut sit deterior. Sed uideamus tamen probationē tuam. quia ibi (inquis) scilicet in opere pro ueniis duo bona sunt, scilicet, meritum & sublatio impedientis. Hic uero unicum est &c.

Respondeo, q̄ studiose claudis oculos, & in aperta luce quæris tenebras. fateor, duo bona sūt ibi, id est, meritū, & remissio multorū meritoꝝ, quod bonū est pigritiæ carnis, & damnum optimū, optimorū bonorum. & sublatio quidē impedientis, scilicet ad peiora. Secundo, hic, id est in opere sine ueniis (id est permanēte satisfactione) nō unicū est tantū, sed tot, quot sunt in tota satisfactiōe, quæ est optima & meritoria, sublatio omniū impedimentorū gloriæ. Et quid multa? si tua dicta recte intelligeres, uideres tibi esse causam assumptā uituperandi bona opera, & laudandi remissiones eorundem. quod horrendissimū est in ecclesia audiri. Ideo cum fiducia, mihi sumpsi causam laudandi bona opera, non tamen uituperandi uenias. Abstrahe uocabula hæc, indulgentias, uenias. & relicta opinione rem intuere, & uidebis, te nō bonum, nec bonæ causæ patronū. Quid enim potest, etiā ipsa ecclesia, ex ueniis facere, nisi remissionē satisfactionū? Quid autē potest satisfactiones intelligere, nisi optima opera meritoriasq́ꝫ pœnas, & ipsa a deo præcepta? Quid ergo magnifacere præsumim9, quod in se nihil est, nisi permissio deterioris, ne peccetur ab infirmis?

¶ Ad quadragesimam quartam, Nouus interpres scripturæ dicis, pauperi posse negari eleemosynā sine peccato mortali, licet non sine ueniali. ideo conclusionē meā falsam &c. Gratias tibi agit, ut optimo patrono, insignis illa bælua Phylargyria, quia discit, se posse negare petenti eleemosynā sine mortali peccato. Proh dolor & horror horrendus, quid audim9 in ecclesia? Cur ergo Ioānes dicit, charitatē nō manere in eo, qui claudit uiscera sua a proximo suo? An charitas etiā recedens, nō relinquit peccatum mortale? Immo, Christus in iudicio, cur dānabit eos, qui esurientē non cibauerūt &c? Sed forte in persona impropriistarum ista dixisti. Est aliquis sensus uerus, quē ex

India forte adduces postea, ideo interim expectabo. Q₃ si dixeris, tunc cum ueniali peccato negari, quãdo pauper non eget, aut alias iusta est causa. Breuiter, si est iusta negãdi causa, sine peccato negatur, sin est nulla, peccatum mortale est, negasse. Sic Euangelium, sic Apostoli loquuntur. Secundo, cur non pari, immo maiori studio exquiris, quomodo liceat uenias nõ redimere, ad salutẽ inutiles & nõ necessarias. qui tam periculose & acute exquiris, quomodo bõa opera liceat omittere, sola necessaria & utilia ad salutẽ, deniq; præcepta ab ipso deo? An obsequium deo te arbitraris præstare, si calũnieris præcepta dei & bona opera, tantum, ut uenias, nec a deo, nec ab homine præceptas, efferas immodice? Finge nullas esse uenias in ecclesia, sed omnes per se satisfacere, sicut olim fiebat. Rogo, utra facies tibi placeret? ueniarũ an satisfactionum? Vel ergo, tu non recte intelligis indulgẽtias, uel mala simulatione moliris calumniam bonis operibus.

℄ Ad quadragesimã quintam, Iterum distinguis (ut uideris tibi) sufficientius, bona temporalia necessaria. Et tandẽ cum Thomistis nostris cõsentiens, dicis. Necessaria secundo modo danda pro eleemosynis, sed solum in extrema necessitate. Rogo, ignosce mihi Reuerende Pater, uror enim nimis, ꝙ textum Apostoli Iohãnis de necessitate, perditissime trahis ad necessitatem extremã. Quis dedit tibi potestatem, necessitatem illam, extremã facere? Sic diabolus insidiosissimus hostis, etiã sacras literas nobis illudit & perdit. Det dominꝰ Ihesus Christꝰ ut nullus hominũ, tibi & omnibus, qui hanc glosam tenent, tribuat, nisi dum perueneritis ad extremã necessitatẽ. ut discatis, scripturã sanctam incorruptã relinquere, uel penuria. Istam libidinem & luxuriã corrumpendæ scripturæ, iam ferme trecẽtis annis patitur ecclesia incomparabili damno suo, a doctoribus scholasticis.

℄ Secundo, Conclusionẽ meã ueram relinquis. Verũ non capis quod uolui. tu in hoc recte sapis, ꝙ necessaria secũdo modo potest homo ꝓ ueniis dare, quod admitto. Sed nostri uenales præcones, de necessariis primo modo, suadent homĩbꝰ dare ꝓ ueniis. Horũ enim uox & literæ (exempli grã) sunt hæ. Si haberes unam tunicã, uendere deberes, ut uenias redimeres. nec hoc

ꝯtenti suadent,ubi quis necessaria prio modo nō habuerit,tū alicunde mutuet,aut mendicet,etiā si sit uxor. deīde fratres mē dicantes quoqꝫ suadent,ut corradant sine licētia pecunias.Hæc sunt:mi pater:illa portenta,quæ apud nos crassantur.nihil nisi impudentissimæ & rapacissimæ auaritiæ negotium hic agit,in tantum ludibriū Ecclesiæ Romanæ ,ut hæc sola esset causa abū de satis,ut uniuersæ ueniæ tolleret.nec me falsa dicere credas, nō tm̄ uox & fama extat,sed & libri eoꝝ,i qb9 hæc passi legūt.

℄ Tertio,oīa quæ suades & dicis,ea uel opiniōe uel simulatione dicis,ꝙ ueniæ sint aliquod bonum,de quo satis supra.

℄ Quadragesimā septimā , cum tibi esset uerissima , tamen quia ꝓpositū tibi fuit,nullā nō mordere:licet nullos dentes habeas:ad insignem adulationē Papæ uersus, admittis esse uerā , sed ex Papa monstrū faciens,tribuis ei utriusqꝫ potestatis apicē, scꝫ,ut sit sit Pontifex & Imperator.Ita aūt tribuis, ut possit imperio iubere ꝓ fabrica S.Petri,ut pro cōmuni bono. Nunc autē incōparabilem modestiā ei interim appingis , ꝙ petit & remunerat.Hac tua mollissima,sed nocentissima adulatiōe,id agis, ut futurus aliquis Pontifex,laudem huius modestiæ pertæsus, ius sibi credat esse deglubendi totius orbis Christiani , idqꝫ cū imperio & potestate.

℄ Secūdo dico,ꝙ Basilica sancti Petri,est cōmune bonū urbis Rōæ.Nostræ aūt Basilicæ sunt nobis utiliores , & magis necessariæ,quia non possum9 oēs ad Basilicā S.Petri cōuenire,uerbū dei audire,& sacramēta percipere , qua sola causa ædificant. Meliusqꝫ esset,ꝙ Basilica Sancti Petri nō ædificaretur,q̄ ꝙ Parochiales nostræ Eccl'iæ desolarentur.id autē agi uidemus & dolemus,dum oīm Eccl'iarū subsidia,per indulgentias,ad insatiabilē Basilicā S.Petri trahūtur. Quare istas tuas frigidissimas causandi ratiōes,scꝫ,ꝙ Basilica S.Petri est toti9 Chr̄iani populi bonum,etiam rident Germani,sicut iustū est.Cur non magis Basilicam S.Iohannis matrē Eccl'iarū,etiā bonū cōmune uocas?sed forte adhuc in futuris annis restat,ut oēs Eccl'ias Rōanas, deinde & Palatia,nouissime,& muros,& plateas,& pōtes , nostris piis operibus,gr̄a ueniaꝝ factis,ædificemus,ut nō sit finis exactionū.Quare:mi pr̄: ego sicut debeo , suadeo homib9, ut primū uiuis tēplis bn̄faciāt,deīde suas Basilicas,nouissime Basilicam S Petri iuuent.quia uestræ Eccl'iæ non sunt nobis necessariæ.

¶ Ad Quadragesimã octauã adeo impingis,ut ueritate cõfusus,non possis inuenire qd dicas.tandẽ ad hanc descendis ineptiam.d.Tu Martie,si habuisses a dño nr̃o bonũ Episcopatũ, cũ plenaria indulgentia ad Eccl'iæ tuæ reparationẽ,forte dulciori bus uerbis abundasses.ꝙ quibus detrahis,uenias extulisses.

¶ Respõdeo,forte & tu spectas me ex aĩo tuo ,quod coniicio ex eo,ꝙ tam molliter adularis.Si ego ad Episcopatũ aspirarem,certe non ea loquerer, quæ tu impatientissime audis . An ignorare me credis,qua uia episcopatus & sacerdotia ĩ urbe obtinentur,qñ hanc pueri in oĩbus plateis orbis cantant?Deniq; nũc facta est reꝝ fœdissima Roma.omitto reliqua,quæ hic,uelut tremẽs & a ueritate fractus,disperdis potius q̃ loq̃ris.

¶ Ad Quadragesimã nonã,Eadẽ saliua uenias utiles astruis, sed occasionaliter , scilicet , dũ aĩa ex hoc in grarũactiones assurgit.Quasi esses Rhetor,tã uarios & exquisitos locos inuenis. Cur nõ etiã ad Balatũ ouis dicis assurgere aĩam occasionaliter,ad grarũactionẽ?Aut q̃ laus ista ueniarũ,qñ etiam de pœnis & malis iubemur laudare deũ?Sed piget me pigra ista & inania cõmenta uersare. Illud uero q̃ uigil aduertisti ?ꝙ mihi ipsi cõtradixerim,ut qui uenias hic utiles,superius autẽ aliter uidear asserere.Dico utiles pigris , sicut oẽs permissiones sunt utiles, ne peccẽt si licentiã nõ haberẽt.Dico inutiles ,ad ꝑfectum salutis , quod pro tua uigilantia debueras ex eo uerbo intelligere , ubi dixi , si non in eas confidant.

¶ Ad Quinquagesimã,assumis causam ꝑdicatoꝝ ueníaliũ , sed astute.quia nõ credis talia ꝑdicata.Deinde,Pontificẽ cõmẽdas,qui tam innocẽs sit,ut nullus uiuat aut operetur indecẽter. Tertio inueheris,ꝙ fraternã monitionem nõ ꝑmiserim.

¶ Respõdeo,si nõ sunt ꝑdicata talia,aut nõ credis,qd æstuas ut defendas?Sine in uentũ me disputasse. ¶ Secundo,Scio & ego optimũ nos habere Põtificẽ Leonẽ Decimũ,& uelut Danielem in Babylone,ut cui sua ĩnocẽtia,uitæ periculũ aliqñ fecerit. Sed tu quæso dic mihi,Quis unq̃ tam innocẽter uixit, ut null9 alius nõ inique mõ,sed nec indecẽter operat9 sit,aut uixerit? uideris(nescio qd)maximũ adulari uoluisse,sed inter dicendum & uerba ,& sens9 te defecerit.Forte uoluisti dicere,ꝙ Leo decim9 id agit,ut nullus indecenter uiuat.qd' cũ uideres impossibile,in

ter uerba mutas sensum, & orationem sine sensu relinquis.

¶ Secũdo, dic mihi, Quis a disputatore unq̃ expostulauit, ut prius eum moneret, ꝯtra quẽ disputat? Cur etiã tu nõ prius me monuisti, qñ tot nomib⁹ criminũ me fœdare parabas? Cur Põtifex in Decretis suis, non prius monet, q̃ statuit cõtra abusum quæstorũ? Ego in cõmuni disputaui, neminẽ nomĩaui. Si ĩnocẽtes sunt, q̃d q̃runtur sese tangi? Ergo nemo ꝓdicet Euangeliũ, uitia néo carpat in publico, nisi prius ostiatim singl'os moneat.

Mihi miraculũ est, eos esse innocẽtes, & tamẽ meis uerbis moueri. Sed ueꝝ est illđ Diui Hieronymi, qñ uitia cõmũiter arguũtur, q irascitur accusator est sui. Deniq; quõ monitionẽ meã recepissent, qui etiã te patrono usq; hodie perstant innocẽtes? Noli quæso mihi mandare, ut innocentes moneam. Si uis autẽ ut moneam, iam alio accusatore non egent, quia tu patronus eorum nocentes confiteris.

Tertio, ꝙ autẽ hæc facta sint (licet tu nõ credas) testis est tota terra, testes & extãtes libri. q autem id fecerint, ipsi uiderint.

¶ Ad Quinquagesimã primã, sicut eadẽ repetis, ita eadẽ tibi dicta uolo, nisi ꝙ me per talenta loqui dicis, qđ transeo.

¶ Ad Quinquagesimã secundã dicis, Vanã esse meã conclusionẽ, qđ ita ꝓbas. Quia nullus tam stultus sit, ut sic faciat.

¶ Respõdeo, Quid ad te quæso, si nullus est tam stult⁹? sine me disputare (ut dixi) uel in uentũ. Nunqd ideo Decretales Papæ sunt uanæ de abusionib⁹ quæstoꝝ, quia tu nullũ q̃storem cõtra egisse defendis? Sed ꝑ senectute forte, ita & loq̃ris, & phantasiaris. Si null⁹ est q sic ꝯfidit ĩ lr̃as, nullũ tetigi. Eos q̃ sunt, uolui tangere, quos ego nõ unũ, ẽ plurios noui. & adeo stultos, ut nõ solũ de aĩaꝝ redẽptiõe, sed de sua quoq; salute certi sibi essent, qa has lr̃as haberẽt. Deinde, Cur tuis Cliẽtulis non etiam persuades, ut aĩam suã impignerẽt, ꝓ ꝯtritiõe & satisfactione?

Quoties tibi: rogo: dicendũ est, Impiũ & auaritiæ ministerium esse, ꝙ ꝓ ueniis, tam exquisite, tam magnifice oĩa tẽtant, ac si solæ essent reꝝ. & ꝓ necessariis ad salutẽ, ꝓrsus uix mutiť? Tu cogita, an simplex popul⁹ nõ discat ꝯfidere in lr̃as, tanto luxu & apparatu cõmendatas? Magnũ eñ cogitent necesse est, qđ tam magnifice ꝓponitur. Tu q interim doct⁹ es, nõ fidendũ in lr̃as, mox etiã simplicẽ populũ eadẽ per seip̃m discernere & in-

telligere ꝯfidis, contra tot & tantorum persuasiões & irritabꝉat.
Tandē mihi minaris, maledicta, irrisiões, censuras. Quas ꝛ & q̄re ꝛ noli minari mi pater. Chřus uiuit, nō solū uiuit, ꝭ etiā regnat, nō solū i cœlo, ꝭ etiā i Roma, q̄tumlibet ipa furiat. Si maledicar ꝑ ueritate bn̄dicā dn̄m. Nō separabit me Censura Ecclīæ ab Ecclīa, si iungat me ueritas Ecclīæ. Malo esse a te & similibus (si ita perstes) maledict9 & excōicat9, q̄ tecū bn̄dict9. Nihil habeo qđ possim perdere. domini ego sum. si perdor, dn̄o perdor, id est inuenior. Alium ergo quære, quem terreas.

❡ Ad Quinq̄gesimā tertiā, Stultū & ridiculū me uocas, iterū tu sapiens dicis, Crebra raris cedere, & annalia festa Sanctorū celebriora esse, q̄ sabbatum uirginis matris.

❡ Respōdeo, Quo quo mi pater? Aut plauius describit arc9, aut flumen Rhenū, sed nūc nō erat his locus. Primū, non sunt rara apđ nos, ꝭ ꝯtinua indulgentiarū negotia. Deinde, q̄ ꝑportio, ut uerbū dei, qđ instantissime p̄cepit Chřus p̄dicari, cedat raris indulgētiis? Si Chřus ita nō iussisset, staret tua similitudo.
Item, nō pōt Papa iubere silētiū uerbi dei, qđ semel emissum nō est alligatū, sed nec factū a Papa unquā legi. Per idē respondeo ad seq̄ntis cōclusionis futilem ꝯfutationē, ubi tu sermonē ueniaꝶ, esse uerbū dei ꝯtēdis, ꝭ improprie, scilicet, cū declaratoriis & hortatoriis. si uerbū dei dicit̄, qcqd cū uerbo dei dicit̄, oēs hæretici, oēs dæmōes, oēs hoīes, nō loquūt̄ nisi uerbū dei. Quia nihil tā absurde dici pōt, qn uerbū dei misceri possit. Ego dico ꝙ sit uerbū homīs, & de remissiōe homīs ꝑlatū. qa uerbū dei ē, qđ fide iustificat cor, & grāꝫ iustificātē ꝯfert. sicut Ro. I. Virt9 dei est in salutē omī credēti. Verbū aūt ueniaꝶ, nō iustificat, nihilq̧ confert animæ, nisi ꝙ dat licentiam pigritandi in bonis operibus, propter infirmos.

❡ Ad quinquagesimā quintā, dicis, hanc & similes esse pueriles, uiri stomachati, & inferētis os in cœlū, & cōtra stimulū calcitrātis. Rn̄deo ueꝝ est, apud Syluestrū & Thōistas dūtaxat.

❡ Ad quinquagesimā sextam, auctoritate Thomæ, dicis thesauros ecclesiæ, esse merita Christi, inq̄tū satisfactiones. Et idē per idē ꝑbas, & dicis. Qꝫ aūt S. Grego. dederit aliq̄n indulgentias, ut cōiter dicit̄, nō pōt ꝑbari. Ideo nec S. Thomas aliquid in hac re efficit. Ego quidē, nō cū uniuerso orbe me disputatuꝶ

obtuli.quia nesciebā, ꝙ positiōes meæ essent tā late uagaturæ. ideo noli mihi arrogantiā hanc ascribere. Casus me in has res perduxit, ex quibus, cū silentio me eripere nō possum. forte deꝰ ita uoluit. Ego tamen istā cōclusionē nō asserui, sed & adhuc disputo, expectās cōcilii determiationē, sicut & oēs alias quæ dubiæ sunt, aut in controuersia hærent.

¶ Ad quinq̄gesimā septimā, mire q̄ pungeris, ꝙ auaritiā paululū momordi. Nam & tu quoq; patiētiꝰ ferre potes, si ꝯtra scripturā pugnarē, q̄ ꝯtra Auaritiā. Ideo & hic Pōtifici eximie adulatus, inuidiā mihi ꝯcitare festinas. Quid mihi innocentiā Pōtificis obtendis? Nunqd ego eā ignoro? Aut si Auaritiā taxo, nunquid ideo Pōtificis innocētiā mordeo? Tu uide potiꝰ, an impius sis in Pontificē, q auaritiā & Pōtificis innocētiā in unam rem cōflas, dū morsā auaritiā, idē astruis qđ læsam Pōtificis innocentiā. immo, sub prætextu innocētiæ Pōtificalis, irrephēsibilē nobis defendis auaritiā. Si sunt innocētes tui Clientuli, nō mordentur a me. si nocentes, cur defendis? Det tibi dn̄s, ut aliqn̄ rectiꝰ iudices, melius uideas, & a me calūniando abstineas.

¶ Ad Quinquagesimā octauā, eadē reperis, quæ in antecedente dixisti. Tua enim sunt uerba, ideo transeo.

¶ Ad Quinquagesimā nonā, iterū totus ardes. adeo ī cæteris omībꝰ patientior es, ꝑterq̄ ubi auaritiā tango, quā tamē, uelis, nolis, haud potes negare Romæ uersari, ne dicā dominari. ut tu quoq; mihi ꝓpe fias suspectus, ne magis lucra q̄ aīas cures. iterim innocētissimū Pōtificē, ad inuidiā meā cōmendas, scilicet, ut tm̄ decꝰ innocētiæ, operculū facias neqtiæ. Id enim anhelas, ut mores Romæ arguere neminē sinas, nisi te interꝑte simul optimi Pontificis innocentiā læsisse ꝓbetur. Quid uis? patronū te uocē Romanoꝝ flagitioꝝ? Cur tu ipse non te quoq; interꝑtaris læsisse Pontificē, q aperte scribis Romanū cleꝝ a primæua perfectiōe declinasse? Sine me tuis tecū artibꝰ agere. Clerū Romanū mordes? At Pōtifex est pars, & quidē nobilior, Cleri. Ve tibi misero, q talē ac tm̄ Pōtificē nō solū lapsum, sed a tota perfectione declinasse, & in perfidiā & hæresim abiisse, palam asseris. Id em̄ totū significat decliare, scilicet, a perfectiōe. Vides ne, q̄ pulchre & ego te Auxesibꝰ istis possē opprīere si adl'ari & calūniari uellē.

¶ Quæ ad Sexagesimā cū sequēte dicis, transeo. Nihil em̄ di-

F

cis,qđ non dictũ sit prius.Ego ꝓbabiliter posui, ꝙ Thezaurus ĩdulgẽtiaꝝ sint ipsæ Claues,ut in declara.Siľiter transeo,Sexagesimã tertiã,qa admittis eam esse ueram,nõ tamẽ sine calũnia.

ℭ Ad Sexagesimã tertiã,quartã,qntã & sextã,cũ ueras esse nõ neges,neq; negare possis.Miror qd ita excãdescas,ut tot⁹ ignis efficiaris. Mirabiliorẽ disputatorẽ nõ uidi, ut quẽ ꝓpões ueræ pl⁹ moueãt q̃ falsæ, cũ tñ ueritas q̃rať disputãdo. Igiť sim Cãis, fili⁹ Canis,dicax,nõ excusat⁹ ab anathemate,nec mẽtis cõpositæ,& si q̃ plura,ꝑ modestiã tua senili habes. mõ uera me saltẽ momordisse ꝯcedas,si negas dixisse.Hãc satyrã merui, nõ quia falsa, ꝭ qa uera dixi in auaritiã.Nõ credidissem Romanã auaritiã,tam tenerã & impassibilẽ esse,immo tam ambitiosam & arrogantẽ,ut innocentia optimi Pontificis uideri uellet.

ℭ Ad Sexagesimã septimã dicis,me,deserto Pontifice etiam donis spũsscti detrahere.Ego miror te senẽ adeo feruere,ut nec me,nec te itelligere possis.Ego nõ dixi uenias nõ esse utiles,sed animæ esse utiles nego,nisi quo mõ licẽtiæ & permissiones utiles sunt.quod autem tu id blasphemiam dicis,nihil curo.

ℭ Ad Sexagesimã octauã, Excusandos cẽses eos, qui uenias astruxerint maximas gratias,sed per Hyperbolen.Obsecro,cur & me nõ aliqua figura censes excusandũ,qui nihil assero,sed solum disputo? Cur tibi facis,qđ mihi nõ facis? Deinde, si sunt per Hyperbolen excusandi,cur etiã nõ sunt per Cyrologiã accusandi? cũ ueritas hac figura q̃ maxime gaudeat. & ipsa, q̃ optime ueritatis doctores deceat .illam uero, ubi possunt,fugiãt. Immo,id unice q̃ror,ꝙ per Hyperbolen sunt loquuti.Si autem uobis permittitis:mi R.P: ĩproprie & hyperbolice, & quoquo modo libuerit,loqui,Cur nõ & Iohãnẽ Reuchlin integrũ & eruditũ uiꝝ,eadem æquitate tractastis,& aliqua figura excusastis? Aut,si in hũc tam rigidi fuistis Cẽsores,ut in syllabis innoxiis, inueniretis uenenũ,certe nõ permitteť uobis, tam larga & libera figurãdæ locutiõis licẽtia,ut falsa dicta ꝑ libito seminare & interpretari possitis.Aut siqua uenia uobis dabitur, dupla huic debetur.& eo absoluto,uos rei permanebitis. Secũdo, noua usus distinctõe,putas me inexcusabilem,quia uenias appellauerim minias g̃ras,cũ sint & aliæ g̃ræ,& dona mĩora,sc; bõa fortunæ &c,Si mẽte fuisses q̃eta,uidisses,cur hæc addideri,ad g̃raꝫ

dei & crucis pietatē cōparatæ. Ego cōparationē feci ad crucem, Hāc q̄si nō uideas, nouā cōparationē facis ad bōa fortūæ. Si sic ad iniqtatē & calumniā tm̄ uigilas, qs poterit tibi uerax uideri?

¶ Transeo, q̄ in Sexagesimā nonam cum tribus sequentib9, amarulentus euomis.

¶ Ad Septuagesimā tertiam, nō nego quidē posse omnē casum absolui potestate clauis. Sed insaniā esse dixi & dico, p̄ ueniarū magnificentia, q̄ nihil prosunt ad uitā, tam horrēda mōstra criminū, in exēplū uocare. & pro magnitudine potestatis, leuicula facere. Ex qua insanissima ueniarū cōmendatiōe, fit, ut uiles fiant cōtritiōes & uera pœnitētia. Boni p̄dicatoris est, pc̄tā (ut sunt) magna p̄dicare, ut misericordia dei magnificet̄. Aut dic, cur nō p̄ cōtritiōis magnificentia, simile aliquid dicūt? scilicet, quia nō pecunias, sed paupertatē hi sermones affert̄. In rebus nō necessariis, nec utilibus ad salutē, sed tantū permissis, honorificū putas, ī Ecclesia dei tot Auxesib9 tonare. cū nec Chr̄i passionē, sic uelit Ecclesia p̄dicari?

¶ In septuagesima quinta, nō dixi Papā minorē Petro, īmo nolui, ut Papā & Petrū, negarēt maiores gr̄as hr̄e, q̄ sint ueniæ.

¶ In septuagesima sexta, ut nihil omittas, quo me execrabilem facias Pōtifici, & eū tibi uni adulantissimo p̄pitium, fingis me Ironice, de tanto Pontifice loqui. Vides ne, quātus sit mihi hic locus inuehēdi in te, in tuā pene dixissem. Sed reprimo me. Arrige aures & audi, si saltē domi eas habes. Ego dico nō Ironice sed plane, q̄ oīs Papa habet maiores gratias, q̄ ueniæ sint, scilicet, Euangeliū & gratias curationū, & oīa, q̄ scribunt̄. I. Cori. XII. Nō ī persona sua, sed in potestate sua, id est, eo modo quo gratias ueniales habet. Nā & si sedl̄o dissimulas, nō tamē credo adeo stupescis, ut uenias Papam in persona sua habere dicas, sicut uirtutes persōales. nisi dixeris, q̄ deposit9 Papa etiā oīa possit q̄ prius. Igit̄ qcqd est in Eccl̄ia donoꝝ & misterioꝝ, dixi in manu Papæ esse, ut ordiet, mittat, ponat, sicut corpori Eccl̄iæ expedire uiderit. Hæc aūt sūt incōparabiliter maiores gr̄æ q̄ ueniæ. Melius em̄ facit Papa, si bonū pastorem, Ecclesiæ prefecerit, q̄ si oēs siml̄ īdulgētias dederit. Tu aūt in personā tm̄ hui9 Leōis Decimi ītēt9, sicut decet graphicū adulatorē, ītelligis ī uerbis alienis, qcqd uolueris, & tm̄ detractor & calūniator eē nō uis.

¶ In Septuagesima septima mihi nõ credis. qd ad me? per hoc nobis nõ fit satis. oīa illorũ optimi ꝯsulis, nisi ꝙ respector perso narũ, mea solius, pessimi consulis.

¶ In Septuagesima octaua, nec excusatiõe me dignaris. Qd' est istud nouũ Syluestrinũ forũ, ĩ quo reo negaᵗ excusatio? Sed obtorto collo rapiᵗ ad abiurãdã hæresim, sit, siue nõ sit hæreticus? Sed ubi uera mea nõ potes negare, saltẽ personã meã omĩ studio ꝯtẽdis oppriere. utinã tecũ mihi liceret, & corpuscli per mitteret imbecillitas, corã de iis rebus ꝯferre, Nõ dubito me tm̃ tibi ostensurũ, ut saltẽ modestiꝰ deinceps disputares. Hæc sat de ꝓpõnibꝰ. Cætera credo uidisti, aut uidebis, ĩ declaratõibꝰ meis.

¶ Ad Quæstionũ uero laicarũ ꝯfutatiões uolui qescere, sed ĩcidit & permouit perspectũ iam tuũ ingeniũ, & auidũ uictoriæ, & impotens pugnæ. ideo si possum, paucis respondebo.

¶ Ad primã, cũ lõgũ illd' Taratãtara ĩduxisses, ubi inter cætera etiã meritũ ꝯgrui, & ꝑparationẽ hoĩs ad grãm, necessario ꝑcedere docuisses ĩfusionẽ grẽ, Quæ hæresis iam qdẽ per Ecclíaꝫ ꝑualida, copiosissime ꝯfodiᵗ a B. Aug. ꝯtra Pelagianos, & ĩ nr̃a Vniuersitate cepit explodi. Tãdẽ cõmemoras iustitiã diuinã nõ permittere euacuari purgatoriũ, Et hoc ꝓbas autoritate sctõrũ i. Thõæ. Ex ipo eñ cæteri Theologi & Canonistæ suxeřt. His itaꝗ percẽsitis, cũ qstio ista laica adhuc staret, scilicet, ꝙ Charitas & necessitas eẽnt causæ iustissimæ euacuãdi purgatorii, & hic tõtus nodꝰ eẽt. Hũc sic soluisti fortiter, dicẽs, Charitas aũt Põtificis, & necessitas anĩarũ, nõ est efficax ratio sic relaxãdi iustitiã diuinã, quã deꝰ talis necessitatis ꝯsciꝰ, & ĩfinitæ Charitatis ac misericordiæ uisceribꝰ plenꝰ, sanxit. Hæc tua solutio, omĩ glacie frigidior, Et (ut tuis disciplinis utar) petitio pĩcipii tm̃ effecit, ut si qs uelit tibi credere, sit qetus, q nolit aũt credere, nihil audierit nisi uacua uerba. Quid eñ istis uerbis rñdisti, nisi qa deꝰ nõ uult charitatẽ & necessitatẽ esse causas sufficiẽtes? Et nõ ꝓbas deum id nõ uelle. Quia si deꝰ pecuniã, aut quodlibet tẽporale (nisi forte nõ sit ꝯsciꝰ etiã tẽporis) efficacẽ reputat causam, Cur non etiã Charitatẽ ĩpam, ĩ quã oĩa illa ordinari uoluit? Nunc si ego quærerẽ, Cur ergo pecũia, aut tẽporalis res, ẽ causa efficax? eadẽ pĩcipii petitiõe, dices. Deꝰ ita uoluit. Si de uolũtate ergo dei disputãdũ est, scimꝰ, ꝙ nlla res mũdi sic placet, ut charitas. & qd'

charitati nō donat, nō ꝓsumit ulli alteri causæ dōare. Si āt alteri donat, mlto maxie charitati. Et sic patet, ꝙ etiā tu mecū succūbis i ista qstiōe. Obsecro te, crede mihi, sunt & i laicis iuditia, & tāta, ut ego me ꝯfitear ferme ter i istis qstionib9 succubuisse, Et nihil retulisse glia, q̃, ꝙ sibi uerba a me data diceret, sicut & tu hic facis mihi. Secūdæ solutio, mlto frigidior & uanior est, nulli nisi tibi soli satisfaciēs. Pria (inqs) causa est, ꝙ ul porrigēs forte non ſm facultatē ꝓpriā porrexit, ul nimis parce porrigit. Tolle ista accidētia, & pone, ꝙ de ꝓpria facultate & sufficiēter porrexerit. Hæc em̄ a te dicūt, tanq̃ lubrico, q tēpus redimas, & exitū q̃ras, nihil em̄ sunt ad ꝓpositū. Ergo nō est causa, mlto min9 prima causa. Alia, ꝙ suffragia, si nō ꝓsunt iam redemptis, ꝓsunt tamē aliis. Hoc nō q̃rebat, sed hic est nodus. An omittēda sint officia nomiatim ꝓ aiabus oblata, an noia eoꝝ nō ꝓnunciari, nō i orationib9 memorari oporteat? Hic respōde, ꝙ si omittēda sunt, ois deuotio uulgi deficiet, & sacerdotes fame ꝯficientur, nisi forte dixeris. Quid ad Romanos, ꝙ Germani moriunt.

¶ Ad tertiam iterum dicis, nō esse causam sufficientem, cui rursum opponitur charitas, ut supra, & permanet quæstio, nisi uelimus nuda uerba Syluestri, pro oraculis habere.

¶ Ad quartā, Mihi ꝓ regla tradis, factū & dictū Ecclīæ Rōnæ. Respōdeo, Si de uirtuali & repsentatiua tua Ecclia loqueris nolo tuā regulā. Quia, ut supra dixi, Ex c. Significasti. Talis Ecclesia pōt errare. Vlis aūt Ecclia nō potest errare, ut doctissime etiā probat Card. Came. in primo Sen̄. Deinde, Nec Papa usq̃ hoc dicit aut facit, qđ tu factū & dictū Ecclīæ uocas. promptul9 es æquiuocator hui9 nomis Ecclia, ideo maxie mihi suspectus.

¶ Ad Quītā dicis. Vbi mltæ sunt diuitiæ, mlti q comedunt eas. Hoc est qđ querūtur, ꝙ Rōa quærit saturare pecuniis suos Comestores, & totū pene deuorat orbē. Cur nō minuunt comestores diuitiaꝝ? In fine iteꝝ facies ex Papa Imperatorē i potestate & uiolentia. Sed Maximilian9 & Germania id nō nouerīt, ne ꝙ credūt. fortissime aūt id negāt Turcæ & Tartari frustra, quoq; celeberrimū illđ & cōmune bonū, qđ est lapides & ligna, nobis iactitas. Nō enim per hoc soluuntur laicorum quæstiones.

¶ Ad Sextam, sum tibi Hæresiarcha, quandoquidē potestatem tibi arrogas baptisandi mei, ut uolueris. Ago tn̄ grās, ꝙ ue-

rum esse dicis, nihil remitti iis, q perfecte sunt ptriti. Et scio nõ oẽs esse tales. Sed nõ ideo intrant purgatoriũ, qa pœnas debent quas Papa possit soluere, ut probabiliter tenui & teneo.

¶ Ad septimã dicis, ꝙ duo bona adderent, Vnũ, ꝙ necesse esset fideles toties repetere causam, gr̃a cui9 dantur ueniæ, puta Eleemosynã &c. Scimus: mi pater: ꝙ uos libẽter uideretis, causam istã, una hora milies repeti. Hoc fere in Auaritiæ bonũ cedit. Nos quærim9 de bono dãtis, qđ si est datio Eleemosynæ, meli9 id fit sine ueniis & gratis, q̃ ꝓpter uenias, ut supra dixi. Tu autẽ semper imaginaris, uenias esse aliqđ bonũ. Alterꝝ bonũ (inqs) remitteret nou9 reat9 pœnaꝝ, si qs post ueniã incidisset.

Respõdeo, ꝙ iste reat9 meli9 tollit, sine ueniis. quia ueniæ nõ sunt pro peccatis uenialibus necessariæ. Si autẽ de mortali reatu intelligis, iã nullũ est istud bonũ, nisi cẽties quis in die peccet mortaliter, qđ nullus facit uere pœnitẽs.

¶ Ad octauã, ꝙ Papa suspẽdit uenias & literas, dicis id fieri, pro structura oĩm ꝓclarissima. Et hæc tibi uidet esse iusta suspẽsionis causa. Nec miꝝ, nõ eñ nisi q̃ Rõæ sunt, curas. Ego aũt dico, sit illa structura honorabilior oĩb9, certe nr̃æ Ecclesiæ sunt magis necessariæ. Ad pompã mũdi solũ respicis, q̃si tũc Ecclesia sit ꝓclare ꝓuisa, si ligna & lapides in magnũ erexerit cumulũ. cũ si uelletis, possitis ipsi Romani, Pontificẽ opulẽtissime iuuare. Sed aliorũ sit iudiciũ de tuis solutiõib9. Ego fateor, me nihil ex iis habere, qđ Laicis reddam, nisi maiores quæstiones.

¶ Vltĩo, tribuis Pontifici iterũ, ut sit uirtualis Ecclesia, & Imperator, & Põtifex, potẽs & brachio secłari cõpescere &c Ista opiniõe tua stãte, uellẽ doceri, an etiã sitis hõicidæ? Cur ergo iura nõ permittũt Eccł'iæ, ad corporalis uitæ periculũ pœnitẽtiã imponere? Sed hæc alias & ab aliis. In fine dico, nõ me terrebis ampullis, & mĩaci strepitu uerboꝝ tuoꝝ. Si occidor, uiuit Christus dñs me9 & oĩm, q est bñdictus in secula. Amen.

¶ Ecce mi R.P. cursim & duob9 diebus, tibi hæc reddidi, qa uisa sunt leuicula, quæ tu opposuisti. ideo ex tempore, & ut in buccã uenit, tibi respõdi. Si uolueris deinceps retũdere, uide, ut Thomã tuũ armatiorẽ producas in harenã. ne forte tunc nõ ea modestia excipiaris, qua hac congressione exceptus es. Repressi eñ meipsum, ne malũ redderẽ ꝓ malo. Vale.

¶ Pauculas mendas: candide Lector: sic castigato.

In A.

Folio primo a tergo, uersu decimo quinto. lege, Gal. I.
Ibidem, uersu uigesimo scd'o. lege, Illd' de pœ. & re. c. Cũ ex eo.
Fo. II. a fron. uer. trigesimo prĩo. lege, Act. III. Pœnitemini & cõuertimini &c. Nam & græce.
Fo. III. a tergo, uersu. IIII. lege, uirtutẽ tantũ dolorẽ &c.

In B.

Fo. primo a tergo, uersu uigesimo primo. lege, id est, diligis quidem, sed te solũ & peruerse &c.
Fo. III. a fronte, uersu sexto. lege, li. I. de elect.
Ibidem, uersu decimoquinto. lege, abominabiles.

In C.

Fo. III. a tergo, uersu nono. lege, ratio naturalis, præsertim cũ

¶ Si præter annotatos: Lector: errores, alios quoq; depræhẽderis, p ingenio tuo (ut soles) tractato.

Epistola reuerendiss. domini Cardinalis Dertusensis ad facultatē theologie Louaniēsē.

Eiusdē facultatis doctrinalis cōdemnatio qua cōdemnatur doctrina Martini Lutherij doctoris theologię vniuersitatis Vvittēbergēsis.

Cōdemnatio facultatis theologię Coloniēsis, aduersus eiusdem Martini doctrinam.

Contra Lutheriū

Spectabilib⁹ et pręclarissimis

viris Magistris nr̄is. Decano ⁊ facultati theologię Louaniensis amicis tanq̄ fratrib⁹. E. P. v. amicus ⁊ ꝯfrater. A. Car. Dertusen̄.

SPectabiles pręclarissimi Magistri nr̄i. amici charissimi. lr̄as vr̄as vij. Nouēbris ad me datas. xxvi. eiusdē accepi. q̄b⁹ plane explicatis. que sit vobis erga Christū affectio. ⁊ q̄s erga sanctissimaȝ eius fidē zelus Uidi errores quos ex diuersis scriptis ⁊ tractatib⁹ Lutherij sacre theologię mgr̄i ānotatos. ad me misistis. qui sane tam rudes. ac palpabiles hereses mihi pre se ferre videntur. vt ne discipulus q̄dē theologię. ac prima eius limina ingressus. ita labi merito potuisset. Et ex hoc maxime hereticū se probat. q̄ paratū se profitet̄ ignē. ac mortē pro illis subirę. ⁊ omnem ꝯtra sapientē. hereticū esse Taceo causas. quib⁹ de singulis articulis declarari posset. quēadmodū heresim cōtineant. vt prolixitatē vitem in re nō ambigua. nec necessaria. Miror valde q̄ homo taȝ manifeste. tāq̄ ꝑtinaciter in fide errans. ⁊ suas hereses oīquaq̄ diffundens. īpune errare. ⁊ alios in ꝑniciosissimos errores trahere impune sinitur Uos certe bene ac laudabiliter facitis. q̄ pestiferis hoīs dogmatib⁹ (q̄tū in vobis est) obuiā itis. doctrinalis ꝯdemnationis antidotū illis opponēdo. ne illius errata etiā vos inuoluant. ne ve rei sitis apud dn̄m aīarum quę occasione ꝑuersę eius doctrine pereunt. quēadmodū fieret nisi eiusdem doctrinę falsitatem ac ꝑniciem censura vestra ac veritatis manifestatione monstraretis. Juxta illud saluatoris Qui non est mecū. contra me est. ⁊ qui non colligit mecū spargit. Sed illud in primis prouidere debetis vt in ꝯdēnatione ꝑ vos publicāda nullum verbū aliter ponatur q̄ ab ipso autore sit scriptū. veluti in articulo Circa vero satisfactionem pro immutare seu mutare. scriptū est imitare ius diuinū. errore (vt credo) scriptoris quasi homo ne diuina q̄dē autoritate fret⁹ tollere posset obligationē de iure diuino ⁊ nature ortam nec vnq̄ valeret dispensatio in votis. iuramentis ⁊ alijs ex quacunq̄ causa relaxatiua obligationis ꝯtractę. Quod manifeste falsum est ⁊ omni ecclesiasticę ꝯstitutioni ꝯtrariū. Nō scribo nūc plura propter occupationes maximas. det dn̄s vt breui cū dignationibus vr̄is de hijs ⁊ alijs presens latius ꝯferre possim. Interea tn̄ non omittam fidei laboranti succurrere in his quę istis malignis tp̄ib⁹ ꝑ me fieri ac procurari poterūt. Ualeant diu felices E. dignitates. ⁊ me dn̄o precib⁹ suis ꝯmendare velint. Ex Papiol. iiij. Decembris. Anno M.D.xix.

Nota. Lector christiane ꝙ cū Martin⁹ Lutherius appel/
laret a sede ap̄lica ad futurū ꝯciliū vt in eius libris
patet, submisit se examini ⁊ cēsure ac determinationi famatissime
vniuersitatis Louaniensis, theologice potissimū facultatis Uidē
dum igit̄ erit q̇d cōtra Lutheriū sancte atqꝫ catholice senserit ⁊ q̇d
de eodem Lutherio sentiendum sit. ⁊c̄.

Uniuersis ⁊ singulis has nostras l̄ras visuris. ⁊ audituris
Decanus ⁊ facultas Sacrę theologię vniuersalis studij
Louaniensis cū syncera ꝯmēdatione Salutē. Quāuis
oēs oīno Christiani ad fidei ⁊ sacrę doctrinę defensionē
Christo cui nomen dederūt. ⁊ cuius sacramēto ligant̄. sint astricti.
ad id t̄n obligatiores eē ꝯstat. quos sacrę theologię ꝓfessio specialī
us stringit Istos em̄ opꝫ esse potentes in ope ⁊ sermone. vt ꝑ sacrā
doctrinā ꝯtradicētes redarguāt. ⁊ ꝓ domo Israel se murū oppo/
nāt. Hinc est. ꝙ nos huic debito pro virib⁹ satisfacere cupiētes An
no superiore librū quendā. F. Martini Luther doctoris (vt dicit̄)
vniuersitatis Uuittenbergen̄. qui prima facie nobꝫ visus fuit scā/
dalosus. ⁊ Christi ecclesię noxius. curauimus q̄ꝫtū in nobꝫ fuit. ne
in n̄ra vniuersitate publice venderet̄. Uerū cū experientia ꝯperisse
mus istud adhuc satis nō esse. sed librū et autorē eius multos habe
re fautores. ⁊ defensores, asserentes huius libri doctrinaꝫ vere esse
Christianā. quoꝝ suasu ⁊ autoritate. multi ex simplicioribꝫ ipsum
librū cupidius āplectunt̄. ⁊ a synceritate quę in Christo ē. auertūt̄
Uisum ē nobis necessariū. n̄ram adhibere censurā. Itaqꝫ supradi/
ctū librū ꝯplectentē ꝯclusiones nonaginta quinqꝫ cū suis declara
tionib⁹ ⁊ responsis ad Siluestrū de Prierio mḡrm sacri Palatij.
Item sermonē de penitentia. Sermonē de excōicatione. Sermo/
nē de indulgentijs Sermonē de preꝑatōe ad Eucharistiam. Itē
Andreę archidiaconi ꝓpositiōes apologeticas. ⁊ p̄ceptoriū. Post
exactā ⁊ diligentē examinationē. ꝯperimus p̄ter insignem detracti
onē philosophię. ⁊ oīm doctoꝝ qui fuerūt ab annis quadringētis
etiā ꝯtinere assertiōes multas falsas. scandalosas. hereticas. ⁊ here
sim sapiētes. cuiusmodi sunt que sequūtur. Opus bonum optime
factū. est pctm̄ veniale. Itē ex eo ꝙ sancti in oī bono ope minus fa
ciūt q̄ꝫ debent. quodqꝫ nullus scōꝝ vixit in hac vita sine pctō. con/
cludit merita scōꝝ nulla esse suꝑflua sibi. quę nobis ociosis succur
rūt. intendens ꝑ hoc manifestum facere. ꝙ merita scōꝝ nulla sunt.
quę nobis possunt coīcari. quin ⁊ sancti in illis opus habent mise/
ricordia ignoscente. Hec simpliciter dixisse nō sat erat. sed hęc etiaꝫ
addit verba Et vt aliq̄n audax sim ea que iam dixi ꝓtestor me nō
dubitare. sed paratus ignem. ⁊ mortē suscipere ꝓ illis ⁊ hereticū as/
seram oēm q̇ ꝯtra sapuerit. Item indulgentię nihil aliud sunt q̄ꝫ re

laxatio pœnę. arbitrio sacerdotꝭ. vel canonū pœnitentialiū impo/
sitę. quos tn̄ etiam ipse fatetur ꝑ nō vsum abolitos. Itē circa sacra/
mentū pn̄ie errores seminat. vt ꝙ sine gratia dei primo remittente
culpam. nec votū remissionis quęrendę homo habere potest. Itē
hęretica ē sentētia. qua sacramenta noue legis grām iustificantē da
re dicūtur illis. qui nō ponūt obicem. Alibi hoc etiam explicans
de baptismo. Circa ꝯtritionem istud dat ꝯsiliū. Confessurus ante
oīa tecū cogita. quid faceres. si nō esset p̄ceptū ꝯfitēdi. Et an sic etiā
velles ꝯfiteri. conteri. pœnitere. ꝙ si te non ita inuenis. iam scito te
nō ex amore iusticię sed consuetudine. ⁊ timore precepti pœnitere
Item ꝙ fides qua creditur verbum Christi verū. Quodcūqꝫ sol/
ueris. ⁊c̄. magis requirit in absolutiōe sacramentali. q̄ꝫ ꝯtritio. ⁊ ip
sa sola satis est. quicquid sit de ꝯtritiōe. Tantū inq̄t habes. q̄ꝫtum
credis. Addēs imo esto ꝑ impossibile. ꝙ ꝯfessus nō sit contritus.
aut sacerdos nō serio sed ioco absoluat. si tn̄ credat se absolutū. ve/
rissime est absolutꝰ. Et infra dicit. Quare magis est a ꝯfitente req̄
rendum. an credat se absolui. q̄ꝫ an sit vere ꝯtritus. Item idem ex/
presse dicit de accessuro ad venerabile sacramentum eucharistię. in
sermone de preparatione ad eucharistiā. Improbat etiam modū
examinandi ꝯsciam. contra c. Quem pœni. ⁊ canonē consiliꝭ gene/
ralis. in c. Oīs vtriusqꝫ sexus. de. pe. ⁊ re. Circa ꝯfessionem. Non
sunt ꝯfitenda oīa mortalia qꝛ impossibile est vt oīa mortalia cog/
noscas. ad impossibile aūt nemo obligatur. Addens. ꝙ solū mani
festa mortalia in primitiua ecclesia ꝯfitebantur. Iuxta illud Apo/
stoli. Manifesta sunt opera carnis. Et de accidia dicit. Nescio an
sit vicium ꝯfitendum. credo ꝙ nō. qꝛ est spiritualis defectus. deo
soli. qui ⁊ solus ibi mederi potest. aperiendus. Item alibi dicit. Et
si non sit necessarium ꝯfiteri sacerdoti. si fratrem nō excusauerꝭ ac/
cusatū. fœdatū falso testimonio. oppressum adulatiōe vel detracti/
one. forte contentus ꝙ tu non ea feceris. certe corā deo argueris re
us tam impiꝭ silentij. ⁊ male ociantꝭ lingue quę in hanc fratris tui
necessitatem tibi data est. Circa vero satisfactionē dicit. ꝙ nullā pœ
nam exigit deus remissa culpa. quā sacerdos possit tollere vel mi/
nuere. qꝛ talis pœna secūdum diuinā iusticiam debita. nulla ē. aut
si aliqua sit. non potest ab hoīe tolli. qꝛ vt inquit. hoc esset mutare
ius diuinū Circa mandata dei dicit Deus ligat hoīem ad impossi
bile. ⁊ ꝙ diuino precepto tenemur ad non habendū fomitem pctī.
quem qꝛ habemus. ⁊ in hac vita carere nō possumus. semꝑ pecca/
mus. Item ꝙ oēs filij adę sunt idolatrę. ⁊ infra. Si hoc p̄ceptum
seruaremus. nulla esset suꝑbia. i. nulla radix peccati. nullū initium
pctī. ac ꝑ hoc nulla pctā essent. sed pax. amor ⁊c̄. Addens ꝙ nō in
hac vita sperandū est. ideo semꝑ manemus peccatores. ⁊ huiꝰ pre/
cepti transgressores. solo hoc sacrificio salui. ꝙ hanc transgressionē

nō ignoramus neq̄ negamus. Jtez dt q̄ virtutes morales. ⁊ scien
tie speculatiue sunt pctā. ⁊ errores in peccatoribꝰ. qꝛ fiunt necessa/
rio ex corde malo ⁊ nondū sanato p grām Et multa alia passim in
serit. equę vel magis absurda ⁊ erronea. Jtem varias ꝓpositiōes
suspectas ⁊ periculosas inducit de purgatorio. Ut q̄ aīe in purga/
torio sine intermissione peccāt in eo q̄ horrent penas ⁊ querūt req̄/
em. Et ad suas assertiōes erroneas ꝯfirmandas. autoritates sacrae
scripture ad sensum ꝑuersum trahit Similiter ⁊ vba doctoꝝ tam
veterū. q̄ȝ modernoꝝ corrūpit ac ꝑuertit. Propter quę censemus
librū ipsum. ac oēs ⁊ singulos tractatꝰ eius in quibꝰ hęc. vel hoꝝ
aliqua ꝯtinentur. damnādos. Ac deinde librū. ⁊ tractatus doctri/
naliter dānamus. tanq̄ȝ ꝯmunitati fideliū nociuos. verę ⁊ sanę
doctrinę aduersos. ⁊ de medio tollendos censemus. igniq̄ȝ creman
dos. ⁊ autorem. ipsum ad reuocationē. ⁊ abiuratōem supradictorū
cogendum. Jn quorum premissorum veritatis testimoniū presen
tes lrās exinde fieri. ⁊ p notariū infra scriptum. subsignari manda
uimus. sigilliq̄ȝ ante dictę nostrę facultatis theologię iussimus ap
pensione ꝯmuniri. Acta fuerūt hęc Louanij. Leodiensis diocesis
in ecclesia collegiata sancti Petri Louanieñ. in loco capitulari infe
riori ibidem. Sub anno a natiuitate Dñi Millesimo quingentesi/
mo decimonono. Jndictione septima. Mensis nouembris die sep
tima inter nonam ⁊ decimā horas ante meridiem. Pontificatus
sanctissimi in christo patris ⁊ dñi nři dñi Leonis diuina prouidē
tia papę decimi. anno suo septimo.

De mandato dominoꝝ Decani. ⁊ alioꝝ Magistroꝝ
nostroꝝ dictę facultatꝭ. Joannes vā houe Notarius

Cōdemnatio facultatis theolo gię Coloniensis. aduersus doctrinam F. Martini Lutherij.

Uniuersis ⁊ singulis has nostras litteras visuris. ⁊ audi/
turis Decanus ⁊ facultas sacrę theologię vniuersalis stu
dij Coloniensis cū syncera commendatione Salutem.
Tametsi omnes vbilibet ꝯsistentes fideles ad ꝯmunis
fidei defensionem. nedū cū rerū. verūetiam cū proprię vitę dispen/
dio teneantur. p̄cipue tñ eos ad id muneris arctius obstrictos con
stat. qui pro titulo ꝓfessionis. ab ecclesia ad id prę ceterꝭ deputati
ęstimantur sacrę theologię magistri. quoꝝ (vt scriptura ait) vnius/
cuiusq̄ȝ ensis sup femur eius eē debet. propter timores nocturnos.
errores. ⁊ hereses. quos procurante vniversoꝝ zizaniorū satore dia

bolo.ſtudio prauorū. pſeudoqꝫ catholicoꝝ in eccleſia pertempora
dormientib⁹ hoīb⁹ ꝯtingit pullulare. Cum itaqꝫ ante aliquot hos
dies. venerandi.eruditiſſimiqꝫ dn̄i Decanus. ⁊ facultas ſacratiſſi/
me theologie inſignis ſtudij Louanien̄. ꝯfratres noſtri fidei zelo
ſucceſſi.ꝑ ꝓpriū ſuū nūciū ſacre theologie baccalauriū. librū quē/
dam ſub titulo cuiuſdam fratris Martini Luther impreſſum ad
nos tranſmiſerint expetierintqꝫ. quatenus charitatis debito eun/
dem libꝝ quem multorū chriſtifidelium aures grauiter offendiſſe
accepiſſent. ꝙ noua. inſolita. inaudita ⁊ noxia quedaꝫ dogmata. in
fide erronea lectoribus ingereret. ꝑluſtrare. ⁊ examinare dignare/
mur. atqꝫ ſi ita mereretur. reprobationis nr̄e cenſuram doctrinali/
ter adhiberemus. Nos tam ſanctis deſyderijs. iuſtiſqꝫ precib⁹ con
fratrū nr̄oꝝ merito inclinati. prememoratū librū. quadringentas
⁊ octoginta octo paginas in ſe. iuxta nūerū illis impreſſum ꝯtinen
tem. viſendū. reuiſendumqꝫ nōnullis ex gremio noſtro magiſtris
cōmiſimus. Et quoniā poſt illorum examen. talem eū palam ꝯpe/
rimus. qui quo ad tractatus. ⁊ materias ꝑ fratrem Martinū Lu/
ther editas. atqꝫ in lucem (vt fertur) datas. varios in fide. ⁊ morib⁹
errores. alienaqꝫ a ſanctis doctorib⁹ dogmata contineret. Et ſpeci
atim. ſancta vite qꝫ eterne meritoria. humana opa infamet. ⁊ reatuꝫ
eis inijciat. quaſi ſine culpa fieri nō poſſint. ſacras ſcripturas. ſan/
ctorūqꝫ patrū ſententias ꝑuertēs in ſenſum ꝑnicioſum ꝯtorqueat.
Penitentie ſacramentū dogmatibus ꝑnicioſis annullet. circa con
tritionem ſcandaloſos errores inducendo. Circa ꝯfeſſionem con/
tra vniuerſalis eccleſie veterem doctrinā ꝑuerſa ꝯſilia ingerendo.
Dēm ſatiſfactionē mortali culpe remiſſe debitā caſſando. cū deus
(vt ait ipſe) cui mortalē culpā ſemꝑ etiā ⁊ meritam pœnā remittat
Theſaurum indulgentiarum. quas non ſolū ab olim patrum de/
creta. ſed etiam ſacra approbauerunt conſilia. ex friuolis irrationa
bilibus fundamentis per propoſitiones in ſanctos. ⁊ in ſancto/
rum merita impias. ⁊ blaſphemas ꝑtinaciter annullet. Circa pœ/
nas purgatorij. ⁊ ſtatū aīaꝝ poſt hanc vitaꝫ ex vanis motiuis. ab/
ominabiles errores diſſeminet. vtpote ꝙ in purgatorio nulla aīa
quippiā pro mortalib⁹ patiat̄. ſed dūtaxat ꝑ venialib⁹ patiat̄ pec/
catis. ꝙ aīe in purgatorio deū vicioſe culpabiliterqꝫ diligant. ac ſi
ne intermiſſione illic peccent. ⁊ que ſua ſunt querentes. pluſquā di/
uine volūtatis impletionē. quod (vt ipſe inquit) eſt ꝯtra charitatē
ꝙ mortui fere nō minus q̄ꝫ viui in ſtatu ſint merendi vitā eternam
Item ꝯtra priuilegiū. ⁊ primatum Rhomane eccleſie ſupra eccleſi
as ceteras ꝑ orbem. erroneas aſſertiones. ab olim pro hereticis cō/
dēnatas. aurib⁹ chriſtifideliuꝫ refricet. ⁊ ingerat. Sedem aplicam
irreuerenter palā. ⁊ ſcandaloſe taxet Autoritatē ſummi Pontificis
impudenter attenuet. vtpote qui ſolam pœnā canonicam ſeu arbi

trariã. nullã aũt pœnã secundũ diuinã iusticiã pctis debitam. di-
uinitus sibi data potestate remittere possit. Cum (vt ait ipse) tales
pœnas remittere. esset diuinũ ius mutare. mandatũ dei irritum fa
cere. ⁊ in deum impijssimũ aduersariũ esse. Innumeraq; alia scãda
losa his non absimilia. ĩmo grauiora. ⁊ perniciosiora in se habeat.
Quocirca nuper die martis penultima mensis Augusti. sup hoc
legitime oẽs. ⁊ singuli ꝯuocati. in ꝯgregatione nostra publica mo
re solito. in cõuentu fratrum predicatoꝝ. seruata ⁊ habita. matura
pensiculatione premissa. ꝯcorditer censuimus. ⁊ doctrinaliter iudi
cauimus. prefatum librum tantis scandalis. erroribꝫ. heresibusq;
ab olim damnatis. refertum. tanquam ꝯmunitati fideliũ noxium
iure de medio tollendum. vsum eius inhibendũ. supprimendũ. ⁊
ꝑ eos ad quos id spectare dinoscitur. igni publice cremandũ. Au-
torem etiã eius merito ad reuocationem publicam ꝯpellendum.
In quorũ oĩm robur. ac fidele testimoniũ. hanc nostram sñiam per
notariũ nostrũ iuratũ predicto libro asscribi. ⁊ sigilli facultatis no
stre (quẽadmodum ⁊ has nostras litteras) iussimus appensione
cõmuniri. Datum. ⁊ actũ Colonię Anno salutis christianę supra
Millesimum quingentesimũ decimo nono. penultima die men-
sis Augusti.

Per me Henricũ de Vorda de Colonia Notariũ pub
licũ. Et supradicti generalis studij Colonieñ Bedellum
iuratum.

¶ Excusum prius Louanij. nũc autem
Colonię An. M. D. xx. Men. Martij

Excusatio ecky

ad ea que falso sibi philippus
Melanchton grāmaticus Vuittenbergeñ
super Theologica disputatione
Lipsica adscripsit.

Joannes Eckius candido lectori. S. D.

¶ Dum in felici Lipsensi gymnasio cũ. p. Martino Lutter et Andrea Carlestadio: sup arduis rebus theologicis disputassez atqꝫ actum esse per illustrissimi principis D. Georgij Saxonie ducis ⁊c. et vniuersitatis lipseñ ꝯsiliarios: ne qs disputata nostra per calcographũ disseminaret: antequã per deligendos iudices esset decretũ: qs nr̃m fidei christiane cõsentanea aut pugnantia diceret: ausus est tamẽ grãmaticus vuitenbergeñ Philippꝰ grece ⁊ latine sane nõ inductus: epl̃am edere: me lacessere et pluribus noibus causam: non meã: sed fidei obscurare. Et officiũ: qꝫ in Parrhisiense cõtulimus studiũ: sibi vsurpare. Cui id respondeã opus est: nõ mea quidem causa: sed simpliciũ ne mellitis verbis seducant̃: aut in errores precipitent̃: percurraz aũt epistoliũ eius pernotulas obiter: nõ grauabere mi lector: et tantillum temporis eis ponderandis impende.

1 ¶ Scribit Philip. me caussatũ corã Illustrissi. principis designatis. videri mihi ex iure disputãtiuz esse: ne dictaret̃. in hoc mihi falsũz ascribit. qm̃ huius nũquã memini apud designatos: s͡ꝑ dixi mihi nõ displicere vt notarij exciperẽt. priuatim fateor: dixi lãguescere animũ disputãtis more stili ⁊ aciẽ mẽtis nõ adeo conari: sicut disputatõis feruor exigeret. testes sunt designati ab illustrissimo duce: et totius vniuersitatis cõsilium.

2 ¶ De libero arbitrio ait ꝓpositũ. an de congruo emereamur gratiam. hoc cũ agi deberet: impingit mihi quõ ad aliam materiam plane alienã ab instituto Carlestadij eum traxerim an s. sola gratia efficiat bonũ opus. quã aũt impudenter hoc faciat. cuilibet est obuium legenti cõclus. meam. vij. Errat qui li. ar. hominis negat dominũ actuũ hominis ex eo. quia ipsũz habeat se actiue ad malum ad bonũ vero tm̃ passiue. Et nulla conclusio sonuit de merito congrui: quid autẽ fieret de homine faciente quod in se est. in fine quasi disputauimus. Audaculus tamen sicut non est reueritus. D. Erasmum iudicare in noui testamenti editione. ita et hic iudicis partes assu-

rit. diffiniẽs ſtetiſſe ſaluã Darleſtadio ſententiã. hoc ſcio. demum admiſiſſe Carloſtadiũ. volũtatẽ habere actiuitatem ad bonũ opus: At ego nihil decerno. etenim pars ſum. nõ iudex: tñ audaculus non veret̃ dicere me attuliſſe impertinentia ex. S. Bernh. olim cum publicabitur diſputatio. manifeſtũ erit. an verum dixerit grammaticus.

3 ¶ Cum bonũ opus dixiſſem totũ eſſe a deo. nõ totaliter. irridet grãmatiſta hoc velut cõmentũ indignũ maieſtate theologica. cũ in diſputacione clare me expoſuerim. Neſcit eſſentiam dei videri totã a beato. at qui nõ conprehendit̃ a beato nõ videtur totaliter. quidditas generis eſt tota in vna ſpecie ſed nõ totaliter. cũ etiã ſit in alia. ſic anima eſt tota in manu. nõ ſic quin etiã ſit in pede. ſic bonũ opus eſt totũ a deo. nõ tñ ſic. quin etiã ſit a li: ar: quia ſimul agũt nõ viciſſim. mixtim. nõ ſigillatim. id expreſſe ait Bern: pertinentiſſime ad propoſitũ.

4 ¶ Improperat quod multa inciuiliter dixerim cõtra Lutterũ. et breuiter oĩa eiuſmõi vt inuidiã Martino cõflarem apud vulgũ. hoc inquã falſũ eſſe: nouerũt cãdidi auditores. et truncate meã affert rationẽ cõtra lutterũ de capite eccleſie.

5 ¶ Ponit Hyerony: et Cypri. locos p certis a me prolatos qui tñ in dubiũ vocabant̃. vide cenſorem. Hieronimũ addiixi li. i. cõtra Iouinianũ col. 18. Cyprianũ in epiſtola ad pupianũ li. 4. epiſtolarũ. legat ſtudioſus lector. et iudicet an locũ dubiũ protulerim de primatu petri. cũ alijs locis cõcordãtibus. Immo ſyngrapha Martini probaui. Cyprianũ eo loco arbitrari eccleſiam fundatã ſuper petro. ſed hec ad iudices.

6 ¶ Inuidioſe ſe ſatis dicit me iactitaſſe Bernhardi auctoritatem ad Eugenium. cuius tamen tacite derogat autoritati. plus ego tribuo vni. S. Bernhardo quã philippo et oĩbus ſuis aſſeclis: ſi Berñ. eo libro aliqua dixit pro ſententia lutteri: imputet ſibi: cur nõ attulit: certum eſt Berñ. aduerſari per omnia ſententie lutterane.

7 ¶ De illo Mathei Tu es petrus et ſuper hanc petrã ꝛc. vere proponit ſententiam. D. Lutteri pluribus cõiecturis monſtratã. ſed reticet: quod hãc petram eſſe petrum ex Auguſtino.

Hyeronimo Ambrosio Leone at aliis produxit. at hoc ad iudices. Sed hoc mirum: quod nedum mihi. sed et. D. Luttero falsum imponit: eum. s. respondisse Christum dum petro dixisset Pasce oues meas. post hoc apostolis parem potestatem traditam Accipite. ss. rc. cum Martinus pro sua eruditione non tam fede lapsus esse possit. Sed ita euenit: dum sutor vltra crepidam iudicat. hoc loco excuso. D. Martinum. errorem illum per eum non admissum.

8 ¶ Pungit q̄d hereses: Bohemice factiões: et id genus alia crimina fuerint. D. Martino obiecta: Sed reticet quod pro fide christiana id facere sum coactus. dum ipse assereret aliquos articulos Joannis Hußheretici Constatień cōcilio damnatos esse Christianissimos et euangelicos: quod quā prudenter fecerit: vt philippus ait: iudices statuent.

9 ¶ Imponit michi vt apostolos equales in apostolatu dixerim: sed non equales episcopos: hoc autem est somnium grāmatici: non dictum Eckianum. dixi equales fuisse apostolatu ordine sacerdotii et episcopatus: sed nō in cōmissione et administratiõe regiminis. Jd quod. S. leo Hieronimus et Cyprianus voluerunt: vnde litteratoris ratiunculam paruipendo.

10 ¶ Opinari me scribit a Christo apostolos lectos esse: sed a petro ordinatos episcopos: hoc crudius proponit quā ego expresserim: sententia mea fuit ista non memini me legisse: vbi apostoli fuerint ordinati episcopi: tamen communis sententia habet: eos ordinatos in sacerdotes in cena nouissima: quare possem referre ordinatiõnem in episcopos in petrum supremum Hierarcham: cū multa sint facta: que nō sunt scripta.

11 ¶ De vniuersali episcopo trūcate meam adfert solutionē quoniā verba decreti sunt. b. Gregorii: qui opposuit se cōtra imp. ob hanc causam vt scribit Platina: sed hoc ad iudices.

12 ¶ Conuiciatur denuo grammaticus: quod scopum questiõis de purgatorio nō attigerim. s. de potestate pape in purgatorium: sed aliam cantilenam inceperim: hic in quā egregie nugatur grammatellus: quoniam scopus questionis erat cōclusio sexta. s. animas in purgatorio nō satisfacere pro pctōrū

penis: hoc saxum tunc voluebam: in conclusione vero. xij. ver-
titur questio: cuius meminit grāmaticus: fateor dum cōclusio-
ni intenderem. dixit. D. Martinus. nō probari ex sacris scriptu
ris purgatorium esse quāuis sciret esse purgatorium. assumpsi
onus ꝓbandi purgatoriū ex sacris literis.

13 ¶ Ridicule dicit. dignam Theologo vocem. s. tantū de
beri Macchabeorū libro: quantū euāgelio. Sed et hic falsum
imponit mihi grammaticus. Nam ad contentionem valere
libros Maccab. adduxi. quia. S. Augustinus libro. 18. de ciui
tate dei: et Hyeronimus in prolo. dicant ac in decretis librum
illum nō fuisse in canone apud hebreos: sed ecclesiam recepisse
in canonem: modo sicut nescimus: cum plura fuerint scripta
euangelia: que sint indubie veritatis: nisi ex approbatione ec-
clesie approbantis quattuor euangelia: et alia reijcientis: ita ꝛ
ex approbatione ecclesie: liber Maccab. apud Christianū de-
bet esse indubitate veritatis. vulgatum est illud Augustini:
ego euangelio non crederem.

14 ¶ Quod mathei. 5. per carcerem dixi posse intelligi pur-
gatorium: sed illud nephas esse censet grammaticus. et optat
plebeculam felicius erudiri: quam id genus interpretationis.
Sed dic tu puluerulente schole magister: an nephas arbitra-
ris interpretari sacras litteras: velut. S. Ambros. fecit. qui lo-
cum similem apud Lucam sic accipit: an ne Sancto Ambro-
sio ita insultas: quod meliorem te interpretem poscis christia-
nis iam: quam. S. Ambros. Si intra pellem te contineres et in
tuo numero: haberes quidem tuum album: at iam totum te
obscurum reddis.

15 ¶ Denuo calamniatur me scopum de penitentia nō atti
gisse. vide procacem iudicem nec rogatum. Immo ipse ex to-
to non attigit: quid de penitentia disputauimus: hoc actum
fuit: an penitentia incipiat vel ab amore dei: vel a timore iuxta
conclusionem tertiam. At dum ad quartam et quintam con-
clusiones venimus actum fuit de remissione pene post culpaꝫ
dimissam: an aūt recte firmarim nostra vel. D. Martinus rec-
tius defenderit sua: Judices eruditissimi parrhisieñ studij iudi

cabunt: non attento quid grammatico apparuerit.

16 ¶ Scribit q indulgentie mihi iocu et ludu ciebat. et hoc quidē falsu3 est. qm serio egi. pnias esse viles quod et Martinus admisit: egi et ipsas nō esse viciū boni operis. demū conabar: vt per indulgentias fieret remissio pene pro peccatis debite: vbi. D. Mart. fortiter mihi contradixit indulgentias esse remissiones bonorū operū: sed de hoc refero me ad scripta notariorū vniuersitatis. Concordauimus tn̄ ambo: abusus declamantiū indulgentias esse reprehendendos.

¶ Hec sunt Jucundissime lector: que videbant mihi ex re fore partim Christiana partim mea: vt scires: si disputationi nō fuisses presens: vt quemadmodum plurimū cauet Philippus ne fame credatur aut his qui fame student: ita nec ei credas. qui non veritus est pleraq3 mihi ascribere: nec quidem a me cogitata Et quamuis nō sitis Philippus: quod Theologus cum eo cōgredeatur in Theologico studio: tn̄ ne agnoscere viderer silētio. Hec que mihi imponit: omnino volui ei ocurrere: quod et. B. August. non dubitauerit cōtra Cresco: grammaticum scribere. Tu vero Mi lector his crede: qui presentes disputationi fuerunt: et humanis affectibus: et vsu familiaritatis: sicut Philippus non distinentur: nostram vero expurgationem boni consule. Deus est mihi testis: quod in hoc negotio: veritatē fidei Christiane quero: et dei honorem. Vale et salue. Ex Lipsia xxv. Julij: Anno gratie. M. D. xix.

Disputatio et ex
cusatio Domini Johannis
Eccij Aduersus criminatio
nes. F. Martini Lutter
ordinis Eremitarum.

¶ Deo Amantissimis prelatis Dño Caspari abbati fontis Suessonis Et dño Johãni pollinge preposito/patronis suis/ observantissimis Eccius in domino Jhesu.bene agere.

¶ Cum michi noua doctrina Reuerendi patres mei Luteri Augustiniani. visa fuisset in multis a veritatis tramite deuiare quid ab initio egerim: quidue secutum cum Andrea Bodenstein fuerit minime vos preterit: at cũ semper istud genus inuectiuarum scribendi. oderim: Constitui facere periculum iudicij mei coram doctissimis: in quorum sendenciã intellectum meũ captiuarem. et in seruitutem redigerẽ. sciens quod philantia sit mater errorum: et quod

Bernhardus

singularitas in precipicium cogit. vt ait Bern: et nolle credere pru-

Boetius

dencioribus stulticia sit: vt Boetius testatur Quod et si per Contrauersarium diu cõgrediendi facultas fuerit preclusa: tandem in Liptzense studium conuenimus: vbi dum et augustini iussa secutus. future disputationis summã scheda exorare curaui. eciam subitaria: adeo vt nõ penitendum articulum de lib. arb. et fide negligerem hac tñ scheda ad. F. Marti. Lutter per me transmissa vt est mordendo potentiss: confestim epistolam ppugnatori suo dedicatam. disseminauit. que an respondeat Eckiane modestie lectoris committo iuditio. At quia istiusmodi genus hominum. vt Beatus Gregorius affirmat. tacentes solum amat: non moueor nec

Gregorius

offendor mordaci sua epistola: vtinam dignus haberer/velut apostoli gloriabantur p veritate et domio Jhesu. contumeliam pati. Curandum tamẽ michi video. ne pusilli offendantur qui facilem preberent detrahendi assensum. si nullam ex me haberent excusationem.

Egrefert Lutterus. quod dum pmisissem/disputaturũ me/D. Bodenstein Lipsie. in ipsum verterim impetum. et vt est totus olibrius/addit se nescit an ranarum an muscarum. interim in suas nugas de indulgencijs debachatus D. Bodenstein dicta velut parerga Et summo. quod aiunt digitulo vix attigerim: at quã impudenter hec michi ascribat lectoris non fallit iudicium. Nam cũ Bodenstein sit Luteri propugnator: et adnotationes meas tres in disputata Lutteri de Indulgencijs ad Reuerend: Episcopum

meum Eysteten̄ priuatim factas. nō tam docte quam mordaciter improbauerit. ac reliquis idem pollicitus. nō temere materiam Indulgenliarum attigi conclusionibus. quod negocium ac cōtemptibile. Lutter nugas suas dicit. in quo tot heroes desudarūt. Scio quod Hyeronimus. ait nugas in ore sacerdotis esse blasphemiam. non autem existimaui hos disputatione seperandos. qui in eandē sendenciam manibus et pedibus conspirassent. Obid dum. Illustrissimus princeps Georgius Saxonie dux. dominus clementissimus ac felicis studij Liptzen̄ commune et facultatis theologice. consilium disputationem nostram admisissent (spiritu illo Lutteri desinente in cor eorum dare. vt hoc negocium recusarent) et Lutterum litteris meis euocaui velut principalem. vt vel sua tueretur vel nostra improbaret. Id ipsum et facultati Theologice Liptzen̄ significaui. et quod Lutterus Andream Bodenstein mititur subuertere ex arena non paciar. cum tam animosus sit scribendi conuicia. et eucomium ante victoriam diu cecinerit. recusauit adire Romam. parrhysieos Coloniam. expensas causatus et iter. Et q̄n ego eū sequerer vsq3 ad ianuam patrie sue vellet detrectare pugnam. et se intra munitionem continere. hoc esset degeneris et timidi militis. Quamuis si iam doctior factus esset. ac palinodiam recineret erratuum. Romanam sequendo ecclesiam expostularer hominē. vt amicum et fere alterum. Securim aūt ad radicem posui. ppositiones contrahendo sex contra D. Bodenstein. Septimā in scriptis transmisi. in quibus totam nostre scriptionis Summā videor michi cōplexus Non ergo velut parerga hec actigi neq3 subdole. sed simplicitate Theologica has ppositiones Bodenstein obieci. Que vero contra te posita sunt Lutter nō obtrusi. nec falso imposui. quin digito monstrare possem. vbi hec monstra alueris. vtinā et illa apud te non reperissem. At q̄ deinde vanissime gloriole me damnat. quod schedam disputatoriam ediderim. antequā certus essem de Liptzen̄ domino℞ assensu. fateor. Et quid hoc culpe. Immo ait posteaquā ex me acceperat eos omnino recusare. hoc quidē tornatū mendaciū. Scheda mea fuit impressa Auguste ante mensem Jan̄. dum illac iter ad patriam facerem. Littere Lutteri que penes me extāt. sunt date Lipsie. vij. Janu. Accepi eas viij. februarij. Videte dignissimi patres. schedas meas prius fuisse impressas.

Hieronimus

quã litteras scripserit ad me Lutterus. Taceo quod ob locorũ in-
tercapedinẽ tardiusculo fuerunt michi presentate Intelligitis iam
arbitror. que sint ille strophe infeliciter versute. et figure nihilo fi-
gurate. ciuiliores astucie et veternose prudencie Ceterũ que in me
iocatur et ludit. suffero et patior absit michi gloriari. si in aliqui-
bus studijs vel germanie vel italie. exercendi ingenij causa iuuenis
disputaui. Sim Luttero et Bodenstenio sophisticus argutator/
sim theologista/ sophista/ Aristotelicotatos scol..sticus/ disputa-
tor/ nichil sciam/ sciant ipsi omnia noui quã sit mihi curta suppel-
lex Simpsillus ille Golias. alter hercules sint eorum iuditio pre-
ceptores. mei infelices/ quos felices arbitror/ quebusuis nominibus
me dehonestare nitantur. paciar/ dũ modo fidelem me esse sinant
et Christianum Si fecero omnia que preceperit michi dominus.
scio quia seruus inutilis sum. quãto magis dum agnosco me non
fecisse sum inutilissimus. Attũ quicquid deo donante accepi liben-
ter exponã pro veritate fidei/ et ecclesia catholica tuenda Et quan-
tum deus dederit erroribus repugnabo/ et eos expungam Nulla.

Gregorius

.n. nos cõmouere debent cõuitia (ait gregorius) vt a via recta
et a certa regula recedamus. Amiciciã tamen in se meam Lutterus
causatur simulatam. fateor amiciciam ob litteras et studium cum
eo inij. nec visõ. (vt cũ ductis facere soleo) sed tantopere a com-
muni amico. doctiss. Christophoro Scheurlin. iure consulto inte-
gerrimo. cõmendato. Sed credit ne posse me/ esse amicum ei/ qui ex-

Hieronimus

tra ecclesie vnitatem cõtendit cum B. Hiero. omni studio affirmet
se egisse. vt hostes ecclesie/ et eius hostes fierent/ hominem amo, er-

Augustinus

rores cum Augustino odio. Est hoc monstrum alere/ veritatem et
Sũm. Pon. tueri/ ac proximi reditum ab errore querere. Vidi enim
et cum multo dolore legi/ arrogans scriptum eius actorum apud
se. ap. legatũ/ et Appellationis ad futurum concilium. et nõ siue ge
mitu/ aliquas ppositiones suscepi/ Maiorem sperassem sub nigra
cuculla sobrietatem et pacientiã. Vtinam eam fuisset secutus/ aut

Ciprianus

modo sequeretur modestiã quaz s. Ciprianus martyr ad rogati-
anum et Cornelium docuit/ qui ex contemptu cleri hereses ortas tes-

Ciprianus

tatur ad pupianum/ Et alio loco ait/ Hec sunt inicia hereticorũ
et ortus atqz conatus scismaticorũ male cogitancium/ vt sibi pla-
ceant. vt prepositum/ superbo tumore contemnant. sic de ecclesia

recedit. sic altare pphanum foris collocat. sic cōtra pacem Christi et ordinationem atq3 vnitatem dei rebellatur. Nec enim aliunde (ait ad Cornelium papam) hereses orte sunt/aut nata Scismata. nisi q sacerdoti dei nō obtemperat. Quā cōsultum esset Luttero id amplecti. quod. s. Bern. pisanis cōsuluit de honorio pape. Honora tuum & vniuersitatis patrem Sed antiquos cineres ignit Lutter. et antique messis/nouam profert zizaniam vt Ambrosij verbis vtar. D. O. M. qui recepit se mansurum/cum ecclesia/vsq3 ad cōsumatiōem seculi illuminet corda fidelium/et det nobis nobis suam pacem. Ceterum quemadmodū me obtulit. ita cōtra ambos disputaturus/sum pro fidei veritate/et Sedis app. tuitione Christo adiutore. Nō in pphana domo/& angulis/sed in florentissimo Lipseñ gimnasio/coram doctiss. eiusdem studij patribus/ea qua decet modestia. vt saluet nō perdatur veritas. placet vero vt pmore Augustini et hiero. hec fidis excipiantur notarijs. et vrbi ac orbi fiant notissima. Hec fidissimi patroni vobis significare volui et per vos Orbi Christiano. vt qui sacram veritatem plurimum colitis. ac verticem ecclesie. Christi vicarium. papam veneramini. ac p felici statu ecclesie. et cathedre petri cū fratribus vestris in desinenter rogatis. et hanc veritatis causam. p Christo et petro. mecum habeatis cōmendatam valete deo amabiles prelati ex Ingoldtstat Baioarie. 14. Marcij Anno virginei partus Millesimo quingentesimo decimonono.

Bernhardus

Ambrosius

Jheronimus

Augustinus

¶ Contra. F. Lutter et D. Bodenstein in Liptzeñ studio has disputabit positiōes Eccius 27. Junij. 1519

1 Neq3 dictis sacre scripture. aut sanctis patribus Augustino et alijs cōcordat. D. et magistrum nostrū Jesum Christum dicendo. penitentiam agite. voluisse omnem fidelium vitam esse penitenciam. vnde et de sacramentali penitencia illud verbum idonee potest intelligi.

2 Et si peccata venialia sint quottidiana. tamen iustum semper peccare in omni opere bono. eciā bene moriēdo negamus Sicut erroneum dicimus/iustum manente iusticia/peccare

posse mortaliter aut in puero post baptismum: aliene voluntatis peccatum remanere.

3 Astruentem penitenciam non recte inchoari a detestatione peccatorum. recogitando grauitatem peccati et pene et quod faciat magis peccatorum. tamquam Euangelio et sanctis patribus cōtrarium. nō dicimus audiendum.

4 Dicere deum remittendo culpam. remittere penam/ et nō commutare in penam aliquam temporalem satisfactoriam. per canones et sacerdotis iniunctiōem in parte vel toto declaratā. vt sacre scripture et vsui eccelsie repugnans existimamus.

5 Quemlibet sacerdotem (nullo prelato dempto.) suo subdito petenti. posse remittere aut debere penas et culpas. ita quod prelatus non plenarie absoluens a pena et culpa peccet/ velut vsui sancte matris ecclesie aduersum. non acceptamus

6 Animas inpurgatorio non saciffacere pro peccatorum penis. a quorum culpis absolute hic non satisfecerunt. reputamus erroneum/ sicut non est sine errore/ qui non credit deum a morituro requirere aliam quam mortis penam.

7 Errat qui liberum arbitrium hominis negat dominū actuū hominis/ ex eo quia ipsum habeat se actiue ad malum/ ad bonum vero tm̄ passiue. sicut non est sine errore qui fidem quolibet crimine corrumpi cōtra scolast. existimat. nec sine maximo errore/ qui nulla contritionis habita ratione in sola fide quem absolui procaciter predicat.

8 Ex imperfectione charitatis vel fidei in anima mortui fieri horrorem et quasi desperationem/ quibus impurgatorio afficiantur. et quod illum horrorem ex timore mortis incurrant quo quasi inuiti moriantur. non recipimus/ quia veritat et rationi contrarium.

9 Animas in purgatorio mereri maiorem gratiam. aut eorum premia minui/ si alienis meritis liberentur. aut non esse certas de salute. aut suffragia nostra nolle. vt fidei nostre et omni rationi aduersa negamus.

10 Meritum passionis Christi nō esse thesaurum ecclesie ex quo dentur indulgencie: quia veritati ex apostolicis decretis ob-

nians negamus sicut claues esse thesaurum ecclesie. imperitissimum opinamur. Meritisque quoque sanctorum nos adiuuari pie credimus.

11 Dicere indulgencias non expedire/ est error. dicere item indulgencias esse vicium aliquod operis/ quo ipsum minus valeat error est pessimus. quare et hunc errare sentimus/ qui dicit se teneri improbare indulgencias/ quia dominus dicat propter me deleo iniquitates/ non propter pecunias.

12 Papam non posse remittere penam pro peccato debitam per indulgencias. error. immo erroneum est eum non posse absoluere a penis animas in purgatorio existentes. Omnium autem maxime non recipimus. quod morituri. infirmi. legitime impediti. non crimina publica habentes. indulgenciis non egeant.

13 Romanam Ecclesiam non fuisse superiorem aliis ecclesiis ante tempora Syluestri negamus. Sed eum qui sedem beatissimi Petri habuit et fidem. successorem Petri et vicarium Christi generalem semper agnouimus.

¶ Contraximus quo ad fieri potest propositiones. has paucas accepimus quod et alia ab his pendeant.

¶ Anno Domini Millesimo quingentesimo Decimonono. Vratislauiae.
Impressit. Adam. Dyon.

Ad Wolphan-gum Fabritiū Capi-

tonem Theologie Doctorem . et
Concionatorem Baſilien-
ſem. Joānis Cellarij
Gnoſtopolita-
ni. Lipſie
Hebraice lingue profeſſoris De vera
et conſtanti Serie Theologice
Diſputationis Lipſiace
Epiſtola.

Volphango Fabritiꝰ Capitoni sacrarū literarum professori Joannes Cellarius Gnosto-politanus Salutem Dicit.

¶ Si quālibet paruam omitterē occasionē singnificādi omībꝰ singularē obseruantiā in te meā syncerissi. Volphāge ingratitudinis ꝑfecto vitio arguēdꝰ venirē. quod vt omniū vitiorū fontē et principiū. semper maxīe detestandū censui. Ne in id corruēs. Hyppocratis vinculo dignꝰ merito iudicarer. Placuit itaqꝫ nunc palā facere quo amore. qua charitate. qua in te reuerētia sim affectus. nō solum ob priuata merita. verūetiā ob magnū literarū et literatorū studium. amoremqꝫ virtutis nō vulgarē quē in te. iam hinc inde in latinis. Grecis et Hebreis literis videmꝰ elucescere. Sed que nā est inquies hec occasio? Paucis accipe / Nosti mi Volphange. quot quibusue diebus. et quantū. ingēs inter. D. Jo. Eckium ingelstadieñ et D. Martinū Lutherū ac Andream Bodenstein Carolostadiū. wittenburgeñ ob nōnullas (ni fallor) ꝯclusiones olim diuulgatas cōcertatio incalescebat. ita vt post nudas cōclusiones. ꝑ totū pene orbē dispersas res ĩuectiuis. et apologijs ceperat agi Quum aūt ipis ꝓ bono rei exitu. eiuscemōi formaꝫ omīno nō sufficere. visuꝫ est. nisi etiā ad publice disputatōis arma descēderent. Vtriusqꝫ cōsensu publica disputatio cōclamata est. ac in florēti feliciqꝫ Lipsensi gymnasio. ab illustrissi. nostro prīcipe Georgio duce Saxonie. magno Tyringie p̄side Mysie deniqꝫ marchione munificentissimo lipsice Academie mecenate. ac tutore admissa est. et quamuis in ea Inclita sue celsitudinis academia pulcherima musarū sint edificia q̄ collegia vocamꝰ. in his item auditoria capacissima. non tñ alio in loco. ꝙ in sua arce theologicā hanc disputōem celebrari voluit. quo aūt ordine vere et cōstanter sit obseruata. si eundē tibi enumerauero. me tibi rem fecisse gratissimam existimo. et simul meum in te animum declarasse.

¶ Die ita ꝫ. xxvij. Junij hora secūda po meridiana. nam mane. primo a cōsulto et erudito viro. D. Simone Pistoris Juridice facultatis ordinario excipiebanť hospites. deīde vna ad tēplū. S Thome pro audiēda re diuina. que de. ss. habebať as-

cenderūt/tūc ad arcē et locū certamīs/vbi iussu Jll. pricipis ducis disputatiōis modestia. q̄ pdicta esse deberēt. plegebat ac deīde hora vt dixi secūda pome. factus est pgressus disputatorius.

¶ Primo de libero arbitrio pposuit. D. Joan. Eckius cōtra Carolostadiū. quod et illud actiue concurreret ad opis boni factionē cū gracia. et sic mixtim agerent nō diuisim/hoc p pulchre per B Bern. pbauit. Vbi Carolostadius. in scriptis diu reluctabat. qm̄ li. ar. haberet se tm̄ passiue. et receptiue ad bonum opus. cuius solū capax esset tn̄ auctoritatibus sacre scripture. et sanctoꝝ patrū inductus. cum Eckio dedit libe. ar. habere actiuitatē in bono ope. et ita in cōcordem descēderūt sententiam. Audisses hic mi Fabriti. quāto ingenio et quasi demostenico. magne inductiōis seriem Eckius rotūdissime assumere et resumere. potuit. Carolostadius aūt libroꝝ et schedarū adminiculo argumēta et solutiōes pferre solebat Et quū opponendo vellet totius rationis sue seriē ex scheda. domi meditata legere Eckius id noluit amplius admittere/admissuꝝ tn̄ se p hac vice. at in posterū cauēdū nisi forte alicuius scti patris vba adnotaret aut sacre scripture. Disputare vellēt nō legere inqt Eckius. facta itaq; relatiōe corā dn̄is. fuit decretū Non esse hāc disputādi formam. legere ex scheda totū tenorem. Quare Eckiū nō iniuria recusare hāc lectionē debere ꝛ Carolostadiū deliberare vsq; in crastinū. an argumēta memoriter vellet adducere. aut disputationi cedere Rediit itaq; mane Corolostadius leges disputantiū obseruās (instructus tn̄ multis libris) et docte in mediū adduxit. Totū bonū opus esse a deo. quod Eckius admisit. qz simul agant gratia et li. ar. in diuiduo ope secundū Bern: mixtim nō sigillatim vel diuisim. at per hoc nō dici debere. li. ar. nō agere. qm̄ etsi deus ageret totū. non tamē totaliter per quod cōcursus alterius cause negaret Corolostadius fortiter opposuit. quia sancti patres nō sic essent locuti Quod diluit Eckius. qz disputatio de nominibus esset pertinacibus relinquēda. cōstare ex sanctis patribus. opus bonum esse totum a deo/et tamen li. ar. agere illud. hoc ipse rotunde enuntiauit per totum/sed non totaliter.

¶ Quum itaq; cōclusum esset in materia liberi arbitrii. ac ad declarationem eligendorum iudicum/positū. D. Martinus

Lutter in materia de primatu ecclesie Romane / cũ Eckio q̃ cõgressus est. et disputãdo proposuit. Papã nõ esse superiorẽ aliĳs iure diuino / immo potiꝰ cõsensu humano / Nec S Petrum primatũ accepisse sup ecclesiam dei ⁊ aliĳs apostolis sed sufficere vnũ caput ecclesie. s. Christũ Cõtra Eckiꝰ apertis probauit testimoniĳs vnũ esse primũ in ecclesia vicariũ diuino iure illius supremi capitis Christi. et quod super hãc petram. hoc est petrũ. et successores edificasset ecclesiam Deus. iuxta aptissima testimonia ex Augustino. Hiero. Ambrosio. Gregorio. Cypriano. Chrisostomo. Leone. Bernhardo. et aliquot põtificibꝰ. qui expssis verbis hoc testant̃. sed Martinꝰ horuz autoritatẽ nõ magnifecit q̃. S. Pauli / erat fundatꝰ sentẽtia. ad Gal. et aliĳs locis. Quos tñ sibi nõ resistere Eckius conabatur ostẽdere. sed hoc iudicũ est decernere. an fecerit.

¶ Admisit quoq; Eckius apostolos pares fuisse sacerdotio ⁊ apostolatu. secundũ leonẽ / et Cyprianũ. tñ caput esse cõstitutũ Petrum. vt scismatis tolleret̃ occasio At dũ Eckiꝰ obĳceret Martino dictũ illud Lutterianũ patrocinari hereticis hussitis. et esse damnatũ inter erroneos articulos. laudabilis et sacri cõciliĳ Cõstantieñ Ad hoc. D. Martinꝰ respõdit. nõ omnes articulos ibi dãnatos esse hereticos / immo aliquos articulos Joãnis Hus esse christianissimos ⁊ euãgelicos / vnde petĳt prius pbari. per Eckiũ. cõciliũ errare nõ posse Ob hoc a multis male audit. D. Martinꝰ. Similiter quod grecos ro: eccle: in obediẽtes. voluit esse in bõa vita et salutari Sed hec ad iudices Obĳciẽte vero Eckio Si papa nõ haberet iure diuĩo primatũ. vñ D Martinꝰ haberet habitũ: quẽ gestaret vñ fratres sui / Cõfessiones audiret: certe parrochianis dissentiẽtibus ⁊c̃. Respõdit D. Martinꝰ inter alia se velle / nullũ ordinez mẽdicantiũ esse Plurimũ aũt innitebat̃ Grego: in registro negãtis se oecumenicũ episcopũ esse / Eckiꝰ exposuit. q̃ ratione id negauerit / ꝙ tñ vere fuit / citando Gregoriũ super. c. decretum. 2. q. 7. et quod ob hoc. restitit imperatori. et cõstantinopolitano patriarche vt Platina refert. cui Lutter plura tribuit. in hystorica veritate. sed iudices discernãt / vter rectius senserit.

¶ Post hec coeptum / de purgatorio agi / Vnde videlicet esset

pena purgatorij. ex scripturis An eo q anime decedentiū essent
imperfecte charitatis/aut q2 pro pctis hic ppetratis satisfaceret
D Martin9 respōdendo dixit/nō pbari posse ex sacra scriptu=
ra purgatoriū esse q̄uis cōstanter asserebat Et quū libri Ma
chabeorū essent p D Eckiū citati/negauit eos esse de canone.
Cōtra Eckius ostēdit eos esse de canone biblie (Aug. et Hie=
ronimi auctoritate in plogo) apud ecclesiam Et quū plures
sancti doctores adducti fuissent/qui S Paulū interptent loq
de purgatorio / Ad Corinth: Salu9 erit q̄si per ignē D Marti
n9 docte aliū sensuz attulit Sed . an a patrū sentētia recesserit
¶ De indulgētijs miore cōtentione (iudices discernant.
disputatum est. nā in abusib9 declamantiū indulgētias . am=
bo cōcordabāt. et Martin9 mitior fuit q̄ alias scripserat. ad=
misit eīn indulgētias . esse vtiles/sed tñ tenebat sentētiā/idul=
gentias esse remissiones bonoz operū . Cōtra D Eckius dixit
eas esse remissiones penarū pro pctis debitarū . Sed si nollet
credere idulgētias esse satisfactorias/iā esset anathemate per
cussus per bullam nouissimam Leonis pape. x.
¶ Dein de pnīa/quō parāda sit disputatū ē. nitebat D Ecki9
ex sacris litteris et patrib9 ostēdere. pnīaz recte icipi a tiore etiā
pene et ad oīa inducta Rñdit Lutther9 primo timorē filialē
esse initiū sapiētie/nō seruilem. penaruz Sed D. Eckio Aug.
Cass: et alios inducēte quod itelligeret de tiore etiā seruili. ad
misit Martin9 timorez quidē seruilē esse initiū sapiētie. sed cuz
gratia Reluctabat Ecki9 . q2 sic gracia esset ante initiū gratie
quū p sapiētiā eo loco secundū Aug: et Bern. Charitas intel
ligatur. an recte restiterit vel mīus Judices dati iudicabūt.
¶ Postremo cōtra cōclusionē. 4 . et 5 . obiecit Eckius/remis=
sa culpa/nō dilutā penā/ et quod pena illa quā satisfaciēdo
deberet detergere. Papa posset indulgētijs recōpensare/et sa=
cerdos / iniūctione emende Jta q nō solū satisfaceret ecclesie
sed etiā deo pro peccato/ Sed D Martin9 reluctabat / ppte=
rea res in sententiaz Judicū relata est Actū aūt erat per domi
nos/ vt citius absoluerētur cōclusiones disputāde difficilio=
res/vnde euenit/vt multe materie manserint intacte
¶ Rursus aggredit Eckius Carolostadiū/et conatur ei ostē
dere/quod scolastici doctores/nō dissidēt ab ecclesiasticis /si

eos recte intellexerit de remotione obicis. Et q̄ hō faciendo
quod in se est in bono ad[illegible]tat a deo et saluatur Excusauit se
etiā. q̄ cum dixisset materiā p̄destinatiōis esse impertinētem
negocio. de quo tractabāt. Carolostadi. imposuerit ei. q̄ di-
xerit. autoritates de p̄destinatiōe nō pertinere ad opa coronā
da. Et recte et bene ipe legerit in Bern̄: Tolle. li. ar. et non est
quod saluet. Sed recte Carolostadiū. esse de prauatore librorum.
si in Bern̄. velit quo pro quod legi Ad q̄ respōdit Caro-
lostadius. et ad iudices negotium relatū est Vltimo Carolo-
stadius contra Cōclusionē ij. Eckij obiecit volens iustum in
omni opere bono peccare. quod displicuit Eckio. S. Laurē-
tium in craticula peccasse. et S Petrū in cruce Et Carolosta
dio citante Augustinū et Hieronimū Eckius īstabat acrius.
vt locū ostenderet qm̄ nullibi hoc in eis inueniretur sed potius
oppositum ostēdi ex Hiero: cōtra Pelagianos/et cū plura vl-
tra citraq̄ essent dicta. hec quoq̄ materia ī iudices relata est
Restabat adhuc materia de penitētia Quā etiam. D. Caro-
lostadius dudū fecerat cōsignari. apud dn̄os Sed quia. D.
Martinus abierat et ipse ad domū festinabat. noluit diutius
Eckio opponere. Et sic disputatio magnifice sicut ceperat.
ita quoq̄ oratione finita est. quā p̄stabilis vir Joānes Lan-
gius Lembergius dissertissime perorauit.

¶ Scire aūt desyderas doctissime capito. qui fuerint iudices
dati? Et hoc quidē te latere nolo Conuenerūt em̄ ante dispu
tationē Eckius et Carolostadius/corā Illustris: p̄ricipis Ge-
orgij Saxonie ducis rc. cōsiliarijs. et rectore ac cōcilio vniuer
sitatis Obtulit se Eckius. ad disputationē paratū. et se fac-
turum omnia. que dn̄i iuberēt. modo Carolostadius. vel in
vniuersitatis iudiciū cōsentiret. aut aliū iudicē assignaret Ca
rolostadius aūt non minus ad disputandū paratus petijt vt dis-
putata fidis exciperētur notarijs. cui Eckius statim annuit.
modo in iudicē cōsentiret Carolostadius Itaq̄ decretū fuit per
dn̄os. neutrū a loco debere decedere. quousq̄ de iudice cōue-
nissēt. P. vero Martinus nullū omnino gymnasiū voluit fer-
re iudicē. quāuis Eckius ei optionem daret. ferme ex om̄ibus
germanie Italie Gallie et Anglie. gymnasijs duobus demptis.
At p̄posuit disputata statim per calcographos disseminanda

vt suũ cuiq3 legẽti liberũ esset iudiciũ. ve℞ Illustris. principis Cõsiliariȷ̃ et vniuersitatis cõciliũ. eã sic ad disputationẽ admitere noluerũt Itaq3 discessum fuit eo die. vt Martin⁹ nollet disputare sed postea induct⁹ amicorũ cõsilio rediȷ̃t. et sub forma Carlostadiȷ̃ disputationẽ assumpsit Qua finita sugessit Ecki⁹ Illustris. pncipis cõsiliariȷ̃s. vt pſente adhuc duce Georgio (qui Illustrissi. prĩceps sepe disputatiõi ĩterfuerat) iudices deligerent Itaq3 Martin⁹ Parrhisieñ ⁊ Ertphurdeñ obtulit. quos q̃ Eckius acceptauit mõ confratres Martini Heremite in Ertphurdia nõ interessent Abeunte aũt duce voluit Martin⁹ totũ cõsilium vniuersitatis debere iudicare. siue essent Juris ciuilis prudẽtes Medici vel philosophi / et quod patres ordinũ sancti dñici et. S. Frãcisci nõ interessent. Sed id iniustũ visum est Eckio medicos aut alteri⁹ pfessionis homĩes de altissimis Theologie locis iudicare. res tamẽ vtriusq3 cõsensu. in Illustrissimi pncipis manus data est.

¶ His itaq3 mi capito quib⁹ firmã fidẽ adhibere possis te certiorẽ reddere volui. pculdubio non deerint qui sola vincendi libidine. vtcũq3 ramusculos ppagare nitent. vt videant vicisse. quãtũuis vitatẽ ledant. tu aũt his fidẽ adhibe. nã ita se res et ordo hui⁹ Theologice disputatiõis Lipsiace cõstant habuit. Protestor q̃ q⁹ neq3 in fauorẽ. nec odiũ alicui⁹ part⁹ scripseriz. sed solũ vt res pacta est ac sup ea refero me. ad Illustris. nostrũ principẽ Georgiũ: suos equissimos cõsultissimosq3 cõsiliarios et ad totũ nostre lipsiace vniuersitat⁹ cõciliũ Etiã cũ olim publicabit disputatio. manifestũ erit quid dixerim Vale nostrorũ optime atq3 doctissime. et. D. Joannẽ oecolampadium. triũ musa℞ haud vulgariter doctũ / Beatũ Rhenanuz Brunnonẽ. et omẽs nostros amicos. quantũ potes meo nomine saluere Jube. Lipsie ex edib⁹ nostris. Pridie Kalendas Augusti. Anno Millesimo quingentesimo decimo nono.

¶ Cum Gratia.

De disputatiõe Lipsicensi: quantum ad Boemos obiter deflexa est: Epistola Hieronymi Emser.

Noster hic Aegoceron sine fœno: peccat in vno:
Q, non est Lucę linea ducta manu.

REVERENDO PATRI DOMINO IOANNI Zack. Iuriū doctori, Catholicæ Ecclesiæ Pragen̄. Administratori, ac Lithomericen̄, Præposito, Hieronymus Emser Sacrorum Canonum Licētiatus S.D.P.

HAbitantem in te Christi spiritū, Reuerēde Pater, cū vita referat Christo digna: Tum id omniū maxime declarat: ꝙ natus olim in terra Boemica (terra: inquā: supstitionis ac confusiōis Babylonicæ) ꝑ modico duxeris, regenerasse Christo parentes tuos carnales: teqꝫ simul cū illis a patrijs vindicasse erroribus. Nisi ipsam etiā patriā, ac totū orbem illum Boemicū (velut alter quidā Hercules) domesticis repurgare mōstris, Christoqꝫ lucrifacere satagares. declamando: hortando: obsecrando: ac increpando. Idqꝫ paulo minore aliqn̄ periculo, ac Paulꝰ olim ipse. Sed vicit demū virtus inuidiā. Atqꝫ adeo quidem preualuit: vt spectato toties zelo paternitatis tuæ nō ficto: Summa tandem ecclesiasticarū rerū (quātulacunqꝫ istic est reliqua) totaqꝫ administratoria illa dignitas vni tibi demā data fuerit. Vbi in mūdo hoc tuo Boemico: nimbis, tēpestatibus, & aquis istis cōtradictionis (veluti cataclysmo quodam) inundante: apertisqꝫ maioribꝰ in dies errorū cataractis, in ꝓfundum descendente: Tu, tanqꝫ alter Noa pater, cū paucis admodū iustis, Christūqꝫ agnoscentibꝰ: Archā illā mysticā: hoc est: ecclesiam dei sacrosanctā (quæ iuxta Catholicū & apostolicū ritū. siue fato quodā, siue patronorū & præcipue diui Vuenceslai precibus: inter tot piratas, istic adhuc fluctuat) fidei clauo intrepide gubernas. Vtinā atqꝫ vtinā filia Babylonis misera: hoc est, infœlix illa tua ac errabūda Boemia: te remigante: ex tot scopulis & ꝓcellis in tutum aliqn̄ portum se recipiat. Vtinā tandem sapiat & intelligat, tum nouissima prouidens, ad dominū deū suū cōuer-

tatur ac redeat. Quisnam proh deū immortalē, hic viscus est, adeousq; tenax: quo nita, tam hæret pertinaciter? Aurum ne & argentū? At Christū audiant dicentē. Quid ꝓdest homini, si mūdū vniuersum lucretur: animæ vero suæ detrimentū patiatur. Libertas ne, an pniciosa potius peccādi licentia? At credant saltē Petro: qui Petri diffidūt successoribus. Non quasi velamen, inquit, habentes maliciæ, libertatem. An vero voluptas, ac carnis desideria? At repetāt animo, quo suorū quosdā (etiā regulos) abduxerit, portētosa illa, nulloq; religionis symbolo circumscripta libido. Aut quantū sceleris, quidue monstri, breui apud eos aluerit, cōtemptrix superū temeritas: & e recta semel deliratio. Deum testor optimū maximū: q nō sine lachrymis ista dictitem. Quis em̄ vere Christianus & fraternæ charitatis amator: non doleat tot fratrū iacturam? tantā animarū cladem? tam inclyti regni casum & ruinā? tantā postremo diuinæ maiestatis contumeliā ac blasphemiā? Aut quem iam nō pudeat, priscos illos generosos Boemorū spiritus: gentem tanta olim virtute conspicuā: tot victorijs illustrē: penes quā summa quondā fuit imperij, & terrestris regni caput: eo redactā esse: vt quum singulæ gentes religionem aliquā vnā mordicus teneant: hic in vno regno, aliū proceres obseruēt religiōis cultū: alium ciues. Et in vna eademq; domo aliter paterfamilias, aliter familia ipsa adoret: deniq; in vno sepe thoro alio vir ritu, alio vxor deū colat? In vniuersum aūt: vt pars multo maxima, posthabito deo, & relicto uerbo vitæ, cerdonibꝰ mō ac crepidarijs, tū mulierculis q̄busdā præficis, idq; in gurgustijs subterraneis (cimmerijs tenebris dignissimis) aures prębeat? Atq; his ducibus & aurigis: cōtra īuincibilē ecclesiæ veritatē, tot martyrꝝ cædibꝰ, tam solidis apostolorum fundamentis, supra firmissimam Christi petrā edificatā, tanq̄ musca contra Elephantū, aut aduersus aquilam Scarabæus velitari ausit? Num idem fa-

Matthei. xv.

i. Petri. ij.

ctitauit Vuencessaus dux olim eorum: vir omni sanctitate venerabilis? Num id ausa est prisca illa Boemica virtus ac nobilitas? An non vere quadret in eos propheticum hoc Quomodo sola sedet Domina gentium: princeps prouinciarum? Sacerdotes eius gementes: quia (vt paulo infra sequitur) dispersi sunt lapides sanctuarii eius in capite omnium plateaȓu. Filij Syon inclyti: amicti auro primo: quomodo facti sunt in vasa testea? Sed dicent fortassis (vt sunt ad excusandos errores suos argutuli nonnulli) Minime se solos esse aut sine Theseo: Quandoquidē ex nostris etiam factionis suę assertorem habeant Doctorem Martinū Lutherum: vnum omnium: qui abstrusa sacrę scripturę sensa (ceu diuina virgula) tum solus attingat: tum ad stomachum eorum faciat. Quiq; cornicum oculos potis sit configere. Quamobrem dum idem Lipsię nuper decertaret: publica deo supplicia: quottidianaq; (licet profana) pro eo sacra: fecisse: populariter gloriantur. O miserum Lutherum, si execrandis & abhominabilibus istorum piaculis confisus: ac non potius iugi scripturarum meditatione (quibus a teneris: vt aiunt: vnguiculis: indefessam nauauit operam) fretus: cum fortissimo Theologorū Ecchio pugnam ineat. Imo vero nihil constantius idem a se reppulit Martinus: quā falsam hanc quorundam de ipso suspitionem. Neq; Ecchio vsq; tam restitit in faciem: q̄ vbi ioco vel serio (incertum est) patronum eum Boemorum subluderet. Sua ipsius voce damnans: temerariam eorū a sede Apostolica discessionem. Neq; se in hoc illis consentire: neq; cōsensurum vnq̄: publice ꝓtestans. Desinant igitur miseri vexare superos: aut precib⁹ frustra lacessere. Nō em̄ tam ꝑsentes in vota sua diuos illi habent: vt vel tu venerande Senex vel cæteri qui adhuc Christi inter vos spirant amorē: propter disputationem hanc Lipsicam: hastam abiiciant: animūue despondeant. Nec est q͏ factiosi isti siue Pyghar-

Trenorꝝ. i.

di,siue Scismatici ob hoc falso sibi gaudio illudãt: cristãue
erigant. Quin magis erubescant: ꝙ reclamante etiam ipso
rum patrono (ut falso iactitant) nec dum ad cor redeunt:
sed marmoris instar rigent: haud secus, ac si dura silex aut
stet marpesia cautes. Atq; is quidem: cum disputatio ipsa
(vt ingenue fatear) contentionis q̃ edificationis plus præ
se tulerit: vnus ipsius fructus mihi visus est: ꝙ ipse etiam
Martinus vir rara profecto eruditione & doctrina (in quē
tanq̃ in parietem omnes spes suas inclinauerant) tam ro-
tundo ore: tam constanti vultu: tam arguta deniq; ratio-
ne eos spe ista fefellerit: vt non solum publice confessus sit:
sed cum quodam etiam indignationis spiritu exprobraue-
rit Boemorum contra Romanum pōtificem corneam fi-
bram ac pertinaciam. Nihil scilicet tanti esse oportere asse-
rens: quod nos ab vnitate Christi & ecclesię separare debe
at. Sed nec ob hoc illi sibi placeant: ꝙ idem Doctor Marti-
nus pio quodam (vt equidem crediderim) affectu mirari
se dixit: tot eorum esse qui Boemis superciliose insultent:
maleq; imprecentur: Neminem vero qui mitiori eos cala-
mo ab errore dehortetur: maxime, quum humanus ani-
mus blandiciis potius duci: q̃ minis aut terroribus cogi
velit. Complures enim tunc Ecchius Theologus extra ale
am doctus, ad calculum vocauit: veluti Capistranum: Cu
sanum ac reliquos veteranos (vt de recentioribus: tuisq;
ipsius contionibus saluberrimis hic taceam) qui non im-
portuno: sed dei spiritu: & lenitate Christiana: eos erra-
torum suorum admonuerunt: & in viam reducere conati
sunt. Et tamē nihilo secius promouerunt: q̄ si quis surdo
narret fabulam. Quare non est ꝙ supercilium nostrorum
excusent. Quamuis quid vetet tam oportune q̃ importu-

ij. Thimo. iiij.

ne: iuxta Apostolum: duræ ceruicis homines appetere:
omniaq; prius experiri, q̃ deploratos relinquere? Cum &

malo nodo malus quærendus sit cuneus. Et ipse etiã Vlysses socios suos inuitos flentesq; a loto diuellens: ad nauem redegerit. Nec vicio detur medico: qui pro salute recuperanda: ferrum aut ignem etiam adhibeat. Magisq; ex re illis fnerit vnusquispiam q̃tumuis acriter obluctans: q̃ mille alii in perniciem eorum mussitãtes. Sicut melior est amicus obiurgans: q̃ inimicus tacens. Id quod sero intelligens Euangelicus ille Tantalus: quum apud inferos tandem: arentia siti labra refrigerare non posset ipse: id saltem rogabat: vt fratribus suis quispiam mitteretur: suggerens: ne in eum tormentorum locum & ipsi venirent. Sed q̃ infœlicem passus fuerit repulsam statim subit: cum illi dicitur. Habent Moysen & prophetas: illos audiãt. Simile quampiam Christus etiam ipse nobis insinuat: dum apud eundem Lucam discipulis suis ait. Quicunq; non receperint vos: exeuntes de ciuitate illa: etiam puluerem pedum vestrorum excutite: in testimonium super illos. Quibus locis satis innuitur, tum q̃ periculosa res sit obdurare aures: & pulsantem vltro Christum semel excludere. Tum q; Boemi non possunt conqueri defuisse eis nostros: sed nostri contra dicere: cecinimus vobis & non salutastis. Eant igitur nunc isti gloriantes in malicia sua: vulgoq; sutelas obstrepentes & mendacia: q; disputatio hæc Lipsiæ exhibita erroribus eorũ subscripserit: quo nihil minus hic est actũ: nihilq; tam ab vtriusq; partis abfuit sententia. Cuius rei cũ ipse a gemino: vt aiunt: ouo: ad equum vsq; Troianum spectator auditorq; fuerim: haud alienum duxi a Christi sacerdote testimonium perhibere veritati, quando & prophani ea de re scriptitãt, & forẽsia iudicia, non raro calculis ac fortũa, magis q̃ certa rõne gubernant. Adde q; q̃rundã scripta nedũ grãmaticã sed nec vigiliã sapiunt nec iudiciũ, Q, si argutior quispiã vlteri⁹ urgeat, dissimulari nõ

Luc̨. xvi.

Luc̨. ix.

Matthei. xi

Rubeat hic Rubeus.

posse, Lutherum a Boemicis stetisse partibus, quum Ioannis Huss articulos quosdam catholicos fuisse, maleque damnatos palam asseruerit, Huic ego cum Beda responderim, si Ioanni hoc etiam detur, proprium esse hereticis, vt falsis vera immisceant. Nec tamen eorum quę vera dixere, sed falsitatis & mētis obstinatæ pœnas dare. Q, autem nominatim idem Martinus, cum dicto Ioanne, Summi Pōtificis principatum humanis rebus subiicere, & a deo non esse, contendit, adhuc in herba, vel vt tritiori vtar adagio adhuc sub iudice lis est, Et Martinus ipse (q̄uis omnia sursum ac deorsum verset, totamq; ingenij aciem huc sit admolitus) non tāta tamen animū obstinatione deuouit, vt si ratio rationē redarguat, cedere non velit. Nec Boemos qcq̄ releuat, si etiam obtineat, quum vel sic obedire eos oporteat. Quoniam humano quoq; iure, ad tollenda scismata, necessariam esse Summi Pontificis Monarchiam, eidemq; passim ab omnibus parendum, constanter ille prædicat. Dedit item in resolutione sua recens ædita, voluntatem hanc esse dei. Ego vero citra tamen cuiusuis iniuriam (idē enim mihi Accij quod Titij) hanc etiam coronidem adijcio. Miseram fore Christianorum sortem, si & Iudeis & gentibus sit inferior. Constat enim non solum Romanos, sed barbaras etiam gentes, pontifices suos & flamines diis retulisse acceptos. Q, si alicui vel Melesagorę Nymphæ, vel Numæ Aegeria, Minoisue antrum aut id genus cætera paruam fidem faciant, nihil moror. Dummodo negari non possit Pontificatum Aaron ab ipso deo fuisse constitutum. Additūq; eodē deo autore ad gloriā & decorē sacerdotij ornatū, ex purpura, dibapha, bisso, argēto, gemmis & auro. Sicq; pōtificium illud p manus traditum ad Cayphan vsq; descendisse. Qui licet vita scelestus foret, quia tamen successor erat Aaron & pontifex anni illius, pphetauit & Chr̄us eidē subesse ad mortē vsq; nr̄i causa nō erubuit. Indi

cans nimirum ne nos etiam pudeat sui causa Pontifici licet improbo esse subiectos. Quod & Petr⁹ manifeste pręcipit i Petri.ij. Et ipse quoqꝫ mandasse videtur: cum ait. Super cathedra Matthei. Moisi sederunt scribæ & pharisei oĩa ergo quecunqꝫ dixe xxiij. rint vobis seruate & facite: secundum opera vero eorum nolite facere. Quare facile mihi psuadeo: quum inferiori veteris instrumenti molę penitus ociosę: ac tandem derelictę: tantus honos fuerit habitus: superioris etiam: noui scilicet testamẽti: caussam nihilo fore deteriorem: sed summũ ipsius pontificem vna cum successoribus suis legitimis pari aut fœliciori etiam modo: tam sacrorũ conciliorũ interpretatione: ꝗ̃ vel sola hac Christi voce: Pasce oues me- Ioannis. as: a deo & iure diuino fuisse institutũ. Mores vero pontifi xxi cum pascẽdi semetipsos plus ꝗ̃ oues: piscandi auri plus q̃ hominũ: a diabolo esse subditicios: Pastoriciumqꝫ plane adulterinũ: ac peccatis nostris forte debitum. Humani aũt iuris esse electionem ipsam Pontificis maximi: a signo nõ aberrat: Siue quis successorem sibi ipse nuncupet: vt Petrus Clementem: siue vniuersus popul⁹ vt olim: siue tantum clærus: ex hisqꝫ soli Cardinales: vt hodie: suffragia conferant. Siue id Imperatoris etiam iussu fiat vel iniussu Omnia enim ista: diuinę Comedię seruire scenę: & pro tẽpore variari: nihil refert. Neqꝫ ideo ius diuinum (ad quod tanqꝫ ad sacram anchoram confugit) immutari necessum est. Nec etiam potestati Petri: aut successorũ eius plus detrahit: ꝙ post vicesimũ annum vel citra Romã primũ applicuit: q̃ fœlicitati Latrõis obfuit: ꝙ post quadragintа demũ dies cum Christo in cœlum ascendit. Lento enim passu humanę res incedunt. Et vt neotericus ille ait Vergilius

Omne quod excellens opus: & sublime futurum
Difficiles ortus habet: incrementaqꝫ tarda
Nec abludit Maro etiam ipse: si sic legatur
Tantæ molis erat Romanam condere sedem.

Contenta in hoc libello

Modus cõfitendi compositus p̄ Re-
ep̄m Andreã hispanũ S. Ro. eccl'ie Pe.

Interrogatiões et doctrine. quibus
quilibet sacerdos debet interrogare su-
um confitentem.

Canones penitentiales per ep̄m Ciui-
tatensē Compositi.

Casus Papales et Episcopales

Modus confitendi.cõpositus per Reuerendum epiſcopum Andreã hiſpanũ.ſcẽ Romane eccl'e penitentiariũ.

Quoniam omni confitenti neceſſariũ.
eſt hanc generalem cõfeſſionẽ debere ⁊ facere.cuius tanta eſt virtus ſm magiſtrũ ſentẽtiarũ li.iiij.di.xxij.ca.v.ꝙ innumerabilia venialia peccata delet.mortalia vero ⁊ criminalia quorũ non recordaris tollit.peccata vero que feciſti ad memoriaꝫ deducit.Et ideo ad vtilitatẽ mihi vere confitentiũ.Ego magiſter Andreas hiſpanus Ro. curie penitẽtiarius olim Ciuitatẽſis et Aiacenſis.nunc vero Megarenſis vocatꝰ epiſcopus.ordinis ſancti Benedicti.requiſitus per mihi cõfitentes hãc generalẽ cõfeſſionẽ.que quaſi oĩa peccata continet.ex multis ſanctorum patruꝫ dictis collegi verbis breuioribus quibꝰ potui.q: difuſius in mea maiori cõfeſſione proceſſi. ¶ Facto ſigno ſancte crucis ante omnia dic primo.Confiteor deo omnipotenti et beate Marie ſemper virgini et omnibus ſanctis et tibi patri meo ſpirituali.quia peccaui nimis ab iſta hora qua in cepi peccare vſqꝫ ad preſentem diem.mortaliter.criminaliter.venialiter.cogitatione.conſenſu.delectatione.deliberatione.conſilio.locutiõe.viſu. verbo.obmiſſione.⁊ opere contra deũ patrẽ omnipotentẽ ꝑ nature infirmitatem.contra filiũ dei.ꝑ anime ignorantiã et cecitatẽ.contra ſpiritumſanctũ per maliciam et obſtinationẽ.deſperationẽ voluntariam.peccandi.cõſuetudinẽ.tam cupiditate et amore in ordinato timore ſeruili et mundano. Et confiteor me peccaſſe contra deuꝫ tã locutione et cogitatione.quã opere et omiſſione.

De Cogitatione.

¶ Primo peccaui cogitatione.quia carnis delitias.gulas.luxurias ſeculi pompas.honores et diuitias habere cogitaui.⁊ multũ concupiui.ac turpibus cogitationibꝰ conſenſi.et taꝫ impreſſam imaginationem in eis habui.⁊ dilectionem ac delectationẽ.ꝙ multas meas cogitatiões ope pfeciſſem.niſi timor ⁊ verecũdia mũdi me retraxiſſet. Corde et animo horas meas nõ dixi.nec deum laudaui.nec de ipſo aut futuro ſeculo.ſeu de die iudicij cogitaui.Jmo temptatiões diaboli.⁊ mũdi volũtarie ſuſcepi.⁊ eis cõſenſi.vindictas deſideraui et amicicias ſimulaui.Jn meis aduerſitatibꝰ patientiam nõ habui

In affectū cordis mei transiui. et opere pfeci. quecūq₃ prius cogitaui facere. Qualitercūq₃ cogitatiōe peccaui. reddo me culpabilem. et dico meam culpam.

De Locutione.

¶ Secundo pater peccaui in locutiōe. quia sepius supflue et inepte locutus sum. Deū meum et sanctos eius blasphemaui. et deū de suis operibus reprehendi. peccata mea ꝓpria defendi et excusaui. Invanum iuraui. et meis ꝓximis detraxi et murmuraui. eorū vitā et opa sinistre iudicaui. et eos diffamaui. Iurata et ꝓmissa nō seruaui. sed sepe peioraui et ꝑ iuraui. et multos decepi verbis. testimoniū falsum dixi. pernitiose mentitus sum. ꝓpinquis et familiarib⁹ meis maledixi et eos vituꝑaui et scandalisaui. Maioribus adulatus fui. et cū verbis ac mēdacijs eorꝫ amorē procuraui. et discordias seminaui. male cōsului et bilinguis fui. Meipm laudaui. et secreta reuelaui. Indiscretus fui. et vota honesta nō impleui. Dissolutus in visu fui et in risu. Cantilenas de alijs feci. Verba scurrilia et turpia dixi. et ꝑfidus in verbis extiti. Verba dei tacui et nō docui. nō correxi ꝓximos. nō monui. Horas meas nō debite legi. nec ꝯfessus fui. Nō cōmunicaui. nec deo meo de beneficijs acceptis de mane die ac nocte gracias reddidi. nec alia sancta officia lingue exercui. sed eā ad oīa viciosa et vana verba laxaui. Qualitercūq₃ ego locutiōe peccaui reddo me culpabilem. et dico meam culpam.

De Septem peccatis mortalibus. Et primo de Superbia.

Tercio peccaui opere et operatione multipliciter. ¶ Et primo cōfiteor me peccasse cōtra deū meū et ꝓximū. et septē peccata mortalia cōmisisse. ¶ Supbiā em̄ cōmisi. quia singulari excellentia alijs preesse volui. pomposus et ꝑsumptuosus fui. in meis opibus semꝑ vanam gloriā habui. de diuitijs. honoribus ac genere et nobilitate atq₃ corpis pulchritudine me iactaui. et causa ipsorū alijs dominari volui. Inobediens p̄latis extiti. Censuras ecclesie et sinodorū nō curaui. et ypocrita fui et rebellis. et obstinat⁹ in mala cōsuetudine peccādi. Cōfiteri et penitere seu cōmunicari nolui. Parētes. ꝓximos et inferiores despexi. Et meos familiares. et amicos verbis supbis a me effugaui. Curiosus et leuis in verbis meis fui. ac dissolut⁹ in risu ex-

citi. singularis esse verbis et factis decreui. propriam voluntatē semper adimplere volui. peccata ꝓpria excusaui et defendi. et cito credidi et ingratus deo et hominibus de beneficiis extiti.

De auaricia

¶ Item peccaui cupiditate et auaritia. quia inordinate diuitias. honores. pecunias. et beneficia cōcupiui et amaui. Res alienas abstuli et retinui iniuste et dissipaui. Parcus mihi in necessarioꝝ exhibitione. et ꝓximis in elemoisinarū largitiōe fui. ꝓpter pecunias. honores et beneficia multa. falsa testimonia. falsas litteras. ꝓditiones adulteria. ꝓximoꝝ damna. vsuras. simonias. deceptiones. fraudes rapinas. furta. mēdatia. causas litigiosas. iniustas. et iniquas sententias. offitia tyrānica. mercātias. et aduocatiōes causarū iniustatū ac ꝓcurationes. falsos testes. falsas litteras. ꝑuersorū ⁊ consanguineorū ꝓmotiōes. in dei ecclesiia. ludos fortuitos. ⁊ falsa iuramēta dixi. feci et procuraui.

De Luxuria

¶ Item peccaui in peccato fornicatiōis ⁊ luxurie. quia delectatōe et cogitatiōe gule et luxirie corpis. polutiōes in corpe habui. verbis luxuriosis. tactibus. amplexibꝰ. et osculis. et aliqñ actibꝰ inhonestis mulieres turpiter cognoui et dilexi. et si nō ope. tamē mēte. sic adulteriū. incestū. raptū. ⁊ pctm̄ ꝯtra naturā facere et exercere desideraui.

De Inuidia

¶ Itē peccaui peccato inuidie. Nam honorē et famā ac ꝓmotionem ꝓximi ꝓpter inuidiā destruere et impedire ꝓcuraui. Et de eiꝰ damnō et infortuniis gauisus fui. et de eius ꝓsperitate valde dolui et ipsum depressi in quantū potui.

De Gula

¶ Itē peccaui in peccato gule. quia horā cōmedēdi ⁊ bibēdi sepiꝰ preueni. sine siti et fame cōmedi et bibi. et ebrietate me repleui. cibū et potū vltra naturā sum psi. ⁊ frequēter comedi in die ⁊ bibi. Sūptuosa cibaria te pocula ad delectationē carnis ꝓcuraui. Tabernas frequentaui. et in saporibus ciborum et potuum extiti.

De Ira

¶ Itē peccaui in peccato ire. Nā meis ꝓximis ⁊ subditis sine cau-

sa iratus fui. ppter iram me vindicavi ⁊ iniurias illatas sustinere nolui. cum ira deū meū blasphemavi. homines vituperavi. Nocere proximo meo in psona. ⁊ in rebus suis deliberavi. rancorē cordis servavi. et timorē mentis pre ira habui. clamores feci. discordias seminavi. et veniam petentibus non peperci.

De Accidia.

¶ Item peccavi in peccato accidie. Nam bona que tenebar facere non feci nec pcuravi. mala aūt que tenebar fugere nō fugi sed plus ad illa cucurri. et opere cōplevi. Panē meū laborib⁹ nō quesivi. tardus ac longus ad cōfitendū ⁊ penitendū de peccatis fui. penitētiam mihi datā. ⁊ vota pmissa vl' inchoata nō cōplevi. opus dei neglexi Remissus in dicēdo officiū divinū ⁊ faciēdo deo servicia fui. ⁊ meū officiū facere ignoravi. ⁊ iniurias feci. res meas deturpavi. In horis et divinis officiis nullam devotionē habui. et si aliquādo feci aliqd bonū. illud cum tristicia ⁊ verecundia. ac vana gloria pegi. desistere me posse peccatis penitus desperavi. et indiscreto fervore deo meo serviēdo tantū corp⁹ meū exterminavi ⁊ extenuavi. q sibi servire vt tenebar postmodū nō potui. ad cōsuetā vitā declinavi. Vota pmissa nō cōplevi. nec ieiunia ecclesie. Qualitercūq3 peccavi in hiis septē peccatis mortalib⁹. aut in aliquo eoꝝ. sive in aliqnib⁹ circunstātiis ipsoꝝ peccavi. dico meā culpā. ⁊ reddo me culpabilē deo et vobis.

De decem preceptis legis.

¶ Quarto peccavi opatione. quia decē pcepta dei mei trāsgressus fui ope et volūtate. ¶ Primo deū meū ex toto corde meo nō dilexi. non timui. nec adoravi. nec firmā fidē ⁊ spem in ipo ⁊ de ipo habui. quī poti⁹ divinis. auguriis. sortilegiis. et incātatiōib⁹. heresib⁹ ⁊ falsis doctrinis magis q̄ deo meo ⁊ scripturis sacris fidē dedi ⁊ magis de eis cōfisus fui. ¶ Scdo nomē dei invanū assumpsi p os meum. Pro nulla re deū meū iuravi. frequenter et sine causa iuramēta falsa pnūciavi. et sup evāgelia iuravi sine necessitate. Simplici vbo credere nolui. et p mēbra dei piuravi. deū ⁊ sanctos ei⁹ negavi atq3 blasphemavi. ¶ Tertio peccavi. nā diē dominicū ⁊ festivitates ecclesie cū oratiōib⁹. missis ⁊ pdicatiōib⁹. et elemosinis nō sanctificavi. ß illis dieb⁹ debitores meos repetii ⁊ posui. mihi debita pcuravi. familiam

meā laborare feci. tp̄alibus vocaui. ⁊ mūdi gaudijs. crapulis et luxu/
riosis actibus magis illis diebus festiuis me dedi q̄ alijs diebus nō
festiuis. ¶ Quarto peccaui. nā patrē et matrē meā corp̄ales nō ho/
noraui. nec eis in necessitatib⁹ subueni. s̄ eos ad irā ꝓuocaui. Prela/
tis spiritualib⁹. ⁊ matri mee sancte ecclesie debitas reuerētias nō feci.
nec eoꝝ p̄cepta et censuras curaui. imo in cōtemptū clauiū ecclesie cū
excōmunicatis et scismaticis ⁊ hereticis p̄ticipaui. et decimas quas
ecclesie tenebar dare nō integre dedi. ¶ Quinto peccaui. nam p̄xi/
mum meū licet nō actu. tn̄ anīo et voluntate occidere voluntarie ac
in p̄sona ledere. et in reb⁹ cōcupiui. man⁹ violētas in eū posui ⁊ po/
nere decreui. ¶ Sexto peccaui. nā mulieres cōiugatas ad vlterium
eas ꝓuocaui. et in diuersis cogitatiōib⁹ p̄ adulteriū me coinquinaui
¶ Septimo peccaui. nam res alienas iniuste de locis sacris et nō sa
cris abstuli. ⁊ officiū ad recipiēdū bona pauperū p̄curaui. ⁊ res alie/
nas dn̄is suis nō reddidi. Patrimoniū crucifixi non debite expendi.
nec p̄ me ablatū vl' furatū. aut inuentū nūquā restitui. Nec volūta/
tes vltimas mortuorū et testamēta adimpleui. ¶ Octauo peccaui
nā cōtra p̄ximū meū ex malicia publice ⁊ occulte falsum testimoni/
um. falsas scripturas. falsos testes cōtra eū p̄curaui et dixi. ⁊ ei⁹ vi/
tam et mores quātū potui denigraui. et vituperias. derisiōes ac ma/
ledictiones cōtra eū ꝓtuli et scādala p̄curaui. ¶ Nono peccaui. nā
p̄ximi mei vxorē ⁊ ꝯsanguineā et sanctimonialē desideraui. ⁊ in ei⁹
pulchritudine gauisus fui. et ad eā vidēdū cucurri et habere quocūq;
modo deliberaui. ¶ Decimo peccaui. Nā vicinis agros. dom⁹. be/
neficia. et bona mei p̄ximi p̄ dolos. fraudes violētiā ⁊ deceptiones
habere cōcupiui. et cōtra eū causas iniustas et litigiosas moui. ver/
bis ⁊ factis q̄tū potui ꝓpter illa bona eū reb⁹ suis iniuste priuaui. et
priuare studui. In hijs omnibus dico meam culpam. et reddo me
deo culpabilem. et vobis patri.

De quinq; sensibus:

¶ Quinto pater peccaui. cōtra deū cū oībus meis mēbris et sensi/
bus mei corp̄is. Nā cū meo capite. deo et meis maiorib⁹ reuerētiaʒ
nō feci. Itē collū meū ad obedientiaʒ inclinare nolui. Itē aures ad
audiendū luxuriosa verba. detractiōes. cant⁹ ⁊ instrumēta musica/
lia dedi. Itē oculos meos multotiēs colorib⁹ deturpaui. et impudi/

ce cū eis multas mulieres ac plures vanitates mundi respexi. Item nares meas odorib⁹ ꝓvocātibus ad vanā glorā et luxuriaз ordinaui. Item os meū ad loquendū mendacia. blasphemias. et iniurias deputaui. Itē liguam meā ad loquendū suauia mendatia ordinaui. Itē guttur meū crapula et ebrietate repleui. Itē manib⁹ meis aliena rapui. et turpiter cū eis corpus meū. et aliena mēbra mea ad generationē deputata fornicationib⁹ maculaui. Itē ventrē meū luxurie et ebrietatib⁹ dedi. Iteз in lūbis meis ardoreз libidinis exoptaui et excitaui. Itē in corde meo varias cogitatiōes ꝛ temptationes habui. quas opere perfecissem. nisi timor mundi et hominum me abstraxissent. Item genua mea deo meo ꝛ sanctis ꝛ maioribus ac prelatis meis nō flexi. Itē cū pedib⁹ meis ad luxuriandū. ꝛ furandū ꝛ sanguinem fundendūm cucurri. Qualitercūqꝫ ego cū aliquo mēbro meo corpis deū offendi. dico meā culpam. et confiteor deo ꝛ vobis.

De operibus misericordie

¶ Sexto peccaui. vltimo mō peccādi obmissiōe. nā cū paupe indigente in necessitate cōstituto. septē opa misericordie nō exercui. Nā cū potui esuriēti dare panē nō dedi. Et sitiēti potū nō prebui. hospitem peregrinū et errantē ad meū hospitiū et ad viā rectā nō reduxi. Infirmos cū necessarijs nō visitaui. Nudū vestimētis nō cooperui. Incarceratos iniuste nō redemi. Mortuū derelictū nō sepeliui nec sepelire feci. Iteз opa spiritualia ad que tenebar non adimpleui. Nam ignorantes que sunt salutis anime non docui. Destituto em̄ humano auxilio ꝛ peccatori consiliū non dedi. Errantem et peccatorem nō castigaui nec correxi. Tristem et dissolutū nō confortaui. nec michi irascentibus et malefacientibus nō peperci. Iniurias et cōtumelias mihi illatas patēter nō sustinui. Pro saluatiōe animarū amicorū ꝛ inimicorū deū nō exoraui. ꝛ mercedē laborū mihi seruientib⁹ nō prebui. Qualitercūqꝫ ego opa misericordie nō impleui. dico meam culpam et reddo me culpabilem deo et vobis.

De duodecim articulis fidei.

¶ Septimo peccaui. quia duodecim articulos fidei firmiter non credidi. nec corde. et ore ad eos iusticiā confessus fui. imo aliquando circa ipsos et circa sacramenta altaris dubitaui. et fidem verā ꝛ in

stam cum bonis operibus sicut bonus et fidelis christianus nõ ha-
bui. nec contra fideles et hereticos fidem meam omnino defendi et
predicaui. imo errantes arguentes contra fidem libenter audiui.

De septem sacramentis ecclesie.

¶ Octauo peccaui. quia septem sacramẽta ecclesie vt bonus chri-
stianus preterij̃ ꝛ neglexi. Primo quia sum baptizatus. et diabulo ꝛ
pompis eius vt promisi in baptismo non renunciaui. Sum confir-
matus et fidem christi ac veritatem propter timorem mundi loqui
et predicare erubui ꝛ neglexi. atq; ordinem matrimonij nõ honoraui
nec custodiui. Ordines ecclesiasticos indigne recepi. et in peccato in-
digne eos exercui. Penitentiam ꝓ meis peccatis. et ieiunia oratiões
et elemosinas mihi iniũctas nõ feci. Oris cõfessionẽ ꝛ corporis christi
cõmunionem facere et recipere neglexi. Qualitercũq; ego in septem
sacramentis peccaui. dico meam culpam.

De septem virtutibus theologicalibus

¶ Nono peccaui. quia septẽ virtutes theologicas seruare neglexi.
In me non est vera christi fides cum bonis operibus. In me non
est certa spes de futuris bonis celestibꝰ. In me nõ est charitas qua
super omnia diligatur deus. atq; vt meipsum et meum proximum
non dilexi. In me nõ est prudentia. quia actus meos. quid quomo-
do et quando debuissem agere non feci. ꝛ iuxta voluptatis deside-
ria actus meos inconsulte peregi. In me non est fortitudo. quia
passiones interiores ꝛ exteriores viriliter pro christo nõ subiugaui.
Turpia et verecundia agere non metui. In me non est temperan-
tia. quia labores. ieiunia. et tribulationes sustinere nolui. In me nõ
est iusticia. quia a malo nõ declinaui. Sed bonum qđ tenebar face-
re neglexi. Vnicuiq; quod suum erat non dedi. Et propter meas
vtilitates bonum cõmune et multorum saluationem neglexi. quic-
quid ego contra septem virtutes peccaui dico meam culpam.

De septem donis spiritusancti.

¶ Decimo peccaui. quia septem dona spiritusancti nõ curaui. In
me nõ est sapientia ad diuina cõtemplanda. In me nõ est intellectꝰ

ad nouissima mortis mee ⁊ penas inferni et diē iudicij cōsiderandū In me nou est consiliū ad bonum eligendū. ⁊ malū reprobandum In me nō est sciētia ad meipm et facta mea recognoscēdū. In me nō est fortitudo a tenptatiōib⁹ ⁊ tribulatiōib⁹ ac malis cogitatiōi/bus resistendū. In me nō est timor dei ad malū fugiendū et salutē aīe querendū. Qualitercūqꝫ ego in his peccaui dico meā culpam.

De Duodecim fructibus spiritussancti.

¶ Vndecimo peccaui. quia duodecim fruct⁹ spūssancti scienter neglexi. In me nō est charitas. nec gaudiuꝫ in dei seruitio. nec pax cū ꝓximo. nec pacientia in aduersis. nec lōganimitas in diuinis serui/tijs. nec bonitas vite mee. nec benignitas erga ꝓximū. nec modestia in gestu et habitu ac opibus meis. nec māsuetudo in turbationibus nec hūilitas in opibus. nec veritas in verbis ⁊ locutionib⁹. nec cōti/nentia. nec castitas in meis affectiōibus. Sed grauiter peccaui con/tra predicta sicut equus et mulus quibus nō est intellectus. De hijs omnibus et singulis dico meam culpam.

De Octo beatitudinibus

¶ Duodecimo peccaui. quia secundū octo beatitudines euāgelicas viuere. vt christi seruū decet neglexi. easqꝫ obmisi. Primo pauptatē voluntariā cū spirituali intentiōe nō habui. Secūdo mitis ⁊ māsue/tus in ꝑsecutionib⁹ ⁊ iniurijs mihi illatis non extiti. Tercio peccata mea nō defleui. nec cū illa cōtritiōe qua debui ad hāc confessionem accessi Quarto iuste viuere nō studui. sed in peccatis assuet⁹ fui. bene facere ieiunare. ⁊ orare neglexi. Quīto mihi misericors ⁊ alijs nō fui. ac bona ecclesiastica mihi cōmissa paupib⁹ nō dispersi. Sexto mū/do corde quo ad deū ⁊ ad ꝓximū ꝑ bona exempla non vixi. sed du/plici animo in factis ⁊ verbis ypocrita extiti. Septimo pacific⁹ nō fui. sed ꝓpter ambitionē bn̄ficiorū ⁊ honorū discordias seminaui ac scismata feci. Octauo quia nō ꝓpter christū ꝑsecutiōes ⁊ maledictio/nes hominū sustinui. sed quādo potui me vindicaui. quandocunqꝫ qualitercūqꝫ ego infelix peccator peccaui cōtra octo beatitudines. et cōtra oīa predicta ⁊ singula. ⁊ eorū circūstantijs scienter vel igno/ranter. dormiēdo vel vigilādo reddo me deo culpabilē. ⁊ dico meā culpam. ⁊ peto a deo meo indulgentiam. ⁊ a vobis patre absolutio/nem et penitentiam.

¶ Septem peccata mortalia continent̄ in septem litteris huius di
ctionis Saligia. ¶ Quinqꝫ sensus sunt. Visus. Odoratus. Auditus
Gustus. ꝛ Tactus.
¶ Item decē precepta domini patēt per hos versos. Unum crede
deū. nec vane iures ꝑ ipsum. Sabbata sanctifices. habeas in hono
re parētes. Non sis occisor. fur, mechus. testis iniquus. Alterius nu/
ptam. nec rem cupis alienā. Et de his oībus peccatis qualitercunqꝫ
fui trāsgressus dico meā culpā. et cōfiteor deo ꝛ vobis. et peto a deo
meo veniā. ꝛ a vobis patre absolutiōeꝫ ꝛ penitentiā. Ideoqꝫ precor
beatissimā virginē Mariā. ꝛ sanctos apostolos dei. Petrū ꝛ Paulū
et omēs sanctos. et te patrē orare ꝓ me ad dn̄m iesum christum. vt
parcat mihi oīa peccata mortalia. criminalia ꝛ venialia. oblita ꝛ ne
glecta et ꝑ me cōfessa. et que libēter cōfiterer si eorū memoriā habe/
rem. ꝛ que a tpe quo incepi peccare vsqꝫ ad presentē diē. cogitaui. di
xi et feci. ꝛ bona opa que debebā facere obmisi. Et cōferat mihi gra
ciam vt in posterū cōsimilia peccata nō faciā. et cōcedat mihi bonū
finē vite mee ac ꝑseuerantiā in bonis opibus. et hāc animā meā ad
celestē gloriā ꝑducat. vosqꝫ patrē meū requiro ex pte dei patris om/
nipotētis. et sanctorū apostolorꝫ Petri ꝛ Pauli. et sancte romane ec
clesie. et clauiū auctoritate. quatenꝰ me absoluatis ab omnibus meis
peccatis et delictis. confessis. neglectis et oblitis. et a peccatis meis
mortalibus. cōmissis et obmissis. et venialibus. ꝛ a quibuscūqꝫ alijs
delictis. peccatis. et a penis alijs inferni ꝛ purgatorij quas pro hijs
peccatis merui. Itē si sum excōmunicatꝰ. interdictus. aut suspensus
a iure vel ab homine. aut si fui. aut essem irregularis. suspēsus vel in
terdictus. aut si ꝑticipaui ignorāter vel sciēter excōmunicatis. supli/
co humiliter quatinus me in forma ecclesie absoluere et participa/
tione fidelium christianorum restituere dignemini. ¶ Item quan/
do quis facit confessionem nō integram. ita. ꝙ pretermittat aliqua
peccata scienter. tali non dimittunt̄ peccata. propter illud peccatū
quod scienter obmisit. quia impossibile est ꝙ deus dimittat vnum
peccatum sine reliquo. Ergo multominus presbiter qui est minister
dei dimittere potest vnum sine reliquo. Et talis sic omittens scien/
ter vnū peccatū. tenet̄ oīa peccata prius confessa de nouo confiteri.
Secus est si ignoranter. vel ꝓpter aliquem specialem causam. tunc
non tenetur cōfiteri. nisi quādo confessor nō habuit potestatē absol
uendi ab alijs peccatis. vel fuit ignorans. ꝛ sine sciētia sacre scriptu/

re. vel si cõfitens non cõplevit seu facere neglexit penitentiã sibi in iunctã. In hijs quattuor casibus tenet̃ iterato cõfiteri oĩs homo.

Sequit̃ oratio post cõfessionem.

Omnipotens sempiterne deus misericordissime qui venisti pec/catores redimere. peto te per dulcissimũ sacramentuz corporis et sanguinis tui misteriũ. vt mihi dones indulgentiã ⁊ remissionem oĩm peccatorũ meorũ predictorũ. presentiũ et futurorũ. vt dignam agere valeã penitentiã. et in bonis opibus perseverantiã habeã. ac toto corde meo te diligere. et que tibi placita sunt tota dilectione ꝑficere. et te puro corde meditari. ⁊ post hãc vitã nũq̃ a te separi. A.

¶ Aviso te confitens quatenus in quolibet puncto. ac clausulis hu ius cõfessionis que multã sententiã oĩm circũstantiarũ peccatorum continet reducas te ad te ipsum. et satage recordari si fecisti aliquo tp̃e in speciali aliquod peccatũ cõsimile. et statim illud cõfitere cum suis circũstantijs que sunt. quantitas. qualitas. sexus cõditio. locus. causa. tempus. intentio. mora. dignitas. tentationis et operationis modus. Hec sunt servãda cũctis cõfitẽtibus insinuanda. ¶ He sunt querẽda a penitẽtibus circũstantie. Quis. quid. vbi. ꝑ quos. cũ qui/bus. cur. qũo. quotiẽs. et quando. etas. forma. locus. ordo. sapientia. tp̃s. sexus. cõditio. causa. intentio. mora. eventus. et ꝑsona. ac corpis ⁊ tentationis modus. ¶ Hec sunt medicamina quibꝰ curat̃ confessio vera. Sit simplex ⁊ humilis. fervẽs. pura ac fidelis. vera. frequẽs. nu da. discreta. libens et verecũda. secreta. et integra. lacrimabilis. acce/lerata. frequẽs et accusans. ac se puniri paratus. ¶ Propter multos ignorantes cõfessores vt doceãt qualiter debeãt in forma debita ec clesie eis cõfitentes absolvere. Ergo episcopus Megarensis minor penitẽtiarius addidi formã absolutiõis huic cõfessioni mee superiꝰ descripte sic. posita manu sup caput confitentis. dicat confessor. Misereat̃ nostri deus ⁊c. Quibus finitis dicat. ¶ Dñs noster iesus christus qui habet potestatẽ plenariã te absolvendi ipse te absoluat. Et ego auctoritate ipsius. et sanctoꝝ apostolorũ Petri ⁊ Pauli. ⁊ san cte matris ecclesie. et auctoritate mihi cõmissa in hac parte. quantũ possum et debeo te absolvere. te primo absolvo a vinculo excõmu/nicationis minoris. iuris vel hominis. si qđ incurristi. Absolvo etiaz te a participatione excõmunicatorum si indiges. ac eadem auctori/tate te absolvo ab omnibus peccatis tuis mortalibus. criminalibus

et venalibus mihi cõfessis.absolvo etiã te ab omnibus alijs pecca/
tis oblitis.confessis.et non confessis.cõmissis.et obmissis.ac negle/
ctis.quantum possum et debeo.in virtute passionis domini nostri
iesu christi.et in nomine patris et filij et spirissanti Amen.Et ipsa
passio domini nostri iesu christi.ꝛ merita omniũ sanctorũ et sancta/
rum.et passiones sanctorũ martirum.et suffragia militantis eccle/
sie et remissiones eiusdem ac indulgentie.orationes ꝛ peregrinatio/
nes ꝛ bona quecunqȝ fideliũ christianorũ quorumcũqȝ.ꝛ ieiunia.ele/
mossine.et opera misericordie que fecisti.ꝛ facis.ac proponis facere
et quicquid tribulationis patienter sustinueris.totũ tibi confero in
satisffactionenem huius penitentie tibi per me iniuncte.ꝛ ad ꝓfectũ
et auxiliũ remissionis omnium peccatorum tuorum et liberationis
penarum tuarum inferni et purgatorij quas pro eis meruisti.et ad
acquisitionẽ gratie in p̃senti et vite eterne in futuro seculo.Amen.

Finit Confessio perutilis.

Interrogationes et doctrine quibus. quilibet sacerdos debet interrogare suum confitentem.

Hic sunt multa utilia pro confessoribus ad introducendum gentes simplices.

Qualis debet esse confessor.

¶ Primo debet esse dulcis in corrigendo.
¶ Secundo prudens in instruendo.
¶ Tercio pius in puniendo.
¶ Quarto affabilis interrogando.
¶ Quinto suauis in consulendo.
¶ Sexto sit discretus penitentiam iniungendo.
¶ Septimo sit mutus confitentem audiendo.
¶ Octauo sit benignus in absoluēdo. Unde versus.
Confessor dulcis. prudens. pius. affabilisq̧.
Suauis et discretus. mutus sit quoq̧ benignus.
Hec octo tibi precipiunt iura teneto.

Quomō cōfessor docebit cōfitentē.

¶ Primo Confessor recipiat benigne et graciose confitentē dum venit. Item faciat confitentē esse iuxta latus suū. Item dicat. quod cō/fiteatur vicario christi. Item dicat ei. quod signet se signo crucis dicendo

In nomine patris et filij et spiritusancti. Amen.

Quomō confessor cōfitentē cōfortabit

¶ Primo ostendet ꝙ christus mortuus fuit ꝓ nobis peccatoribus Itē ꝙ ipse est pius et misericors. Item ꝙ sibi indulgebit si cōfiteatur. Item ꝙ sanctus Petrus negauit christū. Itē quomō sanctus Paulus ꝑsequebatur christū. Itē ꝙ sanctus Dauid fecit homicidium Item de peccato beate marie Magdalene. Itē de Cananea capta in adulterio. Et tamē isti omnes sunt sanctificati. quia penituerunt et cōfessi sunt. Itē ꝙ melius est detegere peccatū suū in hoc mundo vni sacerdoti. ꝗ corā ōminib⁹ in alio mūdo. ⁊ cū hoc ꝑpetuo dānari

Quomodo cōfessor ordinat cōfessionē

¶ Primo audiat confessionē generalē. deinde audiat cōfessionem specialē. Primo de quinqꝫ sensibus corꝑis. Deinde de septē peccatis mortalib⁹. Itē de decem preceptis sacre legis. Item de duodecim articulis fidei. Itē de septē sacramentis ecclesie. Itē de septē operibus misericordie tempalibus et spiritualib⁹. Itē de confessione nō debite facta. Item de penitētijs nō debite completis. Itē de participando cum excōmunicatis.

Que sunt cauenda per confessorem.

¶ Primo caueat cōfessor. ne querat de peccatis singulariter. sed in generali. Itē nō querat cōfessor. cū quo vel cū qua cōfitens peccauerit. Item caueat ne vituperat cōfitentē. nec eū reprehendat vsqꝫ ad finē. Item nō respiciat confitentē in facie. Iteꝫ nihil interrogat donec cōpleuerit. Itē nō petat a confitente qui fecit te peccare. Quia nullum debet accusare.

De inquisitiōe cōfessoris erga cōfitentē

¶ Primo petat si sciat pater noster. Aue maria. Credo in deum. ⁊ articulos fidei. et Decem precepta legis. Et si nesciat. precipiat ei ꝙ addiscat. Item querat ab eo. si sit excōmunicatus. Item si compleuerit suas penitentias. Item si habet rancorem contra aliquem. Item si vere peniteat de suis peccatis. Item si dimiserit dicere. vel obmiserit aliquot peccatum. Item si velit se abstinere a peccato. Item si velit obedire mandatis ecclesie. Item si habet voluntateꝫ satisfaciendi.

De querendis per confessorem circa quodlibet peccatum.

¶ Primo querat confessor. quid fecit cõfitẽs. vt sciat si sit mortale vel veniale. ¶ Secundo cui fecit. quia grauius est percutere clericum q̃ laicum. ¶ Tercio vbi fecit. quia deterius esset intra ecclesiã q̃ extra. ¶ Quarto quare fecit. quia percutere maliciose est peius q̃ percutere a casu. ¶ Quinto quot vicibus fecit illud peccatum. quia grauius est bis q̃ semel. ¶ Sexto quomodo peccauit. vtrum modo consueto. vel contra naturã. ¶ Septimo et vltimo quãdo fecit. quia peius est in die festo q̃ in feriali.

De querendis per confessorem circa decem precepta legis.

¶ Circa primũ querit̃. Si crediderit in deum. articulos fidei. et sacramenta ecclesie. Si adhibuit fidem sortilegijs. somnijs. augurijs. et incantationib⁹ ꝛc. Si diligat fratrẽ suũ christianũ. ꝛ vellet ꝙ saluetur sicut ipse. ¶ Circa secundũ querit̃. Si periurauerit se. Si iurauerit ꝑ deum ꝛ sanctos sine causa. Si mendacia dixerit. Si vota fregerit. ¶ Circa terciũ querit̃. Si festa seruauerit. Si quadragesimam. ꝛ vigilias ieiunauerit. Si tempus in ludis ꝛ socijs perdidit. ¶ Circa quartum. Si parẽtibus obediuit. Si eis in suis necessitatib⁹ subuenerit. Si prelatos ꝛ maiores honorauerit. ¶ Circa quintum. Si homicidium fecerit vel cõsenserit. Si subuenit infirmo in articulo mortis. Si fecit ꝙ mulieres nõ conciperent. Si fecit ꝙ mulier fecit abortũ. ¶ Circa sextũ. Si detinet mercedẽ seruorũ. Si fideliter laborauerit ꝓ alijs. Si furtum scienter emerit. Si perditum notum detinuerit. ¶ Circa septimũ. Si violauerit mulierẽ. Si in partu vel puerperio eam cognouerit. ¶ Circa octauũ. Si aliquem blasphemauerit. Si de ignotis sibi disposuerit. ¶ Circa nonum. Si vxorẽ vicini attraxerit. Si maritũ ꝓ ea vilipenderit. ¶ Circa decimũ quere. Si agros domos aut seruos sui vicini cõcupiuerit.

De querendis circa mortalia peccata

¶ Circa supbiã quere. Si iactet se ꝓpter amicos. vel ꝓpter diuitias Si crediderit hr̃e bona sua de seipo. Si crediderit ꝙ sit bon⁹ ꝛ iust⁹

❡ Circa inuidiam. si gaudeat de malo alicuius. si gaudeat cū aliqs vituperat. si doleat de bono ꝛ vtilitate alioꝝ. ❡ Circa Iram. si percusserit aliquē. Si fecerit vel dixerit alicui iniuriā. Si voluisset esse mortuus in ira sua. ❡ Circa accidiā. si nō vadit ad ecclesiā. si penitētias sibi iniūctas cōpleuerit. si dixerit sepe Pater noster. Aue ma. Credo in deū. ❡ Circa auariciā. si cupiuerit aliena. si fecerit vel ꝓcurauerit symoniā. si prestiterit ad vsurā. ❡ Circa gulā. si contētus sit de victu. si comederit multotiēs in die. si quesiuerit victus nimis delicatos. ❡ Circa luxuriā. si de hoc sepe cogitauerit. si mulierē tetigerit inhoneste. Si mulierem ꝑ aliis ꝓcurauerit.

Que vota sunt tenēda. et q̄ reprobāda.

❡ Votū est ꝓmissio alicui de aliquo bono facto cū deliberatione. Votū de re illicita nō obligat. Votū in ira factū nūc nihil valet. Votum nulli factū nō tenet. Votū per timorem factū nō tenet. Votum puerorū nō tenet. nisi post etatē legitimā ratū ꝛ gratū habeāt. Votū ꝑegrinationis vxoris nō tenet. sine cōsensu mariti. Votū vxoris factū de ieiunio nō valet. nisi sit de licentia sui mariti. Votū castitatis in matrimonio factū nō valet sine cōsensu amboꝝ. Votū factū impediēs cōiugale nō valet neqꝫ tenet in aliq̄. Votū serui nō liberi de iurādo religionē nō valet sine cōsensu dn̄i. Votū ꝑegrinationis vltra mare nō implet sine licētia pape. Votū ieiunij mlieris impregnāte nō debet seruari ꝓpter periculū. Votū cōtra bonū publicū est irritū

Que iuramēta debēt seruari. ꝛ que non.

❡ Iuramentū est affirmatio vel negatio de aliqua sacre rei attestatione. Ad iuramēta tria requirunt. Primo veritas in cōsciētia iurātis ꝙ firmū sciat illud qd iurat. Scd̄o requirit iusticia. s. ꝙ iuret illd qd est licitū et honestū. Tercio requirit iudiciū. s. ꝙ nō iuret sine magna necessitate. Qui iurat ꝑ solē ꝛ lunā. ꝑ ignē et aquā. ꝛ ꝑ talia peccat. Qui iurat alicui obedire. intelligit de honestis ꝛ licitis. Qui iurat facere aliqd peccatū nō debet seruare tale iuramentū. Qui iurat nō facere elemosinā. vel nō indulgere offensam non valet. Qui iurat de sibi ignotis affirmatiue vel negatiue multuꝫ peccat. Qui iurat de aliq̄ sine aliqua magna causa vel sine necessitate peccat. Qui iurat cōtra bonos mores. vel contra rempublicā nō tenet iuramētū nā peccaret grauiter. sed debet confiteri. eo ꝙ sic iurauit.

Quibus confessor phibet corp' christi

℄ Nullus recipiat corpus christi. nisi prius fuerit debite confessus. nullus recipiat corpus christi. nisi prius fecerit satisfactionē si potest Nullus recipiat corpus christi. nisi prius fecerit penitentiā. aut opus misericordie. Nullus excōmunicatus. aut interdictus presumat recipere corpus christi. Nullus insensatus vel fatuus. aut indiscret' recipiat corpus christi. Nullus exñs scienter in peccato debet recipere corpus christi. Nullus habēs vomitū vel tussim seu malū stomachū debet recipe corpus christi. Nullus minor etate xij. annorū. debet recipere corpus christi. Nullus habēs rancorē cōtra aliquē. nec aliquis dubitās in fide catholica debet recipere corpus christi. Null' recipiat corpus christi post cōmestionē nisi in articulo mortis. Notandū est q qui non recipit corpus christi semel in anno peccat mortaliter Et hoc nisi sit de cōsilio supioris. et de licētia sui confessoris.

Qualiter confessio est facienda.

℄ Qui se vult confiteri. primo debet cogitare ad peccata que fecit ad fratrē. q de omnibus confiteat̄. ac nulla dimittant̄ si potest memorari. Primo debet eligere capellanū bene sapientē cui cōfiteatur Et hoc de licentia sui curati vel supioris. Secūdo debet habere veram cordis contritionē. ⁊ displicentiā de peccatis cū pposito ampli' nō peccādi. Tercio requirit̄ oris cōfessio peccata sua integre cōfitendo. seipm increpādo. ⁊ nullū alium si potest bono modo accusando Quarto requirit̄ operis satisfactio. vel voluntas satisfaciendi cum poterit. iniurias per eū factas emēdando. ablata et inuenta restituendo. et penitentiā sibi iniūctā debite ⁊ integre adimplendo.

De confessione in generali.

℄ Primo volens confiteri debet suum confessorem salutare. deinde se iuxta eum ad suum latus geniculare. et si est vir. debet suum capucium remouere. mulier vero non. imo debet tenere capucium suum ante oculos suos dum confitetur. Item confitens debet dicere benedicite. ⁊ confessor debet respondere. dominus sit vobiscū. Amē. deinde confitens debet facere confessionem generalem dicendo sic Confiteor deo omnipotenti. et beate marie virgini. ⁊ omnibus sanctis. et vobis patri de omnibus peccatis meis que feci vsq in hunc

diem presentem. de quibus omnibus peto a deo et vobis qui estis
hic locum tenens iesu christi misericordiam et indulgentiam.

De confessione in speciali.

¶ Primo confiteatur de suis peccatis in speciali. Primo de quinqꝫ
sensibus naturalibus sui corporis. quos male rexit. et per quos sepe
peccauit. Primo de sensu visus. ꝑ oculos in aspiciendo aliquā mu/
lierem cum delectatione vel concupiscētia indebita. aut cū indigna
tione et displicentia. Secundo cōfiteor de sensu auditus. qui fit per
aures. vana ꝛ inutilia ascultādo. mala verba ꝛ inhonesta de alijs li/
bentissime audiēdo. Tercio cōfiteor de sensu odoratus. qui fit ꝑ na/
sum. res odoriferas odorando sicut rosas. species et similia. Quar/
to de sensu gustus qui fit in lingua. res delectabiles auide gustando
comedēdo ꝛ bibendo. Quinto cōfiteor de sensu tactus. qui fit in om
nibus partibus corporis. maxime cū manibus. membra mea illicite
tangēdo. viros aut mulieres amplectādo. vel indebite osculando.
Deinde confiteatur de cogitatione. imaginatione que fit in cerebro
aut in corde cogitando ꝛ imaginādo cogitationes multas malas ꝛ
ꝑuersas. Deinde confiteat̄ de ore ꝑ quod peccauit loquēdo sepe con
tra deum iurando ꝛ male graciādo ip̄m. proximos ꝛ alios male dif/
famando. Deinde confiteat̄ de pedibus suis quibus iuit ad loca in/
honesta ꝛ ꝓhibita sicut lupanar. tabernas. ꝛ torneamenta.

De septem peccatis mortalibus.

¶ Postea confiteat̄ de septem mortalibus siue criminalibus. et de
radicibus ipsorū. De sup̄bia ꝛ de radicibus suis. Primo voluit supe/
rare maiores. ꝛ despicere equales ꝛ inferiores. Item fuit arrogās di/
cens se habere multas diuitias quas nō habebat. Item fuit cōten/
tiosus impugnando veritatem ꝑ magnum clamorem. Item nolu/
it esse obediens. neqꝫ suo confessori. nec mādatis ecclesie. Item fuit
presumptuosus credens plus scire vel valere ꝙ̄ sciat vel valeat. Itē
fecit bona publice propter laudem. Item fuit ingratus. nolens red
dere gracias deo de beneficijs per eum acceptis. Itē iactauit se ha/
bere multa bona. ꝛ multos magnos amicos.

De auaricia seu cupiditate.

¶ Primo fuit nimis cupidus ad bona ꝛ honores huius mundi.
Item custodiuit diuitias suas curiose. Item expendit bona nimis

parce. Item si fuerit symoniacus vendēdo vel emendo spiritualia. Item de vsura. si prestitit ad vsuram pecuniam. vel bladū vt videlicet recipiat lucrum vel servicium. Item si furatus fuerit aliquid. Si detinet aliena violenter.

De luxuria et pollutione.

¶ Primo delectat̄ in opere carnali mente vel facto ꝛ sine ratione. Item si cognouit carnaliter alienam mulierē. vel suam consanguineam. Item de pollutione facta de die. vel de nocte. vigilando vel dormiendo. Item si cognouit propriam vxorem in puerperio aut in ieiunijs vel diebus solēnibus. vel quando erat infirma corpore. Item si contra naturā. masculus cum masculo. vel cum bestia. aut mulier cum muliere. vel in loco non ordinato.

De ira seu Rancore.

¶ Primo quia voluit habere vindictā de iniurijs sibi factis vel dictis. Itē nō voluit indulgere ꝓpter amorē dei. nec expectare vindictā dn̄i. Itē si tenuit rancorē cōtra aliquē. Item nō tenuit pacientiā in aduersis. Nec voluit refrenare animū suū. Itē voluit malum qđ nō potest cōplere. sicut furtum. aut homicidiū. Itē p̄dilexisset quandoqȝ iudeus fuisse q̄ christianus. ꝛ mortuus q̄ viuus.

De Gulositate.

¶ Primo comedit vel bibit vltra necessitatem. Item comedit vel bibit nimis auare. Itē comedit vel bibit ante horā. Item pauit cibaria care ꝛ sup̄flue. Itē nō abstinuit a cibo vel potu vt daret pauperibus ꝛ egenis. Item tenuit mensam nimis longe. Itē fregit ieiunium propter ventrem.

De inuidia seu maliuolentia.

¶ Primo quia habuit gaudium de damno aliorū. ꝛ doluit de bono ipsorum. Item plures blasphemauit iniuste. Itē mouit discordiam sepe inter amicos ꝛ cognatos ac ꝓximos. Itē tacuit bonū aliorum. nec noluit audire et referre laudem bonorum.

De accidia seu pigricia.

¶ Primo fuit piger mane surgere. ire ad ecclesiā. ꝛ missam audire. Item fuit piger fragmenta colligere ꝛ ipsa pauperibus dare. Itē maluit esse occisus q̄ deū laudare. aut bonū opus facere. Item

negligens fuit bona terre colligere. et ipsa debite servare. Item non fecit diligentiā de invitando alios ad bonū opus faciendū. Item negligens fuit se tenere honeste.

De decem preceptis legis.

¶ De primo. non credit firmiter in deū. nec amavit eū super omīa vel nimis dilexit vxorem suam. filios aut filias. De secundo iuravit per deū et sanctos sine necessitate. et quia iuravit sciēter. De tercio nō servavit mādata. nec festa. nec abstinuit se a peccato. De quarto nō honoravit parētes naturales vel spirituales. nec sanctā matrē ecclesiam. De quinto si peccavit occidendo. vel nō iuvando morientes fame vel frigore. De sexto rapuit bona aliena. aut consentijt. nec restituit inventa. De septimo peccavit cognoscendo vel desiderādo mulierem alienam. De octavo dixit testimoniū falsum. et mendatiū. et plures diffamavit. De nono cognovit vel concupivit vxorē proximi seu eam subordinavit. De decimo et vltimo concupivit. vel rapuit bona sui vicini aut ea non custodivit.

De xij. Articulis fidei.

¶ Primo nō bene credit in deū patrē. quia credidit sortilegijs et somnijs. augurijs. et invocationibus demonū. De secūdo nō bene credidit in filiū dei. scilicet in dominū nostrū iesum cristū. De tertio. quod sit conceptus de spiritusancto. et natus ex maria virgine. De quarto quod fuit crucifixus. mortuus. et in sancto sepulchro sepultus. De quinto. quod tercia die resurrexit a mortuis. in carne et in ossibus suis. De sexto. quod ascēdit ad celos. sedet ad dextrā dei patris. De septimo. quod ipse iudicabit oēs. et reddet vnicuique iuxta opa sua. De octavo nō bene credidit in terciā psonā trinitatis. scilicet spiritūsanctū. De nono nō bene credidit in sanctā ecclesiā. et facta et ordinata per eam. De decimo non bene credidit sacramentū altaris. et quod digne sumens salvabitur. De xj. non credidit generalē resurrectionē. futurā in corpore et anima. De xij. nō credidit. quod paradissus sit vita eterna. et gloria beatorum.

De septē operibus misericordie tpalibus

¶ De primo non dedit panem esurientibus. nec cibum et debite custoditum. De secundo. nō dedit bibere sitientibus. saltim aquam mundam et recentem. De tercio non visitavit infirmos nec digna/

tus est eos inspicere. De q̃rto. non vestivit nudos. nec cooperuit eis mēbra pudibūda. De quīto. nō hospitauit paupes amore dei. aut ꝑ sua pecunia. De sexto. nō redemit incarceratos nec voluit intercede/ re pro ipsis. De septimo. non sepeliuit defunctos. nec procurauit ad sepeliendum.

De septē opibus misericordie spūalib⁹.

¶ Primo non dedit consiliū petentibus. vel dedit malū consiliū et ꝑuersum. De secūdo nō docuit fidem ignorātibus. De tercio. nolu it dirigere deuiātes. De quarto. non dedit consiliū carentibus. De quinto. nō planxit dolores pauperū. De sexto. nō orauit pro pegri/ nantibus. nec etiā ꝑ laborātibus. De septimo nō effudit preces nec dedit elemosinas pro fidelibus defunctis.

De septem sacramentis ecclesie.

¶ De baptismo. non credidit. q᷑ per eū pena relaxaret̄ et culpa re/ mittat̄. De cōfirmatione quā fecit episcopus. De sacris ordinibus in stitutos de sacrificio misse seu hostie. De matrimonio qđ deus insti tuit. De sacra penitētia. et cōfessione. De extrema vnctione quibus nō adhibuit fidem rectā et veram. nec recepit. nec honorauit vt de/ buisset. Item de cōfessione nō debite facta. Item de penitētijs nō debite completis. Item de participando cū excōmunicatis.

Tractatus de absolutionibus.

¶ Queritur. quis potest absoluere. Respondetur. q᷑ deus principa/ liter. nam solus deus peccata remittit. Scđo dominus papa vel su us penitētiarius potest absoluere penitentem et confitentē. Tercio episcopus suū diocesanū absoluere potest. et nō aliū. Quarto cura/ tus absoluere potest suū verū prochianum. Quinto quilibet presbi ter de licentia curati ꝓprij vel supioris. Sexto religiosi priuilegiati. sicut mēdicātes. aut alij. Septimo de casibus papalibus ⁊ reserua/ tis. solus papa vel sui penitētiarij. Octauo de casibus episcopalib⁹ episcopus absoluit suū diocesanum. aut sui vicarij. seu penitentiarij Nono omnis presbiter potest absoluere penitentē in articulo mor tis ab omnib⁹ peccatis quibuscūq3. Decimo laicus potest absoluere penitentem in articulo mortis. cum non possit haberi sacerdos.

¶

Qui nō debet absolui. ⁊ cui⁹ absolutio non valet.

¶ Primo confitens. qui dicit se nō velle. aut nō posse penitere. Secundo non volens indulgere. nec volēs rancorem dimittere. Tercio nolēs reddere inuenta cū sciat qui ea pdiderit. Quarto nolēs restituere furta siue damna p eū facta. Quinto nolēs soluere debita sua cum hoc bene possit et habeat vnde. Sexto adultus in quo nō apparent aliqua signa cōtritionis. Septimo confitens alteri q̄ suo curato sine licentia eius vel supioris. Octauo excōmunicatus a canone. vel a iudice p sententiā latā. Nono quādo peccatū est reseruatū. cōfitens debet mitti ad supiorē. Decimo obstinati in aliquo peccato. sicut philhardi. meretrix. aut vsurari⁹. tū si instanter requirunt. possent absolui et penitentia iniungi. videlicet q̄ huiusmodi peccata relinquant ac futura inuenta et debita reddant. et confessor debet eis dicere. q̄ talis absolutio modicū valet vel quasi nihil.

Casus multū vtiles circa absolutionem

¶ Dubitatur vtrum mutus. aut surdus. siue blesus possit absolui. per signa. vel scripta tradendo confessori. et sic possent absolui. Dubitatur si aduena cōfiteatur in suo ydeomate. si debeat absolui. Respondetur. q̄ confessor debet absoluere. licet non intelligat. Dubitatur si infirmus confiteatur de aliquo peccato reseruato. vtrum debeat absolui. Respondetur q̄ sic. iniungendo ei. q̄ si conualescat dño concedente faciat se alsolui per superiorem. Dubitatur. si excōmunicatus sanus excōmunicationi maiori possit absolui per simplicez presbiterum de peccatis suis. Respondetur. q̄ debet prius absolui ab excōmunicatione. et postea absoluetur de suis peccatis. Dubitatur. vtrum confitens de casu reseruato possit absolui de illo peccato per simplicem capellanū. Respondetur q̄ si est remotus a curia roma. talis potest absolui. et precipitari ei. q̄ se faciat absolui per superiorē cū poterit.

Canones penitentiales p Episcopum Ciuitatēsem cōpositi. Dominus mecum est tanq̄ bellator fortis.

SIcut dicit Beatus Augustinus. Confessor ignorans canones penitētiales q̄tum ad bonam executionem vix meretur dici sacerdos. vt ponitur xxxviij. dis. c. que ipsis. Si cecus cecū ducat. ambo in foueam cadunt. Mathei. xv. et Luce. vj. Ideo propter informationez simpliciū sacerdotuz curaz animarū habentiū. ponā aliquos canones p peccatis a iure taxatos. quos vnusquisq3 presbiter curat⁹ tenetur scire sub pena peccati mortalis.

¶ Primus canon est. q presbiter fornicans publice z notorie tenēs concubinā inclusam. et sacro indutus. vel cilitio. iij. mensibus in pane et aqua ieiunet p spaciū septem annoꝝ. quolibet anno. iij. mensibus exceptis festiuitatib⁹. et tūc modico vino vtatur. et sexta feria semper ieiunet in pane et aqua. vt ponitur. lxxxij. dis. presbiter. Et hoc idem intellige de adulterio. vel incestu notorio.

Item presbiter. qui cognouit filiam suam spūalem. vl' monialem. vel confessatam. vl' baptizatā. tribus annis peniteat. Et si est Episcopus. xv. annis peniteat. xxxviij. q. j. c. si q̄s sacerdotū. et c. nō dū.

Itē si quis acceperit spōsam alienaz p verba de presenti. vij. annis peniteat. et xl. dieb⁹ in pane et aqua ieiunet. extra de spon. c. dudū.

Item si quis deuotā siue monialē cognouit. decem annis peniteat. vt notatur. xxvij. q. j. c. deuotam.

Item presbiter cantans missam et nō cōmunicans. j. anno peniteat. nec interim celebret. de. conse. dis. ij. relatum.

Item si quis contrā naturam peccauerit. si sit clericus debet deponi. z si incorrigibilis est. debet recludi in monasteriū. Et si sit laicus debet excōmunicari. extra de exces. p̄la. c. clerici. quia hoc peccatum maiorem meretur penitentiam. quam si aliquis cum propria matre coiret. vt ponitur. xxxij. q. vij. c. adulter.

Item nuptias clamdestinas facientes puniuntur. et etiaz sacerdos q̄ presens est punit̄. nisi fiāt in facie ecclesie. extra de clādesti. de spō.

Item qui cognouit filiam suam spiritualē. vel cōmatrem. et etiam consentit eis. vij. annis peniteat. xxx. q. iij. c. non oportet.

Item siquis recepit alicuius desponsatã vel nuptã.vij.annis.et per xl.dies peniteat.in pane ꝛ aqua ieiunet.extra de spon.c.accepisti.
Item si pater et filius cũ vna muliere dormierint.aut siquis cũ matre vel filia.vel cum duabus sororibus coi erit vij.annis peniteat.xxxviij.q.iij.c.cum pater.
Item si quis monialem corrupit.vij.annis peniteat.ꝛ a cõmuniõe seperet.et si cõtraxerit ipso facto sunt excõmunicati.xxvij.q.j.c.eos de consan.et affini.
Itẽ si quis matrẽ vel filiã.vel duas sorores.vel nuptã.vł neptẽ sciẽter cognouerit ꝑpetuo caret coniugio.extra.de eo q̇ cog.cõsan.vxo.sue.c.ex litteris.ꝛ xxxij.q.vij.c.si quis viduam.ꝛ viij.annis peniteat.xxxviij..q.vij.c.si pater.et c.vlti.et xxv.q.iij.si quis aũt ignorãs cognouerit duas sorores.ł matrẽ.ł filiã vno año peniteat.xxxiij.q.vlti.
Item celãs se cognouisse mulierem que cõtraxit fratrẽ eius.vij.annis peniteat.xxx.q.iij.
Itẽ si q̃s frãgens spõsalia filiarũ.iij.annis peniteat xxxj.di.c.vnico.
Itẽ cognoscẽs vxorẽ adulterã.iij.annis peniteat.xxxij.q.j.c.si quis et extra de eo qui cog.con.vxo.sue c.ex lr̃is.et xxxij.q.vij.c.si quis viduam.et grauius punit̃ incestus q̃ adulteriũ.xxxij.q.viij.c.advlte.
Itẽ si voluisti fornicari ꝛ nõ potuisti.aut si pollutus fuisti in somno per malã delectationẽ.aut si osculatus fuisti ille cebrã mulierẽ q̃cũqꝫ qninqꝫ aut septem diebus peniteas.
Itẽ si abusus es vxore tua.vel in die dominico.vel in alijs festiuitatibus sanctorũ cõcubuisti cũ ea.vel in xl.vij.dieb⁹ peniteas.
Itẽ si quis cõmissit adulteriũ cũ vxore aliena.septẽ annis peniteat.
Itẽ si quis fornicatus est cũ virgine iij.annis penite.vno ex his in pane et aqua.et si cũ vidua ij.annis peniteat.idẽ si fornicatus fuisti cũ sacramoniali.xv.annis peniteas.ꝛ iij.ex hijs in pane ꝛ aq̃ facias
Item si peccasti cũ iumento.aut cũ alijs animalib⁹.vel fecisti sodomiam xv.annis peniteas.et quinqꝫ ex hijs in pane et aqu facias.
Jem si quis vir habens vxorem.cũ alia cõcubuerit.vij.annis peniteat.ꝛ iij.ex hijs in pane et aqua faciat.
Irem si fuisti luxuriatus die veneris sancta.cum vxore tua.duabus septimanis peniteas.
Jem si quis cũ filia vł consanguinea.vł nepte sua peccauerit omnibus diebus vite sue peniteat.ꝛ elemosinas multas faciat ꝛ in domo sua non maneat.

Si quis cū vidua patris sui. vel vxore. vel cum germana sua. siue cognata sua. vel si pater turpitudinē filie sue reuelauerit. vl' cū filiastra sua coierit x. annis peniteat. ⁊ pegrinus incedat. et iij. annos ex hijs in pane et aqua faciat.
Si quis cum cōpatre vel cū cōmatre sua de fonte vel de chrismate peccauerit. vel coierit xv. annis peniteat.
Si quis cum duabus sororibus suis coierit. vel nupserit vsqz ad extremum vite sue peniteat.
Si quis vxorē legittimā dimiserit. ⁊ cū alia nupserit. talis cum christianis non manducet. et nullus ei associetur.
Si quis Episcopus. vel presbiter. vel diaconus vxorē acceperit ab ordine deponatur.
Si epūs adulteriū ppetrauerit. xv. annis peniteat. Et presbiter xij Diacon⁹ vero x. subdiacon⁹ viij ⁊ cleric⁹ j. Et tercia ps sit in pane et aqua iij. q. v. c. si quis sacerdos. et q. iij. c. nō oportet.
Si aliq̄ mulier fornicata fuerit. ⁊ partē suū viuū occiderit. x. an. pe.
Si mulier cum duobus fratribus coierit. vsqz ad mortē peniteat. et tunc corpus dominicum accipiat.
Si aliqua mulier potionē acceperit. vt non concipiat vij. annos in pane et aqua ieiunet.
Si aliq̄ mulier occiderit puulū p xl. dies anteq̄ pariat vt matricida iudicet̄. ⁊ iij. ānis in pane ⁊ aq̄ ieiunet. extra de his qui filios suos occidunt c. vltimo.
Si aliq̄ mulier semē viri in cibū miscuerit. aut alia sortilegia. vl' causas illicitas fecerit. vt plus amorē viri habeat iij. annos peniteat.
Votum simplex frangens castitatis. iij. annos peniteat.
Si puer moriat̄ in lecto sine parentū negligētia. tutū est eis aliquā penitentiā dare. Si vero sponte occiderit. grauior imponit̄ penitētia q̄ p quocūqz homicidio. Si aūt leuis culpa precesserit. iij. annis peniteat. vt ponit̄ vij. q. v. c. ꝯsuluisti. ⁊ extra d̄ hijs q̄ filios suos occi.
Si cōsult⁹ es homicidiū. et tamē nō est factū. duos annos peniteas.
Si habuisti irā vel odiū in corde. q̄diu habuisti. tamdiu in pane et aqua ieiunes. et velud homicida iudicaberis.
Si occidisti filiū vel filiā. decem annis peniteas. et nunq̄ mutes cibum nisi in die dominico.
Si quis cum muliere fornicatur que infantē occiderit. vel mortuum parere procuret. decem annis peniteat.

Si dedisti consiliū vt aliquis occideretur. septem annis peniteas.
Si quis sacrilegus fuerit. vel calicem polluerit. septem annis peni/teat. xij. q. ij. c. de viro.
Si quis coactus falsum dixerit. nec sequit̄ mors. duob⁹ annis peni teat. si vero sponte quinq̄.
Pro homicidio. adulterio et fornicatiōe dent̄ vij. anni de penitētia xxj. q. j. c. predicandū. et xxx. q. j. c. hocipsum. et c. sequen.
Qui accusat ad mortē maliciose si occiderit vij. annis peniteat. si ve rum membrū pdiderit iij. annos peniteat. et tres quadragenas q̄s beatus Petrus instituit faciat. s. primam ante natalem dn̄i. secundā ante pasca. ⁊ terciā ante festū sancti Joannis baptiste. vt c. j. in glo. extra de accusati. c. accusati.
Si vero accusatus nullū damnū habeat. xl. diebus peniteat.
Itē si cleric⁹ homicidiū volūtarie fecerit. debet deponi ab ordine et beneficio. et vij. annis penitere. et casualis homicida v. annis. si tn̄ aliq̄ culpa p̄cesserit. sed si homicidiū fuerit necessariū. vt quia aliter euadere nō potuit. Et si culpa aliqua nō fuit. non est irregularis. Et idē dicit̄ d̄ furioso. vt pt3 in cle. c. furiosus d̄ hōicidio. ⁊ l. di. c. miror.
Item si quis intuitu discipline aliquē occiderit. deponat̄ ab altari. extra de homicidio c. presbiterū. et xv. q. j. c. siquis non iratus.
Itē si q̄s matrē suā occiderit. puniat̄ scd̄m formā. xxxiij. q. ij. c. latro
Item si quis vxorem suam occiderit semper peniteat. xxxiij. q. ij. c. ammonente. et in glo. iij. q. j. c. cito.
Itē si q̄s p̄sbiterū occiderit xij. annis peni. scd̄m formā. ex. de pe. et remi. c. ij. Et si cōiugat⁹ fuerit. careat milicia ⁊ ꝯiugio. vt ponit̄ ibidē
Itē si mulier machinat̄ in mortē viri. sine cōiugio erit. tn̄ si de facto matrimoniū ꝯtrahat tenebit matrimoniū. extra de diuort. c. primo.
Item si quis Ep̄m pcusserit vel cōprehēderit. vel a ꝓpria sede expu/lerit excōmunicat⁹ est. et eius bona tradūt̄ illi ecclesie cuius ep̄ns est ꝑsecut⁹. ⁊ si fuerit simplex cleric⁹ pcussor deponēd⁹ est. et vij. an. pe.
Item si patronus vel aduocatus ecclesie vel alius officialis clericū vł presbiterū occiderit vel mutilauerit. pdet ius patronat⁹ ⁊ aduo/catiōis ⁊ feudatā feudū. ⁊ nūq̄ ad mittat̄ collegio clericorū nec liber/tati. xvij. q. iiij. c. si quis suadēte. et extra. de penis. c. ij. et c. in quibus et imponit̄ sibi pena in foro cōtentioso. sicut ꝓ homicidio. ℭ Ma/xima penitētia imponit̄ illi qui pontificē vel ep̄m pcusserit. aut ce/perit. vł cōsiliū. aut auxiliū vel fauorē dederit. in cle. c. vnico. de pe.

¶ Qui presbiterū interficit.xij. annis peniteat c.ij. et dicto c. si qs suadēte. ¶ Occidēs furē vel latronē qui alias sine occasiōe capi poterat p xl. dies ecclesiā nō intret. et vtat cilicio. et quarta ⁊ sexta feria ieiunet. Et si clericus p rebus ecclesie seruādis hoc fecerit non deponatur. tñ peniteat q̄diu viuat. extra. de homi. c. ij. ¶ Si sacerdos se defendēs latronē interficiat ij. annis peniteat. extra. de homi. c. ij.

¶ Si clericus sit fur vel latro. vij. ānis peniteat. laicus vero v. xvij q. iij. c. si quis clericus. et c. peccata.

¶ Presbiter excōmunicatus si celebret. iij. annos peniteat. xij. q. iij. c. de illis.

¶ Si quis homicidium fecerit in bello de mādato domini sui xl. diebus peniteat.

¶ Interfecto domini sui vel vxoris sue nunq̄ equitet. nec contrahat. sed p x. annos peniteat. et carnes non cōmedat. ⁊ vinū nō bibat xxxiij. q. ij. c. ad monere. ⁊ c. quicūq3. de diuort. c. j. sed matris infector armis depositis. decē annos peniteat. xxxiij. q. iij. c. laborē. et xxiiij. q. j. c. non auferamus.

¶ Occidens per infamiam non imputatur. iij. q. ix. c. qui iudicas. et xvj. q. j. c. aliquis. sed homicida euitabilis neccessitatis duob9 annis peniteat. l. di. c. de hijs clericis. sed ineuitabilis necessitatis non punitur. l. di. c. quia tecū. tamē ad cautelā secum dispensat xxxiij. q. ij. c. electū. et xxv. q. ij. excōmunicatis.

¶ Quicūq3 contra suū iuramentū machinat in mortē dñi. vel in p̄iudiciū eius. semp peniteat. ⁊ cōmunionē nō recipiat. xxiij. q. vltima c. si quis laicus.

¶ Si quis occiderit monachū vel clericū in sacris ordinib9 cōstitutum publicā penitētiā agat. et vij. ānis peni. xvij. q. iiij. c. q̄ occiderit

¶ Si episcopus homicida fuerit. xv. annis peniteat. et semp peregrinatur. sed presbiter xij. annis. tres in pane et aqua. Diaconus vero. x. annis peniteat. l. dis. c. si quis homicidium.

¶ Qui piurauerit. vel adulterium. vel homicidiū cōmiserit. vij. annis peniteat. et qui penitentiā recipere noluerit ab ecclesia repellat et nullus cū eo cōmedat. xxxij. q. j. c. vlti. et xxxij. q. ij. c. hoc ipsum.

¶ Incendens domum vel horreum tres annos peniteat.

¶ Qui domum vel horreum voluntarie incenderit. damnum restituat. et tres annos peniteat. extra. de iniuria.

¶ Conburens ecclesiam scienter. restituat ecclesiam. et quindecim

annis peniteat.et tantū det pauperibus.q̄tum damni fecit.xvij.q.
iiij.c.si quis ecclesiam. ¶ Qui stat in ecclesia occupat⁹ ociosis fabu
lis.ꝛ nō intēdit ad missas.ꝛ alia diuina officia.iiij.diebus peniteat.
¶ Si quis furtū recepit. vel furatus fuerit rem sacrā de loco sacro
vel nō sacrū de loco sacro.vel sacrū de loco nō sacro.vij.ānis peni.
iij.ex hijs ieiunādo in pane et aqua. ¶ Qui cōmisit sacrilegiū auf/
ferēdo res ecclesie.ꝛ ecclesiā violādo vij. ānis peniteat.primo anno
extra cimiteriū exeat.scđo anno ingrediat̄ cimiteriū.sed stet ante fo
res ecclesie.tercio anno ingrediat̄ ecclesiā. sed nō cōmunicet corpus
christi.alijs aūt quattuor annis carnes nō cōmedat.nec vinū bibat.
et quicquit acceperit restituat.xij.q.ij.c.đ viro. ¶ Qui iniuriat̄ eccle
sie.penitētia sibi debet imponi.ꝙ priuet̄ cōmuniōe ꝛ eccl'ie ingressu
extra de foro cōpetēti c.nullus. ¶ Si quis aliquid furatū cōmede/
rit vij.diebus peniteat. ¶ Si quis quecūq; christianū quōlibet inge
nio in captiuitatē duxerit.vel eum vēdiderit vij. annis peniteat. et
iij.ex hijs in pane et aqua faciat. ¶ Si quis decimas.primitias vel
oblationes defraudauerit.vel furat⁹ fuerit seu negauerit.vel minus
dederit de omī re qua lāborat.s.de grano.de vino.de oleo.de pecori
bus et bestijs et de vniuersis suis fabricis et negotijs seu aurificijs
aut veniā petat ab ecclesia aut in duplū restituat.et vij.annis peni.
et iij.ex hijs in pane et aqua faciat. ¶ Si fuisti raptor.iij.ānos pe/
niteas.ꝛ totū qđ rapuisti restituas.si sit propter necessitatē leuis pe/
nitentia dat̄.aut ad cautelā.si aūt modica fuerit necessitas restituat
totū ꝛ punit̄ penitētia arbitraria.extra de fur.c. iij. quia raptor pu/
nitur penitētia arbitraria.primo debet puniri ꝛ restituere anteq̄ ab
soluat̄.xij.q.c.fraternitas.et in glo.c.vlti.et extra de electi.c.quod
¶ Si quis symoniā sciēter cōmiserit.anteq̄ absoluat̄.ꝛ aliqua sibi
penitētia iniūgit̄.tenet̄ renūciare beneficiū symoniace acquisitū.ꝛ da
re pecuniā illi eccl'ie.et restituere oēs fruct⁹ ꝑceptos.ꝛ qui ꝑcipi pote
rat.ꝛ hoc intelligi tam de laico q̄ de clerico a quocunq; fuerit accep/
ta pecunia seu symonia facta.quia hoc peccatū est tam graue ī eccle
sia dei.ꝙ oīa peccata in cōꝑatione eius ꝓ nihilo reputāt̄.quia ꝑ sy/
moniacā cupiditatē ꝛ auariciā tota dei ecclesia confundit̄.vituperat̄
et dependat̄.ꝛ latronibus.depredatorib⁹.ignotis.ydiotis.riffianis.
et fornicatoribus regēda cōmittit̄.et hec symonia fidē.probitatē et
ceteras bonas virtutū artes in dei ecclesia subuertit.et ꝓpter reddi/
tus.fructus.et honores ecclesiasticos habendos deum et eius fidem

negligere. et omnia venialia iam habere beneficia ecclesiastica ꝛ sa/
cramenta edocuit. ꝛ multos ecclesiasticos. p̄sertim supiores nostros
q̄ videbant̄ regere populū falsos ꝛ iniquos fieri subegit. aliud clau/
sum in pectore. aliud sub lingua preceptū habere labijs ꝛ ornamētis
ecclesiasticis deū tm̄ honorare. corde aūt dominū deū nostꝛ iesum
christū. et eius sacramenta ac sponsaz suam publice. et cuz scandalo
totius christianitatis. nō semel sed pluries vendere. non sicut iudas
pro. xxx. denarijs. sed sepe pro tribus mille floreñ. ve aūt homini illi
per quem huiusmodi scādalū venit. Bonū erat ei. si natus nō fuisset
homo ille. et quia hoc peccatū symonie est tam graue. ideo grauissi/
ma penitētia est sibi imponēda respectu aliorū peccatorū Etiā quia
symoniacus in ordine n̄o recipit executionē ordinis. sed est suspēsus
quo ad se et quo ad alios. nec Epus. nec Cardinalis. nec aliquis ali/
us presbiter potest eū ab hoc peccato symonie absoluere. nisi solus
vicarius christi. scilicet papa. et tūc oportet q̄ restituat primo. quia
nō intrauit p hostiū. sed aliūde. vt fur ꝛ latro. ꝛ nō dimittit̄ peccatū
nisi restituat̄ ablatū. hec notant̄. j. q. j. c. si quis. et q. vij. c. requiris. et
extra. de elect. c. dudū el. ij. et xiij. di. c. nemi. ꝛ xiij. q. vj. c. si res. extra
de resti. spo. c. grauis. extra. de symonia c. tanta. Et huic graui pecca
to vt dictū est penitētia est imponenda ꝑ arbitrio sacerdotis.

De Vsura.

¶ Et quia vsura est species furti. ideo si aliquis fuerit vsurari⁹. nec
ad cōmunionē corporis christi. nec ad ecclesiā admittat̄. nisi primo
restituat vsuras ꝑceptas. si eas soluere potuerit. extra de vsuris. v.
postq̄. huic etiā peccato imponitur p ꝯfessorē penitentia arbitraria.
postq̄ soluit. vl' cū dederit cautionē de soluēdo. extra. de peni. ꝛ re/
mis. de⁹ qui. ¶ Colens ydola. ꝛ ymagines faciēs ꝓpter incātatiōes
et sortilegia. ac diuinationes. tres annos peniteat. ¶ Quicunqꝫ in/
cantauerit anathematizatus sit. xxvj. q. vij. si quis ariolos.

¶ Presbiter sortilegus debet priuari vel suspendi. ꝛ laicus priuetur
cōmunione corpis christi. extra de sortilegijs c. ij. ꝛ in glo. sortilegus
xl. dieb⁹ peniteat. de sortile. c. j. Et respiciēs astrolabia duob⁹ annis
peniteat. de sortilegi. c. ij. ¶ Si quis intrat domū cū magicis vel in
cātatiōibus. ꝛ qui ꝯsulit. annis v. peniteat. xxvj. q. v. c. qui diuinatio/
nes. et c. non liceat.

¶ Si quis sacerdos mortuo palium innoluat. x. annis peniteat cū

sex mensibus. et diacon⁹. iiij. annis. cũ dimidio. de cõse. dis. j. c. nemo
¶ Qui blasphemauerit deũ et sanctos suos. p̃sertim virginẽ Mariam. vij. septimanas peniteat. et septẽ diebus dñicis extra ecclesiã existẽs. paliũ ꝛ calciamenta nõ habeat. ꝛ vj. diebus in pane et aqua ieiunet. et. iij. paupes reficiat. et v. solidos soluat. et si hoc facere noluerit careat sepultura. ¶ Qui cõpulsus piurat. tã cõpellẽs ꝙ compulsus. xl. diebus in pane et aqua peniteat. et p vij. annos penitẽtiã agat. xxij. q. v. ij. c. qui cõpulsus. ¶ Qui piurat in manibus Epi. vel sup cruce cõsecrata. vno anno peniteat. et si ignorãter piurauerit. iij. quadragenas in penitentia agat. xxij. q. v. c. ij. ¶ Si quis ꝓ necessitate. vł causa sp̃uali p voto. vł rebus redimendis piurat. iij. annos vno in pane et aqua peniteat. xxij. q. ij. c. si quis coactus. ¶ Si quis scienter false iurat. vel aliũ iurare cõpellit. p xl. dies in pane et aqua ieiunet. et p septẽ annos peniteat. xxij. q. v. c. iij. et. c. si quis coactus.
¶ Si quis cõtra suũ iuramentũ in mortẽ dñi machinaŧ. arma relinquat. et semp peniteat. et in fine vite sue eucharistiam recipiat.
¶ Clerici qui Ep̃o iurauerint obediẽtiã. et postea cõtra ip̃m maliciose cõspirauerint. curie secvlari tradanŧ. xj. q. iij. c. cõiurando. ꝛ c. si quis sacerdotũ. ¶ Si quis iurauerit sup sancta dei euãgelia. vł sup altare. vij. annis peniteat. et si in manibus fratris vel presbiteri vł alterius hominis iurauerit et nõ obseruauerit. iij. annos peniteat.
¶ Si non seruasti diẽ dominicã. vel alia festa ab ecclesia instituta septem dieb⁹ peniteas. ¶ Si nõ fecisti iuste iudiciũ. aut si nõ custodiuisti vł inuidisti cõpatres. cõmatres. aut filias spirituales. nec honorasti vt debuisti septẽ dieb⁹ peniteas. ¶ Si quis offendit patrẽ vel matrẽ verbis tm̃. septẽ diebus peniteat. ꝛ si leui impulsione. aut graui iniuria veniã petat. et p vnũ annũ peniteat. ¶ Si quis patrẽ aut matrem. aut vxorem interfecerit nunꝙ equitet. nec matrimoniũ contrahat. et p x. annos carnes non cõmedat. nec vinũ bibat. xxxij. q. ij. c. admonere. et c. quicũqꝫ. extra de diuorti. c. j. Et matris interfector x. annis peniteat. armis depositis. xxxiij. q. iiij. c. latronem.
¶ Qui occidit iudeũ vel paganũ. xl. diebus peniteat. l. di. c. quoniam odij. Et homicidio volũtario. vt dictũ est septẽ annorũ penitẽtia daŧ xxj. q. j. c. predicandũ. et xxxiij. q. j. c. hocipsum. ¶ Contrahens cũ ea quã polluit p adulteriũ. v. annis peni. xxx. q. j. c. si quem.
¶ Si quis cognoscit vxorẽ adulterã ante pactã penitentiã. duob⁹ annis peniteat xxxij. q. j. c. j.

¶ Si quis furatur vel rapit rem ecclesiasticā restituat quadruplū ecclesie. et septē annis peniteat. et tres ex hijs in pane et aqua faciat vij. q. ij. c. peccata. et xij. q. ij. c. de viro. ¶ Episcopus homicida. xl. annis peniteat. ⁊ iij. ex hijs in pane et aqua faciat. l. di. c. si qs homi-
¶ Si quis vomitū ꝓpter ebrietatē incurrerit. xl. diebus peniteat.
¶ Mulier dans partum alteri ꝙ patri. decē annis penitea. extra de peniten. et remissi. c. officij.
¶ Sacerdos qui interest clamdestinis sponsalibus. tres annos peniteat. extra de clamdesti. desponsa. c. vltimo.
¶ Si quis ꝑ ebrietatē eucharistiā euomerit. si laic⁹ fuerit. xl. si religiosus vel prelatus. lxx. si Ep̄us. lxxxx. diebus peniteat. sed si causa infirmitatis illud factū fuerit. vij. diebus peniteat. vel detur penitētia arbitraria. de con. dis. v. si quis. xxxiiij. q. ij. c. qui bene.
¶ Si mures cōmederint eucharistiā ex incuria. seu negligētia sacerdotis. xl. dies peniteat. vel si ꝓdatur. xxx. q. ij. c. qui bene.
¶ Si de sanguine christi stillauerit interrā. lingua lambat̄ ⁊ tabula siue terra radat̄ et igne cōcremet̄. et pannus lauet̄. et illa lotio a presbitero sumat̄. et xl. diebus peniteat. de. con. di. ij. c. si ꝑ negligentiā. Et sanctus Thomas dicit. ꝙ ille pannus cōburat̄. et det̄ penitentia arbitria. extra de peni. et remis. c. deus qui. et xxxvj. q. vij. c. tempora et extra de peni. dis. j. c. mensam.
¶ Si amissa fuerit hostia vel pars eius. sacerdos xxx. diebus peniteat. de con. dis. j. c. qui bene.
¶ Si quis presbiter eucharistiā nō debite custodierit. vel chrisma. iij. mensibus ab officio suspendatur. et si nephandum aliquod acciderit grauiori pene subijciatur. extra de custo. eucharistie.
¶ Falsarius monete vl' regularum. aut instrumentorum siue contractuum ꝙdiu viuat in pane et aqua se abstineat. extra de verborum significatione. c. nouimus.
¶ Si latro confiteatur vl' petat instanter confessionem sepeliatur in cimiterio. et oretur pro eo. et detur ei corpus christi. vij. q. vltima. capi. finali.
¶ Clericus qui canonicas horas secundum suam ecclesiam metropolitanam non dicit. sex mensibus puniatur. xij. dis. c. de hijs. et ca. vltimo.
¶ Episcopus ordinans clericum inuitū. suspendatur vno anno. lxxiiij. di. c. j vel lxxiij. di. c. ij.

¶ Episcopus qui scit aliquos clericos vēdidisse sacramēta et eccle sie ministeria. ac simoniā cōmisisse. si hoc nō corrigit. duobus mēsibus suspendatur a cōmuniōe misse. Et si presbiter fuerit quattuor mensibus. et si diaconus vel alius ordinatus iudicis arbitrio puniatur. j.q.j. quinquēnium.
Item scienter rebaptizatus si per heresi hoc fecerit. vij. annis in omnibus sextis ferijs. et tribus quadragesimis in pane et aqua puniatur. si vero propter infirmitatē tribus annis peniteat. si vero propter ignorātiā nō peccat. sed tamen nō promoveatur. nisi sit excellens persona de con. di. iiij. c. qui bis. extra. de apo. c. ij.
Item Episcopus. presbiter. diaconus. scienter rebaptizatus. peni. quamdiu vivat. alij vero clerici. et religiosi volentes ab hereticis rebaptizari xij. annis peniteāt secundum formā. de con. di. iiij. c. homines quos
Itē patronus dilapidās res ecclesie. excōmunicatur. xvj. q. vij. c. filijs
Item qui heretico sciēter cōmunicat iij. annos peniteat. Et si ignoranter vno anno peniteat
Itē qui permisit hereticū in ecclesia sua celebrare. si hoc fecerit ignorāter. xl. diebus peni. sed si hoc scienter et in abusione fidei fecerit. xij. annis penite. xxiij. q. j. c. si quis dedit
Itē incēdarius domorū vel agrorū voluntarie restituēs damnū iij. annis peni. extra. de iniurijs. et xxiij. q. vlti. c. pessimā. hodie tamen iste talis a solo papa absolvitur. extra de sen. excōmu. c. tua
Item comburēs ecclesiā restituat ecclesiā. et puniatur xv. annis. xxvij q. iiij. c. si quis ecclesiā.
Item sacerdos revelans signo. vel verbo. vel alio quovismodo cōfessionem retrudatur in monasteriū ad perpetuam penitentiam peragendam. de peni. et remissi. c. omnis vtriusque sexus. vel semper peregrinetur de pe. di. j. ¶ Sacerdos se defendēs et latronē interficiēs ij. annis peni. extra de homi. c. ij.
Clericus fur vel latro vij. annis peniteat. Laicus vero v. xvij. q. iiij c. si quis clericus. et c. peccata.
Excōmunicatus presbiter celebrās iij. annos peni. xj q. iij. c. de illis.
Si quis falsificaverit mensuram vel monetā restituat. et per xxx. dies peni. in pane et aqua. extra. de empti. et vendi. c. j. et c. vt mensurā
Si quis in peccatū recidivaverit debet suspendi a cōmunione corporis christi. de pe. di. v. c. de hijs. et l. di. c. vlti
Presbiter qui cantat missam et nō cōmunicat. vno anno peniteat et

per annum non celebret. de consecra. distinctio. ij. capi. relatum.
Si quis clericus manū mittens in Epm̄. vel presbiterū. vł ecclesiaz vastās. aut impugnās. vł incendēs. semꝑ peniteat. ꝛ in monasterijs penitentiam agat ꝑpetuam. xxiij. q. iij. ca. quisquis ꝑ dolum.
Si abbas vł abbatissa non receperit ꝓfessionem a monachis vel monialibus post annū ꝓbationis. tamdiu in pane et aqua ieiunet in cle. de probat. Episcopus. presbiter et diaconus crimen capitale cōmittens. cartā falsificans. falsuz testimoniū dicens. deponat̄. ꝛ in monasterio retrudatur perpetuo. l. di. c. si. Episcop⁹. et ca. sequen.
Si quis per annū in excōmuicatione steterit. priuetur omnibus beneficijs suis. extra de etate ꝛ qualitate. c. cū littere. et xj. q. iij. c. miss⁹ et extra de. pe. ca. vltimo.
Qui in iuriat̄ ecclesie priuet̄ cōmuniōe illi⁹. extra de fo. cōpe. c. nulli⁹
Qui non potest absoluere expensas litis puniatur arbitrio iudicis extra de do. et contu. ca. finem litibus.
Quilibet fur. aut latro primo restituat. et tunc puniatur penitentia postea arbitraria. xij. q. ij. c. fraternitatis. in glo. vlti. et c. si quis. extra de. ele. c. cꝫ sicut in glo. vlti. extra de symonia. c. licet.
Si quis iterat peccatum prius confessum. penitentia sibi imponit̄ extra de hereti. c. excōmunicatus.
Clerici latrones deprehensi. aut in magnis criminibus culpati degradentur et in monasterijs retrudantur. extra de peni. c. tua.
Grauissima pena punitur persequens hostiliter Cardinalē sancte Ro. ecclesie. et scientes et cōsentientes. extra de penis. c. felicis li. vj.
Grauiter punitur qui pontificē vel epm̄ temere ꝛ iniuriose ꝑcutit vł capit. aut consiliū. auxiliū. vł fauorē dedit in cle. de penitē. ca. si quis suadente.
Ille presbiter deponitur. qui celebrat missam in oratorio in domo sua sine licentia. Episcopi. de conse. di. j. c. clericos. ꝛ c. vnicuiqꝫ.
Si Abbas vel prior dedit monacho aliquam possessionē firmam. ieiunet per annum singulis sextis ferijs in pane et aqua.
Degradatus celebrans. priuatur cōmunione ꝑpetua. l. di. accedēs.
Si quis excōmuicat aliquez iniuste. suspenditur vno mense. et alia pena punitur extra de sen. excōmu. c. sacro.
Itē aliū excōmunicās sine scriptis. vno mēse suspēdit̄. et si tūc celebrauerit sol⁹ papa dispēsat sup irregularitate. extra de sen. excō. ca. cum medicinalis li. vj.

Itez ꝓ q̄libet peccato mortali.vij.annoꝝ penitētia imponit̄ a iure xxxij.q.ij.c.hoc ipm̄.nisi alibi forsan maior reperiat̄ a iure expressa Item ꝓ peccatis venialibus sicut sunt comedere plusq̄ necesse est aut bibere.vt ponit̄ xlj.di.c.q̄d dicit.aūt loqui.vl' tacere plusq̄ nō expedit.vl' exasperare pauperē petentē.vl' fabulis ociosis vacare siue iocose.vel inutiliter mētiri.vel iurare.vel opa misericordie non adimplere.ꝛ similia peccata venialia.que clarius exprimunt̄.xxvj.di.§.alias eā.Demū reuera ꝓ istis venialib⁹ dant̄.pater nr̄.et alie orationes.et aspergat̄ aqua benedicta.vel audiat missas et benedictiones sacerdotū.et cetera.que remittūt venialia.vt notat̄ de peni.dis.iij.c. de quottidianis.et de pe.dis.i.c.tres sunt.et de.Con.dis.iij.c.aquaz et de con.dis.iiij.c.nequaq̄.et de con.dis.j.c.cum ad celebrandas.

¶ Has aūt penitētias quas tp̄ibus antiquis.patres nostri posuert nos eorū filij minores penitētiarij aliqn̄ imponere ipsis penitentibus debemus.vel saltē insinuare nobis cōfessis.alias penitētia dicatur esse falsa.que nō dat̄ scd̄m canones si sit a canonib⁹ diffinita. de peni.di.j.c.falsas.ꝫ tn̄ distinguit.q: aut peccatū tibi cōfessum est publicum.vel occultū.si sit publicū ꝛ maxime scādalosum.certe tūc nec maior. nec minor est danda penitētia.q̄ illa quā ius exprimit.ꝛ illud intelligitur.xxvij.q.vij.sacerdos.de pe.dis.j.c.nōnulli.

¶ Possunt tn̄ minui ꝯsideratis circūstantijs criminuz qualitate et quantitate.officio.paupertate.infirmitate.cōsuetudine.scādalo.tp̄is qualitate.regionis cōplexione.lacrimarū effusione.deuotiōe et contritione de con.di.iij.c.de penitētibus vero.Si autē peccatū est aut fuit.tūc imponit̄ ei penitentia arbitraria.xxviij.q.ij.c.tp̄a.extra de officio legati c.de causis.et de accusa.c.sup hijs.presertim si non est diffinita a iure de pe.di.j.c.mensura.et l.di.de hijs clericus. extra de sen.exco.c.deus qui et c.q̄tum.

¶ Et quia hodie in arbitrio sacerdotū statute sunt penitētie dande cōfitentibus.ideo primo ꝓ grauibus peccatis occultis quibus canones penitētiā taxāt ipi penitētiarij ostēdere debēt eis ꝯfitētib⁹. et dicere penitentiā iuris ꝛ canonū ipi cōfitēti. Et q̄ ꝓ quolibet peccato mortali septē annorū debet penitētiā agere. sed quia in hac vita nō potest ipam pagere. debet sibi admin⁹ vnū pater noster omni die dare.vel cōcedat sibi indulgētias. elemosinas.et orationes omniuz christianorū. et passionē dn̄i nostri iesu christi.et sanctorū martirū ꝛ merita omniū sanctorū ꝛ indulgētias ecclesie. Et quicquid boni fe-

cerit.vel mali pacienter sustinuerit.etiā dicat sibi. cōcedo tibi omīa ista.et omnes remissiones et oratiōes et pegrinationes et quecunqꝫ alia bona militātis ecclesie que tibi cedāt in satisfactionē huius pe-nitentie p me tibi iniūcte ⁊ in remissionē peccatoꝝ tuorū.etiā si ista via confessor nō incederit.alias certe nō aderit.vt notatur extra de peniten.et remis.c.ꝙ autem.

¶ Sed an confessor possit penitentias ꝓ suo arbitrio moderare.vel in totū remittere.⁊ quid iuris si male fuerit eas arbitratus l.di.c.de hijs clericis.et ix.q.ij.c.ludouicum.extra de iudicijs c.si clerici.⁊ xxxiij.q.vlti.c.tpa.et c.hec sit.extra de sen.exco.c.iij.Et de penitētijs di.j.c.mensuram.

¶ Et si cōfitens fuerit infirmus.tūc sit cautus cōfessor.ꝙ nō det si-bi penitentiā.sed ostēdat eā sibi.vt ponit.xxvj.q.p totū.et q.vij.in summa sic dicēdo.si esses sanus talem deberes penitentiā facere ꝓ peccatis tuis.sed quia infirmus es.nō iniūgo tibi eā.sed qn̄ cōualu-eris agas eā.vel venias ad me.vel ad alium sacerdotē.⁊ de nouo re-cipias penitētiam.si aut moriaris ex hac infirmitate facias testamē-tum tuū.et des tm̄.vel facies tot elemosinas dari pro anima tua.

¶ Ex predictis ostendit.ꝙ quilibet cōfitens debet eligere sibi sciē-tificū ⁊ discretū sacerdotē.qui sciat penitētias iniūgere.alias pericu-losum est sibi ꝯfiteri.quia nec excusat penitentē ignorantia sacerdo-tis.nec eū excusat.quia licet sit absolutus a peccatis.nō tn̄ absolut⁹ est a debito penitētie ⁊ satisfactionis.quia necessario oportet.ꝙ hic vel in purgatorio satisfaciat.sicut dicit Januen̄.in legēda mortuoꝝ

¶ Aut penitentia data p confessorē est equalis peccato.aut maior.aut minor.Si est equalis.tūc vnū p aliud redimit.si vero maior sit tūc illud qđ plus facit cadit sibi ad maiorē gloriā.si vero minor est scđm Augustinū.impunitū deus nō dimittit delictū.aut eīm homo punit ipsum.aut deus.ideo restat ꝙ puniat in purgatorio.

Finiūt Canones penitētiales.

Casus Papales et Episcopales.

PRimus casus Papalis est in illo/qui percutit enormi-
ter clericũ.vt ꝓbatur xvij.q.iiij.c.si quis suadente. Si
aũt est leuis percussio.Episcopus absoluit.vt in c. pue
nit.de senten.excõmuni.

Secũdus est in illo qui cõburit ecclesias.vel eas infringit.qui post-
ꝙ denũciatꝰ est.absolutõ ꝑtinet ad solũ Papã.vt de sen. excõmu.c.
cõquesti. Item idẽ est de quocũqꝫ alio incendario.si forte excõmuni
cetur et publicetur.vt habeẽ de sen.ex.c.tua.

Tertius est in illo.qui falsificat litteras domini nostri pape.vel fal-
sis scienter vtitur de.cri.fal.c.cura et c.falsariorum.

Quartus est in illo.qui excommunicatꝰ est delegato pape.qui non
potest absolui ꝑ aliquem.nisi ꝑ papam.vel pape delegatum.vt de
sen.ex.c.significauit.

Quintus est in illo.qui participat cum excõmunicato a papa.quia
non potest absolui nisi ꝑ papam.qđ intelligitur de participante in
crimine.ꝓpter quod talis est excõmunicatus.

Sextus est in illo.qui participat in osculo vel alijs ei qui excõmu-
nicatus est per papam cum participantibus.quoniam iste talis ab
illo debet absolui qui sententiam tulit.

Septimꝰ est in clerico.qui secundas nuptias benedixit.de secũ nu-
per c.primo. Sꝫ de isto casu.an sit papalis vł epãlis dubitãt multi.

Octauus est in persecutoribus Cardinalium.qui graues et multas
penas incurrunt.vt habetur in c.felicis de penis.li.vj.

Nonus est in eo.qui dat licentiam grauandi eos.qui tulerunt sen-
tentiam excommunicationis.suspensionis vel interdicti.vel eos in
suis personis.vel bonis.vt de sen.ex.c.quicunqꝫ li.vj.

Decimus est in eo.qui corpus defuncti incendit.vł decoquit pro os-
sibus transferendis.in extraua.bo.viij.detestante.

Vndecimus est in inquisitoribus hereticorũ.si odio vł gracia amo-
re vel lucro cõtra iustitiã vł ꝯscientiã omiserit ꝯtra quenpiã ꝓcede-
re vł ipãꝫ heresim alicui imponere.vt habeẽ in cle.de here.c.multoꝝ

Duodecimus est de religiosis.qui absqꝫ licẽtia speciali parrochialis
presbiteri sollennisant matrimõia.aut ministrãt.sacramẽta.veluti
eucharistie.aut extreme vnctiõis.sufficit tamẽ licẽtia parrochialis

clerici.etiam si nondū est sacerdos.similiter etiā licentia illius vica/rij qui gerit ordinariam curam ecclesie. Jtez sufficit licētia diocesani vt no. Jo.An.de pri.religi.in cle. Jtē excōmunicati sunt religiosi q̄ excōicatos a canone soluūt in casib⁹ nō cōcessis.aut absoluūt a sen/tentijs p synodalia statuta siue ꝓuintialia ꝓmulgatis.aut absoluūt a pena ꝛ culpa de.penis c.si quis in cle.

Xiij.est de ꝑsecutorib⁹ Epoꝝ.vl' q̄ eos faciūt exiliari.seu ꝓcurāt illos ad ꝑsequēdū.vel carceri tradūt ꝛ qui precipiūt hoc fieri. vel tribuūt auxilium.consilium.vel fauorē ad hoc faciendum.

Xiiij.est de religiosis vel clericis inducētib⁹ ad vouēdū vel ꝓmittē dum.vel iurādū de eligēda sepultura apud eos.vel vltimā iam electam vlteri⁹ nō immutēt.vt habeť in cle.de penis c.cupientes.

Xv.est de his q̄ cogūt celebrari sibi in loco interdicto vl' ad audiēdū inuocāt excōicatos vl' interdictos.vl' ꝓhibēt eis ne moniti exeāt.et de illis q̄ moniti nō exeūt.vt habeť de sen.ex.c.grauis in clemen.

Xvj.est de hijs qui ferūt ferrū.arma ꝛ equos ad impugnandū christianos.vl' alia necessaria deferūt vel transmittūt.seu galeas vl' naues vendūt vl' in piraticis sarracenoꝝ nauibus gubernationē exercent.impendunt cōsiliū vel auxiliū in dispendiū terre sancte.vt habeť de jude.c. quorundā.et c.ad liberandaz.et iste casus est papalis per.extra.Boni.viij.que incipit.contra illos.

Xvij.est in piratis.qui ore papali excōmunicantur. vt not. Jo.An. in c.excōmunicationum de rapt.

Xviij.est de eo.qui absolutus ꝓpter mortis articulū.vl' aliud impe/dimentū ab eo.a quo alias absolui non poterit.si cessante impedi/mento nō se p̄sentat cū se commode poterit ei a quo prius absolui debebat in eadē sentētia qua prius ligat⁹ erat ab homine. vel alias a iure reincidit ipso facto.vt in c.eos de senten.exco.li.vj. Pone ex/emplum de alio impedimento.videlicet vt egritudo vel inimicicie capitales.vt notat glosa in c.religioso.de senten.exco.li.vj.et iste ca sus est papalis si talis absoluendus erat a Papa.

Xviiij.est in absoluto a Papa vel eius penitentiario de ipsius spe ciali mandato.qui se debet alicuius conspectui p̄sentari.nam rein/cidit si hoc non faciat.vt in precedente casu dictuz est. vt in dicto c. eos de senten.excōmu.li.vj.

Xx.Jmperator.Rex vel.principes.Dux.Marchio.vl' Comes.aut Baro vel aliquis alius notabilis p̄eminētie dignitatis vl' potesta/

tis ftaret filius vł nepos ipsoꝝ qui ad terminū vel imperpetuū no
minet̃.eligit̃ vel assumit̃ in rectorē vł senatorē vrbis Rome quocū
ꝗ nomīe vocet̃ ipa rectoria. Et quicūꝗ alius qui vltra annū ad hu/
iusmodi regimē assumitur p̄ter apsto̾lice sedis licentiā litteris ipsi/
us sedis exprimendis.omnes predicti cōsentientes sue nominatio/
ni.electioni vel assumptioni et eos taliter nominantes eligentes vł
assumentes et eis obedientes auxilium consiliū vel fauorez dantes
sunt absouendi per Papam.vt de elect.c.quod si quis li.vj

Vnde versus.

Per Papam clerum feriens.falsarius.vrens
Soluitur et quisquis audet cantare ligatus
Symon qui fuerit.nec fallit regula talis
Nota tn̄ ꝙ nō oīs pcutiēs cleꝝ tenet̃ ire ad papā.vt ptꝫ ꝑ hos v̾sus
Percutiens clerum Romam petat Excipiuntur
Vt puer.atꝗ senex.egrotus.femina.pauper
Et claustralis habens inimicos et hostia seruans

Expliciunt Casus papales.

Incipiunt casus Episcopales.

Sciant sacerdotes ꝙ licet in priuata penitentia ꝓ oculis de/
lictis regularem possunt imponere penitentiam.vt habetur
in c.presbiteri.xxvj.q.j.Regulare em̄ est.ꝙ ipsi cognoscere possint
de omnibus criminibus ocultis.vt in c.si peccauerit ij.q.j. Tamen
sunt etiam certi casus.de quibus ipsi cognoscere nō possunt.immo
de talibꝰ criminibꝰ optet eos necessario remittere suos cōfitētes ad
supiorē platū.id est Epm.⁊ isti casus dicunt̃ epales.⁊ sunt isti qui se
quunt̃.ꝗs no.Hosti.in summa de pe.⁊.remi.§.iiij.ver.cui ꝯfitendū
Notet eos latius Specu.in iiij.parte circa fi.de pe.et re.§.vj.versu
priuata autem.

Primus casus Epalis est in eo.qui cognouit carnaliter monialē cō/
secratam.vel nō consecratā virginē vel non virginē.vel si forte mu/
lier coiuit cū religioso.dū nō sit in loco sacro.quia tūc esset papalis.
Secundus est in eo.qui verberat patrem aut matrē.scilicet ex casu
sed si ex certa scientia ptinet dn̄o nostro pape.
Tercius est in eo.qui deflorat virginē fraudulenter.sed si violenter
malitiose et vi ptinet dn̄o nostro Pape.
Quartus est in eo.qui mortem coniugis machinatur.
Quītus est in eo.ꝗ abutit̃ chrismate seu eucharistia.vł alia re sacra.

aut facit furtum in ecclesia.et etiã in illo clerico ex cuius negligentia hoc contingit.
Sextus est in illo.qui propriũ baptizauit filiũ.vel eũ ad baptisma vel etiam confirmationem tenuit.
Septimus est in eo. qui facit votũ castitatis.et post votũ contrahit cum aliqua.vel aliqua cum aliquo.
Octauus est in eo.qui contrahit vel continet.seu religionẽ intrat in vita vxoris sue post carnalem copulam.
Nonus est in illo malefico.qui ꝯfitet̃ se credidisse heretice prauitate
Decim⁹ est in symoniaco sub q̃cũq; genere symonie fuerit symoniacus q̃ab solutionẽ.nõ q̃ ad dispẽsationẽ que ad solũ Papã spectat.
Vndecimus est in illo.qui excõmunicatus est et solenniter celebrat in ecclesia quo ad absolutionem.
Duodecimus est in illo clerico.qui p saltum est promotus.
Tredecimus est in illo.qui ordinatur ab alieno episcopo sine licẽtia sui proprij episcopi.
Xiiij.est in homicida siue in v̾bo.siue in cõsensu vel se in defendẽdo vl' dormiẽdo t' si occidat furẽ vim faciẽtẽ.t' si hõicida fuerit infantis
Xv.est de faciente luxuriam in ecclesia maxime consecrata.
Xvj.est in illo.qui cognouit carnaliter iudeam vel saracenam.
Xvij.est in muliere.que concepit ex alieno viro.⁊ vir suus credẽs eũ suũ ꝓpriũ filiũ esse instituit eũ heredẽ in alioꝝ p̃iuditiũ ⁊ grauamen.
Xviij.est in illo vel illa.qui vel que procurat abortum vel sterilitatẽ siue in se siue in alia.
Xix.est in eo.qui contrahit matrimoniũ post sponsalia contracta cum alia.vel iuramento interposito in contractu.
Xx.est in illo.qui excõmunicatus a iudice. et nõ vult exire ecclesiaz. sed est diuinum officium impediens.
Xxj.ẽ ĩ eo q̃ sciẽter celebrat ĩ loco ĩterdicto siue ĩ publico siue ĩ secre.
Xxij.est in eo.qui est sortilegus videlicet in illo.q̃ inuocat demones pro furtis vel mulieribus vel alijs rebus.licet aliqui extendant istuz casum ad existentes in sacris ordinibus.
Xxiij.est in illo.qui scienter ⁊ publice sepelit corpus alicuius excommmunicati in cimiterio.
Xxiiij.est in illo.qui excõmunicatus est a canone.in casibus in quibus ab episcopo potest absolui.
Xxv.est in eo.qui est irregularis.
Xxvj.est in eo qui contrahit matrimonium clamdestine.

Xxvij.est in eo.qui est criminosus publicus vel blasphemator.
Xxviij.est si epus audiuit cōfessionē de aliq̄ pctō inferior clerus nō habet talē absoluere.sed debet ad episcopum ipsum mittere.
Xxix.est de illo vel illa.qui vel que opprimit filios suos studiose vel negligenter.
Xxx.est in eo.qui cōmittit sacrilegium vel incendium.
Xxxi.ē in illo.qui cōmittit crimē falsi siue in lr̄is siue testimoniū cō/missum.ꝛ qđ dico de lr̄is intelligo nō papalib⁹.qꝛ ille casus ē papal
Xxxij.est in illo qui violat eccl̄ias.ꝛ libertates ꝛ immunitates earū.
Xxxiij.est in eo.qui cōmittit pctm̄ cōtra naturā.vtputa si vir viruꝫ cognoscit.ł brutū l' etiā si vir vtit̄ mēbro mł'ieris ad hoc nō concesso
Xxxiiij.ē in illo q̄ ꝯmittit incestū.vt si cognoscat ꝯsanguineā ꝑsonā
Xxxv.est in illo qui est periurus.licet aliqui volunt illum extendere de ꝑiurio pueri qui est infra sacros ordines.
Xxxvj.est de illo clerico.qui cognouit illam quā baptizauit vel illā cuius confessionem audiuit.
Xxxvij.est de illo.qui excōmunicatus ab episcopo qui nō potest ab absolui per aliquem inferiorem clericum.
Xxxviij.est in illo.qui est vsurarius publicus.
Xxxix.est in illo.qui celebrat missaꝫ in altari nō cōsecrato.vel si cele/brat sine sacris indumētis.vel ornamētis.vel si celebrat nō ieiunus.
Xl.est in illo.q̄ nō restituit ablata ł subtracta.vł alia illicita acq̄sita

¶ Sciendū est.ꝙ si epus cōmittat alicui sacerdoti vices suas in ca/sibus in quib⁹ epus ip̄e habet potestatē.talis sacerdos potest suam iurisdictionē exercere in oībus casibus preter quinqꝫ qui sequunt̄.
¶ Primus est vbi penitentia solennis est imponenda.
¶ Scđus est quia sacerdos nō potest absoluere ab excōmunicatōe in casu in quo epus posuit limitationē.nisi specialiter ei cōmittat.
¶ Tercius est vbicūqꝫ inuenerit irregularitatē contractā.tūc enī de/bet eū remittere ad episcopū vel ordinarium.
¶ Quartus est de incendarijs.
¶ Quint⁹.si est de cōsuetudine alicuius dyocesis.ꝙ certa crimina ad episcopum remittant.

Finit.

Impressum Nürmberg ꝑ dn̄m Joannē Weyssenburger presbi/terum.Anno salutis octauo.In vigilia Mathie apostoli.

Appellatio uni=
uersitatis Parisiensis.

APPELLATIO VNIVERSITA- TIS PARISIENSIS.

VNIVERSIS pręsentes literas inspecturis Rector & vniuersitas magistrorũ doctorũ & scolariũ Parisi- us studen̄. Salutē in dn̄o. Notũ facimus, ꝙ nos apd' sanctũ Bernhardũ Parisius super infrascriptis & alijs nostris negotijs agēdis ꝑ iuramentũ, cōuocati et cōgregati, mo do & forma cōtentis in q̄dā codice papireo, cuius tenor inferius describit̃ & inseritur prouocauimus & appellauimus prouoca- mus & appellamus. Cuiꝰ quidē codicis papirei tenor sequitur, & est talis Præmissis expresse protestificationibus, ꝙ contra vnam sanctam catholicam, & Apostolicam ecclesiam, quam totius orbis esse magistrā, & obtinere principatũ credimus, san- ctęq; sedis Apostolicę auctoritatē, ac sanctissimi dn̄i nostri Papæ bene consulti potestatem nihil dicere intendimus, si quid ex lu- brico linguę forsan male dictum sit parati emendare. Sed q̄m is qui vices dei gerit in terris, quē Papam dicimus, quãuis a deo po testatē immediate habeat, ꝑ hanc potestatem non impeccabilis efficit̃, nec potestatē peccãdi accepit Ita vt siq̄d q̄d' iniustũ est fa ciendũ esse pręceperit pacienter sustinere debeat si non fiat quod ei praua fuerit insinuatione suggestũ, eiq; parendũ nō sit, si quid contra diuina præcepta statuen̄. S. decreuerit. Immo ei resisti iu- re pōt, ꝙ si illi potentũ auxilio falsa forsam suggestione, vl' minꝰ sano consilio deceptorũ adiuto resisti nō pōt, sublataq; sunt re- sistendi remedia, vnũ tñ iure naturali proditũ est, ꝙ nullus prin ceps tollere pōt appellatiōis remediũ, cũ sit quędā defensio, quę iure diuino, naturali, & hũano cuiq; cōpetit, quę nō pōt aufferri a principe, vt in Cle. pastoralis, de sen. & reiudi. & no, splendor ille Canonistarum Inno. in. c. quę in ecclesiarum. De cōstitutio. Ad huiusmodi ergo appellationis remediũ quo oppressi releuãt̃ cōfugiētes, Nos rector & vniuersitas studij Parisiensis. Illustris simi ac Christianissimi Principis nr̄i Fancorũ Regis filia primo- genita antiqua studiorũ parens, vice ac nomīe nr̄is singulorũq; Doctorũ, Magistrorũ, ac scolariũ Parisien̄. studen̄, animoq; & intentione prouocandi & appellandi. A personis, & grauami- nibus infrascriptis dicimus, & proponimus, nosq; loco & tem- pore oportunis, & cōgruis probaturos Offerimus quę sequũt̃

Imprimis q̄ cū priscis illis tpibus hęreses multę pullularent plurimiq; errores insurgerent, & Christifideliū dissidię orirent, ecclesiasticiq; status deformatio conspiceret. Fuerūt sacra generalia concilia proinde statuta, in quib⁹ hęreses extirparent, mores reformarent, Christicolarū dissidentiū adinuicē recōciliationes fierēt prout sacrorū gn̄aliū cōciliorū incūbit officio. Et pręcipue ante oīa sacra Cōstantien. & Basilien cōcilia, quę successiue ac legitime in spū scō cōgregata vniuersalē Ecclīam repręsentantia q̄plurima circa pręmissa statuerūt, maxīe circa stat⁹ ecclesiastici, tam in capite, q̄ in membris reformationē, q̄ illis dieb⁹ pręcipue indigere reformatione videbant, cū deformitates in ecclesia dei excrescere, et mores corruptos eandē ecclesiam inficere ꝓspicerent, vt repressis deformitatū scelerūq; regnantiū enormitatib⁹ perniciosis, quę p Christianitatē (spretis antiquorū Patrū decretis, & institutitio. salutaribus) multas clades, multasq; discrimina iniecisse videbant, diuin⁹ honor reflorêret in terris, lumē Catholicę veritatis Christo vera luce auxiliante effulgeret, & ecclesiasticę libertatis cōuersatio subsisteret, populusq; Christian⁹ salubriter regeret, & ad salutem perduceret æternā Et inter cętera perpendit ipsū sacrū Basiliense cōciliū qualiter p scōs p̄res antiquos, sacri Canones salubriaq; decreta ꝓ fœlici regimine iā dicti status ecclesiastici, tā super electionib⁹, modisq; ministros ecclesię assumendi & instituendi conditi fuerūt, qui q̄ diu fuerūt obseruati, ecclesia dei fructus honoris & honestatis fœlici vbertate produxit, disciplinę ecclesiasticę vigor perstitit religio, pietas, charitas, vbertim floruerūt, hoīesq; in quietudine anī cōstituti, deū auctorē pacis deuotissime coluerunt Sed postq̄ damnatę ambitiōis improbitas, et detestandę cupiditatis insaciabilitas humanitatis iura violando, ipsa sanctorū patrū decreta paulatim cœpit deserere, atq; cōtinere, & in vicia ruere, subsecutę sunt deformatiōes status ecclesiastici, atq; decolorationes & vsurpationes pręsertim per prælaturarum dignitatumq;, & aliorum beneficiorū reseruationes, & gratiarū ad vacatura beneficia expectatiuarū a iure exorbitan. multiplicationes & īnumerabiles cōcessiones, et alia grauissima & importabilia onera, quibus ecclię, ecclesiasticęq; ꝑsonę grauiter afflictę, & fere ad extremā euacuationē & destructionē illis dieb⁹ ruere cōspiciebant. Cū beneficiorū ecclesiasticorū patrimonia & bona īdigni occupabant, &

ſæpe dignitates, ac beneficia notabilia & oppulentiora perſonis
conferebanť incognitis, et indignis, quæ in eiſdē beneficijs mi
nime reſidebāt, et animarū cura, quę eſt ars artiū, neglecta, velut
mercenarij ſolū temporale lucrū quęrebant, ſicq; cult⁹ minueba
tur diuinus, animarū cura negligebatur, eccleſiaſtica iura perie-
bant, ruebāt ędificia, quę magnificentia extruxerat deceſſorꝝ. Et
clerici literarū ſcientijs, & virtutib⁹ effulgentes, qui ad Chriſtia-
nę plebis edificationē ſalutarē vacare poſſent, quorū perlucida
& ſalutaria documenta prædictā illuſtrarent eccleſiā, decorarēt
virtutibus, & moribus informarent, per quos q̃ſi per luminoſas
ardenteſq; lucernas ſup candelabrū in domo dn̄i poſitas (errorꝝ
tenebris profugatis) toti⁹ corpus eccleſiæ, tanq̄ ſydus irradiaret
matutinū, eorūq; fœcūda facundia cœleſtis irrigui gratia influ-
ente ſcripturarū enigmata reſerarent obſcura dilucidarent, du-
biaq; declararent, profundiſq; ac decoris illorū ſermonibus am-
pla ipſius eccleſiæ fabrica velut gemmis vernantibus rutilaret,
et verborum elegantia ſingulari glorioſius ſublimata choruſca-
ret, qui etiam regnorū, & rerū publicarū conſilijs forent oportu
ni propter ſpem congruę promotionis eis ablatā diuinarum, &
humanarū ſcientiarum ſtudia deſerebant, viſu per reſeruationū
& expectatiuarū occaſiōe captādę mortis alienę votis ingereba-
tur, lites ſuſcitabanť, contentiones & rixę inter Chriſti miniſtros
oriebanť, ambitio pluralitatis beneficiorū execrabile fouebať,
pauperes clerici varijs & innumeris perſonarū & rerū diſcrimi-
nibus ſubijciebanť, beneficia quoq; eccleſiaſtica, per litiū inuolu-
tiones, & multiplicationes ſæpius iniuſte occupabanť, & ſine di-
uinis officijs ſępius remanebant, materia iniuſtis vexationib⁹ pa-
rabať, Abuſus peſtiferi, horrrenda & deteſtanda ſpecie labis ſy-
moniacę reſperſi cōmittebanť, iuuenib⁹ bonę indolis, qui in ſtu-
dioſis & virtuoſis actibus intendere deberent euagandi materia
præbebať et breuiter ſtatus eccleſię confundebať, plurimaq; ad-
uerſus diuina, & humana iura in animarū perniciē, ac eccleſię, &
regnorū, atq; ꝓuīciarū pręcipue Regni Francię & Delphinat⁹
Viennen̄. opp̄ſſionē, & deſtructionē ꝑpetrabanť, quorū, q̃rūq;
theſauri in extraneas regiōes aſportabanť, vt eo exhauſto ſacer
dotioq; depreſſo regna ipſa, & ſubditi debiliores in aduerſis red
derenť, beneficiaq; iam non gratis iuxta Euagelicam doctrinam
Chriſtiq; præceptū dicens, Gratis accepiſtis, gratis date & con-

tra cōcīliū Laternense &.c. vnicū, ecclesiastica beneficia, cū sum ambitione & auaritia, auriq; & argenti exactione conferebant. His igit̃ tam detestabilib⁹ incōmodis diuinę proculdubio displicē tibus voluntati, saluberrime prouidere cupiens concilium Basiliense memoratum. Contra hæc saluberrima constituit, & edidit statuta, & decreta, volens, & ordinans vt tales ecclesiæ pręficerētur Pastores, q̄ tanq̄ colūnę & bases ipsam ecclesiam doctrina, & meritis firmiter sustentarent, non quidē per reseruationes generales ecclesiarū huiusmodi, sed per electiones, & confirmationes Canonicas iuxta iuris cōmunis dispositionem ecclesijs ipsis metropolitanis, cathedralib⁹, monasterijs, collegiatis ecclesijs, & dignitatib⁹ electionis vacantibus debite prouideret. Reseruationes generales huiusmodi reprobādo cęteris dūtaxat exceptis certā salutarēq; formā antiqs formis a iure introductis adijciendo. Et insuper vt per singulas ecclesias ministri instituerent idonei, qui scientijs & virtutib⁹ effulgerent ad Christi gloriam, & populi Christiani salutarē ędificationē, reprobādo mltitudinē gratiarū expectatiuarū, quę dignorū ministrorū institutiōi, & ꝓmotioni obuiabat, ac reseruationes quascunq; beneficiorū, siue per Papā, siue p legatos reꝓbañ. ac nllas, et iualidas declarñ. Voluit insuper, & statuit vt per prælatos & eos ad quos beneficiorū collatio et dispositio, spectare dignoscit̃, virī studiosis, ceterisq; qualitatibus specificatis prędictis qui per vniuersitates generaliū studiorū eiusdem prælatis, & Patronis nominaret̃ Canonice prouideret̃, certis monificationibus, e decreto irritañ, adiectis. Præterea vt fraterna charitas in clero, & populo vigeret, & nequis proximū suū ī debitis vexationibus opprimeret, sed iusticia ordine debito cuilibet ministraret̃, ad obuiandū infinitis abusibus, & varijs incōmodis, quæ inoleuerēt, statuit vt ꝓ salute, et quiete subditorū. Iusticia in partibus cū honestate & facilitate ministraret̃, ne studeñ. & alij subditi extra regna, & prouincias suas ad curiā Romanā traherent̃, & citarent̃, ne etiā per hoc huiusmodi regnorū, & prouinciarū facultates exhaurirent̃. Damnauit insuper huiusmodi sacrū conciliū abusum illum iam damnatum de annatis solueñ. salutifere prohibens illarū exactionē, et solutionē Multaq; alia sancta, & salubria statuit idem concilium ad diuini cultus augmentū ac salutē ac quietē subditorū quę omnibus innotescunt. Quæ quidē statuta serenissimus ille Princeps diuini

nominis & ecclesiastici honoris exaltator deuotissimus & conseruator excellens Karolus septimus Francorũ Rex in suo celebri concilio ecclesię Galli cane Bituri celebrato recenseri fecit, et ea sic salutifera, et suo regno ac Delphinatui vtilissima saluti & quieti subditorum consuleñ inconcusse seruari pręcepit, et per Regnũ et Delphinatũ promulgari fecit, prout conseruata & obseruata fuerunt ac ex eorum obseruantia cultus perseuerauit diuinus, salus aduenit subditorum, omniaꝗ in eisdẽ Regno & Delphinatu prospere successerũt. Sed Romani ꝓprijs cupiditatib⁹, & cõmoditatibus inhiantes attendentes his medijs aurũ & argentũ, sicut antea, ex dictis Regno & Delphinatu ad se ꝓ suo voto nõ deferri, huiusmodi statutis inuidẽtes ea per Romanos Pontifices abrogari facere studuerunt, quod auxliante domino hactenus ꝓhibitũ extitit donec aduenit dñs Leo Papa decim⁹, qui Romanis plus debito fauens, in quodã cœtu in Romana ciuitate, quę contra nos est, nescimus qualis, non tñ in spũ dñi cõgregato, cũ quo nihil contra legem diuinã & sacra Concilia statui, decerni, aut ordinari potest. Opera enĩ quæ ego facio ipsa testimoniũ perhibent de me, præmissa tam salutifera statuta abrogañ. esse nescimus quo fretus consilio censuit contra fidem Catholicam, & auctoritatem sacrorũ generaliũ conciliorũ veniendo, sacrũ Basiliense conciliũ damnauit. In quo inter cætera iudicatũ est gloriosã virginẽ Mariã sine peccato originali fuisse cõceptam, nec de illo habet ecclesia aliam decisionẽ, quędã alia statuta ꝓ libito voluntatis, cũ venia dictũ sit, condendo, in perniciem Regni & Delphinatus prædictorum, & subditorũ illustrissimi Principis nostri Franciæ Regis detrimentũ. Per hoc enĩ Canonicas electiones, quibus sancte et salubriter ecclesijs metropolitanis, Cathedralibus, monasterijs, et alijs collegiatis ecclesijs eorũdem Regni & Delphinatus prouidebañ, destruxit, Huiusmodi ecclesiarũ prouisiones cũ vacauerint sibi reseruando, collocationesꝗ & interpretationes beneficiorũ nõ expresso vero valere irritas esse declarauit, subditorũꝗ Regni in prima instantia ꝑ Cardinales & curiales sedis Apostolicę passim vocari, et nominationes vniuersitatũ in parte reprobauit et damnauit, ita vt amodo si talia statuta tolerarenĩ, non hi quibus virtutũ merita, et literarũ scientia, sed quibus pecuniarũ aceruę, et potentũ fauores suffragabunĩ ad ipsarũ ecclesiarũ nõ dicimus regimen, sed proch do-

lor perniciem et ruinã assumenť, cũ huiusmodi personarũ mores ac vicia nõ pscrutabũť, & indigni sępius ad regimẽ assumenť animarũ cõtra sacri gñalis cõcilij saluďferũ statutũ, recte iudicãs nihil esse qď ecclesię dei magis officiat, ꝙ ꝙ indigni assumanť p̃lati ad regimẽ aĩarũ, & ꝓpterea statuẽs, vt is ad quẽ ptinet electionis cõfirmatio ꝓcessum electionis et electi personã diligenter examinet, anteꝗ̃ eidẽ electio, mun⁹ ꝯfirmatiõis impẽdat, pœnã cõtra facieñ. imponens Per hæc etiã & alia quę idẽ dñs Leo statueñ. decreuit, viris studiosis & literarum scientia pollentibus spem promotionis ademit. Et aptissimũ modũ, facultates, et substantiã totius Regni et Delphinatus exhaurieñ. inuenit, quo etiam huiusmodi Regni et Delphinatus subditi improbis machinationibus ad Curiam Romanã euocentur. Et in debitis vexationibus fatigenť, huiusmodiꝗ; sic nouis æditis statutis iam dictus dñs Leo Papa serenissimũ Principem nostrũ Franciscũ Regem modernũ in partib⁹ Italicis agentẽ in maximo strepitu armorũ consensum prębere quorũdam suasu coegit. Et ne promissionis infractor idem princeps illustris videť iam dicti dñi Papę monitis obtemperans, hæc quæ dicta sunt de nouo edita statuta quæ concordata vocanť ruinã ecclesie, totiusꝗ; Regni inde iminentẽ non attendens nobis, dictaꝗ; vniuersitate, & alijs quorũ intererat nõ vocatis nec auditis publicãda esse imperauit, nõ dijudicans ꝙ ei dictoꝗ; Regno & Delphinatui & subditis perniciosa esse viderentur. Ex quibus NOS RECTOR ET VNIVERSITAS grauatos lęsosꝗ; et oppressos esse sentieñ. cũ per ea ad superius enarrata incõmoda sensim deuenire posse prospiciamus. Idcirco a dño nr̃o Papa non recte consulto, iam dictiꝗ; sacri Basilieñ. concilij ac subsecute & ei adhereñ. pragmaticę sanctionis statutorũ abrogatione, nouorũ statutorũ editione, cõsensus p̃statione, ac attẽtata illorũ quadam publicatiõe, & oĩbus inde secutis & secuturis tã ꝓ nobis, quã oĩbus & singulis suppositis ipsius vniuersitatis, & nobis ac illi adherẽtibus, & adherere volentibus Ad futurũ conciliũ legitime, ac in loco tuto. Et quẽ libere, & cũ securitate nos eadẽ vniuersitas vel a nobis, et ab ea deputãdi adire poterimus. Et ad illũ vel illos, ad quẽ seu q̃s de iure, priuilegio, ꝯsuetudine, vel alias nobis ꝓuocare licet & appellare, prouocauimus & appellauimus, prout in his scriptis prouocamus & appellamus. Instanter, instantius, & instantissi-

me protestañ. hanc appellationẽ prosequi per viã nullitatis, abusus, iniquitatis, vel iniusticię. Et alias prout melius poterimus, optione nobis reseruata. Astantes in testimoniũ inuocañ. addendi, diminuendi, mutandi, corrigẽdi & in melius reformãdi, omniumq; alio iuris beneficio, nobis ac nostris adhærentib⁹, & adhęrere volentibus semper saluo, Datũ & actũ Parisijs in nostra congregatione generali apud sanctũ Bernhardũ solenniter celebrata. Anno dñi millessimo quingentesimo decimo septimo die vicesima septia mensis Marci ante pascha. Postmodũ vero pręinserta appellatione sic interiecta die prima mensis Aprilis vi. venerabilis magister Arnulphus Monnart in artibus magister & in iure ciuili liceñ. noster ꝓcurator generalis & ad hoc specialiter constitut⁹ corã venerabili & circũspecto viro magistro Guillermo Hue vtriusq; iuris liceñ. insignis eccl'ie Parisieñs Decano tãquã corã persona autentica, & in dignitate cõstituta personaliter cõparens. Tũ illũ seu illos, ad quẽ seu ad quos appellamus adire non possum⁹ huiusmodi appellationẽ, & cõtenta in ea noie nr̃o & pro nobis intimauit, insinuauit, & notificauit Apostolosq; cũ instãtia debita sibi dari petijt & requisiuit, Qui quidẽ dñs Decanus cũ reuerẽtia & honore debitis eidẽ appellationi reuerenter detulit & Apl'os reuerẽtiales & tales quales de iure & ꝯsuetudine vel priuilegio dare poterat & debebat, dedit & cõcessit. Acta fuerũt hæc vltimo dicta & facta ĩ ecclesia Parisieñ. Anno & die prędictis. Præsentibus ibidẽ venerabili & scientifico viro Magistro Petro de valle ĩ Teologia doctore Canonico dictę ecclesie Parisieñ & Magistro Arturo Alonf in artib⁹ magistro testibus ad præmissa vocatis & rogatis. Sic signũ le. Raux et hubert et sigillata in duplici cauda & cera rubea magno sigillo dictę vniuersitatis.

Lappellation de Luniuersite de Paris ponr les Rectenr Docteurs Maistres Regens Estoliers & suppostz dicelle et leurs adherens des greiefz et caus es cy dessus declarez.

Disputatio D. Johannis Eccij et P. Martini Luther in Studio Lipsensi futura.

IN STVDIO LIPSENSI DISPVTABIT Eckius ꝓpositiones infra notatas cōtra D. Bodenstein Carlestadiū archidiacono & Doctorē Vuittenburgen.

R Euerendissimo in CHRISTO patri ac Illustri Principi D. Matheo S. S. Romanę Eccl'ię. tt. S. Angeli Cardinali Coadiutori Salisburgi, dño suo pietissimo Ioā: Eckius puus Theologus S. D. cū paratissima obsequioꝝ oblatiōe. Nō pręterit te Reuerendissime pater ac optime princeps, quō D. Bodenstein Archidiaconus Vuittenbergeñ. superiori Maio, Cōclusiones felle plenas & mordacissimas, calcographorū opera, cōtra me sparserit: Ob id qđ ad Reuerendū dñm meū D. Gabrielem episcopū Eistetensem dignissimū/ adnotationes quasdā priuatim scripseram in aliquot ꝓpositiones D. Martini Luther Augustiniani Vuittenbergeñ. in materia sacramenti pœnitentię: cui ego permodeste respondi: ac ne mordentes inuicē, cōsummaremur abinuicem, vt diuus Hieronymus ad Ruffinū ait: ꝓpter etiā scandala vitanda: quæ ex amarulentis libellis disseminatis oriūtur: Obtuli me velle stare iudicio Sed: Apost. ad quā omis causa fidei merito referri debet, vt Gelasius Symachus &c. docuere: Iudicio item obtuli studij Romani in Italia, Parrhisini in Gallia, Colonieñ. in Germania: At ille disputationē refugiens(. quod qui faciant, A. Augustin⁹ cōtra Faustum explicat.) mea q̊q; abusus modestia/ alterū libellū edidit: in quo me denuo conuicijs onerat: ac si hoc Maiestatis Theologicę esset, cōuicijs ac iniurijs seuire: quē etsi remordere possem, si vellem: & vt beatus Hieronim⁹ ad domnionē cōtra vafrū monachū ait/ possē genuinū dentē lesus infigere: At diui Augustini & eiusdē b. Hieronymi secutus cōsiliū: peperci sibi/ peperci mihi/ peperci nomini Christiano: Etd. Martinū Lutter Augustę adiēs sciscitabar ex eo: cur suus propugnator mecum nō expectasset Sed: Apost. & laudatissimoꝝ studioꝝ iudiciū? Qui itineris difficultates & expēssas causatus/ Lipsense studiū mihi obtulit Carlestadio vicinū: in quo cōuenire deberemus ad disputādū: idē mihi ex Vuittenberga Carlestadio placere rescripsit: cui ego perlibēter assensū præbui: ita omnino nihil, coram doctissimis fœlicis studij Lipseñ patribus, mihi & veritati timeo: Quare illustriss: prīcipi & dño d. Georgio Saxōię duci &c. prīcipi clemētissimo eiusdē studij patrono humiliter scripsi: vt sua illustris D. fauorabilē huic negocio præbeat assensū: Scripsi & almę vniuersitatis & facultatis Theologicæ cōsilio / quibusuis pręcib⁹ rogādo & supplicādo: vt onus audiēdi & iter

nos iudicãdi/vter rectius de fide sentiat, suscipere dignentur: Nam pulcherrimũ arbitror, pro veritate fidei, & q̃ sedes beati Petri sequitur & docet (vt Iulius papa praecepit) in arenã descẽdere: Cathedrã enĩ beati Petri cũ S. Cypriano, nõ desero: quod ibi solũ incorrupta (vt Hieronim⁹ ait.) patrũ seruat hereditas: quae auctoritatẽ dat loquẽdi tacẽdi: nã & sacrę scripturę intellectũ accipio secũdũ praxim ecclesię/extra quã viuere, mori est. Cũ autem reuerẽdissima tua paternitas/non sit mediocris ecclesiae columna: me tuo totũ dedo ac cõmendo patrocinio: etiã atq; etiã/rogans/vt sicut vales, ita velis me tueri/solum vt veritas fidei/& quã Romana tenet ecclesia tueatur ac defendatur. Valeat Reuerendissima ac illustrissima dominatio tua. Ex Augusta Rhetiae .IIII. Kalendas Ianuarias. Anno restitutae Salutis. M. D. XVIII.

POSITIONES QVAS ECKIVS DEFENDET in studio Lipsensi cõtra nouã doctrinã.

I Neq; dictis sacrę scripturę, aut sanctis patrib⁹ Augustino & alijs cõcordat D. & magistrũ nostrũ IESVM Christũ dicẽdo Poenitẽtiã agite, voluisse omnẽ fideliũ vitã esse poenitẽtiã: vñ & de sacramẽtali poenitẽtia illd vñ idonee põt itelligi.

II Etsi peccata venialia sint quottidiana: tamẽ iustũ semp peccare ĩ omi ope bono, etiã bene moriẽdo, negam⁹: Sicut erroneũ dicim⁹/iustũ manẽte iusticia/peccare posse mortalit aut ĩ puero post baptismũ alienę volũtatis pctm̃ remanere.

III Astruentẽ poenitẽtiã non recte inchoari a detestatiõe peccatorum, recogitando grauitatem peccati & poenae & quod faciat magis peccatorẽ, tanquã Euangelio & sanctis patribus contrarium, non dicimus audiendum.

IIII Dicere deũ remittendo culpã, remittere poenam/& non cõmutare in poenam aliquã temporalem satisfactoriam, per canones & sacerdotis iniunctionem in parte vel toto declaratã, vt sacrę scripturae & vsui ecclię repugnãs existimam⁹.

V Quẽlibet sacerdotẽ (nullo prelato dempto.) suo subdito petẽti, posse remittere aut debere poenas & culpas: ita q; praelatus non plenarie absoluens a poena & culpe peccet/velut vsui sanctę matris ecclesię aduersum, non acceptamus.

VI Animas in purgatorio nō satisfacere ꝓ peccatorū pœnis/ a quorū culpis absolutę, hic nō satisfecerūt, reputamus erroneū: sicut nō est sine errore/qui nō credit deum a morituro requirere aliā quā mortis pœnam.

VII Ex imperfectione charitatis vel fidei in anima mortui, fieri horrorē & q̄si desperationē/ quib⁹ i purgatorio afficiant̄: & q̄d illū horrorem ex timore mortis incurrāt/q̄ q̄si inuiti moriant̄, nō recipimus/quia veritati & rōni contrariū.

VIII Animas in purgatorio mereri maiorē gratiā, aut eorū prœmia minui/si alienis meritis liberentur, aut nō esse certas de salute, aut suffragia nostra nolle, vt fidei nostrę & omī rationi aduersa negamus.

IX Meritū passiōis CHRISTI nō esse thesaurū ecclesię, ex quo dent̄ indulgētiæ, q̄a veritati & apostolicis decretis obuiās, negamus sicut claues esse thesaurū eccl'iæ, imperitissimum opinamur: Meritis q̄q; sanctorū nos adiuuari pie credimus

X Dicere indulgētias nō expedire/ est error: dicere itē indulgentias esse viciū aliq̄d operis/q̄ ip̄m minus valeat, error est pessimus: quare & hunc errare sentimus/qui dicit se teneri improbare indulgētias/ quia dn̄s dicat, ꝑpt̄ me deleo iniquitates/non ꝑpter pecunias.

XI Papā nō posse remittere pœnā ꝓ peccato debitā per indulgētias, error: imo erroneū est eū non posse absoluere a pœnis anīas in purgatorio existētes: Omniū aūt maxime non recipimus/q̄ morituri, infirmi, legitime impediti, non crimina publica habētes, indulgētījs nō egeant.

XII Romanā Ecclesiā nō fuisse superiorē alījs ecclesījs ante tp̄a Syluestri negam⁹: Sed eū qui sedē beatissimi Petri habuit & fidē, successorē Petri & vicariū CHRISTI generalem semp̄ agnouimus.

¶ Cōtraximus q̄ ad fieri pōt ꝓpositiōes: has paucas accepim⁹/ quod & alia ab his pendeant.

Soli Deo gloria.

IHESVS.

ERVDITISSIMO VIRO ET PRESTANtiſſimo .D. Andreę Bodenſtein Carlſtadio ſyncerioris Theologię aſſertori facile primario. Archidiacono Vuittenbergeñ. pręceptori ac maiori ſuo in Chr̄o Martinus Luther Auguſt.

Salutē. Edidit Eccius noſter, inclyte vir, ſchedulā, in qua magnificis ampullis verboꝝ crepat (id aūt homini moris eſt) ſeſe aduerſus te diſputaturū Lipſię, Et ego id noīe tuo, cū ipo tractaram Auguſtę, Si qua ratione, contētio veſtra, corā & amica familiariq; cōgreſſione cōponeretꝰ, quod nec tu, pro tua dignitate detrectaſti, ſed ecce homo, pulchre memor, & ſibi cōſtās, poſtq̄ te ſ fœde infamarat, tandē ꝑmittit in te, ſed vertit in me impetum ranarū ne an muſcarū ſuaꝝ neſcio. Sperauerā ego tractatū futurū, de honeſtiſſimis ferijs tuis, & de gr̄a dei, humana miſeria, oīnoq; de ea re, quæ inter vos vertitꝰ. At meus Eccius in meas interim nugas debacchatꝰ, aut ꝑ more iſtoꝝ dierū laruis iocatur potius, ſtultas quęſtiones de Indulgētijs, pene ex orco tādē reuocat, tua, velut parerga & ſūmo (quod aiūt) digito vix attingens, forte Sp̄ūſſanctus p̄uidens hoc hominis ludibriū & nugacitatē, dedit in cor Egregiorū dn̄oꝝ doctorū Lipſenſis ſtudij, vt recuſarent vobis hoc negocium apud ſe gerendū, Sed & ego nolo te optīe Andrea, in friuolam & laruatā hanc diſputationē deſcendere, tum ꝙ mea & me petit, lauta hęc & καλλιπαρηοσ και λευκωλενοσ perſona, tū ꝙ ingeniū tuum & tua diſputatio, digniora ſint, q̄ vt in has ſophiſtæ & meas nugas, indulgētias inq̄: ſeu rectius & vere negligētias, humilientur. Quas cū oīs doctores, etiā ſcholaſtici, infœlices Eccij p̄ceptores, fateantꝰ tn̄ & ipi. primū nō eſſe neceſſarias Chriſtiano, tū ſi nullę eſſent, melius eſſe, ac per hoc ad ſcripturas & rem theologicā, ſicut aſinū ad lyrā. Nec ego illas vnq̄ mea diſputatione dignatus fuiſſem, niſi ꝑ populo Chriſti Phrenapatas Matęologos, authades, & ęſchro cerdes oportuiſſet redarguere. Nihilominus tamen has res leuiculas, & nihili, magni iſti & generoſi Theologi, adeo curāt miſere, adeo pōpis vel anxijs inflare conātur, vt in ijs ſummū & noīs & officij ſui, decus conſtituiſſe videantꝰ. Interim Theologię legitimo, & qđ ad rem pertinet, officio, penitus poſthabito & in ſabbata trāſlato, non quidē lucri aut glorię emulatione, niſi minus principaliter ꝑ accidens, & in potentia, modo nō ſit nimis remota. Quando autē ego, deo volente, digniore conditione viuere nō permittor q̄ vt cum nugacibus & vanis ſophiſtis, cū peſtilentibus Romani

pontificis & Romanantiũ tyrãnorũ adulatoribus, ætatẽ cõsumã, gaudens & fidens posthabeo istorũ: mea seria ludo. Quare mi Ecci, Nõ dãno te, vanissimę glorię, q hanc schedulã edideris, anq̃ certus esses, quid Lipsenses in hac re facerẽt, imo postq̃ ex me acceperas eos oino recusare, quia ex fumo scz & ex disputatiõe nunq̃ futura sperasti captare gloriã. Nõ crimior, q subdole, & parũ humane, nedũ theologicę, doctori Carlstadio alienas ꝓpositões obieceris: quas cũ oino illũ nõ suscepturũ sperares, iterũ de fumo in tantũ virũ triũphares. Nõ q̃ror, q ad adulationẽ fœdissimã Papæ versus, me rursus in fabulas traduxeris: nouosq; a te fictos errores mihi imposueris, & tñ nihil minus te agere simularis. Toleramus ista a Theologo facta, id solum volumus ostendere, nos scilicet intelligere strophas tuas infœliciter versutas & figuras nihilo figuratas, & benigniter te monere, vt deinceps ꝓ gloria tua, paulo ciuiliore astutia, naso immo calcaneo nostro insideris, Agrestem hanc & veternosam tuam prudentiam, in crassos tuos consophistas ludas. Interim esto vir fortis & accingere gladio tuo super femur tuũ potentissime, postq̃ enĩ ꝓ pace tua mediator ingratus fui, placebo fortasse cõcertator, Nõ q vincere ꝓposuerim, sed q post victorias tuas pannonicas, Longobardicas, Baioaricas (mõ tibi credam⁹) occasio tibi fiã obtinẽdi nominis, q̃ & Saxõic⁹ & Misnicus triũphator, ac si voles, semp august⁹ saluteris ięternũ, ac sic gloriã, αιεν αναι Δσιηνε πιειμενε, adeptus, quiescas iuxta Mgr̃i tui sententiã, habitibus existentibus in materia cessat motus. Quanq̃ mallem, vt monstrũ, qd' iã diu in me alis, & qd' te male haber, aliqñ pareres, Et nauseas quibus stomachus tuus periclitatur, tandẽ euomeres in publicũ, minisq; illis tuis Basilicis & gloriosis per oĩa finẽ imponeres. Sed ad te reuertor optime Andrea, & oro, vt vna mecũ ad Illustriss: Principẽ ducem Georg: prudẽtissimũ q̃q; Senatũ Lipsię scribas, siqua dignentur nobis domum vel ꝓphanã in hoc negociũ collocare. Nam Egregios dños doct: de Vniuersitate, penitus nolo huius periculo iudicij onerari, quod & prudẽtissime recusarũt. Quin id faciemus, adductis notarijs duobus, vterq; Eccius & Lutherus, & siq alij idẽ velint, ad manũ Notariorũ dictet sua argumẽta & responsiones, Qd' eo facio cõsilio, ne & nobis fœda illa iactãcia & frustraneus labor cõtingat, quæ in Viennensi disputatiõe Eccij videt̃, tũ vt clamor & gestus iportũi, quib⁹ solent ęstuare & perdere veritatẽ nr̃i sęculi disputatores, cohibeantur, oĩa aũt vel possibili modestia in literas ꝓnuncietur, Atq; ea sic in literas relata, offerri possint Sedi Apostolicę, Epis, & totius Christiani orbis iudicio.

ℭ Contra Nouos & Veteres Errores defendet Martinus Luther has positiões sequẽtes. In studio Lipsensi.

I Quotidie peccat om̃is hõ: sed & quotidie pœnitet, docẽte Chr̃o, pœnitentiã agite. Excepto vno nouo q̃dã iusto, qui pœnitẽtia nõ idiget, cũ etiã palmites fructiferos quotidie purget agricola cęlestis.

II In bono peccare hominẽ, & pctm̃ veniale: nõ natura sua: sed dei misericordia solũ esse tale: aut in puero post baptismũ peccatũ remanẽs, negare, hoc ẽ Paulũ & Christũ semel conculcare.

III Qui opus bonũ aut pñiam, a peccato℞ detestatione, ante dilectionẽ iusticię incipi, nec ĩ eo peccari, asserit, hũc inter pelagianos hęreticos numeramus, Sed & cõtra sacrũ suum Aristotelem desipere probamus.

IIII Deus mutat pœnã ęternã in tpalem, scz Crucis portandæ, cuius Canones aut sacerdotes: nec statuendę nec auferendæ habent vllã ptãtem, q̃q̃ id ab adulatoribus noxijs seducti pręsumere possint.

V Quilibet sacerdos debet absoluere pœnitentem a pœna & culpa: aut peccat, ęquę peccat, superior p̄lat⁹, si occulta: sine causa reseruat rationabilissima, q̃tumlibet vsus Ecclesiæ .i. adulatorum resistit.

VI Forte satisfaciũt aiæ in purgatorio pro peccatis. Sed ꝙ deus a morituro plus q̃ volũtariã mortem requirat, vanissima temeritate asseritur, quia nullis modis põt ꝓbari.

VII Veritati & rationi cõtrariũ ẽ quidẽ, inuite moriẽtes deficere in charitate, ideoq; pati horrorẽ purgatorij, modo veritas & ratio sit idẽ, qđ opinio Theologistarũ.

VIII Animas in purgatorio esse certas de salute sua: nec grãm in eis augeri, scimus a theologistis asseri, Sed miramur doctissimos viros, ꝙ hui⁹ fidei suę rationẽ: nec stulto verisimilẽ reddere possunt.

IX Meritũ Chr̃i esse thesaurũ Eccl'ię, & sanctorũ meritis iuuari certũ ẽ. Esse aũt thesau℞ indulgẽtia℞ nemo nisi fœdus adulator extrauagãtes a veritate & fictę quędã eccl'ię praxes aut vsus simulant.

X Dicere indulgẽtias esse bonũ Chr̃iano, est insanire, sunt em̃ verissime opis boni vitiũ, & imꝓbare indulgentias, debet Christian⁹ ob abusum, quia dñs dicit, ꝓpter me deleo iniquitates tuas, nõ ꝓpter pecunias.

XI Papam posse remittere, omnẽ poenã ꝑ peccatis debitã huius & futurę vitę, &c. ꝙ indulgentiæ prosint: nõ criminosis, somniant secure indoctissimi sophistę, & pestiferi adulatores, nõ tñ vel nutu possunt ostendere.

XII Romanã Ecclesiã esse oĩbus aliis superiorẽ, probatur ex frigidiss: Ro. Pont: decretis, intra cccc. annos natis, contra quę sunt, historię approbatę, Mc. annoꝝ, text⁹ scripturę diuinæ, & decretum Niceni Concilij oĩm sacratissimi.

Anno dñi. M. D. XIX.

Oratio

Ioannis Langij Lembergij, Encomium theo-
logicæ disputationis, Doctorum, Ioannis
Eckij, Andreæ Carolostadij, ac Mar-
tini Lutherij cōplectens. Illustriss:
Principi D.ac D.Georgio Sax
oniæ duci &c, dicata. & illius
iussu, cū gratiarū actiōe,
xvi. Iulij die recitata,
in frequentissima
summorum ui
rorum con
cione.

IOANNES LANGIVS LEMBERGIVS, CHRISTOPHORO ERINgio, Illustris: P, ac ducis Saxoniæ Georgii a sacris integerrimo. S.D.

Nō possum, ꝑ meæ mētis affectu: amicorū integerrime: uerbis cōsequi, q̄ exosam semper habuerim caninā illā quorūdā nr̄i seculi uitiligatorū facūdiā, q uix ultra grāmatices elemēta ꝓgressi, de re Medica, aut theologica, iudicia temere ferūt. & nūq̄ intellecta, ne dicā uisa, dānant. & si qua, ob rei grauitatē, assequi nō possunt, ut nulli9 frugi studia contemnūt. uelut illa Esopi uulpecula, cū piris ob arboris altitudinē potiri nō posset, amaritudinē culpabat. hi cū tantū instar mulierū, in conuiciis & scōmatib9, facūdia & garrulitate polleāt, calamū & linguā, instar uiperarū, in optimos quosq; obuios, indiscriminatim distringūt, famā lacerant. nulla alia rōne, q̄ ut popularē aurā & turbā: q̄ maiorū reprehēsiōe gaudet: sibi cōciliare possint, & se uel aliqd sapere aut audere ostentent. qua temeritate eloquētiā hoībus inuisam reddūt, quā, Socrates in Gorgia, & Cicero in Graccis sediciosis, plus obfuisse q̄ ꝓfuisse cōtendūt. hac em̄ læsi, sero ad frugē redeunt, sed in uiciis peruicaces euadūt. At dices, impune pctā ne ferēt? ignoras impunitatē peccādi esse licētiā? Scio equidē in delicta animaduertēdū esse, sed ita, ut primā ad uirtutis officium blāde eos adhortemur, nō scriptis publice laceremꝰ. & mihi crede, laudati facili9, q̄ uituperati resipiscūt. Si duræ ceruicis, laude flecti nō poterint, uelut Flaccus, sub alieno Tantali noīe, auariciā eoꝝ, & id genus uiciorū alia, detestaberis, & circū pcordia ludes. alios probos laudib9 in exēplū efferes. Sic Spartanorū Nomophilaces, quotannis eos laudabāt, q senatuscōsultis auscultassēt, ut alii effrenes colla legū iugo subiicerēt. Atheniēses singulis annis funebrib9 orōnib9, a Platone cōpositis, defunctos in bello ciues laudabāt, ut superstites horū præconio allecti, similē ꝓ patria in bello operā nauarēt. Sic ego in hac orōne, malui summos theologos cōmēdare, & uelut indulgēs pater in uicia aliorū cōniuere, ut aliud theologorū uulgus, mutata studii & uitæ ratiōe, ac adulādi artificio, illorū uestigia & studia sequatur. quam dicēdi ꝓuinciam, me iussu Illustris: Principis suscepisse, tibi optime cōstat. cui9 illustri gratiæ, hanc orationē dicatā, eidē offeres. meq; iā peregre abiturū, munificentissimo studiorū nostrorū Mœcenati cōmendes, obtestor. Nec ignoro hoc carthaceū munusculū eius celsitudini nō respōdere. Verū, hoc me Pliniano dicto solor, Diis lacte rustici multæq; gētes supplicāt, & mola tantū salsa litāt, qui nō habent thura. Et, Sæpe deis hos inter honores: inquit Stati9: Cespes & exiguo placuerūt farra colono. his paucis uale, Et meo noīe præstātis: theologiæ doctorem Petrū Eysenbergk, ac magistrum Gotfredum Siboth Saluta. Datum lipsiæ &c.

Oratio Joannis Langij Lembergii, Encomium theologicæ disputatiois Doctorũ Ioannis Eckii, Andreæ Carolostadii, ac Martini Luthe ii complectẽs· Illustriss, principi D, ac D. Georgio Saxoniæ duci &c, dicata· & illius iussu cum gratiarumactiõe xvi Iulii die recitata, in frequentissima summorũ uirorum conciõe.

NOn ideo hunc locum cæteris subselliis editiorem: quem suggestum uocant: Illustriss: Principes, cæteriq; cuiuscunq; ordinis uiri proceres, stemmate, pietate, & eruditione insignes: postremo conscenderim, ut postq̃ tantis ueritatis assertoribus in hac disputationis palestra, benignas accõmodauerim aures, tandem uelut arbiter, de tam erudito certamĩe quidpiã statuere debeam: aut de re tam graui: quæ, si non summa ingenia obrueret, saltem defatigaret: quicquid ꝓnunciare possim· & si possem, nec tamen uos pro ingenti uestra prudentia desyderastis, ut tam obiter, de summa rerum sententia ferretur. Quippe, nec q̃tumuis emunctæ naris iudices, tam arduum onus, facile subibunt. Nam: ut Cicero ait: cum omnis in assentiendo & iudicando temeritas & error, turpis sit· tũ in ea re maxime, ubi decerni oporteat, quantũ religioni, q̃tum rebus diuinis, tribuatur. Est sane ingens periculũ, ne cum omnia, pro humani intellectus imbecillitate, nostris moribus metiamur, quidq̃ religioni derogetur, aut superstitionẽ aniculæ incidamus. Sed ideo dicturus suggestum hunc conscendi, ut eruditam illam summorũ ingeniorum concertationem cõmendarẽ, & huius duces, & generosos ac candidos quosq;, cuiuscunq; sortis, huius certaminis spectatores, gratiarũ actione accumularem. Et nec iniuria quidẽ. Porro, si Græci, si Romani, Epicuro animos hominũ, a prauo superstitionũ metu, uin

Cicero li. i. diuiationũ.

dicare laboranti, imagines in Bibliothecis dedicauerint, il-
lius effigiem, gemmis, tabulis, poculisq; insculptam in, an-
nulis gestauerint, in cubicula simulacrum eius collocaue-
rint· qui tamen ita superstitiones ueterum extirpauerit, ut
impietatem per athomos seminarit, prouidentiam sacro-
sancti numinis sustulerit· & ne deum suum, aliquibus ope-
rum functionibus oneraret, fortunæ omnia expensa & ac-
cepta referebat· Quanto iustius, hos honore & gratiarum
actione afficiemus, qui ita ab erroribus nos liberare annixi
sunt, ut sacra ueritas effulgeret uinceretq; & summi dei: qui
sua prouidentia omnibus consulit: cultus augeretur: & ob
scura prophetarum sensa, ueritatis fulgore illustrarentur:
Accedit ad hoc, uetus illud C. Caligulæ Romani imperato
ris institutum, quo in memorabili illo bonarũ artium &
græcæ latinæq; facundiæ certamine, apud aram Lugdunen
sem inito, sanxiuit· ut uicti uictoribus, cum aliquo descrip
ti certaminis Encomio, gratias agerent. Verum, cũ in hoc
disputationis campo, usq; adeo dubio marte, sed facunda
ueritatis assertrice, ita depugnatũ sit, ut cui uictoria cesse-
rit, in plærisq; nõ plane constet· Ne institutum a C. Caligu-
la gratitudinis exemplum, exolesceret, Illustriss: P. meus
Georgius, Saxoniæ dux clementiss: ac huius inclytæ acade-
miæ proceres, negocium mihi dederunt, ut uicti partes oc
cuparem· hoc est, ut ego primum hanc, pro ueritate agnos
cenda susceptam ingeniorum concertationẽ, meritis lau-
dibus efferrem. Deinde, ne ulla ingratitudinis nota nobis
inureretur, ut hius certaminis ducibus & spectatoribus, ui-
ris integerrimis, gratias pro conditione redderem. Non, q
ego is sim, qui expedita dicẽdi facilitate, & orationis uber-
tate cæteris præstem· sed, q sub meo magistratu: quem ex
acto semestri gesseram: Illuss: P: auspicio, totius uniuersita-
tis consilio, tantis uiris disputandi copia, uobis uero audi-
endi facultas, in hoc disputationis theatro, facta sit. Vobis
igitur tã beneuole audientibus, dicam. Sed ea utar laudan
di modestia, ut nihil in gratiã alicuius, aut dixisse, aut te-
mere probasse uidear. Quanto igitur corpus: tenebricosus

Pli. li. xxxv. ca. ii. Cicero li. v. de finibus.

Suetoni9 in uita eiusdẽ & Iuuenalis.

Macro li. i, & de sõ: Plato i legi. Ti:

ille & squalidus Panimorum carcer, & (ut Plato ait) Plutonis spelunca: est; humanis mentibus & ingeniis abiectius, tanto uicissim ingeniorum exercitatio: quam disputationem uocamus: corporis exercitio est præstantius. hoc enim, si moderatum fuerit, sanitas corporis conseruatur inculpata, & robur membrorũ coalescit. Illa uero, ingenii uigor confirmatur, acies mentis acuitur, ueritas in apricum profertur, & optimarum rerum eruditio comparatur. quæ in humanis rebus: ut Plutarchus ait: sola est immortale & diuinum bonum, homini propriũ, quo bestias antecellit. quæ alioqui multis naturæ dotibus, homini præstare uidētur. Nam, leo robore, auditu talpa: quãuis sordido naturæ elemento cooperta: odoratu uultures, uisu aquilæ, linces, nos longe superant. At nos, solo sermone, disputatiõis instrumento, & eruditione ac intellectus acrimonia, eas antecellimus, cuius cos asperrima est, & campus latus, disputatio. Quo minus mirum est: uiri præstantissimi: tantam uestri certaminis expectationem, apud exteros inualuisse, ut illius desyderio, uiri principes, duces, abbates, comites, & fœlicis Erfordiani Vuittenbergensisq; gymnasii doctores, magistri, illecti, per infesta uiarũ discrimina, in hoc disputationis lyceum, uelut in bonarũ artium asiyum, agminatim confluxerint. Qui, & si huius disputationis farraginem in utriusq; partis apologiis legissent, uocalem tamen illam summorũ ingeniorũ disceptationē, plus ponderis habituram, non temere crediderant. Nam: ut Cicero ait: libri spiritu illo carent, propter quem eadem illa quæ agũtur maiora, q̃ cũ legũtur, uidentur. cui sentẽtiæ perbelle Plinius hisce subscribit uerbis. multo magis: ut uulgo dicitur: uiua uox afficit. Nam, licet acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent, quæ pnunciatio, uultus, habitus, gestus etiã dicentis affigit animo, unde & Eschines ille apud Rhodios, cum Demosthenis p Thesiphonte legisset orationē, cæteris stupore attonitis, oculisq; in terram defixis, atticũ illũ Demosthenis leporem admirãtib9, ait, τι δε ει αυτου του ακηκοειτε, quod latine sic redditur, quid si ipsam bestiã

Plutarchus de liberis educandis

Pli. li. x. cap. lxix. Aristo. li, iiii. de na. aiali. ca. viii

Cicero ĩ oratore perfec.

Pli. li. i. epła: ad Nepo:

Hierony. ad Pauli. pli. ut supra. Ci. li. iii. deora. Pli. vii. ca. iii

audiſſetis? Et Gaditanus ille obſcuri nominis Rhetor, q̄- uis lacteum Liuiani eloquii fontem domi ſuæ hauriret, ab extremis tamen Gadibus Romã diuertit, ut defecatiſſimũ Liuianæ facundiæ flumen ex ore Liuii, uelut ex uena leni ſuo, ſed copio ſoſuſurro, ſcaturire & profluere audiret. Sic aduenæ huius certaminis ſpectatores, præter eruditionem ueſtram in literas relatam, ſeſe multo plura coram, & ſpe- ctaturos & audituros confidebant. Nec: ut mea fert ſenten- ria: ſpe fruſtrati ſunt, aut operam in hanc diſputationem male collocarunt, in qua ueritas ſolerti indagine quæſita eſt· cuius cognitione Chriſticolis, ad æternam ſalutem, ni- hil ſalubrius & honeſtius. Ethnicis uero nihil inuẽtu diffici lius: quam Democritus ob id in pœnitiſſimo putei receſſu abſcõditam dixit. Hanc cum Carneades eruere nõ poſſet, de illius inuentione deſperans, uniuerſum humanorum ſenſuum ſuſtulit iudicium, de qualibet re in utramq; par- tem diſſeruit, nihilq; plane affirmauit. Illius difficultatẽ Socrates pertęſus, uociferatus eſt, hoc ſcio quod neſcio. Vnde & illa uox per plæraſq; Academicorũ factiones ema- nauit, quæ ſupra nos, nihil ad nos. At non in diuinis mo- do rebus, ſed in humana ueritate agnoſcẽda, uſq; adeo ue- teres cæcutiuerũt philoſophi, ut Anaxagoras, niuẽ eſſe ni- gram teſtaretur. O delirum ſenem, quem philoſophia pla ne Hyppia cæcitiorẽ reddidit· quẽ uenia dignarer, ſi illius oculi in diuina ueritate ita caligaſſent, cuius fulgor oculos mentis plane in corpore præſtringit. cuius tam ſancta eſt cognitio, ut nemo ethnicorũ gratiæ ſpiritusſancti expers, uel primis labris illius purum fontem delibare potuerit. Vnde Ioſephus ac Theopompus affirmant quoſdam pro- phanos græcorum ſcriptores hebraicæ ueritatis dogmata, græcæ orationis floſculis contaminare. et Iſocratis Miro- thecio delibuere auſos, tam diu aduerſæ mentis ualetudi- ne afflictos, donec incepto deſtitiſſent. Quid Theodotum non pœnitendum tragædiarũ uatem illum grandiloquũ commemorẽ? qui cum e ſacris Iudeorum bibliis, hiſtorias excerpſiſſet, & fabellis ſuis inſertas, in alienam ſententiam

Cicero in Acad: q.

Cicero li, iii, de oratore & in Aca: q. Lactantius paſſim. Lactãtius li. iii. ca. xxiii.

Ioſephus li. xii, ant ca. ii. Euſebius li. viii. ca. i. alii theode- ctũ appellãt.

detorsisset, derepente oculis captus, maiorem æui partem in tenebris transegit. Quis igitur negat ueritatis inuentionem, & esse, & fuisse ethnicis difficillimã, in cuius cognitione grauissimis sanctorum patrum testimoniis, locupletissimis sacræ scripturæ testibus adductis, & acerrimo iudicio examinatis, in hac disputatione desudatum esse, nescit nemo? Et me hercle merito. Nam, quid ueritatis cognitione suauius? nihil. Quid illius scrutinio ingeniosius? nihil. quid illius intellectu sanctius non dici modo, sed comminisci potest? nihil, quod ego sciam. quam princeps ille Theologorum diuus Augustinus, summi creatoris cognitionẽ asserit. & Plato, Moyses ille Atticus, cum in Philebo, tum alibi modo diuinam mẽtem, artubus cœlestis corporis infusam, modo quasi summum bonũ appellat. quod diuus Augustinus ut significantius, ita et apertius in suis confessionibus fatetur his uerbis. Qui nouit ueritatem, nouit lucem domini, qui nouit eam, nouit æternitatem, charitas nouit eam. O æterna ueritas, & uera charitas, ac chara æternitas. tu es deus meus. hæc est illa increata ueritas, cuius archana dogmata, toto ingeniorum acumine sunt in hac disputatiõe ad Critolai: ut aiunt: libram expensa & quæsita. Quid, obsecro te, aliud fuit hæc ingeniorũ contentio, q̃ feruens ueritatis studium? quo nihil homini libero, ingenuo Christianoq; honestius usu uenire potest? Porro, si mẽdacii studium, apud Ethnicos adeo uicio uertitur, omniũ uotis execratur, & non mediocri supplicio luitur, ut apud Persas Artaxerxes, mendacis militis linguam, tribus ferreis clauis exertam transfixerit. Apud Indos, ciues in mendacio deprehensos, sese magistratu abdicare, & inglorios illaudatam uitam transigere oportuerit. Vicissim, ueritatis studium, apud omnes gentes, maximo præmio auctũ, summo honore amplificatum in confesso erit. quo nihil, ad animarũ salutem præstãtius, nihil deo acceptius est. sine quo, nemine fore fœlicem, Plato in suis legibus testatum reliquit. Vnde Christianus ille Cicero: Hieronymum dico: illud Pitagoræ symbolũ summopere admiratur. Post deũ

Augusti. in manuali ca. xxvi.

Augui. li. vii cõfess: ca. x.

Philostratus in uita apollo: Thi.

Hierony. li. ii. i Ruffinũ

ueritatem cole, quæ sola homines deo ꝓximos facit. Cæterum, hoc præclarum ueritatis scrutinium non fuit sophistarum disputatio, ne dicam obiugatio. qui: ut Hieronymus ait, cōtra Luciferianum Iouinianūq;: cum disputare nesciunt, litigare nō desinunt. quorum uerba in pugnis, & syllogismi in calcibus sunt. qui ostētatiōis studio elati, de lana caprina cum muliebribus conuiciis, mira pertinacia, & falsa sciendi persuasione, contendunt· & tam turpiter: ut Plato in Gorgia refert: cū iurgiis & maledictis discedunt, ut auditores operæ & temporis pœniteat. Sed plane hæc, de rebus seriis, sobria & modesta fuit disceptatio, summis Theologis accōmodatissima. in qua primū acerrimo ingeniorum conflictu disceptatū fuit, an liberum arbitrium sua sponte & peculiari actiuitate ad mala ꝓcliue: id quod in confesso erat: uniuersam boni operis actionem ab inexhausto gratiarum fonte Iesu Christo, & eius gratia, solum obtineat· & quo id effectum sortiatur, cōsensus aut naturalis liberi arbitrii actiuitas accedat · de quo gemino congressu, sacræ scripturæ, & sanctorū patrum copiis, acerrime pugnatum fuit. Deinde ingenti omniū expectatione contenderunt, q̄tum potestatis ius illud diuinum: quod ex diuina summi legislatoris mēte solū profluxit: summo pōtifici deferret· qua in re canonibus: cū iuri diuino, uel derogare, uel saltem reluctari uiderentur: bellum indictum fuit. Nec indulgentiis quicq̄ ultra æquitatem indulserunt· sed q̄tum delictorum diluerent, & quid expiarent, æqua lance ponderatum fuit. sed plus forsan ponderis habuissent, si illarum concionator, tam forti animo in hoc disputationis campo stetisset, q̄ languido ob ægritudinē cesserat. Porro, quam grauiter de pœnitentia & absolutione disserunt: an Christianus cuiuscunq; sortis sacerdos, a pœna & culpa animos hominū expiare possit, & quis tandem obex gratiæ actiuitatē in nobis occluderet. Postremo, an in omni bono opere peccaremus: cū umbram diuinæ iustitiæ uix assequeremur: in grauem & eruditam contentionē adductum fuit. De his rebus, a quibus salus animarū pēdet,

Hieronym9 cōtra sophistas.

non Ceratinis & Crocodillinis Sophistarum armis, sed sacræ scripturæ, & sanctorum patrum testimoniis muniti, utrimq; grauiter disseruerunt. Vbi paulo cócitatius decertandum fuit, scuto ueritatis contentio obumbrabatur sedabaturq;, & ramus oliuæ paciferæ gladio intexebatur, & benigne docenti, benigne cedebatur. Hæc est illa Socratica disputandi modestia, qua præditus Socrates mauult in Gorgia Platonis redargui, q̃ reprehendere, & scommata subridenti uultu explodere, & naso suspendere adunco, q̃ cum stomacho quodam regerere· ac superbos adolescentis insultus æquo animo sufferre, q̃ referire: quod asinorũ esse dixit: Hãc enim modestiam, natura nostris præcordiis inseuit, quæ: ut Plato in Thimeo refert: alterã animæ partem affectibus obnoxiam, & in pectore collocatã : quã ueteres græci φρενας appellant: ex qua affectus, iurgia, contentiones oriuntur. ideo exiguo ceruicis interuallo ab anima rationali, in capite uelut in arce posita, discreuit, & rationi subiecit· ut contentionis affectus & ira, rationis imperio compesceretur. Verum, quo tandé attinet, irato uultu, furioso animo, pro uictoria, uelut p aris & focis, neglecta ueritate, contendere? cum uincere tantũ gloriosum in hac disputatione, uinci uero: id est: ab errore & inscicia liberari, longe sit utilius. Porro, locum huius certaminis, si spectes, nihil eo aptius, cum sit in extremo urbis recessu situs, a populari turba studiis infesta, longe semotus, Nihil deniq; eo ornatius & instructius, quem natura arboribus obumbratum, et auspicio strennui uiri Cæsarei Pflugk, tot subselliis, tot auleis picturarũ & imaginum uerietate pspicuis, Phrigionum arte admirandis adornatum uidetis, ut magnificentissimis M. Scauri & Marcelli Romanorũ ædilium theatris, si non amplitudine, ornatu tamen conferre poteris. Cæterum, cum unumquodq; certamen, a ducum solertia, fortitudine, & magnanimitate spectetur, qd uetat hic & huius concertationis ducum ingenia & uirtutes commemorare? Quid tandem per deum immortalem, Eckio defuit, quod ad acerrimum ueritatis assertorem atti-

Verba Hieronymi cõtra luciferanũ.

Plutarchus de liberis educandis

Plato in thimeo ultra medium.

neret? q̃ argute de obiectis differuit? q̃ docte plæraq; confutauit? q̃ perite confutata, suis rationibus rursum fulciuit, & quasi nodis connexuit? Credas eum Carneadis exemplo, cuncta & refellere, & probare posse· tantam sane argumentorum syluam obiter effudit, ut Chrysippum ocius ingens ille soritarum aceruus, q̃ Eckium argumentorum copia deficeret. Tempus non sufficeret, si per singulos ætatis gradus, ordinem eius studii cōmemorare uellem· qui uix ephebis excesserat, cum omnia bibliorū uolumina: preter ꝓphetas: legisset, Adolescētiā ita sub optīo quoq; ꝓceptore in utroq; iure, & uera theologia contriuerat, ut tandē in iuuentute, ingenti præceptorū applausu, theologiæ, & decretorum doctor designaretur. Si naturales facundiæ dotes in eo spectes, quæcū[que] L. Crassus in oratore desyderat, hæc natura ei suppeditauit, acumen scilicet dialecticorū, sententias philosophorū, uerba prope poetarū, memoriam iurisconsultorū, uocem tragœdorum. cuius sonoritate eius uerba nostris auribus ita increbuerunt, ut Periclem torrenti orationis flumine tonitrua concitare putes, & Trachallū oratorem, quatuor causarum patronos, inter quatuor fori subsellia uocis grauitate obruere arbitreris, quē uox tantū, q̃tuscunq; fuit, oratorē reddidit. At memoria q̃tum polleat, uel ex hoc coniicere potestis, ꝙ numerosam obiectorū congeriem mira celeritate ad uerbum pene reddiderit. Cyneas Pirrhi legatus laudatur, ꝙ Romāi senatus proceres semel uisos Pirrho nominatim recēsuerit. Scæuola, ꝙ ī duodecim scruporū ludo recordaret, quo ordine q[ue]sq; calculos per tot ambages ꝓmouisset, summopere ꝯmēdatur. at q̃to uerborū, q̃ rerū memoria est difficilior, tanto Eckius illis memoriæ thesauro est locupletior· hinc hanc peculiarem : doctissime Ecki : laudem apud Bononienses obtines, ꝙ aduersarius tuus, nulla argumētornm copia, fœlicem tuam memoriā obruere potuerit, q̃uis id ex composito conaretur. Sed quis tam temerarii laudatoris officio sese cōtaminabit, ut Ioannē Eckium, præstantissimo utriusq; iuris & theologiæ doctori, Andreæ Carolostadio antepone-

Cicero ī aca. q:.i. de soritis Persius in fine operis.

Cice. li.i.de. ora. & Fabi9 Cicero ī bruto & in ora: Pli.li.i.epl'a. Fabi9 li, xii. de Trachallo Pli.li.vii·ca. xxiiii. Fabi9 li.xi.

re,aut hunc præferre illi audeat,priusq̃ singula,quæ ad hoc attineāt,adamussim perspexerit? Adeo pluria memoratu digna in hoc certamine Caroloſtadius præstitit· qui, quo rarius argumētorū tela spargit,tāto certius ad scopū collimat. Cuius sermo, ut est perspicu9,& suis salibus conditus, & prudēti Nestoris grauitate temperatus,ita ab oīm fuco & schematū affectatione:qua nihil est odiosius : abhorret. si uarietatem doctrinæ in eo cōtemplabere, miraberis,quod ætas illi ad hæc discenda suffecerit, utraq; iurisprudentia clarus,utriusq; theologiæ cōsultissimus· adeo , ut in dubiā contentionē uoces,cui plus operæ nauauerit. In quo & illud admiratiōe dignū,quod mediis sacræ scripturæ locis cū primis & ultimis acri iudicio collatis,ambigua scripturarum loca,sibiipsis concinere effecit? Sed quo piaculo te, Martine,uirum integerrimum præterierim?et qua honoris præfatione tuam doctrinā, ingenii acumen: quo plus sapere q̃ dicere uideris:tuam deniq; in exploranda ueritate constantiam commendem?qui tot male feriatorum hominū ꝓcellis exagitatus,nulli,nisi meliora dicenti, cedere uoluisti. Mira & ingenua est tui sermonis libertas,quæ ueritati perbelle quadrat,hæc cū nuda pingitur,nullis inuolucris uult obumbrari. Ob id Ethnici sacris Saturni temporum dei capite discooperto operabātur,quod ueritas temporis:ut Sophocles ait:filia nullo uelamie cælari uelit· sed ut Menāder ait,ερχεται τα αληθεα εισ φωσ ενιοτε ου ζητουμενον, uenit ueritas in lucē,uel non quæsita·hæc tuæ uitæ integritatem nobis communi rumore prodidit, qua & doctrina,& uiuendi ratione Augustinianū agis. Verum:uiri præstantissimi:cum ego tantorum uirorū ingenia uirtutes,mea oratiōe,ꝓ dignitate tractare nō possim,liceat mihi Thimāthum pictorē imitari,qui cruentā Iphigeniæ immolationem depicturus,cum tristem Calchātem Troiani belli uatem,mœstiorem Vlissem,mœrentem Menelaum, depinxisset,caput Agamēnonis uelo obduxit, quod summū illū patris luctū, penicillo imitari nō posset, sic cū ego vrarū uirtutū laudē, mea oratiōe assequ nō possim,nec sin-

Plutarchus in ꝓble·

Cicero ī oratore perfecto. & Plini9 hoc.

gula referre mihi sit integrum, reliqua silentio inuoluam & candidis auditoribus cogitatione tacita iudicãda & imi tãda, relinquo. Prima suscepti laboris parte, quouis modo peracta, iam nihil reliquum esse uideo, q̃ ut pro ingenti uestra beneuolentia, ex Illustriss: Principis nostri D: ac D: Georgii, Saxoniæ ducis, ac huius incly ti gymnasii maiorum instituto, Illustribus, generosis, ac eruditis huius certaminis spectatoribus, gratias agam. Mirum est, q̃ hoc illustrissimum Principem institutũ deceat. qui, ut est omnium beneficiorũ uel maxime memor, ita reliquos principes esse oportet. Ob id ueteres ciconiæ effigiem sceptris regum ac ducum insculpserunt. ut illius symbolo, principes, & pietatis, & gratitudinis cultores testarentur. Ciconia sane parentes suos seniō confetos, uiribus effœtos, fouent, succollant, & gratam educationis uicem illis rependunt, unde & græci απο του πελαργου, id est, a ciconia remũerationem antipelargosin appellant. Proinde, non temere Democritus bestias specula naturæ dixit, quas natura in exemplum gratitudinis nobis ante oculos statuisset. An non, quæso te, leo ille captiuus, Androdum seruum fugitiuum: qui spinam e pedibus leonis euulserat, & saniem uulnere conceptam, digitis leniter admotis, expresserat, uulnusq; siccauerat, totum triennium in specu suo reconditũ, ferarũ uenatione aluerat; hũc tãdem e latebra discedẽtem, romani ceperunt, quem ad feras damnatum, leo in Romano theatro grata beneuolentia agnouit, & quasi uita donauit. Sic Mediusfidius, leone & quauis bestia immaniores essemus, si nos uestra eruditione instructi, uestra contentione oblectati, nullas uobis ageremus gratias. Sed unde auspicati⁹, q̃ a deo optimo atq; maximo exordiar? cui in disputatiõis initio Brachmanni, Pythagorei, Academici, oratione supplicabant. in calce uero ipsius numen gratiarum actione litabant. Proinde, ne Ethnicis in cultu pietatis inferiores habeamur, gratias agimus cunctipotenti deo, hui⁹ mundi architecto prudentissimo, qui expansis in ara crucis manibus, uelut Moyses, pro nobis contra Amalech pu-

Pli. li. x.

Gelli⁹ ex apione hoc:

Plato Philostratus & picus li: de stu: h:phiæ hæc tradunt.

Exodi c, xvii

gnauit, & e seruitute diaboli, in libertatem asseruit. huic omnium maximo uictori, huius disputationis triumphus cedat, laus, gloria, & honor. Sed qua gratiarumactione & quo meæ dictionis decoro accumulem amplificemq́, illustrissimū.P:D.ac D.Georgium Saxoniæ ducem, Marchionem Misnæ, Præsidem prouinciæ Thyringiæ, clementissimū ac munificentissimū huius Academiæ Mœcenatem? ac illustrissimum eius filium, generosum paternæ nobilitatis specimen, D.ac D.Ioannem, Saxoniæ ducem, &c, seculorū memoria dignū? Et magnificum uirum Arnoldū :vuostē feldensem, augustissimæ academiæ Lipsensis principem cordatissimū? Ac alios duos illustres Principes, ætate quidem adolescentes, præcocis ingenii prudentia senes, dignitate heroes, D, ac D.Bernimū Stetinēsem, Pomeranorum, Cassubiorum, Sclauorumq́ ducem, & Rugihe principem clementissimū? Nec non D.ac D.Georgiū Anhaldi principem, Ascaniæ Comitem, & Bernaburgiæ dominū piissimum? quorum frequens ille consessus, haud obscure significat, quāto bonarum artium amore ducantur· quo solo: ut cætera taceam: non gratiam modo, sed honorem merentur amplissimū· si quidē: ut Plinius refert: innūeri olim reges, bonarū artium honore colebantur, & in ostentatiōe illas facultatibus præferebant, opem & immortalitatē per illas sibi ꝓrogari arbitrantes· & ut quisq́ literatus est princeps, ita optime imperauit. Olim a Romano senatu in laudem Taciti imperatoris, concordi suffragio acclamatum fuit, quis melius q̄ princeps literatus imperat? Sic quoq́, cū bona tantorum principum uenia, exclamare cum gratiarūactione libet, O fœlicem Saxoniæ, Pomeraniæ, Anhaldiq́ populū, cui tanti bonarum artium alumni, immo & Mœcenates imperant. Deinde iure optimo gratias q̄ amplissimas agimus, Reuerendis in Christo patribus, Dominis gratiosis, Abbati Portensi, & Pegauiensi, ac Posenaniēsi, qui celeberrimo eorum assessu, hūc disputatiōis actum illustrarunt, & præsenti fauore adiuuerunt. At iure quis me ingratitudinis postularet, si non beneuolū uestrum meūq́

Pli. in prooemio li. xiiii.

animũ declararẽ, strennuo ac nobili uiro Cæsareo Phlugk equiti aurato magnanimo· ac excellentissimo utriusq; iu/ris doctori Ioanni Kuchel, Illustriss: P: a secretis fidelissimo facundissimoq;· nec non strennuo ac nobili uiro Georgio de Vuidebach. quibus uel ob hoc gratias ingẽtes debem9, quod cum illustriss: Principis absentis uicem gererẽt, hãc disputationis aciem optimo ordine instruxerunt, & con/tentiones forte fortuna inter disputatores obortas, tã pru/denti festiuoq; consilio diremerũt, ut facile inter partes cõ/ueniret. Plato in quarto suarum legum dialogo, remp: be/atam fœlicemq; fore asserit, si uiri Nestori Troiano orato/ri similes, habenas reipublicæ administrauerint. Verũ cum præfati uiri, uitæ temperantia, senili ætatis prudentia, & eloquii grauitate, Nestorem referant, quid ni remp. nostrã fœlicem fore prædicem, si illorum consiliis diutius guber/naretur? Nec minus iuste, ingratitudinis uicio quisq̃ nos in/cesseret, si nulla gratiarũactione beneuolũ nostrum animũ erga hospites & aduenas testaremur. ꝓinde gratias q̃ pos/sum maximas agimus & habemus, præstantissimis fœlicis Erffordiani studii, ac Vuittenburgensis gymnasii doctori/bus, magistris ac Scholasticis, cæterisq; oĩb9 infimi & supre/mi subsellii hominibus, quicunq; hospitũ noĩe censentur, qui bonarum artium, & ueritatis desyderio illecti, per in/festa uiarum pericula, nostrũ adierunt gymnasium. quorũ aduentus ut nobis fuit longe acceptissimus, ita illis gratias agimus q̃ maximas. Tandem, haud mediocres gratias de/bemus prudentissimo senatui Lipsensi, qui hospites nr̃os, immo & suos, liberali beneuolentia affecit, & tumultus tot armatis uiris nobis assistentib9 coercuit· effeceritq;, ut uos inermes disputatores secure contenderetis, & ego uelut in Miloniano iudicio armatis stipatus, uerba tuto facerem. Sed euge iucundus uester aspectus, & fœlix huius certami/nis euentus, exigit· ut gratiarũactionẽ, applausus & congra/tulatio excipiat. Quis enim usq; adeo est amusus, qui tam erudito certamine, & summorũ ingeniorum cõflictu, non in intimis præcordiis ita oblectetur, ut ĩ risum effusissimũ

Plato li. iiii. de legibus.

soluatur? Quis usq; adeo est animi fastu ferox & ferreus, ut non tantorum disputatorum modestia demulceatur, qua suis affectibus pro uiribus temperarunt? Quis tandem alienæ fœlicitati adeo inuidet, ut non in tantis uiris ingenii acumen, memoriæ tenacitatem, nō uulgarem in sacris literis eruditionem, & uitæ integritaté, læto uultu exosculetur? Quare agite Musici, ob hæc omnia, tantis uiris cōgratulamini, plaudite, & iubilate. Et perinde ac in honorem sanctispiritus congressui cecinistis, ita rursum in laudem dei, receptui canite, & deum collaudate:

Dixi.

Errata sic emendato.

In.A.

In epis.uer.xxviii, le.primum, non primam
Fo.ii.uer.x.le.quicq̃. non quicquid
In tergo eiusdem uer.i.le.dedicauerint,
Ibidem uer.ii.insculptam, in annulis
Ibidem uer.xix.le.assertione, non assertrice
Ibidem uer.xxvii.le.ut huius.
Fo.iii.uer.i.le.squallidus animorũ carcer, &(ut Plato ait)
Ibidem uer.iiii.le.præstantior, non præstantius.
Ibidem uer.ultimo le.θηριον,
In dorso eiusdem uer.v.le.copioso.
Fo.iiii.uer.xxiiii.le.usu

In.B,

Fo.i.uer.xxviii.le.uarietate
Ibidem ad margi.le.Luciferianum,
Fo.ii.uer.xiiii.le.Ciconiæ, nō Ciconia
Ibidem uer.xiiii.le.confectos.
Reliqua pro ingenii tui captu emenda & intellige.

Lipsiæ, apud Melchiorem Lottherum,
Anno, a natali Christiano. M.CCCCC.
XIX. VI.Calen.Augusti.